zborník

MÍĽNIKY PRÁVA V STREDOEURÓPSKOM PRIESTORE 2026

Mihálíková, Ťažká (zost.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

zborník

Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2026

zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov,
ktorá sa konala 27. – 28. marca 2026
v Účelovom zariadení Národnej rady SR v Častej-Papierničke

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

2026

Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2026 / Monika Mihálikoví, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2026. 913 s. ISBN 978-80-7160-800-4.

© Autori

Zostavovatelia: Veronika Ťažká, Monika Mihálikoví

Návrh obálky: Jozef Andraško

Všetky príspevky prešli dvojitým anonymným recenzným konaním.

1. vydanie
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
2026

ISBN (e-verzia) 978-80-7160-800-4

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovanie používať za predpokladu uvedenie mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

Obsah

Sekcia teórie práva a filozofie práva a ústavného práva

Hodnotovo neutrálna ústavná identita alebo keď ústavná architektúra nehovorí jazykom hodnôt 10

Dávid Školník

Sekcia medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

Je súčasná koncepcia článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel I rev udržateľná? Kritický pohľad na určenie miesta vzniku škody 25

Dominika Juck

Výzvy medzinárodnej právomoci slovenských súdov v kontexte zodpovednosti digitálnych platforiem za nezákonný obsah 37

Ema Krkošková

Recognition and Enforcement of Foreign Judgments on Civil Liability for Nuclear Damage 56

Marek Janček

(Staro)nové výzvy zásady reciprocity v procese uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí. Miesto reciprocity v boji proti SLAPP konaniam 71

Bronislava Ondrejová

K suverenite členských štátov Európskej únie 82

Martin Šimkovič

Jadrové (od)zbrojenie v 21. storočí 93

Bartolomej Mižák

Súdy ako hybná sila vývoja environmentálneho práva v podmienkach fragmentácie medzinárodného práva 105

Petra Paľuchová

National Minorities in the Jurisprudence of the Court of Justice of The European Union 116

Oláh-Grecoiu Emese

Návrh Digitálneho Omnibusu - podpora umelej inteligencie versus právo na ochranu osobných údajov 129

Mariana Bieliková

Právo na dobrú smrť - eutanázia 139

Aleš Hajas

Sekcia obchodného a hospodárskeho práva

Dualita postavenia člena štatutárneho orgánu v obecných podnikoch 154
Martin Spišák
Predurčené na zánik? Analýza fungovania municipálnych obchodných spoločností 163
Richard Laura
Intervencia obecného zastupiteľstva do činnosti obchodnej spoločnosti obce..... 176
Aneta Kšenžighová
Transparentnosť ako limit korporačnej autonómie obchodných spoločností s majetkovou účasťou obce 191
Simona Škovirová
Ownership supervision in municipally owned companies - a comparative perspective from the Polish and Slovak legal systems 202
Robert Filipczak

Sekcia práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

Medzi reguláciou a slobodou: Právne limity regulácie sociálnych sietí v demokratickej spoločnosti..... 212
Andrej Ralbovský
Reálne riziká vo virtuálnom svete: ochrana maloletých hráčov digitálnou reguláciou EÚ 223
Lucia Rybanová
Zákon o kybernetickej bezpečnosti v konfrontácii s praxou: vybrané aplikačné problémy.....244
Miroslav Sorkovsky
Nový raj pre slobodu prejavu? Ako Fediverse formuje budúcnosť online prejavu cez prizmu digitálneho konštitucionalizmu 256
Soňa Juhásová
Moderation of Deepfake Content on Platforms: The Proportionality of Interventions in the Context of the EU Legal Framework 272
Jana Zigo
Je verejná správa pripravená na DSA? Inštitucionálne a odborné výzvy štátnych orgánov pri presadzovaní digitálnej regulácie 288
Lukáš Macko
Od e-mailov k peňaženke: koniec právnej neistoty pri elektronickom podpisovaní300
Silvia Kratochvilová

Súčasné výzvy licencovania obchodného tajomstva.....311
Radka Kopčová

Sekcia správneho práva
Digitálny denník budovy a jeho využitie v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budov 325
Tomáš Garžík
Konzultácie podľa zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania ako nástroj preventívnej ochrany životného prostredia 334
Dominika Noskovičová
Budúcnosť úhrad liekov na výnimku..... 343
Henrich Meňky
Kolaudačné osvedčenie v kontexte nového Stavebného zákona 354
Viera Jakušová
Využitie behaviorálnych nástrojov vo verejnej správe 368
Alžbeta Adamkovičová
Metodické usmernenia obcí ako soft law forma činnosti verejnej správy – právna povaha, praktické dopady a limity aplikácie..... 381
Natália Dírerová
Nové formy činnosti vo verejnej správe v podmienkach digitalizácie: elektronická komunikácia a interné metodické usmernenia..... 391
Lenka Šutaríková
Prehodnotenie klasickej teórie foriem činnosti verejnej správy v podmienkach umelej inteligencie 406
Alan Lengyel
Overovacia doložka ako nástroj transformácie povoľovacích procesov v stavebnom práve 416
Dominika Kyseľová
Znižovanie administratívnej záťaže verejnej správy 428
Martin Krajči
Skrátené formy disciplinárneho konania a ich potenciál pri disciplinárnej zodpovednosti študentov vysokých škôl 440
Stanislava Sopková
Nové formy činnosti verejnej správy v online prostredí..... 453
Kristína Slámková

Sekcia finančného práva

Elektronické vývesky v crowdfundingu: limity sekundárneho obchodovania a hranice medzi Nariadením ECSPR a Smernicou MiFID II 470

Veronika Ondrášková

Zavedenie AIFMD 2: Prichádza regulácia a inovácia spoločne? 480

Matej Krkoška

Právna úprava nástrojov na riadenie likvidity v zákone o kolektívnom investovaní 492

Katarína Poliaková

Automatizované finančné poradenstvo: Návrh regulačného rámca v podmienkach Slovenskej republiky 510

Dávid Kis

Aktuálny pohľad na vývoj finančnej kontroly pri nakladaní s verejnými financiami 523

Veronika Munková

Zavedenie elektronickej faktúry na Slovensku: legislatívne východiská, dopady a aplikačné otázky 535

Ľubomír Lajčák

Derisking ako možný behaviorálny dôsledok sankčného rámca finančnej regulácie 546

Mária Potančoková

Používanie umelej inteligencie v európskom finančnom dohľade: prístupy jednotlivých dohľadových orgánov 560

Peter Beňo

Digitálne dlhopisy: inovácia ako investičná príležitosť 575

Klaudia Keratová

Budúcnosť zákonného platidla v EÚ: hotovosť, digitálne euro a právna kontinuita 587

Viliam Poništ

Od zákazu zneužitia k mozaike testov: normatívne prekrývanie a dôkazné implikácie v daňovom práve 599

Dominik Nagy

Paušálne odpočítanie DPH pri motorových vozidlách s účinnosťou od 1. januára 2026 – výzvy z pohľadu zásady neutrality, právnej istoty a aplikačnej praxe 611

Filip Richter

Daňová amnestia v roku 2026 623

Toško Beran

Sekcia pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

CSR as tool to ensure safety and well-being for green workers 636

Asmaa Mekkaoui

Zástupcovia pracujúcich v oblasti platformovej práce 649

Andrej Poruban

AI gramotnosť ako nevyhnutná zručnosť zamestnanca v ére digitalizácie 656

Soňa Kašická

Gramotnosť zamestnanca a informačná povinnosť zamestnávateľa pri využívaní systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnom vzťahu 665

Matej Hanus

Ochrana starších zamestnancov a pracovnoprávne výzvy starnúcej pracovnej sily 676

Kristína Ježová

Sekcia občianskeho práva

Changes in the civil law status of animals in the V4 countries 690

Borbála Lénárdné Maletics

The use of new technologies in the process of creating civil law entities - entrepreneurs 703

Pawel Lewandowski

Normatívne východiská predkupného práva spoluvlastníkov a ich transformácia v slovenskom práve 711

Júlia Krajčírová

Obchodný podiel ako predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov 723

Filip Haluška

Sekundárne obete dopravných nehôd v procese rekodifikácie 736

Denis Ali

Rodinnoprávne vzťahy a algoritmická normativita: limity, možnosti a riziká automatizovaného rozhodovania v krajinách V4 745

Zuzana Vlková

Formy osobnej starostlivosti o dieťa v reflexii na zabezpečenie funkčnej ochrany záujmov dieťaťa 761

Monika Fargašová

Právo osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod 776

Patrícia Fiamová
Dovolanie v procese transformácie civilného práva krajín V4 787
Matúš Jurena
Podporované rozhodovanie ako nový model ochrany zraniteľných osôb vo vybraných krajinách V4 804
Miriam Macudzinská
Zmena subjektu sporového konania v odvolacom konaní 813
Martin Hrčka
Inštitút vykonateľnosti v krajinách V4 821
Radoslav Hnilica, Viktória Jančárová

Sekcia cudzojazyčnej právnej komunikácie
Nové výzvy a inovatívne prístupy k výučbe anglickej právnej komunikácie s využitím digitálnych nástrojov 836
Jarmila Brtková
Viacvýznamovosť ako jeden z príznakov právneho jazyka 848
Alexandra Debnárová
Právny jazyk: zradnosť polysémie a prínos metaforickosti v procese apercepcie cudzojazyčného textu. Zameranie na slovesá 860
Jarmilá Pátková
Lexikálne polia a funkčná štruktúra Občianskeho zákonníka: Kvantitatívna analýza pomocou SAS a QuitaUp 874
Denisa Balogová
Imperatív v právnych textoch 887
Marek Čiernik
Pochopiteľnosť a komplexnosť: Porozumenie Plain English A Legalese študentmi práva v druhom a treťom ročníku 895
Iva Dudášová
Enforcement alebo Execution? Lexéma „Výkon" v multilingválnom normotvornom priestore Európskej únie 905
Sylvia Mičíková

Sekcia teórie práva a filozofie práva
a ústavného práva
„Ideológia, náboženstvo a hodnoty v práve“

HODNOTOVO NEUTRÁLNA ÚSTAVNÁ IDENTITA ALEBO KEĎ ÚSTAVNÁ ARCHITEKTÚRA NEHOVORÍ JAZYKOM HODNÔT

VALUE-NEUTRAL CONSTITUTIONAL IDENTITY OR WHEN CONSTITUTIONAL ARCHITECTURE DOES NOT SPEAK THE LANGUAGE OF VALUES

Dávid Školník[1]

Abstrakt: Tento príspevok sa venuje podmienenosťou ústavnej identity jej hodnotovým základom. Autor v príspevku skúma, či niektoré prvky konceptu ústavnej identity predstavujú výsledok základného politického rozhodnutia o štrukturálnej povahe štátu. Príspevok sa osobitne zameriava na štátne zriadenie ako základný prvok ústavnej identity, ktorý predstavuje organizačnú identitu ústavného systému, pričom nezakladá nevyhnutne ideologický konflikt. Cieľom autora je spochybniť doktrinálnu redukciu ústavnej identity na hodnotovo podmienené prvky.

Kľúčové slová: štátne zriadenie, ústavná architektúra, ústavná identita, neutrálna identita, ústavné hodnoty

Abstract: This paper deals with the dependence of constitutional identity on its value basis. The author examines whether certain elements of the concept of constitutional identity are the result of a fundamental political decision on the structural nature of the state. The paper focuses in particular on the state structure as fundamental element of constitutional identity, which represent the organizational identity of the constitutional system, without necessary establishing an ideological conflict. The aim of the author is to challenge the doctrinal reduction of constitutional identity to value-based elements.

Key words: state structure, constitutional architecture, constitutional identity, neutral identity, constitutional values

[1] Katedra ústavného práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Pokiaľ vychádzame z premisy, podľa ktorej právny poriadok nemožno považovať výlučne za súbor neutrálnych právnych noriem ako objektívnych pravidiel správania sa, tak o to viac to platí o ústave ako základnom zákone štátu. Uvedené bezprostredne súvisí, okrem iného, s ponímaním ústavy ako pomyselnej zmluvy vymedzeného spoločenstva ľudí, ktoré sa zakladá na určitých a preň vlastných hodnotách.

Tieto úvahy o nevyhnutnom hodnotovom základe každej ústavy zdôraznil relatívne skoro už v jednom zo svojich prvých rozhodnutí aj Ústavný súd Českej republiky, a to konkrétne v náleze pod sp. zn. Pl. ÚS 19/93 o zákone č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, v ktorom inšpiratívne uviedol: *„Naše nová ústava není založena na hodnotové neutralitě, není jen pouhým vymezením institucí a procesů, ale včleňuje do svého textu i určité regulativní ideje, vyjadřující základní nedotknutelné hodnoty demokratické společnosti.*"[2].

S ohľadom na zdôrazňovanú úlohu ústavných hodnôt pri konštituovaní identity základného zákonu každého štátu predstavuje cieľ tohto príspevku rozpracovanie autorových myšlienok o tzv. neutrálnej ústavnej identite, ktorá vyvoláva otázku, či tento koncept môže pozostávať aj z takých prvkov, ktoré nie sú priamo spojené s konkrétnymi ústavnými hodnotami. Predpokladáme teda, že koncept ústavnej identity zahŕňa aj také prvky ústavného systému štátu, ktoré sú neutrálne v tom zmysle, že vyjadrujú jeho organizačno-štrukturálnu dimenziu, čo však na druhú stranu nevylučuje súbežnú existenciu iných, hodnotovo podmienených prvkov, ktoré zas reflektujú jeho axiologickú stránku.

V prvej časti príspevku sledujeme analýzou kategórie štátneho zriadenia a komparáciou jej dvoch základných foriem potvrdenie tézy, podľa ktorej sa spôsob vertikálneho usporiadania štátu nezakladá, resp. neodráža žiadne konkrétne ústavné hodnoty, a v druhej časti sa zameriavame na predstavenie štátneho zriadenia ako potenciálneho prvku neutrálnej ústavnej identity v kontexte ústavnej architektúry štátu.

Štátne zriadenie ako vertikálna štruktúra štátu a jej podoby

Štátne zriadenie predstavuje vnútornú štruktúru a územno-organizačné usporiadanie štátneho územia a štátnej moci, ktoré je prejavom vertikálnej deľby moci medzi orgánmi štátu a územných jednotiek, ako aj odrazom územného členenia na nižšie jednotky, ich povahy a vzťahu k štátu ako celku. Unitárny štát, charakteristický jednotnosťou a nedeliteľnosťou územia a suverenity dovnútra i navonok, sa ďalej vyznačuje jednotnou štátnou mocou, sústavou najvyšších

[2] Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 19/93 z 21. decembra 1993.

štátnych orgánov, právnym poriadkom s jedinou ústavou, štátnym občianstvom, štátnych symbolov, hlavného mesta a podobne.[3]

Štátna správa je však v zmysle vertikálnej deľby moci zväčša hierarchicky usporiadaná, pričom v moderných demokraciách dochádza decentralizáciou k prenosu právomocí a zodpovednosti z ústrednej úrovne vlády na jej nižšie stupne, a ktorých výkon funguje relatívne nezávisle v zmysle princípu subsidiarity tak, že vyššie jednotky vykonávajú tie činnosti, ktoré nemôžu prinajmenšom rovnako efektívne naplniť nižšie jednotky štátu.[4] V unitárnom štáte disponuje najvyššou politickou autoritou a zvrchovanosťou ústredná vláda a akákoľvek decentralizácia sa deje len na základe jej uváženia, ktorá môže prehlasovať rozhodnutia jednotlivých územno-správnych jednotiek v akejkoľvek oblasti.[5]

Podstata jednotného štátu spočíva v tom, že jeho jednotlivé územné časti nemajú povahu štátnych, ale len administratívnych jednotiek. Vo všeobecnosti sa však v právnej vede akceptuje, že koncepciu unitárneho štátu nenarúša ani existencia územnej autonómie regiónov so špecifickým postavením a priznanými právomocami. Tento jej osobitný status vychádza z určitej vyššej miery samostatnosti v rozhodovaní o svojich vnútorných záležitostiach v porovnaní s bežnými územno-správnymi jednotkami, a to zväčša v podobe tzv. politickej autonómie prostredníctvom vlastných orgánov s legislatívnou a exekutívnou právomocou vo veciach miestneho záujmu.[6]

Naopak, federatívny štát organizačne spája viaceré rovnocenné (územno-politické) celky, ktoré majú sami o sebe charakter štátu do jedného spoločného (zloženého) „štátu štátov" s jedinou medzinárodnoprávnou subjektivitou, pričom sa vyznačuje silnejšou vertikálnou deľbou moci v porovnaní s unitárnym štátom tým, že priamo predpokladá rozdelenie právomocí medzi orgány centrálne a orgány členských štátov podľa medzí stanovených (písanou) zvrchovanou federálnou ústavou za pomoci rôznorodej kombinácie enumeračných a generálnych kompetenčných klauzúl, kde každá jednotka si udržiava s občanom priamy vzťah prostredníctvom priamo volených orgánov a kde územie federácie tvoria územia jej jednotlivých členských štátov.[7]

---

[3] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.62, 65-66.

[4] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 66-68.

[5] ARBAN, E. Sovereignty and Autonomy of Constituent Units in Federal and Regional Systems: A Case Study of Italy. In: Beyond Autonomy. Leiden: Brill | Nijhoff, 2021, s. 52.

[6] Vznik autonómie zväčša súvisí s jej národnostnou odlišnosťou v rámci štátneho celku v podobe jazykovej a kultúrnej osobitosti, pričom udelenie autonómneho statusu spravidla vychádza z rozhodnutia celoštátneho parlamentu a jej základné rámce priamo upravujú organizačné a kompetenčné ustanovenia ústavy tohto štátu. In: CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.69-71.

[7] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.77-80.

Federalizmus teda súvisí s rozdelením právomocí medzi dve vládne úrovne v snahe tak zmierniť centralizovanú moc, ako aj prekonať slabosť decentralizovanej moci, pričom keďže sa vyznačuje neustálym napätím medzi centrálnou a nižšou úrovňou, ktoré sa obe snažia rozširovať svoju moc a zmierňovať obmedzenia samosprávy, tak práve spomenutá deľba právomocí s príslušnou zodpovednosťou za zverené úlohy predstavuje snahu o stabilizáciu pomerov a dosiahnutie rovnováhy moci.[8] Všeobecná téza federalizmu vychádza z toho, že federálne aj subfederálne jednotky sú suverénne a autonómne vo svojich vlastných sférach moci.[9]

Federatívny štát sa vyznačuje existenciou dvojakých právnych poriadkov, vrátane ústav, s priamym účinkom federálnych rozhodnutí o celoštátnych záležitostiach v členských štátoch, a dvojitou sústavou najvyšších štátnych orgánov, štátnym občianstvom a štátnych symbolov.[10] Typickým znakom federalizmu je tiež formálne zastúpenie členských štátov vo federálnom zákonodarnom zbore, či už prostredníctvom senátneho modelu, v ktorom je každá jednotka zastúpená určitým počtom zástupcov zvolených ľudovým hlasovaním alebo modelu rady, do ktorej vlády nižších jednotiek vysielajú svojich zástupcov, pričom efektívnejším prostriedkom na presadzovanie územných záujmov predstavuje druhý model.[11]

Pokiaľ ide o ďalšie diferenčné znaky ako rozdelenie legislatívnych právomocí, prítomnosť druhej komory federálneho parlamentu, finančná autonómia a pod., tak tie, s výnimkou jediného súdneho systému, strácajú svoj význam pri rozlišovaní federálneho a regionálneho usporiadania štátu, preto možno upriamiť pozornosť skôr na problematiku suverenity, ktorá v regionálnych štátoch patrí centru a regióny disponujú len určitou formou ústavne chránenou autonómiou, vrátane širokých legislatívnych právomocí regionálnych parlamentov, ktoré však nesledujú všeobecné záujmy národného parlamentu. Zároveň vznik federácií je zväčša výsledkom zlúčenia predtým nezávislých štátov na rozdiel od regionálnych štátov, ktoré sú zväčša výsledkom decentralizácie unitárnych štátov.[12]

Keďže federálne ústavy nie sú zvlášť rigidnejšie než tie unitárnych štátov, tak predsa len ich zmena podlieha osobitným pravidlám, čo súvisí s ponímaním zmeny federálnej ústavy ako spoločnej úlohy, a to zväčša v podobe práva veta subfederálnych jednotiek. Napríklad podľa čl. V Ústavy USA podmieňuje jej zmenu

---

[8] BEHNKE, N. a BENZ, A. Federalism and Constitutional Change. In: Routledge Handbook of Comparative Constitutional Change. London: Routledge, 2020, s. 167.

[9] ARBAN, E. Sovereignty and Autonomy of Constituent Units in Federal and Regional Systems: A Case Study of Italy. In: Beyond Autonomy. Leiden: Brill | Nijhoff, 2021, s. 51.

[10] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 83.

[11] BEHNKE, N. a BENZ, A. Federalism and Constitutional Change. In: Routledge Handbook of Comparative Constitutional Change. London: Routledge, 2020, s. 170-171.

[12] ARBAN, E. Sovereignty and Autonomy of Constituent Units in Federal and Regional Systems: A Case Study of Italy. In: Beyond Autonomy. Leiden: Brill | Nijhoff, 2021, s. 47-48, 51-52 a 57-59.

alebo doplnenie súhlasom troch štvrtín štátnych parlamentov alebo ratifikačných konventov s návrhom Kongresu alebo národného konventu, obdobne podľa čl. 79 ods. 3 nemeckého Základného zákona sa na jeho zmenu alebo doplnenie vyžaduje súhlas dvoch tretín členov Spolkového snemu a dvoch tretín hlasov Spolkovej rady. V iných štátoch sa zas vyžaduje uskutočnenie ratifikačných referend. Uvedená dvojitá väčšina sleduje rovnovážnejšie zabezpečenie rozdelenia štátnej moci.[13]

Kompetenčnou kompetenciou, teda právomocou rozdeľovať pôsobnosti medzi federáciu a jej členské štáty, disponuje federácia, pričom popri vlastných výlučných právomociach zväčša existuje okruh oblastí, ktoré spadajú do spoločnej alebo konkurujúcej pôsobnosti orgánov oboch úrovní. Vo federácii sa tiež uplatňuje princíp subsidiarity, podľa ktorého federálna úroveň plní úlohy, ktoré tak nevie zabezpečiť členský štát.[14]

Podstatou federálnej štruktúry štátu je zabezpečenie rovnoprávnej alebo prinajmenšom proporcionálnej reprezentácie členských štátov z hľadiska presadzovania vlastných záujmov na federálnej úrovni, ktorá však zároveň sleduje spoločné ciele všetkých členských štátov, čomu pomáha nadradenosť federálnej ústavy[15]. Vo väčšine federácií je postavenie všetkých jej jednotiek upravené rovnako, avšak osobité zložitosti si môžu vyžiadať aj asymetrickú úpravu vnútorných vzťahov.[16]

Z hľadiska rozdielu cieľov sledovaných zavedenou federáciou možno poukázať na americkú koncepciu, ktorá sleduje obmedzenie vlády a ochranu individuálnej slobody, a na nemeckú koncepciu, ktorá sleduje skôr združenie právomoci s prevažujúcou zdieľanou vládou, keďže na ochranu slobody ľudu pred vládnymi zásahmi neslúži spolkové zriadenie, ale ide primárne o úlohu federálneho ústavného súdu a federálnej ústavy.[17]

---

[13] BEHNKE, N. a BENZ, A. Federalism and Constitutional Change. In: Routledge Handbook of Comparative Constitutional Change. London: Routledge, 2020, s. 173. REUTTER, W. Subnational constitutionalism in Germany: Constitutional autonomy, unitarian federalism and intertwined policymaking. In: Routledge Handbook of Subnational Constitutions and Constitutionalism. London: Routledge, 2021, s. 159.

[14] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.81-82.

[15] Pozri napríklad čl. 31 Základného zákona stanovujúci prednosť federálneho zákona nad spolkovým zákonom, avšak keďže nemeckú ústava nepredpisuje konkrétny obsah ústav spolkových krajín, tak tie sú v tomto ohľade autonómne, pretože majú štátnu povahu. Bližšie pozri rozhodnutie Spolkového ústavného súdu BVerfGE 36, 342. In: REUTTER, W. Subnational constitutionalism in Germany: Constitutional autonomy, unitarian federalism and intertwined policymaking. In: Routledge Handbook of Subnational Constitutions and Constitutionalism. London: Routledge, 2021, s. 149.

[16] CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 83-85.

[17] BEHNKE, N. a BENZ, A. Federalism and Constitutional Change. In: Routledge Handbook of Comparative Constitutional Change. London: Routledge, 2020, s. 169. REUTTER, W. Subnational constitutionalism in Germany: Constitutional autonomy, unitarian federalism and intertwined

Pri pohľade na dôvody vertikálneho usporiadania štátov tieto nachádzame v mimoprávnych udalostiach, ktoré reflektujú predovšetkým historický vývoj alebo geografické členenie, ovplyvnené ďalšími faktormi ako sú etnické, náboženské alebo iné sociologické atribúty. Rozhodnutia o zmene štátneho zriadenia zas zväčša súviseli s reakciou na faktické nedostatky toho ktorého modelu vo vzťahu ku konkrétnym okolnostiam tých ktorých štátov.[18]

V niektorých štátoch je voľba štátneho zriadenia napokon tak fundamentálna a kľúčová pre ich ústavný systém, že absolútne znemožňuje ich zmenu. Federálne štátne zriadenie podľa čl. 20 ods. 1 je v nemeckom ústavnom poriadku chránené pred zmenou rozdelenia federácie na spolkové krajiny tzv. večnou klauzulou podľa čl. 79 ods. 3 Základného zákona, v zmysle čoho musí existovať jeden vyšší federálny štát a prinajmenšom dve nižšie spolkové krajiny, pričom Spolkový ústavný súd zároveň považuje tieto základné ústavné princípy za súčasť ústavnej identity Nemecka[19]. Revízia existujúceho rozdelenia štátu na spolky je tiež podmienená federálnym zákonom a ratifikačným referendom podľa čl. 29 ods. 2 Základného zákona.

Hoci Ústava Spojených štátov amerických neobsahuje klauzulu večnosti porovnateľnú s nemeckým čl. 79 ods. 3 Základného zákona, tak zastávame názor, že federálna štruktúra predstavuje konštitutívny ústavný princíp aj v podmienkach USA, ktorú možno prostredníctvom judikatúry Najvyššieho súdu USA vnímať veľmi špecificky s ohľadom na zdôrazňovanú doktrínu duálnej suverenity tým, že vlastnou suverenitou disponuje tak federálny štát, ako aj jej členské štáty[20], a to v kontexte zákazu jednostranného odtrhnutia sa členského štátu od federácie s výnimkou revolúcie alebo súhlasu štátov[21].[22]

Uvedené možno implicitne vyvodiť aj z čl. V Ústavy Spojených štátov amerických (*entrenched clause*), v zmysle ktorého dodatok k ústave nemôže zbaviť žiadny štát rovného volebného práva v Senáte bez jeho súhlasu, keďže ide o komoru federálneho zákonodarného zboru, ibaže by prišlo k jednomyseľnému súhlasu všetkých štátov.

---

policymaking. In: Routledge Handbook of Subnational Constitutions and Constitutionalism. London: Routledge, 2021, s. 161.

[18] K tomu pozri napríklad CIBULKA, Ľ. a kol. *Štátoveda*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.63 a 76.

[19] K tomu pozri napríklad Rozhodnutie BVerfG z 30. júna 2009 vo veci 2 BvE 2/08, Lisabon, b. 216-217.

[20] Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA vo veci New York v. United States, 505 U.S. 144 (1992).

[21] Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA vo veci Texas v. White, 74 U.S. 700 (1868).

[22] Obdobne to platí aj v podmienkach nemeckého ústavného práva, ktoré priznáva federácii a spolkovým krajinám rovnaké postavenie v zmysle dvojitej štruktúry štátu, ale okrem toho zásada priateľskej spolupráce znemožňuje spolkovej krajine vystúpiť z federácie. In: REUTTER, W. Subnational constitutionalism in Germany: Constitutional autonomy, unitarian federalism and intertwined policymaking. In: Routledge Handbook of Subnational Constitutions and Constitutionalism. London: Routledge, 2021, s. 147-148.

Štátne zriadenie ako prvok neutrálnej ústavnej identity

Široko uznávaná právna doktrína o ústavnej (národnej) identite pertraktuje, že nevyhnutnou vlastnosťou tejto kategórie je jej axiologická povaha, čo vychádza z doterajšieho predpokladu, že ústavná identita sleduje ochranu ústavných hodnôt tvoriacich štátnu identitu, lebo tie chránia také jej špecifické prvky, ktoré sú fundamentálne pre ústavný a politický systém členského štátu, že ich nemožno nevnímať hodnotovo[23].

Pokiaľ ide o legálne zakotvenie národnej (ústavnej) identity, tak právny základ jej ochrany v právnom poriadku Únie sa nachádza explicitne vyjadrený v spoločných ustanoveniach Zmluvy o Európskej únii (ďalej len *„ZEU"*). Podľa čl. 4 ods. 2 ZEU totiž EÚ rešpektuje národnú identitu členských štátov, obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch vrátane regionálnych a miestnych samospráv.[24]

Nemožno si však nevšimnúť, že o právnom záväzku Únie rešpektovať národnú (ústavnú) identitu sa z jazykového hľadiska hovorí práve v kontexte hodnotovo neutrálnych pojmov, ako sú podľa tej ktorej jazykovej verzii jednej zo zakladajúcich zmlúv buď (ústavné a politické) systémy alebo štruktúry členského štátu[25]. Naopak, zmluvné ustanovenie o národnej (ústavnej) identite výslovne absentuje o pojmy hodnoty alebo idey (ústavného a politického systému).

Myšlienka o neutrálnej ústavnej identity napokon nie je v rozpore ani s právnym názorom Ústavného súdu Českej republiky o hodnotovej orientácii ústavy, vyjadrenej v skôr spomenutom náleze pod sp. zn. Pl. ÚS 19/93, keď v ňom ústavný súd sám zdôrazňuje, že novoprijatá Ústava Českej republiky zo 16. decembra 1992 nie je len prostým vymedzením inštitúcií a procesov, ale do svojho textu začleňuje aj určité regulatívne idey, ktoré vyjadrujú základné nedotknuteľné hodnoty demokratickej spoločnosti. Z uvedeného totiž vyplýva, že hoci do ústavy pretavené idey o základných hodnotách sú jej prirodzenou súčasťou, zdôrazňujúcou jej hodnotovú dimenziu, tak ide o určitú nadstavbu alebo doplnok k prostému alebo nevyhnutnému základu každej ústavy, a to vymedzeniu inštitúcií a procesov, s čím sa osobitne spája aj prvok štátneho zriadenia.

Štátne zriadenie predstavuje neodmysliteľnú súčasť ústavného systému ktoréhokoľvek štátu, keďže upravuje konkrétny model vertikálneho usporiadania štátnej moci, pričom ide o tak konštitutívny prvok celého systému, že by sme ho mohli označiť za samotnú základnú, podstatnú alebo jadrovú časť ústavnej identity.

---

[23] K tomu pozri napríklad MILLET, F-X. Successfully Articulating National Constitutional Identity Claims: Strait Is the Gate and Narrow Is the Way. In: European Public Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2021, roč. 27, č. 3, s. 586-587.

[24] Čl. 4 ods. 2 ZEU.

[25] Túto skutočnosť si všimol napríklad aj DE WITTE, B. The Lisbon Treaty and National Constitutions. More or Less Europeanisation? In: The Lisbon Treaty and National Constitutions. Oslo: ARENA Reports, 2009, s. 34.

Napriek tomu, že ide o esenciálnu zložku ústavného systému, tak s ohľadom na charakter štátneho zriadenia ako územno-organizačného usporiadania štátu, ako aj so zreteľom na vyššie vymedzené rozdiely medzi jeho dvomi najopozitnejšími formami, t. j. unitárny a federatívny model štátu, vykazuje štátne zriadenie jasnú štrukturálno-organizačnú povahu, čím ju možno označiť za prvok neutrálnej ústavnej identity.

Konštatovaná štrukturálno-organizačná povaha totiž spolupôsobí pri vymedzení inštitucionálneho a procesného rámca ústavného systému s ohľadom na potrebu vertikálnej deľby moci v štáte. Štátne zriadenie tak možno označiť za základovú dosku každej ústavnej štruktúry a hoci najmä v americkej právnej vede často dochádza k istému stotožňovaniu federácie s demokraciou, tak je potrebné zdôrazniť, že štátne zriadenie nie je hodnotovo determinované, ale hodnotovo otvorené (neutrálne).

Uvedeným názorom však netvrdíme, že zavedenie konkrétneho štátneho zriadenia nemôže byť uskutočnené pod vplyvom určitých hodnôt, a ani to, že jedna jej forma nemôže s cieľom ochrany slobody sledovať väčší záujem na rozptýlení štátnej moci než druhá jej forma, ale aj napriek tomu ide o organizačnú formu, ktorá môže byť bez ohľadu na zvolenú podobu naplnená rozličným hodnotovým obsahom, preto sama o sebe nemá axiologický charakter. Z historického aj komparatívneho hľadiska predsa poznáme tak demokratické federácie (USA) aj unitárne štáty (Francúzsko), ako aj nedemokratické federácie (Venezuela) a aj unitárne štáty (Severná Kórea).

Hoci SDEU vo svojej judikatúre explicitne neuznal prvok štátneho zriadenia za súčasť národnej identity, čo súvisí s tým, že nebol takýmto súdnym prípadom doposiaľ konfrontovaný, ale tiež s jeho značne zdržanlivým prístupom k otázkam súvisiacim s identitou, tak napriek uvedenému je zrejmé, že v zmysle znenia čl. 4 ods. 2 ZEU možno kategóriu štátneho zriadenia považovať za prvok národnej (ústavnej) identity, keď ide o základný a kľúčový prvok ústavnej štruktúry ktoréhokoľvek štátu výslovne súvisiacej tiež s problematikou územnej samosprávy, čo naznačuje nielen samotný zámer pracovnej skupiny v rámci prípravy tohto ustanovenia[26], ale uvedené konštantne potvrdzuje aj doterajšia právna doktrína o národnej (ústavnej) identite.[27] Napriek tomu by však bolo možné predpokladať uznanie štátneho zriadenia za prvok národnej (ústavnej identity) aj samotným SDEU v prípade potenciálneho sporu

[26] Napríklad tzv. Lamassourova správa výslovne považovala vnútornú územnú organizáciu a rozdelenie právomocí v rámci každého členského štátu za záležitosti, o ktorých rozhodujú výlučne členské štáty. In: GUASTAFERRO, B. Beyond the Exceptionalism of Constitutional Conflicts: The Ordinary Functions of the Identity Clause. In: Jean Monnet Working Paper 01/12. New York: New York University School of Law, 2012, s.284.

[27] Pozri napríklad VON BOGDANDY, A. a SCHILL, S. W. Overcoming absolute primacy: Respect for national identity under the Lisbon Treaty. In: Common Market Law Review. Biggleswade: Kluwer Law International, 2011, roč. 48, č. 5, s. 1426.

takejto povahy, keď už vo veci *Sayn-Wittgenstein* implicitne uznal inú formu štátu v podobe formy vlády za jej súčasť, keď ústavný zákaz šľachtických titulov odôvodnil zásadou rovnosti vyplývajúcou z republikánskej formy vlády[28].

Napokon Spolkový ústavný súd Nemecka z federálneho štátneho zriadenia podľa čl. 20 ods. 1 Základného zákona odvodil ústavný princíp federalizmu, ktorý explicitne označil za súčasť ústavnej identity Nemecka, ktoré predstavuje obmedzenie prenosu právomocí na EÚ podľa čl. 23 ods. 1 Základného zákona[29]. Integrácia Nemecka ako členského štátu v rámci Únie je teda limitovaná tzv. štrukturálnymi požiadavkami (*Struktursicherungsklausel*), z ktorých princíp federalizmu v európskom kontexte zaväzuje výlučne vnútroštátne orgány chrániť túto zloženú štruktúru národného štátu v rámci záležitostí Únie.

Zároveň však tretia veta čl. 23 ods. 1 Základného zákona (*Bestandssicherungsklausel*) kladie požiadavky na súlad právnych aktov Únie s nemeckou ústavnou identitou, vrátane ústavného princípu federalizmu, na vnútroštátny štandard a s ohľadom na jeho národný význam, čo znamená, že akákoľvek zmena a doplnenie zakladajúcich zmlúv a porovnateľných právnych predpisov meniacich alebo dopĺňajúcich Základný zákon alebo umožňujúcich takýto postup musí rešpektovať čl. 79 ods. 3 v spojení so zásadami podľa čl. 20 Základného zákona, a teda musí z materiálneho hľadiska zaručovať aj rozdelenie federácie na spolkové krajiny a ich účasť na legislatívnom procese. Princíp federálneho štátu však bezprostredne súvisí aj s princípom subsidiarity, ktorý, okrem iného, vyžaduje nepriamu ochranu autonómie spolkových krajín a komunálnej samosprávy prostredníctvom účasti nemeckých orgánov v rámci výkonu činností EÚ.[30]

Po vystúpení Spojeného kráľovstva v roku 2020 z Európskej únie, ju v súčasnosti tvorí dvadsaťsedem členských štátov. Z tohto špecifického štátneho zoskupenia (*Staatenverbund*) sú následne len tri štáty, a to Belgicko, Nemecko a Rakúsko, ktoré majú federálne štátne zriadenie, čo sa zdá za skutočne špecifický prvok ústavnej identity v tom zmysle, že ide z kvantitatívneho hľadiska o relatívne nízky počet vo vzťahu až k dvadsiatim štyrom členským štátom, ktorých štátne zriadenie je unitárneho charakteru. Ide teda pre ústavný systém členského štátu o tak dôležitý prejav rozmanitosti, ktorý musí EÚ a jej právny poriadok rešpektovať.

Princíp unitárneho štátu predstavuje jeden zo základných princípov slovenského konštitucionalizmu, podľa ktorého sa štátne územie Slovenskej republiky (ďalej len „*SR*") môže deliť len na administratívno-územné jednotky a nie na ďalšie štátne útvary so samostatným charakterom, preto nemožno ani decentralizovaný výkon

[28] Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. decembra 2010 vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein.

[29] Rozhodnutie BVerfG z 22. marca 1995 vo veci 2 BvG 1/89, EG-Fernsehrichtlinie, bod 102.

[30] VRANES, E. German Constitutional Foundations of, and Limitations to, EU Integration: A Systematic Analysis. In: German Law Journal. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, roč. 14, č. 1, s. 84 a 89-92.

štátnej moci prostredníctvom jednotiek územnej samosprávy považovať za popretie tohto ústavného princípu.[31]

Jednotnosť štátneho územia SR je teda potrebné vykladať v tom zmysle, že bráni vzniku takej územnej autonómii, ktorá by znamenala ohrozenie jej štátnej suverenity. Uvedený princíp je legálne zakotvený v čl. 3 ods. 1 Ústavy, v zmysle ktorého je územie Slovenskej republiky jednotné a nedeliteľné. Vzhľadom na uvedené má SR jeden právny poriadok na čele s jedinou ústavou, systém orgánov verejnej moci, ako aj jednotné štátne občianstvo, štátne symboly a hlavné mesto.[32]

Ústava SR však od samého počiatku jej prijatia v roku 1992 predpokladá vo svojom programovom ustanovení čl. 7 ods. 1 napríklad aj takú potencialitu s ohľadom na nepredvídateľnosť rozpad a vznik štátov, že by SR mohla na základe slobodného rozhodnutia vstúpiť do štátneho zväzku s inými štátmi, čo by nemuselo zodpovedať len vzniku federácie zdola, ale napokon vyústiť aj do vzniku nového unitárneho štátu, v rámci ktorého by SR už neexistovala ani ako súčasť zloženého štátu. Takéto rozhodnutie sa však obligatórne viaže najprv na prijatie ústavného zákona o schválení takej medzinárodnej zmluvy podľa čl. 86 písm. b), ktorý sa následne potvrdí súhlasným výsledkom platného referenda konajúceho sa z ústavnej povinnosti podľa čl. 93 ods. 1 Ústavy, bez ktorého by nemohlo nadobudnúť právne účinky.[33]

Zmena štátneho zriadenia predstavuje najvýznamnejšie a v zásade výnimočné rozhodnutie, týkajúce sa samotnej existencie a organizácie štátu, čo sa prejavuje podmienenosťou najprísnejšieho dostupného a možného ústavného postupu, a to spojením trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov NRSR podľa čl. 84 ods. 4 s rozhodovaním nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov v jedinom obligatórnom referende podľa čl. 98 ods. 1 Ústavy, ktorý Ústava nespája s rozhodovaním o žiadnej inej otázke.[34]

Vzhľadom na uvedené by premena štátneho zriadenia SR z unitárneho na štát federálny, hoci aj zhora[35], predstavoval významný zásah do jej ústavnej identity, avšak keďže ide o kategóriu, ktorá sa vyznačuje dynamickou povahou, tak ústavná identita by nemala nepredstavovať takú prekážku, ktorá by bránila takejto zmene

[31] GIBA, M. a kol. Ústavné právo. Druhé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2025, s. 54 a 133.

[32] GIBA, M. a kol. Ústavné právo. Druhé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2025, s. 133.

[33] DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 308–309. BARANÍK, K. Článok 7. In: OROSZ, L. a kol. Ústava Slovenskej republiky: komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, zväzok I., s. 77.

[34] DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 310. BARANÍK, K. Článok 7. In: OROSZ, L. a kol. Ústava Slovenskej republiky: komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, zväzok I., s. 77.

[35] Príkladom vzniku federácie disociačným spôsobom, teda premenou unitárneho štátu na federatívny, môže byť Belgicko, ktoré sa v zmysle čl. 1 ústavy v roku 1993 rozdelilo na Flámsko a Valónsko.

ústavného systému štátu na rozdiel od iných ústav štátov, ktoré zmenu štátneho zriadenia výslovne nepripúšťajú. Naopak, Taliansky ústavný súd rozhodol, že čl. 5 talianskej ústavy o jednote a nedeliteľnosti štátu, hoci ide o špecifický prípad regionálneho štátu, predstavuje tak dôležitú ústavnú architektúru štátu, že je táto mimo dosah ústavnej zmeny.[36]

Záver

Štátne zriadenie predstavuje formu štátu, ktorou dochádza k vertikálnemu usporiadaniu štátu dovnútra z hľadiska územnej organizácie a inštitucionalizovanému vymedzeniu štátu z hľadiska decentralizácie štátnej moci. Ide o základný prvok každého ústavnému systému, ktorý, okrem iného, bezprostredne súvisí s územnou samosprávou ako osobitne vymedzenou kategóriou ústavnej (národnej) identity, preto možno štátne zriadenie uznať za prvok spadajúci pod rozsah čl. 4 ods. 2 ZEU.

Dôležitosť zvoleného modelu štátneho zriadenia ako súčasti ústavnej identity štátov zdôrazňuje tiež existencia určitých nezmeniteľných klauzúl ústav, ktoré či už explicitne alebo implicitne úplne zakazujú alebo čiastočne obmedzujú také ústavné zmeny, ktoré by rušili ústavou zakotvené štátne zriadenie s tým dôsledkom, že jeho potenciálna zmena by znamenala taký intenzívny zásah do ústavnej identity, že by to znamenalo faktické zrušenie pôvodnej ústavy. Niektoré ústavné koncepcie teda uvedený postup nepripúšťajú ani za podmienky jednomyseľného rozhodnutia kompetentných orgánov, iné zas vyžadujú dosiahnutie prinajmenšom kvalifikovanej väčšiny v parlamente.

Štátne zriadenie však *a priori* neimplikuje konkrétny politický režim alebo hodnoty, keďže tak federatívne, ako aj unitárne štáty môžu byť nositeľmi demokratických, ako aj nedemokratických hodnôt. Napokon aj zavedenie konkrétnej formy štátneho zriadenia, zdá sa, že reflektuje historické, geografické a sociálne podmienky, vzťahujúce sa na to ktoré štátne územie, než by reflektovalo hodnotovo podmienenú voľbu.

Uvedené podporuje tiež skutočnosť, že len s ťažkosťami sa hľadá štát s takým modelom štátneho zriadenia, ktorý nie je výsledkom historických, geografických alebo sociálnych atribútov, a teda osobitne taký, ktorého voľba štátneho zriadenia by predstavovala výlučne politické, hodnotovo podmienené rozhodnutie, v rozpore s objektívnymi očakávaniami na základe spomenutých mimoprávnych faktorov. Pokiaľ aj USA vznikali pod vplyvom konkrétnych hodnôt jej otcov zakladateľov, tak predsa len sa možno prikloniť k záveru, že voľba federálneho usporiadania štátu bola

[36] K tomu pozri rozhodnutie Ústavného súdu Talianska sp. zn. 118/2015 z 29. apríla 2015. In: ARBAN, E. Sovereignty and Autonomy of Constituent Units in Federal and Regional Systems: A Case Study of Italy. In: Beyond Autonomy. Leiden: Brill | Nijhoff, 2021, s. 60.

zjavne výsledkom kompromisu medzi zachovaním integrity členských štátov a pragmatickou potrebou vytvorenia jedného spoločného celku, ktorý by bol funkčnejší ako relatívne slabá konfederácia.
Napokon, ani vznik unitárneho štátu SR nebol hodnotovým rozhodnutím, ale dôsledkom vtedajších politických pomerov, kedy neexistovala objektívna možnosť vzniku federácie nového štátu po zániku ČSFR, resp. išlo o nevyhnutnú faktickú reakciu na zanikajúcu federáciu.
Pri komparácii unitárneho a federatívneho štátneho zriadenia sa ukázalo, že rozdiely v ich základných znakov sa dotýkajú najmä počtu právnych poriadkov, vrátane ústav, sústav najvyšších orgánov štátnej moci, štátnych občianstiev, symbolov alebo hlavných miest, čo nepredstavuje hodnotovo podmienené, ale neutrálne diferenčné znaky, čím prišlo k verifikácii stanovenej hypotézy.
Pri explanácii štátneho zriadenia ako základného a konštitutívneho prvku ústavného systému ako súčasti neutrálnej ústavnej identity využívame pojem ústavná architektúra alebo ústavná štruktúra, tak sme si vedomí, že tieto pojmy sa v zahraničnej právnej doktríne neobmedzujú výlučne na jej organizačno-štrukturálnu povahu, ale zahŕňajú v materiálnej rovine tiež základné princípy, pričom tento prístup nepopierame, ale len zdôrazňujeme jej formálnu rovinu.
Totožný záver platí vo vzťahu ku konceptu ústavnej (národnej) identity, ktorú autor nevníma ako výlučne neutrálnu kategóriu, skôr naopak, je zjavné, že ide o kategóriu, ktorej obsah tvorí významný podiel práve hodnotových prvkov v podobe demokracie, právneho štátu, slobody, ľudskej dôstojnosti, rovnosti a pod. Avšak, doterajšia právna doktrína akcentuje axiologickú povahu ústavnej (národnej) identity ako jednu z obligatórnych vlastností jej prvkov, s čím sa nemožno stotožniť, pretože tým buď dochádza k skresľovaniu neutrálnych ústavných prvkov ako samostatných hodnôt, resp. prinajmenšom ako priamo hodnotovo podmienených prvkov, alebo k nenáležitému vylúčeniu týchto prvkov z potenciálneho obsahu konceptu ústavnej (národnej) identity.
Zastávame teda názor, že jednotlivé prvky ústavnej identity nemusia nevyhnutne vykazovať hodnotovú orientáciu, ale môžu byť príznačné svojou neutralitou tým, že charakterizujú identitu štátu v jeho štrukturálno-organizačnej rovine ako pevný a otvorený základ pre jej hodnotovú fasádu.

Zoznam použitej literatúry

1. ARBAN, E. Sovereignty and Autonomy of Constituent Units in Federal and Regional Systems: A Case Study of Italy. In: Beyond Autonomy. Leiden: Brill | Nijhoff, 2021, s. 47-66. ISBN 9789004446755.

2. BEHNKE, N. a BENZ, A. Federalism and Constitutional Change. In: Routledge Handbook of Comparative Constitutional Change. London: Routledge, 2020, 15 s. ISBN 9781351020985.
3. CIBULKA, Ľ. a kol. Štátoveda. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2017, 358 s. ISBN 9788071604488.
4. DE WITTE, B. The Lisbon Treaty and National Constitutions. More or Less Europeanisation? In: The Lisbon Treaty and National Constitutions. Oslo: ARENA Reports, 2009, s. 25-48. ISSN 1504-8152.
5. DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 1792 s. ISBN 978-80-89603-74-9.
6. GIBA, M. a kol. Ústavné právo. Druhé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2025, 445 s. ISBN 978-80-571-0746-0.
7. GUASTAFERRO, B. Beyond the Exceptionalism of Constitutional Conflicts: The Ordinary Functions of the Identity Clause. In: Jean Monnet Working Paper 01/12. New York: New York University School of Law, 2012, 69 s. ISSN 2161-0320.
8. MILLET, F-X. Successfully Articulating National Constitutional Identity Claims: Strait Is the Gate and Narrow Is the Way. In: European Public Law. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2021, roč. 27, č. 3, s. 571–596. ISSN 1875-8207.
9. OROSZ, L. a kol. Ústava Slovenskej republiky: komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, zväzok I., 821 s. ISBN 978-80-571-0380-6.
10. REUTTER, W. Subnational constitutionalism in Germany: Constitutional autonomy, unitarian federalism and intertwined policymaking. In: Routledge Handbook of Subnational Constitutions and Constitutionalism. London: Routledge, 2021, 17 s. ISBN 9781003052111.
11. VON BOGDANDY, A. a SCHILL, S. W. Overcoming absolute primacy: Respect for national identity under the Lisbon Treaty. In: Common Market Law Review. Biggleswade: Kluwer Law International, 2011, roč. 48, č. 5, s. 1417-1453. ISSN 1875-8320.
12. VRANES, E. German Constitutional Foundations of, and Limitations to, EU Integration: A Systematic Analysis. In: German Law Journal. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, roč. 14, č. 1, s. 75-112. ISSN 2071-8322.
13. Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 19/93 z 21. decembra 1993.
14. Rozhodnutie Ústavného súdu Talianska sp. zn. 118/2015 z 29. apríla 2015.
15. Rozhodnutie BVerfG z 22. marca 1995 vo veci 2 BvG 1/89, EG-Fernsehrichtlinie.
16. Rozhodnutie BVerfG z 30. júna 2009 vo veci 2 BvE 2/08, Lisabon.
17. Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA vo veci New York v. United States, 505 U.S. 144 (1992).
18. Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA vo veci Texas v. White, 74 U.S. 700 (1868).

19. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. decembra 2010 vo veci C-208/09, Sayn-Wittgenstein.
20. Základný zákon Spolkovej republiky Nemecko
21. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
22. Zmluva o Európskej únii.

Kontaktné údaje

Mgr. Dávid Školník
david.skolnik@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta,
Katedra ústavného práva

Sekcia medzinárodného práva
a medzinárodných vzťahov
„Aké medzinárodné právo potrebuje spoločnosť
v roku 2026?“

JE SÚČASNÁ KONCEPCIA ČLÁNKU 7 ODS. 2 NARIADENIA BRUSEL I REV UDRŽATEĽNÁ? KRITICKÝ POHĽAD NA URČENIE MIESTA VZNIKU ŠKODY[1]

IS THE CURRENT CONCEPT OF ARTICLE 7(2) OF THE BRUSSELS I RECAST REGULATION SUSTAINABLE? A CRITICAL PERSPECTIVE ON DETERMINING THE PLACE WHERE THE DAMAGE OCCURRED

Dominika Juck[2]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá výkladom pojmu „miesto, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti" podľa čl. 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev. Osobitná pozornosť je venovaná vývoju judikatúry Súdneho dvora Európskej únie v tejto otázke, najmä s ohľadom na rozhodnutia vo veci eDate Advertising v X a Gtflix TV v DR, ktoré formovali tzv. mozaikový prístup umožňujúci založiť právomoc súdu každého členského štátu, v ktorom je škodlivý zásah dostupný, ako aj nedávne rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie vo veci Apple Store Nederland. V rámci príspevku je vykonaná kritická analýza súčasnej právnej úpravy s cieľom zhodnotiť, či v súčasnosti nastavený model založenia si medzinárodnej právomoci v skúmanej otázke spĺňa požiadavky predvídateľnosti a právnej istoty, a to aj s ohľadom na rozvoj digitalizácie a umelej inteligencie.

Kľúčové slová: miesto vzniku škody, mozaikový prístup, forum shopping.

Abstract: The paper examines the interpretation of the concept of "the place where the damage occurred or may occur" within the meaning of Article 7(2) of the Brussels I Recast Regulation. Particular attention is devoted to the development of the case law of the Court of Justice of the European Union in this area, especially the judgments in *eDate Advertising v X* and *Gtflix TV v DR*, which shaped the so-called mosaic approach allowing jurisdiction to be established before the courts of each Member State in which the harmful content is accessible, as well as the recent judgment of the Court of Justice of the European Union in *Apple Store Nederland*. The paper provides a critical analysis of the current legal framework in order to assess whether the existing

[1] Financované z projektu APVV-24-0613

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

model for establishing international jurisdiction in this context satisfies the requirements of foreseeability and legal certainty, particularly in light of ongoing digitalisation and the development of artificial intelligence.

Key words: place where the damage occurred, mosaic approach, forum shopping

Úvod

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „Nariadenie Brusel I rev") zakotvuje základné podmienky, za ktorých si súdy členských štátov Európskej únie založia medzinárodnú právomoc v občianskych a obchodných veciach, ktoré spadajú do jeho vecnej pôsobnosti. Ťažiskom výskumu je možnosť založiť si medzinárodnú právomoc na základe článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev, ktoré vychádza z kritéria „miesto, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti". Článok 7 ods. 2 predstavuje alternatívnu právomoc k právomoci všeobecnej vyjadrenej v článku 4 ods. 1. To znamená, že žalobca si môže vybrať, či bude žalovať podľa všeobecnej právomoci a teda kritéria bydliska žalovaného alebo podľa článku 7 ods. 2.[3] Táto možnosť žalobcu vybrať si, v ktorom štáte bude žalovať (tzv. forum shopping) vznikla ako dôsledok viacerých prípadov, ktoré zahŕňali obzvlášť úzky vzťah medzi sporom a súdom, ktorý môže byť najvhodnejší na prejednanie danej veci.[4]

Koncepcia založenia medzinárodnej právomoci na základe miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti, rozhodne nie je na pôde medzinárodného práva procesného novinkou. Ukotvená bola už v samotnom Bruselskom dohovore a v priebehu rokov bola predmetom viacerých významných rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SD EÚ"). V rámci aplikačnej praxe dochádzalo k aplikačným problémom spojeným najmä s otázkou, ako určiť miesto vzniku škody v prípade, ak škoda vznikla na území viacerých štátov. Význam skúmanej problematiky v súčasnom medzinárodnom

[3] K tomuto porovnaj aj bod 16 preambuly k Nariadeniu Brusel I rev, v zmysle ktorého: *Okrem bydliska žalovaného musia byť k dispozícii aj alternatívne kritériá právomoci založené na úzkej väzbe medzi súdom a žalobou alebo na účely uľahčenia efektívneho riadneho výkonu súdnictva. Existencia takejto úzkej väzby by mala zaručiť právnu istotu a vylúčiť, že osoba by bola žalovaná na súde členského štátu, s čím nemohla rozumne predvídať. Je to dôležité predovšetkým v prípade sporov týkajúcich sa mimozmluvných záväzkov vyplývajúcich z porušenia práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti vrátane poškodzovania dobrého mena.*

[4] Magnus, U., Mankowski, P., Calvo, C.A., Carrascosa, G.J., Cuniberti, G., Esplugues, M.C., Fentiman, R.G., Francq, S., Heiss, H., Kramer, X. (eds). *Brussels Ibis Regulation – Commentary*. Otto Schmidt KG 2016. s. 143

práve procesnom sa dostáva do popredia najmä z dôvodu problematiky určenia miesta vzniku škody v digitálnom prostredí.
Cieľom príspevku je skúmať súčasnú právnu úpravu obsiahnutú v článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev a identifikovať základné aplikačné výzvy, ktoré nastávajú z dôvodu vzniku škody v digitálnom prostredí, ako aj zhodnotiť, či súčasná právna úprava spĺňa požiadavky predvídateľnosti a právnej istoty.
Na pochopenie súčasných problémov digitálnej jurisdikcie je nevyhnutné vrátiť sa k pôvodnej koncepcii miesta vzniku škody, tak ako bola formovaná judikatúrou SD EÚ.

Základná koncepcia miesta vzniku škody

V úvode je nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že v zmysle ustálenej judikatúry SD EÚ je potrebné vykladať pojem miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody, reštriktívne a autonómne.[5]
Základný doktrinálny rámec skúmanej problematiky vychádza z rozhodnutia SD EÚ vo veci Handelskwekerij G. J. Bier BV proti Mines de potasse d'Alsace SA. Podstata sporu vyplývala zo skutočnosti, že škoda sa týkala dvoch rôznych zmluvných štátov Bruselského dohovoru, vznikla síce vo Francúzsku, avšak prejavila sa v Holandsku, konkrétne holandskí záhradníci utrpeli škody na úrode v dôsledku znečistenia vypúšťaného do rieky Rýn vo Francúzsku.[6] SD EÚ v rámci rozsudku stanovil, že výraz „miesto, kde došlo k škodovej udalosti" zahŕňa dva odlišné faktory, pričom na základe každého z nich je možné založiť si medzinárodnú právomoc na konanie vo veci. Prvý z nich *forum damni infecti* – miesto, kde škoda vznikla (kauzálny čin) a druhý forum delicti commissi – miesto, kde sa prejavila skutočnosť, ktorá dáva základ pre vznik škody. Žalobca si tak môže vybrať medzi oboma fórami. Žalobcovi je tak poskytnutá „alternatíva" už v rámci alternatívnych pravidiel založenia si právomoci.[7]
Rozhodnutie SD EÚ v predmetnej problematike a usmernenie k aplikácii skúmaného článku vychádza z príčinnej súvislosti medzi udalosťou, ktorá sa stala vo Francúzsku a škodou spôsobenou v Holandsku. Rozsudok umožňujúci založiť si medzinárodnú právomoc súdu v ktoromkoľvek z týchto miest tak bol rozhodne primeraným.

[5] Porovnaj napríklad Rozsudok Súdneho dvora EU (prvá komora) z 12. mája 2021vo veci C-709/19 Vereniging van Effectenbezitters proti BP plc, ECLI:EU:2021:377, bod 24.
[6] Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 30 novembra 1976 vo veci 21/76, Handelskwekerij Bier proti Mines de Potasse d'Alsace S.A., ECLI:EU:C:1976:166.
[7] Kyselovská, T. *Critical Analysis of the „Mosaic Principle" Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of Non-Contractual Obligations on the Internet.* PMENr, 2019. Dostupné online: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/122488/PDF/05_Critical_Analysis_of_the_Mosaic_Principle.pdf s. 37. cit. dňa: 17.3.2026.

SD EÚ pritom líniu nastavenú v rozhodnutí vo Handelskwekerij G. J. Bier BV proti Mines de potasse d'Alsace SA. udržiaval aj naďalej a v zmysle autonómneho výkladu ju potvrdil aj v ďalších rozhodnutiach.[8]

Nastolená doktrína bola neskôr modifikovaná a obmedzená. Dôvodom na to bola skutočnosť, že dochádzalo k vzniku sporov, v ktorých žalobca utrpel škodu na rôznych miestach.[9] S týmto sa samozrejme kládla aj otázka, či môže žalobca žiadať o náhradu celej škody na mieste, kde utrpel škodu len čiastkovo? Inak povedané, ak žalobca utrpel škodu vo Francúzsku, Belgicku a Holandsku, majú súdy každého členského štátu medzinárodnú právomoc rozhodnúť o celej škode? Nebude takto definovaná extenzívna voľnosť výberu si fóra v zmysle doktríny Handelskwekerij G. J. Bier BV proti Mines de potasse d'Alsace SA. dávať žalobcovi podstatne výhodnejšie postavenie?

Prvé obmedzenie vidíme v rozhodnutí vo veci Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a ostatným, v ktorom SD EÚ rozhodol, že pojem „miesto, kde došlo k skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody" možno chápať iba ako označenie miesta, kde udalosť, ktorá spôsobila škodu a viedla k vzniku zodpovednosti za protiprávne konanie, delikt alebo kvázidelikt, priamo vyvolala škodlivé účinky na osobu, ktorá je obeťou tejto udalosti.[10] Do popredia sa tak dostáva výklad, že pojem „miesto, kde došlo k skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody" je miesto, kde priama obeť utrpela škodu ako prvá, a nie miesto, kde sekundárna obeť pocítila finančné dôsledky.[11] Striktnejšiu líniu výkladu skúmaného pojmu zachovával SD EÚ aj v ďalších rozhodnutiach.[12]

---

[8] V tejto súvislosti pozri napríklad Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 17 júna 1992 vo veci C-26/91, Jacob Handte v TMCS, ECLI:EU:C:1992:268 alebo Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 27. septembra 1988 vo veci C-189/87, Schröder a ostatní, ECLI:EU:C:1988:459.

[9] Hartley, T. C. *Jurisdiction in tort claims for non-physical harm under Brussels 2012, Article 7(2)*. The International and Comparative Law Quarterly, 2018, roč. 67, č. 4, s. 987–1003.

[10] Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 11. januára 1990 vo veci C-220/88 Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a ostatným, ECLI:EU:C:1990:8 .

[11] Ibid. bod 13.

[12] V tejto súvislosti pozri napríklad Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 19. septembra 1995 vo veci C-364/93 Antonio Marinari proti Lloyds Bank plc a Zubaidi Trading Company ECLI:EU:C:1995:289, ktorý potvrdil prvý spomínaný rozsudok a rozhodol, že pojem „miesto, kde vznikla škoda" nezahŕňa miesto, kde vznikla finančná škoda potom, čo primárna škoda vznikla v inom zmluvnom štáte Bruselského dohovoru alebo Rozsudok súdneho dvora EÚ z 10 Júna 2004 vo veci C-168/02 Rudolf Kronhofer proti Marianne Maier and ostatným, ECLI:EU:C:2004:364, v ktorom SD EÚ rozhodol, že výraz „miesto, kde došlo ku skutočnosti súvisiacej so škodou" sa nevzťahuje na žalobcove bydlisko, kde sa nachádza „miesto, kde je sústredený jeho majetok", a to len z jediného dôvodu, že znáša finančnú škodu vyplývajúcu zo straty častí jeho majetku, ktorá nastala a bola znášaná v ďalšom zmluvnom štáte.

V oblasti súťažného práva je z hľadiska výkladu článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev pozoruhodným aj rozsudok SD EÚ vo veci AB Volvo, DAF TRUCKS NV proti RM.[13] SD EÚ v predmetnom rozhodnutí dospel k záveru, že miestom vzniku škody v prípade kartelových dohôd je miesto nákupu tovaru, za ktorý kupujúci zaplatil nadmernú cenu v dôsledku protiprávneho konania.[14] Toto rozhodnutie posilňuje reštriktívny výklad pojmu miesta vzniku škody. Závery predmetného rozhodnutia sú relevantné pre širšiu koncepciu určovania miesta vzniku škody podľa článku 7 ods. 2 a dotvárajú rámec, v ktorom je potrebné interpretovať aj novšie rozhodnutia SD EÚ.

V treťom „kroku" rozhodovacej činnosti SD EÚ sa dostávame k zavedeniu tzv. mozaikového princípu v rámci rozhodnutia SD EÚ vo veci Shevill a iní proti Presse Alliance. Spor sa týkal cezhraničného ohovárania prostredníctvom tlačených publikácií distribuovaných vo viacerých štátoch. V predmetnom spore SD EÚ rozhodol, že k založeniu medzinárodnej právomoci môže dôjsť ako na základe miesta, kde došlo k skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody – tieto súdy majú právomoc konať o celkovej náhrade škody, v predmetnom prípade by to bolo miesto vydania; ako ďalšia možnosť pre založenie medzinárodnej právomoci sa uvádzajú súdy každého členského štátu, v ktorom bol, v tomto konkrétnom prípade, výtlačok distribuovaný a kde žalobca tvrdí, že utrpel škodu. V takomto prípade však budú súdy rozhodovať iba o škode, ktorá vznikla na území toho konkrétneho členského štátu.[15] Pre úplnosť dodávame, že žalobu je stále možno podať aj podľa všeobecnej právomoci upravenej v článku 4 Nariadenia Brusel I rev. Aj v tomto prípade by súdy mali medzinárodnú právomoc rozhodnúť o škode v celosti.

Fragmentáciu medzinárodnej právomoci, ku ktorej dôjde v prípade, ak si založia medzinárodnú právomoc viaceré súdy, každý s ohľadom iba na škodu, ktorá vznikla v štáte, v ktorom sa súd nachádza, nazývame aj mozaiková právomoc.[16]

Praktické využívanie konceptu mozaikovej právomoci čelilo početnej kritike a neskôr, najmä pri sporoch, ktoré majú pôvod na internete sa ukázalo, že tento koncept je, aspoň čiastočne, prekonaný. Kyselovská konštatuje, že mozaikový princíp vytvára multiplicitu potenciálnych fór, čo nie je v súlade s viacerými právnymi princípmi medzinárodného práva súkromného. Táto multiplicita je v rozpore s princípom právnej istoty a predvídateľnosti jurisdikčných pravidiel, keďže žalobcovi poskytuje možnosť vybrať si pre neho najvhodnejšie fórum spomedzi súdov všetkých

[13] Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 15. júla 2021 vo veci C-30/20, AB Volvo, DAF TRUCKS NV proti RM, ECLI:EU:C:2021:604.

[14] Ibid. Bod 44.

[15] Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 7 marca 1995 vo veci C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA, ECLI:EU:C:1995:61.

[16] Magnus, U., Mankowski, P., Calvo, C.A., Carrascosa, G.J., Cuniberti, G., Esplugues, M.C., Fentiman, R.G., Francq, S., Heiss, H., Kramer, X. (eds). *Brussels Ibis Regulation – Commentary*. Otto Schmidt KG 2016. s.278.

členských štátov, čo neprimerane podporuje forum shopping, pričom žalovaný nie je schopný predvídať, na súde ktorého štátu bude žalovaný.[17] Aj Hartley poukazuje na to, že pojem „miesto, kde došlo k škodovej udalosti" podľa článku 7 ods. 2 je vo svojej podstate neurčitý a napriek snahám SD EÚ o jeho objasnenie v svojej rozhodovacej praxi v mnohých situáciách stále nie je možné dospieť k jednoznačnému záveru len mechanickou aplikáciou týchto pravidiel. Za kľúčové politické požiadavky pri výklade tohto pojmu považuje potrebu jasného a ľahko zistiteľného pravidla, požiadavku, aby ho nemohla jedna zo strán zneužiť na úkor druhej, ako aj cieľ hospodárneho riešenia sporov, pokiaľ možno skoncentrovaného pred jedným súdom.[18]
V nasledujúcej časti príspevku sa preto venujeme problematike digitálneho priestoru a spôsobu, akým je možné založiť si právomoc v prípade škody, či už osobnostnej alebo aj inej, ktorá má základ práve v digitálnom priestore.

Digitálny priestor a fragmentácia jurisdikcie

Mozaikový princíp mal svoje opodstatnenie v čase prijímania rozhodnutia vo veci Shevill. Distribúcia novín, na základe ktorých došlo k porušeniu práva na ochranu osobnosti, sa dala geograficky vymedziť, a tým pádom sa aj pomerne jednoducho dal určiť okruh súdov, ktoré budú mať medzinárodnú právomoc v určitej veci. Situácia sa však mení v prípade, ak sa obsah nachádza na internetovej stránke, ktorá je prístupná prakticky kdekoľvek. Ak si na základe dostupnosti obsahu ako základu pre založenie medzinárodnej právomoci môžu medzinárodnú právomoc založiť prakticky súdy každého členského štátu a rozhodnúť o škode, ktorá vznikla na ich území, je potrebné položiť si otázku, či princíp mozaiky nastolený vo veci Shevill sa nestáva nefunkčným a prekonaným.
Takéto uplatňovanie škody je v praxi pre poškodeného neprimerane zaťažujúce. Skutočnosť, že mozaikový princíp je čiastočne prekonaný podčiarkuje aj zvyšujúci sa objem obsahu generovaného prostredníctvom umelej inteligencie.
SD EÚ reagoval na digitálne prostredie v rozhodnutiach vo veci eDate Advertising v X a Gtflix TV v DR. Prvý zo spomínaných sa stal míľnikom v oblasti digitálnej justície a v sporoch týkajúcich sa porušenia práv na ochranu osobnosti zaviedol popri možnostiach podať žalobu na súdoch spomínaných v predchádzajúcej kapitole aj ďalšiu možnosť založenia si medzinárodnej právomoci, a to na základe centra záujmov poškodeného. V takomto prípade má žalobca možnosť podať žalobu a súd

[17] Kyselovská, T. *Critical Analysis of the „Mosaic Principle" Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of Non-Contractual Obligations on the Internet.* PMENr, 2019. Dostupné online: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/122488/PDF/05_Critical_Analysis_of_the_Mosaic_Principle.pdf s. 37. cit. dňa: 17.3.2026.
[18] Hartley, T. C. *Jurisdiction in tort claims for non-physical harm under Brussels 2012, Article 7(2)*. The International and Comparative Law Quarterly, 2018, roč. 67, č. 4, s. 987–1003.

v centre záujmov poškodeného má medzinárodnú právomoc konať vo veciach celej škody.[19] Centrum záujmov poškodeného predstavuje najčastejšie jeho obvyklý pobyt.[20] Dôvodom je, že práve tieto súdy sú najvhodnejšie na posúdenie práva na ochranu osobnosti a priznanie právomoci tomuto súdu spĺňa cieľ spočívajúci v riadnom výkone spravodlivosti.[21]

Ďalším kusom do mozaiky bolo rozhodnutie SD EÚ vo veci Bolagsupplysningen OÜ and Ingrid Ilsjan v Svensk Handel AB. SD EÚ v predmetnom rozhodnutí upravil aplikáciu mozaikového princípu vo vzťahu k predbežným opatreniam a nariadeniu odstránenia obsahu. Konať o takejto žalobe bude mať, v zmysle predmetného rozhodnutia, iba súd, ktorý má právomoc konať o celej veci, t.j. buď podľa všeobecnej právomoci podľa článku 4 Nariadenia Brusel I rev alebo v zmysle článku 7 ods. 2 súd v ktorom sa nachádza centrum záujmov poškodeného.[22] V takomto prípade tak k fragmentácii právomoci dochádzať nebude. Môžeme tak konštatovať, že mozaikový princíp sa bude aplikovať len ak vznikne škoda, ktorá je kvantifikovateľná a geograficky ohraničená. Na druhej strane k jeho praktickej aplikácii nedôjde v prípade celoeurópskych príkazov na odstránenie, ktoré sú v ére algoritmického zosilňovania obsahu čoraz dôležitejšie.

Dostávame sa k rozhodnutiu vo veci Gtflix TV v DR, v ktorom SD EÚ potvrdil mozaikový princíp v súvislosti s náhradou škody za online ohováranie, avšak zároveň pokračoval v svojej doterajšej rozhodovacej línii a potvrdil, že sa žalobca môže domáhať náhrady škody v každom štáte, v ktorom k vzniku škody došlo, t. j. v ktorom bol obsah dostupný a to nezávisle od konania vedeného inde.[23] Samozrejme, takýto súd by mal medzinárodnú právomoc konať iba vo vzťahu k škode, ktorá vznikla na jeho území.

Na tomto mieste je však vhodné zamyslieť sa nad praktickým dopadom mozaikového princípu a podrobiť ho cielenej kritickej analýze.

Jedným z aplikačných problémov je naozaj široko nastavené forum shopping. Ak berieme do úvahy, že samotná dostupnosť webovej stránky, na ktorej sa nachádza online obsah, ktorý mohol spôsobiť škodu, zakladá medzinárodnú právomoc súdu rozhodnúť o škode, ktorá vznikla na jeho území, tak opísaná možnosť nie len že

[19] Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 25. októbra 2011 v spojených veciach C-509/09 a C-161/10 Date Advertising GmbH/X, Olivier Martinez, Robert Martinez/MGN Limited. ECLI: ECLI:EU:C:2011:685.

[20] Ibid. bod 49.

[21] Ibid .bod 48.

[22] Porovnaj Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) zo 17. októbra 2017 vo veci C-194/16 Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Ilsjan proti Svensk Handel AB, ECLI:EU:C:2017:766.

[23] Porovnaj Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 21. decembra 2021 vo veci C-251/20 Gtflix Tv proti DR, ECLI:EU:C:2021:1036

poskytuje žalobcovi až neproporcionálne výhodnejšie postavenie pri výbere súdu, na ktorý bude žaloba podaná, ale aj výhodnejšie postavenie oproti žalovanému.
S týmto je samozrejme spojená aj možnosť duplicitných konaní v rôznych členských štátoch, vždy s ohľadom na škodu, ku ktorej došlo na ich území. Pre žalovaného tak dochádza k značnému zníženiu predvídateľnosti práva a právnej istoty.
Uvedené problémy fragmentácie jurisdikcie v digitálnom prostredí vyvolávajú otázku, či judikatúra SD EÚ smeruje k ďalšiemu rozširovaniu osobitnej právomoci, alebo naopak k jej postupnému obmedzovaniu. V tomto kontexte nadobúda osobitný význam nedávne rozhodnutie vo veci Apple Store Nederland.

Ostatná rozhodovacia prax SD EÚ

Nedávne rozhodnutie vo veci Apple Store Nederland [24] sa týkalo výkladu článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev, avšak na rozdiel od viacerých predošlých rozhodnutí, tento spor nemal základ v ochrane osobnosti, ale v zneužití dominantného postavenia a v založení si právomoci jedného súdu na základe článku 7 ods. 2 v prípade, keď sú žalobcovia, neidentifikovaní, ale identifikovateľní používatelia rovnakého produktu, zastúpení subjektom oprávneným na ochranu kolektívnych záujmov.
Položená prejudiciálna otázka mala za cieľ určiť, akým spôsobom je možné určiť miesto škody v prípade, keď škoda vznikla prostredníctvom nákupu na online platforme dostupnej prakticky všade vo svete a zároveň nie je možné určiť miesto, kde sa nákupy uskutočnili. Slúži v takomto prípade, kritérium pre určenie miesta vzniku škody podľa článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev výlučne miesto bydliska používateľa, alebo existujú aj iné kritériá pre určenie príslušného súdu?[25] SD EÚ sa zároveň zaoberal problematikou určenia právomoci na základe článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev v spore, kde sú žalobcovia (s rôznym miestom, kde škoda vznikla) zastúpení.
V tomto kontexte považujeme za nevyhnutné spomenúť aj návrh generálneho advokáta, ktorý sa prikláňa k reštriktívnemu výkladu článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev. V zmysle jeho stanoviska má právomoc založená na skúmanom článku aj naďalej súvisieť s konkrétnym miestom. Ak sa ako príčinná udalosť, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti (v prípade zneužitia dominantného postavenia spočívajúceho vo výbere provízie z ceny aplikácií predávaných na online

[24] Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 2. decembra 2025 vo veci C-34/24 Stichting Right to Consumer Justice, Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd, Apple Inc., ECLI:EU:C:2025:936.
[25] Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 2. decembra 2025 vo veci C-34/24 Stichting Right to Consumer Justice, Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd, Apple Inc., ECLI:EU:C:2025:936, bod 37.

platforme, ktorá je osobitne zameraná na celý členský štát), uzná predaj takých aplikácií, miesto, kde došlo k tejto udalosti, sa môže nachádzať v mieste bydliska používateľa, ktorý si kúpil tieto aplikácie, na území uvedeného členského štátu. Rovnako tak miesto, kde vznikla škoda, sa môže zhodovať s miestom bydliska používateľa, ktorý znášal dôsledky zneužitia dominantného postavenia, keďže zaplatil prirážku pri kúpe aplikácií v rámci dotknutého trhu.[26] Význam návrhov generálneho advokáta spočíva najmä v reštriktívnom výklade analyzovaného článku a silnom zohľadnení princípu predvídateľnosti a právnej istoty žalovaného. Samotná skutočnosť, že subjekt môže podľa vnútroštátneho práva podať žalobu v zastúpení, sama osebe nemôže mať vplyv na určenie právomoci a miesta, kde došlo k skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody. Pre ostatné hromadné žaloby by predmetné rozhodnutie znamenalo, že ak záujmová organizácia chce podať hromadnú žalobu v mene viacerých jednotlivcov na súde, kde došlo k škodovej udalosti, musí podať žalobu na každom súde, kde majú zastúpení jednotlivci bydlisko.

V rámci svojho rozhodnutia sa však SD EÚ neriadil návrhom predneseným generálnym advokátom a pripustil možnosť súdu založiť si medzinárodnú právomoc podľa miesta, kde vznikla škoda, pričom takýto súd môže rozhodovať o všetkých nárokoch všetkých používateľov. V zmysle bodu 66 *„za týchto okolností nemožno od súdu vyžadovať, aby na účely určenia svojej miestnej príslušnosti na rozhodovanie o takejto žalobe na základe miesta vzniku škody v zmysle článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel I rev identifikoval pre každého údajného poškodeného posudzovaného individuálne presné miesto vzniku potenciálne utrpenej škody, keďže títo poškodení nie sú individualizovaní v čase, keď tento súd overuje svoju príslušnosť, ani aby identifikoval jedného alebo niektorých z uvedených poškodených.*"[27] Ak takéto určenie nie je možné, možno jednoducho dospieť k záveru, že podľa článku 7 ods. 2 nemôže existovať právomoc na základe miesta škody (locus damni), a namiesto toho sa obrátiť na miesto spáchania deliktu (locus delicti commissi). Vzhľadom na svoju odpoveď na otázku týkajúcu sa miesta škody však SD EÚ neodpovedal na otázku týkajúcu sa miesta spáchania deliktu (locus delicti commissi).

Môžeme tak konštatovať, že SD EÚ v predmetnom rozhodnutí nezaložil všeobecné pravidlo umožňujúce koncentráciu individuálnych nárokov viacerých žalobcov pred jedným súdom podľa článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev. Závery rozsudku sa vzťahujú na osobitný procesný model reprezentatívnej žaloby podanej subjektom

[26] Návrhy generálneho advokáta M. Campos Sánchez-Bordona vo veci C-34/24, Stichting Right to Consumer Justice a Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd a Apple Inc. ECLI: ECLI:EU:C:2025:212.

[27] Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 2. decembra 2025 vo veci C-34/24 Stichting Right to Consumer Justice, Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd, Apple Inc., ECLI:EU:C:2025:936, bod 66.

oprávneným na ochranu kolektívnych záujmov vo vlastnom mene – v predmetnom prípade nadáciou konajúcou za záujmy bližšie neurčených, avšak identifikovateľných používateľov. Namiesto toho, aby individuálni poškodení museli podávať žalobu na rôznych súdoch, umožnil SD EÚ subjektu s oprávnením na kolektívnu ochranu záujmov podať žalobu na jednom súde príslušnom podľa miesta vzniku škody. Na mieste je konštatovanie, že predmetný rozsudok rozhodne predstavuje významný krok pre podávanie reprezentatívnych žalôb, najmä v spojení so vznikom škody viacerým používateľom prostredníctvom online prostriedkov.
V tejto súvislosti bude rozhodne zaujímavým aj ďalší vývoj judikatúry. V prípade Apple Store Nederland sa totiž platforma zameriavala iba na holandský trh, teda trh jedného členského štátu. Ak tomu tak nebude a platforma sa bude zameriavať na rôzne členské štáty, bude založenie si medzinárodnej právomoci na základe premisy „celá krajina je miesto, kde došlo k škode" problematické. Je možné predpokladať, že v takýchto sporoch sa súdy priklonia skôr k tradičnejšiemu prístupu a roztrieštеniu právomoci.
Rozsudok sa stáva sa súčasťou širšieho dialógu o tom, či a ako by mali byť pravidlá právomoci upravené tak, aby reflektovali vznik novej generácie sporov, ktoré sa vyznačujú kolektívnou povahou a digitálnymi aspektami.[28]

Záver

Cieľom príspevku bolo skúmať súčasnú právnu úpravu obsiahnutú v článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev a identifikovať základné aplikačné výzvy, ktoré nastávajú z dôvodu vzniku škody v digitálnom prostredí, ako aj zhodnotiť, či súčasná právna úprava spĺňa požiadavky predvídateľnosti a právnej istoty. Za týmto účelom príspevok skúmal vývoj judikatúry k predmetnému článku a poukazoval na kľúčové zmeny v rozhodovacej praxi.
Značný rozvoj skúmaného článku sme zaznamenali v súvislosti s online ohováraním, v ktorom SD EÚ pokračoval, v rámci svojej rozhodovacej praxe v aplikácii tzv. mozaikového princípu a tým pádom aj možnosti roztrieštenia jurisdikcie. Umožnením aplikácie mozaikového princípu aj v sporoch, ktoré vznikajú online, SD EÚ podčiarkuje preferenciu alternatívnej právomoci pred tou všeobecnou. Mozaikový princíp umožňuje založenie si právomoci *(i)* vo vzťahu ku všetkej spôsobenej škode na súdoch členského štátu, v ktorom má sídlo vydavateľ tohto obsahu, *(ii)* vo vzťahu ku všetkej spôsobenej škode na súdoch členského štátu, v ktorom má žalobca centrum svojich záujmov, alebo *(iii)* na súdoch každého

[28] Mezeiová, L. *Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci Apple Nederland Store vo veci C-34/24 - nové hranice článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel i bis?* In. Medzinárodné a európske právo v kontexte aktuálnych premien. Ústav znaleckej činnosti. 2025. s. 145.

členského štátu, v ktorom bola publikácia distribuovaná a kde poškodený tvrdí, že došlo k vzniku škody.
Rozhodnutie z konca roka 2025 sa zas zameralo na možnosť určenia miesta škody v súvislosti s hromadnými žalobami. Význam predmetného rozhodnutia spočíva v skutočnosti, že sa na virtuálny priestor pozerá ako na geografický pojem, to znamená, že ak je online platforma cielene navrhnutá na jeden trh (v tomto prípade trh Holandska), jej virtuálny priestor sa na účely článku 7 ods. 2 stotožňuje s celým územím štátu. Takáto interpretácia aplikácia článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev je možná, ak je platforma navrhnutá pre územie jedného štátu, avšak značný limit rozsudku vidíme najmä tom, že SD EÚ sa nevenoval otázke, čo v prípade, ak by sa platforma zamerala na viaceré členské štáty. V takomto prípade by aplikácia článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev a premisy „územie celého štátu je miesto, kde došlo k škode" značne problematická. Zastávame pritom názor, že v takomto prípade sa súdy skôr priklonia k tradičnejšiemu prístupu pre určenie medzinárodnej právomoci. Je nepopierateľné, že súčasná prax čelí viacerým výzvam, najmä s ohľadom na digitalizáciu. Pri aplikácii nariadenia Brusel I rev však nesmieme zabúdať aj na základné princípy, na ktorých je stavané, a teda princíp predvídateľnosti a právnej istoty. Ako sme poukázali, práve tieto sú častokrát skúšané, aj pri založení právomoci na základe článku 7 ods. 2 Nariadenia Brusel I rev.

Zoznam použitej literatúry

1. Hartley, T. C. Jurisdiction in tort claims for non-physical harm under Brussels 2012, Article 7(2). The International and Comparative Law Quarterly, 2018, roč. 67, č. 4, s. 987–1003.
2. Kyselovská, T. Critical Analysis of the „Mosaic Principle" Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of Non-Contractual Obligations on the Internet. PMENr, 2019. s. 36 – 44. Dostupné online: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/122488/PDF/05_Critical_Analysis_of_the_Mosaic_Principle.pdf
3. Magnus, U., Mankowski, P., Calvo, C.A., Carrascosa, G.J., Cuniberti, G., Esplugues, M.C., Fentiman, R.G., Francq, S., Heiss, H., Kramer, X. (eds). *Brussels Ibis Regulation – Commentary*. Otto Schmidt KG 2016. ISBN: 9783504384807.
4. Mezeiová, L. *Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci Apple Nederland Store vo veci C-34/24 - nové hranice článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel i bis?* In. Medzinárodné a európske právo v kontexte aktuálnych premien. Ústav znaleckej činnosti. 2025.
5. Návrhy generálneho advokáta M. Campos Sánchez-Bordona vo veci C-34/24, Stichting Right to Consumer Justice a Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd a Apple Inc. ECLI: ECLI:EU:C:2025:212.

6. Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 15. júla 2021 vo veci C-30/20, AB Volvo, DAF TRUCKS NV proti RM, ECLI:EU:C:2021:604.
7. Rozsudok Súdneho dvora EU (prvá komora) z 12. mája 2021vo veci C-709/19 Vereniging van Effectenbezitters proti BP plc, ECLI:EU:2021:377
8. Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 2. decembra 2025 vo veci C-34/24 Stichting Right to Consumer Justice, Stichting App Stores Claims proti Apple Distribution International Ltd, Apple Inc., ECLI:EU:C:2025:936.
9. Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 21. decembra 2021 vo veci C-251/20 Gtflix Tv proti DR, ECLI:EU:C:2021:1036
10. Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) z 25. októbra 2011 v spojených veciach C-509/09 a C-161/10 Date Advertising GmbH/X, Olivier Martinez, Robert Martinez/MGN Limited. ECLI: ECLI:EU:C:2011:685.
11. Rozsudok Súdneho dvora EÚ (veľká komora) zo 17. októbra 2017 vo veci C-194/16 Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Ilsjan proti Svensk Handel AB, ECLI:EU:C:2017:766.
12. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 27. septembra 1988 vo veci C-189/87, Schröder a ostatní, ECLI:EU:C:1988:459.
13. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 30. novembra 1976 vo veci 21/76, Handelskwekerij Bier proti Mines de Potasse d'Alsace S.A., ECLI:EU:C:1976:166.
14. Rozsudok súdneho dvora EÚ z 10. júna 2004 vo veci C-168/02 Rudolf Kronhofer proti Marianne Maier and ostatným, ECLI:EU:C:2004:364
15. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 11. januára 1990 vo veci C-220/88 Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a ostatným, ECLI:EU:C:1990:8 .
16. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 19. septembra 1995 vo veci C-364/93 Antonio Marinari proti Lloyds Bank plc a Zubaidi Trading Company ECLI:EU:C:1995:289
17. Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 17. júna 1992 vo veci C-26/91, Jacob Handte v TMCS, ECLI:EU:C:1992:268
18. Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 7. marca 1995 vo veci C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA, ECLI:EU:C:1995:61.

Kontaktné údaje

JUDr. Dominika Juck, PhD.
dominika.juck@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

VÝZVY MEDZINÁRODNEJ PRÁVOMOCI SLOVENSKÝCH SÚDOV V KONTEXTE ZODPOVEDNOSTI DIGITÁLNYCH PLATFORIEM ZA NEZÁKONNÝ OBSAH[1]

CHALLENGES TO THE INTERNATIONAL JURISDICTION OF SLOVAK COURTS IN THE CONTEXT OF DIGITAL PLATFORMS' LIABILITY FOR ILLEGAL CONTENT

Ema Krkošková[2]

Abstrakt: V digitálnom ekosystéme súčasnej doby, kde hranice štátov ustupujú pred globálnym tokom dát, predstavuje medzinárodné právo súkromné kľúčový nástroj na zabezpečenie právnej ochrany a zachovanie digitálnej integrity dotknutých osôb. Príspevok sa venuje aktuálnym výzvam medzinárodného práva súkromného a procesného, ktoré vyvstávajú v súvislosti s cezhraničným šírením nezákonného obsahu v digitálnom priestore platforiem. Hlavným cieľom je analýza bariér pri určovaní medzinárodnej právomoci slovenských súdov v konaniach voči globálnym technologickým gigantom a platformám operujúcim z tretích štátov či offshore jurisdikcií. Teoretické východiská sú ilustrované na prípade zverejňovania necenzurovaných materiálov z archívu Jeffreyho Epsteina, ktorý demonštruje zložitosť právnej ochrany digitálnej identity obetí v prípade nekontrolovaného šírenia citlivých dát prostredníctvom sietí ako Facebook či Telegram. Autorka v tejto súvislosti podrobuje kritickému skúmaniu interakciu Nariadenia Brusel Ia s najnovšou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie, pričom využíva metódu dogmatickej analýzy a systémovej interpretácie noriem medzinárodného práva súkromného adaptovaných na kybernetické prostredie. Zámerom príspevku je načrtnúť víziu medzinárodného práva súkromného pre rok 2026, ktorá by reflektovala asymetriu medzi globálnymi platformami a jednotlivcom. Autorka v príspevku obhajuje tézu, že súd v mieste bydliska poškodenej osoby sa javí ako optimálny hlavný pilier jej právnej ochrany, čím sa zabezpečí efektívny prístup k spravodlivosti v domovskej jurisdikcii poškodeného.

[1] Článok je výstupom z projektu APVV-24-0613 s názvom „Kompatibilita medzinárodnej právomoci civilných súdov Slovenskej republiky".

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov.

Kľúčové slová: digitálna identita, medzinárodná právomoc, nariadenie Brusel Ia, ochrana osobnostných práv, zodpovednosť digitálnych platforiem.

Abstract: In today's digital ecosystem, where national borders are giving way to the global flow of data, international privacy law serves as a key tool for ensuring legal protection and preserving the digital integrity of the individuals concerned. This paper addresses the current challenges of private and procedural international law arising in connection with the cross-border dissemination of illegal content in the digital space of platforms. The main objective is to analyze the barriers to determining the international jurisdiction of Slovak courts in proceedings against global technology giants and platforms operating from third countries or offshore jurisdictions. The theoretical starting points are illustrated by the case of the publication of uncensored material from Jeffrey Epstein's archive, which demonstrates the complexity of legal protection of the digital identity of victims in the event of uncontrolled dissemination of sensitive data through networks such as Facebook or Telegram. In this context, the author critically examines the interaction between the Brussels Ia Regulation and the latest case law of the Court of Justice of the European Union, using the method of dogmatic analysis and systematic interpretation of private international law norms adapted to the cyber environment. The aim of the article is to outline a vision of private international law for 2026 that would reflect the asymmetry between global platforms and individuals. In this article, the author argues that the court in the injured party's place of residence appears to be the optimal cornerstone of their legal protection, thereby ensuring effective access to justice in the injured party's home jurisdiction.

Key words: digital identity, international jurisdiction, Brussels Ia Regulation, protection of personal rights, responsibility of digital platforms.

Úvod

Digitálny svet roku 2026 definuje realita, v ktorej tradičné štátne hranice ustupujú pred globálnym a nepretržitým tokom dát kolujúcich v priestore internetu.[3] V tomto

[3] Pôvodná vízia globálne prepojeného internetu, v ktorom informácie a dáta prúdia slobodne bez ohľadu na štátne hranice, sa postupne oslabuje v dôsledku narastajúcej digitálnej fragmentácie. Tento trend potvrdzujú viaceré vnútroštátne úpravy, ako napríklad pravidlá Ruskej federácie o lokalizácii údajov vyžadujúce ukladanie dát o občanoch na fyzickom území štátu, či požiadavka Indie na uchovávanie všetkej komunikácie medzi domácimi používateľmi v rámci indických hraníc. Súbežne s tým Európska únia uplatňuje prísne kontroly ochrany údajov pri ich cezhraničnom prenose do tretích krajín, pričom tieto jurisdikcie predstavujú len vybrané príklady z narastajúceho počtu podobných

dynamickom prostredí sa medzinárodné právo súkromné (ďalej aj ako „MPS") stáva dôležitým nástrojom na prinavrátenie kontroly jednotlivca nad jeho vlastnou digitálnou integritou[4]. Aktuálnosť tejto témy podčiarkuje aj narastajúca asymetria medzi globálnymi technologickými gigantmi a bežným používateľom, ktorý môže v prípade zásahu do svojich práv pociťovať absenciu efektívnej súdnej ochrany.[5] Otázka posúdenia medzinárodnej právomoci tak už nie je len akýmsi technickým problémom právnej vedy, ale základným predpokladom spravodlivosti v súčasnom kyberpriestore.

V kontexte slovenského MPS sa tieto výzvy prejavujú predovšetkým pri cezhraničnom šírení nezákonného obsahu v digitálnom prostredí. Typickým príkladom situácie je zverejňovanie necenzurovaných materiálov z archívu Jeffreyho Epsteina na platformách ako Facebook, Telegram a mnohých iných.[6] Vzhľadom na globálny charakter a virálnu povahu digitálnych platforiem existuje predpoklad, že obeťami v kauze Jeffreyho Epsteina sa stali aj slovenské občianky, čo mohlo viesť práve k nekontrolovanému šíreniu ich necenzurovaných fotografií v online priestore.[7] Podobné zásahy do integrity jednotlivca však nie sú ojedinelým excesom, pretože k

legislatívnych opatrení po celom svete. Pre viac informácií pozri: DASKAL, J. a OHM, P. *We Need To Protect Strong National Borders On The Internet.* In: Colorado Technology Law Journal. Vydanie 17, č. 1. S. 13-14.

[4] Na účely tohto príspevku autorka terminologicky rozlišuje medzi tradičnou civilistickou kategóriou osobnostných práv a modernými konceptmi digitálnej identity a digitálnej integrity. Osobnostné práva sú vnímané ako právny nástroj, zatiaľ čo digitálna identita a jej integrita predstavujú špecifický objekt, na ktorý ochrana v kyberpriestore dopadá. Pre zachovanie plynulosti textu a s ohľadom na cieľ článku sú však tieto pojmy používané vo vzájomnej vecnej súvislosti, keďže ochrana digitálnej identity a integrity jednotlivca sa v slovenskom právnom poriadku realizuje práve prostredníctvom inštitútov ochrany osobnosti.

[5] K tomu pozri: LANDAU, M. B. *The Astounding Growth of" Big Tech" and the Lack of Enforcement of the Intellectual Property, Antitrust, and Contract Laws.* In: LJ Sci. & Tech. Vydanie 30, č. 1. 2020.

[6] Pre príklad pridávame link na fotografiu maloletého dievčaťa, ktorá bola zverejnená na sociálnej sieti Facebook a koluje na rozličných platformách: https://www.facebook.com/reel/1302316945075720.

[7] O priamej väzbe vyšetrovanej kauzy na slovenskú jurisdikciu svedčí fakt, že v oficiálne zverejnených materiáloch amerického Ministerstva spravodlivosti sa výraz ‚Slovakia' nachádza celkovo 736-krát a slovné spojenie ‚Slovak girl' je v dokumentoch explicitne uvedené 14-krát. Závažnosť týchto prepojení ilustruje aj konkrétna komunikácia zaistená v rámci vyšetrovania, v ktorej sa uvádza: *„Slovak girl is in Paris and she can meet you and David w a friend. She's telling me her Slovak number doesn't work, so I can connect you guys by email. Let me know if that's ok.*" Práve táto početnosť zmienok a konkrétne dôkazné materiály potvrdzujú, že nejde len o hypotetickú prítomnosť slovenských subjektov v danom prípade, ale o preukázateľnú digitálnu a fyzickú stopu, ktorá zakladá legitímny záujem na preskúmaní ochrany práv dotknutých osôb v domovskej jurisdikcii. Uvedená e-mailová komunikácia je dostupná na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Spojených štátov: https://www.justice.gov/epstein/files/DataSet%2011/EFTA02369096.pdf.

porušovaniu osobnostných práv v prostredí internetu dochádza pravidelne,[8] čo len zvýrazňuje určité systémové nedostatky súčasnej právnej úpravy. V takýchto situáciách je preto nevyhnutné položiť si zásadnú otázku, a to: *v rámci ktorej jurisdikcie a voči akým subjektom sa môže poškodená strana efektívne brániť, aby dosiahla reálnu ochranu svojich práv?*

Pri spracovaní tejto problematiky autorka využíva metódu dogmatickej analýzy a systémovej interpretácie noriem MPS, ktoré sú adaptované na špecifiká kybernetického prostredia. Príspevok podrobuje kritickému skúmaniu interakciu Nariadenia Brusel Ia[9] s najnovšou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie (ďalej aj ako „SDEÚ"), pričom teoretické východiská konfrontuje s reálnymi hrozbami pre digitálnu identitu jednotlivca, no zároveň rozoberá aj možnosť založenia medzinárodnej právomoci podľa iných prameňov práva než podľa nariadenia Brusel Ia.

Hlavným zámerom príspevku je načrtnúť víziu MPS pre rok 2026, ktorá by reflektovala asymetriu medzi globálnymi platformami a jednotlivcom. Cieľom príspevku je taktiež analyzovať bariéry pri určovaní medzinárodnej právomoci voči technologickým gigantom a obhájiť tézu, že práve súd v mieste bydliska poškodenej osoby sa javí ako optimálny hlavný pilier jej právnej ochrany. Týmto spôsobom by sa v domovskej jurisdikcii poškodeného zabezpečil efektívny prístup k spravodlivosti a reálna ochrana jeho osobnostných práv v digitálnom veku, pričom skúmaná a analyzovaná bude aj zodpovednosť platforiem, ktorá je dôležitým aspektom pri porušení osobnostných práv osoby práve v internetovom priestore.

„Jeffrey Epstein Case" a procesná dilema obete

Základom súčasnej právnej a spoločenskej diskusie v prípade Jeffreyho Epsteina je existencia rozsiahleho archívu vizuálnych a zvukových záznamov, ktoré si menovaný vyhotovoval vo svojich sídlach.[10] Po jeho úmrtí a následnom vyšetrovaní začali americké štátne orgány v rámci súdnych procesov postupne odtajňovať tisíce

[8] BECENI, S. *Evaluation of the Issue of Violation of Personal Rights through Social Media.* 2022. Dostupné na webovom sídle: https://www.bts-legal.com/insights/publications/evaluation-of-the-issue-of-violation-of-personal-rights-through-social-media/. K tejto problematike pozri aj publikáciu o zabránení prístupu na internet v prípade porušovania osobnostných práv subjektu: TURAN, A. *Preventing Internet Access in the Violation of Personal Rights*. In: Necmettin Erbakan Universitesi Hukuk Fakultesi Dergisi. 2020.

[9] Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (*Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 1 – 32*).

[10] Ku kauze Jeffreyho Epsteina a k jeho životu pozri publikáciu: SARNOFF, C. *TraffickKing: The Jeffrey Epstein Case*. Simon and Schuster. 2020. ISBN (e-book): 978-1-64293-531-8.

dokumentov a dôkazových materiálov, ktoré mali slúžiť na objasnenie trestnej činnosti.[11]

Pre slovenský právny kontext je v tejto súvislosti dôležité zistenie, že na oficiálnej webovej stránke Ministerstva spravodlivosti Spojených štátov, kde sú tieto materiály zverejňované, sa nachádza priame prepojenie na Slovenskú republiku.[12] Kľúčovým však bol moment, kedy sa popri oficiálne zverejnených a upravených dokumentoch dostali na verejnosť aj úplne necenzurované fotografie a videá zachytávajúce obete v rozličných situáciách. Tieto citlivé dáta, ktoré môžu priamo zasahovať aj osoby spomínané v súvislosti so Slovenskom, začali nekontrolovateľne kolovať najmä prostredníctvom digitálnych platforiem a kvôli absencii dostatočných kontrolných mechanizmov a globálnemu dosahu sietí sa stali prakticky okamžite dostupnými pre kohokoľvek na svete. Práve tento nekontrolovaný presun materiálov do voľného digitálneho priestoru vytvoril tlak na ochranu osobnostných práv zasiahnutých jednotlivcov, ktorí boli na predmetných fotografiách zachytení.[13]

Kauza Jeffreyho Epsteina, ktorá v roku 2026 predstavuje jeden z najvýraznejších príkladov zneužitia digitálneho priestoru, nie je len akýmsi kriminálnym prípadom s medzinárodným dosahom, ale predovšetkým zásadnou udalosťou pre moderné MPS. Masové a nekontrolované zverejňovanie necenzurovaných materiálov, osobných zoznamov a fotografií z tohto archívu na digitálnych platformách vytvorilo nebezpečný príklad straty kontroly nad digitálnou identitou jednotlivca. Práve rýchlosť a dosah týchto sietí spôsobujú, že akýkoľvek zásah do súkromia nadobúda takmer okamžite celosvetový a nezvratný charakter, čo stavia obete do veľmi nevýhodnej pozície.[14]

---

[11] Dokumenty dostupné k prehliadnutiu na oficiálnom webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Spojených štátov: https://www.justice.gov/epstein.

[12] Pozri poznámku pod čiarou č. 7.

[13] Podrobnosti o zlyhaní ochrany súkromia v tejto kauze uvádza správa BBC s názvom *Epstein files: US DOJ removes documents after victim names exposed*, ktorá dokumentuje pochybenia amerického Ministerstva spravodlivosti pri odtajňovaní spisov. Hoci zákonná úprava (schválená oboma komorami Kongresu) nariaďovala zverejnenie miliónov strán dokumentov, 180 000 fotografií a 2 000 videí, proces bol sprevádzaný technickými a tak isto aj ľudskými chybami v redigovaní citlivých údajov. Právni zástupcovia obetí označili tento únik za najzávažnejšie porušenie súkromia obetí v histórii USA, nakoľko zverejnené materiály obsahovali necenzurované nahé fotografie, e-mailové adresy a bankové údaje, ktoré umožnili identifikáciu preživších, ktorí dovtedy vystupovali anonymne. Tento incident viedol k dočasnému stiahnutiu celého digitálneho archívu z webu a potvrdzuje, že aj pri oficiálnom zverejňovaní štátnymi orgánmi dochádza k nezvratným zásahom do digitálnej integrity jednotlivcov. Pozri bližšie: BBC News, 2026. Dostupné online na webovom sídle: https://www.bbc.com/news/articles/cnok65pnxjxo.

[14] K tomu pozri: PYLE, CH. H. *The Invasion of Privacy.* In: Proceedings of the Academy of Political Science. Vydanie 34, č. 4. 1982. S. 142. Dostupné online na webovom sídle: https://www.jstor.org/stable/3700975.

Práve v súvislosti s týmto hromadným únikom došlo k porušovaniu základných osobnostných práv, ktoré tvoria jadro digitálneho súkromia človeka.[15] Nejde pritom len o tradičné vnímanie práva na súkromie, ale aj o zásah do ľudskej dôstojnosti, ktorý je v digitálnom prostredí umocnený tým, že dáta na internete prakticky nemožno vymazať.[16] Vzhľadom na celosvetové pôsobenie spomínaných platforiem existuje dôvodný predpoklad, že obeťami v tejto kauze sa stali aj slovenské občianky, ktorých súkromie bolo bez ich súhlasu vystavené širokej verejnosti. Takáto situácia nie je len ojedinelým javom, ale ilustruje pravidelne sa opakujúce porušovanie práv na internete, ktoré odhaľuje systémové nedostatky v súčasnej právnej ochrane subjektov.

Pre slovenskú občianku, ktorej digitálna identita mohla byť takto zasiahnutá, nastáva situácia, ktorú možno označiť za vážnu procesnú dilemu. Prvotná snaha o zastavenie šírenia škodlivého obsahu sa okamžite stretáva s otázkami o tom, na ktorom súde a voči akým subjektom je vôbec možné začať právne kroky. Obeť sa ocitá v stave výraznej nerovnováhy, kedy na jednej strane stojí jej narušené súkromie a na druhej strane ťažko uchopiteľní technologickí giganti, ktorí často sídlia v krajinách mimo Európskej únie alebo v daňových rajoch.[17]

Pre poškodenú osobu je preto v roku 2026 dôležité, aby moderné MPS poskytovalo jasné a dostupné odpovede na tieto otázky. V rámci úvah *de lege ferenda* sa ako kľúčové javí uznanie právomoci súdu v mieste bydliska poškodenej osoby, ktorý by mal predstavovať základný prvok jej právnej ochrany. V aplikačnej praxi sa však táto ochrana musí realizovať prostredníctvom viacerých procesných inštitútov, ktoré vo vzájomnej súvislosti tvoria ucelenú procesnú stratégiu dotknutej obete. Prvou je administratívna rovina, ktorá prostredníctvom mechanizmov nahlasovania a povinností náležitej starostlivosti umožňuje obeti dosiahnuť rýchle zablokovanie nezákonného obsahu priamo prevádzkovateľom platformy. Druhou je civilnoprávna rovina, v rámci ktorej sa obeť domáha ochrany svojich práv, pričom je nevyhnutné striktne rozlišovať medzi spotrebiteľskými nárokmi zo zmluvy o digitálnej službe a nárokmi z porušenia osobnostných práv, ktoré zahŕňajú tak náhradu nemajetkovej ujmy, ako aj nárok na odstránenie samotného obsahu. Tretiu líniu predstavuje rovina

---

[15] ROMANSKY, R. P. a NONINSKA, I. S. *Challenges of the digital age for privacy and personal data protection*. In: Mathematical Biosciences and Engineering. Vydanie 17, č. 5. 2020. S. 5289.

[16] K výmazu dát z prostredia internetu pozri: AMBAR, M. et al. *If I press delete, it's gone*. *User Understanding of Online Data Deletion and Expiration*. In: Fourteenth Symposium on Usable Privacy and Security (SOUPS 2018). 2018. ISBN 978-1-939133-10-6.

[17] Vymožiteľnosť práv obete zásadne limituje sídlo platforiem. Kým Meta operuje z Írska v rámci jurisdikcie Európskej únie, Telegram sídli v Dubaji, čo v praxi znemožňuje doručovanie a výkon súdnych rozhodnutí. Mnohí giganti navyše využívajú dcérske entity v daňových rajoch ako Kajmanské ostrovy či Delaware, kde sú náklady na právne zastúpenie pre bežného občana SR neúnosné. Tento stav vytvára asymetriu, v ktorej globálne platformy požívajú faktickú beztrestnosť pri zásahoch do digitálneho súkromia slovenských používateľov.

ochrany osobných údajov (GDPR), ktorá poškodenej priznáva subjektívne práva, najmä právo na výmaz a právo na prístup k údajom, čo je nevyhnutné pre identifikáciu šíriteľa obsahu. Štvrtou je trestnoprávna rovina, kde podanie trestného oznámenia umožňuje využiť silu štátnych orgánov na zaistenie digitálnych dôkazov a identifikáciu páchateľa v online prostredí.

V nasledovných častiach príspevku sa budeme venovať prieniku administratívnej a civilnoprávnej línie, pričom ťažiskom analýzy je práve procesná dilema určovania medzinárodnej právomoci a následnej zodpovednosti platforiem za nezákonný obsah. Iba za predpokladu, že poškodené subjekty budú mať reálnu možnosť efektívne využívať tieto procesné prostriedky a domáhať sa ochrany pred vnútroštátnymi súdmi, sa vymožiteľnosť práva voči globálnym platformám transformuje z teoretickej roviny do účinného nástroja právnej ochrany v digitálnom prostredí. V tejto súvislosti je preto nevyhnutné analyzovať súčasný stav *de lege lata*.

Výzvy určovania medzinárodnej právomoci slovenských súdov

Určenie toho, ktorý súd má v konkrétnom prípade rozhodovať môže predstavovať v dnešnej dobe jednu z najväčších prekážok pre každú obeť, ktorej osobnostné práva boli porušené práve v prostredí internetu. Tradičné pravidlá, ktoré upravujú medzinárodnú právomoc sa totiž len ťažko prispôsobujú prostrediu, kde neexistujú fyzické hranice jednotlivých štátov.[18] Pokiaľ globálne digitálne platformy umožnia šírenie škodlivého obsahu, tak sa poškodený subjekt ocitá v zložitej situácii. Slovenský súd musí v takomto momente veľmi precízne posúdiť či mu predpisy MPS umožňujú si vôbec založiť medzinárodnú právomoc. Celý proces sťažuje aj fakt, že tieto technologické spoločnosti v podobe platforiem často sídlia v krajinách mimo Európskej únie. Práve táto právna neistota a asymetria moci medzi jednotlivcom a nadnárodným gigantom spochybňuje efektivitu súdnej ochrany, hoci právo na prístup k spravodlivosti zostáva formálne zachované.

V prípade, že žaloba smeruje voči technologickému gigantovi so sídlom v rámci Európskej únie, akým je napríklad spoločnosť Meta Platforms Ireland Ltd., primárnym právnym nástrojom na určenie jurisdikcie je Nariadenie (EÚ) č. 1215/2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia)[19].[20] Hoci všeobecným pravidlom podľa článku 4 ods. 1 tohto nariadenia je

[18] K tomu pozri: RAZMETAEVA, Y. at al. *Jurisdictional issues in the digital age*. In: Ius Humani, Revista de Derecho. 10. 2021. S. 167 a nasl.

[19] Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (*Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 1 – 32*).

[20] K problematike určovania medzinárodnej právomoci pri porušení osobnostných práv pozri: MAROLA, G. *International jurisdiction over personality rights disputes: a European private international law perspective.* 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://tesidottorato.depositolegale.it/static/PDF/web/viewer.jsp.

žalovať v štáte sídla žalovaného,[21] pre obete zásahov do osobnostných práv sú dôležité najmä iné typy medzinárodnej právomoci.[22] Častým príkladom je práve špecifický režim ochrany spotrebiteľa podľa článku 18 ods. 1, ktorý predstavuje obligatórnu právomoc s prednosťou pred všeobecným pravidlom a umožňuje obeti podať žalobu na súde miesta svojho vlastného bydliska.[23,24] Pre uplatnenie tohto režimu je však nevyhnutné, aby obeť vystupovala ako spotrebiteľ v zmysle článku 17 ods. 1, teda aby zmluvu o používaní platformy uzavrela na účel, ktorý sa nepovažuje za jej profesijnú alebo podnikateľskú činnosť. V kontexte prípadu Epstein a úniku dát však nemožno hovoriť o spotrebiteľskom vzťahu v zmysle článku 17, nakoľko podstata sporu nespočíva v plnení zmluvných povinností medzi používateľom a platformou (napr. neoprávnené zablokovanie účtu), ale v deliktnom zásahu do integrity jednotlivca, ku ktorému dochádza šírením nezákonného obsahu treťou stranou. Keďže nárok obete nevychádza zo zmluvy, ale z mimozmluvnej zodpovednosti za zásah do digitálnej identity, určenie medzinárodnej právomoci sa musí opierať o článok 7 bod 2 nariadenia Brusel Ia, ktorý zakladá jurisdikciu súdu podľa miesta, kde došlo k škodnej udalosti.[25]

Rozhodovacia prax SDEÚ túto ochranu obete v digitálnom priestore výrazne posilnila a metodicky ukotvila. Základným východiskom pre určovanie medzinárodnej právomoci pri zásahoch do osobnostných práv je rozsudok vo veci Shevill (C-68/93).[26] Ten zaviedol pravidlo, že obeť môže podať žalobu buď v štáte sídla vydavateľa (a žiadať náhradu celej škody), alebo na súdoch každého štátu, kde bol daný titul distribuovaný (a žiadať náhradu v rozsahu tam spôsobenej škody). S nástupom

---

[21] Článok 4 ods. 1 nariadenia Brusel Ia v znení: *„Ak nie je v tomto nariadení uvedené inak, osoby s bydliskom na území členského štátu sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu.*"

[22] K tomu pozri: GONZÁLEZ, J. C. *Distance Torts: the Mines de Potasse Decision Forty years on.* In: Yearbook of Private International Law. Verlag Dr. Otto Schmidt & Swiss Institute of Comparative Law, Germany. Vyd. 18 (2016/2017). S. 21 a nasl. Dostupné online na webovom sídle: http://www.e-collection.isdc.ch/zoom/4454/view?page=25&p=separate&tool=info&view=0,0,1867,2834.

[23] Článok 18 ods. 1 nariadenia Brusel Ia v znení: *„Spotrebiteľ môže žalovať druhého účastníka zmluvy buď na súdoch členského štátu, v ktorom má tento účastník bydlisko, alebo – bez ohľadu na bydlisko druhého účastníka – na súdoch podľa miesta bydliska spotrebiteľa*."

[24] VISSER, W. *Consumer Protection under the Brussels Ibis Regulation: Room for Improvement!* In: *Dutch Journal for Consumer Law and Unfair Commercial Practices.* 2023. S. 103. Dostupné online na webovom sídle: https://ssrn.com/abstract=4492729.

[25] K oblasti postavenia spotrebiteľa vo všeobecnosti v prostredí internetu pozri napr.: Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. januára 2018, Maximilian Schrems proti Facebook Ireland Limited (C-498/16), ECLI:EU:C:2018:37, Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 7. decembra 2010, Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG et Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller (C-585/08 a C-144/09), ECLI:EU:C:2010:740.

[26] Rozsudok Súdneho dvora zo 7. marca 1995, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA. (C-68/93), ECLI:EU:C:1995:61.

digitálnych technológií sa však toto pravidlo ukázalo ako nepostačujúce, čo viedlo k prelomovým spojeným veciam eDate Advertising (C-509/09) a Martinez (C-161/10)[27]. V nich SDEÚ judikoval, že špecifická povaha internetu si vyžaduje doplnenie kritéria z veci Shevill o koncept „centra záujmov".[28] Podľa neho sa môže obeť v mieste svojho centra záujmov domáhať náhrady celej škody spôsobenej v rámci celej EÚ.[29] Tento evolučný vývoj bol vo veci Bolagsupplysningen (C-194/16)[30] spresnený tak, že centrum záujmov obete je jediným miestom, kde možno žiadať o celoplošnú nápravu vrátane technicky nedeliteľných nárokov, akými sú oprava údajov či odstránenie obsahu. Na zamedzenie účelového zakladania právomoci však rozsudok Mittelbayerischer Verlag (C-800/19)[31] zdôraznil, že centrum záujmov musí byť podložené objektívnymi faktami o súkromnom a profesijnom živote obete.[32] Doplnkovú ochranu naďalej poskytuje pôvodné pravidlo z veci Shevill, v digitálnom kontexte potvrdené rozsudkom GGl (C-251/20),[33] podľa ktorého je právomoc daná aj v mieste prístupnosti obsahu, hoci v tomto prípade je súd limitovaný rozhodovaním len o lokálnej škode.[34]

---

[27] Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 25. októbra 2011, eDate Advertising GmbH a i. proti X a Société MGN LIMITED (C-509/09 a C-161/10), ECLI:EU:C:2011:685.

[28] Ibid, bod 1. odôvodnenia rozhodnutia v znení: *„...v prípade údajného porušenia práv na ochranu osobnosti prostredníctvom obsahu informácií uverejnených na internetových stránkach má osoba, ktorá sa považuje za poškodenú, možnosť podať žalobu o náhradu celej škody, ktorá jej bola spôsobená, buď na súdy členského štátu, v ktorom je vydavateľ tohto obsahu usadený, alebo na súdy členského štátu, v ktorom sa nachádza centrum jej záujmov. Táto osoba môže tiež namiesto žaloby o náhradu celej škody, ktorá jej bola spôsobená, podať žalobu na súdy každého členského štátu, na ktorého území je alebo bol prístupný obsah informácie uverejnenej na internete. Tieto súdy majú právomoc rozhodovať len o škode spôsobenej na území členského štátu sídla súdu, na ktorý je žaloba podaná.*"

[29] K tomu pozri: KYSELOVSKÁ, T. *Critical Analysis of the „Mosaic Principle" Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of non-Contractual Obligations on the Internet*. 2019. Dostupné online na webovom sídle: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/122488/PDF/05_Critical_Analysis_of_the_Mosaic_Principle.pdf.

[30] Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 17. októbra 2017, Bolagsupplysningen OÜ a Ingrid Ilsjan proti Svensk Handel AB (C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766.

[31] Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 17. júna 2021, Mittelbayerischer Verlag KG proti SM (C-800/19), ECLI:EU:C:2021:489.

[32] Ibid, odôvodnenie rozhodnutia v znení: *„...súd miesta, kde sa nachádza centrum záujmov osoby, ktorá tvrdí, že jej práva na ochranu osobnosti boli porušené obsahom uverejneným na internetovej stránke, má právomoc rozhodovať o žalobe o náhradu celej údajne spôsobenej škody podanej touto osobou len v prípade, ak sa v tomto obsahu nachádzajú objektívne a overiteľné skutočnosti, ktoré umožňujú priamo alebo nepriamo identifikovať uvedenú osobu ako jednotlivca*."

[33] Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 21. decembra 2021, Gtflix Tv proti DR (C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036.

[34] Tieto súdy však nedisponujú medzinárodnou právomocou rozhodovať o nedeliteľných návrhoch, akými sú oprava údajov alebo úplné odstránenie obsahu z internetu. O takýchto návrhoch, ktoré majú

Odlišná situácia nastáva, ak žaloba smeruje voči subjektu so sídlom mimo Európskej únie, ako je napríklad platforma Telegram so sídlom v Spojených arabských emirátoch, pričom žaloba nesmeruje zo spotrebiteľskej zmluvy, ale pôjde o mimozmluvnú zodpovednosť.[35] V takýchto prípadoch sa Nariadenie Brusel Ia stále uplatňuje ako primárny prameň, avšak prostredníctvom svojho článku 6 ods. 1. Toto ustanovenie určuje, že ak žalovaný nemá bydlisko, respektíve sídlo, v členskom štáte, právomoc súdov každého členského štátu sa s výhradou výnimiek[36] určí podľa právneho poriadku tohto členského štátu. Tento procesný odkaz nás vedie k aplikácii vnútroštátnych predpisov, konkrétne zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ZMPS), pričom aplikačnú prednosť pred ním majú stále medzinárodné zmluvy, ak by upravovali otázku určenia medzinárodnej právomoci.[37] V rámci určovania medzinárodnej právomoci je teda pre slovenskú obeť dôležité rozlíšiť, či je jej nárok založený na zmluvnom alebo mimozmluvnom vzťahu. Pokiaľ obeť nie je v postavení spotrebiteľa voči platforme, alebo ak ide o zásah do jej integrity bez existujúceho zmluvného základu, právomoc sa nebude určovať podľa spotrebiteľských ustanovení, ale podľa pravidiel pre civilné delikty. V prípade platforiem so sídlom mimo Európskej únie sa tak v súlade s článkom 6 nariadenia Brusel Ia aktivuje aplikácia vnútroštátneho predpisu, konkrétne § 37b písm. a) ZMPS[38]. Podľa tohto ustanovenia je medzinárodná právomoc slovenských súdov daná vtedy, ak ku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody došlo alebo by mohlo dôjsť na území Slovenskej republiky. V digitálnom kontexte roku 2026 je preto nevyhnutné interpretovať tento pojem tak, aby reflektoval ochranu digitálnej integrity jednotlivca. Poškodený subjekt musí v rámci zakladania medzinárodnej právomoci (či už v režime nariadenia Brusel Ia alebo vnútroštátnych predpisov) poukazovať na skutočnosť, že k lokalizácii civilného deliktu dochádza práve nastúpením škodlivého následku v mieste jeho obvyklého pobytu, kde nastáva priamy zásah do jeho súkromia a digitálnej identity. Pri uplatňovaní nárokov voči samotným platformám je však nevyhnutné odlíšiť prvotné konanie používateľa od zodpovednostného titulu platformy.[39]

---

globálny dosah, môže rozhodnúť len súd štátu sídla žalovaného alebo súd v mieste centra záujmov obete, ktorý má právomoc rozhodovať o celom spore a všetkých uplatnených nárokoch.

[35] Napr. zásah do osobnostných práv tretej osoby, ktorá nie je s platformou v aktívnom zmluvnom vzťahu alebo ak nárok nie je možné podradiť pod spotrebiteľskú ochranu.

[36] Ako sú výlučná právomoc či právomoc v prípade spotrebiteľských sporov v priestore Európskej únie.

[37] K problematike aplikačnej prednosti prameňov práva MPS pozri: LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, str. 98-105.

[38] Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

[39] Porovnaj: PRETELLI, I. *Protecting digital platform users by means of Private International Law*. In: *Cuadernos Derecho Transnacional* 13. 2021. S. 574 a nasl.

V rámci určovania medzinárodnej právomoci je teda práve pre slovenskú obeť dôležité rozlíšiť či žalovaný subjekt sídli v EÚ alebo mimo nej, a následne správne definovať právny titul. Ak žaloba smeruje voči spoločnosti so sídlom v EÚ, primárnym nástrojom na určenie medzinárodnej právomoci je nariadenie Brusel Ia, pričom pôjde priamo o deliktný zásah do integrity jednotlivca šírením obsahu treťou stranou. Medzinárodná právomoc slovenských súdov sa preto musí oprieť o článok 7 bod 2 nariadenia Brusel Ia, zatiaľ čo pri platformách so sídlom mimo EÚ sa rovnaký procesný výsledok dosahuje cez § 37b písm. a) ZMPS v spojení s eurokonformným výkladom. Podľa *de lege lata* sa tak procesná stratégia obete v konečnom dôsledku koncentruje do žaloby podanej na slovenskom súde, v ktorej si môže uplatniť napríklad reparačný nárok na náhradu nemajetkovej ujmy či nárok na odstránenie nezákonného obsahu. Práve preukázanie porušenia povinností náležitej starostlivosti platformou je nevyhnutným predpokladom na to, aby slovenský súd mohol obeti v mieste jej bydliska poskytnúť súdnu ochranu.

Zodpovednosť digitálnych platforiem za nezákonný obsah

Zodpovednosť digitálnych platforiem, akými sú Meta či Telegram, za nezákonný obsah uverejnený ich používateľmi, predstavuje v súčasnosti ústrednú tému digitálneho súkromia.[40] V tomto prostredí sa stretáva európska regulácia reprezentovaná Nariadením (EÚ) 2022/2065 (Akt o digitálnych službách – DSA)[41] s nárokmi na ochranu osobnosti. Kým historicky sa platformy vnímali len ako „pasívne potrubia" pre informácie, moderný koncept vnímania platforiem vychádza z faktu, že platformy prostredníctvom algoritmov obsah aj aktívne usmerňujú, čím sa ich miera zodpovednosti zásadne zvyšuje.[42]

Ak sa obeť rozhodne podať žalobu na platformu so sídlom v EÚ (napr. Meta Platforms Ireland Ltd.), slovenský súd sa pri posudzovaní zodpovednosti nebude sústrediť len na samotnú prítomnosť obsahu, ale na kvalitu reakcie platformy. Kľúčovým dôkazným prostriedkom v konaní je tzv. „notifikačný reťazec".[43] Žalobca musí

[40] Pozri napr.: DAZA-RAMÍREZ, M. T. *Meta's privacy practices on Facebook: compliance, integrity, and a framework for excellence*. In: Discover Artificial Intelligence. Vydanie 5. 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://link.springer.com/article/10.1007/s44163-025-00388-5 alebo pozri praktickú príručku: JOSEPH, M. N. *Why Avoid Oversharing Personal Details on Facebook in 2026: Technical Analysis of Privacy Risks, Identity Theft, Phishing Vulnerabilities, and Data Exploitation in the Meta Ecosystem*. 2025.

[41] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022, pp. 1–102.*

[42] SHAN, Y. *Digital platforms and the transformation of crime governance*. In: The Journal of Chinese Sociology. Vydanie 13, č. 1. 2026. S. 7.

[43] MONACI, S. a PERSICO, S. *Ideological Entrepreneurs and Disinformation: How Platforms Challenge the Vagueness of the Digital Services Act*. In: Law, Technology and Humans. 2026. S. 6.

preukázať, že nahlásenie podľa článku 16 DSA bolo natoľko určité, že priemerný poskytovateľ s odbornou starostlivosťou mohol bez hĺbkového právneho skúmania identifikovať nezákonnosť materiálu (napr. explicitné fotografie zverejnené bez súhlasu osôb, ktoré sú na nich vyobrazené).[44]

V roku 2026 sa v rámci zodpovednosti skúma aj algoritmické zosilnenie.[45] Ak slovenská obeť preukáže, že platforma po nahlásení obsah nielen neodstránila, ale jej algoritmy ho ďalej odporúčali iným používateľom (napr. v rámci „Feedu"), ide o kvalifikované porušenie povinnosti náležitej starostlivosti.[46] V takom prípade platforma stráca ochranu podľa článku 6 DSA a stáva sa priamym spolupáchateľom zásahu do osobnostných práv, čo umožňuje slovenskému súdu priznať vyššie peňažné zadosťučinenie za nemajetkovú ujmu.[47]

V prípade platforiem mimo EÚ, kde je typickým príkladom Telegram (so sídlom v SAE), naráža zodpovednostný režim na bariéru tzv. „hybridnej anonymity". Telegram sa často bráni argumentom, že ide o službu súkromných správ, čím sa snaží vyhnúť prísnejším povinnostiam platforiem pre zdieľanie obsahu.[48] Pri žalobe na takýto subjekt bude slovenský súd v rámci zodpovednosti skúmať, či k šíreniu došlo vo verejných kanáloch alebo skupinách nad určitý počet členov, kedy sa už uplatňuje režim online platformy podľa DSA.[49]

Praktický rozmer zodpovednosti sa tu prejavuje v existencii právneho zástupcu v Európskej únii. Ak platforma mimo EÚ neustanovila zástupcu podľa článku 13 DSA,

---

[44] Článok 16 ods. 3 aktu o digitálnych službách (DSA) v znení: *„Oznámenia uvedené v tomto článku sa považujú za oznámenia, ktoré vedú na účely článku 6 k získaniu skutočnej vedomosti alebo povedomia, pokiaľ ide o dotknutú konkrétnu informáciu, ak umožňujú starostlivému poskytovateľovi hostingových služieb identifikovať nezákonnosť príslušnej činnosti alebo informácie bez podrobného právneho skúmania*."

[45] Pozri napr. algoritmické zosilnenie pri platforme TikTok: BAUMANN, F. et al. *Dynamics of algorithmic content amplification on TikTok*. In: EPJ Data Science. 2026. DOI: https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-026-00629-2.

[46] A teda o porušenie kumulatívnych podmienok podľa článku 6 ods. 1 písm. a) a písm. b) aktu o digitálnych službách (DSA).

[47] Ak totižto platforma stratí imunitu (tzv. *safe harbor*) z dôvodu, že po nadobudnutí skutočnej vedomosti o nezákonnom obsahu podľa článku 16 aktu o digitálnych službách (DSA) nekonala expeditívne, alebo ak obsah prostredníctvom algoritmov aktívne zosilňovala, prestáva sa na ňu hľadieť ako na pasívneho sprostredkovateľa. V zmysle vnútroštátneho práva takéto konanie predstavuje kvalifikovanú formu zavinenia a zvyšuje závažnosť vzniknutej ujmy, nakoľko algoritmy platformy priamo znásobujú rozsah a intenzitu zásahu do osobnostných práv obete.

[48] Pozri napr. TASR: *Durova vypočúvali vo Francúzsku pre údajnú trestnú činnosť na Telegrame.* 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://www.sme.sk/svet/c/durova-vypocuvali-vo-francuzsku-pre-udajnu-trestnu-cinnost-na-telegrame.

[49] Pozri recitál č. 14 a článok 3 písm. i) aktu o digitálnych službách (DSA).

dopúšťa sa systémového porušenia práva EÚ.[50] Pre obeť to v konaní pred slovenským súdom znamená argumentačnú výhodu, a teda platforma, ktorá ignoruje európske regulačné pravidlá, môže byť súdom vnímaná ako subjekt konajúci v zlej viere, čo môže viesť k vydaniu neodkladného opatrenia s globálnym dosahom, ktorým sa poskytovateľom internetového pripojenia v SR nariadi zablokovanie prístupu k danej platforme, ak odmieta súčinnosť pri odstraňovaní virálneho obsahu.[51]

Zásadným rozšírením zodpovednosti je prechod od reaktívneho k proaktívnemu prístupu v špecifických prípadoch. Na základe rozsudku Glawischnig-Piesczek (C-18/18),[52] súdy už neakceptujú argument platformy, že každý jeden príspevok musí byť nahlásený samostatne. Ak je teda raz fotografia alebo video vyhlásené za nezákonné, platforma má povinnosť nasadiť technológiu automatizovaného rozpoznávania, aby zabránila opätovnému nahratiu identického materiálu.[53]

Pri skúmaní zodpovednosti bude slovenský súd hodnotiť či platforma vynaložila primerané úsilie na implementáciu týchto technológií. Ak platforma vedome nepoužíva dostupné technické prostriedky na ochranu únikov citlivých dát, jej nečinnosť zakladá nárok na náhradu škody bez ohľadu na to, že o konkrétnom re-uploade od iného používateľa nevedela.[54] Toto je moment, kedy sa zodpovednosť platformy mení z „hostingu" na zodpovednosť za bezpečnosť digitálneho prostredia, ktoré prevádzkuje.

V neposlednom rade sa v rámci zodpovednosti platforiem posudzuje ich povinnosť chrániť integritu dôkazov. V momente nahlásenia nezákonného obsahu je platforma podľa článku 9 a 10 DSA povinná uchovať údaje o používateľovi (napr. IP adresa či registračné údaje), ktorý obsah nahral, a to aj v prípade, ak predmetný obsah vymaže. Ak platforma tieto dáta na pokyn slovenského súdu neposkytne, zodpovedá obeti za sťaženie alebo znemožnenie uplatnenia jej práv. Tento aspekt vnútorne prepája súkromnoprávnu zodpovednosť s ochranou osobných údajov, kde zlyhanie

[50] Článok 13 ods. 1 aktu o digitálnych službách (DSA) v znení: *„Poskytovatelia sprostredkovateľských služieb, ktorí nemajú sídlo v Únii, ale v Únii ponúkajú služby, písomne určia právnickú alebo fyzickú osobu, ktorá bude vystupovať ako ich právny zástupca v jednom z členských štátov, v ktorých poskytovateľ ponúka svoje služby*."

[51] Právomoc slovenského súdu nariadiť zablokovanie prístupu k platforme prostredníctvom poskytovateľov internetového pripojenia vyplýva z kombinácie článku 9 aktu o digitálnych službách (DSA) a § 325 ods. 1 Civilného sporového poriadku.

[52] Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 3. októbra 2019, Eva Glawischnig-Piesczek proti Facebook Ireland Limited (C-18/18), ECLI:EU:C:2019:821.

[53] Ibid, bod 53 rozhodnutia. K problematike pozri: SCHEFFLER, S. et al. *Public verification for private hash matching*. In: IEEE Symposium on Security and Privacy (SP). 2023.

[54] Článok 54 zakotvujúci náhradu škody v spojení s článkom 35 ods. 1 písm. a) aktu o digitálnych službách (DSA).

platformy pri identifikácii útočníka môže viesť k žalobe o náhradu škody priamo voči technologickému gigantovi za procesné pochybenie pri správe digitálnej stopy.[55]
V situácii, kedy sa platforma úspešne dovolá výnimky zo zodpovednosti podľa článku 6 aktu o digitálnych službách (DSA), a to napríklad preukázaním, že o nezákonnom obsahu nevedela a po nahlásení ho promptne odstránila, sa právna stratégia obete musí rozdeliť do dvoch paralelných línií. Prvou je uplatnenie nárokov voči priamemu škodcovi, a teda používateľovi, ktorý samotný obsah nahral. V tomto smere má obeť právo žiadať od platformy súčinnosť pri identifikácii útočníka. Podľa článku 15 predmetného aktu v spojení s vnútroštátnymi procesnými predpismi môžu slovenské súdy nariadiť platforme poskytnutie identifikačných údajov (IP adresa, registračné e-maily, telefónne čísla a iné), ktoré sú nevyhnutné na podanie žaloby na ochranu osobnosti priamo voči konkrétnej osobe.
Druhou líniou je využitie príslušných inštitútov, ktoré nie sú viazané konkrétne na zavinenie platformy. Aj pri absencii zodpovednosti platformy za škodu má obeť právo na vydanie súdneho príkazu na trvalé odstránenie obsahu a zamedzenie jeho vyhľadateľnosti.[56] Okrem súdnej cesty sa obeti v roku 2026 otvárajú aj nové mimosúdne mechanizmy podľa aktu o digitálnych službách (DSA), ako je povinný interný systém vybavovania sťažností platformy alebo certifikované orgány pre mimosúdne riešenie sporov, ktoré môžu autoritatívne rozhodnúť o povinnosti platformy prijať technické opatrenia na zamedzenie ďalšieho šírenia škodlivých materiálov, čím sa zabezpečí aspoň čiastočná sanácia digitálnej integrity obete bez ohľadu na (ne)úspech žaloby o náhradu škody.[57]
Tento pomerne komplexný prístup k zodpovednosti platforiem zabezpečuje, že slovenská obeť nie je v digitálnom priestore úplne bezbranná ako sa na prvý pohľad môže zdať. Hoci technická povaha internetu sťažuje úplné odstránenie dát, právny tlak na platformy prostredníctvom hrozby vysokých pokút (až 6 % ročného svetového obratu)[58] a priamej zodpovednosti za nečinnosť núti tieto subjekty k

[55] Zodpovednosť platformy za neposkytnutie identifikačných údajov útočníka na pokyn súdu sa vyvodzuje z marenia vymožiteľnosti práva a porušenia procesnej súčinnosti, čo v zmysle článku 54 aktu o digitálnych službách (DSA) zakladá samostatný nárok obete na náhradu škody. V takomto prípade dochádza k prenosu zodpovednosti priamo na poskytovateľa služby, nakoľko jeho pochybenie pri správe digitálnej stopy znemožnilo identifikáciu priameho porušiteľa práva obete a uplatnenie nárokov na ochranu osobnosti.
[56] Nárok obete na trvalé vymazanie obsahu a zamedzenie jeho vyhľadateľnosti je ukotvený v článku 17 nariadenia GDPR (právo na zabudnutie) v spojení s § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ktorý ukladá povinnosť odstrániť následky neoprávneného zásahu do osobnosti. Procesnú vykonateľnosť tohto nároku voči online platformám zabezpečuje článok 9 aktu o digitálnych službách (DSA), ktorý zaväzuje poskytovateľa splniť súdny príkaz na odstránenie nezákonného obsahu v rozsahu určenom súdom za účelom definitívnej ochrany digitálnej integrity dotknutej osoby.
[57] Pozri článok 21 aktu o digitálnych službách (DSA).
[58] Článok 52 ods. 3 aktu o digitálnych službách (DSA).

aktívnejšej ochrane digitálnej integrity používateľov aj na území Slovenskej republiky.

Záver

Problematika určovania medzinárodnej právomoci slovenských súdov a s tým spojená zodpovednosť digitálnych platforiem za nezákonný obsah predstavuje v súčasnej dobe výzvu pre oblasť medzinárodného práva súkromného. Vymožiteľnosť práv obete v digitálnom prostredí je podmienená schopnosťou právneho poriadku efektívne reagovať na asymetriu, ktorá vzniká medzi jednotlivcom a globálnymi technologickými subjektmi. Analýza potvrdzuje, že slovenská obeť má k dispozícii súbor právnych nástrojov, ktorých úspešné uplatnenie závisí od správnej procesnej stratégie a dodržania postupnosti krokov voči prevádzkovateľom platforiem.

Medzinárodná právomoc slovenských súdov je v týchto sporoch pevne ukotvená v európskom aj vnútroštátnom legislatívnom rámci. Z hľadiska *de lege lata* sa ako kľúčový nástroj javí článok 7 bod 2 nariadenia Brusel Ia, ktorý prostredníctvom inštitútu centra záujmov umožňuje obeti domáhať sa náhrady celej spôsobenej škody v mieste jej centra záujmov. Naopak, režim ochrany spotrebiteľa podľa článkov 17 a 18 sa v týchto prípadoch javí ako nepoužiteľný, nakoľko pri šírení obsahu treťou stranou absentuje priama zmluvná súvislosť s platformou, ktorá by takýto postup odôvodňovala. Ak ide o subjekty so sídlom mimo Únie, akým je napríklad Telegram, právomoc slovenských súdov sa zakladá na odkaze nariadenia na vnútroštátny predpis ZMPS, ktorý priznáva jurisdikciu domácim súdom v rámci deliktného režimu na základe miesta, kde došlo k zásahu do integrity jednotlivca.

Pre dosiahnutie reálnej ochrany by mala obeť postupovať v jasne definovanom poradí. Prvým krokom je administratívna notifikácia platformy o nezákonnom obsahu, čím sa podľa Aktu o digitálnych službách (DSA) aktivuje vedomosť poskytovateľa a jeho povinnosť bezodkladne zasiahnuť. Následne by mala žaloba smerovať priamo voči platforme a to aj v prípade, ak sa platforma úspešne exoneruje zo zodpovednosti za škodu podľa článku 6 DSA (keďže konkrétny nahlásený obsah promptne odstránila), nestráca obeť možnosť domáhať sa súdneho príkazu. V takomto momente však súdny príkaz nesmeruje k pôvodnému (už odstránenému) obsahu, ale k zamedzeniu jeho budúcemu opätovnému nahraniu, pričom obeť má zároveň právo žiadať od platformy identifikáciu priameho škodcu, teda používateľa, ktorý materiál na platformu nahral. V záverečnej fáze sa právny boj presúva k vymáhaniu náhrady škody a nemajetkovej ujmy voči používateľovi, ktorého identitu platforma odhalila, alebo priamo voči platforme, ak táto zanedbala svoje povinnosti náležitej starostlivosti.

Ilustratívny prípad zverejňovania materiálov z archívu Jeffreyho Epsteina v roku 2026 jasne demonštruje, že strata kontroly nad digitálnou identitou nie je len abstraktnou hrozbou, ale realitou s celosvetovým dosahom. Tento prípad však nesmie byť vnímaný ako ojedinelý exces, pretože masové úniky citlivých dát a nekontrolované šírenie kompromitujúcich materiálov bez súhlasu dotknutých osôb sa v prostredí platforiem stávajú každodenným javom, ktorý odhaľuje hlbokú zraniteľnosť každého jednotlivca.

Napriek existujúcim mechanizmom súčasný stav vykazuje značné nedokonalosti, ktoré si vyžadujú určitú mieru pozornosti, pretože pretrvávajúca procesná asymetria a komplikovaná vykonateľnosť rozhodnutí voči subjektom v offshore jurisdikciách spôsobujú, že ochrana digitálnej identity často končí pri teoretickom priznaní práva bez možnosti jeho reálneho vymoženia. V rovine úvah *de lege ferenda* by bolo preto žiaduce uvažovať o zavedení špeciálneho jurisdikčného kritéria v rámci procesných pravidiel MPS, ktoré by explicitne a bez nutnosti zložitého dokazovania centra záujmov zakotvilo medzinárodnú právomoc pre digitálne delikty v mieste obvyklého pobytu poškodenej osoby. Súčasná úprava sa javí ako nedostatočná najmä v otázke rýchlosti reakcie pri virálnom šírení obsahu, kde súdna cesta často naráža na svoje časové limity. Je preto nevyhnutné poukázať práve na posilnenie medzinárodnej spolupráce a na zavedenie prísnejších sankcií pre platformy. Iba prechod od reaktívneho k proaktívnemu digitálnemu právu, ktoré v centre záujmu nenechá len zisk platforiem, ale skutočnú integritu človeka, môže zabezpečiť, že kyberpriestor nebude miestom právneho vákua, ale prostredím s efektívnou vymožiteľnosťou spravodlivosti.

Zoznam použitej literatúry

1. AMBAR, M. et al. *If I press delete, it's gone*. *User Understanding of Online Data Deletion and Expiration*. In: Fourteenth Symposium on Usable Privacy and Security (SOUPS 2018). 2018. ISBN 978-1-939133-10-6.
2. BAUMANN, F. et al. *Dynamics of algorithmic content amplification on TikTok*. In: EPJ Data Science. 2026. DOI: https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-026-00629-2.
3. BECENI, S. *Evaluation of the Issue of Violation of Personal Rights through Social Media.* 2022. Dostupné na webovom sídle: https://www.bts-legal.com/insights/publications/evaluation-of-the-issue-of-violation-of-personal-rights-through-social-media/.
4. DASKAL, J. a OHM, P. *We Need To Protect Strong National Borders On The Internet.* In: Colorado Technology Law Journal. Vydanie 17, č. 1. S. 13-14.
5. DAZA-RAMÍREZ, M. T. *Meta's privacy practices on Facebook: compliance, integrity, and a framework for excellence*. In: Discover Artificial Intelligence.

Vydanie 5. 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://link.springer.com/article/10.1007/s44163-025-00388-5.
6. Dokumenty dostupné k prehliadnutiu na oficiálnom webovom sídle Ministerstva spravodlivosti: https://www.justice.gov/epstein.
7. E-mailová komunikácia je dostupná na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Spojených štátov: https://www.justice.gov/epstein/files/DataSet%2011/EFTA0236909 6.pdf.
8. GONZÁLEZ, J. C. *Distance Torts: the Mines de Potasse Decision Forty years on.* In: Yearbook of Private International Law. Verlag Dr. Otto Schmidt & Swiss Institute of Comparative Law, Germany. Vyd. 18 (2016/2017). S. 21 a nasl. Dostupné online na webovom sídle: http://www.e-collection.isdc.ch/zoom/4454/view?page=25&p=separate&tool=info&view=0,0,1867,2834.
9. JOSEPH, M. N. *Why Avoid Oversharing Personal Details on Facebook in 2026: Technical Analysis of Privacy Risks, Identity Theft, Phishing Vulnerabilities, and Data Exploitation in the Meta Ecosystem*. 2025.
10. KYSELOVSKÁ, T. *Critical Analysis of the „Mosaic Principle" Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of non-Contractual Obligations on the Internet*. 2019. Dostupné online na webovom sídle: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/122488/PDF/05_Critical_Analysis_of_the_Mosaic_Principle.pdf.
11. LANDAU, M. B. *The Astounding Growth of" Big Tech" and the Lack of Enforcement of the Intellectual Property, Antitrust, and Contract Laws.* In: LJ Sci. & Tech. Vydanie 30, č. 1. 2020.
12. LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023.
13. MAROLA, G. *International jurisdiction over personality rights disputes: a European private international law perspective.* 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://tesidottorato.depositolegale.it/static/PDF/web/viewer.jsp.
14. MONACI, S. a PERSICO, S. *Ideological Entrepreneurs and Disinformation: How Platforms Challenge the Vagueness of the Digital Services Act*. In: Law, Technology and Humans. 2026. S. 6.
15. Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (*Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 1 – 32*).
16. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Text s významom pre EHP), *Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1 – 88.*

17. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022, pp. 1–102.*
18. Odkaz na fotografiu maloletého dievčaťa, ktorá bola zverejnená na sociálnej sieti Facebook a koluje na rozličných platformách: https://www.facebook.com/reel/1302316945075720.
19. Podrobnosti o zlyhaní ochrany súkromia v tejto kauze uvádza správa BBC s názvom *Epstein files: US DOJ removes documents after victim names exposed*. 2026. Dostupné online na webovom sídle: https://www.bbc.com/news/articles/cnok65pnxjxo.
20. PRETELLI, I. *Protecting digital platform users by means of Private International Law*. In: *Cuadernos Derecho Transnacional* 13. 2021.
21. PYLE, CH. H. *The Invasion of Privacy.* In: Proceedings of the Academy of Political Science. Vydanie 34, č. 4. 1982. S. 142. Dostupné online na webovom sídle: https://www.jstor.org/stable/3700975.
22. RAZMETAEVA, Y. at al. *Jurisdictional issues in the digital age*. In: Ius Humani, Revista de Derecho 10. 2021.
23. ROMANSKY, R. P. a NONINSKA, I. S. *Challenges of the digital age for privacy and personal data protection*. In: Mathematical Biosciences and Engineering. Vydanie 17, č. 5. 2020. S. 5289.
24. Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 17. júna 2021, Mittelbayerischer Verlag KG proti SM (C-800/19), ECLI:EU:C:2021:489.
25. Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. januára 2018, Maximilian Schrems proti Facebook Ireland Limited (C-498/16), ECLI:EU:C:2018:37.
26. Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 3. októbra 2019, Eva Glawischnig-Piesczek proti Facebook Ireland Limited (C-18/18), ECLI:EU:C:2019:821.
27. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 21. decembra 2021, Gtflix Tv proti DR (C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036.
28. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 25. októbra 2011, eDate Advertising GmbH a i. proti X a Société MGN LIMITED (C-509/09 a C-161/10), ECLI:EU:C:2011:685.
29. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 17. októbra 2017, Bolagsupplysningen OÜ a Ingrid Ilsjan proti Svensk Handel AB (C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766.
30. Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 7. decembra 2010, Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG et Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller (C-585/08 a C-144/09), ECLI:EU:C:2010:740.

31. Rozsudok Súdneho dvora zo 7. marca 1995, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA. (C-68/93), ECLI:EU:C:1995:61.
32. SARNOFF, C. *TrafficKing: The Jeffrey Epstein Case*. Simon and Schuster. 2020. ISBN (e-book): 978-1-64293-531-8.
33. SHAN, Y. *Digital platforms and the transformation of crime governance*. In: The Journal of Chinese Sociology. Vydanie 13, č. 1. 2026. S. 7.
34. SCHEFFLER, S. et al. *Public verification for private hash matching*. In: IEEE Symposium on Security and Privacy (SP). 2023.
35. TASR: *Durova vypočúvali vo Francúzsku pre údajnú trestnú činnosť na Telegrame.* 2025. Dostupné online na webovom sídle: https://www.sme.sk/svet/c/durova-vypocuvali-vo-francuzsku-pre-udajnu-trestnu-cinnost-na-telegrame.
36. TURAN, A. *Preventing Internet Access in the Violation of Personal Rights*. In: Necmettin Erbakan Universitesi Hukuk Fakultesi Dergisi. 2020.
37. VISSER, W. *Consumer Protection under the Brussels Ibis Regulation: Room for Improvement!* In: *Dutch Journal for Consumer Law and Unfair Commercial Practices.* 2023. Dostupné online na webovom sídle: https://ssrn.com/abstract=4492729.
38. Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.
39. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.
40. Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Ema Krkošková
ema.krkoskova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS ON CIVIL LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE

Marek Janček[1]

Abstract: The recognition and enforcement of foreign judgments in the area of civil liability for nuclear damage are governed by the Vienna and Paris regimes. This schizophrenia of civil liability regimes for nuclear damage is further supplemented by other legal instruments, such as the Brussels I bis Regulation and the Lugano Convention. However, many "nuclear" countries are not parties to any international treaty or supranational instrument in this field. In fact, more than half of the world's nuclear reactors are not covered by any of the existing nuclear liability frameworks. In recent years, nuclear energy has experienced a significant resurgence, often referred to by experts as the "nuclear renaissance." Moreover, in the years and decades ahead, further expansion of the nuclear energy sector can reasonably be expected in a growing number of countries. This paper aims to explain the fragmented international legal regime and to propose solutions for overcoming its divergences.

Key words: Civil Liability for Nuclear Damage, Recognition and Enforcement of Foreign Judgments, Vienna Convention, Paris Convention, Joint Protocol

Introduction

In general, the adjudication of disputes falling under the jurisdiction of competent courts is a manifestation of the exercise of state power with a limited territorial effect. On the one hand, recognition means that a court in one country accepts a foreign judgment as valid and gives it legal effect within its jurisdiction. On the other hand, enforcement ensures that a court in one country takes active steps to make the foreign judgment legally binding and executable.[2] Every democratic state should have a vested interest in ensuring that the decisions of competent courts comply with the basic principles of the rule of law and protection of human rights. However, due to the limited territorial scope of jurisdiction, states cannot guarantee that the decisions of courts in third states adhere to these principles. For this reason, the recognition and enforcement of foreign judgements is not a default rule but it has to

[1] Comenius University, Faculty of law

[2] SLAŠŤAN, M. *Private International Law, Text, Cases and Materials, First Edition* [online], 2021, page 167

be based on a specific legal basis. When such a legal basis is absent, foreign judgements may have no legal effect before domestic courts. To avoid this worst-case scenario, some states, especially under the auspices of international organizations such as the European Union, have agreed to follow the legal principle of mutual recognition of judicial decisions.

One of the areas where the regulation of recognition and enforcement of foreign judgements is subject to a special legal regime is civil liability for nuclear damage, due to its specific nature. This stems from the potential cross-boundary consequences of a nuclear incident, for instance when the leakage of radioactive substances from a nuclear power plant in one country can easily cause health-related problems, or even deaths on the other side of the globe. However, as already mentioned, the recognition and enforcement of foreign judgements have to be established on a specific legal basis. In the area of civil liability for nuclear damage, this legal basis is either an international treaty, such as:

a) Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage (hereinafter referred to as the "Vienna Convention") or Paris Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy (hereinafter referred to as the "Paris Convention"),

or a supranational instrument such as:

b) Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (hereinafter referred to as the "Brussels I bis") or Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (hereinafter referred to as the "Lugano Convention").

However, many "nuclear" countries are not parties to any international treaty or supranational instrument in this area. Instead, they establish their own preconditions for the recognition and enforcement, typically based on the principle of reciprocity. This means that if a court in one country recognizes and enforces decisions of a third-country court only after certain preconditions are met, the latter court will apply the same preconditions *vis-à-vis* the decisions from the former country´s court.

This paper aims to analyze the international legal framework governing the recognition and enforcement of foreign judgments in cases of nuclear damage. It focuses on the liability regimes established under the Paris and Vienna Conventions, highlighting their similarities and differences. Furthermore, the paper examines the role of the Joint Protocol and the challenges arising from the fragmentation of the current nuclear liability system. Particular attention is paid to the implications of these issues for legal certainty and access to compensation in cross-border nuclear incidents, especially in relation to non-contracting states. Finally, the paper proposes

possible solutions to address these shortcomings without the need to draft and conclude new international treaties.

The Importance of Nuclear Energy

Nuclear energy is a vital component of the energy mix in many developed countries around the world, including in Slovakia, as a low-carbon source of energy. As the world's second-largest source of low-emission electricity, just after hydropower, nuclear power today produces just under 10% of the global electricity supply.[3] Following the 2022 energy crisis, triggered by the Russia´s full-scale invasion of Ukraine and subsequent events, nuclear energy has made a stark comeback, often labelled by experts as the "nuclear renaissance".[4] In addition, in the coming years and decades, it is reasonable to expect the development of energy sectors in countries commonly referred to as the Global South.[5]

The international community has repeatedly pledged, through various initiatives, to combat and reverse climate change. For instance, under the binding Paris agreement, 194 states committed to limiting the increase in global average temperature to well below 2°C above pre-industrial levels, while pursuing efforts to limit the increase to 1.5°C. This goal underscores the urgent need to significantly reduce greenhouse gas emissions and cannot be realistically achieved without the further development of nuclear energy capacities. In order to reach net-zero emissions by 2050, countries at COP28 launched an initiative known as the "the Declaration to Triple Nuclear Energy Capacity by 2050".[6] Although this pledge is not legally binding, it is reasonable to expect that many more countries will initiate nuclear programmes in the coming years.

However, the more countries operate nuclear power plants, the greater the likelihood of nuclear incidents. It is therefore becoming increasingly important to establish a comprehensive legal framework for the recognition and enforcement of foreign judgments on civil liability for nuclear damage, especially given that

---

[3] IEA. *A new era for nuclear energy beckons as projects, policies and investments increase* [online] 2025. Accessed from: https://www.iea.org/news/a-new-era-for-nuclear-energy-beckons-as-projects-policies-and-investments-increase [15 March 2026]

[4] IEA. *The Path to a New Era for Nuclear Energy* [online] 2025. Accessed from: https://www.iea.org/reports/the-path-to-a-new-era-for-nuclear-energy [15 March 2026]

[5] IAEA. *Community at the Heart of Kenya's Nuclear Energy Debate* [online] 2025. Accessed from: https://www.iaea.org/newscenter/news/community-at-the-heart-of-kenyas-nuclear-energy-debate [10 March 2026]

[6] U.S. DEPARTMENT OF ENERGY. *At COP28, Countries Launch Declaration to Triple Nuclear Energy Capacity by 2050, Recognizing the Key Role of Nuclear Energy in Reaching Net Zero* [online] 2023. Accessed from: https://www.energy.gov/articles/cop28-countries-launch-declaration-triple-nuclear-energy-capacity-2050-recognizing-key [20 March 2026]

currently, only about half of all nuclear reactors are located in states that are parties to one of the existing nuclear liability conventions.[7]

Nuclear Incidents in History and their Consequences

Before addressing the issue of recognition and enforcement of judgements for nuclear damage, it is useful to first remind why such liability regimes even exist. Nuclear energy is advantageous from many different perspectives thanks to its low-carbon footprint, ability to provide baseload power 24/7 without being dependent on weather conditions, as well as the life-cycle which spans up to 60 years, with some licensed for even longer period. However, nuclear power is inevitably associated with nuclear incidents such as Chernobyl (1986) or Fukushima (2011) with severe consequences on health, environment, and economy.

In fact, ionising radiation was only discovered in 1895 by Wilhelm Rontgen.[8] Not long after, scientists began to understand manifold risks associated with exposure to high levels of radiation. First and foremost, there are significant effects on human health ranging from acute radiation syndrome through medium-term increased cancer risks and long-term consequences such as genetic mutations.[9]

A nuclear or radiological incident would also have negative impacts on environment and, consequently on living organisms as well. Contamination of air, water, and soil with radioactive materials can spread through the atmosphere and precipitate over large areas, polluting water sources, soil, and vegetation. Such incidents could render land unusable for agriculture and harm ecosystems for thousands of years. Another issue would be the so-called bioaccumulation, a phenomenon where radioactive elements accumulate in plants and animals, thereby entering the food chain. This can lead to chronic exposure for humans and wildlife, negatively impacting biodiversity.

Moreover, economic and financial consequences of such a disaster cannot be overlooked. An incident at the nuclear power plant would result in major economic losses. The costs of clean-up and recovery would strain the state budget and the affected areas would become uninhabitable for a long period. For example, scientists

---

[7] INLEX. *Advantages and Disadvantages of Joining the International Nuclear Liability Regime* https://www.iaea.org/sites/default/files/17/11/liability-regime.pdf [online] 2010. Accessed from: https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2009/10/Selected-Documents-on-Civil-Liability-for-Nuclear-Damage.pdf [20 March 2026]

[8] WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. *Outline History of Nuclear Energy* [online] 2024. Accessed from: https://world-nuclear.org/information-library/current-and-future-generation/outline-history-of-nuclear-energy [20 March 2026]

[9] EU. *Nuclear and Radiological Accidents* [online] Accessed from: https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/eu-overview-risks/human-induced-risks/nuclear-and-radiological-accidents [20 March 2026]

estimate that the exclusion zone around the former Chernobyl nuclear power plant may remain uninhabitable for up to 20,000 years.[10] It is no coincidence that the last General Secretary of the USSR, Mikhail Gorbachev, admitted: "*Even more than my launch of perestroika, [Chernobyl] was perhaps the real cause of the collapse of the Soviet Union five years later*."[11] The disaster has been estimated to have cost some $235 billion in damages, virtually bankrupting the USSR.[12]

State Immunity in Case of Civil Liability for Nuclear Damage

Before delving into specifics of civil liability for nuclear damage regimes, a fundamental question has to be addressed – do states operating nuclear installations enjoy immunity when nuclear damage is caused? In many countries, a concept of state-operated nuclear power plants is applied. For instance, France has 18 commercial nuclear power plants with a total of 57 operable reactors, which are operated by Électricité de France (EDF), a company whose 100% of shares are in French government´s hands.[13] Similarly, the United States, Russia, China, and South Korea are among countries with a high share of state-operated nuclear facilities. In the case of Slovakia, nuclear power plants are operated by company Slovenské elektrárne, in which the state holds only a minority share of 34%.

Nevertheless, a clear distinction has to be made between states that are contracting parties to one of the civil liability regimes - either the Paris or Vienna Conventions - and possible nuclear incidents not covered by these regimes. Under both the Paris and Vienna Conventions, contracting parties have agreed to waive the right to invoke state immunity. Therefore, even if the supply of electricity to the public is an exercise

[10] NATIONAL GEOGRAPHIC. *The Chernobyl disaster: What happened, and the long-term impacts* [online] 2019. Accessed from: https://www.nationalgeographic.com/culture/article/chernobyl-disaster [20 March 2026]

[11] BRITANNICA. *Why Did the Soviet Union Collapse?* [online] Accessed from: https://www.britannica.com/story/why-did-the-soviet-union-collapse [20 March 2026]

[12] NATIONAL GEOGRAPHIC. *The Chernobyl disaster: What happened, and the long-term impacts* [online] 2019. Accessed from: https://www.nationalgeographic.com/culture/article/chernobyl-disaster [20 March 2026]

[13] EDF. *The French State becomes the sole shareholder of EDF again* [online] 2023. Accessed from: https://chile.edf.com/en/news/the-french-state-becomes-the-sole-shareholder-of-edf-again [21 March 2026]

of sovereign powers, jurisdictional immunities may not be invoked in accordance with Article 13e of the Paris Convention[14] and Article XIV of the Vienna Convention.[15] When it comes to states which are not contracting parties to aforementioned conventions, state immunity has to be assessed under applicable customary international law. Although the European Convention on State Immunity, signed in 1972 in Basel, sets rules on the immunity of one state from the jurisdiction of another state's courts (within the Council of Europe), its Article 29 (b) excludes damage caused by nuclear energy from its scope. As regards norms of customary international law, it remains questionable whether the activity in the form of the electricity supply by a state-operated nuclear power plant can be classified as *acta iure imperii* - i.e. acts carried out in the exercise of sovereign powers and thus shielding the responsible state operator from private claims.[16] However, if the supply of electricity for public purposes is not recognized as an act of sovereignty, then the state's actions would fall under *acta iure gestionis* - i.e. commercial or private acts and the state could not invoke immunity from jurisdiction [17]

In summary, contracting parties to the Vienna or Paris Conventions cannot invoke state immunity in the event of nuclear damage resulting from a nuclear incident. In contrast, under customary international law, it remains uncertain whether the production and supply of electricity by the state-operated nuclear power plant qualifies as an exercise of official state powers (*acta iure imperii*) that would justify invoking state immunity.

The Regimes for Recognition and Enforcement of Foreign Judgments

The field of civil liability for nuclear damage is well-known for the rivalry between two competing liability regimes, i.e. the Vienna Convention regime and the Paris Convention regime. Both of these international treaties have been amended by

[14] "*If an action is brought against a Contracting Party under this Convention, such Contracting Party may not, except in respect of measures of execution, invoke any jurisdictional immunities before the court competent in accordance with this Article.*"

[15] "*Except in respect of measures of execution, jurisdictional immunities under rules of national or international law shall not be invoked in actions under this Convention before the courts competent pursuant to Article XI.*"

[16] INLEX. *Advantages and Disadvantages of Joining the International Nuclear Liability Regime* https://www.iaea.org/sites/default/files/17/11/liability-regime.pdf [online] 2010. Accessed from: https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2009/10/Selected-Documents-on-Civil-Liability-for-Nuclear-Damage.pdf [21 March 2026]

[17] JELÍNKOVÁ DUDZÍKOVÁ, D.: *Jurisdictional Immunity in the Light of the Recent Case Law of the Court of Justice of the European Union*; Justičná revue, Vol. 72, 2020, No. 12, pp. 1548–1555.

numerous protocols,[18] however, only a limited number of states have become contracting parties to all of them. The Vienna Convention, adopted under the auspices of the International Atomic Energy Agency, (IAEA) includes a majority of contracting parties from Central and Eastern Europe[19], while the Paris Convention is the result of initiatives taken by Western European countries under the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

This schizophrenia of civil liability for nuclear damage regimes was intended to be bridged by the adoption of the Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention (hereinafter referred to as the "Joint Protocol"). The Joint Protocol was designed to eliminate conflicts that may arise from the simultaneous application of the Vienna and Paris Conventions to the same nuclear incident.[20]

To provide a full picture of applicable conventions, it is useful to mention also the Convention Supplementary to the Paris Convention of 1963 and the Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage of 12 September 1997, both aiming at improving insufficient compensation for nuclear damage caused by a nuclear incident.

Although two civil liability legal regimes differ in many aspects, they do share common nuclear liability principles:

- **a)** Strict liability of the nuclear operator;
- **b)** Exclusive liability of the operator of a nuclear installation;
- **c)** Compensation without discrimination based on nationality, domicile or residence;
- **d)** Exclusive jurisdiction (only courts of the State in which the nuclear accident occurs have jurisdiction);
- **e)** Limitation of liability in amount and in time.[21]

The Vienna Convention Regime

The original Vienna Convention of 1963 has currently 47 contracting parties and 13 signatories, while the 1997 Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil

[18] With regard to the Vienna Convention: 1963 Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes and 1997 Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage. With regard to the Paris Convention: Additional Protocol of 28 January 1964 to the 1960 Paris Convention, Protocol of 1982 to the 1960 Paris Convention and 2004 Protocol to Amend the Paris Convention (not yet in force)

[19] Vienna Convention on civil liability for nuclear damage

[20] Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention

[21] WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. *Liability for Nuclear Damage* [online] 2021 Accessed from: https://world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/liability-for-nuclear-damage [25 March 2026]

Liability for Nuclear Damage, which introduced minor amendments to provisions regarding the recognition and enforcement of foreign judgments, has only 17 contracting parties and 15 signatories (Slovakia is not a party to the latter). For this reason, the original provisions of the Vienna Convention are taken into account, namely Article XII, which stipules the following:

"*1. **A final judgment entered by a court having jurisdiction** under Article XI shall be recognized within the territory of any other Contracting Party, **except***

(a) where the judgment was obtained by fraud;

(b) where the party against whom the judgment was pronounced was not given a fair opportunity to present his case; or

(c) where the judgment is contrary to the public policy of the Contracting Party within the territory of which recognition is sought, or is not in accord with fundamental standards of justice.

*2. **A final judgment** which is recognized shall, upon being presented for enforcement **in accordance with the formalities required by the law of the Contracting Party where enforcement is sought**, be enforceable as if it were a judgment of a court of that Contracting Party.*

3. The merits of a claim on which the judgment has been given shall not be subject to further proceedings."

First and foremost, the foreign judgement has to be final - meaning it cannot be of an interim or provisional nature and cannot be subject to appeal. Moreover, such a judgement must have been rendered by a competent court with jurisdiction under Article XI of the Vienna Convention. The 1997 Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage amended the original Vienna Convention by extending the jurisdiction of contracting parties' courts to nuclear incidents occurring in their exclusive economic zones, thereby broadening the territorial scope of application.[22]

Unlike the Paris Convention, which is subject to closer analysis below, the Vienna Convention sets out three grounds for refusal of recognition and enforcement:

a) Fraudulently obtained judgment - the first one includes cases where a judgment was obtained by fraud or corruption, such as by bribing a judge to render an ill judgement or a witness to give false testimony.

b) Violation of the right to be heard - the second ground ensures that procedural violations of the right to be heard result in judgement being void and unrecognizable. This ground is key to upholding the integrity and fairness of the judicial proceeding ensuring that both parties had access to materials,

[22] MAGNUS, U. *Recognition and enforcement of foreign judgments on civil liability for nuclear damage*. In NEA Nuclear Law Bulletin No. 106 Volume 2021/1, pp. 13

evidence, or arguments used against them, and sufficient time or means to prepare a defense.[23]

c) Contravention of public policy - the third ground is the broadest but at the same time the most ambiguous one. It allows a court to refuse recognition if the foreign judgment conflicts with the public policy of the recognizing state. For example, a judgment may be rejected if it violates the right to a fair trial under Article 6 of the European Convention on Human Rights.[24]

Lastly, any formal requirements prescribed by the laws of the recognizing state must also be met. These formalities may include submitting a duly authenticated copy of the foreign judgment, with an official seal or certification attached. In addition, Paragraph 4 of Article XII explicitly prohibits the courts of the recognizing state from re-examining the merits of a case that has already been adjudicated.

The Paris Convention Regime

At the first glance, the wording of provisions on the recognition and enforcement contained in the Paris Convention are structured differently from those in the above Vienna Convention. Article 13 (d) of the Paris Convention sets forth:

"*Judgments **entered by the competent court** under this Article after trial, or by default, shall, **when they have become enforceable under the law applied by that court**, become enforceable in the territory of any of the other Contracting Parties **as soon as the formalities required by the Contracting Party concerned have been complied with**. The merits of the case shall not be the subject of further proceedings. The foregoing provisions shall not apply to interim judgments.*"

Although the text of Article 13 (d) mentions only enforceability, this term should be understood to also include prior recognition. Accordingly, the preconditions for recognition and enforcement under this Article are as follows:

a) Judgments entered by the competent court – in line with the principle of exclusive jurisdiction, the competent court is the one located in the territory of the state where the nuclear incident occurred.

b) Judgments have become enforceable under the law applied by that court – the court, mentioned above, applies the national law of the respective state, which lays down the preconditions for a judgement to become enforceable. In most jurisdictions, this requires that no further appeal or review of the judgment is possible. The same condition applies under Slovak law, where Subparagraphs 2 and 3 of Paragraph 232 of the Civil Procedure Code stipulate:

[23] [ibid], pp. 14

[24] DUDKOWIAK KOPEĆ. *Enforcement of foreign judgments in Poland* [online] Retrieved from: https://www.dudkowiak.com/debt-collection-in-poland/enforcement-of-foreign-judgements-in-poland/ [25 March 2026]

1) *If the court has imposed an obligation to perform in the judgment, the judgment becomes* ***enforceable*** *upon the* ***futile expiration of the time limit for performance****, unless otherwise provided.*

2) *The time limit for performance* ***is three days*** *and starts from the date the judgment becomes final. In justified cases, the court may set a longer time limit.*

c) As soon as the formalities required by the Contracting Party concerned have been complied with. This may include requirements such as submitting an authenticated copy of the judgment, appropriate translations, or other procedural steps prescribed by the national laws of a respective state.

Unlike other civil liability for nuclear damage instruments, the Paris Convention does not specify grounds for refusal of recognition and enforcement of foreign judgements. Instead, it lays down two limitations:

a) The merits of the case adjudicated by the competent court shall not be the subject to further proceedings before the court of the recognizing state.

b) The recognizing state's court shall not recognize or enforce interim judgments issued by the competent court of the state where the nuclear incident occurred.[25]

The Regime of the Joint Protocol

As already mentioned above, the purpose of the Joint Protocol was to bridge the gaps between the Vienna and Paris Conventions, thereby ensuring that judgments rendered in a Vienna Convention state are recognized and enforced without additional requirements in a Paris Convention state, and *vice versa*. Although the conditions for recognition and enforcement under these two regimes differ to a some extent, since the Vienna Convention contains grounds for refusal (fraud or violation of public policy), whereas the Paris Convention remains silent on this issue. Article IV of the Joint Protocol addresses this divergence whereby contracting parties to the Joint Protocol commit themselves to recognize and enforce judgements once the relevant requirements of the respective Convention are fulfilled. For instance, Slovakia is a contracting party to the original Vienna Convention, and in the event of nuclear damage, the competent court would be the District Court in Nitra, pursuant to Paragraph 32 of the Civil Procedure Code.[26] At the same time, Slovakia is not a party to the Paris Convention, whose Article 2 stipulates that:

[25] MAGNUS, U. *Recognition and enforcement of foreign judgments on civil liability for nuclear damage*. In NEA Nuclear Law Bulletin No. 106 Volume 2021/1, pp. 9-12

[26] Act No. 160/2015 Coll. on Cvil Procedure

„This Convention does not apply to nuclear incidents occurring in the territory of non-Contracting States or to damage suffered in such territory, unless otherwise provided by the legislation of the Contracting Party in whose territory the nuclear installation of the operator liable is situated.."

Although Slovakia is not a party to the Paris Convention, judgments issued by the District Court in Nitra will still be recognized in states that are contracting parties to both the Paris Convention and the Joint Protocol, since Slovakia has ratified the Joint Protocol, thereby bridging this gap.

Brussels I bis Regulation

The Vienna and Paris Conventions initially encompassed mainly European states, as at that time, these countries were among a few with developed civil nuclear programmes. However, many European states have since decided not to develop or abandoned and dismantled, their nuclear programmes. Consequently, not all European countries are contracting parties to at least one of these conventions. Nonetheless, in the event of a nuclear incident, citizens of non-contracting states could be significantly affected.

In this regard, it is in the interest of these non-contracting parties to ensure that their citizens can have their potential judgments recognized and enforced in domestic courts. This is where the Brussels I bis Regulation comes into play, addressing issues of jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments within the EU Member States. However, one has to bear in mind that Article 71 of the Brussels I bis Regulation provides that this regulation shall not affect any conventions to which the Member States are parties and which, in relation to particular matters, govern jurisdiction or the recognition or enforcement of judgments.

Compared to the Vienna and Paris Conventions, provisions related to the recognition and enforcement of judgments in Brussels I bis Regulation are more detailed with conditions being set out in Articles 36 to 51. As opposed to the Vienna or Paris Conventions, judgement under Article 2 of the Brussels I bis Regulation is defined extensively as:

"*any judgment given by a court or tribunal of a Member State, whatever the judgment may be called, including a decree, order, decision or writ of execution, as well as a decision on the determination of costs or expenses by an officer of the court.*"[27]

When it comes to formalities, the Brussels I bis Regulation does not require formal procedure for recognition. Instead, Article 37 stipulates that a party who wishes to invoke in a Member State a judgment given in another Member State shall produce:

[27] MAGNUS, U. *Recognition and enforcement of foreign judgments on civil liability for nuclear damage*. In NEA Nuclear Law Bulletin No. 106 Volume 2021/1

a) a copy of the judgment which satisfies the conditions necessary to establish its authenticity,

b) a certificate using the form set out in Annex I of the Brussels I bis Regulation. If necessary, the court may require the party invoking judgment to provide a translation or a transliteration of the contents of the above certificate.[28]

As regards the grounds for refusal, these are defined in Article 45 (1) of the Brussels I bis Regulation unified for both recognition and enforcement. These grounds include:

a) Manifest contradiction with public policy - the first ground is of the same nature as the third ground in the Vienna Convention, it means if the recognition is manifestly contrary to public policy.

b) Similarly, the second ground in Article 45 (1) of Brussels I bis Regulation corresponds with the second ground in the Vienna Convention (where the judgment was given in default of appearance, if the defendant was not served with the document which instituted the proceedings or with an equivalent document in sufficient time and in such a way as to enable him to arrange for his defence, unless the defendant failed to commence proceedings to challenge the judgment when it was possible for him to do so).

c) Remaining grounds for refusal contained in Article 45 (1) refer to irreconcilability with a judgment given in the same Member State and conflict with an earlier judgment in another Member State or third state, provided that earlier judgment meets the conditions for recognition in the Member State addressed.

For the sake of clarity, a brief mention of the Lugano Convention is provided. This convention is with regard to the regulation of recognition and enforcement of foreign judgements almost identical to the Brussels I bis Regulation, extending these provisions to the Swiss Confederation, the Kingdom of Denmark, the Kingdom of Norway and the Republic of Iceland. The adoption of the Lugano Convention was initiated in parallel with the revision of the Brussels I bis Regulation (replacing Council Regulation (EC) 44/2001 of 22 December 2000).[29]

Third States and Recognition and Enforcement of Foreign Judgements

As already mentioned in the previous pages, the Vienna Convention was initially designed to cover primarily Central and Eastern European states and, later, the newly established states of the former USSR. In contrast, the Paris Convention originally encompassed predominantly Western Europe countries. Over time many more countries from around the world have joined one of these civil liability for nuclear

[28] Article 37 (2) of the Brussels I bis Regulation

[29] Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Lugano Convention 2007)

damage regimes. For example, currently there are 47 contracting parties and 13 signatories to the Vienna Convention.[30]
However, a major challenge remains given that several "nuclear states" including champions in the nuclear field such as the US, China, South Africa, Pakistan, South Korea or India are still not contracting parties to any of these international liability convention.[31] As a result, these countries either rely on bilateral agreements for recognition and enforcement of foreign judgements, the principle of reciprocity, or simply do not recognize and enforce foreign judgements at all. This is, of course, an unfortunate state of affairs, especially given that over half the world's reactors are outside of the frameworks of the Paris and Vienna Conventions. If a nuclear incident occurs in a contracting party to one the liability conventions, judgements for nuclear damage rendered by competent courts may not be recognized and enforced in non-party states, despite the possibility that the liable operator may have property in such non-party states.

Conclusion

There are two main regimes of civil liability for nuclear damage established by the Paris Convention and the Vienna Convention with slightly different preconditions regarding the recognition and enforcement of foreign judgements. These differences were intended to be overcome by the Joint Protocol, however, there is still only a limited number of contracting parties. Therefore, it is crucial that more states accede to this protocol and thereby ensure legal certainty and unanimity. Otherwise, the fragmentation of international treaties, each with different sets of contracting parties, will make it difficult to determine which liability regime would apply in the event of a nuclear incident. This proves that it is of utmost importance to encourage more states to become contracting parties to either the Paris or the Vienna Convention, and subsequently also to the Joint Protocol, thereby ensuring mutual recognition of foreign judgements under both regimes. Such harmonization would also help prevent legal issues arising from the differences in preconditions for the recognition and enforcement between these conventions. For instance, the grounds for refusal are not identical in the Paris Convention, Vienna Convention, and neither in Brussels I bis Regulation. This only causes legal uncertainty, as to which rules should be applied.
In the EU, many Member States are non-nuclear, yet due to geographical proximity, the negative impacts of a nuclear incident may quickly and easily affect them as well.

[30] Vienna Convention on civil liability for nuclear damage
[31] WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. *Liability for Nuclear Damage* [online] 2021 Accessed from: https://world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/liability-for-nuclear-damage [30 March 2026]

For example, Slovakia operates five nuclear reactors, while Austria has none, but in the event of an incident at these sites, wind could quickly spread radioactive materials across the border. This underscores the importance that even non-nuclear EU Member States are covered by the Brussels I bis Regulation, which facilitates the recognition and enforcement of judgments within the EU.
However, a major challenge for the future is the fact that a number of countries with advanced nuclear programs, such as the US, China, Pakistan, Korea or India, are not contracting parties to any international nuclear liability convention. In fact, more than half of the world's reactors is not covered by the nuclear liability frameworks. Moreover, given the anticipated global expansion of nuclear energy, particularly in developing countries, it is increasingly important to encourage also these nations to join existing liability conventions. At the same time, it has to be stressed that there is no need for creating new treaties but rather, efforts should focus on persuading countries to accede to the current ones. Otherwise, leaving the matter to bilateral agreements, the principle of mutual recognition, national laws, or in the worst case, having no legal basis for recognition of foreign judgments at all, could lead to legal uncertainty for potential victims seeking compensation for nuclear damage in a non-party state where a liable operator has property.

Bibliography:

1. Act No. 160/2015 Coll. on Cvil Procedure.
2. BRITANNICA. *Why Did the Soviet Union Collapse?* [online] Accessed from: https://www.britannica.com/story/why-did-the-soviet-union-collapse
3. Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Lugano Convention 2007)
4. DUDKOWIAK KOPEĆ. *Enforcement of foreign judgments in Poland*. Retrieved from: https://www.dudkowiak.com/debt-collection-in-poland/enforcement-of-foreign-judgements-in-poland/
5. EDF. *The French State becomes the sole shareholder of EDF again* [online] 2023. Accessed from: https://chile.edf.com/en/news/the-french-state-becomes-the-sole-shareholder-of-edf-again
6. EU. *Nuclear and Radiological Accidents* [online] Accessed from: https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/eu-overview-risks/human-induced-risks/nuclear-and-radiological-accidents
7. IAEA. *Community at the Heart of Kenya's Nuclear Energy Debate* [online] 2025. Accessed from: https://www.iaea.org/newscenter/news/community-at-the-heart-of-kenyas-nuclear-energy-debate

8. IEA. *A new era for nuclear energy beckons as projects, policies and investments increase* [online] 2025. Accessed from: https://www.iea.org/news/a-new-era-for-nuclear-energy-beckons-as-projects-policies-and-investments-increase
9. IEA. *The Path to a New Era for Nuclear Energy* [online] 2025. Accessed from: https://www.iea.org/reports/the-path-to-a-new-era-for-nuclear-energy
10. INLEX. *Advantages and Disadvantages of Joining the International Nuclear Liability Regime* https://www.iaea.org/sites/default/files/17/11/liability-regime.pdf [online] 2010. Accessed from: https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2009/10/Selected-Documents-on-Civil-Liability-for-Nuclear-Damage.pdf
11. JELÍNKOVÁ DUDZÍKOVÁ, D.: *Jurisdictional Immunity in the Light of the Recent Case Law of the Court of Justice of the European Union*; Justičná revue, Vol. 72, 2020, No. 12
12. Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention
13. MAGNUS, U. *Recognition and enforcement of foreign judgments on civil liability for nuclear damage*. In NEA Nuclear Law Bulletin No. 106 Volume 2021/1
14. NATIONAL GEOGRAPHIC. *The Chernobyl disaster: What happened, and the long-term impacts* [online] 2019. Accessed from: https://www.nationalgeographic.com/culture/article/chernobyl-disaster
15. SLAŠŤAN, M. *Private International Law, Text, Cases and Materials, First Edition* [online] 2021
16. U.S. DEPARTMENT OF ENERGY. *At COP28, Countries Launch Declaration to Triple Nuclear Energy Capacity by 2050, Recognizing the Key Role of Nuclear Energy in Reaching Net Zero* [online] 2023. Accessed from: https://www.energy.gov/articles/cop28-countries-launch-declaration-triple-nuclear-energy-capacity-2050-recognizing-key
17. Vienna Convention on civil liability for nuclear damage
18. WORLD NUCLEAR ASSOCIATION. *Liability for Nuclear Damage* [online] 2021 Accessed from: https://world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/liability-for-nuclear-damage

Contact details

Mgr. Marek Janček
jancek16@uniba.sk
The Department of International Law and International Relations, Comenius University, Faculty of Law

(STARO)NOVÉ VÝZVY ZÁSADY RECIPROCITY V PROCESE UZNÁVANIA A VÝKONU CUDZÍCH ROZHODNUTÍ. MIESTO RECIPROCITY V BOJI PROTI SLAPP KONANIAM

(OLD) NEW CHALLENGES OF THE PRINCIPLE OF RECIPROCITY IN THE PROCESS OF RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS. THE ROLE OF RECIPROCITY IN THE FIGHT AGAINST SLAPP PROCEEDINGS

Bronislava Ondrejová[1]

Abstrakt: Príspevok analyzuje cezhraničný rozmer strategických žalôb proti verejnej účasti, a to osobitne v kontexte čl. 16 Smernice (EÚ) 2024/1069 (ďalej len „anti-SLAPP smernica"), ktorý zavádza osobitný mechanizmus ochrany pred zneužívajúcimi súdnymi konaniami iniciovanými v tretích štátoch. Dotknuté ustanovenie zavádza povinnosť členským štátom Európskej únie odmietnuť uznať a vykonať rozhodnutia pochádzajúce z tretích krajín v prípadoch, keď má súdne konanie zjavne neopodstatnený alebo zneužívajúci charakter podľa práva štátu, v ktorom sa uznanie alebo výkon požaduje. V nadväznosti na uvedené je preto cieľom príspevku preskúmať, do akej miery je zásada reciprocity v kontexte čl. 16 anti-SLAPP smernice naďalej relevantná, a či jej uplatňovanie možno považovať v súčasnom medzinárodnom práve súkromnom za prekonané. Inými slovami, autorkinou ambíciou je zodpovedať na výskumnú otázku, a to, či zavedenie nových anti-SLAPP mechanizmov v oblasti uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí zvyšuje praktickú významnosť uplatňovania zásady reciprocity. Príspevok vychádza z hypotézy, že hoci sa zásada reciprocity v rámci vnútroúnijnej justičnej spolupráce postupne vytratila, jej význam naďalej pretrváva v prípadoch absencie medzinárodnej zmluvy, alebo ak zákonodarca v treťom štáte ustanovuje reciprocitu ako jednu z podmienok uznania a výkonu cudzích rozhodnutí.

Kľúčové slová: SLAPP konania, anti-SLAPP smernica, zásada reciprocity, uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí, tretí štát

[1] Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstract: This contribution examines the cross-border dimension of strategic lawsuits against public participation (SLAPPs), with particular focus on Article 16 of Directive (EU) 2024/1069 (hereinafter the "anti-SLAPP Directive"), which establishes a specific protective mechanism against abusive litigation initiated in third countries. The provision requires that EU Member States refuse recognition and enforcement of judgments originating from third states where the proceedings are manifestly unfounded or constitute an abuse of process under the law of the state in which recognition or enforcement is sought. Against this backdrop, the article aims to assess the continuing relevance of the principle of reciprocity in the context of Article 16 of the anti-SLAPP Directive and to explore whether its application can be considered outdated under current rules of private international law. In other words, the author seeks to answer the research question of whether the introduction of new anti-SLAPP mechanisms governing the recognition and enforcement of foreign judgments enhances the practical significance of applying the reciprocity principle. The discussion proceeds from the hypothesis that, although the principle of reciprocity has gradually diminished within intra-EU judicial cooperation, it retains significance in situations where no international treaty exists or where the legislature of a third state expressly conditions recognition and enforcement of foreign judgments on reciprocity.

Key words: SLAPP proceedings, the Anti-SLAPP Directive, the principle of reciprocity, recognition and enforcement of foreign judgments, a third state

Úvod

Fenomén strategických žalôb proti verejnej účasti (*Strategic Lawsuits Against Public Participation*) (ďalej len „SLAPP žaloby") sa v prostredí Európskej únie v poslednom období dostáva do čoraz väčšieho centra pozornosti. Za účelom ich eliminácie bola prijatá dňa 11. apríla 2024 anti-SLAPP smernica, ktorou sa Európska únia zaviazala k ochrane osôb participujúcich na verejnej účasti.[2] Jedným z hlavných impulzov jej prijatia bolo okrem iného zabezpečiť ochranu výkonu práva na slobodu prejavu, ktoré predstavuje jednu zo základných hodnôt právneho poriadku Európskej únie.[3] Uvedený právny akt zavádza najmä procesné mechanizmy ochrany, ktoré si kladú za

[2] Pri zodpovedaní otázky, aké subjekty možno zaradiť do kategórie osôb participujúcich na verejnej účasti, je potrebné zohľadniť znenie recitálov 8 až 12 preambuly anti-SLAPP smernice. Príkladmo možno uviesť novinárov, akademikov, výskumníkov, mimovládne organizácie, advokátov či umelcov. *Conditio sine qua non* je, aby sa tieto subjekty vyjadrovali k otázkam verejného záujmu, resp. k veciam, ktoré majú relevanciu pre spoločnosť ako celok, a teda, aby ich aktivity smerovali k informovaniu verejnosti, tvorbe verejnej diskusie či kontrole výkonu verejnej moci.

[3] Recitál 3 a 4 preambuly anti-SLAPP smernice.

cieľ zabrániť zneužívaniu cezhraničných súdnych konaní v občianskych a obchodných veciach.

Jeden z procesných nástrojov ochrany v boji proti SLAPP žalobám možno identifikovať i v čl. 16 anti-SLAPP smernice, ktorý sa zameriava na oblasť uznania a výkonu rozhodnutí z tretích štátov. Uvedené ustanovenie zavádza osobitný mechanizmus, ktorý ukladá členským štátom EÚ povinnosť odmietnuť uznať a vykonať rozhodnutie tretieho štátu za predpokladu, že rozhodnutie má zjavne neopodstatnený alebo zneužívajúci charakter.[4] Inými slovami, čl. 16 anti-SLAPP smernice reflektuje potrebu ochrany európskeho právneho priestoru pred takými účinkami rozhodnutí vydaných v tretích krajinách, ktoré neposkytujú porovnateľnú úroveň ochrany slobody prejavu a osôb podieľajúcich sa na verejnej účasti.

Je potrebné zdôrazniť, že žalobca iniciovaním súdneho konania v treťom štáte sleduje účel, ktorým nie je legitímny prístup k spravodlivosti či riadne uplatnenie svojich subjektívnych práv, no práve naopak, jeho cieľom je vyvolať zastrašujúci účinok (*chilling effect*) na verejnú účasť. Samotná hrozba vedenia konania v treťom štáte môže u dotknutej osoby vyvolať výraznú mieru právnej a ekonomickej neistoty, a to najmä s ohľadom na vysoké finančné náklady, výdavky či logistické a časové aspekty súvisiace s konaním, ktoré môžu predstavovať odstrašujúci účinok pri realizácii práva na slobodu prejavu.

Úvodom je vhodné zdôrazniť, že čl. 16 anti-SLAPP smernice sa vzťahuje výlučne na rozsudky pochádzajúce z tretích krajín. Druhý kľúčový atribút čl. 16 anti-SLAPP smernice je osobný rozsah ochrany. Ustanovenie sa uplatní v situácii, keď je žalovanou stranou fyzická alebo právnická osoba s bydliskom, resp. sídlom v členskom štáte EÚ, ktorá sa v rámci verejnej účasti podieľa na diskusii vo verejnom záujme. Cieľom je predovšetkým zabrániť tomu, aby boli dotknuté osoby pri výkone práva na slobodu prejavu zastrašované súdnymi konaniami vedenými za hranicami územia členských štátov EÚ. Tretím charakteristickým prvkom je povaha konania, v rámci ktorého bol rozsudok vydaný. Uznanie alebo výkon sa má odmietnuť v prípade, že konanie v tretej krajine by sa podľa práva členského štátu, v ktorom sa uvedené požaduje, považovalo za zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce.

Mechanizmus upravený v čl. 16 anti-SLAPP smernice umožňuje, aby vnútroštátne súdy v rámci príslušného konania odmietli uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia, a to buď titulom aplikácie výhrady verejného poriadku (*ordre public*),[5] alebo na základe

[4] V praxi ide spravidla o konania charakteristické procesnými taktikami žalobcu, ktoré odporujú dobrým mravom (napr. účelový výber jurisdikcie, uplatňovanie neopodstatnených alebo neprimeraných nárokov, iniciovanie súdnych konaní v podobných veciach súčasne).

[5] Výhrada verejného poriadku zohráva v medzinárodnom práve súkromnom osobitnú funkciu, spočívajúcu v ochrane základných princípov právnych poriadkov členských štátov EÚ. Tento inštitút umožňuje členským štátom EÚ odmietnuť uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia cudzieho práva v prípadoch, keď by účinky tohto procesu boli v zjavnom rozpore s fundamentálnymi hodnotami ich

osobitného dôvodu odmietnutia.[6] Dostupné zdroje pritom naznačujú, že pri transpozícii anti-SLAPP smernice do vnútroštátnych poriadkov členské štáty EÚ spravidla stanovujú výhradu verejného poriadku ako dôvod pre odmietnutie uznania a výkonu rozhodnutí z tretích štátov.[7]

V širšom kontexte medzinárodného práva súkromného možno dotknuté ustanovenie vnímať aj ako implicitné „oživenie" zásady reciprocity v oblasti výkonu cudzích rozhodnutí. Je nesporné, že hoci sa v rámci justičnej spolupráce medzi členskými štátmi Európskej únie zásada reciprocity stala obsolentnou, a to v dôsledku budovania priestoru vzájomnej dôvery,[8] čl. 16 anti-SLAPP smernice opätovne otvára otázku jej praktického významu vo vzťahu k rozhodnutiam pochádzajúcim z tretích štátov. Totižto, ak slovenský súd odmietne uznať a vykonať rozhodnutie pochádzajúce z tretieho štátu z titulu jeho zjavne zneužívajúcej povahy, tento prístup môže mať ďalšie následky. *Pro futuro* môže uvedený postup ovplyvniť správanie tretieho štátu pri uznávaní a výkone rozhodnutí vydaných slovenskými súdmi, a to najmä v prípadoch, keď právny poriadok dotknutého štátu podmieňuje tento mechanizmus existenciou reciprocity.

Reciprocita ako podmienka uznania a výkonu rozhodnutí tretích štátov optikou slovenského medzinárodného práva súkromného

Historicky mala zásada reciprocity v procese uznania a výkonu cudzích rozhodnutí svoje miesto aj v slovenskej právnej úprave, a to v zákone č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ďalej len „ZMPS"). Reciprocita predstavovala jeden z dôvodov, pre ktoré bolo možné cudzie rozhodnutie odmietnuť uznať a vykonať. V dôsledku postupnej internacionalizácie a europeizácie

právnych poriadkov. Pojem verejného poriadku nie je v práve EÚ jednotne definovaný, a preto sa jeho obsah posudzuje s prihliadnutím na špecifiká jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkov. Zároveň však platí, že Súdny dvor EÚ dohliada na jej uplatňovanie zo strany členských štátov EÚ, pričom konštantne zdôrazňuje potrebu reštriktívnej aplikácie. K tomu pozri: HAŤAPKA, M. Voľný pohyb súdnych rozhodnutí. In: LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. et al. *Medzinárodné právo súkromné.* 3. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2023, s. 408.

[6] Recitál 43 preambuly anti-SLAPP smernice.

[7] Second Meeting of the EAPIL Working Group on Anti-SLAPP Directive Transpositions- Report (Part I). [online]. [cit.19.03.2026]. Dostupné online: https://eapil.org/2025/11/27/second-meeting-of-the-eapil-working-group-on-anti-slapp-directive-transpositions-report-part-i/.

[8] Recitál 26 preambuly Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie).

súkromnoprávnych vzťahov však došlo k legislatívnemu prehodnoteniu významu tejto zásady, a preto bola novelou zákona č. 589/2003 Z. z. odstránená.[9]

Dôvodová správa uvádza, že dôvodov pre jej vypustenie bolo hneď niekoľko. Prvý argument zákonodarcu bol, že reciprocita je nástrojom, ktorý má pôvod v medzinárodnom práve verejnom.[10] V tejto súvislosti Kopczyński uvádza, že vzájomnosť možno označiť za prostriedok odvetných opatrení medzi štátmi. Inými slovami, štátom, ktoré odmietajú uznať a vykonať cudzie rozhodnutia, sa prostredníctvom reciprocity signalizuje, že takéto konanie nebude bez odozvy, no práve naopak, v obdobných situáciách možno očakávať rovnaký prístup aj voči ich rozhodnutiam.[11] Kopczyński ďalej dodáva, že reciprocitou sa sleduje aj ďalší cieľ, a to zabezpečiť minimálnu kvalitu zahraničných rozhodnutí tým, že odmietnuté sú tie rozsudky, ktoré pochádzajú z nedôveryhodných štátov (napr. z dôvodu absencie dôvery voči súdnemu systému určitého štátu).[12]

Ako druhý dôvod slovenský zákonodarca uvádzal, že reciprocita je prekonaná, ba čo viac, predstavuje zdroj nespravodlivosti a odporuje právnej istote účastníkov.[13] Reakcie na uvedenú legislatívnu zmenu boli rôzne. Časť právnickej obce zmenu vítala vzhľadom na to, že ju vnímala za krok smerom k liberalizácii a zefektívneniu cezhraničného uznávania a výkonu rozhodnutí. Na druhej strane zaznievali názory, ktoré poukazovali na opodstatnenosť zachovania reciprocity najmä vo vzťahu k rozhodnutiam pochádzajúcich z tretích štátov, s ktorými Slovenská republika nemala uzatvorenú medzinárodnú zmluvu.[14]

Napokon, vzájomnosť ako podmienka uznania a výkonu cudzích rozhodnutí nie je upravená ani Haagskym dohovorom o uznávaní a výkone cudzích rozsudkov v občianskych alebo obchodných veciach (ďalej len „Dohovor o uznávaní a výkone").[15]

---

[9] ĎURIŠ, M. Vzájomnosť ako (ne)potrebná podmienka uznania cudzieho rozhodnutia. In: HAMUĽÁK, J. (eds). Miľníky práva v stredoeurópskom priestore 2010. 1. časť. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2010, s. 255.

[10] Dôvodová správa novely zákona č. 589/2003, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[11] KOPCZYŃSKI, L. Gegenseitigkeit und Urteilsanerkennung. In: KOPCZYŃSKI, L. *Urteilsanerkennung unter Gegenseitigkeitsvorbehalt*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2024, s. 18-19.

[12] *Ibid,* s. 211.

[13] Dôvodová správa novely zákona č. 589/2003, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[14] ĎURIŠ, M. Vzájomnosť ako (ne)potrebná podmienka uznania cudzieho rozhodnutia. In: HAMUĽÁK, J. (eds). Miľníky práva v stredoeurópskom priestore 2010. 1. časť. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2010, s. 255.

[15] Dohovor o uznávaní a výkone cudzích rozsudkov v občianskych alebo obchodných veciach bol prijatý na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného dňa 02.07.2019 a platnosť na Slovensku nadobudol dňa 01.09.2023 v dôsledku prístupu Európskej únie k dohovoru.

Uvedený prístup reflektuje súčasné tendencie v medzinárodnom civilnom procese smerujúce k zjednodušeniu a zefektívneniu cezhraničného uznávania rozhodnutí medzi zmluvnými štátmi. Je však potrebné zdôrazniť, že vecná pôsobnosť Dohovoru o uznávaní a výkone je vecne limitovaná vzhľadom na skutočnosť, že *expressis verbis* vylučuje určité kategórie vecí, vrátane tých, ktoré sa týkajú ochrany osobnosti a ohovárania.[16] V dôsledku uvedenej negatívnej enumerácie preto nie je možné aplikovať dotknutý prameň na rozhodnutia vydané v kontexte SLAPP žalôb, ktoré spravidla zasahujú práve do sféry osobnostných práv jednotlivcov, resp. difamácie.[17] Z uvedeného vyplýva, že hoci Dohovor o uznávaní a výkone predstavuje významný nástroj, ktorý zjednodušuje pravidlá uznávania a výkonu rozhodnutí bez požiadavky reciprocity, jeho praktická využiteľnosť je v predmetnom kontexte obmedzená. Uznávanie a výkon rozhodnutí pochádzajúcich z tretích štátov tak naďalej zostáva z pohľadu slovenského medzinárodného práva súkromného v pôsobnosti bilaterálnych medzinárodných zmlúv, resp. vnútroštátnej právnej úpravy, ktorú predstavuje ZMPS.

Vivat reciprocitas! alebo relikt medzinárodného práva súkromného?

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že reciprocita ako podmienka uznania a výkonu cudzích rozhodnutí je v právnych úpravách jednotlivých štátov na ústupe.[18] Basedow tvrdí, že vzájomnosť možno v súčasnosti označiť za nič viac ako posledné „*pièce de résistance*".[19] Napriek tomu, že niektorí autori sa domnievajú, že reciprocita predstavuje prekonaný inštitút medzinárodného práva súkromného, na druhej strane je možné identifikovať kategórie štátov, ktoré uznanie a výkon cudzích rozhodnutí podmieňujú práve jej existenciou. Coyle uvádza, že hoci právne úpravy regulujúce reciprocitu sledujú v zásade rovnaký cieľ, ich normatívna podoba sa môže

[16] Článok 2 ods. 1 písm. k) a l) Dohovoru o uznávaní a výkone.

[17] Prípravné materiály k Dohovoru o uznávaní a výkone explicitne uvádzajú, že vylúčenie otázok ochrany súkromia z jeho vecnej pôsobnosti je odôvodnené predovšetkým ich citlivosťou a kolíziou základných práv, najmä práva na súkromie a práva na slobodu prejavu. V prípravnom materiáli sa v tejto súvislosti ďalej dodáva, že hoci by sa táto otázka mohla riešiť individuálne prostredníctvom aplikácie výhrady verejného poriadku, považovalo sa za vhodnejšie vylúčiť osobnostné práva z vecnej pôsobnosti dohovoru. Navyše, právne úpravy v otázke ochrany súkromia prechádzajú v súčasnosti v mnohých štátoch výraznými zmenami a rozsah a vymedzenie pojmu súkromia sa podstatne líšia. K tomu pozri: GARCIMARTÍN, F., SAUMIERS, G. *Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters. Explanatory report.* Hague : The Hague Conference on Private International Law – HCCH Permanent Bureau, 2020, s. 63.

[18] DUTTA, A. Reciprocity. In: BASEDOW, J., RUHL, G., FERRARI, F., DE MIGUEL ASENSIO, P. (eds). *Encyclopedia of Private International Law. Volume 2. Entries I – Z.* Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2017, s. 1470.

[19] BASEDOW, J. Gegenseitigkeit im Kollisionsrecht. In: HILBING-LUGANI, K. and others (eds). *Festschrift fur Dagmar Coester-Waltjen.* Bielefeld : Gieseking, 2015, s. 335.

výrazne líšiť. Niektoré právne predpisy vychádzajú z koncepcie prísnej reciprocity, ktorá pripúšťa len minimálny okruh výnimiek a kladie vysoké nároky na jej preukázanie. Naopak, právne úpravy iných štátov síce formálne zakotvujú požiadavku reciprocity ako pravidlo, no zároveň stanovujú množstvo výnimiek a tým je jej praktická aplikácia do veľkej miery flexibilná.[20]

Čínska ľudová republika

Jedným zo štátov, ktorý stanovuje reciprocitu ako predpoklad uznania a výkonu cudzieho rozhodnutia je Čína.[21] Čínska právna úprava totiž vychádza z toho, že cudzie súdne rozhodnutia možno uznať a vykonať výlučne na základe existencie medzinárodnej zmluvy, alebo na základe reciprocity medzi dotknutými štátmi.[22] V praxi však nastáva problém najmä v situáciách, keď medzi Čínou a príslušným štátom neexistuje medzinárodná dohoda. V takých prípadoch prichádza do úvahy aplikácia reciprocity, avšak jej výklad a uplatňovanie zo strany čínskych súdov býva pomerne reštriktívne, hoci v posledných rokoch možno pozorovať určité tendencie k flexibilnejšiemu prístupu a postupnému uvoľňovaniu požiadaviek.[23] Čínsky zákonodarca pritom vychádza z požiadavky tzv. faktickej reciprocity, a teda potreby preukázať konkrétne prípady, v ktorých súdy cudzieho štátu v minulosti uznali a vykonali čínske rozhodnutia.[24]

Na tomto mieste je vhodné dodať, že Čína má *de lege lata* uzavreté viaceré bilaterálne medzinárodné zmluvy s jednotlivými členskými štátmi Európskej únie, ktoré uľahčujú proces uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí.[25] Zároveň je potrebné poukázať na skutočnosť, že Čína aktívne participovala v rámci multilaterálnych snáh

[20] COYLE, F. J. Rethinking judgements reciprocity. In: North Carolina Law Review, Vol. 92, p. 1109, 2014, S. 1148 – 1149. [online]. [cit.19.03.2026]. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2332290.

[21] Článok 282 Občianskeho procesného práva Čínskej ľudovej republiky.

[22] *Ibid.*

[23] Štatistický prehľad medzi Čínou a jednotlivými štátmi v oblasti uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí uvádza ako vzorku celkovo 120 prípadov, v ktorých sú podrobne analyzované dôvody ich odmietnutia, pričom medzi často vyskytujúce sa patrí práve absencia reciprocity. K tomu pozri: China Justice Observer. December 2025 Update: List of China's Cases on Recognition of Foreign Judgments. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné na: https://www.chinajusticeobserver.com/a/december-2025-update-list-of-china%e2%80%99s-cases-on-recognition-of-foreign-judgments.

[24] HUANG, J. Reciprocal Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in China: Promising Developments, Prospective Challenges and Proposed Solutions. In: The University of Sydney Law School. Legal Studies Research Paper Series, No. 19/23, s. 2. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3359349.

[25] Cross-Border Enforcement. 2020, s. 61. [online]. [cit.21.03.2026]. Dostupné online na: https://www.bakermckenzie.com/en//media/files/insight/publications/2020/10/crossborder_enforcement_center_handbook_10142020.pdf.

o unifikáciu tejto oblasti *in concreto* Haagskom Dohovore o uznávaní a výkone.[26] Napriek účasti na negociačnom procese však Čína k Dohovoru o uznávaní a výkone doposiaľ nepristúpila. Uvedené snahy poukazujú na určitú ambivalenciu prístupu Číny, a síce, že na jednej strane prejavuje záujem o medzinárodnú spoluprácu, no na strane druhej si naďalej zachováva značnú mieru suverenity prostredníctvom využívania reciprocity.

Saudská Arábia

Ako ďalší príklad možno uviesť Saudskú Arábiu.[27] V prípade, ak má súd rozhodovať o uznaní a výkone cudzieho rozhodnutia pochádzajúceho zo štátu, s ktorým nemá Saudská Arábia uzavretú medzinárodnú zmluvu o vzájomnom uznávaní a výkone rozhodnutí, je nevyhnutné preukázať existenciu reciprocity.[28] Inými slovami, v praxi sa vyžaduje, aby súdy štátu pôvodu rozhodnutia preukázali, že uznávajú a vykonávajú rozhodnutia saudských súdov. Aplikačná prax však preukázala, že ide o časovo náročný administratívny proces. Okrem iného zahŕňa tiež participáciu Ministerstva spravodlivosti Saudskej Arábie, prostredníctvom ktorého sa podáva žiadosť s cieľom overiť existenciu reciprocity. Historické skúsenosti zároveň naznačujú, že pokusy o uznanie a výkon zahraničných rozhodnutí v Saudskej Arábii boli skôr neúspešné, čo implikuje reštriktívny prístup pri aplikácii reciprocity.[29]

Indonézia

V odbornej právnickej spisbe sa možno stretnúť s ďalším uvádzaným príkladom štátu, ktorý podmieňuje uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí reciprocitou, a to Indonéziou. Indonéziu možno v kontexte uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí považovať za jednu z najreštriktívnejších jurisdikcií.[30] Charakteristickým znakom je nielen absencia otvorenosti voči uznávaniu a výkonu cudzích rozhodnutí, ale aj dlhodobý rigidný postoj k akýmkoľvek reformám a zmenám v uvedenej oblasti. Indonézia zároveň nejaví výraznejšiu ochotu reflektovať ani požiadavky reciprocity zo strany iných štátov, a to napriek tomu, že ide o ekonomicky významného partnera

[26] Recognition and Enforcement of Foreign Court Judgments in the People's Republic of China. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné online na: https://www.clydeco.com/en/insights/2025/01/recognition-and-enforcement-of-foreign-court.

[27] Zákon o výkone rozhodnutia vydaný na základe Kráľovského dekrétu M/53 zo dňa 03. 07. 2012.

[28] Cross-Border Enforcement. 2020, s. 217. [online]. [cit.21.03.2026]. Dostupné online na: https://www.bakermckenzie.com/en//media/files/insight/publications/2020/10/crossborder_enforcement_center_handbook_10142020.pdf.

[29] *Ibid.*

[30] COYLE, F. J. Rethinking judgements reciprocity. In: North Carolina Law Review, Vol. 92, 2014, s. 1152 – 1153. [online]. [cit.21.03.2026]. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2332290.

krajín ako Čína, Japonsko, Singapur či Južná Kórea.[31] Zhrňujúc uvedené možno konštatovať, že ak ani tlak zo strany štátov, ktoré sú významnými obchodnými partnermi neviedol k zmene, je málo pravdepodobné, že v blízkej budúcnosti dôjde k zásadnej modifikácii prístupu Indonézie v tejto oblasti.

Záver

Na základe vyššie uvedených zistení možno konštatovať, že úvodom formulovaná hypotéza bola verifikovaná. Reciprocita si zachováva aj v súčasnom medzinárodnom práve súkromnom svoj význam, a to predovšetkým v prípade absencie medzinárodnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a príslušným tretím štátom v oblasti uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí, ako aj v situáciách, v rámci ktorých tretí štát podmieňuje uvedený proces jej existenciou. Vyššie realizovaná komparácia preukázala, že vybrané tretie štáty, ako Čína, Saudská Arábia a Indonézia, naďalej uplatňujú reciprocitu ako predpoklad uznania a výkonu cudzích rozhodnutí, pričom jej aplikácia je charakteristická formalistickým a reštriktívnym prístupom.

Uvedená skutočnosť nadobúda osobitný význam zohľadňujúc fakt, že Slovenská republika nemá s uvedenými štátmi uzatvorené bilaterálne, resp. multilaterálne medzinárodné zmluvy, ktoré by predstavovali zmluvný základ v oblasti uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí. Hoci súčasná absencia dát neumožňuje exaktne posúdiť mieru praktických dopadov čl. 16 anti-SLAPP smernice, je legitímne konštatovať, že v kontexte dynamicky sa rozvíjajúcich cezhraničných súkromnoprávnych vzťahov, nemožno význam reciprocity marginalizovať.

Nemenej významnou skutočnosťou je i praktický eventuálny dopad aplikácie čl. 16 anti-SLAPP smernice. Pokiaľ by jeho aplikácia mala za následok nepriznanie účinkov rozhodnutiam tretích štátov, nemožno vylúčiť vznik recipročných opatrení, ktoré sa *pro futuro* prejavia aj vo vzťahu k rozhodnutiam slovenských súdov. Nie je pritom zrejmé, či odmietnutie uznania a výkonu rozhodnutia zo strany tretích štátov zostane limitované výlučne na oblasť SLAPP konaní. Existuje totiž riziko, že odmietavý postoj tretích štátov sa dotkne aj ďalších rozhodnutí a oblastí justičnej spolupráce. V širšom kontexte môže uvedené predstavovať nežiaduci efekt, v rámci ktorého si Slovenská republika, resp. Európska únia v širšom zmysle, fakticky obmedzí a skomplikuje justičnú spoluprácu s tretími štátmi. Uvedené skutočností preto poukazujú na existenciu latentného napätia medzi cieľom posilniť ochranu pred zneužívajúcimi súdnymi konaniami, ktoré ohrozujú subjekty participujúce na verejnej účasti a požiadavkou zachovania predvídateľného režimu cezhraničného uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí vo vzťahoch s tretími štátmi.

[31] *Ibid.*

Zoznam použitej literatúry

1. LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. et al. *Medzinárodné právo súkromné.* 3. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2023, s. 592. ISBN: 978-80-8232-031-5.
2. ĎURIŠ, M. Vzájomnosť ako (ne)potrebná podmienka uznania cudzieho rozhodnutia. In: HAMUĽÁK, J. (eds). *Miľníky práva v stredoeurópskom priestore 2010. 1. časť.* Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2010. ISBN: 978-80-7160-308-5. s. 251 – 257.
3. KOPCZYŃSKI, L. *Urteilsanerkennung unter Gegenseitigkeitsvorbehalt*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2024, s. 245. ISBN: 978-3-16-163263-1.
4. GARCIMARTÍN, F., SAUMIERS, G. *Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters. Explanatory report.* Hague : The Hague Conference on Private International Law – HCCH Permanent Bureau, 2020, s. 181. ISBN: 978-90-83063-32-4.
5. BASEDOW, J., RUHL, G., FERRARI, F., DE MIGUEL ASENSIO, P. (eds). *Encyclopedia of Private International Law. Volume 2. Entries I – Z.* Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2017, s. 4184. ISBN: 978-1-7825-4722-8.
6. HILBING-LUGANI, K. and others (eds). *Festschrift fur Dagmar Coester-Waltjen.* Bielefeld : Gieseking, 2015, s. 1226. ISBN: 978-3-7694-1147-8.
7. COYLE, F. J. Rethinking judgements reciprocity. In: North Carolina Law Review, Vol. 92, 2014. [online]. [cit.19.03.2026]. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2332290.
8. Second Meeting of the EAPIL Working Group on Anti-SLAPP Directive Transpositions- Report (Part I). [online]. [cit.19.03.2026]. Dostupné online: https://eapil.org/2025/11/27/second-meeting-of-the-eapil-working-group-on-anti-slapp-directive-transpositions-report-part-i/.
9. China Justice Observer. December 2025 Update: List of China's Cases on Recognition of Foreign Judgments. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné na: https://www.chinajusticeobserver.com/a/december-2025-update-list-of-china%e2%80%99s-cases-on-recognition-of-foreign-judgments.
10. HUANG, J. Reciprocal Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in China: Promising Developments, Prospective Challenges and Proposed Solutions. In: The University of Sydney Law School. Legal Studies Research Paper Series, No. 19/23. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3359349.

11. Cross-Border Enforcement. 2020. [online]. [cit.21.03.2026]. Dostupné online na:https://www.bakermckenzie.com/en//media/files/insight/publications/2020/10/crossborder_enforcement_center_handbook_10142020.pdf.
12. Recognition and Enforcement of Foreign Court Judgments in the People's Republic of China. [online]. [cit.20.03.2026]. Dostupné online na: https://www.clydeco.com/en/insights/2025/01/recognition-and-enforcement-of-foreign-court.
13. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1069 z 11. apríla 2024 o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými nárokmi alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami (tzv. strategické žaloby proti verejnej účasti).
14. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie).
15. Dohovor o uznávaní a výkone cudzích rozsudkov v občianskych alebo obchodných veciach.
16. Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.
17. Dôvodová správa novely zákona č. 589/2003, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
18. Zákon Saudskej Arábie o výkone rozhodnutia vydaný na základe Kráľovského dekrétu M/53.
19. Občianske procesné právo Čínskej ľudovej republiky.

Kontaktné údaje

Mgr. Bronislava Ondrejová
bronislava.ondrejova@flaw.uniba.sk
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

K SUVERENITE ČLENSKÝCH ŠTÁTOV EURÓPSKEJ ÚNIE

REFLECTIONS ON THE SOVEREIGNTY OF THE MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

Martin Šimkovič[1]

Abstrakt: V súvislosti s udalosťami poznačenými vojenskými zásahmi vo svete sa opätovne otvára diskusia ohľadom postavenia národných štátov a rešpektovania ich suverenity. Aj keď k porušovaniu medzinárodného práva dochádza v rôznych častiach sveta v podstate už od usporiadania medzinárodných vzťahov, súčasný spôsob, intenzita a rozsah porušovania medzinárodného práva a vôbec opätovné otváranie témy suverenity štátu nemá v 21. storočí obdobu. To nás môže viesť k otázkam, prečo vôbec dochádza k otváraniu tejto citlivej témy. Tento článok prináša úvahy spojené so suverenitou členských štátov Európskej únie (EÚ) z pohľadu všeobecného medzinárodného práva a snaží sa predovšetkým odpovedať na otázky: Sú súčasné členské štáty ešte suverénne z pohľadu medzinárodného práva? Alebo už je skôr vhodné hovoriť o suverenite Únie na úkor jej členských štátov?

Kľúčové slová: suverenita, štát, Európska únia, medzinárodné právo, právomoc

Abstract: In relation to the events marked by military interventions in the world, a debate is reopening regarding the status of nation-states and respect for their sovereignty. Although violations of international law have been occurring in various parts of the world since the establishment of international relations, the current manner, intensity and scope of violations of international law and the reopening of the topic of state sovereignty in general are unprecedented in the 21st century. This may lead us to consider why this sensitive topic is being reopened at all at this time. This article deals with reflections on the sovereignty of the European Union and its Member States from the perspective of general international law and seeks to answer the questions: Are the current Member States of the European Union still sovereign from the point of view of international law? Or is it more appropriate to talk about the sovereignty of the Union at the expense of its Member States?

Key words: sovereignty, state, European Union, international law, jurisdiction

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Ústav Európskeho práva

Úvod

Na pozadí vojenských konfliktov vo svete sa otvára diskusia ohľadne spôsobu presadzovania záujmov štátov v medzinárodnej politike, rešpektovaní suverenity či porušovaní medzinárodného práva. Pritom rozhodne nejde len o prípady konfliktov vo Venezuele, na Ukrajine či na Blízkom východe, keďže podľa štúdie ktorú priniesla *The International Institute for Strategic Studies,* len v minulom roku bolo na planéte zaznamenaných 59 aktívnych vojenských konfliktov, čo je vôbec najviac od skočenia druhej svetovej vojny.[2] Suverenita štátov sa tak opätovne stáva citlivou témou, preto predmetom tohto článku je hľadanie odpovedí na otázky: Sú súčasné členské štáty ešte suverénne z pohľadu medzinárodného práva? Alebo už je skôr vhodné hovoriť o suverenite Únie na úkor jej členských štátov?

Ak totižto vychádzame z *Troperovho* vnímania suverenity štátu skladajúcej sa predovšetkým z dvoch zložiek suverenity a to absolútnej moci pri rozhodovaní o aspektoch ľudského života a nezávislosti štátu od inej moci, logicky môžeme nadobudnúť isté pochybnosti v súvislosti so suverenitou členských štátov Únie.[3] Pokiaľ je znakom suverenity nezávislosť a teda jej vymedzenie od inej moci, potom nepochybne musíme súhlasiť s *Malgberovým* a *Morgenthauovým* tvrdením, že suverenita je nedeliteľná.[4] V priestore EÚ je zároveň potrebné odlišovať nedeliteľnosť suverenity od prerozdelených, a teda prenesených právomocí, ktoré môžu byť zdieľané či výlučné a ktoré vykonávajú suverenitu. A aj keď obhajcovia federálneho usporiadania štátu by s určitosťou namietali uvedené tvrdenie, zoskupenie členských štátov Únie vychádza z prerozdelenia právomocí a nie suverenity. Dovolíme si však konštatovať, že v skutočnosti dodržiavanie vymedzeného rámca právomocí Únie a jej členských štátov nie je také striktné. Ako uvidíme ďalej, tieto právomoci sa nachádzajú neraz v akomsi „šere" či „vákuu". A či sa nám to páči alebo nie, je nepochybné, že v rámci uvedeného rámca, postupne dochádza k rozširovaniu právomocí v prospech Únie.

---

[2]Zdroj: The International Institute for Strategic Studies (IISS), dostupné online: https://www.iiss.org/publications/armed-conflict-survey/2025/armed-conflict-survey-2025/editors-introduction/

[3]TROPER, Michel: Sovereignity. Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Part II Ideas, Ch. 17, roč. 2012, s. 352 ISBN:9780199578610.

[4] MALBERG, Raymond: Contribution a la théorie générale de l´Était.: Sirey, 1920, s. 139, Urn:oclc:record:1042474391. Dostupné online: Contribution à la théorie générale de l'état, spécialement d'après les données fournies par le Droit constitutionel français: Carré de Malberg, Raymond, 1861-1935 : Free Download, Borrow, and Streaming: Internet Archive

MORGENTHAU, J. Hans: The Problem of Souvereignity Reconsidered. In: Columbia Law Review, Roč. 48, č. 3, 1948, s. 350. ISSN: 0010-1958.

Nedostatok suverenity?

Z pohľadu medzinárodného práva členské štáty a ani samotná Únia nedisponujú úplnou suverenitou.[5] Vzťahy medzi týmito subjektmi sú vymedzené zakladajúcimi zmluvami Únie a z tohto pohľadu nemá v podstate žiadny význam bližšie sa im venovať. Totižto suverenitu a jej „vlastníctvo" nemôže zmeniť medzinárodné právo pokiaľ ide o rozdelenie právomocí. Na rozdiel od vertikálneho rozdelenia práv a povinností vo vnútri Únie, kde nie je priestor pre „superkompetenciu" členských štátov, horizontálne vzťahy medzi členskými štátmi nie sú riadené z úrovne každého členského štátu podľa medzinárodného práva. Skôr ich charakterizujeme relatívnou a vzájomnou autonómiou v právnom poriadku EÚ, ku ktorej sú vzájomne zaviazané ako zmluvné strany zakladajúcich zmlúv.[6]

Únia je spoločenstvom práva, ktoré nedisponuje vlastnou (pôvodnou) suverenitou, ale suverenitou zdieľanou a tá sa prejavuje v nedostatočnej právomoci či nezávislosti rozhodovať o vlastných právomociach, či v ich prípadnom rozširovaní ako to výstižne skonštatoval už Spolkový ústavný súd v rozhodnutí *Kompetenz-Kompetenz*,[7] čo v zmysle rozhodnutia *Manfred Brunner* spôsobuje jej vylúčenie z pomedzi štátov, keďže nedisponuje absolútnou mocou.[8]

Treba však poznamenať, že ambíciu stať sa štátom nemá ani samotná Únia. Teda aspoň zatiaľ a *„už pre jej povahu*", ako to konštatuje Súdny dvor EÚ (SDEÚ) vo svojom stanovisku 2/13.[9] Napriek dosiahnutému ukotveniu právnej subjektivity Únie Lisabonskou zmluvu, medzinárodné právo a ani „právo OSN" nenašlo pochopenie pre zaradenie tohto osobitného ekonomického zoskupenia štátov *sui generis* do radov nadnárodných organizácií.[10] A preto inak ako isté zatváranie si očí zo strany medzinárodného práva nemožno vnímať situáciu, keď Únia je z medzinárodno-

[5] PAULIČKOVÁ, Alena: Európska integrácia a otázky s ňou spojené. In: KLÍMOVÁ, V (ed.) XI Mezinárodní kolokvium o regionálnych vědách. Brno: Masarykova Univerzita, 2008, s. 133 až 138. ISBN: 978-80-210-4625-2.

[6] Môžeme to vidieť na príklade bilaterálnych diplomatických vzťahoch riadiacich sa režimom Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch z roku 1961 alebo medzištátnych zmluvách uzavretých medzi nimi štátmi na základy uvedeného dohovoru, ktoré sú mimo pôsobnosti práva EÚ.

[7] Rozhodnutie Spolkového ústavného súdu z 5. mája 2020 2BvR859/15, 2 BvR 980/16, 2 BvR 2006/15, 2 BvR 1651/15.

[8] Rozhodnutie Spolkového ústavného súdu z 12. októbra 1993 vo veci *Manfred Brunner* (BvR 2134/92 a 2159/92).

[9] Stanovisko SDEÚ z 18. decembra 2014 vydané na základe článku 218 ods. 11 ZFEÚ, bod 156. EU:C:2014:2454.

[10] Zoznam stálych zastúpení a pozorovateľov pri OSN, dostupné online: https://www.un.org/dgacm/sites/www.un.org.dgacm/files/Documents_Protocol/headsofmissions.pdf

právneho pohľadu naďalej „len" v postavení pozorovateľa pri Valnom zhromaždení OSN.[11]

Pokiaľ ide o vnímanie suverenity členských štátov, podľa nášho názoru v tomto vzťahu musíme vychádzať naďalej z pôvodného nastavenia článku 4 Charty OSN obmedzujúce členstvo v Organizácii národov výsostne len pre štáty ako subjekty medzinárodného práva, čo znamená, že suverenita členských štátov je naďalej všeobecne uznávaná.

Zdá sa, že z pohľadu medzinárodného práva môžeme pristupovať k súčasnému vnímaniu suverenity členských štátov Únie na jednej strane v zmysle z tradičného *Bodinovho* či *Pufendofovho* ponímania ako výlučného práva vykonávať na svojom území typické funkcie štátu s vylúčením akéhokoľvek iného zásahu štátu. To znamená, že každý členský štát Únie je považovaný za suverénny, pretože ako to výstižne už poznamenal *Huber,* ak Únia nie je štátom, potom členský štát je jediným štátnym útvarom vykonávajúcim funkcie štátu na svojom území.[12]

Na druhej strane, k postaveniu členských štátov môžeme pristupovať aj na pozadí *Verdrossovho „Völkerrechtsunmittelbarkeit*" a teda v podobe priameho vzťahu medzi štátom a medzinárodným právnym poriadkom, podliehajúcim medzinárodnému právu ako priamym bezprostredným subjektom medzinárodného práva bez akejkoľvek zasahujúcej suverenity. To spôsobuje, že členstvo štátu a tým ani jeho suverenita v Únii nie je zrušená (aspoň zatiaľ sa tak nestalo) a tento vzťah je vyjadrený bezprostrednosťou k medzinárodnému právu napriek obmedzeným kompetenciám v určitých oblastiach.[13]

Na tomto mieste si musíme uvedomiť, že medzi vnútroštátnym právnym poriadkom členského štátu a medzinárodným právom neexistuje „vrstva" iného právneho poriadku ako to vidíme vo federálnych štátnych zriadeniach. A tak z pohľadu medzinárodného práva konštatujeme, že dochádza k istému uspokojeniu v rámci ktorého Únia ako taká zostáva organizáciou, ktorej existencia naďalej závisí od

---

[11] Vhodné miesto nenašlo medzinárodné právo pre Úniu ani vo svojom systéme medzinárodných právnych osôb pre nadnárodnú organizáciu, čo potvrdila prijatá rezolúcia č. 65/276 nazvaná *„Účasť Európskej únie na práci OSN*" v ktorej sa uvádza, že *„Valné zhromaždenie je medzivládny orgán, ktorého členstvo je obmedzené na štáty, ktoré sú členmi OSN*" a tým *„zástupcovia EÚ pôsobia medzi pozorovateľmi* (nie delegáciami členských štátov), *ktorí nemajú právo hlasovať, spolupredkladať návrhy uznesení či navrhovať kandidátov vo Valnom zhromaždení alebo jeho pomocných orgánoch.*"

[12] KHAN E. Daniel: Max Huber as Arbitrator: The Palmas (Miangas) Case and Other Arbitrations. European Journal of International Law, roč. 18, č. 1, 2007, s. 145–170. Dostupné online: https://doi.org/10.1093/ejil/chm011. Pozri aj: BELLING, Vojtěch: Pojem suverenity a jeho relevance v éře postnacionálního vládnutí. Ústav státu a práva AV ČR, č. 8/2014 Roč.. 153, s. 612 a nasl. ISSN 0231-6625.

[13] VERDROSS, Alfred: Universelles Völkerrecht. 3 vydanie. Duncker & Humblot, 1984. In.: FASSBENDER, Bardo: Are the EU Member States still Sovereign States Under Inetrnational Law? European Papers, Roč. 8, č. 3, s. 1640. ISSN 2499-8249.

platnosti medzinárodných zmlúv. Zároveň zo strany členského štátu existujú určité výlučné práva, ako napríklad tie, ktoré sú ustanovené v článku 50 Zmluvy o EÚ (ZEÚ) či vyjadrené v rozhodnutí SDEÚ vo veci *Weghtman*.[14]
Zamietame preto akékoľvek úvahy nad nedostatkom či „vákuom" suverenity v ktorom ani Únia, ani jej členské štáty nie sú suverénnymi subjektmi medzinárodného práva a stotožňujeme sa s názorom *Ústavného súdu Českej republiky*, že prenesením časti suverenity členských štátov na Úniu dochádza v podstate k posilneniu ich suverenity za podmienky, že sa tak deje na základe slobodnej vôle a kontrolovaným spôsobom.[15]

Vnímanie európskej suverenity

Suverenita členských štátov je z pohľadu medzinárodného práva zachovaná aj pri prenesení častí právomocí vymedzených v článku 2 až 6 v Zmluve o fungovaní EÚ (ZFEÚ). Napriek tomu, ak hľadáme odpoveď na otázku položenú v úvode a to či môžeme členské štáty považovať za suverénne, naviac z pohľadu vnímania suverenity samotného členského štátu, našou odpoveďou je, že nie nevyhnutne. Totižto okrem nesporných výhod s ktorými sa spája prenesenie časti právomocí na Úniu, prirodzene dochádza aj k strate plnej moci štátu vo vymedzených oblastiach. K oslabeniu postupne prispieva nielen sektorové prerozdelenie politík, ale značným spôsobom boli zúžené aj procesné možnosti blokovania prijímania spoločných európskych rozhodnutí a teda uplatňovanie práva veta členských štátov.
Na tomto mieste preto musíme súhlasiť s *Grimmovým* spochybňujúcim názorom prepojenia národnej suverenity členských štátov a snahou o jej spoločné uplatňovanie prostredníctvom zastupiteľských orgánov EÚ.[16] Totižto k takému prepojeniu by došlo len na základe jednomyseľnosti a tomu tak v súčasnosti rozhodne nie je. A dovolíme si predpovedať, že už ani nebude napriek *Draghiho* nedávno predstavenej európskej vízii, ktorú predniesol na univerzite v Leuvene volajúcej po posilnení a vytvorení silnej federálnej Únie.[17]

---

[14] Rozhodnutie SDEÚ z 10. decembra 2018 vo veci Weightman a i. proti Secretary of State for Exiting the EU (C-621/18), EU:C:2018:999 a rozhodnutie SDEÚ zo 16. novembra 2021 vo veci C-479/21 PPU SN a SD/Governor of Cloverhill Prison a i. EU:C:2021:929. Ďalej pozri: BUCHTA, Tomáš: Brexit. História, právo, politika a poučenie pre Slovensko. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, s. 175. ISBN: 978-80-571-0391-2.
[15] ĽALÍK, Tomáš.: Ústavnoprávna povaha Európskej únie. In: Justičná revue. Roč. 65, č. 6 – 7, 2013, s. 783 – 815. ISSN 1335-6461.
[16] GRIMM, Dieter: Souvereignity in Europe. In: The Constitution of European Democracy. Oxford Academic, Roč. 15, č. 3, 2019, s. 593 - 596. Dostupné online: https://doi.org/10.1017/S1574019619000270.
[17] K Draghiho správe prednesenej 6. februára 2026 na univerzite v belgickom Leuvene pozri: https://www.chathamhouse.org/2026/02/draghi-wants-real-decision-making-power-europe-not-federal-big-bang. Pozri aj článok: *„EU must become a 'genuine federation' to avoid deindustrialisation*

Nie je predmetom tohto článku zaoberať sa pozitívami či negatívami, ktoré prerozdelenie právomocí vo vnútri Únie prináša, v každom prípade si dovolíme povedať, že je vhodné a potrebné hovoriť o novom, osobitnom vnímaní suverenity. Teda v tomto prípade. A to napriek tomu, že prenesenie právomocí neznamená nutne stratu časti suverenity, aj keď členstvom v európskom spoločenstve štáty nedisponujú úplnou a teda absolútnou mocou pri prijímaní rozhodnutí.
Ak by sme teda mali uzavrieť úvahy v súvislosti s týmto novým vnímaním suverenity, konštatujeme, že Únia resp. už jeho predchodca Európske spoločenstvo, vytvoril nový právny poriadok v prospech ktorého členské štáty obmedzili v určitých oblastiach svoje suverénne práva a jeho subjektmi sú nielen samotné štáty, ale aj ich štátni príslušníci.[18] Reflektujúc na uvedené vnímanie suverenity Únie a jej členských štátov, uvedomujúc si, že Únia nie je štátom a dokonca ani medzinárodnou organizáciou, je nepochybné, že EÚ je založená na princípoch právneho štátu s osobitým vnímaním suverenity, ktorú *MacCormick* označuje „post-suverenitou". [19]

Nežiadúci jav - súdny aktivizmus

Napriek vymedzeniu právomocí v zmysle článku 4 až 6 ZEÚ je z nášho pohľadu nepochybné, že súčasné prerozdelenie právomocí spôsobuje naštrbenie deklarovanej suverenity členských štátov a je tak v rozpore s dlhodobo vymedzenými znakmi *Bodinovej* suverenity.[20] Naštrbenie sa nevzťahuje k samotnému odovzdaniu právomocí štátov v „prospech celku" ako by sa predpokladalo. Jeho deformáciu spôsobuje stieranie či dokonca nedodržiavanie hraníc vymedzených v samotnom primárnom práve v dôsledku narastajúcej súdnej aktivite SDEÚ, zasahujúcej čoraz viac do oblastí, o ktorých by sme to ešte nedávno nepredpokladali.
Súdny aktivizmus je evidentný pri dynamickej interpretácii práva EÚ v rámci prijímania rozhodnutí v prípadoch rozširovania jeho vlastných kompetencií. Vhodný príklad nájdeme v súvislosti s rozhodnutím vo veci *Coman,* vzťahujúci sa k rodovo neutrálnemu manželskému pomeru, ktorý súd spojil s výkladom voľného pohybu

and decline, Draghi says" uverejnený 2. februára 2026, dostupný online: https://www.euronews.com/my-europe/2026/02/02/eu-must-become-a-genuine-federation-to-avoid-deindustrialisation-and-decline-draghi-says

[18] Rozhodnutie ESUO z 5. februára 1963 vo veci C-26/62, NV Algemene transport-en Expeditie Onderneming van Gend and Loos proti Nederlandse administratie der belastingen, EU:C:1963:1.

[19] FUNTA, Rastislav a kol.: Európske právo. 3., doplnené a rozšírené vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2024, s. 80. ISBN:978-80-571-0662 -3. Pozri aj: MACCORMICK, Neil: On Souvereignty and Post-Sovereignty. In: Questioning Sovereignity: Law, Statute and Nation in the European Commowealth, Law, Statute and Practical Reason. Oxford: Oxford Academci, 1999, s. 125. ISBN: 9780198268765.

[20] WAITZ, Georg: Das Wesen des Bundesstaates. In: STOLLEIS, Michael.: Geschichte des öffentlichen Rechts, Berlin University Press, 2009 s. 61. ISBN: 978-3-406-70428-4.

osôb v Únii. [21] V rozhodnutí súd konštatoval, že výhrada verejného poriadku a zásad do slobody a pobytu nemôže byť vykladaná len národnými štátmi. Uvedený záver len potvrdil, že výhrada verejného poriadku a zásad slobody a pobytu nespadá do výlučnej právomocí členského štátu a to napriek rozhodnutiu vo veci *Wittgenstein*.[22]
Podobný záver môžeme konštatovať aj v súvislosti so známejším prípadom rozhodovania prejudiciálnej otázky vo veci *Trojan proti Mazowiecki,* v ktorom išlo o uznávanie párov rovnakého pohlavia v spojitosti s uplatňovaním základných zásad Únie. Je evidentné, že prostredníctvom uvedeného rozhodnutia tento súdny orgán zasiahol do právomocí a tým suverenity členského štátu na základe jeho extenzívnej činnosti, keď rozhodnutie v konkrétnej veci (uznávanie manželstiev rovnakých osôb na úrovni EÚ) sú členské štáty povinné uznávať vo svojich právnych poriadkoch.[23] Uvedené rozhodnutie zároveň zasahuje nepriamo do oblastí nespadajúcich do výlučných kompetencií EÚ. Príkladom sú dedičské konania, právo na adopciu dieťaťa či nahliadanie do zdravotnej dokumentácie. Týmto spôsobom je tak členský štát v podstate nútený z dôvodu predídenia problémov v praxi implementovať vo vnútroštátnom práve nepriamo opatrenia, ktoré majú predchádzať možným problémom.
Aj keď výkon rozhodnutia v prípade *Trojan proti Mazowiecki* priamo nesúvisí s uplatňovaním uvedených slobôd (t.j. sloboda pohybu a pobytu, výkon podnikateľskej a inej zárobkovej činnosti) prax dokazuje, že výklad základných slobôd EÚ zo strany SDEÚ je uplatňovaný príliš extenzívne. Dochádza tak k nepriamemu ovplyvňovaniu právneho poriadku členského štátu, keďže pod tieto slobody súd dokáže zaradiť kompetencie či inštitúty, ktoré nemá Únia vo výlučnej kompetencii, ale patria do výlučných kompetencií členských štátov Únie. Vhodným príkladom je rodinné právo.
Expanzia práva EÚ spojená s uplatňovaním základných slobôd smeruje ako poznamenáva *prof. Ľalík* do oblastí o ktorých sa v minulosti ani len neuvažovalo.[24] Súhlasíme s uvedeným názorom, nakoniec môžeme to vidieť aj v rámci nedávneho rozhodnutia vo veci *Shipova* (C-43/24).[25] SDEÚ totižto v tomto rozhodnutí

[21] Rozsudok SDEÚ vo veci *Relu Adrian Coman* z 5. júna 2018 (C-673/16 spolu s C-713/23; C- 829/24.) EU:C:2018:385.
[22] Rozsudok SDEÚ z 22. decembra 2010 vo veci Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien (C-208/09) EU: C:2010:806, body 86 a 95.
[23] Rozsudok SDEÚ z 25. novembra 2025 vo veci Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan/Wojewoda Mazowiecki (C-713/23) EU:C:2025:917. Pozri aj: Rozhovor s ústavným právnikom Tomášom Ľalíkom v denníku Postoj, 1. december 2025 : *„Rozhodnutie o uznávaní manželstiev homosexuálov je aktivistické. Súdny dvor EÚ si znižuje svoju legitimitu.*" Dostupné online: https://www.postoj.sk/186127/rozhodnutie-o-uznavani-manzelstiev-homosexualov-je-aktivisticke-sudny-dvor-eu-si-znizuje-svoju-legitimitu
[24] Tamtiež.
[25] Rozsudok SDEÚ z 12. marca 2026 vo veci Shipova (C-43/24) EU:C:2026:183.

skonštatoval povinnosť zápisu zmeny pohlavia osôb zo strany členského štátu (aj keď to vnútroštátne orgány neumožňujú), nakoľko v opačnom prípade by mohlo dôjsť k porušeniu práva na voľný pohyb osôb.
Obdobné rozhodnutia nachádzame nielen v oblasti ochrany slobôd a zásad spoločných právomocí EÚ, ale aj v oblasti samotnej štruktúry vzťahov v Únii. Príkladom je rozhodnutie vo veci *C- 619/18* týkajúcej sa rozhodovania o nesplnení si povinností vyplývajúcej zo ZEÚ pri znížení veku do dôchodku sudcov. Nakoniec spomeňme aj „živé" prípady, takým je v súčasnosti prebiehajúce konanie vo veci *Komisie (EÚ) proti Maďarsku*, v rámci ktorého sa Maďarsko malo dopustiť nesplnenia povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ v súvislosti s prijatím zákona o ochrane národnej suverenity. Totižto v rámci tohto konania bude nesporne zaujímavé sledovať akým spôsobom sa súd vysporiada s návrhom generálneho advokáta na obmedzenie výlučnej kompetencie členského štátu (oblasť vzdelávania a výchovy) za predpokladu, že legislatívna norma členského štátu odporuje hodnotám Únie v zmysle článku 2 ZEÚ.[26]

Záver

Keď v šesťdesiatich rokoch minulého storočia *Friedmann* konštatoval, že nádej európskej integrácie spočíva vo vytváraní nadnárodného poriadku a v európskom spoločenstve videl istý prototyp vývoja, je skutočne zvláštne, že v podstate sa tento stav výrazne nezmenil.[27] Napriek európskej integrácii a neraz aj intenzívnemu tlaku o dosiahnutie „supranacionality" Únie, suverenita členských štátov zostáva zachovaná. Je to tak najmä vďaka tomu, že členské štáty nikdy neboli pripravené úplne sa vzdať konceptu vlastnej suverenity.
Suverenita členského štátu sa v súčasnosti podriaďuje Únii, ktorú *Auer* výstižne pomenoval „paradox suverenity".[28]Ten sa prejavuje tým, že EÚ vzala členským štátom príliš veľa suverenity na to, aby si dokázali poradiť samy, no zároveň príliš málo na to, aby sa sama mohla stať veľmocou.[29] Z pohľadu medzinárodného práva

[26] Viac o súdnom aktivizme viď nižšie. Prebiehajúce konanie vo veci *Komisie (EÚ) voči Maďarsku*, v rámci ktorého podaný návrh 5. júna 2025 vo veci C – 769/22 zo strany generálnej advokátky Tamary Ćapet potvrdil (aj keď samotný návrh nie je záväzný pre SDEÚ), že výlučná právomoc členského štátu nie je z pohľadu dodržovania práva EÚ absolútna. Dostupné online: C-0769-22-00000000RD-01-P-01_CONCL_300973-SK-1. Pozri aj: Návrh generálneho advokáta SDEÚ z 12. februára 2026 vo veci C – 829/24: https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2026-02/cp260016en.pdf
[27] FRIEDMANN, Wolfgang: The Changing Structure of International Law, Steven and Sons, The World Press Private LTD, 1964 s. 370. ID: 992658543607636. Dostupné online: https://ia800802.us.archive.org/13/items/in.ernet.dli.2015.148180/2015.148180.The-Changing-Structure-Of-International-Law.pdf
[28]AUER, Stefan: European Disunion: Democracy, Sovereignty and the Politics of Emergency. Exford University Press, 2022 (288 s.) ISBN: 978-0197659601
[29] Tamtiež.

členské štáty a ani samotná Únia nedisponujú úplnou suverenitou, napriek tomu je z nášho pohľadu nepochybné, že suverenita v tomto ponímaní je postavená na osobitnom *sui generis* vnímaní a špecifických právnych základoch. Aj keď istým spôsobom zvláštny charakter vnímania suverenity Únie a jej členských štátov si nevyžaduje osobitné pomenovanie, prerozdelenie právomocí na základe zmlúv ovplyvňuje tradičné vnímanie suverenity v zmysle medzinárodného práva.
Do tohto „šera" či „vákua" neistoty zároveň vstupuje rozhodovacia činnosť SDEÚ. Čelíme tak zjavnému rozporu, že napriek deklarovanému zachovaniu suverenity členského štátu už v *Maastrichtskej zmluve* sa suverenita štátu podriaďuje v konečnom dôsledku tej spoločnej a to dokonca aj v oblastiach, kde sa to pôvodne nepredpokladalo. Zároveň sme svedkami toho, že sa tak deje aj pri reflektovaní na známe rozhodnutia SDEÚ, spomeňme napríklad *Solange I, Solange II* či rozhodnutia ústavných orgánov členských štátov akým je rozhodnutie Spolkového ústavného súdu vo veci *Maastricht,* ale zároveň aj pod vplyvom súčasného aktivizmu SDEÚ.[30]
Aj keď aktuálne otváranie témy suverenity štátov je sprevádzané s vytváraním neštandardných medzinárodných mierových organizácií budovaných neraz bez legitímneho základu z pohľadu medzinárodného práva (*Board of Peace),* či na nerešpektovaní medzinárodného práva na úkor uprednostňovania „morálneho kompasu" veľmocí, napriek tomu sa nepotvrdzuje známa *Kelsenova* túžba o negovanie pojmu suverenita.[31] Naopak, suverenita štátu vrátane tej osobitnej „únijnej" naďalej zostáva kľúčovým slovom v slovníku medzinárodného práva.

Zoznam použitej literatúry

1. AUER, Stefan: European Disunion: Democracy, Sovereignty and the Politics of Emergency. Exford University Press, 2022, 288 s. ISBN: 978-0197659601.
2. BUCHTA, Tomáš: Brexit. História, právo, politika a poučenie pre Slovensko. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022, 264 s. ISBN: 978-80-571-0391-2.
3. FASSBENDER, Bardo: Are the EU Member States still Sovereign States Under Inetrnational Law? European Papers, Roč. 8, č. 3, s. 1629 – 1643. ISSN 2499-8249.
4. FRIEDMANN, Wolfgang: The Changing Structure of International Law, Steven and Sons, The World Press Private LTD, 1964, 379 s. ID: 992658543607636.

[30] Rozsudok Spolkového ústavného súdu z 5. mája 2020, vo veciach 2 BvR 859/15 (spolu s rozhodnutiami 2 BvR 1651/15, 2 BvR 2006/15, 2 BvR 980/16) sa týka ústavných sťažností proti programu nákupu aktív verejného sektora (PSPP) Európskou centrálnou bankou. Súd rozhodol, že program PSPP čiastočne porušuje nemeckú ústavu, keďže ECB dostatočne neodôvodnila proporcionalitu tohto opatrenia.

[31] KELSEN, Hans: Souveränität, völkerrechtliche cit. 554. In: FASSBENDER, Bardo: Are the EU Member States still Sovereign States Under International Law? European Papers, Roč. 8, č. 3, s. 1643. ISSN 2499-8249.

5. FUNTA, Rastislav a kol.: Európske právo. 3., doplnené a rozšírené vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2024, 516 s. ISBN:978-80-571-0662 -3.
6. GRIMM, Dieter: Souvereignity in Europe. In: The Constitution of European Democracy. Oxford Academic, Roč. 15, č. 3, 2019, 192 s. DOI: https://doi.org/10.1017/S1574019619000270
7. KELSEN, Hans: Souveränität, völkerrechtliche cit. 554. In: FASSBENDER, Bardo: Are the EU Member States still Sovereign States Under International Law? European Papers, Roč. 8, č. 3, s. 1629 - 1643. ISSN 2499-8249.
8. KHAN E. Daniel: Max Huber as Arbitrator: The Palmas (Miangas) Case and Other Arbitrations. European Journal of International Law, roč. 18, č. 1, 2007, s. 145–170. Dostupné online: https://doi.org/10.1093/ejil/chm011.
9. ĽALÍK, Tomáš.: Ústavnoprávna povaha Európskej únie. In: Justičná revue. Roč. 65, č. 6 – 7, 2013, s. 783 – 815. ISSN 1335-6461.
10. MACCORMICK, Neil: On Souvereignty and Post-Sovereignty. In: Questioning Sovereignity: Law, Statute and Nation in the European Commowealth, Law, Statute and Practical Reason. Oxford: Oxford Academci, 1999, s. 123 – 136 ISBN: 9780198268765.
11. MALBERG, Raymond: Contribution a la théorie générale de l´Était.: Sirey, 1920. s. 81 – 90. Urn:oclc:record:1042474391.
12. MORGENTHAU, J. Hans: The Problem of Souvereignity Reconsidered. In: Columbia Law Review. Roč. 48, č. 3, 1948, s. 341 – 365 ISSN: 0010-1958.
13. PAULIČKOVÁ, Alena: Európska integrácia a otázky s ňou spojené. In: KLÍMOVÁ, V (ed.) XI Mezinárodní kolokvium o regionálnych vědách. Brno: Masarykova Univerzita, 2008, 394 s. ISBN: 978-80-210-4625-2.
14. TROPER, Michel: Sovereignity. Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Part II Ideas, Ch. 17, roč. 2012, 1417 s. ISBN:9780199578610.
15. WAITZ, Georg: Das Wesen des Bundesstaates. In: STOLLEIS, Michael: Geschichte des öffentlichen Rechts, Berlin University Press, 2009, 431 s. ISBN: 978-3-406-70428-4.

Súdne rozhodnutia

1. Rozsudok Spolkového ústavného súdu z 5. mája 2020, vo veciach 2 BvR 859/15 (spolu s rozhodnutiami 2 BvR 1651/15, 2 BvR 2006/15, 2 BvR 980/16).
2. Rozsudok Spolkového ústavného súdu z 12. októbra 1993 vo veci Manfred Brunner (BvR 2134/92 a 2159/92).
3. Rozsudok SDEÚ z 22. decembra 2010 vo veci Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien (C-208/09) EU: C:2010:806.
4. Rozsudok SDEÚ z 12. marca 2026 vo veci Shipova (C-43/24) EU:C:2026:183.

5. Rozsudok SDEÚ z 25. novembra 2025 vo veci Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan/Wojewoda Mazowiecki (C-713/23) EU:C:2025:917.
6. Rozhodnutie SDEÚ z 10. decembra 2018 vo veci Weightman a i. proti Secretary of State for Exiting the EU (C-621/18), EU:C:2018:999.
7. Rozsudok SDEÚ vo veci *Relu Adrian Coman* z 5. júna 2018 (C-673/16 spolu s C-713/23; C- 829/24.) EU:C:2018:385.
8. Rozsudok ESUO z 5. februára 1963 vo veci C-26/62, NV Algemene transport-en Expeditie Onderneming van Gend and Loos proti Nederlandse administratie der belastingen, EU:C:1963:1.

Kontaktné údaje

JUDr. Martin Šimkovič
simkovic22@uniba.sk
Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Ústav Európskeho práva

JADROVÉ (OD)ZBROJENIE V 21. STOROČÍ

NUCLEAR (DIS)ARMAMENT IN THE 21ST CENTURY

Bartolomej Mižák[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnymi limitmi jadrového zbrojenia a jadrového odzbrojenia v 21. storočí. Príspevok analyzuje medzinárodnoprávny rámec nešírenia jadrových zbraní, predovšetkým záväzky vyplývajúce zo Zmluvy o nešírení jadrových zbraní (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons – NPT), ktorá tvorí základ režimu nešírenia jadrových zbraní. V komparatívnej rovine je pozornosť venovaná aj Zmluve o zákaze jadrových zbraní (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons – TPNW) ako najnovšiemu nástroju smerujúcemu k úplnému zákazu jadrových zbraní.
Príspevok zároveň reflektuje aktuálne výzvy, ktoré sa prejavujú najmä v kontexte rozširovania jadrových arzenálov jadrových mocností. Cieľom príspevku je zhodnotiť, do akej miery existujúci medzinárodnoprávny rámec dokáže reagovať na dynamiku jadrového zbrojenia v 21. storočí.

Kľúčové slová: jadrové odzbrojenie, jadrové zbrojenie

Abstract: The article addresses the legal limits of nuclear armament and nuclear disarmament in the 21st century. It analyses the international legal framework governing the non-proliferation of nuclear weapons, with particular emphasis on the obligations arising from the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), which constitutes the cornerstone of the nuclear non-proliferation regime. From a comparative perspective, attention is also given to the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) as the most recent international instrument aimed at the complete prohibition of nuclear weapons. The article also reflects on current challenges, particularly in the context of the expansion of nuclear arsenals by nuclear-weapon states. The aim of the article is to assess the extent to which the existing international legal framework is capable of responding to the evolving dynamics of nuclear armament in the 21st century.

Key words: nuclear disarmament, nuclear armament

[1] Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav medzinárodného práva a európskeho práva.

Úvod

Prvá polovica 20. storočia bola poznačená dvomi svetovými vojnami. Tieto udalosti významne ovplyvnili rozvoj medzinárodného práva a podnietili kodifikáciu jeho kľúčových inštitútov. Tento proces viedol k vytvoreniu komplexného režimu kontroly zbrojenia a nešírenia zbraní hromadného ničenia, ktorého fundamentálnym pilierom sa stala zmluva o nešírení jadrových zbraní (ďalej len „NPT")[2] z roku 1968. Paralelne s tým sa rozvíjala regulácia v špecifických oblastiach. Pozornosť bola venovaná napríklad zákazu vybraných kategórií konvenčných zbraní a demilitarizácii kozmického priestoru. Tieto iniciatívy odrážali imperatív zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti. Osem desaťročí po skončení druhej svetovej vojny sa však medzinárodné spoločenstvo ocitá v hlbokej kríze. Sme svedkami javu, ktorý možno označiť ako eróziu medzinárodného práva, teda postupného oslabovania vymožiteľnosti právnych noriem a nerešpektovania záväzkov vyplývajúcich z kľúčových multilaterálnych zmlúv.[3] Tento stav je navyše charakteristický tým, že kľúčoví aktéri a garanti svetového poriadku, najmä Spojené štáty americké a Ruská federácia, nezriedka uprednostňujú svoje partikulárne geopolitické záujmy. V dôsledku toho dochádza aj k zneužívaniu, inštitútov medzinárodného práva na presadzovanie týchto záujmov. Ukážkovým príkladom tohto prístupu je opakované vetovanie rezolúcií Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov (ďalej len „BR OSN") v situáciách, ktoré sa týkajú ich spojencov.
V priamej korelácii s oslabovaním multilaterálnych mechanizmov sledujeme obnovu doktríny jadrového odstrašovania. V rámci svojej bezpečnostnej rétoriky sa štáty otvorene vracajú k politike navyšovania jadrových kapacít. Držbu a modernizáciu týchto arzenálov pritom deklarujú ako legitímny nástroj strategickej defenzívy a prevencie útoku. Klasický režim NPT priznáva špecifické postavenie mocnostiam, ktoré uskutočnili jadrový výbuch pred 1. januárom 1967. Novšie normatívne trendy, reprezentované zmluvou o zákaze jadrových zbraní (ďalej len „TPNW")[4] sa pokúšajú o absolútnu delegitimizáciu držby a hrozby použitia týchto zbraní za akýchkoľvek okolností.

---

[2] Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. New York: United Nations, 1968. Dostupné na: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-1&chapter=26 [citované 2026-04-06].

[3] ZOLFAGHARY, Seyede Masoumeh: International Law as Normative Heritage: How Repeated Violations Erode its Authority. Opinio Juris, 2026. Dostupné na: https://opiniojuris.org/2026/05/04/international-law-as-normative-heritage-how-repeated-violations-erode-its-authority/ [citované 2026-05-30].

[4] Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. New York: United Nations, 2017. Dostupné na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf [citované 2026-04-06].

Právny rámec

Aktuálnu bezpečnostnú situáciu v roku 2026 výstižne ilustruje stav tzv. Hodín súdneho dňa (Doomsday Clock). Tento symbolický ukazovateľ je v súčasnosti nastavený na 85 sekúnd pred polnocou, čo predstavuje historicky najtesnejšiu blízkosť ku globálnej katastrofe.[5] Dynamika hodín od ich vzniku v roku 1947 reflektovala vývoj medzinárodnej bezpečnosti od dvoch minút do polnoci v roku 1953 po testoch vodíkových bômb, až po 17 minút v roku 1991 po skončení studenej vojny. Súčasný stav je výsledkom erózie zmlúv o kontrole zbrojenia, modernizácie jadrových arzenálov a návratu konfrontačnej rétoriky, čo priamo ovplyvňuje aj efektivitu existujúceho právneho rámca.[6]

Jadrové zbrane predstavujú osobitnú kategóriu zbraní hromadného ničenia, ktorých existencia zásadným spôsobom definuje architektúru medzinárodnej bezpečnosti. Ich ničivý potenciál a strategický význam viedli k tomu, že ich právna regulácia sa vyvíjala postupne a bez vytvorenia univerzálneho zákazu. Na rozdiel od iných zbraní hromadného ničenia tak vznikol komplexný, no fragmentovaný systém pozostávajúci z medzinárodných zmlúv, regionálnych dohôd a politických záväzkov štátov.

Kľúčovým pilierom tohto systému je NPT, ktorá predstavuje základ globálneho režimu nešírenia. Vytvára normatívnu štruktúru rozlišujúcu medzi jadrovými a nejadrovými štátmi a sleduje tri hlavné ciele: zabrániť šíreniu jadrových zbraní (Non-proliferation), podporovať jadrové odzbrojenie (Disarmament) a umožniť mierové využívanie jadrovej energie (Peaceful use).

V roku 2026 disponuje jadrovými zbraňami deväť štátov, pričom podľa odhadov Federácie amerických vedcov (ďalej len „FAS") vlastnia približne 12 000 jadrových hlavíc. Medzi päť oficiálne uznaných jadrových mocností podľa NPT patria Rusko (cca 5 400 hlavíc), USA (cca 5 100), Čína (cca 600), Francúzsko (cca 290) a Spojené kráľovstvo (cca 200). Štátmi disponujúcimi jadrovými zbraňami mimo rámca tejto zmluvy sú India (cca 180), Pakistan (cca 170), Izrael (približne 90 nepriznaných hlavíc) a Severná Kórea (s odhadovanými 60 hlavicami).[7]

Významný posun v normatívnom vnímaní jadrových zbraní priniesla TPNW, prijatá v roku 2017. Na rozdiel od regulačného charakteru NPT, TPNW vychádza z „katastrofických humanitárnych následkov" a deklaruje jadrové zbrane za absolútne neprípustné.

---

[5] Bulletin of the Atomic Scientists: 2026 Doomsday Clock Statement. Dostupné na: https://thebulletin.org/doomsday-clock/2026-statement/ [citované 2026-04-06].

[6] Tamtiež

[7] Federation of American Scientists: Status of World Nuclear Forces. Dostupné na: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/ [citované 2026-04-06].

Zmluva o nešírení jadrových zbraní (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons – NPT)

NPT je základným pilierom globálneho režimu nešírenia jadrových zbraní a základom pre úsilie o jadrové odzbrojenie. Od svojho otvorenia na podpis v roku 1968 a následného vstupu do platnosti v roku 1970 sa stala najširšie akceptovanou dohodou v oblasti obmedzenia zbrojenia a odzbrojenia. K roku 2026 k nej pristúpilo celkovo 191 štátov vrátane piatich oficiálnych jadrových mocností.[8] Jej normatívne jadro je postavené na troch vzájomne prepojených pilieroch: nešírenie, odzbrojenie a mierové využívanie jadrovej energie.

Už v preambule dokument explicitne identifikuje existenciálnu hrozbu jadrovej vojny, keď konštatuje „skazu, ktorá by postihla celé ľudstvo v dôsledku jadrovej vojny" a zdôrazňuje potrebu „odvrátiť nebezpečenstvo takejto vojny". Kľúčovým prvkom režimu nešírenia sú záväzky, kde jadrové štáty sa zaväzujú „neprenášať na žiadneho príjemcu akýmkoľvek spôsobom jadrové zbrane... ani kontrolu nad takýmito zbraňami" a zároveň „žiadnym spôsobom nepomáhať, nepodnecovať ani nenavádzať" nejadrové štáty k ich nadobudnutiu.[9] Paralelne nejadrové štáty prijímajú záväzok „nevyrábať ani inak nenadobúdať jadrové zbrane" ani „nevyhľadávať ani neprijímať žiadnu pomoc" v tejto oblasti.[10]

Zmluva za jadrový štát považuje štát, „ktorý vyrobil jadrové zbrane a uskutočnil výbuch jadrovej zbrane alebo iného jadrového výbušného zariadenia pred 1. januárom 1967."[11]

S cieľom posilniť ciele nešírenia a ako opatrenie na budovanie dôvery medzi zmluvnými stranami, verifikačný mechanizmus zavádza povinnosť prijatia kontrolných opatrení pod gesciou Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (ďalej len „IAEA"). Nejadrové štáty sa zaväzujú akceptovať tento systém záruk „výlučne na účel overovania plnenia svojich záväzkov... s cieľom zabrániť odklonu jadrovej energie z mierového využitia na jadrové zbrane".[12]

Druhým pilierom zmluvy je právo na mierové využívanie jadrovej energie. Tento pilier ustanovuje „neodňateľné právo všetkých zmluvných strán... rozvíjať výskum, výrobu a využívanie jadrovej energie na mierové účely bez diskriminácie".[13]

---

[8] United Nations Treaty Collection: Vienna Convention on the Law of Treaties. Dostupné na: https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002801d56c5&clang=_en [citované 2026-04-06].

[9] Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, čl. I. New York: United Nations, 1968. Dostupné na: https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20729/volume-729-I-10485-English.pdf [citované 2026-04-06].

[10] Tamtiež čl.2

[11] Tamtiež čl.9

[12] Tamtiež čl.3

[13] Tamtiež čl.4 ods.1

Zároveň sa zdôrazňuje povinnosť medzinárodnej spolupráce a transferu technológií, keď zmluva garantuje „čo najširšiu možnú výmenu zariadení, materiálov a vedeckých a technologických informácií".[14] Tento prvok vyvažuje reštriktívny charakter nešírenia.

Tretím pilierom je odzbrojenie. NPT predstavuje jediný prísľub v multilaterálnej zmluve k cieľu odzbrojenia zo strany jadrových mocností, v ktorom sa štáty zaväzujú „v dobrej viere viesť rokovania o účinných opatreniach smerujúcich k zastaveniu jadrového zbrojenia v skorom termíne a k jadrovému odzbrojeniu".[15] Formulácia „v dobrej viere" však predstavuje neurčitý právny záväzok, ktorého implementácia je dlhodobo kritizovaná pre nedostatočnú efektívnosť.

Z hľadiska trvania a revízie zmluva prešla zásadným vývojom. Článok VIII odsek 3 predpokladá revíziu operability zmluvy každých päť rokov, čo bolo potvrdené na konferencii v roku 1995. Úspešná revízna konferencia v roku 2010 viedla k prijatiu záverečného dokumentu s odporúčaniami (vrátane implementácie rezolúcie o Blízkom východe z roku 1995). Nasledujúca konferencia v roku 2015 a desiata revízna konferencia však skončili bez prijatia konsenzuálneho výsledku. Táto neschopnosť dosiahnuť konsenzus na po sebe nasledujúcich fórach predstavuje prekážku pre proces zodpovednosti v rámci troch pilierov zmluvy.

Historickým míľnikom zostáva 11. máj 1995, kedy sa v súlade s článkom X odsek 2 rozhodlo, že zmluva zostane v platnosti na neurčito. Tento mechanizmus dopĺňa právo štátu vystúpiť zo zmluvy, ak „mimoriadne udalosti... ohrozili najvyššie záujmy jeho krajiny". Najbližšia revízna konferencia sa uskutoční v New Yorku od 27. apríla do 22. mája 2026. [16]

Zmluva o zákaze jadrových zbraní (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons – TPNW)

TPNW bola otvorená na podpis v roku 2017 a nadobudla platnosť v roku 2021. Kvantitatívne údaje naznačujú, že TPNW má viac ako 90 signatárov a viac ako 70 zmluvných strán, čo poukazuje na čiastočnú, no stále limitovanú mieru univerzalizácie tejto zmluvy.[17]

---

[14] Tamtiež čl.4 ods.2

[15] Tamtiež čl.6

[16] United Nations Office for Disarmament Affairs: Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Dostupné na: https://disarmament.unoda.org/en/our-work/weapons-mass-destruction/nuclear-weapons/treaty-non-proliferation-nuclear-weapons [citované 2026-04-06].

[17] Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. New York: United Nations, 2017. Dostupné na: https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002804c2398&clang=_en [citované 2026-04-06].

TPNW predstavuje normatívne odlišný prístup k regulácii jadrových zbraní oproti NPT, keďže jej cieľom nie je iba obmedzenie ich šírenia, ale ich úplná eliminácia. Už v preambule je tento cieľ formulovaný jednoznačne, keď štáty vyjadrujú potrebu „úplne eliminovať takéto zbrane, čo predstavuje jediný spôsob, ako zaručiť, že jadrové zbrane už nikdy nebudú použité". Zmluva je tak koncipovaná ako nástroj absolútneho zákazu.

Zmluva v preambule taktiež zdôrazňuje „katastrofálne humanitárne dôsledky, ktoré by vyplynuli z akéhokoľvek použitia jadrových zbraní" a konštatuje, že tieto dôsledky „nie je možné primerane zvládnuť a presahujú hranice štátov". Tento prístup posúva argumentáciu smerom k ochrane ľudstva ako celku, pričom explicitne poukazuje na dopady, ako aj na „prežitie ľudstva, životné prostredie, sociálno-ekonomický rozvoj... a zdravie súčasných i budúcich generácií".

Zmluva zavádza komplexný zákaz. Štáty sa zaväzujú „za žiadnych okolností nevyvíjať, netestovať, nevyrábať, inak nezískavať, nevlastniť ani neskladovať jadrové zbrane" a zároveň „nepoužívať ani neohrozovať použitím jadrové zbrane". Štáty nesmú „pomáhať, podporovať ani navádzať kohokoľvek k vykonávaniu akejkoľvek zakázanej činnosti". Rovnako dôležitý je zákaz rozmiestnenia jadrových zbraní na území štátu („neumožniť žiadne umiestnenie, inštaláciu alebo rozmiestnenie"),[18] čím sa zmluva dotýka aj politiky tzv. zdieľania jadrových zbraní.

Zdieľanie jadrových zbraní je kľúčovým konceptom v rámci politiky odstrašovania Severoatlantickej aliancie (ďalej len „NATO"). Tento koncept umožňuje členským štátom, ktoré samy nevlastnia jadrové zbrane, podieľať sa na plánovaní a prípadnom nasadení jadrového arzenálu USA.[19]

Mechanizmus smerujúci k eliminácii jadrových zbraní predstavuje jeden z najambicióznejších prvkov zmluvy. Štáty vlastniace jadrové zbrane sú povinné ich „zničiť... najneskôr do stanoveného termínu... v súlade s právne záväzným, časovo ohraničeným plánom pre overiteľnú a nezvratnú elimináciu".[20] Zároveň sa vyžaduje medzinárodná verifikácia a spolupráca s príslušnou autoritou, čo naznačuje snahu o vytvorenie odzbrojovacieho režimu, hoci konkrétna inštitucionálna architektúra ostáva otvorená.

Významnou súčasťou TPNW je zahrnutie humanitárnych záväzkov. Štáty sú povinné poskytovať „primeranú... pomoc... vrátane lekárskej starostlivosti, rehabilitácie a

[18] Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. Čl.I. New York: United Nations, 2017. Dostupné na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf [citované 2026-04-06].

[19] NATO: *NATO's nuclear deterrence policy and forces*. Dostupné na: https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/natos-nuclear-deterrence-policy-and-forces [citované 2026-04-06].

[20] Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. Čl.IV. New York: United Nations, 2017. Dostupné na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf [citované 2026-04-06].

psychologickej podpory" obetiam jadrových zbraní a zároveň zabezpečiť „environmentálnu sanáciu" kontaminovaných oblastí.[21] Tento prvok predstavuje výrazný posun v oblasti zodpovednosti oproti NPT.
Celkovo možno TPNW charakterizovať ako nástroj, ktorý transformuje jadrové odzbrojenie z postupného, konsenzuálneho procesu na právne kodifikovaný zákaz. Jeho efektivita je však limitovaná absenciou jadrových mocností medzi zmluvnými stranami.

Porovnanie zmlúv

NPT a TPNW predstavujú dva odlišné prístupy k regulácii jadrových zbraní. NPT reflektuje geopolitickú realitu studenej vojny. Jej základným cieľom je zabrániť šíreniu jadrových zbraní, pričom zároveň umožňuje ich dočasnú existenciu v rukách definovanej skupiny štátov. Tento kompromis je zrejmý už zo samotnej štruktúry záväzkov, v ktorých sa jadrové štáty zaväzujú „neprevádzať... jadrové zbrane" a nejadrové štáty „nevyrábať ani inak nezískavať jadrové zbrane". Naproti tomu TPNW zavádza absolútny zákaz, kde sa štáty zaväzujú „za žiadnych okolností... nevlastniť ani neskladovať jadrové zbrane" a ani ich „nepoužívať či neohrozovať ich použitím". Zatiaľ čo NPT teda jadrové zbrane reguluje, TPNW ich zakazuje.
Zásadný rozdiel spočíva aj v koncepcii odzbrojenia. NPT obsahuje relatívne neurčitý záväzok, podľa ktorého sa štáty majú „usilovať v dobrej viere o rokovania... o jadrovom odzbrojení". Táto formulácia je právne záväzná, no jej implementácia je ponechaná na vôľu zmluvných strán. Naopak, TPNW ide výrazne ďalej a vytvára konkrétny právny rámec eliminácie, pretože vyžaduje „právne záväzný, časovo ohraničený plán pre overiteľnú a nezvratnú elimináciu" jadrových zbraní. TPNW tak transformuje odzbrojenie z cieľa na explicitnú právnu povinnosť.
Odlišný je aj prístup k mierovému využívaniu jadrovej energie. NPT zakotvuje „neodňateľné právo... rozvíjať... jadrovú energiu na mierové účely" a zdôrazňuje technologickú spoluprácu medzi štátmi. TPNW toto právo síce zachováva, ale nekladie naň taký dôraz. Jej primárne ťažisko spočíva v zákaze a eliminácii jadrových zbraní, pričom mierové využívanie je skôr doplnkovým prvkom než jedným z pilierov režimu.
Významný rozdiel možno identifikovať aj vo verifikačných mechanizmoch. NPT vytvára komplexný systém kontrol prostredníctvom IAEA, ktorý má zabezpečiť, aby nedochádzalo k odklonu jadrového materiálu z mierových účelov („predchádzanie odklonu jadrovej energie z mierových účelov k jadrovým zbraniam"). TPNW tieto mechanizmy preberá, no rozširuje ich o odzbrojovací rozmer a požiadavku verifikácie úplnej eliminácie jadrových programov. Zároveň však neobsahuje tak detailne rozpracovanú inštitucionálnu infraštruktúru ako NPT.

[21] Tamtiež čl.6

TPNW zavádza prvky, ktoré v NPT úplne absentujú, najmä povinnosti voči obetiam a životnému prostrediu. Štáty sú povinné poskytovať „lekársku starostlivosť, rehabilitáciu a psychologickú podporu" a zabezpečiť „environmentálnu sanáciu". Tento humanitárny rozmer rozširuje tradičný rámec odzbrojovacích zmlúv a reflektuje moderné trendy v medzinárodnom humanitárnom práve.
Napokon, zásadný rozdiel spočíva v miere univerzality a efektivity. NPT je takmer univerzálna zmluva globálneho charakteru, čo jej dáva vysokú praktickú relevanciu. TPNW síce deklaruje ambíciu dosiahnuť úplné odstránenie jadrových zbraní, no absencia jadrových mocností medzi jej zmluvnými stranami výrazne oslabuje jej bezprostredný dopad. Z tohto hľadiska možno NPT vnímať ako efektívny nástroj, zatiaľ čo TPNW predstavuje limitovane implementovaný režim.
Celkovo tieto zmluvy nepredstavujú protichodné, ale skôr paralelné prístupy. NPT stabilizuje existujúci jadrový poriadok, zatiaľ čo TPNW sa snaží tento poriadok transformovať smerom k úplnému zákazu jadrových zbraní.

Aktuálne trendy jadrového zbrojenia v 21. storočí

V súčasnom období možno pozorovať výrazný posun vo vyjadreniach štátov smerom k posilňovaniu jadrových kapacít. Tento trend je reflektovaný v deklaráciách politických predstaviteľov, ktoré čoraz častejšie legitimizujú jadrové zbrane ako kľúčový nástroj národnej bezpečnosti.
Významným príkladom je Francúzsko, kde prezident Emmanuel Macron otvorene deklaroval zámer zvýšiť jadrový arzenál a zároveň rozšíriť koncepciu jadrového odstrašenia na európskych spojencov. Tento krok predstavuje zásadný odklon od dlhodobej politiky relatívnej stability a signalizuje rastúcu tendenciu európskych štátov preberať väčšiu zodpovednosť za vlastnú bezpečnosť v kontexte oslabovania transatlantických väzieb. Ide o prvé takéto zvýšenie francúzskeho arzenálu po desaťročiach, pričom jeho legitimizácia je opretá o zhoršujúce sa bezpečnostné prostredie.[22]
Ešte radikálnejšiu pozíciu zastáva Severná Kórea. Vodca Kim Jong-un označil jadrový status krajiny za „nezvratný" a odmietol akékoľvek úvahy o denuklearizácii. Súčasne dochádza k systematickému posilňovaniu jadrového programu ako integrálnej súčasti štátnej stratégie. Podľa agentúry Reuters je jadrový arzenál prezentovaný nielen ako bezpečnostný nástroj, ale aj ako garant suverenity a hospodárskeho rozvoja.[23]

---

[22] Ministry for Europe and Foreign Affairs: *President delivers speech on France's nuclear deterrence*. Dostupné na: https://uk.diplomatie.gouv.fr/en/president-delivers-speech-frances-nuclear-deterrence [citované 2026-04-06].
[23] Reuters: North Korea's Kim pushes new five-year economic plan, nuclear deterrent at parliament session. Dostupné na:

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj Čína, ktorá je predmetom medzinárodných sporov týkajúcich sa rozsahu svojho jadrového programu. USA ju obviňujú z masívneho rozširovania jadrového arzenálu, zatiaľ čo čínska strana tieto tvrdenia odmieta a deklaruje, že sa nezapojí do jadrových pretekov. Napriek tejto rétorike však dostupné analýzy poukazujú na významnú modernizáciu a kvantitatívny rast čínskych jadrových kapacít.[24]

Vzťah medzi Spojenými štátmi americkými a Ruskou federáciou predstavuje v 21. storočí kľúčový pilier globálnej jadrovej stability, no zároveň aj hlavný zdroj jej erózie. Obe mocnosti disponujú najväčšími jadrovými arzenálmi na svete a ich politika v oblasti jadrového zbrojenia zásadne ovplyvňuje celkový charakter medzinárodného bezpečnostného prostredia.

Na začiatku 21. storočia bol vývoj relatívne stabilný a orientovaný na kontrolu zbrojenia. Symbolom tejto fázy bola dohoda New START, ktorá vstúpila do platnosti v roku 2011 a stanovila limity na počet strategických jadrových hlavíc a nosičov. Táto dohoda predstavovala pokračovanie odzbrojovacej logiky studenej vojny a bola založená na princípoch verifikácie a transparentnosti.

Postupne však dochádza k zásadnému obratu. V dôsledku zhoršujúcich sa politických vzťahov, najmä po roku 2014 a následne po eskalácii konfliktu na Ukrajine, sa režim kontroly zbrojenia začal rozkladať. V roku 2026 fakticky zaniká posledný významný právny rámec obmedzujúci strategické arzenály.[25]

Obe krajiny pritom už dlhodobo realizujú rozsiahle programy modernizácie jadrových síl. Spojené štáty investujú do obnovy celej jadrovej triády: medzikontinentálnych balistických rakiet (ďalej len „ICBM"), strategických bombardérov a ponoriek nesúcich balistické rakety. Modernizačný program zahŕňa napríklad vývoj nových systémov, ako LGM-35 Sentinel, či modernizáciu hlavíc a infraštruktúry. Cieľom je zabezpečiť dlhodobú spoľahlivosť a flexibilitu jadrového odstrašenia.[26]

Výsledkom je návrat k logike strategickej konkurencie, ktorá sa odlišuje od studenej vojny najmä absenciou funkčných kontrolných mechanizmov. Kým v minulosti

---

https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-koreas-kim-pushes-new-five-year-economic-plan-nuclear-deterrent-parliament-2026-03-23/ [citované 2026-04-06].

[24] The Guardian: *US accuses China of massively expanding nuclear arsenal amid fears of new arms race*. Dostupné na: https://www.theguardian.com/world/2026/feb/24/us-accuses-china-of-massively-expanding-nuclear-arsenal-amid-fears-of-new-arms-race [citované 2026-04-06].

[25] International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN): *The expiration of New START: what it means and what's next*. Dostupné na: https://www.icanw.org/new_start_expiration [citované 2026-04-06].

[26] U.S. Department of War: America's Nuclear Triad. Dostupné na: https://www.war.gov/Multimedia/Experience/Americas-Nuclear-Triad/emci/09bd4b3e-a443-ef11-86c3-6045bdd9e096/emdi/ea000000-0000-0000-0000-000000000001/ [citované 2026-04-06].

existovala relatívne stabilná architektúra dohôd regulujúcich jadrové zbrojenie, v súčasnosti dochádza k jej postupnej erózii bez adekvátnej náhrady.
Z uvedeného vyplýva, že vzťah medzi USA a Ruskom sa v oblasti jadrového zbrojenia v 21. storočí posunul od modelu kontroly ku kompetitívnemu modelu odstrašenia. V tomto novom nastavení zohrávajú dominantnú úlohu modernizácia, technologická inovácia a strategická neistota.
Súhrnne možno konštatovať, že aktuálne vyjadrenia štátov poukazujú na systematický odklon od jadrového odzbrojenia smerom k posilňovaniu odstrašenia. Tento vývoj je zároveň podporovaný oslabovaním existujúcich zmluvných mechanizmov kontroly zbrojenia, čo vytvára prostredie, v ktorom sú štáty čoraz menej viazané právnymi limitmi. Výsledkom je postupná erózia režimu nešírenia jadrových zbraní a návrat k logike strategickej konkurencie, ktorá bola charakteristická pre obdobie studenej vojny.

Záver

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že medzinárodnoprávny rámec regulácie jadrových zbraní v 21. storočí čelí zásadnému napätiu medzi normatívnymi ambíciami a geopolitickou realitou. NPT si napriek svojim limitom naďalej zachováva postavenie kľúčového piliera globálneho režimu nešírenia jadrových zbraní. Súčasne však neurčitosť jej záväzkov v oblasti odzbrojenia oslabuje jej schopnosť efektívne reagovať na dynamiku súčasného bezpečnostného prostredia.
Naopak, TPNW predstavuje normatívny nástroj, ktorý reflektuje posun medzinárodného práva smerom k humanitárnemu prístupu a absolútnej delegitimizácii jadrových zbraní. Jej praktický dopad je však zásadne limitovaný absenciou jadrových mocností medzi signatármi, čo vyvoláva otázky o jej reálnej implementačnej kapacite a schopnosti ovplyvniť správanie kľúčových aktérov.
Aktuálne trendy jadrového zbrojenia zároveň potvrdzujú návrat k logike jadrového odstrašenia a strategickej konkurencie. Intenzívna modernizácia jadrových arzenálov, rastúca konfrontačná rétorika a súčasné oslabovanie režimov kontroly zbrojenia predstavujú jasný trend. Tento vývoj naznačuje, že medzinárodnoprávne mechanizmy regulácie jadrových zbraní postupne strácajú svoju efektivitu v prospech bezpečnostných a mocenských záujmov štátov.[27] Tento vývoj vedie k znižovaniu dôvery v multilaterálne nástroje a zvyšuje riziko destabilizácie globálneho bezpečnostného prostredia.

[27] Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI): Nuclear risks grow as new arms race looms—new SIPRI Yearbook out now. 2025. Dostupné na: https://www.sipri.org/media/press-release/2025/nuclear-risks-grow-new-arms-race-looms-new-sipri-yearbook-out-now [citované 2026-05-30].

Z pohľadu medzinárodného práva tak možno hovoriť o dualite súčasného režimu: zatiaľ čo NPT stabilizuje existujúci poriadok, TPNW predstavuje jeho normatívnu alternatívu. Ich koexistencia nevytvára konflikt, ale skôr poukazuje na fragmentáciu prístupov k jadrovému odzbrojeniu.
Pre ďalší vývoj bude rozhodujúce posilnenie záväznosti odzbrojovacích dohôd a najmä politická vôľa štátov uprednostniť kolektívnu bezpečnosť pred partikulárnymi strategickými záujmami. Bez týchto predpokladov zostane cieľ úplného jadrového odzbrojenia skôr deklaratórnou ambíciou než reálne dosiahnuteľným stavom medzinárodného poriadku.

Zoznam použitej literatúry

1. Bulletin of the Atomic Scientists: 2026 Doomsday Clock Statement. Dostupné na: https://thebulletin.org/doomsday-clock/2026-statement/
2. Federation of American Scientists: Status of World Nuclear Forces. Dostupné na: https://fas.org/issues/nuclear-weapons/status-world-nuclear-forces/
3. International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN): The expiration of New START: what it means and what's next. Dostupné na: https://www.icanw.org/new_start_expiration
4. Ministry for Europe and Foreign Affairs: President delivers speech on France's nuclear deterrence. Dostupné na: https://uk.diplomatie.gouv.fr/en/president-delivers-speech-frances-nuclear-deterrence
5. NATO: NATO's nuclear deterrence policy and forces. Dostupné na: https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/natos-nuclear-deterrence-policy-and-forces
6. Reuters: North Korea's Kim pushes new five-year economic plan, nuclear deterrent at parliament session. Dostupné na: https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-koreas-kim-pushes-new-five-year-economic-plan-nuclear-deterrent-parliament-2026-03-23/
7. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI): Nuclear risks grow as new arms race looms—new SIPRI Yearbook out now. 2025. Dostupné na: https://www.sipri.org/media/press-release/2025/nuclear-risks-grow-new-arms-race-looms-new-sipri-yearbook-out-now
8. The Guardian: US accuses China of massively expanding nuclear arsenal amid fears of new arms race. Dostupné na: https://www.theguardian.com/world/2026/feb/24/us-accuses-china-of-massively-expanding-nuclear-arsenal-amid-fears-of-new-arms-race
9. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. New York: United Nations, 1968. Dostupné na:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-1&chapter=26
10. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. New York: United Nations, 2017. Dostupné na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf
11. U.S. Department of War: America's Nuclear Triad. Dostupné na: https://www.war.gov/Multimedia/Experience/Americas-Nuclear-Triad/emci/09bd4b3e-a443-ef11-86c3-6045bdd9e096/emdi/ea000000-0000-0000-0000-000000000001/
12. ZOLFAGHARY, Seyede Masoumeh: International Law as Normative Heritage: How Repeated Violations Erode its Authority. Opinio Juris, 2026. Dostupné na: https://opiniojuris.org/2026/05/04/international-law-as-normative-heritage-how-repeated-violations-erode-its-authority/

Kontaktné údaje

Mgr. Bartolomej Mižák
5278774@upjs.sk
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

SÚDY AKO HYBNÁ SILA VÝVOJA ENVIRONMENTÁLNEHO PRÁVA V PODMIENKACH FRAGMENTÁCIE MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA[1]

COURTS AS A DRIVING FORCE BEHIND THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL LAW IN THE CONTEXT OF THE FRAGMENTATION OF INTERNATIONAL LAW

Petra Paľuchová[2]

Abstrakt: Ochrana životného prostredia patrí dnes medzi najvýznamnejšie výzvy medzinárodného práva. Napriek rastúcemu počtu medzinárodných dohôd však často zostáva problémom ich praktické presadzovanie. V posledných rokoch preto možno pozorovať čoraz častejší presun environmentálnych sporov pred súdy, a to tak na medzinárodnej, ako aj na vnútroštátnej úrovni. Súdy pritom prostredníctvom svojej rozhodovacej činnosti nielen riešia konkrétne spory, ale zároveň prispievajú aj k výkladu existujúcich pravidiel a k ďalšiemu vývoju práva. Cieľom tohto príspevku je poukázať na rastúcu úlohu súdov pri vývoji medzinárodného práva životného prostredia v podmienkach fragmentovaného právneho poriadku. Na príklade vybraných klimatických sporov príspevok poukáže na to, že rozhodovacia činnosť súdov môže zohrávať významnú úlohu pri medzinárodnej ochrane životného prostredia, a to najmä v situácii, keď medzinárodná normotvorba nedokáže byť dostatočne promptnou reakciou.

Kľúčové slová: klimatická litigácia, fragmentácia medzinárodného práva, environmentálne spory, medzinárodné právo životného prostredia

Abstract: Environmental protection is one of the most important challenges facing international law today. Despite the growing number of international agreements, however, their practical enforcement often remains a problem. In recent years, therefore, there has been an increasing trend towards bringing environmental disputes before the courts, both at the international and national levels. Through their decision-making activities, courts not only

[1] Predkladaný príspevok bol spracovaný pod záštitou projektu APVV-24-0613 (*Kompatibilita medzinárodnej právomoci civilných súdov Slovenskej republiky)*.

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

resolve specific disputes, but also contribute to the interpretation of existing rules and the further development of law. The aim of this paper is to highlight the growing role of courts in the development of international environmental law in a fragmented legal system. Using selected climate disputes as examples, the article will show that the decision-making activities of courts can play a significant role in international environmental protection, especially in situations where international law-making is unable to respond promptly enough.

Key words: climate litigation, fragmentation of international law, environmental disputes, international environmental law

Úvod

Možno pozorovať, že medzinárodné právo verejné je v súčasnosti čoraz častejšie predmetom kritiky, najmä pre svoju neprehľadnosť, ktorá na konci dňa častokrát vedie k najčastejšiemu dôvodu jeho kritiky, a to podľa niektorých, obmedzenej vymáhateľnosti. Táto kritika však nesmeruje k medzinárodnoprávnym normám ako takým, k ich obsahu či množstvu, ale prevažne k spôsobu ich uplatňovania v praxi, a teda, vo svojej podstate, efektívnosti. Problém efektívnosti medzinárodného práva ale ťažko redukovať len na jeho úpravu. Ako bude v predkladanom príspevku ďalej poukázané, opačný pohľad na častú kritiku tohto odvetvia sa naskytá cez optiku aplikácie týchto noriem zo strany orgánov, ktoré sú povolané ich interpretovať a presadzovať, *inter alia* a na účely tohto príspevku, súdov.

Efektívnosť medzinárodnoprávneho poriadku je úzko spätá s fenoménom tzv. fragmentácie medzinárodného práva, ktorý je posledné roky predmetom mnohých diskusií.[3] Uvedený pojem ako taký značí, že medzinárodné právo sa dnes nevyvíja ako jednotný právny poriadok, ale ako súbor mnohých právnych noriem či čiastkových režimov, ktoré vznikajú v reakcii na konkrétne problémy.[4]

---

[3] Diskusia sa v tejto otázke z akademickej pôdy presunula aj na úroveň samotnej Organizácie spojených národov (ďalej aj len ako „***OSN***"). Správa Komisie OSN pre medzinárodné právo, sama poukázala na to, že súčasné medzinárodné právo sa rozvíja prostredníctvom osobitných režimov, čo vedie k tomu, že jednotlivé oblasti, napr. ochrana životného prostredia či ochrana ľudských práv, operujú s vlastnými pravidlami a hodnotami, ktoré nie sú nevyhnutne kompatibilné. Pozri: Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov. Report of the Study Group of the International Law Commission. Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law. A/CN.4/L.702. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l702.pdf.

[4] Problematike fragmentácie sa autorka v určitom rozsahu venovala aj vo svojej dizertačnej práci, pričom text tejto kapitoly z nej čiastočne vychádza. K tomu pozri: PAĽUCHOVÁ, P.: Ochrana zvierat v medzinárodnom práve. Dizertačná práca, 2026. 221 s.

Od polovice 80. rokov sa v literatúre,[5] no aj rozhodovacej praxi poukazuje na vznik osobitných režimov v rôznych oblastiach, ktoré sa označujú ako tzv. sebestačný režim,[6] teda do určitej miery fungujú mimo všeobecného medzinárodného práva.[7] V polovici 90. rokov bola nastolená otázka, či takéto *režimy*, ako je napr. medzinárodné právo ľudských práv, medzinárodné environmentálne právo či medzinárodné obchodné právo, môžu predstavovať riziko pre jednotu medzinárodného práva, najmä čo do ich pravidiel týkajúcich sa tvorby, zmeny a výkladu existujúcich noriem.[8] Závery v tejto súvislosti neboli negatívne. Relatívna autonómia jednotlivých režimov sa vnímala skôr ako faktor posilňujúci účinnosť ich vlastných pravidiel, bez zásadného narušenia jednoty medzinárodného práva. Skutočnosť, že si jednotlivé oblasti vytvárajú vlastné pravidlá a procesné postupy, preto nebola chápaná ako riziko rozpadu medzinárodnoprávneho poriadku,[9] ale ako prostriedok efektívnejšieho fungovania v konkrétnych oblastiach.[10]

Zároveň sa zdôrazňovalo, že tieto režimy nemajú byť oddelené od všeobecného medzinárodného práva. Samotná existencia viacerých režimov nie je problematická, keďže ide o prirodzený vývoj. Problém vzniká až vtedy, keď jednotlivé režimy začnú vykladať rovnaké právne pojmy odlišne, podľa vlastných cieľov a záujmov, čím môže dochádzať k nejednotnosti ich obsahu.[11]

V súčasnosti na rôznorodosť režimov (oblastí) v rámci medzinárodného práva verejného naráža napríklad aj Peters,[12] ktorá zdôrazňuje, že jej existencia nemusí byť nevyhnutne negatívnym javom. Naopak, môže predstavovať prirodzenú reakciu

---

[5] KOSKENNIEMI, M. - LEINO, P. Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties. In: *Leiden Journal of International Law*, 2002, Vol. 15. s. 561.

[6] Termín sebestačný režim (*angl.* self-contained regime) má svoj pôvod v rozsudku Medzinárodného súdneho dvora vo veci Diplomatický a konzulárny personál USA v Teheráne (USA proti Iránu). K tomu pozri: United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, I. C. J. Reports 1980, p. 3. bod 86.

[7] KOSKENNIEMI, M. - LEINO, P. Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties. In: *Leiden Journal of International Law*, 2002, Vol. 15. s. 561. Porovnaj: SIMMA, B. Self-Contained Regimes. In: *Netherlands Yearbook of International Law*, 1985, Vol. 16. s. 111-136. Tento autor však tvrdí, že takéto režimy zostávajú predsalen *„zakotvené"* vo všeobecnom medzinárodnom práve. Neskôr pripustil, že všeobecné medzinárodné právo často nepostačuje na reguláciu nových oblastí.

[8] WELLENS, K., BARNHOORN, L.A.N.M. (Eds.). *Diversity in secondary rules and the unity of international law*, 1995. Predhovor.

[9] Konkrétne minimálne konštatovali, že k jeho rozpadu do toho času neviedla.

[10] WELLENS, K., BARNHOORN, L.A.N.M. (Eds.). *Diversity in secondary rules and the unity of international law*, 1995. s. 28.

[11] Porovnaj: KOSKENNIEMI, M., LEINO, P. Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties. In: *Leiden Journal of International Law*, 2002, Vol. 15. s. 561.

[12] PETERS A. Fragmentation and Constitutionalization. In: ORFORD, A., HOFFMANN, F. (Eds.). *The Oxford Handbook of the Theory of International Law*, 2016. s. 1027-1031.

medzinárodného práva na rastúcu komplexnosť spoločenských vzťahov a odpoveď na potrebu účinnejšej medzinárodnoprávnej regulácie.[13]
Fragmentáciu ako prirodzený jav vnímajú aj niektorí sudcovia. Sudca Medzinárodného súdneho dvora (ďalej aj len ako „***MSD***") Greenwood v rámci rozhodovania vo veci *Ahmadou Sadio Diallo* zdôraznil, že medzinárodné právo netvorí súbor izolovaných systémov, ale jeden celok. V jeho rámci súdy pri výklade a aplikácii práva môžu prihliadať na rozhodovaciu prax iných súdov, hoci nie sú viazané dospieť k rovnakým záverom.[14] Týmto spôsobom tak práve súdy reagujú na dôsledky fragmentácie a prispievajú k zachovaniu jednoty medzinárodnoprávneho poriadku napriek existencii viacerých režimov. Prostredníctvom výkladu určujú, aký konkrétny obsah majú mať inak všeobecne formulované záväzky štátov. V praktickom dôsledku tak, možno povedať, prispievajú k ich vymáhateľnosti v praxi.

Fragmentácia medzinárodného práva a jej dôsledky

Už z názvu tohto príspevku možno vyvodiť, že fragmentácia medzinárodného práva, je osobitne pozorovateľná na sporoch v oblasti ochrany životného prostredia. Environmentálne otázky sú totiž v súčasnosti čoraz častejšie predmetom súdnych sporov na vnútroštátnej, no obdobne na medzinárodnej úrovni.[15]
Právne otázky, ktoré vyvstanú v súvislosti s klimatickou zmenou, znečistením morského prostredia či postupným úbytkom biodiverzity predstavujú situácie, ktoré nie je možné riešiť za použitia noriem jednej oblasti, režimu. Prakticky všetky s uvedeným spojené otázky je možno posudzovať z pohľadu klimatických záväzkov

[13] Napriek tomu, že tieto režimy môžu byť v praxi využívané rozdielne v závislosti od možností jednotlivých štátov. Pozri: PETERS A. Fragmentation and Constitutionalization. In: ORFORD, A., HOFFMANN, F. (Eds.). *The Oxford Handbook of the Theory of International Law*, 2016. s. 1028, 1029.
[14] Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of Congo), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 582. *Declaration of Judge Greenwood*. ods. 8.
[15] Uvedené dalo vznik aj tzv. klimatickej litigácii. Ide o súdne spory, v ktorých sa jednotlivci, organizácie alebo dokonca štáty domáhajú ochrany pred dôsledkami klimatickej zmeny alebo namietajú nedostatočné opatrenia zo strany štátov či iných subjektov. Pozri: MEZEIOVÁ, Lea: Právna úprava záväzkov vyplývajúcich z poškodenia životného prostredia s väzbou k viacerým právnym poriadkom. In: *Current Issues of International Environmental Law – Through the Lens of Public International Law and Private International Law / Aktuálne otázky medzinárodného práva životného prostredia – z pohľadu medzinárodného práva verejného a medzinárodného práva súkromného / Petra Paľuchová (ed.) - 1. vyd.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2024. 75 s. ISBN 978-80-7160-724-3. s. 72. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KMPMV/2024_2025/Current_Issues_of_International_Environmental_Law.pdf. Táto zároveň, ako bude ďalej v texte poukázané, ilustruje praktické dôsledky fragmentácie, nakoľko predmetom súdnych sporov v danom ohľade nie sú *len* záväzky plynúce z oblasti klimatických politík štátov, ale podporne sú využívané aj iné právne režimy.

štátov, ochrany morského prostredia, no nemenej napríklad aj ochrany základných práv jednotlivcov.
V kombinácii s obmedzenou presadzovateľnosťou medzinárodnoprávnych záväzkov a nedostatočnými kontrolnými mechanizmami medzinárodnoprávneho poriadku tak dochádza k tomu, že uvedené otázky sa čoraz častejšie presúvajú pred súdy. V posledných rokoch možno preto pozorovať nárast súdnych sporov, v ktorých sa jednotlivci a organizácie domáhajú ochrany životného prostredia prostredníctvom súdnej cesty, často s využitím iných právnych režimov, najmä ochrany ľudských práv. V tomto svetle tak vyššie vysvetlený fenomén fragmentácie preto nepredstavuje *len* teoretický koncept, ale konkrétny praktický problém, ktorý môže byť, resp. je riešený skrz rozhodovaciu činnosť súdov, ktoré v konkrétnych sporoch určujú obsah a dosah medzinárodnoprávnych záväzkov.
Z tohto dôvodu sa autorka v nasledujúcej časti zameria na stručnú analýzu vybraných rozhodnutí, na ktorých možno tento vývoj ilustrovať.

Úloha súdov pri prekonávaní fragmentácie na príklade vybranej rozhodovacej praxe

Východiskovým bodom môže byť rozhodnutie vo veci ***Celulózky na rieke Uruguaj***,[16] v ktorom MSD posudzoval, či Uruguay porušil svoje environmentálne záväzky v súvislosti s výstavbou celulózok na hraničnej rieke. Spor vznikol na pozadí tvrdení Argentíny, podľa ktorých Uruguay nielenže nedodržal procesné povinnosti spočívajúce v informovaní a konzultáciách, ale zároveň vystavil rieku riziku znečistenia.
V rámci svojho rozhodovania sa MSD sústredil na vzťah medzi procesnými záväzkami štátu, vrátane požiadavky vykonania posudzovania vplyvov na životné prostredie ako súčasti všeobecného medzinárodného práva a hmotnoprávnou povinnosťou zabrániť vzniku významnej cezhraničnej ujmy, ktorá má základ v obyčajovom práve.[17]
Pre ďalší vývoj práva je však podstatné najmä to, ako súd pristúpil k samotnému obsahu hmotnoprávnych záväzkov štátu. Súd spojil zásadu prevencie s konceptom *due diligence* a zdôraznil, že štát je povinný urobiť všetko, čo možno od neho rozumne očakávať, aby zabránil vzniku významnej cezhraničnej škody. Z tohto výkladu následne vyvodil konkrétnu povinnosť vykonať posudzovanie vplyvov na životné prostredie (EIA) v prípade existencie rizika takejto škody.[18]
Práve v tomto bode je rozhodnutie významné z hľadiska predmetu tohto príspevku. Súd totiž prostredníctvom výkladu prepojil procesnoprávne a hmotnoprávne

[16] Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), .C.J. Reports 2010, p. 14.
[17] *Ibid*., ods. 77, 78, 79, 204.
[18] Pozri *Ibid*., ods. 205.

povinnosti a zároveň konkretizoval obsah inak všeobecnej povinnosti *due diligence*. Tá tak nadobúda podobu konkrétnych požiadaviek na správanie štátu.
Na podobný prístup možno nadviazať aj pri ďalších rozhodnutiach, v ktorých súdy prekračujú záväzky plynúce z jedného právneho režimu a prostredníctvom výkladu konkretizujú obsah inak pomerne všeobecných medzinárodnoprávnych povinností.
Na porovnateľný vývoj prístupu súdu možno nadviazať rozhodnutím vo veci ***Urgenda***,[19] a síce rozhodnutím vydaným v rámci vnútroštátneho konania v Holandsku, ktoré ale, ako bude poukázané, má svoje medzinárodnoprávne dopady. V predmetnom spore holandský najvyšší súd posudzoval, či štát prijíma dostatočné opatrenia na ochranu klímy. Konanie iniciovala environmentálna organizácia spolu s občanmi, ktorí namietali, že nedostatočná klimatická politika štátu predstavuje riziko pre ich základné práva.
Najvyšší súd Holandska v rámci právneho posudzovania neostal len v rámci noriem vyplývajúcich z klimatických záväzkov štátu, ktoré mu plnú z medzinárodných dohôd, ale svoju argumentáciu oprel o Európsky dohovor o ľudských právach (ďalej aj len ako „***Dohovor***"), konkrétne o právo na život a právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života.[20] Klimatickú zmenu vyhodnotil ako reálne a dostatočne závažné riziko a konštatoval, že štát má v tomto kontexte pozitívnu povinnosť konať. Na tomto základe následne uložil štátu konkrétnu povinnosť znížiť emisie skleníkových plynov minimálne o 25 %.
Kľúčový je ale v tomto kontexte spôsob, akým súd k tomuto záveru dospel. Prepojil totiž dva odlišné právne režimy, a síce klimatické právo a ochranu ľudských práv a skrz toto prepojenie vyvodil štátu konkrétnu, vynútiteľnú povinnosť.
Načrtnutý vnútroštátny trend bol v ďalšom vývoji potvrdený aj na medzinárodnej (regionálnej) úrovni v rozhodnutí vo veci ***KlimaSeniorinnen***,[21] kde otázka klimatickej zodpovednosti získala podobu autoritatívneho výkladu Dohovoru zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj len ako „***ESĽP***").
Sťažnosť v tomto prípade podalo združenie starších žien vo Švajčiarsku, ktoré namietali, že v dôsledku klimatickej zmeny sú vystavené častejším a intenzívnejším vlnám horúčav, čo predstavuje zvýšené zdravotné riziko. Svoju argumentáciu opreli najmä o právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 Dohovoru, ale aj o jeho čl. 2 či 6. Kľúčovou otázkou pritom bolo, či možno klimatickú

[19] Rozhodnutie Najvyššieho súdu Holandska z 20. decembra 2019 vo veci Holadnské kráľovstvo v. Urgenda Foundation, ECLI:NL:HR:2019:2007. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.climatecasechart.com/documents/urgenda-foundation-v-state-of-the-netherlands-judgment_ed17.
[20] Pozri *Ibid*., ods. 5.2.1-5.5.3.
[21] Rozsudok ESĽP z 9. apríla 2024 vo veci Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 53600/20.

nečinnosť štátu subsumovať pod ochranu práv podľa Dohovoru, keďže ten explicitne právo na priaznivé životné prostredie neobsahuje.
ESĽP nadviazal na svoju doterajšiu environmentálnu judikatúru a potvrdil, že závažné environmentálne dopady môžu predstavovať zásah do práv jednotlivcov. V tomto prípade však išiel ešte ďalej a uznal, že klimatická zmena ako taká patrí do rámca ochrany podľa čl. 8 Dohovoru.
Na tomto základe následne formuloval obsah pozitívnych záväzkov štátu v oblasti ochrany klímy. Zdôraznil, že štát je povinný vytvoriť primerané právne a administratívne opatrenia, stanoviť konkrétne ciele znižovania emisií a zabezpečiť, aby prijaté kroky boli efektívne a založené na vedeckých poznatkoch.
Prostredníctvom výkladu Dohovoru došlo v predmetnom prípade k prepojeniu ochrany ľudských práv s klimatickými záväzkami, pričom súd zároveň ďalej konkretizuje obsah povinností štátu. Nestačí pritom, aby štát prijímal formálne opatrenia, no ťažiskom naopak je, či koná dostatočne, systematicky a na základe relevantných vedeckých poznatkov.[22]
Ďalší významný posun predstavuje recentné **poradné stanovisko Medzinárodného tribunálu pre morské právo** (ďalej aj len ako „***ITLOS***"),[23] v ktorom sa klimatická zmena explicitne premieta do morského práva. Žiadosť na jeho vydanie podali malé ostrovné štáty, ktoré patria medzi najviac ohrozené dôsledkami klimatickej zmeny, a to napriek minimálnemu podielu na globálnych emisiách. Obrátili sa preto na ITLOS s cieľom objasniť, aké povinnosti majú štáty podľa Dohovoru OSN o morskom práve v súvislosti s klimatickou zmenou.[24]
Kľúčovou otázkou v konaní bolo, či emisie skleníkových plynov možno považovať za znečistenie morského prostredia v zmysle Dohovoru OSN o morskom práve. ITLOS pristúpil k dynamickému výkladu predmetného dohovoru a dospel k záveru, že emisie, ktoré vedú k otepľovaniu oceánov, acidifikácii a zvyšovaniu hladiny mora,

[22] Pre úplnosť treba dodať, že súd pochopiteľne však v každom prípade ponecháva štátom určitý priestor uváženia (tzv. *margin of appreciation*) a neurčuje konkrétne kvantitatívne ciele, ale sústreďuje sa na kontrolu toho, či štát koná primerane, racionálne a v súlade s dostupnými poznatkami. Pozri napr. *Ibid*., ods. 543.
[23] Poradné stanovisko Medzinárodného tribunálu pre morské právo z 21. mája 2024 (Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law). [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Advisory_Opinion/C31_Adv_Op_21.05.2024_orig.pdf.
[24] Žiadosť o vydanie poradného stanoviska (Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law). [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Request_for_Advisory_Opinion_COSIS_12.12.22.pdf.

spadajú pod tento pojem. Tým rozšíril tradičné chápanie znečistenia a preniesol klimatickú problematiku do záväzkov v oblasti morského práva.
Z tohto výkladu následne vyvodil konkrétne povinnosti štátov, najmä povinnosť predchádzať, znižovať a kontrolovať znečistenie morského prostredia, ktorú interpretoval aj vo vzťahu k emisiám skleníkových plynov. Zdôraznil pritom, že ide o povinnosť správania založenú na štandarde náležitej starostlivosti (*due diligence*),[25] ktorej obsah sa odvíja od aktuálnych vedeckých poznatkov. Štáty sú preto povinné vychádzať z najlepších dostupných vedeckých údajov, najmä z výstupov Medzivládneho panelu o zmene klímy (IPCC), a prijímať primerané opatrenia na obmedzenie emisií.[26]
Možno pre úplnosť dodať, že ide zároveň o stanovisko s významným normotvorným efektom vychádzajúc zo skutočnosti, že poskytuje autoritatívny výklad, ktorý môže ovplyvniť ďalšiu prax štátov aj súdov.
Záver tejto línie môže predstavovať **poradné stanovisko z uplynulého roku vydané MSD vo veci zodpovednosti štátov za klimatické zmeny,**[27] v rámci ktorého bolo Valné zhromaždenie OSN požiadané o objasnenie právnych povinností štátov v oblasti ochrany klímy, ako aj právnych dôsledkov ich porušenia. Už zo samotného začatia konania v posudzovaní tejto otázky možno vyvodiť, že existujúce zmluvné režimy, v tomto ohľade konkretizované najmä v ustanoveniach zmlúv v oblasti ochrany klímy, neposkytujú dostatočne jasné a jednotné odpovede, v dôsledku čoho vzniká potreba autoritatívneho výkladu na úrovni všeobecného medzinárodného práva.
Ako špecifikum tohto konania možno vyzdvihnúť fakt, že MSD pracoval so skutočne širokým spektrom prameňov medzinárodného práva. Popri klimatických dohodách, ako sú Rámcový dohovor OSN o zmene klímy či Parížska dohoda, reflektoval aj všeobecné zásady medzinárodného práva, najmä zásadu prevencie a povinnosť *due diligence*, ako aj relevantné normy ochrany ľudských práv a potenciálne aj obyčajové právo. Prístup súdu smeroval tak k systematickému výkladu s ambíciou prepojiť inak fragmentované oblasti medzinárodného práva verejného.
Na účely tohto príspevku možno azda, aj z dôvodu komplexnosti a rozsiahlosti predmetného poradného stanoviska *len* zhrnúť, že samo o sebe predstavuje výrazný prejav normotvorného efektu súdneho rozhodovania. Je zrejmé, že medzinárodné

[25] Poradné stanovisko Medzinárodného tribunálu pre morské právo z 21. mája 2024 (Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law). [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Advisory_Opinion/C31_Adv_Op_21.05.2024_orig.pdf. ods. 234, 235.
[26] *Ibid*., ods. 241.
[27] Obligations of States in respect of Climate Change, Advisory Opinion of 23 July 2025, ICJ Reports 2025.

súdy formálne nové právo nevytvárajú, ich výklad ale zásadným spôsobom ovplyvňuje, ako budú štáty, ako aj iné súdy či medzinárodné orgány chápať existujúce záväzky, ich záväznosť a vymáhateľnosť.

Záver

Z uvedených rozhodnutí či poradných stanovísk je zrejmé, že problém medzinárodného práva životného prostredia nespočíva ani tak v nedostatku pravidiel, ale skôr v ich, na prvý pohľad, slabej vymáhateľnosti. Rozoberaná fragmentácia medzinárodného práva vedie k tomu, že rôzne právne režimy ponúkajú odlišné odpovede na obdobné otázky. V danom ohľade vstupujú do popredia súdy, ktoré v podmienkach fragmentovaného medzinárodného práva zohrávajú významnú rolu.

Skrz svoju rozhodovaciu činnosť totiž prostredníctvom konkrétnych sporov dávajú všeobecným a často neurčitým záväzkom štátov konkrétny obsah. Medzinárodné právo sa tak, možno povedať, v povolenej, ba žiadúcej miere, vyvíja prevažne skrz rozhodovaciu činnosť súdov.

Najzreteľnejšie je to vidieť práve na klimatickej litigácii, ktorá ilustruje, že ide v súčasnosti o pomerne rozsiahly trend, kedy súdy postupne vstupujú do oblastí, kde medzinárodná normotvorba nestačí reagovať dostatočne rýchlo či presne, resp. tam, kde štáty nie sú ochotné prijať konkrétne právne záväzky.

Z teoretického hľadiska možno v neposlednom rade vyvodiť z takejto činnosti súdov aj isté pomyselné funkcie, ktoré možno ponímať ako kľúčové. Súdy predovšetkým konkretizujú neurčité pojmy, ako je *due diligence* alebo povinnosť predchádzať škode, a tým určujú, čo sa od štátov v aplikačnej praxi vyžaduje. Popritom prirodzene prepájajú rôzne medzinárodnoprávne režimy, a síce medzinárodné právo životného prostredia a medzinárodné právo ľudských práv, a vytvárajú medzi nimi súvislosti, ktoré v samotných normách prirodzene nie sú explicitne zakotvené. Napokon, hoci formálne nové právo nevytvárajú, ich rozhodnutia fakticky posúvajú obsah existujúcich záväzkov a ovplyvňujú ďalšiu prax.

Pre úplnosť však treba v každom ohľade dodať, že tento vývoj má aj svoje limity. Súdy vstupujú do otázok, ktoré majú výrazný politický aj ekonomický rozmer, čo prirodzene vedie k zodpovedaniu otázok ich legitimity. Zároveň je takéto rozhodovanie stále pomerne nerovnomerné vychádzajúc zo skutočnosti, že takéto prípady sa vyskytujú len v niektorých štátoch alebo na určitých súdoch a na iných zostávajú nepovšimnuté, čo je ale, možno sa domnievať, vecou ďalšieho vývoja. V konečnom dôsledku stále platí, že dodržiavanie ich rozhodnutí závisí od vôle štátov.

Napriek uvedeným limitom ale možno uzavrieť, že v podmienkach fragmentácie medzinárodného práva súdy medzinárodnému právu, minimálne *in concreto*

medzinárodnému environmentálnemu právu, dávajú konkrétny obsah a posilňujú jeho efektívnosť.

Zoznam použitej literatúry

1. KOSKENNIEMI, Martti - LEINO, Päivi: Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties. In: *Leiden Journal of International Law*, 2002, Vol. 15. s. 553-579. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.unife.it/giurisprudenza/giurisprudenza/studiare/international-institutional-law/allegati-pubblici/KoskenniemiandLeino_Fragmentation_of_international_law_postmodern_anxieties.pdf.
2. MEZEIOVÁ, Lea: Právna úprava záväzkov vyplývajúcich z poškodenia životného prostredia s väzbou k viacerým právnym poriadkom. In: *Current Issues of International Environmental Law – Through the Lens of Public International Law and Private International Law / Aktuálne otázky medzinárodného práva životného prostredia – z pohľadu medzinárodného práva verejného a medzinárodného práva súkromného / Petra Paľuchová (ed.) - 1. vyd.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2024. 75 s. ISBN 978-80-7160-724-3. s. 67-75. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KMPMV/2024_2025/Current_Issues_of_International_Environmental_Law.pdf.
3. SIMMA, Bruno: Self-Contained Regimes. In: *Netherlands Yearbook of International Law*, 1985, Vol. 16. s. 111–136. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://doi.org/10.1017/S0167676800003482.
4. PAĽUCHOVÁ, Petra: Ochrana zvierat v medzinárodnom práve. Dizertačná práca, 2026. 221 s.
5. PETERS, Anne: Fragmentation and Constitutionalization. In: ORFORD, Anne, HOFFMANN, Florian (Eds.): *The Oxford Handbook of the Theory of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 1088 s. 9780198701958. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.mpil.de/files/pdf6/peters_fragmentation_theory_of_intern_law-v2.pdf.
6. WELLENS, Karel - BARNHOORN, L.A.N.M. (Eds.): *Diversity in secondary rules and the unity of international law.* The Hague/Boston: M. Nijhoff Publishers, 1995. 365 s. ISBN 9789041100924.
7. Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of Congo), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 582. *Declaration of Judge Greenwood*. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026:

https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/103/103-20120619-JUD-01-03-EN.pdf.
8. Obligations of States in respect of Climate Change, Advisory Opinion of 23 July 2025, ICJ Reports 2025.
9. Poradné stanovisko Medzinárodného tribunálu pre morské právo z 21. mája 2024 (Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law). [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Advisory_Opinion/C31_Adv_Op_21.05.2024_orig.pdf.
10. Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), .C.J. Reports 2010, p. 14.
11. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Holandska z 20. decembra 2019 vo veci Holadnské kráľovstvo v. Urgenda Foundation, ECLI:NL:HR:2019:2007. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.climatecasechart.com/documents/urgenda-foundation-v-state-of-the-netherlands-judgment_ed17.
12. Rozsudok ESĽP z 9. apríla 2024 vo veci Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 53600/20.
13. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, I. C. J. Reports 1980, p. 3.
14. Žiadosť o vydanie poradného stanoviska (Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law). [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Request_for_Advisory_Opinion_COSIS_12.12.22.pdf.
15. Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov. Report of the Study Group of the International Law Commission. Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law. A/CN.4/L.702. [online]. Dostupné na internete dňa 07.04.2026: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l702.pdf.

Kontaktné údaje

Mgr. Petra Paľuchová
petra.paluchova@flaw.uniba.sk
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov,
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

NATIONAL MINORITIES IN THE JURISPRUDENCE OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION[1]

Oláh-Grecoiu Emese[2]

Abstract: The article examines how the CJEU has addressed issues affecting national, ethnic, and linguistic minorities, not through a dedicated minority rights framework, but via the interpretative expansion of EU principles such as non-discrimination, EU citizenship, and free movement. Drawing on landmark cases including Groener, Runevič-Vardyn, Las and CHEZ Razpredelenie, the article argues that the CJEU has developed an indirect yet influential model of minority protection that operates primarily at the individual rather than collective level. The Court has accepted the legitimacy of national measures aimed at preserving language and cultural identity, while simultaneously subjecting such measures to strict proportionality review under EU law. At the same time, its equality jurisprudence has offered important safeguards against both direct and indirect discrimination, particularly for vulnerable groups such as the Roma. The article concludes that, although the CJEU has not created a coherent doctrine of minority rights, its case law has substantially contributed to the constitutionalization of minority-related claims within the EU legal order. This evolution raises important questions about the future interaction between EU law, national constitutional frameworks, and international minority protection standards.

Key words: European Union, minority, rights, Court of Justice of the European Union

Introduction

Since the collapse of communism in 1989, the European Union, like the Council of Europe and the Organization for Security and Cooperation in Europe, has prioritised national minority protection in Central and Eastern Europe. The adoption of the Copenhagen criteria by the European Council in 1993 marked a decisive step in the Maastricht[3] and post-Maastricht era, since it required countries aspiring to join

[1] Collegium Talentum grant

[2] Nemzeti Közszolgálati Egyetem – Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

[3] The Maastricht Treaty, signed on February 7, 1992, and effective from November 1, 1993, formally established the European Union

the EU to achieve a series of conditions, including inter alia the respect for and protection of minorities.
The Copenhagen criteria[4] represented the first attempt by the EU to articulate shared norms on democracy and human rights. The accession process has thus presented itself as a good opportunity for the EU to ensure the adoption of those norms which works better with candidate States than with current Member States[5].
Nevertheless, unlike the Council of Europe system, which provides explicit instruments such as the Framework Convention for the Protection of National Minorities or European Charter for Regional or Minority Languages, the European Union does not possess a comprehensive legal framework dedicated to minority protection.

Minority Protection within the EU

It shall be noted that the Lisbon Treaty marked the first time the term "minorities" appeared in the foundational documents of the European Union. Article 2 of the Treaty on European Union, listing the Union's core values, refers to "the rights of persons belonging to minorities." The wording is not coincidental, as it refers specifically to the rights of individuals belonging to minorities, thereby excluding collective minority rights. At the same time, it does not even recognize minority groups or collective rights, despite the fact that the Copenhagen criteria clearly call for the collective exercise of such rights[6].
However, Article 6(1) of the TEU should not be overlooked. It states that the Union recognizes the Charter of Fundamental Rights, which thereby holds the same legal

---

[4] The Treaty on European Union sets out the conditions (Article 49) and principles (Article 6(1)) to which any country wishing to become a member of the European Union (EU) must conform.
Certain criteria must be met for accession. These criteria (known as the Copenhagen criteria) were established by the Copenhagen European Council in 1993 and strengthened by the Madrid European Council in 1995.
They are:

1. stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities;
2. a functioning market economy and the ability to cope with competitive pressure and market forces within the EU;
3. the ability to take on the obligations of membership, including the capacity to effectively implement the rules, standards and policies that make up the body of EU law (the ' *acquis* '), and adherence to the aims of political, economic and monetary union.

[5] SLOBODCHIKOFF, Michael O.: The New European Union: Integration as a Means of Norm Diffusion. In: Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Vol. 9, No. 1 (2010), s. 1-25, s. 1. https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2010/Slobodchikoff.pdf.

[6] TÁRNOK, Balázs: Kisebbségvédelem az Európai Unióban, s. 3. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12211/file/Kisebbs%C3%A9gv%C3%A9delem%20az%20Eur%C3%B3pai%20Uni%C3%B3ban_v%C3%A1zlat.pdf.

value as the Treaties. As such, the Charter of Fundamental Rights has become a primary source of EU law. For the topic at hand, Articles 21 and 22 of the Charter are particularly significant. Article 21 prohibits discrimination: "Any discrimination based on [...] language, [...] membership of a national minority, [...] shall be prohibited." Article 22 states that "The Union shall respect cultural, religious, and linguistic diversity."
Article 51 of the Charter defines its scope of application: "The provisions of this Charter are addressed to the institutions, bodies, offices and agencies of the Union [...] and to the Member States only when they are implementing Union law." Therefore, the Charter is not applicable in all life situations, but only in those falling within the scope of EU competences.
In addition, both the academic literature and the Court of Justice of the European Union agree that the most fundamental form of minority rights is the prohibition of discrimination and the principle of legal equality. The legal status of a minority is based on the principle of non-discrimination, meaning that the law must not attach any negative consequences to belonging to a minority. If we express the negative aspect of this principle in a positive light, it means that members of a minority must have the same (and not fewer) rights (and obligations) as any other citizen[7]. Thus, the prohibition of discrimination and the principle of equality are closely linked.[8]

CJEU case law

Undoubtedly, the case law of the Court of Justice of the European Union (CJEU), played an active role even in the early stages of integration in establishing human rights protection as a fundamental principle of Community law.
This raises a paradox. On the one hand, the EU legal order does not provide a comprehensive system of minority protection. Although the European Union has dealt extensively with minority issues in the context of accession negotiations with the Eastern European states, it has long failed to develop a comparable interest in such concerns in its internal policies and legal acts. These circumstances, often criticised as double standards, are somewhat different today, especially after the concept of minorities was introduced into primary law through Art 2 TEU and Art 21(1) CFR. Nevertheless, the Union still seems to be far away from the formation of a fully-fledged system of minority protection. However, during the development of the

[7] DEMETER, M. Attila – TONK, Márton: Az európai szintű kisebbségvédelem stratégiái és normái. In: Műhely, 12. évf., 3–4. sz. (2007), s. 143–173, s. 163. https://epa.oszk.hu/02100/02169/00033/pdf/2007_3-4_007_143-173_Muhely_DemeterTonk.pdf.
[8] OLÁH, Emese: National Minority Protection in the Case Law of the Courts of Justice of the European Union and Its Impact in Romania. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025. Bratislava: Právnická fakulta, s. 111–127, s. 113. ISBN 978-80-7160-757-1.

European Treaties, some decisive changes occurred that at least potentially paved the way for a more minority-sensitive policy[9].

On the other hand, the Court has issued judgments that significantly affect the rights of individuals belonging to minority communities, particularly in areas such as language use, non-discrimination, and identity recognition. In this order CJEU contributes to minority protection in an indirect and functional manner. Rather than developing a distinct minority rights doctrine, the Court integrates minority-relevant considerations into broader legal principles such as free movement, equality, and proportionality. While this approach strengthens individual protection, it simultaneously limits the recognition of collective minority rights.

Overall, the literature[10] reveals a broad consensus that EU minority protection is indirect, fragmented, and structurally limited, but also acknowledges that the CJEU plays an increasingly important role in shaping the legal environment in which minority rights are exercised.

Some cases related to the principle of free movement of people have touched on language rights. In such rulings, the Court has consistently defended the prohibition of discrimination among citizens of the Member States and prioritized the freedom of movement of workers and individuals. My research will also examine cases such as C-137/84, Mutsch[11], C-274/96, Bickel & Franz[12]; C-379/87, Groener[13], and C-281/98, Angonese[14].

The ***Mutsch*** case concerned a Luxembourgish worker residing in a German-speaking municipality who sought to use his language before a court. The Court held that denying access to a recognized official language in a judicial context amounted to a restriction of the worker's rights under EU law, thus linking language rights with worker mobility[15].

In the ***Groener*** the Court acknowledged that language is a means of communication between teacher and students and that requiring a knowledge of the national language may be a legitimate aim in the context of promoting and preserving a

---

[9] MALLOY, Tove – VIZI, Balázs (eds.): Research Handbook on Minority Politics in the European Union. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022, s. 16. https://doi.org/10.4337/9781800375932.

[10] KYMLICKA, Will: Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford: Oxford University Press, 1995. https://doi.org/10.1093/0198290918.001.0001; TOGGENBURG, Gabriel N.: A Rough Orientation through a Delicate Relationship. In: European Integration online Papers (EIoP), Vol. 4, No. 16 (2000). http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-016a.html; DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh: Constitutional Law of the European Union. Addison-Wesley Longman, 2011.ISBN 0582317177.

[11] Case 137/84 Mutsch v Belgium [1985] ECR 2681, ECLI:EU:C:1985:335.

[12] Case C-274/96 Bickel and Franz [1998] ECR I-7637, ECLI:EU:C:1998:563.

[13] Case C-379/87 Groener v Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee [1989] ECR 3967, ECLI:EU:C:1989:599.

[14] Case C-281/98 Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano [2000] ECR I-4139, ECLI:EU:C:2000:296.

[15] OLÁH (2025), s. 115.

national language. However, the Court held that such requirements must not be discriminatory.

The ***Bickel and Franz*** case is considered to be a landmark case, in which the right to use a minority language (German in South Tyrol) was extended to non-resident EU citizens involved in criminal proceedings, framing it as a consequence of non-discrimination and equal treatment under the Treaty. In the Bickel & Franz case, the Court acknowledged that "protection of a minority may be a legitimate objective" and is not inherently contrary to EU law—even if preferential measures are taken to support that minority[16]. However, in such cases, the rights granted to minorities (e.g., language rights) must also be extended to citizens of other Member States who are present in the same territory[17].

Even though other EU institutions have generally adopted political rather than legal measures or positions to protect minorities, the Court of Justice has not excluded the possibility that minority rights might become part of the general principles of EU law.[18].

In ***Runevič-Vardyn***, the Court was addressed the question of whether the refusal to recognise the original spelling of a name constituted a restriction on free movement rights.[19]

The Court in its ruling refers to Article 22 of the Charter, which obliges the Union to respect its rich cultural and linguistic diversity. National rules designed to protect the official national language by imposing rules, which govern the spelling of that language, according to the Court can constitute, in principle, a legitimate objective capable of justifying restrictions on the rights of freedom of movement and residence provided for in Article 21 TFEU. Finally, the Court applied the principle of proportionality, requiring that such restrictions must be appropriate and necessary. This balancing approach reflects the Court's broader methodology, in which individual rights are weighed against legitimate state interests[20].

Another case in which discrimination based on nationality was discussed is the ***Walrave*** **Case**[21]. The basic problem for the Dutch cyclists was that the rules of UCI pronounced that the pacemaker and the stayer must be of the same nationality.

---

[16] Bickel and Franz (1998).

[17] VIZI (2013), s. 44.

[18] VIZI, Balázs: The European Union and the Rights of Ethnic Minorities. In: Kisebbségkutatás, 2/2001. https://epa.oszk.hu/00400/00462/00010/6.htm.

[19] Case C-391/09 Runevič-Vardyn and Wardyn [2011] ECR I-3787, ECLI:EU:C:2011:291.

[20] LAZOWSKI, Adam – DAGILYTE, Egle – STASINOPOULOS, Panos: The Importance of Being Earnest: Spelling of Names, EU Citizenship and Fundamental Rights. In: Croatian Yearbook of European Law and Policy, Vol. 11 (2016), s. 1–45, s. 32. https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/233.

[21] Case 36/74 Walrave and Koch v Union Cycliste Internationale [1974] ECR 1405, ECLI:EU:C:1974:140.

Whereas the Dutch cyclists normally both performed the task of pacemakers in other races this rule in fact implied that one of them had to refrain from taking part in the race. Thus, there was according to the Dutch cyclists an obstacle to the free movement of workers and free movement of services[22]. The Court held that the prohibition of such discrimination (based on nationality referring to Arts. 12, 39 and 49 of the EC Treaty) does not only apply to the action of public authorities but extends likewise to rules of any other nature aimed at regulating in a collective manner gainful employment and the provision of services[23].

In ***Angonese***, the Court held that a requirement to possess a specific language certificate constituted indirect discrimination, as it disproportionately affected non-local applicants[24]. The Court stated that the fact that certain provisions of the Treaty are formally addressed to the Member States does not prevent rights from being conferred at the same time on any individual who has an interest in compliance with the obligations thus laid down. Consequently, the prohibition of discrimination on grounds of nationality laid down in Article 48 of the Treaty must be regarded as applying to private persons as well[25].

The Court of Justice held that the bank's rule was indirect discrimination under TFEU article 45[26].

In ***Las***[27], the Court examined a Flemish decree requiring employment contracts to be drafted exclusively in Dutch. The Court found the measure disproportionate and incompatible with free movement principles. While the measure at issue could have been justified by the objectives invoked by Belgium; namely the protection of a national language, the protection of employees and the effective supervision by the national authorities, the obligation was disproportionate and thus contrary to EU law. The CJEU agreed that the measure was not proportionate as its sanction consisted in the nullity of the contract and given that the parties to a cross border contract might not have knowledge of Dutch[28].

In ***Rüffel*** case[29], similar to Bickel and Franz, also emerged from the Province of Bolzano in northern Italy and raised the question of whether the right to use a

[22] ÖBERG, Jacob: The Doctrine of Horizontal Direct Effect in EC Law and the Case of Angonese. Stockholm: Stockholm University, Faculty of Law, 2007, s. 26. https://doi.org/10.2139/ssrn.1686991.

[23] Walrave and Koch (1974), para 17.

[24] Angonese (2000).

[25] Angonese (2000), paras 34-36.

[26] Ibid., para 41.

[27] Case C-202/11 Las v PSA Antwerp [2013], ECLI:EU:C:2013:239.

[28] FINCK, Michèle: Case Comment: Las v PSA Antwerp NV (C-202/11). https://eutopialaw.wordpress.com/2013/04/29/case-comment-las-v-psa-antwerp-nv-c-20211/.

[29] Case C-322/13 Rüffer v Pokorná [2014], ECLI:EU:C:2014:189.

minority language before courts can be reserved exclusively for citizens residing in that Member State.

This case further illustrates the CJEU's growing involvement in issues of minority language rights and its effort to reconcile national language policies with the Union's foundational principles of equality and free movement[30].

In ***CHEZ Razpredelenie Case***[31] the Court held that placing the electricity meters at 6-7m high in majority Roma districts could be considered direct discrimination if it was introduced or maintained because of the ethnic origin common to most of the residents of the district, which is a matter for the Referring Court to determine. The Court was not empowered under Article 267 TFEU to apply EU law to the particular case. However, the Court noted a number of elements of the case which indicated that the practice in question displayed the characteristics of less favorable treatment on grounds of ethnicity.

The case constitutes the first substantive judgment on anti-Roma discrimination delivered by the CJEU and a landmark case concerning indirect discrimination against Roma communities. The Court held that discrimination can be established even without explicit ethnic identification and in the same time indirect discrimination affecting a specific ethnic group is prohibited under EU law.

The case of ***Boriss Cilevičs and Others v Saeima***[32] constitutes one of the most significant recent judgments of the Court of Justice of the European Union (CJEU) concerning the intersection of minority language rights, education policy, and national constitutional identity. The case concerned Latvian legislative reforms adopted in 2018 regulating the language of instruction in higher education institutions. The contested legislation required that study programmes in private higher education institutions be delivered predominantly in Latvian, while the use of foreign languages, including minority languages such as Russian, be significantly restricted, subject to limited exceptions.

The Court first confirmed that the Latvian rules constituted a restriction on the freedom of establishment, as they limited the ability of educational institutions—particularly those established in other Member States—to offer programmes in languages other than Latvian.

The Court accepted that the legislation pursued legitimate objectives, namely promotion and protection of the official language and safeguarding national identity, within the meaning of Article 4(2) TEU, but established that the law in question must pass the proportionality test.

[30] Oláh (2025), p. 116

[31] Case C-83/14 CHEZ Razpredelenie Bulgaria [2015], ECLI:EU:C:2015:480.

[32] Case C-391/20 Cilevičs and Others [2022], ECLI:EU:C:2022:638.

Restrictions must be appropriate to achieve the stated objectives, must be necessary, meaning that less restrictive alternatives should not be available, must strike a fair balance between EU freedoms and national interests. Rather than providing a definitive answer, the CJEU left it to the national court to determine whether the Latvian legislation satisfied these criteria.

Vilnius International School Case[33] represents a more recent development in the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU). According to the Court's decision the obligation imposed by Lithuanian law on a private international school to review whether its staff meet a requirement for proficiency in the Lithuanian language potentially fails to have regard to freedom of establishment. While the national legislation appears to be appropriate for ensuring the legitimate objective of protecting and promoting the Lithuanian language, it may fail to have regard to freedom of establishment on account of the requirements for providing proof of proficiency in that language by the staff concerned and on account of there being no exception to that language requirement.

The case law of the CJEU demonstrates a limited, yet notable, engagement with minority rights. Its jurisprudence affirms the importance of non-discrimination, language rights in cross-border contexts, and the role of EU citizenship in advancing equality. However, the absence of collective minority rights recognition and the reliance on internal market logic limit the transformative potential of EU law in this domain. As minority protection remains outside the core competencies of the Union, future progress will likely depend on political will[34].

The Minority SafePack Initiative: What should have been a New Legal Paradigm

The Minority SafePack Initiative, launched in 2017 by the Federal Union of European Nationalities (FUEN), represents the most comprehensive attempt to establish EU-level protection for national minorities through the European Citizens' Initiative (ECI) mechanism under Article 11(4) TEU. The initiative proposed a package of measures covering linguistic rights, cultural and educational support, regional and cohesion policy, media pluralism, anti-discrimination safeguards.

Its central claim was that minority protection could be advanced through existing EU competences, without requiring Treaty amendment.

The European Commission initially refused to register the initiative, arguing that it fell outside EU competence. This decision was challenged before the General Court. In case *Minority SafePack v Commission*[35] the Court annulled the Commission's

[33] Case C-48/24 Vilniaus tarptautinė mokykla, request for a preliminary ruling (Lithuania), OJ C/2024/2593, 22.4.2024. http://data.europa.eu/eli/C/2024/2593/oj.

[34] OLÁH (2025), s. 118.

[35] Case T-391/17 [2017], ECLI:EU:T:2017:805.

refusal, holding that several components of the initiative could fall within EU competences. The Court emphasized that the Commission must assess each proposal individually. The Court also stated that minority-related measures may be adopted under sectoral competences. This judgment is constitutionally significant because it rejects a categorical exclusion of minority protection from EU law, instead recognizing its potential integration into existing policy areas.

Following the Court's ruling, the Commission was obliged to register the initiative. The organizers then gathered over one million signatures, in line with the requirements of Regulation (EU) No 211/2011 on the citizens' initiative. The initiative received support from the German Bundestag, the Hungarian Parliament, the Dutch House of Representatives, several regional parliaments, and the European Parliament, which endorsed it with a three-fourths majority in December 2020.

However, after examining the nine proposals included in the initiative, the Commission ultimately declined to propose legislative measures, arguing that existing instruments were sufficient.

This decision was challenged again when the General Court upheld the Commission's discretion in approaching this question.[36] The Court decided that the Commission is not legally obliged to propose legislation following the Court's decision, its role involves political assessment, while judicial review is limited to procedural and reasoning requirements. On appeal, the Court of Justice confirmed this approach[37], reinforcing the Commission's wide discretion in this matter.

These judgments underscore a fundamental limitation: while minority protection may fall within EU competences, its realization depends on political will rather than judicial enforcement.

The Minority SafePack litigation reveals a dual dynamic in EU minority protection. On the one hand, it demonstrates judicial openness to recognizing minority issues within EU competences. On the other hand, it confirms the structural limitations of judicial protection in the absence of legislative action.

However, we can conclude that the case law of the CJEU on national minorities has evolved from indirect, incidental protection toward a more explicit engagement, culminating in the Minority SafePack litigation. While this development does not establish a comprehensive minority protection regime, it represents a significant constitutional shift. The minority protection effective realization remains contingent upon political decision-making. The future of minority protection in the EU will

[36] Case T-158/21 Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission [2022], ECLI:EU:T:2022:696.

[37] Case C-26/23 P Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission [2025], ECLI:EU:C:2025:407.

therefore depend on the interaction between judicial openness and legislative initiative.

Conclusion

The jurisprudence of the Court of Justice of the European Union reveals a distinctive and structurally constrained model of minority protection within EU law. Despite the explicit recognition of minority rights as a foundational value under Article 2 TEU, the absence of a clear and comprehensive competence in this field has resulted in a system that is inherently indirect, fragmented, and functionally embedded within broader legal principles.

The analysis demonstrates that the CJEU has consistently addressed minority-related issues through the interpretative expansion of internal market freedoms, non-discrimination, and fundamental rights. In doing so, the Court has developed a form of derivative protection, whereby minority concerns are accommodated only insofar as they intersect with existing areas of EU competence. This approach has enabled the gradual constitutionalization of minority-related claims, while simultaneously preventing the emergence of an autonomous minority rights doctrine.

A central feature of the Court's methodology is its reliance on proportionality-based balancing. The CJEU recognizes the legitimacy of national measures aimed at preserving linguistic and cultural identity, yet subjects them to judicial scrutiny in light of EU freedoms. This dual approach reflects an attempt to reconcile the Union's commitment to diversity with respect for Member State autonomy, particularly as expressed in Article 4(2) TEU. However, this balancing exercise often results in a hierarchical prioritization of state interests, especially in sensitive domains such as language and education policy.

Furthermore, the case law confirms a persistent individualistic orientation. Minority-related disputes are framed in terms of individual rights—such as free movement or equality—rather than collective entitlements of minority groups. While this enhances justiciability, it limits the capacity of EU law to address the structural dimensions of minority protection.

Recent developments, particularly the litigation surrounding the Minority SafePack Initiative, mark an important evolution by bringing minority protection explicitly within the scope of EU constitutional discourse. Nevertheless, the outcome of these proceedings underscores a fundamental limitation: the realization of minority protection at EU level remains contingent upon political discretion, notably that of the European Commission. Judicial recognition alone is insufficient to generate substantive policy outcomes.

In light of these findings, the CJEU's role can best be understood as that of a constitutional enabler rather than a normative architect of minority protection. Its jurisprudence has created a legal space in which minority-related claims can be articulated and partially protected, yet it has not transformed this space into a coherent or comprehensive regime.

Ultimately, the future of minority protection in the European Union will depend on whether this emerging constitutional space is complemented by legislative and political action. Without such developments, EU minority protection will remain characterized by integration without harmonization, offering meaningful safeguards in specific contexts but falling short of a systemic framework.

Bibliography

1. DEMETER, M. Attila – TONK, Márton: Az európai szintű kisebbségvédelem stratégiái és normái. In: *Műhely*, 12. évf., 3–4. sz. (2007), s. 143–173. https://epa.oszk.hu/02100/02169/00033/pdf/2007_3-4_007_143-173_Muhely_DemeterTonk.pdf.
2. DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh: *Constitutional Law of the European Union*. Harlow: Addison-Wesley Longman, 2011. ISBN 0582317177.
3. FINCK, Michèle: Case Comment: Las v PSA Antwerp NV (C-202/11), 2013. https://eutopialaw.wordpress.com/2013/04/29/case-comment-las-v-psa-antwerp-nv-c-20211/.
4. KYMLICKA, Will: *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1995. https://doi.org/10.1093/0198290918.001.0001.
5. LAZOWSKI, Adam – DAGILYTE, Egle – STASINOPOULOS, Panos: The Importance of Being Earnest: Spelling of Names, EU Citizenship and Fundamental Rights. In: *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, Vol. 11 (2016), s. 1–45. https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/233.
6. MALLOY, Tove – VIZI, Balázs (eds.): *Research Handbook on Minority Politics in the European Union*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022. https://doi.org/10.4337/9781800375932.
7. OLÁH, Emese: National Minority Protection in the Case Law of the Courts of Justice of the European Union and Its Impact in Romania. In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025*. Bratislava: Právnická fakulta, 2025, s. 111–127. ISBN 978-80-7160-757-1.
8. ÖBERG, Jacob: The Doctrine of Horizontal Direct Effect in EC Law and the Case of Angonese. Stockholm: Stockholm University, Faculty of Law, 2007. https://doi.org/10.2139/ssrn.1686991.

9. SLOBODCHIKOFF, Michael O.: The New European Union: Integration as a Means of Norm Diffusion. In: *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Vol. 9, No. 1 (2010), s. 1–25. https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2010/Slobodchikoff.pdf.
10. TÁRNOK, Balázs: Kisebbségvédelem az Európai Unióban. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12211/file/Kisebbs%C3%A9gv%C3%A9delem%20az%20Eur%C3%B3pai%20Uni%C3%B3ban_v%C3%A1zlat.pdf.
11. TOGGENBURG, Gabriel N.: A Rough Orientation through a Delicate Relationship. In: *European Integration online Papers (EIoP)*, Vol. 4, No. 16 (2000). http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-016a.html.
12. VIZI, Balázs: The European Union and the Rights of Ethnic Minorities. In: *Kisebbségkutatás*, 2/2001. https://epa.oszk.hu/00400/00462/00010/6.htm.
13. Case 36/74 *Walrave and Koch v Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405, ECLI:EU:C:1974:140.
14. Case 137/84 *Mutsch v Belgium* [1985] ECR 2681, ECLI:EU:C:1985:335.
15. Case C-379/87 *Groener v Minister for Education* [1989] ECR 3967, ECLI:EU:C:1989:599.
16. Case C-274/96 *Bickel and Franz* [1998] ECR I-7637, ECLI:EU:C:1998:563.
17. Case C-281/98 *Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano* [2000] ECR I-4139, ECLI:EU:C:2000:296.
18. Case C-391/09 *Runevič-Vardyn and Wardyn* [2011] ECR I-3787, ECLI:EU:C:2011:291.
19. Case C-202/11 *Las v PSA Antwerp* [2013], ECLI:EU:C:2013:239.
20. Case C-322/13 *Rüffer v Pokorná* [2014], ECLI:EU:C:2014:189.
21. Case C-83/14 *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* [2015], ECLI:EU:C:2015:480.
22. Case C-25/15 *Balogh* [2016], ECLI:EU:C:2016:423.
23. Case T-391/17 [2017], ECLI:EU:T:2017:805.
24. Case T-158/21 *Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission* [2022], ECLI:EU:T:2022:696.
25. Case C-391/20 *Cilevičs and Others* [2022], ECLI:EU:C:2022:638.
26. Case C-26/23 P *Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission* [2025], ECLI:EU:C:2025:407.
27. Case 36/74 *Walrave and Koch v Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405, ECLI:EU:C:1974:140.
28. Case 137/84 *Mutsch v Belgium* [1985] ECR 2681, ECLI:EU:C:1985:335.
29. Case C-379/87 *Groener v Minister for Education* [1989] ECR 3967, ECLI:EU:C:1989:599.
30. Case C-274/96 *Bickel and Franz* [1998] ECR I-7637, ECLI:EU:C:1998:563.

31. Case C-281/98 *Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano* [2000] ECR I-4139, ECLI:EU:C:2000:296.
32. Case C-391/09 *Runevič-Vardyn and Wardyn* [2011] ECR I-3787, ECLI:EU:C:2011:291.
33. Case C-202/11 *Las v PSA Antwerp* [2013], ECLI:EU:C:2013:239.
34. Case C-322/13 *Rüffer v Pokorná* [2014], ECLI:EU:C:2014:189.
35. Case C-83/14 *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* [2015], ECLI:EU:C:2015:480.
36. Case C-25/15 *Balogh* [2016], ECLI:EU:C:2016:423.
37. Case T-391/17 [2017], ECLI:EU:T:2017:805.
38. Case T-158/21 *Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission* [2022], ECLI:EU:T:2022:696.
39. Case C-391/20 *Cilevičs and Others* [2022], ECLI:EU:C:2022:638.
40. Case C-26/23 P *Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative 'Minority SafePack' v Commission* [2025], ECLI:EU:C:2025:407.
41. Case C-48/24 *Vilniaus tarptautinė mokykla*, request for a preliminary ruling (Lithuania), OJ C/2024/2593, 22.4.2024. http://data.europa.eu/eli/C/2024/2593/oj.

Contact details

Oláh Grecoiu Emese
olah.emese@gmail.com
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, Budapest

NÁVRH DIGITÁLNEHO OMNIBUSU - PODPORA UMELEJ INTELIGENCIE VERSUS PRÁVO NA OCHRANU OSOBNÝCH ÚDAJOV

THE DIGITAL OMNIBUS PROPOSAL: SUPPORTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE VERSUS THE RIGHT TO PERSONAL DATA PROTECTION

Mariana Bieliková[1]

Abstrakt: Predkladaný príspevok stručne analyzuje legislatívny návrh Digitálneho omnibusu v kontexte strategickej snahy Európskej únie o masívnu podporu výskumu, vývoja, nasadzovania a prevádzkovania systémov umelej inteligencie. Skúma uvedenú proinovačnú iniciatívu a posudzuje garanciu primeranej rovnováhy medzi technologickým pokrokom a limitami práva na ochranu osobných údajov. Príspevok sa osobitne venuje redefinícii pojmu osobný údaj a interpretácii pojmu vedecký výskum. Upozorňuje na možné dopady navrhovaného rozšírenia osobitných kategórií osobných údajov o dve nové skupiny, ako aj na riziká spojené so zmenami týkajúcimi sa automatizovaného individuálneho rozhodovania.

Kľúčové slová: umelá inteligencia, právo na ochranu osobných údajov, osobný údaj, Digitálny omnibus

Abstract: This paper briefly analyses the legislative proposal of the Digital omnibus within the context of the European Union's strategic effort to comprehensively support the research, development, deployment, and operation of artificial intelligence systems. It examines this pro-innovation initiative and assesses the guarantee of an appropriate balance between technological progress and the limits of the right to personal data protection. The paper specifically addresses the redefinition of the concept of personal data and the interpretation of the concept of scientific research. Furthermore, it highlights the potential impacts of the proposed expansion of the special categories of personal data to include two new groups, as well as the risks associated with the changes concerning automated individual decision-making.

Key words: Artificial Intelligence, Right to Personal Data Protection, Personal Data, Digital omnibus

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov

Úvod

Súčasná spoločnosť formovaná exponenciálnym vývojom a používaním technológií a už všadeprítomnou implementáciou systémov umelej inteligencie, v intenciách globálnych výziev, naráža na limity medzinárodného práva. Otázka: „Aké medzinárodné právo potrebuje spoločnosť v roku 2026?" už nereprezentuje len teoretický akademický diskurz, ale predstavuje fundamentálnu otázku súčasnej právnej vedy. Medzinárodné právo ako normatívny systém garantujúci ochranu univerzálnych ľudských práv sa ocitlo v procese transformácie, kedy by nevyhnutne malo reagovať na bezprecedentný objem globálnych dátových tokov a používanie systémov umelej inteligencie. Preto si právo od roku 2026 vyžaduje v predmetnej oblasti úvahy nad normatívnym rámcom, ktorý dokáže preklenúť vnútorný konflikt medzi medzinárodnoprávnymi garanciami základných ľudských práv a slobôd a dynamickou povahou technologického vývoja, strojového učenia, veľkých jazykových modelov a rôznych inovácií. Spoločnosť viac ako kedykoľvek predtým potrebuje medzinárodné právo, ktoré nebude len podporovateľom rozvoja, ale hlavne si zachová funkciu garanta toho, že technologický pokrok nebude realizovaný na úkor ľudskej dôstojnosti a informačnej autonómie jednotlivca.

Tento globálny problém sa najintenzívnejšie prejavuje na regionálnej úrovni v európskom právnom priestore, najčastejšie a najmarkantnejšie v podobe nekonzistentnosti jednotlivých častí vybraných právnych úprav. Súčasná európska legislatívna architektúra v oblasti dátovej stratégie je tvorená súborom nariadení a smerníc, napr. všeobecné nariadenie o ochrane údajov (ďalej len „GDPR"),[2] akt o údajoch (ďalej len „DA"),[3] akt o digitálnych službách (ďalej len „DSA"),[4] akt o digitálnych trhoch (ďalej len „DMA"),[5] akt o správe údajov (DGA),[6] akt o AI[7], smernica

[2] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov).

[3] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/2854 z 13. decembra 2023 o harmonizovaných pravidlách týkajúcich sa spravodlivého prístupu k údajom a ich používania, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2017/2394 a smernica (EÚ) 2020/1828 (akt o údajoch).

[4] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).

[5] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/1925 zo 14. septembra 2022 o súťažeschopných a spravodlivých trhoch v digitálnom sektore a o zmene smerníc (EÚ) 2019/1937 a (EÚ) 2020/1828 (nariadenie o digitálnych trhoch).

[6] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/868 z 30. mája 2022 o európskej správe údajov a o zmene nariadenia (EÚ) 2018/1724 (akt o správe údajov).

[7] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii).

NIS2,[8] či ePrivacy smernica.[9] Nekonzistentnosť a fragmentácia v ich jednotlivých častiach, ako aj neprimeraná administratívna záťaž z nich plynúca, znižujú možnosť dosiahnuť európske digitálne ciele. Pod vplyvom tejto skutočnosti, ako aj za predpokladu, že Európa bude vylúčená z včasných inovácií v oblasti umelej inteligencie, vyjadrenej v Lettiho a Draghiho správach, vznikla požiadavka na revíziu európskeho právneho rámca digitálnej stratégie.

Európsky normotvorca začal hľadať kompromis medzi základnými ľudskými právami a podporou inovácií a tým ekonomického rastu a to bez zníženia spotrebiteľských a ľudskoprávnych štandardov.[10] Výsledkom bolo predstavenie legislatívneho návrhu Digitálneho omnibusu[11] Európskou komisiou za účelom jednoduchšej a rýchlejšej Európy s cieľom harmonizovať protichodné požiadavky ochrany súkromia a technologického rozvoja, čím sa priamo formuje odpoveď na otázku, akým smerom sa uberá európske dátové právo a pod jeho vplyvom aj medzinárodné dátové právo.

V predkladanom príspevku sme si formulovali nasledovnú hypotézu: Predpokladáme, že zatiaľ čo v procesnoprávnej a inštitucionálnej rovine návrh Digitálneho omnibusu odstraňuje legislatívnu fragmentáciu a plní legitímny cieľ zníženia administratívnej záťaže, v hmotnoprávnej rovine predstavuje konceptuálny odklon od prístupu zameraného na dotknutú osobu a jej práva na ochranu osobných údajov.

---

[8] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a ktorou sa zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS2).

[9] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES z 12. júla 2002 o spracovávaní osobných údajov a ochrane súkromia v sektore elektronických komunikácií (smernica o súkromí a elektronických komunikáciách).

[10] Bližšie pozri: DRAGHI, M.: The future of European competitiveness. The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A), 9.9.2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. [online]. Dostupné na: <https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en>. A DRAGHI, M.: The future of European competitiveness. Part B | In-depth analysis and recommendations (Part B), 9.9.2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. [online]. Dostupné na: < https://commission.europa.eu/document/download/ec1409c1-d4b4-4882-8bdd-3519f86bbb92_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations_0.pdf&prefLang=sk>.

[11] Európska komisia. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Jednoduchšia a rýchlejšia Európa: oznámenie o vykonávaní a zjednodušení, COM(2025) 47 final, 11. februára 2025. [online]. Dostupné na: < https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52018AE2425 >.

Genéza a štrukturálne ukotvenie Digitálneho omnibusu

Návrh Digitálneho omnibusu bol zverejnený 19. novembra 2025 ako priama legislatívna reakcia na globálnu disproporciu a dominanciu mimoeurópskych technologických subjektov. Európska únia, vedomá si absencie zintegrovaných fondov rizikového kapitálu do jednotného kapitálového trhu (v porovnaní napr. s USA), čelí fenoménu sťahovania a odlivu technologických spoločností mimo európsky kontinent a nezakladania nových technologických spoločností v Európe. Digitálny omnibus vo svojej podstate nepredstavuje finančný nástroj, ale jeho normatívnym cieľom je odstrániť sekundárnu príčinu tohto javu, extrémnu regulačnú zaťaženosť a právnu neistotu v oblasti spracúvania dát. V predkladanom príspevku sme sa venovali navrhovaným zmenám pojmov, zásad a pravidiel len vo väzbe na ochranu osobných údajov.

Navrhovaná revízia GDPR

Komplementárny vzťah medzi Digitálnym omnibusom a aktuálne aplikovateľným GDPR je vyjadrený najmä cez používanie pojmového aparátu GDPR, ku ktorému pristupuje modifikácia vybraných pojmov a inštitútov Digitálnym omnibusom, ktoré majú priamy dopad na vecnú pôsobnosť právnej úpravy.

Podľa čl. 4 ods. 1 GDPR, aktuálna definícia pojmu osobný údaj je, *osobné údaje sú akékoľvek informácie týkajúce sa identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby (ďalej len „dotknutá osoba"); identifikovateľná fyzická osoba je osoba, ktorú možno identifikovať priamo alebo nepriamo, najmä odkazom na identifikátor, ako je meno, identifikačné číslo, lokalizačné údaje, online identifikátor, alebo odkazom na jeden či viaceré prvky, ktoré sú špecifické pre fyzickú, fyziologickú, genetickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnu alebo sociálnu identitu tejto fyzickej osoby*. Podľa návrhu Digitálneho omnibusu má byť definícia doplnená o, *informácie týkajúce sa fyzickej osoby nemusia byť nevyhnutne osobnými údajmi pre každú inú osobu alebo subjekt len preto, že ďalší subjekt môže túto fyzickú osobu identifikovať. Informácie nie sú pre daný subjekt osobné, ak tento subjekt nedokáže identifikovať fyzickú osobu, ktorej sa informácie týkajú, s prihliadnutím na prostriedky, pri ktorých je primerane pravdepodobné, že ich tento subjekt použije. Takéto informácie sa nestávajú osobnými pre tento subjekt len preto, že potenciálny následný príjemca má prostriedky, pri ktorých je primerane pravdepodobné, že sa použijú na identifikáciu fyzickej osoby, ktorej sa informácie týkajú*.[12]

Uvedené navrhované doplnenie pojmu osobný údaj predstavuje legislatívny posun k relatívnemu poňatiu osobného údaja. Európsky normotvorca pod vplyvom záverov Rozsudku SD EÚ vo veci EDPS proti SRB (zo 4. septembra 2025, č. C-413/23) návrhom

[12] Podľa čl. 3 ods. 1 písm. a) Digitálneho omnibusu.

Digitálneho omnibusu reaguje na aplikačnú prax, ktorá extenzívnym výkladom subsumovala pod pojem osobný údaj aj široký diapazón údajov (pseudonymizované údaje alebo údaje, ktoré nemusia byť nevyhnutne osobnými, čiže *prima facie* postrádajú personálny charakter, napr. prevádzkové údaje, údaje o službách, údaje viažuce sa k objektom alebo údaje o veciach), v dôsledku čoho regulácii podliehajú aj procesy bez reálnej hrozby identifikácie fyzickej osoby. Judikatúra postupne reštriktívne rozširovala pojem osobný údaj na „akékoľvek informácie" potenciálne zahŕňajúce všetky druhy informácií, tak objektívne, ako aj subjektívne vo forme názoru alebo hodnotení pod podmienkou, že sa týkajú dotknutej osoby.[13] Navrhovaná relativizácia priamo v texte legálnej definície však ohrozuje princíp právnej istoty. Zavedenie subjektívneho posudzovania, závislého výlučne od interných kapacít prevádzkovateľa, vytvára riziko informačnej nerovnováhy. Ak prevádzkovateľ bude tvrdiť, že nedisponuje prostriedkami na reidentifikáciu, prípadne na priamu identifikáciu, predmetné údaje, ktoré spracúva, ex lege nebudú osobnými a tým prevádzkovateľ nebude spadať do pôsobnosti GDPR, a teda nebude nútený plniť povinnosti vyplývajúce z GDPR (napr. informačnú povinnosť). V tomto bode je nutné mať na zreteli, že v prostredí umelej inteligencie, strojového učenia, kde techniky reidentifikácie a deanonymizácie sú neustále zdokonaľované, takýto prístup otvára priestor na zámerné obchádzanie legislatívne a metodicky stanovených princípov a postupov spracúvania osobných údajov. Súčasne vytvára možnosti pre narušenie právnej istoty pre dotknuté osoby a uplatňovanie ich práv. V tomto kontexte je nevyhnutné vziať v úvahu, že odklon od exaktne verifikovateľných kritérií (z definícií) k subjektívnemu posudzovaniu (prevádzkovateľmi) môže viesť k strate normatívnej presnosti, jednoznačnosti, jasnosti a v konečnom dôsledku k nevymožiteľnosti práva.

Návrh definuje nový pojem „vedecký výskum", ako *akýkoľvek výskum, ktorým sa môžu podporovať aj inovácie, ako napríklad technologický vývoj a demonštrácie. Tieto činnosti prispievajú k existujúcim vedeckým poznatkom alebo sa pri nich uplatňujú existujúce poznatky novým spôsobom, vykonávajú sa s cieľom prispieť k rastu všeobecných vedomostí a blahobytu spoločnosti a dodržiavajú sa pri nich etické normy v príslušnej oblasti výskumu. Nevylučuje sa tým, že cieľom výskumu môže byť aj podpora komerčných záujmo*v.[14] Hoci je legislatívne ukotvenie tohto pojmu a vyriešenie právneho základu v podobe oprávneného záujmu prevádzkovateľa žiadúcim krokom vpred pre vývoj a výskum umelej inteligencie, zvolená vágna definícia zakladá právne vákuum pre nadnárodné technologické spoločnosti. Absentuje objektivizácia kritérií vyplývajúca z rozšírenia výskumu „na akýkoľvek výskum" a súčasne vytvára

[13] Rozsudok SD EÚ z 22. júna 2023, Pankki S, č. C-579/21, bod 42 a Rozsudok SD EÚ zo 4. mája 2023, Österreichische Datenschutzbehörde a CRIF, C-487/21, bod 23.

[14] Podľa čl. 3 ods. 1 písm. b) bod 38 Digitálneho omnibusu.

selektívnu priepasť, ktorá na jednej strane podporuje technický rozvoj, no na strane druhej opomína rozvoj v humanitných, či prírodných vedách. Povýšenie komerčného technologického vývoja na jadro vedeckého výskumu umožňuje aplikáciu rozsiahlych výnimiek z GDPR, čím oslabuje podstatu práva na ochranu osobných údajov.

Treťou navrhovanou zmenou je vymedzenie dvoch nových výnimiek zo zákazu spracúvania osobitných kategórií osobných údajov. Prvá umožňuje *spracúvanie biometrických údajov nevyhnutné na účely potvrdenia totožnosti dotknutej osoby (overenie), ak sú biometrické údaje alebo prostriedky potrebné na overenie pod výlučnou kontrolou dotknutej osoby*.[15] Druhá výnimka umožňuje používať osobitné kategórie osobných údajov na trénovanie systémov umelej inteligencie, v prípade ak sa v súboroch údajov (datasetoch) vyskytujú reziduálne a je ťažké ich úplne identifikovať alebo odstrániť.[16] Podľa návrhu Digitálneho omnibusu, *každé takéto spracúvanie podlieha primeraným organizačným a technickým opatreniam a zárukám práv a slobôd dotknutej osoby, ako je zabezpečenie dodržiavania minimalizácie údajov vo fáze výberu zdrojov a trénovania a testovania systému AI alebo modelu AI, ochrana pred poskytnutím zvyškových údajov zachovaných v systéme AI alebo modeli AI, zabezpečenie zvýšenej transparentnosti pre dotknuté osoby a poskytnutie bezpodmienečného práva dotknutým osobám namietať proti spracúvaniu ich osobných údajov*.[17] Z uvedeného vyplýva, že navrhovaná úprava nerešpektuje ustálenú judikatúru,[18] podľa ktorej by test proporcionality, mal byť vykonaný pred obmedzením základného práva podľa článku 52 ods. 1 Charty.

Čo sa týka navrhovaného obmedzenia práva na prístup k osobným údajom, návrh Digitálneho omnibusu zavádza možnosť prevádzkovateľa odmietnuť žiadosť dotknutej osoby v prípade, *ak sú žiadosti dotknutej osoby zjavne neopodstatnené alebo neprimerané, najmä pre ich opakujúcu sa povahu* alebo *pretože dotknutá osoba zneužíva práva udelené týmto nariadením na iné účely ako na ochranu svojich údajov*.[19] Z návrhu možno indikovať rozloženie dôkazného bremena medzi prevádzkovateľa a dotknutú osobu. Prevádzkovateľ musí vedieť preukázať zjavnú neopodstatnenosť žiadosti. Aj keď v návrhu nie je explicitne uvedená povinnosť uvádzania účelu, resp. dôvodu, pre ktorý dotknutá osoba žiada o prístup k osobným údajom, je možné očakávať, že z pragmatických dôvodov bude vhodné, aby dotknutá osoba v samotnej

[15] Podľa čl. 3 ods. 3 písm. a) návrhu Digitálneho omnibusu.

[16] RÁMIŠ, V.: „Data omnibus Leak"a změna GDPR. Spolek pro ochranu osobních údajů. [online]. Dostupné na: <https://www.ochranaudaju.cz/aktuality/data-omnibus-leak-a-zmena-gdpr>.

[17] Podľa čl. 88c návrhu Digitálneho omnibusu.

[18] Bližšie pozri: Rozsudok SD EÚ vo veci Ryneš (z 11. decembra 2014, č. C-212/13), Rozsudok SD EÚ vo veci Rīgas satiksme (z 4. mája 2017, č. C-13/16), Rozsudok SD EÚ vo veci *Meta Platforms* (z 4. júla 2023, č. C-252/21) a Rozsudok SD EÚ vo veci *Mousse* (z 9. januára 2025, č. C-394/23).

[19] Podľa čl. 3 ods. 4 návrhu Digitálneho omnibusu.

žiadosti uviedla účel/dôvod, pre ktorý žiada o prístup k osobným údajom.[20] V prípade, ak ho neuvedie v žiadosti, je pravdepodobné predpokladať, že ak prevádzkovateľ žiadosti nevyhovie a prístup k osobným údajom dotknutej osobe neposkytne, tak bude dotknutá osoba nútená účel/dôvod svojej žiadosti preukazovať v konaní pred dozorným orgánom alebo v súdnom konaní.

Návrh Digitálneho omnibusu zavádza výnimku z práva na prístup k osobným údajom formou poskytnutia informácií, v kontexte, *jasného a vymedzeného vzťahu medzi dotknutými osobami a prevádzkovateľom vykonávajúcim činnosť, ktorá nie je náročná na údaje, a existujú primerané dôvody predpokladať, že dotknutá osoba už má informácie uvedené v čl. 13 ods. 1 písm. a) a c), pokiaľ prevádzkovateľ neprenáša údaje iným príjemcom alebo kategóriám príjemcov, neprenáša údaje do tretej krajiny, nevykonáva automatizované rozhodovanie vrátane profilovania uvedené v čl. 22 ods. 1 alebo spracúvanie pravdepodobne nepovedie k vysokému riziku pre práva a slobody dotknutých osôb v zmysle čl. 35.*[21] Súčasne navrhuje legitimizovať neposkytnutie informácie, *ak sa spracúvanie uskutočňuje na účely vedeckého výskumu a poskytnutie informácií uvedených v ods. 1, 2 a 3 sa ukáže ako nemožné alebo by si vyžadovalo neprimerané úsilie za podmienok a so zárukami uvedenými v čl. 89 ods. 1, alebo pokiaľ je pravdepodobné, že povinnosť uvedená v ods. 1 znemožní alebo vážne naruší dosiahnutie cieľov tohto spracúvania*.[22] Obe výnimky deklarujú snahu Európskej komisie znížiť byrokratické zaťaženie. V prvom prípade v situáciách, v ktorých existuje dôvodný predpoklad, že dotknutá osoba má vedomosť o spracúvaní svojich osobných údajov, napr. je stranou sporu v súdnom konaní a disponuje príslušnými procesnými právami. Druhá navrhovaná výnimka z informačnej povinnosti, v kombinácii s vágnosťou definovaného pojmu vedecký výskum a neexistenciou

[20] Rozsudok SD EÚ vo veci FT proti DW (z 26. októbra 2023, č. C-307/22) - v bode 38 súd vysvetlil, že čl. 12 ods. 5 a čl. 15 ods. 1 a 3 GDPR *neposkytujú prevádzkovateľovi možnosť požadovať odôvodnenie žiadosti dotknutej osoby o prístup. Na* záver rozsudku v prvom bode rozhodol, že *povinnosť poskytnúť dotknutej osobe bezplatne prvú kópiu jej osobných údajov, ktoré sa spracúvajú, je pre prevádzkovateľa záväzná aj v prípade, že sa táto žiadosť podáva na iný účel, ako sú účely uvedené v prvej vete odôvodnenia (pozn. recitálu) 63 uvedeného nariadenia.* Aj podľa druhej vety bodu 13 výkladového usmernenia EDPB č. 1/2022 vo verzii 2.0 prijatého 28. marca 2023, by prevádzkovatelia nemali posudzovať „prečo" dotknutá osoba žiada o prístup, ale iba to, „čo" dotknutá osoba žiada. V tretej vete uvádza tri príklady účelov/dôvodov, pre ktoré by nemal prevádzkovateľ odmietnuť žiadosť, ktorými sú „pre obranu na súde" a „pre prípad prepustenia zo zamestnania" alebo „obchodného sporu s prevádzkovateľom". Predmetné vysvetlenie a rozhodnutie súdu a usmernenie EDPB samo o sebe neznamená, že obsah uvedených článkov zákonodarca nemôže upraviť tak, aby dotknutá osoba vo svojich žiadostiach bola nútená uvádzať účel/dôvod v žiadosti o prístup k osobným údajom, čo implicitne v aktuálnom návrhu je možné indikovať. Iné ako explicitne uvedené dôvody v predmetnom výkladovom usmernení budú ponechané na posúdení prevádzkovateľa, ktorý bude nútený rozhodovať, či nimi dotknutá osoba podľa jeho názoru už zneužíva právo na prístup na iné účely ako na ochranu svojich záujmov.

[21] Podľa čl. 3 ods. 5 návrhu Digitálneho omnibusu.

[22] Podľa čl. 3 ods. 6 návrhu Digitálneho omnibusu.

viazanosti obmedzenia účelu, umožňuje spracúvanie osobných údajov dotknutých osôb na iné účely bez informovania dotknutých osôb o takomto inom spracúvaní, čo znamená neproporčné zníženie štandardu uplatňovania práva na ochranu osobných údajov vo vedeckom výskume.

Navrhovaná zmena prináša nahradenie súčasného znenia týkajúceho sa rozhodnutia založenom výlučne na automatizovanom spracúvaní osobných údajov vrátane profilovania. Spravidla ide o prípady, kedy je toto rozhodnutie nevyhnutné na uzavretie alebo plnenie zmluvy medzi dotknutou osobou a prevádzkovateľom. Návrh znenia je doplnený o, *bez ohľadu na to, či by sa toto rozhodnutie mohlo prijať inak ako výlučne automatizovanými prostriedkami*[23]. Uvedená úprava vytvára vnútornú logickú nekonzistentnosť, pretože na jednej strane podmieňuje vytvorenie automatizovaného rozhodnutia na predpoklade nevyhnutnosti. Vzápätí však neguje princíp subsidiarity dodatkom „bez ohľadu na to, či by sa mohlo prijať aj inak". Tým sa odmieta existujúce odporúčanie, že prevádzkovateľ musí vedieť preukázať, že automatizované rozhodnutie vykonal metódou, ktorá najmenej zasahuje do súkromia[24] dotknutej osoby. Návrh teda zavádza posun od uplatňovania práva dotknutej osoby nebyť predmetom výlučne automatizovaného individuálneho rozhodovania s právnymi alebo inak významnými účinkami len k podmienkam použitia algoritmického determinizmu, kedy o osude človeka výlučne rozhoduje algoritmus, resp. systém umelej inteligencie bez inherencie človeka.[25]

V rovine procesnoprávnej racionalizácie, návrh prináša pozitívne prvky. Prvým je návrh predĺženia lehoty na oznámenie porušenia ochrany osobných údajov (*data breach*) zo 72 na 96 hodín a limitácia oznamovania porušení ochrany osobných údajov len na incidenty s vysokým rizikom pre práva a slobody fyzických osôb. Druhým je vytvorenie jednotného kontaktného miesta (*Single Entry Point*) na oznamovanie incidentov. Funkciu prijímateľa oznámení a distribútora hlásení má plniť Agentúra Európskej únie pre kybernetickú bezpečnosť (*ENISA*). Tretím procesným prínosom bude vypracovanie harmonizovaných zoznamov spracovateľských operácií, na ktoré sa bude vzťahovať a na ktoré sa nebude vzťahovať požiadavka Posúdenia vplyvu na ochranu údajov priamo Európskou komisiou v spolupráci s Európskym výborom pre ochranu údajov. Za štvrtý považujeme zmenu regulácie prístupu k osobným údajom v koncových zariadeniach (*cookies*) z ePrivacy smernice priamo do GDPR a legislatívny návrh na zmiernenie dôsledkov nadmernej administrácie prevádzkovateľov, ale aj únavy používateľov z cookies súhlasov.

---

[23] Podľa čl. 3 ods. 7 písm. a) návrhu Digitálneho omnibusu.

[24] WP251: Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 (wp251rev.01). 2018. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053/en>.

[25] BIELIKOVÁ, M.: Vplyv medzinárodného práva na vnútroštátnu ochranu osobných údajov [Dizertačná práca]. Univerzita Komenského. Právnická fakulta. 2026.

Záver

Návrh Digitálneho omnibusu prináša viacero diskutovania hodných, až problematických zmien. Návrhom doplnenia pojmu osobný údaj dochádza k jeho relativizácii. Vágnosť definície pojmu vedecký výskum navyše vytvára priestor na legalizáciu širokého spektra spracovateľských operácií, ktoré je možné pod tento pojem subsumovať. Súčasne je možné očakávať oslabenie povinnosti posudzovať nevyhnutnosť pred prijatím automatizovaného rozhodnutia. V týchto častiach sa návrh javí ako odklon od aktuálneho prístupu zameraného na ochranu dotknutej osoby a znižuje možnosti efektívne uplatňovať právo na ochranu osobných údajov v oblasti ochrany osobných údajov. Je zrejmé, že vplyv predmetných legislatívnych zásahov smeruje k oslabeniu miery právnej istoty dotknutej osoby, čím sme potvrdili druhú časť stanovenej hypotézy. Súčasne sme poukázali, že návrh v aktuálnej podobe znižuje štandard dotknutej osoby v možnosti uplatňovania práva na ochranu osobných údajov, formou obmedzenia práv dotknutej osoby na prístup k osobným údajom cez skúmanie účelu/dôvodu podania žiadosti žiadateľom, čo predstavuje rozpor s ustálenou judikatúrou.

Predĺženie notifikačných lehôt, vytvorenie Jednotného kontaktného miesta a integrácia problematiky cookies do GDPR predstavujú nevyhnutnú a racionálnu modernizáciu európskeho dátového právneho priestoru. V procesnoprávnej a inštitucionálnej rovine tak návrh Digitálneho omnibusu odstraňuje legislatívnu fragmentáciu. Zároveň plní legitímny cieľ zníženia administratívnej záťaže, pretože za vybraných predpokladov umožňuje upustiť od informačnej povinnosti. Na základe vyššie uvedených zistení konštatujeme, že sme potvrdili prvú časť hypotézy, že v procesnoprávnej a inštitucionálnej rovine návrh Digitálneho omnibusu odstraňuje legislatívnu fragmentáciu a plní legitímny cieľ zníženia administratívnej záťaže.

Záverom si dovolíme konštatovať, že návrh Digitálneho omnibusu osciluje a hľadá rovnováhu medzi zabezpečením práva na ochranu osobných údajov v zmysle vysokého štandardu jeho ochrany vyplývajúceho z ustálenej judikatúry a medzi potrebou ekonomického rastu a podpory obchodných príležitostí v Európskej únii s potenciálom vo vývoji, výskume, inováciách a používaní systémov umelej inteligencie.

Zoznam použitej literatúry

1. DRAGHI, M.: The future of European competitiveness. The Draghi report: A competitiveness strategy for Europe (Part A), 9.9.2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. Dostupné na: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en>.
2. DRAGHI, M.: The future of European competitiveness. Part B | In-depth analysis and recommendations (Part B), 9.9.2024. Luxembourg: Publications Office of

the European Union, 2025. s. 79. Dostupné na: <https://commission.europa.eu/document/download/ec1409c1-d4b4-4882-8bdd-3519f86bbb92_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations_0.pdf&prefLang=sk>.
3. Európska komisia. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Jednoduchšia a rýchlejšia Európa: oznámenie o vykonávaní a zjednodušení, COM(2025) 47 final, 11. februára 2025. [online]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52018AE2425>.
4. BIELIKOVÁ, M.: Vplyv medzinárodného práva na vnútroštátnu ochranu osobných údajov [Dizertačná práca]. Univerzita Komenského. Právnická fakulta. 2026.
5. RÁMIŠ, V.: „Data omnibus Leak"a změna GDPR. Spolek pro ochranu osobních údajů. [online]. Dostupné na: <https://www.ochranaudaju.cz/aktuality/data-omnibus-leak-a-zmena-gdpr>.
6. Rozsudok SD EÚ z 22. júna 2023, Pankki S, č. C-579/21.
7. Rozsudok SD EÚ zo 4. mája 2023, Österreichische Datenschutzbehörde a CRIF, C- 487/21.
8. WP251: Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 (wp251rev.01). 2018. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053/en>.

Kontaktné údaje

JUDr. Ing. Mariana Bieliková
kurekova4@uniba.sk
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

PRÁVO NA DOBRÚ SMRŤ - EUTANÁZIA

THE RIGHT TO A GOOD DEATH - EUTHANASIA

Aleš Hajas[1]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na normatívnu otázku či je možné v rámci súčasného medzinárodného práva koncipovať „právo na dobrú smrť" ako implicitnú súčasť ľudskej dôstojnosti a osobnej autonómie. Hoci medzinárodné zmluvné dokumenty garantujú právo na život, explicitné uznanie práva na smrť absentuje. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva pri interpretácii Európskeho dohovoru o ľudských právach postupne rozšírila význam práva na rešpektovanie súkromného života tak, aby zahŕňal aj rozhodnutie jednotlivca o vlastnom tele a identite, V rozhodnutiach ESĽP však zároveň zdôraznil široký priestor voľnej úvahy štátov, čím potvrdil absenciu európskeho konsenzu. Príspevok argumentuje, že spor o eutanáziu nepredstavuje len etickú dilemu, ale aj test hraníc univerzality ľudských práv. Otázkou zostáva či je neuznanie práva na dobrú smrť dôsledkom ochrany zraniteľných osôb alebo prejavom hodnotovej plurality medzinárodného spoločenstva.

Kľúčové slová: Právo na dobrú smrť, Eutánázia, Ľudské práva, Právo na život

Abstract: The contribution focuses on the normative question of whether i tis possible to conceive of the „right to a good death" as an implicit part of human dignity and personal autonomy within the framework of contemporary international law. Although international treaty documents guarantee the right to life, explicit recognition of the right to die is absent. The jurisprudence of the European Court of Human Rights, when interpreting the European Convention on Human Rights, has gradually expanded the meaning of the right to respect for private life to include an individual´s decision about his or her own body and identity. However, in its decisions, the ECHR has also emphasized the wide margin of appreciation of states, thereby comfirming the absence of a European consensus. The contribution argues that the authanasia dispute is not only an ethical predicament, but also a test of the limits of the universality of human rights. The question remains whether the failure to recognize the right to a good death is a consequence of the protection of vulnerable persons or a manifestation of the value plurality of the international community.

Keywords: Right to a good death, Euthanasia, Human rights, Right to life

[1]Paneurópska vysoká škola (Ústav medzinárodného a európskeho práva)

Úvod

Otázka práva na dobrú smrť predstavuje jednu z najkontroverznejších a najkomplexnejších výziev súčasného medzinárodného práva v oblasti ľudských práv. Pojem „právo na dobrú smrť" je v tomto príspevku používaný ako normatívny a analytický koncept, ktorý zahŕňa širšie spektrum situácií spojených s koncom života. Nejde o ustálené subjektívne právo v medzinárodnom práve, ale o súhrnný pojem, ktorý môže zahŕňať najmä právo odmietnuť liečbu, využitie inštitútu predbežných vyhlásení pacienta, paliatívnu starostlivosť, ako aj v širšom význame diskusiu o eutanázii a asistovanej samovražde. Tento koncept je preto potrebné odlišovať od pojmu eutanázia, ktorý predstavuje konkrétny medicínsky a právny inštitút s presne vymedzenými podmienkami jeho aplikácie.

Dynamický vývoj medicíny, predlžovanie života a rastúci dôraz na autonómiu jednotlivca otvárajú diskusiu o hraniciach právnej ochrany života, a o možnosti jednotlivca rozhodovať o ukončení vlastného života. V tomto kontexte sa čoraz častejšie objavuje otázka, či je možné v rámci existujúcich medzinárodnoprávnych noriem identifikovať implicitné „právo na dobrú smrť" ako súčasť ľudskej dôstojnosti a osobnej autonómie.[2]

Medzinárodné právo tradične vychádza z predpokladu ochrany života ako základnej hodnoty. Právo na život je zakotvené v kľúčových medzinárodných dokumentoch napr. Európsky dohovor o ľudských právach, ktorý v článku 2 garantuje ochranu života ako jedno zo základných práv jednotlivca.[3] Tento normatívny základ však neobsahuje explicitné uznanie práva jednotlivca rozhodnúť o vlastnej smrti, čím vzniká napätie medzi ochranou života a rešpektovaním osobnej autonómie.[4]

Absencia jednotného prístupu k eutanázii na úrovni štátov poukazuje na širší problém fragmentácie medzinárodného práva. Zatiaľ čo niektoré právne poriadky pristupujú k jej legalizácii alebo dekriminalizácii, iné ju striktne zakazujú. Táto diverzita odráža hodnotové rozdiely medzi jednotlivými spoločnosťami a zároveň komplikuje vytvorenie univerzálneho štandardu ochrany práv v tejto oblasti.[5]

V právnej teórii je eutanázia často chápaná ako konflikt medzi ochranou života a rešpektovaním autonómie jednotlivca. Ako poukazuje česká právna doktrína, právo nemožno interpretovať izolovane od hodnotového kontextu spoločnosti.[6]

---

[2] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 12 s. ISBN 9781107618336.

[3] RADA EURÓPY: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach).* Čl. 2. [online]. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf

[4] HARRIS, David – O'BOYLE, Michael – WARBRICK, Colin: *Law of the European Convention on Human Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2018. 45s. ISBN 9780198785163.

[5] DWORKIN, Gerald – FREY, R. G. – BOK, Sissela: *Euthanasia and Physician-Assisted Suicide.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 89 s. ISBN 9780521587891.

[6] KNAPP, Viktor: *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 67s. ISBN 8071790281.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať, či je možné v rámci súčasného medzinárodného práva koncipovať právo na dobrú smrť ako implicitnú súčasť existujúcich práv, najmä práva na súkromie a ľudskú dôstojnosť. Príspevok sa zároveň usiluje identifikovať limity tejto interpretácie a zhodnotiť či ide o postupnú evolúciu medzinárodného práva alebo skôr o prejav jeho fragmentácie.

Právo na život vs. autonómia jednotlivca

Právo na život patrí medzi najzákladnejšie práva každého človeka. Tvorí fundamentálnu bázu pre realizáciu všetkých ostatných práv a slobôd. V medzinárodnom práve je zakotvené v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach (článok 6)[7] a v Európskom dohovore o ľudských právach (článok 2), ktorý ukladá štátom nielen pasívnu povinnosť zdržať sa svojvoľného zbavenia života, ale aj aktívnu povinnosť chrániť život jednotlivcov. Právo na život teda nie je izolovanou kategóriou, ale úzko súvisí s ochranou dôstojnosti, fyzickej integrity a slobodnej autonómie jednotlivca.[8]

Historický a filozofický kontext

Historicky bolo právo na život chápané ako absolútna hodnota, pričom etické a právne teórie často zdôrazňovali jeho neporušiteľnosť. V modernej právnej filozofii sa však tento prístup postupne transformoval. R. Alexy upozorňuje, že základné práva by mali byť chápané ako princípy, ktoré vyžadujú vzájomné vyvažovanie a nie ako absolútne normy.[9] V tomto zmysle právo na život nemožno izolovať od autonómie jednotlivca, ktorá predstavuje schopnosť slobodne rozhodovať o vlastnom živote, tele a hodnote osobnej dôstojnosti.

Podobne J. Raz rozlišuje medzi právami ochrannými a právami autonómie, pričom argumentuje, že autonómia jednotlivca patrí k jadru slobody, a nemožno ju redukovať len na abstraktný princíp ochrany života.[10] Tento koncept je kľúčový pri analýze konca života a problematiky eutanázie, pretože umožňuje interpretovať právo na život dynamicky, v interakcii s ďalšími základnými právami.

---

[7] ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV: *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.* Čl. 6. [online]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights

[8] RADA EURÓPY: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach).* Čl. 2, 8. [online]. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf

[9] ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. 66 s. ISBN 9780198258216.

[10] RAZ, Joseph: *The Morality of Freedom.* Oxford: Oxford University Press, 1986. 369-370 **s.** ISBN 9780198248071

Napätie medzi ochranou života a autonómiou

Konflikt medzi právom na život a autonómiou jednotlivca sa najvýraznejšie prejavuje v situáciách, keď jednotlivci čelia nevyliečiteľným chorobám alebo neznesiteľnému utrpeniu. Na jednej strane stojí povinnosť štátu chrániť život, ktorý je považovaný za najvyššiu hodnotu. Na druhej strane existuje potreba rešpektovať osobné rozhodnutia jednotlivca, najmä jeho právo konať s dôstojnosťou a slobodne rozhodovať o ukončení utrpenia.[11]

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva poskytuje praktické ukotvenie tohto napätia. V prípade Pretty v. United Kingdom súd uznal, že súkromný život zahŕňa fyzickú a psychickú integritu, a autonómne rozhodovanie jednotlivca, pričom odmietol vytvoriť nové právo na asistovanú samovraždu.[12] Podobne v prípade Haas v. Switzerland súd pripustil, že rozhodnutie jednotlivca o konci života môže spadať pod ochranu článku 8, pričom ponechal štátom široký priestor voľnej úvahy (tzv. *margin of appreciation*).[13]

Tieto prípady demonštrujú, že ESĽP pristupuje k právu na život a k autonómii jednotlivca dynamicky, a flexibilne. Súd neustanovuje jednotný štandard eutanázie pre všetky štáty, ale reaguje na individuálne okolnosti, pričom vyvažuje práva jednotlivca a kompetencie štátu.[14]

Autonómia jednotlivca a právna doktrína CZ/SK

Českí aj slovenskí právnici sa zdôrazňujú, že autonómia jednotlivca je integrálnou súčasťou práva. Jej rešpektovanie musí byť premyslené aj v legislatívnom kontexte. Česká doktrína, reprezentovaná V. Knapp, poukazuje na potrebu vyvažovania práv medzi jednotlivcom a spoločnosťou, pričom flexibilita práva umožňuje reflektovať etické a hodnotové dilemy.[15] Slovenská doktrína, ako uvádza J. Drgonec, zdôrazňuje, že princíp ľudskej dôstojnosti umožňuje dynamický výklad práva, čo je obzvlášť dôležité pri otázkach konca života.[16]

V praxi to znamená, že lekári, súdy a legislatívne orgány musia pri rozhodovaní zohľadniť kombináciu ochrany života, autonómie a hodnotového rámca spoločnosti.

---

[11] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 45 s. ISBN 9781107618336.

[12] Pretty v. United Kingdom, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 29. apríla 2002, č. 2346/02. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60448%22]}

[13] Haas v. Switzerland, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 20. januára 2011, č. 31322/07. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-102940%22]}

[14] HARRIS, David – O'BOYLE, Michael – WARBRICK, Colin: *Law of the European Convention on Human Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2018. 97 s. ISBN 9780198785163.

[15] KNAPP, Viktor: *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 72 s. ISBN 8071790281.

[16] DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2012. 2**15 s.** ISBN 9788074004230.

Absolutistické chápanie práva na život by ignorovalo utrpenie a autonómiu jednotlivca, zatiaľ čo úplné zľahčenie ochrany života by mohlo ohroziť zraniteľné osoby.[17]

Eticko-právne implikácie

Rozšírená analýza ukazuje, že právo na život a autonómia jednotlivca sú navzájom prepojené, a tvoria dynamický systém. Napätie medzi týmito právami sa prejavuje nielen v medzinárodnej judikatúre, ale aj v stredoeurópskom kontexte, kde chýba jednotná regulácia eutanázie.[18] Etické otázky, ako je zmysel utrpenia, dôstojnosť konca života a dobrovoľnosť rozhodnutia, sa musia zohľadniť pri interpretácii práva, a jeho aplikácii v praxi.

Vedomé vyvažovanie týchto práv poskytuje možnosť vytvárať normatívny rámec, ktorý rešpektuje hodnotovú pluralitu, autonómiu jednotlivca a zároveň chráni základnú hodnotu ľudského života. Tento prístup je nevyhnutný pre analýzu eutanázie ako práva na dobrú smrť, pretože umožňuje pochopiť komplexnosť interakcie medzi medzinárodným právom, vnútroštátnou legislatívou a etickými princípmi.[19]

Eutanázia v kontexte medzinárodného práva

Eutanázia je problematika, ktorá sa nachádza na hranici medzi právom, etikou a lekárskou praxou. V medzinárodnom práve sa otázka konca života nevyskytuje explicitne ako právo jednotlivca, čo vytvára priestor na interpretáciu základných práv a slobôd. Analýza sa bude týkať pre medzinárodnoprávny rámec, judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, filozofické a etické aspekty eutanázie, český a slovenský kontext, praktické dôsledky pre legislatívu, lekárov, a spoločnosť.

Medzinárodnoprávny rámec

Základným dokumentom je Európsky dohovor o ľudských právach (ECHR), ktorý vo svojich článkoch 2 a 8 zakotvuje právo na život a právo na rešpektovanie súkromného života.[20] Článok 2 Dohovoru stanovuje absolútnu ochranu života, no jeho aplikácia nie je izolovaná od širšieho kontextu práv a slobôd. Článok 8 Dohovoru garantuje

---

[17] ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. **302 s.** ISBN 9780198258216.

[18] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 112 s. ISBN 9781107618336.

[19] DWORKIN, Gerald – FREY, R. G. – BOK, Sissela: *Euthanasia and Physician-Assisted Suicide.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 134 s. ISBN 9780521587891.

[20] RADA EURÓPY: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach).* Čl. 2, 8. [online]. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf

právo na súkromný a rodinný život, čo umožňuje ESĽP interpretovať rozhodovanie o vlastnom tele ako súčasť individuálnej autonómie.
Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR) v článku 6 potvrdzuje nezrušiteľnosť práva na život, pričom štáty majú povinnosť prijímať pozitívne opatrenia na jeho ochranu.[21] Tento rámec vytvára napätie: právo na život vs. autonómia jednotlivca. Na jednej strane štát nesmie svojvoľne zbaviť jednotlivca života, na druhej strane musí rešpektovať rozhodnutia jednotlivca o ukončení utrpenia.
Dôležitý je aj rámec OSN a rezolúcie Výboru pre ľudské práva, ktorý poukazuje na právo jednotlivca konať s dôstojnosťou a slobodou, najmä v oblasti zdravotnej starostlivosti.[22] Rezolúcie podporujú diskusiu o bioetike a právach pacientov. Vytvárajú etický a právny priestor pre zváženie autonómie pri konci života.
Ďalšie regionálne právne dokumenty, ako Charta základných práv Európskej únie (Chart of Fundamental Rights of the EU), uznávajú dôstojnosť ako základné právo, ktoré je relevantné pri rozhodovaní o eutanázii.[23] Hodnota dôstojnosti a autonómie sú v medzinárodnom práve chápané ako dôležité komplementy k právu na život.

Filozofické a etické aspekty

Právo na dobrú smrť je nielen právnou, ale aj etickou otázkou. J. Keown zdôrazňuje, že eutanázia predstavuje etickú dilemu: jednotlivci čelia utrpeniu, lekári sú viazaní klasickým princípom *primum non nocere, secundum cavere, tertium sanare*, (predovšetkým neškodiť, potom dávať pozor, tretím liečiť). Preto štáty musia vyvažovať ochranu života a autonómiu jednotlivca.[24]
R. Alexy upozorňuje, že právo na život nie je absolútne; jeho interpretácia musí zohľadňovať jak autonómiu jednotlivca tak dôstojnosť jednotlivca.[25] Podobne ako R. Alexy tak aj J. Raz argumentuje, že autonómia jednotlivca je jadrom slobody a patrí k základným právam.[26]

---

[21] HARRIS, David – O'BOYLE, Michael – WARBRICK, Colin: *Law of the European Convention on Human Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2018. 35 s. ISBN 9780198785163.
[22] ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV: *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.* Čl. 6. [online]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
[23] EURÓPSKA ÚNIA: *Charta základných práv Európskej únie.* 2000, čl. 1, 3. [online]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:12012P/TXT
[24] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 45 s. ISBN 9781107618336.
[25] ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. 32 s. ISBN 9780198258216.
[26] RAZ, Joseph: *The Morality of Freedom.* Oxford: Oxford University Press, 1986. 369-370 s. ISBN 9780198248071.

Bioetické princípy, ako sú dôstojnosť, dobrovoľnosť a minimalizácia utrpenia, sa preto stávajú integrálnou súčasťou právnej analýzy eutanázie. Koncepty ako „dobrá smrť" alebo *euthanasia voluntaria* sú preto relevantné nielen medicínske, ale aj právne a filozoficky.[27]

Judikatúra ESĽP: Prípady a interpretácia práva na koniec života

Eutanázia a asistovaná samovražda sú v praxi najčastejšie skúmané prostredníctvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá poskytuje cenný pohľad na to, ako medzinárodné právo interpretuje právo na život, súkromný život a osobnú autonómiu. Analýza vybraných prípadov ukazuje, že súd sa snaží vyvažovať ochranu jednotlivca s právom štátu regulovať tieto citlivé otázky.[28]

Pretty v. United Kingdom (2002)
Pani Diane Pretty trpela degeneratívnym ochorením, ktoré postupne obmedzovalo jej schopnosť pohybu a komunikácie. Jej cieľom bolo požiadať o asistovanú samovraždu v domácom prostredí, pričom jej manžel mal asistovať pri jej smrti bez rizika trestnoprávnej zodpovednosti.
Argumentovala, že zamietnutie asistencie porušuje jej právo na súkromný život podľa článku 8 ECHR, keďže jej autonómia a dôstojnosť sú ohrozené nemožnosťou rozhodnúť o vlastnom tele. Súd pripustil, že otázka patrí do sféry osobnej autonómie, ale odmietol vytvoriť nové právo na asistovanú samovraždu, pričom zdôraznil, že členské štáty majú široký priestor (*margin of appreciation*) mieru voľnej úvahy pri regulácii tak citlivej otázky. Tento prípad bol prelomový tým, že jasne definoval hranice medzi právom na život a ochranou autonómie.[29]
Haas v. Switzerland (2011)
Prípad sa týkal asistovanej samovraždy pacienta trpiaceho nevyliečiteľným ochorením, ktorý chcel ukončiť svoj život legálne a dôstojne. Štát v prípade odmietol legálne poskytnúť asistenciu, čo vyvolalo otázku či členský štát porušil článok 8 ECHR tým, že obmedzil osobnú autonómiu.
Súd rozhodol, že hoci rozhodnutie o konci života môže spadať pod ochranu článku 8, štát má právo regulovať podmienky asistovanej samovraždy. V zdôvodnení súd vyzdvihol **margin of appreciation**, pričom uviedol, že členské štáty majú rôzne kultúrne a etické hodnoty, ktoré vplývajú na legislatívu, a prístup k eutanázii.

[27] DWORKIN, Gerald – FREY, R. G. – BOK, Sissela: *Euthanasia and Physician-Assisted Suicide.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 134 s. ISBN 9780521587891.
[28] HARRIS, David – O'BOYLE, Michael – WARBRICK, Colin: *Law of the European Convention on Human Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2018. 97 s. ISBN 9780198785163.
[29] Pretty v. United Kingdom, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 29. apríla 2002, č. 2346/02. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60448%22]}

Rozhodnutie zdôraznilo, že členské štáty majú zodpovednosť vytvárať jasnú legislatívu, ktorá chráni zraniteľné osoby.[30]

Lambert v. France (2015)
Jean Lambert bol pacientom v kóme, ktorý závažným spôsobom trpel neurologickým ochorením. Jeho rodina žiadala o zastavenie život udržiavajúcich opatrení, zatiaľ čo štát argumentoval ochranou života a právnych záväzkov lekárov.
Súd vyhodnotil, že rozhodnutie o ukončení život podporovaných opatrení musí byť individuálne, s ohľadom na lekárske, etické a právne aspekty. Upozornil na význam transparentného rozhodovania, zapojenia rodiny, etických komisií a konzultácií s odborníkmi. Rozhodnutie ustanovilo precedens, že členské štáty môžu definovať rámec, ale musia rešpektovať autonómiu pacienta v medziach zákona.[31]
Analýza týchto rozhodnutí ukazuje, že ESĽP neprijíma jednotný európsky štandard eutanázie, ale skôr reaguje na konkrétnu situáciu jednotlivca s ohľadom na právny rámec štátu. Tento dynamický prístup umožňuje súdu vyvažovať základné práva s verejným záujmom, pričom rešpektuje etickú a kultúrnu rôznorodosť členských štátov.[32]
Z hľadiska právnej doktríny českí a slovenskí autori zdôrazňujú význam týchto rozhodnutí pre formovanie normatívneho rámca eutanázie. Česká literatúra upozorňuje, že judikatúra ESĽP poskytuje dôležité usmernenia pre interpretáciu autonómie jednotlivca, pričom zdôrazňuje, že právna úprava musí byť v súlade s hodnotovou pluralitou spoločnosti.[33] Slovenská veda pridáva, že súdna prax ukazuje, že právo na život nemožno chápať absolutisticky a jednotlivci majú určité práva rozhodovať o svojom tele, a dôstojnosti, čo je v súlade s princípom ľudskej dôstojnosti.[34]
Tieto prípady zároveň potvrdzujú, že spor o eutanáziu nie je len etickou otázkou, ale aj testom hraníc univerzality ľudských práv. Absencia európskeho konsenzu prináša výzvy pre štáty, ktoré musia vytvárať vnútroštátnu legislatívu v súlade s Dohovorom a judikatúrou ESĽP. Súčasne vytvára priestor pre rozvoj právnej teórie, ktorá

[30] Haas v. Switzerland, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 20. januára 2011, č. 31322/07. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-102940%22]}
[31] Lambert v. France, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva (veľká komora) z 5. júna 2015, č. 46043/14. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-155352%22]}
[32] ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. 305 s. ISBN 9780198258216.
[33] KNAPP, Viktor: *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 88 s. ISBN 8071790281.
[34] DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2012. **222 s.** ISBN 9788074004230.

analyzuje vyvažovanie autonómie jednotlivca a ochrany života v dynamickom medzinárodnoprávnom prostredí.

Komparácia českého a slovenského prístupu a eticko-právne implikácie

V stredoeurópskom priestore predstavuje otázka eutanázie stále veľmi citlivú a kontroverznú problematiku. Česká legislatíva explicitne nezaviedla právo na eutanáziu, pričom trestný zákon zakotvuje trestnú zodpovednosť.[35] Napriek tomu sa české súdy a právna doktrína zaoberajú otázkou hraníc osobnej autonómie a etickej prípustnosti asistovanej smrti. Česká literatúra zdôrazňuje, že autonómia jednotlivca a rešpektovanie jeho dôstojnosti sú princípy, ktoré nemožno ignorovať ani pri trestnoprávnej regulácii.[36]

Na Slovensku je situácia obdobná. Slovenský trestný zákon (v prvej hlave) stanovuje zodpovednosť za usmrtenie a účasť na samovraždu, pričom explicitná regulácia eutanázie absentuje.[37] Slovenskí právnici poukazujú na to, že neexistencia zákonného rámca vytvára napätie medzi ochranou života a rešpektovaním autonómie jednotlivca, pričom kľúčovým orientačným bodom je princíp ľudskej dôstojnosti.[38]

Z eticko-právneho hľadiska je kľúčové identifikovať tri dimenzie konfliktu:

1. Právna dimenzia – ochrana života ako absolútna hodnota versus právo na autonómiu.
2. Etická dimenzia – hodnoty dôstojnosti, utrpenia a dobrovoľného rozhodnutia.
3. Spoločenská dimenzia – pluralita hodnôt a kultúrny kontext, ktorý ovplyvňuje legislatívu a judikatúru.[39]

Táto trojdimenzionálna analýza umožňuje identifikovať limity a možnosti súčasného právneho rámca. Absencia explicitnej regulácie eutanázie v CZ/SK kontexte znamená, že otázka musí byť riešená kombináciou judikatúry, medzinárodného práva a etických princípov.[40]

Komparácia ukazuje, že hoci česká a slovenská právna úprava je reštriktívna (obmedzená), právna doktrína sa snaží reflektovať moderné trendy v

[35] ČESKÁ REPUBLIKA: Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, [online]. Dostupné na: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40

[36] KNAPP, Viktor: *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 91s. ISBN 8071790281.

[37] SLOVENSKÁ REPUBLIKA: Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, [online]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/300/

[38] DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2012. 225 s. ISBN 9788074004230.

[39] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 112 s. ISBN 9781107618336.

[40] DWORKIN, Gerald – FREY, R. G. – BOK, Sissela: *Euthanasia and Physician-Assisted Suicide.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 140 s. ISBN 9780521587891.

medzinárodnom práve, najmä judikatúru ESĽP, ktorá poskytuje usmernenia pre interpretáciu práva na autonómiu a dôstojný koniec života. Tento prístup zároveň umožňuje postupnú adaptáciu práva na hodnotové zmeny spoločnosti bez okamžitého zásahu legislatívy.[41]

Predbežné vyhlásenia pacienta ako alternatívny prostriedok realizácie autonómie jednotlivca

V diskusii o možnosti uznania práva na dobrú smrť je potrebné venovať pozornosť aj právnym inštitútom, ktoré už v súčasnosti umožňujú jednotlivcovi ovplyvňovať rozhodovanie o zdravotnej starostlivosti na konci života. Jedným z najvýznamnejších nástrojov sú predbežné vyhlásenia pacienta (advance directives), prostredníctvom ktorých môže osoba vopred vyjadriť svoj súhlas alebo nesúhlas s poskytovaním určitej zdravotnej starostlivosti pre prípad, že v budúcnosti stratí schopnosť samostatne rozhodovať. Takéto vyhlásenia predstavujú významný prejav autonómie jednotlivca a zároveň umožňujú rešpektovať jeho predstavu o dôstojnom priebehu poslednej fázy života.[42]

Z pohľadu ľudských práv možno predbežné vyhlásenia chápať ako menej kontroverzný prostriedok ochrany osobnej autonómie než samotné uznanie subjektívneho práva na smrť. Ich účelom nie je aktívne ukončenie života pacienta, ale zabezpečenie rešpektovania jeho vôle pri rozhodovaní o pokračovaní alebo ukončení liečby. Predbežné vyhlásenia však nemožno považovať za úplnú alternatívu k právu na dobrú smrť. Ich právny účinok sa spravidla obmedzuje na odmietnutie alebo neprijatie liečby, nie na aktívne privodenie smrti. Predstavuje významný kompromis medzi požiadavkou ochrany života a rešpektovaním autonómie jednotlivca, pričom ich širšie využívanie môže prispieť k posilneniu práv pacientov bez potreby okamžitého zavedenia explicitného práva na smrť.[43]

Kritické argumenty proti uznaniu práva na dobrú smrť

Napriek rastúcej podpore konceptu práva na dobrú smrť zostáva jeho uznanie predmetom významnej odbornej a etickej diskusie. Jedným z najčastejšie uvádzaných protiargumentov je osobitné postavenie práva na život v systéme ľudských práv. Podľa časti právnej doktríny predstavuje právo na život základný predpoklad výkonu všetkých ostatných práv a slobôd, a preto z neho nemožno

[41] ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. 310 s. ISBN 9780198258216.

[42] DWORKIN, Ronald: *Life's Dominion: An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*. New York: Alfred A. Knopf, 1993. 273 s. ISBN 9780679733195.

[43] BEAUCHAMP, Tom L. – CHILDRESS, James F.: *Principles of Biomedical Ethics*. 8th ed. New York: Oxford University Press, 2019, s. 115–123.

odvodiť subjektívne právo na smrť.[44] Z tohto pohľadu je úlohou štátu chrániť ľudský život aj v prípadoch, keď jednotlivec vyjadruje želanie svoj život ukončiť.
Významným argumentom proti legalizácii eutanázie je tiež ochrana zraniteľných osôb. Kritici upozorňujú, že osoby vo vysokom veku, pacienti s nevyliečiteľnými ochoreniami alebo osoby so zdravotným postihnutím môžu byť vystavené psychologickému, sociálnemu alebo ekonomickému tlaku, ktorý môže ovplyvniť ich rozhodovanie.[45] V takýchto situáciách môže byť problematické jednoznačne určiť či je rozhodnutie o ukončení života skutočne slobodným prejavom vôle. V odbornej literatúre sa zároveň objavuje argument tzv. šikmej plochy (slippery slope argument), podľa ktorého môže legalizácia eutanázie viesť k postupnému rozširovaniu podmienok jej prípustnosti nad rámec pôvodne zamýšľaných výnimočných prípadov.[46]

Zhrnutie, závery a odporúčania

Analýza problematiky práva na dobrú smrť ukazuje, že eutanázia nie je iba právnou otázkou, ale aj etickým, filozofickým a spoločenským fenoménom. Z textu článku vyplýva niekoľko kľúčových zistení.
Po prvé, medzinárodné právo neuznáva explicitne právo na smrť, avšak judikatúra ESĽP rozšírila výklad článku 8 ECHR tak, aby zahŕňal autonómne rozhodovanie jednotlivca o vlastnom tele. Rozhodnutia prípadov Pretty v. UK, Haas v. Switzerland **a** Lambert v. France ukázali, že súdy poskytujú štátom značný priestor pre reguláciu (*margin of appreciation*), avšak zároveň zdôrazňujú význam ochrany autonómie a dôstojnosti jednotlivca. Tento prístup umožňuje vyváženie individuálnych práv s ochranou spoločnosti a zraniteľných osôb.
Po druhé, etické a filozofické princípy sú neoddeliteľnou súčasťou právnej diskusie. Autonómia, dôstojnosť a dobrovoľnosť tvoria základ bioetickej argumentácie pri eutanázii. Zároveň právna doktrína v ČR a SR zdôrazňuje potrebu flexibilného prístupu, ktorý rešpektuje individuálne rozhodnutia, pričom zachováva ochranu života a prevenciu zneužitia.
Po tretie, medzinárodné a vnútroštátne trendy ukazujú, že právne systémy reagujú rôzne v závislosti od kultúrnych, historických a etických tradícií. V niektorých štátoch (napr. Holandsko, Belgicko) je eutanázia legálna a je legálne regulovaná, zatiaľ čo v ČR a SR je stále zakázaná, pričom právny rámec zdôrazňuje trestnoprávnu

[44] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy: An Argument Against Legalisation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 328 s. ISBN 9780521009331.
[45] FINNIS, John: *Natural Law and Natural Rights*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 518 s. ISBN 9780199580071.
[46] KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy: An Argument Against Legalisation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 328 s. ISBN 9780521009331.

zodpovednosť. Toto rozmanité prístupové spektrum reflektuje hodnotovú pluralitu a potrebu adaptívneho práva.

Odporúčania vyplývajúce z analýzy sú nasledovné:

1. Jasná legislatíva a procedurálne pravidlá – štáty by mali definovať podmienky, za ktorých je možné konať v súlade s právom a ochranou pacientov. Transparentnosť a jednoznačnosť pravidiel znižuje právnu neistotu a riziko zneužitia.
2. Interdisciplinárna diskusia – tvorcovia práva by mali spolupracovať s lekármi, etickými komisiami, filozofmi a zástupcami pacientov, aby zákony reflektovali aktuálne medicínske a spoločenské poznatky.
3. Ochrana zraniteľných osôb – systém musí zabezpečiť, aby právo na autonómne rozhodnutie neohrozovalo osoby s obmedzenou schopnosťou rozhodovania.
4. Vzdelávanie lekárov a súdov – odborné vzdelávanie je potrebné pre správne uplatnenie práva a etických princípov pri rozhodovaní o konci života.
5. Monitorovanie medzinárodných trendov – judikatúra ESĽP a legislatívne zmeny v iných štátoch poskytujú precedensy a odporúčania, ktoré môžu byť inšpiráciou pre vnútroštátnu reguláciu.
6. Etická reflexia spoločnosti – diskusia o eutanázii by mala byť otvorená, demokratická a zahrňovať hodnotovú pluralitu, aby právne riešenia zodpovedali spoločenským očakávaniam.

Nasledujúce úvahy predstavujú autorský normatívny pohľad na možné smerovanie budúceho vývoja právnej úpravy a nevyplývajú priamo z existujúceho stavu medzinárodného práva. Neuznanie práva na smrť v súčasných právnych poriadkoch predstavuje normatívny deficit, ktorý je čoraz ťažšie obhájiteľný v kontexte moderného chápania ľudských práv. Súčasné právne systémy síce deklarujú ochranu ľudskej dôstojnosti a autonómie, avšak v otázke konca života tieto princípy aplikujú selektívne. Výsledkom je vnútorný rozpor: jednotlivcovi je priznané právo rozhodovať o zásadných otázkach svojho života, ale odopiera sa mu rozhodnutie o jeho dôstojnom ukončení v situáciách extrémneho utrpenia.

Preto odmietam dogmatický model ochrany života, ktorý implicitne predpokladá, že štát je oprávnený rozhodovať o hodnote života jednotlivca lepšie než samotný jednotlivec. Takýto prístup je nielen filozoficky problematický, ale aj prakticky neudržateľný. Vedie k situáciám, v ktorých sú jednotlivci nútení znášať utrpenie proti svojej vôli alebo sú odkázaní na nelegálne a často nedôstojné riešenia. Právo, ktoré má slúžiť ochrane človeka, sa tak paradoxne stáva nástrojom jeho obmedzenia.

Z hľadiska systematiky ľudských práv nemožno právo na život interpretovať izolovane. Jeho obsah musí byť vykladaný v spojení s princípom ľudskej dôstojnosti a osobnej autonómie. Absolutizácia biologického života bez ohľadu na jeho kvalitu vedie k redukcii človeka na objekt ochrany, nie subjekt práv. Takýto výklad je v

rozpore s moderným konceptom ľudských práv, ktorý kladie dôraz na individualitu, slobodu a sebaurčenie.

Z normatívneho hľadiska možno uvažovať o postupnom smerovaní k explicitnejšiemu uznaniu konceptu „práva na dobrú smrť" ako súhrnného rámca ochrany autonómie a dôstojnosti jednotlivca na konci života. Takéto uznanie by malo byť podmienené splnením prísnych kritérií, ako sú dobrovoľnosť, informovaný súhlas pacienta, medicínske posúdenie zdravotného stavu a existencia neznesiteľného utrpenia. Súčasne je nevyhnutné zaviesť efektívne kontrolné mechanizmy, ktoré zabránia akémukoľvek zneužitiu tohto práva.

Záverom možno konštatovať, že odmietanie práva na smrť nie je prejavom dôslednej ochrany života, ale skôr prejavom hodnotovej nejednotnosti a neochoty reflektovať komplexnosť ľudskej existencie. Prijatie práva na dobrú smrť predstavuje nevyhnutný krok vo vývoji právneho štátu smerom k plnému rešpektovaniu autonómie jednotlivca, jeho dôstojnosti a práva rozhodovať o vlastnom živote a osude.

Zoznam použitej literatúry

1. ALEXY, Robert: *A Theory of Constitutional Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2002. 462 s. ISBN 9780198258216.
2. DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2012. 1680 s. ISBN 9788074004230.
3. DWORKIN, Gerald – FREY, R. G. – BOK, Sissela: *Euthanasia and Physician-Assisted Suicide.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 152 s. ISBN 9780521587891.
4. HARRIS, David – O'BOYLE, Michael – WARBRICK, Colin: *Law of the European Convention on Human Rights.* Oxford: Oxford University Press, 2018. 1056 s. ISBN 9780198785163.
5. KEOWN, John: *Euthanasia, Ethics and Public Policy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 558 s. ISBN 9781107618336.
6. KNAPP, Viktor: *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 8071790281.
7. RAZ, Joseph: *The Morality of Freedom.* Oxford: Oxford University Press, 1986. 435 s. ISBN 9780198248071.
8. BEAUCHAMP, Tom L. – CHILDRESS, James F.: *Principles of Biomedical Ethics*. 8th ed. New York: Oxford University Press, 2019. 512 s. ISBN 9780190640873.

Zoznam medzinárodných dokumentov a právnych predpisov

1. EURÓPSKA ÚNIA: *Charta základných práv Európskej únie.* 2000, čl. 1, 3. [online]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:12012P/TXT

2. ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV: *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.* Čl. 6. [online]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
3. RADA EURÓPY: *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach).* Čl. 2, 8. [online]. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf
4. ČESKÁ REPUBLIKA: Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, [online]. Dostupné na: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40
5. SLOVENSKÁ REPUBLIKA: Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, [online]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/300/

Judikatúra

1. Haas v. Switzerland, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 20. januára 2011, č. 31322/07. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-102940%22]}
2. Lambert v. France, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva (veľká komora) z 5. júna 2015, č. 46043/14. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-155352%22]}
3. Pretty v. United Kingdom, rozsudok Európsky súd pre ľudské práva z 29. apríla 2002, č. 2346/02. [online]. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60448%22]}

Kontaktné údaje

Mgr. Aleš Hajas
ales.hajas@gmail.com
Paneurópska vysoká škola (Ústav medzinárodného a európskeho práva)

Sekcia obchodného a hospodárskeho práva

„Správa a riadenie spoločností s účasťou obcí/miest alebo regiónu“

DUALITA POSTAVENIA ČLENA ŠTATUTÁRNEHO ORGÁNU V OBECNÝCH PODNIKOCH

DUALITY OF THE STATUS OF A MEMBER OF A STATUTORY BODY IN MUNICIPAL ENTERPRISES

Martin Spišák[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá špecifickým postavením členov štatutárnych orgánov v obchodných spoločnostiach s majetkovou účasťou územnej samosprávy. Hlavným cieľom je analýza duality ich postavenia, kde sa stretáva súkromnoprávna povinnosť konať s odbornou starostlivosťou (§ 135a Obchodného zákonníka) s verejnoprávnym poslaním obce a politickými zadaniami volených orgánov. Autor identifikuje kľúčové trecie plochy pri aplikácii pravidla podnikateľského úsudku (Business Judgment Rule) v prostredí, kde prioritou nemusí byť maximalizácia zisku, ale zabezpečenie služieb vo verejnom záujme. Príspevok kriticky skúma mieru záväznosti pokynov samosprávy voči štatutárovi a analyzuje judikatúru k otázke, či výkon politicky motivovaného, no ekonomicky nevýhodného pokynu zbavuje konateľa zodpovednosti za škodu voči spoločnosti a jej veriteľom.

Kľúčové slová: odborná starostlivosť, štatutárny orgán, samospráva, verejný záujem

Abstract: This paper examines the specific position of members of statutory bodies in business companies with capital participation of local self-government. The primary objective is to analyze the duality of their status, where the private-law obligation to act with due professional care (Section 135a of the Commercial Code) intersects with the public-law mission of the municipality and the political mandates of elected bodies. The author identifies key friction points in the application of the Business Judgment Rule within an environment where the priority may not be profit maximization, but rather the provision of services in the public interest. The paper critically evaluates the degree of binding force of municipal instructions towards the statutory representative and analyzes case law regarding whether the execution of a politically motivated but economically disadvantageous instruction exempts the director from liability for damages towards the company and its creditors.

Key words: professional care, statutory body, self-government, public interest

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra obchodného a hospodárskeho práva

Úvod

Obchodné spoločnosti založené obcami alebo vyššími územnými celkami (ďalej len „VÚC") predstavujú v slovenskom právnom poriadku špecifickú situáciu. Na jednej strane ide o súkromnoprávne korporácie podliehajúce režimu zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej len „ObZ") a na druhej strane sú nástrojom na realizáciu verejného záujmu samosprávy v zmysle zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch).
Tento dualizmus vytvára unikátnu, ba až „schizofrenickú" situáciu. Štatutárny orgán sa nachádza medzi dvomi protichodnými tlakmi: fiduciárnou povinnosťou voči spoločnosti a politickou lojalitou voči zakladateľovi (obci alebo VÚC). Ide teda o akési balansovanie medzi odbornou starostlivosťou podľa § 135a ObZ a zabezpečením služieb vo verejnom záujme, ktoré môžu stáť v protiklade s ekonomickou efektivitou obchodnej spoločnosti

Ústavnoprávny rámec a konflikt záujmov

V prvom rade je potrebné uviesť, čo rozumieme pod slovným spojením „obecný podnik", keďže slovenský právny poriadok takýto pojem neupravuje, a teda nedisponuje jeho legálnou definíciou. Môžeme tak súhrnne nazvať rôzne obchodné spoločnosti s podielom obce alebo VÚC (spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti), prípadne príspevkové organizácie, ktoré zabezpečujú najmä výkon komunálnych služieb. Obecný podnik je preto len zovšeobecňujúci pojem a nejde o osobitnú formu právnickej osoby.[2]
Postavenie štatutárneho orgánu v obecnom podniku nie je upravené len v ObZ, ale podlieha aj regulácii podľa ústavného zákona č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu (ďalej len „ústavný zákon"). Podľa čl. 3 ods. 2 ústavného zákona je verejným záujmom na účely tohto zákona taký záujem, ktorý prináša majetkový prospech alebo iný prospech všetkým alebo mnohým občanom.
Rozpor záujmov nastáva v momente, keď poslanec obce alebo VÚC uprednostní osobný záujem pred verejným. Hoci ústavný zákon generálne zakazuje verejným funkcionárom byť členmi štatutárnych orgánov podnikateľských subjektov, existuje dôležitá výnimka pre zastupovanie obce alebo VÚC v spoločnostiach s ich majetkovou účasťou.
Podľa čl. 5 ods. 4 ústavného zákona sa zákaz členstva v riadiacich orgánoch nevzťahuje na:
a) členstvo verejného funkcionára v orgáne právnickej osoby, ktoré vyplýva zo zákona alebo z výkonu funkcie verejného funkcionára,

[2] https://www.epi.sk/odborny-clanok/obecne-podniky-2023.htm

b) zastupovanie obce alebo vyššieho územného celku v orgánoch právnických osôb s ich majetkovou účasťou.

Ak je štatutárnym orgánom poslanec obce alebo VÚC, do jeho rozhodovania vstupuje aj povinnosť podľa zákona č. 369/1990 Zb. obhajovať záujmy obce a jej obyvateľov (§ 25 ods. 1 písm. d)). Obdobná povinnosť je upravená v § 12 ods. 2 písm. b) zákona č. 302/2001 Z. z.

V zmysle zákona o obecnom zriadení [§ 25 ods. 1 písm. d)] je poslanec povinný obhajovať záujmy obce a jej obyvateľov. Toto deklaratórne a na prvý pohľad jednoznačné ustanovenie má komplikovanú, a z hľadiska svojho naplňovania niekedy i kontroverznú povahu. Vychádzajúc z teórie obecnej samosprávy možno súhlasiť s názormi, že v pojme „obec" sú implicitne zahrnutí aj „obyvatelia obce",14) ktorých treba, spolu s „územím obce", považovať za jeden z podstatných znakov pojmového vymedzenia obce. Inak povedané, vymedzenie pojmu „obec" je z materiálneho hľadiska bez „obyvateľov obce" len ťažko predstaviteľné. Z toho však vyplýva, že ak poslanec obhajuje záujmy obce, tak potom obhajuje aj záujmy jej obyvateľov. Aj takýto záver je však do určitej miery zjednodušený, pretože zákon o obecnom zriadení neupravuje obsah pojmu „obecný záujem" ani „záujem obce", teda ich príslušnú obsahovú a rozsahovú determináciu (napr. dikciou... „pre účely tohto zákona sa obsahom pojmu záujem obce rozumie"), ani vo všeobecnosti, bez bližšej obsahovej determinácie.[3]

Povinnosť poslanca obhajovať záujmy obce znamená presadzovať v rámci výkonu svojej funkcie všeobecný, miestny záujem, ktorý sa odzrkadľuje v § 4 ods. 3 zákona SNR č. 369/1990 Zb. a predstavuje verejný záujem obce ako samosprávneho subjektu. Tento záujem nemusí byť vždy totožný so záujmom obyvateľa obce ako jednotlivca (§ 3 ods. 1). Za verejný záujem treba považovať záujem, ktorý predstavuje záujem väčšiny obyvateľov obce, ktorý je prospešný pre všetkých, resp. pre väčšinu (pozri tiež § 2 ods. 2 prvá veta).[4]

Základným kameňom zodpovednosti štatutárneho orgánu je § 135a ObZ (pre SRO) a § 194 ObZ (pre AS). Zákon vyžaduje výkon funkcie s „odbornou starostlivosťou", resp. náležitou starostlivosťou, v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov.

Podľa Tekeliho a Tomáša záujmom obce treba rozumieť rozvoj obce, zveľaďovanie obce, zveľaďovanie obecného majetku a takisto riadny výkon samosprávnych úloh

[3] PALÚŠ. I, HENCOVSKÁ, M.: *Mandát poslanca obecného zastupiteľstva – právna úprava a prax.* In: Justičná revue, 66, 2014, č. 11, s. 1303 – 1323.

[4] KOŠIČIAROVÁ, S.: Zákon o obecnom zriadení. Bratislava: Eurokódex, 2024. Dostupné online: https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-25-zakona-369-1990-Zb-od-20190201.htm.

obce.[5] Dokonca je poslanec povinný prehlbovať svoje vedomosti na účel kvalitnejšieho plnenia úloh súvisiacich s výkonom tejto funkcie.[6] Je potom žiadúce, aby svoje vedomosti rozvíjali aj v oblasti podnikania a manažmentu, za účelom vedenia a obchodnej podniku, resp. obecného podniku.
V obecných podnikoch je však definícia „záujmu spoločnosti" problematická. Kým v čisto súkromnej sfére je cieľom generovanie zisku, obecný podnik má v zakladateľskej listine často definovaný účel ako „uspokojovanie potrieb obyvateľov".[7]
Tu však nastáva kolízia: ak obec nariadi udržať ceny služieb na nízkej úrovni, ktorá generuje stratu, konateľ riskuje porušenie princípu ekonomickej racionality (odbornej starostlivosti). Ak nevyhovie, riskuje odvolanie z funkcie obecným alebo krajským zastupiteľstvom.
Vyvstáva tak otázka: Je uznesenie obecného zastupiteľstva pre štatutárny orgán automaticky záväzným pokynom? Domnievame sa, že samotné rozhodnutie zastupiteľstva nie je pre štatutára priamo záväzné (tým je až rozhodnutie valného zhromaždenia). Vykonanie ekonomicky nevýhodného pokynu len na základe politického zadania považujeme za porušenie povinnosti lojality voči spoločnosti.

Pravidlo podnikateľského úsudku v komunálnom prostredí

Slovenská úprava Business Judgment Rule (BJR) predpokladá, že štatutárny orgán nezodpovedá za škodu, ak konal informovane, v dobrej viere a v záujme spoločnosti. Pri obecných podnikoch sa však BJR určitým spôsobom modifikuje.
Informačná zložka: Štatutárny orgán by mal mať, resp. je povinný disponovať analýzou o dopade rozhodnutí obce/VÚC na likviditu obchodnej spoločnosti.
Teda BJR predpokladá, že výkon funkcie štatutárneho orgánu je informovaný a odborný. Aj napriek kompetentnému výkonu funkcie členov predstavenstva sa v praxi nemusí potvrdiť predpokladaná správnosť rozhodnutia predstavenstva. Uvedený princíp je vyjadrením podstaty podnikateľských úsudkov (business-judgement-rule), ktoré pracujú s predvídateľným rizikom, a preto sa pri hodnotení skutočnosti, či člen predstavenstva postupoval pri výkone svojej pôsobnosti s odbornou starostlivosťou, neskúma výsledok, ale činnosť (zaobstaranie a vyhodnotenie všetkých relevantných informácií, vydanie/participácia na vydaní rozhodnutia a jeho následné vykonanie v dobrej viere, že zvolený postup je v záujme spoločnosti).

[5] TEKELI. J, TOMÁŠ, L. *Komunálne právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. 201 s. ISBN: 978-80-7676-584-9.
[6] TEKELI, J., HOFFMANN, M., TOMÁŠ, L.: *Zákon o obecnom zriadení.* 2. Vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, 797 s. ISBN: 978-80-571-0359-2.
[7] Viď napr. Zakladateľská listina DPB, a.s

Princíp podnikateľského úsudku vychádza zo súdnych rozhodnutí v Spojených štátoch amerických a poskytuje ochranu členom predstavenstva v tom prípade, ak konali v dobrej viere so starostlivosťou, ktorú by zachovala primerane obozretná osoba v obdobnej pozícii za obdobných okolností a v záujme spoločnosti.
BJR samozrejme platí a bude platiť nielen v súkromných obchodných spoločnostiach, ale aj v obecných podnikoch. BJR ako kvalifikovaná imunita pre členov orgánov spoločnosti znamená, že v prípadoch, v ktorých členovia orgánov uplatňovali racionálny prístup a zvážili všetky dostupné informácie, odbornosť ich rozhodovania sa neposudzuje. Súd bude rešpektovať rozhodnutie, kým sa nepreukáže konflikt záujmov v ich rozhodovaní alebo strata nezávislosti pri rozhodovaní, ak nekonali v dobrej viere, ak konali spôsobom, ktorý nemôže byť priradený k rozumnému podnikateľskému účelu. Rozhodovanie musí byť v rámci výkonu funkcie, súd určí, či sa imunita bude aplikovať, dôkazné bremeno je na členovi orgánu.
V kontexte vyššie uvedenej kategorizácie je vzhľadom na určujúce prvky korektné ustáliť, že slovenská právna úprava je priraditeľná k ponímaniu podnikateľského úsudku ako kvalifikovanej imunity.[8]
V obecnom podniku sa záujem obchodnej spoločnosti čiastočne prekrýva s verejným záujmom. Avšak judikatúra (napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu SR v kontexte zodpovednosti za škodu) čoraz viac zdôrazňuje, že verejný záujem obce nemôže byť napĺňaný na úkor majetkovej substancie a solventnosti obchodnej spoločnosti ako samostatného právneho subjektu.
Podľa rozsudku Krajského súdu v Košiciach, sp. zn. 3Co/225/2014, z 19.05.2015: *„Majetkovoprávne úkony, o ktorých rozhoduje obecné zastupiteľstvo a ktoré urobil len starosta bez predchádzajúceho platného rozhodnutia obecného zastupiteľstva, nezaväzuje obec, pretože tu chýba prejav vôle obce. Obce sú verejnoprávnymi korporáciami a pokiaľ konajú vo veciach práva súkromného, nemožno tvorbu a prejavy ich vôle mechanicky posudzovať rovnako, akoby išlo napr. o obchodné spoločnosti; ide totiž o samosprávny subjekt sui generis. Schválenie právneho úkonu zo strany príslušného orgánu obce predstavuje podmienku platnosti právneho úkonu obce.“*[9]

[8] PATAKYOVÁ, M. § 194 [Voľba členov predstavenstva a výkon funkcie člena predstavenstva]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 885–886, ISBN 978-80-8232-018-6.

[9] Je nám zrejmé, že uvedené súdne rozhodnutie nepojednáva priamo o zodpovednosti štatutára obchodnej spoločnosti, avšak podľa nášho názoru je potrebné sa zamerať na skutočnosť, že súdne rozhodnutie chápe obce ako verejnoprávne korporácie a pokiaľ konajú vo veciach práva súkromného, nemožno tvorbu a prejavy ich vôle mechanicky posudzovať rovnako, akoby išlo napr. o obchodné spoločnosti; ide totiž o samosprávny subjekt sui generis. Z toho podľa našej mienky vyplýva aj špecifickosť obchodných podnikov.

Základnou východiskovou tézou judikatúry je, že majetok obchodnej spoločnosti je samostatný a teda od majetku jej spoločníkov (vrátane štátu či obce) oddelený a správa tohto majetku sa riadi osobitnými pravidlami.
Najvyšší súd Slovenskej republiky opakovane zdôraznil, že najmä kapitálové spoločnosti sú „majetkovo autonómne":

- pri ESPADA spol. s r. o. súd zdôraznil, že ide o kapitálovú obchodnú spoločnosť a majetok spoločnosti je oddelený od majetku spoločníkov; nemožno mechanicky stotožniť majetok obchodnej spoločnosti s majetkom vlastníkov podielov.[10]
- v trestnej veci DND INVEST s.r.o. súd výslovne uviedol, že majetok spoločnosti je „cudzou vecou" voči spoločníkovi – už len to umožňuje kvalifikovať konanie konateľa voči majetku obchodnej spoločnosti ako porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku.[11]
- v dovolacej trestnej veci emisných kvót (štátom vlastnená akciová spoločnosť) Najvyšší súd Slovenskej republiky nadviazal na túto líniu a opäť potvrdil, že majetok obchodnej spoločnosti nie je majetkom jej akcionára, ale ide o cudziu vec, s ktorou štatutár hospodári s odbornou starostlivosťou.[12]

Z uvedeného vyplýva niekoľko právnych záverov:

1. Obec ako 100 % akcionár/spoločník nemôže „voľne" používať majetok obchodnej spoločnosti, akoby šlo o jej vlastný majetok. Na úrovni súkromného práva sa posudzuje samostatne majetková sféra obchodnej spoločnosti a samostatne majetková sféra obce.
2. Štatutárne orgány obchodnej spoločnosti majú povinnosť chrániť majetok spoločnosti, nie majetok alebo politické záujmy spoločníka. Aj ak je týmto spoločníkom obec, správajú sa (z hľadiska korporačného a aj trestného práva) ako správcovia cudzej veci.
3. Ak zmluva uzavretá v mene obchodnej spoločnosti v podstate prenáša náklady verejného záujmu obce na obchodnú spoločnosť bez adekvátnej protihodnoty, vzniká konflikt s povinnosťou štatutárov konať s odbornou starostlivosťou a s dobrými mravmi, čo otvára priestor na neplatnosť a zodpovednosť za škodu.
4. Preto aj keď obec argumentuje, že „ide len o vnútorný presun" aktív v rámci skupiny (obec – jej 100 % matka), z hľadiska práva ide vždy o vzťah dvoch odlišných právnických osôb, medzi ktorými platia štandardné pravidlá korporačného a záväzkového práva.

[10] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2MCdo/9/2014, z 29.09.2015.
[11] Rozsudok Špecializovaného trestného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4T/26/2016, z 24.04.2017.
[12] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Tdo/75/2018, z 28.04.2020

Kľúčovou otázkou však je, do akej miery je štatutárny orgán obecného podniku viazaný rozhodnutiami valného zhromaždenia (ktorými sú v obci/VÚC napr. poslanci).
Trestná a obchodná judikatúra konzistentne kladie na štatutárov kapitálových obchodných spoločností povinnosť konať s odbornou starostlivosťou v záujme spoločnosti – aj vtedy, ak sú pod tlakom alebo „na pokyn" jediného spoločníka.
Ust. § 135a ObZ vyžaduje, aby konateľ pri rozhodovaní:

- zohľadnil všetky relevantné informácie,
- uprednostnil záujem spoločnosti a všetkých spoločníkov pred záujmom jedného spoločníka,
- dokumentoval účel a racionalitu svojich rozhodnutí.

V kauze DND INVEST súd zdôraznil, že konateľ nesmie „obetovať" majetok spoločnosti v prospech spriaznených subjektov alebo investora, hoci by s tým spoločník súhlasil.[13]
Súd konštatoval, že:

- porušenie povinnosti konať s odbornou starostlivosťou môže viesť nielen k občianskoprávnej zodpovednosti za škodu voči spoločnosti, ale aj k trestnoprávnej zodpovednosti za porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku;
- škoda zahŕňa aj ušlý zisk, teda majetkový prospech, ktorý by spoločnosť mohla dosiahnuť, ak by štatutári konali riadne.

Podľa § 135a ods. 3 ObZ, konateľ nezodpovedá za škodu, ak konal pri výkone rozhodnutia valného zhromaždenia. Tu však narážame na dôležitú výnimku: to neplatí, ak je uznesenie valného zhromaždenia v rozpore s právnymi predpismi, spoločenskou zmluvou alebo stanovami alebo ak ide o povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu.
Domnievame sa, že ak obecné zastupiteľstvo uloží konateľovi vykonať úkon, ktorý by viedol k úpadku obchodnej spoločnosti alebo k porušeniu povinností pri správe cudzieho majetku, konateľ je povinný takýto pokyn nevykonať. Je v jeho záujme spísať záznam s odôvodnením s uvedením, aký pokyn mal vykonať a prečo tento úkon nevykoval.
Súdy napr. v ČR, kde je úprava obdobná judikovali, že štatutár je „posledným filtrom" zákonnosti. Ak vykoná ekonomicky nezmyselný a škodlivý pokyn, nemôže sa zbaviť zodpovednosti poukazom na to, že „len plnil vôľu mesta". Veritelia spoločnosti majú totiž právo na to, aby štatutár chránil majetok spoločnosti bez ohľadu na politické zloženie zastupiteľstva.

[13] Rozsudok Špecializovaného trestného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4T/26/2016, z 24.04.2017.

Ak štatutár prijme rozhodnutie, ktoré je zjavne likvidačné pre spoločnosť len preto, aby splnil politický sľub napr. starostu, BJR ho neochráni, pretože nekonal v záujme obchodnej spoločnosti, ale v záujme politického akcionára/spoločníka.

Zodpovednosť voči veriteľom

Zodpovednosť štatutárny orgán nesie nie je len voči obci či VÚC (ako spoločníkovi), ale aj voči spoločnosti a nepriamo voči veriteľom. V momente, keď sa obecný podnik ocitne v kríze, povinnosť lojality sa presúva smerom k veriteľom. Politicky motivované nízke ceny služieb alebo vysoký počet zamestnancov v obecnom podniku môže viesť k trestnoprávnej zodpovednosti za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku (§ 237 Trestného zákona).

Politický pokyn

Zamýšľali sme sa nad tým, či je možné, aby bol pre obchodnú spoločnosť, resp. jej štatutárny orgán záväzný politický pokyn. Tým máme na mysli rozhodnutie spoločníka, ktoré nie je prijaté na valnom zhromaždení obecného podniku. Ako sme uviedli vyššie, samotný pokyn, ktorý nebol prijatý na valnom zhromaždení alebo v rámci rozhodnutia jediného spoločníka či akcionára nie je podľa nášho názoru právne záväzný.
Takýto pokyn by musel spĺňať isté kritéria, ktoré podľa nášho názoru mali znieť takto:

1. Ide o spoločnosť s jediným spoločníkom/akcionárom?
2. Je pokyn písomný a formálne správny?
3. Nespôsobí tento pokyn platobnú neschopnosť obchodnej spoločnosti?
4. Existuje krytie prípadnej straty v rozpočte mesta ?

Pokiaľ by na všetky uvedené podmienky bola kladná odpoveď „áno", teoreticky by mohlo ísť o prípustný politický pokyn, avšak samozrejme, zákon samotný by musel takúto možno predpokladať.

Záver

Dualita postavenia člena štatutárneho orgánu v obecných podnikoch je neudržateľná bez jasného vymedzenia hraníc medzi politickým rozhodovaním a manažérskym výkonom.
Štatutárny orgán obecného podniku je primárne viazaný ObZ, na druhej strane nie je pokynmi obecného zastupiteľstva, ktoré sú v rozpore s ekonomickým prežitím obchodnej spoločnosti.
Verejný záujem je zákonom stanoveným cieľom, ale súčasne musí byť krytý primeraným financovaním z rozpočtu obce/VÚC, a nemá dôjsť k zadlžovaniu obchodnej spoločnosti.

Pre prax odporúčame striktné oddeľovanie politických úloh od obchodného vedenia, pričom každý „politické pokyn" by mal prejsť testom zákonnosti a dopadovou štúdiou, aby štatutárny orgán mohol úspešne uplatniť svoju obranu cez § 135a alebo 194 ObZ.

Zoznam použitej literatúry

1. https://dpba.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/O%20podniku/DPB-Zakladate%C4%BEsk%C3%A1%20listina.pdf.
2. https://www.epi.sk/odborny-clanok/obecne-podniky-2023.htm.
3. KOŠIČIAROVÁ, S.: Zákon o obecnom zriadení. Bratislava: Eurokódex, 2024. Dostupné online: https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-25-zakona-369-1990-Zb-od-20190201.htm.
4. PALÚŠ. I, HENCOVSKÁ, M.: *Mandát poslanca obecného zastupiteľstva – právna úprava a prax.* In: Justičná revue, 66, 2014, č. 11, s. 1303 – 1323.
5. PATAKYOVÁ, M. § 194 [Voľba členov predstavenstva a výkon funkcie člena predstavenstva]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 885–886, ISBN 978-80-8232-018-6.
6. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach, sp. zn. 3Co/225/2014, z 19.05.2015.
7. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2MCdo/9/2014, z 29.09.2015.
8. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Tdo/75/2018, z 28.04.2020.
9. Rozsudok Špecializovaného trestného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4T/26/2016, z 24.04.2017.
10. TEKELI. J, TOMÁŠ, L. *Komunálne právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. 201 s. ISBN: 978-80-7676-584-9.
11. TEKELI, J., HOFFMANN, M., TOMÁŠ, L.: *Zákon o obecnom zriadení*. 2. Vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, 797 s. ISBN: 978-80-571-0359-2.
12. Ústavný zákon č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu.
13. Zakladateľská listina DPB, a.s.
14. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.
15. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zradení.
16. Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov.

Kontaktné údaje

JUDr. Martin Spišák
spisak24@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra obchodného a hospodárskeho práva

PREDURČENÉ NA ZÁNIK? ANALÝZA FUNGOVANIA MUNICIPÁLNYCH OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ

ARE THEY DOOMED TO FAIL? AN ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF MUNICIPAL COMMERCIAL COMPANIES

Richard Laura[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou hospodárenia a existenčnej stability municipálnych obchodných spoločností, ktoré sú zriaďované primárne na uspokojovanie verejnoprospešných potrieb. Vzhľadom na charakter týchto služieb, ktoré sú často prirodzene stratové, sa text sústreďuje na otázku, či samotný účel ich založenia môže predurčovať tieto subjekty k úpadku. Práca analyzuje, či je tento účel jediným determinujúcim faktorom alebo či do úspešnosti spoločností vstupujú aj ďalšie interné a externé vplyvy. Osobitná pozornosť je venovaná právnej úlohe zakladateľa, ktorý ako jediný spoločník či akcionár definuje účel spoločnosti, a skúma sa miera jeho zodpovednosti za škodu spôsobenú veriteľom v prípadoch, keď rozhodnutia zakladateľa už pri vzniku alebo počas existencie spoločnosti smerujú k jej potenciálnemu zániku.

Kľúčové slová: municipálne obchodné spoločnosti, zodpovednosť ovládajúcej osoby, úpadok, účel založenia

Abstract: The paper addresses the issue of the economic performance and existential stability of municipal commercial companies established primarily to provide services that serve the public interest. Given the nature of these services, which are often inherently loss-making, the text focuses on the question of whether the very purpose of their establishment may predetermine these entities to decline or failure. The paper examines whether this purpose represents the sole determining factor or whether additional internal and external influences also affect the success of such companies. Particular attention is devoted to the legal role of the founder, who, as the sole shareholder or sole member, defines the purpose of the company. The paper also explores the extent of the founder's liability for damage caused to creditors in situations where the founder's decisions—either at the time of the

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, externý doktorand na katedre Obchodného práva a hospodárskeho práva.

company's establishment or during its existence—may lead to its potential collapse or dissolution.

Key words: municipal companies, liability of the controlling person, insolvency, purpose of establishment

Úvod

Municipálne obchodné spoločnosti predstavujú osobitnú formu výkonu verejných úloh prostredníctvom súkromnoprávnej právnej formy.[2]
V slovenskom právnom poriadku môže obec vložiť svoj majetok do základného imania obchodnej spoločnosti alebo zo svojho majetku založiť právnickú osobu, čím vzniká právny základ pre vznik obchodných spoločností ovládaných samosprávou.[3] Ich zriaďovanie býva spravidla odôvodňované snahou zabezpečovať verejné služby, spravovať obecný majetok, podporovať miestny hospodársky rozvoj alebo organizačne oddeliť podnikateľské a prevádzkové činnosti od priamej štruktúry obecného úradu.[4]
Na rozdiel od čisto súkromných podnikateľských subjektov však municipálne spoločnosti nemožno hodnotiť výlučne podľa kritéria tvorby zisku. Ich činnosť je často viazaná na zabezpečovanie služieb vo verejnom záujme, pri ktorých obec sleduje širšie ciele, ako sú dostupnosť, kontinuita poskytovania, územná obslužnosť či cenová prijateľnosť služby. To sa týka najmä sektorov komunálnych služieb, dopravy, správy verejnej infraštruktúry[5] alebo iných oblastí, kde sa môžu vyskytovať prirodzené monopoly, vysoké fixné náklady alebo iné formy zlyhania trhu.
Samotná existencia verejného vlastníctva alebo obecnej kontroly však automaticky nezaručuje vyššiu efektívnosť alebo lepšie napĺňanie verejného záujmu.[6] Odborná literatúra poukazuje na to, že municipálne obchodné spoločnosti môžu síce prinášať určité výhody, napríklad väčšiu flexibilitu riadenia alebo schopnosť reagovať na

2 VOORN, Bart – GENUGTEN, Marieke van – VAN THIEL, Sandra: Private Law, Public Control: Municipally Owned Corporations in Slovakia. In: MARCOU, Gérard – WOLLMANN, Hellmut (eds.): Public and Social Services in Europe: From Public and Municipal to Private Sector Provision. London: Palgrave Macmillan, 2022.
3 § 11 ods. 4 písm. l) zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (ďalej len „**Zákon o obecnom zriadení**").
4 MIRALLES, Antonio – ZAFRA-GÓMEZ, José Luis: New Forms of Local Governance. In: Public Management Review, Roč. 13, č. 5 (2011), s. 667–687.
5 VOORN, Bart – GENUGTEN, Marieke van – VAN THIEL, Sandra: Private Law, Public Control: Municipally Owned Corporations in Slovakia. In: MARCOU, Gérard – WOLLMANN, Hellmut (eds.): Public and Social Services in Europe: From Public and Municipal to Private Sector Provision. London: Palgrave Macmillan, 2022.
6 OECD: OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. 82 s. ISBN 978-92-64-84613-5.

miestne potreby, no zároveň vytvárajú aj riziká. Medzi tieto riziká patrí najmä oslabenie verejnej kontroly, nižšia transparentnosť hospodárenia, potenciálne konflikty záujmov či prenos podnikateľského rizika na verejné rozpočty.[7]

V tejto súvislosti vyvstáva otázka, či zlyhanie niektorých municipálnych spoločností možno pripísať samotnej povahe činností, ktoré vykonávajú, alebo skôr spôsobu, akým boli riadené a kontrolované zo strany verejného vlastníka. Predmetom skúmania preto nie je len dôvod ich vzniku alebo deklarovaný verejný účel, ale aj to, či ekonomický model týchto spoločností nebol už od počiatku nastavený spôsobom, ktorý ich predurčoval k finančným problémom alebo k zániku. **Na základe uvedeného sa článok zameriava na tri základné otázky**. Po prvé, či niektoré municipálne obchodné spoločnosti neboli už svojím účelom alebo ekonomickým modelom fakticky odsúdené na zlyhanie. Po druhé, či v prípadoch ich úpadku nezohralo rozhodujúcu úlohu nedostatočné alebo nesprávne riadenie zo strany orgánov spoločnosti alebo jej verejného vlastníka. A napokon, ak by sa potvrdila niektorá z uvedených hypotéz, vzniká otázka, či možno uvažovať o právnej zodpovednosti zakladateľa alebo ovládajúcej osoby podľa § 66aa Obchodného zákonníka,[8] ktorý upravuje zodpovednosť osoby uplatňujúcej rozhodujúci vplyv na ovládanú spoločnosť.

Cieľom článku je nájsť odporúčania vhodnosti zakladania municipalných obchodných spoločností a aj preskúmať, či súčasný právny rámec umožňuje vyvodiť zodpovednosť voči verejným subjektom, ktoré prostredníctvom výkonu svojich vlastníckych práv mohli ovplyvniť ich hospodársky vývoj.

Historický exkurz

Privatizácia je v ekonomickej literatúre dlhodobo spájaná s predpokladom vyššej efektivity podnikov.[9] Tento predpoklad vychádza z toho, že súkromný vlastník je spravidla vystavený silnejšiemu tlaku na dosahovanie hospodárskeho výsledku, rast produktivity práce a efektívne využívanie kapitálu. Na rozdiel od verejného vlastníka nesleduje iba zachovanie prevádzky, ale aj jej ekonomickú návratnosť, čo vytvára prirodzený tlak na racionalizáciu nákladov, výkonnejšie riadenie a strategickejšie rozhodovanie. Aj preto sa privatizácia v odbornej diskusii často chápe ako nástroj,

[7] VOORN, Bart – VAN GENUGTEN, Marieke – VAN THIEL, Sandra: The efficiency and effectiveness of municipally owned corporations: a systematic review. In: Local Government Studies, Roč. 43, č. 5 (2017), s. 820–841.

[8] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej len „**Obchodný zákonník**").

[9] MEGGINSON, William L. – NETTER, Jeffry M.: From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization. In: Journal of Economic Literature, Roč. 39, č. 2 (2001), s. 321–389.

ktorý môže prispieť k odstraňovaniu neefektívnosti typickej pre časť štátnych a verejne vlastnených podnikov.[10]

Tieto závery potvrdzujú aj dostupné empirické analýzy.[11] Publikácia Privatizácia 3.0 uvádza, že štátne podniky vo väčšine prípadov dosahujú nižšiu výkonnosť než podniky v súkromnom vlastníctve. V podmienkach Slovenska bola ich produktivita približne o štvrtinu nižšia a mediánová rentabilita vlastného kapitálu dosahovala len asi tri štvrtiny úrovne súkromného sektora. Zároveň upozorňuje na to, že štátne podniky bývajú častejšie riadené byrokraticky, nie striktne ekonomicky, pričom ich fungovanie môže nepriaznivo vplývať aj na výkonnosť celého odvetvia. Privatizácia preto môže priniesť viacero pozitívnych efektov, najmä tvrdšiu rozpočtovú disciplínu, profesionálnejší manažment, rýchlejšie a flexibilnejšie rozhodovanie, ako aj lepší prístup ku kapitálu, technológiám a zahraničným trhom. Osobitný význam sa pritom pripisuje vstupu zahraničných investorov, ktorí do transformujúcich sa ekonomík neprinášali iba finančné zdroje, ale aj know-how, moderné postupy riadenia a širšie odbytové možnosti.

Problematike efektívnosti štátnych podnikov, ich riadenia a privatizácie v krajinách strednej a východnej Európy sa venuje rozsiahla odborná literatúra, na ktorú v minulosti upozornil aj INESS. Pre potreby tohto článku je však mimoriadne dôležitá najmä komparatívna štúdia Medzinárodného menového fondu a Európskej banky pre obnovu a rozvoj z roku 2019, ktorá analyzovala výkonnosť verejne vlastnených a súkromných podnikov v regióne strednej a východnej Európy. Autori vychádzali z finančných údajov medzinárodnej databázy ORBIS a z doplňujúcich lokálnych zdrojov, pričom do výskumu zahrnuli približne 10 000 štátnych podnikov — v širšom zmysle teda aj obecných či municipálnych spoločností — a 57 000 súkromných podnikov.[12]

Zistenia tejto štúdie sú pre hodnotenie municipálnych obchodných spoločností obzvlášť podstatné. Viac ako polovica štátnych podnikov dosahovala nižšie tržby na zamestnanca než porovnateľné súkromné podniky v rovnakom odvetví, pričom zároveň vykazovali vyššie priemerné osobné náklady na zamestnanca. Dôsledkom bola aj nižšia rentabilita vlastného kapitálu. V prípade Slovenska dosahovala mediánová rentabilita vlastného kapitálu štátnych podnikov iba približne 75 % úrovne súkromného sektora a ich produktivita bola o 25 % nižšia než pri súkromných

[10] INTERNATIONAL MONETARY FUND: Fiscal Monitor, April 2020, Chapter 3: State-Owned Enterprises: The Other Government. Washington, DC: International Monetary Fund, 2020.

[11] VLACHYNSKÝ, Martin: Privatizácia 3.0. Zdravšia ekonomika potrebuje menej štátnych podnikov. Bratislava: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, 2020. 33 s. Dostupné na internete: https://iness.sk/wp-content/uploads/PDF/privatizacia_3-0.pdf

[12] VLACHYNSKÝ, Martin: Privatizácia 3.0. Zdravšia ekonomika potrebuje menej štátnych podnikov. Bratislava: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, 2020. 33 s. Dostupné na internete: https://iness.sk/wp-content/uploads/PDF/privatizacia_3-0.pdf.

konkurentoch. Tieto údaje naznačujú, že verejné vlastníctvo samo osebe negarantuje efektívne fungovanie podniku a že aj municipálne spoločnosti nesú zvýšené riziko nižšej výkonnosti, vyšších nákladov a slabšej kapitálovej disciplíny. Práve v tomto bode sa ukazuje, že diskusia o privatizácii nie je iba ideologickou otázkou rozsahu štátu, ale aj praktickou otázkou kvality riadenia, motivácií vlastníka a dlhodobej udržateľnosti podnikov pôsobiacich vo verejnom vlastníctve.

Dôvody ich vzniku a súčasná opodstatnenosť

Aj keď viaceré štúdie dospievajú k záveru, že štátne vlastníctvo by malo v mnohých prípadoch ustupovať vlastníctvu súkromnému, tento záver nemožno aplikovať paušálne na všetky situácie. Existujú totiž prípady, v ktorých je zriaďovanie štátnych alebo municipálnych obchodných spoločností opodstatnené. Ide najmä o situácie, keď sa zabezpečuje prirodzený monopol alebo pôsobenie v sieťových odvetviach, keď je potrebné garantovať verejnú službu, a nie iba dosahovanie zisku, keď je žiaduce lepšie zosúladenie s lokálnym verejným záujmom, keď je potrebné zachovať kontrolu nad strategickými alebo citlivými aktívami, alebo keď trh nefunguje dostatočne efektívne, prípadne vôbec.[13]

Tieto dôvody vytvárajú základný rámec opodstatnenosti verejného vlastníctva. Otázkou však zostáva, či má byť každá verejná služba zabezpečovaná municipálnou obchodnou spoločnosťou, alebo či by mala byť predmetná služba obstarávaná v súťaži. Bez akýchkoľvek pochybností platí, že cieľom každého hospodára má byť racionálne a efektívne nakladanie s majetkom. Ak nie je možné dosiahnuť zisk, potom má byť cieľom aspoň minimalizácia straty. Kritérium zisku alebo straty však nemôže byť jediným hľadiskom pri posudzovaní vhodnosti municipálneho podniku.

Rovnako dôležitá je aj otázka aktív, ktoré majú slúžiť verejnému účelu. Na zabezpečenie toho, aby konkrétne aktívum skutočne dlhodobo plnilo verejný účel, podľa nášho názoru nepostačuje iba prísľub súkromného sektora alebo zmluvný záväzok. Príkladom môže byť autobusová stanica v Bratislave[14] alebo prípad PKO, v rámci ktorého sa uvažovalo aj o verejnom využití vrátane planetária.[15] Stratou takéhoto aktíva verejnosť fakticky stráca možnosť určovať jeho využitie vo verejnom

[13] OECD: OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. 82 s. ISBN 978-92-64-84613-5.

[14] Priestor pre autobusy na AS Nivy sa zmenšuje, mesto situácia mrzí, no nevie ju zmeniť. In: Bratislavské noviny, 25. februára 2026. Dostupné na internete: https://www.bratislavskenoviny.sk/doprava/87689-priestor-pre-autobusy-na-as-nivy-sa-zmensuje-mesto-situacia-mrzi-no-nevie-ju-zmenit.

[15] Planetárium nebude: Zbúrané PKO na bratislavskom nábreží nahradia luxusné byty. Developer sľubuje londýnsku architektúru. In: Správy STVR, 9. novembra 2025. Dostupné na internete: https://spravy.stvr.sk/2025/11/zburane-pko-na-bratislavskom-nabrezi-nahradia-stovky-luxusnych-bytov-developer-slubuje-londynsku-architekturu/

záujme. Obdobne treba pristupovať aj k rozvoju infraštruktúry, ktorá má plniť verejný účel a zároveň musí byť rozvíjaná strategicky a dlhodobo.

Preto je potrebné pri každom zámere identifikovať, či podnik zriadený municipalitou bude ekonomicky efektívny, či bude vlastniť alebo spravovať strategické a pre verejnosť dôležité aktíva, a následne vyhodnotiť, či je založenie takejto spoločnosti odôvodnené. Ak tieto podmienky splnené nie sú, môže byť vhodnejším riešením, aby sa poskytovanie danej verejnej služby zabezpečovalo prostredníctvom súťaže, ako je to napríklad pri prímestskej doprave.

Nižšie preto ponúkame aj príkladné odporúčanie, ako postupovať pri posudzovaní vhodnosti založenia municipálnej obchodnej spoločnosti:

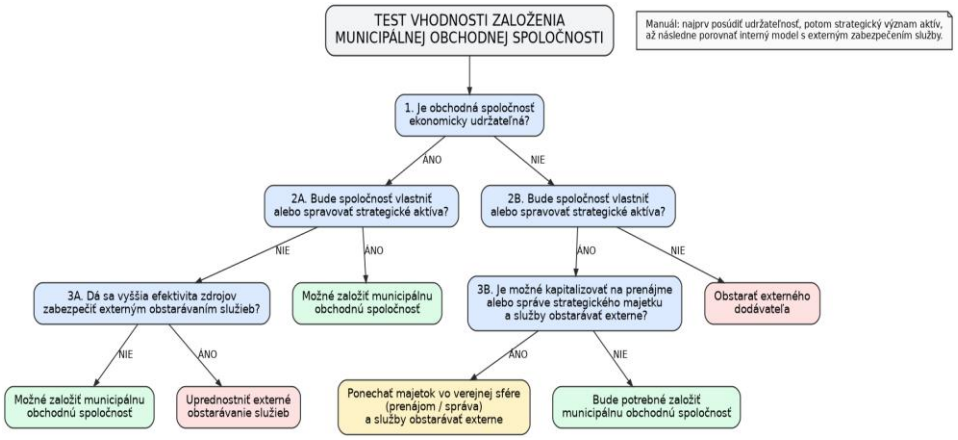

Vlastné spracovanie.

Riadenie, efektivita a agentúrne problémy

Riadenie, efektivita a agentúrne problémy patria medzi hlavné riziká municipálnych obchodných spoločností. Na rozdiel od súkromných podnikov tu často nevystupuje jeden jasný vlastník s jednoznačným cieľom, **ale viacero principálov, konkrétne obec, volení predstavitelia, zastupiteľstvo aj verejnosť, ktorí môžu od spoločnosti očakávať rozdielne, ba aj protichodné výsledky**. Manažment ako agent tak čelí nejasným signálom, či má uprednostniť hospodárnosť, dostupnosť služby, zamestnanosť alebo politické priority.[16]

S tým súvisí aj riziko, že municipálna spoločnosť nebude plniť len ekonomické a verejnoprospešné úlohy, ale aj krátkodobé politické ciele. Môže ísť napríklad o udržiavanie cien pod ekonomickou úrovňou, zachovanie neefektívnych pracovných

[16] SHIRLEY, Mary M.: Why Performance Contracts for State-Owned Enterprises Haven't Worked. Washington, DC: World Bank, 1998. Public Policy for the Private Sector, Note No. 150. Dostupné na internete: https://documents1.worldbank.org/curated/en/763341468779097070/pdf/18441-Replacement-file-150SHIRL.pdf

miest alebo odkladanie nepopulárnych rozhodnutí.[17] V takom prostredí sa oslabuje tlak na efektivitu, rozplýva sa zodpovednosť a zvyšuje sa riziko neefektívneho hospodárenia.

Zodpovednosť zakladateľa a ovládajúcej osoby

Ako už bolo uvedené, pri municipálnych obchodných spoločnostiach nemusí byť prioritou vždy dosahovanie zisku. Práve z tohto dôvodu môže nastať situácia, keď konanie municipality ako ovládajúcej osoby vedome alebo aj nevedome spôsobí ujmu tretím osobám, najmä veriteľom ovládanej spoločnosti. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na § 66aa Obchodného zákonníka, podľa ktorého *„ovládajúca osoba zodpovedá veriteľom ovládanej osoby za škodu spôsobenú jej úpadkom, ak svojím konaním k tomuto úpadku podstatne prispela. Tejto zodpovednosti sa však môže zbaviť, ak preukáže, že postupovala informovane a v dobrej viere, že koná v prospech ovládanej osoby*."

Pre správne pochopenie tohto inštitútu je potrebné sústrediť sa najmä na tri základné prvky. Po prvé, ide o zodpovednosť voči veriteľom za škodu spôsobenú úpadkom ovládanej osoby. Po druhé, musí byť preukázané, že ovládajúca osoba svojím konaním k úpadku podstatne prispela. Po tretie, rozhodujúce je aj to, či ovládajúca osoba vie preukázať, že konala informovane a v dobrej viere v prospech ovládanej spoločnosti.

Odborná literatúra pritom uvádza, *„že najčastejšie pôjde o zásahy ovládajúcej osoby do majetkovej sféry ovládanej spoločnosti. Konaním, ktorým môže ovládajúca osoba podstatne prispieť k úpadku, však nemusí byť iba priamy majetkový zásah. Môže ním byť aj odvolanie štatutárneho orgánu bez súčasného ustanovenia nového, alebo pokyn na ukončenie zmluvy, ktorá je zásadná pre fungovanie ovládanej spoločnosti*." [18]

Odborná literatúra uvádza ako typický prípad uplatnenia tejto zodpovednosti situáciu, keď ovládajúca osoba odvolá štatutárny orgán bez toho, aby súčasne zabezpečila jeho náhradu. Otázkou však zostáva, ako posudzovať prípady, keď ovládajúca osoba ako subjekt vykonávajúci pôsobnosť valného zhromaždenia síce štatutárny orgán ustanoví, no do tejto funkcie zvolí osobu bez potrebných odborných vedomostí alebo praktických skúseností na jej riadny výkon. Obdobnú otázku možno nastoliť aj v situácii, keď ovládajúca osoba ešte v postavení zriaďovateľa založí obchodnú spoločnosť napriek tomu, že si už v čase jej vzniku musí byť vedomá vysokej pravdepodobnosti jej ekonomického zlyhania.

---

[17] VLACHYNSKÝ, Martin: Privatizácia 3.0. Zdravšia ekonomika potrebuje menej štátnych podnikov. Bratislava: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, 2020. 33 s. Dostupné na internete: https://iness.sk/wp-content/uploads/PDF/privatizacia_3-0.pdf.

[18] PATAKYOVÁ, Mária a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 321, ISBN 978-80-8232-018-6.

Ad 1) Začnime druhou z nastolených otázok, a to otázkou založenia spoločnosti, ktorá je už od svojho vzniku predurčená na ekonomický neúspech. Máme za to, že ak je samotný podnikateľský zámer alebo koncepcia takejto obchodnej spoločnosti od počiatku nevykonateľná, nemožno tento nedostatok odstrániť ani jej následným efektívnym riadením či organizáciou. V takom prípade boli naplanené podmienky pre aplikáciu § 66aa obchodného zákonníka a zriaďovateľ by mal niesť zodpovednosť za to, že spoločnosť vôbec založil.

Ovládajúca osoba síce nezodpovedá za úpadok ovládanej osoby, ak preukáže, že postupovala informovane a v dobrej viere, že koná v prospech ovládanej osoby, práve v tomto bode však vzniká zásadná otázka dôkazného bremena. Domnievame sa, že ak poškodená strana preukáže, že v minulosti už existovali obchodné spoločnosti zabezpečujúce rovnaké služby alebo vykonávajúce obdobný predmet podnikania, môže tým významne oslabiť tvrdenie zriaďovateľa, že pri založení novej spoločnosti konal informovane a v jej prospech. Za takejto situácie sa dôkazná pozícia presúva na zriaďovateľa, teda ovládajúcu osobu, ktorá musí preukázať, že založenie spoločnosti bolo aj napriek týmto okolnostiam racionálne, odôvodnené a sledovalo legitímny cieľ.

Tento problém je mimoriadne významný najmä pri municipálnych obchodných spoločnostiach, ktoré plnia verejné úlohy. Ako už bolo uvedené, nie každá municipálna obchodná spoločnosť môže alebo musí dosahovať zisk. Ak však jej zriaďovateľ dlhodobo kryje straty, napríklad prostredníctvom kapitálových fondov alebo iných foriem finančnej podpory, musí zároveň niesť zodpovednosť za riziká takéhoto modelu. **Nemožno pripustiť, aby verejný subjekt nechal takúto spoločnosť po nadmernom zadlžení prejsť konkurzom a následne bez ďalšieho založil novú spoločnosť na plnenie tej istej úlohy**.

Práve preto by subjekty verejného práva mali pri zabezpečovaní verejných služieb dôsledne zvažovať aj alternatívne modely, ktoré umožňujú efektívnejšie rozloženie rizík. Jedným z nich môže byť napríklad zabezpečenie služby prostredníctvom zmluvy o službách vo verejnom záujme, pri ktorej časť podnikateľského a prevádzkového rizika nesie externý poskytovateľ, a nie novozaložená municipálna obchodná spoločnosť.

Ad 2) Ďalšou z nastolených otázok je, či môže vzniknúť zodpovednosť za škodu aj v prípade, ak je do funkcie štatutárneho orgánu zvolená osoba, ktorá nemá potrebné odborné predpoklady, skúsenosti a manažérske schopnosti na riadne a efektívne vedenie obchodnej spoločnosti.

Platný právny poriadok v súčasnosti na osoby obsadzované do riadiacich funkcií nekladie osobitné odborné požiadavky. Na prvý pohľad by sa preto mohlo zdať, že valné zhromaždenie môže do funkcie zvoliť prakticky akúkoľvek osobu.

Podľa § 415 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník je *„každý povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, majetku, prírode a životnom prostredí.*" Z

tohto všeobecného preventívneho ustanovenia možno vyvodiť, že ani valné zhromaždenie by nemalo do funkcie štatutárneho orgánu zvoliť osobu, o ktorej je už v čase voľby zrejmé, že nedisponuje schopnosťami a vedomosťami potrebnými na výkon takejto exekutívnej funkcie. **Vyššie uvedené v spojení s §66aa nám dáva podľa nášho názoru návod ako rozšíriť aplikáciu, a použitie inštitútu zodpovednosti za škodu ovládajúcej osoby**.

Vzťah medzi § 66aa a zodpovednosťou za škodu štatutárnych orgánov

Podľa § 415 Občianskeho zákonníka je *„každý povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, majetku, prírode a životnom prostredí.*" Otázkou však zostáva, ako široko treba pojem *„každý*" v tomto ustanovení vykladať. Je zrejmé, že ide o neurčité všeobecné zámeno, ktorým zákonodarca vyjadruje všeobecnú povinnosť správať sa tak, aby sa predchádzalo vzniku škody. Odborná literatúra v tejto súvislosti uvádza, že *„od každého je možné v zásade očakávať, že sa bude správať ako priemerne rozumná osoba*", a zároveň zdôrazňuje, že zákon ukladá každému povinnosť zachovávať taký stupeň opatrnosti, pozornosti a starostlivosti, ktorý od neho možno vzhľadom na konkrétne časové a miestne pomery rozumne požadovať a ktorý je objektívne spôsobilý zabrániť vzniku škody alebo aspoň obmedziť riziko jej vzniku.[19] Vzhľadom na vyššie uvedené zastávame názor, že pojem „každý" je potrebné vykladať čo najširším možným spôsobom.

Význam zamerania sa na slovo *„každý*" v rámci všeobecnej preventívnej povinnosti podľa § 415 Občianskeho zákonníka spočíva v tom, že otvára priestor na širší výklad okruhu subjektov, ktoré môžu niesť zodpovednosť za predchádzanie škode. **Ustanovenie, podľa ktorého je každý povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám, nemožno zužovať iba na osoby, ktoré škodu spôsobujú bezprostredne. Naopak, jeho význam sa prejavuje práve v situáciách, keď ku škode vedie sled viacerých rozhodnutí a konaní rôznych subjektov**. Takto formulovaná preventívna povinnosť preto umožňuje skúmať, či zodpovednosť nemožno vyvodiť aj voči osobe, ktorá svojím rozhodnutím vytvorila podmienky pre vznik škodlivého následku.

V tejto súvislosti nadväzujeme na prvú z nastolených otázok, a to na vymenovanie štatutárneho orgánu, ktorý už od počiatku nespĺňal predpoklady na kvalifikovaný výkon svojej funkcie. Ako už bolo uvedené vyššie, máme za to, že takéto konanie

[19] PINTÉROVÁ, Dominika: Teoreticko-aplikačné fundamenty koncepcie zodpovednosti ovládajúcej osoby za úpadok ovládanej osoby. Bratislavské právnické fórum 2020: výzvy advokáta v kontexte skupín spoločnosti, teoretické a aplikačné problémy. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 a LACKO, Pavel: Podmienky a problematické body novoprijatej zodpovednosti ovládajúcej osoby za úpadok ovládanej osoby. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019.

možno za určitých okolností posudzovať aj podľa § 66aa Obchodného zákonníka, najmä ak voľba zjavne nespôsobilej osoby predstavovala jeden z faktorov, ktoré podstatne prispeli k úpadku obchodnej spoločnosti. Popri tom však vzniká ďalšia otázka, a to či sa preventívna povinnosť mala vzťahovať aj na samotnú osobu navrhnutú do funkcie štatutárneho orgánu. Inak povedané, možno sa pýtať, či osoba, ktorá si bola vedomá svojej neodbornosti alebo nedostatku skúseností, nemala povinnosť funkciu odmietnuť.

Podľa nášho názoru sa však preventívna povinnosť pri výbere štatutárneho orgánu vzťahuje predovšetkým na ovládajúcu osobu vykonávajúcu pôsobnosť valného zhromaždenia. Práve táto osoba rozhoduje o tom, kto bude do funkcie ustanovený, a má preto možnosť aj povinnosť posúdiť, či zvolený kandidát disponuje odbornými znalosťami, praktickými skúsenosťami a osobnostnými predpokladmi potrebnými na riadny výkon funkcie.

Rozhodujúci moment nastáva prijatím funkcie. Tým na seba štatutárny orgán preberá povinnosti a zodpovednosť spojené s výkonom funkcie, vrátane režimu podľa § 135a Obchodného zákonníka. V praxi to znamená, že za následné vady riadenia spoločnosti bude fakticky primárne zodpovedať samotný štatutár. Práve tu však vzniká zásadný problém. Ak sa celá zodpovednosť sústredí až na osobu nekvalifikovaného člena štatutárneho orgánu po prijatí funkcie, môže sa tým fakticky stratiť z dohľadu zodpovednosť ovládajúcej osoby za jeho pôvodné ustanovenie do funkcie. **Inými slovami, osoba, ktorá vykonala chybný výber, môže zostať mimo dosahu súkromnoprávnej zodpovednosti, zatiaľ čo dôsledky jej rozhodnutia ponesie najmä samotný člen štatutárneho orgánu a v konečnom dôsledku aj veritelia spoločnosti.**

Na prvý pohľad sa môže javiť táto otázka ako čisto teoretická alebo marginálna. V skutočnosti však ide o problém s významnými praktickými dôsledkami. Ak nekvalifikovaný štatutár spôsobí spoločnosti škodu a jeho majetok nebude postačovať na uspokojenie nárokov veriteľov, právo veriteľov na náhradu škody zostane iba formálne. Veritelia síce budú mať voči štatutárovi právny nárok, no ten nemusí byť reálne vymožiteľný. Ak by zároveň nebolo možné účinne postihnúť ovládajúcu osobu, ktorá takého štatutára do funkcie ustanovila, vzniká v systéme ochrany veriteľov zjavná medzera. **O to viac je táto otázka aktuálna najmä pri politických nomináciách v municipálnych obchodných spoločnostiach, kedy odbornosť ustupuje lojalite**.

Tento problém ešte zvýrazňuje skutočnosť, že § 66aa Obchodného zákonníka a osobitné ustanovenia o zodpovednosti štatutárneho orgánu predstavujú samostatné a navzájom oddelené režimy zodpovednosti.[20] **Medzi nimi absentuje jasné**

[20] ŠTEVČEK, Marek a kol.: Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 1444, ISBN 978-80-7400-770-5.

prepojenie, ktoré by umožňovalo komplexne riešiť napríklad situácie, v ktorých škoda vznikla v dôsledku nesprávneho výberu štatutára a následne aj jeho nesprávneho výkonu funkcie. Právna úprava tak dostatočne nereflektuje prípad, keď k poškodeniu veriteľov nevedie len individuálne pochybenie štatutára, ale už samotné rozhodnutie ovládajúcej osoby ustanoviť do funkcie osobu zjavne nespôsobilú.

Práve z tohto dôvodu považujeme za potrebné venovať osobitnú pozornosť slovu „*každý*" v rámci všeobecnej preventívnej povinnosti. Jeho význam nespočíva iba v deklarovaní všeobecnej morálnej zásady, ale aj v tom, že umožňuje širší výklad okruhu osôb povinných predchádzať škode. V prípade výberu štatutárneho orgánu by tak preventívna povinnosť mala dopadať predovšetkým na ovládajúcu osobu vykonávajúcu pôsobnosť valného zhromaždenia, keďže práve ona má rozhodujúci vplyv na to, kto bude spoločnosť riadiť. Takýto výklad je však za súčasnej právnej úpravy prakticky zjavne nemožný.

Záver

Pre potreby tejto práce z právneho hľadiska je nutné primárne posudzovať aspekt zodpovednosti. Účel založenia obchodných spoločností alebo ich ekonomická výkonnosť sú právne významné najmä vtedy, ak v dôsledku ich existencie vznikne škoda tretej osobe, najmä veriteľom spoločnosti.

Podľa nášho názoru možno § 66aa Obchodného zákonníka v spojení s prevenčnou povinnosťou podľa § 415 Občianskeho zákonníka vykladať natoľko široko, že za právne relevantné konanie ovládajúcej osoby nemožno považovať len priame zásahy do riadenia spoločnosti, ale aj samotné založenie obchodnej spoločnosti za okolností, keď bolo možné predvídať jej neudržateľnosť, alebo menovanie zjavne nevhodného štatutárneho orgánu.

Ustanovenie § 66aa Obchodného zákonníka predpokladá splnenie viacerých podmienok. V prvom rade musí vzniknúť škoda veriteľom v dôsledku úpadku ovládanej osoby. Zároveň je potrebné preukázať, že ovládajúca osoba svojím konaním k tomuto úpadku podstatne prispela. Významnú úlohu napokon zohráva aj to, či ovládajúca osoba dokáže preukázať, že konala informovane a v dobrej viere v prospech ovládanej spoločnosti. Pokiaľ ide o samotné porušenie povinnosti, to možno podľa nášho názoru odvodiť zo všeobecnej prevenčnej povinnosti podľa § 415 Občianskeho zákonníka.

Máme za to, že táto právna úprava je koncipovaná nadštandardne široko a umožňuje postihnúť aj také konania zakladateľa, ktorými už pri vzniku spoločnosti alebo pri obsadzovaní jej orgánov vytvára predpoklady jej budúceho úpadku. Máme za, že tento inštitút je praxi opomínaný, a to aj napriek svojej možnej využiteľnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. INTERNATIONAL MONETARY FUND: Fiscal Monitor, April 2020, Chapter 3: State-Owned Enterprises: The Other Government. Washington, DC: International Monetary Fund, 2020.
2. LACKO, Pavel: Podmienky a problematické body novoprijatej zodpovednosti ovládajúcej osoby za úpadok ovládanej osoby. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019.
3. MEGGINSON, William L. – NETTER, Jeffry M.: From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization. In: Journal of Economic Literature, Roč. 39, č. 2 (2001), s. 321 – 389.
4. MIRALLES, Antonio – ZAFRA-GÓMEZ, José Luis: New Forms of Local Governance. In: Public Management Review, Roč. 13, č. 5 (2011), s. 667 – 687.
5. OECD: OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. 82 s. ISBN 978-92-64-84613-5.
6. PATAKYOVÁ, Mária a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-8232-018-6.
7. PINTÉROVÁ, Dominika: Teoreticko-aplikačné fundamenty koncepcie zodpovednosti ovládajúcej osoby za úpadok ovládanej osoby. In: Bratislavské právnické fórum 2020: výzvy advokáta v kontexte skupín spoločnosti, teoretické a aplikačné problémy. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020.
8. Planetárium nebude: Zbúrané PKO na bratislavskom nábreží nahradia luxusné byty. Developer sľubuje londýnsku architektúru. In: Správy STVR, 9. novembra 2025. Dostupné na internete: https://spravy.stvr.sk/2025/11/zburane-pko-na-bratislavskom-nabrezi-nahradia-stovky-luxusnych-bytov-developer-slubuje-londynsku-architekturu/
9. Priestor pre autobusy na AS Nivy sa zmenšuje, mesto situácia mrzí, no nevie ju zmeniť. In: Bratislavské noviny, 25. februára 2026. Dostupné na internete: https://www.bratislavskenoviny.sk/doprava/87689-priestor-pre-autobusy-na-as-nivy-sa-zmensuje-mesto-situacia-mrzi-no-nevie-ju-zmenit
10. SHIRLEY, Mary M.: Why Performance Contracts for State-Owned Enterprises Haven't Worked. Washington, DC: World Bank, 1998. Public Policy for the Private Sector, Note No. 150. Dostupné na internete: https://documents1.worldbank.org/curated/en/763341468779097070/pdf/18441-Replacement-file-150SHIRL.pdf
11. ŠTEVČEK, Marek a kol.: Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5.

12. VLACHYNSKÝ, Martin: Privatizácia 3.0. Zdravšia ekonomika potrebuje menej štátnych podnikov. Bratislava: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, 2020. 33 s. Dostupné na internete: https://iness.sk/wp-content/uploads/PDF/privatizacia_3-0.pdf
13. VOORN, Bart – GENUGTEN, Marieke van – VAN THIEL, Sandra: Private Law, Public Control: Municipally Owned Corporations in Slovakia. In: MARCOU, Gérard – WOLLMANN, Hellmut (eds.): Public and Social Services in Europe: From Public and Municipal to Private Sector Provision. London: Palgrave Macmillan, 2022.
14. VOORN, Bart – VAN GENUGTEN, Marieke – VAN THIEL, Sandra: The efficiency and effectiveness of municipally owned corporations: a systematic review. In: Local Government Studies, Roč. 43, č. 5 (2017), s. 820 – 841.

Kontaktné údaje

Mgr. Richard Laura
laura2@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, externý doktorand na katedre Obchodného práva a hospodárskeho práva

INTERVENCIA OBECNÉHO ZASTUPITEĽSTVA DO ČINNOSTI OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI OBCE

INTERFERENCE BY THE MUNICIPAL COUNCIL IN THE OPERATIONS OF THE MUNICIPALITY'S COMMERCIAL ENTITY

Aneta Kšenžighová[1]

Abstrakt: Zakladanie obchodných spoločností obcami nie je v podmienkach Slovenskej republiky nič výnimočné. Okrem zabezpečovania verejných potrieb a napĺňania verejnoprospešných cieľov sú takéto obchodné spoločnosti zakladané aj za účelom realizácie podnikateľských aktivít obcí. Napriek tomu, že obec ako spoločník obchodnej spoločnosti musí pri výkone svojich práv rešpektovať režim súkromného práva a postupovať v súlade s ním, osobitná právna úprava zakotvuje osobitné oprávnenia obecného zastupiteľstva vo vzťahu k obchodnej spoločnosti obce, poukazujúc na zabezpečenie transparentnosti a efektívnosti nakladania s majetkom obce. Príspevok na podklade rozhodovacej činnosti súdov analyzuje rozsah oprávnení obecného zastupiteľstva vo vzťahu k obchodnej spoločnosti obce, syntetizuje ich charakter a spôsob ich realizácie. Zároveň poukazuje na aplikačné problémy, vyúsťujúce do vzniku súdnych sporov, ale aj do intervencii obecného zastupiteľstva do činnosti obchodnej spoločnosti obce, ktoré nemajú oporu v zákone.

Kľúčové slová: obchodná spoločnosť, obec, obecné zastupiteľstvo, valné zhromaždenie, majetok obce.

Abstract: The establishment of commercial companies by municipalities is not unusual in the Slovak Republic. In addition to meeting public needs and fulfilling public-benefit objectives, such commercial companies are also established for the purpose of carrying out the municipalities' business activities. Although a municipality, as a partner in a commercial company, must respect the rules of private law and act in accordance with them when exercising its rights, specific legislation establishes special powers for the municipal council in relation to the municipality's commercial company, with a view to ensuring transparency and efficiency in the management of municipal

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva.

assets. Based on judicial decisions, this article analyzes the scope of a municipal council's powers with respect to a municipality-owned commercial entity, the nature of those powers, and the manner in which they are exercised. It also highlights practical challenges that lead not only to litigation but also to interventions by the municipal council in the operations of the municipality-owned commercial entity that lack a legal basis.

Key words: business entity, municipality, municipal council, shareholders' meeting, municipal property

Úvod

Kapitálová obchodná spoločnosť je právnickou osobou súkromného práva a na tejto jej povahe nič nemení ani skutočnosť, ak je vo vlastníctve alebo spoluvlastníctve štátu, vyššieho územného celku, mesta, či obce. Zákon umožňuje obciam využívať ich majetok aj na podnikateľskú činnosť.[2] Dôvody zakladania obchodných spoločností môžu byť rôzne. Sú zväčša motivované potrebou zabezpečenia sociálnych potrieb obyvateľov, no vylúčiť nemožno ani ziskovú motiváciu miest a obcí na ich zakladanie v niektorých špecifických oblastiach.[3] Príjmy z podnikateľských aktivít tak môžu tvoriť dôležitú časť príjmov rozpočtov miestnej samosprávy.[4] V podmienkach Slovenskej republiky uskutočňujú obchodné spoločnosti zakladané obcami[5] rôzne spektrum činností, zahŕňajúc kultúrne[6] a stavebné[7] činnosti,

[2] Ustanovenie § 8 ods. 4 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, v zmysle ktorého: *„Majetok obce možno použiť najmä na verejné účely, na podnikateľskú činnosť a na výkon samosprávy obce."*

[3] K analýze finančnej situácie 22 obecných korporácií (MOC) v plnom vlastníctve ôsmich hlavných regionálnych miest v Slovenskej republike pozri: HUDÁKOVÁ STAŠOVÁ, Lenka – TUŠAN, Radoslav: Financial Situation of Municipally Owned Corporations. Evidence from the Slovak Republic. In: Lex Localis - Journal of Local Self-Government, Vol. 23 No. 2 (2025), p. 178-204. Dostupné na: https://doi.org/10.52152/23.2.178-204(2025).

[4] ÁGH, Peter – VAVREK, Roman et al. Economic Evaluation of the Management of Municipal Firms at the Level of Rural Local Self-Governments (Case Study). In: Economies, Vol. 9, Issue 3(2021). Dostupné na: https://doi.org/10.3390/economies9030130.

[5] Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v ustanovení § 29a uvádza, že ak sa v tomto zákone alebo osobitnom predpise používa slovo „obec", rozumie sa tým aj mesto, ak z tohto zákona alebo z osobitného predpisu nevyplýva, že ich ustanovenia sa vzťahujú len na obec alebo len na mesto. Z tohto dôvodu sa aj v tomto príspevku ďalej pod pojmom obec rozumie aj mesto.

[6] Mestské kultúrne stredisko, spol. s r.o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=6259&SID=6&P=0>.

[7] Investičná a bytová výstavba Mesta Brezno, s. r. o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=729338&SID=3&P=0>.

hospodárenie v lesoch[8], poľnohospodársku činnosť[9], prevádzkovanie termálneho kúpaliska,[10] či iné[11]. Minoritné obchodné podiely vlastnia obce najmä v obchodných spoločnostiach zabezpečujúcich v obci dodávky vody, výrobu tepla a osobnú dopravy.[12]

Zo súhrnnej výročnej správy SR vyplýva, že na Slovensku existovalo v roku 2024 celkovo 722 obchodných spoločností obcí a miest (vrátane mestských častí Bratislavy a Košíc).[13] V tejto súvislosti poznamenávame, že miest a obcí je na Slovensku celkovo 2.926, z ktorých je 1.899 obcí s počtom do 999 obyvateľov.[14] Štatistické údaje však neobsahujú informáciu o forme obchodných spoločností zakladaných obcami, možno sa však domnievať, že najrozšírenejšou formou je spoločnosť s ručením obmedzeným.[15]

Ako právnické osoby súkromného práva sú aj obchodné spoločnosti obce kreované ich zakladateľom v záujme realizácie podnikateľských a ekonomických zámerov obce či napĺňania jej verejných politík, prípadne ich vzájomnej kombinácie. Preto aj pre

---

[8] Správa obecných lesov, s.r.o. Švedlár [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=74366&SID=4&P=0>
alebo aj Mestské lesy Banská Bystrica s.r.o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=3456&SID=3&P=0>.

[9] Brezinky, s. r. o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=707918&SID=3&P=0>.

[10] GALANDIA, spol. s r.o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=96184&SID=7&P=0>, taktiež THERMALPARK, spol. s r.o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=68542&SID=3&P=0>, taktiež TERMALŠPORT TS s. r. o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=99050&SID=5&P=0>.

[11] SPOM-BS, s. r. o. [online]. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Obchodný register [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=698415&SID=3&P=0>.

[12] Súhrnná výročná správa Slovenskej republiky za rok 2024. [online]. Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2024, s. 23. [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/sk/financie/statne-vykaznictvo/klucove-dokumenty-uctovne-zavierky/suhrnna-vyrocna-sprava-sr/

[13] Súhrnná výročná správa Slovenskej republiky za rok 2024. [online]. Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2024, s. 70. [cit. 2026-02-22]. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/statne-vykaznictvo/klucove-dokumenty-uctovne-zavierky/suhrnna-vyrocna-sprava-sr/>.

[14] BALÁŽOVÁ, Eva . a kol.: Výkon kompetencií miest v SR. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2020, s. 6. ISBN 978-80-552-2281-3.

[15] Potvrdzujú to aj závery nasledovnej štúdie: VALACH, Maroš – BUMBALOVÁ, Monika: Intrepreneurial activities of municipalities in the Slovak republic. In: 23rd International Colloquium on Regional Sciences: Conference proceedings. Masarykova univerzita nakladatelství. Brno. 2020. p. 213-221.

obchodné spoločnosti obce a členov jej orgánov platia všetky pravidlá korporačného práva.[16]

Rovnako ako v iných obchodných spoločnostiach, aj v obchodnej spoločnosti založenej obcou má rozhodujúcu pozíciu jej spoločník, ktorým je obec, ktorej ak je jediným spoločníkom obchodnej spoločnosti, prislúcha plná rozhodovacia právomoc o rozsahu a charaktere podnikateľských aktivít spoločnosti, o spôsobe ich realizácie tak, aby sa naplnil účel, na ktorý bola spoločnosť založená. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej ako „Obchodný zákonník") nerozlišuje obchodné spoločnosti podľa štruktúry ich spoločníkov a právny poriadok nepriznáva štátu, či iným verejným entitám žiadne osobitné korporačné práva[17] ani povinnosti. Napriek tomu, že obec ako spoločník obchodnej spoločnosti musí pri výkone svojich práv rešpektovať režim súkromného práva a postupovať v súlade s ním, osobitná právna úprava zákona č. 138/1991 Zb. o majetku obcí v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o majetku obcí") a zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (ďalej ako „zákon o obecnom zriadení") zakotvuje špecifické kompetencie obecného zastupiteľstva vo vzťahu k obchodnej spoločnosti[18], ako aj obmedzenia obce pri nakladaní s majetkom, ktoré nie sú charakteristické pre hospodárenie s majetkom v iných súkromnoprávnych subjektoch. Už len samotná existencia zákona o majetku obcí dokazuje, že zákonodarca zamýšľal regulovať hospodárenie, a teda aj nakladanie s majetkom obce spôsobom odlišným v porovnaní s inými subjektmi súkromného práva, a to formou obmedzení obce v jej voľnosti pri rozhodovaní o hospodárení s jej majetkom aj vo vzťahu k obchodným spoločnostiam obce. Pôsobnosť obecného zastupiteľstva (a v určitej miere aj pôsobnosť starostu obce) v obchodných spoločnostiach sa tak stáva interdisciplinárnou problematikou.[19] Stretáva sa v nej verejnoprávna regulácia zákona o obecnom zriadení a zákona o majetku obcí so súkromnoprávnou reguláciou Obchodného zákonníka. Tento stret je neustále zdrojom interpretačných a aplikačných problémov, ktoré vyúsťujú až do intervencií orgánov obce do činnosti obchodnej spoločnosti obce

[16] Bližšie pozri: BEJČEK, Josef: Odpovědnost členů kolektivních orgánů s přihlédnutím k pokynům delegujících orgánů veřejné moci. In: Corporate governance společností s účastí státu. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 49-56. ISBN: 978-80-7598-896-6.

[17] CSACH, Kristián: Postavenie a zodpovednosť člena orgánu SOE delegovaného verejnou mocou. In: *Corporate governance společností s účastí státu.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 20. ISBN: 978-80-7598-896-6.

[18] Obecné zastupiteľstvo predstavuje koncepčný orgán, nemá charakter operatívneho orgánu, ktorý by riešil ad hoc záležitosti bežnej správy obce. Bližšie pozri: TEKELI, Jozef - HOFFMANN, Marian: Zákon o obecnom zriadení. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. s. 351. ISBN 978-80-9168-034-2.

[19] Bližšie pozri: TEKELI, Jozef: Nakladanie s majetkom obce. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2018. s. 92. ISBN 978-80-8168-832-4.

spôsobom, ktorý odporuje súkromnoprávnej úprave a je pôvodcom a dôvodom vzniku súdnych sporov.

Kompetencie obecného zastupiteľstva vo vzťahu k obchodnej spoločnosti obce

Osobitná verejnoprávna úprava zákona o obecnom zriadení zveruje obecnému zastupiteľstvu v ustanovení § 11 ods. 4, písm. l) kompetenciu, ktorou *„obecné zastupiteľstvo rozhoduje o základných otázkach života obce, najmä je mu vyhradené zriaďovať, zrušovať a kontrolovať rozpočtové a príspevkové organizácie obce a na návrh starostu vymenúvať a odvolávať ich vedúcich (riaditeľov), zakladať a zrušovať obchodné spoločnosti a iné právnické osoby a schvaľovať zástupcov obce do ich štatutárnych a kontrolných orgánov, ako aj schvaľovať majetkovú účasť obce v právnickej osobe.*" Zákon o obecnom zriadení tak v jednom zákonnom ustanovení rieši rôzne kategórie právnických osôb, a to rozpočtové a príspevkové organizácie obce, obchodné spoločnosti a iné právnické osoby obce. Vytvára sa aj priestor pre vznik nejasného vzťahu prednosti zákona o obecnom zriedení alebo Obchodného zákonníka. Stret dvoch právnych úprav a ich rôzna interpretácia vyústili do mnohých súdnych sporov. Ich predmetom boli otázky, či je schvaľovanie zástupcov obce do orgánov obchodných spoločností obce podmienené návrhom starostu, alebo sa táto podmienka vyžaduje iba pri rozpočtových a príspevkových organizáciách obce? S touto otázkou úzko súvisela aj problematika výkonu pôsobnosti valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti obce a jeho oprávnenie rozhodovať o menovaní a odvolaní členov obchodnej spoločnosti obce bez predchádzajúceho schválenia obecným zastupiteľstvom alebo až na základe neho. Až rozhodovacia činnosť súdov zodpovedala mnohé nastolené otázky. Za rozhodnutie, podľa nášho názoru zásadného významu, možno vnímať uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej ako „Najvyšší súd SR") so sp. zn. 5Obo/13/2008, ktoré ustálilo rôznorodú prax pri výkone pôsobnosti valného zhromaždenia, ktorú dovtedy vykonávalo u mnohých obchodných spoločností obce obecné zastupiteľstvo, prípadne niektorí z jeho členov. Najvyšší súd SR vo vzťahu ku kompetencii obecného zastupiteľstva uviedol, že *„ak má spoločnosť jediného spoločníka, vykonáva tento spoločník pôsobnosť valného zhromaždenia (§ 132 ods. 1 OBZ) a všetky rozhodnutia musia mať písomnú formu. Rozhodnutie jediného spoločníka (právnická osoba), vykonávajúceho pôsobnosť valného zhromaždenia, vykonáva spoločníkov štatutárny orgán. Menom právnickej osoby konajú iba štatutárne orgány, resp. nimi splnomocnené osoby (§ 13 OBZ). Odporca je jednoosobovou spoločnosťou a jej jediným spoločníkom a zakladateľom je mesto. Jeho najvyšším výkonným orgánom je primátor mesta. Na jeho postavenie sa vzťahujú ustanovenia o starostovi (§ 24 ods. 2 o obecnom zriadení.). V zmysle § 13 ods. 5 zákona o obecnom zriadení v znení účinnom ku dňu 13. 02. 2002, starosta - primátor je štatutárnym orgánom v majetkovoprávnych vzťahoch obce -*

mesta a jeho právomoci sú špecifikované v ust. § 13 tohto zákona." Najvyšší súd SR tak zaujal jednoznačné stanovisko k polemike o oprávnení poslancov obecného zastupiteľstva vykonávať pôsobnosť valného zhromaždenia v obchodných spoločnostiach obce, ktoré v danom období neboli ničím výnimočným. Zároveň poukázalo na to, že *„z ustanovenia § 11 ods. 4 písm. l) zákona o obecnom zriadení nie je možné dôvodiť, že do kompetencií obecného (mestského) zastupiteľstva patrí aj oprávnenie rozhodnúť o zmene pôsobnosti valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti. Valné zhromaždenie spoločníkov je najvyšším orgánom spoločnosti. Právomoci valného zhromaždenia sú taxatívne vymenované v ust. § 125 ods. 1 OBZ. Jedná sa o kogentné ustanovenie, a ani spoločenská zmluva alebo stanovy nemôžu tieto právomoci obmedziť. O odvolaní a vymenovaní konateľov spoločnosti rozhoduje valné zhromaždenie (§ 125 ods. 1 písm. f/ OBZ).*"[20]

Napriek názoru Najvyššieho súdu SR, vyjadreného v uznesení z roku 2008, sa Krajský súd Košice v roku 2013 v konaní o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti[21] stotožnil s názorom, že *„Mestská časť Košice-Juh ako jediný spoločník spoločnosti Miestny podnik služieb, s.r.o. Košice rozhodla zákonným spôsobom podľa Obchodného zákonníka (ako predpisu súkromného práva) o otázke odvolania konateľa spoločnosti, ktorá prináleží do pôsobnosti valného zhromaždenia, a to rozhodnutím Mestskej časti Košice-Juh prostredníctvom miestneho zastupiteľstva ako oprávneného orgánu určeného v zmysle predpisov verejného práva*."[22]

---

[20] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. decembra 2008, sp. zn. 5Obo/13/2008.

[21] Rozhodnutie Krajského súdu Košice zo dňa 19. novembra 2013, sp. zn. 6 Co/201/2013.

[22] Súd svoje rozhodnutie ďalej odôvodňuje nasledovne: *„Rozhodovaciu právomoc v zmysle uvedených zákonov majú miestne zastupiteľstvo a starosta, pričom ich právomoc vyplýva jednak z pozitívneho a zároveň aj z negatívneho vymedzenia vyplývajúceho z vyššie citovaných zákonných ustanovení. Podľa § 15 zákona č. 401/1990 Zb. o Meste Košice (lex specialis) starosta je štatutárnym orgánom v majetkovoprávnych vzťahoch mestskej časti a v pracovnoprávnych vzťahoch zamestnancov mestskej časti, pričom je výkonným orgánom mestskej časti a zastupuje ju navonok. Rozhodnutie o odvolaní konateľa spoločnosti nie je možné považovať za rozhodnutie o majetkovoprávnych vzťahoch mestskej časti, ani za rozhodnutie o pracovnoprávnych vzťahoch zamestnancov mestskej časti, z čoho možno vyvodiť záver, že starosta ako orgán mestskej časti nie je orgánom oprávneným podľa tohto ustanovenia rozhodovať za mestskú časť ako jediný spoločník o odvolaní konateľa spoločnosti. Naopak v ustanovení § 14 ods. 2 zákona č. 401/1990 Zb. je vymedzené, v ktorých otázkach rozhoduje miestne zastupiteľstvo, pričom podľa citovaného ustanovenia vyplýva, že sa jedná o najdôležitejšie otázky miestneho významu a tieto otázky sú uvedené pod písm. a/ až k/ príkladmo, lebo v uvedenom zákonnom ustanovení je použité slovo „najmä„, z čoho možno jednoznačne vyvodiť záver, že príslušná mestská časť si môže svojimi vnútornými rozhodnutiami upraviť pôsobnosť širšie a iným spôsobom tak, ako to aj v tomto prípade Mestská časť Košice - Juh urobila uznesením č. 55 zo dňa 29. júna 2004. Ustanovenie § 11 ods. 4 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (ako lex generalis) upravuje, že obecné zastupiteľstvo rozhoduje o základných otázkach života obce, najmä sú mu vyhradené pod jednotlivými bodmi uvedené niektoré oblasti, ktoré môžu byť aj rozšírené vzhľadom na použitie slova „najmä„. V citovanom ustanovení*

Následná rozhodovacia činnosť súdov sa však už prikláňala k uzneseniu Najvyššieho súdu SR so sp. zn. 5Obo/13/2008, dotvárala ho a poukazovala na to, že *„skutočnosť, že zákon o obecnom zriadení zveril právomoc schvaľovať zástupcov obce do štatutárnych a kontrolných orgánov do obchodných spoločností založených obcou, neznamená, že obecnému zastupiteľstvu patria právomoci valného zhromaždenia v zmysle obchodného zákonníka. Obecné zastupiteľstvo nevykonáva svojím rozhodnutím právomoc valného zhromaždenia. Rozhodnutie obecného zastupiteľstva nepredstavuje rozhodnutie jediného spoločníka v zmysle § 132 ObZ. Rozhodnutím obecného zastupiteľstva sa len kreuje vôľa obce, ktorú následne prejaví navonok starosta ako štatutárny orgán, spôsobom súladným s ustanovením § 132 ObZ."*[23]
Výkladové rozpory však naďalej vznikali pri ustanovení § 11 ods. 4 písm. l) zákona o obecnom zriadení v otázke kompetencie obecného zastupiteľstva schvaľovať zástupcov obce do ich štatutárnych a kontrolných orgánov, ktorá zásadným spôsobom limituje inak výlučnú právomoc valného zhromaždenia spoločnosti. Podľa názoru súdu, z platnej zákonnej úpravy vyplýva, že rozhodnutie o ustanovení do funkcie konateľa v prípade jediného spoločníka, ktorým je obec, resp. mesto, môže jediný spoločník platne prijať iba vtedy, ak prejavuje vôľu, ktorá bola kreovaná obecným, resp. mestským zastupiteľstvom.[24] Ak by k splneniu tejto podmienky nedošlo, nebolo by ustanovenie štatutárneho orgánu do funkcie učinené v súlade so zákonom. *„Rozhodnutie jediného spoločníka (ktorým je obec) obchodnej spoločnosti prijaté v rozpore s vôľou vytvorenou obecným alebo mestským zastupiteľstvom, alebo bez existencie takého rozhodnutia je rozhodnutím prijatým v rozpore so zákonom, čo je dôvodom na vyslovenie jeho neplatnosti podľa § 131 z. č. 513/1991 Zb."*[25]
Predmetom súdnych sporov bol neskôr aj výklad ustanovenia § 11 ods. 4, písm. l) zákona o obecnom zriadení z toho hľadiska, či schvaľovanie zástupcov obce do orgánov obchodnej spoločnosti obce zahŕňa aj ich odvolávanie, alebo iba samotné

pod písmenom l/ (zákon č. 369/1990) zákon obecnému zastupiteľstvu vyhradil právomoc rozhodovať o zriaďovaní, zrušovaní a kontrolovaní rozpočtových a príspevkových organizácií obce a na návrh starostu vymenúvať a odvolávať ich vedúcich, ako aj zakladať a zrušovať obchodné spoločnosti a iné právnické osoby a schvaľovať zástupcov obce do ich štatutárnych a kontrolných orgánov, ako aj schvaľovať majetkovú účasť obce v právnickej osobe. Z tohto ustanovenia súd vyvodil, že miestne zastupiteľstvo je oprávnené schvaľovať zástupcov obce do štatutárnych a kontrolných orgánov obchodných spoločností a iných právnických osôb, pričom z tohto ustanovenia nevyplýva, že by k tomuto mohlo dôjsť iba na návrh starostu (tak, ako je to v prípade vymenúvania a odvolávania vedúcich príspevkových a rozpočtových organizácií obce), teda k takémuto rozhodnutiu a schváleniu môže dôjsť na základe návrhu aj inej osoby napr. poslanca, ako tomu bolo v tomto prípade. S poukazom na uvedené súd dospel k záveru, že miestne zastupiteľstvo na svojom druhom zasadnutí konanom dňa 11. januára 2011 uznesením platne a v súlade so zákonnou úpravou rozhodlo o odvolaní z funkcie konateľa Miestneho podniku služieb, s.r.o. Košice."

[23] Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 26. marca 2025 sp. zn. 7Cob/219/2024.

[24] Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 26. marca 2025, sp. zn. 7Cob/219/2024.

[25] Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 31. januára 2023, sp. zn. 32Cob/66/2022.

ustanovovanie do funkcie, čo z dôvodu názorových rozporov spôsobovalo aplikačné nezrovnalosti. Z rozhodovacej činnosti súdov vyplýva, že *„nemožno dôvodne pochybovať o tom, že ustanovenie § 11 ods. 4 písm. l) zákona o obecnom zriadení zahŕňa aj (následné) schvaľovanie odvolávania a vymenúvania štatutárnych orgánov v tomto ustanovení uvedených právnických osôb aj po ich založení, t. j. už počas ich existencie, keďže účinky týchto právnych skutočností sú vo výsledku rovnaké. Nemožno preto ustanovenie § 11 ods. 4 písm. l) zákona o obecnom zriadení vykladať reštriktívne.*"[26] Pod pojmom „schvaľovať" zástupcov obce je podľa názoru súdu potrebné rozumieť tak schvaľovanie vo vzťahu k ich vymenovaniu do funkcie, ako i vo vzťahu k ich odvolaniu z funkcie. *„Tento záver nevyplýva z jazykového výkladu, avšak je celkom zrejmý z logického výkladu predmetného ustanovenia. Ak zákon zveruje zastupiteľstvu rozhodovanie o zástupcoch obce v orgánoch obchodnej spoločnosti (resp. ich schvaľovanie), potom mu zveruje schvaľovanie toho, kto bude v spoločnosti danú funkciu v orgánoch spoločnosti skutočne vykonávať. Ak by sme prijali záver, že schvaľovaním zástupcu sa rozumie iba jeho menovanie do funkcie, ad absurdum tým akceptujeme záver, že primátor môže obratom schváleného zástupcu z funkcie odvolať, a to bez akejkoľvek ingerencie zo strany zastupiteľstva. Tým samozrejme dochádza k faktickému zmareniu realizácie kompetencie zastupiteľstva podľa § 11 ods. 4 písm. l) ZoOZ. Exclusi tertii sa ako jediný správny ponúka záver, že zastupiteľstvu prináleží schvaľovať i odvolanie zástupcu obce z funkcie v orgánoch obchodnej spoločnosti, pretože iba tak je garantované, že záujmy obce v spoločnosti bude reprezentovať zástupca schválený zastupiteľstvom.*"[27] Súd v uvedenej súvislosti ďalej poukazuje na to, že *„udelenie súhlasu mestského zastupiteľstva s menovaním konkrétnej osoby za konateľa obchodnej spoločnosti, nemožno logicky považovať za súhlas uplatniteľný opakovane pri prijímaní aj následných rozhodnutí primátora mesta o vymenúvaní konateľov obchodnej spoločnosti, a to bez ohľadu na čas ich prijímania. Je logické, že ak mestské zastupiteľstvo rozhoduje o schválení zástupcu mesta do štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti, prejavuje vôľu nielen vo vzťahu ku konkrétnej osobe, ale aj k obdobiu bezprostredne nasledujúcemu k takémuto jeho rozhodnutiu a že jeho súhlas bez ďalšieho nemožno považovať za trvalo platný vo vzťahu k tejto osobe a opakovateľne použiteľný pre jej následné menovania do tejto funkcie, a to až do času, kedy dôjde k zrušeniu takéhoto uznesenia.*"[28]

Názorové rozpory spôsobovala aj problematika kompetencie obecného zastupiteľstva rozhodovať o dĺžke trvania funkčného obdobia štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti obce. Z nášho pohľadu kontroverzným sa javí byť názor Krajského súdu v Trnave, ktorý v rozsudku so sp. zn. 32Cob/66/2022 uvádza, že

[26] Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 26. marca 2025, sp. zn. 7Cob/219/2024.
[27] Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 20. decembra 2022, sp. zn. 32Cob/29/2022.
[28] Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 31. januára 2023, sp. zn. 32Cob/66/2022.

„pokiaľ § 11 ods. 4 písm. l) ZoOZ priznáva mestskému zastupiteľstvu aj kompetenciu schvaľovať, aj odvolanie štatutárnych orgánov obchodných spoločností, nemožno mať zmysluplné pochybnosti o tom, že by nemalo oprávnenie vymedziť aj dĺžku trvania ich funkčného obdobia. Neobstojí preto len všeobecná námietka žalovaného, že takouto interpretáciou ustanovenia § 11 ods. 4 písm. l) ZoOZ by priamo dochádzalo k zásahom do kompetencií valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti. Podľa názoru odvolacieho súdu pre posúdenie otázky oprávnenia mestského zastupiteľstva rozhodnúť o dĺžke trvania funkčného obdobia štatutárneho zástupcu ním vytvorenej obchodnej spoločnosti, je potrebné použiť rozširujúci výklad predmetného ustanovenia sledujúc jeho cieľ, ktorými je vymedzenie kompetencie mestského zastupiteľstva vo vzťahu k primátorovi mesta pri rozhodovaní o tom, kto bude v mene mestom zriadenej obchodnej spoločnosti v konkrétnom období navonok konať a je prirodzené, ako to uzavrel aj súd prvej inštancie, že pokiaľ je v kompetencii mestského zastupiteľstva rozhodnúť o vymenovaní, ale aj odvolaní zástupcov do štatutárnych orgánov obchodných spoločností, teda rozhodovanie o právnej skutočnosti, ktorá smeruje k vzniku alebo zániku funkcie danej osoby, je v jeho kompetencii aj určenie dĺžky trvania funkčného obdobia takéhoto štatutárneho zástupcu, nakoľko účinky týchto právnych skutočností sú vo výsledku rovnaké."[29] Súd šiel svojím výkladom nad rámec právnej úpravy, pretože pojem „odvolanie z funkcie" a „funkčné obdobie" nemožno stotožňovať, nakoľko sú to dve rôzne právne skutočnosti, smerujúce k zániku funkcie konateľa spoločnosti. Nemožno spochybňovať, že oprávnenie zastupiteľstva participovať pri kreovaní štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti obce schvaľovaním a odvolávaním konateľa svojím charakterom korešponduje s cieľom ustanovenia § 11 ods. 4. písm. l) zákona o obecnom zriadení. Na rozdiel od toho, určenie dĺžky, či samotná zmena dĺžky funkčného obdobia konateľa môže byť určená buď spoločenskou zmluvou spoločnosti, alebo rozhodnutím valného zhromaždenia a takáto kompetencia obecného zastupiteľstva by mohla byť vnímaná ako intervencia do činnosti spoločnosti, ktorá nemá oporu v zákone o obecnom zriadení ani v Obchodnom zákonníku. Vo vyspelých právnych poriadkoch by nemalo dochádzať k názorovým polemikám o tom, ktorý orgán spoločnosti je oprávnený rozhodovať o dĺžke funkčného obdobia jej štatutárneho orgánu a tejto téme je preto potrebné venovať náležitú pozornosť. Mnohé zahraničné jurisdikcie totiž stanovujú maximálnu dĺžku funkčného obdobia členov predstavenstva takýchto spoločností, aby boli tieto osoby považované za nezávislé.[30]

Valné zhromaždenie obchodnej spoločnosti obce

[29] Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 31. januára 2023, sp. zn. 32Cob/66/2022.

[30] OECD (2025), OECD Corporate governance Factbook 2025, OECD Publishing, Paris. p. 157. ISSN 2960–2009.

Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom spoločnosti. Jeho právomoci sú taxatívne vymenované v ust. § 125 ods. 1 Obchodného zákonníka. Jedná sa o kogentné ustanovenie, a ani spoločenská zmluva alebo stanovy nemôžu tieto právomoci valného zhromaždenia obmedziť.[31] Napriek uvedenému dochádza v aplikačnej praxi k neprimeranej a nenáležitej intervencii obecného zastupiteľstva do činnosti valného zhromaždenia obchodných spoločností obcí. Príkladom je Uznesenie č. 543/2022/XI zo dňa 14.11.2022 obecného zastupiteľstva Obce Švedlár[32], ktoré schválilo stanovy obchodnej spoločnosti obce. Ako je uvedené vyššie, obecnému zastupiteľstvu rozhodovanie o schvaľovaní stanov neprináleží, keďže sa jedná o výhradnú kompetenciu valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti uloženú jej Obchodným zákonníkom. [33] Činnosť obchodnej spoločnosti riadia jej orgány zriadené v zmysle Obchodného zákonníka, pričom tieto orgány je potrebné dôsledne odlišovať od orgánov obce, ktorými sú obecné zastupiteľstvo a starosta. Zákon o obecnom zriadení nezveruje do kompetencie obecného zastupiteľstva ani iného orgánu obce úkon schvaľovania stanov obchodnej spoločnosti obce, preto táto oblasť je plne v kompetencii starostu obce pri výkone valného zhromaždenia spoločnosti. Na prijímanie a zmenu stanov obchodnej spoločnosti obce sa nevyžaduje predchádzajúce ani následné schválenie stanov obecným zastupiteľstvom.[34] Obecné zastupiteľstvo obce Švedlár tak prijatím uznesenia, ktorým schválilo stanovy obchodnej spoločnosti obce konalo nad rámec mu zákonom zverených oprávnení a zasiahlo tak do kompetencií valného zhromaždenia spoločnosti, konalo v rozpore

[31] PINTÉROVÁ, Dominika: Identifikácia kogentných a dispozitívnych ustanovení v Obchodnom zákonníku. In: Comenius. Bratislava: Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2021. ISSN 2644-5581. Dostupné na: https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2021/05/10/identifikacia-kogentnych-a-dispozitivnych-ustanoveni-v-obchodnom-zakonniku/

[32] UZNESENIA Obecného zastupiteľstva ŠVEDLÁR zo dňa 14.11.2022. Dostupné na: https://www.svedlar.sk/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah265_1.pdf&original=Uznesenia%2032.%20OZ%2014.11.2022%20na%20zverejnenie%20%281%29.pdf [cit. 2026-03-26].

[33] KUBINEC, Martin: § 125 [Pôsobnosť valného zhromaždenia]. In: LUKAČKA, Peter a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie Bratislava: C. H. Beck, 2025. s. 612. ISBN 978-80-7699-013-5.

[34] Navyše, stanovy obchodnej spoločnosti obce Švedlár obsahovali ustanovenie, v zmysle ktorého: *Do výlučnej právomoci obecného zastupiteľstva patrí:*
a) schvaľovanie stanov a ich zmien,
b) schvaľovanie rozhodnutí konateľov o scudzení alebo zaťažení nehnuteľností a hnuteľností, ktorých vlastníkom je spoločnosť,
c) menovanie a odvolanie audítorov, likvidátorov, prokuristov.
Keďže ustanovenia stanov spoločnosti musia upravovať jej činnosť v súlade so zákonom a nesmú obmedzovať kompetencie valného zhromaždenia, ktoré sú mu kogentnými právnymi normami Obchodného zákonníka zverené, všetky ustanovenia stanov, ktoré sú v rozpore so zákonom sú tak neplatné a neúčinné. Neplatné sú tak aj uznesenia obecného zastupiteľstva prijímané v dôsledku neplatných ustanovení stanov spoločnosti obce.

so zákonom a bolo tak protestom prokurátora[35] vyzvané predmetné uznesenie obecného zastupiteľstva zrušiť.

Ďalšiu kompetenciu kogentného charakteru vo vzťahu k obchodným spoločnostiam obce zveruje zákon o majetku obcí obecnému zastupiteľstvu v ustanovení § 9 ods. 2 písm. f), keď oprávňuje obecné zastupiteľstvo na schvaľovanie vkladov majetku obce do majetku zakladaných alebo existujúcich obchodných spoločností. Túto kompetenciu nie je možné delegovať na iný orgán obce, ani ju modifikovať, čím by stratila svoj význam. Zákonné znenie však neuvádza explicitne možnosť vkladov majetku obce len do základného imania spoločnosti. Podobne v § 11 ods. 4 písm. l) zákona o obecnom zriadení sa uvádza majetková účasť bez toho, aby bolo vyjadrené, že musí ísť výlučne o účasť na základnom imaní spoločnosti, čo spôsobilo interpretačné problémy, vyúsťujúce do súdnych sporov. V zmysle § 6 ods. 5 zákona o majetku obcí môže obec zo svojho majetku založiť právnickú osobu, môže svoj majetok vložiť ako vklad do základného imania obchodnej spoločnosti a s účinnosťou od 1.11.2023 aj do kapitálového fondu obchodnej spoločnosti. V § 6 ods. 5 zákona o majetku obcí zákonodarca v pôvodnom znení (účinnom do 01.11.2023) výslovne nepoužil v spojitosti so základným imaním slovo „len" alebo „výlučne", napriek tomu Najvyšší správny súd Slovenskej republika (ďalej ako „NSS SR") dospel k záveru[36], že *„racionálny zákonodarca vedomý si princípov, na ktorých stojí ZoMO (obmedzenie nakladania s „verejným" majetkom a nemožnosť aplikovať výlučne súkromnoprávne normy na nakladanie s takýmto majetkom), ak by chcel obciam už od 1. januára 2018 umožniť vkladať majetok do kapitálových fondov akciových spoločností, novelizoval by súčasne aj ZoMO. Novelou vykonanou zákonom č. 137/2023 Z. z. už bola obci daná možnosť vložiť svoj majetok i do kapitálového fondu akciovej spoločnosti. Uvedená skutočnosť, t. j. že samotný zákonodarca potreboval spresniť znenie § 6 ods. 5 ZoMO, však ďalej potvrdzuje záver, že možnosť obce vložiť svoj majetok i do kapitálového fondu akciovej spoločnosti pred touto novelou právne prípustná nebola, pretože takáto novela by potom bola nepotrebná."*[37] NSS SR v odôvodnení rozhodnutia ďalej uvádza: *„Nastolenie rovnováhy medzi obcami a inými účastníkmi na obchodných spoločnostiach s ohľadom na kogentný a voči „verejnému" majetku obce ochranný charakter ZoMO patrilo zákonodarcovi prostredníctvom novelizácie ZoMO, a nie súdom s ohľadom na súkromnoprávne normy Obchodného zákonníka a účel jeho jednotlivých inštitútov."*[38]

---

[35] ONDROVÁ, Júlia - ÚRADNÍK, Michal: Rozhodovacie a kontrolné orgány ochrany práva. Banská Bystrica: Belianum, 2022. s. 135. ISBN 978-80-557-2000-5.

[36] Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. marca 2024, sp. zn. 5Svk/54/2022.

[37] Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. marca 2024, sp. zn. 5Svk/54/2022.

[38] Podobne v uznesení Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. júna 2024, sp. zn. 6Svk/43/2022.

Takýmto reštriktívnym nazeraním na stret verejnoprávnej a súkromnoprávnej regulácie NSS SR sa zásadným spôsobom potláča výkon tých práva obce ako spoločníka, ktoré v zákone o majetku obcí, či v zákone o obecnom zriadení nie sú uvedené. V tejto súvislosti možno poukázať aj na názory ústavnoprávnej doktríny, podľa ktorej orgány územnej samosprávy majú znaky orgánov verejnej moci[39], preto sa na ich činnosť vzťahuje princíp legality podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Rešpektujúc tento princíp, zákon upravujúci ich postavenie a právomoci neumožňuje, aby orgány územnej samosprávy samostatne rozhodovali nad rámec zákona ani konali podľa vlastnej úvahy nad rozsah zákonných právomocí, ak takéto konanie príslušný právny predpis neupravuje.

Založením obchodnej spoločnosti však obec vstupuje do právnych vzťahov upravených Obchodným zákonníkom. Prevažne dispozitívny charakter noriem súkromného práva má svoj význam najmä z hľadiska flexibility, ktorú si podnikateľské prostredie a podnikanie za účelom dosiahnutia zisku vyžaduje. Je preto podľa nášho názoru dôvodné nazerať na výkon práv a povinností obce ako spoločníka obchodnej spoločnosti aj v kontexte súkromnoprávnej úpravy, rešpektujúc pritom zákonné „mantinely" kogentných noriem verejného práva.[40]

Zastávame preto názor, že napriek existencii osobitnej verejnoprávnej úpravy nakladania s majetkom obce je potrebné plne rešpektovať aj súkromnoprávnu úpravu Obchodného zákonníka, kreujúcu obchodné spoločnosti. Pri uplatnení princípu legality na činnosť obce ako spoločníka obchodnej spoločnosti by totiž žiadna obec v súčasnosti nemohla realizovať mnohé práva a povinnosti spoločníka obchodnej spoločnosti, keďže ich explicitná úprava v zákone o majetku obcí, či inom právnom predpise verejného práva absentuje. Zákon o majetku obcí neupravuje všetky otázky súvisiace s priamymi či nepriamymi plneniami, na ktoré môže byť obec ako spoločník oprávnená resp. povinná voči spoločnosti. Rovnako tento zákon neupravuje ani všetky majetkové dispozície s obchodným podielom obce ako spoločníka spoločnosti. Na mieste je preto otázka, či je udržateľné tvrdiť, že tieto úkony, častokrát aj s výrazným majetkovým dopadom, obec ako spoločník nemôže realizovať len preto, že ich zákon o majetku obcí výslovne neupravuje. Tým, že

[39] DRGONEC, Ján: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: Heuréka, 2019, s. 272.

[40] V tejto súvislosti nemožno opomenúť ani ďalšiu problematiku, súvisiacu s obchodnými spoločnosťami obce, a to je účel, na aký sú zakladané, ktorý naša právna úprava opomína zohľadňovať. Ak je obchodná spoločnosť obce založená za účelom dosahovania zisku (nie výlučne za účelom napĺňania verejnoprospešných cieľov), je podľa nášho názoru priam nutné, aby táto spoločnosť flexibilne reagovala na vývoj jej podnikateľskej činnosti a podnikateľského prostredia využívaním všetkých inštitútov súkromného práva, samozrejme pri plnom rešpektovaní „hraníc" nakladania s majetkom obce, uvedeným v normách verejnoprávneho charakteru, inak účel, na ktorý je spoločnosť založená nemusí byť naplnený.

zákonodarca umožnil obci stať sa spoločníkom v obchodnej spoločnosti, podľa nášho názoru nepochybne akceptoval, že obec bude vykonávať aj ostatné práva a povinnosti spoločníka. Iný záver by znamenal, že obec ako spoločník nemá v obchodnej spoločnosti rovnaké postavenie ako iné subjekty súkromného práva participujúce na spoločnosti. Polemiky možno ďalej viesť aj o tom, či súdom nastavenou optikou sa nedeformuje právnu úpravu obchodných spoločností do takej miery, ktorá je schopná vnášať právnu neistotu v obchodnú spoločnosť obce ako zmluvného partnera v obchodnoprávnych vzťahoch.

Záver

Príspevok poukazuje na osobitné postavenie obchodnej spoločnosti obce, ktorá je založená podľa Obchodného zákonníka ako predpisu súkromnoprávnej povahy. Pri svojej činnosti však podlieha aj predpisom verejného práva (zákon o obecnom zriadení, zákon o majetku obcí), čo sa prejavuje už pri samotnom založení spoločnosti. Vzhľadom na jej interdisciplinárny charakter, podliehajú právne otázky života obchodnej spoločnosti obce zároveň súkromnoprávnej aj verejnoprávnej úprave. Absentuje však jasné definovanie oprávnení orgánov obce, zasahujúcich do života obchodnej spoločnosti, a tým aj do súkromnoprávnej úpravy Obchodného zákonníka. Takýto právny marazmus vytvára široký priestor pre vznik rozporuplných situácií, protichodných názorov na implementáciu zákonných ustanovení do praxe, čo vyúsťuje jednak do zákonom nedovolených intervencií orgánov obce do činnosti obchodných spoločností obce a v konečnom dôsledku do vzniku mnohých súdnych sporov. Dochádza tak k sudcovskému dotváraniu práva obchodných spoločností s majetkovou účasťou obce.

Príspevok prezentuje súdne rozhodnutia, ktorými v uplynulom období dochádzalo k zodpovedaniu niektorých zásadných otázok činnosti obchodnej spoločnosti obce, najmä otázok výkonu práv valného zhromaždenia, postupu pri ustanovovaní členov orgánov týchto spoločností, či dĺžky trvania výkonu ich funkcie. Aplikačné problémy vyúsťujúce do súdnych sporov vznikali aj pri problematike vkladu majetku obce do obchodnej spoločnosti, resp. jej fondov. Reštriktívny výklad právnej úpravy Najvyšším správnym súdom SR ustálil, že efektívna realizácia obce ako účastníka právnych vzťahov podľa súkromnoprávnych predpisov je podmienená tým, že na takúto realizáciu, pokiaľ ide o majetok obce, musí mať obec „zákonnú licenciu" danú práve právnymi predpismi verejného práva. Je nepochybné, že obec je povinná postupovať tak, aby bol strážený verejný záujem na efektívnom, hospodárnom, výhodnom a transparentnom nakladaní s majetkom obce, a aby bola čo možno najviac eliminovaná možnosť pri nakladaní s majetkom obce uprednostniť súkromný záujem fyzických osôb, ktoré sú členmi orgánov obce a orgánom obcou vlastnenej obchodnej spoločnosti. Na mieste je však otázka, či je udržateľné tvrdiť, že úkony

obce vo vzťahu k jej obchodnej spoločnosti, častokrát aj s výrazným majetkovým dopadom, obec ako spoločník nemôže realizovať len preto, že ich zákon o majetku obcí, či zákon o obecnom zriadení výslovne neupravuje, sú však dovolené súkromnoprávnou úpravou Obchodného zákonníka. Preto by sme v tejto súvislosti mohli zmieniť úvahy *de lege ferenda* spočívajúce v potrebe jasnej a zrozumiteľnej formulácie kompetencií obecného zastupiteľstva vo vzťahu k obchodným spoločnostiam obce tak, aby nedochádzalo k zásahom do kogentnej úpravy Obchodného zákonníka a zároveň, aby bol naplnený cieľ, ktorým je dohľad a ochrana pri nakladaní s majetkom obce.

Zoznam použitej literatúry

1. ÁGH, Peter – VAVREK, Roman et al. Economic Evaluation of the Management of Municipal Firms at the Level of Rural Local Self-Governments (Case Study). In: Economies, Vol. 9, Issue 3(2021). Dostupné na: https://doi.org/10.3390/economies9030130
2. BALÁŽOVÁ, Eva a kol.: Výkon kompetencií miest v SR. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2020, s. 187. ISBN 978-80-552-2281-3.
3. BEJČEK, Josef: Odpovědnost členů kolektivních orgánů s přihlédnutím k pokynům delegujících orgánů veřejné moci. In: Corporate governance společností s účastí státu. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 49-56. ISBN: 978-80-7598-896-6.
4. CSACH, Kristián: Postavenie a zodpovednosť člena orgánu SOE delegovaného verejnou mocou. In: Corporate governance společností s účastí státu. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 20. ISBN: 978-80-7598-896-6.
5. DRGONEC, Ján: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: Heuréka, 2019, s. 272. ISBN: 978-80-89603-74-9.
6. HUDÁKOVÁ STAŠOVÁ, Lenka – TUŠAN, Radoslav: Financial Situation of Municipally Owned Corporations. Evidence from the Slovak Republic. In: Lex Localis - Journal of Local Self-Government, Vol. 23 No. 2 (2025), p. 178-204. Dostupné na: https://doi.org/10.52152/23.2.178-204(2025).
7. KUBINEC, Martin: § 125 [Pôsobnosť valného zhromaždenia]. In: LUKAČKA, Peter a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie Bratislava: C. H. Beck, 2025. s. 612. ISBN 978-80-7699-013-5.
8. OECD (2025), OECD Corporate governance Factbook 2025, OECD Publishing, Paris. p. 157. ISSN 2960 – 2009.
9. ONDROVÁ, Júlia - ÚRADNÍK, Michal: Rozhodovacie a kontrolné orgány ochrany práva. Banská Bystrica: Belianum, 2022. s. 238. ISBN 978-80-557-2000-5.
10. PINTÉROVÁ, Dominika: Identifikácia kogentných a dispozitívnych ustanovení v Obchodnom zákonníku. In: Comenius. Bratislava: Právnická fakulta, Univerzita

Komenského v Bratislave, 2021. ISSN 2644-5581. Dostupné na: https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2021/05/10/identifikacia-kogentnych-a-dispozitivnych-ustanoveni-v-obchodnom-zakonniku/ [cit. 2026-03-26].
11. TEKELI, Jozef: Nakladanie s majetkom obce. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s.r.o., 2018. 120 s. ISBN 978-80-8168-832-4.
12. TEKELI, Jozef - HOFFMANN, Marian: Zákon o obecnom zriadení. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. 773 s. ISBN 978-80-9168-034-2.
13. VALACH, Maroš – BUMBALOVÁ, Monika: Intrepreneurial activities of municipalities in the Slovak republic. In: 23rd International Colloquium on Regional Sciences: Conference proceedings. Masarykova univerzita nakladatelství. Brno. 2020. p. 213-221.
14. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. decembra 2008, sp. zn. 5Obo/13/2008
15. Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 28. marca 2024, sp. zn. 5Svk/54/2022.
16. Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.06.2024, sp. zn. 6Svk/43/2022.
17. Rozhodnutie Krajského súdu Košice zo dňa 19. novembra 2013, sp. zn. 6 Co/201/2013.
18. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 26. marca 2025, sp. zn. 7Cob/219/2024.
19. Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 31. januára 2023, sp. zn. 32Cob/66/2022.
20. Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 20. decembra 2022, sp. zn. 32Cob/29/2022.

Kontaktné údaje

JUDr. Aneta Kšenžighová, PhD., MBA
ksenzighova1@uniba.sk, ORCID ID: 0009-0001-9361-8998
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva

TRANSPARENTNOSŤ AKO LIMIT KORPORAČNEJ AUTONÓMIE OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ S MAJETKOVOU ÚČASŤOU OBCE[1]

TRANSPARENCY AS A LIMIT TO THE CORPORATE AUTONOMY OF MUNICIPALLY OWNED ENTERPRISES

Simona Škovirová[2]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá otázkou transparentnosti obchodných spoločností s majetkovou účasťou obcí a jej vplyvom na rozsah ich korporačnej autonómie. V týchto spoločnostiach sa stretávajú prvky súkromného a verejného práva. Na jednej strane sú založené podľa pravidiel obchodného práva a podliehajú princípu korporačnej autonómie, na druhej strane hospodária s verejným majetkom a plnia úlohy vo verejnom záujme. Príspevok skúma, či a v akej miere je možné na takéto spoločnosti aplikovať osobitné požiadavky transparentnosti, najmä v oblasti sprístupňovania informácií, zverejňovania zmlúv či verejnej kontroly. Osobitná pozornosť je venovaná otázke, či transparentnosť predstavuje legitímne obmedzenie korporačnej autonómie týchto subjektov. Cieľom príspevku je identifikovať hranice medzi požiadavkou verejnej kontroly a ochranou korporačnej samostatnosti obchodných spoločností s účasťou obcí.

Kľúčové slová: obchodné spoločnosti s majetkovou účasťou obce, transparentnosť, verejný záujem, zverejňovanie zmlúv

Abstract: The paper addresses the issue of transparency in municipally owned enterprises and its impact on the scope of their corporate autonomy. In these enterprises, elements of private and public law intersect. On the one hand, they are established under the rules of commercial law and are subject to the principle of corporate autonomy; on the other hand, they manage public assets and perform tasks in the public interest. The paper examines whether, and to what extent, specific transparency requirements may be applied to such enterprises, particularly with regard to access to information, the disclosure of

[1] Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA: 1/0732/25 *Výzvy a riziká správy, riadenia a kontroly obchodných spoločností s majetkovou účasťou mesta (MOE/mestský podnik) v kontexte cieľov a napĺňania mestských politík.*

[2] Ústav štátu a práva, Slovenská akadémia vied, v.v.i.

contracts, and public oversight. Particular attention is paid to the question of whether transparency constitutes a legitimate limitation of the corporate autonomy of these entities. The aim of the paper is to identify the boundaries between the requirement of public control and the protection of the corporate autonomy of municipally owned enterprises.

Key words: municipally owned enterprises, transparency, public interest, disclosure of contracts

Úvod

V podmienkach súčasného výkonu verejnej správy dochádza k čoraz častejšiemu využívaniu obchodných spoločností s majetkovou účasťou obcí ako nástroja zabezpečovania verejných cieľov v podobne podnikania v strategických oblastiach ako napríklad odvoz odpadu, či doprava. Tieto subjekty predstavujú špecifickú formu organizácie činnosti, v ktorej sa prelínajú prvky súkromného a verejného práva. Na jednej strane fungujú na princípoch obchodného práva a disponujú mierou korporačnej autonómie, na druhej strane však nakladajú s verejnými prostriedkami a podliehajú požiadavkám vyplývajúcim z ochrany verejného záujmu.
V súvislosti s uvedeným sa do popredia dostáva požiadavka transparentnosti, ktorá predstavuje jeden zo základných princípov výkonu verejnej moci a správy verejných zdrojov. Jej uplatňovanie vo vzťahu k obchodným spoločnostiam s majetkovou účasťou obcí však vyvoláva otázky týkajúce sa rozsahu a intenzity zásahov do ich korporačnej autonómie. V tejto súvislosti sa javí ako relevantné skúmať, či právny poriadok ustanovuje osobitné pravidlá v oblasti transparentnosti pre obce a kapitálové spoločnosti, v ktorých majú obce väčšinovú účasť, a aký je ich dopad na postavenie týchto subjektov.
Cieľom príspevku je analyzovať postavenie transparentnosti vo vzťahu k obchodným spoločnostiam s majetkovou účasťou obcí a posúdiť, či a v akej miere predstavuje legitímne obmedzenie ich korporačnej autonómie. Príspevok sa zameriava najmä na právne nástroje zabezpečujúce transparentnosť, osobitne na úpravu sprístupňovania informácií a zverejňovania zmlúv, pričom skúma ich dopad na postavenie týchto spoločností.

Princíp transparentnosti v rámci obchodných spoločností s majetkovou účasťou obce

Obchodné spoločnosti s majetkovou účasťou obce (ďalej len „*MOE*“) predstavujú druh obchodnej spoločnosti, v ktorej sa stretávajú ako súkromnoprávne prvky, tak aj verejnoprávne. Takéto spoločnosti podnikajú najčastejšie vo forme akciovej spoločnosti alebo spoločnosti s ručením obmedzeným. Práve forma obchodnej

spoločnosti preukazuje súkromnoprávny prvok MOE. Na druhej strane, verejnoprávny prvok nachádzame v podobe akcionára resp. spoločníka, ktorým bude v tomto prípade obec[3,4].

Úprava vzťahov MOE súvisiacich s podnikaním a správy a riadenia na území Slovenskej republiky podliehajú právnej úprave obsiahnutej v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný *zákonník*"). Okrem uvedeného možno konštatovať, že sa bude uplatňovať aj zákon č. 138/1991 Zb. o majetku obcí v znení neskorších predpisov. Uvedené predpisy však nepokrývajú dostatočne všetky dôležité aspekty správy a riadenia MOE. Z uvedeného dôvodu sa budú aplikovať aj „soft law" úprava v podobe Kódexu správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku[5] (ďalej len „*Kódex*") vydaný Slovenskou asociáciou Corporate Governance. Okrem uvedeného Kódexu nachádzame úpravu aj v odporúčaniach OECD[6]. Síce z názvu Kódexu možno predpokladať aplikovateľnosť na spoločnosti, kde má účasť štát, v rámci definícií nachádzame aj vymedzenie pojmu „podnik", pričom zaň môžeme považovať: „*štátom*, ***obcou***, *vyšším územným celkom alebo verejnoprávnou inštitúciou založený subjekt (vrátane subjektov založených zákonom) alebo* ***subjekt s majetkovou účasťou*** *štátu,* ***obce***, *vyššieho územného celku alebo verejnoprávnej inštitúcie, a to najmä vo forme štátneho podniku, akciovej spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným, prípadne inej právnickej osoby vykonávajúcej podnikateľskú činnosť, či už ako hlavnú činnosť alebo popri výkone aktivít, ktoré vykonáva vo verejnom záujme*."[7]

V rámci Kódexu nájdeme upravených sedem základných princípov správy a riadenia MOE, medzi ktoré zaraďujeme: (i) dôvody štátneho vlastníctva; (ii) úloha štátu ako vlastníka; (iii) podniky na trhu; (iv) spravodlivé zaobchádzanie s akcionármi a

[3] Obec predstavuje samostatný územný a správny celok, ktorý združuje osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Zároveň obec chápeme ako právnickú osobu , ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. (§ 1 ods. 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení).

[4] Za obec sa považuje aj mesto v zmysle § 22 zákona č. 369/1990Zb. o obecnom zriadení

[5] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf

[6] OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024, OECD Publishing, Paris, dostupné na internete: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2024_68fa05cd/18a24f43-en.pdf.

[7] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, s. 5, dostupné na internete:https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf

ostatnými investormi; (v) vzťah k zainteresovaným stranám a zodpovedné podnikanie; (vi) zverejňovanie a transparentnosť; (vii) povinnosti orgánov podnikov.[8] Transparentnosť predstavuje jeden zo základných princípov správy a riadenia subjektov s verejnou majetkovou účasťou, ktorý spočíva v sprístupňovaní relevantných, spoľahlivých a včasných informácií o ich činnosti, riadení a nakladaní s prostriedkami, a tým umožňuje ich efektívnu verejnú kontrolu. Jej význam je systematicky zdôrazňovaný aj v rámci princípov správy a riadenia s verejným prvkom definovanm OECD, podľa ktorých by podniky s verejnou účasťou mali zabezpečiť vysoký stupeň transparentnosti vrátane zverejňovania finančných a nefinančných informácií, ako aj informácií o riadiacich štruktúrach.[9] Transparentnosť je zároveň jedným zo základných princípov dobrej správy vecí verejných, ako ho rozvíja aj Európska Komisia, pričom jej účelom je posilnenie dôvery verejnosti, zodpovednosti rozhodovacích procesov a prevencia zneužívania verejných zdrojov.[10] V prostredí MOE tak transparentnosť presahuje rámec čisto súkromnoprávnych vzťahov a nadobúda výrazný verejnoprávny rozmer, čo môže mať za následok aj limit ich korporačnej autonómie.

Kódex pri požiadavke transparentnosti vyžaduje, aby obchodné spoločnosti s verejnou účasťou dodržiavali rovnaké pravidlá a právne normy ako spoločnosti, ktoré sú obchodované na regulovanom trhu.[11] Na území Slovenskej republiky máme spoločnosti obchodované na regulovanom trhu definované v ustanovení § 154 ods. 3 Obchodného zákonníka v zmysle ktorého ide o verejnú akciovú spoločnosť, ktorej akcie (všetky alebo ich časť) boli prijaté na obchodovanie na burze.[12] Táto definícia verejnej akciovej spoločnosti sa do právneho poriadku dostala na základe transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/36/ES.[13] S uvedeným súvisí aj zavedenie osobitných ustanovení o odmeňovaní členov verejnej akciovej

[8] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, s. 3, dostupné na internete:https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf

[9] OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024, OECD Publishing, Paris, dostupné na internete: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2024_68fa05cd/18a24f43-en.pdf

[10] European Commision, Service standards and principles, dostupné na internete: https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles_en

[11] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, s. 22, dostupné na internete:https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.

[12] § 154 ods. 3 Obchodného zákonníka.

[13]PATAKYOVÁ, Mária. § 154 [Pojem „akciová spoločnosť" a jej podtypy]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 729.

spoločnosti[14].[15] Kódex definuje, že obchodné spoločnosti s verejnou účasťou by mali informovať napríklad o svojich finančných a nefinančných informáciách, politikách odmeňovania, alebo o politikách správy a riadenia. V súvislosti s transparentnosťou odmeňovania členov orgánov vyžaduje Kódex dodržiavanie vysokej úrovne a to z dôvodu, aby informácie, ktoré zverejňujú boli aktuálne. Zároveň je nutné podotknúť, že informácie týkajúce sa odmien, ktoré majú zverejňovať, nemusia nutne vychádzať zo zmluvy o výkone funkcie, ale môžu vyplývať z akéhokoľvek právneho úkonu, ktorý je uzatvorený medzi členom orgánu a MOE.[16]
Osobitné ustanovenia o odmeňovaní členov orgánov verejných akciových spoločností v zmysle Obchodného zákonníka ukladajú spoločnostiam, pri analogickej aplikácií na MOE, povinnosť vypracovať a schváliť pravidlá odmeňovania a zároveň vyplácať odmeny členom orgánom v súlade s týmito pravidlami.[17] Ustanovenie § 201b Obchodného zákonníka pomerne široko definuje obsah pravidiel odmeňovania. Možno však konštatovať, že základnú náležitosť pravidiel odmeňovania predstavuje opis pevnej a variabilnej zložky odmeny.[18] Okrem uvedeného je dôležité aj ustanovenie § 201c Obchodného zákonníka v zmysle ktorého, spoločnosť je povinná zverejniť na svojom webovom sídle schválené pravidlá odmeňovania, čím sa ma dosiahnuť práve cieľ transparentnosti v tejto oblasti.[19]
Odmeňovanie predstavuje však len jednu zo zložiek, ktoré Kódex definuje, aby boli zverejňované. Okrem iného sa vyžaduje vysoká miera transparentnosti aj pri významných informáciách o podnikaní (najmä o finančných a nefinančných ukazovateľoch), v rámci ktorých by mali byť zverejňované ciele podniku, riadiace štruktúry, informácie o výbere členov orgánov jednotlivých spoločností, ale taktiež aj

[14] Tieto ustanovenia boli zavedené do Obchodného zákonníka na základe novely, konkrétne prostredníctvom zákona č. 516/2019 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Prostredníctvom tejto novely bola implementovaná smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/828. In: PATAKYOVÁ, Mária T.. § 201a [Pravidlá odmeňovania]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 902.
[15] § 201a a nasl. Obchodného zákonníka.
[16] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, s. 22 – 23, dostupné na internete:https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.
[17] § 201a ods. 1 Obchodného zákonníka.
[18] DOLNÝ, Jaroslav. § 201b [Pravidlá odmeňovania]. In: LUKÁČKA, Peter, HUČKOVÁ, Regina, KUBINEC, Martin a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 891.
[19] PATAKYOVÁ, Mária T.. § 201c [Publicita pravidiel odmeňovania]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022. s. 908.

informácie o finančnej pomoci zo strany štátu, resp. aj významné transakcie so štátom.[20]
Uvedené osobitné ustanovenia o zverejňovaní pravidiel odmeňovania môžeme definovať ako osobitné pravidlá vo vzťahu k princípu transparentnosti. Otázkou je však, či to nepredstavuje zásah do korporačnej autonómie. Podľa nášho názoru, vzhľadom na charakter MOE a na stret verejnoprávnych a súkromnoprávnych prvkov, uvedené nepredstavuje limit, a to z dôvodu, že sa nakladá s verejnými prostriedkami, teda je zvýšená miera transparentnosti a možnosť kontroly potrebná.

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám a obchodná spoločnosť s majetkovou účasťou obce

Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „*zákon o slobode informácií*") predstavuje súbor právnych noriem, v ktorých sú upravené podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám.[21] Na základe tohto zákona môžeme identifikovať dva spôsoby prístupu k informáciám, a to buď v podobe poskytnutia informácií na základe žiadosti o sprístupnenie informácií[22] alebo v podobe povinne zverejňovaných zmlúv[23].
Na úvod je však veľmi dôležité vymedziť, kto je povinný informácie poskytovať alebo zverejňovať. Ustanovenie § 2 zákona o slobode informácií definuje povinné osoby a to až v troch rovinách. Prvá rovina sa nachádza v odseku 1 daného ustanovenia, pričom sa v ňom nachádza výpočet povinných osôb, ktorý však nie je úplný.[24] Za povinné osoby podľa ods. 1 sú teda považované štátne orgány, obce, vyššie územné celky ako aj tie právnické osoby a fyzické osoby, ktorým zákon zveruje právomoc rozhodovať o právach a povinnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb v oblasti verejnej správy, a to iba v rozsahu tejto ich rozhodovacej činnosti.[25] Podľa odseku 2 za povinné osoby považujeme aj právnické osoby, ktoré sú zriadené na základe zákona štátnym orgánom, vyšším územným celkom alebo obcou.[26] Odsek 3 rozširuje definíciu povinných osôb ešte o ďalšie subjekty, a to konkrétne o zdravotné poisťovne. Okrem zdravotných poisťovní sa v zmysle daného odseku považujú za

[20] Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, s. 22 – 24, dostupné na internete:https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf
[21] § 1 Zákona o slobode informácií.
[22] § 14 zákona o slobode informácii.
[23] § 5a zákona o slobode informácií.
[24] § 2 ods. 1 zákona o slobode informácií.
[25] § 2 ods. 1 zákona o slobode informácií.
[26]IKRÉNYI, Peter. § 2 [Povinné osoby]. In: IKRÉNYI, Peter, BAKO, Martin a kol. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 46.

povinné osoby aj právnické osoby, ak v nich povinné osoby podľa ods. 1 alebo 2 majú aspoň väčšinovú účasť[27] a zároveň za splnenia jednej z nasledujúcich podmienok:

a) právnická osoba je kontrolovaná povinnou osobou podľa ods. 1 a 2, alebo
b) povinná osoba podľa ods. 1 a 2 navrhuje alebo ustanovuje tejto právnickej osobe viac ako polovicu členov orgánov[28].[29]

Na základe uvedeného možno konštatovať, že MOE naplní definíciu povinnej osoby podľa § 2 ods. 3 zákona o slobode informácií. Predložený názor potvrdzuje aj rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky pod sp. zn. I. ÚS 236/2006 zo 6. júna 2007, kde súd zároveň vyjadril názor, že obchodné spoločnosti zriadené s majetkovou účasťou štátu spĺňajú jeden charakteristický znak, a síce, že nakladajú s verejným majetkom obcí.[30] Obdobný názor vyslovil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí pod sp. zn. 3Sžik/8/2019, v zmysle ktorého na *„zabezpečenie transparentnosti a s tým spojenú čo najvyššiu mieru verejnej kontroly, treba považovať aj osoby podľa 2 ods. 3 info zákona, ktoré sú súkromnými obchodnými spoločnosťami ale s majetkovou účasťou štátu*".[31]

Je veľmi dôležité si vymedziť, že ktoré povinné osoby majú povinnosť aj zverejňovať zmluvy. Odpoveď na danú otázku nájdeme v § 5a ods. 2 zákona o slobode informácií, pričom v zmysle daného ustanovenia ide o povinnú osobu podľa § 2 ods. 3 zákona o slobode informácií, kde spadá aj MOE, v ktorej má štát alebo povinná osoba podľa § 2 ods. 1 a 2 zákona o slobode informácií výlučnú účasť.[32]

V zmysle uvedeného sa nám načrtáva aj jeden zo základných rozdielov medzi spôsobmi poskytovania, resp. zverejňovania informácií, a to v podobe veľkosti účasti povinnej osoby, v našom prípade obce, na MOE. Ak by obec nemala výlučnú účasť na MOE, prípadne viacero obcí spoločne výlučnú účasť, tak sa považuje za povinnú účasť len na sprístupnenie informácií na základe žiadosti.[33]

Povinne zverejňované zmluvy sa zverejňujú v Centrálnom registri zmlúv[34].[35] So zverejňovaním sa spája účinnosť takýchto zmlúv. Podľa § 47a zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „*Občiansky zákonník*") sa

---

[27] Môže ísť ako priamu účasť, tak aj nepriamu účasť.

[28] Navrhuje resp. ustanovuje členov riadiacich aj kontrolných orgánov.

[29] § 2 ods. 3 zákona o slobode informácií.

[30] I. ÚS 236/2006 zo 6. júna 2007.

[31] Rozsudok NS SR sp. zn 3Sžik/8/2019 zo dňa 12. februára 2020.

[32] § 5a ods. 2 zákona o slobode informácií.

[33] IKRÉNYI, Peter, IKRÉNYI, Ivan. § 5a [Povinne zverejňovaná zmluva]. In: IKRÉNYI, Peter, BAKO, Martin a kol. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 158.

[34] Centrálny register zmlúv je verejný informačný systém, ktorý slúži na zverejňovanie zmlúv uzatvorených povinnými osobami podľa zákona o slobode informácií. Jeho hlavným cieľom je zabezpečiť transparentnosť a verejnú kontrolu nad hospodárením s verejnými prostriedkami.

[35] § 5a ods. 6 zákona o slobode informácií.

zmluva stáva účinnou dňom nasledujúcim po dni zverejnenia.[36] Uvedené ustanovenie v odseku 4 definuje následok porušenia povinnosti zverejniť zmluvu v centrálnom registri zmlúv. V zmysle daného ustanovenia, ak sa zmluva do troch mesiacov od uzavretia zmluvy nezverejnila, tak platí, že k uzavretiu tejto zmluvy nedošlo.[37]
Aplikácia zákona o slobode informácií v prípade MOE nie je sporná. Zákon tak ukladá ďalšie povinnosti, ktoré musí MOE splniť, čo predstavuje naplňovanie princípu transparentnosti, tak ako to vyžaduje Kódex a aj odporúčania OECD, ale zároveň to môže pôsobiť obmedzujúco vo vzťahu ku korporačnej autonómií MOE.

Zmluva o výkone funkcie ako povinne zverejňovaná zmluva?

Zákon o slobode informácií v ustanovení § 5a ods. 1 a 2 pozitívne vymedzuje, akú zmluvu možno považovať za povinne zverejňovanú zmluvu. Zároveň však odsek 5 toho istého ustanovenia predstavuje negatívne vymedzenie povinne zverejňovanej zmluvy, teda obsahuje taxatívny výpočet zmlúv, ktoré nemožno považovať za povinne zverejňované.[38]
To, či zmluva o výkone funkcie predstavuje povinne zverejňovanú zmluvu zistíme na základe „testu", ktorý je vymedzený v § 5a ods. 2 zákona o slobode informácií. Tento test pozostáva z troch krokov, a to konkrétne: *a) osobitný personálny znak; b) osobitný vecný znak; c) formálny znak*. Aby zmluva o výkone funkcie bola povinne zverejňovaná, musia byť kumulatívne naplnené všetky tri podmienky, resp. kroky vyššie uvedeného testu.[39]
Ad a) Osobitný personálny znak posudzuje mieru účasti obce na spoločnosti. Na to aby bol naplnený osobitný personálny znak je potrebné splnenie niekoľkých podmienok. V prvom rade musí ísť o povinnú osobu podľa § 2 ods. 3 zákona o slobode informácií a zároveň v nej má iná povinná osoba (§ 2 ods. 1 alebo 2 zákona o slobode informácií) výlučnú účasť.[40] Keď sa pozrieme na povahu MOE, tak v prípade, že obec bude mať výlučnú majetkovú účasť, tak MOE v tom prípade MOE naplní osobitný personálny znak a zmluva o výkone funkcie splní prvý z krokov daného testu.
Ad b) Osobitný vecný znak v sebe zahŕňa tri zložky:

[36] § 47a ods. 1 Občianskeho zákonníka
[37] DOBROVODSKÝ, Róbert. § 47a [Účinnosť povinne zverejňovaných zmlúv]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 420.
[38] § 5a ods. 1 a ods. 5 zákona o slobode informácií
[39] PATAKYOVA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B., Publicita odmeňovania, povinné zverejňované zmluvy o výkone funkcie a odmeny členov orgánov, In: CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L., a kol. Odměňování členů orgánů obchodních společností, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2025, s. 183.
[40] PATAKYOVA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B., Publicita odmeňovania, povinné zverejňované zmluvy o výkone funkcie a odmeny členov orgánov, In: CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L., a kol. Odměňování členů orgánů obchodních společností, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2025, s. 184.

1. zmluva sa týka nakladania s majetkom osoby, ktorá napĺňa osobitný personálny znak;
2. posudzovaná zmluva nie je uzatvorená v bežnom obchodnom styku;
3. uzatvorená zmluva nie je v rozsahu predmetu podnikania alebo činnosti osoby, ktorá napĺňa osobitný personálny znak.

Uvedené zložky musia byť kumulatívne naplnené, aby sme mohli konštatovať, že bola splnená podmienka osobitného vecného znaku.[41]

Ak si to opätovne zanalyzujeme pre zmluvu o výkone funkcie MOE, tak môžeme konštatovať, že táto zmluva sa týka nakladania s majetkom obce, keďže ide o odmenu pre člena orgánu. Zároveň zmluva o výkone funkcie nenapĺňa znaky zmluvy uzatváranej v bežnom obchodnom styku[42]. V neposlednom rade, zmluva o výkone funkcie nie je uzatváraná v predmete podnikania MOE, ale upravuje vzťahy medzi členom orgánu a spoločnosťou. Na základe uvedeného možno konštatovať, že pri pozitívnom vyhodnotení všetkých troch krokov, zmluva o výkone funkcie v MOE naplní aj osobitný vecný znak.

Ad c) Zmluva, ktorá sa má zverejniť, musí mať obligatórne písomnú formu. Touto textáciou zákona boli ako povinne zverejňované zmluvy vylúčené tie, ktoré majú inú formu.[43] V zmysle ustanovenia § 66 ods. 6 Obchodného zákonníka, zmluva o výkone funkcie síce predstavuje nepomenovanú zmluvu, ale zákon pri nej vyžaduje písomnú formu.[44] Na základe uvedeného možno konštatovať, že posudzovaná zmluva naplní aj posledný znak testu v podobe písomnej formy.

Analýza zmluvy o výkone funkcie ukázala, že táto vie naplniť všetky znaky vyžadované zákonom, a preto bude v prípade MOE bude predstavovať povinne zverejňovanú zmluvu. Táto povinnosť bude tak predstavovať aj ďalšie osobitné pravidlo v súvislosti s princípom transparentnosti v MOE.

Záver

Analýza postavenia obchodných spoločností s majetkovou účasťou obcí potvrdzuje, že ich právny režim je postavený na prelínaní súkromnoprávnych a verejnoprávnych prvkov, čo sa výrazne prejavuje aj v oblasti transparentnosti. Možno konštatovať, že

[41] PATAKYOVA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B., Publicita odmeňovania, povinné zverejňované zmluvy o výkone funkcie a odmeny členov orgánov, In: CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L., a kol. Odměňování členů orgánů obchodních společností, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2025, s. 186.

[42] Za zmluvu v bežnom obchodnom styku možno považovať takú, ktorá sa vyznačuje typickou, resp. rutinnou povahou pre podnikateľskú činnosť danej osoby.

[43] DOBROVODSKÝ, Róbert. § 47a [Účinnosť povinne zverejňovaných zmlúv]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 437.

[44] ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 307.

právny poriadok Slovenskej republiky pritom ustanovuje osobitné pravidlá transparentnosti, ktoré sa uplatňujú aj vo vzťahu k týmto spoločnostiam, najmä v prípadoch, keď obec disponuje rozhodujúcim vplyvom na ich činnosť.
Tieto pravidlá vyplývajú predovšetkým zo zákona o slobodnom prístupe k informáciám alebo obchodného zákonníka, ako aj z ďalších „soft law" predpisov, ktoré smerujú k zabezpečeniu verejnej kontroly nad nakladaním s verejnými prostriedkami. Transparentnosť tak v prostredí obchodných spoločností s majetkovou účasťou obcí nepredstavuje len doplnkový prvok ich fungovania, ale nadobúda charakter legitímneho obmedzenia ich korporačnej autonómie, odôvodneného verejným záujmom.
Zároveň však platí, že rozsah uplatňovania požiadavky transparentnosti by nemal viesť k neprimeranému zásahu do vnútorných pomerov obchodných spoločností ani k oslabeniu ich postavenia na trhu. Odráža sa to aj v pomere veľkosti účasti povinnej osoby a proporcionalitou zásahu do autonómie MOE. Kým v prípade výlučnej účasti povinnej osoby v MOE budú zásahy väčšie, pri roztrieštenej štruktúre sa na to bude proporcionálne prihliadať. V tomto smere je tak potrebné hľadať rovnováhu medzi požiadavkou verejnej kontroly a zachovaním efektívneho a autonómneho fungovania týchto subjektov. Uvedená rovnováha sa javí ako kľúčová pre zabezpečenie toho, aby obchodné spoločnosti s majetkovou účasťou obcí mohli plniť svoje úlohy efektívne, no zároveň transparentne a v súlade s verejným záujmom.

Zoznam použitej literatúry

1. CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L., a kol. Odměňování členů orgánů obchodních společností, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2025, ISBN 978-80-286-0467-7
2. European Commision, Service standards and principles, dostupné na internete: https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles_en
3. IKRÉNYI, Peter, BAKO, Martin a kol. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-8232-036-0
4. LUKÁČKA, Peter, HUČKOVÁ, Regina, KUBINEC, Martin a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 891. , ISBN 978-80-7699-013-5
5. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, pod sp. zn. I. ÚS 236/2006 zo 6. júna 2007.
6. OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024, OECD Publishing, Paris, dostupné na internete: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2024_68fa05cd/18a24f43-en.pdf

7. PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-8232-018-6
8. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pod sp. zn. 3Sžik/8/2019 zo dňa 12. februára 2020.
9. Slovenská asociácia Corporate Governance, Kódex správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku, dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-preSOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf
10. ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-770-5
11. Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám
12. Zákon č. 369/1990Zb. o obecnom zriadení
13. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
14. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

Kontaktné údaje

Mgr. Simona Škovirová
simona.skovirova@flaw.uniba.sk
Ústav štátu a práva, Slovenská akadémia vied, v.v.i.

OWNERSHIP SUPERVISION IN MUNICIPALLY OWNED COMPANIES - A COMPARATIVE PERSPECTIVE FROM THE POLISH AND SLOVAK LEGAL SYSTEMS

Robert Filipczak[1]

Abstract: Ownership supervision over municipally owned companies is a hybrid legal mechanism through which municipalities pursue public interest objectives by means of private-law instruments. This article offers a comparative analysis of the Polish and Slovak legal systems, focusing on the normative foundations, institutional distribution of competences, and principal mechanisms through which municipalities exercise ownership rights. Using dogmatic, comparative, and functional methods, the study examines how company law structures interact with public law requirements of transparency, accountability, and protection against arbitrariness. The comparison demonstrates structural similarities in the reliance on classic ownership tools, while also revealing important differences in institutional design and in the regulatory role of transparency. The article identifies systemic risks, including formalization, politicization, and information asymmetry, and argues that the principal weakness of both models lies not in the lack of legal instruments, but in the absence of a coherent ownership policy.

Key words: ownership supervision, municipally owned companies, local government, corporate governance, comparative law,

Introduction

Ownership supervision over municipally owned companies is one of the more complex areas of contemporary public economic law because it concentrates tensions between market logic, company-law structures, and the requirements of the public interest. The difficulty stems from the hybrid character of these entities: formally, they operate as commercial companies, yet substantively they remain instruments for the performance of public tasks and the management of local self-government property. Analysis of this model should therefore extend beyond corporate and procedural correctness to include the actual effectiveness of ownership instruments, their capacity to limit discretion, and their impact on the efficiency and accountability of municipally owned companies.

[1] Kozminski University, College of Law.

Against this background, a comparative legal perspective is particularly useful. Comparing Polish and Slovak solutions makes it possible to identify both the common core of challenges faced by the local public sector and the differences in the institutional design of the relationship between the municipality and the municipally owned company. The aim of this study is not only to reconstruct the existing supervisory mechanisms, but also to assess their functional adequacy. The analysis applies the dogmatic-legal, comparative-law, and functional methods, using as its principal criteria the structure of ownership powers, the relationship between supervision and management, the role of transparency, and the degree to which ownership discretion is constrained. The central thesis is that the main weakness of both models lies not in a lack of instruments, but in their insufficient integration within a coherent ownership policy.

Ownership supervision as a hybrid legal concept

Ownership supervision over municipally owned companies cannot be framed exclusively within one branch of law, because it results from the overlap between company-law mechanisms and public-law rules that shape the activity of local self-government entities. The analysis therefore requires a perspective that captures both the concrete exercise of ownership powers and the broader public interest pursued through them, which reveals the hybrid nature of supervision and shows that it cannot be reduced to corporate governance alone. For analytical clarity, ownership supervision should be distinguished from control in the strict sense and from the management of the company itself. Its scope extends beyond ex post review of legality and prudence to include ownership expectations, nominations, reporting, and the assessment of the fulfilment of public objectives.

This hybridity follows from the dual status of the municipality, which formally acts as a shareholder, but functionally remains responsible for pursuing the public interest through the satisfaction of collective needs[2]. The ownership toolkit, including voting rights, participation in nominations, reporting, and disclosure policy[3], derives from the private-law regime, yet its exercise is constrained by transparency, legality, and public accountability. This requires a balance between company autonomy and the ownership powers of local self-government units. Those powers may not lead to the de facto takeover of company bodies or to full interference in day-to-day

[2] FILIPCZAK, Robert: *Partnerstwo publiczno-prywatne w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego*. Katowice-Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Studio Noa, 2025, p. 48.

[3] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT: *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024*. Paris: OECD Publishing, 2024, p. 15.

management[4], at the same time, the municipality must ensure reliable oversight over the performance of public tasks and the management of municipal assets. This is the central tension of ownership supervision in municipally owned companies. It also contributes to the partial publicization of corporate governance mechanisms, reinforced by international standards, especially the OECD guidelines on state-owned enterprises (SOEs)[5]. The hybrid structure of supervision generates dilemmas between economic efficiency and the intensity of ownership control, and in practice may foster excessive formalization or politicization[6]. For that reason, ownership supervision requires an integrated analysis combining company-law constructions with the constitutional foundations of local self-government activity.

Ownership supervision in the Polish legal system

In the Polish legal order, ownership supervision over municipally owned companies is regarded as one of the leading instruments ensuring that a company's activities remain consistent with the principle of rational management of municipal property. The importance of this issue increases as municipally owned companies operate on the market while at the same time performing public tasks, which creates a need to constantly balance the imperative of efficiency with the requirements of transparency and accountability. Consequently, this institution cannot be perceived merely as a technical catalogue of corporate acts, but rather as an area in which the municipality's ownership powers are exercised in practice under conditions of public responsibility. From this perspective, any analysis of the Polish model should focus on the normative foundations of this institution and on the actors, objectives, and instruments designated by the legislature.

In Poland, the center of gravity of ownership supervision has been shaped on the assumption that municipal economy tasks are carried out through a commercial company, that is, an entity operating in principle within private-law commerce but linked to the municipality through capital dependence[7]. The Republic of Poland Act on Municipal Economy allows the use of commercial companies for this purpose, in particular municipal limited liability companies, joint-stock companies, as well as

[4] IGNYŚ, Agnieszka: *Korporacyjne prawa akcjonariuszy w polskich spółkach publicznych*. Poznan: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2017, p. 22.

[5] OECD, *op. cit*., pp. 14-15.

[6] KRZYWDZIŃSKI, Krzysztof: Decentralizacja nadzoru właścicielskiego nad spółkami Skarbu Państwa w Polsce. In: *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarzadzanie*, no. 85 (2022), p. 129.

[7] Art. 2 of the Republic of Poland Act of 20 December 1996 on Municipal Economy, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2021, item 679.

limited partnerships and limited joint-stock partnerships[8]. This model creates a specific normative arrangement in which the municipality influences the company primarily by means of ownership powers rather than public-law instruments characteristic of public administration, which shifts the analysis towards company-law tools while preserving the primacy of the public objective.

From a practical perspective, ownership supervision is shaped by the constitutional structure of the municipality and by the distribution of competences between the executive and deliberative bodies. The Polish model therefore rests on a division of functions between municipal bodies and the supervisory board, which exercises direct oversight over the company[9]. Because municipal economy tasks are entrusted to the municipal executive, namely the "wójt, burmistrz or prezydent miasta[10]", the executive body most often exercises ownership rights directly vis-a-vis the company. In some cases, a municipally owned company may also fall within the transparency regime because of the dominant participation of a local self-government unit in its structure[11]. The legislature has made supervisory boards - "*rady nadzorcze*" mandatory[12], entrusting them with permanent supervision and monitoring of company activity. In the literature, supervisory boards are treated as one of the foundations of ownership supervision[13]. Functionally, this concentrates the ownership function in the executive body, while ongoing monitoring is entrusted mainly to the supervisory board. This favors decisional efficiency, but may weaken the stability of supervision and reinforce its personalization.

The public-law component of supervision emerges above all within the transparency regime, which strengthens external accountability vis-a-vis the community. T. Bojar-Fijałkowski therefore rightly argues that the scope of supervision is broader than the concept of control alone[14], so its specificity cannot be reduced exclusively to ex post control, but must also include the competence to determine the directions of activity

[8] Art. 9 of the Republic of Poland Act of 20 December 1996 on Municipal Economy, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2021, item 679.

[9] MROZOWSKA-NIERADKO, Barbara: *Nadzór właścicielski i kontrola w spółkach komunalnych*. Wroclaw: Presscom, 2019, p. 185.

[10] Art. 30 para. 2 point 3 of the Republic of Poland Act of 8 March 1990 on Municipal Self-Government, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2025, item 1153, as amended.

[11] Art. 4 para. 1 point 5 of the Republic of Poland Act of 6 September 2001 on Access to Public Information, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2022, item 902.

[12] Art. 10a para. 1 of the Republic of Poland Act of 20 December 1996 on Municipal Economy, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2021, item 679.

[13] KRUCZALAK-JANKOWSKA, Joanna, CERN, Grażyna: Nadzór właścicielski w spółkach komunalnych z udziałem gminy sprawowany przez organ stanowiący oraz wykonawczy gminy - uwagi krytyczne. In: *Gdańskie Studia Prawnicze*, vol. XXXVI (2016), p. 230.

[14] BOJAR-FIJAŁKOWSKI, Tomasz: Cele klimatyczne w działalności przedsiębiorców publicznych: aspekty prawne. In: Prawo i Więź, vol. 57, no. 4 (2025), p.230.

of the supervised entity. Ownership supervision should therefore be conceived as a category rooted in the private-law order, but exercised under conditions of public responsibility. As a result, the Polish model of ownership supervision has formally private-law foundations, yet operates under strong public-law constraints.

Ownership supervision in the Slovak legal system

In Slovak law, ownership supervision over municipally owned companies serves to ensure that the performance of public tasks by a market actor remains consistent with the rules governing municipal property and with the requirement of accountability. The specific features of this model are most visible where a company provides market-oriented services while its owner remains the municipality - "*obec*" which intensifies the need to balance economic efficiency with openness and controllability. The starting point is the role of the "*obecné zastupiteľstvo*" in determining the rules for the management of municipal property. The legislature expressly entrusts this body with establishing rules for the acquisition and disposal of municipal assets and with supervising their use, which justifies treating those rules as the normative matrix for entities in which the municipality - "*obec"* holds an equity interest[15]. Consequently, the ownership function is not merely internal, but durably linked to public-law standards governing municipal property. At the executive level, significant importance attaches to the role of the mayor - "starosta" who, as the municipality's statutory body - "štatutárny orgán obce", performs ongoing ownership activities in property relations[16]. This arrangement is reinforced by the institution of the chief controller - "hlavný kontrolór", whose supervisory competences also extend to legal persons in which the municipality - "obec" has a property interest[17]. This solution acquires particular importance in the context of ownership supervision because it creates a separate, systemically entrenched, and autonomous channel for verifying the legality and prudence of the supervised company's activities.

An important distinguishing feature of the Slovak model is its developed standard of contractual transparency. The Slovak Republic Act on Free Access to Information defines the concept of a mandatory published contract - "povinne zverejňovaná zmluva" so as to include contracts involving the use of public funds or municipal property, thereby institutionalizing openness in transactions concerning public

[15] § 11 para. 3 letter a of the Slovak Republic Act No. 369/1990 Coll. on Municipal Establishment, as amended.

[16] § 13 para. 3 of the Slovak Republic Act No. 369/1990 Coll. on Municipal Establishment, as amended.

[17] § 18d para. 2 letter c of the Slovak Republic Act No. 369/1990 Coll. on Municipal Establishment, as amended.

assets[18]. In the literature, transparency in this context is linked not only to information policy, but also to consequences affecting the legal effectiveness of contracts, which has a disciplining effect on contractual practice involving public entities[19]. Empirical research by L. Hudáková Stašová and R. Tušan on Slovak municipally owned companies further shows that local self-government units extensively entrust market-oriented services to companies they themselves establish[20], which increases the practical importance of well-designed ownership relations. The Slovak model therefore displays a more multi-track institutional structure of supervision than the Polish one, although this does not automatically imply greater effectiveness.

Comparative assessment and systemic risks

From a comparative perspective, both systems reflect a similar logic of ownership supervision: the performance of public tasks is linked to a commercial company, and municipal influence is exercised primarily through ownership instruments. This gives the framework a hybrid character, in which private-law mechanisms serve public objectives. The main differences concern institutional design. In the Polish model, the exercise of ownership rights is concentrated around the executive body, whereas ongoing monitoring is embedded in corporate governance mechanisms, especially the supervisory board. In Slovakia, alongside the role of the mayor - "starosta", considerable importance attaches to the constitutionally entrenched supervisory channel represented by the chief controller - "hlavný kontrolór", whose powers also extend to entities with municipal capital participation.

Both legal orders are also burdened by similar systemic risks: the proceduralizing of supervision, where ownership activity is reduced to routine reporting without real influence on objectives and management standards, the political conditioning of ownership decisions, where the boundary between shareholder powers and day-to-day management remains blurred, and information asymmetry, which may produce façade supervision despite procedural correctness. Transparency introduces an additional differentiating factor. In Poland, it primarily strengthens external accountability under the regime of access to public information, whereas in Slovakia it assumes a more structural form because the effectiveness of certain contracts

[18] § 5a para. 1 of the Slovak Republic Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information, as amended.

[19] WILFLING, Peter: *Zákon o slobodnom pristupe k informaciam. Komentár, problémy z praxe, rozhodnutia súdov*. Pezinok: VIA IURIS, 2012, p. 224. ISBN 978-80-970686-4-6.

[20] HUDAKOVA STASOVA, Lenka - TUŠAN, Radoslav: Financial Situation of Municipally Owned Corporations. Evidence from the Slovak Republic. In: *Lex localis - Journal of Local Self-Government*, vol. 23, no. 2 (2025), p. 178.

involving public property is linked to their publication, which, alongside its disciplining effect, may increase transaction costs and limit contractual flexibility.
The comparative analysis therefore confirms that, despite a similar reliance on equity-based rights, the Polish and Slovak systems reveal important weaknesses. First, both display a tendency towards formalization, where ownership activity is reduced to reporting and ex post control without real impact on objectives, standards, and responsibility for results. Second, the politicization of ownership decisions remains a persistent risk, especially in appointments and in the expectations directed at company bodies. Third, information asymmetry encourages façade supervision, which may be procedurally correct yet ineffective from the perspective of prudent financial management and service quality.
Transparency operates as a differentiating factor in this respect. In the Polish model, its role centers on external accountability, whereas in the Slovak model the stronger linkage between openness and transactions involving public assets reinforces the disciplining function, but may simultaneously raise transaction costs and reduce contractual flexibility. Both systems therefore demonstrate a typical feature of hybrid regimes: an increase in control does not always translate into greater effectiveness, and stronger transparency does not invariably enhance managerial efficiency.
Against this background, it appears justified to shift the emphasis from dispersed, reactive supervisory actions towards a coherent ownership policy adopted at the municipal level as a publicly accessible document defining the objectives, expectations, and supervisory standards applicable to municipally owned companies. It should also provide an ex ante framework linking public-service obligations, financial expectations, and reporting duties. A useful reference point may be found in jurisdictions where ownership policy is regularly structured and updated, such as Norway, where the state formulates clear ownership expectations towards companies with public participation. Transposed to the local level, this logic would require not the replication of state institutions, but the introduction of a clear matrix of objectives, indicators, and accountability rules capable of limiting discretion, professionalizing supervision, and stabilizing the relationship between company autonomy and the public interest.

Conclusion

The comparative analysis leads to the conclusion that both the Polish and the Slovak models reveal significant limitations in ownership supervision over municipally owned companies. In both legal orders, one can observe a tendency towards formalization, a risk of politicization, especially in appointments and in the definition of expectations addressed to company bodies, and the persistence of information

asymmetry, which limits the actual capacity of the public owner to shape management objectives and standards. As a result, procedural correctness does not always translate into genuine supervisory effectiveness or into a higher quality of public-task performance.

The most important conclusion emerging from the comparison, however, is that the basic weakness of both models lies not in a shortage of legal instruments, but in the absence of their functional ordering. In both Poland and Slovakia there are mechanisms that could support the effective exercise of the ownership function, yet they do not form a sufficiently coherent system for translating the public objective into stable ownership expectations, measurable operating standards, and transparent accountability rules.

The comparison also demonstrates that transparency, although it undoubtedly strengthens accountability, does not produce identical functional effects in the two systems. In the Polish model, its role is more closely linked to external oversight and openness of action, whereas in the Slovak model it is more strongly tied to transactions involving public assets. That solution strengthens the disciplining function, yet may simultaneously reduce operational flexibility and increase transaction costs. Both systems thus confirm that, in hybrid regimes, an increase in control or openness does not automatically lead to greater ownership effectiveness. Under these conditions, it is justified to shift the center of gravity from supervision understood chiefly as ad hoc control towards supervision conceived as an element of a consciously designed ownership policy. Only such an approach can limit discretion, professionalize the ownership process, and better reconcile company autonomy with the pursuit of the public interest. Such a policy would make ownership action more predictable and reviewable.

Bibliography

1. BOJAR-FIJAŁKOWSKI, Tomasz: Cele klimatyczne w działalności przedsiębiorców publicznych: aspekty prawne. In: Prawo i Więź, vol. 57, no. 4 (2025), pp. 89-105.
2. FILIPCZAK, Robert: Partnerstwo publiczno-prywatne w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego. Katowice-Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Studio Noa, 2025. 180 pp. ISBN 978-83-66055-53-7
3. HUDÁKOVÁ STAŠOVÁ, Lenka - TUŠAN, Radoslav: Financial Situation of Municipally Owned Corporations. Evidence from the Slovak Republic. In: Lex localis - Journal of Local Self-Government, vol. 23, no. 2 (2025), pp. 178-204.
4. IGNYŚ, Agnieszka: Korporacyjne prawa akcjonariuszy w polskich spółkach publicznych. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, 2017. 166 pp. ISBN 978-83-7417-951-5.

5. KRUCZALAK-JANKOWSKA, Joanna - CERN, Grażyna: Nadzór właścicielski w spółkach komunalnych z udziałem gminy sprawowany przez organ stanowiący oraz wykonawczy gminy - uwagi krytyczne. In: Gdańskie Studia Prawnicze, vol. XXXVI (2016), pp. 223-236.
6. KRZYWDZIŃSKI, Krzysztof: Decentralizacja nadzoru właścicielskiego nad spółkami Skarbu Państwa w Polsce. In: Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie, no. 85 (2022), pp. 115-131.
7. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT: OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024. Paris: OECD Publishing, 2024. 83 pp. ISBN 978-92-64-84613-5.
8. MROZOWSKA-NIERADKO, Barbara: Nadzór właścicielski i kontrola w spółkach komunalnych. Wrocław: Presscom, 2019. 294 pp. ISBN 978-83-65611-84-0.
9. Republic of Poland Act of 20 December 1996 on Municipal Economy, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2021, item 679.
10. Republic of Poland Act of 6 September 2001 on Access to Public Information, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2022, item 902.
11. Republic of Poland Act of 8 March 1990 on Municipal Self-Government, consolidated text: Journal of Laws of the Republic of Poland 2025, item 1153, as amended.
12. WILFLING, Peter: Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár, problémy z praxe, rozhodnutia súdov. Pezinok: VIA IURIS, 2012. 296 pp. ISBN 978-80-970686-4-6.
13. Slovak Republic Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information, as amended.
14. Slovak Republic Act No. 369/1990 Coll. on Municipal Establishment, as amended.

Contact details

Robert Filipczak MA (Law)
robert.a.filipczak@gmail.com
PhD Student, Kozminski University,
Jagiellonska 57, 03-301 Warsaw, Poland
ORCiD: 0009-0004-3815-562X

Sekcia práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

„Medzi reguláciou a inováciou: limity a možnosti práva EÚ v digitálnom priestore“

MEDZI REGULÁCIOU A SLOBODOU: PRÁVNE LIMITY REGULÁCIE SOCIÁLNYCH SIETÍ V DEMOKRATICKEJ SPOLOČNOSTI

BETWEEN REGULATION AND FREEDOM: LEGAL LIMITS OF SOCIAL MEDIA REGULATION IN A DEMOCRATIC SOCIETY

Andrej Ralbovský[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnymi a sociálnymi aspektmi regulácie sociálnych médií a ich vplyvom na demokratickú spoločnosť. Sociálne siete zásadne zmenili spôsob šírenia informácií a verejnej diskusie, čím vytvorili digitálny komunikačný priestor s významným politickým a sociálnym vplyvom. V príspevku analyzujeme súčasné regulačné prístupy, najmä na úrovni Európskej únie, so zameraním na Nariadenie o digitálnych službách (DSA) a jeho vzťah k výkonu základných práv. Zdôrazňujeme riziká súvisiace s nejasnými definíciami určitých regulačných pojmov, nedostatočnou transparentnosťou regulačného dialógu a realitou odstraňovania obsahu, ktorý neporušuje žiadny zákon, ale môže byť na platformách obmedzený. Príspevok sa zaoberá aj vybranými otázkami súvisiacimi s fungovaním sociálnych sietí, vrátane dezinformácií, ochrany maloletých a anonymity používateľov.

Kľúčové slová: regulácia sociálnych sietí; sloboda prejavu; digitálne platformy; demokratická spoločnosť

Abstract: The paper examines the legal and social aspects of social media regulation and its impact on democratic society. Social media has fundamentally transformed the way information is disseminated and public discourse takes place, thereby creating a digital communication space with significant political and social influence. In this paper, we analyze current regulatory approaches, particularly at the European Union level, with a focus on the Digital Services Act (DSA) and its relationship to the exercise of fundamental rights. We highlight the risks associated with unclear definitions of certain regulatory terms, insufficient transparency in the regulatory dialogue, and the reality of content removal—content that does not violate any law but may be restricted on platforms. The paper also addresses selected

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

issues related to the functioning of social media, including disinformation, the protection of minors, and user anonymity.

Key words: social media regulation; freedom of speech; digital platforms; democratic society

Úvod

Sociálne siete ako také existujú už pomerne dlhú dobu, ale v posledných rokoch sa čoraz viac dostávajú do centra pozornosti aj z hľadiska regulácie. Výskumnou otázkou príspevku je, či systém hodnotenia a zmierňovania systémových rizík podľa DSA môže viesť k neprimeranému obmedzovaniu legálneho prejavu na sociálnych sieťach. Nemáme snahu skúmať ani hodnotiť slobodu prejavu ako takú, prípadne jej optimálny rozsah, našim cieľom je analyzovať dopady regulácie sociálnych sietí na jej výkon a zhodnotiť ich vplyv na demokratickú spoločnosť a jej základné princípy. Metodologicky príspevok vychádza z právno-dogmatickej analýzy vybraných ustanovení DSA, predovšetkým článkov 34 až 36 a z kritickej analýzy ich možných dopadov na slobodu prejavu. Argumentáciu dopĺňame o prípadovú štúdiu komunikácie medzi Európskou komisiou a platformou TikTok v súvislosti so slovenskými parlamentnými voľbami v roku 2023.

Socio-technický kontext

Sociálne siete umožnili podstatne rýchlejšie, jednoduchšie a lacnejšie šírenie informácií a komunikovanie nielen medzi jednotlivcami a malými skupinami, ale aj smerom k širokej verejnosti. Zmena, ktorú priniesli, je v niečom podobná s vynálezom kníhtlače. Tá je dnes považovaná na jeden zo zásadných faktorov revolučných spoločenských zmien na začiatku novoveku, ktorý viedol nielen k zmenám v konfesionalite a zániku stredovekého usporiadania európskej spoločnosti, čo najmä v 17. storočí malo za následok krvavé vojny s negatívnymi dôsledkami pre celú Európu, ale aj k nebývalému rozvoju gramotnosti, vedy, literatúry a celkovo vzdelanosti. Neskôr však došlo k ustáleniu situácie a z dnešného pohľadu, viac ako pol tisícročia po vynájdení kníhtlače môžeme konštatovať, že tento vynález mal množstvo prínosov, ktoré v mnohom prevýšili jeho negatívne dopady. Cenzúra, teda štátne obmedzovanie obsahu šíreného (nielen) prostredníctvom kníh a tlačených materiálov je výslovne zakázaná v Čl. 26 Ústavy[2] a rovnako nie je prípustné podmieňovanie vydávania tlače povoľovacím konaním[3]. Obmedzovanie slobody prejavu a vyjadrovania je považované za jeden zo znakov nedemokratických

[2] Čl. 26 ods. 3 Ústavy SR
[3] Čl. 26 ods. 2 Ústavy SR

politických režimov[4]. Pri sociálnych sieťach sme však stále blízko začiatku ich používania a ich dosah na spoločenské zmeny ešte nie je úplne popísaný ani známy. Regulácia sociálnych sietí sa však postupne zavádza do života a okrem možného riešenia problémov má potenciál vytvoriť problémy nové, najmä v oblasti uplatňovania slobody prejavu a práva na informácie.

Aktuálne formy regulácie a ich nedostatky

Ešte v nedávnej minulosti bola hlavným regulačným nástrojom sociálnych sietí samoregulácia väčšinou vo forme "noriem komunity" vydávaných prevádzkovateľom platformy. Postupne sa však zintenzívnili snahy o reguláciu prostredníctvom právnych nástrojov, a to najmä na úrovni Európskej únie. Samoregulácia sa totiž ukázala ako dosť problematická a v konečnom dôsledku viedla k ovplyvňovaniu rozhodnutí sociálnych sietí zo strany výkonnej moci krajín, v ktorých majú prevádzkovatelia platforiem svoje sídlo, vo veľkej väčšine prípadov v USA. Zasahovanie zo strany prezidentskej administratívy USA v nedávnych rokoch dosiahlo[5] takú[6] intenzitu[7], že naň začali poukazovať aj samotní prevádzkovatelia[8]. Množstvo faktov sa dostalo na verejnosť až po zmene na poste prezidenta.

Hlavným európskym legislatívnym rámcom upravujúcim reguláciu digitálnych platforiem, medzi ktoré patria aj sociálne siete, je Nariadenie o digitálnych službách (DSA)[9] obsahujúce mnohé deklarované ciele, od zvýšenia ochrany spotrebiteľa, cez ochranu slobody prejavu, až po efektívnejšie odstraňovanie nezákonného obsahu. Najväčším problémom jeho aplikácie však je, že primárne nechráni slobodu prejavu a nezabraňuje situáciám, keď prevádzkovatelia odstraňujú aj obsah, ktorý nie je protizákonný; dokonca, ako ukážeme na konkrétnom príklade, za istých okolností ich k tomu môže motivovať.

Okrem vágnosti prejavujúcej sa v nedostatočnom vymedzení pojmov (napr. nikde nedefinovaný pojem dezinformácie) je nedostatkom regulácie na úrovni EÚ aj pomerne silná netransparentnosť regulačného dialógu a v mnohých prípadoch absentujúca nezávislá priebežná kontrola zo strany súdnej moci. Ako zásadný problém sa však ukazuje zvolená hybridná forma regulácie predovšetkým pre veľmi

[4] BHAGWAT, A., WEINSTEIN, J. Freedom of Expression and Democracy. (2021)

[5] United States District Court for the Western District of Louisiana. (2023). Missouri v. Biden, No. 3:22-cv-01213 (Doughty, J.). https://www.courtlistener.com/docket/63290174/missouri-v-biden/

[6] Murthy v. Missouri, 6-3 rozhodnutie Najvyššieho súdu USA, 26. júna 2024

[7] United States Court of Appeals for the Fifth Circuit. (2023). Missouri v. Biden, No. 23-30445. https://www.ca5.uscourts.gov/opinions/pub/23/23-30445-CV0.pdf

[8] https://www.pbs.org/newshour/politics/zuckerberg-says-the-white-house-pressured-facebook-to-censor-some-covid-19-content-during-the-pandemic

[9] Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách)

veľké online platformy (Čl. 34 až 36 DSA). Ako to pri hybridných regulačných nástrojoch často býva, veľká časť regulačného úsilia je vykonávaná prostredníctvom regulačného dialógu a neformálnych mechanizmov, ktoré z princípu nedosahujú vysokú transparentnosť a dávajú výkonnej zložke moci (v tomto prípade Európskej komisii, ako aj tzv. Koordinátorom digitálnych služieb) veľkú voľnosť pri ovplyvňovaní činnosti regulovaných subjektov.

Množstvo z týchto problémov a nedostatkov popisuje správa Výboru pre spravodlivosť Snemovne reprezentantov USA z februára 2026[10], ktorá poskytuje pomerne podrobný vhľad do komunikácie Európskej komisie s prevádzkovateľmi veľmi veľkých online platforiem. Pre obmedzený rozsah tohto príspevku sa obmedzíme iba na jeden konkrétny prípad týkajúci sa Slovenska. Ide o ovplyvňovanie sociálnej siete TikTok zo strany Európskej komisie v súvislosti s parlamentnými voľbami v roku 2023, o ktorom sa správa podrobne zmieňuje na stranách 100 až 105. Okrem mnohých iných podkladov poukazujúcich na problémy regulačných ambícií Európskej komisie sa v nej nachádza tiež list, podľa ktorého dňa 12. septembra 2023 malo dôjsť k stretnutiu medzi zástupcami Európskej komisie a sociálnej siete TikTok, na ktorom od nich žiadali „technicky podrobné vysvetlenia o posúdení rizík, mitigačných opatrení a schopností presadzovať vlastné podmienky používania týkajúce sa týchto volieb". Problémom väčšiny metodík manažmentu rizík je však veľká miera subjektivity, čo sa prejavilo aj v tomto prípade. Takáto forma regulácie totiž priamo neurčuje aké konkrétne výroky majú byť považované za problematické[11], ale ponecháva to na samotný regulovaný subjekt. Ak by však ten prijal opatrenia, ktoré by regulátor vyhodnotil ako nedostatočné, vystavuje sa možnému postihu. Ďalším problémom je aj fakt, že zmierňovanie identifikovaných rizík[12] sa môže vykonávať prostredníctvom zásahov do šírenia obsahu, či už samotným odstránením alebo obmedzením dosahu na ďalších používateľov, ku ktorým by sa za iných okolností dostal. V správe sa uvádza príklad výrokov, ktoré boli v zmysle interných smerníc na moderovanie obsahu sociálnou sieťou TikTok cenzurované, pričom bolo medzi nimi aj tvrdenie "Musíme zastaviť sexualizáciu mladých ľudí/detí". Okrem toho, že samotný TikTok vo svojej internej smernici priznal, že ide o názory, ktoré sú "v slovenských politických diskusiách bežné" (teda si uvedomoval problematickosť takto nastavených interných pravidiel)[13] legitímnosť

[10] The Foreign Censorship Threat, Part II: Europe's Decade-long Campaign to Censor the Global Internet and How It Harms American Speech in the United States. Interim Staff Report of the Committee on the Judiciary of the U.S. House of Representatives. February 3, 2026

[11] HUSOVEC, Martin, Rising Above Liability: The Digital Services Act as a Blueprint for the Second Generation of Global Internet Rules (October 10, 2023). Berkeley Technology Law Journal Vol. 38, No. 3, Forthcoming

[12] Čl. 35 ods. 1 DSA

[13] TikTok Internal Content Moderation Guidelines for 2023 Slovak Election (Sept. 22, 2023)

takéhoto výroku vo verejnom diskurze vyplýva aj priamo z právneho poriadku Slovenskej republiky, keďže ide v podstate o zhrnutie záujmov chránených Trestným zákonom[14]. Výsledkom regulačného dialógu bol však aj opačný prípad - interná smernica explicitne uvádzala pálenie štátnych vlajok ako príklad obsahu, ktorý nepodlieha obmedzeniam. Avšak podľa slovenského právneho poriadku a judikatúry je možné pálenie štátnej vlajky (v závislosti od kontextu a úmyslu) považovať za hanobenie štátneho symbolu[15], čo je súčasťou skutkovej podstaty trestného činu výtržníctva[16]. Možno teda konštatovať, že prípustnosť, resp. neprípustnosť výrokov na sociálnych sieťach nebola definovaná ich súladom alebo nesúladom s právnym poriadkom Slovenskej republiky, ale internými smernicami ktoré však nevychádzali primárne z právneho poriadku, ale boli ovplyvnené regulačným dialógom v zmysle Nariadenia o digitálnych službách.

Na problematické odstraňovanie obsahu sociálnych sietí v krajinách Európskej únie však poukazujú aj iné zdroje. Napríklad podľa správy nadácie ITIF[17], ktorá skúmala údaje z Databázy Transparentnosti za jeden deň, bol prevládajúci dôvod (viac ako 54 miliónov záznamov) odstránenia obsahu "rozsah služieb platformy", čo môže zahŕňať množstvo dôvodov, od obsahu v nepodporovanom jazyku až po názory, ktoré sú v rozpore s hodnotami presadzovanými normami komunity konkrétnej platformy. V každom prípade však vôbec nemusí ísť o obsah, ktorý by bol v rozpore so zákonom. Druhým najčastejším dôvodom (1,4 milióna) bol "nezákonný alebo škodlivý prejav", čo môže byť tak prejav, ktorý by bol v rozpore so zákonom aj keby bol šírený iným spôsobom (napríklad výzvy na násilie), ako aj prejav, ktorého šírenie zákon nezakazuje, ale daná platforma ho zakázala v svojich normách komunity. Správa teda navrhuje túto kategóriu rozdeliť na nezákonný prejav a škodlivý prejav, aby bolo zrejmé koľko odstránených príspevkov skutočne porušovalo nejaký zákon. Ako však ukazuje aj vyššie opisovaná správa Výboru pre spravodlivosť, platformy majú tendenciu meniť svoje pravidlá komunity pod tlakom regulačného dialógu a najmä hrozby uplatňovania sankcií, v dôsledku čoho môže dochádzať k obmedzovaniu slobody prejavu a potláčaniu šírenia názorov, ktoré neporušujú žiadny zákon. Táto nerovnováha medzi tlakom na odstraňovanie obsahu a nedostatočnou ochranou slobody prejavu sa javí byť najväčším aplikačným nedostatkom Nariadenia

[14] najmä §201, §201a, §201b, §202, §368, §372, §372a Trestného zákona v platnom znení

[15] ŠKROBÁK, Ján. Výskum venovaný právnej ochrane štátnych symbolov, národných symbolov a iných symbolov (rozhovor). Projustice. 29. 11. 2022. Dostupné na internete: https://www.projustice.sk/spravne-pravo/vyskum-venovany-pravnej-ochrane-statnych-symbolov-narodnych-symbolov-rozhovor

[16] § 364 Trestného zákona

[17] https://itif.org/publications/2025/10/20/eu-should-improve-transparency-in-the-digital-services-act/

o digitálnych službách. Potvrdzuje to aj analýza organizácie Future of Free Speech[18] z roku 2024, ktorá skúmala príspevky z vybraných krajín odstránené počas dvojtýždňového obdobia v júni a v júli 2023 (tesne pred nadobudnutím účinnosti ustanovení DSA pre veľmi veľké online platformy). Aj keď sa špecificky nezameriavala na dôvod odstránenia, autori správy zistili, že v závislosti od konkrétnej platformy a krajiny 87.5% až 99.7% odstránených príspevkov nebolo v rozpore so žiadnym právnym predpisom, teda ich šírenie bolo legálne.

Možné riziká a odpovede na ne

Prirodzene, tým ako sociálne siete menia zaužívané spôsoby komunikácie, môžu prinášať nové problémy, ktoré v minulosti neexistovali, resp. neboli také vypuklé.
Jedným z takých sú dezinformácie. Zákonná definícia tohto pojmu neexistuje[19], ale vo všeobecnosti sa zaň považujú informácie (nepravdivé, zavádzajúce alebo manipulatívne), ktorých cieľom je škodiť alebo zabezpečiť neoprávnený prospech. Problém však je, že nie vždy sa dá takáto informácia a cieľ s akým je šírená, jednoznačne rozpoznať[20], preto hrozí riziko, že za dezinformácie budú označované aj legitímne prejavy, ktoré však nezapadajú do politickej ideológie strán, ktoré sú práve pri moci. Preto najlepším riešením pre zachovanie slobodnej demokratickej diskusie na sociálnych sieťach je aplikovať pravidlá, ktoré platia aj pri šírení informácií inými spôsobmi, napríklad ústnym podaním. Trestný zákon obsahuje viacero skutkových podstát21, ktoré vymedzujú aké druhy výrokov nie sú prípustné a úplne postačí ak sa budú aplikovať aj na sociálne siete. Zavádzanie odlišných pravidiel pre výroky na sociálnych sieťach deformuje verejnú diskusiu[22].
Ďalším problémom, ktorý sa v ére sociálnych sietí stal viditeľnejším, je otázka ochrany maloletých. Preto sa rozmáhajú snahy o zákaz používania sociálnych sietí pre deti alebo mladistvých do určitého veku. Existuje množstvo prípadov keď sú maloletí kontaktovaní dospelými s cieľom sexuálneho zneužitia alebo sa stávajú obeťami kyberšikany a vydierania. Pokusy o riešenie týchto problémov priamo

[18] https://futurefreespeech.org/wp-content/uploads/2024/05/Preventing-Torrents-of-Hate-or-Stifling-Free-Expression-Online-The-Future-of-Free-Speech.pdf

[19] EUROPEAN COMMISSION. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Tackling online disinformation: a European Approach. (2018)*

[20] WARDLE, Claire a Hossein DERAKHSHAN. *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2017

[21] https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/10/28/niekolko-poznamok-k-trestnej-zodpovednosti-osob-siriacich-konspiracie-v-case-pandemie-covid-19/

[22] COUNCIL OF EUROPE. *Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2016 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://search.coe.int/cm?i=0900001680641 5fa

reguláciou sociálnych sietí však poskytujú iba obmedzenú účinnosť. Primárnym dôvodom, prečo sú páchatelia úspešní, býva správanie samotných maloletých, ich neskúsenosť, naivita alebo snaha zaujať[23]. A pri riešení a prevencii majú nenahraditeľnú úlohu rodičia[24]. Maloletí predsa priamo nevstupujú do zmluvných vzťahov s poskytovateľmi internetovej konektivity. Taktiež si obvykle sami nezadovažujú zariadenia, cez ktoré pristupujú na sociálne siete. Je súčasťou rodičovských práv a povinností dbať o mravné a morálne dobro detí, medzi ktoré patrí aj kontrola aktivity na internete (nielen na sociálnych sieťach). Je teda potrebné poskytnúť rodičom nástroje na kontrolu činnosti svojich detí na sociálnych sieťach a toto by malo byť hlavným cieľom regulačného úsilia týkajúceho sa ochrany maloletých. Ďalej je možné sa zamyslieť nad prípadným obmedzením prístupu na sociálne siete zo zariadení v správe škôl, čím by sa navyše odstránili rušivé vplyvy na vyučovací proces (hoci do veľkej miery to už rieši zákaz používania mobilných zariadení). Tiež by sa mohli regulačnými nástrojmi obmedziť niektoré praktiky sociálnych sietí, ktoré zvyšujú návykovosť[25], ale nie je dôvod, aby boli sociálne siete pre deti úplne zakázané. Podobne ani pri potravinách nie je zakázané konzumovanie všetkých objektívne škodlivých potravín deťmi (napr. cukroviniek alebo sladených nápojov), ale iba tých najškodlivejších (najmä obsahujúcich alkohol), tak ani plošný zákaz sociálnych sietí pre deti nie je nevyhnutný.

Častej kritike je podrobená aj určitá anonymita sociálnych sietí, ktorá vedie k nemožnosti postihnúť autorov nelegálneho obsahu. Hoci väčšina významných sociálnych sietí má v pravidlách používania ustanovenia zakazujúce pôsobenie pod falošnou identitou, často je ťažké takéto prípady odhaliť. Anonymné vystupovanie pri výmene informácií však samo o sebe nie je protizákonné a ani nie je dôvod, aby bolo. Hoci Ústava ani ľudskoprávne dokumenty sa o práve na anonymitu explicitne nezmieňujú, istú podporu pre anonymitu možno vyvodiť z práva na súkromie[26]. Okrem toho, Autorský zákon27 výslovne priznáva právo na anonymitu pre autora diela, dokonca ho chráni tým, že umožňuje zverejniť autorovu totožnosť iba s jeho súhlasom. Istotne je pravda, že za anonymitu sa môžu schovávať aj osoby, ktoré šíria protiprávny obsah, zasahujú do práv iných, alebo iným spôsobom porušujú zákon a vyhýbajú sa postihu. Možnosť anonymného vystupovania však prináša množstvo

[23] ŠMAHEL et al. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*.

[24] PANDIA et al. *Parental mediation of smartphone use and children's problematic smartphone use: A cross-sectional study*.

[25] European Commission, Guidelines on protection of minors under the DSA, 2025

[26] UN Special Rapporteur David Kaye, Report on encryption, anonymity and the human rights framework, A/HRC/29/32, 2015

[27] § 14 Zákona č. 185/2015 Z. z.

výhod[28], od možnosti pôsobenia "whistleblowerov", cez ochranu novinárskych zdrojov, až po pomoc disidentom v neslobodných politických režimoch. Účelom práva nemá byť potláčanie nežiadúcich javov akýmikoľvek prostriedkami, ale vyvažovanie prínosov. Obmedzenie anonymity sociálnych sietí by teda obmedzilo spomenuté výhody a prínos by bol otázny, pretože profesionálni zločinci by si našli iné možnosti (napríklad cez krádež identity alebo využívanie bielych koní). Preto by možnosť anonymného pôsobenia na sociálnych sieťach nemala byť obmedzovaná.

Čo pri regulácii sociálnych sietí chýba

Namiesto snahy o riešenie široko a často aj nejasne definovaných "škodlivých prejavov" a "systémových rizík" by sa mala regulácia zamerať skôr na zaistenie digitálneho súkromia na sociálnych sieťach, najmä preferenciou používania kryptografie, aby ani prevádzkovatelia platforiem nemali prístup k súkromným údajom používateľov. Tu by bolo možné využiť aj regulačný nástroj komunikácie, keď by prevádzkovatelia mali mať povinnosť zrozumiteľne a transparentne informovať o tom, ktoré všetky entity majú čo len teoretickú možnosť prístupu ku konkrétnym údajom.

Predovšetkým by sa mala využívať existujúca legislatíva zameraná na ochranu spotrebiteľa a zakazujúca nekalé obchodné praktiky, akými je napríklad neetické profilovanie za účelom zobrazovania reklamy alebo agresívne psychologické techniky zamerané na udržanie prítomnosti používateľa na sociálnej sieti spôsobujúce návykovosť a v niektorých prípadoch vedúce k istej forme závislosti. Hoci problém dizajnu služieb spôsobujúceho závislosť je v niektorých prípadoch riešený aj v zmysle DSA[29], častokrát práve vlastnosti, v zmysle DSA vytvárajúce "systémové riziká", umožňujú udržiavať ekonomickú rentabilitu prevádzkovania týchto platforiem a sú súčasťou ich obchodného modelu[30]. Na potlačenie takýchto obchodných praktík je zameraný aj pripravovaný Akt o digitálnej spravodlivosti.[31]

Bolo by tiež vhodné vytvárať regulačný tlak na interoperabilitu sociálnych sietí, aby mohli vznikať ďalšie sociálne siete integrované s tými súčasnými, čím by sa vytvoril decentralizovaný ekosystém, podobne ako je to napríklad pri emailoch.

---

[28] UN Special Rapporteur David Kaye, Report on encryption, anonymity and the human rights framework, A/HRC/29/32, 2015

[29] Addictive design as a systemic risk under the Digital Services Act: an analysis of VLOPSEs' risk Assessments. In: The DSA and Platform Regulation Conference, Amsterdam 16-17. Február 2026. Dostupné online: <https://dsa-observatory.eu/2026/03/09/how-have-platforms-addressed-addictive-design-under-dsa/>

[30] tamže

[31] Digital Fairness Act. https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/consultations/commission-launches-open-consultation-forthcoming-digital-fairness-act

Záver

Sociálne siete zmenili spôsob akým komunikujeme a získavame informácie. V poslednom čase sa však okrem slobodnej výmeny názorov stávajú aj predmetom regulačných snáh a tie neraz vedú k odstraňovaniu obsahu, ktorý neporušuje žiadne zákony. Ťažisko regulačného úsilia sa preto musí preniesť z odstraňovania obsahu na zabránenie nadmernému odstraňovaniu obsahu, ktoré vedie k nelegitímnemu obmedzeniu slobody prejavu a vyjadrovania a nemožnosti efektívneho výkonu základných práv a slobôd. Pokiaľ uznávame univerzalitu základných ľudských práv, medzi ktoré patrí aj právo na slobodu prejavu, tak by sme mali jej zásadné obmedzenia v jednotlivých jurisdikciách vždy vnímať kriticky. Z toho dôvodu aj regulácia sociálnych sietí a digitálnych online platforiem umožňujúca, alebo dokonca nariaďujúca odstraňovanie obsahu, ktorý by pri šírení inými spôsobmi (napríklad ústne alebo tlačeným textom) bol legálny, môže byť neprimeraným zásahom do základných ľudských práv, a teda v rozpore so základnými princípmi demokratickej spoločnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. DSA OBSERVATORY. *Addictive design as a systemic risk under the Digital Services Act: an analysis of VLOPSEs' risk assessments* [online]. 2026 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://dsa-observatory.eu/2026/03/09/how-have-platforms-addressed-addictive-design-under-dsa/
2. BHAGWAT, Ashutosh a James WEINSTEIN. Freedom of Expression and Democracy. In: STONE, Adrienne a Frederick SCHAUER, eds. *The Oxford Handbook of Freedom of Speech*. Oxford: Oxford University Press, 2021, s. 82–105. DOI: https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198827580.013.5
3. EUROPEAN COMMISSION. *Commission launches open consultation on the forthcoming Digital Fairness Act* [online]. Brussels: European Commission, 2025 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/consultations/commission-launches-open-consultation-forthcoming-digital-fairness-act
4. HUSOVEC, Martin. *Rising Above Liability: The Digital Services Act as a Blueprint for the Second Generation of Global Internet Rules* [online]. 2023 [cit. 2026-05-26]. Berkeley Technology Law Journal, roč. 38, č. 3, v tlači. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=4598734
5. COMMITTEE ON THE JUDICIARY OF THE U.S. HOUSE OF REPRESENTATIVES. *The Foreign Censorship Threat, Part II: Europe's Decade-long Campaign to Censor the Global Internet and How It Harms American Speech in the United States: Interim Staff Report* [online]. Washington, D.C.: U.S. House of Representatives, 2026 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://judiciary.house.gov/sites/evo-

subsites/republicans-judiciary.house.gov/files/2026-02/THE-FOREIGN-CENSORSHIP-THREAT-PART-II-2-3-26.pdf
6. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách). *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2022, L 277, s. 1–102 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj
7. ŠKROBÁK, Ján. Výskum venovaný právnej ochrane štátnych symbolov, národných symbolov a iných symbolov: rozhovor. *Projustice* [online]. 29. 11. 2022 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://www.projustice.sk/spravne-pravo/vyskum-venovany-pravnej-ochrane-statnych-symbolov-narodnych-symbolov-rozhovor
8. UNITED STATES DISTRICT COURT FOR THE WESTERN DISTRICT OF LOUISIANA. *Missouri v. Biden*, No. 3:22-cv-01213 [online]. 2023 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://www.courtlistener.com/docket/63290174/missouri-v-biden/
9. UNITED NATIONS, HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression: Encryption, anonymity, and the human rights framework. A/HRC/29/32* [online]. Geneva: United Nations, 2015 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc2932-report-encryption-anonymity-and-human-rights-framework
10. EUROPEAN COMMISSION. *Commission publishes guidelines on protection of minors under the Digital Services Act* [online]. Brussels: European Commission, 2025 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-guidelines-protection-minors
11. EUROPEAN COMMISSION. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Tackling online disinformation: a European Approach. COM(2018) 236 final* [online]. Brussels: European Commission, 2018 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52018DC0236
12. WARDLE, Claire a Hossein DERAKHSHAN. *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2017 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html
13. COUNCIL OF EUROPE. *Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom* [online]. Strasbourg: Council of

Europe, 2016 [cit. 2026-05-26]. Dostupné na: https://search.coe.int/cm?i=0900001680641 5fa
14. ŠMAHEL, David et al. *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries* [online]. London: EU Kids Online, 2020 [cit. 2026-05-26]. ISSN 2045-256X. DOI: https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj010fo
15. PANDIA, Vesna, Elena PLESKONJIĆ, Nikolina OREŠKOVIĆ a Vesna ILIĆ. *Parental mediation of smartphone use and children's problematic smartphone use: A cross-sectional study*. Heliyon [online]. 2023, roč. 9, č. 4 [cit. 2026-05-26]. ISSN 2405-8440. DOI: https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14897

Kontaktné údaje

Mgr. Ing. Andrej Ralbovský
ralbovsky3@uniba.sk
Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

REÁLNE RIZIKÁ VO VIRTUÁLNOM SVETE: OCHRANA MALOLETÝCH HRÁČOV DIGITÁLNOU REGULÁCIOU EÚ[1]

REAL RISKS IN VIRTUAL WORLD: PROTECTING YOUNG GAMERS BY EU DIGITAL REGULATION

Lucia Rybanová[2]

Abstrakt: Dynamický rozvoj online herných platforiem zásadne ovplyvňuje, akými spôsobmi deti a dospievajúci trávia voľný čas, komunikujú a vzdelávajú sa. Online herné platformy sa totiž stali frekventovaným virtuálnym miestom, na ktorom deti a dospievajúci trávia čas, socializujú sa a vzájomne interagujú. Zároveň však tieto platformy prinášajú širokú škálu rizík – od manipulatívnych dizajnových prvkov, cez monetizáciu osobných údajov až po vystavenie škodlivému obsahu. Cieľom príspevku je identifikovať hlavné riziká, ktorým sú mladí hráči vystavení, a preskúmať, ako na ne reagujú vybrané právne akty tvoriace súčasný digitálny regulačný rámec Európskej únie. Príspevok sa snaží ukázať, do akej miery tieto právne nástroje reflektujú špecifiká virtuálnych herných platforiem, zohľadňujú zraniteľnosť maloletých používateľov a aké povinnosti ukladajú jednotlivým aktérom herného ekosystému. Zároveň poukazuje na pretrvávajúce medzery v regulácii online herných platforiem. Príspevok tak zdôrazňuje, v ktorých oblastiach poskytuje súčasná legislatíva dostatočnú ochranu maloletým na online herných platformách a kde je potrebné ju doplniť, prípadne zvoliť nové interpretačné prístupy.

Kľúčové slová: online herné platformy; ochrana maloletých; digitálna regulácia EÚ; riziká online hier; Akt o digitálnych službách

Abstract: The dynamic development of online gaming platforms has a fundamental impact on how children and adolescents spend their free time, communicate, and learn. Online gaming platforms have become a frequent virtual place where children and adolescents spend time, socialize, and interact with each other. At the same time, however, these platforms pose a wide range of risks – from manipulative design elements to the monetization of personal

[1] Právne a aplikačné aspekty aktu DSA na fungovanie orgánov štátnej správy v online prostredí, APVV-24-0146.

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva.

data and exposure to harmful content. The aim of this paper is to identify the main risks to which young players are exposed and to examine how selected legal acts forming the current digital regulatory framework of the European Union respond to them. The paper seeks to show the extent to which these legal instruments reflect the specificities of virtual gaming platforms, take into account the vulnerability of underage users, and impose obligations on individual actors in the gaming ecosystem. At the same time, it points to persistent gaps in the regulation of online gaming platforms. The paper thus highlights the areas in which current legislation provides protection for minors on online gaming platforms and where it needs to be supplemented or where it should adopt new interpretative approaches.

Key words: online gaming platforms; protection of minors; EU digital regulation; online gaming risks; Digital Services Act

Úvod

Online herné platformy sa stali jedným z hlavných zdrojov zábavy pre deti a v posledných desaťročiach výrazne zmenili podobu detských voľnočasových aktivít. Hranie hier na internete, najmä vo forme masívnych multiplayerových online rolových hier, patrí medzi najobľúbenejšie online aktivity detí a vyznačuje sa interakciou s ostatnými používateľmi v reálnom čase.[3] Platformám, ako sú Roblox a Minecraft, sa často pripisuje podpora kognitívnych a sociálnych zručností, vrátane pozornosti, pamäti, riešenia problémov, kritického myslenia a kreativity, a to najmä preto, že deti zasadzujú do komplexných prostredí založených na rôznych výzvach.[4] Tieto prínosy však sprevádzajú aj významné riziká. Online herné platformy zvyčajne umožňujú sociálnu interakciu prostredníctvom funkcií verejného, súkromného či skupinového chatu, ako aj prostredníctvom rôznych iných systémov zasielania správ v rámci hry. Hoci tieto funkcie uľahčujú socializáciu a budovanie komunity, deti môžu byť vďaka nim vystavené škodlivým interakciám.[5] Navyše, analýza sociálnej

[3] ŠINCEK, Dunja – HUMER, J. T. – DUVNJAK, I.: Correlates of problematic gaming – is there support for proneness to risky behaviour? In: *Psychiatria Danubina*, roč. 29, č. 3 (2017), s. 302.

[4] VALENÇA, George: What risks and opportunities games bring to children? A consultation on platform regulation. In: *International Workshop on Interaction and Player Research in Game Development*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2025, s. 102 – 111.

[5] FARAZ, Anum – AHMAD, Tehseen – ANSARI, M. Tariq – PARVEZ, Imdad Ullah – KHAN, Muhammad Khurram: Child safety and protection in the online gaming ecosystem. In: *IEEE Access*, roč. 10 (2022), s. 115896.

dynamiky v herných prostrediach zostáva mimoriadne náročná, keďže v tejto oblasti chýbajú špecializované súbory údajov a osvedčené výskumné metódy.[6]
Empirické dôkazy potvrdzujú kľúčovú úlohu hier v každodennom živote detí. Hranie online hier patrí medzi najobľúbenejšie aktivity na digitálnych platformách, pričom značná časť používateľov videohier a počítačových hier má menej ako 18 rokov. Zároveň však rodičovský dohľad nie je dôsledný, keďže značná časť rodičov nestanovuje svojim deťom časové obmedzenia na používanie internetu alebo hranie hier.[7] Rýchly rozvoj hrania hier na smartfónoch tiež stiera hranice medzi hrou, sociálnou interakciou a komerčnými prvkami, keďže deti sa čoraz viac zapájajú do herných ekosystémov prostredníctvom prezerania obsahu, získavania virtuálnych predmetov a zapájania sa do komunitných herných aktivít.[8]
Tieto trendy poukazujú na potrebu zdôrazniť riziká na online herných platformách pre deti a preskúmať, či a akým spôsobom na tieto riziká reaguje európska digitálna legislatíva. V tomto kontexte je cieľom tohto príspevku poskytnúť prehľad kľúčových rizík, ktorým čelia maloletí na online herných platformách, preskúmať, ako na tieto riziká reaguje vybraná digitálna legislatíva Európskej únie, konkrétne Akt o digitálnych službách, a následne identifikovať medzery a nedostatky v tomto regulačnom rámci.
Najprv podrobíme analýze dôkladne vyhľadanú literatúru ohľadom rizík pre maloletých na online herných platformách a zhrnieme, ktoré riziká z literatúry vyplývajú. Následne identifikujeme najrelevantnejšie ustanovenia Aktu o digitálnych službách, ktoré by mohli na tieto riziká reagovať, a pristúpime k syntéze zistení, kde zhrnieme, či tento právny akt na uvedené riziká reaguje dostatočne.

Online herné platformy

Online herné platformy sa vyznačujú tým, že ich dostupnosť si vyžaduje pripojenie k internetu,[9] a ponúkajú hry, ktoré často umožňujú interakciu s ostatnými hráčmi v reálnom čase. Táto komunikácia môže zahŕňať interakciu prostredníctvom textových

[6] CURCIO, Matteo: Cybercrime and video games: exploring children's safety in the gaming environment. In: *Proceedings of the 2023 European Interdisciplinary Cybersecurity Conference*, 2023, s. 144.
[7] KUSS, Daria J. – GRIFFITHS, Mark D.: Online gaming addiction in children and adolescents: a review of empirical research. In: *Journal of Behavioral Addictions*, roč. 1, č. 1 (2012), s. 3.
[8] GURTNER, Marcus – GAGE, Ryan – SMITH, Moira – STANLEY, James – SIGNAL, Louise: Child's-eye views of smartphone-based gaming content: objective insights from Aotearoa New Zealand. In: *Health Promotion International*, roč. 40, č. 2 (2025), s. 2.
[9] KONGKARN, Vitsarut – SUKREE, Somying**:** A framework for applying an intelligent agent to monitor, interpret, and report risk of online computer game addiction in children and early adolescents in Thailand.In: *Proceedings of 2012 IEEE-EMBS International Conference on Biomedical and Health Informatics.* Hong Kong, Čína: IEEE, 2012. s.372.

správ, hlasových hovorov alebo dokonca video hovorov, čo umožňuje dynamickú výmenu informácií.[10] Offline hry naopak pre svoju dostupnosť nepotrebujú pripojenie k internetu a neponúkajú možnosť interakcie s ostatnými používateľmi. Na účely tohto príspevku sa budeme zaoberať výlučne kategóriou online hier.

Užívatelia sa na tieto platformy pripájajú najčastejšie prostredníctvom smartfónov, ktoré predstavujú najrozšírenejšie a najrýchlejšie rastúce herné médium na svete.[11] Dostupnosť, prenosnosť a neustále pripojenie k internetu na mobilných zariadeniach, teda smartfónoch, významne prispievajú k obľúbenosti online hier medzi maloletými. Okrem iného sa však na tieto platformy vedia deti dostať aj inou cestou, najmä prostredníctvom tabletov či počítačov.

Online herné platformy ponúkajú rôzne typy online hier, a to v závislosti od štruktúry hry a rozsahu interakcie, pričom masívne multiplayerové online hry (MMOH) patria medzi tie najrozšírenejšie. MMOH sú online počítačové hry, ktoré spájajú veľké množstvo hráčov z rôznych miest vo virtuálnom prostredí. Výskumy naznačujú, že takéto hry sú veľmi populárne najmä medzi deťmi a dospievajúcimi.[12] MMOH sú štruktúrované prostredia navrhnuté s dôrazom na socializáciu, fantáziu a hranie rolí, ktoré sa vyznačujú jasne definovanými cieľmi a systémami pravidiel. Tieto hry využívajú pokročilé technológie, vrátane 3D vizuálnych zobrazení, a sú schopné umožniť prístup k hre pre stovky či dokonca tisíce hráčov súčasne, avšak všetci musia byť k hre pripojení cez internet.[13]

V rámci kategórie MMOH hier sú hernými komunitami obzvlášť obľúbené masívne multiplayerové online rolové hry. Tieto typy hier umožňujú hráčom súčasne navštevovať rozsiahle virtuálne svety, vytvárať a rozvíjať digitálne alter-egá v podobe avatarov, a komunikovať s hráčmi z celého sveta.[14] Takéto platformy umožňujú hráčom, aby sa veľmi hlboko ponorili do hry, v ktorej môžu navštíviť prostredia, ktoré spájajú fantastické prvky so sociálnou interakciou. Tieto hry možno chápať ako virtuálne prostredia, v ktorých sa vďaka ich povahe zintenzívňuje angažovanosť a emocionálne zapojenie jednotlivých hráčov, na rozdiel od iných typov online hier.[15]

Skutočnosť, že niektoré herné platformy ponúkajú možnosť takého hlbokého ponorenia sa do hry, predstavuje pre ich užívateľov významný prvok. Hráči môžu totiž

---

[10] DE MEYERE, Jean – KRACK, Noémie: Virtual worlds, real risks: exploring user safety in the metaverse under the Digital Services Act. In*: Proceedings of the International Congress Towards a Responsible Development of the Metaverse*. Alicante: Universidad de Alicante, 2024. s. 7.

[11] *Ibidem,* Child's-eye views of smartphone-based gaming content: objective insights from Aotearoa New Zealand, s. 1.

[12] HOTA, Monali – DERBAIX, Maud: A real child in a virtual world: exploring whether children's participation in MMORPGs transforms them into virtual retail shoppers. In: *International Journal of Retail & Distribution Management*, roč. 44, č. 11 (2016). s. 1133.

[13] *Ibidem,* s. 1133.

[14] *Ibidem,* Online gaming addiction in children and adolescents: a review of empirical research. s. 3.

[15] *Ibidem,* s. 3.

v niektorých momentoch prežívať silný pocit prítomnosti vo virtuálnom prostredí, hoci sa fyzicky nachádzajú niekde inde. Tento jav posilňuje emocionálnu väzbu a angažovanosť v hernom prostredí.[16] Vysoká úroveň ponorenia sa do hry je preto kľúčovým cieľom pri navrhovaní online herných platforiem, zároveň však zintenzívňuje emocionálny a psychologický vplyv hier, najmä u detí, ktoré môžu byť na takéto účinky ešte náchylnejšie.[17]

Online herné platformy ponúkajú široké spektrum herných žánrov podľa obsahu hry, vrátane akčných hier, hier na hrdinov, strategických hier, simulačných hier, športových hier, či strieľačiek. Napriek rozmanitosti majú tieto hry spoločné kľúčové charakteristiky: sú trvalé, neustále dostupné a navrhnuté tak, aby podporovali dlhodobé zapojenie, keďže sa dajú hrať kedykoľvek počas dňa.[18] Vďaka neustálej dostupnosti a pohlcujúcemu dizajnu môžu byť takéto platformy pre hráčov veľmi atraktívne, zároveň však vyvolávajú obavy týkajúce sa dlhodobého používania a potenciálneho návykového správania, najmä keď sa hranie stane nadmerným alebo emocionálne pohlcujúcim.[19]

Tento príspevok sa teda sústreďuje na online herné platformy, ktoré sú dostupné prostredníctvom akéhokoľvek zariadenia s pripojením na internet. V ďalších častiach sa zameriame konkrétne na to, aké riziká vznikajú pre maloletých hráčov na takýchto platformách ako aj na otázku toho, ako na tieto riziká reaguje Akt o digitálnych službách. Pre účely tohto príspevku možno pod pojmom maloletý či dieťa rozumieť osobu od 0 do 18 rokov veku.

Riziká pre maloletých na online herných platformách

Online hry môžu maloletým hráčom priniesť rôzne benefity. Hoci sa hranie čoraz viac presúva z fyzického do virtuálneho prostredia, dôležitosť hry ako takej pre vývoj detí zostáva nezmenený. Hranie hier, či už offline alebo online, naďalej poskytuje deťom radosť, ako aj emocionálne, sociálne a motivačné výhody.[20]

Maloletí, ktorí hrajú online hry, sú v rámci času stráveného na online herných platformách vystavení aj rôznym rizikám, čo môže mať vážne psychické následky. Takéto riziká pre deti možno klasifikovať viacerými spôsobmi. Na účely tohto príspevku sa však zameriavame konkrétne na riziká špecifické pre online herné platformy. Na základe analyzovanej literatúry budeme tieto riziká deliť do šiestich hlavných oblastí:

---

[16] *Ibidem,* s. 4.

[17] *Ibidem*, s. 4.

[18] *Ibidem,* A framework for applying an intelligent agent to monitor, interpret, and report risk of online computer game addiction in children and early adolescents in Thailand, s. 372.

[19] *Ibidem,* s. 372.

[20] *Ibidem,* Correlates of problematic gaming – is there support for proneness to risky behaviour, s. 302.

(i) súkromie a ochrana osobných údajov;
(ii) interakcia s inými hráčmi;
(iii) nevhodný obsah;
(iv) ekonomické riziká;
(v) riziká dizajnu platforiem; a
(vi) psychologické a behaviorálne riziká.

Prvá kategória rizík, s ktorými sa maloletí stretávajú na online herných platformách, sa týka narušenia ich súkromia a ochrany osobných údajov, čo môže ohroziť ich pohodu a narušiť ich právo na súkromie.[21] Deti predstavujú obzvlášť zraniteľnú kategóriu dotknutých osôb, keďže im často chýba kognitívna zrelosť na to, aby plne pochopili, ako sa spracúvajú ich osobné údaje, alebo aby rozpoznali jednotlivé riziká s tým spojené. Toto obmedzené povedomie zvyšuje ich náchylnosť na krádež identity, neoprávnené používanie osobných údajov a rôzne iné formy zneužitia.[22] Zraniteľnosť maloletých sa stáva obzvlášť významnou v súvislosti s využívaním ich osobných údajov na účely profilovania, keďže vek a zrelosť detí obmedzujú ich schopnosť pochopiť účel cielených reklám alebo dôsledky takéhoto spracúvania ich osobných údajov.[23] V dôsledku toho nesú online herné platformy zvýšenú zodpovednosť a očakáva sa, že pri nakladaní s osobnými údajmi maloletých zavedú prísnejšie ochranné opatrenia. Okrem toho si rodičia nemusia byť vždy vedomí rizík súvisiacich so súkromím, ktoré online herné prostredia predstavujú pre ich deti, čo zvyšuje zraniteľnosť maloletých.[24]
Ďalšou kategóriou sú riziká vyplývajúce z interakcie s inými hráčmi. Mnohé online herné platformy ponúkajú používateľom, vrátane maloletých hráčov, neobmedzené možnosti prístupu k herným chatom vďaka čomu môžu komunikovať prakticky s kýmkoľvek.[25] Výskumy poukazujú na rastúci počet maloletých hráčov, ktorí hlásia skúsenosti s vyhrážkami alebo obťažovaním počas hrania,[26] a zároveň na nárast

[21] BERBER, Leyla Keser – ATABEY, Ayça: Privacy screening of online game platforms: a case study of "Gamecell". In: *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, roč. 69, (2020), s. 185.
[22] *Ibidem,* s. 183-184.
[23] *Ibidem,* s. 192.
[24] SMITHWICK, Andrew – et al.: "Parent seeking Roblox safety help": comparing parental Roblox concerns to Roblox offerings. In: *2024 IEEE International Symposium on Technology and Society (ISTAS*). Puebla, Mexico, 2024, s. 2.
[25] *Ibidem,* Cybercrime and Video Games: Exploring children's safety in the gaming environment., s. 144.
[26] *Ibidem*, s. 146.

kyberšikany[27] a prípadov sexuálneho zneužívania v prostredí online hier.[28] Ďalšie problematické interakcie, vrátane finančných podvodov (napríklad podvodov s kreditnými kartami), emocionálnej manipulácie a rôznych foriem obťažovania ešte viac podčiarkujú zvýšené riziká, ktoré tieto prostredia môžu predstavovať pre maloletých hráčov.[29]

Tieto formy interakcie sa stávajú obzvlášť nebezpečnými pre maloletých, ak sa odohrávajú v prostredí hier s virtuálnou realitou, kde je pocit fyzickej prítomnosti umocnený. Obťažovanie alebo podobné interakcie v takomto prostredí môžu preto zvýšiť psychický dopad takejto interakcie na duševné zdravie maloletého, pričom tento zážitok môže dosiahnuť podobnú úroveň reálnosti ako v skutočnom živote. Hoci mnohé z týchto rizík sú podobné tým, ktoré sa vyskytujú na sociálnych sieťach, špecifický charakter online hier môže ich dôsledky znásobiť.[30] Rastúci výskyt nevhodných a škodlivých interakcií podčiarkuje naliehavú potrebu účinnejších mechanizmov prevencie a ochrany.

Podobne ako v prostredí sociálnych sietí, aj na online herných platformách môžu byť maloletí používatelia vystavení nevhodnému obsahu. Uvedené môže zahŕňať násilný či sexuálny obsah, ďalej obsah zobrazujúci sebapoškodzovanie,[31] ako aj nelegálne alebo inak škodlivé správania v herných chatoch.[32] Výskum zdokumentoval početné prípady nevhodného obsahu a správania v rámci populárnych herných platforiem. Pravdepodobnosť, že deti budú mať prístup k takémuto obsahu, je obzvlášť vysoká v otvorených prostrediach vytváraných používateľmi, ako je Roblox.[33] Tieto pozorovania zdôrazňujú potrebu robustných a účinných mechanizmov moderovania obsahu nielen na sociálnych sieťach, ale aj na online herných platformách.

Online herné platformy vystavujú maloletých aj rôznym ekonomickým rizikám, medzi ktoré patrí cielená reklama, loot boxy a už spomínané finančné podvody.

---

[27] RAWAT, Romil – et al.: Designing child-centric platforms: best practices for social media and gaming – the hidden dangers of online gaming. In: *Integrating parental consent and child engagement with digital protection rules.* Hershey: IGI Global Scientific Publishing, 2026, s. 94 – 96.

a

Ibidem, Are Children Ready for the Metaverse? The Minefield of Virtual Participation in Digital Social Spaces with Harmful Content and Behaviors. 5.

[28] *Ibidem,* Cybercrime and Video Games: Exploring children's safety in the gaming environment., s. 146.

[29] *Ibidem*, Designing Child-Centric Platforms: Best Practices for Social Media and Gaming - The Hidden Dangers of Online Gaming, s. 94.

[30] *Ibidem,* Are Children Ready for the Metaverse? The Minefield of Virtual Participation in Digital Social Spaces with Harmful Content and Behavior. s. 12.

[31] European Committee of the Regions : Youth protection in the digital sphere, s. 14.

[32] *Ibidem,* Cybercrime and Video Games: Exploring children's safety in the gaming environment., s. 146.

[33] *Ibidem,* What risks and opportunities games bring to children? A consultation on platform regulation s. 104.

Výskumy naznačujú, že takmer pätina času, ktorý používatelia strávia na online herných aplikáciách, predstavuje sledovanie reklamy.[34] Uvedené naznačuje, že riziká vyplývajú nielen z povahy reklám prezentovaných deťom, ale aj z ich frekvencie, ktorá môže predĺžiť celkový čas strávený pred obrazovkou a zosilniť reklamný tlak na maloletých hráčov.

Okrem toho, ak online herné platformy nedokážu primerane rozlišovať medzi maloletými a dospelými používateľmi, môžu byť maloletí hráči vystavení reklame, ktorá nie je vhodná pre ich vekovú skupinu.[35] Tým sa zvyšuje pravdepodobnosť, že sa maloletí stretnú s reklamným obsahom, ktorý je nevhodný alebo potenciálne škodlivý. Deti majú navyše väčšie ťažkosti s rozpoznaním a pochopením toho, že konkrétny obsah je reklamou,[36] čo ich robí obzvlášť zraniteľnými voči presvedčivým alebo manipulatívnym reklamným technikám.

Loot boxy predstavujú ďalšiu kategóriu ekonomického rizika v prostredí online hier. Ide o funkcie či predmety v hre, ktoré si možno zakúpiť za skutočné peniaze, pričom poskytujú náhodné a vopred neznáme odmeny, čo znamená, že hráči nemôžu predvídať hodnotu ani typ predmetu, ktorý získajú.[37] Loot boxy, ktoré sa spravidla získavajú prostredníctvom mikrotransakcií, vyvolávajú značné obavy najmä v súvislosti s prístupom maloletých používateľov k týmto mechanizmom. Dôvodom je ich psychologická podobnosť s hazardnými hrami, ako aj potenciálne finančné riziká spojené s ich využívaním.[38]

Výskumy vyjadrili obavy, že interakcia s loot boxmi, najmä kvôli psychologickým črtám a finančným rizikám podobným hazardným hrám, môže neskôr viesť u maloletých k zvýšeným problémom s hazardom.[39] Loot boxy môžu tiež prispievať k nadmernému času strávenému hraním, ako aj k nadmernému investovaniu do online hier.[40] Zaujímavosťou je, že až 94 % mobilných hier a 35 % počítačových hier obsahujúcich loot boxy je klasifikovaných ako vhodných pre hráčov vo veku 12 rokov

---

[34] *Ibidem,* Child's-eye views of smartphone-based gaming content: objective insights from Aotearoa New Zealand, s. 6.

[35] *Ibidem,* Privacy Screening of Online Game Platforms: A Case Study of "Gamecell", s. 185.

[36] *Ibidem,* Privacy Screening of Online Game Platforms: A Case Study of "Gamecell", s.. 193.

[37] ZENDLE, David – MEYER, Robert – CAIRNS, Paul – WATERS, Stuart – BALLOU, Nathan: The prevalence of loot boxes in mobile and desktop games. In: *Addiction*, roč. 115, č. 9 (2020), s. 1768.

[38] DERRINGTON, Stephanie – STAR, Shaun – KELLY, Sarah: The case for uniform loot box regulation: a new classification typology and reform agenda. In: *Journal of Gambling Issues*, č. 46 (2021), s. 303-304.

[39] *Ibidem,* The case for uniform loot box regulation: a new classification typology and reform agenda, s. 303-306.

a

Ibidem, The prevalence of loot boxes in mobile and desktop games. s. 1768.

[40] *Ibidem,* The case for uniform loot box regulation: a new classification typology and reform agenda, s. 304.

a viac. Ďalej, 58 % najpopulárnejších hier v obchode Google Play Store obsahuje loot boxy. Tieto zistenia poukazujú na rozšírenosť a dostupnosť loot boxov v hrách určených pre maloletých používateľov.[41]

Pokiaľ ide o riziká vyplývajúce z dizajnu online herných platforiem, deti môžu byť obzvlášť náchylné na presvedčivé techniky používateľského rozhrania, často označované ako „temné vzorce" (po anglicky *dark patterns*), ako aj na systémy odmien, ktoré podporujú nepretržité zapájanie sa do hry. Vzhľadom na ich obmedzenú schopnosť sebakontroly a rozvíjajúce sa rozhodovacie schopnosti[42] môžu mať maloletí ťažkosti s kritickým posúdením takéhoto rozhrania, čo ich robí náchylnejších na predlžovanie času strávenému pred obrazovkou a impulzívne správanie v hre.

Zapájanie detí do online hier tiež zvyšuje ich náchylnosť na celý rad psychologických rizík, medzi ktoré patrí závislosť od hier, poruchy pozornosti, negatívne dôsledky na duševné zdravie a poruchy spánku. Porucha súvisiaca s hraním hier bola nedávno oficiálne uznaná Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) v Medzinárodnej klasifikácii chorôb (ICD-11).[43] Porucha hrania hier sa týka pretrvávajúceho vzorca hrania hier, či už digitálnych alebo videohier, charakterizovaného zníženou kontrolou nad hraním, rastúcou tendenciou uprednostňovať hranie pred inými činnosťami a povinnosťami a pokračovaním alebo zintenzívnením hrania napriek škodlivým následkom.[44]

Výskumy jednotne poukazujú na silnú súvislosť medzi dĺžkou denného hrania a zvýšeným výskytom poruchy súvisiacej s hraním, pričom regresné analýzy identifikujú dĺžku denného hrania ako najsilnejší prediktor problematického správania pri hraní. Hranie online hier sa čoraz viac vníma ako významný rizikový faktor pre rozvoj závislostných vzorcov.[45] Táto obava je obzvlášť relevantná v prípade masívnych multiplayerových online rolových hier, ktorých nepretržitá štruktúra a sociálny tlak na dlhodobé zapájanie sa predstavujú zvýšené výzvy pre zraniteľné

[41] *Ibidem,* The case for uniform loot box regulation: a new classification typology and reform agenda, s. 307.

[42] FROMMEL, Julian – et al.: Building creative strategies and solutions to promote benefits while mitigating harms of video games: a workshop at CHI PLAY 2024. In: *Companion Proceedings of the 2024 Annual Symposium on Computer-Human Interaction in Play*, 2024, s. 462.

[43] World Health Organization (WHO). ICD-11 mortality and morbidity statistics. Mental, behavioural or neurodevelopmental disorders.

[44] WEI, Qiaoyue – et al.: Epidemiology of gaming disorder and its effect on anxiety and insomnia in Chinese ethnic minority adolescents. In: *BMC Psychiatry*, roč. 22, č. 1 (2022), čl. č. 260, s. 1.

[45] KHATATBEH, Haitham – et al.: Beyond the screen: a social cognitive theory perspective on gender, online gaming, and social well-being in Jordan. In: *Italian Journal of Pediatrics*, roč. 51, č. 1 (2025), čl. č. 324. s. 7; a BLINKA, Lukáš – et al.: Excessive internet use in European adolescents: what determines differences in severity? In: *International Journal of Public Health*, roč. 60, č. 2 (2015), s. 253.

kategórie hráčov. Nadmerné ponorenie sa do týchto prostredí môže preto podstatne zvýšiť riziko rozvoja poruchy hrania hier.[46]

U maloletých, ktorí navštevujú online herné platformy, bola zdokumentovaná celá škála psychických problémov. Intenzívna koncentrácia môže vyvolať určitú formu normatívnej disociácie, čo vedie k oslabenému vnímaniu času a zníženému uvedomeniu si okolia.[47] V takýchto prípadoch môžu deti, ktoré sa hlboko ponoria do hier, stratiť pojem o čase a prehliadať vonkajšie podnety, čo môže narúšať každodenné povinnosti, ako sú vzťahy s rodinou[48] alebo viesť k horším študijným výsledkom.[49] Tieto účinky sú obzvlášť výrazné u maloletých, ktorí vykazujú symptómy zodpovedajúce poruche hrania hier.

Empirické štúdie ďalej spájajú vysokú frekvenciu hrania hier so zhoršenými výsledkami v oblasti duševného zdravia, vrátane depresie, úzkosti, ADHD, a emocionálnej dysregulácie. Dlhodobé hranie hier sa spája so zmenenými reakciami na stres.[50] Štúdie poukazujú na súvislosť medzi nadmerným používaním digitálnych zariadení a kardiometabolickými problémami, ako aj nespavosťou spôsobenou potlačením melatonínu v dôsledku vystavenia obrazovke, pričom hranie hier vo večerných hodinách súvisí najmä so spánkovými problémami u adolescentov.[51] Uvedené poruchy ďalej súvisia so stresom, úzkosťou, depresiou, osamelosťou, užívaním návykových látok a dokonca so zvýšenými samovražednými myšlienkami.[52]

Tieto dôsledky sa môžu ešte viac prehĺbiť v hrách s avatarami, ktoré stelesňujú hráčov. Avatary slúžia ako digitálne stvárnenia seba samého, ktoré si používatelia vytvárajú a prispôsobujú vo virtuálnych prostrediach. Keďže jednotlivci venujú čas a emócie vytváraniu týchto avatarov, ich pocit prepojenia a ponorenia sa do hry má

---

[46] *Ibidem,* Online gaming addiction in children and adolescents: A review of empirical research, s. 3.

[47] *Ibidem,* What risks and opportunities games bring to children? A consultation on platform regulation, s. 103.

[48] *Ibidem,* What risks and opportunities games bring to children? A consultation on platform regulation, s. 104.

[49] *Ibidem*, Correlates of problematic gaming – is there support for proneness to risky behaviour?, s. 309.

[50] MESTERMANN, Stefan – et al.: What's about adolescent online gamers' mental health? Psychological and cortisol-stress-system outcomes in childhood and adolescence: A prospective longitudinal case-control study. In: *Health Science Reports*, roč. 8, č. 8 (2025), s. 2.

[51] GANDAPUTRA, Septian Arief – et al.: Insomnia status of middle school students in Indonesia and its association with playing games before sleep: gender difference. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, roč. 18, č. 2 (2021), čl. č. 691, s. 5.

a

Ibidem, Epidemiology of gaming disorder and its effect on anxiety and insomnia in Chinese ethnic minority adolescents, s. 2.

[52] *Ibidem,* Are Children Ready for the Metaverse? The Minefield of Virtual Participation in Digital Social Spaces with Harmful Content and Behavior. s. 12 – 13.

tendenciu narastať. Ak sa však toto zapojenie stane nadmerným, môže to stierať hranice medzi virtuálnym a reálnym životom, čo vedie k zmätku, zníženému záujmu o zážitky v reálnom svete a dokonca k zanedbávaniu vlastného fyzického zdravia. Maloletí hráči môžu byť na tieto následky obzvlášť zraniteľní, pretože ich často priťahujú digitálne identity, ktoré odrážajú idealizované roly alebo fantázie.[53]
Výskumy napokon ukazujú, že mladí ľudia do 20 rokov trávia hraním online hier približne 26,3 hodiny týždenne a zhruba 4,36 hodiny denne, čo bolo výrazne viac ako u dospelých. Výskum zameraný na starších adolescentov tiež naznačuje, že mladší hráči vo veku 12–18 rokov, najmä študenti, s väčšou pravdepodobnosťou každý týždeň trávia dlhé hodiny intenzívnym online hraním, čím sa zvyšuje ich náchylnosť k závislosti od hier.[54] Tieto alarmujúce štatistiky, ktoré ukazujú množstvo času, ktoré maloletí trávia hraním online hier, len zdôrazňujú dôležitosť regulácie v tejto oblasti.

Digitálna legislatíva EÚ – Akt o digitálnych službách

Na základe identifikácie a klasifikácie rizík pre maloletých, ktoré boli načrtnuté v predchádzajúcej časti, sa budeme ďalej zaoberať otázkou, do akej miery sa Akt o digitálnych službách[55] (DSA) vzťahuje na online herné platformy a či reaguje na uvedené riziká. Zameriame sa najmä na schopnosť existujúceho regulačného rámca DSA zohľadniť špecifické charakteristiky prostredia online hier.
DSA predstavuje asymetrickú reguláciu, v ktorej nachádzame rôzne úrovne zodpovedností a povinností v závislosti od typu sprostredkovateľských služieb. Najskôr preskúmame, či online herné platformy spadajú do pôsobnosti DSA a následne sa zameriame na konkrétne ustanovenia, ktoré by mohli byť v tomto kontexte relevantné.
Akt o digitálnych službách je nariadenie, ktoré stanovuje povinnosti pre sprostredkovateľské služby využívané fyzickými osobami v Európskej únii, bez ohľadu na to, kde má služba sídlo.[56] Najskôr je potrebné posúdiť, za aký typ sprostredkovateľskej služby možno online herné platformy považovať, a ďalej sa zameriame na konkrétne povinnosti poskytovateľov, ktoré by mohli byť relevantné pre zmiernenie rizík pre maloletých spojených s online hernými platformami.
Pokiaľ ide o vecný rozsah pôsobnosti DSA, dôležité je podotknúť, že jeho pôsobnosť závisí skôr od povahy služby než od povahy jej poskytovateľa. V dôsledku toho môže jeden poskytovateľ ponúkať viacero služieb, z ktorých niektoré spadajú do rozsahu

[53] *Ibidem,* Are Children Ready for the Metaverse? The Minefield of Virtual Participation in Digital Social Spaces with Harmful Content and Behavior. s. 4.
[54] *Ibidem,* Insomnia Status of Middle School Students in Indonesia and Its Association with Playing Games before Sleep: Gender Difference, s. 2.
[55] NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).
[56] Článok 2, ods. 1 DSA.

pôsobnosti nariadenia DSA, zatiaľ čo iné nie, alebo ak sa nariadenie vzťahuje na viacero služieb, môžu podliehať rôznym súborom povinností v zmysle DSA.[57] Podľa DSA možno sprostredkovateľské služby rozdeliť na služby obyčajného prenosu, služby kešingu a hostingové služby. Každý typ služby má podľa DSA odlišný rozsah povinností.[58] Online platformy sú špecifickým typom hostingových služieb, na ktoré sa vzťahuje ďalšia úroveň povinností.

Hoci DSA výslovne nespomína online herné platformy, tieto platformy by sa mohli zaradiť buď do kategórie hostingových služieb, alebo v niektorých prípadoch aj do kategórie online platforiem. Hostingová služba predstavuje ukladanie informácií poskytovaných príjemcom služby, ktoré sa ukladajú na jeho žiadosť.[59] Online platforma je špecifický typ hostingovej služby, ktorá na žiadosť príjemcu služby nielen ukladá takéto informácie, ale ich aj sprístupňuje verejnosti.[60] Online herné platformy spadajú do kategórie hostingových služieb.[61]

Zahrnutie online herných platforiem pod pojem „online platforiem" však nie je až také jednoznačné. Pre klasifikovanie ako uvedený typ hostingovej služby totiž DSA vyžaduje, aby informácie boli uchovávané na žiadosť príjemcu, a zároveň, aby boli rozširované verejnosti. Verejným šírením sa rozumie sprístupnenie informácií spôsobom, ktorý umožňuje prístup k nim neobmedzenému počtu tretích strán.[62] Medziľudská komunikácia, ako napríklad súkromné správy alebo e-maily, je z rozsahu pôsobnosti tohto ustanovenia vylúčená, pretože komunikácia prebieha medzi určitým počtom osôb, ktoré určuje odosielateľ.[63] Komunikácia prostredníctvom verejných skupín alebo otvorených kanálov sa však môže definovať ako verejné šírenie,[64] takže určité online hry, ktoré umožňujú tento druh komunikácie, môžu spadať pod definíciu online platforiem.

Čo sa týka informácií, ktoré sú ukladané na žiadosť príjemcu a prípadne verejne šírené, DSA nestanovuje, čo si možno pod týmito informáciami predstaviť. V prípade online hier by však mohli zahŕňať text, zvuk, obrázky alebo videá zdieľané prostredníctvom všeobecných kanálov, v rámci hry alebo prostredníctvom socializačných funkcií súvisiacich s hrou.[65] Prispôsobenie avatara alebo určité prvky

[57] WILMAN, Folkert: The Digital Services Act (DSA) – an overview, SSRN, 2022. s.3.
[58] Článok 3 písm. g) DSA.
[59] Článok 3 písm. g) bod iii) DSA.
[60] Článok 3 písm. h) DSA.
[61] MILKAITE, Indrė – ROSENBLAT, Mark O. – KOWERT, Rachel – PAPPAS, Maria – SAS, Christophe – MACDERMID, Laura – et al.: Feedback for the European Commission on the draft delegated regulation on data access provided for in the Digital Services Act., 2024, s. 2.
[62] Článok 3 písm. k) DSA.
[63] Recitál 14 DSA.
[64] Recitál 14 DSA.
[65] SAS, Martin: Online games in the crosshair: is the DSA protecting players? – Part 2. In: *CiTiP Blog* (KU Leuven Centre for IT & IP Law). Leuven, 30. mája 2024.

v hre by mohli tiež predstavovať „informácie", keďže predstavujú formu vyjadrenia hráča.[66]

Online herné platformy možno v konečnom dôsledku považovať za tento typ hostingovej služby len vtedy, ak spĺňajú požiadavku verejného šírenia informácií a ak toto verejné šírenie nie je iba vedľajšou funkciou. V rámci DSA existuje osobitná kategória online platforiem – veľmi veľké online platformy (VVOP), ktoré majú najširší rozsah povinností. Aby sa však platforma mohla kvalifikovať ako VVOP, musí spĺňať prahovú hodnotu v priemere 45 miliónov používateľov mesačne a musí byť dezignovaná Európskou komisiou.[67]

V nasledujúcej časti sa zameriavame na mechanizmy DSA, ktoré sú najrelevantnejšie pre ochranu maloletých na online herných platformách, pričom začneme povinnosťami pre hostingové služby (vrátane online platforiem) a následne sa venujeme mechanizmom, ktoré sa vzťahujú výlučne na online platformy. Keďže zatiaľ nebola žiadna z online herných platforiem označená za VVOP, povinnosti špecifické pre VVOP skúmať nebudeme.

V prvom rade, všetci poskytovatelia sprostredkovateľských služieb musia vo svojich obchodných podmienkach[68] jasne a verejne sprístupniť informácie o akýchkoľvek obmedzeniach týkajúcich sa obsahu používateľov, vrátane svojich zásad, postupov a nástrojov na moderovanie obsahu (či už algoritmických, alebo vykonávaných ľuďmi), ako aj pravidiel upravujúcich ich interné systémy vybavovania sťažností, a to v jasnej, prístupnej a strojovo čitateľnej forme.[69] V ustanovení sa ďalej uvádza, že ak sú služby primárne zamerané na maloletých alebo ich prevažne využívajú maloletí, poskytovateľ by mal vynaložiť všetko úsilie na to, aby vysvetlil svoje obchodné podmienky a akékoľvek obmedzenia týkajúce sa využívania služieb spôsobom, ktorý je pre maloletých ľahko zrozumiteľný.[70]

Ak poskytovateľ jasne stanoví, aký typ obsahu by mal alebo nemal byť v rámci jeho služby prítomný, a zabezpečí dodržiavanie týchto ustanovení, môže to posilniť práva používateľov.[71] Ak je jasne stanovený neželaný obsah či správanie a sú zabezpečené mechanizmy na dodržiavanie obchodných podmienok, môže to prispieť k ochrane maloletých. Okrem toho majú online platformy povinnosť vysvetliť postup

[66] *Ibidem,* Virtual Worlds: Real Risks : Exploring user safety in the metaverse under the Digital Service s. 14.

[67] Článok 33 DSA.

[68] Podľa článku 3 písm. u) DSA sa obchodnými podmienkami rozumejú všetky ustanovenia, bez ohľadu na ich označenie alebo formu, ktoré upravujú zmluvný vzťah medzi poskytovateľmi sprostredkovateľských služieb a príjemcami týchto služieb.

[69] Článok 14 ods. 1 DSA.

[70] Článok 14 ods. 3 DSA.

[71] *Ibidem,* Virtual Worlds: Real Risks : Exploring user safety in the metaverse under the Digital Service s. 18.

vnútorného systému vybavovania sťažností, čo by mohlo pomôcť maloletým pochopiť, ako podať sťažnosť , ak sa im zobrazí nelegálny obsah.
Povinnosť uvedená v článku 14 ods. 3 DSA sa nevzťahuje na služby, ktoré nie sú primárne cielené na maloletých. Posúdenie, či je služba na maloletých cielená, sa musí vykonať z objektívneho hľadiska a musí zahŕňať aj dizajn alebo marketing služby. Pojem „prevažne používaná maloletými" nezahŕňa ani situácie, v ktorých maloletí používajú službu spolu s ostatnými (dospelými) používateľmi.[72]
DSA ďalej stanovuje povinnosť zaviesť mechanizmy oznamovania a prijímania opatrení, ktoré používateľom umožnia upozorniť poskytovateľa na nezákonný obsah na jeho platforme. Tieto mechanizmy by mali byť ľahko dostupné a jednoduché na použitie.[73] Štúdia hodnotiaca tieto mechanizmy oznamovania však poukazuje na to, že nie sú vždy užívateľsky prívetivé, a to najmä kvôli právnej zložitosti procesu oznamovania podľa DSA.[74] Táto problematika má dvojitý negatívny vplyv: zložité systémy nahlasovania môžu odradiť používateľov od nahlasovania nezákonného obsahu a ich zlá použiteľnosť môže zabrániť deťom, aby ho nahlasovali samy, čím sa takýto obsah môže naďalej zobrazovať. Navyše, keďže táto povinnosť sa vzťahuje len na nezákonný obsah a nie na obsah porušujúci podmienky platformy,[75] môžu byť maloletí naďalej vystavení iným typom škodlivého obsahu alebo správania v online hre, ktoré nespadajú pod definíciu nezákonného obsahu.
Okrem toho majú online platformy povinnosť zaviesť vnútorný systém vybavovania sťažností,[76] ktorý posilňuje práva užívateľov na spravodlivé nápravné opatrenia v súvislosti s rozhodnutím, ktoré platforma prijala. Niektoré platformy, medzi ktoré patria Horizon Worlds a Second Life, však nemajú jasné ani dostatočne definované zásady týkajúce sa opravných prostriedkov používateľov v súvislosti s rozhodnutiami o moderovaní obsahu.[77]
Poskytovatelia online platforiem sú navyše povinní suspendovať účty, ktoré opakovane zverejňujú zjavne nezákonný obsah.[78] Tento obsah však musí byť zverejňovaný často a musí byť zjavne nezákonný, preto musí byť používateľ najskôr

[72] RAUE, Benjamin – HOFMANN, Franz (eds.): Digital Services Act: article-by-article commentary. Oxford: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing), 2025, s. 14.
[73] Článok 16 ods. 1 DSA.
[74] SEKWENZ, Marie-Therese – WAGNER, Ben – PARKIN, Simon: "It is unfair, and it would be unwise to expect the user to know the law!"– Evaluating reporting mechanisms under the Digital Services Act. In: *ACMF AccT 2025 - Proceedings of the 2025 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, (2025), s. 541.
[75] *Ibidem*, Virtual Worlds: Real Risks : Exploring user safety in the metaverse under the Digital Service s. 19.
[76] Článok 21 DSA.
[77] *Ibidem*, Virtual Worlds: Real Risks : Exploring user safety in the metaverse under the Digital Service s. 20.
[78] Článok 23 DSA.

upovedomený o možnosti suspendovania jeho účtu a akékoľvek dočasné vymazanie účtu musí byť obmedzené na primeranú dobu.[79] Toto opatrenie by mohlo chrániť maloletých pred účtami, ktoré často zdieľajú nezákonný obsah. Majitelia takýchto účtov by si však mohli ľahko vytvoriť nový účet a pokračovať v zdieľaní nezákonného obsahu.[80]

DSA stanovuje aj povinnosti poskytovateľov online platforiem v súvislosti s dizajnom užívateľského rozhrania. Poskytovatelia online platforiem nesmú navrhovať užívateľské rozhrania spôsobom, ktorý zavádza alebo manipuluje s používateľmi, alebo ktorý inak výrazne obmedzuje ich schopnosť robiť slobodné a informované rozhodnutia.[81] Táto povinnosť upravuje zákaz tzv. „temných vzorcov",[82] avšak vylučuje obdobné postupy, na ktoré sa už vzťahuje Všeobecné nariadenie o ochrane údajov (GDPR) alebo Smernica o nekalých obchodných praktikách. Keďže ide o povinnosť iba pre poskytovateľov online platforiem, hráči online hier, ktoré nespadajú do tejto kategórie služieb, sa musia spoliehať iba na ochranu spotrebiteľov alebo ochranu osobných údajov.

Nakoniec, DSA obsahuje ustanovenie zamerané na osobitnú ochranu maloletých, avšak iba v súvislosti s online platformami, ktoré sú pre maloletých prístupné. Podľa tohto ustanovenia sú online platformy, ktoré sú prístupné maloletým, povinné zaviesť „*vhodné a primerané opatrenia na zabezpečenie vysokej úrovne súkromia, bezpečnosti a ochrany maloletých*".[83] Európska komisia vydala usmernenia[84] obsahujúce konkrétne opatrenia na ochranu maloletých na online platformách, ktoré majú zabezpečovať povinnosti uvedené v článku 28 DSA.[85] Tieto usmernenia slúžia Komisii ako referenčný bod pri posudzovaní plnenia tejto povinnosti členskými

[79] *Ibidem*, The Digital Services Act (DSA) – an overview, s. 9.

[80] *Ibidem,* Virtual Worlds: Real Risks : Exploring user safety in the metaverse under the Digital Service s. 24.

[81] Článok 25 ods. 1 DSA.

[82] Tieto praktiky môžu zahŕňať napríklad manipulatívne dizajnové riešenia, ktoré smerujú používateľov k činnostiam, z ktorých má prospech prevádzkovateľ platformy, a nie samotní používatelia, ako aj nestranné prezentovanie možností, napríklad neprimerané zvýrazňovanie určitých možností prostredníctvom vizuálnych, zvukových alebo iných dizajnových prvkov pri žiadaní o rozhodnutie používateľa, podľa recitálu 67 DSA.

[83] Článok 28 ods. 1 DSA.

[84] Usmernenia boli vydané ako príloha k oznámeniu Komisie č. C(2025) 4764 final, Approval of the content on a draft Communication from the Commission – Guidelines on measures to ensure a high level of privacy, safety and security for minors online.

[85] Usmernenia obsahujú konkrétne opatrenia, ktoré sa odporúča, aby platformy zaviedli s cieľom chrániť maloletých. Tieto opatrenia sú veľmi konkrétne a rozdelené do kategórií (napríklad posudzovanie rizík alebo dizajn platformy).

štátmi. Ich dodržiavanie však nie je pre online platformy povinné a samo osebe nezaručuje splnenie povinností vyplývajúcich z DSA.[86]
Okrem toho DSA zakazuje online platformám zobrazovať reklamy na základe profilovania,[87] ktoré využíva osobné údaje používateľov, ktorí sú maloletí, za predpokladu, že platforma má s primeranou istotou vedomosť o tom, že používateľ je dieťa. Toto ustanovenie má chrániť maloletých pred cielenou reklamou a profilovaním. DSA však nešpecifikuje, ako by platformy mali overovať status používateľa ako maloletého, a zákaz sa pravdepodobne nevzťahuje na cielenú reklamu založenú na informáciách o záujmoch dieťaťa získaných inými prostriedkami ako profilovaním.[88] Problematická je aj skutočnosť, že toto ustanovenie je relevantné iba pre online platformy, takže všetky online herné platformy, ktoré sa klasifikujú iba ako hostingové služby, tejto povinnosti nepodliehajú.

Záver

Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že Akt o digitálnych službách predstavuje dôležitý krok smerom k posilneniu ochrany používateľov v digitálnom priestore, avšak vo vzťahu k online herným platformám vykazuje viaceré problematické aspekty a limity. DSA je koncipovaný ako horizontálny rámec, ktorý primárne reflektuje fungovanie sociálnych médií a tradičných online platforiem, no len čiastočne zohľadňuje špecifiká herných prostredí. Online herné platformy sa vyznačujú určitými špecifikami, ktoré však DSA adresuje len nepriamo alebo fragmentovane, čo vedie k situácii, v ktorej mnohé riziká identifikované v tomto kontexte zostávajú regulované nedostatočne.
Významným problémom je najmä neistá a nejednoznačná klasifikácia online herných platforiem v rámci systému sprostredkovateľských služieb podľa DSA. Mnohé herné platformy možno klasifikovať „len" ako hostingové služby, a nie ako online platformy, čo má zásadný vplyv na rozsah ich povinností. Niektoré ochranné mechanizmy, ako napríklad zákaz manipulatívneho dizajnu[89], osobitné povinnosti vo

[86] Ako sa uvádza v tlačovej správe, ktorá informuje o vydaní usmernení, dostupnej na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-guidelines-protection-minors.
[87] Profilovanie je definované v čl. 4 ods. 4 GDPR ako " *akákoľvek forma automatizovaného spracúvania osobných údajov, ktoré pozostáva z použitia týchto osobných údajov na vyhodnotenie určitých osobných aspektov týkajúcich sa fyzickej osoby, predovšetkým analýzy alebo predvídania aspektov dotknutej fyzickej osoby súvisiacich s výkonnosťou v práci, majetkovými pomermi, zdravím, osobnými preferenciami, záujmami, spoľahlivosťou, správaním, polohou alebo pohybom.*".
[88] WOLTERS, Pieter – ZUIDERVEEN BORGESIUS, Frederik: The EU Digital Services Act: what does it mean for online advertising and adtech? In: *International Journal of Law and Information Technology*, roč. 33, (2025), s. 24.
[89] Článok 25 DSA.

vzťahu k ochrane maloletých[90] či zákaz cieleného profilovania reklamy voči deťom[91] sa totiž uplatňujú výlučne na online platformy. V dôsledku toho sa značná časť detí pohybujúcich sa v online herných prostrediach ocitá mimo plného rozsahu ochrany.
Ďalšou slabinou DSA v tomto kontexte je úzke zameranie na obsahové riziká a nezákonný obsah, pričom mnohé škodlivé javy majú inú povahu. Ekonomické riziká spojené s loot boxmi, či psychologické dosahy dlhodobého ponorenia sa do hry nemôžu byť riešené mechanizmami v rámci DSA. Mechanizmy oznamovania a nápravy sú navyše koncipované právne a procedurálne náročne, čo výrazne obmedzuje ich praktickú využiteľnosť pre maloletých používateľov. DSA zároveň kladie dôraz najmä na zodpovednosť poskytovateľov služieb, pričom neponúka uspokojivé riešenia pre situácie, v ktorých dochádza k závažným zásahom do práv maloletých prostredníctvom správania iných používateľov v prostrediach online hier.
Záverom možno konštatovať, že hoci DSA vytvára dôležitý základ pre zvyšovanie bezpečnosti online priestoru, vo vzťahu k online herným platformám zostáva jeho regulačný účinok obmedzený. Absencia jasného zohľadnenia špecifík herných ekosystémov, a príliš úzke chápanie rizík, vedú k pretrvávajúcim regulačným medzerám v ochrane maloletých hráčov.
Nemožno však opomenúť skutočnosť, že ochrana rizikami vie byť do istej miery zabezpečená inými právnymi aktami na úrovni EÚ regulujúcich digitálny priestor, keďže z povahy a vecnej pôsobnosti samotného DSA nemožno pokryť všetky riziká. Uvedené predstavuje limit tohto príspevku, keďže nie je možné nájsť adekvátnu právnu reakciu na tak širokú škálu rizík v jednom právnom akte. Do budúcnosti sa však javí ako nevyhnutné buď precíznejšie interpretačné uchopenie existujúcich ustanovení DSA vo vzťahu k online herným platformám, alebo doplnenie regulačného rámca o cielenejšie nástroje, ktoré budú schopné reagovať na komplexné, psychologické a ekonomické riziká spojené s online hrami.

Zoznam použitej literatúry

1. BERBER, Leyla Keser – ATABEY, Ayça: Privacy screening of online game platforms: a case study of "Gamecell". In: *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, roč. 69, (2020), s. 181 – 225. Dostupné na: https://dergipark.org.tr/en/pub/iuafdi/article/809211.
2. BLINKA, Lukáš – et al.: Excessive internet use in European adolescents: what determines differences in severity? In: *International Journal of Public Health*, roč. 60, č. 2 (2015), s. 249 – 256. Dostupné na: https://link.springer.com/article/10.1007/s00038-014-0635-x.

[90] Článok 28 DSA.
[91] Článok 28 ods. 2 DSA.

3. CURCIO, Matteo: Cybercrime and video games: exploring children's safety in the gaming environment. In: *Proceedings of the 2023 European Interdisciplinary Cybersecurity Conference*, 2023, s. 144 – 148. Dostupné na: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3590777.3590801.
4. DE MEYERE, Jean – KRACK, Noémie: Virtual worlds, real risks: exploring user safety in the metaverse under the Digital Services Act. In*: Proceedings of the International Congress Towards a Responsible Development of the Metaverse*. Alicante: Universidad de Alicante, 2024. Dostupné na: https://lirias.kuleuven.be/retrieve/1d82352e-4e22-48d4-9bc4-957d1aea24c9.
5. DERRINGTON, Stephanie – STAR, Shaun – KELLY, Sarah: The case for uniform loot box regulation: a new classification typology and reform agenda. In: *Journal of Gambling Issues*, č. 46 (2021), s. 302 – 332. Dostupné na: https://pure.jgu.edu.in/id/eprint/17/.
6. EFFING, Robin – HINZ, Michael: Are children ready for the metaverse? The minefield of virtual participation in digital social spaces with harmful content and behavior. In: *International Conference on Electronic Participation*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2024, s. 1 – 15. Dostupné na: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-70804-6_1.
7. European Committee of the Regions : Youth protection in the digital sphere. Dostupné na: https://cor.europa.eu/fr/node/24491.
8. FARAZ, Anum – AHMAD, Tehseen – ANSARI, M. Tariq – PARVEZ, Imdad Ullah – KHAN, Muhammad Khurram: Child safety and protection in the online gaming ecosystem. In: *IEEE Access*, roč. 10 (2022), s. 115 895 – 115 913. Dostupné na: https://ieeexplore.ieee.org/document/9933399/. s. 115896.
9. FROMMEL, Julian – et al.: Building creative strategies and solutions to promote benefits while mitigating harms of video games: a workshop at CHI PLAY 2024. In: *Companion Proceedings of the 2024 Annual Symposium on Computer-Human Interaction in Play*, 2024, s. 462 – 465. Dostupné na: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3665463.3678860.
10. GANDAPUTRA, Septian Arief – et al.: Insomnia status of middle school students in Indonesia and its association with playing games before sleep: gender difference. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, roč. 18, č. 2 (2021), čl. č. 691. Dostupné na: https://www.mdpi.com/journal/ijerph.
11. GURTNER, Marcus – GAGE, Ryan – SMITH, Moira – STANLEY, James – SIGNAL, Louise: Child's-eye views of smartphone-based gaming content: objective insights from Aotearoa New Zealand. In: *Health Promotion International*, roč. 40, č. 2 (2025), Dostupné na: https://academic.oup.com/heapro/article/40/2/daae195/8051657.
12. HOTA, Monali – DERBAIX, Maud: A real child in a virtual world: exploring whether children's participation in MMORPGs transforms them into virtual retail

shoppers. In: International Journal of Retail & Distribution Management, roč. 44, č. 11 (2016), s. 1132 – 1148. Dostupné na: https://www.emerald.com/ijrdm/article/44/11/1132-1148/333720.
13. KHATATBEH, Haitham – et al.: Beyond the screen: a social cognitive theory perspective on gender, online gaming, and social well-being in Jordan. In: *Italian Journal of Pediatrics*, roč. 51, č. 1 (2025), čl. č. 324. Dostupné na: https://link.springer.com/article/10.1186/s13052-025-02162-w.
14. KONGKARN, Vitsarut – SUKREE, Somying: A framework for applying an intelligent agent to monitor, interpret, and report risk of online computer game addiction in children and early adolescents in Thailand. In: Proceedings of 2012 IEEE-EMBS International Conference on Biomedical and Health Informatics. Hong Kong, Čína: IEEE, 2012. Dostupné na: https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/6211592 s. 372 – 375. s. 372 – 375
15. KUSS, Daria J. – GRIFFITHS, Mark D.: Online gaming addiction in children and adolescents: a review of empirical research. In: Journal of Behavioral Addictions, roč. 1, č. 1 (2012), s. 3 – 22. Dostupné na: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26166826/.
16. MESTERMANN, Stefan – et al.: What's about adolescent online gamers' mental health? Psychological and cortisol-stress-system outcomes in childhood and adolescence: A prospective longitudinal case-control study. In: *Health Science Reports*, roč. 8, č. 8 (2025). Dostupné na: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/hsr2.71135.
17. MILKAITE, Indrė – ROSENBLAT, Mark O. – KOWERT, Rachel – PAPPAS, Maria – SAS, Christophe – MACDERMID, Laura – et al.: Feedback for the European Commission on the draft delegated regulation on data access provided for in the Digital Services Act., 2024. Dostupné na: https://biblio.ugent.be/publication/01JEX1GAWKYFMEFCZVH13CK6C6.
18. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).
19. RAUE, Benjamin – HOFMANN, Franz (eds.): Digital Services Act: article-by-article commentary. Oxford: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing), 2025. 704 s. ISBN 978-1-5099-5713-2.
20. RAWAT, Romil – et al.: Designing child-centric platforms: best practices for social media and gaming – the hidden dangers of online gaming. In: *Integrating parental consent and child engagement with digital protection rules.* Hershey: IGI Global Scientific Publishing, 2026, s. 93 – 116. Dostupné na: https://www.igi-global.com/chapter/designing-child-centric-platforms/384733.
21. SAS, Martin: Online games in the crosshair: is the DSA protecting players? – Part 2. In: *CiTiP Blog* (KU Leuven Centre for IT & IP Law). Leuven, 30. mája 2024.

Dostupné na: https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/online-games-in-the-crosshair-is-the-dsa-protecting-players-part-2/.
22. SEKWENZ, Marie-Therese – WAGNER, Ben – PARKIN, Simon: "It is unfair, and it would be unwise to expect the user to know the law!"– Evaluating reporting mechanisms under the Digital Services Act. In: *ACMF AccT 2025 - Proceedings of the 2025 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, (2025). Dostupné na: https://resolver.tudelft.nl/uuid:e992f10b-51ee-4f48-b62d-1b31a6850a46.
23. SMITHWICK, Andrew – et al.: "Parent seeking Roblox safety help": comparing parental Roblox concerns to Roblox offerings. In: *2024 IEEE International Symposium on Technology and Society (ISTAS)*. Puebla, Mexico, 2024, s. 1 – 9. Dostupné na: https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/10732489.
24. ŠINCEK, Dunja – HUMER, J. T. – DUVNJAK, I.: Correlates of problematic gaming – is there support for proneness to risky behaviour? In: Psychiatria Danubina, roč. 29, č. 3 (2017), s. 302 – 312. Dostupné na: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28949311/.
25. VALENÇA, George: What risks and opportunities games bring to children? A consultation on platform regulation. In: *International Workshop on Interaction and Player Research in Game Development*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2025, s. 102 – 111. Dostupné na: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-032-01426-9_7.
26. WEI, Qiaoyue – et al.: Epidemiology of gaming disorder and its effect on anxiety and insomnia in Chinese ethnic minority adolescents. In: *BMC Psychiatry*, roč. 22, č. 1 (2022), čl. č. 260. Dostupné na: https://link.springer.com/article/10.1186/s12888-022-03894-3.
27. WILMAN, Folkert: The Digital Services Act (DSA) – an overview, SSRN, 2022. Dostupné na: https://ssrn.com/abstract=4304586.
28. WOLTERS, Pieter – ZUIDERVEEN BORGESIUS, Frederik: The EU Digital Services Act: what does it mean for online advertising and adtech? In: *International Journal of Law and Information Technology*, roč. 33, (2025), Dostupné na: https://doi.org/10.1093/ijlit/eaaf004.
29. World Health Organization (WHO). ICD-11 mortality and morbidity statistics. Mental, behavioural or neurodevelopmental disorders. Dostupné na: https://icd.who.int/browse11/l-m/en.
30. ZENDLE, David – MEYER, Robert – CAIRNS, Paul – WATERS, Stuart – BALLOU, Nathan: The prevalence of loot boxes in mobile and desktop games. In: *Addiction*, roč. 115, č. 9 (2020), s. 1768 – 1772. Dostupné na: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/add.14973.

Kontaktné údaje

Mgr. Lucia Rybanová
lucia.rybanova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

ZÁKON O KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI V KONFRONTÁCII S PRAXOU: VYBRANÉ APLIKAČNÉ PROBLÉMY

THE CYBERSECURITY ACT IN CONFRONTATION WITH PRACTICE: SELECTED APPLICATION CHALLENGES

Miroslav Sorkovský[1]

Abstrakt: Transpozícia smernice NIS2[2] do právneho poriadku Slovenskej republiky prostredníctvom novelizácie zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti predstavuje významný krok k posilneniu regulačného rámca kybernetickej bezpečnosti. Po období jej praktickej aplikácie sa však začínajú prejavovať viaceré interpretačné a aplikačné problémy. Príspevok sa zameriava na tri aplikačné problémy v kontexte osobnej pôsobnosti zákona o kybernetickej bezpečnosti. Prvou sú terminologické a systémové nesúlady medzi národnou právnou úpravou a smernicou NIS2, ktoré spôsobujú problémy najmä nadnárodným subjektom prichádzajúcim na územie SR pri nastavovaní rámcov súladu s legislatívou. Druhou je regulácia správcov informačných technológií verejnej správy, v dôsledku čoho sa regulovanými subjektmi stávajú aj niektoré malé obce a školy bez primeraných kapacít na plnenie zákonných povinností. Treťou je nekonzistentnosť pri identifikácii a zápise regulovaných subjektov, ktorá narúša právnu istotu a rovnosť v regulácii.

Kľúčové slová: kybernetická bezpečnosť, zákon 69/2018 o kybernetickej bezpečnosti, NIS 2,

Abstract: The transposition of the NIS2 Directive into the legal order of the Slovak Republic through the amendment of Act No. 69/2018 Coll. on cybersecurity represents a significant step towards strengthening the regulatory framework of cybersecurity. However, following a period of its practical application, several interpretative and application-related issues are beginning to emerge.

[1] Ústav práva informačných technológií, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS 2). V texte príspevku len NIS 2.

The paper focuses on three application problems in the context of the personal scope of the Cybersecurity Act. The first concerns terminological and systemic inconsistencies between the national legal framework and the NIS2 Directive, which cause problems particularly for multinational entities entering the territory of the Slovak Republic when establishing compliance frameworks. The second relates to the regulation of administrators of public administration information technologies, as a result of which certain small municipalities and schools also become regulated entities without adequate capacities to fulfil statutory obligations. The third issue is the inconsistency in the identification and registration of regulated entities, which undermines legal certainty and equality in regulation.

Key words: Cybersecurity, Cybersecurity Act No. 69/2018, NIS 2

Úvod

Právna úprava kybernetickej bezpečnosti v Európskej únii predstavuje dynamicky sa rozvíjajúcu oblasť regulácie, ktorá reaguje na rastúcu digitalizáciu spoločnosti, prepojenosť informačných systémov a zvyšujúcu sa intenzitu kybernetických hrozieb. V podmienkach Slovenskej republiky, bol 1.1.2025 novelizovaný zákon 69/2018 o kybernetickej bezpečnosti, v ktorom bola transponovaná smernica NIS 2.
Cieľom predkladaného príspevku je analyzovať identifikované aplikačné problémy zákona o kybernetickej bezpečnosti v kontexte jeho osobnej pôsobnosti, pričom dôraz bude kladený na tri oblasti: terminologické a systémové rozdiely medzi národnou a európskou úpravou a ich praktické dopady v praxi, disproporčné dopady regulácie na subjekty verejnej správy a nekonzistentnosť pri identifikácii a registrácii regulovaných subjektov do registra prevádzkovateľov základnej služby.
Predkladaný príspevok vychádza z kombinácie doktrinálnej právnej analýzy, systematického prehľadu literatúry, komparácie a syntézy poznatkov, pričom osobitný dôraz je kladený na identifikáciu aplikačných problémov právnej úpravy kybernetickej bezpečnosti v podmienkach Slovenskej republiky. Inšpiráciou pri identifikácii aplikačných problémov boli aj desiatky rozhovorov s predstaviteľmi verejnej správy, ktorí sa zúčastňovali ako poslucháči kurzu "Manažér kybernetickej bezpečnosti", ktorej gestorom bola v rokoch 2025-2026 Fakulta informatiky a informačných technológií Slovenskej technickej univerzity v Bratislave[3]. Dôležitým

[3] Bližšie informácie o kurze Manažér kybernetickej bezpečnosti, dostupné na https://mkb.fiit.stuba.sk/ (dostupné dňa 6.4.2026).

zdrojom ku aplikačným problémom bolo aj samotné pripomienkové konanie k zákonu o kybernetickej bezpečnosti[4].

V prvej fáze spracovania predkladaného príspevku bol uskutočnený systematický prehľad literatúry prostredníctvom nástroja umelej inteligencie Undermind.ai, ktorý umožňuje pokročilé sémantické vyhľadávanie vedeckých zdrojov. Výsledky tohto vyhľadávania poukázali najmä na obmedzené množstvo domácich vedeckých výstupov venovaných priamo zákonu č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti alebo jeho aplikačnej praxi, pričom identifikovaných bolo 17 prác autorov, avšak ako jediné relevantné dielo vo vzťahu k tomuto príspevku bolo nájdené dielo autora Andraško (2019)[5]. Následne bol využitý akademický vyhľadávací nástroj Summon Discovery Tool, ktorý slúži na integráciu a vyhľadávanie vedeckých zdrojov naprieč databázami. Uvedený vyhľadávač našiel na základe nastaveného filtra vo vzťahu k zákonu o kybernetickej bezpečnosti len vyššie uvedené dielo od autora Andraško. V ďalšej fáze výskumu boli preskúmané kľúčové slovenské právnické periodiká a publikačné platformy, najmä časopisy Justičná revue a Právny obzor, ako aj zborníky z vedeckých konferencií organizovaných právnickými fakultami v Slovenskej republike. Uvedenou analýzou bolo identifikovaná dielo autorov Andraško a Brabcová (2024)[6], ktoré pojednáva o osobnej pôsobnosti NIS 2 a môže byť považované za teoretické východisko pri vysvetlení osobnej pôsobnosti NIS 2 a jej komparácie s osobnou pôsobnosťou zákona o kybernetickej bezpečnosti. Vo vzťahu k predkladanému článku boli identifikované ako čiastočne relevantné diela autorov Papáčová a Kažimír (2019)[7], Andraško a kol. (2022)[8] a Andraško (2018)[9].

---

[4] Pripomienky k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264.

[5] ANDRAŠKO, J. Bezpečnosť informačných systémov verejnej správy vo svetle zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o informačných technológiách vo verejnej správe. In *Revue pro právo a technologie (On-line)*, 2019, roč. 10, č. 20. Dostupné na https://doi.org/10.5817/RPT2019-2-1 .

[6] ANDRAŠKO, J., BRABCOVÁ, N. Osobná pôsobnosť smernice NIS 2 a jej transpozícia do právnych poriadkov vybraných členských štátov EÚ. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. Diel 43 Číslo 2 (2024). Dostupné na https://afi.flaw.uniba.sk/index.php/AFI/sk/article/view/932/609.

[7] PAPÁČOVÁ, I., KAŽIMÍR, T. Kyberbezpčnosť. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Dostupné na https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNIK_Sekcia_14__IT__FINAL_FINAL.pdf.

[8] ANDRAŠKO, J. a kol. Právo kybernetickej bezpečnosti, 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022.

[9] ANDRAŠKO,J . Zákon o kybernetickej bezpečnosti – riešenie otázky kybernetickej bezpečnosti v slovenskej republike? In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018. Dostupné na https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky_zborniky/Zbornik_Milniky_2018.pdf.

Na základe vykonaného prehľadu odbornej literatúry možno konštatovať, že okrem vyššie uvedených prác neboli identifikované relevantné vedecké výstupy, ktoré by systematicky analyzovali aplikačné problémy zákona o kybernetickej bezpečnosti, osobitne v rovine jeho osobnej pôsobnosti. Tento deficit v existujúcej literatúre naznačuje, že predmetná problematika doposiaľ nebola v slovenskom akademickom diskurze dostatočne reflektovaná. Predkladaný príspevok preto sleduje ambíciu čiastočne zaplniť uvedenú výskumnú medzeru, a to prostredníctvom identifikácie a kritického zhodnotenia vybraných aplikačných problémov, ktoré sa prejavujú pri praktickej implementácii právnej úpravy. Zároveň má príspevok ambíciu prispieť k rozvoju odbornej diskusie v danej oblasti a v jeho závere formulovať návrhy de lege ferenda smerujúce k zvýšeniu právnej istoty a efektívnosti regulačného rámca kybernetickej bezpečnosti.

Nie je "essential" ako "essential"

Transpozícia smernice NIS 2 do právneho poriadku Slovenskej republiky prostredníctvom novelizácie zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti 1.1.2025, priniesla viacero systematických a terminologických odlišností, ktoré majú významný dopad na aplikačnú prax. Jednou z najvýraznejších je rozdiel v základnej kategorizácii regulovaných subjektov. Kým smernica NIS2 v článku 3 zavádza kategórie „essential entities" (kľúčové subjekty) a „important entities" (dôležité subjekty), slovenská právna úprava používa pojmy „prevádzkovateľ základnej služby"[10] a „kritická základná služba"[11]. Táto terminologická odlišnosť nie je len formálna, ale má aj zásadné systémové dôsledky pre výklad a aplikáciu právnych povinností.

Smernica NIS2 vychádza z koncepčne odlišného prístupu, keď predmetom regulácie sú samotné subjekty, ktoré sú klasifikované na základe ich kritickosti. Zároveň s uvedením v recitáli 6 je odôvodnená potreba zmeny prístupu z klasifikácie subjektov prevádzkovateľ základnej služby a poskytovateľ digitálnej služby na novú klasifikáciu. "*Zrušením smernice (EÚ) 2016/1148 by sa rozsah uplatňovania podľa odvetví mal rozšíriť na väčšiu časť hospodárstva, aby boli komplexne pokryté odvetvia a služby, ktoré majú zásadný význam pre kľúčové spoločenské a hospodárske činnosti v rámci vnútorného trhu. Cieľom tejto smernice je najmä odstránenie nedostatkov v rozlišovaní medzi prevádzkovateľmi základných služieb a poskytovateľmi digitálnych služieb, ktoré sa ukázalo ako zastarané, pretože neodráža význam odvetví alebo služieb pre spoločenské a hospodárske činnosti na vnútornom trhu.*"[12] Smernica NIS 2 teda jasne

[10] §17 zákona 69/2018 o kybernetickej bezpečnosti.

[11] §18 zákona 69/2018 o kybernetickej bezpečnosti.

[12] recitál 6 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa

predkladá zámer prechodu na novú klasifikáciu regulovaných subjektov na dôležité subjekty (”menej kritické”) a kľúčové subjekty (”viac kritické”), pričom tento zámer podčiarkuje a uvádza aj recitál 17 ” *Členské štáty by mali mať možnosť rozhodnúť, že subjekty, ktoré boli pred nadobudnutím účinnosti tejto smernice identifikované ako prevádzkovatelia základných služieb v súlade so smernicou (EÚ) 2016/1148, sa majú považovať za kľúčové subjekty*”[13]. Viac k osobnej pôsobnosti NIS 2 viď prácu autorov Andraško a Brabcová[14].

Napriek vyššie uvedenému, slovenská právna úprava si zachováva pôvodnú koncepciu ešte zo smernice NIS1[15], keďťažiskom regulácie zostáva „základná služba“ a jej prevádzkovateľ. Paradoxom je, že zákon o kybernetickej bezpečnosti nedefinuje základnú službu, tá z definície zákona vypadla novelizáciou k 1.1.2025. Pojem „prevádzkovateľ základnej služby“ je definovaný v §3 ods. 2 ”a*ko ten, kto je zapísaný v registri prevádzkovateľov základnej služby*”. V §17 zákon ďalej vymedzuje, kto sa zapisuje do registra prevádzkovateľov základnej služby, teda zákonodarca sa zameriava na subjekty zapisované do registra. Nad rámec uvedeného, zákon o kybernetickej bezpečnosti v §18 zavádza kategóriu „kritická základná služba“, pričom tu zákonodarca pristupuje rozdielne ku klasifikácii kritickej základnej služby v porovnaní s §17 a vymenováva kritické základné služby. Teda zákon o kybernetickej bezpečnosti sa nielen odlišuje terminologicky od NIS 2, ale zároveň kombinuje aj rôzne prístupy pri regulácii v rámci samotného znenia zákona.

Dôvodová správa k predmetnej novelizácii neposkytuje presvedčivé odôvodnenie tejto terminologickej a koncepčnej odchýlky od smernice NIS2. Naopak, v dôvodovej správe sa explicitne uvádza, že “*Smernicou NIS 2 sa odstraňuje rozdiel medzi prevádzkovateľom základnej služby a poskytovateľom digitálnej služby, a samotné regulované subjekty – prevádzkovatelia základných služieb, sa de facto rozdeľujú na základe ich dôležitosti do dvoch kategórií, na kľúčové subjekty – prevádzkujúce kritickú*

mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS 2).

[13] recitál 17 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS 2).

[14] ANDRAŠKO, J., BRABCOVÁ, N. Osobná pôsobnosť smernice NIS 2 a jej transpozícia do právnych poriadkov vybraných členských štátov EÚ. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. Diel 43 Číslo 2 (2024). Dostupné na https://afi.flaw.uniba.sk/index.php/AFI/sk/article/view/932/609, str. 3-12.

[15] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1148 zo 6. júla 2016 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii.

základnú službu a dôležité subjekty – ostatní prevádzkovatelia základných služieb."[16] Uvedené odôvodnenie však nemá podľa nášho názoru oporu v NIS 2 a ide iba o interpretáciu predkladateľa zákona, nakoľko NIS 2 nestanovuje, že prevádzkovatelia základných služieb sa rozdeľujú do nových kategórií, naopak, smernica NIS 2 upúšťa od kategorizácie regulovaných subjektov podľa NIS 1 (prevádzkovateľ základnej služby a poskytovateľ digitálnej služby) a stanovuje novú klasifikáciu - dôležité subjekty a kľúčové subjekty.

Ďalším významným problémom je skutočnosť, že zákon o kybernetickej bezpečnosti napriek rozlíšeniu medzi „prevádzkovateľom základnej služby" a „kritickou základnou službou" nestanovuje zásadne odlišný režim povinností pre tieto kategórie. Povinnosti v oblasti implementácie bezpečnostných opatrení a oznamovania incidentov sú rovnaké pre oba typy subjektov alebo služieb?! Tým dochádza k oslabeniu významu samotnej kategorizácie, keďže rozdiel medzi „kritickou" a „ menej nekritickou" základnou službou nemá zreteľný normatívny obsah. Pre zaujímavosť uvádzame aj skutočnosť, že terminologické rozdiely a prístup Slovenskej republiky k transpozícii NIS 2 bol aj predmetom viacerých pripomienok v pripomienkovom konaní, teda uvedený problém bol už vopred predikovaný inštitúciami, ktoré pripomienkovali návrh zákona[17].

Vyššie popísaný prístup Slovenskej republiky pri transpozícii smernice NIS 2 do zákona o kybernetickej bezpečnosti má praktické dôsledky, keďže v prostredí nadnárodných spoločností sa rámce súladu nastavujú typicky na úrovni právnickej osoby, nie na úrovni jednotlivých služieb. Slovenský model tak môže byť pre tieto subjekty menej intuitívny a ťažšie implementovateľný. Uvedené rozdiely sa naplno prejavujú v aplikačnej praxi, najmä v situáciách, keď nadnárodné spoločnosti vstupujú na slovenský trh. Typickým príkladom je zahraničná spoločnosť, napríklad z USA, spadajúca pod reguláciu NIS 2, ktorá si zriaďuje pobočky v rôznych členských štátoch Európskej únie vrátane Slovenskej republiky. Na úrovni skupiny má takýto subjekt spravidla nastavený jednotný rámec súladu reflektujúci požiadavky smernice NIS2, teda kategorizáciu na „dôležité a kľúčové subjekty". Pri aplikácii slovenského práva však naráža na odlišnú terminológiu a koncepciu, keď musí identifikovať, či ide o prevádzkovateľa základnej služby alebo či ide o „kritickú základnú službu". Dokonca pri anglickej terminológii je prevádzkovateľ základnej služby prekladaný ako "operator of essential service" (preklad prevzatý zo smernice NIS 1), čo však

[16] Dôvodová správa k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264, str. 1.

[17] Pripomienky k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264,

nezodpovedá essential entity (kľúčový subjekt) vzhľadom na rozdielnosť kritickosti. Teda nie je "essential ako essential". Tento nesúlad vedie k praktickým problémom pri mapovaní povinností, nastavovaní interných procesov a dosahovaniu súladu. Subjekt je nútený paralelne pracovať s dvoma kategorizáciami, ktoré nie sú plne kompatibilné, čo zvyšuje administratívnu a finančnú záťaž a prináša riziko nesprávneho právneho posúdenia.

Čo sme komu urobili?!

Názov, ktorý uvádza druhý aplikačný problém vychádza z praktických skúseností autora článku, keď zástupcovia malých obcí alebo škôl v diskusiách reagovali na to, že sa stali od 1.1.2025 regulovanými subjektmi. Druhý aplikačný problém zákona o kybernetickej bezpečnosti sa prejavuje v kontexte jeho osobnej pôsobnosti, konkrétne pri zaradení správcov informačných technológií verejnej správy medzi regulované subjekty. Podľa § 17 ods. 1 písm. g) zákona o kybernetickej bezpečnosti sa do registra prevádzkovateľov základnej služby zapisuje „správca informačnej technológie verejnej správy". Týmto ustanovením dochádza k významnému rozšíreniu okruhu regulovaných subjektov, pričom samotná identifikácia týchto subjektov je odvodená z právnej úpravy obsiahnutej v zákone č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe (ďalej len „zákon o ITVS").
V zmysle § 5 ods. 1 zákona o ITVS správu informačných technológií verejnej správy vykonávajú orgán vedenia a orgán riadenia. Kľúčové je pritom vymedzenie orgánu riadenia podľa § 5 ods. 2, ktorý zahŕňa okrem iného podľa písm. c) obce a vyššie územné celky, ako aj podľa písm. e) právnické osoby v ich zriaďovateľskej alebo zakladateľskej pôsobnosti. Práve toto široké a relatívne otvorené vymedzenie vedie k situácii, že medzi správcov ITVS, a teda aj medzi regulované subjekty podľa zákona o kybernetickej bezpečnosti, môžu spadať aj malé obce, základné školy či iné rozpočtové alebo príspevkové organizácie verejnej správy, v prípade, že spravujú informačné technológie verejnej správy. Informačnou technológiou sa v zmysle zákona o ITVS rozumie: "*prostriedok alebo postup, ktorý slúži na spracúvanie údajov alebo informácií v elektronickej podobe, najmä informačný systém, infraštruktúra, informačná činnosť a elektronické služby*"[18].
Takto nastavená osobná pôsobnosť zákona vyvoláva zásadné aplikačné problémy. Predovšetkým ide o otázku proporcionality regulačného zaťaženia vo vzťahu k reálnym kapacitám dotknutých subjektov. Malé obce alebo školy spravidla nedisponujú dostatočnými personálnymi, finančnými ani technickými zdrojmi na plnenie komplexných povinností vyplývajúcich zo zákona o kybernetickej

[18] §2 ods. 1 Zákona 95/2019 o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

bezpečnosti a vykonávacej vyhlášky[19]. Napriek tomu sú vystavené rovnakému regulačnému režimu ako výrazne väčšie a kapacitne silnejšie subjekty. Osobitne je uvedené možné demonštrovať na povinnosti prevádzkovateľa základnej služby podľa § 20 ods. 4 zákona o kybernetickej bezpečnosti, ktorý stanovuje, že prevádzkovateľ základnej služby je povinný určiť manažéra kybernetickej bezpečnosti. Pre malé obce alebo školy však predstavuje táto povinnosť významnú finančnú záťaž, keďže si vyžaduje buď zamestnanie kvalifikovanej osoby[20], alebo externé zabezpečenie tejto funkcie. V praxi často dochádza k situáciám, keď tieto subjekty nie sú schopné zabezpečiť kvalifikovaného odborníka, čím sa dostávajú do potenciálneho rozporu so zákonnými požiadavkami.

Ďalšou vrstvou problému je skutočnosť, že povinnosti podľa zákona o kybernetickej bezpečnosti sa prelínajú s požiadavkami vyplývajúcimi zo zákona o ITVS a vykonávacej vyhlášky č. 179/2020[21]. V kontexte malých obcí a škôl však dochádza k výraznej disproporcii medzi rozsahom požiadaviek a ich reálnymi možnosťami. Tieto subjekty často prevádzkujú len základné informačné systémy (napr. evidenčné systémy, školské informačné systémy alebo ekonomické softvéry), ktoré nemajú kritický význam z pohľadu "národnej kybernetickej bezpečnosti". Napriek tomu sú nútené implementovať komplexný bezpečnostný rámec porovnateľný s rámcom veľkých prevádzkovateľov infraštruktúry. Zároveň možno identifikovať aj problém duplicity právnej úpravy, ktorú potvrdzuje aj znenie § 1 ods. 3 zákona o ITVS, ktorý uvádza, že *zákon o ITVS sa vzťahuje aj na správcov, ktorí sú prevádzkovateľmi základnej služby alebo poskytovateľmi digitálnej služby, podľa osobitného predpisu; ich povinnosti a oprávnenia podľa osobitného predpisu zákonom o ITVS nie sú dotknuté*[22]. Duplicitná úprava napríklad zvyšuje administratívnu a finančnú záťaž regulovaných subjektov.

Z hľadiska princípov regulácie možno konštatovať, že súčasné nastavenie právnej úpravy dostatočne nereflektuje princíp proporcionality. Regulácia by mala byť diferencovaná podľa veľkosti, významu a rizikového profilu jednotlivých subjektov. V opačnom prípade dochádza k situácii, keď malé subjekty nesú neprimerané bremeno, ktoré môže viesť buď k formálnemu plneniu povinností bez reálneho zvýšenia bezpečnosti, alebo k ich faktickému neplneniu.

Problémy jednotnosti pri zápise do registra prevádzkovateľov základnej služby

[19] Vyhláška Národného bezpečnostného úradu 227/2025 o bezpečnostných opatreniach

[20] V kontexte vyhlášky Národného bezpečnostného úradu 492/2022, ktorou sa ustanovujú znalostné štandardy v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

[21] Vyhláška Úradu podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu 179/2020, ktorou sa ustanovuje spôsob kategorizácie a obsah bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy.

[22] Ako je možné vidieť zákon o ITVS ešte stále pracuje už s neaktuálnou pôvodnou úpravou zákona o kybernetickej bezpečnosti.

Tretí aplikačný problém zákona o kybernetickej bezpečnosti sa prejavuje v oblasti identifikácie a registrácie regulovaných subjektov, a teda priamo zasahuje do samotného vymedzenia osobnej pôsobnosti zákona. Už ako bolo vyššie v texte uvedené, sa v zmysle § 3 ods. 2 zákona o kybernetickej bezpečnosti za prevádzkovateľa základnej služby považuje ten subjekt, ktorý je zapísaný v registri prevádzkovateľov základnej služby. Uvedené ustanovenie má zásadný význam, keďže viaže vznik postavenia regulovaného subjektu nie výlučne na splnenie materiálnych kritérií, ale na formálny akt zápisu do registra.
Register prevádzkovateľov základnej služby je vedený a spravovaný v zmysle § 5 ods. 1 písmena l) bodu 1. Národným bezpečnostným úradom (ďalej len „NBÚ"). V aplikačnej praxi však možno pozorovať zásadný problém spočívajúci v nekonzistentnosti registrácie subjektov. Konkrétne ide o situácie, keď niektoré subjekty, ktoré spĺňajú kritériá pre zaradenie medzi prevádzkovateľov základnej služby, nie sú do registra zapísané, zatiaľ čo iné, obdobné alebo dokonca identické subjekty, zapísané sú[23]. Táto selektívnosť pri registrácii vyvoláva vážne otázky z pohľadu princípu rovnosti a zákazu diskriminácie. V činnosti NBÚ, vo vzťahu k registrácii prevádzkovateľov základnej služby, nebol identifikovaný žiadny relevantný právny, vedecký ani organizačný dôvod, ktorý by takúto diferenciáciu legitimizoval. Praktické dôsledky tejto situácie sú pritom významné. Subjekty zapísané v registri sú vystavené rozsiahlemu regulačnému režimu, vrátane povinností v oblasti implementácie bezpečnostných opatrení, oznamovania incidentov a podliehajú aj dohľadu a sankčnému režimu. V prípade porušenia povinností im hrozia sankcie napríklad v zmysle §31 zákona o kybernetickej bezpečnosti, ktoré môžu mať významný finančný aj reputačný dopad. Na druhej strane subjekty, ktoré napriek splneniu materiálnych kritérií do registra zapísané nie sú, týmto povinnostiam nepodliehajú. Takýto stav vytvára nerovnováhu v regulačnom prostredí.

Záver

Predkladaný príspevok poukázal na tri kľúčové aplikačné problémy zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti v kontexte jeho osobnej pôsobnosti, ktoré sa prejavujú v dôsledku spôsobu transpozície smernice NIS 2 do slovenského právneho poriadku. Analýza ukázala, že napriek ambícii harmonizovať právny rámec kybernetickej bezpečnosti na úrovni Európskej únie, národná implementácia priniesla viaceré systematické a koncepčné odchýlky, ktoré majú priamy dopad na právnu istotu a aplikačnú prax.

[23] Z metodologického hľadiska je možné uvedené porovnať v registri prevádzkovateľov základnej služby dostupného na https://www.nbu.gov.sk/register-prevadzkovatelov-zakladnej-sluzby/ . V kontexte uvedeného, je možné porovnať napríklad pobočky zahraničných bánk, obcí, alebo škôl.

Prvým identifikovaným problémom je terminologická a koncepčná nekompatibilita medzi smernicou NIS 2 a zákonom o kybernetickej bezpečnosti. Kým európska právna úprava jednoznačne vychádza z klasifikácie subjektov na „kľúčové" a „dôležité", slovenský zákon o kybernetickej bezpečnosti zachováva koncept „základnej služby", pričom zároveň absentuje jej legálna definícia a dochádza k miešaniu rôznych regulačných prístupov. Tento nesúlad spôsobuje interpretačné nejasnosti a komplikuje implementáciu compliance rámcov najmä v prípade nadnárodných subjektov. Odporúčaním de lege ferenda môže byť, aby zákonodarca pristúpil k systematickému zosúladeniu terminológie so smernicou NIS 2, a to buď explicitným prevzatím kategorizácie „dôležitých a „kľúčových subjektov", alebo aspoň jasným zákonným premostením medzi existujúcimi pojmami. Zároveň je nevyhnutné rozlišovať právny režim povinností podľa miery kritickosti subjektu.

Druhým aplikačným problémom je rozšírenie osobnej pôsobnosti zákona na správcov informačných technológií verejnej správy, čo v praxi vedie k regulácii aj niektorých malých obcí, škôl a iných subjektov s obmedzenými kapacitami. Analýza ukázala, že tieto subjekty sú vystavené rovnakým povinnostiam ako veľké organizácie, čo vyvoláva otázky proporcionality a efektívnosti regulácie. Súčasne dochádza k prekrývaniu právnych povinností podľa zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o ITVS, čo zvyšuje administratívne a finančné nároky na regulované subjekty. De lege ferenda možno navrhnúť zavedenie diferencovaného regulačného režimu, ktorý by reflektoval veľkosť, význam a rizikový profil subjektu, napríklad prostredníctvom kategorizácie podľa dopadu alebo zavedením výnimiek či zjednodušených režimov pre malé subjekty verejnej správy. Zároveň by bolo vhodné odstrániť duplicity medzi právnymi predpismi a zabezpečiť ich systematickú koordináciu.

Tretím identifikovaným problémom je nekonzistentnosť pri identifikácii a zápise subjektov do registra prevádzkovateľov základnej služby. Viazanie postavenia regulovaného subjektu na formálny zápis do registra, ktorý nie je vykonávaný jednotne, vedie k nerovnosti medzi subjektmi v porovnateľnom postavení. Táto situácia môže byť v rozpore s princípom rovnosti pred zákonom a zákazom diskriminácie, keďže niektoré subjekty sú vystavené regulačným povinnostiam a sankčnému režimu, zatiaľ čo iné nie. Odporúčaním de lege ferenda sa v predmetnej oblasti nejaví ako nevyhnutné zásadne meniť hmotnoprávnu koncepciu viazania postavenia regulovaného subjektu na zápis do registra, ale skôr zabezpečiť jednotnú, predvídateľnú a transparentnú aplikačnú prax pri jeho vedení.

Z uvedeného dôvodu možno odporučiť precizovanie procesu identifikácie a zápisu subjektov do registra prevádzkovateľov základnej služby. Zároveň je potrebné zabezpečiť, aby registračný proces prebiehal konzistentne vo vzťahu ku všetkým subjektom nachádzajúcim sa v porovnateľnom postavení, teda aby nedochádzalo k selektívnej aplikácii zákona.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že identifikované aplikačné problémy majú nielen praktický, ale aj systémový charakter. Ich riešenie si vyžaduje nielen čiastkové legislatívne úpravy, ale aj hlbšiu reflexiu koncepčných východísk regulácie kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike. Predkladaný príspevok tak prispieva k otvoreniu odbornej diskusie o potrebe úpravy zákona o kybernetickej bezpečnosti ako aj zákona o ITVS a ich lepšieho zosúladenia s európskym právom, s cieľom posilniť právnu istotu, proporcionalitu a efektívnosť regulačného rámca.

Zoznam použitej literatúry

1. ANDRAŠKO, Jozef. Bezpečnosť informačných systémov verejnej správy vo svetle zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o informačných technológiách vo verejnej správe. *Revue pro právo a technologie (On-line)*, 2019, roč. 10, č. 20. Dostupné na https://doi.org/10.5817/RPT2019-2-1.
2. ANDRAŠKO, Jozef. Zákon o kybernetickej bezpečnosti – riešenie otázky kybernetickej bezpečnosti v slovenskej republike? In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018. Dostupné na https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky_zborniky/Zbornik_Milniky_2018.pdf .
3. ANDRAŠKO, J., BRABCOVÁ, N. Osobná pôsobnosť smernice NIS 2 a jej transpozícia do právnych poriadkov vybraných členských štátov EÚ. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. Diel 43 Číslo 2 (2024). Dostupné na https://afi.flaw.uniba.sk/index.php/AFI/sk/article/view/932/609 .
4. ANDRAŠKO, J. a kol. Právo kybernetickej bezpečnosti, 1. vyd., Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022.
5. CHLIPALA, M. a kol.: Zákon o kybernetickej bezpečnosti,1. vyd., Bratislava: EUROKODEX, 2019.
6. Dôvodová správa k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264 .
7. KULESZA, J., BALLESTE, R.: Cybersecurity and Human Rights in the Age of Cyberveillance, New York, London: ROWMAN and LITTLEFIELD, 2016.
8. PAPÁČOVÁ, I., KAŽIMÍR, T.: Kyberbezpčnosť. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Dostupné na https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNI__K_sekcia_14__IT__FINAL_FINAL.pdf.
9. Pripomienky k Návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264,

10. Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (LP/2024/264), Slov-Lex. Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2024/264.
11. Register prevádzkovateľov základnej služby. Dostupný na https://www.nbu.gov.sk/register-prevadzkovatelov-zakladnej-sluzby/.
12. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1148 zo 6. júla 2016 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii.
13. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS 2).
14. Vyhláška Úradu podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu 179/2020, ktorou sa ustanovuje spôsob kategorizácie a obsah bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy.
15. Vyhláška Národného bezpečnostného úradu 227/2025 o bezpečnostných opatreniach.
16. Vyhláška Národného bezpečnostného úradu 492/2022, ktorou sa ustanovujú znalostné štandardy v oblasti kybernetickej bezpečnosti.
17. Zákon 69/2018 o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
18. Zákon 95/2019 o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontaktné údaje

Mgr. Miroslav Sorkovský
sorkovsky3@uniba.sk
Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

NOVÝ RAJ PRE SLOBODU PREJAVU? AKO FEDIVERSE FORMUJE BUDÚCNOSŤ ONLINE PREJAVU CEZ PRIZMU DIGITÁLNEHO KONŠTITUCIONALIZMU[1]

NEW EDEN FOR FREE SPEECH? HOW THE FEDIVERSE SHAPES THE FUTURE OF ONLINE SPEECH THROUGH THE LENS OF DIGITAL CONSTITUTIONALISM

Soňa Juhásová[2]

Abstrakt: Vzostup decentralizovaných platforiem spoločne označovaných ako Fediverse predstavuje významnú zmenu v architektúre online komunikácie. Fediverse je založený na interoperabilite a otvorených protokoloch, čo predstavuje výzvu pre centralizovaný model digitálnej verejnej sféry. Tento vývoj zároveň vyvoláva nové otázky pre koncept digitálneho konštitucionalizmu, ktorý sa usiluje preniesť ústavné princípy do správy digitálneho priestoru. Výskumný problém príspevku vyplýva z napätia medzi regulačným modelom Aktu o digitálnych službách (DSA), zameraným na ukladanie povinností centralizovaným platformám. Regulačná logika DSA však predpokladá existenciu identifikovateľného subjektu schopného plniť uložené povinnosti. Fediverse naopak funguje bez centrálneho kontrolného aktéra, čo vytvára otázniky pre možnú uplatniteľnosť princípov digitálneho konštitucionalizmu. Príspevok preto skúma, ako decentralizovaná architektúra Fediverse ovplyvňuje súčasné chápanie digitálneho konštitucionalizmu a aké normatívne prístupy by mohli zabezpečiť ochranu slobody prejavu v rámci Fediverse.

Kľúčové slová: sloboda prejavu, Fediverse, digitálny konštitucionalizmus, DSA

Abstract: The rise of decentralized platforms collectively referred to as the Fediverse represents a significant shift in the architecture of online communication. The Fediverse is built on interoperability and open protocols, thereby challenging the centralized model of the digital sphere. This development also raises new questions for the concept of digital constitutionalism, which seeks to translate constitutional principles into the

[1] Právne a aplikačné aspekty aktu DSA na fungovanie orgánov štátnej správy v online prostredí, APVV-24-0146.

[2] Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva.

digital governance.The research problem of this paper stems from the tension between the regulatory model of the Digital Services Act (DSA), which is designed to impose obligations on centralized platforms. The regulatory logic of the DSA presupposes the existence of an identifiable actor capable of fulfilling imposed obligations. By contrast, the Fediverse operates without a central controlling entity, thereby raising questions about the applicability of digital constitutionalism in such an environment. The paper therefore examines how the decentralized architecture of the Fediverse reshapes the current understanding of digital constitutionalism and explores which normative approaches could ensure the protection of freedom of expression within the Fediverse.

Key words: Freedom of Speech, Fediverse, Digital Constitutionalism, DSA

Úvod

Keď vznikal Mastodon, decentralizovaná sociálna sieť a súčasť tzv. *Fediverse*, bol vnímaný ako prívetivejšia alternatíva k tradičným platformám, dokonca si vyslúžil prívlastok *„Twitter bez náckov*."[3] Postavený na princípoch decentralizácie, interoperability a autonómie komuníť mal napraviť práve to, čo bolo problematické na centralizovaných sociálnych sieťach: algoritmické zosilňovanie, korporátny dohľad a centralizovanú kontrolu nad prejavom. Tento priestor sa mohol javiť ako digitálny „nový raj", priestor, kde by sloboda prejavu mohla prekvitať.

Táto vízia však bola vystavená skúške v okamihu, keď sa Mastodon stretol s realitou škodlivého a nenávistného obsahu. V roku 2019 sociálna sieť Gab, ktorá je spájaná so šírením extrémistického a nacistického obsahu, oznámila svoje pripojenie na platformu Mastodon potom, čo bola vylúčená z viacerých mainstreamových platforiem. Mnohé Mastodon inštancie sa rozhodli Gab „odfederovať", čím fakticky prerušili jeho prepojenia s veľkou časťou siete. Tieto rozhodnutia neboli koordinované ani uložené žiadnou centrálnou autoritou, ale vznikli na základe autonómnych rozhodnutí jednotlivých komuníť. Fediverse tak fungoval ako pluralitný a inkluzívny komunikačný priestor, no zároveň bez spoločných procesných rámcov a jasných mechanizmov zodpovednosti.

V priebehu posledného desaťročia sa Európska únia usilovala zakotviť ústavné hodnoty do riadenia online platforiem prostredníctvom normatívneho konceptu

[3] JEONG, Sarah, Mastodon Is Like Twitter Without Nazis, So Why Are We Not Using It? [online]. Vice [cit. 07.04.2026]. Dostupné na: https://www.vice.com/en/article/mastodon-is-like-twitter-without-nazis-so-why-are-we-not-using-it/.

označovaného ako digitálny konštitucionalizmus.[4] Akt o digitálnych službách (ďalej ako „DSA") predstavuje doposiaľ najkomplexnejšie vyjadrenie tohto konceptu, keď zakotvuje princípy ako transparentnosť, zodpovednosť, proporcionalita a ochrana základných práv. Regulačná architektúra DSA však vychádza z predpokladu existencie identifikovateľných poskytovateľov služieb, ktorí sú schopní plniť povinnosti náležitej starostlivosti a niesť zodpovednosť za rozhodnutia o moderovaní obsahu.

Decentralizované sociálne platformy tieto predpoklady neodmietajú, ale skôr ich nanovo rámcujú tým, že odlišne usporadúvajú inštitucionálne podmienky, za ktorých sa tieto hodnoty realizujú. Cieľom tohto článku je analyzovať a posúdiť, či je možné základné hodnoty a princípy digitálneho konštitucionalizmu, tak ako sú reflektované v DSA, zmysluplne pretransformovať do rámca decentralizovaných štruktúr.

Metodologicky príspevok kombinuje konceptuálnu a normatívnu právnu analýzu s doktrinálnym výkladom DSA. Najskôr sú identifikované kľúčové hodnoty a princípy digitálneho konštitucionalizmu obsiahnuté v DSA, najmä vo vzťahu k slobode prejavu. Následne pomocou komparatívnej perspektívy aplikujeme tieto hodnoty na decentralizované prostredia. V nadväznosti na uvedené si kladieme 2 výskumné otázky. (1) Ako sa decentralizovaná povaha Fediverse zodpovedá súčasnému modelu digitálneho konštitucionalizmu odzrkadleného v DSA, pokiaľ ide o slobodu prejavu? (2) Aké normatívne úpravy sú potrebné na zabezpečenie účinnej ochrany slobody prejavu v takomto prostredí?

Prínos tohto článku spočíva v preskúmaní prieniku hodnôt digitálneho konštitucionalizmus a slobody prejavu v decentralizovaných prostrediach. Aplikovaním konceptu digitálneho konštitucionalizmu na decentralizované digitálne prostredia vo svetle DSA článok rozvíja normatívny rámec na pochopenie toho, ako možno chrániť slobodu prejavu aj mimo centralizovanej kontroly platforiem.

Predkladaný článok pozostáva zo 4 častí. V prvom kroku stručne vysvetľuje fungovanie decentralizovaných sietí v porovnaní s tradičnými centralizovanými platformami. V druhom kroku identifikuje základné hodnoty a princípy digitálneho konštitucionalizmu zakotvené v DSA, s osobitným dôrazom na slobodu prejavu. V treťom kroku skúma, ako sa tieto hodnoty premietajú do riadenia decentralizovaných sociálnych médií. Napokon, formuluje normatívne odporúčania, ako zabezpečiť ochranu slobody prejavu v decentralizovaných online prostrediach.

Čo je Fediverse a ako funguje?

Fediverse je súhrnný pojem používaný na označenie decentralizovaných, open-source sociálnych sietí, ktoré tvoria prepojenú sieť sociálnych médií, aplikácií a

[4] DE GREGORIO, Giovanni. Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society. Cambridge University Press, 2022, 366 s.

služieb, budovaných najmä na protokole ActivityPub.[5] Funguje ako sieť nezávisle spravovaných serverov, nazývaných „inštancie". Fediverse umožňuje zdieľanie rôznych foriem obsahu, od textu až po fotografie a videá a ponúka alternatívy k najpopulárnejším sociálnym sieťam, pričom služby v rámci Fediverse sú vzájomne interoperabilné . To zabezpečuje, že používatelia Fediverse môžu *„medzi sebou komunikovať"*[6] naprieč rôznymi servermi – inštanciami. Podobne ako môže používateľ s Gmail účtom poslať správu niekomu s účtom na Yahoo alebo Hotmail, pretože všetky tieto služby využívajú rovnaké otvorené protokoly, aj používateľ jednej inštancie Fediverse môže interagovať so zvyškom siete bez ohľadu na to, ktorú konkrétnu službu alebo server si zvolil.[7] Štruktúra Fediverse teda funguje na princípoch decentralizácie a interoperability.[8]

Od tradičných centralizovaných sociálnych médií sa líši najmä v nasledovných oblastiach. Pokiaľ ide o (1) štruktúru a riadenie centralizovaných sociálnych médií, tie sú budované ako homogénne systémy, riadené jedným korporátnym subjektom.[9] Fediverse funguje ako rozptýlená sieť, v ktorej neexistuje centrálna autorita, ktorá by túto štruktúru spravovala. Otvorené protokoly umožňujú autonómne nastavenie pravidiel a spravovania na úrovni jednotlivých inštancií, ktoré medzi sebou vedia komunikovať.[10]

(2) Pri výbere obsahu sa centralizované platformy sa spoliehajú na personalizované algoritmy, ktoré odporúčajú obsah tak, aby používateľ na platforme strávil čo najviac času.[11] Fediverse naopak funguje prevažne na chronologickom feede.[12]

(3) Moderovanie obsahu na centralizovaných platformách podlieha uniformným pravidlám, ktoré sú vynucované profesionálnymi moderátormi. Oproti tomu, vo Fediverse moderovanie prebieha komunitne a dobrovoľne na úrovni jednotlivých inštancií, ktoré si autonómne určujú pravidlá a štandardy.[13]

---

[5] STRUETT, Thomas, et al. Can this platform survive? Governance challenges for the fediverse. *Governance Challenges for the Fediverse (November 09, 2024)*, 2024, s. 5608.

[6] ERMOSHINA, Ksenia; MUSIANI, Francesca. Safer spaces by design? Federated socio-technical architectures in content moderation. *Internet Policy Review*, 2025, 14.1.s. 1-27.

[7] GEHL, Robert W.; ZULLI, Diana. The digital covenant: non-centralized platform governance on the mastodon social network. *Information, Communication & Society*, 2023, 26.16: s. 3275-3291.

[8] GÜRTLER, Paula, DSA Fediverse Explainer [online]. CEPS [cit. 3.4.2026]. Dostupné na: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2025/04/2025-02_DSA_Fediverse-Explainer_FINAL-1.pdf.

[9] CIRIELLO, Raffaele F., et al. Decentralized Social Media: RF Ciriello et al. *Business & Information Systems Engineering*, 2026, 68.1: s.221.

[10]BOVENZI, Gian Marco. Content moderation in (decentralized) metaverses. Interactive Entertainment Law Review, 2025, 8.2: s. 152.

[11] CIRIELLO, Raffaele F., et al. Decentralized Social Media: RF Ciriello et al. *Business & Information Systems Engineering*, 2026, 68.1: s. 219.

[12] ROZENSHTEIN, Alan Z. Moderating the fediverse: Content moderation on distributed social media. *J. Free Speech L.*, 2023, 3: s. 228.

[13] Tamtiež, s. 222.

(4) Ekonomický model centralizovaných platforiem je založený na tzv. *kapitalizme dohľadu*, v rámci ktorého sú používateľské dáta monetizované prostredníctvom cielenej reklamy. Fediverse je z veľkej časti nekomerčný. Mnohé inštancie fungujú na neziskovom základe, spoliehajú sa na dobrovoľné príspevky a crowdfunding.[14]
Na základe vyššie opísaných znakov a rozdielov možno skonštatovať, že v rámci Fediverse je výkon a rozloženie moci usporiadané zásadne odlišným spôsobom. Preto sa článok v nasledujúcich častiach venuje otázke, z akých predpokladov o tejto moci vychádza digitálny konštitucionalizmus. Osobitne sa taktiež venuje tomu, akým spôsobom sú hodnoty digitálneho konštitucionalizmu transformované v rámci DSA.

Digitálny konštitucionalizmus a Akt o digitálnych službách

Koncept digitálneho konštitucionalizmu sa usiluje o prenesenie kľúčových ústavných hodnôt do správy digitálneho prostredia.[15] Tradičný konštitucionalizmus predpokladá, že obmedzovanie práv vychádza najmä zo štátnej moci, v digitálnej sfére túto funkciu čoraz viac preberajú digitálne platformy. Prostredníctvom svojich pravidiel fakticky určujú limity slobody prejavu, súkromia, čím vystupujú ako kváziústavní aktéri.[16] Digitálny konštitucionalizmus má za cieľ zabezpečiť normatívny rámec ochrany práv v digitálnom priestore a rozšíriť túto pôsobnosť nad rámec vertikálneho vzťahu medzi jednotlivcom a štátom.[17]
Podľa Pereiru je digitálny konštitucionalizmus vystavaný na troch dopĺňajúcich sa hodnotách: *obmedzenie a vyvažovanie moci, vláda a práva a transparentnosť*, ktoré majú vyvážiť značnú mocenskú nerovnosť medzi digitálnymi platformami a ich používateľmi.[18]

[14] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2:s. 5.
[15] CASTELLS, Manuel. *The rise of the network society*. John wiley & sons, 2011; FEATHER, John. *The information society: A study of continuity and change*. Facet publishing, 2013.
[16] DE GREGORIO, Giovanni. Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society. Cambridge University Press, 2022; CELESTE, Edoardo. *Digital constitutionalism: The role of internet bills of rights*. London – New York: Taylor & Francis, 2022.
[17] CELESTE, Edoardo. Digital constitutionalism: a new systematic theorisation. In: *International Review of Law, Computers & Technology*, roč. 33, č. 1, 2019, s. 76 – 99, ISSN 1360-0869.
[18] PEREIRA, Miguel. Mapping the values of digital constitutionalism: guiding posts for digital Europe?. UNIO–EU Law Journal, 2024, 10.2: s. 70-90.

Na tieto hodnoty nadväzuje DSA, označovaný za najvýraznejší prejav európskeho digitálneho konštitucionalizmu[19], ba dokonca za *„digitálnu ústavu Európy*".[20] V rámci DSA sú tieto hodnoty pretavené do nasledovných princípov: posilnenia postavenia používateľov, spravodlivého procesu a transparentnosti.[21] Z týchto princípov potom vyplývajú konkrétne povinnosti platforiem.

(1)Obmedzenie a vyvažovanie moci stelesňuje kľúčové poslanie digitálneho konštitucionalizmu, ktoré nadväzuje na tradičné poslanie konštitucionalizmu – limitovať neobmedzenú moc, aby sa predchádzalo jej zneužitiu a neprimeraným zásahom do základných práv.[22] V digitálnom prostredí sa však tento cieľ presúva z vertikálneho vzťahu medzi štátom a jednotlivcom na horizontálne vzťahy medzi používateľmi a súkromnými poskytovateľmi digitálnych služieb. Digitálny konštitucionalizmus tak reflektuje skutočnosť, že významnú moc nad výkonom základných práv už vykonávajú práve súkromné platformy.[23]

Riešenie tohto problému by malo zahŕňať reálny presun moci, resp. určitej časti práv na samotných používateľov.[24] Cieľom je dosiahnuť rovnováhu medzi postavením používateľov a poskytovateľov služieb tak, aby výkon moci platforiem nebol arbitrárny.[25]

Hodnota obmedzenia moci nachádza svoje zhmotnenie v **princípe posilnenia postavenia používateľov,** ktorý sa snaží o opätovné nastolenie rovnováhy a dodržiavanie proporcionality medzi právami používateľov a poskytovateľmi služieb. V kontexte slobody prejavu ide najmä o nadobudnutie opätovnej kontroly nad obsahom a spôsobom, akým je vyberaný.

DSA napríklad zakazuje používanie manipulatívnych rozhraní a vyžaduje, aby platformy zabezpečili jednoduchú komunikáciu s používateľmi.[26] Zároveň posilňuje kontrolu používateľov nad obsahom a odporúčacími systémami, vrátane možnosti ovplyvniť spôsob, akým je obsah prioritizovaný, pričom pre veľmi veľké platformy

[19] DE GREGORIO, Giovanni. Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society. Cambridge University Press, 2022,. s. 211.

[20] POLLICINO, Oreste. The quadrangular shape of the geometry of digital power (s) and the move towards a procedural digital constitutionalism. *European Law Journal*, 2023, 29.1-2: s. 29; BRADFORD, Anu. Europe's Digital Constitution. *Va. J. Int'l L.*, 2023, 64: 1., s. 1–62.

[21] PEREIRA, Miguel. Identifying emerging principles of digital constitutionalism in EU law and policy. *UNIO–EU Law Journal*, 2025, 11.1: 88-125.

[22] PETERS, Anne. Compensatory constitutionalism: the function and potential of fundamental international norms and structures. Leiden journal of international law, 2006, 19.3: s. 579-610.

[23] SIMONCINI, Andrea, et al. Fundamental rights and the rule of law in the algorithmic society. In: *Constitutional challenges in the algorithmic society*. Cambridge University Press, 2021. s. 27-41.

[24] PEREIRA, Miguel. Mapping the values of digital constitutionalism: guiding posts for digital Europe?. UNIO–EU Law Journal, 2024, 10.2: s. 80.

[25] Tamtiež.

[26] DSA, čl. 25.

zavádza povinnosť ponúknuť aj alternatívy nezaložené na profilovaní.[27] Osobitný dôraz sa kladie na ochranu maloletých, najmä zákazom cielenej reklamy založenej na profilovaní.[28] V prípade veľmi veľkých online platforiem sa princíp posilnenia používateľov premieta aj do povinnosti pravidelne posudzovať a zmierňovať systémové riziká, vrátane dopadov na základné práva či verejnú diskusiu.[29] Celkovo tak DSA smeruje k obmedzeniu jednostrannej diskrečnej moci platforiem ohľadom obsahu a k posilneniu autonómie jednotlivcov v digitálnom prostredí.

Hodnota ***(2) vlády práva*** slúži ako primárny právny nástroj na ohraničenie moci a ochranu základných práv v digitálnom priestore. Možno identifikovať niekoľko kľúčových prvkov vlády práva: súhlas, predvídateľnosť a spravodlivý proces.[30]

Výkon moci je legitímny a možno s ním súhlasiť len vtedy, ak sa vykonáva spôsobom, ktorý je obmedzený. Dôraz sa kladie na stanovenie stabilných, verejných a záväzných pravidiel, ktoré sú spôsobilé efektívne obmedziť moc digitálnych platforiem vrátane právomoci vytvárať pravidlá samotné.[31] Ďalej, je v tomto smere nevyhnutná predvídateľnosť pravidiel.[32] To vyžaduje, aby rozhodnutia o používateľoch boli zverejnené, odôvodnené a zrozumiteľné. Taktiež to so sebou prináša aj potrebu zakotvenia procesných záruk, ktoré zabezpečia, že rozhodnutia budú nestranné a miera voľnej úvahy obmedzená.

Hodnota vlády práva sa realizuje prostredníctvom **princípu spravodlivého procesu.** Tento princíp v digitálnom prostredí nadobúda osobitný význam v kontexte ochrany slobody prejavu, keďže rozhodnutia platforiem o moderovaní obsahu priamo zasahujú do možnosti jednotlivcov vyjadrovať sa a participovať na verejnej diskusii. Vyžaduje, aby takéto zásahy boli viazané na jasné, predvídateľné a zrozumiteľné pravidlá a aby jednotlivci mali reálnu možnosť brániť svoje práva.

V rámci DSA sa tento princíp premieta do požiadavky transparentnosti pravidiel moderovania obsahu, ktoré musia byť formulované jasne a dostupne v obchodných podmienkach platformy, aby používatelia vedeli predvídať, aké prejavy a zásahy sú prípustné.[33] Taktiež je v tomto smere potrebné zaviesť mechanizmy oznamovania a prijímania opatrení, ktoré umožňujú používateľom nahlásiť obsah, ktorý považujú za nezákonný.[34] Ďalším kľúčovým prvkom je povinnosť poskytovať odôvodnenie rozhodnutí o odstránení obsahu alebo obmedzení účtu, čím sa umožňuje kontrola

[27] DSA, čl. 27 ods. 3.
[28] DSA, čl. 28.
[29] DSA, čl. 34 a 35.
[30] SUZOR, Nicolas. Digital constitutionalism: Using the rule of law to evaluate the legitimacy of governance by platforms. *Social Media+ Society*, 2018, 4.3: 2056305118787812.
[31] Tamtiež, s. 5–6.
[32]Tamtiež, s. 6–7.
[33] DSA, čl. 14.
[34] DSA, čl. 16.

proporcionality zásahu.[35] Rovnako dôležitá je existencia účinných opravných prostriedkov, vrátane interných sťažností[36], mimosúdneho riešenia sporov[37], ktoré zabezpečujú, že zásahy do prejavu môžu byť prehodnotené.

V neposlednom rade, hodnota ***(3) transparentnosti*** predstavuje rovnako kľúčovú podmienku, keďže slúži ako nástroj na zmierňovanie informačnej asymetrie medzi platformami a ich používateľmi.[38] V digitálnom priestore sa prejavuje najmä požiadavkou na sprístupňovanie informácií o tom, ako fungujú algoritmické systémy, vrátane trénovacích dát, pravidiel, ktorými sa riadia ako aj účelom ich nasadenia.[39] Neoddeliteľnou súčasťou je aj vysvetliteľnosť rozhodnutí, aby používatelia mohli efektívne uplatňovať svoje práva. Transparentnosť by sa mala zároveň prejaviť v celkovej správe platforiem, najmä prostredníctvom zverejňovania interných pravidiel fungovania a usmernení používaných napríklad pri moderovaní obsahu.[40]

Princíp **transparentnosti** predstavuje v rámci DSA nástroj na prekonávanie informačnej asymetrie medzi digitálnymi platformami a ich používateľmi, a tým aj významnú záruku ochrany slobody prejavu v online prostredí. Jedným z týchto mechanizmov je povinnosť pravidelného zverejňovania správ o moderovaní obsahu[41], ktoré poskytujú detailný prehľad o prijatých opatreniach, počte zásahov, ako aj o využívaní automatizovaných systémov. Transparentnosť sa ďalej posilňuje prostredníctvom povinných nezávislých auditov a zverejňovania hodnotení systémových rizík spolu s prijatými opatreniami na ich zmiernenie. Osobitnú oblasť predstavuje transparentnosť reklamy[42], ktorá vyžaduje, aby používatelia boli jasne informovaní o povahe reklamného obsahu, jeho zadávateľovi a parametroch cielenia. Napokon, DSA zavádza aj mechanizmy sprístupňovania dáta oprávneným orgánom a výskumníkom, čím umožňuje nezávislé skúmanie fungovania platforiem a identifikáciu systémových rizík. Transparentnosť tak v tomto kontexte predstavuje kľúčový predpoklad pre verejnú kontrolu moderovania obsahu a pre zabezpečenie toho, aby zásahy do slobody prejavu boli podrobené reálnej zodpovednosti a preskúmateľnosti.

---

[35] DSA, čl. 17.

[36] DSA, čl. 20.

[37] DSA, čl. 21.

[38] DE GREGORIO, Giovanni. Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society. Cambridge University Press, 2022, s. 50.

[39] ZARSKY, Tal Z. Transparent predictions. *U. Ill. L. Rev.*, 2013, 1503, s. 1523–24.

[40] DE GREGORIO, Giovanni. *Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society*. Cambridge University Press, 2022, s. 184–86.

[41] DSA, čl. 15.

[42] DSA, čl. 26.

Otázkou teda zostáva, do akej miery sú regulačný rámec DSA a jeho hodnoty aplikovateľné na Fediverse. Z formálneho hľadiska možno konštatovať, že DSA sa vzťahuje aj na Fediverse inštancie, ktoré spĺňajú definíciu online platforiem, keďže uchovávajú a sprístupňujú používateľmi vytvorený obsah verejnosti, čo znamená, že na ne dopadá väčšina povinností podľa DSA, s výnimkou tých, ktoré sú viazané na veľmi veľké platformy. Napriek tejto formálnej aplikovateľnosti však vzniká napätie na materiálnej úrovni, keďže DSA vychádza z predpokladu existencie centralizovaných aktérov, zatiaľ čo Fediverse je založený na a autonómnej správe rozdelenej medzi jednotlivé komunity. V nasledujúcich riadkoch objasníme, ako sa vyššie popísané princípy môžu odzrkadľovať v rámci Fediverse.

Ako sa tieto princípy prejavujú vo Fediverse?

Princíp **(a) posilnenia postavenia používateľov** sa vo Fediverse prejavuje najmä prostredníctvom decentralizácie moci a zvýšenia individuálnej autonómie. Kľúčovým prvkom je prerozdelenie rozhodovacích právomocí, keďže správa dát a moderovanie obsahu nie sú sústredené v rukách jedného subjektu, ale sú rozdelené medzi jednotlivých používateľov.[43] Používatelia si sami môžu zvoliť tú inštanciu, ktorá im najviac vyhovuje, tematicky alebo aj podľa konkrétnych pravidiel správania inštancie, čím si aktívne vyberajú vlastné regulačné prostredie.[44] Tento model vytvára flexibilitu, ktorá v centralizovaných sociálnych sieťach absentuje. Zároveň sa týmto spôsobom posilňuje odolnosť voči cenzúre, keďže neexistuje jednotný bod kontroly nad obsahom.[45]

Významným aspektom posilnenia používateľskej autonómie je aj obmedzenie manipulatívnych algoritmov.[46] Fediverse funguje na princípe „antivirality", kedy nevyužíva personalizované algoritmy, ale len chronologické zobrazovanie obsahu, čo umožňuje používateľom väčšiu kontrolu nad obsahom.[47] Decentralizácia zároveň

[43] CIRIELLO, Raffaele F., et al. Decentralized Social Media: RF Ciriello et al. *Business & Information Systems Engineering*, 2026, 68.1: 219-234.

[44] CAELIN, Derek. Decentralized networks vs the trolls. In: *Fundamental challenges to global peace and security: The future of humanity*. Cham: Springer International Publishing, 2022. s. 150.

[45] GEHL, Robert, Alternative social media: from critique to code. The sage handbook of social media. SAGE; 2018, s. 9.

[46] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2:s. 8.

[47] ROZENSHTEIN, Alan Z. Moderating the fediverse: Content moderation on distributed social media. *J. Free Speech L.*, 2023, 3: s. 228, 229.

podporuje vytváranie bezpečnejších a inkluzívnejších komunít, poskytuje prívetivejšie, používateľské prostredie a posilňuje ochranu súkromia.[48]
Na druhej strane posilnenie postavenia používateľov prináša aj určité limity. Deklarovaná sloboda môže v niektorých prípadoch nadobúdať podobu *„ilúzie autonómie*", keď formálne možnosti výberu nevedú k reálnemu posilneniu postavenia používateľov.[49] Problémom zostáva aj techno-elitizmus, keďže schopnosť efektívne využívať tieto možnosti je často podmienená technickými znalosťami a zdrojmi, čo môže viesť k reprodukcii existujúcich nerovností.[50] Napokon, decentralizované modely správy môžu trpieť aj neefektívnosťou a mocenskými nerovnováhami, keďže nízka participácia alebo dominancia vplyvných aktérov môže viesť k opätovnému vzniku centralizovaných dynamík.[51]
V kontexte **(b) princípu spravodlivého procesu** možno konštatovať, že správa prejavu je v tomto modeli založená na autonómii jednotlivých inštancií, ktoré si stanovujú vlastné pravidlá správania reflektujúce hodnoty konkrétnych komunít.[52] Moderovanie obsahu tak sleduje princíp subsidiarity, keďže rozhodnutia sú prijímané na najnižšej organizačnej úrovni.[53] V mnohých prípadoch sú tieto pravidlá formulované transparentne a rozhodnutia o moderovaní podliehajú ľudskému preskúmaniu.[54] Tento prístup zároveň umožňuje prispôsobené moderovanie obsahu reagujúce na špecifické potreby používateľov.
Spravodlivý proces sa ďalej prejavuje v požiadavke odôvodňovania rozhodnutí a informovania používateľov o zásahoch do ich prejavu. Správcovia inštancií sú vedení k poskytovaniu vysvetlení pri odstránení obsahu alebo obmedzení účtu, pričom významnú úlohu zohráva ľudský prvok moderovania, ktorý umožňuje kontextuálne citlivejšie rozhodovanie než automatizované systémy[55]. Súčasťou tohto vývoja sú aj

[48] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2:s. 19.
[49] HUANG, Tao. Decentralized social networks and the future of free speech online. *Computer Law & Security Review*, 2024, 55: 106059.
[50] GEHL, Robert W.; ZULLI, Diana. The digital covenant: non-centralized platform governance on the mastodon social network. *Information, Communication & Society*, 2023, 26.16: s. 3287.
[51] XIE, Yongjing; LI, Zhihong; XU, Xiaoying. Addressing wealth inequality problem in blockchain-enabled knowledge community with reputation-based incentive mechanism. 2021.
[52] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2: s. 8.
[53] ROZENSHTEIN, Alan Z. Moderating the fediverse: Content moderation on distributed social media. *J. Free Speech L.*, 2023, 3: s. 224.
[54] CAELIN, Derek. Decentralized networks vs the trolls. In: *Fundamental challenges to global peace and security: The future of humanity*. Cham: Springer International Publishing, 2022. s. 150.
[55] Tamtiež.

mechanizmy nápravy, či už vo forme interných postupov [56] alebo komunitne orientovaných modelov rozhodovania, v ktorých sa na moderovaní podieľa širší okruh aktérov.[57]

Avšak, absencia jednotného procesného rámca vedie k nejednotnosti štandardov a k riziku nekonzistentného moderovania obsahu, pričom nezákonný škodlivý obsah môže pretrvávať v iných častiach siete aj napriek zásahu konkrétnej inštancii.[58] Tento typ prostredia zároveň prispieva k vzniku názorových bublín a k fragmentácii verejného diskurzu, čo oslabuje komunikačný priestor a rovnomernú ochranu slobody prejavu.[59] Nedostatok koordinácie a spoločných procesných záruk vedie k situácii, kde sa ochrana práv líši naprieč jednotlivými komunitami.[60]

Napätie medzi autonómiou a konzistentnosťou sa premieta aj do **(c) princípu transparentnosti**. Ten sa v rámci Fediverse prejavuje najmä prostredníctvom svojej technickej architektúry, kedy je Fediverse založený na protokoloch s otvoreným zdrojovým kódom, ktoré umožňujú verejnú kontrolu a potenciálnu modifikáciu kódu.[61] Tento prístup zároveň podporuje ideu používateľmi kontrolovaných alebo aspoň pochopiteľných algoritmov, čím sa znižuje riziko skrytého ovplyvňovania viditeľnosti obsahu. Rovnako transparentný je aj výber obsahu.[62] Transparentnosť sa zároveň premieta do správy dát, keďže používatelia majú väčšiu kontrolu nad svojimi údajmi vrátane možnosti ich presunu medzi inštanciami, čím sa obmedzuje efekt uzamknutia v rámci jednej platformy a posilňuje sa informačná rovnováha medzi používateľmi a poskytovateľmi.[63]

---

[56] IFTAS, The Digital Services Act: A Guide for Decentralized Services [online]. IFTAS [cit. 07.04.2026]. Dostupné na: <https://about.iftas.org/wp-content/uploads/2024/04/DSA-Guide-Decentralised-Servers.pdf.>

[57] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2:s. 13.

[58] HUANG, Tao. "Decentralized social networks and the future of free speech online." *Computer Law & Security Review* 55 (2024): 106059, s. 7., JON. Should the Fediverse Welcome Surveillance Capitalism? Opinions differ! (UPDATED for 2024) [online]. The Nexus Today [cit. 07.04.2026]. Dostupné na: <https://privacy.thenexus.today/should-the-fediverse-welcome-surveillance-capitalism/>.

[59] HUANG, Tao. "Decentralized social networks and the future of free speech online." *Computer Law & Security Review* 55 (2024): 106059, s. 231.

[60] ALLEN, Danielle, et al. Ethics of decentralized social technologies: Lessons from Web3, the Fediverse, and beyond. 2023.

[61] GEHL, Robert, Alternative social media: from critique to code. The sage handbook of social media. SAGE; 2018, s. 662.

[62] ROZENSHTEIN, Alan Z. Moderating the fediverse: Content moderation on distributed social media. *J. Free Speech L.*, 2023, 3: s. 228, 229.

[63] CIRIELLO, Raffaele F., et al. Decentralized Social Media: RF Ciriello et al. *Business & Information Systems Engineering*, 2026, 68.1: s.223.

Avšak, transparentnosť na technickej úrovni nevyhnutne neznamená aj systémovú transparentnosť a dohľad. V prvom rade, štruktúra Fediverse znamená, že povinnosti na posudzovanie a zmierňovanie rizík[64] sú nejasné a prístup k dátam pre výskumníkov taktiež. Federatívne prepojenie jednotlivých služieb totiž komplikuje aj samotné určenie počtu aktívnych používateľov, keďže obsah sa šíri naprieč viacerými inštanciami a platformami. To môže viesť k nadhodnoteniu alebo podhodnoteniu rozsahu a intenzity systémových rizík, čo následne sťažuje ich efektívne identifikovanie a reguláciu.[65]

Odporúčania a záver

Z uvedených zistení vyplýva, že decentralizácia nepopiera digitálny konštitucionalizmus, ale modifikuje spôsob, akým sa uplatňuje. Na nasledujúcich riadkoch preto predkladáme možné odporúčania, ktoré by mohli prispieť k ochrane slobody prejavu aj v rámci Fediverse.

Zotrvávanie škodlivého obsahu predstavuje jednu z hlavných výziev decentralizovaného prostredia. Hoci existujúci právny rámec poskytuje dostatočné normatívne nástroje na jeho riešenie, jeho praktická implementácia naráža na technické a štrukturálne limity a nemožno ho úplne eliminovať. Tento problém poukazuje na potrebu zefektívnenia vykonávania existujúcich povinností, skôr než na ich ďalšie rozširovanie.

Významným rizikom zostáva aj vznik filtračných bublín, ktoré môžu viesť k posilňovaniu názorovej homogenity a oslabeniu verejného diskurzu.[66] Ako možné riešenie sa javí podpora diverzifikácie obsahu, ktorá by umožnila dostupnosť alternatívnych perspektív, pričom by nenarúšala autonómiu používateľov pri výbere obsahu.[67]

Osobitnú pozornosť si vyžadujú medzery v aplikácii regulačného rámca, pokiaľ ide o posudzovanie systémových rizík a prístup k dátam. Decentralizovaná povaha Fediverse komplikuje najmä určovanie počtu aktívnych používateľov a tým aj presné hodnotenie rozsahu rizík. V tomto kontexte by bolo vhodné prispôsobiť existujúce regulačné požiadavky tak, aby reflektovali špecifiká decentralizovaných štruktúr. To by konkrétne mohlo znamenať vypracovanie konkrétnych metodík na počítanie

[64] V súčasnosti majú túto povinnosť v zmysle DSA len veľmi veľké online platformy.

[65] GÜRTLER, Paula, DSA Fediverse Explainer [online]. CEPS [cit. 3.4.2026]. Dostupné na: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2025/04/2025-02_DSA_Fediverse-Explainer_FINAL-1.pdf.

[66] HUANG, Tao. "Decentralized social networks and the future of free speech online." *Computer Law & Security Review* 55 (2024): 106059.

[67] ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2024, 8.CSCW2:s. 14.

aktívnych používateľov, prípadne v rámci DSA rozšíriť požiadavku zmierňovania rizík v určitom rozsahu aj na online platformy.

Ďalšou výzvou je techno-elitizmus, keďže efektívne využívanie možností decentralizovaného prostredia je často podmienené technickými znalosťami a zdrojmi. Na zmiernenie tohto problému je potrebné podporovať vývoj používateľsky prístupných nástrojov, ako aj posilňovať participatívne a ko-regulačné mechanizmy.[68]

Napokon, nekonzistentnosť moderovania obsahu naprieč jednotlivými inštanciami poukazuje na potrebu posilnenia procesných záruk. Kľúčové je najmä zabezpečenie transparentného odôvodňovania rozhodnutí, práva na odvolanie a vzdelávanie moderátorov. Zároveň sa javí ako nedostatočné spoliehať sa výlučne na sankčné mechanizmy voči porušeniam pravidiel. Alternatívnym prístupom môže byť zavádzanie mechanizmov, ktoré namiesto represie motivujú k dodržiavaniu pravidiel, napríklad formou odmeňovania. Takýto prístup môže prispieť k prevencii šírenia nezákonného obsahu efektívnejšie než tradičné sankčné modely, ktoré sú v decentralizovanom prostredí ťažšie vynútiteľné.[69]

V kontexte prvej výskumnej otázky možno konštatovať, že na jednej strane Fediverse napĺňa základné hodnoty digitálneho konštitucionalizmu, najmä prostredníctvom obmedzovania moci platforiem a posilňovania postavenia používateľov. Na druhej strane však zároveň narúša logiku regulačného rámca DSA, keďže procesné záruky a mechanizmy transparentnosti sa uplatňujú nerovnomerne, čo vedie k vzniku nových regulačných medzier.

Druhá výskumná otázka sa zameriavala na potrebu prípadných normatívnych zmien. Ukazuje sa, že ochranu slobody prejavu v decentralizovanom prostredí nemožno zabezpečiť len jednoduchým prenesením povinností vyplývajúcich z DSA. Naopak, je potrebné prispôsobiť záruky tak, aby reflektovali špecifiká decentralizovaných štruktúr a zároveň účinne podporovali demokratickú participáciu. Ďalší vývoj tak bude závisieť od schopnosti právnych rámcov reflektovať tieto osobitosti a zabezpečiť účinnú ochranu základných práv aj v podmienkach decentralizovanej digitálnej sféry.

Zoznam použitej literatúry

1. ALLEN, Danielle, et al. Ethics of decentralized social technologies: Lessons from Web3, the Fediverse, and beyond. 2023.

[68]HUANG, Tao. "Decentralized social networks and the future of free speech online." *Computer Law & Security Review* 55 (2024): 106059, s. 9.

[69]BOVENZI, Gian Marco. Content moderation in (decentralized) metaverses. Interactive Entertainment Law Review, 2025, 8.2: s. 156.

2. BOVENZI, Gian Marco. Content moderation in (decentralized) metaverses. *Interactive Entertainment Law Review*, 2025, 8.2: 145-156.
3. BRADFORD, Anu. Europe's Digital Constitution. *Va. J. Int'l L.*, 2023, 64: 1., s. 1–62.
4. CAELIN, Derek. Decentralized networks vs the trolls. In: Fundamental challenges to global peace and security: The future of humanity. Cham: Springer International Publishing, 2022, s. 143-168.
5. CASTELLS, Manuel. The rise of the network society. John wiley & sons, 2011.
6. CELESTE, Edoardo. Digital constitutionalism: a new systematic theorisation. *International Review of Law, Computers & Technology*, 2019, roč. 33, č. 1, 2019, s. 76 – 99.
7. CELESTE, Edoardo. *Digital constitutionalism: The role of internet bills of rights*. London – New York: Taylor & Francis, 2022, 254 s., ISBN 978-1-003-25690-8.
8. CIRIELLO, Raffaele F., et al. Decentralized Social Media: RF Ciriello et al. *Business & Information Systems Engineering*, 2026, 68.1: 219-234.
9. DE GREGORIO, Giovanni. *Digital constitutionalism in Europe: Reframing rights and powers in the algorithmic society*. Cambridge University Press, 2022, 366 s., ISBN 978-1-316-51277-7.
10. ERMOSHINA, Ksenia; MUSIANI, Francesca. Safer spaces by design? Federated socio-technical architectures in content moderation. Internet Policy Review, 2025, 14.1.s. 1-27.
11. FEATHER, John. The information society: A study of continuity and change. Facet publishing, 2013.
12. GEHL, Robert W.; ZULLI, Diana. The digital covenant: non-centralized platform governance on the mastodon social network. Information, Communication & Society, 2023, 26.16: s. 3275-3291.
13. GEHL, Robert, Alternative social media: from critique to code. The sage handbook of social media. SAGE; 2018, s. 662, ISBN: 9781526486875.
14. GÜRTLER, Paula, DSA Fediverse Explainer [online]. CEPS [cit. 3.4.2026]. Dostupné na: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2025/04/2025-02_DSA_Fediverse-Explainer_FINAL-1.pdf.
15. HUANG, Tao. Decentralized social networks and the future of free speech online. *Computer Law & Security Review*, 2024, 55: 106059.
16. IFTAS, The Digital Services Act: A Guide for Decentralized Services [online]. IFTAS [cit. 07.04.2026]. Dostupné na: <https://about.iftas.org/wp-content/uploads/2024/04/DSA-Guide-Decentralised-Servers.pdf.>
17. JEONG, Sarah, Mastodon Is Like Twitter Without Nazis, So Why Are We Not Using It? [online]. Vice [cit. 07.04.2026]. Dostupné na:

https://www.vice.com/en/article/mastodon-is-like-twitter-without-nazis-so-why-are-we-not-using-it/.
18. JON. Should the Fediverse Welcome Surveillance Capitalism? Opinions differ! (UPDATED for 2024) [online]. The Nexus Today [cit. 07.04.2026]. Dostupné na: <https://privacy.thenexus.today/should-the-fediverse-welcome-surveillance-capitalism/>.
19. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách). Úradný vestník EÚ L 277/1. EUR-lex, 2022.
20. PEREIRA, Miguel. Identifying emerging principles of digital constitutionalism in EU law and policy. UNIO–EU Law Journal, 2025, 11.1: s. 88-125.
21. PEREIRA, Miguel. Mapping the values of digital constitutionalism: guiding posts for digital Europe?. UNIO–EU Law Journal, 2024, 10.2: s. 70-90.
22. PETERS, Anne. Compensatory constitutionalism: the function and potential of fundamental international norms and structures. Leiden journal of international law, 2006, 19.3: 579-610.
23. POLLICINO, Oreste. The quadrangular shape of the geometry of digital power (s) and the move towards a procedural digital constitutionalism. *European Law Journal*, 2023, 29.1-2: 10-30.
24. ROZENSHTEIN, Alan Z. Moderating the fediverse: Content moderation on distributed social media. *J. Free Speech L.*, 2023, 3: 217.
25. SIMONCINI, Andrea, et al. Fundamental rights and the rule of law in the algorithmic society. In: Constitutional challenges in the algorithmic society. Cambridge University Press, 2021. s. 27-41.
26. STRUETT, Thomas, et al. Can this platform survive? Governance challenges for the fediverse. *Governance Challenges for the Fediverse (November 09, 2024)*, 2024, s. 5607-5628.
27. SUZOR, Nicolas. Digital constitutionalism: Using the rule of law to evaluate the legitimacy of governance by platforms. *Social Media+ Society*, 2018, 4.3: 2056305118787812.
28. XIE, Yongjing; LI, Zhihong; XU, Xiaoying. Addressing wealth inequality problem in blockchain-enabled knowledge community with reputation-based incentive mechanism. 2021.
29. ZARSKY, Tal Z. Transparent predictions. U. Ill. L. Rev., 2013, 1503.
30. ZHANG, Zhilin, et al. Trouble in Paradise? Understanding Mastodon Admin's Motivations, Experiences, and Challenges Running Decentralised Social Media. Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 2024, 8.CSCW.

Kontaktné údaje

Mgr. Soňa Juhásová
sona.juhasova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

MODERATION OF DEEPFAKE CONTENT ON PLATFORMS: THE PROPORTIONALITY OF INTERVENTIONS IN THE CONTEXT OF THE EU LEGAL FRAMEWORK[1]

Jana Zigo[2]
Matej Smalik[3]

Abstract: Deepfake technologies pose a significant challenge to the credibility of information, the protection of individual rights, and the integrity of public discourse. In the context of online platforms, the legal significance of synthetic and manipulated content lies not only in its identification, but above all in determining what form of platform intervention is justified in a given case. This paper examines the legal position of deepfake content within the EU framework, with particular emphasis on the EU AI Act and the Digital Services Act (DSA). It argues that EU law does not establish a specific regime of automatic removal for deepfake content. Rather, the AI Act relies primarily on transparency and labelling obligations, whereas the DSA structures platform responses to illegal content, content incompatible with platforms' terms and conditions, and, in the case of very large platforms, systemic risks. The paper analyses whether this framework offers sufficiently clear criteria for selecting platform interventions and highlights the risk that the increased identifiability of deepfake content may encourage broader or stricter moderation even where no sufficient substantive justification exists.

Key words: Deepfakes. Digital Services Act (DSA). Content moderation. Proportionality. Notice-and-Action mechanism.

Introduction

The development of generative artificial intelligence is fundamentally reshaping the conditions for the creation, dissemination and reception of digital content. One particularly significant manifestation of this development is deepfake content, understood as synthetically generated or manipulated visual, audio or audiovisual

[1] This article was prepared within the framework of the project APVV-24-0146, „*Legal and Application Aspects of the DSA Act on the Functioning of State Administration Bodies in the Online Environment*."
[2] Comenius University in Bratislava , Faculty of Law, Institute of Information Technology Law and Intellectual Property.
[3] Comenius University in Bratislava , Faculty of Law, Department of Commercial Law and Economic Law

content that may appear authentic despite not being so in reality.[4] Its legal significance lies not only in the technical capacity to create convincing imitations of persons, voices or events, but also in its potential to affect dignity, privacy, reputation, economic interests and the integrity of the information environment.[5] In the context of online platforms, this problem acquires particular intensity. Platforms do not merely host content but also structure its visibility, circulation and reception through recommendation systems, internal rules and moderation practices.[6] Deepfake content therefore constitutes a particularly suitable test case for content moderation, as it exposes the tension between scalable and consistent decision-making, on the one hand, and context-sensitive and proportionate intervention, on the other. The same technological form may constitute an interference with individual rights, a manipulative practice or fraud, but it may also form part of satire, artistic expression or educational content.[7] The paper therefore asks how EU law structures the transition from the identification of deepfake content to the selection of a platform response, and whether the existing framework contains sufficient safeguards against over-enforcement. Its central thesis is that deepfake content should not be understood as an automatic trigger for intervention; rather, it becomes legally relevant only in light of the specific context, the risk involved and the nature of the harm caused. The core issue is therefore not the mere existence of deepfake content as such, but the choice of a materially justified and proportionate response to it.

Deepfake Content under the EU AI Act and the DSA: From Transparency to Platform Moderation

The legal framework for the occurrence and moderation of deepfake content on online platforms in European Union law cannot be understood as a unified and autonomous regulatory regime. It is more accurately described as the intersection of two distinct regulatory logics. The AI Act[8] applies directly to deepfake content, as it

[4] ZIGO, D. Danish Path Towards Deepfake Regulation - Possibilities For Adaptation In The Slovak Legal Environment. *In:* Nehmotné statky interdisciplinárne : výzvy na rok 2025 / Marek Čiernik, Martin Daňko, Veronika Ťažká (edit.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. p. 32

[5] *Ibid.*

[6] FÖRSTER, M. P. et al. A Multi-Level Strategy for Deepfake Content Moderation under EU Regulation. 2025. p.2 [online]. Available from: 10.48550/arXiv.2507.08879.

[7] ZIGO, D, „Identity Under Copyright: Legal Response to the Deepfake Era", in Grmelová, Nicole & Anna Kretková (eds.), Prospects of Law in Business, ADJURIS – International Academic Publisher, Bucharest, Paris, Calgary, 2025, p. 162-173

[8] Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No

normatively captures it as a specific type of synthetic or manipulated content and attaches to it, above all, transparency obligations.[9] By contrast, the DSA[10] does not regulate deepfake content as a separate category. Its relevance under the DSA arises only secondarily, namely where such content appears in the environment of online platforms and becomes subject to the general mechanisms of content moderation, the application of terms and conditions, the provision of statements of reasons, or the assessment of systemic risks.[11] It follows from this structure that European Union law does not establish a specific deepfake takedown regime. Deepfake content is not legally invisible, but neither is it constructed as an autonomous category corresponding to its own comprehensive removal regime. Its legal significance instead emerges at the intersection of transparency regulation under the AI Act and the general platform framework under the DSA. The AI Act deals with deepfake content explicitly. In Article 3(60), it defines it by reference to its technological origin and its capacity to create an appearance of authenticity.[12] Article 50 builds on this definition by introducing transparency obligations for certain outputs of artificial intelligence systems.[13] The normative core of this regulation lies in the requirement that the addressee of the content be able to recognise that certain content has been generated or manipulated by artificial intelligence. The aim of this regulation is therefore not the automatic repression of synthetic or manipulated content as such, but the reduction of the risk of deceptive authenticity. The AI Act thus proceeds from the logic of labelling, recognisability and informational transparency, rather than from the logic of a general prohibition or automatic removal.[14]

This is decisive for the interpretation of the overall regulatory framework. If Article 50 of the AI Act is primarily directed at transparency, it cannot be inferred from it that the synthetic or manipulated nature of content is, in itself, a ground for its

---

167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act)

[9] MARKOFF, T. The First of its Kind: the EU AI Act and What it Means for the Future of AI. 2024 [online]. Available at: https://news.law.fordham.edu/jcfl/2024/04/23/the-first-of-its-kind-the-eu-ai-act-and-what-it-means-for-the-future-of-ai/

[10] Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act)

[11] *See supranote* 6. p. 3

[12] Article 3(60) of the EU AI Act ...*„deep fake' means AI-generated or manipulated image, audio or video content that resembles existing persons, objects, places, entities or events and would falsely appear to a person to be authentic or truthful*

[13] Article 50 of the EU AI act

[14] For example *see more:* European Commission. Guidelines and Code of Practice on transparent AI systems. 2026. [online]. Available from: https://news.law.fordham.edu/jcfl/2024/04/23/the-first-of-its-kind-the-eu-ai-act-and-what-it-means-for-the-future-of-ai/ https://digital-strategy.ec.europa.eu/faqs/guidelines-and-code-practice-transparent-ai-syste ms

inadmissibility. The synthetic nature of content primarily gives rise to a need for recognisability, not automatically to a need for its elimination from the online environment. This is particularly true in the case of artistic, satirical, fictional or otherwise legitimate expression, where the manipulative form may form part of the very meaning of the work.[15] The AI Act therefore provides a basis for transparency, but not a complete framework for deciding whether specific content should be left available, labelled, restricted or removed.

The question of a platform's response to deepfake content is therefore transferred to the domain of the general rules of the DSA. However, the DSA likewise does not create a special regime for deepfake content. Within its structure, deepfake content becomes relevant only where it falls under one of the general categories with which the DSA operates. It may primarily constitute illegal content where a specific deepfake fulfils the elements of a violation of legal rules, for example in the areas of personality rights, privacy, property interests or protection against fraud. In such a case, no special deepfake regime applies; rather, the general DSA framework for illegal content applies, including the notice-and-action mechanism, the obligation to provide a statement of reasons and subsequent redress mechanisms. Deepfake content may also be relevant in cases where it is not illegal as such, but is assessed as content contrary to the terms and conditions of a particular platform. This dimension is of considerable practical importance, since a substantial part of platform moderation takes place precisely at the level of platforms' internal rules, in particular rules concerning authenticity, integrity, safety or so-called manipulated media policies.[16] In this regard, the DSA requires platforms to formulate their terms and conditions in a clear and intelligible manner and to apply them diligently, objectively and proportionately, with due regard to users' fundamental rights. [17] In doing so, the DSA enables the platform enforcement of internal rules, but at the same time subjects it to requirements of predictability, transparency and proportionality. For very large online platforms and very large online search engines, deepfake content may also acquire relevance within the systemic risk regime under Articles 34 and 35 DSA. It may be relevant, in particular, where it is connected with the dissemination of illegal content, interferences with fundamental rights, electoral processes, public discourse, the protection of minors, public health or gender-based violence.[18] Even in this context, however, the DSA does not introduce a special removal regime.[19]

---

[15] *See supranote* 6. p. 3

[16] MORENO-ROMERO, F., Deepfake detection in generative AI: A legal framework proposal to protect human rights. Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Vol. 58. 2025. pp. 13-19

[17] *Ibid.*

[18] Article 34 and Article 35 of the DSA

[19] *Ibid.*

Deepfake content rather becomes one factor in the assessment of systemic risk and the object of appropriate, proportionate and effective mitigation measures, which may include prominent labelling of generated or manipulated content. The prohibition of a general monitoring obligation also remains an important limitation. The existence of deepfake-related risks does not, in itself, transform the basic architecture of the DSA into a system of general preventive supervision over all synthetic content. Instead, the DSA establishes a procedural and institutional framework within which platforms decide on specific items of content in specific situations. This further confirms that, under the DSA, deepfake content cannot be understood as a category that would automatically activate a special obligation of general searching, filtering or removal.[20]

The relationship between the AI Act and the DSA may therefore be described as a two-layered model. The first layer consists of transparency: the AI Act increases the recognisability of synthetic and manipulated content and thereby reduces the risk of deceptive authenticity.[21] The second layer consists of the general platform framework: the DSA provides the procedural and substantive conditions under which deepfake content may be assessed as illegal content, as content contrary to platform rules, or as a factor of systemic risk. This very construction reveals a fundamental limit of the current legal framework. The AI Act increases the identifiability of deepfake content, but does not determine what moderation consequences should follow from such identification.[22] This gives rise to the risk that, in platform practice, syntheticity will be confused with normative problematicity. The mere fact that content is a deepfake does not yet answer the question whether it is illegal, harmful, contrary to platform rules, or, on the contrary, a legitimate form of expression. This problem is particularly significant because deepfake content is highly context-dependent. The same technological form may have fundamentally different legal and social implications. A deepfake interfering with the dignity, privacy or personality rights of a specific person may justify an intensive intervention, especially where it involves intimate or compromising content created without the consent of the person concerned.[23] A deepfake used for fraudulent purposes may require a rapid response due to the immediacy of the financial risk. A political or disinformation

[20] *See supranote* 6.

[21] MEDING, K., SORGE, CH., What constitutes a Deep Fake? The blurry line between legitimate processing and manipulation under the EU AI Act. In Proceedings of the 2025 Symposium on Computer Science and Law. 2025. pp. 152–159. [online]. Available from: https://doi.org/10.1145/3709025.3712218

[22] *Ibid.*

[23] For example *see more:* FRANKS, M.A., WALDMAN, A.E. Sex, Lies, and Videotape: Deep Fakes and Free Speech Delusions. 78 Md. L. Rev. 892 .2019. p.8. [online]. Available from: https://doi.org/10.1145/3709025.3712218

deepfake may be relevant primarily from the perspective of amplification, virality and systemic risks. By contrast, a satirical, artistic or fictional deepfake may constitute legitimate expression, where an automatic repressive intervention would amount to a disproportionate restriction of freedom of expression. It follows that the legal problem of deepfake content lies not merely in its identification, but above all in the choice of an appropriate platform response.[24] A platform cannot proceed solely on the basis of the label "deepfake"; it must assess the nature of the content, the intensity of the risk, the context of its dissemination and the impact of the intervention on the rights and interests affected. It is precisely here that the specific risk of an application shift after Article 50 of the AI Act becomes visible. Transparency, originally intended to inform users and reduce the risk of deceptive authenticity, may in platform practice turn into an informal trigger for stricter moderation. The easier it becomes to identify content as synthetic or manipulated, the greater the risk that it will be preliminarily classified as suspicious or problematic.[25]This risk is not a consequence of the AI Act itself, which does not move towards a logic of removing deepfake content. Rather, it results from the combination of increased recognisability of deepfake content and the broad discretion that the DSA leaves to platforms when applying general moderation rules and their own terms and conditions. Where moderation is significantly based on platforms' internal rules, syntheticity may begin to function as a proxy indicator of harmfulness, inadmissibility or normative problematicity. Transparency could thus shift from a tool for informing the user into a mechanism for the preliminary selection of content for more intensive enforcement. It is precisely at this point that a human-rights-based approach to content moderation becomes important. Such an approach requires that, in the context of an intervention, the problem to be addressed, the objective of the measure, mechanisms of supervision and adjustment, safeguards for freedom of expression, and tools for identifying potential counterproductive effects be clearly identified.[26] In the context of deepfake content, this requirement is particularly important. If, following Article 50 of the AI Act, platforms begin to intervene more intensively against content labelled as synthetic or manipulated, it will be necessary to examine the normative ground that such intervention actually carries. It is necessary to distinguish whether the platform is responding to the illegality of the content, to a systemic risk, to the breach of a specific platform rule,

[24] CHESNEY, R., CITRON, D.K. Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security , 107 California Law Review 1753. 2019. pp. 1769-1771 [online]. Available from: https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/640

[25] *See supranote* 20.

[26] FISHER, S. et al. Moderating Synthetic Content: The Challenge of Generative AI'. 2024. 37 Philosophy & Technology. Vol 37. 133 [online]. Available from: https://link.springer.com/article/10.1007/s13347-024-00818-9#citeas

or merely to the synthetic nature of the content itself. Without such identification, the intervention risks becoming unpredictable, disproportionate or counterproductive. This problem is particularly pronounced in the case of automated moderation. Automated tools may be capable of identifying technical features of synthetic or manipulated content, but they are considerably less capable of assessing humour, irony, satire, cultural references, political context or artistic intent. Deepfake content is a typical example of content whose normative assessment is heavily dependent on context. The more content becomes formally identifiable as AI-generated or AI-manipulated, the greater the risk that it will be channelled into predefined enforcement workflows without sufficient individual and substantive assessment.[27]

Deepfake Content as a Test of the General Moderation Framework

Deepfake content constitutes a borderline type of content through which the limits of the general moderation framework become particularly visible[28]. Its legal complexity does not lie only in its technical novelty or in the increased persuasiveness of synthetically generated or manipulated content.[29] It lies primarily in the risk that the technical identification of syntheticity will, in platform practice, be confused with a normative conclusion that the content is problematic. The mere fact that certain content can be identified as a deepfake does not, in itself, indicate whether it is illegal, whether it violates platform rules, what type of risk it creates, or what response to it is proportionate. It is precisely at this point that the broader problem of scalable moderation becomes apparent. Online platforms need rules and decision-making mechanisms that can be applied at scale, repeatedly, and often through automated or hybrid tools.[30] Deepfake content, however, belongs to categories in which the legally relevant assessment is highly context-dependent. The same technological form may have fundamentally different legal significance depending on whom the content concerns, the purpose for which it was used, how it is presented, the environment in which it circulates, and the type of harm or risk it may generate.[31] More precisely, it should be understood as a test of the general

[27] For example *see more:* WAGENSVELD, Y. Deepfakes: regulatory challenges for the synthetic society. In Computer Law & Security Review. Vol. 46. 2022. p. 7 [online]. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364922000632

[28] MACDONALD, A. The Uses and Abuses of Deepfake Technology. CGAI Fellow. 2022. p. 3 [online]. Available from: https://www.cgai.ca/the_uses_and_abuses_of_deepfake_technology#_ftn11

[29] *See supranote* 6. p. 8

[30] WAGNER, B. et al. Mapping interpretations of the law in online content moderation in Germany. Computer Law & Security Review. The International Journal of Technology Law and Practice .2024. Vol. 55. p. 13

[31] *See supranote* 24.

moderation framework, revealing the tension between the technical recognisability of content and the need for materially differentiated decision-making. From the perspective of legal analysis, it is therefore necessary to distinguish between several typical situations.[32] A deepfake may constitute an interference with the dignity, privacy or personality rights of an individual, especially where the identity of a specific person is used to create intimate, compromising, mocking or otherwise harmful content without their consent. In this category, harm may arise already from the mere availability of the content, rather than only from its mass dissemination.[33] A different category is deepfake content used for fraud or scam purposes, where the decisive element is the content's ability to induce error and prompt immediate action by the addressee, such as making a payment, disclosing data or carrying out another patrimonial act. Political or disinformation deepfakes may be relevant primarily in terms of amplification, virality and their impact on public debate or electoral processes.[34] By contrast, satirical, artistic, fictional or educational deepfakes may constitute a legitimate form of expression, where an automatic repressive intervention would amount to a disproportionate restriction of freedom of expression.[35] For some types of deepfake content, the central problem is the very existence of the content and its interference with individual rights; for others, it is dissemination, recommendation and algorithmic amplification; for still others, the main risk is, conversely, an excessive interference with legitimate expression.[36] The legal problem therefore lies not merely in identifying deepfake content, but above all in choosing the correct measure. A platform's response cannot be based solely on the label "deepfake"; it must take into account the nature of the content, the level of risk, the context of dissemination and the impact of the intervention on the rights and interests affected.[37]

[32] MINK. J., et al. It's Trying Too Hard To Look Real: Deepfake Moderation Mistakes and Identity-Based Bias. In Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems 2024, Honolulu. p. 14 [online]. Available from: https://doi.org/10.1145/3613904.3641999

[33] FURISIAL et al. Social, legal, and ethical implications of AI-Generated deepfake pornography on digital platforms: A systematic literature review. In: Social Sciences & Humanities Open. 2025. Vol. 12. p. 3 [online]. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291125006102

[34] MESARČÍK, M., ZIMEN, O., Deep Fakes A Ochrana Súkromia. In. ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAETomus XXXVII2/.2019. pp. 232 -234

[35] *Ibid.* p.231

[36] MESKYS, E., et al. Regulating deep fakes: legal and ethical considerations. Journal of Intellectual Property Law & Practice. Vol.15.(1) 2020. p. 24-31

[37] *See supranote:* 23.

Proportionality and Procedural Safeguards against Over-Enforcement in Deepfake Moderation

In this context, proportionality assumes the function of an essential corrective against over-enforcement. It is not a general requirement that moderation always take the least intrusive form, nor does it create an automatic preference for non-removal in all circumstances. Rather, proportionality requires that, between the recognition of the deepfake nature of content and the choice of a specific intervention, there be a separate step involving a substantive assessment of its normative relevance. This follows from the broader logic of Article 14(4) DSA, which requires platforms to apply and enforce restrictions in a diligent, objective and proportionate manner, with due regard to the rights and legitimate interests of all parties involved, including users' fundamental rights. Its purpose is to prevent the technological identification of content from being automatically transformed into a decision to remove it, reduce its reach, demonetise it or apply another restrictive measure.[38]

The substantive assessment of proportionality may be expressed through four basic criteria. The first is the nature of the content. The platform must distinguish whether the content is likely to be illegal, whether it is lawful but risky or harmful, or whether it is problematic only from the perspective of the platform's internal rules. This distinction determines the normative basis of the intervention and the degree of justification that may be required from the platform. The DSA itself reflects such differentiation: it defines "illegal content" separately, while Article 14 regulates the enforcement of restrictions under terms and conditions, and Article 17 requires statements of reasons for moderation decisions taken on grounds of illegality or incompatibility with terms and conditions. A different standard of reasoning is required for an intervention against content interfering with the rights of a specific person than for content that is contentious only from the perspective of a general authenticity or service-integrity policy.[39] The second criterion is the type and intensity of harm. Even where a particular deepfake is normatively problematic, the substantive reason for intervention will not always be equally strong. The platform must assess whether the harm is immediate, serious and difficult to remedy, or whether the risk is rather diffuse, secondary or hypothetical. In the case of intimate or compromising deepfakes, harm may be serious already by virtue of the content's

[38] Article 14(4) of the DSA. For example *see more: APPELMAN,* N, et al. Using Terms and Conditions to apply Fundamental Rights to Content Moderation: Is Article 12 DSA a Paper Tiger?, VerfBlog, 2021/9/01, [online]. Available from: https://verfassungsblog.de/power-dsa-dma-06/, DOI: 10.17176/20210901-233103-0.

[39] See Article 3(h), Article 14 and Article 17 of the DSA

availability. [40] In the case of fraudulent deepfakes, the immediacy of the financial risk may be decisive. In the case of political manipulation, the core of the harm may lie in the disruption of public debate or the integrity of the electoral process. In the case of satirical or fictional content, however, the harm may be low or absent. The intensity of the intervention must therefore correspond to the nature and gravity of the identified risk. This corresponds to the idea that deepfake moderation should not depend only on detection, but also on an assessment of downstream risk, including the content's context, origin and potential reach.[41] The third criterion is the context of dissemination. Deepfake content cannot be assessed in isolation from its distribution dynamics. Content with minimal reach and no algorithmic amplification cannot simply be equated with content that spreads virally, is recommended by the platform, or reaches a large audience at a sensitive social moment. In some cases, the normative problem may lie less in the mere existence of the content and more in its amplification. A proportionate response may therefore consist not in removal, but, for example, in reducing visibility, limiting recommendation, or adding contextual labelling.[42] The fourth criterion is the existence of a less intrusive but effective measure. The legally relevant question is not only whether to intervene, but what type of intervention is justified. Between the identification of the problem and the removal of content, there must be room for differentiation among tools.[43] Depending on the circumstances, such tools may include labelling, warnings, reduction of algorithmic reach, demonetisation, access restrictions, removal of specific content or, in the most serious cases, account-level measures. Removal and account-level sanctions should be reserved primarily for situations in which less intrusive measures cannot prevent serious, immediate or difficult-to-remedy harm.[44] Proportionality understood in this way must be supplemented by procedural safeguards. These safeguards ensure that moderation decisions are not only substantively proportionate, but also transparent, reviewable and capable of correction. In the context of deepfake content, such safeguards are particularly important precisely because the boundary between harmful interference and legitimate expression may be unclear. Procedural safeguards should therefore include clear and accessible rules, an individualised statement of reasons for the

[40] *See supranote* 33.
[41] *See supranote* 6.
[42] HUIJSTEE et al., Tackling Deepfakes in European Policy (European Parliamentary Research Service, STOA. 2021. p. 63 [online]. Available from: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf
[43] HOWARD, J.W., KIRA, B. Remove or Reduce: Demotion, Content Moderation, and Human Rights. Law and Philos . 2026. [online]. Available from: https://doi.org/10.1007/s10982-026-09557-8
[44] *Ibid.*

intervention, notification of the decision to the affected user, an effective internal complaint mechanism and, where relevant, the possibility of independent review.[45] The duty to provide reasons is of particular importance in this regard. If a platform restricts deepfake content, it should not limit itself to a general statement that the content was synthetic, manipulated or contrary to authenticity rules. It should indicate which specific rule was applied, what factual basis it considered decisive, what type of harm or risk it identified, and why it considered the chosen measure proportionate. Without such reasoning, the user cannot effectively understand or challenge the decision, nor can they demonstrate that the content was satirical, artistic, political, educational or otherwise legitimate. The statement of reasons therefore performs not only an informational function, but also a disciplining function vis-à-vis the platform itself. The importance of a correct initial intervention becomes even clearer when viewed against the redress mechanisms under the DSA. Although the DSA strengthens users' procedural protection through internal complaint-handling systems and the possibility of turning to certified out-of-court dispute settlement bodies, these mechanisms cannot be understood as a substitute for materially precise first-instance decision-making.[46] Where content is time-sensitive, a later reversal of the decision may not restore its original communicative value. This applies in particular to political expression, satire, public debate or artistic content, where removal or reduction of reach may have effects that are practically difficult to remedy even if the decision is subsequently corrected. This problem is reinforced by the fact that redress mechanisms may not always have an immediate, binding and fully restitutive effect. Even a successful challenge to a moderation decision may not result in the full restoration of the previous state.[47] The content may lose its topicality, audience or public reach; the user may be deterred from further expression; or the platform may not restore the original level of visibility.[48] It is

[45] BAYER, J., Procedural Rights as Safeguard for Human Rights in Platform Regulation Policy & Internet, 2025. pp. 1– 17. [online]. Available from: https://doi.org/10.1002/poi3.298

[46] For example *see more:* KUCZERAWY, A. Remedying Overremoval: The Three-Tiered Approach of the DSA, VerfBlog, 2022/11/03, [online]. Available from: https://verfassungsblog.de/remedying-overremoval/, DOI: 10.17176/20221103-215534-0.

[47] ORTOLANI, P. If You Build it, They Will Come. The DSA "Procedure Before Substance" Approach In: HOBOKEN, J. et al. Putting the Digital Services Act Into Practice: Enforcement, Access to Justice, and Global Implications. Berlin: Verfassungsblog. 2023. p. 161

[48] The practical limits of such redress mechanisms can also be illustrated by Meta's reporting on the Facebook platform. According to the report, between January 2025 and July 2025, ODS bodies issued 491 decisions concerning Facebook. In 196 cases, the platform's original decision was upheld, while in 295 cases it was overturned. However, the effectiveness of this redress mechanism ultimately depends on implementation: Facebook complied with only 32% of the ODS decisions. This suggests that even where the procedure results in a finding against the platform, the outcome may not necessarily translate into effective practical restoration. *See more:* Regulation (EU) 2022/2065 Digital

therefore not acceptable to argue that an inaccurate initial intervention is less serious merely because the user has subsequent redress mechanisms available. Real protection against over-enforcement does not begin only with a complaint or external review, but already with the choice of the initial measure.
It may therefore be concluded that deepfake content tests the general moderation framework precisely because it forces a distinction between technical recognisability and legal or normative gravity. Proportionality and procedural safeguards are complementary in this context. Proportionality requires that the selected intervention correspond to the nature, intensity and context of the risk. Procedural safeguards require the platform to identify, communicate and make effectively reviewable the reasons for the intervention. Together, they prevent the synthetic nature of content from becoming a shortcut for removal, reduction of reach or another restrictive measure. In this sense, they are not secondary technical requirements, but fundamental conditions for ensuring that the moderation of deepfake content remains compatible with freedom of expression and with the broader framework of fundamental rights protection in EU digital regulation.[49]

Conclusion

In conclusion, deepfake content is not subject to a specific regime of automatic removal under EU law. Its legal treatment emerges at the intersection of the transparency logic of the AI Act and the general moderation framework of the DSA. The AI Act enhances the recognisability of synthetic and manipulated content, while the DSA provides the procedural and substantive framework for platform interventions concerning illegal content, terms-and-conditions violations and systemic risks. The main challenge therefore lies in determining the legal significance of syntheticity in context. Syntheticity does not, in itself, imply illegality, harmfulness or the necessity of intervention. Deepfake content may interfere with dignity, privacy, economic interests or public discourse, but it may also form part of satire, art, fiction or education. The moderation of deepfake content thus tests whether platform governance can distinguish technical recognisability from normative gravity. A proportionate response must consider the nature of the content, the intensity of harm, the context of dissemination and the availability of less intrusive but effective measures. Procedural safeguards are equally essential, because subsequent redress may not be immediate or fully restitutive. The protection of fundamental rights must therefore begin already at the stage of the platform's initial decision-making. The broader regulatory challenge is to ensure effective governance

Services Act Transparency Report for Facebook [online]. 2025 Available from: https://transparency.meta.com/reports/regulatory-transparency-reports/

[49] *See supranote* 44.

of risky synthetic content without allowing syntheticity to become a shortcut for disproportionate interference with freedom of expression.

Bibliography

1. APPELMAN, N, et al. Using Terms and Conditions to apply Fundamental Rights to Content Moderation: Is Article 12 DSA a Paper Tiger?, VerfBlog, 2021/9/01, [online]. [viewed 3 April 2025]. Available from: https://verfassungsblog.de/power-dsa-dma-06/, DOI: 10.17176/20210901-233103-0.
2. BAYER, J., Procedural Rights as Safeguard for Human Rights in Platform Regulation Policy & Internet, 2025. pp. 1– 17. [online]. [viewed 6 April 2025]. Available from: https://doi.org/10.1002/poi3.298
3. CHESNEY, R., CITRON, D.K. Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security , 107 California Law Review 1753. 2019. pp. 1769-1771 [online]. [viewed 11 April 2025]. Available from: https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/640
4. European Parliament. Online platforms: Economic and societal effects. EPRS. 2021. [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/656336/EPRS_STU(2021)656336_EN.pdf
5. European Commission. Guidelines and Code of Practice on transparent AI systems. 2026. [online]. [viewed 7 April 2025]. Available from: https://news.law.fordham.edu/jcfl/2024/04/23/the-first-of-its-kind-the-eu-ai-act-and-what-it-means-for-the-future-of-ai/ https://digital-strategy.ec.europa.eu/faqs/guidelines-and-code-practice-transparent-ai-systems
6. FISHER, S. et al. Moderating Synthetic Content: The Challenge of Generative AI'. 2024. 37 Philosophy & Technology. Vol 37. 133 [online]. [viewed 1 April 2025]. Available from: https://link.springer.com/article/10.1007/s13347-024-00818-9#citeas
7. FÖRSTER, M. P. et al. A Multi-Level Strategy for Deepfake Content Moderation under EU Regulation. 2025. 17. p. [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: 10.48550/arXiv.2507.08879.
8. FURISIAL et al. Social, legal, and ethical implications of AI-Generated deepfake pornography on digital platforms: A systematic literature review. In: Social Sciences & Humanities Open. 2025. Vol. 12. p. 3 [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291125006102

9. FRANKS, M.A., WALDMAN, A.E. Sex, Lies, and Videotape: Deep Fakes and Free Speech Delusions. 78 Md. L. Rev. 892 .2019. p.8. [online]. [viewed 4 April 2025]. Available from: https://doi.org/10.1145/3709025.3712218
10. HOWARD, J.W., KIRA, B. Remove or Reduce: Demotion, Content Moderation, and Human Rights. Law and Philos . 2026. [online]. [viewed 9 April 2025]. Available from: https://doi.org/10.1007/s10982-026-09557-8HUGHES, T. Practical Considerations for Out-of-Court Dispute Settlement (ODS) under Article 21 of the EU Digital Services Act' (DSA Observatory Blog,) 2024 [online]. [viewed 13 April 2025]Available from: https://dsa-observatory.eu/2024/02/08/practical-considerations-for-out-of-court-dispute-settlement-ods-under-article-21-ofthe-eu-digital-services-act-dsa/
11. HUIJSTEE et al., Tackling Deepfakes in European Policy (European Parliamentary Research Service, STOA. 2021. p. 63 [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf
12. KUCZERAWY, A. Remedying Overremoval In: HOBOKEN, J. et al. Putting the Digital Services Act Into Practice: Enforcement, Access to Justice, and Global Implications. Berlin: Verfassungsblog. 2023. ISBN Print 978-3-757517-96-0
13. MACDONALD, A. The Uses and Abuses of Deepfake Technology. CGAI Fellow. 2022. p. 3 [online]. [viewed 3 April 2025]. Available from: https://www.cgai.ca/the_uses_and_abuses_of_deepfake_technology#_ftn11
14. MARKOFF, T. The First of its Kind: the EU AI Act and What it Means for the Future of AI. 2024 [online]. [viewed 3 April 2025]. Available at: https://news.law.fordham.edu/jcfl/2024/04/23/the-first-of-its-kind-the-eu-ai-act-and-what-it-means-for-the-future-of-ai/
15. MEDING, K., SORGE, CH., What constitutes a Deep Fake? The blurry line between legitimate processing and manipulation under the EU AI Act. In Proceedings of the 2025 Symposium on Computer Science and Law. 2025. pp. 152–159. [online]. [viewed 15 April 2025]. Available from: https://doi.org/10.1145/3709025.3712218
16. MESKYS, E., et al. Regulating deep fakes: legal and ethical considerations. Journal of Intellectual Property Law & Practice. Vol.15.(1) 2020. p. 24-31
17. MESARČÍK, M., ZIMEN, O., Deep Fakes A Ochrana Súkromia. In. ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAETomus XXXVII2/.Vol. 38(2). 2019. pp. 227-242. ISSN 2729-8027.
18. MINK. J., et al. It's Trying Too Hard To Look Real: Deepfake Moderation Mistakes and Identity-Based Bias. In Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems 2024, Honolulu. p. 14 [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: https://doi.org/10.1145/3613904.3641999

19. MORENO-ROMERO, F., Deepfake detection in generative AI: A legal framework proposal to protect human rights. Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Vol. 58. 2025. pp. 13-19
20. ORTOLANI, P. If You Build it, They Will Come. The DSA "Procedure Before Substance" Approach In: HOBOKEN, J. et al. Putting the Digital Services Act Into Practice: Enforcement, Access to Justice, and Global Implications. Berlin: Verfassungsblog. 2023. ISBN Print 978-3-757517-96-0
21. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). [online]. [viewed 13 April 2026] Available from: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng
22. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) [online]. [viewed 5 April 2026] Available from: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng
23. Regulation (EU) 2022/2065 Digital Services Act Transparency Report for Facebook [online]. 2025 [viewed 13 April 2025]. Available from: https://transparency.meta.com/reports/regulatory-transparency-reports/
24. RUSCHEMEIER, H., QUINTAIS, J. P., NENADIĆ, I. et. al. Brave New World: Out-Of-Court Dispute Settlement Bodies and the Struggle to Adjudicate Platforms in Europe, VerfBlog, 2024 [online]. [viewed 13 April 2025]. Available from: https://verfassungsblog.de/ods-dsa-user-rights-content-moderatin-out-of-court-dispute-settlement
25. ZIGO, D. Danish Path Towards Deepfake Regulation - Possibilities For Adaptation In The Slovak Legal Environment. *In:* Nehmotné statky interdisciplinárne : výzvy na rok 2025 / Marek Čiernik, Martin Daňko, Veronika Ťažká (edit.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. 170 p. ISBN 978-80-7160-774-8
26. ZIGO, D., Identity Under Copyright: Legal Response to the Deepfake Era, in Grmelová, Nicole & Anna Kretková (eds.), Prospects of Law in Business, ADJURIS – International Academic Publisher, Bucharest, Paris, Calgary, 2025, p. 162-173, [online]. [viewed 30 March 2026] Available from: https://doi.org/10.62768/ADJURIS/2025/5/13.
27. WAGENSVELD, Y. Deepfakes: regulatory challenges for the synthetic society. In Computer Law & Security Review. Vol. 46. 2022. p. 7 [online]. [viewed 13 April 2025].Available from: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364922000632

28. WAGNER, B. et al. Mapping interpretations of the law in online content moderation in Germany. Computer Law & Security Review. The International Journal of Technology Law and Practice .2024. Vol. 55. p. 13

Contact details

Mgr. Jana Zigo, PhD., LL.M.
Jana.zigo@flaw.uniba.sk
Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
Institute of Information Technology Law and Intellectual Property

JUDr. Matej Smalik, PhD.
matej.smalik@flaw.uniba.sk
Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
Department of Commercial Law and Economic Law

JE VEREJNÁ SPRÁVA PRIPRAVENÁ NA DSA? INŠTITUCIONÁLNE A ODBORNÉ VÝZVY ŠTÁTNYCH ORGÁNOV PRI PRESADZOVANÍ DIGITÁLNEJ REGULÁCIE [1]

IS THE PUBLIC ADMINISTRATION READY FOR DSA? INSTITUTIONAL AND TECHNICAL CHALLENGES FACED BY GOVERNMENT AGENCIES IN ENFORCING DIGITAL REGULATION

Lukáš Macko[2]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na pripravenosť verejnej správy na presadzovanie povinností vyplývajúcich z Aktu o digitálnych službách (DSA) a na inštitucionálne a odborné výzvy, ktorým čelia štátne orgány pri dohľade nad digitálnym prostredím. V rámci príspevku boli skúmané webové stránky orgánov verejnej správy z hľadiska toho, či môžu byť považované za poskytovateľov sprostredkovateľských služieb podľa DSA a či sa na ne môžu vzťahovať niektoré povinnosti vyplývajúce z tohto nariadenia. Pozornosť sa venuje najmä otázke pripravenosti verejnej správy na nové regulačné požiadavky, potrebe odborných a technických kapacít, ako aj schopnosti orgánov efektívne vykonávať dohľad nad digitálnymi platformami.

Kľúčové slová: Akt DSA, verejná správa, zodpovednosť

Abstract: The paper focuses on the preparedness of public administration to enforce obligations arising from the Digital Services Act (DSA) and on the institutional and professional challenges faced by public authorities in supervising the digital environment. As part of the paper, websites of public administration authorities were examined to assess whether they may be considered providers of intermediary services under the DSA and whether certain obligations arising from this regulation may apply to them. The paper pays particular attention to the preparedness of public administration for new regulatory requirements, the need for professional and technical capacities, as well as the ability of public authorities to effectively supervise digital platforms.

Key words: Digital Services Act (DSA), public administration, liability

[1] Tento príspevok je publikovaný v rámci projektu Právne a aplikačné aspekty aktu DSA na fungovanie orgánov štátnej správy v online prostredí, APVV-24-0146.

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Úvod

Digitálne platformy sa v priebehu posledných dvoch desaťročí vyprofilovali ako jeden z najvýznamnejších a najvplyvnejších fenoménov modernej ekonomiky a súčasnej spoločnosti. Ich význam už dávno presiahol rámec bežných technologických nástrojov, keďže dnes predstavujú kľúčovú infraštruktúru digitálneho priestoru, prostredníctvom ktorej prebieha komunikácia, obchod, výmena informácií aj poskytovanie rôznych služieb. Sociálne siete, online trhoviská, internetové vyhľadávače či platformy na zdieľanie obsahu zásadným spôsobom ovplyvňujú fungovanie hospodárstva, správanie spotrebiteľov a konkurenčné prostredie na trhu. Zároveň však významne zasahujú aj do spoločenských a politických procesov, keďže formujú verejnú diskusiu, ovplyvňujú šírenie informácií a dezinformácií, ako aj spôsob, akým jednotlivci získavajú a spracúvajú informácie. S rastúcim vplyvom digitálnych platforiem preto narastá aj potreba zabezpečiť ochranu základných práv používateľov, transparentnosť fungovania platforiem a spravodlivé podmienky v digitálnom prostredí.

Ako reakciu na dynamický rozvoj digitálneho prostredia a rastúci vplyv online platforiem prijala Európska únia nový regulačný rámec v podobe Aktu DSA[3]. Hlavným cieľom tejto právnej úpravy je vytvoriť bezpečnejšie, transparentnejšie a spravodlivejšie online prostredie pre používateľov aj podnikateľské subjekty. Akt DSA zároveň predstavuje komplexný systém pravidiel a povinností pre poskytovateľov digitálnych služieb[4], pričom osobitný dôraz kladie na moderovanie obsahu, ochranu spotrebiteľov, zvyšovanie transparentnosti algoritmických systémov a efektívny boj proti šíreniu nelegálneho obsahu v online priestore.[5]

Regulácia digitálnych platforiem predstavuje pre orgány verejnej správy mimoriadne komplexnú výzvu, ktorá si nevyžaduje iba tradičné právne nástroje a regulačné kompetencie, ale aj vysokú úroveň technickej expertízy, analytických schopností a efektívnej medziinštitucionálnej spolupráce. Dynamický technologický vývoj, neustále meniace sa obchodné modely digitálnych platforiem a rastúca miera automatizácie rozhodovacích procesov vytvárajú prostredie, v ktorom musia regulačné orgány reagovať rýchlo, flexibilne a zároveň odborne kvalifikovane. Osobitnú výzvu pritom predstavuje dohľad nad algoritmickými systémami, moderovaním obsahu, online reklamou či ochranou základných práv používateľov v digitálnom priestore. Orgány verejnej správy sa preto dostávajú do situácie, v ktorej

---

[3] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES, ďalej v texte len „Akt DSA"

[4] EURÓPSKA KOMISIA: How the Digital Services Act enhances transparency online. Dostupné na internete: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-brings-transparency [cit. 18. 3. 2026].

[5] AADE, L.: The regulation of social media commerce under the DSA: A consumer protection perspective. In: Computer Law & Security Review, 2025.
Dostupné na internete: https://doi.org/10.1016/j.clsr.2025.106181 [cit. 22. 3. 2026].

musia posúdiť, či disponujú dostatočnými personálnymi, technickými a inštitucionálnymi kapacitami na efektívne presadzovanie pravidiel digitálnej regulácie. [6]Okrem samotných právnych znalostí je nevyhnutná aj schopnosť pracovať s technologickými aspektmi fungovania digitálnych služieb, analyzovať komplexné dátové procesy a koordinovať činnosť s ďalšími vnútroštátnymi aj európskymi inštitúciami. Významnú úlohu pritom zohráva aj otázka nezávislosti regulačných orgánov, dostupnosti odborníkov a efektívneho mechanizmu cezhraničnej spolupráce v rámci Európskej únie.

Cieľom tohto článku je identifikovať hlavné inštitucionálne a odborné výzvy, ktorým čelia národné regulačné orgány pri presadzovaní digitálnej regulácie, osobitne v kontexte implementácie Aktu DSA. Zároveň sa článok zameriava na posúdenie, či súčasný model verejnej správy poskytuje dostatočné predpoklady na efektívne uplatňovanie pravidiel vyplývajúcich z Aktu DSA, a či existujúce inštitucionálne mechanizmy dokážu adekvátne reagovať na požiadavky ditálneho prostredia.

Akt DSA a nové požiadavky na verejnú správu

Akt DSA zavádza viaceré nové mechanizmy, ktoré majú posilniť transparentnosť fungovania digitálnych platforiem. Medzi najvýznamnejšie patrí povinnosť vytvoriť účinné mechanizmy na nahlasovanie nelegálneho obsahu, povinnosť transparentného moderovania obsahu alebo povinnosť poskytovať používateľom informácie o fungovaní odporúčacích algoritmov.

Jednou z najdôležitejších požiadaviek Aktu DSA je ustanovenie národného koordinátora digitálnych služieb.[7] Tento orgán má zabezpečovať dohľad nad dodržiavaním pravidiel nariadenia, koordinovať spoluprácu medzi jednotlivými orgánmi verejnej správy a zároveň pôsobiť ako kontaktný bod pre spoluprácu s orgánmi ostatných členských štátov a európskymi inštitúciami.[8]

Na Slovensku bola touto úlohou poverená Rada pre mediálne služby, ktorá predstavuje nezávislý regulačný orgán v oblasti mediálnych služieb. Rozšírenie jej kompetencií súviselo s legislatívnymi zmenami, ktoré reagovali na požiadavky DSA a umožnili tomuto orgánu vykonávať dohľad nad poskytovateľmi digitálnych služieb pôsobiacimi na slovenskom trhu.

Presadzovanie pravidiel Aktu DSA však nie je výlučne úlohou koordinátora digitálnych služieb. Regulácia digitálnych platforiem sa dotýka viacerých oblastí verejnej politiky, ako sú ochrana spotrebiteľa, ochrana osobných údajov či

[6] CAUFFMAN, C.: New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. In: Maastricht Journal of European and Comparative Law, roč. 26, č. 4 (2019), s. 469 – 479.

[7] Dostupné na internete: https://www.dsa-slovensko.sk [cit. 25. 3. 2026].

[8] Pozri čl. 49 a nasl. Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).

hospodárska súťaž. Z tohto dôvodu sa na implementácii a presadzovaní pravidiel Aktu DSA podieľa viacero orgánov verejnej správy. V oblasti ochrany spotrebiteľov zohráva významnú úlohu Slovenská obchodná inšpekcia, ktorá dohliada na dodržiavanie práv spotrebiteľov aj v online prostredí, najmä v súvislosti s fungovaním online trhovísk a digitálnych platforiem. V prípadoch, keď činnosť digitálnych služieb zahŕňa spracúvanie osobných údajov používateľov, môže byť do riešenia konkrétnych situácií zapojený aj Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, ktorý vykonáva dohľad nad dodržiavaním pravidiel ochrany osobných údajov podľa právneho rámca Európskej únie. [9]

Významné postavenie v systéme regulácie digitálneho prostredia zastáva aj Protimonopolný úrad Slovenskej republiky, ktorý vykonáva dohľad nad dodržiavaním pravidiel hospodárskej súťaže. V kontexte digitálnych platforiem môže zohrávať kľúčovú úlohu najmä pri posudzovaní prípadov zneužívania dominantného postavenia veľkých technologických spoločností, obmedzovania hospodárskej súťaže či vytvárania netransparentných obchodných praktík v digitálnom priestore. Digitálne platformy totiž disponujú značnou ekonomickou silou, rozsiahlym prístupom k údajom používateľov a schopnosťou ovplyvňovať prístup podnikateľských subjektov na trh, čo vytvára nové výzvy pre tradičné mechanizmy súťažného práva.

Jednou z najvýznamnejších výziev pri implementácii Aktu DSA je fragmen[10]tácia kompetencií medzi viacerými orgánmi verejnej správy. Regulácia digitálnych služieb totiž zasahuje do širokého spektra oblastí verejnej politiky, medzi ktoré patrí ochrana spotrebiteľa, mediálna regulácia, ochrana osobných údajov, kybernetická bezpečnosť, hospodárska súťaž či ochrana základných práv používateľov. V dôsledku tejto multidisciplinárnej povahy digitálnej regulácie sa na presadzovaní pravidiel Aktu DSA podieľa viacero vnútroštátnych regulačných autorít, ktorých právomoci sa môžu navzájom dopĺňať, avšak v určitých situáciách aj prekrývať. Takýto stav môže v praxi spôsobovať problémy pri určovaní zodpovednosti jednotlivých orgánov, predlžovanie rozhodovacích procesov alebo nejednotný výklad regulačných povinností.

Práve koordinácia medzi jednotlivými regulačnými autoritami predstavuje jednu z rozhodujúcich podmienok úspešnej implementácie Aktu DSA. Nedostatočne nastavené kompetenčné vzťahy alebo absencia efektívnych mechanizmov spolupráce môžu oslabovať schopnosť štátu reagovať na nové riziká digitálneho prostredia. Z tohto dôvodu bude v budúcnosti nevyhnutné posilňovať nielen odborné

[9] Pozri recitály 113 a 114 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách)

[10] MATTIOLI, P.: Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework: Sincere Cooperation in Action.
Dostupné na internete: https://utrechtlawreview.org/articles/10.36633/ulr.1074 [cit. 29. 3. 2026].

kapacity jednotlivých orgánov, ale aj vytvárať stabilné mechanizmy výmeny informácií, spoločného dohľadu a koordinovaného presadzovania digitálnej regulácie.

Inštitucionálne a odborné výzvy pri presadzovaní DSA

Regulačné orgány verejnej správy sú preto nútené postupne rozvíjať nové formy spolupráce nielen medzi sebou navzájom, ale aj s technologickými expertmi, akademickou obcou a výskumnými inštitúciami. Dynamika digitálneho prostredia a vysoká technická komplexnosť moderných online platforiem totiž presahujú rámec tradičných právnych a administratívnych prístupov k regulácii. Efektívne presadzovanie pravidiel digitálnej regulácie si vyžaduje schopnosť analyzovať algoritmické systémy, princípy fungovania odporúčacích mechanizmov, spôsob moderovania obsahu či využívanie umelej inteligencie pri poskytovaní digitálnych služieb.[11] Bez dostatočného technologického zázemia a odbornej podpory by regulačné orgány mohli čeliť výrazným problémom pri identifikovaní porušení právnych povinností alebo pri vyhodnocovaní rizík vyplývajúcich z fungovania digitálnych platforiem.

V niektorých členských štátoch Európskej únie sa preto postupne objavujú iniciatívy smerujúce k vytváraniu interdisciplinárnych tímov, ktoré prepájajú právne, ekonomické, technologické a dátovo-analytické znalosti. Takéto modely spolupráce umožňujú efektívnejšie reagovať na komplexné otázky digitálnej regulácie a zároveň posilňujú schopnosť verejnej správy vykonávať odborný dohľad nad technologicky sofistikovanými službami. Význam interdisciplinárneho prístupu narastá najmä v oblasti kontroly algoritmickej transparentnosti, hodnotenia systémových rizík či posudzovania vplyvu digitálnych platforiem na hospodársku súťaž a základné práva používateľov. Okrem inštitucionálnych aspektov predstavuje implementácia Aktu DSA aj významnú odbornú a technologickú výzvu pre orgány verejnej správy. Regulácia digitálnych platforiem si totiž nevyžaduje iba dôkladnú znalosť právnych predpisov, ale aj schopnosť porozumieť technickým princípom fungovania moderných digitálnych služieb a online infraštruktúr. Regulačné orgány musia byť schopné identifikovať spôsob fungovania digitálnych platforiem, analyzovať mechanizmy spracúvania údajov, posudzovať fungovanie automatizovaných rozhodovacích systémov a vyhodnocovať možné riziká spojené so šírením nelegálneho obsahu alebo manipulatívnych praktík v online priestore.

[11] HENDERSON, P.: Beyond Ads: Sequential Decision-Making Algorithms in Law and Public Policy. Dostupné na internete: https://arxiv.org/abs/2112.06833 [cit. 1. 4. 2026].

Aplikovateľnosť Aktu DSA na webové sídla orgánov verejnej správy

Hlavným cieľom tohto príspevku bolo identifikovať, či sa na analyzovaných webových sídlach orgánov verejnej správy nachádzajú funkcionality, ktoré by mohli spadať do materiálneho rozsahu pôsobnosti Aktu DSA, a zároveň posúdiť, či je možné identifikovať potenciálne riziká nesúladu s požiadavkami vyplývajúcimi z tohto nariadenia.[12] Predmetom skúmania bolo najmä posúdenie, či jednotlivé webové sídla obsahujú prvky umožňujúce používateľom ukladať, zverejňovať alebo sprístupňovať obsah, prípadne či disponujú interaktívnymi funkcionalitami, ktoré by mohli zakladať postavenie poskytovateľa sprostredkovateľských služieb podľa Aktu DSA. Analýza sa zameriava predovšetkým na webové sídla ústredných orgánov štátnej správy a vybraných regulačných autorít v Slovenskej republike. Skúmané boli najmä webové sídla Národnej agentúry pre sieťové a elektronické služby, Protimonopolneho úradu Slovenskej republiky, Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, ako aj oficiálne webové sídlo Úradu vlády Slovenskej republiky a webové sídla jednotlivých ministerstiev Slovenskej republiky. Cieľom analýzy bolo zhodnotiť mieru digitalizácie verejnej správy z pohľadu pravidiel Aktu DSA a identifikovať možné právne alebo technické otázky súvisiace s prevádzkou týchto online služieb.

Pri posudzovaní potenciálneho dopadu Aktu DSA na webové sídla orgánov verejnej správy je nevyhnutné vychádzať zo základnej definície sprostredkovateľských služieb obsiahnutej v tomto nariadení. Akt DSA sa podľa svojho materiálneho rozsahu primárne vzťahuje na poskytovateľov digitálnych služieb, ktorí zabezpečujú prenos, uchovávanie alebo sprístupňovanie obsahu vytvoreného používateľmi. [13]

Rozhodujúcim kritériom preto nie je samotný status subjektu ako orgánu verejnej správy alebo verejnej inštitúcie, ale predovšetkým povaha poskytovanej digitálnej služby a miera participácie používateľov na tvorbe, ukladaní alebo šírení obsahu v online priestore. Z pohľadu aplikácie Aktu DSA je preto potrebné skúmať, či konkrétne webové sídlo umožňuje používateľom aktívne vstupovať do digitálneho priestoru prostredníctvom zverejňovania obsahu, komunikácie alebo interakcie s ostatnými používateľmi. Relevantné môžu byť najmä diskusné fóra, sekcie používateľských komentárov, systémy elektronických podaní, kontaktné formuláre, platformy na zverejňovanie podnetov alebo iné interaktívne funkcionality, prostredníctvom ktorých dochádza k uchovávaniu alebo sprístupňovaniu obsahu vytvoreného používateľmi. Práve existencia takýchto prvkov môže zakladať otázku, či daný subjekt nevystupuje v určitom rozsahu ako poskytovateľ sprostredkovateľskej služby podľa pravidiel Aktu DSA. Z uvedeného zároveň vyplýva,

[12] EURÓPSKA KOMISIA: The Digital Services Act package. Dostupné na internete: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package [cit. 27. 3. 2026].

[13] HUSOVEC, Martin: Principles of the Digital Services Act. Oxford: Oxford University Press, 2024. ISBN 978-0-19-892652-8.

že samotná existencia webového sídla orgánu verejnej správy automaticky neznamená, že takýto web spadá do materiálneho rozsahu pôsobnosti Aktu DSA. Mnohé oficiálne webové stránky štátnych inštitúcií majú prevažne jednostranný informačný charakter a slúžia najmä na zverejňovanie úradných dokumentov, legislatívnych materiálov, rozhodnutí, tlačových správ alebo základných kontaktných údajov. V takýchto prípadoch absentuje základný prvok typický pre sprostredkovateľské služby, teda uchovávanie a verejné sprístupňovanie obsahu vytvoreného samotnými používateľmi. Bez existencie používateľského obsahu alebo interaktívnej komunikácie preto nemožno automaticky predpokladať aplikáciu povinností vyplývajúcich z Aktu DSA.

Analýza webových sídiel orgánov verejnej správy a potenciálne regulačné riziká a budúci vývoj

Pri analýze webových sídiel jednotlivých orgánov verejnej správy sa ukázalo, že väčšina z nich funguje predovšetkým ako informačné portály orientované na poskytovanie verejných informácií a zabezpečenie elektronickej komunikácie so štátom.[14] Na webových sídlach Protimonopolneho úradu Slovenskej republiky, Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky či Úradu vlády Slovenskej republiky sa nachádzajú predovšetkým sekcie zamerané na publikovanie aktualít, právnych dokumentov, metodických usmernení, tlačových správ a kontaktných informácií. Používatelia týchto webových sídiel spravidla nevytvárajú verejne dostupný obsah a ich interakcia s portálom je obmedzená najmä na vyhľadávanie informácií alebo využívanie elektronických formulárov určených na komunikáciu s príslušným orgánom verejnej správy.

Napriek tomu však nemožno úplne vylúčiť, že niektoré funkcionality verejných webových sídiel by mohli v určitých situáciách vyvolávať otázky súvisiace s aplikáciou Aktu DSA. Rizikové môžu byť najmä prípady, v ktorých dochádza k uchovávaniu používateľského obsahu, jeho zdieľaniu medzi viacerými používateľmi alebo k verejnému zobrazovaniu podaní a komentárov. S rastúcou mierou digitalizácie verejnej správy a rozširovaním elektronických služieb štátu môže zároveň dochádzať k postupnému rozširovaniu interaktívnych prvkov na webových sídlach verejných inštitúcií, čo môže v budúcnosti zvyšovať význam otázok súvisiacich s aplikáciou digitálnej regulácie aj na verejný sektor.

Osobitnú pozornosť si preto vyžaduje najmä posudzovanie konkrétnych technických riešení a funkcionalít jednotlivých webových sídiel. Pri hodnotení potenciálnej aplikovateľnosti Aktu DSA nebude rozhodujúce formálne označenie subjektu ako orgánu verejnej správy, ale faktický spôsob fungovania digitálnej služby a charakter

[14] Pozri zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) v znení neskorších predpisov.

interakcie používateľov s daným online prostredím. Práve technologická povaha[15] jednotlivých služieb môže byť v budúcnosti kľúčovým faktorom pri určovaní rozsahu regulačných povinností verejných inštitúcií v digitálnom priestore. [16]

Analyzované webové sídla orgánov verejnej správy zároveň obsahujú viaceré formuláre a elektronické nástroje určené na komunikáciu s verejnosťou, ako sú formuláre na podávanie podnetov, sťažností, žiadostí o informácie, oznámení alebo poskytovanie spätnej väzby. Tieto funkcionality predstavujú významný prvok modernizácie verejnej správy a digitalizácie komunikácie medzi občanom a štátom. Ich hlavným účelom je zefektívniť výkon verejnej správy, zjednodušiť prístup občanov k verejným službám a umožniť elektronickú komunikáciu bez potreby fyzického kontaktu s úradmi.

Z pohľadu Aktu DSA je však podstatné, že v prípade týchto formulárov ide spravidla o individuálnu a neverejnú komunikáciu medzi používateľom a príslušným orgánom verejnej správy. Obsah zaslaný používateľom nebýva verejne zobrazovaný ani sprístupňovaný ďalším používateľom webového sídla, ale ostáva súčasťou interného komunikačného procesu medzi občanom a verejnou inštitúciou. Chýba teda základný prvok typický pre online platformy v zmysle Aktu DSA, ktorým je verejné uchovávanie a sprístupňovanie používateľského obsahu širšiemu okruhu osôb. Z uvedeného dôvodu možno konštatovať, že takéto komunikačné formuláre spravidla nemožno považovať za služby typu online platformy podľa Aktu DSA.

Ich funkcia je prevažne administratívna a komunikačná, pričom neslúžia na vytváranie verejného digitálneho priestoru pre šírenie obsahu medzi používateľmi. Samotná existencia elektronickej komunikácie medzi používateľom a orgánom verejnej správy preto automaticky nezakladá aplikovateľnosť povinností určených pre online platformy podľa európskej digitálnej regulácie.

Podobná situácia bola identifikovaná aj pri analýze webových sídiel jednotlivých ministerstiev Slovenskej republiky. Väčšina ministerských portálov plní primárne informačnú a administratívnu funkciu, pričom slúži najmä na zverejňovanie úradných oznámení, legislatívnych návrhov, strategických dokumentov, tlačových správ, výziev alebo informácií o činnosti jednotlivých rezortov. Používatelia týchto webových sídiel vystupujú prevažne v pozícii pasívnych prijímateľov informácií a ich možnosti aktívne zasahovať do obsahu portálu sú výrazne obmedzené. Aj v prípadoch, keď jednotlivé ministerstvá poskytujú elektronické formuláre alebo nástroje na komunikáciu s verejnosťou, tieto funkcionality spravidla neumožňujú

[15] K materiálnemu prístupu pri posudzovaní digitálnych služieb pozri najmä recitály 12 až 14 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).

[16] Vlastné spracovanie autora na základe analýzy webových sídiel Protimonopolného úradu Slovenskej republiky, Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky a Úradu vlády Slovenskej republiky.

verejné publikovanie používateľského obsahu ani jeho zdieľanie medzi používateľmi. Obsah komunikácie ostáva interný a nie je súčasťou verejne prístupného digitálneho priestoru. Z technologického aj právneho hľadiska sa preto takéto služby výrazne odlišujú od sociálnych sietí, online trhovísk alebo iných digitálnych platforiem, na ktoré Akt DSA primárne cieli. Výsledky orientačnej analýzy preto naznačujú, že väčšina webových sídiel orgánov verejnej správy v Slovenskej republike má prevažne informačný charakter a neobsahuje funkcionality typické pre online platformy podľa Aktu DSA. V analyzovaných prípadoch absentujú najmä mechanizmy verejného zverejňovania používateľského obsahu, interakcie medzi používateľmi alebo algoritmického odporúčania obsahu, ktoré predstavujú základné charakteristiky moderných digitálnych platforiem.

Napriek tomu však nemožno úplne vylúčiť, že s ďalším rozvojom elektronizácie verejnej správy a zavádzaním nových interaktívnych digitálnych služieb môže dôjsť k situáciám, v ktorých sa niektoré prvky verejných webových sídiel priblížia funkcionalitám regulovaným Aktom DSA. Rozširovanie participatívnych nástrojov, online konzultácií, verejných diskusných fór alebo digitálnych systémov umožňujúcich používateľom vytvárať a zdieľať obsah môže v budúcnosti otvoriť nové otázky týkajúce sa aplikácie pravidiel digitálnej regulácie aj na sektor verejnej správy. Z tohto dôvodu bude potrebné priebežne monitorovať technologický vývoj verejných digitálnych služieb a vyhodnocovať ich súlad s požiadavkami európskeho regulačného rámca.

Záver

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že implementácia Aktu DSA predstavuje pre orgány verejnej správy v Slovenskej republike významnú inštitucionálnu, odbornú aj technologickú výzvu.

Digitálna regulácia už totiž nepredstavuje výlučne otázku aplikácie právnych predpisov, ale čoraz viac si vyžaduje aj schopnosť porozumieť technickému fungovaniu digitálnych služieb, analyzovať technologické procesy a efektívne reagovať na dynamicky sa meniace online prostredie. Zároveň sa ukazuje, že účinné presadzovanie pravidiel Aktu DSA nemožno zabezpečiť izolovanou činnosťou jedného regulačného orgánu, ale vyžaduje si intenzívnu spoluprácu viacerých inštitúcií pôsobiacich v oblasti mediálnej regulácie, ochrany spotrebiteľa, ochrany osobných údajov či hospodárskej súťaže.

Výsledky analýzy zároveň naznačujú, že väčšina webových sídiel orgánov verejnej správy v Slovenskej republike má v súčasnosti prevažne informačný a administratívny charakter. Tieto webové sídla slúžia predovšetkým na zverejňovanie úradných dokumentov, legislatívnych materiálov, tlačových správ alebo zabezpečenie elektronickej komunikácie medzi občanom a štátom. Vo väčšine

analyzovaných prípadov absentujú funkcionality typické pre online platformy podľa Aktu DSA, najmä verejné uchovávanie a šírenie obsahu vytvoreného používateľmi alebo interakcia medzi používateľmi navzájom. Na základe toho možno dospieť k záveru, že väčšina analyzovaných webových sídiel spravidla nespadá do materiálneho rozsahu pôsobnosti Aktu DSA v rozsahu typickom pre online platformy.

Analýza však zároveň identifikovala aj určité oblasti, ktoré môžu do budúcna predstavovať potenciálne regulačné riziko. Ide najmä o prípady, v ktorých verejné inštitúcie implementujú interaktívne prvky umožňujúce verejné komentovanie, zdieľanie používateľského obsahu alebo širšiu digitálnu participáciu verejnosti. Práve rozvoj takýchto funkcionalít môže postupne viesť k situáciám, v ktorých bude potrebné podrobnejšie posudzovať aplikovateľnosť pravidiel Aktu DSA aj na určité digitálne služby verejnej správy. S pokračujúcou elektronizáciou štátu a rozvojom participatívnych online nástrojov preto nemožno vylúčiť, že význam digitálnej regulácie vo verejnom sektore bude v budúcnosti narastať.

Za jeden z najvýznamnejších problémov možno zároveň považovať fragmentáciu kompetencií medzi jednotlivými orgánmi verejnej správy. Súčasný model regulácie digitálneho prostredia je rozdelený medzi viacero inštitúcií, ktorých právomoci sa v niektorých oblastiach prelínajú. Takýto stav môže spôsobovať nejednotný výklad právnych povinností, komplikácie pri koordinácii dohľadu a zníženie efektívnosti regulačných mechanizmov. Z tohto dôvodu bude potrebné v budúcnosti posilniť najmä mechanizmy spolupráce medzi regulačnými orgánmi, jasnejšie vymedziť ich kompetencie a vytvoriť efektívne systémy výmeny informácií na vnútroštátnej aj európskej úrovni.

Do budúcna bude rovnako nevyhnutné posilňovať odborné a technické kapacity orgánov verejnej správy. Regulácia digitálnych služieb si vyžaduje odborníkov schopných prepájať právne, technologické a analytické znalosti, pričom tradičné administratívne štruktúry často nedisponujú dostatočnými personálnymi ani technickými zdrojmi na efektívny výkon digitálneho dohľadu. Významným krokom by preto mohlo byť vytváranie interdisciplinárnych tímov, intenzívnejšia spolupráca s akademickou sférou a technologickými expertmi, ako aj systematické vzdelávanie zamestnancov verejnej správy v oblasti digitálnych technológií a online regulácie.[17]

Záverom možno uviesť, že Akt DSA predstavuje významný posun v regulácii digitálneho priestoru v rámci Európskej únie, avšak jeho efektívna implementácia bude závisieť predovšetkým od schopnosti členských štátov prispôsobiť svoje inštitucionálne štruktúry a odborné kapacity novým požiadavkám digitálneho prostredia. V podmienkach Slovenskej republiky sa preto javí ako kľúčové nielen

[17] WUTTKE, A.: Artificial Intelligence in Government: Why People Feel They Lose Control. Dostupné na internete: https://arxiv.org/abs/2505.01085 [cit. 3. 4. 2026].

zabezpečiť formálne plnenie regulačných povinností, ale aj vytvoriť funkčný, odborne pripravený a technologicky schopný systém dohľadu, ktorý bude schopný reagovať na budúci vývoj digitálnych služieb a online platforiem.
Bez systematického budovania odborných a technologických kapacít nebude možné zabezpečiť efektívne presadzovanie pravidiel digitálnej regulácie v podmienkach Slovenskej republiky.

Zoznam použitej literatúry

1. AADE, L.: The regulation of social media commerce under the DSA: A consumer protection perspective. In: Computer Law & Security Review, 2025. Dostupné na internete: https://doi.org/10.1016/j.clsr.2025.106181 [cit. 22. 3. 2026].
2. BISHOP, S.: "Creator" and "influencer" aren't different jobs. Who does it serve to pretend they are? In: Real Life, 2021. Dostupné na internete: https://reallifemag.com/name-of-the-game/ [cit. 15. 3. 2026].
3. CAUFFMAN, C.: New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships. In: Maastricht Journal of European and Comparative Law, roč. 26, č. 4 (2019), s. 469 – 479.
4. EURÓPSKA KOMISIA: How the Digital Services Act enhances transparency online. Dostupné na internete: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-brings-transparency [cit. 18. 3. 2026].
5. EURÓPSKA KOMISIA: The Digital Services Act package. Dostupné na internete: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package [cit. 27. 3. 2026].
6. GOANTA, C.: Now What: Exploring the DSA's Enforcement Futures in Relation to Social Media Platforms and Native Advertising. Dostupné na internete: https://verfassungsblog.de/dsa-now-what/ [cit. 31. 3. 2026].
7. HENDERSON, P.: Beyond Ads: Sequential Decision-Making Algorithms in Law and Public Policy. Dostupné na internete: https://arxiv.org/abs/2112.06833 [cit. 1. 4. 2026].
8. HUSOVEC, Martin: Principles of the Digital Services Act. Oxford: Oxford University Press, 2024. ISBN 978-0-19-892652-8.
9. MATTIOLI, P.: Navigating the Complexities of the DSA's Enforcement Framework: Sincere Cooperation in Action. Dostupné na internete: https://utrechtlawreview.org/articles/10.36633/ulr.1074 [cit. 29. 3. 2026].
10. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).

11. WUTTKE, A.: Artificial Intelligence in Government: Why People Feel They Lose Control. Dostupné na internete: https://arxiv.org/abs/2505.01085 [cit. 3. 4. 2026].
12. Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) v znení neskorších predpisov.

Kontatné údaje

JUDr. Lukáš Macko, PhD.
lukas.macko@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

OD E-MAILOV K PEŇAŽENKE: KONIEC PRÁVNEJ NEISTOTY PRI ELEKTRONICKOM PODPISOVANÍ?

FROM EMAILS TO THE WALLET: THE END OF LEGAL UNCERTAINTY IN ELECTRONIC SIGNING?

Silvia Kratochvilová[1]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na zásadnú zmenu v oblasti digitálnej dôvery podmienenú Nariadením eIDAS 2.0. Autorka sa zameriava na kontrast medzi konzervatívnym vnímaním práva, ktoré sa v judikatúre aktuálne vyrovnáva s povahou e-mailovej komunikácie, a dynamickou technologickou inováciou. Ústredným bodom analýzy je prebiehajúce prejudiciálne konanie pred SDEÚ, ktoré má definovať limity elektronického podpisu v e-mailoch. Príspevok taktiež skúma dopady eIDAS 2.0 na právnické osoby, najmä využívanie elektronických osvedčení atribútov v B2B vzťahoch. Kriticky konfrontuje ambicióznu európsku víziu s technickou realitou vnútroštátnych systémov a časovým nesúladom v implementácii.

Kľúčové slová: eIDAS, elektronický podpis, EUDI, peňaženka

Abstract: The paper focuses on a fundamental shift in the area of digital trust conditioned by the eIDAS 2.0 Regulation. The author concentrates on the contrast between the conservative perception of law, which in current case law is coming to terms with the nature of email communication, and dynamic technological innovation. The central point of the analysis is the ongoing preliminary ruling proceedings before the CJEU, which is set to define the limits of electronic signatures in emails. The paper also examines the impacts of eIDAS 2.0 on legal persons, in particular the use of electronic attestations of attributes in B2B relationships. It critically confronts the ambitious European vision with the technical reality of national systems and the temporal misalignment in implementation.

Key words: eIDAS, electronic signature, EUDI, wallet

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

Úvod

Už na záver roka 2026[2], resp. začiatkom 2027 čaká občanov a právnické osoby v Európskej únii nový ekosystém v mobilných telefónoch – európska peňaženka digitálnej identity (ďalej len „**EUDI peňaženka**"). Túto zaviedla novela európskeho Nariadenia eIDAS[3] prijatá dňa 11.4.2024[4], ktorá nadobudla účinnosť dňa 20.5.2024. Tento príspevok skúma, či ciele Nariadenia eIDAS týkajúce sa elektronických podpisov boli naplnené, pričom analyzuje dostupnú judikatúru a poukazuje problémy s používaním elektronických podpisov v praxi berúc do úvahy relatívne malé množstvo vedeckej literatúry skúmajúcej túto tému[5]. V závere príspevok stručne načrtáva, čo nám prinesie EUDI peňaženka z pohľadu elektronického podpisovania.

Elektronický podpis

Jedným zo základným cieľom Nariadenia eIDAS je posliniť dôveru pri elektronických transakciách zabezpečením spoločného základu pre bezpečné elektronické interakcie, ako aj odstránenie existujúcich prekážok cezhraničného využívania prostriedkov elektronickej identifikácie.[6] V kontexte tohto príspevku je potom možné formulovať aj parciálne ciele, ako je cezhraničná interoperabilita a uznávanie (nie len kvalifikovaných) elektronických podpisov.

V súvislosti s elektronickými podpismi určuje v zásade tri kategórie podpisov, tzv. jednoduchý, zdokonalený a kvalifikovaný elektronický podpis (ďalej aj len „**KEP**"), pričom stanovuje zásadu, že elektronickému podpisu nesmie byť odopretý právny účinok (príp. prípustnosť v súdnom konaní) výlučne z dôvodu, že má elektronickú formu alebo nespĺňa požiadavky pre KEP. A hoci právne účinky pre jednotlivé elektronické podpisy má stanoviť národné právo, výnimka je uvedená v čl. 25 ods. 2 Nariadenia eIDAS, podľa ktorého má KEP rovnocenný právny účinok

[2] ATTORESI, Massimo - Európsky dozorný úradník pre ochranu údajov: *Digital identity wallets – The path towards a data protection by design and by default approach*, Velasco, L., Attoresi, M. a Lareo, X. (eds.), Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2025, s. 25 [cit 28. marec 2026]. Dostupné online: https://data.europa.eu/doi/10.2804/8927807

[3] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES (ďalej len „**Nariadenie eIDAS**")

[4] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1183 z 11. apríla 2024, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o zriadenie európskeho rámca digitálnej identity (ďalej len „**Nariadenie eIDAS 2.0**")

[5] GREGUŠOVÁ, Daniela – HALÁSOVÁ, Zuzana – PERÁČEK, Tomáš: eIDAS Regulation and Its Impact on National Legislation: The Case of the Slovak Republic. Administrative Sciences. 2022; 12(4):187, s.2, doi:10.3390/admsci12040187

[6] Recitál 2 a 12 Nariadenia eIDAS.

s vlastnoručným podpisom[7], t.j. zjednodušene je možné konštatovať, že elektronické právne úkony podpísané KEPom sú ekvivalentom písomným právnym úkonom[8]. Špecifikom slovenskej úpravy je však ustanovenie §40 ods. 5 Občianskeho zákonníka[9], podľa ktorého sa nevyžaduje úradné osvedčenie pravosti podpisu, ak je právny úkon uskutočnený elektronickými prostriedkami podpísaný KEP a zároveň opatrený časovou pečiatkou.

Definícia elektronického podpisu v nariadení eIDAS v zásade stanovuje minimálne požiadavky, ktoré musí podpis spĺňať, aby ho bolo možné považovať za (jednoduchý) elektronický podpis, pričom táto je pomerne široká, keď za elektronický podpis považuje (akékoľvek) údaje v elektronickej forme, ktoré sú pripojené alebo logicky pridružené k iným údajom v elektronickej forme a ktoré podpisovateľ používa na podpisovanie[10]. Vzhľadom na pomerne skromnú judikatúru SDEÚ týkajúcu sa elektronických podpisov[11], z pohľadu predmetu tohto príspevku je podstatné prejudiciálne konanie iniciované dňa 9. decembra 2025 Najvyšším súdom Českej republiky vo veci *MV-expo*[12]. Podľa názoru Najvyššieho súdu Českej republiky dotknuté ustanovenia Nariadenia eIDAS neposkytujú odpoveď na otázku, či okrem iného, uvedenie mena konajúcej osoby na záver e-mailu spĺňa požiadavky Nariadenia eIDAS pre elektronické podpisy, a ak áno, či Nariadenie eIDAS ukladá, aby takémuto elektronickému podpisu bol priznaný účinok rovnocenný vlastnoručnému podpisu (a v prípade, že ukladá, za akých podmienok).

Podstatou sporu na národných súdoch[13] totiž bolo, či je možné za právny úkon uznania dlhu (ktorý musí byť uskutočnený v písomnej forme) považovať e-mailovú správu s takýmto obsahom podpísanú menom konateľa dotknutej osoby, pričom

---

[7] Nariadenie eIDAS nestanovuje, čo sa má rozumieť pod vlastnoručným, avšak z už zrušenej smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 1999/93/ES z 13. decembra 1999 o rámci spoločenstva pre elektronické podpisy je možné dovodiť, že vlastnoručným podpisom sa rozumie podpis na papieri (ďalej aj len „**Smernica o elektronickom podpise**“)

[8] To napokon vyslovene, v súčasnosti už duplicitne, uvádza aj §40 ods. 4 druhá veta Občianskeho zákonníka, podľa ktorej písomná forma je zachovaná vždy, ak právny úkon urobený elektronickými prostriedkami je podpísaný zaručeným elektronickým podpisom alebo zaručenou elektronickou pečaťou. Ustanovenie v Občianskom zákonníku totiž pochádza ešte z obdobia transpozície Smernice o elektronickom podpise.

[9] Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov

[10] Čl. 3 bod 10 Nariadenia eIDAS

[11] Identifikované boli len tri, konkrétne rozsudok SDEÚ zo dňa 29.2.2024 vo veci C-466/22 V.B. Trade OOD proti Direktor na Direkcija „Obžalvane i daňačno-osiguritelna praktika“ – Veliko Tarnovo, rozsudok SDÚ zo dňa 17.10.2024 vo veci C-302/23 Marek Jarocki proti C. J. a rozsudok SDEÚ z 20.10.2022 vo veci C-362/21 „Ekofrukt“ EOOD proti Direktor na Direkcija „Obžalvane i daňačno-osiguritelna praktika“ – Veliko Tărnovo

[12] Prejudiciálne konanie č. C-798/25 vo veci MV-expo, s.r.o. v IMMIX spol. s r. o. zo dňa 9. decembra 2025

[13] Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 29.10.2025, sp. zn.: 23 Cdo 1204/2024-158

prvostupňový aj odvolací súd zhodne konštatovali, že takýto elektronický právny úkon je platným právnym úkonom v písomnej forme[14]. Nemožno opomenúť úvahu Najvyššieho súdu Českej republiky, že „*... porovnateľné uvedenie sebaidentifikačného údaja odosielateľa v neelektronickej podobe (napr. vytlačením jeho mena na tlačiarňou vyhotovenom a poštou odoslanom listinnom dopise) nemusí byť (a zrejme obvykle ani nie je) za (akýkoľvek) podpis odosielateľa považované a je preto sporné, či by tomu tak malo byť len preto, že tak odosielateľ urobil elektronicky*." Poslednou, treťou otázkou sa Najvyšší súd Českej republiky pýta SDEÚ, či by takýto účinok vlastnoručného podpisu mohla priznávať vnútroštátna úprava[15], ak mu ju nepriznáva priamo Nariadenie eIDAS.

Aj slovenská súdna prax v súčasnosti inklinuje k priznaniu účinkov rovnocenných vlastnoručnému podpisu pri elektronických právnych úkonoch, ktoré boli podpísané prostredníctvom SMS kódu[16], e-mailových podaniach obsahujúcich jednoduchý elektronický podpis v podobe reťazca jednotlivých znakov tvoriacich obchodné meno danému subjektu[17], e-mailoch (obsahujúcich právny úkon vzdania sa práv, resp. o odpustení dlhu) podpísaných oprávneným zamestnancom veriteľa[18]. V súvislosti s posledným menovaným rozhodnutím súd taktiež pripodobnil elektronický priestor, v rámci ktorého sa obchoduje a ktorý evidentne patrí podnikateľovi, prevádzkarni vo fyzickom svete[19].

A hoci Nariadenie eIDAS požaduje vzájomné uznávanie elektronických podpisov[20], a to aspoň tých, ktoré sú v referenčných formátoch[21], prax na Slovensku tomu žiaľ

---

[14] Bod 6. uznesenia Najvyššieho súdu Českej republiky zo dna 29.10.2025, sp. zn.: 23 Cdo 1204/2024-159

[15] Česká právna úprava je v tomto prípade totožná s tou slovenskou, keď podľa § 562 ods. 1 českého zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, „[p]*ísemná forma je zachována i při právním jednání učiněném elektronickými nebo jinými technickými prostředky umožňujícími zachycení jeho obsahu a určení jednající osob.*" Porovnaj s §40 ods. 4 prvá veta Občianského zákonníka, podľa ktorého „[p]*ísomná forma je zachovaná, ak je právny úkon urobený telegraficky, ďalekopisom alebo elektronickými prostriedkami, ktoré umožňujú zachytenie obsahu právneho úkonu a určenie osoby, ktorá právny úkon urobila.*"

[16] Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 1.6.2022, sp. zn.: 15CoCsp/1/2022

[17] Rozsudok Okresného súdu Nitra zo dňa 22.5.2024, sp. zn.: 31Cb/28/2023

[18] Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica zo dňa 4.8.2025, sp. zn.: 6Ek/785/2024

[19] Pozri aj OVEČKOVÁ, Oľga, (KOL.): Obchodný zákonník - komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit 28. marec 2026]. ASPI_ID KO513_a1991SK. Dostupné z: www.aspi.sk. ISSN 2336-517X.

[20] Čl. 27 Nariadenia eIDAS

[21] Vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2015/1506 z 8. septembra 2015, ktorým sa ustanovujú špecifikácie týkajúce sa formátov zdokonalených elektronických podpisov a zdokonalených elektronických pečatí, ktoré môžu subjekty verejného sektora uznávať, podľa článkov 27 ods. 5 a 37 ods. 5 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu, aktuálne zrušené Vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) 2026/248 z 2. februára 2026, ktorým sa stanovujú pravidlá

nezodpovedá[22]. Rozsah tohto príspevku neumožňuje venovať sa jednotlivým orgánom verejnej správy a ich informačným systémom, avšak ako príklad je možné uviesť informačný systém obchodného registra, ktorý v podaniach stále nedokáže rozpoznať a overiť iné KEPy ako tie vo formáte vo formáte ASiC. To prakticky znemožňuje podať na obchodný register dokumenty, ktoré sú podpísané elektronickým podpisom vo formáte, v praxi často využívanom, PadES.

Európska peňaženka digitálnej identity

Cieľom Nariadenia eIDAS 2.0 je poskytnúť používateľovi v jeho smartfóne plne mobilnú, bezpečnú a používateľsky ústretovú európsku peňaženku digitálnej identity, t.j. EUDI peňaženku, ako aj rozvoj celoúnijného rámca digitálnej identity a rámca dôveryhodných služieb[23]. Ako uvádza Zafeiropoilou[24] *„... je to obrovská príležitosť pre Európsku úniu štandardizovať používateľsky orientované procesy identifikácie a autentifikácie, čím uľahčí prístup k digitálnym službám a zároveň zachová kontrolu používateľov a súkromie*." Keďže problematika EUDI peňaženky je značné rozsiahla a presahuje možnosti tohto príspevku, autorka sa zamerala iba na priblíženie nových aspektov, ktoré sa týkajú elektronického podpisovania. Z definície EUDI peňaženky podľa čl. 4 bod 42 novelizovaného Nariadenia eIDAS[25] je preto podstatné to, že má umožniť používateľom[26] bezpečne uchovávať, spravovať a validovať údaje o totožnosti osoby a elektronické osvedčenia atribútov[27] na účely

uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o formáty zdokonalených elektronických podpisov a zdokonalených elektronických pečatí, ktoré majú subjekty verejného sektora uznávať, a ktorým sa zrušuje vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2015/1506

[22] Pozri aj Pracovný dokument útvarov Komisie. Správa o posúdení vplyvu .Sprievodný dokument k návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o vytvorenie rámca pre európsku digitálnu identitu. SWD/2021/124 final. Dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021SC0124

[23] Recitál 29 a 76 Nariadenia eIDAS 2.0

[24] ZAFEIROPOULOU, Anna – SAKKOPOULOS, Evangelos: Harmonising Digital Identity Documents. 2023 14th International Conference on Information, Intelligence, Systems & Applications (IISA), Volos, Greece, 2023, s. 1. [cit 7. apríl 2026]. Dostupné online: https://ieeexplore.ieee.org/document/10345955/ doi:10.1109/IISA59645.2023.10345955

[25] Úplne, konsolidované znenie Nariadenia eIDAS zahŕňajúce okrem iného Nariadenie eIDAS 2.0 je možné nazývať novelizované Nariadenie eIDAS

[26] Podľa čl. 3 bod 5a novelizovaného Nariadenia eIDAS, je používateľ fyzická alebo právnická osoba alebo fyzická osoba zastupujúca inú fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá využíva dôveryhodné služby alebo prostriedky elektronickej identifikácie

[27]Pre viac informácii ohľadom jednotlivých atribútov pozri aj ANDRAŠKO, Jozef - DAŇKO, Martin - HODOSSY, Kristián - MESARČÍK, Matúš: Aktuálne otázky digitálneho trhu Európskej únie vo verejnom sektore. 1. vyd. – Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 11. Dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Ustavy/UPITPDV/E-KNIHY/1_APVV_monografia_Aktualne_otazky_digitalneho_trhu_Europskej_unie_vo_verejnom_sektore_10_1_2022.pdf

ich poskytnutia spoliehajúcim sa stranám a iným používateľom európskych peňaženiek digitálnej identity, ako aj podpisovať prostredníctvom kvalifikovaných elektronických podpisov alebo pečatiť prostredníctvom kvalifikovaných elektronických pečatí. Príloha VI novelizovaného Nariadenia eIDAS zahŕňa medzi atribúty[28]okrem iného splnomocnenia a mandáty zastupovať fyzické a právnické osoby.

Hoci sú EUDI peňaženky momentálne vo fáze intenzívneho technického vývoja a testovania v rámci pilotných projektov, ich finálna podoba je definovaná dokumentom ARF[29]. Práve tento rámec v súlade s Prílohou VI novelizovaného Nariadenia eIDAS (v spojení s článkom 45 novelizovaného Nariadenia eIDAS) nariaďuje, že neoddeliteľnou súčasťou EUDI peňaženky musia byť aj digitálne splnomocnenia a mandáty, ktoré umožnia, okrem iného, fyzickým osobám plnohodnotne a právne záväzne konať v mene právnických osôb naprieč celou EÚ. Celý proces elektronického podpisovania by mal byť navyše zjednodušený tak, aby po pripojení sa do EUDI peňaženky mali fyzické osoby možnosť štandardne a bezplatne[30] používať túto EUDI peňaženku na podpisovanie kvalifikovanými elektronickými podpismi bez toho, aby museli absolvovať akékoľvek dodatočné administratívne postupy[31]. Síce Nariadenie eIDAS 2.0 ponecháva právnu úpravu elektronických podpisov fakticky nezmenenú[32], z pohľadu ďalšieho vývoja judikatúry a účinkov elektronických podpisov môže byť smerodajné, že „... [p]*ri určovaní právnych účinkov elektronických podpisov by členské štáty mali zohľadniť zásadu proporcionality medzi právnou hodnotou dokumentu, ktorý sa má podpísať, a úrovňou bezpečnosti a nákladov, ktoré si vyžaduje elektronický podpis. S cieľom zvýšiť dostupnosť a používanie elektronických podpisov sa členské štáty nabádajú, aby zvážili používanie zdokonalených elektronických podpisov pri každodenných transakciách, pre ktoré poskytujú dostatočnú úroveň bezpečnosti a dôvery.*"[33]

V porovnaní so súčasným stavom tak nóvum bude možnosť overiť si priamo a rýchlo prostredníctvom atribútov uložených v EUDI peňaženke oprávnenie fyzickej osoby zastupovať právnickú osobu a podpisovať za ňu. EUDI peňaženka tak „... *zefektívňuje*

[28] podľa čl. 3 bod 43 novelizovaného Nariadenia eIDAS atribút je črta, vlastnosť, právo alebo povolenie fyzickej alebo právnickej osoby alebo predmetu.

[29] The European Digital Identity Wallet Architecture and Reference Framework (Európska architektúra digitálnej identity peňaženky a referenčný rámec). Dostupné online: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-digital-identity-wallet-architecture-and-reference-framework

[30] Podľa recitálu 20 Nariadenia eIDAS 2.0 by používanie KEPu malo byť bezplatné pre fyzické osoby iba na neprofesionálne účely.

[31] Recitál 19 Nariadenia eIDAS 2.0

[32] S výnimkou vypustenia čl. 25 ods. 3 Nariadenia eIDAS z dôvodu zjednotenia úpravy v čl. 24a ods. 1 novelizovaného Nariadenia eIDAS

[33] Recitál 63 Nariadenia eIDAS 2.0

výmenu overiteľných údajov, ktorá je dnes často neistá (napr. identifikácia na základe videa), nie je strojovo čitateľná (napr. skenovaný podpis) alebo neflexibilná (napr. obmedzená na národnú elektronickú identifikáciu)."[34] EUDI peňaženka nebude pre fyzické a právnické osoby povinná, na druhej strane, tzv. spoliehajúce sa osoby, t.j. „... [o]*rgány verejného sektora a súkromné subjekty, ktoré sú podľa národného práva alebo práva EÚ povinné používať silnú autentifikáciu používateľov pre online identifikáciu*" [35] budú povinné akceptovať EUDI peňaženku. Ako uvádza *Busch*[36] „[v] *dôsledku toho bude prijatie* [EUDI peňaženky] *povinné vo viacerých sektoroch (napr. bankovníctvo, energetika, zdravotníctvo).*" Je zrejmé, že Nariadenie eIDAS 2.0. zavádza rozsiahly ekosystém „... *pre (právnu) správu identít v bezprecedentnom rozsahu a rozsahu..*"[37], čo so sebou prináša pochopiteľnú obavu z možného narušenia súkromia ako aj „... *viacero rizík pre súkromie – vrátane prepojiteľnosti, identifikovateľnosti a nadmerného zverejňovania atribútových údajov...*" [38]

Mobilné aplikácie pre služby štátu

V súčasnosti existujú tri mobilné aplikácie zastrešované MIRRI SR[39], resp. Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, konkrétne Slovensko v mobile, eDoklady a eIdentita, avšak žiadna z nich nespĺňa požiadavky na funkcionality EUDI peňaženky stanovené v novelizovanom Nariadení eIDAS[40], čo iba potvrdzuje dlhodobú kritiku informačného systému pre výkon verejnej moci elektronicky[41] pre jeho nestabilitu, pomalosť, nezrozumiteľný jazyk a predovšetkým fragmentáciu. Národná koncepcia informatizácie verejnej správy - Posun Slovenskej republiky v rámci digitálnej dekády pre tému digitalizácie verejných služieb (ďalej len „**Národná koncepcia**")

[34] PODDA, Emanuela – HÖLZMER, Pol – AMARD, Alexandre – SEDLMEIR, Johannes – FRIDGEN, Gilbert: The impact of zero-knowledge proofs on data minimisation compliance of digital identity wallets. Internet Policy Review [Internet]. 2025 [cit 23. február 2026];14(3). Dostupné online: https://policyreview.info/articles/analysis/impact-zero-knowledge-proofs, doi:10.14763/2025.3.2019

[35] BUSCH, Christoph: eIDAS 2.0: DIGITAL IDENTITY SERVICES IN THE PLATFORM ECONOMY. Centre on Regulation in Europe: Október 2022, s. 12

[36] BUSCH, Christoph: eIDAS 2.0: DIGITAL IDENTITY SERVICES IN THE PLATFORM ECONOMY. Centre on Regulation in Europe: Október 2022, s. 12

[37] ÁLVAREZ, Iván Abellán – HÖLZMER, Pol – SEDLMEIR, Johannes: Privacy evaluation of the European Digital Identity Wallet's Architecture and Reference Framework. Computers & Security. 2026;160:104707, s. 1, doi:https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104707

[38] ÁLVAREZ, Iván Abellán – HÖLZMER, Pol – SEDLMEIR, Johannes: Privacy evaluation of the European Digital Identity Wallet's Architecture and Reference Framework. Computers & Security. 2026;160:104707, s. 1, doi:https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104707

[39] Ministerstvo investícii, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „**MIRRI SR**")

[40] Čl. 5a a nasl. Novelizovaného Nariadenia eIDAS

[41] §1 písm. a) zákona č. 305/2013 o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente), v znení neskorších predpisov

vypracovaná MIRRI SR pre obdobie 2025 – 2030 evidentne rezignovala na termíny stanovené novelizovaným Nariadením eIDAS a cieľom je, aby 100 % občanov malo možnosť aktivácie digitálnej identity a 40 % občanov bolo aktívnych používateľov digitálnej identity do 2030[42]. Cesta k modernizácii verejných služieb podľa Národnej koncepcie štartuje z nízkej mobilnej funkčnosti služieb a nízkej spokojnosti s elektronickými službami, pričom k cieľu k vytýčenému cieľu plánuje prispieť až vo Fáze 3 transformácie naplánovanej na roky 2029 – 2030, kedy má dôjsť k zavádzaniu otvoreného modelu EUDI peňaženky[43]. Zodpovednými subjektmi má byť Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky a MIRRI SR. Národná koncepcia identifikovala ako hlavné riziká pomalú adopciu digitálnej identity občanmi (čo má byť mitigované masívnou komunikačnou kampaňou a motivačnými stimulmi pri používaní) ako aj interoperabilitu v rámci EÚ (európska koordinácia a včasné testovanie by mohli prispieť k zníženiu tohto rizika).

Záver

Na základe dostupných rozhodnutí slovenských súdov je možné zovšeobecniť, že za (jednoduchý) elektronický podpis je možné považovať napríklad aj uvedie mena konateľa (alebo právnickej osoby) v závere emailu a právny úkon je považovaný za písomný aj v prípade, ak za právnickú osobu email poslal a podpísal oprávnený zamestnanec. Taktiež obchodný register zo skúsenosti autorky za elektronický podpis považuje aj na podpisovom riadku vytlačené meno podpisujúcej osoby. Vnímanie toho, čo je možné považovať za elektronický podpis je tak v podmienkach Slovenskej republiky pomerne široké. V tomto smere autorka vníma naplnenie cieľov Nariadenia eIDAS, keďže elektronickým podpisom sú priznávané účinky. Na druhej strane je však potrebné si počkať na rozhodnutie SDEÚ vo veci *MV-expo,* ktoré môže ovplyvniť doterajšie chápanie toho, čo je možné považovať za elektronický podpis a aké účinky je mu možné priznať a to vrátane účinkov vlastnoručného podpisu. Zatiaľ čo judikatúra je pomerne pokroková a inklinuje k uznávaniu elektronických podpisov, z pohľadu cezhraničného uznávania elektronických podpisov je nutné konštatovať značné nedostatky v informačných systémoch verejnej správy, pričom aj NASES priznáva, že napr. verifikácia podpisov v iných formátoch ako ASIC nefunguje. Nedostatočná infraštruktúra štátu tak značne obmedzuje potenciál Nariadenia eIDAS v praxi. Prechod na EUDI peňaženku a využívanie atribútov (vrátane mandátov a plnomocenstiev) v praxi môže zároveň znížiť právnu neistotu pri overovaní oprávnenia konať (najmä v mene právnickej osoby). Praktické zmeny však pravdepodobne nemôžeme očakávať skôr ako v roku 2030, kedy by mala byť podľa Národnej koncepcie sprístupnená EUDI peňaženka na Slovensku.

[42] S. 16 Národnej koncepcie

[43] S. 27 Národnej koncepcie

Zoznam použitej literatúry

1. Álvarez, Iván Abellán – Hölzmer, Pol – Sedlmeir, Johannes: Privacy evaluation of the European Digital Identity Wallet's Architecture and Reference Framework. Computers & Security. 2026;160:104707, s. 1, doi:https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104707
2. ANDRAŠKO, Jozef - DAŇKO, Martin - HODOSSY, Kristián - MESARČÍK, Matúš: Aktuálne otázky digitálneho trhu Európskej únie vo verejnom sektore. 1. vyd. – Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 11. Dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Ustavy/UPITPDV/E-KNIHY/1_APVV_monografia_Aktualne_otazky_digitalneho_trhu_Europskej_unie_vo_verejnom_sektore_10_1_2022.pdf
3. Attoresi, Massimo - Európsky dozorný úradník pre ochranu údajov: *Digital identity wallets – The path towards a data protection by design and by default approach*, Velasco, L., Attoresi, M. a Lareo, X. (eds.), Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2025, s. 25 [cit 28. marec 2026]. Dostupné online: https://data.europa.eu/doi/10.2804/8927807
4. BUSCH, Christoph: eIDAS 2.0: DIGITAL IDENTITY SERVICES IN THE PLATFORM ECONOMY. Centre on Regulation in Europe: Október 2022, s. 12
5. Gregušová, Daniela – Halásová, Zuzana – Peráček, Tomáš: eIDAS Regulation and Its Impact on National Legislation: The Case of the Slovak Republic. Administrative Sciences. 2022; 12(4):187, s.2, doi:10.3390/admsci12040187
6. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1183 z 11. apríla 2024, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o zriadenie európskeho rámca digitálnej identity
7. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES
8. Národná koncepcia informatizácie verejnej správy - Posun Slovenskej republiky v rámci digitálnej dekády pre tému digitalizácie verejných služieb vypracovaná MIRRI SR pre obdobie 2025 – 2030
9. OVEČKOVÁ, Oľga, (KOL.): Obchodný zákonník - komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit 28. marec 2026]. ASPI_ID KO513_a1991SK. Dostupné z: www.aspi.sk. ISSN 2336-517X.
10. Podda, Emanuela – Hölzmer, Pol – Amard, Alexandre – Sedlmeir, Johannes – Fridgen, Gilbert: The impact of zero-knowledge proofs on data minimisation compliance of digital identity wallets. Internet Policy Review [Internet]. 2025 [cit 23. február 2026];14(3). Dostupné online: https://policyreview.info/articles/analysis/impact-zero-knowledge-proofs, doi:10.14763/2025.3.2019

11. Pracovný dokument útvarov Komisie. Správa o posúdení vplyvu. Sprievodný dokument k návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o vytvorenie rámca pre európsku digitálnu identitu. SWD/2021/124 final. dostupné online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021SC0124
12. Prejudiciálne konanie č. C-798/25 vo veci MV-expo, s.r.o. v IMMIX spol. s r. o. zo dňa 9. decembra 2025
13. Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 1.6.2022, sp. zn.: 15CoCsp/1/2022
14. Rozsudok Okresného súdu Nitra zo dňa 22.5.2024, sp. zn.: 31Cb/28/2023
15. Rozsudok SDEÚ z 20.10.2022 vo veci C-362/21 „Ekofrukt" EOOD proti Direktor na Direkcija „Obžalvane i daněčno-osiguritelna praktika" – Veliko Tărnovo
16. Rozsudok SDEÚ zo dňa 29.2.2024 vo veci C-466/22 V.B. Trade OOD proti Direktor na Direkcija „Obžalvane i daněčno-osiguritelna praktika" – Veliko Tarnovo
17. Rozsudok SDÚ zo dňa 17.10.2024 vo veci C-302/23 Marek Jarocki proti C. J.
18. Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 1999/93/ES z 13. decembra 1999 o rámci spoločenstva pre elektronické podpisy je možné dovodiť, že vlastnoručným podpisom sa rozumie podpis na papieri
19. The European Digital Identity Wallet Architecture and Reference Framework (Európska architektúra digitálnej identity peňaženky a referenčný rámec). Dostupné online: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-digital-identity-wallet-architecture-and-reference-framework
20. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 29.10.2025, sp. zn.: 23 Cdo 1204/2024-158
21. Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica zo dňa 4.8.2025, sp. zn.: 6Ek/785/2024
22. Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2026/248 z 2. februára 2026, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o formáty zdokonalených elektronických podpisov a zdokonalených elektronických pečatí, ktoré majú subjekty verejného sektora uznávať, a ktorým sa zrušuje vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2015/1506
23. Vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2015/1506 z 8. septembra 2015, ktorým sa ustanovujú špecifikácie týkajúce sa formátov zdokonalených elektronických podpisov a zdokonalených elektronických pečatí, ktoré môžu subjekty verejného sektora uznávať, podľa článkov 27 ods. 5 a 37 ods. 5 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu
24. Zafeiropoulou, Anna – Sakkopoulos, Evangelos: Harmonising Digital Identity Documents. 2023 14th International Conference on Information, Intelligence,

Systems & Applications (IISA), Volos, Greece, 2023, s. 1. [cit 7. apríl 2026]. Dostupné online: https://ieeexplore.ieee.org/document/10345955/ doi:10.1109/IISA59645.2023.10345955
25. Zákon č. 305/2013 o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente), v znení neskorších predpisov
26. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

JUDr. Silvia Kratochvilová
kratochvilo7@uniba.sk
Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

SÚČASNÉ PRÁVNE VÝZVY LICENCOVANIA OBCHODNÉHO TAJOMSTVA

CONTEMPORARY LEGAL CHALLENGES IN TRADE SECRET LICENSING

Radka Kopčová[1]

Abstrakt: Autorka skúma možnosti licencovania obchodného tajomstva podľa slovenského práva. Vzhľadom na absenciu osobitnej úpravy licencie k obchodnému tajomstvu analyzuje režim nepomenovanej zmluvy a licenčnej zmluvy na predmety priemyselného vlastníctva. Osobitná pozornosť je venovaná požiadavke dostatočnej určitosti predmetu licencie, ktorá pri obchodnom tajomstve vyvoláva vnútorný rozpor s cieľom zachovať jeho tajnosť. Autorka sa venuje aj licencovaniu algoritmov ako osobitnej formy obchodného tajomstva. Kriticky hodnotí navrhované ustanovenie rekodifikácie, podľa ktorého licencia k predmetu priemyselného vlastníctva nadobúda účinky voči tretím osobám až zápisom do registra.

Kľúčové slová: licencovanie obchodného tajomstva, nepomenovaná zmluva, licenčná zmluva na predmety priemyselného vlastníctva, určitosť predmetu zmluvy, rekodifikácia súkromného práva na Slovensku.

Abstract: The author presents the possibilities of trade secrets (TS) licensing under Slovak law. She analyzes the licensing possibility as an unnamed contract or an industrial property rights license agreement. Special attention is paid to the requirement of sufficient certainty of the subject matter of the license, which in the case of a TS raises an internal contradiction with the aim of maintaining its secrecy. The author also addresses the licensing of algorithms as a special form of TS. She critically evaluates the proposed provision of the recodification, according to which a license to an industrial property subject matter becomes effective against third parties only upon entry in the register.

Key words: Trade Secret Licensing, Unnamed Contract, Industrial Property Rights License Agreement, certainty of the subject matter of the contract, Recodification of Private Law in Slovakia.

[1] Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave

Úvod

Obchodné tajomstvo patrí v súčasnej ekonomike medzi najvýznamnejšie nehmotné aktíva podnikateľov. Jeho hodnota už dávno nespočíva iba v tradičných výrobných postupoch, receptúrach či obchodných stratégiách, ale čoraz častejšie aj v dátach, algoritmoch, modeloch umelej inteligencie a ďalších nehmotných poznatkoch, ktoré predstavujú konkurenčnú výhodu podniku. Práve možnosť tieto poznatky ekonomicky zhodnotiť prostredníctvom ich sprístupnenia tretím osobám vytvára potrebu právneho rámca, ktorý umožní obchodné tajomstvo licencovať bez toho, aby stratilo svoju podstatu: tajnú povahu.

Udelenie povolenia na využívanie obchodného tajomstva (*licencovanie obchodného tajomstva*) predstavuje v praxi jeden z najflexibilnejších spôsobov komercializácie tajných a cenných informácií obchodnej povahy bez toho, aby majiteľ sám stratil právo k obchodnému tajomstvu a kontrolu nad ním. Na rozdiel od „pravého" prevodu obchodného tajomstva, licencovanie obchodného tajomstva umožňuje zachovať postavenie majiteľa obchodného tajomstva a súčasne umožňuje využívanie týchto informácií inému subjektu za presne dohodnutých podmienok a v presne vymedzenom rozsahu. Súhlas na využívanie obchodného tajomstva inou osobou sa spravidla udeľuje na základe *licenčnej zmluvy*.

Cieľom príspevku je analyzovať možné spôsoby licencovania obchodného tajomstva podľa slovenského právneho poriadku a identifikovať limity, ktoré z nich vyplývajú. Pozornosť bude venovaná najmä otázke dostatočného vymedzenia predmetu licencie, problematike licencovania algoritmov ako osobitnej formy obchodného tajomstva a napokon aj tomu, či a do akej miery pripravovaná rekodifikácia slovenského občianskeho práva vytvára vhodnejšie predpoklady pre zmluvné nakladanie s obchodným tajomstvom.

Licencovanie obchodného tajomstva v praxi a problém dostatočnej určitosti predmetu zmluvy

Obchodné tajomstvo ako nehmotný statok, iná majetková hodnota patriaca k podniku predstavuje samostatný predmet právnych vzťahov.[2] Podľa § 17 ods. 1

[2] K právnej povahe obchodného tajomstva pozri bližšie komentár k § 17 OBZ: CSACH, Kristián. In: OVEČKOVÁ, Oľga. a kol.: Obchodný zákonník. Veľký komentár, I. zväzok, druhé vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2022, s. 232. Bližšie k obchodnému tajomstvu ako spôsobilému predmetu občianskoprávnych vzťahov pozri aj komentár k § 118 OZ: GÁBRIŠ, Tomáš, SKORKOVÁ, Veronika. In ŠTEVČEK, Marek. et al.: Občiansky zákonník I Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 794. Aj podľa českej odbornej literatúry: *„Obchodní tajemství je nehmotným statkem*" In*:* ČADA, Karel: Obchodní tajemství a know how, I. vydání, Praha: Úřad průmyslového vlastnictví, 1997. 213 s.

OBZ[3] je ním akákoľvek skutočnosť obchodnej, výrobnej alebo technickej povahy súvisiaca s podnikom, ktorá má skutočnú alebo aspoň potenciálnu materiálnu alebo nemateriálnu hodnotu, nie je v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupná, má byť podľa vôle majiteľa obchodného tajomstva utajená a majiteľ obchodného tajomstva zodpovedajúcim spôsobom jej utajenie zabezpečuje.[4] Podľa zákonného znenia ustanovenia § 18 OBZ, majiteľ obchodného tajomstva prevádzkujúci podnik, na ktorý sa vzťahuje obchodné tajomstvo, má výlučné právo, ak osobitný zákon neustanovuje niečo iné, s týmto obchodným tajomstvom nakladať, najmä udeliť dovolenie na jeho využitie a určiť podmienky takého využitia.[5]

Licenčná zmluva, ktorou sa udeľuje súhlas na využívanie obchodného tajomstva, predstavuje určitý mechanizmus, pomocou ktorého majiteľ obchodného tajomstva (poskytovateľ licencie) komercionalizuje a speňažuje svoje cenné utajené informácie patriace k podniku, pričom sám svoje práva k obchodnému tajomstvu nestráca, a nadobúdateľ licencie získava prístup k týmto informáciám spravidla za odplatu (licenčný poplatok).[6] V súčasnej globalizovanej ekonomike pomáha vedecko-technický rozvoj významným spôsobom rozmachu obchodu s licenciami a dochádza k formovaniu špecifického licenčného trhu. Pre tento trh je charakteristický vysoký stupeň monopolizácie, čomu zodpovedá aj obchodnoprávna úprava licenčných zmlúv.[7]

Pri licencovaní obchodného tajomstva má majiteľ (poskytovateľ licencie) *viacero možností režimov právnej úpravy* uzavretia licenčnej zmluvy k týmto cenným a tajným informáciám.

---

[3] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník" alebo skrátene „OBZ").

[4] Pozri k tomu aj výklad judikatúry: *„Aby teda konkrétne skutočnosti boli považované za obchodné tajomstvo musia - ako správne uviedol súd prvej inštancie, kumulatívne spĺňať vyššie uvedené pojmové znaky."* In: Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 18. júna 2020, sp. zn. 3Cob/97/2019.

[5] Právo majiteľa nakladať s obchodným tajomstvom podľa § 18 OBZ nespočíva výlučne iba v práve majiteľa udeliť povolenie na využívanie tohto obchodného tajomstva (licenciu). Zákonodarca v tomto ustanovení používa časticu „najmä", čiže objektívne možno predpokladať aj ďalšie spôsoby nakladania s obchodným tajomstvom, medzi ktoré patrí aj úplný prevod (scudzenie) obchodného tajomstva. Pozri k tomu napríklad: *„Obchodné tajomstvo je právo duševného vlastníctva k dôverným informáciám, ktoré možno predať alebo licencovať."* In: *World Intellectual Property Organization*: WIPO Guide to Trade Secrets and Innovation. Geneva: WIPO, 2024. Bližšie pozri: DOI: 10.34667/tind.49735.

[6] Licenčnou zmluvou poskytovateľ (majiteľ obchodného tajomstva) na základe svojho práva nakladať s obchodným tajomstvom poskytuje nadobúdateľovi *nové právo* spočívajúce vo využívaní tohto obchodného tajomstva. Bližšie k vymedzeniu pojmu licenčná zmluva v obchodnoprávnych vzťahoch pozri aj: KUBÍČEK, Pavol, ŠKRINÁR, Alexander, NEVOLNÁ, Zuzana, KOPČOVÁ, Radka, ĎURICA, Milan: Obchodné právo. 4. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2025, s. 364.

[7] Pozri k tomu: SUCHOŽA, Jozef, HUSÁR, Ján a kol.: Obchodné právo. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, s. 951.; HULL, John. Trade secret licensing: the art of the possible. Journal of Intellectual Property Law & Practice, roč. 4, č. 3, 2009, s. 203–212. https://doi.org/10.1093/jiplp/jpn251.

V obchodnej praxi sa spravidla využíva právny režim *nepomenovanej zmluvy* podľa § 269 ods. 2 OBZ. Podľa tohto ustanovenia: *„Účastníci môžu uzavrieť aj takú zmluvu, ktorá nie je upravená ako typ zmluvy. Ak však účastníci dostatočne neurčia predmet svojich záväzkov, zmluva nie je uzavretá.*" Podstatné náležitosti licenčnej zmluvy uzavretej ako nepomenovanej zmluvy nie sú zákonom určené. Podľa zásady zmluvnej voľnosti sa preto obsah zmluvného záväzku ponecháva na vôli zmluvných strán, ktoré majú povinnosť, aby si podstatné náležitosti zmluvy o prevode obchodného tajomstva medzi sebou dôkladne dohodli. V druhej vete § 269 ods. 2 OBZ však zákonodarca určuje, že na platnosť nepomenovanej zmluvy sa vyžaduje *„dostatočné určenie*" predmetu zmluvy. To znamená, aby licenčná zmluva na využívanie obchodného tajomstva bola platná, predmet zmluvy – *obchodné tajomstvo* musí byť dostatočným spôsobom vymedzené. Nejasnosť, neurčitosť a nezrozumiteľnosť vymedzenia obchodného tajomstva ako predmetu zmluvy môže byť dôvodom neplatnosti zmluvy pre jej neurčitosť, prípadne môže viesť k súdnym sporom o určenie predmetu zmluvy.[8]

Vymedzenie obchodného tajomstva „dostatočne určitým spôsobom" však môže byť v praxi vzhľadom na špecifickú povahu obchodného tajomstva pomerne *problematické*. Táto problematickosť vyplýva najmä z toho, že obchodné tajomstvo je kategóriou dynamickou, obsahovo variabilnou a často previazanou s internými procesmi v danom podniku. Obsah obchodného tajomstva sa môže v priebehu krátkych časových úsekov meniť a aj samotná existencia obchodného tajomstva spočíva od viacerých objektívnych aj subjektívnych faktorov.[9]

Problém dostatočnej určitosti sa môže prejaviť v dvoch rovinách. *Na jednej strane* môže ísť o riziko príliš všeobecného vymedzenia obchodného tajomstva. Zmluvné formulácie typu „všetky informácie obchodnej povahy" alebo „akékoľvek tajné informácie týkajúce sa podnikania" môžu byť z pohľadu súdneho preskúmania nepresvedčivé. Ak absentuje bližšia špecifikácia (napr. kategórie údajov, projekty, databázy, technologické postupy), môže byť sporné, či adresát záväzku mohol objektívne vedieť, ktoré informácie tvoria predmet zmluvy o prevode obchodného tajomstva a ktoré nie. *Na druhej strane* aj príliš úzke vymedzenie obchodného tajomstva môže v praxi pri určení predmetu zmluvy predstavovať problém. Napríklad, ak je obchodné tajomstvo v zmluve vymedzené taxatívnym zoznamom

[8] Pozri k tomu: *„Na platné uzavretie tejto zmluvy sa vyžaduje, aby účastníci určili predmet svojich záväzkov s dostatočnou presnosťou. Inak zmluva nie je uzavretá*." SUCHOŽA, Jozef, HUSÁR, Ján a kol. Obchodné právo. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, s. 690.

[9] Z *objektívnej príčiny* môže obchodné tajomstvo zaniknúť napríklad v prípade, ak sa licencované informácie medzičasom stanú v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupné. *Subjektívnou príčinou* zániku obchodného tajomstva ako predmetu licencie je sprístupnenie informácií (napríklad zverejnenie informácií na výstave produktov). Pozri k tomu aj: KOUKAL, Pavel: Obchodní tajemství v novém občanském zákoníku. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno, 2013, č. 21, s. 467 – 475.

dokumentov alebo konkrétnych súborov, vzniká riziko, že novovzniknuté alebo modifikované informácie (napr. aktualizované algoritmy, nové alebo doplnené verzie databáz alebo iných údajov) do tejto definície už nebudú spadať. Keďže obchodné tajomstvo má často procesný a vývojový charakter, rigidné zmluvné vymedzenie nemusí reflektovať jeho reálnu podobu v čase reálneho prevodu práva.[10]
Dostatočné určenie obchodného tajomstva je dôležitou podmienkou pre platnosť zmluvy aj z toho dôvodu, že poskytovateľ licencie môže byť majiteľom viacerých obchodných tajomstiev súčasne, pričom predmetom licencie môže byť iba niektoré z nich. Vymedzenie obchodného tajomstva môže v praxi spočívať v jeho pomenovaní (napríklad „Unikátny technologický postup pri výrobe certifikovaných materiálov XY") a aspoň v stručnom opise. Pre platnosť zmluvy z dôvodu určitosti predmetu sa vzhľadom na „utajený" charakter predmetu zmluvy nebude vyžadovať, aby zmluva obsahovala presný opis informácií tvoriace obchodné tajomstvo (napríklad sa nevyžaduje kompletný opis výrobného postupu a kompletné zloženie materiálov). Zároveň treba zdôrazniť, že *zmluva nemôže „vytvoriť" obchodné tajomstvo tam, kde absentujú jeho zákonné znaky*.[11] Pri licencovaní obchodného tajomstva sa tiež bude uplatňovať rímska zásada *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet,* v zmysle ktorej poskytovateľ licencie nemôže na nadobúdateľa previesť viac práv, než má sám k dispozícii.

Licencovanie algoritmu ako obchodného tajomstva

Osobitný problém môže vznikať pri *algoritmoch* chránených ako obchodné tajomstvo.[12] Príliš všeobecné označenie predmetu licencie neposkytuje nadobúdateľovi istotu, čo vlastne nadobudol, no príliš podrobný opis môže, naopak, ohroziť utajenie algoritmu. Algoritmus je spravidla príliš abstraktný a neurčitý pojem na to, aby mohol byť bez ďalšieho považovaný za dostatočne individualizovaný

[10] Pozri k tomu aj: HAJN, Petr: Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2000, s. 329. K zvláštnostiam ochrany obchodného tajomstva v licenčných vzťahoch pozri bližšie: ČERNÝ, Michal. In: PILÍK, V., NOVÝ, D., ŠTENGLOVÁ, I. a kol.: Ochrana důvěrných informací v obchodním styku. Praha : C. H. Beck, 2024, s. 66.

[11] *„Označenie informácie ako obchodné tajomstvo nespočíva len v prejave vôle podnikateľov informáciu utajiť. V žiadnom prípade nestačí len dohoda zmluvných strán o tom, že určité informácie budú za predmet obchodného tajomstva považovať. Informácia môže byť za obchodné tajomstvo označená len vtedy, ak spĺňa všetky zákonné znaky obchodného tajomstva*." Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 8. apríla 2005, sp. zn. 3 Sž 16/2004.

[12] Bližšie k možnosti právnej ochrany algoritmu ako obchodného tajomstva sme sa venovali v samostatnou príspevku, preto sa danej téme nebudeme viac venovať. Pozri: KOPČOVÁ, Radka: Obchodné tajomstvo ako najlepší spôsob právnej ochrany pre algoritmy v podnikaní? In. Košické dni súkromného práva V. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024, s. 434.

predmet licenčnej zmluvy.[13] Napriek problému neurčitosti bývajú algoritmy v praxi často predmetom licenčných vzťahov. Dôvodom je ich značná hospodárska hodnota (najmä pri softvéroch, umelej inteligencii, odporúčacích systémoch, vyhľadávacích mechanizmoch či analytických nástrojoch). Licencia sa však spravidla neposkytuje k „algoritmu" ako abstraktnej myšlienke, ale *ku konkrétnej implementácii algoritmu* (k zdrojovému kódu, modelu, databáze, technickej dokumentácii alebo k súvisiacemu know-how, chráneného ako obchodné tajomstvo).[14] V obchodnej praxi odporúčame použiť formuláciu, podľa ktorej poskytovateľ udeľuje licenciu „na používanie softvérového riešenia implementujúceho algoritmus" alebo „na využívanie know-how spočívajúceho v algoritme a jeho technickej implementácii". Tým sa odstráni problém, že samotný algoritmus ako matematický postup nie je dostatočne určitý.

Obchodné tajomstvo ako spôsobilý predmet licenčnej zmluvy na predmety priemyselného vlastníctva

Hoci licenčná zmluva na využívanie obchodného tajomstva je spravidla v praxi uzatváraná ako *nepomenovaná zmluva* (§ 269 ods. 2 OBZ), nie je vylúčené, aby zmluvné strany tento záväzok podriadili právnemu režimu licenčnej zmluvy na predmety priemyselného vlastníctva, ktorá je ako samostatný zmluvný typ upravená v ustanoveniach § 508 až 515 OBZ. Podľa § 508 ods. 1 OBZ: *„Licenčnou zmluvou na predmety priemyselného vlastníctva oprávňuje poskytovateľ nadobúdateľa v dojednanom rozsahu a na dojednanom území na výkon práv z priemyselného vlastníctva (ďalej len ‚právo') a nadobúdateľ sa zaväzuje na poskytovanie určitej odplaty alebo inej majetkovej hodnoty.*" Ako vyplýva zo samotného pomenovania tejto zmluvy, licenčná zmluva na predmety priemyselného vlastníctva nie je koncipovaná ako všeobecná licenčná zmluva k akýmkoľvek výsledkom tvorivej duševnej činnosti. Jej *predmetom* môžu byť iba tie nehmotné statky, ktoré sa podľa tradičného delenia práv duševného vlastníctva zaraďujú do kategórie práv priemyselného vlastníctva.[15] Ide o tie priemyselné práva, pre ktoré je charakteristický ich dominantný

[13] V odbornej literatúre sa zdôrazňuje, že „algoritmus" sám osebe spravidla nespĺňa požiadavku dostatočnej určitosti predmetu licencie, keďže ide o abstraktný pojem, ktorý môže označovať matematický postup, softvérový kód, model, dáta alebo súvisiace know-how. Predmet licencie preto musí byť konkretizovaný prostredníctvom jeho implementácie, technickej dokumentácie alebo iného identifikovateľného nositeľa. Pozri k tomu napr.: CONTRERAS, Jorge L.: Intellectual Property Licensing and Transactions Theory and Practice. Cambridge University Press, 2022, s. 121 – 420. https://doi.org/10.1017/9781009049436.

[14] Pozri k tomu: FOSS-SOLBREKK, Katarina: Three routes to protecting AI systems and their algorithms under IP law: The good, the bad and the ugly, Journal of Intellectual Property Law & Practice, roč. 16, č. 3, 2021, s. 247–258, https: //doi.org/10.1093/jiplp/jpab033.

[15] K systému delenia práv duševného vlastníctva pozri bližšie: ADAMOVÁ, Zuzana: Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava: TINCT, 2020, s. 58.

hospodársky význam.[16] Zastávame názor, že obchodné tajomstvo ako netradičný typ duševného vlastníctva možno v systéme práv duševného vlastníctva na Slovensku zaradiť do kategórie práv priemyselného vlastníctva.[17] Potvrdzuje to uznesenie Ústavného súdu SR z 18. septembra 2014, sp. zn. II. ÚS 559/2014-9: *„Právna úprava obchodného tajomstva obsiahnutá v § 17 Obch. zák. priradila obchodné tajomstvo k tzv. priemyslovým právam.*" Obchodné tajomstvo preto predstavuje *spôsobilý predmet* licenčnej zmluvy na predmety priemyselného vlastníctva podľa § 508 až 515 OBZ.[18]

Licenčná zmluva, ktorou sa udeľuje právo na využívanie obchodného tajomstva podľa § 508 a nasl. OBZ, musí byť vždy uzatvorená v *písomnej forme*. Nedodržanie písomnej formy licenčnej zmluvy má podľa § 508 ods. 2 OBZ za následok jej absolútnu neplatnosť. Pokiaľ ide o *náležitosti licenčnej zmluvy na využívanie obchodného tajomstva*, v Európe sa vo všeobecnosti najčastejšie používa licenčná zmluva v *stručnejšej podobe*, ktorá okrem označenia zmluvných strán obsahuje vymedzenie predmetu zmluvy (v tomto prípade obchodné tajomstvo), jasné stanovenie práv a povinností oboch strán, druhy a výšku poplatkov spojených s licencovaním (z angl. *licencing fee*), prípadne inej majetkovej hodnoty, a záverečné a prechodné ustanovenia. Pre tuzemské licencie odporúča Čada používať tieto európske typy licenčných zmlúv a v praxi nevidí dôvod prekladať rôzne zahraničné vzory licenčných zmlúv, ktoré často vychádzajú z iných právnych tradícií a z iného pozitívneho práva.[19]

---

[16] Pozri: KUBÍČEK, Pavol, ŠKRINÁR, Alexander, NEVOLNÁ, Zuzana, KOPČOVÁ, Radka, ĎURICA, Milan: Obchodné právo. 4. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2025, s. 365 a nasl.; ČADA, Karel, KNÍŽEK, Milan: Průmyslové vlastnictví a licence v tržním hospodářství. Vyd. 2. Praha : Úřad průmyslového vlastnictví ČR, 1997, s. 162.

[17] Porovnaj: viacerí autori na Slovensku nezaraďujú obchodné tajomstvo do systému práva duševného vlastníctva, a vôbec do systému práva priemyselného vlastníctva. Napríklad Vojčík v otázke začlenenia obchodného tajomstva do systému práv duševného vlastníctva uvádza nasledovné: *„V spojitosti s problematikou práva duševného vlastníctva sa treba zmieniť aj o právach súvisiacich s právom duševného vlastníctva, pretože ich vzájomná súvislosť je značná.*" VOJČÍK, Peter a kol.: Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 33 - 36.

[18] Bližšie k zaradeniu obchodného tajomstva do systému práv duševného vlastníctva pozri: *„Z hlediska povahy tohoto práva, systematicky řazeného mezi jiná průmyslová práva, ale které je klasifikováno spolu s jinými právy náležejícími k podniku a sloužícími podnikáni jako jedna ze složek obchodního majetku, jde o právo s absolútnimi účinky (působí erga omnes).*" JEŽEK, Jiří. in: ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 5. vyd. Praha, C. H. Beck 2007, s. 589. Pozri tiež: SCHOVSBO, Jens Hemmingsen, RIIS, Thomas: To Be and Not to Be an IPR – The Protection of Trade Secrets in the EU. University of Copenhagen Faculty of Law : Legal Studies Research Paper Series, č. 71, 2019; LEMLEY, Mark A.: The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. Stanford Law Review, roč. 61, s. 311, 2008.

[19] ČADA, Karel. In: HORÁČEK, Roman, ČADA, Karel, HAJN, Petr: Práva k průmyslovému vlastnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 329.

Podstatnými náležitosťami licenčnej zmluvy podľa § 508 a nasl. OBZ, ktorou sa udeľuje právo na využívanie obchodného tajomstva, sú:

a) určenie predmetu zmluvy (obchodného tajomstva) a jeho špecifikácia

b) určenie rozsahu využívania obchodného tajomstva, vrátanie vymedzenia územia, na ktorom sa obchodné tajomstvo bude využívať

c) určenie odplaty alebo inej majetkovej hodnoty za využívanie obchodného tajomstva.

Toto ustanovenie má kogentný charakter. Ak však niektorá alebo niektoré z uvedených podstatných častí licenčnej zmluvy budú absentovať, táto skutočnosť *nemusí mať nevyhnutne za následok absolútnu neplatnosť zmluvy pre jej neurčitosť*. V prípade nedostatočného určenia podstatných častí zmluvy bude potrebné prejavy vôle oboch strán posudzovať v každom prípade veľmi individuálne, pričom bude potrebné rešpektovať špecifickú povahu predmetu zmluvy, ktorým je obchodné tajomstvo (ako príklad možno uviesť pomerne náročné objektívne určenie „zvyčajnej" hodnoty obchodného tajomstva, ktoré môže byť v zmluve zadefinované len všeobecne z dôvodu čo najvyššej miery zachovania tajnosti týchto informácií).[20]

Čo prinesie rekodifikácia?

V rámci *očakávanej* rekodifikácie súkromného práva na Slovensku zákonodarca plánuje právnu úpravu licenčnej zmluvy zjednotiť súhrnne do šiesteho oddielu nového Občianskeho zákonníka.[21] Základným východiskom právnej úpravy licenčnej zmluvy v novom Občianskom zákonníku je, že dochádza k zjednoteniu právnej úpravy, dnes roztrieštenej v § 65 a nasl. Autorského zákona a v Obchodnom zákonníku (§ 508 a nasl.) Podľa navrhovaného znenia ustanovenia § 1181 NOZ: *„Licenčnou zmluvou oprávňuje poskytovateľ nadobúdateľa v dohodnutom rozsahu a na dohodnutom území na výkon práva z duševného vlastníctva (licencia), a nadobúdateľ sa zaväzuje, ak nie je dohodnuté inak, zaplatiť odmenu.*" V tretom oddiele tejto časti nového Občianskeho zákonníka sa upravujú „Osobitné ustanovenia o licenčnej zmluve na predmety priemyselného vlastníctva", ktoré *obsahovo preberajú ustanovenia § 508 až 515 OBZ.*[22]

Vo vzťahu k licencovaniu obchodného tajomstva môže vyvolávať interpretačné pochybnosti navrhované znenie ustanovenia § 1213 NOZ, v ktorom sa uvádza:

[20] Bližšie k tomu pozri aj komentár k § 508 OBZ: JANÁČ, Viliam. In. OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník. Veľký komentár. II. zväzok. 2 vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2022, s. 928;

[21] Pozri k tomu: Návrh nového Občianskeho zákonníka (Legislatívny proces č. LP/2025/486). Dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb> (cit. dňa 8.4.2026). Ďalej len „návrh nového Občianskeho zákonníka".

[22] Pozn. autorky: čísla paragrafového znenia aj obsah ustanovení v návrhu nového Občianskeho zákonníka sa v rámci legislatívneho procesu môžu ešte zmeniť.

„Licencia k predmetu priemyselného vlastníctva nadobúda právne účinky voči tretím osobám zápisom do registra." (Ide o nové znenie navrhovaného ustanovenia, ktoré súčasná právna úprava licenčnej zmluvy podľa § 508 až § 515 OBZ nepozná).[23] Takáto formulácia je však typická pre licencie k formálnym právam priemyselného vlastníctva, akými sú najmä patenty, úžitkové vzory, dizajny alebo ochranné známky, pri ktorých sa uplatňuje registračný princíp, pričom zápis licenčnej zmluvy do príslušného registra má význam najmä z hľadiska účinkov voči tretím osobám a právnej istoty v právnych vzťahoch. Takáto formulácia navrhovaného ustanovenia *však nie je bez ďalšieho použiteľná v prípade obchodného tajomstva.* Keďže neexistuje verejný register obchodných tajomstiev, nie je tak ani možné viazať účinky licencie voči tretím osobám na takýto zápis. Táto skutočnosť však automaticky neznamená, že obchodné tajomstvo nemôže byť predmetom licenčnej zmluvy. Rozdiel oproti licenciám k registrovaným právam priemyselného vlastníctva spočíva predovšetkým v tom, že účinky licencie k obchodnému tajomstvu sa prejavujú predovšetkým *inter partes*, teda medzi zmluvnými stranami. Tretie osoby spravidla nemajú možnosť dozvedieť sa o existencii licencie prostredníctvom verejného registra, a preto je ochrana práv z takejto licencie založená najmä na zmluvných záväzkoch, povinnosti zachovávať mlčanlivosť a na všeobecnej právnej ochrane obchodného tajomstva. Z uvedeného vyplýva, že hoci právna úprava licenčných zmlúv na predmety priemyselného vlastníctva vychádza z registračného princípu typického pre formálne práva priemyselného vlastníctva, jej aplikácia na obchodné tajomstvo si bude vyžadovať určité prispôsobenie. Právny režim licencovania obchodného tajomstva bude preto v praxi viac založený na zmluvnej autonómii strán, než na verejnoprávnych evidenčných mechanizmoch.

Záver

Slovenský právny poriadok nevylučuje licencovanie obchodného tajomstva, hoci preň neposkytuje osobitnú a jednoznačnú právnu úpravu. V aplikačnej praxi preto prichádzajú do úvahy dva základné spôsoby: uzatvorenie *nepomenovanej zmluvy* podľa § 269 ods. 2 OBZ vychádzajúc z všeobecnej zásady zmluvnej voľnosti alebo využitie právneho režimu *licenčnej zmluvy na predmety priemyselného vlastníctva* podľa §508 až § 515 OBZ. V kontexte využitia druhej možnosti zastávame názor, že obchodné tajomstvo je podľa slovenského právneho poriadku predmetom priemyselného vlastníctva, a tak predstavuje *spôsobilý predmet* tohto zmluvného typu. Tento názor opierame najmä o ústavnoprávny výklad (podľa uznesenia Ústavného súdu SR z 18. septembra 2014, sp. zn. II. ÚS 559/2014-9: *„Právna úprava obchodného tajomstva obsiahnutá v § 17 Obch. zák. priradila obchodné tajomstvo k tzv. priemyslovým právam.*")

[23] Ibid.

Ani jeden z uvedených prístupov však neodstraňuje základný problém, ktorý sprevádza zmluvné nakladanie s obchodným tajomstvom, a tou je požiadavka *dostatočnej určitosti predmetu zmluvy*. Problematickosť vyplýva najmä z toho, že obchodné tajomstvo je kategóriou dynamickou, obsahovo variabilnou a často previazanou s internými procesmi v danom podniku. Práve pri vymedzení predmetu licenčnej zmluvy, ktorou sa udeľuje súhlas na využívanie obchodného tajomstva, vzniká osobitný paradox. Poskytovateľ má záujem udeliť licenciu a umožniť nadobúdateľovi využívať určitú skutočnosť, zároveň však potrebuje zachovať jej utajenie, pretože práve to je podmienkou existencie obchodného tajomstva. Čím podrobnejšie je preto predmet licencie v zmluve opísaný, tým väčšie je riziko oslabenia alebo dokonca zániku právnej ochrany obchodného tajomstva. Naopak, ak je opis príliš všeobecný, môže vzniknúť pochybnosť, či bol predmet licencie určený dostatočne určito.

Táto vnútorná tenzia medzi požiadavkou dostatočne určitého vymedzenia obchodného tajomstva na jednej strane a potrebou zachovať jeho utajenie na druhej strane sa obzvlášť výrazne prejavuje pri moderných formách obchodného tajomstva, akými sú algoritmy, softvérové modely či systémy umelej inteligencie. Práve pri algoritmoch sa ukazuje, že samotné označenie „algoritmus" je spravidla príliš abstraktné na to, aby mohlo bez ďalšieho predstavovať dostatočne individualizovaný predmet licencie, a zároveň príliš hodnotné na to, aby bolo možné jeho obsah v zmluve vymedziť bez rizika straty jeho právnej ochrany.

Súd by v takom prípade pravdepodobne nevychádzal iba zo samotného názvu licenčnej zmluvy alebo všeobecného označenia predmetu licencie, ale skúmal by, či bolo možné z obsahu zmluvy, jej príloh, technickej dokumentácie, komunikácie strán alebo ustálenej obchodnej praxe spoľahlivo zistiť, aké konkrétne informácie mali byť predmetom licencie. Samotné označenie typu „know-how", „algoritmus", „výrobný postup" alebo „obchodné tajomstvo spoločnosti" spravidla nebude postačovať. Ak však zmluva odkazuje na prílohu zmluvy, technickú dokumentáciu, konkrétnu verziu softvéru, databázu alebo inú doložku k zmluve obsahujúcu opis obchodného tajomstva, možno požiadavku určitosti považovať za splnenú aj bez toho, aby bol celý obsah obchodného tajomstva priamo uvedený v samotnom texte licenčnej zmluvy.

Pri licencovaní obchodného tajomstva preto za najvhodnejšie riešenie možno považovať viacúrovňové vymedzenie obchodného tajomstva. To znamená, v samotnej zmluve by sa mal vymedziť predmet zmluvy všeobecnejšie a detailná špecifikácia by mala byť ponechaná v samostatnej prílohe, ku ktorej má prístup iba nadobúdateľ. Takýto prístup umožňuje súčasne splniť požiadavku dostatočne určitého vymedzenia predmetu licenčnej zmluvy a zároveň zachovať tajnú povahu ako podstatný znak obchodného tajomstva (podľa poslednej časti druhej vety

ustanovenia § 17 ods. 1 OBZ: *„…majiteľ obchodného tajomstva zodpovedajúcim spôsobom ich utajenie zabezpečuje."*).
Ak by bola v rámci *rekodifikácie* prijatá formulácia § 1213 Návrhu nového Občianskeho zákonníka, podľa ktorého: *„Licencia k predmetu priemyselného vlastníctva nadobúda právne účinky voči tretím osobám zápisom do registra*.", vyvolalo by to pri obchodnom tajomstve *zásadný problém*. Obchodné tajomstvo totiž zo svojej povahy nie je zapisovaným právom a neexistuje register obchodných tajomstiev ani register licencií k nim. Takéto ustanovenie by preto bolo možné bez väčších ťažkostí aplikovať na iné predmety priemyselného vlastníctva (ako napríklad patenty, ochranné známky či dizajny), nie však na obchodné tajomstvo. V aplikačnej praxi by vznikla právna neistota, či vôbec môže takáto licencia k obchodnému tajomstvu nadobudnúť účinky voči tretím osobám, keďže podmienku zápisu nemožno splniť. Striktný výklad zákona by mohol viesť až k záveru, že licencia k obchodnému tajomstvu síce zaväzuje zmluvné strany, ale nemá žiadne externé účinky voči tretím osobám. Takýto záver by však bol zjavne neprimeraný, pretože zákonodarca by tým znevýhodňoval obchodné tajomstvo oproti iným právam priemyselného vlastníctva iba z dôvodu, že tento nehmotný statok nepodlieha registrácii.
Práve preto by sa v prípade prijatia tohto ustanovenia javilo ako vhodnejšie a právne bezpečnejšie licencovať obchodné tajomstvo v režime nepomenovanej zmluvy podľa § 269 ods. 2 OBZ. Nepomenovaná zmluva nie je viazaná na režim registračného princípu a umožňuje stranám upraviť vznik, rozsah aj účinky licencie autonómne podľa zásady zmluvnej voľnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. ADAMOVÁ, Zuzana: Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava: TINCT, 2020, 224 s. ISBN 978-80-9735-440-4.
2. CONTRERAS, Jorge L.: Intellectual Property Licensing and Transactions Theory and Practice. Cambridge University Press, 2022, s. 121 – 420. https://doi.org/10.1017/9781009049436.
3. ČADA, Karel: Obchodní tajemství a know how, I. vydání, Praha: Úřad průmyslového vlastnictví, 1997. 213 s. ISBN 80-8510-067-3.
4. ČADA, Karel, KNÍŽEK, Milan: Průmyslové vlastnictví a licence v tržním hospodářství. Vyd. 2. Praha : Úřad průmyslového vlastnictví ČR, 1997, s. 162. ISBN 80-8510-066-5.
5. ELIÁŠ, Karel, BEJČEK, Josef, HAJN, Petr, JEŽEK, Jiří. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 5. vyd. Praha, C. H. Beck 2007, 610 s. ISBN 978-80-7179-583-4.

6. FOSS-SOLBREKK, Katarina: Three routes to protecting AI systems and their algorithms under IP law: The good, the bad and the ugly, Journal of Intellectual Property Law & Practice, roč. 16, č. 3, 2021, s. 247–258, https: //doi.org/10.1093/jiplp/jpab033.
7. HAJN, Petr: Soutěžní chování a právo proti nekalé soutěži. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 329 s. ISBN 80-2102-282-5.
8. HORÁČEK, R., ČADA, K., HAJN, P. Práva k průmyslovému vlastnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011. 480 s. ISBN 978-80-7400-417-9.
9. HULL, John. Trade secret licensing: the art of the possible. Journal of Intellectual Property Law & Practice, roč. 4, č. 3, 2009, s. 203–212. https://doi.org/10.1093/jiplp/jpn251.
10. KOUKAL, P. Obchodní tajemství v novém občanském zákoníku. In: Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, č. 21, 2013, s. 467 – 475.
11. KUBÍČEK, P., ŠKRINÁR, A., NEVOLNÁ, Z., KOPČOVÁ, R., ĎURICA, M. Obchodné právo. 4. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2025. 450 s. ISBN 978-80-7380-987-4.
12. LEMLEY, Mark A.: The Surprising Virtues of Treating Trade Secrets as IP Rights. Stanford Law Review, roč. 61, s. 311, 2008.
13. Návrh nového Občianskeho zákonníka (Legislatívny proces č. LP/2025/486). Dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb> (cit. dňa 8.4.2026).
14. OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár, I. zväzok, druhé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022. 3704 s. ISBN 978-80-5710-436-0.
15. PILÍK, V., NOVÝ, D., ŠTENGLOVÁ, I. a kol.: Ochrana důvěrných informací v obchodním styku. Praha : C. H. Beck, 2024. 238 s. ISBN 978-80-7400-968-6.
16. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 8. apríla 2005, sp. zn. 3 Sž 16/2004.
17. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 18. júna 2020, sp. zn. 3Cob/97/2019.
18. SCHOVSBO, Jens Hemmingsen, RIIS, Thomas: To Be and Not to Be an IPR – The Protection of Trade Secrets in the EU. University of Copenhagen Faculty of Law : Legal Studies Research Paper Series, č. 71, 2019
19. SUCHOŽA, Jozef, HUSÁR, Ján a kol.: Obchodné právo. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009, 1100 s. ISBN 978-80-8078-290-0.
20. ŠTEVČEK, Marek. et al.: Občiansky zákonník I Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, 3344 s. ISBN 978-80-7400-770-5.
21. VOJČÍK, Peter a kol.: Právo duševného vlastníctva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 495 s. ISBN 978-80-7380-373-5.
22. World Intellectual Property Organization: WIPO Guide to Trade Secrets and Innovation. Geneva: WIPO, 2024. Bližšie pozri: DOI: 10.34667/tind.49735.
23. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Radka Kopčová, PhD. LL.M.
radka.kopcova@gmail.com
Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave
ORCID: 0009-0000-0930-4543

Sekcia správneho práva

„Nové formy činnosti vo verejnej správe“

DIGITÁLNY DENNÍK BUDOVY A JEHO VYUŽITIE V RÁMCI POSUDZOVANIA ENERGETICKEJ HOSPODÁRNOSTI BUDOV[1]

DIGITAL BUILDING LOG AND ITS USE IN ASSESSING THE ENERGY EFFICIENCY OF BUILDINGS

Tomáš Garžík[2]

Abstrakt: Tento príspevok sa zaoberá digitálnym denníkom budovy a jeho využitím v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budov. Cieľom tohto príspevku je vymedzenie digitálneho denníka budovy a predstavenie jeho uplatnenia ako nástroja využiteľného v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budov na Slovensku. Digitálny denník budovy predstavuje súhrn dát týkajúcich sa rozličných ukazovateľov energetickej hospodárnosti budovy. Jeho uplatnenie spolu s inými nástrojmi v súvislosti s posudzovaním energetickej hospodárnosti budovy môže byť okrem poskytnutia celistvého obrazu o rôznych energetických ukazovateľoch aj v rámci prediktívnej údržby budovy, čo môže mať priaznivý dopad na predchádzanie energetickým stratám a včasné odhalenie poruchových energetických komponentov v konkrétnej budove.

Kľúčové slová: digitálny denník budovy, energetická hospodárnosť budov, energetické právo, energetický certifikát, prediktívna údržba.

Abstract: This paper examines the digital building log and its application in the assessment of building energy performance. The aim of this paper is to define the digital building log and present its application as a tool usable in the assessment of energy efficiency of buildings in Slovakia. The digital building log represents a summary of data related to various indicators of a building's energy efficiency. Its application in the context of assessing a building's energy performance can, in addition to providing a comprehensive picture of various energy indicators, also be utilized within the framework of predictive building maintenance, which can have a positive impact on preventing energy losses and the timely detection of faulty energy components in a specific building.

Key words: digital building log, energy efficiency of buildings, energy law, energy certificate, predictive maintenance.

[1] Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-24-0543.

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Budovy sú zodpovedné za približne polovicu emisií jemných tuhých častíc v rámci Európskej únie (ďalej len „EÚ"), ktoré spôsobujú predčasné úmrtia a choroby. Zlepšenie energetickej hospodárnosti budov môže a malo by súčasne znížiť emisie znečisťujúcich látok v súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 zo 14. decembra 2016 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie, ktorou sa mení smernica 2003/35/ES a zrušuje smernica 2001/81/ES.[3] Prostriedkom na dosiahnutie daného je okrem iného aj posudzovanie energetickej hospodárnosti budov.

V súčasnej dobe môžeme zaznamenať snahu o čo najprecíznejšie a najkomplexnejšie posúdenie energetickej hospodárnosti budov. Dané je ovplyvnené viacerými faktormi, no predovšetkým požiadavkou šetrného, resp. hospodárneho využívania energetických zdrojov. V rámci procesu posudzovania energetickej hospodárnosti budov môže byť využitá široká škála nástrojov. Za jeden z takýchto nástrojov možno označiť aj digitálny denník budovy (ďalej len „DDB").

Cieľom tohto príspevku je vymedzenie DDB a predstavenie jeho uplatnenia ako nástroja využiteľného v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budov na Slovensku. Na dosiahnutie tohto cieľa boli použité nasledujúce vedecké metódy skúmania: analýza, komparácia, dedukcia, indukcia a syntéza.

Vymedzenie DDB

Vymedzenie DDB nachádzame v Smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1275 z 24. apríla 2024 o energetickej hospodárnosti budov (prepracované znenie) (ďalej len „Smernica o energetickej hospodárnosti budov").

Vo všeobecnej rovine sú smernice súčasťou sekundárneho práva EÚ. Obsah smernice, na rozdiel od nariadení, sa v zásade stáva záväzným až jeho transponovaním do konkrétneho právneho poriadku členského štátu EÚ.[4] V prípade smerníc je podstatné, aby bol transponovaním dosiahnutý účel, resp. cieľ smernice, pričom spôsoby dosiahnutia tohto cieľa, resp. cieľov sú ponechané na jednotlivé členské štáty EÚ.

V čl. 2 ods. 41 Smernice o energetickej hospodárnosti budov je ustanovené, že DDB je *„[...] spoločná databáza všetkých relevantných údajov o budove vrátane údajov týkajúcich sa energetickej hospodárnosti, ako sú energetické certifikáty, pasporty obnovy budov a indikátory inteligentnej pripravenosti, ako aj údajov týkajúcich sa GWP počas životného cyklu, ktorá uľahčuje informované rozhodovanie a výmenu informácií*

[3] Bod 10 recitálu Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1275 z 24. apríla 2024 o energetickej hospodárnosti budov (prepracované znenie).

[4] VRABKO, Marián: Pramene správneho práva. In: VRABKO, Marián a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025. s. 49.

v sektore stavebníctva a medzi vlastníkmi a užívateľmi budov, finančnými inštitúciami a verejnými subjektmi;".

Na základe citovaného vymedzenia DDB môžeme uviesť, že ide v zjednodušenej rovine o súhrn dát týkajúcich sa rôznych ukazovateľov energetickej hospodárnosti budovy. Zároveň má DDB slúžiť na jednoduchšie rozhodovanie a výmenu informácií v sektore stavebníctva a medzi vlastníkmi a užívateľmi budov, finančnými inštitúciami a verejnými subjektmi.

Energetický certifikát budovy predstavuje certifikát uznávaný členským štátom EÚ alebo ním určenou právnickou osobou, ktorý uvádza energetickú hospodárnosť budovy alebo jednotky budovy vypočítanú v súlade s metodikou ustanovenou podľa čl. 4 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.[5] Podľa § 5 ods. 1 zákona č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o energetickej hospodárnosti budov") sa energetickou certifikáciou budova zatrieďuje do energetickej triedy, pričom základom energetickej certifikácie je výpočet a kategorizácia budov. Súčasne platí, že osvedčením o vykonanej energetickej certifikácii je energetický certifikát.[6]

Pasport obnovy budovy je cestovná mapa hĺbkovej obnovy budovy prispôsobená určitej budove v maximálnom počte krokov, ktorou sa signifikantne zlepší jej energetická hospodárnosť.[7]

Smernice o energetickej hospodárnosti budov poukazuje na vzájomnú naviazanosť energetického certifikátu a pasportu obnovy budovy, keďže *„[e]xistujú určité synergie medzi pasportami obnovy budov a energetickými certifikátmi, najmä pokiaľ ide o posúdenie súčasnej hospodárnosti budovy a odporúčania na jej zlepšenie. S cieľom využiť tieto synergie a znížiť náklady vlastníkov budov by členské štáty mali mať možnosť umožniť, aby pasport obnovy budovy a energetický certifikát vypracoval spoločne ten istý expert a aby sa vydávali spoločne. V prípade takéhoto spoločného vypracovania a vydania by pasport obnovy budovy mal nahradiť odporúčania uvedené v energetickom certifikáte. Naďalej by však malo byť možné získať energetický certifikát bez pasportu obnovy budovy*."[8]

Členské štáty EÚ majú do 29. mája 2026 zaviesť systém pasportov obnovy budov založený na spoločnom rámci stanovenom v prílohe VIII. Smernice o energetickej hospodárnosti budov.[9] Systém pasportov obnovy majú vlastníci budov a jednotiek budov využívať dobrovoľne, pokiaľ sa členský štát EÚ nerozhodne zaviesť ho ako povinný.[10] Pasport obnovy budovy má byť vydaný v digitálnom formáte vhodnom na

[5] Čl. 2 ods. 30 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.
[6] Prvá veta § 7 ods. 1 Zákona o energetickej hospodárnosti budov.
[7] Čl. 2 ods. 19 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.
[8] Bod 43 recitálu Smernice o energetickej hospodárnosti budov.
[9] Čl. 12 ods. 1 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.
[10] Čl. 12 ods. 2 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

tlač kvalifikovaným alebo certifikovaným expertom po návšteve na mieste.[11] Zároveň majú členské štáty EÚ zabezpečiť, aby bol pasport obnovy budovy uložený alebo prístupný v DDB, ak je digitálny denník vytvorený.[12]

Skratka „GWP" zmienená v čl. 2 ods. 41 Smernice o energetickej hospodárnosti budov v rámci vymedzenia DDB je skratkou pre potenciál globálneho otepľovania (global warming potential), pričom *„[...] počas celého životného cyklu budovy ukazuje celkový príspevok budovy k emisiám, ktoré vedú k zmene klímy. Spája emisie skleníkových plynov obsiahnuté v stavebných výrobkoch s priamymi a nepriamymi emisiami z fázy používania. Požiadavka vypočítať GWP počas životného cyklu nových budov je preto prvým krokom k väčšiemu zohľadneniu hospodárnosti budov počas celého životného cyklu a obehového hospodárstva*."[13] GWP počas životného cyklu je teda ukazovateľ, na základe ktorého sa majú kvantifikovať potenciálne príspevky budovy ku globálnemu otepľovaniu počas jej celého životného cyklu.[14]

Sumárne môžeme uviesť, že DDB obsahuje údaje o budove a ďalšie informácie, ktoré sa využívajú na vytváranie hodnoty alebo prínosu počas celého životného cyklu budovy pre rôzne zainteresované strany. V oboch ohľadoch možno DDB využívať ako samostatný nástroj, avšak v ideálnom prípade je navrhnutý tak, aby bol využívaný spolu s inými nástrojmi, ako sú certifikáty budov, certifikáty energetickej hospodárnosti alebo pasporty obnovy budov. DDB môže údaje vyplývajúce z týchto „nosičov" buď priamo uchovávať, alebo môžu slúžiť ako „brána" k využitiu iných databáz. Zároveň môžu disponovať už zabudovanými funkciami, či naopak môžu spolupracovať s inými nástrojmi s cieľom poskytnúť dodatočné funkcionality.[15]

V rámci slovenského právneho poriadku zatiaľ nenachádzame explicitné zakotvenie DDB, na rozdiel napríklad od energetického certifikátu.[16] V § 4b ods. 2 písm. d) Zákona o energetickej hospodárnosti budov však nachádzame v súvislosti s Národným plánom zameraným na zvyšovanie počtu budov s takmer nulovou potrebou energie zmienku o ďalších nástrojoch a opatreniach na urýchlenie zvyšovania energetickej hospodárnosti budov a na ich prechod na budovy s takmer nulovou potrebou energie.

DDB je potrebné odlišovať od stavebného denníka, ktorý je *„[...] dokumentačným záznamom postupu stavebných prác od prevzatia staveniska do úplného dokončenia*

[11] Čl. 12 ods. 4 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

[12] Čl. 12 ods. 8 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

[13] Bod 9 recitálu Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

[14] Čl. 2 ods. 25 Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

[15] KORONEN, Carolina, GOKARAKONDA, Sriraj: Unlocking the potential of digital building logbooks for a climate-neutral building stock. Demo Blog. 2024. s. 1. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2024/10/DemoBLog-policy-factsheet-WEBSept-2024-1.pdf .

[16] K tomu pozri bližšie § 5 a nasl. Zákona o energetickej hospodárnosti budov.

stavebných prác a odovzdania a prevzatia stavby. Stavebný denník sa vedie spravidla v elektronickej podobe; ak ide o súbor stavieb, stavebný denník sa vedie samostatne pre každú stavbu."[17]

Takisto je nutné rozlišovať DDB a digitálny pas stavebného výrobku, ktorého obsahové špecifikácie nachádzame v čl. 76 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/3110 z 27. novembra 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá uvádzania stavebných výrobkov na trh a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 305/2011.[18] I. Sloboda v súvislosti s digitálnym pasom stavebného výrobku uvádza, že *„[h]lavným účelom pasu je umožniť poskytovanie informácií, ktoré musí výrobca dodať spolu so stavebným výrobkom v elektronickej forme. Práve vďaka údajom obsiahnutým v digitálnom pase výrobku budú mať fyzické, ako aj právnické osoby možnosť zohľadniť pri výbere jednotlivých materiálov ich technické špecifikácie, napríklad vo vzťahu k udržateľnosti budúcich stavieb.*"[19]

V zjednodušenej rovine digitálny pas stavebného výrobku obsahuje údaje o tom, z akých materiálov pozostáva konkrétna stavba (a aké majú vlastnosti) a DDB má obsahovať komplexné dáta vypovedajúce o stave energetickej hospodárnosti konkrétnej budovy. Dané však neznamená, že by sa tieto dva nástroje nemohli navzájom dopĺňať a byť navzájom naviazané. Totižto, DDB funguje ako centrálne úložisko, resp. databáza pre celú budovu (stavbu). Digitálny pas stavebného výrobku je zase zdrojom detailných údajov pre jednotlivé komponenty a ich špecifikáciu, čo môže uľahčiť výpočet celkovej environmentálnej „stopy" budovy. DDB môže tak vďaka integrovaniu dát z digitálneho pasu stavebného výrobku obsahovať komplexnú informáciu o energetickej hospodárnosti konkrétnej budovy.

DDB môže byť obzvlášť užitočný v prípadoch, keď je projektová dokumentácia budovy zastaraná alebo nedostupná. DDB je koncipovaný tak, aby získaval informácie nielen pre facility manažérov, ale aj pre vlastníkov, klientov a nájomcov, čím umožňuje lepšie rozhodovanie pri údržbe, renovácii a projektoch rekonštrukcie

[17] Ustanovenie § 10 ods. 2 zákona č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

[18] K tomu, čo má obsahovať digitálny pas stavebného výrobku pozri bližšie čl. 76 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/3110 z 27. novembra 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá uvádzania stavebných výrobkov na trh a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 305/2011.

[19] SLOBODA, Igor: Digitálny pas stavebného výrobku – novinka v uvádzaní stavebných výrobkov na trh podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 2024/3110. In: Expert pre stavebné úrady, Roč. V., č. 2, 2025, s. 3. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/399952557_Digitalny_pas_stavebneho_vyrobku__novinka_v_uvadzani_stavebnych_vyrobkov_na_trh_podla_nariadenia_Europskeho_parlamentu_a_Rady_20243110 .

prostredníctvom poskytovania kritických údajov o budove, ako aj hodnotení jej energetickej hospodárnosti a nákladov na životný cyklus.[20]

Využitie DDB v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budovy

Súčasná fáza energetickej politiky sa sústreďuje na integráciu obnoviteľných zdrojov a zvyšovanie energetickej efektívnosti. Tento trend bol urýchlený nestabilitou cien komodít a stúpajúcou spotrebou, čo podnietilo masívne investície do inovácií v týchto oblastiach. Legislatívny základ pre túto transformáciu začala Európska únia cielene budovať koncom prvého desaťročia 21. storočia.[21]

Efektívne nakladanie s obnoviteľnými zdrojmi energie vo svojej podstate súvisí aj s procesom posudzovania energetickej hospodárnosti budov. Podľa § 3 ods. 1 Zákona o energetickej hospodárnosti budov predstavuje energetická hospodárnosť množstvo energie potrebnej na splnenie všetkých energetických potrieb súvisiacich s normalizovaným užívaním budovy, najmä množstvo energie potrebnej na vykurovanie a prípravu teplej vody, na chladenie, vetranie a na osvetlenie. Súčasne sa energetická hospodárnosť budovy určuje výpočtom alebo výpočtom s použitím nameranej spotreby energie a vyjadruje sa v číselných ukazovateľoch potreby energie v budove a primárnej energie. Primárnou energiou je energia z obnoviteľných a neobnoviteľných zdrojov, ktorá neprešla procesom konverzie ani transformácie.[22]

Podľa výsledku výpočtu energetickej hospodárnosti sa jednotlivé kategórie budov zatrieďujú do energetických tried A až G. Každá energetická trieda je navyše vyjadrená číselným rozpätím a je súčtom číselných ukazovateľov z jednotlivých miest a spôsobov spotreby energie v budove, vyjadrených čiastkovými energetickými triedami.[23] Podkladom na zatriedenie budovy do energetickej triedy podľa § 3 ods. 7 Zákona o energetickej hospodárnosti budov je integrovaná energetická hospodárnosť budovy, ktorá je výsledkom energetického hodnotenia.[24] Na výpočet energetického hodnotenia sa využíva projektové energetické hodnotenie, normalizované energetické hodnotenie a prevádzkové energetické hodnotenie.[25]

Podľa § 4a ods. 2 Zákona o energetickej hospodárnosti budov je projektovým energetickým hodnotením určovanie potreby energie v budove vypočítaním podľa

[20] SIGNORINI, Martina, DEJACO, Mario Cladio, SPAGNOLO, Sonia Lupica: The Evolution of Digital Building Logbook: Exploring Building Information Gathering Systems to Boost Building Maintenance and Renovation. In: Applied Sciences, Roč. 2, č. 15, 2025. s. 16. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://doi.org/10.3390/app15020771 .

[21] VRABKO, Marián, ŠIPOŠ, Tomáš: Význam energetiky pre hospodárstvo. In: VRABKO, Marián a kol.: Právo v energetike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023. s. 34.

[22] Ustanovenie § 3 ods. 2 Zákona o energetickej hospodárnosti budov.

[23] Ustanovenie § 3 ods. 7 Zákona o energetickej hospodárnosti budov.

[24] Ustanovenie § 4a ods. 5 Zákona o energetickej hospodárnosti budov.

[25] Ustanovenie § 4a ods. 1 písm. a) až c) Zákona o energetickej hospodárnosti budov.

projektovej dokumentácie a projektovaných ukazovateľov. Projektové energetické hodnotenie sa uskutočňuje vo fáze navrhovania a projektovania novej budovy alebo významnej obnovy budovy.
Podľa § 4a ods. 3 Zákona o energetickej hospodárnosti budov predstavuje normalizované energetické hodnotenie určovanie potreby energie v budove vypočítaním s použitím normalizovaných vstupných údajov o vonkajších klimatických podmienkach, o vnútornom prostredí budovy, o spôsobe jej užívania a s použitím údajov o skutočnom vyhotovení jej stavebných konštrukcií a údajov o technickom systéme budovy.
Na základe § 4a ods. 4 Zákona o energetickej hospodárnosti budov prevádzkové energetické hodnotenie spočíva v určovaní potreby energie, a to s použitím nameranej skutočnej spotreby energie v budove.
Využitie DDB v procese posudzovania energetickej hospodárnosti budov vidíme najmä v rámci normalizovaného energetického hodnotenia a prevádzkového energetického hodnotenia. Totižto, DDB môže poskytnúť komplexné dáta týkajúce sa celkovej „výkonnosti" budovy vo vzťahu k využívaniu energetických zdrojov. Navyše, ako už bolo naznačené v predchádzajúcom texte, spolu s digitálnym pasom budovy môžu tieto údaje vychádzať aj na základe zohľadnenia vlastností materiálu, resp. komponentov, z ktorých je budova postavená a ktoré sú v nej zabudované.
Tým, že aj samotná Smernice o energetickej hospodárnosti budov predpokladá využitie ďalších nástrojov, ktoré by pomohli dotvoriť celkový obraz energetickej hospodárnosti konkrétnej budovy, možno uvažovať o zapojení tzv. digitálneho dvojčaťa (Digital Twin). Ide o „digitálneho avatara" skutočnej budovy, ktorý je schopný v reálnom čase monitorovať jej stav a spotrebu energie. Na základe interakcie digitálneho dvojčaťa s DDB dochádza k vytvoreniu „živého" archívu dát. DDB sa tak stáva historickým aj „real-time" úložiskom dát o budove. Dané umožňuje napríklad vytvárať štatistiky o systémoch a údržbe, či predpovedať poruchy pomocou umelej inteligencie.[26]
DDB môže byť teda spolu s využitím iných nástrojov, využívajúcich aj nástroje umelej inteligencie (ďalej len „UI"), vhodným nástrojom využiteľným v rámci prediktívnej údržby budovy, ktorá môže byť užitočným doplnkom v rámci predchádzaniu energetickým stratám a tým prispením k celkovej energetickej efektívnosti.
Integráciou DDB s modelmi digitálnych dvojčiat je možné nepretržite sledovať výkonnosť budovy a získavať spätnú väzbu v reálnom čase, čo zlepšuje rozhodovanie o harmonogramoch údržby. Okrem toho zohráva DDB kritickú úlohu v procesoch obnovy budov tým, že poskytuje centralizované digitálne úložisko kľúčových

[26] SALVATORI, Gioia: The smart makeover: Turning buildings into digital powerhouses. In: BuilOn. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://buildon-project.eu/news-events/the-smart-makeover-turning-buildings-into-digital-powerhouses/ .

informácií. Obsahuje aktuálne údaje o stave systémov, čo pomáha zainteresovaným stranám posúdiť potrebu renovácie. Sledovaním spotreby energie a výkonnosti DDB asistuje pri plánovaní energeticky efektívnych vylepšení, ktoré sú často hlavným cieľom projektov obnovy budov.[27]
V tejto súvislosti je však nutné dodať, že vhodnosť využitia DDB v rámci posudzovania energetickej hospodárnosti budov je závislá od kvality dát v ňom uložených a prepojenosti systémov. Dané môže byť „slabinou" využitia DDB v tejto spojitosti. Napriek tomu sa domnievame, že DDB môže významným spôsobom napomôcť v procese posudzovania energetickej hospodárnosti budov, a to vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti. Malo by preto podľa nášho názoru dôjsť k jeho dôslednému zakotveniu v rámci slovenského právneho poriadku.

Záver

DDB predstavuje prostriedok na uloženie dát, resp. ukazovateľov týkajúcich sa, okrem iného, využívania energetických zdrojov a spotreby energie v rámci budovy. Spolu s využitím iných nástrojov, ako je napríklad digitálny pas stavebného výrobku alebo digitálne dvojča spoliehajúce sa na nástroje UI, môže predstavovať vhodný nástroj využiteľný v procese posudzovania energetickej hospodárnosti budov na Slovensku. Vďaka poskytnutiu komplexných dát môže totiž prispieť k čo najpresnejšiemu posúdeniu energetickej hospodárnosti konkrétnej budovy, samozrejme, za predpokladu využitia kvalitných a relevantných dát, ktoré môžu byť zabezpečené nastavením vhodnej metodológie, filtrácie a následnej kontroly.
Jeho uplatnenie spolu s inými nástrojmi v súvislosti s posudzovaním energetickej hospodárnosti budovy môže byť okrem poskytnutia celistvého obrazu o rôznych energetických ukazovateľoch aj v rámci prediktívnej údržby budovy. To môže mať priaznivý dopad na predchádzanie energetickým stratám a včasné odhalenie poruchových energetických komponentov v konkrétnej budove.
De lege ferenda navrhujeme explicitné zakotvenie DDB v rámci Zákona o energetickej hospodárnosti budov a obsahové vymedzenie jeho súčastí po vzore jeho rámcového vymedzenia v rámci Smernice o energetickej hospodárnosti budov.

Zoznam použitej literatúry

1. KORONEN, Carolina, GOKARAKONDA, Sriraj: Unlocking the potential of digital building logbooks for a climate-neutral building stock. Demo Blog. 2024. 15 s.

[27] SIGNORINI, Martina, DEJACO, Mario Cladio, SPAGNOLO, Sonia Lupica: The Evolution of Digital Building Logbook: Exploring Building Information Gathering Systems to Boost Building Maintenance and Renovation. In: Applied Sciences, Roč. 2, č. 15, 2025. s. 16. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://doi.org/10.3390/app15020771 .

[online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2024/10/DemoBLog-policy-factsheet-WEBSept-2024-1.pdf .
2. SALVATORI, Gioia: The smart makeover: Turning buildings into digital powerhouses. In: BuilOn. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://buildon-project.eu/news-events/the-smart-makeover-turning-buildings-into-digital-powerhouses/ .
3. SIGNORINI, Martina, DEJACO, Mario Cladio, SPAGNOLO, Sonia Lupica: The Evolution of Digital Building Logbook: Exploring Building Information Gathering Systems to Boost Building Maintenance and Renovation. In: Applied Sciences, Roč. 2, č. 15, 2025. s. 1 – 19. ISSN 2076-3417. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://doi.org/10.3390/app15020771 .
4. SLOBODA, Igor: Digitálny pas stavebného výrobku – novinka v uvádzaní stavebných výrobkov na trh podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 2024/3110. In: Expert pre stavebné úrady, V. ročník, č. 2, 2025, s. 2 – 4. ISNN 2729-8434. [online]. [cit. 13-04-2026]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/399952557_Digitalny_pas_stavebneho_vyrobku__novinka_v_uvadzani_stavebnych_vyrobkov_na_trh_podla_nariadenia_Europskeho_parlamentu_a_Rady_20243110 .
5. VRABKO, Marián a kol.: Právo v energetike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023. 212 s. ISBN 978-80-571-0620-3.
6. VRABKO, Marián a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025. 344 s. ISBN 978-80-8232-068-1.

Zoznam použitých právnych predpisov

1. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/3110 z 27. novembra 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá uvádzania stavebných výrobkov na trh a zrušuje nariadenie (EÚ) č. 305/2011.
2. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1275 z 24. apríla 2024 o energetickej hospodárnosti budov (prepracované znenie).
3. Zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Tomáš Garžík
tomas.garzik@flaw.uniba.sk
Katedra správneho a environmentálneho práva
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

KONZULTÁCIE PODĽA ZÁKONA O INTEGROVANEJ PREVENCII A KONTROLE ZNEČISŤOVANIA AKO NÁSTROJ PREVENTÍVNEJ OCHRANY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

CONSULTATIONS UNDER THE INTEGRATED POLLUTION PREVENTION AND CONTROL ACT AS A TOOL FOR PREVENTIVE ENVIRONMENTAL PROTECTION

Dominika Noskovičová[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá konzultáciami poskytovanými podľa zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania ako nástrojom preventívnej ochrany životného prostredia. Cieľom príspevku je analyzovať ich význam a postavenie v systéme integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania, najmä vo vzťahu k procesu integrovaného povoľovania a následnej kontrolnej činnosti orgánov verejnej správy. Osobitná pozornosť je venovaná právnemu základu a praktickému uplatňovaniu konzultácií poskytovaných inšpekciou prevádzkovateľom, ako aj ich prínosu z hľadiska preventívneho pôsobenia verejnej správy. Príspevok sa zároveň zaoberá významom pre aplikačnú prax a poukazuje na ich výhody, ako aj možné limity.

Kľúčové slová: prevencia, znečisťovanie, konzultácie

Abstract: The article deals with consultations provided under the Act on Integrated Pollution Prevention and Control as a tool for preventive environmental protection. The aim of the article is to analyze their significance and position in the system of integrated pollution prevention and control, especially in relation to the process of integrated permitting and subsequent control activities of public authorities. Special attention is paid to the legal basis and practical application of consultations provided by the inspection to operators, as well as their contribution in terms of the preventive action of public administration. The article also deals with the significance for practical application and points out their advantages as well as possible limitations. (max. rozsah 1 200 znakov v angličtine)

Key words: prevention, pollution, consultation

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

Úvod

Ochrana životného prostredia je v súčasnosti jednou z najväčších výziev nie len právnej regulácie, ale aj spoločnosti ako takej. Povedomie o zdravom životnom prostredí je medzi občanmi stále silnejšie. Čoraz častejšie sa stretávame jednak so zvyšujúcim sa záujmom o stav životného prostredia, ale aj s aspoň čiastočným prispôsobením svojho životného štýlu tak, aby sme minimalizovali dopady na životné prostredie. Aj keď ide často len o drobnosti ako napríklad priniesť si na nákup vlastnú tašku, využívať ekologické programy na práčke alebo umývačke riadu, či dať si o pár minút kratšiu sprchu. Inými slovami, s názorom že na „nejakom životnom prostredí mi predsa nezáleží" sa už jednoznačne stretneme menej často, ako tomu bolo napríklad pred dvadsiatimi či tridsiatimi rokmi.

Aj napriek tomu, že malými krokmi spoločnosť jednoznačne napreduje z priaznivejšiemu životnému prostredia, táto otázka často nestojí len na jednotlivcoch a ich drobných prejavoch ekologickej zodpovednosti. Tieto sú samozrejme veľmi dôležité, avšak pri ochrane životného prostredia je potrebné sa zamerať aj na „väčšie ryby" v oblasti znečisťovania. V tejto súvislosti môžeme hovoriť najmä o rôznych oblastiach priemyslu, ktoré majú bez pochýb väčší potenciál poškodzovania životného prostredia, ako keď si jednotlivec opakovane zabudne vlastnú znovu použiteľnú nákupnú tašku a zakúpi si jednorazovú plastovú alternatívu. Konkrétne ide o veľké priemyselné prevádzky pôsobiace v rámci rôznych odvetví, ktoré sú pre štát a jeho ekonomiku nesmierne dôležité, avšak môžu byť rizikom pre snahy o lepšie životné prostredie. Práve z tohto dôvodu je nevyhnutné ich činnosť dôsledne regulovať takým spôsobom, aby sa predišlo prípadnému ohrozeniu či poškodeniu životného prostredia. Na tento účel bola prijatá osobitná právna úprava takzvanej integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia, ktorá pre tieto prevádzky vytvára osobitný právny režim.

Pri skúmaní environmentálnej legislatívy však často zistíme, že regulácia v environmentálnej oblasti môže byť pomerne komplikovaná, najmä z dôvodu jej nevyhnutnej previazanosti s inými technologickými či prírodovednými odbormi. Rovnako zmätočná môže byť táto právna úprava aj pre jednotlivé prevádzky, respektíve pre ich zamestnancov či štatutárnych zástupcov, pričom často nie je jednoduché sa zorientovať v podmienkach, ktoré musí daný podnik splniť, či v povoleniach, ktorými musí disponovať na to, aby mohol ďalej vykonávať svoju činnosť. Dôsledná regulácia tejto oblasti teda môže byť často dvojsečnou zbraňou. Práve z dôvodu eliminácie tohto problému, ako aj v záujme skutočného dosiahnutia čo najvyššej možnej miery ochrany životného prostredia je dôležité, aby v rámci orgánov štátnej správy dohliadajúcich na dodržiavanie environmentálnej legislatívy popri nástrojoch represívnych, existovali aj efektívne preventívne nástroje, ktoré by pomohli príslušným subjektom zorientovať sa vo svojich povinnostiach.

Jedným z takýchto nástrojov sú aj konzultácie, ktoré poskytuje Slovenská inšpekcia životného prostredia podľa zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania, ktorých cieľom je poskytovanie efektívneho poradenstva pre konkrétnu prevádzku týkajúceho sa povinností, ktoré pre jej činnosť vyplývajú z platnej legislatívy.
Cieľom tohto príspevku je preto analyzovať konzultácie poskytované podľa tohto zákona ako preventívny nástroj ochrany životného prostredia ale aj posúdiť ich celkový význam a prínos pre prevádzkovateľa ako aj pre povoľujúci orgán. Príspevok sa tiež zameriava na identifikáciu prípadných aplikačných problémov súvisiacich s poskytovaním konzultácií podľa tohto zákona a návrh možných riešení.

Integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia

Povinnosť poskytovania konzultácií vyplýva zamestnancom Slovenskej inšpekcie životného prostredia priamo zo zákona. Konkrétne z § 4 zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia. Čo sa však skrýva pod týmto siahodlhým pojmom?
Ak by sme chceli definovať samotnú integrovanú prevenciu a kontrolu znečisťovania (ďalej len „IPKZ"), môžeme povedať, že ide o *„súbor opatrení zameraných na prevenciu znečisťovania životného prostredia, na znižovanie emisií do ovzdušia, vody a pôdy, na obmedzenie vzniku odpadu a na zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu s cieľom dosiahnuť vysokú celkovú úroveň ochrany životného prostredia*".[2] Túto definíciu nám v rámci vymedzenia pojmov poskytuje priamo zákon o IPKZ, ktorý predstavuje základ vnútroštátnej právnej úpravy integrovaného povoľovania a kontroly. Uvedená úprava vychádza z legislatívy Európskej únie, konkrétne zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2010/75/EÚ o emisiách z priemyslu a chovu hospodárskych zvierat. Táto smernica zároveň prešla v roku 2024 revíziou, čo priamo súvisí aj s viacerými novelizáciami zákona č. 39/2013 Z. z.
Samotná prevencia, ktorá je kľúčovým motívom naprieč celou uvedenou právnou úpravou je dosahovaná prostredníctvom integrovaného povoľovania. Cieľom úpravy integrovaného povoľovania je na jednej strane zjednotiť požiadavky kladené na priemyselné prevádzky do jedného predpisu prierezovo, nie na základe jednotlivých zložiek životného prostredia, čím sa vytvára v rámci prameňov práva životného prostredia samostatná kategória právnych predpisov, takzvané prierezové právne predpisy, ktoré z hľadiska systematiky stoja oproti zložkovým zákonom, pričom práve zákon o IPKZ je jedným z ich typických príkladov.[3] Zároveň bolo cieľom tejto právnej úpravy ustanoviť jasné pravidlá a zabezpečiť konkurencieschopnosť

[2] § 2 písm. a) zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov a v znení neskorších predpisov.
[3] VRABKO, M. a kolektív: Environmentálne právo. Všeobecná časť. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2026. s. 68.

podnikov v rámci celej Európskej únie, ale tiež určiť požiadavky na obmedzenie znečistenia životného prostredia pre prevádzky spadajúce pod IPKZ prísnejšie ako pre ostatné prevádzky vzhľadom na ich mimoriadny znečisťujúci potenciál ako aj stanoviť príslušné emisné limity, ktoré nesmú byť rámci činnosti prevádzok prekročené.[4]

Integrovaný prístup je zároveň dôležitý aj z toho dôvodu, že životné prostredie je komplexnejším systémom ako len súhrn jednotlivých jeho zložiek a taktiež aj kvôli skutočnosti, že zlepšenie stavu jednej zložky môže prispieť k zhoršeniu stavu inej.[5]

Integrované povoľovanie rovnako ako samotné IPKZ definuje priamo zákon o IPKZ v § 3, ako *„konanie, ktorým sa koordinovane povoľujú a určujú podmienky vykonávania činností v existujúcich prevádzkach a v nových prevádzkach s cieľom zaručiť účinnú integrovanú ochranu zložiek životného prostredia a udržať mieru znečistenia životného prostredia v normách kvality životného prostredia*". [6] Výsledkom tohto procesu je integrované povolenie, ktoré nahrádza rozhodnutia a súhlasy vydávané podľa jednotlivých zložkových predpisov, ale aj podľa iných osobitných predpisov, napr. stavebného zákona, zákona o veterinárnej starostlivosti alebo zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Toto povolenie zároveň príslušný orgán vydá len vtedy, ak prevádzka, ktorá je žiadateľom neprekračuje zákonné limity.[7]

Zákon v prílohe č. 1 ustanovuje zoznam priemyselných činností, ktorých výkon spadá pod integrované povoľovanie, ale aj prahové hodnoty, vzťahujúce sa na projektované výrobné kapacity alebo výstupy prevádzky, ktoré keď prevádzka, ktorá vykonáva niektorú z vymedzených priemyselných činností prekročí, má povinnosť požiadať o udelenie integrovaného povolenia. Medzi priemyselnými činnosťami spadajúcimi pod IPKZ nájdeme napríklad rafináciu minerálnych olejov, výrobu koksu, výrobu a spracovanie kovov, spracovanie nerastov, výrobu hnojív, výbušnín či farmaceutických výrobkov, nakladanie s odpadmi, ale aj chov hydiny nad 40 000 kusov alebo chov ošípaných, pričom tento je stanovený alternatívne ako chov nad 2000 kusov ošípaných do 30 kíl, alebo viac ako 750 kusov prasníc.[8]

---

[4] Dôvodová správa k zákonu č. 39/2013 Z. z. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=4243

[5] JANS, J.H., VEDDER, H.H.B.: European Envrionmental Law. 4th edition. Zutphen: Europa Law Publishing. 2012. s. 360.

[6] § 3 ods. 1 zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[7] § 3 ods. 2 zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[8] Príloha č. 1 zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Právna úprava konzultácií podľa zákona o IPKZ a ich realizácia v praxi

Ako sme už uviedli, poskytovanie konzultácií je priamo upravené v § 4 zákona o IPKZ, pričom je tu stanovená možnosť, resp. právo prevádzkovateľa požiadať o takúto konzultáciu, z čoho zároveň *a contrario* vyplýva povinnosť inšpekcie ako príslušného orgánu na vydávanie integrovaných povolení,[9] tieto konzultácie poskytovať. Účelom konzultácie je posúdenie, či prevádzka spĺňa podmienky stanovené zákonom a o IPKZ, a teda spadá do tohto režimu, čo by malo za následok povinnosť podať žiadosť o integrované povolenie alebo či v súvislosti so zmenou činnosti v prevádzke potrebuje požiadať o zmenu vydaného povolenia. Ak inšpekcia dospeje k záveru, že prevádzka spadá pod režim integrovaného povoľovania, určí aj lehotu, v ktorej je potrebné požiadať o vydanie alebo zmenu povolenia. Výsledkom takejto konzultácie má byť písomné záväzné stanovisko. Ak je to potrebné inšpekcia môže pred jeho vydaním vykonať obhliadku prevádzky, prípadne miesta, kde bude v budúcnosti vykonávaná predmetná činnosť. Priebeh obhliadky, ako aj zistenia takto získané, sa písomne zaznamenajú a následne predstavujú podklad pre vydanie záväzného stanoviska. Zákon zároveň stanovuje aj lehotu pre vydanie záväzného stanoviska, a to 30 dní odo dňa doručenia žiadosti o konzultáciu.

V minulosti rozlišoval zákon o IPKZ dva druhy konzultácie, konkrétne konzultáciu a predbežné prerokovanie. Účel „obyčajnej konzultácie" bol rovnaký ako dnes, teda posúdenie či prevádzka spadá do režimu IPKZ a má povinnosť požiadať o vydanie, resp. zmenu povolenia. Predbežné prerokovanie bol proces uskutočňovaný po podaní žiadosti o vydanie povolenia, pričom mal slúžiť na predbežné posúdenie žiadosti, najmä jej úplnosti a správnosti. Aj v tomto prípade malo byť výsledkom záväzné písomné stanovisko k predbežne prerokovaným bodom. Rozdiel medzi konzultáciou a predbežným prerokovaním však nespočíval len v účele, na ktorý tieto inštitúty slúžili, ale aj v odplatnosti tohto inštitútu. Konzultácia bola vždy poskytovaná bezodplatne, rovnako ako tomu zostalo aj v súčasnom znení zákona. Čo sa týka predbežného prerokovania, bezodplatné bolo len prvé uskutočnené predbežné prerokovanie, pričom každé ďalšie predbežné prerokovanie bolo spoplatnené podľa zákona o správnych poplatkoch sumou 100 eur.[10] Predbežné prerokovanie však bolo novelou zákona o IPKZ s účinnou od 01. januára 2016[11] zrušené, pričom dôvodom pre prijatie tejto zmeny boli najmä praktické skúsenosti

[9] § 32 ods. 1 písm. a) zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[10] Položka 171a Sadzobníka správnych poplatkov podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení účinnom do 01.01.2026.

[11] Zákon č. 262/2015 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

inšpekcie, ktoré svedčili o nadbytočnosti tohto inštitútu a jeho minimálnej aplikácii v praxi.[12]

Čo sa týka aplikácie ustanovení upravujúcich konzultácie v praxi, ako vyplýva z počtu vydaných záverečných stanovísk, ide o inštitút mimoriadne využívaný a prospešný, nie len pre prevádzkovateľov, ale aj pre samotný povoľujúci orgán. V roku 2025 inšpekcia vydala 176 stanovísk. V roku 2024 to bolo 252 stanovísk, pričom oproti roku 2023 tento počet stúpol o 16 vydaných stanovísk. V roku 2022 bol počet stanovísk naopak vyšší v porovnaní s rokom 2023, a to konkrétne 249 stanovísk. V roku 2021 ich inšpekcia vydala 205.[13] Najviac stanovísk každoročne vydá Stále pracovisko Nitra[14], do ktorého územnej pôsobnosti podľa organizačného poriadku Slovenskej inšpekcie životného prostredia patria prevádzky v okresoch Nitra, Levice, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce, Bánovce nad Bebravou, Partizánske, Galanta, Komárno, Nové Zámky, Hlohovec, Trnava.[15] Z uvedeného tiež jasne vyplýva, že tento inštitút bol z pomedzi skúmaných rokov najmenej využívaný v poslednom roku. Uvedený úbytok však môže byť spôsobený viacerými faktormi, pričom ako kľúčová sa javí najmä transformácia odborov integrovaného povoľovania a kontroly Slovenskej inšpekcie životného prostredia na odbory environmentálneho povoľovania a posudzovania, pričom prišlo jednak k rozdeleniu týchto odborov na referát environmentálneho posudzovania a referát kontroly, a teda aj faktickému oddeleniu výkonu povoľovacích činností a výkonu kontroly, ako aj k nárastu agendy spôsobenej vznikom novej kompetencie inšpekcie ako príslušného orgánu podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v súvislosti s prevádzkami spadajúcimi pod režim IPKZ. Vo všeobecnosti je však možné skonštatovať, že prevádzkovatelia toto svoje právo využívajú pomerne často a je zvykom, že v štádiu prípravy potrebných dokumentov pred podaním žiadosti o vydanie integrovaného povolenia požiadajú zástupcovia prevádzkovateľa príslušný inšpektorát o súčinnosť a usmernenie práve vo forme konzultácie.[16]

V súvislosti s aplikačnými problémami je možné, najmä podľa názoru inšpektorov vykonávajúcich tieto konzultácie, skonštatovať, že tieto v podstate neexistujú. Obe strany, či už zástupcovia povoľujúceho orgánu alebo prevádzkovatelia, uvedené vnímajú pozitívne. Inšpektorom síce táto zákonná povinnosť pridáva prácu, avšak

[12] Dôvodová správa k zákonu č. 262/2015 Z. z. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5538

[13] Vyhodnotenia plánu hlavných úloh Útvaru integrovaného povoľovania a kontroly (od novembra 2025 Útvar environmentálneho posudzovania a povoľovania) za roky 2021-2025.

[14] Približne 70-90 stanovísk ročne z celkového počtu pripadajúceho na jeden rok.

[15] Čl. 3 ods. 6 bod 6.1 písm. e) Organizačného poriadku Slovenskej inšpekcie životného prostredia. Dostupné na: https://www.sizp.sk/dokumenty/organizacny-poriadok

[16] BALOG, B., BIZOŇOVÁ, G., JANKOVIČOVÁ, K.: Zákon o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer. 2016. s. 31-32.

v konečnom dôsledku to zjednodušuje celý proces konania o integrované povolenie, nakoľko prevádzkovateľov môžu usmerniť už vo fáze pred podaním žiadosti. S rovnako pozitívnou spätnou väzbou sa stretávajú aj zo strany prevádzkovateľov, ktorí vítajú, že sa môžu ohľadom svojich povinností poradiť s odborníkmi v danej oblasti a predísť tak prípadnej nesprávnej aplikácii právnej úpravy či neúmyselnému opomenutiu niektorej svojej povinnosti vyplývajúcej z režimu IPKZ.[17]
Ako problematická sa však predsa len javí skutočnosť, že „konzultácie" sú často inšpektormi poskytované aj telefonicky, resp. e-mailom, pričom v takomto prípade nemôžeme hovoriť o konzultáciách podľa § 4 zákona o IPKZ. Takáto forma však ich funkciu nahrádza, aj keď jej výsledkom nie je písomné záväzné stanovisko, ale len určité usmernenie, či odporúčanie, ktoré má v tomto prípade skôr charakter soft law. Môžeme teda skonštatovať, že aj napriek existencii tohto inštitútu a jeho ukotveniu v platnej a účinnej právnej úprave, je tento často nahrádzaný ad hoc neformálnym poradenstvom, ktoré v obdobnej podobe poskytujú aj orgány, ktorým takáto povinnosť z relevantných právnych predpisov explicitne nevyplýva. Rovnako je však nutné dodať, že ako inšpektori, tak aj prevádzkovatelia vítajú aj túto flexibilnú formu usmernení, ktoré v konečnom dôsledku taktiež napĺňajú preventívny účinok konzultácií, a teda prispievajú k vyššej miere ochrany životného prostredia.[18]

Záver

Ochrana životného prostredia čelí v súčasnosti viacerým výzvam. Aj keď už to nie je nezáujem jednotlivcov, aktuálne ide predovšetkým o akýsi boj ekonomického záujmu a záujmu zachovania priaznivého životného prostredia. Vo svojej podstate sa tieto dva pohľady budú biť vždy, avšak to neznamená, že nie je možné nájsť ich prienik a podobu, v akej by mohli fungovať bok po boku. Jednou z takýchto oblastí je práve integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania, ktorej regulácia síce veľké priemyselné prevádzky do značnej miery obmedzuje a kladie na ne špeciálne požiadavky avšak zároveň aj zjednocuje tieto podmienky naprieč Európskou úniou, čím zvyšuje konkurencieschopnosť jednotlivých podnikov a tiež im uľahčuje situáciu existenciou takzvaného integrovaného povolenia, ktoré nahrádza povolenia a súhlasy, ktoré musí mať prevádzka k svojej činnosti vydané podľa jednotlivých zložkových predpisov. Vďaka integrovanému povoleniu teda nemusí žiadať o veľké množstvo povolení a súhlasov rôzne orgány, ale požiada o jedno povolenie, ktoré tieto súhlasy nahrádza. Rovnako je situácia prevádzkovateľa zjednodušená aj v tom, že komunikuje len s jedným orgánom, ktorý posúdi jeho činnosť komplexne. Ak by sa

[17] Informácie získané riadeným rozhovorom so zamestnancami Slovenskej inšpekcie životného prostredia.
[18] Informácie získané riadeným rozhovorom so zamestnancami Slovenskej inšpekcie životného prostredia.

však prevádzkovateľ aj napriek tomu nevyznal v pomerne zložitej spleti environmentálnych predpisov a špecificky predpisov upravujúcich integrované povoľovanie a kontrolu, zákon pre týchto prevádzkovateľov upravuje možnosť požiadať inšpekciu ako príslušný orgán na vydávanie integrovaných povolení, ale aj na kontrolu plnenia podmienok v ňom ustanovených, o konzultáciu, ktorej cieľom je zistiť, či prevádzkovateľ spadá pod režim IPKZ, a teda má povinnosť požiadať o vydanie integrovaného povolenia, alebo či sa pomery v konkrétnej IPKZ prevádzke, ktorá už má vydané platné povolenie, zmenili do takej miery, že je potrebné požiadať o zmenu tohto povolenia. Výsledkom tejto konzultácie má byť písomné záväzné stanovisko vydané inšpekciou do 30 dní odo dňa podania žiadosti o konzultáciu prevádzkovateľom. Existencia samotných konzultácií je obojstranne vítaná, a rovnako aj pomerne často využívaná. Inšpektorom síce pridáva prácu, avšak v konečnom dôsledku zjednodušuje proces po podaní žiadosti, nakoľko inšpektori sú s danou prevádzkou už oboznámení a v čase doručenia žiadosti o vydanie integrovaného povolenia už poznajú jej činnosť a pomery v nej. Rovnako zo strany prevádzkovateľov ide o veľmi populárny inštitút, nakoľko prostredníctvom neho môžu získať cenné rady a vyhnúť sa prípadným problémom spojeným s nesprávnou identifikáciou svojich zákonných povinností.

V podstate jediným identifikovaným aplikačným problémom tohto inštitútu je neformálnosť, ktorou konzultácie často prebiehajú, pričom výsledkom nie je písomné záväzné stanovisko, ale len akési nezáväzné usmernenie či stanovisko majúce skôr charakter soft law. Uvedené však môže byť efektívne vyriešené zmenou právnej úpravy, ktorá by so záväzným stanoviskom počítala len ako s jednou z možností, ku ktorej by sa pristúpilo v prípade, ak o to prevádzkovateľ požiada. Vo všeobecnosti je však možné konzultácie poskytované podľa zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania uviesť ako príklad dobrej praxe, kedy spolupráca medzi prevádzkovateľom a povoľujúcim orgánom funguje pre obe strany, aj napriek skutočnosti, a možno práve vďaka nej, že rovnaký orgán je zároveň aj dozorným orgánom, ktorý po vydaní povolenia dohliada na dodržiavanie podmienok a povinností, ktoré sú ním prevádzkovateľovi uložené. Zároveň nie je pochýb o tom, že obdobné poradenstvo ako už uvedené „neformálne konzultácie" poskytujú aj iné orgány verejnej správy, ktorým takéto povinnosť priamo nevyplýva zo žiadneho právneho predpisu, pričom práve takéto explicitné zakotvenie uvedeného inštitútu po vzore zákona o IPKZ má potenciál prispieť k lepšiemu fungovaniu, ako aj väčšej transparentnosti a otvorenosti verejnej správy.

Zoznam použitej literatúry

1. BALOG, B., BIZOŇOVÁ, G., JANKOVIČOVÁ, K.: Zákon o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia – komentár. Bratislava: Wolters Kluwer. 2016. ISBN: 978-80-8168-530-9. 200 s. .
2. JANS, J.H., VEDDER, H.H.B.: European Envrionmental Law. 4th edition. Zutphen: Europa Law Publishing. 2012. ISBN: 9789089521064. 576 s.
3. VRABKO, M. a kolektív: Environmentálne právo. Všeobecná časť. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2026. ISBN 9788082320742. 288 s.
4. Zákon č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
5. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení účinnom do 01.01.2026.
6. Zákon č. 262/2015 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
7. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2010/75/EÚ o emisiách z priemyslu a chovu hospodárskych zvierat.
8. Dôvodová správa k zákonu č. 39/2013 Z. z. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=4243.
9. Dôvodová správa k zákonu č. 262/2015 Z. z. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5538.
10. Vyhodnotenia plánu hlavných úloh Útvaru integrovaného povoľovania a kontroly a Útvaru environmentálneho povoľovania a posudzovania Slovenskej inšpekcie životného prostredia za roky 2021-2025.
11. Organizačný poriadok Slovenskej inšpekcie životného prostredia. Dostupné na: https://www.sizp.sk/dokumenty/organizacny-poriadok
12. Riadený rozhovor so zamestnancami Slovenskej inšpekcie životného prostredia.

Kontaktné údaje

Mgr. Dominika Noskovičová
noskovicova13@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva

BUDÚCNOSŤ ÚHRAD LIEKOV NA VÝNIMKU

FUTURE OF EXCEPTIONAL MEDICINAL PRODUCT REIMBURSEMENT

Henrich Meňky[1]

Abstrakt: Úhrada liekov na výnimku predstavuje jedinečný mechanizmus, prostredníctvom ktorého môžu pacienti získať prístup k liekom, ktoré nie sú štandardne uhrádzané z verejného zdravotného poistenia. Tento inštitút sa uplatňuje najmä v prípadoch, keď liek nie je kategorizovaný, pacient nespĺňa indikačné obmedzenia alebo liek nie je registrovaný. Konanie o úhrade výnimkového lieku sa riadi osobitnými pravidlami zákona o podmienkach úhrady liekov, pričom je vylúčené použitie správneho poriadku. Cieľom príspevku je priblížiť problematiku úhrad liekov na výnimku, poukázať na identifikované nedostatky súčasnej právnej úpravy a posúdiť navrhované legislatívne zmeny v kontexte ochrany práv pacientov.

Kľúčové slová: úhrada liekov na výnimku, zdravotná poisťovňa, správne konanie, verejný ochranca práv, pacientske práva

Abstract: Exceptional reimbursement of medicinal products represents a unique mechanism through which patients can access medicinal products that are not standardly reimbursed from public health insurance. This instrument applies particularly in cases where the medicinal product is not categorised, the patient does not meet the indication restrictions, or the medicinal product is not registered. Proceedings on the exceptional reimbursement of medicinal products are governed by special rules of the Act on Conditions of Reimbursement of Medicinal Products, with the application of administrative procedure excluded. The aim of this paper is to outline the issue of exceptional reimbursement of medicinal products, to highlight identified shortcomings of the current legal regulation, and to assess proposed legislative changes in the context of patient rights protection.

Key words: exceptional reimbursement of medicinal products, health insurance company, administrative proceedings, public defender of rights, patient rights

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav práva informačných technológii a práva duševného vlastníctva.

Úvod

Prístup pacientov k inovatívnym a špeciálnym liekom patrí medzi najpálčivejšie otázky súčasnej zdravotníckej politiky. Lieky sú špecifickými produktmi, ktorých úhrada z verejného zdravotného poistenia podlieha prísnemu regulačnému rámcu. V prípadoch, keď liek nie je pre pacienta štandardne dostupný, právny poriadok Slovenskej republiky umožňuje výnimočný postup – úhradu lieku na výnimku.
Tento mechanizmus je upravený v § 88 zákona č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o podmienkach úhrady"). Napriek tomu, že ide o nástroj mimoriadneho významu, ktorý častokrát predstavuje pre pacientov poslednú resp. jedinú nádej na liečbu ich zdravotného stavu, jeho praktická aplikácia odhaľuje závažné systémové nedostatky. Cieľom tohto príspevku je analyzovať súčasný stav právnej úpravy úhrad liekov na výnimku, poukázať na identifikované problémy v aplikačnej praxi a zhodnotiť navrhované legislatívne zmeny.

Úhrada liekov na výnimku – základná charakteristika

Úhrada liekov na výnimku predstavuje osobitný inštitút, ktorý umožňuje pacientom získať prístup k liečbe v situáciách, keď štandardné mechanizmy, ako je napríklad kategorizácia liekov, nestačia. Podľa § 88 ods. 7 a 8 zákona o podmienkach úhrady môže zdravotná poisťovňa po vopred udelenom súhlase uhradiť poistencovi liek, ktorý i) nie je zaradený v zozname kategorizovaných liekov alebo ii) v zozname liekov s úradne určenou cenou, iii) ktorý je v príslušnom zozname zaradený, avšak pacient nespĺňa preskripčné obmedzenie alebo indikačné obmedzenie, iv) neregistrovaný liek, v) registrovaný liek používané na terapeutickú indikáciu neuvedenú v rozhodnutí o registrácii humánneho lieku, ktorých použitie povolilo ministerstvo podľa osobitného predpisu.
Konanie o odsúhlasenie úhrady výnimkového lieku je podľa § 88 ods. 9 zákona o podmienkach úhrady iniciované žiadosťou poskytovateľa zdravotnej starostlivosti zaslanou zdravotnej poisťovni pacienta. Zdravotná poisťovňa následne rozhoduje v administratívnom konaní, v ktorom je vylúčená aplikácia zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok"). Toto procesné vylúčenie správneho poriadku predstavuje jeden z kľúčových špecifík tohto konania a má zásadný dopad na procesné práva pacienta.
Najväčšie špecifikum tohto konania je, že zákon neustanovuje ani jeden prípad v ktorom vzniká pacientovi právny nárok na úhradu lieku. Čo znamená, že aj v prípade ohrozenia života pacienta, nemá poisťovňa povinnosť danú úhradu lieku pacientovi schváliť. Absencia právneho nároku má pritom závažné praktické dôsledky, keďže

pacient má obmedzené možnosti domáhať sa úhrady lieku. Z tohto dôvodu je časté, že poisťovňa takéto žiadosti pacienta neschváli.

Identifikované problémy – nedostatočné odôvodnenia rozhodnutí

Dlhodobé systémové nedostatky v oblasti úhrad liekov na výnimku neminuli pozornosť verejného ochrancu práv, ktorý v minulých rokoch preskúmaval postup zdravotných poisťovní pri vydávaní zamietavých rozhodnutí v týchto konaniach.[2]
Verejný ochranca práv skonštatoval, že odôvodnenia rozhodnutí, ktorými zdravotné poisťovne zamietajú úhrady výnimkových liekov, porušujú ústavné právo pacienta na inú právnu ochranu. Zamietavé rozhodnutia poisťovní obsahovali spravidla len strohé konštatovania, ako napríklad: „Liek je registrovaný a uvedený v platnom zozname kategorizovaných liekov, pričom terapeutická indikácia nie je uvedená v časti B zoznamu indikačné obmedzenia" alebo „Právny nárok na úhradu lieku nevznikol pre nesplnenie indikačného obmedzenia". Takéto odôvodnenia považoval verejný ochranca práv za nedostatočné.[3]
Verejný ochranca práv osobitne zdôraznil, že práve skutočnosť, že na úhradu výnimkového lieku neexistuje právny nárok, ešte viac umocňuje požiadavku riadneho a presvedčivého odôvodnenia rozhodnutí. Keďže pacient sa nemôže domáhať nároku, mal by mať aspoň právo na transparentné vysvetlenie, prečo mu bola liečba odopretá. Verejný ochranca práv má však v tejto veci len oprávnenie upozorniť na porušenie zákona; nemôže rozhodnutie zdravotnej poisťovne zmeniť ani zrušiť.

Identifikované problémy – dohľad nad konaním o výnimkách

Pacient, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím zdravotnej poisťovne o neschválení úhrady výnimkového lieku, môže prostredníctvom poskytovateľa zdravotnej starostlivosti podať v zmysle § 88 ods.9 zákona o úhradách odvolanie. Toto odvolanie však posudzuje nadriadený zamestnanec toho istého zamestnanca, ktorý vydal pôvodné zamietavé rozhodnutie. Zákonník práce pritom ukladá zamestnancovi povinnosť postupovať podľa pokynov nadriadeného. Vzniká tak oprávnená otázka o tom či

[2] DOBROVODSKÝ, Róbert: Verejný ochranca práv eviduje porušenia ústavného práva na inú právnu ochranu pri schvaľovaní úhrady lieku Všeobecnou zdravotnou poisťovňou. Tlačová správa VOP zo dňa 30. januára 2024. Dostupné online: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/01/Tlacova-sprava-VOP-30.-01.-2024.pdf.
[3] DOBROVODSKÝ, Róbert: Verejný ochranca práv eviduje porušenia ústavného práva na inú právnu ochranu pri schvaľovaní úhrady lieku Všeobecnou zdravotnou poisťovňou. Tlačová správa VOP zo dňa 30. januára 2024. Dostupné online: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/01/Tlacova-sprava-VOP-30.-01.-2024.pdf.

nestrannosť a objektivita posudzovania, ktorá je jednou súčasťou devolutívneho účinku odvolania je v tomto konaní zabezpečená.[4]
Ďalšou možnosťou pacienta ako sa brániť voči rozhodnutiu zdravotnej poisťovne je podanie podnetu na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ďalej len „ÚDZS") na preskúmanie postupu zdravotnej poisťovne v zmysle § 88 ods.10 zákona o úhradách. Podľa sprístupnených informácií v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, v znení neskorších predpisov sa ukázalo, že ÚDZS pri výkone dohľadov v rokoch 2024 a 2025 nekonštatuje porušenie zákona zo strany zdravotných poisťovní. Dôvod je systémový: ÚDZS preskúmava splnenie kritérií, ktoré si poisťovne stanovujú samy, a ani po splnení všetkých týchto kritérií pacientovi nevzniká právny nárok na úhradu. Z procesného hľadiska tak ÚDZS fakticky nemá čo preskúmavať. Avšak v takomto prípade sa môže stať aj situácia, kedy ÚDZS vykonal nad konaním zdravotnej poisťovne dohľad a nezistil žiadne porušenie zákona a správny súd aj napriek tomu zruší rozhodnutie pre rozpor so zákonom.[5]

Identifikované problémy – finančné limity a kritériá

Systém úhrad liekov na výnimku je v súčasnosti vymedzený dvoma základnými obmedzeniami, kedy sa pacient pohybuje akoby medzi dvoma mlynskými kameňmi. Prvým obmedzením je zákonný finančný limit. Žiadosť o úhradu výnimkového lieku nesmie byť podľa § 88 ods. 16 zákona o úhradách odsúhlasená, ak by jej uhradením celková suma úhrad zdravotnej poisťovne na výnimkové lieky prevýšila zákonom stanovené percento z rozpočtu na lieky. Tento limit bol postupne znižovaný: v roku 2024 predstavoval 3,9 %, v roku 2025 poklesol na 2,9 % a v roku 2026 je stanovený na 1,9 %. Konkrétne to pre jednotlivé poisťovne v roku 2026 znamená: Všeobecná zdravotná poisťovňa má k dispozícii 101 005 735 EUR, Union zdravotná poisťovňa 50 711 011 EUR a DÔVERA zdravotná poisťovňa 16 340 272 EUR.[6]
Zákon pritom nešpecifikuje spôsob výpočtu týchto nákladov, čo vedie k rozdielnym interpretáciám a aplikačným praxiam. Napríklad Všeobecná zdravotná poisťovňa používa tzv. prediktívny model, podľa ktorého blokuje aj predpokladané budúce náklady na pacientov, ktorým bola liečba schválená.[7] Hoci tento model chráni záujmy

[4] *POTÁSCH, Peter – HAŠANOVÁ, Janka – VALLOVÁ, Jana – MILUČKÝ, Jozef – MEDŽOVÁ, Daniela: Správny poriadok. Komentár. 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022. 682 s. ISBN 978-80-7400-908-2. s. 511 – 516.*
[5] Rozhodnutie Správneho súdu v Banskej Bystrici, sp. zn. 27Sas/2/2023 zo 4. júla 2024.
[6] Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 17/2026 Z. z. o rozdelení výdavkov verejného zdravotného poistenia podľa jednotlivých typov zdravotnej starostlivosti na rok 2026.
[7] Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s.: Kritériá Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a.s. pri posudzovaní úhrady lieku, zdravotníckej pomôcky alebo dietetickej potraviny. Účinné od 1. 7. 2025. Dostupné

rozliečených pacientov, môže byť diskriminačný voči novým pacientom. Na základe princípu „kto prvý ochorie, prvý berie" môže dôjsť k situácii, že poisťovňa odmietne úhradu nového pacienta z dôvodu, že podľa prediktívneho modelu už prečerpala finančný limit – hoci fakticky daný limit neprekročila.
Druhým obmedzením sú kritériá rozhodovania, ktoré si podľa § 88 ods. 11 zákona o úhradách zdravotné poisťovne stanovujú samy. Zákon nestanovuje spôsob určovania týchto kritérií ani ich obsah. V praxi poisťovne prostredníctvom týchto kritérií neprimerane prenášajú zodpovednosť na lekára, ukladajúc mu podmienky, ktoré výrazne presahujú jeho odborné kompetencie. Ako príklad možno uviesť povinnosť doložiť dôkaz o úhrade daného lieku z verejného zdravotného poistenia aspoň v troch členských štátoch EÚ, alebo dôkaz o ukončení III. fázy klinického skúšania lieku.[8] Nespravodlivé na takto nastavenom systéme je skutočnosť, že ani splnenie všetkých takto nastavených kritérií však pacientovi nezaručuje schválenie úhrady lieku.

Reakcia pacientov na súčasný stav

Neudržateľnosť opisovanej situácie viedla k sérii právnych opatrení a súdnych rozhodnutí, ktoré zásadne menia aplikačnú prax v oblasti úhrad výnimkových liekov. Pacienti a ich zástupcovia začali podávať návrhy na preskúmanie rozhodnutí poisťovní na prokuratúru, ktorá podávala protesty, a správne žaloby. Správny súd v Bratislave a verejný ochranca práv sa následne obrátili na Ústavný súd Slovenskej republiky s návrhom na začatie konania o súlade právnych predpisov. [9]

---

online: https://www.vszp.sk/files/poskytovatelia/zdravotna-starostlivost/zoznam-liekov/zoznam-liekov-ktore-hradi-vszp-nad-ramec-kategorizacie/vszp-kriteria_posudzovania_va.pdf.

[8] DÔVERA zdravotná poisťovňa, a.s.: Kritériá pre schvaľovanie úhrady lieku, zdravotníckej pomôcky alebo dietetickej potraviny v súlade s § 88 ods. 7 a 8 zákona č. 363/2011 Z. z. Účinné od 1. 8. 2023. Dostupné online: https://www.dovera.sk/lekar/tema-schvalovanie-a-navrhy-na-zdravotnu-starostlivost/kriteria-pre-schvalovanie-vynimiek-na-uhradu-lieku-zdravotnickej-pomocky-alebo-dietetickej-potraviny.

[9] Generálna prokuratúra podala protesty proti poisťovniam, ktoré nedali súhlas s úhradou lieku. In: Trend.sk. Dostupné online: https://www.trend.sk/spravy/generalna-prokuratura-podala-protesty-proti-poistovniam-ktore-nedali-suhlas-uhradu-lieku, TASR: Generálna prokuratúra podala protesty proti zdravotným poisťovniam. In: Teraz.sk, 27. septembra 2024. Dostupné online: https://www.teraz.sk/slovensko/generalna-prokuratura-podala-protesty/825509-clanok.html, Návrh Správneho súdu v Bratislave na začatie konania o súlade právnych predpisov Ústavný súd prijal dňa 07.2.205 uznesením č. k. PL. ÚS 1/2025-14 a návrh verejného ochrancu práv na začatie konania o súlade právnych uznesením dňa 28.5.2028 uznesením č. k. PL. ÚS 1/2025-14 ústavný súd prijal a spojil na spoločné konanie, ktoré bude ďalej vedené pod sp. zn. PL. ÚS 1/2025.DOBROVODSKÝ, Róbert: Obrátil som sa na Ústavný súd Slovenskej republiky vo veci zákona o rozsahu a podmienkach úhrady liekov. Právna úprava postupu zdravotných poisťovní pri schvaľovaní úhrady lieku na výnimku je ľudskoprávne a ústavnoprávne neudržateľná. Aktualita VOP zo dňa 15. mája 2025. Dostupné online: https://vop.gov.sk/obratil-som-sa-na-ustavny-sud-slovenskej-republiky-vo-veci-zakona-o-rozsahu-

Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov Správneho súdu v Bratislave č. k. PL. ÚS 1/2025 sa opiera o viacero argumentačných línii. Prvou je výhrada zákona. Podmienky, za ktorých sa hradí nekategorizovaný liek z verejného poistenia, by mal určiť priamo zákon. Namiesto toho ich určujú samy zdravotné poisťovne – jednostranne, vo vlastnom záujme a len zverejnením na svojom webe. Kritériá sa od poisťovne k poisťovni líšia a žiadateľ nemá právny nárok na úhradu ani vtedy, keď ich splní. Takto sa o obsahu základného práva na bezplatnú zdravotnú starostlivosť (čl. 40 ústavy) fakticky rozhoduje mimo zákona, čo porušuje výhradu zákona (čl. 13 ods. 2), právnu istotu. Druhou argumentačnou líniou je obmedzenie práva na súdnu ochranu. V konaní o úhrade lieku je žiadateľom poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, nie sám poistenec. Poistenec je z konania pred poisťovňou úplne vylúčený, hoci práve on musí vyčerpať odvolanie, aby mohol neskôr podať správnu žalobu. To správny súd považuje za rozporné s právom na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1). Treťou argumentačnou líniou je obmedzenie súdnej ochrany. Či bude liek hradený z verejného zdravotného poistenia, závisí v podstate od toho, či má jeho výrobca (držiteľ registrácie) záujem požiadať o kategorizáciu lieku na Slovensku a úspešne ňou prejsť. O zaradení konkrétneho lieku tak nerozhoduje individuálne posúdenie potreby pacienta, ale obchodné rozhodnutie výrobcu. To zužuje súdnu ochranu na formálnu: aj keby súd žalobe vyhovel, poisťovňa aj súd zostávajú viazaní výškou úhrady stanovenou priamo zákonom a nemôžu ju zmeniť. Chýba totiž individuálne rozhodnutie o (ne)zaradení daného lieku, ktoré by súd mohol vecne preskúmať. Žalobca síce môže v konaní uspieť, no jeho situácia sa tým reálne nezmení – a práve v tom spočíva ústavný problém. Štvrtou argumentačnou líniou je neurčitosť zákonného pojmu prípad hodný osobitného zreteľa. Tento pojem je natoľko vágny a nepredvídateľný, že o tom, čo doň patrí, fakticky rozhoduje sama poisťovňa vlastnou správnou úvahou. Súd pritom do tejto úvahy nemôže vstupovať – preskúmava len to, či poisťovňa neprekročila zákonné medze, nie už účelnosť či vhodnosť jej rozhodnutia. Dôsledkom je, že aj keď súd rozhodnutie poisťovne zruší, o veci znova rozhoduje tá istá poisťovňa, a opäť len na základe vlastného výkladu toho istého neurčitého pojmu. Správny súd preto považuje za ústavne neudržateľné, aby si obsah základného práva na bezplatnú zdravotnú starostlivosť určovali samy poisťovne výkladom takéhoto neurčitého pojmu, namiesto toho, aby ho dostatočne určito vymedzil zákon.

Návrh na začatie konania verejného ochrancu práv (vec pôvodne sp. zn. Rvp 1241/2025, spojená pod sp. zn. PL. ÚS 1/2025) sa opiera o viacero argumentačných línií. Prvou je výhrada zákona spojená s tzv. obdobou splnomocňovacej normy. Mechanizmus úhrady lieku na výnimku vykonáva právo na bezplatnú zdravotnú

a-podmienkach-uhrady-liekov-pravna-uprava-postupu-zdravotnych-poistovni-pri-schvalovani-uhrady-lieku-na-vynimku-je-lud.

starostlivosť, pričom poisťovňa tu rozhoduje ako správny orgán s voľnou správnou úvahou, ktorej medze musí v právnom štáte určiť zákon. Zákonodarca vo vzťahu ku kritériám na rozhodovanie interné postupy poisťovne fakticky vťahuje do právneho poriadku a robí ich záväznými. Medze základného práva tak v skutočnosti upravuje interný predpis súkromnej poisťovne, čo je v rozpore s výhradou zákona. Druhou argumentačnou líniou je diskriminačný účinok právnej úpravy. Podľa Medzinárodného paktu OSN postačuje, ak je úprava diskriminujúca už svojím účinkom. Neregulované kritériá poisťovní narúšajú výkon práva na zdravie medzi poistencami navzájom aj medzi jednotlivými poisťovňami, pričom zákonodarca nevytvoril prostredie napomáhajúce progresívnej realizácii práva na zdravie a umožňuje nerovnaké zaobchádzanie s ľuďmi v porovnateľnej zdravotnej situácii. Treťou líniou je dôraz, že neústavnosť nevyplýva z činnosti poisťovní, ale zo samotného zákona. Vykonávací zákon k čl. 40 ústavy nesmie podmienky bezplatnej zdravotnej starostlivosti upraviť tak, že základné právo fakticky vylúči tým, že naň ani pri splnení podmienok neprizná právny nárok. Štvrtou líniou je neurčitosť pri úplnosti žiadosti. Lehota na rozhodnutie poisťovne začína plynúť až od doručenia úplnej žiadosti, no čo žiadosť obsahuje a kedy je úplná, si vo väčšine prípadov opäť určuje sama poisťovňa. Ničím neohraničené náležitosti môžu už v úvodnej fáze viesť k svojvoľným podmienkam, ktoré poistenca reálne vylúčia z prístupu k základnému právu. Piatou argumentačnou líniou líniou je výdavkový strop, posudzovaný testom proporcionality. Strop síce sleduje legitímny cieľ (stabilizácia výdavkov poistenia), no aplikuje sa plošne na všetky lieky na výnimku bez akejkoľvek individualizácie. Po vyčerpaní limitu sa už neskúma potreba ani odôvodnenosť liečby konkrétneho pacienta. Ide tak o čisto kvantitatívny, byrokratický filter, ktorý nešetrí podstatu práva a zasahuje do jeho esenciálneho jadra. Zákonodarca nepreukázal, že zvažoval miernejšie alternatívy, a zvolený zásah je selektívne asymetrický dopadá len na úzku skupinu pacientov odkázaných na liek hradený na výnimku, pričom diskriminačný účinok vzniká len ako dôsledok časovej postupnosti rozhodnutí poisťovne v danom rozpočtovom období.

S argumentáciou oboch navrhovateľov sa stotožňujem a považujem napadnutú právnu úpravu za protiústavnú. Nosným a podľa môjho názoru nevyvrátiteľným argumentom je porušenie výhrady zákona. Ak má o dostupnosti bezplatnej zdravotnej starostlivosti fakticky rozhodovať súkromná zdravotná poisťovňa vlastnými, jednostranne určenými a len na webe zverejnenými kritériami, potom medze základného práva neurčuje zákon, ale interný predpis subjektu bez normotvornej kompetencie. Nad rámec uvedeného protiústavnosť je potrebné vnímať nielen v jednotlivých ustanoveniach, ale v ich kumulatívnom účinku. Neurčité kritériá poisťovne, neohraničené náležitosti úplnej žiadosti, neurčitý pojem prípad hodný osobitného zreteľa a napokon plošný výdavkový strop spolu vytvárajú reťaz prekážok, v ktorej zlyhanie v ktoromkoľvek článku poistenca pripraví o liečbu. Aj keby

každé ustanovenie obstálo samostatne, ich spojenie vedie k tomu, že esenciálne jadro práva na ochranu zdravia zostáva bez reálnej ochrany.
Táto situácia má aj pozitívny rozmer. Rozhodnutia správnych súdov[10] priniesli niekoľko kľúčových záverov, ktoré prinášajú tlak na činnosť zdravotných poisťovní, ktorých rozhodovacia činnosť sa v nadväznosti na tieto rozhodnutia zlepšuje. Súdy konštatovali, že konanie podľa § 88 zákona o podmienkach úhrady je správnym konaním v širšom zmysle, na ktoré sa napriek zákonnej výluke majú vzťahovať základné zásady správneho poriadku. Podľa správnych súdov musia poisťovne dostatočne zisťovať skutkový stav a vyhodnocovať predložené podklady. Rozhodnutia o zamietnutí úhrady musia byť riadne a presvedčivo odôvodnené; všeobecné konštatovania už nestačia. Samotné prekročenie finančného limitu nemôže byť automatickým dôvodom na zamietnutie úhrady, keďže by to viedlo k nerovnému postaveniu pacientov v priebehu roku. Súdy zároveň uviedli, že nie sú oprávnené preskúmavať samotné kritériá, ktoré si poisťovne nastavujú. Na druhej strane sa v odôvodneniach musia s týmto kritériami jednotlivo vysporiadať, čo v praxi viedlo k radikálnemu skráteniu počtu týchto kritérií.
Tento vývoj predstavuje zásadný pozitívny posun v chápaní procesných práv pacienta v konaniach o výnimkových liekoch.

Reakcia Ministerstva zdravotníctva na súčasný stav

V nadväznosti na identifikované problémy a súdnymi rozhodnutiami vyvolaný tlak na zmenu právnej úpravy sa zákon o podmienkach úhrady nachádza vo fáze legislatívnej revízie. Medzirezortné pripomienkové konanie LP/2025/594 bolo ukončené v decembri 2025 a prináša viaceré zásadné zmeny.[11]
Najvýznamnejšou zmenou je prvé zákonné zakotvenie nároku pacienta na úhradu výnimkového lieku. Nárok pacienta má vznikať za kumulatívneho splnenia nasledovných podmienok (zjednodušene): liek má preukázateľný významný prínos na zdravotný stav pacienta, neexistuje iná hradená liečba s rovnakým efektom, ide o liek počas prvých dvoch rokov od povolenia jeho uvedenia na trh, držiteľ registrácie lieku je účastníkom kategorizačného konania, o jeho konaní ešte nebolo právoplatne rozhodnuté a zdravotná poisťovňa má na úhradu dostatok finančných prostriedkov.

[10] Rozhodnutia Správneho súd v Banskej Bystrici pod sp. zn. 25Sas/2/2023, 27Sas/2/2023, 17Sas/10/2023 a Správneho súdu v Košiciach pod sp. zn. 20Sas/1/2023.
[11] MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Legislatívny proces LP/2025/594. Dátum ukončenia pripomienkového konania: 19. decembra 2025. Dostupné online: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/594.

Nová právna úprava ruší pôvodný finančný limit aj svojvoľne nastavené kritériá zdravotných poisťovní. Zavádza sa však nový finančný limit, pričom spôsob jeho výpočtu zostáva právne neurčitý. O odvolaniach voči rozhodnutiam poisťovní má novo rozhodovať UDZS namiesto nadriadeného zamestnanca tej istej poisťovne. Súčasne sa zavádza nové konanie o úhrade pre skupinu pacientov, čo môže byť obzvlášť prínosné pri zriedkavých ochoreniach.

Budúcnosť úhrad liekov na výnimku

Navrhovaná právna úprava predstavuje nepochybný krok vpred v ochrane práv pacientov. Zrušenie svojvoľne nastavených kritérií zdravotných poisťovní odstraňuje jeden z najzávažnejších identifikovaných nedostatkov. Zavedenie nároku pacienta – hoci podmienečného – je historicky prvým priznaním subjektívneho práva v tomto type konania. Prenesenie rozhodovania o odvolaniach na ÚDZS posilňuje nezávislosť odvolacieho mechanizmu.

Napriek týmto pozitívam ostávajú viaceré zásadné problémy nevyriešené. Odstraňuje sa pôvodný finančný limit, avšak pridáva sa nový finančný limit pri zachovaní predchádzajúceho problému spočívajúceho v neurčitosti pri spôsobe jeho výpočtu. Vysoká administratívna záťaž kladená na lekárov zostáva zachovaná, čo môže odradiť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti od podávania žiadostí. Najzávažnejším problémom zostáva skutočnosť, že nárok pacienta na úhradu lieku nie je postavený výlučne na medicínskych kritériách – je priamo závislý od toho, či držiteľ registrácie lieku je účastníkom iného administratívnoprávneho konania - kategorizačného konania. Táto podmienka stavia pacientov do situácie, keď uplatnenie ich práva na úhradu lieku z verejných zdrojov (ústavné právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a právo na ochranu života a zdravia) závisí od komerčného správania farmaceutickej spoločnosti.

Z pohľadu de lege ferenda sa preto javí žiaduce, aby výnimočné konanie zostalo skutočne výnimočným – viazaným výlučne na medicínsku nevyhnutnosť, nie na administratívne a komerčné predpoklady. Už dnes zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov, pozná definíciu neodkladnej zdravotnej starostlivosti, splnenie podmienok ktorej na každodennej báze vyhodnocujú revízni lekári zdravotných poisťovní v súvislosti s úhradou zdravotnej starostlivosti.

Toto medicínske kritérium by mohlo predstavovať základ pre vyhodnotenie nároku pacienta na úhradu lieku v tomto výnimočnom režime, ktorý by bol založený na čisto medicínskych kritériách. Z právneho pohľadu ide však o mimoriadne komplexnú otázku, ktorá presahuje rámec čisto normatívnej analýzy a dotýka sa hlbších etických dimenzií spravodlivého rozdelenia obmedzených zdrojov zdravotnej starostlivosti.

Otázka spravodlivosti v distribúcii obmedzených zdravotníckych zdrojov, vrátane liekov, totiž vyvoláva etickú dilemu pri ktorej sa stanoví ako spravodlivo rozdeľovať tieto zdroje medzi pacientov s rôznymi potrebami. Kľúčovým etickým princípom, ktorý by mal byť v tomto kontexte zohľadnený, je princíp najväčšej medicínskej potreby pacienta — teda prioritizácia tých, pre ktorých je liečba z medicínskeho hľadiska najpotrebnejšia a nenahraditeľná. Zodpovedanie tejto otázky si preto vyžaduje otvorenú odbornú diskusiu za účasti odbornej medicínskej obce a pacientskych organizácií bez akýchkoľvek komerčných záujmov, na základe ktorej by boli vypracované transparentné spoločnosťou aprobované kritériá slúžiace ako základ pre legislatívnu úpravu tohto výnimočného režimu.

Zoznam použitej literatúry

1. FEDOROVÁ, Katarína: Mapa zdravotníckej legislatívy – úvod. In: Právo a manažment v zdravotníctve, Roč. 2025, č. 1-2, (2025).
2. HOLKA, Marek – MEŇKY, Henrich: Úhrady liekov na výnimku. In: Právo a manažment v zdravotníctve, Roč. 2024, č. 10, (2024).
3. KLUCHO, Jozef: Praktické problémy slovenskej zdravotníckej legislatívy (III.). In: Právo a manažment v zdravotníctve, Roč. 2013, č. 1, (2013).
4. POTÁSCH, Peter – HAŠANOVÁ, Janka – VALLOVÁ, Jana – MILUČKÝ, Jozef – MEDŽOVÁ, Daniela: Správny poriadok. Komentár. 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022. 682 s. ISBN 978-80-7400-908-2
5. TOMKOVÁ, Katarína: Použitie neregistrovaného lieku, resp. použitie registrovaného lieku nad rámec jeho registrácie (off label). In: Právo a manažment v zdravotníctve, Roč. 2021, č. 5, (2021).
6. https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/594.
7. https://www.dovera.sk/lekar/tema-schvalovanie-a-navrhy-na-zdravotnu-starostlivost/kriteria-pre-schvalovanie-vynimiek-na-uhradu-lieku-zdravotnickej-pomocky-alebo-dietetickej-potraviny.
8. https://www.vszp.sk/files/poskytovatelia/zdravotna-starostlivost/zoznam-liekov/zoznam-liekov-ktore-hradi-vszp-nad-ramec-kategorizacie/vszp-kriteria_posudzovania_va.pdf.
9. https://vop.gov.sk/obratil-som-sa-na-ustavny-sud-slovenskej-republiky-vo-veci-zakona-o-rozsahu-a-podmienkach-uhrady-liekov-pravna-uprava-postupu-zdravotnych-poistovni-pri-schvalovani-uhradu-lieku-na-vynimku-je-lud.
10. https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/01/Tlacova-sprava-VOP-30.-01.-2024.pdf.
11. https://www.teraz.sk/slovensko/generalna-prokuratura-podala-protesty/825509-clanok.html.

12. https://www.trend.sk/spravy/generalna-prokuratura-podala-protesty-proti-poistovniam-ktore-nedali-suhlas-uhradu-lieku.

Kontaktné údaje
JUDr. Mgr. Henrich Meňky
menky1@uniba.sk
Ústav práva informačných technológii a práva duševného vlastníctva

KOLAUDAČNÉ OSVEDČENIE V KONTEXTE NOVÉHO STAVEBNÉHO ZÁKONA[1]

OCCUPANCY CERTIFICATE UNDER THE NEW BUILDING ACT

Viera Jakušová[2]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na analýzu kolaudačného konania s dôrazom na jeho finálnu formu činnosti, ktorou je kolaudačné osvedčenie. Autorka analyzuje priebeh kolaudačného konania od podania žiadosti cez obhliadku až po vydanie konečného aktu, ktorým končí konanie. Cieľom príspevku je identifikovať akou finálnou formou činnosti orgánu verejnej správy je kolaudačné osvedčenie, či je v praxi vydávané kolaudačné osvedčenie vo forme listu alebo rozhodnutia a či je voči kolaudačnému osvedčeniu prípustné odvolanie. Príspevok reflektuje aj návrh zmeny nového stavebného zákona, týkajúci sa zmien ustanovení o kolaudácií.

Kľúčové slová: nový stavebný zákon, formy činnosti vo verejnej správe, kolaudačné konanie, kolaudačné osvedčenie.

Abstract: The paper focuses on the analysis of the occupancy permit procedure, with emphasis on its final form of activity, namely the occupancy certificate. The author examines the course of the occupancy permit procedure from the submission of the application, through the on-site inspection, to the issuance of the final act by which the proceedings are concluded. The aim of the paper is to identify the final form of activity of a public administration authority represented by the occupancy certificate, to determine whether in practice the occupancy certificate is issued in the form of a letter or a decision, and whether an appeal against the occupancy certificate is admissible. The paper also reflects on the proposed amendment to the new Building Act, concerning changes to the provisions on occupancy approval.

Key words: new Building Act, forms of activity in public administration, occupancy permit procedure, certificate of occupancy.

[1] Príspevok bol vypracovaný v rámci výskumnej úlohy *„Energetická hospodárnosť budov v Slovenskej republike: zlepšenie organizačného a právneho rámca vo svetle nových požiadaviek Európskej únie*" s podporou grantu udeleného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja pod registračným číslom projektu APVV-24-0543.

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra správneho a environmentálneho práva.

Úvod

V príspevku analyzujeme kolaudačné konanie v kontexte zákona č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „nový stavebný zákon" alebo „NSZ"), pričom sa zameriavame na finálnu formu činnosti, ktorou je kolaudačné osvedčenie. Pri analýze si kladieme uvedené výskumné otázky:

a) Ako prebieha kolaudačné konanie v zmysle nového stavebného zákona?
b) Akou finálnou formou činnosti orgánu verejnej správy je kolaudačné osvedčenie?
c) Je v praxi vydávané kolaudačné osvedčenie vo forme listu alebo rozhodnutia?
d) Je voči kolaudačnému osvedčeniu prípustné odvolanie?
e) Aké zmeny obsahuje nová právna úprava NSZ?

Cieľom príspevku je rozbor kolaudácie a identifikácia jej finálnej formy činnosti. Po tom, ako identifikujeme druh formy kolaudačného osvedčenia budeme môcť určiť, či je voči nemu prípustné odvolanie. V závere uvádzame aj to ako potencionálna nová právna úprava NSZ môže zmeniť ustanovenia o kolaudácií a ustanovenia o zmene v užívaní stavby. V príspevku používame najmä metódy analýzy a komparácie. Metódami dospejeme k ucelenému poznaniu skúmanej problematiky. Výsledkom bude naplnenie stanovených cieľov.

Kolaudačné konanie

Kolaudácia stavby je osobitný proces, v ktorom stavebný úrad a dotknuté orgány overujú stavebnotechnickú spôsobilosť stavby na projektovaný účel, napríklad stavebnú dokončenosť, úplnosť stavby a jej komplexnosť, bezchybnosť a bezpečnosť prevádzky.[3]

Dokončenú stavbu alebo jej časť spôsobilú na samostatné užívanie možno uviesť do trvalého užívania až po kolaudácii. Kolaudácia sa vyžaduje na

a) novú stavbu,
b) zmenu dokončenej stavby a
c) terénnu úpravu, na ktorú bolo potrebné rozhodnutie o stavebnom zámere.

Kolaudácia sa nevyžaduje na stavby, ktoré sa ohlasujú a stavebné úpravy. To však neplatí, ak sú stavebné úpravy spojené so zmenou v užívaní stavby.[4]

Kolaudácia začína na návrh stavebníka. Prílohy návrhu na kolaudáciu sú vymenované v 66 ods. 2 NSZ.[5] Prílohou žiadosti je aj energetický certifikát budovy, ak podlieha

[3] BRNOVÁ, M. a kol. *Stavebný zákon. Nový zákon s komentárom. Súvisiaca legislatíva.* Žilina: Poradca, s.r.o., 2025. 2025/11-12- 30. ročník, s. 253.

[4] Pozri § 66 ods. 1 NSZ.

[5] Prílohou návrhu na kolaudáciu je podľa typu stavby stavebný denník, záverečné stanovisko stavbyvedúceho, dokumentácia skutočného zhotovenia stavby, geodetická dokumentácia z

energetickej certifikácii.[6] Povinnosť energetickej certifikácie sa vzťahuje na novú budovu a na významne obnovovanú existujúcu budovu, ktorých kolaudačné konanie sa začalo po 1. januári 2008 a na budovu predávanú alebo prenajímanú po 1. januári 2008.[7]

Stavebný úrad následne oznámi do siedmych pracovných dní odo dňa doručenia úplného návrhu na kolaudáciu stavby termín kolaudačnej obhliadky stavebníkovi a dotknutým orgánom a prizve na kolaudáciu generálneho projektanta a generálneho zhotoviteľa stavby a ak ide o vyhradenú stavbu, aj osobu, ktorá uskutočňovala na stavbe stavebný dozor a budúceho prevádzkovateľa stavby. Správny orgán môže prizvať aj iné osoby, ak je to potrebné na zistenie skutočného stavebno-technického stavu stavby a prevádzkového stavu stavby a pripojenia stavby na siete technického vybavenia územia alebo na overenie vhodnosti stavebných výrobkov na zamýšľané použitie.[8] Kolaudačná obhliadka sa musí uskutočniť do 30 dní od jej oznámenia.[9]

Podľa § 66 ods. 4 NSZ stavebný úrad v rámci kolaudačnej obhliadky stavby zisťuje, či je stavba alebo jej časť spôsobilá na samostatné užívanie stavebne dokončená vrátane dokončenia vyvolaných úprav, prístupu a príjazdu k stavbe a spôsobilá na prevádzku a bezpečné užívanie v súlade s overeným projektom stavby, boli odstránené nedostatky zistené pri kontrolných prehliadkach, je technický systém budovy a iné technické a prevádzkové zariadenie stavby funkčné, je stavba pripojená na funkčné siete technického vybavenia územia, ak sú v obci; to neplatí, ak ide o stavbu, ktorá na svoju prevádzku nevyžaduje pripojenie, je dažďová voda zachytávaná alebo odvádzaná tak, aby nezaťažovala okolie stavby, je prevádzka vyhradených technických zariadení plynulá a bezpečná, budova vyhovuje

---

vytýčenia priestorovej polohy stavby, kontrolný protokol o meraní priestorovej polohy stavby a geometrický plán na aktualizáciu katastrálneho operátu, protokol o odovzdaní a prevzatí stavby, protokol o vyhodnotení skúšobnej prevádzky, ak bola povolená, doklady o vykonaných skúškach vzoriek stavebných výrobkov odobratých na stavbe, výsledky uskutočnených meraní a revízií vyhradených technických zariadení a doklady o ich technickej spôsobilosti na plynulú a bezpečnú prevádzku, geodetické zameranie skutočného zhotovenia dokončenej stavby, záväzné stanoviská dotknutých orgánov a záväzné vyjadrenia dotknutých právnických osôb, ktoré boli zabezpečené pred podaním návrhu na kolaudáciu stavby, potvrdenie o uhradení miestneho poplatku za rozvoj alebo jeho splátky, ak k stavbe vznikla poplatková povinnosť k miestnemu poplatku za rozvoj podľa zákona č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a obec vyrubila miestny poplatok za rozvoj. Pozri § 66 ods. 2 NSZ.

[6] Pozri § 66 ods. 2 NSZ.

[7] Pozri § 14 zákona č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoEH").

[8] Zo zákona: „*Účastníkom konania pri kolaudácii je stavebník, vlastník stavby, ak nie je stavebníkom a vlastník pozemku, na ktorom je stavba umiestnená. Ak počet účastníkov konania je väčší ako 20, alebo ak účastník konania alebo pobyt účastníkov konania nie je správnemu orgánu známy, kolaudácia sa oznamuje verejnou vyhláškou.*" Pozri § 66 ods. 9 NSZ.

[9] Pozri § 66 ods. 3 NSZ.

podmienkam požadovanej energetickej hospodárnosti. Možno uviesť, že daným ustanovením sú zakotvené obvyklé a praxou osvedčené kolaudačné kritériá, ktorými sa sleduje zjednotenie pevných pravidiel pri kolaudácii.[10]
Ak stavebný úrad zistí, že stavba **nie je schopná užívania** – či už z hľadiska podmienok určených v rámci rozhodnutia o stavebnom zámere, alebo na základe otázok, ktoré sa skúmajú v samotnom kolaudačnom konaní, tak vzniká povinnosť stavebného úradu vyzvať účastníka konania, aby v určenej lehote odstránil nedostatky[11], pretože v opačnom prípade kolaudáciu zastaví.[12] Stavebný úrad kolaudáciu zastaví, ak je stavba postavená v rozpore s overeným projektom stavby.[13]
Ak sa kolaudáciou zistí, že stavba **je spôsobilá na prevádzku**, správny orgán vydá na stavbu **kolaudačné osvedčenie** do 15 dní od uskutočnenia kolaudačnej obhliadky.[14]

Kolaudačné osvedčenie

Kolaudačné osvedčenie je definované v § 67 ako **osobitný doklad o kolaudácii,** pričom nový stavebný zákon odkazuje na ustanovenie § 47 ods. 7 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „SP").[15] Kolaudačným osvedčením správny orgán osvedčuje stavebno-technickú spôsobilosť stavby na projektovaný účel. Prílohou kolaudačného osvedčenia je dokumentácia skutočného zhotovenia stavby.[16]
Náležitosti kolaudačného osvedčenia sú uvedené v § 47 ods. 7 SP ako aj v § 21 vyhlášky Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky č. 60/2025 Z. z. o štruktúre a prevádzke informačného systému územného plánovania a výstavby, o obsahu podaní a obsahu a rozsahu dokumentácie stavby v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 60/2025 Z.z.).
Podľa § 47 ods. 7 SP osobitné zákony ustanovujú, v ktorých prípadoch sa rozhodnutie, ktorým sa účastníkovi konania v plnom rozsahu vyhovuje, len vyznačí v spise a účastníkovi konania sa namiesto písomného vyhotovenia rozhodnutia vydá osobitný doklad alebo poskytne plnenie.
V prípadoch, ak správne konanie má v zmysle osobitných zákonov viesť k vydaniu osobitného dokladu (vodičský preukaz, občiansky preukaz, zbrojný preukaz) alebo

[10] LÚČANSKÝ, O. - KOREC, Š. a kol. *Zákon NR SR č. 25/2025 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon). Komentár. Stavebné a pozemkové právo v praxi.* Bratislava : Nová práca, 2025, s. 92.
[11] Stavebný úrad zasiela účastníkom konania výzvu a konanie preruší.
[12] PÍRY, M. *Stavebný zákon. Zákon o územnom plánovaní. Komentár. Stavebné predpisy po reforme.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, s. 204.
[13] Pozri § 66 ods. 8 NSZ.
[14] Pozri § 66 ods. 7 NSZ.
[15] Pozri § 67 ods. 1 NSZ.
[16] Pozri § 67 ods. 2 NSZ.

poskytnutiu plnenia (napr. dávka z verejných prostriedkov), môže byť z hľadiska hospodárnosti konania zbytočné vydávať rozhodnutie aj samotný doklad, resp. poskytnúť plnenie, ak sa účastníkom v plnom rozsahu vyhovelo. V takom prípade stačí, že sa rozhodnutie len vyznačí v spise a účastníkovi konania sa odovzdá doklad alebo poskytne samotné plnenie, čo potvrdí svojím podpisom. Vydanie dokladu alebo poskytnutie plnenia bez vydania písomného vyhotovenia rozhodnutia a jeho oznámenia účastníkom konania **musí vyslovene ustanoviť osobitný zákon.** Ak osobitný zákon túto možnosť explicitne neuvádza, je potrebné vydať a doručiť aj písomné vyhotovenie rozhodnutia.[17]

Kolaudačné osvedčenie **obsahuje okrem všeobecných náležitostí podľa § 47 SP[18] aj náležitosti uvedené v § 21 vyhlášky č. 60/2025 Z. z.,** a to napríklad základné údaje o stavbe v rozsahu ID stavby[19], názov stavby, identifikačné údaje stavby, členenie stavby, podrobné údaje o stavbe v rozsahu bilancia plôch, počet parkovacích miest, ostatné bilancie stavby, dopravné napojenie a členenie rozdeľovníka pre doručovanie na účastníkov konania, dotknuté orgány a dotknuté právnické osoby.[20]

---

[17] POTÁSCH, P.- HAŠANOVÁ, J.- VALLOVÁ, J.- MILUČKÝ, J.- MEDŽOVÁ, D. § 47 [Náležitosti rozhodnutia]. In: POTÁSCH, P.- HAŠANOVÁ, J.- VALLOVÁ, J.- MILUČKÝ, J.- MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 439.

[18] Znenie danej vyhlášky sa odvoláva všeobecne na náležitosti podľa § 47 SP. Zdá sa, akoby vyhláška upravovala komplexnejšie predmetnú problematiku v porovnaní so zákonom. Nepredpokladáme však, že by išlo o zjavný rozpor, pretože ustanovenie NSZ hovorí o tom, že tento finálny akt rozhodovacích procesov je len osobitný doklad, avšak neustanovuje reštriktívnym spôsobom jeho náležitosti oproti ustanoveniam § 47 SP alebo predmetnému zneniu vyhlášky. Pozri viac: PÍRY, M. *Stavebný zákon. Zákon o územnom plánovaní. Komentár. Stavebné predpisy po reforme.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, s. 208.

[19] Pozri viac JAKUŠOVÁ, V. Informačný systém a jeho uplatnenie stavebnými úradmi. In: *Bratislavské právnické fórum 2025 zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila 17. – 19. septembra 2025 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.* Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025, s. 467-478.

[20] Obsahuje aj identifikačné údaje vlastníka stavby, meno, priezvisko a adresu ostatných účastníkov konania, ak ide o fyzickú osobu alebo názov, sídlo a IČO ostatných účastníkov konania, ak ide o právnickú osobu, základné údaje o stavbe v rozsahu ID stavby , názov stavby, identifikačné údaje stavby, členenie stavby, podrobné údaje o stavbe v rozsahu bilancia plôch, počet parkovacích miest, ostatné bilancie stavby, dopravné napojenie, pripojenie stavby na siete technického vybavenie územia, údaje o rozhodnutí o stavebnom zámere alebo jeho zmene v rozsahu spisové číslo, dátum vydania, dátum nadobudnutia právoplatnosti a správny orgán, ktorý rozhodnutie vydal, údaje o overovacej doložke k projektu stavby alebo jej zmene v rozsahu spisové číslo, dátum vydania a správny orgán, ktorý rozhodnutie vydal, identifikačné údaje dokumentácie, údaj o osvedčení stavebno-technickej spôsobilosti stavby na projektovaný účel, podmienky pre užívanie stavby, ktorými sa zabezpečí ochrana verejných záujmov a ochrana právom chránených záujmov účastníkov konania, najmä z hľadiska starostlivosti o životné prostredie, ochrany kultúrnych pamiatok, zdravia ľudí, požiarnej ochrany, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, rozhodnutie o námietkach účastníkov konania, zoznam príloh doplnených ku kolaudácii stavby, zoznam záväzných stanovísk a záväzných vyjadrení uplatnených v konaní, údaj o spôsobe doručovania, členenie rozdeľovníka pre doručovanie

Pre doplnenie uvádzame, že kolaudačné osvedčenie nenahrádza povolenie prevádzky podľa osobitných predpisov. [21]

Podľa nášho názoru, možno kolaudačné konanie zaradiť medzi rozhodovací proces v oblasti aplikácie práva[22], pretože stavebný úrad rozhoduje na návrh účastníka konania o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach účastníkov konania vydaním individuálneho správneho aktu.[23] V prípade kolaudačného osvedčenia v kontexte nového stavebného zákona možno uviesť, že NSZ výslovne neustanovuje, že sa kolaudačné osvedčenie len vyznačuje v spise, a to bez vydania jeho písomného vyhotovenia a jeho oznámenia účastníkom konania. Naviac, nový stavebný zákon zakotvuje povinnosť jeho oznámenia dotknutým orgánom.[24] Ustanovenie § 67 ods. 1 NSZ s odkazom na § 47 ods. 7 SP zakotvuje voľnejšiu formu kolaudačnému osvedčeniu, a to formu osobitného dokladu. Vzhľadom na vyššie uvedené, sme toho názoru, že je potrebné, aby kolaudačné osvedčenie malo vždy písomnú formu (nevyznačovalo sa len v spise) a malo formu rozhodnutia s príslušnými náležitosťami uvedenými v § 47 ods. 1 a ods. 5 SP. Každé rozhodnutie musí obsahovať výrok, odôvodnenie a poučenie o odvolaní. V poučení sa nachádza údaj o tom, či je rozhodnutie konečné alebo či sa možno proti nemu odvolať, v akej lehote, na ktorý orgán a kde možno odvolanie podať. Poučenie obsahuje aj údaj, či rozhodnutie možno preskúmať súdom.[25] V poučení kolaudačného osvedčenia by mala byť uvedená prípustnosť odvolania, a to hlavne z dôvodu, že nový stavebný zákon výslovne nevylúčil možnosť podať odvolanie. Podľa § 82 NSZ sa na NSZ subsidiárne vzťahuje SP, ktorý v § 53 stanovil, že proti rozhodnutiu správneho orgánu má účastník konania právo podať odvolanie, pokiaľ zákon neustanovuje inak alebo pokiaľ sa účastník konania odvolania písomne alebo ústne do zápisnice nevzdal.

Aká je prax?

Za účelom reflektovania praxe stavebných úradov sme sa zamerali na vydávanie kolaudačných osvedčení stavebnými úradmi[26] v Hlavnom meste Slovenskej

na účastníkov konania, dotknuté orgány a dotknuté právnické osoby. Pozri § 21 vyhlášky č. 60/2025 Z.z.

[21] Pozri § 67 ods. 3 NSZ.

[22] Pozri viac VRABKO, M. In: VRABKO, M. a kol. *Správne právo procesné. Všeobecná časť.* Bratislava : C.H. Beck, 2019, s. 15.

[23] Podľa Píryho je kolaudačné osvedčenie individuálny správny akt, ktorý predpokladá perfektné, bezpečné a trvalé užívanie nehnuteľnosti na účel, na ktorý bola stavba povolená – podľa technických pravidiel obsiahnutých v predpisoch stavebného práva, a to od technických noriem až po zákonnú legislatívu. Porovnaj: PÍRY, M. *Stavebný zákon. Zákon o územnom plánovaní. Komentár. Stavebné predpisy po reforme.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, s. 206.

[24] Pozri § 67 ods. 4 NSZ.

[25] Pozri § 47 ods. 4 SP.

[26] Agendu stavebného úradu vykonávajú v Bratislave mestské časti (ďalej len „MČ").

republiky Bratislavy (ďalej len „Hlavné mesto SR BA“). Konkrétne sme zisťovali zverejnenie kolaudačných osvedčení na webových sídlach stavebných úradov v Bratislave (ďalej len „BA“) a formu kolaudačných osvedčení. Formou aktu na účely príspevku rozumieme skutočnosť, či je kolaudačné rozhodnutie vydané vo forme rozhodnutia alebo úradného listu. Údaje boli získavané v období od 1. júla 2025 do 1. apríla 2026 z webových stránok stavebných úradov, konkrétne z úradných tabúľ prostredníctvom, ktorých je kolaudačné osvedčenie doručované vo forme verejnej vyhlášky.

V tabuľke č. 1 je uvedený prehľad formy kolaudačného osvedčenia ako aj skutočnosti, či stavebný úrad vo vydanom kolaudačnom osvedčení uviedol (ne)prípustnosť podania riadneho opravného prostriedku alebo neuviedol vôbec takúto možnosť .

Mestská časť / stavebný úrad	Forma aktu		Prípustnosť odvolania (áno, nie, neuvedené)
	Rozhodnutie	Úradný list	
MČ BA - Staré Mesto	áno	-	áno
MČ BA - Dúbravka	áno	-	neuvedené
MČ BA - Nové Mesto	-	áno	neuvedené
MČ BA - Petržalka	-	áno	neuvedené
MČ BA - Rača	-	áno	nie
MČ BA - Ružinov	-	áno	neuvedené
MČ BA - Karlova Ves	-	-	-
MČ BA - Devínska Nová Ves	-	-	-
MČ BA - Lamač	-	-	-
MČ BA - Podunajské Biskupice	-	-	-
MČ BA - Rusovce	-	-	-
MČ BA - Vajnory	-	-	-
MČ BA - Záhorská Bystrica	-	-	-
MČ BA - Vrakuňa	-	-	-

Tabuľka č. 1
Prehľad foriem kolaudačných osvedčení v BA

Zo 14 všeobecných stavebných úradov (MČ BA – Devínska Nová Ves, MČ BA – Karlova Ves[27], MČ BA – Lamač, MČ BA - Podunajské Biskupice, MČ BA – Rača, MČ BA – Rusovce[28], MČ BA – Ružinov, MČ BA – Vajnory, MČ BA – Záhorská Bystrica, MČ BA – Vrakuňa) vydalo verejnou vyhláškou kolaudačné osvedčenie 6 stavebných úradov, a to konkrétne MČ BA – Staré mesto[29], MČ BA – Dúbravka[30], MČ BA – Nové Mesto[31], MČ BA – Petržalka[32], MČ BA - Rača[33], MČ BA – Ružinov.[34] V dvoch prípadoch bolo kolaudačné osvedčenie vydané formou rozhodnutia a v štyroch prípadoch vo forme listu. Stavebný úrad MČ BA - Staré Mesto uviedol aj prípustnosť odvolania sa voči kolaudačnému osvedčeniu a stavebný úrad MČ BA – Rača uviedol v liste, že odvolanie nie je prípustné. Ostatné stavebné úrady neuviedli možnosť (ne)podania odvolania vôbec.

Nová právna úprava stavebného zákona

Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky pripravilo návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa NSZ. Proces je momentálne v štádiu vyhodnotenia pripomienkového konania. Tento návrh uvádza nasledovné zmeny v ustanoveniach o kolaudácií a o zmene v užívaní stavby.
Ustanovenie § 66 ods. 1 NSZ bude po prijatí návrhu znieť: „Kolaudácia sa vyžaduje na novú stavbu, zmenu dokončenej stavby, **stavebnú úpravu a údržbu stavby**, na ktorú bolo **vydané** rozhodnutie o stavebnom zámere. **Správny orgán môže od kolaudácie upustiť, ak ide o drobnú stavbu, stavebné úpravy a údržbu stavby, po ktorých ohlásení správny orgán určil, že ich možno uskutočniť len na základe rozhodnutia o stavebnom zámere.** Ďalej daný návrh vypúšťa jednu z príloh návrhu na kolaudáciu, a to **záverečné stanovisko stavbyvedúceho.** Tiež návrh vypúšťa

[27] Spoločný stavebný úrad pre Karlovu Ves a Devín.
[28] Spoločný stavebný úrad pre Rusovce, Jarovce, Čunovo.
[29] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 17.12.2025. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://www.staremesto.sk/data/news_files/staremesto.sk/124161/verejna_vyhlaska_25_359.pdf
[30] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 04.07.2025. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://www.dubravka.sk/files/documents/uradne_tabule/ut_stavebny/2025/su-11709-3705-2025-s5-lv.pdf
[31] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 20.02.2026. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://banm.sk/zverejnovanie/detail/510378/53065302026sukoll-3zubne-ambulancie
[32] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 12.02.2026. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://www.petrzalka.sk/2026-02-20-c-1685-2026-kolaudacne-osvedcenie-pri-zmene-v-uzivani-stavby-zs-a-rr-bod-ba_apo_f-dolnozemska-1-bratislava-k-u-bratislava-petrzalka/
[33] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 23.03.2026. [online]. [cit. 01.04.2026], Dostupné na internete: https://egov.raca.sk/default.aspx?NavigationState=610:0:
[34] Kolaudačné osvedčenie zo dňa 23.03.2026. [online]. [cit. 01.04.2026], Dostupné na internete:https://www.ruzinov.sk/data/MediaLibrary/3/35683/Kolauda%C4%8Dn%C3%A9%20osved%C4%8Denie%20-%20Peter%20Dani%C5%A1.PDF

možnosť stavebného úradu upustiť od predloženia od protokolu o odovzdaní a prevzatí stavby v odôvodnených prípadoch. Podľa predpokladanej novely NSZ sa k návrhu na kolaudáciu bude prikladať ako príloha protokol o odovzdaní a prevzatí stavby; ktorého súčasťou je aj vyhlásenie zhotoviteľa o súlade stavby s overeným projektom stavby.[35]

Zavádza sa nová príloha návrhu na kolaudáciu, a to doklad preukazujúci oprávnenie stavebníka k pozemku alebo k stavbe, ak sa skutočné zhotovenie stavby odlišuje od stavebného zámeru a stavebník nie je vlastníkom pozemku alebo stavby, na ktorom sa stavba zhotovila. Zavádza sa aj povinnosť stavebného úradu doručiť stavebnému inšpektorátu rozhodnutie o zastavení kolaudácie. Ďalšie navrhované ustanovenie týkajúce sa kolaudácie znie: „*Ak sa má budova užívať na viac účelov, v kolaudačnom osvedčení sa okrem hlavného účelu uvedú aj ostatné účely spolu s prislúchajúcimi podielmi podlahovej plochy.*" Nová právna úprava zužuje okruh účastníkov kolaudačného konania tým, že vypustila vlastníka stavby, ak nie je stavebníkom a vlastníka pozemku, na ktorom je stavba umiestnená ako účastníkov konania. Tiež sa vypúšťa posledná veta v § 66 ods. 9 NSZ „*Ak počet účastníkov konania je väčší ako 20, alebo ak účastník konania alebo pobyt účastníkov konania nie je správnemu orgánu známy, kolaudácia sa oznamuje verejnou vyhláškou.*"

Predpokladaná nová právna úprava obsahuje aj ustanovenie, ktoré výslovne zakotvuje, že na kolaudačné osvedčenie je osobitným dokladom podľa § 47 ods. 7 SP **a nie je možné proti nemu podať odvolanie**.[36]

Z dôvodovej správy nie je jasné, prečo navrhovateľ zmeny navrhuje vypustiť možnosť odvolať sa ako aj zúžiť okruh účastníkov konania. Kolaudačné osvedčenie, hoci nie je formálne vydávané ako rozhodnutie, má zásadné právne účinky a priamo ovplyvňuje práva a právom chránené záujmy účastníkov konania. Podľa nášho názoru, absencia možnosti podať odvolanie ako aj obmedzenie sa na jedného účastníka konania (stavebníka) vytvára stav právnej neistoty a odníma subjektom účinný prostriedok procesnej ochrany. Takáto úprava je právne neodôvodnená a nehľadí na potrebnú preskúmateľnosť aktu verejnej správy.

Navrhovaná právna úprava zavádza taxatívny výpočet situácií, ktoré predstavujú zmenu v užívaní stavby v § 68, a to: *„Zmenou v užívaní stavby je*

a) zmena účelu stavby alebo jej časti na iný účel,
b) zmena technických parametrov prevádzky stavby alebo jej prevádzkového zariadenia, ktorými sa mení pôvodný vplyv stavby na okolie, protipožiarnu bezpečnosť a na bezpečnosť jej užívania,

[35] Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa NSZ. Čl. I. s. 8 [online]. [cit. 14.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51

[36] Tamtiež, s. 9.

c) zmena spôsobu a podstatné rozšírenie výroby alebo činností, ktoré by mohli ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo životné prostredie,

d) zmena času trvania dočasnej stavby."

Navrhovaná úprava rozširuje rozsah právnej regulácie tým, že zahŕňa zmenu účelu časti stavby, čo v platnom znení nie je explicitne uvedené.

Podľa dôvodovej správy môže ísť o zmeny v spôsobe užívania stavby, ktoré nie sú stavebnými zmenami, ale je potrebné posúdiť či sa pôvodný vplyv stavby na okolie, protipožiarnu bezpečnosť, bezpečnosť jej užívania (napr. statika) a bezpečnosť práce nezhoršil. Technickými parametrami prevádzky a prevádzkovým zariadením môžu byť napr. fitness stroje, trezory v banke v prípade, ak ide o zmenu jednotlivých priestorov v stavbe v rámci tej istej skupiny podľa vyhlášky Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky č. 59/2025 Z. z. o členení stavieb v znení neskorších predpisov. Môže ísť napr. o zmenu administratívnej budovy úradu na banku, kde sa predpokladá umiestnenie trezorov, ktoré môžu mať vplyv na statiku stavby.[37]

Tiež návrh uvádza, že zmena v spôsobe užívania **nebytového priestoru** sa nepovažuje za zmenu v užívaní stavby, ak sa zachová pôvodný účel a nedôjde k zhoršeniu protipožiarnej bezpečnosti. Platná a účinná právna úprava obsahuje obdobné pravidlo, avšak vzťahuje sa na jednotlivé priestory stavby všeobecne, nie výlučne na nebytové priestory.

Pri zmene účelu stavby musí v zmysle navrhovanej právnej úpravy správny orgán v rozhodnutí o zmene v užívaní stavby uviesť **nové podiely podlahovej plochy prislúchajúcej jednotlivým účelom využitia.** Takáto požiadavka v platnej právnej úprave neexistuje.

Nová právna úprava obsahuje aj návrh účastníctva v konaní: ,,*Účastníkom konania o zmene v užívaní stavby je stavebník a ten, koho práva a právom chránené záujmy môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté. Ak počet účastníkov konania o zmene v užívaní stavby je väčší ako 20, alebo ak účastník konania alebo pobyt účastníka konania nie je správnemu orgánu známy, začatie konania o zmene v užívaní stavby sa doručuje verejnou vyhláškou.*"[38]

Platné a účinné znenie NSZ umožňuje zamietnuť zmenu v užívaní stavby, ak je v rozpore so záväznou časťou územnoplánovacej dokumentácie.[39]

Navrhované znenie rozširuje tento dôvod aj o situáciu, keď záväzné stanoviská dotknutých orgánov alebo právnických osôb k zmene účelu užívania stavby sú

---

[37] Dôvodová správa k NSZ. Osobitná časť. [online]. [cit. 15.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=b5e63ab3-2e6d-4c2a-bb4b-0c95987aadd3

[38] Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa NSZ. Čl. I. s. 9 [online]. [cit. 14.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51

[39] Pozri § 68 ods. 5 NSZ.

nesúhlasné.[40] Ide o sprísnenie podmienok povolenia zmeny v užívaní stavby. Podľa dôvodovej správy sa záväzné stanoviská vyžadujú z dôvodu, že zmenou v užívaní môže dôjsť ku kapacitnému navýšeniu napojenia na siete technického vybavenia územia, (zvýšený odber vody, zvýšená potreba kapacity kanalizácie, nároky na statickú dopravu a pod.).[41]
Navrhované znenie NSZ zavádza aj nový procesný mechanizmus, a to zmenu času trvania dočasnej stavby možno povoliť len ak je žiadosť podaná pred uplynutím jej trvania. Ak správny orgán nepredĺži čas trvania dočasnej stavby, rozhodnutie doručí stavebnému inšpektorátu.[42] Takáto úprava v platnom a účinnom znení NSZ absentuje.
Možno uviesť, že navrhovaná právna presnejšie vymedzuje zmeny v užívaní stavby prostredníctvom taxatívneho výpočtu, rozširuje definície o zmenu účelu časti stavby a zmeny prevádzkových zariadení, spresňuje režim nebytových priestorov, dopĺňa procesné pravidlá konania o zmene v užívaní stavby (účastníci, verejná vyhláška, obsah rozhodnutia).
Je predpoklad, že navrhované znenie bude smerovať k vyššej právnej precíznosti, procesnej formalizácii a k posilneniu kontroly správneho orgánu nad zmenami v užívaní stavieb.

Záver

Kolaudačné konanie podľa nového stavebného zákona začína na návrh stavebníka, ktorý k návrhu prikladá zákonom stanovené dokumenty preukazujúce riadne zhotovenie stavby. Stavebný úrad následne určí termín kolaudačnej obhliadky, na ktorej preveruje stavebnotechnickú dokončenosť stavby, jej bezpečnosť, funkčnosť a súlad s projektom. Ak stavba spĺňa všetky požadované podmienky, správny orgán vydá do 15 dní kolaudačné osvedčenie, ktorým osvedčuje jej spôsobilosť na užívanie. Toto osvedčenie je osobitným dokladom orgánu verejnej správy, ktorý má charakter individuálneho správneho aktu. Hoci zákon umožňuje jeho voľnejšiu formu ako osobitný doklad, z právneho hľadiska by malo mať písomnú podobu s náležitosťami rozhodnutia podľa SP. V praxi sa však vydáva rôzne – niektoré stavebné úrady v BA ho vydávajú vo forme rozhodnutia, iné vo forme listu, pričom nie vždy obsahuje poučenie o možnosti odvolania. Keďže nový stavebný zákon výslovne nevylučuje

[40] Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa NSZ. Čl. I. s. 9 [online]. [cit. 14.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51
[41] Dôvodová správa k NSZ. Osobitná časť. [online]. [cit. 15.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=b5e63ab3-2e6d-4c2a-bb4b-0c95987aadd3
[42] Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa NSZ. Čl. I. s. 9 [online]. [cit. 14.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51

odvolanie a subsidiárne sa uplatňuje SP, proti kolaudačnému osvedčeniu je v súčasnosti možné podať odvolanie.
Navrhovaná novela NSZ prináša viaceré zmeny: mení a dopĺňa prílohy návrhu na kolaudáciu, zavádza nové povinnosti stavebného úradu, zužuje okruh účastníkov kolaudačného konania a presnejšie upravuje zmenu v užívaní stavby. Zároveň výslovne ustanovuje, voči kolaudačnému osvedčeniu nebude možné podať odvolanie. Uvedené považujeme za nevhodné z dôvodu existencie zásadných právnych účinkov a priameho ovplyvnenia práv a právom chránených záujmov účastníkov konania. Rovnako, nepovažujeme za optimálne zúženie okruhu účastníkov konania v podobe jedného účastníka konania, ktorým je stavebník. Podľa nášho názoru, takéto zúženie okruhu účastníkov ako aj absencia možnosti podať odvolanie vytvára stav právnej neistoty a odníma subjektom účinný prostriedok procesnej ochrany. Takáto úprava je právne neodôvodnená a nehľadí na potrebnú preskúmateľnosť aktu verejnej správy.

Zoznam použitých zdrojov

1. BRNOVÁ, M. a kol. *Stavebný zákon. Nový zákon s komentárom. Súvisiaca legislatíva.* Žilina: Poradca, s.r.o., 2025. 2025/11-12- 30. ročník, 432 s. ISSN 1335-1583.
2. Dôvodová správa k zákonu č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov. Osobitná časť. [online]. [cit. 15.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=b5e63ab3-2e6d-4c2a-bb4b-0c95987aadd3
3. JAKUŠOVÁ, V. Informačný systém a jeho uplatnenie stavebnými úradmi. In: *Bratislavské právnické fórum 2025 zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila 17. – 19. septembra 2025 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.* Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025, s. 467-478. ISBN 978-80-7160-772-4.
4. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 04.07.2025. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://www.dubravka.sk/files/documents/uradne_tabule/ut_stavebny/2025/su-11709-3705-2025-s5-lv.pdf
5. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 12.02.2026. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://www.petrzalka.sk/2026-02-20-c-1685-2026-kolaudacne-osvedcenie-pri-zmene-v-uzivani-stavby-zs-a-rr-bod-ba_apo_f-dolnozemska-1-bratislava-k-u-bratislava-petrzalka/
6. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 17.12.2025. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete:

https://www.staremesto.sk/data/news_files/staremesto.sk/124161/verejna_vyhlaska_25_359.pdf
7. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 20.02.2026. [online]. [cit. 01.03.2026], Dostupné na internete: https://banm.sk/zverejnovanie/detail/510378/53065302026sukoll-3zubne-ambulancie
8. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 23.03.2026. [online]. [cit. 01.04.2026], Dostupné na internete: https://egov.raca.sk/default.aspx?NavigationState=610:0:
9. Kolaudačné osvedčenie zo dňa 23.03.2026. [online]. [cit. 01.04.2026], Dostupné na internete: https://www.ruzinov.sk/data/MediaLibrary/3/35683/Kolauda%C4%8Dn%C3%A9%20osved%C4%8Denie%20-%20Peter%20Dani%C5%A1.PDF
10. LÚČANSKÝ, O. - KOREC, Š. a kol. *Zákon NR SR č. 25/2025 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon). Komentár. Stavebné a pozemkové právo v praxi.* Bratislava : Nová práca, 2025, 764 s. ISBN 978-80-8270-012-4.
11. Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov. Čl I. 12 s. [online]. [cit. 14.03.2026], Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/51
12. PÍRY, M. *Stavebný zákon. Zákon o územnom plánovaní. Komentár. Stavebné predpisy po reforme.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, 400 s. ISBN 978-80-8186-252-6.
13. POTÁSCH, P.- HAŠANOVÁ, J.- VALLOVÁ, J.- MILUČKÝ, J.- MEDŽOVÁ, D. § 47 [Náležitosti rozhodnutia]. In: POTÁSCH, P.- HAŠANOVÁ, J.- VALLOVÁ, J.- MILUČKÝ, J.- MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár.* 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 682. ISBN 978-80-7400-908-2W.
14. VRABKO, M. a kol. *Správne právo procesné. Všeobecná časť.* 2. vyd. Bratislava : C.H. Beck, 2019, 232 s. ISBN 978-80-89603-76-3.
15. Vyhláška Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky č. 60/2025 Z. z. o štruktúre a prevádzke informačného systému územného plánovania a výstavby, o obsahu podaní a obsahu a rozsahu dokumentácie stavby v znení neskorších predpisov.
16. Vyhláška Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky č. 59/2025 Z. z. o členení stavieb v znení neskorších predpisov.
17. Zákon č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.
18. Zákon č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
19. Zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

20. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Viera Jakušová, PhD.
viera.jakusova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

VYUŽITIE BEHAVIORÁLNYCH NÁSTROJOV VO VEREJNEJ SPRÁVE[1]

THE USE OF BEHAVIORAL TOOLS IN PUBLIC ADMINISTRATION

Alžbeta Adamkovičová[2]

Abstrakt: Predkladaný príspevok sa zaoberá využitím behaviorálnych nástrojov vo verejnej správe, osobitne konceptom nudgingu. Ústredným pojmom článku je tzv. nudging, kritizujúci tradičný model racionálne uvažujúceho jednotlivca. Nudging predstavuje spôsob nepriameho ovplyvňovania správania jednotlivca a úpravy „architektúry voľby", ktorá predvídateľne mení správanie jednotlivcov, s cieľom zlepšiť rozhodnutia a dosiahnuť vyšší blahobyt bez toho, aby obmedzoval slobodu voľby jednotlivcov alebo menil ich ekonomické stimuly. Vychádzajúc z predpokladu, že v podmienkach informačného prebytku a obmedzenej pozornosti ľudia nekonajú vždy ako dokonale racionálni aktéri, ale podliehajú mentálnym skratkám, sa práve využitie nudgingu ukazuje ako racionálna voľba. Cieľom príspevku je vymedziť pojem nudgingu, analyzovať možnosti a limity jeho využitia v podmienkach verejnej správy a samosprávy v Slovenskej republike. Príspevok zároveň reflektuje kritiku tohto konceptu, ktorá upozorňuje na riziko netransparentnosti a možný zásah do autonómie rozhodovania jednotlivca.

Kľúčové slová: behaviorálna verejná správa, nudging, verejná správa, architektúra voľby

Abstract: This paper addresses the application of behavioral tools in public administration, with a particular focus on the concept of nudging. The central concept of the article is "nudging," which challenges the traditional model of a purely rational actor. Nudging constitutes a method of indirectly influencing individual behaviour and modifying the "choice architecture." It predictably alters individuals' behaviour to improve decision-making and enhance overall welfare, without restricting their freedom of choice or altering their economic incentives. Based on the premise that, under conditions of information overload and bounded attention, individuals do not always act as perfectly

[1] Príspevok bol vyhotovený v rámci projektu APVV č. 24-0543 Energetická hospodárnosť budov v SR: zlepšenie organizačného a právneho rámca vo svetle nových požiadaviek EÚ.

[2] Katedra správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

rational agents but rather rely on mental heuristics, the application of nudging emerges as a rational policy choice. The objective of this paper is to define the concept of nudging and to analyse the opportunities and limitations of its application within the context of public administration and local self-government in the Slovak Republic. Furthermore, the paper addresses the criticism surrounding this concept, highlighting the risks of a lack of transparency and potential infringement upon individual decision-making autonomy.

Key words: behavioural public administration, nudging, public administration, choice architecture

Úvod

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že ľudská pozornosť je obmedzenou komoditou, o ktorú by mala vedieť verejná správa, v súčasnej dobe moderných technológií, efektívne súperiť. Rozvoj informačných a komunikačných technológií síce zásadne rozšíril objem okamžite dostupných informácií, zároveň však ľudská schopnosť tento objem dát vyhľadávať, triediť a správne vyhodnocovať, ostáva limitovaná. Jednotlivec je dnes vystavený informačnému prebytku, v dôsledku čoho často operuje iba s neúplným, selektívnym alebo skresleným obrazom reality. Prirodzenou reakciou na vzniknutú situáciu je tak orientácia na jednoduché, ľahko dostupné a rýchlo zrozumiteľné informácie, ktoré však nemusia byť vždy pravdivé ani kontextovo podstatné.[3] Urobiť správne rozhodnutie za týchto okolností preto nie je samozrejmé.

Miera neistoty narastá najmä pri zložitejších rozhodovacích situáciách, a to aj napriek tomu, že prístup k relevantným informáciám je dnes technicky jednoduchší než kedykoľvek predtým. Samotná dostupnosť informácií totiž ešte nezaručuje schopnosť ich primerane vyhodnotiť, porovnať a pretaviť do racionálneho rozhodnutia. O to naliehavejšia je otázka, ako možno prijímať kvalitné rozhodnutia v situáciách, keď jednotlivcovi chýba čas, odborné poznanie alebo dostatočná istota o dôsledkoch jednotlivých alternatív? [4] Práve v uvedených situáciách nadobúdajú

[3] Bližšie pozri PAVLOVSKÝ, Patrik – KONEČNÝ, Martin: *Päť behaviorálnych princípov pre zmysluplné zmeny verejných politík a služieb*. [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, 2023 [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Dokument-JASNE.pdf.

[4] PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. s. 6. [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf.

význam behaviorálne prístupy tzv. „*nudges*" alebo v slovenčine známe ako „postrčenia". [5]

„*Nudging*" vychádza z premisy, že ak sa jednotlivec nachádza v situáciách sprevádzaných určitou mierou neistoty, možno správnosť rozhodovania podporiť prostredníctvom verejných politík (*policies*), ktoré vhodným nastavením rozhodovacieho prostredia jednotlivca „postrčia" k žiaducemu konaniu. Značná časť tradičného uvažovania o verejných politikách a verejnej správe však vychádzala z racionalistického predpokladu, podľa ktorého jednotlivec vystupuje ako aktér schopný konať na základe logickej úvahy, systematického vyhodnocovania informácií a sledovania vlastného záujmu. [6]

Thaler a Sunstein však vo svojich dielach spochybňujú takéto racionalistické chápanie ľudského správania, pričom občanov nevnímajú ako *„homo economicus*", ale len ako *„homo sapiens*" t. j. ako ľudí, ktorí sa nesprávajú ako ekonómovia či dokonale racionálni aktéri.[7] Teória, ktorú Thaler a Sunstein predkladajú je založená na prekonaní predstavy o človeku ako o tvorovi *„homo economicus*", teda ako tvora racionálneho, kalkulujúceho a efektívneho spracovateľa informácií, ale posúvajú chápanie smerom k teórii opretej o kognitívne vedy, psychológiu a behaviorálnu ekonómiu.[8] Takéto chápanie uznáva, že ľudia nie sú dokonalí vo svojich rozhodnutiach, ale konajú pod vplyvom mentálnych skratiek, sociálnych noriem a tlakov. [9]

Treba však podotknúť, že východiskom konceptu o *„nudgingu*" však nie je predpoklad, že občanom chýbajú vedomosti alebo potrebné informácie. Ide skôr to, že jednotlivcom chýba schopnosť spracovať všetky komplexné a početné informačné podnety, ktorým sú v súčasnej dobe vystavení. Pre tvorcov politík je preto dôležité porozumieť tomu, ako si ľudia vyberajú, čomu venujú pozornosť, a teda aj na čo

[5] „Nudges" sa začali uplatňovať v situáciách, kde ľudia robili systematické chyby v uvažovaní a mali ťažkosti pri dosahovaní toho, čo oni (alebo tvorcovia politík) považujú za hodnotné .Pozri IVANKOVIĆ, Viktor - ENGELEN, Bart. Nudging, Transparency, and Watchfulness. In: *Social Theory and Practice*. 2019, roč. 45, č. 1, s. 45.; BOVENS, Luc. The Ethics of Nudge. In: GRÜNE-YANOFF, Till – HANSSON, Sven Ove, eds. *Preference Change: Approaches from Philosophy, Economics and Psychology*. Berlin - New York: Springer, 2009, s. 209.

[6] Pozri JACKSON, Tim: *Motivating sustainable consumption*. London: Sustainable Development Research Network, Policy Studies Institute, 2005, s. 27.

[7] Teória nudgingu Richarda Thalera a Cassa Sunsteina syntetizuje libertariánsko-paternalistickú etiku s poznaním mikroekonomickej teórie a súčasne kognitívnej a sociálnej psychológie o spôsoboch a obmedzeniach nášho usudzovania a rozhodovania.

[8] THALER, Richard H – SUNSTEIN, Cass R: *Nudge: improving decisions about health, wealth, and happiness*. New Haven: Yale University Press, 2008, s. 7.

[9] Pozri MOSELEY, Alice – STOKER, Gerry: Nudging citizens? Prospects and pitfalls confronting a new heuristic. In: *Resources, Conservation and Recycling*, č. 79, 2013, s. 5.

následne reagujú.[10] Práve v tejto rovine nadobúdajú behaviorálne nástroje významný právny aj praktický rozmer. Ak sú pravidlá, povinnosti a postupy formulované prehľadne a zrozumiteľne, v súlade s poznatkami o využívaní „*nudgingu*", zvyšuje sa pravdepodobnosť ich dobrovoľného dodržiavania. Takýto prístup zároveň znižuje náklady verejnej správy na kontrolu a vymáhanie povinností a súčasne šetrí čas, námahu i finančné prostriedky samotných občanov, napríklad tým, že predchádza opakovaným návštevám úradu, zbytočným administratívnym úkonom či sankciám za nesplnenie povinností. [11]

Predkladaný článok sa preto zameriava nielen na rozobratie teoretických aspektov, ale aj praktického využitia behaviorálnych nástrojov vo verejnej správe, osobitne na koncept „*nudgingu*", jeho funkcie, limity a možnosti aplikácie v podmienkach verejnej správy v Slovenskej republike. Pre lepšie preskúmanie predostrenej témy si pokladáme tri výskumné otázky:

1) *Čo je to nudging?*
2) *Ako možno ovplyvniť správanie jednotlivca pomocou nudgingu?*
3) *Aké formy nudgingu využívajú samosprávy v podmienkach Slovenskej republiky?*

Z metodologického hľadiska článok vychádza predovšetkým z využitia analyticko-syntetickej metódy, ktorú uplatňujeme pri skúmaní odbornej literatúry, behaviorálno-ekonomických východísk a právno-teoretických súvislostí skúmanej problematiky. V aplikačnej rovine článok pracuje aj s prvkami komparatívneho a prípadového prístupu pri identifikácii konkrétnych foriem „*nudgingu*" využívaných samosprávami v podmienkach Slovenskej republiky. Cieľom článku nie je iba deskriptívne zachytiť skúmaný jav, ale zároveň kriticky posúdiť jeho právnu prijateľnosť, praktickú využiteľnosť a limity.

Čo je to „nudging"?

Behaviorálne nástroje sa v rámci verejného spravovania vyznačujú snahou pozitívne ovplyvňovať správanie cieľovej skupiny predvídateľným smerom.[12] V tomto kontexte

[10] Tamtiež.

[11] Aj keď väčšina adresátov verejnej správy nemá záujem pravidlá porušovať, problémom často tkvie v neprehľadnosti pravidiel alebo administratívnej zložitosti. Preto ak využijeme poznatky behaviorálnej verejnej správy čím jednoduchšie je pre adresáta zistiť, čo má urobiť, akým spôsobom a v akej lehote, tým vyššia je miera súladu s právnou úpravou. Bližšie pozri PAVLOVSKÝ, Patrik – KONEČNÝ, Martin: *Päť behaviorálnych princípov pre zmysluplné zmeny verejných politík a služieb*. [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, 2023 [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Dokument-JASNE.pdf.

[12] PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. [cit.

nadobúda kľúčový význam najmä pojem „*nudge*", ktorý je neoddeliteľne spätý s konceptom architektúry voľby a obidva pojmy preto tvoria východiskový teoretický rámec tejto časti článku.

Podľa definície Thalera a Sunsteina možno pojem „*nudge*" *definovať ako „akýkoľvek aspekt architektúry voľby, ktorý predvídateľným spôsobom mení správanie ľudí bez toho, aby zakazoval niektorú z možností alebo významne menil ich ekonomické stimuly.*" [13] „*Nudges*" sa zameriavajú na automatické a nevedomé mechanizmy prebiehajúce v ľudskej mysli, [14] pričom sú realizované úpravou „*architektúry voľby*" t. j. prostredia, v ktorom sú rozhodnutia prijímané.[15] Využitie „*nudgingu*" v súčasnosti presahuje rovinu čisto teoretického konceptu a predstavuje nástroj, ktorý sa uplatňuje v rámci aplikačnej praxe verejných politík v mnohých krajinách, [16] ovplyvňujúc proces rozhodovania občanov.[17]

Thalerova teória „*nudgingu*" zároveň ukázala, že poznatky o systematických odchýlkach a chybách v rozhodovaní môžu tvorcovia verejných politík patrične využiť a dokážu tak ľudí „postrčiť" k racionálnejším formám správania, t. j. k lepším rozhodnutiam.[18] Atraktivita „*nudgingu*" pritom spočíva aj v jeho relatívnej ekonomickej nenáročnosti a v schopnosti dosahovať verejný úžitok pri zachovaní autonómie rozhodovania jednotlivca. [19]

Využívanie „*nudgingu*" však vyvoláva aj významnú kritiku, najmä pre jeho potenciálne netransparentnú povahu. Podľa kritikov totiž „*nudges*" často pôsobia tak, že usmerňujú správanie občanov bez toho, aby si títo jednotlivci boli tohto vplyvu plne vedomí, čo má viesť k záveru, že sú prinajmenšom *prima facie* neprípustné.[20]

---

5. 4. 2026]. Dostupné na: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf.

[13] THALER, Richard H – SUNSTEIN, Cass R: *Nudge: improving decisions about health, wealth, and happiness*. New Haven: Yale University Press, 2008, s. 6.

[14] VIALE, Riccardo: *Nudging*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2022. s. 56.

[15] BAKER, Maher Asaad. *The Evolution of Behavioral Economics in Policy Design: A Critical Review (2015-2025)*. Munich: Munich Personal RePEc Archive, 2025. s. 2.

[16] HUMMEL, Dennis – MAEDCHE, Alexander. How effective is nudging? A quantitative review on the effect sizes and limits of empirical nudging studies. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*. 2019, roč. 80, s. 47.

[17] V rámci demonštrácie príkladov, ktoré budú predstavené v nasledujúcej kapitole článku treba podotknúť, že „*nudges*" majú najčastejšie podobu malých, relatívne nenákladných zásahov do dizajnu jednotlivých nástrojov, napr. do spôsobu, akým nám nástroje verejnej politiky podávajú informácie.

[18] SLOBODA, Matúš – SIČÁKOVÁ, BEBLAVÁ, Emília – ČAPLÁNOVÁ, Anetta: *Behaviorálna veda v službách verejnej správy: behaviorálne intervencie v praxi.* 1. vyd. Bratislava: Comenius University, 2022. s. 20.

[19] Pozri BENARTZI, Shlomo – BESHEARS, John – MILKMAN, Katherine L., a kol.: Should Governments Invest More in Nudging? In: *Psychological Science*, roč. 28, č. 8, 2017, s. 1041.

[20] Pozri IVANKOVIĆ, Viktor – ENGELEN, Bart. Nudging, Transparency, and Watchfulness. In: *Social Theory and Practice*. 2019, roč. 45, č. 1, s. 47.

Časť odbornej diskusie preto považuje „*nudging*" za nelegitímne nástroje verejnej politiky, keďže môžu zasahovať do autonómie rozhodovania jednotlivca.[21] Problematickosť „*nudgingu*" sa pritom neodvodzuje len od jeho účinku, ale predovšetkým od jeho povahy, ktorá ho podľa niektorých autorov robí ešte spornejším než tradičné donucovacie, avšak otvorenejšie nástroje verejnej moci, akými sú príkazy a sankcie. V tomto duchu R. Rebonato upozorňuje, že postrčenia trpia väčším deficitom zodpovednosti *„práve preto, že použitie takýchto prostriedkov (...) nie je transparentné."*[22]

Na uvedenú kritiku reagujú aj samotní autori teórie s tým, že ak chce vláda pristúpiť k využívaniu „*nudgingu*", mala rešpektovať sériu pravidiel a použité *„nudges*" by dôkladne monitorované,[23] aby sa znížila pravdepodobnosť, že budú sledovať nekalé ciele, znižovať blahobyt alebo porušovať autonómiu či dôstojnosť ľudí.[24] Teda aby bol „*nudging*" eticky správne použitý, musí spĺňať tri základné princípy a to (i) využitie „*nudgingu*" musí byť transparentné, (ii) ľahko odstrániteľné a (iii) jeho využitie musí viesť k rastu blahobytu, nikdy nie naopak.[25]

Využitie „nudgingu" vo vybraných oblastiach verejnej správy

Praktické využitie „*nudgingu*" vo verejnej správe ukazuje, že behaviorálne poznatky nie sú len čisto teoretickým konceptom, ale predstavujú aj účinný nástroj na riešenie konkrétnych problémov samosprávy. Ich význam sa prejavuje najmä v situáciách, keď verejná správa potrebuje zlepšiť komunikáciu s občanmi, zvýšiť mieru plnenia zákonných povinností alebo znížiť administratívne bariéry bez použitia represívnych opatrení. Práve na úrovni miest a obcí možno pozorovať, že vhodne nastavená forma výzvy, zrozumiteľnejšie informácie či jednoduchšie inštrukcie môžu citeľne ovplyvniť správanie adresátov verejných politík. Nasledujúce príklady z prostredia slovenskej samosprávy preto ilustrujú, akým spôsobom možno „*nudging*" využiť pri správe miestnych daní, v komunikácii s daňovníkmi, ale aj pri riešení ďalších praktických výziev verejnej správy.

V priebehu rokov 2018 a 2019 bolo v spolupráci s mestom Prievidza uskutočnených niekoľko terénnych experimentov, prostredníctvom ktorých bola otestovaná

[21] Pozri HAUSMAN, Daniel M. - WELCH, Brynn. Debate: To Nudge or Not to Nudge. In: *Journal of Political Philosophy*. 2010, roč. 18, č. 1, s. 135.

[22] REBONATO, Riccardo. A Critical Assessment of Libertarian Paternalism. In: *Journal of Consumer Policy*. 2014, roč. 37, č. 3, s. 360.

[23] Pozri SUNSTEIN, Cass R. *Why Nudge? The Politics of Libertarian Paternalism*. New Haven, CT: Yale University Press, 2015, s. 148.

[24] Pozri SUNSTEIN, Cass R. *The Ethics of Influence: Government in the Age of Behavioral Science*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. s. 42.

[25] Pozri PETRANOVA, Dana – RYSOVÁ, Andrea: Behavioural approaches in public policies. In: *European Journal of Science and Theology*. 2020, roč. 16, č. 4, s. 68.

účinnosť behaviorálnych nástrojov vo verejnej správe. Vo výsledku bola pre testovanie „*nudgingu*" vybraná oblasť miestnych daní, konkrétne ako vyriešiť nedoplatky na miestnom poplatku za komunálny odpad. Skutočnosť, ktorá ovplyvnila výber spočívala v tom, že mesto Prievidza každoročne získa z výberu poplatku za komunálny odpad z očakávaných príjmov len 88 %. Približne 20% z priemerného ročného príjmu z tohto poplatku je vyzbieraných až pred koncom kalendárneho roka, a to až po písomnej výzve. Mesto Prievidza pritom musí finančne kryť odvoz a likvidáciu odpadu každý mesiac, a preto bolo cieľom zrealizovaného výskumu zvýšiť účinnosť jeho dodatočného výberu o minimálne 10 %.[26]

Mestu Prievidza bolo, na základe zahraničných skúseností, navrhnuté otestovať redizajn spôsobu vyzývania k doplateniu nedoplatku, keďže vtedajšie prevedenie výzvy na uhradenie nedoplatku protirečilo niekoľkým implikáciám behaviorálnych poznatkov. Výzva na uhradenie nedoplatku mala formu úradného listu, ktorý obsahoval praktické informácie ako sumu dlhu na poplatku za komunálny odpad a pokyny, kam má dlžník poslať úhradu za dlh a lehotu na jeho uhradenie. Informácie v nej obsiahnuté boli však formulované príliš formálne s odkazmi na príslušnú legislatívu.[27] Behaviorálne poznatky pritom poukazujú na to, že čím je požadované správanie vnímané ako zložitejšie, tým nižšia je pravdepodobnosť jeho realizácie; naopak, jednoducho a zrozumiteľne formulované informácie bývajú vnímané ako dôveryhodnejšie a ľahšie vykonateľné.[28]

Mesto najskôr neumožnilo upraviť vzhľad štandardnej výzvy na zaplatenie nedoplatku, ale umožnilo do obálky s výzvou na zaplatenie nedoplatku priložiť doplnkový leták. Pre experiment boli vytvorené dve verzie, a to jednak verzia, ktorá apelovala na (i) spoločenskú normu (*deväť z desiatich obyvateľov Prievidze je presvedčených, že platiť dane a poplatky a podporiť tak mesto, v ktorom žijeme, je správna vec*), alebo (ii) na verejné blaho (*minulý rok sa podarilo mnohé: revitalizovali sme park pred Úradom práce, podporili sme šport, kultúru aj čistejšie životné prostredie. Pomôžte aj tento rok*). V oboch prípadoch bol súčasťou letáka aj jednoznačný podnet k úhrade doplnený o QR kód, ktorý po načítaní používateľa presmeroval na platobnú bránu s predvyplnenými univerzálnymi platobnými údajmi. [29]

---

[26] Pozri PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. s. 44-45. [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf.

[27] Tamtiež s. 48.

[28] Bližšie pozri KAHNEMAN, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.

[29] Pozri PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. s. 49. [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf.

V druhom experimente už bolo možné zasiahnuť aj do samotnej štruktúry a vizuálnej podoby štandardnej výzvy. Tá bola zjednodušená a súčasne doplnená o viacero praktických prvkov, konkrétne o úplné platobné údaje, informáciu o úradných hodinách mestskej pokladne, QR kód umožňujúci jednoduché načítanie údajov do mobilnej bankovej aplikácie a QR kód na vytvorenie kalendárovej pripomienky v smartfóne.[30] Kým prvý experiment sa usiloval podporiť informovanejšie rozhodovanie dlžníkov prostredníctvom doplnenia nefinančných motívov konania, druhý experiment vychádzal predovšetkým zo zjednodušenia štandardnej komunikácie a zníženia praktických bariér spojených s úhradou. Zjednodušenie úradnej výzvy v kombinácii s odstrašujúcim prvkom pritom viedlo k zvýšeniu miery úhrady miestneho poplatku za komunálny odpad v Prievidzi o 123 %.[31]

Behaviorálne intervencie boli následne aplikované aj v podmienkach mesta Bratislava, a to v oblasti komunikácie s daňovníkmi pri správe dane z nehnuteľností. Pozornosť sa sústredila najmä na dve oblasti: (i) podávanie daňových priznaní k dani z nehnuteľnosti a (ii) výzvy na zaplatenie tejto dane. [32]

V súvislosti s podávaním daňového priznania bol vytvorený praktický návod na vyplnenie formulára, ktorého cieľom bolo znížiť administratívnu náročnosť procesu a uľahčiť orientáciu daňovníkov v jednotlivých krokoch. Samotnej tvorbe návodu však predchádzalo precízne zmapovanie procesu podávania daňového priznania, najčastejších chýb a prípadov a logiky výpočtu plochy nehnuteľnosti. Výsledky ukázali, že respondenti pracujúci s týmto návodom urobili približne o polovicu menej chýb než tí, ktorí vychádzali zo štandardného poučenia Ministerstva financií SR. Návod bol obzvlášť účinný v oddiele IV (údaje o nehnuteľnosti), kde respondenti s poučením urobili až 2,5× viac chýb ako tí s našim návodom.[33]

---

[30] Pozri PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. s. 49. [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf.

[31] Pozri PAVLOVSKÝ, Patrik – KONEČNÝ, Martin: *Päť behaviorálnych princípov pre zmysluplné zmeny verejných politík a služieb*. [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, 2023. s. 10. [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Dokument-JASNE.pdf.

[32] Podobný behaviorálny experiment bol realizovaný aj v podmienkach Poľskej republiky, kde zakomponovanie informácie do výziev daňového úradu, že väčšina občanov uhrádza svoje daňové povinnosti riadne a včas, viedlo k zvýšeniu miery úhrady dane o 3,5 %. K tomu bližšie pozri HERNANDEZ, Marco – JAMISON, Julian – KORCZYC, Ewa – MAZAR, Nina – SORMANI, Roberto: *Applying Behavioral Insights to Improve Tax Collection*. Washington, DC: World Bank, 2017.

[33] Pozri ÚSTAV VEREJNEJ POLITIKY FSEV UK: *Katalóg behaviorálnych intervencií inteligentných samospráv na Slovensku*. s. 46-47 [online]. Dostupné na: https://www.behavioralnaverejnapolitika.sk/wp-content/uploads/2022/10/Katalog_Intervencii_-_bez_dvojstran_-_online.pdf [cit. 7. 4. 2026].

Pri modifikácii výziev na zaplatenie dane z nehnuteľnosti boli testované štyri varianty behaviorálnych úprav. Tieto zásahy smerovali jednak k obsahovému zjednodušeniu komunikácie, jednak k doplneniu vybraných behaviorálnych prvkov, ako bol prvok odstrašenia,[34] deskriptívna sociálna norma a apel na verejné blaho. V textoch sa tak objavovali formulácie upozorňujúce na možnosť vzniku sankčného úroku pri omeškaní úhrady, informácia, že „98 zo 100 Bratislavčanov platí daň z nehnuteľnosti načas", ako aj zdôraznenie, že príjmy z tejto dane prispievajú k rozvoju mesta Bratislava. [35] Uvedené intervencie potvrdzujú, že behaviorálne poznatky možno efektívne využiť aj v oblasti miestnych daní, a to nielen pri zvyšovaní miery plnenia daňových povinností, ale aj pri znižovaní administratívnej záťaže a zefektívňovaní komunikácie medzi samosprávou a daňovníkmi.

Behaviorálne intervencie neboli využívané výlučne v oblasti miestnych daní, ale aj pri riešení širšieho spektra problémov územnej samosprávy, a to napríklad v oblasti znečisťovania verejného priestoru, prevencie cestovania bez platného cestovného lístka či pri nastavovaní procesov náboru a výberu kvalifikovaných zamestnancov mestského úradu.[36]

Behaviorálne intervencie nachádzajú uplatnenie aj v oblasti energetiky a energetickej hospodárnosti, najmä pri podpore úsporného správania domácností, užívateľov verejných budov a odberateľov energií. Ich využitie spočíva predovšetkým v poskytovaní zrozumiteľnej spätnej väzby o spotrebe, porovnávaní s referenčnou skupinou či nastavovaní predvolených úsporných možností.[37] „*Nudging*" však možno využiť aj pri zvyšovaní energetickej efektívnosti budov a verejnej infraštruktúry. Využitie „*nudgingu*" možne mať v týchto prípadoch napr. formu upozornenia na nadmernú spotrebu, pripomienky k vypínaniu zariadení, primeranému vykurovaniu či komunikáciu zdôrazňujúcu verejný prínos úspor energie.[38]

---

[34] Ako príklad uvádzame formulácie, ktoré sa objavovali na konkrétnych výzvach, išlo napr. o znenie „*aby ste sa vyhli sankčnému úroku 15 % zaplaťte včas alebo kontaktujte správcu dane*", prípadne „*vyhnite sa vysokým úrokom za každý deň omeškania úhrady daňovej povinnosti*."

[35] Tamtiež s. 38-42.

[36] Tamtiež s. 52-54.

[37] K tomu bližšie pozri IEA: *The Potential of Behavioural Interventions for Optimising Energy Use at Home* [online]. Published 4 June 2021 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://www.iea.org/articles/the-potential-of-behavioural-interventions-for-optimising-energy-use-at-home.; OECD: *Confronting the Energy Crisis: Changing Behaviours to Reduce Energy Consumption* [online]. Paris: OECD, 19 April 2023 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/04/confronting-the-energy-crisis-changing-behaviours-to-reduce-energy-consumption_9668a23c/5664e8a9-en.pdf.

[38] K tomu bližšie pozri EURÓPSKA KOMISIA: *Behavioural insights for energy* [online]. Knowledge for Policy, 9 July 2024 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/behavioural-insights/topic/behavioural-insights-energy_en.; IEA. *Energy efficiency and behaviour* [online]. Paris: International Energy Agency, September 2023 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://www.iea.org/reports/energy-efficiency-and-behaviour.

Záver

Predkladaný príspevok potvrdzuje, že behaviorálne nástroje, osobitne koncept *„nudgingu"*, predstavujú z pohľadu súčasnej verejnej správy relevantný nástroj, ktorý môže vhodným spôsobom dopĺňať tradičné formy činnosti orgánov verejnej správy. Ich význam spočíva predovšetkým v tom, že reflektujú reálne limity ľudského rozhodovania a vychádzajú z poznania, že adresát verejnoprávnych povinností nekoná vždy ako plne racionálny subjekt schopný spracovať všetky dostupné informácie bez kognitívnych skreslení, v časovej tiesni a bez vplyvu situačných okolností. Z tohto hľadiska behaviorálny prístup predstavuje korekciu tradičného racionalistického modelu, na ktorom bola podstatná časť tvorby verejných politík dlhodobo vystavaná.

V aplikačnej rovine sa ukazuje, že vhodne nastavená architektúra voľby môže prispieť k vyššej miere dobrovoľného plnenia verejnoprávnych povinností, k zníženiu administratívnej záťaže, ako aj k efektívnejšej komunikácii medzi verejnou správou a jej adresátmi. Osobitne na úrovni územnej samosprávy možno pozorovať, že zjednodušenie úradnej komunikácie, vhodné informačné rámcovanie či odstránenie praktických bariér pri plnení povinností môžu mať merateľný vplyv na správanie jednotlivcov. Behaviorálne nástroje sa preto nejavia ako alternatíva k právnej regulácii v pravom slova zmysle, ale skôr ako jej funkčný doplnok, ktorý môže zvýšiť účinnosť už existujúcich právomocí orgánov verejnej správy bez potreby využitia donucovacích prostriedkov.

Súčasne však nemožno abstrahovať od skutočnosti, že využívanie *„nudgingu"* vo verejnej správe vyvoláva aj zásadné otázky právnej legitimity a etickej prípustnosti. Ak má byť jeho použitie v podmienkach demokratického právneho štátu obhájiteľné, musí byť založené na transparentnosti, proporcionalite a rešpekte k autonómii rozhodovania jednotlivca. Behaviorálne intervencie nesmú viesť ku skrytej manipulácii adresátov verejnej správy ani k obchádzaniu požiadaviek, ktoré sú na výkon verejnej moci kladené z hľadiska legality, predvídateľnosti a zodpovednosti. Ich normatívna akceptovateľnosť preto závisí nielen od deklarovaného verejného cieľa, ale aj od spôsobu, akým sú navrhované, implementované a následne vyhodnocované.

Záverom možno uviesť, že behaviorálne nástroje majú potenciál stať sa významnou súčasťou modernej verejnej správy, pokiaľ budú využívané uvážlivo, dôkazne a v medziach právnych a etických limitov. Ich prínos spočíva nielen v možnosti zvýšiť efektívnosť verejných politík, ale aj v schopnosti kultivovať samotný spôsob výkonu verejnej správy tak, aby bol zrozumiteľnejší, menej zaťažujúci a viac rešpektujúci reálne rozhodovacie možnosti jednotlivca. Práve v tomto spojení efektívnosti, právnej prijateľnosti a ochrany autonómie adresáta možno vidieť hlavný prínos aj najväčšiu výzvu využívania *„nudgingu"* vo verejnej správe. Záverom preto možno

skonštatovať, že v niektorých oblastiach verejnej správy môže byť často efektívnejšie jednotlivcov eticky postrčiť k súladnému správaniu než ich iba presviedčať k súladnému správaniu.[39]

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie

1. BAKER, Maher Asaad. *The Evolution of Behavioral Economics in Policy Design: A Critical Review (2015-2025)*. Munich: Munich Personal RePEc Archive, 2025, 11 s.
2. BOVENS, Luc. The Ethics of Nudge. In: GRÜNE-YANOFF, Till - HANSSON, Sven Ove, eds. *Preference Change: Approaches from Philosophy, Economics and Psychology*. Berlin - New York: Springer, 2009, s. 207-219, ISBN 9789048125937;
3. HERNANDEZ, Marco – JAMISON, Julian – KORCZYC, Ewa – MAZAR, Nina – SORMANI, Roberto: *Applying Behavioral Insights to Improve Tax Collection*. Washington, DC: World Bank, 2017, 62 s.
4. JACKSON, Tim: *Motivating sustainable consumption*. London: Sustainable Development Research Network, Policy Studies Institute, 2005. 154 s;
5. KAHNEMAN, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. 512 s., ISBN 978-0141033570;
6. SUNSTEIN, Cass R. *The Ethics of Influence: Government in the Age of Behavioral Science*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 234 s., ISBN 978-1107140707;
7. SUNSTEIN, Cass R. *Why Nudge? The Politics of Libertarian Paternalism*. New Haven, CT: Yale University Press, 2015. 208 s., ISBN 978-0300212693;
8. SLOBODA, Matúš – SIČÁKOVÁ, BEBLAVÁ, Emília – ČAPLÁNOVÁ, Anetta: *Behaviorálna veda v službách verejnej správy: behaviorálne intervencie v praxi.* 1. vyd. Bratislava: Comenius University, 2022. 232 s., ISBN 978-80-225-4983-7;
9. THALER, Richard H – SUNSTEIN, Cass R: *Nudge: improving decisions about health, wealth, and happiness*. New Haven: Yale University Press, 2008. 293 s., ISBN 9780300146813;
10. VIALE, Riccardo: *Nudging*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2022. 255 s., ISBN 9780262544443;

[39] Pozri PAVLOVSKÝ, Patrik – KONEČNÝ, Martin: *Päť behaviorálnych princípov pre zmysluplné zmeny verejných politík a služieb*. [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, 2023 [cit. 5. 4. 2026]. Dostupné na: https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Dokument-JASNE.pdf.

Články v periodickej tlači

1. BENARTZI, Shlomo – BESHEARS, John – MILKMAN, Katherine L., a kol.: Should Governments Invest More in Nudging? In: *Psychological Science*, roč. 28, č. 8, 2017, s. 1041 –1055;
2. HAUSMAN, Daniel M. - WELCH, Brynn. Debate: To Nudge or Not to Nudge. In: *Journal of Political Philosophy*. 2010, roč. 18, č. 1, s. 123-136;
3. HUMMEL, Dennis - MAEDCHE, Alexander. How effective is nudging? A quantitative review on the effect sizes and limits of empirical nudging studies. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*. 2019, roč. 80, s. 47-58;
4. IVANKOVIĆ, Viktor - ENGELEN, Bart. Nudging, Transparency, and Watchfulness. *Social Theory and Practice*. 2019, roč. 45, č. 1, s. 43-73;
5. MOSELEY, Alice – STOKER, Gerry: Nudging citizens? Prospects and pitfalls confronting a new heuristic. In: *Resources, Conservation and Recycling*, č. 79, 2013, s. 4-10;
6. PETRANOVA, Dana - RYSOVÁ, Andrea: Behavioural approaches in public policies. In: *European Journal of Science and Theology*. 2020, roč. 16, č. 4, s. 65-77;
7. REBONATO, Riccardo. A Critical Assessment of Libertarian Paternalism. In: *Journal of Consumer Policy*. 2014, roč. 37, č. 3, s. 357-396;

Internetové zdroje

1. EURÓPSKA KOMISIA: *Behavioural insights for energy* [online]. Knowledge for Policy, 9 July 2024. Dostupné na: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/behavioural-insights/topic/behavioural-insights-energy_en;
2. IEA. *Energy efficiency and behaviour* [online]. Paris: International Energy Agency, September 2023. Dostupné na: https://www.iea.org/reports/energy-efficiency-and-behaviour;
3. IEA: *The Potential of Behavioural Interventions for Optimising Energy Use at Home* [online]. Published 4 June 2021. Dostupné na: https://www.iea.org/articles/the-potential-of-behavioural-interventions-for-optimising-energy-use-at-home;
4. OECD: *Confronting the Energy Crisis: Changing Behaviours to Reduce Energy Consumption* [online]. Paris: OECD, 19 April 2023]. Dostupné na:https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/04/confronting-the-energy-crisis-changing-behaviours-to-reduce-energy-consumption_9668a23c/5664e8a9-en.pdf;
5. PAVLOVSKÝ, Patrik: *Teória postrčenia v koncepciách verejnej politiky a spravovania (a príklady jej aplikácie v rámci slovenskej samosprávy)*. [online] 1. vyd. Břeclav: Městská knihovna Břeclav, 2020. Dostupné

na:https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uvp/knihy/text_monografia_pavlovsky_w-cover.pdf;
6. PAVLOVSKÝ, Patrik – KONEČNÝ, Martin: *Päť behaviorálnych princípov pre zmysluplné zmeny verejných politík a služieb*. [online]. Bratislava: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, 2023. Dostupné na: https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/11/Dokument-JASNE.pdf;
7. ÚSTAV VEREJNEJ POLITIKY FSEV UK: *Katalóg behaviorálnych intervencií inteligentných samospráv na Slovensku* [online]. Dostupné na: https://www.behavioralnaverejnapolitika.sk/wp-content/uploads/2022/10/Katalog_Intervencii_-_bez_dvojstran_-_online.pdf.

Kontaktné údaje

Mgr. Alžbeta Adamkovičová
alzbeta.adamkovicova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva

METODICKÉ USMERNENIA OBCÍ AKO SOFT LAW FORMA ČINNOSTI VEREJNEJ SPRÁVY – PRÁVNA POVAHA, PRAKTICKÉ DOPADY A LIMITY APLIKÁCIE

MUNICIPAL METHODOLOGICAL GUIDELINES AS A FORM OF SOFT LAW IN PUBLIC ADMINISTRATION - LEGAL NATURE, PRACTICAL IMPLICATIONS, AND LIMITS OF APPLICATION

Natália Dírerová[1]

Abstrakt: Metodické usmernenia obcí predstavujú osobitnú formu činnosti verejnej správy, ktorú možno zaradiť pod koncept *soft law*. Ide o akty bez formálnej právnej záväznosti, ktoré nie sú prameňom práva a samy osebe nezakladajú nové práva ani povinnosti, avšak slúžia ako interpretačné a aplikačné „vodítka" pri výkone zákonných kompetencií. Ich právna povaha spočíva v nezáväznom, odporúčacom charaktere, ktorý ich odlišuje od všeobecne záväzných právnych predpisov, pričom ich účelom je najmä zjednocovanie rozhodovacej praxe a zabezpečenie predvídateľnosti postupov orgánov verejnej správy. Napriek absencii normatívnej záväznosti môžu mať metodické usmernenia významné praktické dopady, keďže ovplyvňujú výklad právnych predpisov, formujú správnu prax a môžu zakladať legitímne očakávania adresátov verejnej správy. Ich aplikácia však naráža na limity vyplývajúce zo zásady zákonnosti a zákazu nahrádzania právnej regulácie neformálnymi aktmi. Článok sa zameriava na analýzu právnej povahy týchto nástrojov, ich funkcie v systéme správneho práva a na identifikáciu hraníc ich využívania v podmienkach územnej samosprávy.

Kľúčové slová: metodické usmernenia obcí, soft law, interné akty riadenia, právna záväznosť, právna istota

Abstract: Municipal methodological guidelines represent a specific form of public administration activity that can be classified under the concept of soft law. These are acts without formal legal binding force; they are not sources of law and do not in themselves create new rights or obligations, but serve as interpretive and applicative "guidelines" in the exercise of statutory powers. Their legal nature lies in their non-binding, advisory character, which

[1] Katedra správneho a environmentálneho práva, Univerzita Komenského v Bratislave.

distinguishes them from generally binding legal regulations, while their purpose is primarily to unify decision-making practice and ensure the predictability of public administration procedures. Despite the absence of normative binding force, methodological guidelines can have significant practical implications, as they influence the interpretation of legal regulations, shape administrative practice, and may give rise to legitimate expectations on the part of the public administration's addressees. However, their application faces limitations arising from the principle of legality and the prohibition on replacing legal regulation with informal acts. This article focuses on analyzing the legal nature of these instruments, their function within the administrative law system, and identifying the limits of their use in the context of local self-government.

Key words: methodological guidelines for municipalities, soft law, internal administrative acts, legal binding force, legal certainty

Úvod

Metodické usmernenia predstavujú v súčasných podmienkach verejnej správy významný nástroj, prostredníctvom ktorého dochádza k zjednocovaniu aplikačnej praxe a usmerňovaniu výkonu verejnej moci. V prostredí územnej samosprávy, najmä na úrovni obcí, nadobúdajú osobitný význam, keďže reflektujú potrebu efektívneho a jednotného výkonu verejnej správy v podmienkach relatívne širokej miery organizačnej autonómie. Osobitnú pozornosť si vyžadujú metodické usmernenia smerujúce dovnútra obce, teda akty, ktoré sú adresované zamestnancom obecného úradu a majú usmerňovať ich postup pri výkone jednotlivých kompetencií. Hoci tieto akty nemajú formálnu právnu záväznosť, v aplikačnej praxi často nadobúdajú faktický význam, ktorý presahuje ich deklarovaný charakter. Táto skutočnosť vyvoláva viacero teoretických aj praktických otázok. Predovšetkým ide o otázku ich právnej povahy, ich zaradenia v systéme foriem činnosti verejnej správy, ako aj o otázku ich vplyvu na rozhodovaciu činnosť orgánov obce. V neposlednom rade je potrebné skúmať aj limity ich aplikácie, najmä vo vzťahu k zásade zákonnosti a princípu právnej istoty. Cieľom tohto príspevku je analyzovať metodické usmernenia obcí ako osobitnú formu soft law, identifikovať ich právnu povahu, poukázať na ich praktické dopady v rozhodovacej činnosti obcí a vymedziť limity ich aplikácie.[2]

[2] (Vnútorná) integrita orgánu verejnej správy a legitímne očakávania ako elementy činnosti správnych orgánov v kontexte súdneho prieskumu (Anglicko/Slovenská republika) - interpretačná komparácia, dostupný na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/vnutorna-integrita-organu-verejnej-spravy-a-legitimne-ocakavania-ako-elementy-cinnosti-spravnych-organov-v-kontexte-sudneho-prieskumu-anglicko-slovenska-republika-interpretacna-komparacia.htm

Metodické usmernenia v praxi obcí

Metodické usmernenia predstavujú v aplikačnej praxi obcí pomerne rozšírený nástroj, ktorý slúži na usmerňovanie výkonu verejnej správy a zabezpečenie jednotného postupu pri aplikácii právnych predpisov. Ich existencia je úzko spätá s potrebou preklenúť medzery právnej úpravy alebo odstrániť interpretačné nejasnosti, ktoré sa vyskytujú pri výkone samosprávnych aj prenesených kompetencií obce. Z hľadiska ich pôvodu možno metodické usmernenia rozlišovať na dve základné skupiny. Prvú skupinu tvoria metodické usmernenia vydávané orgánmi štátnej správy, ktoré sú adresované obciam najmä pri výkone preneseného výkonu štátnej správy. Typickým príkladom sú metodické usmernenia vydávané Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, ktoré sa týkajú napríklad vedenia matrík, evidencie obyvateľov alebo organizácie volieb.[3] Druhú skupinu tvoria metodické usmernenia vydávané samotnou obcou, ktoré majú charakter interných aktov riadenia. Tieto akty sú adresované zamestnancom obecného úradu a ich cieľom je zabezpečiť jednotný postup pri vybavovaní vecí patriacich do pôsobnosti obce. V tejto rovine ide najmä o organizačné a metodické pokyny upravujúce vnútorné procesy, napríklad postup pri vybavovaní žiadostí alebo pri vedení správnych konaní. Hoci metodické usmernenia nemajú právnu záväznosť, v aplikačnej praxi často dochádza k ich faktickému uplatňovaniu ako záväzných pravidiel. Orgány obce ich využívajú ako základ pre rozhodovanie, čo môže viesť k situáciám, keď sa rozhodovacia činnosť opiera skôr o metodické usmernenie než o samotný právny predpis. Táto skutočnosť poukazuje na ich významný praktický dopad, ktorý však nie je sprevádzaný adekvátnym právnym zakotvením.

Zaradenie metodických usmernení v systéme činnosti obce

Pri posudzovaní právnej povahy metodických usmernení obcí je potrebné vychádzať zo systematiky foriem činnosti verejnej správy. V podmienkach územnej samosprávy sú základnými formami činnosti najmä normotvorná činnosť (vydávanie všeobecne záväzných nariadení) a individuálne správne akty, ktorými sa rozhoduje o právach a povinnostiach konkrétnych subjektov.[4] Metodické usmernenia nemožno zaradiť ani do jednej z uvedených kategórií. Na rozdiel od všeobecne záväzných nariadení nemajú normatívny charakter a nie sú prameňom práva. Zároveň nejde ani o individuálne správne akty, keďže nie sú adresované konkrétnemu subjektu a nezakladajú právne účinky voči nemu. V teórii správneho práva sa preto tieto akty zaraďujú medzi tzv. interné akty riadenia, resp. nenormatívne akty, ktorých účelom

[3] Metodické usmernenia Ministerstva vnútra SR, dostupné na: https://www.minv.sk/?metodicke-usmernenia

[4] § 6 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

je zabezpečiť jednotnosť a efektívnosť činnosti správneho orgánu.[5] V podmienkach obcí ide najmä o pokyny starostu alebo vedúcich zamestnancov, ktoré upravujú postup pri vybavovaní agendy obecného úradu. Takéto zaradenie zodpovedá aj praktickej funkcii metodických usmernení, ktoré smerujú primárne dovnútra organizačnej štruktúry obce, hoci ich dôsledky sa môžu nepriamo prejaviť aj vo vzťahu k externým adresátom.

Právna povaha metodických usmernení obcí

Metodické usmernenia obcí nemajú právnu záväznosť a nepredstavujú prameň práva. Ich právna povaha vyplýva z toho, že nie sú upravené ako forma právneho aktu v právnom poriadku Slovenskej republiky a nie sú vydávané na základe explicitného zákonného splnomocnenia.[6] Z uvedeného dôvodu metodické usmernenia nemôžu zakladať, meniť ani rušiť práva a povinnosti fyzických alebo právnických osôb. Ich význam spočíva predovšetkým v tom, že poskytujú výklad právnych predpisov a usmerňujú ich aplikáciu v konkrétnych situáciách. V aplikačnej praxi však metodické usmernenia často nadobúdajú výrazný faktický význam. Orgány obcí ich používajú ako orientačný rámec pri rozhodovaní, čo môže viesť k ich de facto záväznosti. Tento jav je v odbornej literatúre spájaný najmä s princípom jednotnosti rozhodovania a právnej istoty.[7] Takýto postup však má svoje limity. Orgány verejnej správy sú viazané zákonom, nie internými pokynmi alebo metodickými usmerneniami. V prípade konfliktu medzi zákonom a metodickým usmernením má vždy prednosť zákon.

---

[5] K zaradeniu interných aktov riadenia medzi nenormatívne akty verejnej správy, ktorých účelom je organizácia činnosti správneho orgánu a zabezpečenie jednotnosti jeho rozhodovania, porov. napr. HENDRYCH, D. a kol.: *Správní právo. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2016, taktiež v rámci správneho práva sa interné akty riadenia chápu ako akty bez normatívneho charakteru, ktoré pôsobia vo vnútorných vzťahoch správneho orgánu a slúžia na usmerňovanie jeho činnosti, nie na zakladanie práv a povinností externých subjektov. Porov. tiež § 6 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, ktorý taxatívne vymedzuje normotvornú činnosť obcí prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení.

[6] Porov. §4 a §6 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, ktoré vymedzujú pôsobnosť obce a jej normotvornú právomoc prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení, ako aj čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého môžu orgány verejnej moci konať len na základe zákona a v jeho medziach.

[7] K významu jednotnosti rozhodovania a legitímnych očakávaní pozri: Peter Potásch, *(Vnútorná) integrita orgánu verejnej správy a legitímne očakávania ako elementy činnosti správnych orgánov v kontexte súdneho prieskumu (Anglicko/Slovenská republika) - interpretačná komparácia*, EPI, publikované 9. 8. 2019, dostupné na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/vnutorna-integrita-organu-verejnej-spravy-a-legitimne-ocakavania-ako-elementy-cinnosti-spravnych-organov-v-kontexte-sudneho-prieskumu-anglicko-slovenska-republika-interpretacna-komparacia.htm

Metodické usmernenia obcí ako soft law

Metodické usmernenia obcí možno z hľadiska právnej teórie zaradiť do kategórie tzv. soft law. Tento pojem sa používa na označenie pravidiel, ktoré nemajú právnu záväznosť, avšak majú schopnosť ovplyvňovať správanie subjektov a aplikačnú prax orgánov verejnej správy.[8] V prostredí verejnej správy sa soft law prejavuje najmä prostredníctvom rôznych metodických pokynov, usmernení a odporúčaní, ktoré slúžia na zjednocovanie rozhodovacej praxe. V podmienkach obcí ide typicky o interné metodické pokyny alebo o usmernenia vydávané orgánmi štátnej správy. Praktický význam soft law potvrdzujú aj oficiálne materiály orgánov verejnej správy. Napríklad Protimonopolný úrad Slovenskej republiky výslovne uvádza, že jeho usmernenia slúžia na vysvetlenie aplikácie právnych predpisov a na zabezpečenie jednotnej aplikačnej praxe, pričom nemajú právne záväzný charakter.[9] Tento model je analogicky uplatniteľný aj na úrovni obcí. Zároveň však platí, že nezáväznosť predstavuje základný znak soft law. V prípade, že by metodické usmernenia nadobudli právnu záväznosť, stratili by svoj charakter a stali by sa formou normatívneho aktu, čo by si vyžadovalo ich zákonné zakotvenie.

Praktické dopady metodických usmernení v činnosti obcí

Metodické usmernenia predstavujú v činnosti obcí významný praktický nástroj, ktorého význam presahuje ich formálne nezáväzný charakter. Ich hlavný prínos spočíva v zabezpečení jednotného postupu pri aplikácii právnych predpisov, čo je obzvlášť dôležité v podmienkach decentralizovaného výkonu verejnej správy. V praxi obcí sa metodické usmernenia uplatňujú najmä v oblastiach, kde právna úprava ponecháva priestor na výklad alebo kde je potrebné zabezpečiť koordinovaný postup viacerých zamestnancov obecného úradu. Ide napríklad o výkon prenesených kompetencií (matrika, evidencia obyvateľov), ako aj o rôzne administratívne postupy v rámci samosprávnej pôsobnosti.[10] Ako už bolo naznačené vyššie, význam metodických usmernení ako nástroja zjednocovania aplikačnej praxe potvrdzuje aj aplikačná prax orgánov verejnej správy. Opätovne možno poukázať napr. na Protimonopolný úrad Slovenskej republiky, ktorý vo svojich materiáloch zdôrazňuje, že usmernenia slúžia na zabezpečenie jednotného výkladu právnych predpisov,

[8] SENDEN, L.: *Soft Law in European Community Law*. Oxford: Hart Publishing, 2004, definícia soft law – úvodná časť knihy.

[9] Protimonopolný úrad SR – usmernenia (soft law), dostupné na: https://www.antimon.gov.sk/usmernenia-a-pokyny-uradu-soft-law

[10] K výkonu prenesených kompetencií obcí pozri napr. § 4 ods. 4 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

pričom si zároveň zachovávajú nezáväzný charakter.[11] Podobnú funkciu plnia aj metodické usmernenia vydávané Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky vo vzťahu k obciam pri výkone štátnej správy.[12] Na druhej strane však metodické usmernenia môžu viesť aj k negatívnym javom. V aplikačnej praxi sa možno stretnúť s ich formalizovaným alebo mechanickým uplatňovaním, ktoré nezohľadňuje individuálne okolnosti konkrétneho prípadu. Takýto postup je v rozpore so základnými požiadavkami správneho rozhodovania, ktoré predpokladajú individuálne posúdenie každej veci.[13] Zároveň existuje riziko, že metodické usmernenia budú fakticky nahrádzať právnu úpravu. V takýchto prípadoch dochádza k posunu od zákonnosti k neformálnej regulácii, čo môže viesť k oslabeniu právnej istoty a transparentnosti verejnej správy.

Legitímne očakávania v činnosti obcí

Metodické usmernenia môžu mať význam aj z pohľadu princípu legitímnych očakávaní, ktorý je súčasťou moderného správneho práva a úzko súvisí s požiadavkou právnej istoty. Aj keď metodické usmernenia nie sú právne záväzné, ich dlhodobé a konzistentné uplatňovanie môže viesť k vzniku očakávania na strane adresátov verejnej správy, že orgán verejnej správy bude rozhodovať určitým spôsobom. Takéto očakávanie vychádza z predpokladu stability a predvídateľnosti rozhodovacej praxe.[14] V odbornej literatúre sa zdôrazňuje, že orgány verejnej správy by mali rešpektovať vlastnú ustálenú rozhodovaciu prax, pokiaľ neexistujú dôvody na jej zmenu. V prípade odchýlky od tejto praxe je potrebné takýto postup riadne odôvodniť, a to najmä s ohľadom na požiadavku právnej istoty a predvídateľnosti rozhodovania.[15] V podmienkach obcí sa tento princíp môže prejaviť napríklad v

[11] Protimonopolný úrad SR – usmernenia a pokyny úradu (soft law), dostupné na: https://www.antimon.gov.sk/data/files/1563_metodicke-usmernenie-nazeranie-do-spisov_oktober-2021.pdf?csrt=16523681883255819312

[12] Metodické usmernenia Ministerstva vnútra SR, dostupné na: https://www.minv.sk/?metodicke-usmernenia

[13] K požiadavke individuálneho posudzovania v správnom konaní pozri § 3 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní

[14] K princípu legitímnych očakávaní pozri: Peter Potásch, *(Vnútorná) integrita orgánu verejnej správy a legitímne očakávania ako elementy činnosti správnych orgánov v kontexte súdneho prieskumu (Anglicko/Slovenská republika) – interpretačná komparácia*, EPI, publikované 9. 8. 2019, dostupné na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/vnutorna-integrita-organu-verejnej-spravy-a-legitimne-ocakavania-ako-elementy-cinnosti-spravnych-organov-v-kontexte-sudneho-prieskumu-anglicko-slovenska-republika-interpretacna-komparacia.htm

[15] Všeobecný princíp, že orgány verejnej správy by mali pri rešpektovaní zásad právnej istoty a predvídateľnosti rozhodovania postupovať konzistentne a v prípade odchýlky od ustálenej praxe takýto postup náležite odôvodniť, vyplýva zo základných princípov právneho štátu a je reflektovaný v právnej teórii. Porov. napr. GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 283–287 (časť

oblasti poskytovania služieb alebo rozhodovania o žiadostiach, kde metodické usmernenia prispievajú k vytváraniu stabilného rozhodovacieho rámca. Zároveň však platí, že legitímne očakávania nemôžu byť založené na postupe, ktorý je v rozpore so zákonom. Orgán verejnej správy je v takom prípade povinný uprednostniť zákonnosť pred zachovaním ustálenej praxe.[16]

Limity a riziká aplikácie metodických usmernení

Základným limitom aplikácie metodických usmernení je princíp zákonnosti, podľa ktorého orgány verejnej správy môžu konať len na základe zákona, v jeho medziach a spôsobom, ktorý zákon ustanovuje.[17] Z uvedeného vyplýva, že metodické usmernenia nemôžu nahrádzať právne predpisy ani rozširovať právne povinnosti nad ich rámec. Rozhodnutia orgánov obce musia byť vždy opreté o zákon, pričom metodické usmernenia môžu slúžiť len ako pomocný interpretačný nástroj. Ďalším významným limitom je požiadavka individuálneho posudzovania vecí, ktorá vylučuje mechanické uplatňovanie metodických usmernení. Orgán verejnej správy je povinný prihliadať na konkrétne okolnosti prípadu a zabezpečiť, aby jeho rozhodnutie bolo vecne odôvodnené.[18] Osobitnú pozornosť si vyžaduje riziko tzv. skrytej normotvorby. Ide o situáciu, keď metodické usmernenia fakticky určujú pravidlá správania, hoci nemajú normatívny charakter. Takýto stav je problematický z hľadiska právnej istoty, keďže adresáti verejnej správy nemajú k dispozícii formálne záväzný právny základ, na ktorý by sa mohli odvolať.[19]

Záver a odporúčania

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že metodické usmernenia obcí predstavujú významný, avšak právne nezáväzný nástroj činnosti verejnej správy. Ich hlavný prínos spočíva predovšetkým v zjednocovaní aplikačnej praxe a zvyšovaní efektivity rozhodovania orgánov obce, a to najmä v situáciách, keď právna úprava ponecháva priestor na výklad alebo keď je potrebné zabezpečiť jednotný postup pri výkone verejnej správy. Zároveň však ich praktické fungovanie vyvoláva viaceré otázky, ktoré sa odrážajú aj v odbornej diskusii, najmä pokiaľ ide o ich právnu

o princípe právnej istoty a predvídateľnosti práva); porov. tiež § 3 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, ktorý zakotvuje základné zásady činnosti správnych orgánov, vrátane požiadavky zákonnosti a ochrany práv účastníkov konania.

[16] § 3 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní

[17] § 4 ods. 3 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

[18] § 3 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní

[19] K požiadavke právnej istoty, normatívnosti práva a viazanosti verejnej moci zákonom, ktorá vylučuje neformálnu (skrytú) normotvorbu prostredníctvom nenormatívnych aktov, porov. napr. GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 168–172., tiež čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého môžu orgány verejnej moci konať len na základe zákona a v jeho medziach.

záväznosť, možnosť ich právnej úpravy a ich vzťah k soft law ako osobitnej kategórii nástrojov regulácie. Pokiaľ ide o otázku právnej vymáhateľnosti, metodické usmernenia by nemali nadobudnúť charakter právne záväzných aktov. Ich prípadná vymáhateľnosť by totiž znamenala zásadnú zmenu ich povahy a faktickú transformáciu na normatívne akty. Takýto posun by si nevyhnutne vyžadoval zákonné splnomocnenie a ich podriadenie legislatívnemu procesu, čím by sa metodické usmernenia dostali mimo rámca soft law a stratili by svoju flexibilitu.[20] Z hľadiska možnej právnej úpravy sa ako vhodné javí skôr zavedenie minimálnych pravidiel týkajúcich sa ich tvorby a zverejňovania, a to najmä z dôvodu posilnenia transparentnosti a predvídateľnosti konania orgánov obce. Na druhej strane by však podrobná právna regulácia metodických usmernení mohla viesť k oslabeniu ich základnej funkcie, ktorou je operatívne reagovanie na aplikačné problémy bez potreby legislatívnych zásahov.[21] Zachovanie nezáväznosti metodických usmernení je pritom kľúčové aj z hľadiska ich zaradenia medzi nástroje soft law. Práve absencia právnej záväznosti predstavuje ich základný definičný znak. V prípade, že by metodické usmernenia nadobudli záväzný charakter, došlo by k ich transformácii na hard law, čím by stratili svoju flexibilitu a praktickú využiteľnosť v každodennej činnosti verejnej správy.[22]

Špeciálnu pozornosť si zaslúžia metodické usmernenia smerujúce dovnútra obce. Práve tieto interné akty môžu v aplikačnej praxi vytvárať faktickú viazanosť zamestnancov obecného úradu, čo následne nepriamo ovplyvňuje aj rozhodovanie vo vzťahu k externým subjektom. V extrémnych prípadoch môže dôjsť k situácii, keď metodické usmernenie fakticky nahrádza právny predpis, čo je z pohľadu princípu zákonnosti neprípustné. Tento záver korešponduje aj s názormi odbornej literatúry, podľa ktorej interné akty riadenia, vrátane metodických usmernení, pôsobia výlučne vo vnútorných vzťahoch správneho orgánu a nemôžu zakladať práva a povinnosti externým subjektom. Zmyslom týchto aktov nie je tvoriť nové právne záväzné pravidlá, ale ako zdôrazňujú viacerí autori, usmerňovať rozhodovaciu činnosť a zabezpečiť jej jednotnosť.[23] Zároveň platí, že rozhodnutie správneho orgánu musí byť

---

[20] K rozdielu medzi soft law a právne záväznými aktmi pozri SENDEN, L.: *Soft Law in European Community Law*. Oxford: Hart Publishing, 2004, dosutpné na: https://www.bloomsbury.com/uk/soft-law-in-european-community-law-9781847311108/

[21] K významu transparentnosti v činnosti verejnej správy pozri napr. § 3 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní

[22] K vymedzeniu soft law ako nezáväzných nástrojov regulácie pozri napr. SENDEN, L.: *Soft Law in European Community Law*. Oxford: Hart Publishing, 2004 (najmä úvodná časť-definícia soft law ako pravidiel bez právnej záväznosti, ktoré však ovplyvňujú správanie)

[23] štúdia Radomíra Jakaba z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, publikovaná v *Studia Iuridica Cassoviensia* (ročník 3, 2015, č. 2). Autor explicitne uvádza, že individuálne interné akty správnych orgánov pôsobia výlučne vo vnútorných vzťahoch verejnej správy: „účinky individuálnych interných aktov sú namierené do vnútra sústavy verejnej správy. A contrario, nezaväzujú subjekty stojace mimo

vždy založené na právnom predpise, pričom interný pokyn môže slúžiť len ako pomocné interpretačné „vodítko". Taktiež je potrebné zdôrazniť, že správny orgán sa síce môže pri svojej činnosti opierať o interné pravidlá, avšak ich aplikácia nesmie byť mechanická a musí vždy zohľadňovať individuálne okolnosti konkrétneho prípadu, inak by došlo k porušeniu zásady zákonnosti a požiadavky spravodlivého rozhodovania.[24]

S ohľadom na uvedené možno formulovať niekoľko odporúčaní. V prvom rade je potrebné zachovať nezáväzný charakter metodických usmernení a neuznávať ich ako prameň práva. Zároveň by však mala byť zabezpečená ich transparentnosť, najmä prostredníctvom ich sprístupňovania verejnosti. Nevyhnutné je tiež zdôrazniť ich pomocnú povahu, pričom metodické usmernenia by mali slúžiť výlučne ako interpretačný a organizačný nástroj, nie ako náhrada právnej regulácie. V neposlednom rade je potrebné trvať na individuálnom posudzovaní každého prípadu, čím sa zabráni ich mechanickému uplatňovaniu v rozhodovacej praxi.

Zoznam použitej literatúry

1. DRGONEC, Ján. *Ústavné právo hmotné*. C.H.Beck, 2018, 528 s. ISBN 978-80-89603-57-2.
2. GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 310 s. ISBN 978-80- 7380-454-1.
3. SENDEN, Linda. *Soft Law in European Community Law*. Hart Publishing, 2004, 592 s. ISBN 978-18-47311-10-8.
4. VRABKO, Marián a kol. *Správne právo hmotné, Všeobecná časť*. Tretie. C.H. Beck, 2025, 344 s. ISBN 978-80-8232-068-1.
5. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (Správny poriadok). Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1967/71/
6. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/369/20250401.html
7. Ústava Slovenskej republiky (č. 460/1992 Zb.). Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20251101.html
8. Protimonopolný úrad Slovenskej republiky: Usmernenia a pokyny úradu (soft law). Dostupné na: https://www.antimon.gov.sk/
9. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky: Metodické usmernenia. Dostupné na: https://www.minv.sk/?metodicke-usmernenia

sústavu verejnej správy". Tento princíp platí analogicky pre metodické usmernenia a ďalšie interné riadiace akty, ktoré slúžia na riadenie podriadených subjektov bez externých účinkov

[24] Rozsudok Nejvyšší správní soud České republiky sp. zn. **2 As 45/2008** (k požiadavke individuálneho posudzovania a nemožnosti mechanickej aplikácie interných pravidiel)

10. Peter Potásch, *(Vnútorná) integrita orgánu verejnej správy a legitímne očakávania ako elementy činnosti správnych orgánov v kontexte súdneho prieskumu (Anglicko/Slovenská republika) – interpretačná komparácia*, EPI, publikované 9. 8. 2019, Dostupné na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/vnutorna-integrita-organu-verejnej-spravy-a-legitimne-ocakavania-ako-elementy-cinnosti-spravnych-organov-v-kontexte-sudneho-prieskumu-anglicko-slovenska-republika-interpretacna-komparacia.htm
11. JAKAB, Radomír. PROCES TVORBY INDIVIDUÁLNYCH SLUŽOBNÝCH POKYNOV VO VEREJNEJ SPRÁVE. *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*. 2015, 3(2), 10. ISSN 1339-3995.
12. TRUBEK, D. M. – TRUBEK, L. G.: Hard and Soft Law in the Construction of Social Europe. *European Law Journal*, 2005, roč. 11, č. 3, dostupné na: https://iuristebi.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/12/hard-and-soft-law-in-the-construction-of-social-europe1.pdf
13. Uznesenie Najvyššieho správneho súdu (NSS) č. j. 9 Afs 59/2007 – 56, dostupné na: https://www.nssoud.cz/stazeni-dokumentu?filepath=SOUDNI_VYKON/2008/0045_5Azs_0800071A_prevedeno.pdf
14. Rozsudok Nejvyšší správní soud České republiky sp. zn. 2 As 45/2008, dostupný na: https://www.nssoud.cz/stazeni-dokumentu?filepath=SOUDNI_VYKON/2008/0045_5Azs_0800071A_prevedeno.pdf

Kontaktné údaje

Mgr. Natália Dírerová
direrova10@uniba.sk
Katedra správneho a environmentálneho práva, Univerzita Komenského v Bratislave

NOVÉ FORMY ČINNOSTI VO VEREJNEJ SPRÁVE V PODMIENKACH DIGITALIZÁCIE: ELEKTRONICKÁ KOMUNIKÁCIA A INTERNÉ METODICKÉ USMERNENIA

NEW FORMS OF ACTIVITY IN PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: ELECTRONIC COMMUNICATION AND INTERNAL METHODOLOGICAL GUIDELINES

Lenka Šutaríková[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá novými formami činnosti verejnej správy v podmienkach digitalizácie, so zameraním na elektronickú komunikáciu a interné metodické usmernenia. Autorka analyzuje, ako digitalizované procesy a elektronická komunikácia menia tradičný výkon verejnej správy, zvyšujú efektívnosť, transparentnosť a právnu istotu, pričom interné metodické usmernenia zabezpečujú jednotný postup orgánov verejnej správy. Na príklade výkonu štátnej správy v oblasti územného plánovania a výstavby sa hodnotí praktický dopad elektronizácie na správne konania a organizáciu práce. Príspevok zároveň skúma, či by mohlo byť efektívne využitie umelej inteligencie, vrátane AI chatbotov, v rámci stavebného konania, a posudzuje potenciálne výhody a obmedzenia takejto inovatívnej formy činnosti verejnej správy.

Kľúčové slová: interné metodické usmernenia, digitalizácia, verejná správa, elektronická komunikácia, umelá inteligencia

Abstract: The paper deals with new forms of public administration activity in the context of digitalization, focusing on electronic communication and internal methodological guidelines. The author analyzes how digitalized processes and electronic communication change the traditional performance of public administration, increase efficiency, transparency and legal certainty, while internal methodological guidelines ensure a uniform procedure of public administration bodies. Using the example of state administration performance in the field of spatial planning and construction, the practical impact of electronicization on administrative procedures and work organization is evaluated. The paper also examines whether the use of artificial intelligence,

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

including AI chatbots, within the framework of construction procedures could be effective, and assesses the potential advantages and limitations of such an innovative form of public administration activity.

Key words: internal methodological guidelines, digitalization, public administration, electronic communication, artificial intelligence

Úvod

Verejná správa tvorí jednu zo základných súčastí fungovania štátu a v súčasnosti prechádza výraznými zmenami, ktoré súvisia najmä s rozvojom technológií a postupujúcou digitalizáciou spoločnosti. Práve digitalizácia sa čoraz viac dostáva do popredia ako nástroj, ktorý má zefektívniť fungovanie verejnej správy, zlepšiť jej transparentnosť a zároveň ju sprístupniť širšiemu okruhu subjektov. Verejná správa svoju činnosť realizuje prostredníctvom rôznych foriem, ktoré predstavujú konkrétne spôsoby, akými orgány verejnej správy vykonávajú svoje právomoci a plnia úlohy vyplývajúce z právnych predpisov.

Ako uvádza odborná literatúra, „Verejná správa je činnosťou rozmanitou a preto aj jednotlivé formy činnosti sú rozdielne. Konkrétne formy činnosti sa totiž musia odvíjať od cieľov subjektov verejnej správy, ktoré sa majú prostredníctvom týchto foriem činnosti dosiahnuť."[2] Do tejto oblasti však v posledných rokoch výrazne zasahuje digitalizácia, ktorá postupne mení zaužívané postupy. Elektronická komunikácia, možnosť podávať podania online, či využívanie informačných systémov postupne nahrádzajú klasické listinné formy a prinášajú nové spôsoby výkonu správnych činností. V praxi to znamená najmä rýchlejšiu komunikáciu, jednoduchší prístup k informáciám a celkové zefektívnenie fungovania verejnej správy. Tieto zmeny sa výrazne prejavujú aj v oblasti územného plánovania a výstavby, kde dochádza k postupnému prechodu na elektronické procesy. Zavádzanie digitálnych nástrojov umožňuje efektívnejšiu komunikáciu medzi orgánmi verejnej správy a účastníkmi konania, čo sa prejavuje najmä rýchlejším spracovaním jednotlivých podaní. Z pohľadu teórie správneho práva sú formy činnosti verejnej správy tradične vymedzované ako právom regulované spôsoby realizácie pôsobnosti orgánov verejnej správy smerom navonok voči adresátom verejnej správy, ako aj smerom dovnútra organizačnej štruktúry verejnej správy. V súvislosti s digitalizáciou preto vzniká otázka, či ide len o zmenu formy existujúcich postupov, alebo či možno hovoriť aj o nových, kvalitatívne odlišných spôsoboch výkonu verejnej správy.

[2] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 139

Elektronická komunikácia sa dnes stala bežnou súčasťou fungovania verejnej správy. Jej využívanie vychádza z právnej úpravy, ktorá umožňuje orgánom verejnej správy komunikovať s účastníkmi konania prostredníctvom elektronických prostriedkov. Na to nadväzuje aj využívanie informačných systémov, ktoré zabezpečujú napríklad spracovanie podaní, vedenie elektronických spisov alebo doručovanie dokumentov v elektronickej podobe. Osobitne výrazné zmeny možno sledovať práve v oblasti územného plánovania a výstavby, kde digitalizácia ide ruka v ruke aj s legislatívnymi zmenami. Súčasťou tohto procesu sú aj metodické usmernenia, ktoré sú dostupné v digitálnej forme a slúžia ako pomôcka pri aplikácii právnych predpisov v praxi.
Digitalizácia zároveň otvára aj nové možnosti do budúcnosti, napríklad využitie umelej inteligencie. V tejto súvislosti sa čoraz častejšie diskutuje o využití AI chatbotov, ako pomocného nástroja pri komunikácii s účastníkmi konania alebo pri orientácii v jednotlivých procesných postupoch. Aj napriek týmto možnostiam je však potrebné zdôrazniť, že rozhodovanie musí zostať naďalej v rukách orgánov verejnej správy a musí byť vykonávané v súlade so zákonom.

Metodika, ciele a výskumné východiská

Pri spracovaní príspevku autorka vychádzala z viacerých základných metód právneho výskumu, ktoré jej umožnili uchopiť skúmanú problematiku v širších súvislostiach. Základ predstavovala metóda analýzy, prostredníctvom ktorej sa autorka zamerala na elektronickú komunikáciu a výkon štátnej správy, najmä v oblasti územného plánovania a výstavby. Následne využila metódu syntézy, pomocou ktorej jednotlivé poznatky prepojila do uceleného celku. Metóda dedukcie umožnila aplikovať všeobecné poznatky správneho práva na konkrétne situácie z praxe. Zároveň využila aj komparatívnu metódu, a to najmä pri porovnaní tradičných foriem výkonu verejnej správy s ich elektronickou podobou. Pri tvorbe príspevku vychádzala aj z poznatkov aplikačnej praxe, najmä pokiaľ ide o využívanie elektronickej komunikácie a metodických usmernení. V závere sa stručne venovala aj možnostiam ďalšieho vývoja, najmä v súvislosti s využitím umelej inteligencie ako podporného nástroja vo verejnej správe. V tejto časti sa zamerala na úvahy o tom, či by bolo možné využiť AI chatboty ako podporný nástroj, napríklad pri komunikácii s účastníkmi konania alebo pri orientácii v metodických usmerneniach. Zároveň však je potrebné zdôrazniť, že takéto nástroje by mali mať len doplnkový charakter a nemôžu nahrádzať rozhodovaciu činnosť orgánov verejnej správy. Použitím uvedených metód bolo možné vytvoriť ucelený pohľad na skúmanú problematiku a zároveň poukázať na to, akým smerom sa môže výkon verejnej správy v budúcnosti ďalej vyvíjať.
Cieľom predkladaného príspevku je poukázať na nové formy činnosti verejnej správy v podmienkach digitalizácie, pričom dôraz sa kladie najmä na elektronickú komunikáciu a interné metodické usmernenia. Ide o oblasti, ktoré sa v súčasnosti

výrazne rozvíjajú a čoraz viac ovplyvňujú každodenné fungovanie orgánov verejnej správy. Osobitná pozornosť je venovaná oblasti územného plánovania a výstavby, kde sa digitalizácia postupne premieta do aplikačnej praxe. Práve v tejto oblasti možno pomerne dobre sledovať, ako sa menia tradičné postupy a ako sa zavádzajú nové formy komunikácie a spracovania podaní. V nadväznosti na uvedené sa príspevok zameriava na zodpovedanie viacerých čiastkových otázok. Ide najmä o to, akým spôsobom digitalizácia ovplyvňuje tradičné formy činnosti verejnej správy a či ide len o ich technickú úpravu, alebo aj o kvalitatívnu zmenu ich fungovania. Zároveň sa pozornosť sústreďuje na význam interných metodických usmernení, najmä z pohľadu zabezpečenia jednotného postupu orgánov verejnej správy v praxi. Súčasťou skúmania je aj otázka, či a akým spôsobom by bolo možné v budúcnosti využívať nástroje umelej inteligencie, ako podporný prvok pri elektronickej komunikácii a pri aplikácií metodických usmernení. V tejto súvislosti sa uvažuje najmä o využití AI chatbotov, ktoré by mohli napomáhať pri orientácii v procesných postupoch alebo pri práci s elektronickými podaniami.

Na základe uvedeného príspevok vychádza z predpokladu, že elektronická komunikácia predstavuje významný nástroj modernizácie verejnej správy, ktorý prispieva k zvyšovaniu efektívnosti a transparentnosti jej fungovania. Zároveň možno predpokladať, že metodické usmernenia, najmä v digitalizovanej podobe, majú potenciál prispieť k väčšej jednotnosti aplikačnej praxe.

Cieľom príspevku teda nie je len opis súčasného stavu, ale aj poukázanie na možné smerovanie ďalšieho vývoja, najmä v súvislosti s prepojením informačných systémov, využívaním digitálnych nástrojov a postupným zapájaním umelej inteligencie do výkonu verejnej správy.

Teoretické východiská verejnej správy a rozhodovanie ako forma jej činnosti

„Správne právo je jedným z najvýznamnejších odvetví slovenského právneho poriadku. Jeho poslaním je upravovať postavenie a správanie subjektov práva vo vzťahoch, ktoré vznikajú a uskutočňujú sa v súvislosti s realizáciou výkonnej moci v štáte a vo sfére verejnej správy."[3] Už z tohto vymedzenia je zrejmé, že ide o pomerne širokú oblasť, ktorá zasahuje do viacerých aspektov fungovania verejnej správy. „Správne právo je charakterizované širokým okruhom spoločenských vzťahov, ktoré toto odvetvie prostredníctvom správnych noriem reguluje." Práve preto má významné postavenie v rámci právneho poriadku. „Správne právo zaraďujeme k tzv. verejnému právu."[4] Z uvedeného vyplýva, že správne právo

[3] ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 18.

[4] ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 18.

vytvára základný rámec pre fungovanie verejnej správy. Práve prostredníctvom toho sú upravené jednotlivé postupy, právomoci a formy činnosti orgánov verejnej správy, ktoré sa následne uplatňujú v praxi. „Verejná správa riadi a spravuje verejné záležitosti, čo zahŕňa množstvo rozmanitých činností."[5] Na základe čoho možno verejnú správu vnímať ako teoretický pojem, ale hlavne ako praktickú činnosť, ktorá sa každodenne prejavuje v rôznych situáciách. Ide vlastne o reálny výkon verejnej moci, s ktorým sa stretávajú občania aj právnické osoby, napríklad pri rozhodovaní, vybavovaní podaní alebo pri komunikácii s orgánmi verejnej správy. „Ak má verejná správa optimálne fungovať, musia byť kompetencie jej jednotlivých orgánov presne vymedzené."[6] Je to dôležité hlavne preto, aby nevznikali nejasnosti v tom, ktorý orgán je za čo zodpovedný, a aby celý systém fungoval prehľadne a efektívne. Práve jasné vymedzenie kompetencií zároveň zabezpečuje, že jednotlivé orgány nezasahujú do pôsobnosti iných a celý systém verejnej správy pôsobí usporiadane. V opačnom prípade by tak mohlo dochádzať k nejednotnosti rozhodovania alebo k právnej neistote.

Z teoretického hľadiska možno konštatovať, že „Verejná správa je činnosťou veľmi rozmanitou a jej výsledkom je mnoho rôznorodých foriem činnosti verejnej správy."[7] Táto rozmanitosť sa prejavuje aj v tom, že jednotlivé činnosti majú odlišný charakter a sledujú rôzne ciele v rámci výkonu verejnej správy. Podľa odbornej literatúry „Formy činnosti verejnej správy sú veľmi rozmanité. Je to z dôvodu, že často sledujú rozličné ciele a môžu existovať z dôvodu rôznych účelov. Niektoré vytvárajú nové práva a povinnosti, iné len niečo konštatujú, deklarujú a podobne."[8] V praxi to znamená, že nie každé konanie orgánu verejnej správy má rovnaký právny význam, ale závisí od konkrétnej situácie.

„Základ každej formy činnosti verejnej správy musí byť daný právom, a teda naša teória musí vychádzať pri pomenovaní a charakteristike foriem činnosti verejnej správy z právnej úpravy nachádzajúcej sa v našom právnom poriadku."[9] Z uvedeného vyplýva, že aj napriek rozmanitosti jednotlivých foriem činnosti je vždy potrebné vychádzať z platnej právnej úpravy, ktorá vymedzuje ich rámec a spôsob uplatňovania v praxi.

---

[5] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 206.

[6] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 277.

[7] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 140.

[8] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 140.

[9] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 140.

V tejto súvislosti je na mieste poukázať aj na samotnú podstatu verejnej správy. „Verejná správa vo svojej podstave predstavuje správu verejných záležitostí, ktorá sa realizuje ako prejav výkonnej moci v štáte."[10] Z čoho vyplýva, že nejde len o bežnú administratívnu činnosť, ale o výkon verejnej moci, ktorý má svoje jasné pravidlá a limity. Na to nadväzuje aj skutočnosť, že „Verejná správa – ako správa verejných záležitostí – je správou vo verejnom záujme a subjekty, ktoré ju vykonávajú, realizujú ju ako právom uloženú povinnosť, a to zo svojho právneho postavenia ako verejnoprávnych subjektov."[11] A teda, že orgány verejnej správy nekonajú svojvoľne, ale vždy v súlade so zákonom a v rámci svojich kompetencií.

Osobitné postavenie v rámci verejnej správy má aj štátna správa „Štátna správa predstavuje jeden zo základných zložiek verejnej správy. Pojem štátna správa je jedným zo základných pojmov vedy správneho práva, ktorý vychádza z podstaty štátnej správy ako súčasti riadenia spoločnosti, ale skúma ju ako osobitný druh štátnej činnosti."[12] Práve orgány štátnej správy často prichádzajú do priameho kontaktu s verejnosťou a zabezpečujú výkon verejných úloh. Možno teda konštatovať, že verejná správa nie je len všeobecným systémom pravidiel, ale prejavuje sa najmä cez konkrétne formy činnosti. Práve tieto formy ukazujú, ako orgány verejnej správy uplatňujú svoje právomoci v praxi, a preto je ich pochopenie dôležité nielen z teoretického hľadiska, ale aj pri ich praktickom uplatňovaní, najmä s prihliadnutím na rastúcu digitalizáciu procesov. Na druhej strane existujú aj rozhodnutia, ktoré majú konštitutívny charakter, a tak priamo vytvárajú nové právne účinky. „Rozhodnutia v konkrétnych veciach, ktorými sa adresátom priznávajú nové práva a povinnosti, nazývame rozhodnutia vo veci."[13] V tomto prípade už ide o zásah do právneho postavenia adresátov, keďže dochádza k vzniku, zmene alebo zániku ich práv a povinností. Rozhodnutia majú pritom určité základné vlastnosti, medzi ktoré patrí platnosť, právoplatnosť a vykonateľnosť. Ich význam spočíva nielen v tom, že formalizujú právny stav, ale aj v tom, že umožňujú orgánom verejnej správy efektívne aplikovať zákony na konkrétne prípady a zabezpečiť právnu istotu účastníkov konania. Adresátmi rozhodnutí musia byť pritom vždy presne určení, nakoľko sa rozhoduje o právach a povinnostiach konkrétnych subjektov. „Forma rozhodnutí

[10] ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 6.
[11] ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 6.
[12] ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 6.
[13] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 145.

môže byť rôzna."[14] Môže ísť o rozhodnutia listinné, elektronické alebo kombinované, v závislosti od technickej vybavenosti úradu a právnej úpravy. Môžu mať listinnú alebo elektronickú podobu, pričom v súčasnosti sa čoraz viac uplatňuje práve elektronická forma, hlavne pri subjektoch, ktorú majú zriadenú elektronickú schránku.

V praxi napríklad orgány ako Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR prostredníctvom regionálnych úradov doručujú väčšinu rozhodnutí elektronicky, čo súvisí s postupnou digitalizáciou verejnej správy. Táto zmena prináša rýchlejšiu komunikáciu a zjednodušenie procesov, pričom do budúcna sa uvažuje aj o využívaní moderných nástrojov, napríklad umelej inteligencie, ktorá by mohla pomáhať pri práci s elektronickými podaniami. „Rozhodovacie procesy vo verejnej správe v ostatnom čase nadobúdajú dôležitosť a vážnosť, a to najmä v súvislosti s posudzovaním dôsledkov rozhodnutí vo verejnej správe vo vzťahu k fyzickým i právnickým osobám."[15] Tento vývoj kladie vyššie nároky na správnosť a kvalitu rozhodovania. „Rozdiel medzi rozhodnutím a rozhodovaním treba vnímať v spresňovaní a konkretizácii skutočností. Zatiaľ čo rozhodnutie je jednorazové spresnenie, rozhodovanie je permanentný proces cizelovania existujúcich javov a skutočností."[16] Inými slovami povedané, rozhodnutie je výsledok, zatiaľ čo rozhodovanie je celý proces, ktorý k nemu vedie.

Na záver možno povedať, že rozhodnutia predstavujú jeden z najdôležitejších nástrojov výkonu verejnej správy. Ich význam spočíva nielen v tom, že upravujú konkrétne právne vzťahy, ale aj v tom, že priamo ovplyvňujú fungovanie verejnej správy a každodenný kontakt občanov a podnikateľov s orgánmi verejnej moci. Preto je dôležité ich správne pochopiť a vedieť ich využívať nielen z teoretického, ale najmä z praktického hľadiska.

Modernizácia verejnej správy prostredníctvom elektronickej komunikácie, metodických usmernení a umelej inteligencie

Digitalizácia verejnej správy predstavuje v súčasnosti jeden z hlavných trendov jej modernizácie. „Digitalizáciu môžeme označiť za významný technologický trend, ktorý mení spoločnosť, podnikanie a fungovanie štátu."[17] V širšom kontexte ide o

[14] VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 146.

[15] REKEN, J. VRABKO, M. Vybrané rozhodovacie procesy vo verejnej správe. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského. 1. vydanie. Bratislava. 1999, s. 7.

[16] REKEN, J. VRABKO, M. Vybrané rozhodovacie procesy vo verejnej správe. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského. 1. vydanie. Bratislava. 1999, s. 8.

[17] ŠTOFKOVÁ, REPKOVÁ, K., ŠTOFKOVÁ, Z., STALMAŠEKOVÁ, N., JANOŠKOVÁ, P., KREJNUS, M. Manažment verejnej správy – Elektronická verejná správa ako súčasť digitalizácie ekonomiky a spoločnosti. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS-vydavateľstvo UNIZA. Žilina. 2023, s. 118.

proces, ktorý neovplyvňuje len samotné fungovanie orgánov verejnej správy, ale aj spôsob, akým občania a podnikateľské subjekty komunikujú so štátom. Na európskej úrovni je tento trend podporovaný aj zo strany Európskej únie. „Európska únia podporuje činnosť orgánov verejnej správy v Európskej únii pri ich prechode na digitálne technológie. Cieľom je odstrániť prekážky v poskytovaní verejných služieb a zabezpečiť, aby boli tieto služby prístupné v jednotlivých členských krajinách. Uvedené úsilie je súčasťou digitálneho desaťročia s cieľom zabezpečiť, aby všetci občania mohli využívať digitálne verejné služby."[18] Z toho vyplýva, že digitalizácia verejnej správy nie je len vnútroštátnou otázkou, ale súčasťou širšieho európskeho smerovania. To, že elektronická komunikácia predstavuje dôležitý prvok digitalizácie verejnej správy, možno vyvodiť aj zo zákona o slobodnom prístupe k informáciám, keďže právna úprava počíta s možnosťou podávania žiadostí o informácie aj prostredníctvom elektronických prostriedkov, čo v poslednom období možno potvrdiť praxou. Z obsahu zákona vyplýva dôraz kladený na transparentnosť fungovania orgánov verejnej správy, ako aj na povinnosť vybavovať žiadosti riadne, efektívne a v zákonom stanovenej lehote, čo podporuje zvyšovanie dostupnosti informácií v digitálnom prostredí.[19]

Z hľadiska samotnej podstaty digitalizácie je potrebné zdôrazniť, že nejde len o zavádzanie technológií, ale aj o prácu s informáciami. „Digitalizácia umožňuje manipuláciu informácie, textu, grafiky, softvérového kódu, zvuku a videa, teda jeho informovanie, pretváranie schopnosti a pod."[20] Informácie, ktoré boli v minulosti dostupné len v listinnej podobe, je dnes možné spracúvať, upravovať a zdieľať v elektronickej forme, čo výrazne urýchľuje jednotlivé správne procesy.

V podmienkach Slovenskej republiky nadväzuje elektronizácia verejnej správy aj na strategické dokumenty. „Elektronizácia verejnej správy vychádza zo Stratégie digitálnej transformácie Slovenska 2030 a jej cieľom je, aby sa Slovensko do roku 2030 stalo modernou krajinou s inovačným a ekologickým priemyslom ťažiacim zo znalostnej digitálnej a údajovej ekonomiky, s efektívnou verejnou správou." Zároveň platí, že „Medzi oblasti, ktoré predstavujú potenciál v digitálnej transformácii, patrí okrem hospodárstva, vedy, výskumu a inovácií aj verejná správa."[21] Z toho je zrejmé,

[18] ŠTOFKOVÁ, REPKOVÁ, K., ŠTOFKOVÁ, Z., STALMAŠEKOVÁ, N., JANOŠKOVÁ, P., KREJNUS, M. Manažment verejnej správy – Elektronická verejná správa ako súčasť digitalizácie ekonomiky a spoločnosti. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS-vydavateľstvo UNIZA. Žilina. 2023, s. 22.

[19] Pozri bližšie: Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)

[20] ŠTOFKOVÁ, REPKOVÁ, K., ŠTOFKOVÁ, Z., STALMAŠEKOVÁ, N., JANOŠKOVÁ, P., KREJNUS, M. Manažment verejnej správy – Elektronická verejná správa ako súčasť digitalizácie ekonomiky a spoločnosti. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS-vydavateľstvo UNIZA. Žilina. 2023, s. 118.

[21] ŠTOFKOVÁ, REPKOVÁ, K., ŠTOFKOVÁ, Z., STALMAŠEKOVÁ, N., JANOŠKOVÁ, P., KREJNUS, M. Manažment verejnej správy – Elektronická verejná správa ako súčasť digitalizácie ekonomiky a spoločnosti. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS-vydavateľstvo UNIZA. Žilina. 2023, s. 140.

že verejná správa patrí medzi kľúčové oblasti, kde sa očakáva výrazný posun smerom k digitalizácii.

Na tieto strategické východiská nadväzujú aj konkrétnejšie koncepčné dokumenty, ktoré sa už priamo zameriavajú na fungovanie verejnej správy v digitálnom prostredí. „Národná koncepcia informatizácie verejnej správy na obdobie rokov 2026 – 2030 predstavuje rámcový strategický dokument pre riadenie informatizácie a digitálnej transformácie verejnej správy Slovenskej republiky."[22] Tento dokument v praxi vytvára určitý plán alebo smerovanie, ako by mala verejná správa fungovať v digitálnom prostredí, hlavne pokiaľ ide o prepojenie informačných systémov a zefektívnenie poskytovaných služieb. Z praktického hľadiska to znamená najmä snahu o zjednodušenie komunikácie medzi úradmi a občanmi, ako aj o elimináciu zbytočnej administratívy. Cieľom je napríklad to, aby občan nemusel opakovane predkladať tie isté údaje rôznym orgánom verejnej správy, ale aby si ich jednotlivé systémy vedeli medzi sebou efektívne vymieňať. S tým úzko súvisí aj zavádzanie nových technológií, medzi ktorými sa čoraz viac zdôrazňuje úloha umelej inteligencie. „Významnou inováciou je zavedenie umelej inteligencie ako systémovej zmeny fungovania úradov."[23] V tomto prípade už nejde len o doplnok, ale o postupnú zmenu fungovania verejnej správy.

Tieto východiská sa následne premietajú do konkrétnych nástrojov, medzi ktoré patrí najmä elektronická komunikácia. Elektronická komunikácia sa dnes stáva jedným z kľúčových nástrojov modernizácie výkonu verejnej správy. V praxi umožňuje rýchlejší tok informácií, znižuje administratívnu záťaž a zároveň prispieva k väčšej transparentnosti správnych procesov, čo je dôležité aj z hľadiska zvyšovania dôvery verejnosti vo fungovanie štátu. V tejto súvislosti možno dodať, že „Elektronizácia verejnej správy je ďalším atribútom, ktorý môže predstavovať výrazný prínos pre spoločnosť, štátnu správu i samosprávu".[24] Tento prínos sa prejavuje hlavne v každodennej praxi, kde dochádza k zrýchľovaniu procesov a zjednodušeniu komunikácie medzi jednotlivými subjektmi. Právny základ pre elektronickú komunikáciu vo verejnej správe poskytuje zákon o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci.[25] Tento právny predpis upravuje spôsob, akým

[22] Národná koncepcia informatizácie verejnej správy. Dostupné online: https://mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy/

[23] Národná koncepcia informatizácie verejnej správy. Dostupné online: https://mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy/

[24] FRIDRICH, B., PAĽKO, D. E-JUSTICE Ústavnoprávny pohľad. Iura Edition. Wolters Kluwer. Bratislava. 2012, s. 31.

[25] Bližšie pozri: Zákon č. 305/2013 o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente)

orgány verejnej správy komunikujú s fyzickými a právnickými osobami elektronicky, a zároveň stanovuje pravidlá pre podávanie elektronických podaní, doručovanie rozhodnutí prostredníctvom elektronických schránok, či vedenie elektronických spisov. V súvislosti s elektronickou komunikáciou vo verejnej správe je možné poukázať aj na judikatúru súdov, ktorá potvrdzuje význam digitalizácie v praxi. Napríklad z rozhodovacej činnosti súdov vyplýva povinnosť využívania elektronickej komunikácie, a to napríklad prostredníctvom elektronických schránok. Zároveň však súdy zdôrazňujú, že aj keď účastník konania túto povinnosť nesplní, nemožno jeho podanie automaticky považovať za neúčinné.[26] Tento prístup poukazuje na to, že digitalizácia verejnej správy má smerovať k zjednodušeniu a urýchleniu procesov, a nie k neprimeranému obmedzovaniu práv účastníkov konania. Na význam elektronickej komunikácie tiež poukazuje aj rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky[27], v ktorom sa súd zaoberal otázkou zachovania lehoty pri elektronickom podaní. Súd zdôraznil, že účastník konania nemôže niesť zodpovednosť za technické fungovanie informačných systémov, čo poukazuje na potrebu spoľahlivého nastavenia digitalizovaných procesov vo verejnej správe. V ďalšom rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky[28] sa súd zaoberal otázkou elektronického doručovania a jeho významom v rámci procesných postupov. Súd pritom poukázal na to, že elektronická komunikácia predstavuje štandardný spôsob výmeny informácií, pričom jej správne fungovanie je nevyhnutné pre zachovanie práv účastníkov konania. Elektronická komunikácia predstavuje nástroj, ktorý výrazne zefektívňuje správne procesy. Umožňuje rýchlejšie vybavovanie žiadostí a podaní, jednoduchší prístup k informáciám a dokumentom, ako aj lepšiu orientáciu v jednotlivých konaniach. Zároveň podporuje transparentnosť rozhodovania, čo je v súčasnosti považované za jednu z hlavných priorít verejnej správy.

Osobitné postavenie má elektronická komunikácia aj v rámci Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky, ktorý svoju pôsobnosť vykonáva prostredníctvom regionálnych úradov. V tomto systéme sa elektronická komunikácia využíva nielen vo vzťahu k účastníkom konania, ale aj v rámci samotnej vnútornej komunikácie medzi jednotlivými úrovňami verejnej správy. V aplikačnej praxi sa využíva najmä pri podávaní návrhov, žiadostí a iných podaní, ako aj pri doručovaní rozhodnutí a tiež v rámci internej komunikácie v rámci oddelení. Zároveň umožňuje efektívnu výmenu informácií medzi ústredným orgánom a regionálnymi

[26] Pozri bližšie: Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 13/2021 z 13. októbra 2021. Dostupné online na: https://www.ustavnysud.sk.

[27] Pozri bližšie: Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25.04.2018, sp. Zn. 5 Cdo 12/2018. dostupné online na: 5Cdo/12/2018 (Judikatúra spracovaná autormi) - Beck-online

[28] Pozri bližšie: Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.10.2019, sp. Zn. 3 Cdo 105/2019. dostupné online na: 3Cdo/105/2019 (Judikatúra spracovaná autormi) - Beck-online

úradmi. Vďaka tomu dochádza k rýchlejšiemu spracovaniu podkladov a znižuje sa potreba práce s listinnými dokumentmi.
Z hľadiska efektivity prispieva elektronická komunikácia k lepšej koordinácii činností medzi regionálnymi úradmi. Umožňuje priebežné sledovanie stavu konaní, dopĺňanie podkladov a pružnejšie reagovanie na konkrétne situácie, čo sa prejavuje aj v rýchlejšom vybavovaní vecí. Priestor na zefektívnenie však stále existuje, najmä v oblasti prepojenia informačných systémov a využívania jednotných elektronických formulárov. Do budúcnosti by mohlo byť prínosné aj prepojenie elektronickej komunikácie s metodickými usmerneniami a inteligentnými nástrojmi, ktoré by napríklad upozorňovali na chýbajúce náležitosti podania alebo odporúčali vhodný procesný postup.
Popri elektronickej komunikácii zohrávajú dôležitú úlohu aj interné metodické usmernenia, ktoré slúžia najmä na zabezpečenie jednotného postupu orgánov verejnej správy. Hoci nejde o všeobecne záväzné právne predpisy, ich význam je v každodennej praxi pomerne výrazný. V oblasti územného plánovania a výstavby sú metodické usmernenia sprístupňované najmä v elektronickej forme prostredníctvom portálu Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky.[29] Takýto spôsob sprístupnenia výrazne uľahčuje prácu zamestnancov, keďže majú k metodike rýchly prístup a môžu ju operatívne využívať pri riešení konkrétnych prípadov. Zároveň to prispieva k väčšej jednotnosti postupov jednotlivých orgánov. Metodické usmernenia možno tiež vnímať ako určitú oporu pri rozhodovaní, najmä v situáciách, keď právna úprava nie je úplne jednoznačná. V takýchto prípadoch poskytujú odporúčané riešenia alebo vzorové postupy, ktoré môžu zamestnanci využiť. Vďaka tomu sa môže zrýchliť vybavovanie vecí a zároveň sa znižuje riziko rozdielnych rozhodnutí v podobných prípadoch. V podmienkach digitalizácie ich význam ešte viac narastá. Elektronická komunikácia, vedenie elektronických spisov či využívanie informačných systémov si vyžadujú jednotný postup a jasne nastavené pravidlá. Metodické usmernenia tak zohrávajú dôležitú úlohu aj pri zavádzaní nových procesov do praxe.
Do budúcnosti je na mieste uvažovať aj o ich prepojení s informačnými systémami verejnej správy. V praxi by to mohlo fungovať napríklad tak, že systém by na základe údajov z podania automaticky dopĺňal potrebné informácie do vzorových dokumentov alebo by ponúkal konkrétny postup podľa typu veci. Takéto riešenia by mohli ešte viac zjednodušiť prácu a prispieť k väčšej jednotnosti rozhodovania.
Veľkým prínosom by mohlo byť práve využitie umelej inteligencie vo verejnej správe. Jednou z možností je využitie AI chatbotov ako podporného nástroja pri komunikácii s účastníkmi konania alebo pri práci s metodickými usmerneniami. Takéto nástroje

[29] Bližšie pozri: https://uupv.sk/uzemne-planovanie/agenda-uzemneho-planovania? alebo: https://uupv.sk/o-urade?

by mohli pomáhať pri vyhľadávaní relevantných postupov, orientácii v metodike alebo poskytovaní základných informácií o jednotlivých procesoch a takisto upozorňovať na nedostatky. Ich prínos by spočíval najmä v rýchlosti, dostupnosti a zjednodušení práce s rozsiahlymi metodickými materiálmi.
Na druhej strane je však potrebné zdôrazniť, že metodické usmernenia a nástroje umelej inteligencie majú svoje limity. Metodické usmernenia nie sú právne záväzné a musia byť vždy aplikované v súlade s platnou právnou úpravou. Zároveň nemôžu pokryť všetky situácie, ktoré vznikajú v aplikačnej praxi, a preto je nevyhnutné ich kombinovať s odborným posúdením konkrétneho prípadu.
Rovnako aj využívanie umelej inteligencie má len podporný charakter. Rozhodovacia právomoc musí zostať výlučne na orgánoch verejnej správy, keďže ide o výkon verejnej moci. AI nástroje môžu pomáhať pri spracovaní informácií alebo komunikácii s verejnosťou, nemôžu však nahradiť samotné rozhodovanie. Zároveň je potrebné, aby ich využívanie bolo v súlade s právnym rámcom Európskej únie v oblasti umelej inteligencie.
Napriek týmto obmedzeniam možno konštatovať, že digitalizácia verejnej správy, vrátane elektronickej komunikácie, metodických usmernení a využívania umelej inteligencie, predstavuje významný krok smerom k efektívnejšiemu a modernejšiemu fungovaniu verejnej správy. Do budúcnosti má tento vývoj potenciál ďalšieho rozširovania a skvalitňovania poskytovaných služieb.

Návrhy „de lege ferenda"

Na základe analýzy digitálnych procesov vo verejnej správe možno navrhnúť niekoľko opatrení, ktoré by mohli zefektívniť fungovanie orgánov verejnej správy a podporiť jednotnejšie uplatňovanie postupov. V prvom rade je potrebné pokračovať v rozvoji elektronickej komunikácie a informačných systémov, ktoré dnes tvoria základ moderného výkonu verejnej správy. S tým súvisí aj systematickejší prístup k interným metodickým usmerneniam. V praxi by to mohlo znamenať vytvorenie centralizovaného systému metodických pokynov v elektronickej forme, ktorý by umožnil jednotný prístup všetkých orgánov verejnej správy k aktuálnym postupom a zároveň zníženie rizika rozdielneho uplatňovania pravidiel. Ďalším logickým krokom je prepojenie informačných systémov s externými databázami a portálmi, napríklad s katastrom alebo inými registrovými systémami, ktoré súvisia s konkrétnou činnosťou verejnej správy. Pri zadaní určitých hodnôt by systém dokázal automaticky doplniť všetky potrebné údaje, čím by sa odstránila potreba manuálneho vyhľadávania a znížilo by sa riziko formálnych chýb. Takéto riešenie by urýchlilo spracovanie podaní, zjednodušilo prácu úradníkov a zlepšilo kontrolu nad správnosťou údajov. Veľký potenciál má podľa autorky aj využitie nástrojov umelej inteligencie, najmä AI chatbotov, ktoré by mohli slúžiť ako podporné asistenčné

systémy. Chatboty by mohli úradníkom pomáhať rýchlo nájsť správne metodické usmernenie, vysvetľovať postupy podľa metodiky, navigovať v dokumentoch a elektronických formulároch, či upozorňovať na chýbajúce údaje alebo formálne nedostatky v podaniach. Takéto riešenia by zjednodušili orientáciu v procesoch a zároveň posilnili jednotnosť aplikačnej praxe, pričom rozhodovacia právomoc by zostala na orgánoch verejnej správy.
Celkovo možno povedať, že opatrenia de lege ferenda by mali smerovať k systematickejšiemu využívaniu metodických usmernení, ich centralizácii a prepojeniu s informačnými systémami, integrácii externých databáz a registrov, ako aj postupnému zavádzaniu AI chatbotov, ako podporných nástrojov. Takto navrhnuté riešenia by mohli zefektívniť každodennú prácu úradníkov, znížiť riziko chýb a zároveň prispieť k jednotnejšiemu uplatňovaniu procesov vo verejnej správe.

Záver

Digitalizácia verejnej správy má dnes zásadný vplyv na spôsoby, akými orgány verejnej správy vykonávajú svoje úlohy. V príspevku sa autorka zamerala na nové formy činnosti verejnej správy, najmä na elektronickú komunikáciu a interné metodické usmernenia, a analyzovala ich dopad na každodennú prax, s dôrazom na oblasť územného plánovania a výstavby. Ukázalo sa, že elektronická komunikácia významne zefektívňuje správne procesy, umožňuje rýchlejšie spracovanie podaní, lepší prístup k informáciám a prispieva k väčšej transparentnosti rozhodovacích procesov. Digitalizované metodické usmernenia poskytujú úradníkom jasný rámec, ktorý zjednocuje prax a pomáha riešiť nejednoznačné alebo komplikované situácie. Súčasný technologický vývoj zároveň otvára možnosti pre využitie umelej inteligencie. AI chatboty môžu slúžiť ako podpora pri orientácii v metodických pokynoch, poskytovaní základných informácií účastníkom konania, navigácii v dokumentoch či asistencii pri vypĺňaní elektronických formulárov. Ich implementácia by mohla prispieť k zvýšeniu efektívnosti práce úradníkov a k posilneniu jednotnosti aplikačnej praxe, pričom rozhodovacia právomoc zostáva neoddeliteľne v rukách orgánov verejnej správy. V rámci návrhov de lege ferenda autorka poukázala na možnosti ďalšieho rozvoja: systematizáciu metodických usmernení, ich prepojenie s informačnými systémami verejnej správy a integráciu externých databáz, ako sú katastrálne registre alebo iné relevantné portály. Takýto prístup by umožnil automatické dopĺňanie údajov, minimalizoval manuálne vyhľadávanie a zefektívnil spracovanie podaní.
Autorka v závere konštatuje, že digitalizácia verejnej správy predstavuje aktuálnu a veľmi dôležitú tému. Výsledky príspevku ukazujú, že moderné technologické nástroje, systematizované metodické usmernenia a možnosti využitia umelej inteligencie môžu výrazne zlepšiť efektivitu, transparentnosť a dostupnosť verejných

služieb. Zároveň však zdôrazňujú potrebu zachovania zákonnosti a rozhodovacích právomocí orgánov verejnej správy, aby technologické inovácie skutočne slúžili ako podpora, nie ako náhrada odborného rozhodovania.
Podľa autorky môže príspevok prispieť k hlbšiemu poznaniu vplyvu digitalizácie na tradičné formy výkonu verejnej správy, identifikácii jej prínosov a limitov, ako aj k formulovaniu konkrétnych odporúčaní pre jej ďalší rozvoj, ktoré môžu byť inšpiráciou pre budúce skvalitňovanie výkonu verejnej správy.

Zoznam použitej literatúry

1. FRIDRICH, B. PAĽKO, D. E-JUSTICE Ústavnoprávny pohľad. Bratislava: Iura Edition. Wolters Kluwer. 2012, s. 223. ISBN: 978-80-8078-477-5
2. Národná koncepcia informatizácie verejnej správy. Dostupné online: https://mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy/
3. REKEN, J. VRABKO, M. Vybrané rozhodovacie procesy vo verejnej správe. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského. 1. vydanie. Bratislava. 1999, s. 121, ISBN: 80-7160-107-1.
4. VRABKO, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 338, ISBN: 978-80-89603-68-8.
5. ŠKULTÉTY, P. Základy verejnej správy. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2001, s. 120, ISBN: 80-8055-387-4.
6. ŠTOFKOVÁ, REPKOVÁ, K., ŠTOFKOVÁ, Z., STALMAŠEKOVÁ, N., JANOŠKOVÁ, P., KREJNUS, M. Manažment verejnej správy – Elektronická verejná správa ako súčasť digitalizácie ekonomiky a spoločnosti. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS-vydavateľstvo UNIZA. Žilina. 2023, s. 177, ISBN: 978-80-554-2054-7.
7. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 13/2021 z 13. októbra 2021. Dostupné online na: https://www.ustavnysud.sk.
8. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25.04.2018, sp. Zn. 5 Cdo 12/2018. dostupné online na: 5Cdo/12/2018 (Judikatúra spracovaná autormi) - Beck-online.
9. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.10.2019, sp. Zn. 3 Cdo 105/2019. dostupné online na: 3Cdo/105/2019 (Judikatúra spracovaná autormi) - Beck-online.
10. Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky. Dostupné online na: https://uupv.sk/uzemne-planovanie/agenda-uzemneho-planovania? alebo: https://uupv.sk/o-urade?

11. Zákon č. 305/2013 o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente), dostupný na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/305/20231101.
12. Zákon č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon)
13. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (Správny poriadok)
14. Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií). Dostupné online na: www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2000/211/

Kontaktné údaje

JUDr. Mgr. Lenka Šutaríková, LL.M.
lenka.sutarikova@gmail.com
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

PREHODNOTENIE KLASICKEJ TEÓRIE FORIEM ČINNOSTI VEREJNEJ SPRÁVY V PODMIENKACH UMELEJ INTELIGENCIE

RECONSIDERATION OF THE CLASSICAL THEORY OF THE FORMS OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Alan Lengyel[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá teoretickou analýzou potreby prehodnotenia klasickej teórie foriem činnosti verejnej správy v kontexte využívania umelej inteligencie pri výkone verejnej moci. Tradičné správne právo vychádza z konceptu personifikovaného a vertikálneho rozhodovania, ktorého základom je individuálny správny akt, predpokladajúci identifikovateľného subjekt, ktorý tohoduje, formalizovaný proces a preskúmateľný výsledok. Využívanie algoritmických systémov však tento model zásadne spochybňuje, keďže rozhodovanie je čoraz viac formované technologickým prostredím založeným na dátach a prednastavených parametroch. Výkon verejnej moci sa tak presúva z roviny izolovaných aktov na úroveň systémového nastavenia rozhodovacích procesov. Príspevok skúma, či tieto zmeny možno subsumovať pod existujúce kategórie, alebo si vyžadujú rekonceptualizáciu správnoprávnej teórie, pričom sa zameriava na zachovanie princípov legality, transparentnosti, zodpovednosti a súdnej kontroly.

Kľúčové slová: formy činnosti verejnej správy, správny akt, umelá inteligencia, algoritmické rozhodovanie, výkon verejnej moci

Abstract: The paper provides a theoretical analysis of the need to reconsider the classical theory of forms of administrative activity in the context of artificial intelligence in the exercise of public authority. Traditional administrative law is based on personified and vertical decision-making, centred on the individual administrative act, which presupposes an identifiable decision-maker, a formalised procedure, and a reviewable outcome. However, the use of algorithmic systems fundamentally challenges this model. Decisions are increasingly shaped by complex technological environments based on data and

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

predefined parameters, shifting the exercise of public power from isolated acts to system-level decision architectures. The paper examines whether these developments can still be subsumed under existing categories or whether they require a reconceptualisation of administrative law theory. It focuses on the preservation of legality, transparency, accountability, and judicial review in algorithmic decision-making and questions whether the administrative act remains the central category of public authority.

Key words: forms of administrative activity, administrative act, artificial intelligence, algorithmic decision-making, exercise of public authority

Úvod

Digitalizácia verejnej správy a rozvoj umelej inteligencie predstavujú jednu z najvýraznejších zmien vo fungovaní moderného štátu. Verejná správa dnes čoraz častejšie využíva technologické nástroje na automatizáciu procesov, analýzu dát a podporu rozhodovania, pričom tento trend zasahuje aj do samotného jadra výkonu verejnej moci. Nejde pritom len o technickú transformáciu, ale o zásah do základných právnych konštruktov, na ktorých je verejná správa postavená.

Klasická teória foriem činnosti verejnej správy vychádza z predpokladu, že výkon verejnej moci je realizovaný prostredníctvom právne definovaných aktov, ktoré možno systematicky zaradiť a podrobiť právnej kontrole. Tento model je úzko spätý s princípom legality a požiadavkou preskúmateľnosti, ktoré tvoria základ ochrany práv jednotlivca. V podmienkach využívania umelej inteligencie však dochádza k situáciám, v ktorých tradičné kategórie prestávajú byť dostatočné, najmä ak ide o rozhodovacie procesy sprostredkované algoritmami.

Osobitne problematickou sa stáva otázka automatizovaného rozhodovania v rámci individuálnych správnych aktov, teda v situáciách, keď verejná správa zakladá, mení alebo ruší práva a povinnosti jednotlivcov. V takýchto prípadoch sa dostáva do napätia požiadavka efektívnosti na jednej strane a požiadavka ochrany základných práv, transparentnosti a zodpovednosti na strane druhej. Tento konflikt je reflektovaný aj v práve Európskej únie, najmä v čl. 22 GDPR a v rámci AI Act, ktoré stanovujú limity využívania automatizovaného rozhodovania.

Cieľom príspevku je analyzovať, do akej miery je klasická teória foriem činnosti verejnej správy schopná reflektovať podmienky využívania umelej inteligencie a či je potrebné jej prehodnotenie. Osobitná pozornosť je venovaná konceptu hybridných správnych aktov ako možnému nástroju na zachytenie zmiešanej povahy výstupov verejnej správy v digitálnom prostredí. Príspevok zároveň vychádza z predpokladu, že rozhodujúcim kritériom pri posudzovaní prípustnosti automatizácie nie je formálne zaradenie aktu, ale intenzita zásahu do práv jednotlivca.

Klasické poňatie foriem činnosti verejnej správy

Formy činnosti verejnej správy predstavujú tradičný konštrukt správneho práva, prostredníctvom ktorého sa vysvetľuje, akým spôsobom verejná správa navonok aj dovnútra realizuje výkon svojej činnosti. Ide o ustálenú kategóriu, ktorá umožňuje systematizovať jednotlivé prejavy verejnej správy a zároveň určiť ich právnu povahu.[2] Klasická teória vychádza z predpokladu, že verejná správa nevystupuje jednotným spôsobom, ale prostredníctvom diferencovaných foriem činnosti, ktoré sa odlišujú najmä mierou právnej záväznosti, okruhom adresátov a právnymi účinkami. Z tohto hľadiska sa formy činnosti tradične delia na právotvorné a neprávotvorné, pričom zároveň môžu nadobúdať podobu jednostranných alebo viacstranných právnych aktov.[3]

Osobitný dôraz sa pritom kladie na skutočnosť, že mnohé z týchto foriem majú povahu právnych úkonov, na ktoré sa primerane uplatňujú požiadavky vyplývajúce z § 34 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, najmä požiadavka určitého, zrozumiteľného a vážneho prejavu vôle smerujúceho k vzniku, zmene alebo zániku práv a povinností. Z toho vyplýva požiadavka ich perfektnosti a platnosti, ktorá úzko súvisí s princípom legality verejnej správy.

Verejná správa totiž môže konať výlučne na základe zákona, v jeho medziach a spôsobom, ktorý zákon ustanovuje, čo nachádza svoj ústavný základ v čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky zákon č. 460/1992 Zb. Práve tento princíp determinujúcim spôsobom ovplyvňuje podobu jednotlivých foriem činnosti a zároveň limituje ich použitie v praxi.[4]

Za finálne formy činnosti verejnej správy sa teda tradične považujú najmä:

- normatívne správne akty,
- individuálne správne akty (kde zaradujeme rozhodnutia a opatrenia)
- opatrenia so všeobecným účinkom,
- správne dohody,
- iné zásahy
- ostatné finálne formy činnosti.[5]

Normatívne správne akty majú právotvorný charakter a pôsobia voči neurčitému okruhu subjektov, individuálne správne akty smerujú voči konkrétnym adresátom. Individuálne správne akty, najmä rozhodnutia, predstavujú finálnu formu činnosti, ktorými sa zakladajú, menia alebo zanikajú práva a povinnosti v oblasti verejnej

---

[2] PRŮCHA, P. – TRÖSTER, P. – VEDRAL, J. *Správní právo. Obecná část.* Brno: Masarykova univerzita, 2012.

[3] HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část.* Praha: C. H. Beck, 2016.

[4] DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár.* Bratislava: C. H. Beck, 2019. s. 269 – 281.

[5] VRABKO, M. a kol. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť.* 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2025. s. 139 – 151.

správy v zmysle dikcie § 1 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (ďalej aj ako „správny poriadok").
Z uvedeného vyplýva, že individuálne rozhodovanie prostredníctvom individuálnych správnych aktov ako finálnej formy činnosti verejnej správy bude v podmienkach digitalizácie jednou z najproblematickejších oblastí z pohľadu právnej istoty a preskúmateľnosti, a to najmä v prípade jeho automatizácie. Uvedené pritom implikuje potrebu zohľadniť aj nový regulačný rámec Európskej únie pre umelú inteligenciu, ktorý zavádza požiadavky na transparentnosť, ľudský dohľad a zodpovednosť pri využívaní takýchto systémov.
Správne dohody sú formami činností ktoré sú dvojstranné alebo viacstranné, ako aj opatrenia a iné zásahy orgánov verejnej správy, ktoré môžu mať bezprostredný dopad na práva a právom chránené záujmy subjektov aj bez vydania formálneho rozhodnutia. Z uvedeného vyplýva, že formy činnosti verejnej správy predstavujú systém rôznych právnych nástrojov, ktoré sa líšia mierou právnej záväznosti, okruhom adresátov a intenzitou zásahu do právnej sféry jednotlivca.[6]
Z hľadiska posudzovania prípustnosti automatizácie finálnych foriem činnosti prostredníctvom umelej inteligencie však nie je rozhodujúce len ich systematické zaradenie, ale predovšetkým intenzita zásahu do práv jednotlivca. V tomto smere možno uvažovať o určitej hierarchii foriem činnosti verejnej správy, v rámci ktorej s narastajúcou intenzitou zásahu do práv jednotlivca klesá prípustnosť plne automatizovaného rozhodovania a narastá potreba ľudského zásahu.
Na jej vrchole sa nachádzajú individuálne správne akty, najmä rozhodnutia zakladajúce, meniace alebo rušiace práva a povinnosti, ako aj rozhodnutia v oblasti správneho trestania, pri ktorých je automatizované rozhodovanie bez účasti človeka z pohľadu ochrany práv jednotlivca problematické.[7]
Pričom netreba opomínať, že digitálne technológie zároveň umožňujú flexibilnejšie formy verejnej správy, čo sa ukázalo aj v krízových situáciách, napríklad pri zabezpečovaní verejných služieb v podmienkach vojnového konfliktu, kde digitálne platformy umožnili zachovať výkon verejnej správy aj pri narušení tradičných inštitucionálnych štruktúr.[8]

[6] Ibid. **s.** 139 – 151.
[7] Pozri bližšie: LENGYEL, A. Automated Decision-Making in Administrative Penal Matters. *Studia Iuridica Cassoviensia*, 2025
[8] GUSTAFSSON, M. – MATVEIEVA, O. – WIHLBORG, E. – BORODIN, Y. – MAMATOVA, T. – KVITKA, S. Adaptive governance amidst the war: Overcoming challenges and strengthening collaborative digital service provision in Ukraine. *Government Information Quarterly*, 2025, roč. 42, článok č. 102056.

Hybridná forma činnosti ako odpoveď na umelú inteligenciu?

Hybridné správne akty sú explicitne upravené v českom právnom poriadku, a to vo forme tzv. opatrení obecnej povahy podľa § 171 a nasl. zákona č. 500/2004 Sb., správny řád. Tento inštitút, zavedený s účinnosťou od 1. januára 2006, predstavuje preklenutie dvoch tradičných foriem jednostranných správnych aktov, konkrétne normatívnych (abstraktných) a individuálnych (konkrétnych) aktov. V aplikačnej praxi totiž vznikajú situácie, v ktorých verejná správa potrebuje prijímať akty, ktoré nemožno jednoznačne zaradiť ani do jednej z týchto kategórií, keďže kombinujú ich znaky ide o akty so zmiešanou povahou, ktoré majú konkrétne určený predmet regulácie, avšak všeobecne vymedzený okruh adresátov.[9]

Problematikou hybridných správnych aktov sa zaoberal aj Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý v náleze sp. zn. I. ÚS 354/08 zo dňa 22. januára 2009 konštatoval, že hoci slovenský právny poriadok formálne nepozná osobitnú kategóriu zmiešaných správnych aktov, ich existencia na obsahovej úrovni je nesporná. Ako príklad uviedol všeobecné povolenie podľa zákona o elektronických komunikáciách, ktoré vykazuje znaky zmiešaného aktu, vrátane prvkov individuálneho správneho aktu. Ústavný súd zároveň zdôraznil, že takýto charakter aktu si vyžaduje vyššiu mieru právnej ochrany voči jeho účinkom.[10]

Pri vydávaní a doručovaní hybridných správnych aktov je správny orgán povinný rešpektovať aj osobitné právne predpisy, najmä v oblasti ochrany osobných údajov. Podľa zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov sú osobnými údajmi údaje týkajúce sa identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby.[11]

Keď už načrtávame otázky ochrany osobných údajov je potrebné uviesť aj to, že Osobitný význam má v kontexte automatizovaného rozhodovania aj ochrana osobných údajov. Podľa čl. 22 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Text s významom pre EHP) (ďalej len ako „GDPR") má dotknutá osoba právo nebyť predmetom rozhodnutia založeného výlučne na automatizovanom spracúvaní, ktoré má právne účinky alebo sa jej obdobne významne dotýka. Tento princíp predstavuje významné obmedzenie využívania umelej inteligencie vo verejnej správe, najmä v prípadoch, kde rozhodovanie zasahuje do práv a povinností jednotlivca.

Zároveň GDPR zavádza požiadavky na transparentnosť spracúvania osobných údajov a poskytovanie informácií o logike automatizovaného rozhodovania, čo

[9] KUKLIŠ, P. O opatrení všeobecnej povahy v kontexte verejnosprávnej činnosti. *Právny obzor*, 2020, roč. 103, č. 2, s. 86–97.

[10] Nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 354/08 zo dňa 22. januára 2009.

[11] Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

priamo súvisí s požiadavkou preskúmateľnosti rozhodnutí verejnej správy.[12] Automatizované rozhodovanie vo verejnej správe zároveň vytvára napätie medzi požiadavkou efektívnosti a ochranou základných práv jednotlivca. Ako poukazuje odborná literatúra, implementácia systémov automatizovaného rozhodovania vyvoláva konflikty medzi rýchlosťou a efektivitou rozhodovania na jednej strane a požiadavkami transparentnosti, spravodlivosti a ochrany súkromia na strane druhej.[13]

Problematika hybridných správnych aktov však nie je len otázkou ich systematického zaradenia v rámci teórie správneho práva, ale aj otázkou ich právneho režimu, najmä pokiaľ ide o proces ich vydávania a súdnu kontrolu. Ako poukazuje Košičiarová, ide o osobitnú kategóriu aktov verejnej správy, pri ktorých vznikajú otázky ich klasifikácie, procesných pravidiel a preskúmateľnosti správnymi súdmi.[14]

Táto otázka nadobúda nový rozmer v podmienkach využívania umelej inteligencie, keďže algoritmické výstupy verejnej správy môžu vykazovať obdobné znaky hybridnosti, pričom zároveň vyvolávajú ešte intenzívnejšie otázky týkajúce sa ich preskúmateľnosti a právnej ochrany dotknutých subjektov ako sme už poukázali pri problematike GDPR.

Pri posudzovaní prípustnosti využívania umelej inteligencie je preto potrebné vychádzať z princípu proporcionality, pričom rozhodujúcimi kritériami sú najmä závažnosť zásahu do práv jednotlivca, miera transparentnosti a existencia účinného ľudského dohľadu.[15]

Používanie umelej inteligencie v podmienkach ústredných orgánov štátnej správy (na príklade Ministerstva vnútra Slovenskej republiky)

V podmienkach Ministerstva vnútra Slovenskej (ďalej len ako „MVSR") republiky dochádza k postupnej formalizácii využívania umelej inteligencie prostredníctvom interného normatívneho predpisu, ktorý predstavuje nariadenie o používaní nástrojov umelej inteligencie. Toto nariadenie reflektuje potrebu zavedenia jednotných pravidiel pre používanie nástrojov umelej inteligencie (ďalej aj ako „AI nastro") v rámci rezortu, pričom zároveň zohľadňuje požiadavky vyplývajúce z práva Európskej únie, najmä Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej

[12] Nariadenie (EÚ) 2016/679 Európskeho parlamentu a Rady (GDPR), čl. 22.

[13] RIZK, A. – LINDGREN, I. Automated decision-making in public administration: Changing the decision space between public officials and citizens. *Government Information Quarterly*, 2025, roč. 42, č. 3, článok č. 102061.

[14] KOŠIČIAROVÁ, S. Právna povaha hybridných správnych aktov. *Právny obzor*, 2022, roč. 105, č. 1, s. 34–47.

[15] LENGYEL, A. Automated Decision-Making in Administrative Penal Matters. *Studia Iuridica Cassoviensia*, 2025, roč. 13, č. 3.

inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (Text s významom pre EHP) (dalej len ako „AI Act").

Z obsahového hľadiska je významné, že predmetné nariadenie explicitne obmedzuje využívanie umelej inteligencie pri rozhodovaní s právnymi dôsledkami bez ľudského dohľadu. Používateľ AI nástrojov nesmie tieto nástroje využívať na prijímanie rozhodnutí, ktoré zakladajú, menia alebo rušia práva a povinnosti jednotlivcov, pokiaľ nie je zabezpečený adekvátny ľudský zásah.[16]

Toto pravidlo predstavuje priamu implementáciu princípov vyplývajúcich z čl. 22 GDPR, ako aj z konceptu tzv. human-in-the-loop, ktorý je jedným zo základných pilierov regulácie umelej inteligencie v Európskej únii. Zároveň potvrdzuje, že v oblasti finálnych foriem činnosti verejnej správy, najmä individuálnych správnych aktov, zostáva rozhodovanie viazané na ľudský faktor.[17]

Z normatívneho hľadiska je ďalej podstatné, že nariadenie zavádza explicitné zásady používania umelej inteligencie, medzi ktoré patrí najmä transparentnosť, auditovateľnosť, zodpovednosť a zákonnosť. Výstupy umelej inteligencie musia byť spätne overiteľné a vysvetliteľné, čo priamo súvisí s požiadavkou preskúmateľnosti rozhodnutí verejnej správy. Osobitný význam má aj vymedzenie oblastí, v ktorých je použitie umelej inteligencie zakázané alebo výrazne obmedzené. Ide najmä o situácie spojené s neprijateľným rizikom, spracovaním citlivých údajov bez právneho základu alebo nedostatočnou transparentnosťou vo vzťahu k jednotlivcovi.[18]

Z praktického hľadiska však nariadenie zároveň umožňuje široké využitie umelej inteligencie v podporných činnostiach verejnej správy, ako sú automatizácia administratívnych procesov, analýza dát, komunikácia s občanmi alebo príprava legislatívnych a analytických podkladov. Tento prístup potvrdzuje, že umelá inteligencia je v podmienkach MVSR vnímaná predovšetkým ako nástroj podpory rozhodovania, nie ako jeho náhrada.[19]

Empirické zistenia zároveň poukazujú na to, že rezort vnútra disponuje značným potenciálom pre využívanie umelej inteligencie, avšak čelí aj viacerým systémovým bariéram. Medzi najvýznamnejšie patrí nedostatok odborných kapacít, absencia kvalitnej dátovej základne a právna neistota spojená s implementáciou umelej

[16] Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o používaní nástrojov umelej inteligencie*. Vestník MV SR, 2025, č. p. SITB-OA5-2025/001822-001.

[17] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (GDPR), čl. 22.

[18] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá pre umelú inteligenciu (AI Act).

[19] Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o používaní nástrojov umelej inteligencie*. Vestník MV SR, 2025, č. p. SITB-OA5-2025/001822-001.

inteligencie . Tieto zistenia potvrdzujú, že problematika využívania umelej inteligencie vo verejnej správe nie je len technologickou otázkou, ale komplexným právnym a organizačným problémom, ktorý si vyžaduje systematický prístup.[20]
Z uvedeného vyplýva, že normatívny prístup MVSR *de facto* potvrdzuje závery teoretickej časti tejto práce. V prípade foriem činnosti verejnej správy s vysokou intenzitou zásahu do práv jednotlivca, najmä individuálnych správnych aktov, je plne automatizované rozhodovanie neprípustné, resp. výrazne obmedzené. Naopak, v oblastiach s nižšou intenzitou zásahu dochádza k postupnej digitalizácii a automatizácii procesov, čo vedie k vzniku foriem činnosti, ktoré vykazujú znaky hybridnosti.
Praktická úprava v podmienkach MVSR tak nepriamo potvrdzuje, že tradičné delenie foriem činnosti verejnej správy je v podmienkach umelej inteligencie nedostatočné a vyžaduje si jeho ďalší vývoj smerom k flexibilnejším a hybridným modelom.

Záver

Umelá inteligencia sa v podmienkach verejnej správy postupne stáva štandardným nástrojom výkonu verejnej moci, pričom jej ďalšiemu rozširovaniu sa nemožno reálne vyhnúť. Hoci je jej implementácia sprevádzaná technologickými, organizačnými aj právnymi prekážkami, nejde o otázku voľby, ale o otázku času. Verejná správa už dnes využíva nástroje umelej inteligencie nielen pri podporných činnostiach, ale aj pri príprave rozhodnutí, normatívnych aktov či iných výstupov, ktoré majú právne dôsledky.
Zásadný problém nespočíva v samotnej existencii týchto nástrojov, ale v tom, že ich využívanie nie je adekvátne reflektované v rámci základných teoretických konštruktov správneho práva. Klasická teória foriem činnosti verejnej správy vychádza z predpokladu autonómneho ľudského rozhodovania a nepočíta s tým, že obsah rozhodnutia môže byť v podstatnej miere determinovaný technologickým systémom. V dôsledku toho vzniká situácia, v ktorej je výkon verejnej moci fakticky spoluutváraný umelou inteligenciou, avšak bez toho, aby táto skutočnosť mala svoje explicitné právne uchopenie.
Umelá inteligencia pritom nezasahuje len jednotlivé formy činnosti verejnej správy, ale potenciálne každú z nich. Jej vplyv sa neobmedzuje na plne automatizované rozhodovanie, ale prejavuje sa aj v prípadoch, keď je využívaná ako nástroj na analýzu dát, generovanie podkladov alebo formuláciu návrhov rozhodnutí. Z právneho hľadiska tak dochádza k rozostreniu hranice medzi činnosťou orgánu verejnej správy a činnosťou technologického systému, čo má zásadné dôsledky pre otázky zodpovednosti, preskúmateľnosti a legality.

[20] Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Analýza dotazníka o využívaní umelej inteligencie na Ministerstve vnútra SR*. Bratislava: MV SR, 2025, s. 2–3.

Súčasný právny rámec, vrátane GDPR a AI Act, síce stanovuje určité limity využívania umelej inteligencie, najmä pokiaľ ide o automatizované rozhodovanie a ochranu práv jednotlivca, avšak nerieši systematické začlenenie umelej inteligencie do štruktúry foriem činnosti verejnej správy. Regulácia tak reaguje na dôsledky, nie na samotnú podstatu problému.

Z tohto dôvodu sa javí ako nevyhnutné prehodnotiť tradičné delenie foriem činnosti verejnej správy. Koncept hybridných správnych aktov predstavuje vhodný východiskový bod, avšak sám osebe nie je postačujúci na zachytenie komplexnosti technologicky sprostredkovaného výkonu verejnej moci. Do budúcnosti preto bude potrebné uvažovať o vytvorení samostatnej kategórie foriem činnosti, ktorá bude explicitne reflektovať využívanie umelej inteligencie a umožní právne uchopiť mieru jej vplyvu na rozhodovací proces.

Ak právna úprava nedokáže reflektovať reálne mechanizmy, prostredníctvom ktorých verejná správa vykonáva svoju činnosť, stráca schopnosť tento výkon efektívne kontrolovať. V podmienkach využívania umelej inteligencie to znamená, že bez jej systematického začlenenia do teórie foriem činnosti verejnej správy vzniká priestor pre rozhodovanie, ktoré síce formálne spĺňa požiadavky zákonnosti, no materiálne uniká právnej kontrole.

Zoznam použitej literatúry

1. PRŮCHA, Petr – TRÖSTER, Petr – VEDRAL, Jan. Správní právo. Obecná část. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 376 s. ISBN 978-80-210-5792-4.
2. HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016. 640 s. ISBN 978-80-7400-624-1.
3. DRGONEC, Ján. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2019. 1408 s. ISBN 978-80-8232-140-4.
4. VRABKO, Marián a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2025. 344 s. ISBN 978-80-8232-068-1.
5. LENGYEL, Alan. Automated Decision-Making in Administrative Penal Matters. *Studia Iuridica Cassoviensia*, 2025, roč. 13, č. 3.
6. GUSTAFSSON, Magnus – MATVEIEVA, Olena – WIHLBORG, Elin – BORODIN, Yevhen – MAMATOVA, Tetiana – KVITKA, Serhii. Adaptive governance amidst the war: Overcoming challenges and strengthening collaborative digital service provision in Ukraine. *Government Information Quarterly*, 2025, roč. 42, článok č. 102056.
7. KUKLIŠ, Peter. O opatrení všeobecnej povahy v kontexte verejnosprávnej činnosti. *Právny obzor*, 2020, roč. 103, č. 2, s. 86–97.

8. RIZK, Ahmed – LINDGREN, Ida. Automated decision-making in public administration: Changing the decision space between public officials and citizens. *Government Information Quarterly*, 2025, roč. 42, č. 3, článok č. 102061.
9. KOŠIČIAROVÁ, Soňa. Právna povaha hybridných správnych aktov. *Právny obzor*, 2022, roč. 105, č. 1, s. 34–47.
10. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 354/08 zo dňa 22. januára 2009.
11. Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
12. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 (GDPR).
13. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024 (AI Act).
14. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o používaní nástrojov umelej inteligencie.* Vestník MV SR, 2025, č. p. SITB-OA5-2025/001822-001.
15. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. *Analýza dotazníka o využívaní umelej inteligencie na Ministerstve vnútra SR.* Bratislava: MV SR, 2025.

Kontaktné údaje

Mgr. Alan Lengyel
lengyel23@uniba.sk
Katedra správneho a environmentálneho práva
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

OVEROVACIA DOLOŽKA AKO NÁSTROJ TRANSFORMÁCIE POVOĽOVACÍCH PROCESOV V STAVEBNOM PRÁVE

THE VERIFICATION CLAUSE AS A TOOL FOR THE TRANSFORMATION OF PERMITTING PROCESSES IN CONSTRUCTION LAW

Dominika Kyseľová[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá transformáciou povoľovacích procesov vo výstavbe, ktorú priniesla reforma stavebného práva. Osobitná pozornosť je zameraná na nové mechanizmy v stavebnej legislatíve v rámci povoľovania stavieb, predovšetkým na overovaciu doložku ako kľúčový nástroj, ktorý umožňuje realizáciu výstavby. Keďže overovacia doložka nahrádza tradičné stavebné povolenie, príspevok sa snaží identifikovať a analyzovať túto novú formu činnosti verejnej správy a posúdiť jej možné aplikačné a interpretačné problémy. Súčasťou je aj komparácia overovacej doložky s predchádzajúcim režimom stavebného povolenia a stručné načrtnutie overovacej doložky pri ohlásení stavby. Cieľom je poskytnúť systematický pohľad na zmeny povoľovacích procesov a hodnotiť ich dopad na právnu istotu a ochranu práv stavebníka.

Kľúčové slová: overovacia doložka, overenie projektu stavby, povoľovací proces, stavebný zámer, ohlásenie

Abstract: The paper addresses the transformation of permitting procedures in construction introduced by the reform of construction law. Particular attention is given to new mechanisms within construction legislation in the permitting process, especially the verification clause as a key instrument enabling the execution of construction works. Since the verification clause replaces the traditional building permit, the paper aims to identify and analyze this new form of public administration activity and to assess its potential practical and interpretative challenges. The study also includes a comparison of the verification clause with the previous building permit regime and briefly outlines the verification clause in the context of building notification. The objective is to provide a systematic overview of changes in permitting procedures and to

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

evaluate their impact on legal certainty and the protection of the rights of the developer.

Key words: attestation clause, building design verification, permit procedure, construction proposal, building notification

Úvod

Reformou stavebného práva v Slovenskej republike prijatím zákona č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Stavebný zákon") sa s účinnosťou od 01. apríla 2025 zásadne zmenil proces povoľovania výstavby v podmienkach Slovenskej republiky. Nová právna úprava sa prioritne zameriava nielen na zjednodušenie konania povoľovania stavieb, ale aj jeho zrýchlenie, predchádzanie prieťahom v konaní a posilnenie postavenia účastníka konania ako aj jeho právnej istoty, že jeho vec bude vybavená v primeranej lehote určenej zákonom.

Inštitúty, ktoré nová právna úprava stavebného zákona zakotvuje, majú osobitný význam na dosiahnutie uvedených cieľov. Keďže sa samotný proces výstavby nezaobíde bez vyjadrení dotknutých orgánov, dotknutých právnických osôb a v neposlednom rade bez orgánu územného plánovania, ktorý má v procese povoľovania stavieb prioritný význam z hľadiska súladu výstavby s územnoplánovacou dokumentáciou, uvedené subjekty na ochranu záujmu chráneného osobitnými právnymi predpismi uplatňujú svoje pripomienky, návrhy, súhlasy či prípadne nesúhlasy so stavbou v danom území prostredníctvom záväzných stanovísk v zmysle ustanovení § 21 a § 22 Stavebného zákona. Popri tomto tradičnom inštitúte sa do stavebného práva zaviedla tzv. fikcia súhlasu, ktorá má význam nielen pri vydávaní vyjadrení a stanovísk dotknutých orgánov, ale i pri samotnom procese ohlasovania stavieb.

Okrem uvedeného mechanizmu prináša nová právna úprava aj nový nástroj v rámci transformácie povoľovacích procesov vo výstavbe – overovaciu doložku, ktorá neplní len funkciu formálneho dokladu na uskutočnenie stavby, ale je osobitným prvkom v procese povoľovania stavieb. Cieľom zavedenia overovacej doložky do systému stavebného práva je zabezpečenie zrýchlenia a zvýšenie efektívnosti procesu povoľovania stavieb nielen na strane stavebných úradov, ale najmä na strane stavebníkov.

Proces povoľovania stavieb

V stavebnom konaní nastala výrazná zmena oproti zákonu č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 50/1976 Zb.") ako sme boli doposiaľ či už z pohľadu

stavebníka alebo stavebných úradov zvyknutí. Právna úprava účinná do 31. marca 2025 rozlišovala konanie o umiestnení stavby, tzv. územné konanie, ktorého výsledkom bolo územné rozhodnutie a predchádzalo samotnému povoleniu stavby v stavebnom konaní, ktorého výsledkom bolo vydanie stavebného povolenia. Obe uvedené konania boli správnym konaním, na ktoré sa vzťahoval subsidiárne zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Správny poriadok").

Samotný pojem stavebné konanie možno však vnímať v dvoch rovinách. V širšom kontexte označuje „všetky osobitné správne konania na úseku stavebného poriadku (teda aj konanie o dodatočnom povolení stavby, jej odstraňovaní, kolaudačné konanie a pod.), v užšom zmysle ide iba o konanie, ktorého výsledkom je stavebné povolenie"[2]. Na účely tohto článku vychádzam z užšieho významu pojmu stavebné konanie. Zákon č. 50/1976 Zb. dokonca umožňoval, ak o to stavebník požiadal, pri jednoduchých stavbách ako aj ich prístavbách alebo nadstavbách, zlúčiť územné a stavebné konanie. Pri ostatných stavbách tak mohol urobiť za predpokladu, ak podmienky na umiestnenie týchto stavieb vyplývali z územného plánu zóny alebo záväzného stanoviska orgánu územného plánovania.[3]

Keďže územné ako aj stavebné konanie sa dotýkalo viacerých osobitných predpisov, Stavebný zákon v prechodných ustanoveniach zakotvuje, že ak sa v osobitných predpisoch použije pojem územné konanie podľa predpisov účinných do 31. marca 2025, v zmysle novej právnej úpravy sa tým rozumie od 01. apríla 2025 konanie o stavebnom zámere. Taktiež pojmom stavebné konanie podľa predpisov účinných do 31. marca 2025 sa v zmysle účinnej stavebnej legislatívy rozumie od 01. apríla 2025 overenie projektu stavby. V zmysle uvedeného môžem konštatovať, že pôvodné názvy konaní ako sme ich poznali k 31. marcu 2025 do účinnosti nového Stavebného zákona, boli nahradené zákonodarcom novými pojmami a to konaním o stavebnom zámere a overením projektu stavby. Avšak v oboch uvedených prípadoch nejde o správne konanie ako bolo tomu pri územnom či stavebnom konaní.

Zatiaľ čo konanie o stavebnom zámere je v zmysle ustanovenia § 1 ods. 1 Správneho poriadku správnym konaním, na overenie projektu stavby sa Správny poriadok nevzťahuje.[4] Konanie o stavebnom zámere má spoločné znaky s územným i stavebným konaním, nakoľko jeho výsledkom je individuálny správny akt, t.j. rozhodnutie o stavebnom zámere, v ktorom stavebný úrad jednak rozhodne o námietkach účastníkov konania, rozporných požiadavkách a stanoviskách vyplývajúcich zo správy o prerokovaní, upustení kolaudácie stavieb, ktoré boli po ohlásení určené na konanie o stavenom zámere, ale určí aj

[2] CEPEK, B. *Osobitné konania vo verejnej správe*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2023, s. 13.

[3] Ustanovenie § 39a ods. 4 zákona č. 50/1976 Zb.

[4] Ustanovenie § 82 ods. 1 písm. b) Stavebného zákona.

- lehotu výstavby,
- štádia zhotovovania stavby, v ktorých je potreba uskutočnenia kontrolnej prehliadky stavby, ako aj osoby či podklady, ktoré je potrebné zabezpečiť pre jej uskutočnenie,
- potrebu vykonania skúšobnej prevádzky, pokiaľ to vyplynie zo záväzného stanoviska dotknutého orgánu alebo prevádzkových dôvodov,
- povinnosť oznámiť v lehote do 15 dní od uzatvorenia zmluvy obchodné meno zhotoviteľa stavby ako aj meno a priezvisko stavbyvedúceho, ak bude zhotoviteľ stavby určený až po overení projektu stavby,
- pozemky podľa záväzných údajov z katastra nehnuteľností tvoriace stavenisko ako aj požiadavky na označenie staveniska a stavby,
- podrobnosti o povolených opatreniach na stavbe alebo pozemku mimo staveniska.[5]

Overenie projektu

Samotné rozhodnutie o stavebnom zámere neoprávňuje stavebníka, aby mohol začať s realizáciou stavby a nie je dokladom na realizáciu stavby. Až po samotnom vydaní rozhodnutia o stavebnom zámere a jeho nadobudnutí právoplatnosti možno pristúpiť k overeniu projektu stavby. Zhotoviť stavbu, jej zmenu alebo odstránenie možno až na základe overeného projektu stavby či už v konaní o stavebnom zámere alebo na základe ohlásenia.[6] Overovacia doložka je inštitút, ktorý sa okrem povoľovania stavieb uplatňuje aj pri ohlasovaní stavieb a stavebných úprav podľa § 63 a nasl. Stavebného zákona a overuje sa ňou projekt stavby na ohlásenie. V zásade vo všeobecnosti platí, že samotná výstavba si vyžaduje súlad s projektom stavby, „ktorý si prešiel od stavebného zámeru, rozhodovania stavebného úradu a overenia projektu stavby procesom schvaľovania všetkých zúčastnených osôb od orgánu územného plánovania, susedov, dotknuté orgány až po rozhodnutie stavebného úradu"[7].

Ako už bolo uvedené nejde o správne konanie, ale možno ho označiť ako „administratívny úkon", kedy stavebný úrad ako správny orgán overí projekt stavby. Príslušným na overenie projektu stavby je stavebný úrad, ktorý vydal rozhodnutie o stavebnom zámere. Stavebný zákon upravuje overenie projektu stavby v ustanovení § 65 v štvrtej časti, v druhej hlave s názvom Opatrenia správneho orgánu, kde okrem overenia projektu stavby upravuje aj ohlásenie stavieb a stavebných úprav, pričom konanie o stavebnom zámere je taktiež upravené v tejto časti, avšak samostatne v prvej hlave, nakoľko jeho výsledkom je rozhodnutie.

[5] Ustanovenie § 60 ods. 1 Stavebného zákona.
[6] Ustanovenie § 25 Stavebného zákona, pozri aj Dôvodovú správu k Stavebnému zákonu.
[7] Dôvodová správa k Stavebnému zákonu k ustanoveniu § 25.

Stavebník požiada o overenie projektu stavby správny orgán, ktorý mu vydal rozhodnutie o stavebnom zámere k predmetnej stavbe. Spolu so žiadosťou predloží projekt stavby a doložky súladu k projektu stavby (ďalej len „doložky súladu") dotknutých orgánov a dotknutých právnických osôb. Projekt stavby musí projektant vyhotoviť obsahovo a rozsahovo v zmysle Prílohy č. 17 vyhlášky č. 60/2025 Z. z. a v súlade so stavebným zámerom, ak bol požadovaný, vychádzajúc z rozhodnutia o stavebnom zámere.[8] Projekt stavby je finálnym podkladom na uskutočnenie stavby a stavebných prác[9], pričom „detailizuje stavebný zámer v rozsahu potrebnom pre uskutočnenie stavby a reflektuje závery konania o stavebnom zámere"[10]. Ide o „textové a grafické vyjadrenie architektonického a stavebno-technického riešenia stavby, jej technického, technologického a energetického vybavenia vrátane zabezpečenia požiadaviek protipožiarnej bezpečnosti a vybavenia stavby požiarnym zariadeniami a napojenia na dopravnú infraštruktúru a na siete technického vybavenia územia v území v súlade so stavebným zámerom alebo vyjadrenie návrhu zmeny stavby, uskutočnenia stavebnej úpravy alebo odstránenia stavby."[11]
Nakoľko pri overení projektu stavby stavebník okrem samotného projektu stavby predkladá aj doložky súladu, je povinný si vyžiadať sám stavebník alebo ním poverený projektant od dotknutých orgánov ako aj dotknutých právnických osôb, ktoré si v záväznom stanovisku vyhradili posúdenie projektu stavby, doložku súladu. Uvedené subjekty majú povinnosť doložku súladu vydať v lehote 30 dní odo dňa doručenia žiadosti, v prípade zložitých stavieb v lehote 60 dní. Prostredníctvom doložky súladu si dotknuté orgány ako aj dotknutá právnická osoba overujú, či boli splnené ich požiadavky uvedené v záväzných stanoviskách a rozhodnutí o stavebnom zámere.[12] Pokiaľ nevydá dotknutý orgán alebo dotknutá právnická osoba doložku súladu vo vyššie uvedených lehotách, nastáva fikcia súhlasu a má sa za to, že vydal súhlasnú doložku súladu. Doložka súladu je ďalším novým inštitútom zavedeným do stavebného práva, ktorým sa zabezpečuje dotknutému orgánu kontrolovať, či boli jeho požiadavky zapracované do projektu stavby.[13]
Inštitútom, ktorý urýchľuje proces čakania na vyjadrenie toho ktorého dotknutého orgánu či dotknutej právnickej osoby je tzv. „fikcia súhlasu", resp. fikcia pozitívneho vybavenia veci. Fikcia súhlasu nastáva práve vtedy, keď dotknutý orgán alebo dotknutá právnická osoba v lehote určenej zákonom stavebníkovi nevydala záväzné stanovisko k výstavbe. V takýchto prípadoch sa má za to, že nemá námietky ani

[8] Ustanovenie § 24 ods. 1 Stavebného zákona.
[9] Dôvodová správa k zákonu č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon.
[10] JAKAB, R. a MOLITORIS, P. *Správne právo procesné: vysokoškolská učebnica*. Tretie aktualizované vydanie. Košice: ŠafárikPress, 2025, s. 245.
[11] Ustanovenie § 9 ods. 3 Stavebného zákona.
[12] Ustanovenie § 24 ods. 2 Stavebného zákona.
[13] Dôvodová správa k Stavebnému zákonu.

pripomienky a prakticky s uskutočnením stavby súhlasí. Keďže samotné obstaranie podkladov pre stavebné konanie je pomerne časovo náročné, týmto inštitútom sa skracuje doba vybavovania záväzných stanovísk k stavebnému zámeru či doložiek súladu pri overení projektu stavby.

Správny orgán má na overenie projektu stavby lehotu 30 dní. O overenie projektu stavby môže stavebník požiadať nielen po vydaní rozhodnutia a nadobudnutí jeho právoplatnosti, ale aj s podaním žiadosti o vydanie rozhodnutia o stavebnom zámere, kedy stavebný úrad overí projekt stavby súčasne s vydaním rozhodnutia o stavebnom zámere. Nestane sa tak len v prípade, ak by počas konania o stavebnom zámere vyplynula požiadavka na dopracovanie projektu stavby.[14] Stavebník je povinný preukázať vlastníctvo k pozemku, resp. iné práva k nemu alebo stavbe (ak sa majú na nej realizovať stavebné práce, napr. pri zmene dokončenej stavby ako je nadstavba, prístavba a vstavba), pokiaľ ide o stavbu, na ktorú je možné práva k pozemku alebo stavbe vyvlastniť.[15]

Stavebný úrad pri overení projektu stavby posúdi súlad textovej časti a grafickej časti projektu stavby s obsahom rozhodnutia o stavebnom zámere a podmienkami dotknutých orgánov zo záväzných stanovísk a záväzných vyjadrení dotknutých právnických osôb k stavebnému zámeru a súlad s osobitnými predpismi. Ak sú doložky súladu súhlasné a projekt stavby je v súlade s rozhodnutím o stavebnom zámere, správny orgán projekt stavby overí. Pokiaľ by stavebník nepredložil súhlasné doložky súladu alebo by projekt stavby nebol v súlade s rozhodnutím o stavebnom zámere, stavebný úrad by vrátil žiadosť s uvedením dôvodu stavebníkovi.[16]

Samozrejme, žiadateľovi zákon priznáva možnosť brániť sa proti vráteniu žiadosti a to podaním podnetu na preskúmanie postupu správneho orgánu. Stavebník predloží podnet odvolaciemu orgánu v lehote 10 pracovných dní odo dňa, kedy mu bola žiadosť vrátená. K podnetu musí stavebník predložiť aj projekt stavby s doložkami súladu v takom rozsahu, ako ich predložil správnemu orgánu, ktorý mu žiadosť vrátil. Na preskúmanie podnetu má následne odvolací orgán zákonnú lehotu 30 dní od doručenia podnetu. Výsledkom preskúmania podnetu odvolacím orgánom môže byť:

1. zamietnutie podnetu a vrátenie žiadosti aj s prílohami žiadateľovi, pokiaľ odvolací orgán nezistí nesprávny postup správneho orgánu alebo
2. postúpenie podnetu s pokynom overiť projekt stavby správnemu orgánu, ak zistí pri preskúmaní jeho nesprávny postup.[17]

[14] Ustanovenie § 65 ods. 2 Stavebného zákona.
[15] Ustanovenie § 65 ods. 1 Stavebného zákona.
[16] Ustanovenie § 65 ods. 3 Stavebného zákona.
[17] Ustanovenie § 65 ods. 4 Stavebného zákona.

Overovacia doložka

Stavebný úrad vykoná overenie projektu stavby overovacou doložkou, ktorej obsahové náležitosti sú upravené v ustanovení § 16 vyhlášky Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky č. 60/2025 Z. z. o štruktúre a prevádzke informačného systému územného plánovania a výstavby, o obsahu podaní a obsahu a rozsahu dokumentácie stavby (ďalej len „vyhláška č. 60/2025 Z. z."). Overovacia doložka projektu stavby musí obsahovať ustanovenie právneho predpisu, podľa ktorého je overovacia doložka projektu správnym orgánom vydaná, identifikačné údaje stavebníka, projektanta a dokumentácie, základné údaje o stavbe (ID, názov, identifikačné údaje a členenie stavby) ako aj podrobné údaje o nej (zastavovacie údaje, výškové osadenie, odstupové vzdialenosti od hraníc so susednými pozemkami a od susedných stavieb, bilancie plôch, počet parkovacích miest, ostatné bilancie stavby, dopravné napojenie, pripojenie stavby na siete technického vybavenia územia), v prípade odstránenia stavby údaje o odstraňovanej stavbe a identifikačné údaje jej vlastníka. Uvádzajú sa taktiež údaje o rozhodnutí o stavebnom zámere (jeho spisové číslo, dátum vyhotovenia a nadobudnutia právoplatnosti, správny orgán, ktorý ho vydal.

Správny orgán ďalej v overovacej doložke stavby musí uviesť okrem uvedeného aj údaje o overení súladu textovej časti a grafickej časti projektu stavby s podmienkami rozhodnutia o stavebnom zámere, zoznam doložiek súladu uplatnených pri overení projektu stavby, lehotu platnosti overovacej doložky projektu stavby a zároveň určí povinnosť stavebníkovi, aby do 15 dní od uzatvorenia zmluvy oznámil správnemu orgánu obchodné meno zhotoviteľa stavby ako aj meno a priezvisko stavbyvedúceho, ak bude zhotoviteľ určený až po overení projektu stavby. Medzi formálne náležitosti overovacej doložky patrí úradná pečať správneho orgánu, spisové číslo, dátum overenia a podpis vedúceho správneho orgánu s uvedením jeho celého mena, priezviska i funkcie.[18] Podľa § 65 ods. 6 Stavebného zákona platnosť overovacej doložky je dva roky odo dňa jej vydania, pokiaľ sa nezačalo so stavebnými prácami alebo ak neurčil správny orgán na začatie stavby dlhšiu lehotu.

Na rozdiel od stavebného konania, ku ktorému možno overenie projektu prirovnať z hľadiska toho, že na základe ich výstupov možno pristúpiť k realizácii stavby, v procese overovania projektu stavby sa stavebný úrad nezaoberá námietkami účastníkov konania, nakoľko keďže nejde o správne konanie, nerieši účastníctvo konania, nezvoláva miestne šetrenie a v overovacej doložke neurčuje stavebníkovi podmienky. Všetky spomínané inštitúty sa uplatňujú v konaní o stavebnom zámere, ktoré je takpovediac akýmsi „hybridom" územného a stavebného konania.

Samotné overovacia doložka sa okrem overenia projektu stavby uplatňuje aj pri overovaní projektu stavby na ohlásenie, kedy stavebný úrad na základe ohlásenia

[18] Ustanovenie § 65 ods. 5 Stavebného zákona.

stavby alebo stavebných úprav vydá overovaciu doložku ohlásenej stavby. Ustanovenie § 63 Stavebného zákona ukladá stavebníkovi povinnosť vopred ohlásiť uskutočňovanie stavebných úprav, drobných stavieb ako aj stavieb, na ktoré Stavebný zákon požaduje ohlásenie. Správny orgán má povinnosť ohlásenie podané stavebníkom vybaviť v lehote do 30 dní odo dňa, kedy mu bolo doručené, a to vydaním overovacej doložky a overením projektu stavby na ohlásenie a to za predpokladu, že sú záväzné stanoviská súhlasné. V opačnom prípade vráti ohlásenie aj s prílohami žiadateľovi. Lehota na vybavenie správnemu orgánu neplynie, ak vyzval stavebníka na doplnenie ohlásenie. Na rozdiel od overenia projektu stavby pri ohlásení stavieb a stavebných úprav sa uplatňuje fikcia súhlasu a to v prípadoch, ak by správny orgán v uvedenej lehote neoveril projekt ohlásenej drobnej stavby alebo stavebných úprav, nakoľko zákon predpokladá, že správny orgán overovaciu doložku vydal. Uvedenú skutočnosť zároveň vyznačí v informačnom systéme.[19]

Zmena stavby pred jej dokončením

Otázka vyvstáva, čo ak sa stavebník po začatí stavebných prác rozhodne povolenú stavbu pozmeniť. Je možný inštitút zmeny stavby pred dokončením ako v predchádzajúcej právnej úprave?

Čo sa týka zmeny stavby pred dokončením, zákon č. 50/1976 Zb. tento inštitút upravoval v ustanovení § 68, kedy stavebný úrad mohol povoliť zmenu stavby pred jej dokončením v odôvodnených prípadoch, ak o to stavebník požiadal. Ide o osobitné ustanovenie k tzv. riadnemu stavebnému konaniu[20], kedy sa stavebník, ktorý už má vydané stavebné povolenie, rozhodne zmeniť projekt stavby[21]. V danom prípade stavebný úrad o zmenách stavby pred jej dokončením rozhodol v rámci správneho konania a prerokoval žiadosť stavebníka s účastníkmi konania v rozsahu ich práv, právom chránených záujmom alebo povinností, akých sa ich daná zmena dotýkala. Výsledkom jeho konania bolo vydanie rozhodnutia, ktorým zmenu stavby pred jej dokončením povolil alebo zamietol. Pri povolení zmeny stavby pred dokončením sa zaoberal aj prípadnými námietkami účastníkov konania, prípadne určil potrebné záväzné podmienky. Na toto konanie sa primerane vzťahovali ustanovenia o stavebnom konaní.[22]

Nový aktuálne účinný Stavebný zákon inštitút zmeny stavby pred dokončením nepozná. Čiastočne danú situáciu rieši v ustanovení § 43 Stavebného zákona, ktorý pripúšťa možnosť zvolania mimoriadnej kontrolnej prehliadky v prípadoch, že by sa mali na stavbe realizovať stavebné práce, ktoré majú za následok odklon od

[19] Ustanovenie § 63 ods. 4, 6 a 7 zákona č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon.
[20] PÍRY, M. *Stavebný zákon: veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2022, s. 139.
[21] HALAMA, O. *Stavebný zákon: komentár*. Žilina: Ondrej Halama, 2023, s. 170.
[22] Ustanovenie § 68 ods. 2 zákona č. 50/1976 Zb.

overeného projektu stavby, na základe ktorého stavebník danú stavbu uskutočňuje. V takomto prípade môže na návrh stavbyvedúceho, projektanta alebo osoby, ktorá je poverená vykonávať stavebný dozor, stavebník zvolať mimoriadnu kontrolnú prehliadku, avšak pred samotným uskutočnením týchto stavebných prác.

Pokiaľ odchýlky nie sú v rozpore s rozhodnutím o stavebnom zámere a podmienkami dotknutých orgánov a dotknutých právnických osôb, ktoré si uplatnili vo svojich záväzných stanoviskách a záväzných vyjadreniach, stavbyvedúci ich uvedie v zápisnici, ktorá sa z vykonania takejto prehliadky spíše v zmysle ustanovenia § 43 ods. 4 Stavebného zákona. Taktiež stavbyvedúci zaznamená odchýlky v stavebnom denníku a projektant ich vyznačí v projekte stavby.[23]

Pri neúčasti stavebného úradu na mimoriadnej kontrolnej prehliadke zasiela stavebník stavebnému úradu zápisnicu na schválenie, ktorý ju v lehote troch dní od doručenia odsúhlasí a zaznamená v informačnom systéme. Avšak, ak by odchýlky od overeného projektu stavby nebolo možné povoliť vyššie uvedeným spôsobom v zmysle ustanovenia § 43 ods. 2 Stavebného zákona, stavebný úrad stanoví, že pre uvedené odchýlky je nutné overenie zmeny projektu stavby alebo nové konanie o stavebnom zámere.[24] Zistenie uskutočňovania nepovolených stavebných prác[25] pri kontrolnej prehliadke, ktoré sa vykonávajú na stavbe a vedú k odchýlke od overeného projektu stavby, sa rieši výzvou stavebného úradu na ich zastavenie a oznámením týchto zistení stavebnému inšpektorátu.[26]

Na základe uvedeného možno skonštatovať, že pokiaľ nejde o takú zmenu projektu stavby, ktorá by bola v rozpore s vydaním rozhodnutím o stavebnom zámere, sú odchýlky od projektu stavby prípustné, avšak posúdenie je na samotnom stavebnom úrade. Inštitút mimoriadnej kontrolnej prehliadky má za cieľ identifikovať takéto zmeny ešte počas samotnej výstavby, aby sa predišlo pochybnostiam pri kolaudácii stavby, či boli na stavbe uskutočnené nepovolené stavebné práce.[27] V tomto spočíva jednoznačný rozdiel medzi právnou úpravou zmeny stavby pred dokončením v zákone č. 50/1976 Zb., ktorá pripúšťala zlúčenie kolaudačného konania s konaním o zmene stavby pred jej dokončením.[28]

Ako sa vysporiadať so zmenami, ktoré podstatne menia stavbu napr. ak stavebník začal v zmysle overeného projektu so stavebnými prácami a namiesto pôvodne navrhnutej murovanej stavby podľa overeného projektu stavby sa odchýli tak, že sa rozhodne pre stavbu z drevenej konštrukcie so zachovaním vzhľadu, osadenia

[23] Ustanovenie § 43 ods. 2 Stavebného zákona.

[24] Ustanovenie § 43 ods. 3 Stavebného zákona.

[25] Podľa ustanovenia § 28 ods. 1 Stavebného zákona: *„Stavebné práce, ktoré sa uskutočňujú bez overeného projektu stavby alebo v rozpore s ním, sa považujú za nepovolené stavebné práce.*"

[26] Ustanovenie § 43 ods. 6 Stavebného zákona.

[27] Dôvodová správa k Stavebnému zákonu k ustanoveniu § 43.

[28] Ustanovenie § 78 ods. 2 zákona č. 50/1976 Zb.

stavby, odstupov od susedných pozemkov a stavieb? Čo ak sú zmeny plánované stavebníkom v rozpore s vydaným rozhodnutím o stavebnom zámere, v zmysle ktorého bola navrhovaná stavba riešená ako murovaná konštrukcia? Postačí overenie zmeny projektu stavby alebo je nevyhnutné nové konanie o stavebnom zámere?
Daný ilustračný príklad otvára otázku riešenia zmeny stavby pred dokončením a vychádzajúc z ustanovenia § 43 ods. 3 Stavebného zákona je na zvážení stavebného úradu či postačí overiť zmeny projektu stavby alebo viesť nové konanie o stavebnom zámere. Pokiaľ by šlo len o samotnú zmenu projektu stavby z procesného hľadiska ide pomerne o jednoduchý úkon zo strany stavebného úradu, kedy overovacou doložkou overí pozmenený projekt stavby. Ak by však stavebný úrad určil, že na zmeny je potrebné nové konanie o stavebnom zámere, stavebník musí absolvovať celý proces povoľovania opätovne čo je náročné nielen z časového hľadiska, ale aj finančne, nakoľko povoľovacie procesy sú spojené s poplatkovou povinnosťou v zmysle zákona NR SR č. 145/1995 Zb. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.
Podľa môjho názoru vedená konštelácia právnej úpravy ponecháva stavebným úradom značnú voľnosť a možnosť individuálneho zhodnotenia situácie správnym orgánom, čo môže viesť k zmätočným postupom zo strany stavebného úradu nielen z pohľadu stavebníka, ale aj samotných stavebných úradov či ich odvolacích orgánov.

Záver

Vydanie overovacej doložky, či už pri overení projektu stavby alebo pri jej ohlásení, možno z časového hľadiska zhodnotiť ako úkon, ktorý je možné za splnenia zákonných podmienok vykonať takmer bezodkladne. Podmienkou je úplnosť predložených podkladov, ich súlad s právnymi predpismi a predloženie záväzných stanovísk, resp. doložiek súladu, ktoré sú súhlasné. Na základe uvedeného možno konštatovať, že zákonodarca predpokladal procesnú nenáročnosť tohto úkonu a z tohto dôvodu zaviedol na jeho uskutočnenie lehotu 30 dní.
Zavedením fikcie súhlasu sa zákonodarca usiloval nielen o zjednodušenie procesu ohlasovania stavieb a stavebných úprav, ale zároveň aj jeho urýchlenie v prípadoch, ak by správny orgán ostal nečinný a v stanovenej lehote by nekonal. Týmto opatrením sa právna istota stavebníka posilňuje, pretože napriek nevydaniu overovacej doložky zo strany stavebného úradu ako správneho orgánu je stavebník zo zákona oprávnený realizovať plánovanú stavbu alebo stavebné úpravy, ktoré podliehajú režimu ohlásenia, ak sú splnené zákonom stanovené podmienky. Pri vybavovaní ohlásení stavieb a stavebných úprav má fikcia súhlasu veľký význam, nakoľko finguje vydanie overovacej doložky projektu stavby na ohlásenie, hoci reálne absentuje úkon zo strany správneho orgánu.

Uvedený prístup sa značne odlišuje od overovacej doložky k projektu stavby, kde sa fikcia súhlasu neuplatňuje a správny orgán po vydaní rozhodnutia o stavebnom zámere musí overiť projekt stavby, aby stavebník mohol stavbu alebo stavebné úpravy realizovať. Vychádzajúc z prechodných ustanovení Stavebného zákona mám za to, že v zmysle novej stavebnej úpravy overovacia doložka projektu stavby plne nahrádza stavebné povolenie a uplatnenie fikcie súhlasu by v tomto prípade mohlo byť kontraproduktívne a to najmä s ohľadom na riadne posúdenie a ochranu verejných záujmov chránených osobitnými právnymi predpismi uplatňovaných prostredníctvom doložky súladu dotknutými orgánmi či dotknutými právnickými osobami.

Osobitnú pozornosť si vyžaduje v kontexte Stavebného zákona aj problematika spojená so zmenou stavby pred jej dokončením a síce v procese jej samotnej realizácie. Zatiaľ čo zákon č. 50/1976 Zb. explicitne upravoval inštitút zmeny stavby pred dokončením ako samostatné správne konanie, prípadne pripúšťal jeho spojenie s kolaudačným konaním, nová právna úprava tento inštitút neobsahuje. Zastávam názor, že uvedená absencia môže v praxi priniesť viaceré aplikačné problémy, keďže posúdenie zmien a odchýlok od overeného projektu stavby závisí od diskrečnej právomoci stavebného úradu. Práve voľnosť rozhodovania stavebných úradov ako správnych orgánov o tom, či v danom prípade bude postačujúce overenie zmeny projektu stavby alebo nové konanie o stavebnom zámere, môže vyvolať nejednotnosť rozhodovania správnych orgánov, neistotu a nedôveru na strane stavebníkov voči stavebným úradom. Navyše, v prípadoch rozsiahlych zmien, pokiaľ stavebný úrad vyhodnotí potrebu nového konania o stavebnom zámere, je stavebník nútený absolvovať opätovne celý povoľovací proces, čo vyvoláva pochybnosti o zrýchlení a zjednodušení konania, ako aj časovú a finančnú náročnosť pre stavebníka.

Na záver možno skonštatovať, že overovacia doložka ako aj fikcia súhlasu predstavujú dôležitý krok k efektívnejším povoľovacím procesom v stavebnom práve. Napriek tomu by do budúcna bolo žiadúce legislatívne spresniť postup povoľovania a možnosti vykonávania zmien na nedokončených stavbách, aby sa zamedzilo rozdielnemu posudzovaniu obdobných situácií v aplikačnej praxi a posilnila sa právna istota stavebníkov v procese povoľovania výstavby.

Zoznam použitej literatúry

1. Dôvodová správa k zákonu č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
2. CEPEK, Branislav. Osobitné konania vo verejnej správe. Bratislava: Wolters Kluwer, 2023. Učebnica. ISBN 9788057106159.

3. HALAMA, Ondrej. Stavebný zákon: komentár. Žilina: Ondrej Halama, 2023. ISBN 9788057046080.
4. JAKAB, Radomír a Peter MOLITORIS. Správne právo procesné: vysokoškolská učebnica. Tretie aktualizované vydanie. Košice: ŠafárikPress, 2025. ISBN 9788057403838.
5. PÍRY, Martin. Stavebný zákon: veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2022. ISBN 9788081551130.
6. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov
7. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
8. Zákon č. 25/2025 Z. z. Stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

Mgr. Dominika Kyseľová
kyselova41@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva

ZNIŽOVANIE ADMINISTRATÍVNEJ ZÁŤAŽE VEREJNEJ SPRÁVY

REDUCING THE ADMINISTRATIVE BURDEN OF PUBLIC ADMINISTRATION

Martin Krajči[1]

Abstrakt: Príspevok analyzuje administratívu v zmysle právneho stavu *de lege lata* viažucu sa na priame zásahy orgánov verejnej správy, *in concreto* zaistenie osoby ako osobitné oprávnenie orgánov verejnej správy. Príspevok komparuje administratívnu náročnosť po zaistení osoby príslušníkmi Policajného zboru, Vojenskej polície, Zboru väzenskej a justičnej stráže a Finančnej správy s cieľom zistiť, či právna úprava *de lege lata* ukladá uvedeným orgánom rovnakú mieru administratívnych povinností po zaistení osoby. V prípade zistených rozdielov príspevok vysloví aj návrhy *de lege ferenda* s cieľom zjednotiť a optimalizovať postupy vybraných orgánov po využití oprávnenia zaistiť osobu.

Kľúčové slová: verejná správa, efektivita, znižovanie administratívnej záťaže, zaistenie osoby

Abstract: The contribution analyses administration in the sense of the legal status *de lege lata* linked to direct interventions by public administration bodies, *in concreto* the detention of a person as a special authorisation of public administration bodies. The contribution compares the administrative burden after the detention of a person by members of the Police Corps, the Military Police, the Prison and Judicial Guard Corps and the Financial Administration in order to determine whether the legal regulation *de lege lata* imposes the same level of administrative obligations on the said bodies after the detention of a person. In case of identified differences, the contribution also makes proposals *de lege ferenda* in order to unify and optimise the procedures of selected bodies after the use of the authorisation to detain a person.

Key words: public administration, effecieny, reducing administrative burden, detention of person

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Orgány verejnej správy, *stricto sensu* štátne ozbrojené zbory, denne vykonávajú svoje zákonom definované úlohy,[2] pričom výsledkom tejto činnosti je často vznik administratívnoprávnych vzťahov ako vzťahov založených na autoritatívnom a jednostrannom rozhodovaní vo vzťahu k adresátom týchto rozhodnutí.[3] Tieto vzťahy vznikajú najmä ako výsledok odhaľovania protiprávneho konania ozbrojenými zbormi, pričom vo väčšine prípadov je za takéto porušenie ukladaná príslušná sankcia. V niektorých prípadoch sa však administratívny vzťah môže rozšíriť o priamy zásah do práv a slobôd subjektu tohto vzťahu vo forme služobného zákroku, a to napríklad zaistením osoby.

Zaistenie osoby je s ohľadom na rozsah zásahu do práv a slobôd závažným inštitútom obmedzenia osobnej slobody osoby, pričom využitie tohto inštitútu zo strany ozbrojených zborov musí byť možnosťou *ultima ratio*. Nepostačuje iba formálne naplnenie dôvodu zaistenia osoby, ale pre uplatnenie tohto inštitútu sa vyžaduje aj materiálna stránka vo forme nevyhnutnosti, t. j. nápravu nesúladného stavu nebolo možné za daných okolností dosiahnuť inak.[4]

Práve s ohľadom na uvedenú závažnosť zaistenia osoby, ktoré môže vo väčšine prípadov trvať až 24 hodín, právny poriadok *de lege lata* upravuje aj obligatórnu administratívu spojenú s využitím oprávnenia na zaistenie osoby, ktorá okrem iného slúži na zachytenie skutkového stavu veci a *ex post* umožňuje kontrolu zákonnosti, resp. aj ústavnosti, zaistenia osoby.

Príspevok analyzuje právny stav administratívy spojenej so zaistením osoby *de lege lata* v podmienkach Policajného zboru, Vojenskej polície, Zboru väzenskej a justičnej stráže a Finančnej správy a na základe jeho komparácie poukáže na zhodu, resp. rozdielnosť právnej úpravy. V prípade rozdielnej právnej úpravy príspevok vysloví návrhy *de lege ferenda* s cieľom zjednotiť administratívu viazanú na zaistenie osoby.

Policajný zbor

Príslušníci Policajného zboru majú povinnosť po zaistení osoby spísať úradný záznam s uvedením dôvodu a presného času zaistenia osoby, pričom zaistenej osobe sa

[2] Zákon č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení neskorších predpisov, zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov a zákon č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[3] Vrabko, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s 66.

[4] Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 4. apríla 2020 vo veci Witold Litwa proti Poľsku, sťažnosť č. 26629/95, bod č. 78.

vydáva potvrdenie o zaistení.[5] Potvrdenie o zaistení obsahuje rovnako dôvod a presný čas zaistenia.

Právny stav *de lege lata* nevyžaduje vydávanie rozhodnutia, uznesenia ani iného individuálneho správneho aktu. Spisovaný úradný záznam nemá povahu správneho aktu, nakoľko tento typ administratívy je pre ozbrojené zbory bežný na dokumentovanie priebehu akejkoľvek služobnej činnosti alebo služobného zákroku a sám o sebe nemá povahu dôkazu v správnom konaní, nakoľko zachytáva iba priebeh služobnej činnosti alebo služobného zákroku v tzv. predprocesnom štádiu následného správneho konania.[6] Zákon a ani právna veda v tomto prípade nevyžadujú žiadnu špecifickú formu úradného záznamu a preto je možné uviesť, že formálna stránka úradného záznamu je voľná a musí spĺňať iba všeobecné zásady registratúry. Zákon však určuje minimálne obsahové náležitosti úradného záznamu, ktorými sú dôvod zaistenia a presný čas zaistenia. Ďalej je potrebné uviesť, že tento úradný záznam sa zaistenej osoby nevydáva, dokonca sa jej ani nedáva na nahliadnutie, nakoľko zaistením osoby (z dôvodu spáchania priestupku) sa *ex offo* začína objasňovanie priestupku ako neverejná časť konania o priestupku, v ktorej sa ešte neuplatňujú práva účastníka konania, *in concreto* obvineného z priestupku, na nazeranie do spisu podľa Správneho poriadku,[7] nakoľko sa správne konanie ešte nezačalo.

Špecifickou administratívou spojenou so zaistením osoby príslušníkom Policajného zboru však je potvrdenie o zaistení, ktoré sa už zaistenej osobe vydáva do rúk a rovnako musí obsahovať najmenej dôvod zaistenia a presný čas zaistenia. Potvrdenie o zaistení osoby však rovnako nebude individuálnym správnym aktom, nakoľko nie je vydávané v správnom konaní a toto potvrdenie samo o sebe nemá právne účinky na pomery konkrétnych osôb v konkrétnych veciach, čo je podstatným znakom individuálneho správneho aktu.[8] Rovnako potvrdeniu absentuje ďalší znak individuálneho správneho aktu, a to mocenský jednostranný prejav vôle príslušného orgánu.[9] Z uvedených dôvodov tak potvrdenie o zaistení osoby nebude podliehať ani súdnemu prieskumu. To však nevylučuje, že konkrétny služobný zákrok, t. j. využitie oprávnenia zaistiť osobu, súdnemu prieskumu podliehať bude ako iný zásah orgánu verejnej správy.[10]

---

[5] § 19 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

[6] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26.10.2016, sp. zn. 10Sžo/207/2015.

[7] § 23 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

[8] Košičiarová, S. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 212.

[9] Cepek, B. a kolektív. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s 233.

[10] § 3 ods. 1 písm. e) zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

Vojenská polícia

Administratívne požiadavky na príslušníkov Vojenskej polície po využití oprávnenia zaistiť osobu sú v komparácii s príslušníkmi Policajného zboru značne rozdielne, nakoľko *ex post* sa vyžaduje spísanie rozhodnutia o zaistení osoby s uvedením dôvodu zaistenia, pričom toto rozhodnutie sa vydá zaistenej osobe, ktorá má právo podať proti rozhodnutiu opravný prostriedok vo forme odvolania bez suspenzívneho účinku.[11]

Zásadnou skutočnosťou je aj to, že *„na konanie a rozhodovanie o zaistenej osobe sa vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní"*, t. j. okamihom zaistenia osoby sa *ex offo* začína správne konanie, avšak nie vo veci protiprávneho konania zaistenej osoby (to bude realizované až následne), ale vo veci zaistenia ako takého. Tým je činnosť Vojenskej polície pri realizovaní faktického donucovacieho opatrenia, t. j. priameho zásahu narušená začatím správneho konania, ktoré kladie zvýšené administratívne nároky na obsah a formu zaistenia osoby, resp. následnej administratívy. V procese zaistenia osoby je preto potrebné uplatňovať inštitúty ako formy doručovania, zastupovanie alebo vylúčenie vojenského policajta pre predpojatosť. Práve posledné uvedené môže v praxi spôsobiť vážne komplikácie, nakoľko služobný zákrok a zaistenie osoby môžu realizovať vojenskí policajti, ktorý majú určitý vzťah k zaistenej osobe, ako napr. vzťah hodnostnej nadriadenosti a podriadenosti alebo osobnú známosť so zaistenou osobou. V prípade realizovania priamych donucovacích opatrení policajnými zložkami sa však predpojatosť neuplatňuje, nakoľko bezprostredné zabránenie páchaniu protiprávnej činnosti má v tomto prípade prednosť a možná predpojatosť, resp. cielené zneužitie oprávnení proti určitej osobe môže mať trestnoprávne následky.[12] V prípade zaistenia osoby príslušníkmi Vojenskej polície však začína správne konanie, kedy je už potrebné na predpojatosť prihliadať, a tak sa môže stať, že vojenskí policajti realizujúci zaistenie osoby budú z následného správneho konania vo veci tohto zaistenia vylúčení pre možnú predpojatosť a tak nebudú môcť vykonávať ani základné úkony, ako je spísanie rozhodnutia o zaistení a jeho následné odovzdanie zaistenej osobe.

Argumentum ab absurdum, nie je možné pri zaistení osoby a použití donucovacích prostriedkov proti tejto osobe vždy prezumovať predpojatosť zakročujúcich vojenských policajtov so zreteľom na pomer k veci a účastníkovi konania, *in concreto* zaistenej osobe? Najmä v prípade, ak osoba kladie pri zaisťovaní odpor, napadne zakročujúcich vojenských policajtov, alebo ich uráža? V tomto prípade by tak vždy zasahujúci vojenskí policajti museli byť vylúčení z následného, aj keď krátkeho, správneho konania vo veci zaistenia osoby a úkony konania by museli realizovať iní

[11] § 13 ods. 3 zákona č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení neskorších predpisov.

[12] Trestný čin Zneužitie právomoci verejného činiteľa podľa § 326 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

vojenskí policajti, čo môže byť v rozpore so zásadou rýchlosti a hospodárnosti konania,[13] nakoľko zabezpečenie prítomnosti ďalšej hliadky Vojenskej polície realizujúcej tieto následné úkony môže predĺžiť celé správne konanie a tým aj fakticky predĺžiť dobu zaistenia osoby.

Ďalším argumentom, prečo je právny stav *de lege lata* zmätočný je skutočnosť, že okamihom zaistenia osoby pri páchaní priestupku *ex offo* začínajú dve rôzne konanie s rôznou povahou, avšak s rovnakými subjektami. Prvým bude objasňovanie priestupku, ktoré bude viesť Vojenská polícia proti podozrivej osobe, t. j. osobe, ktorá bola zaistená, pričom toto konanie nie je správnym konaním. Druhým konaním potom bude správne konanie vo veci zaistenia osoby, ktorého cieľom bude vydanie rozhodnutia o zaistení osoby, resp. až následné prepustenie osoby zo zaistenia. V tomto prípade sú tak v jednom skutku vedené dve rôzne konania, pričom tieto konania (spravidla) vedú rovnakí vojenskí policajti proti rovnakej osobe, avšak podľa rôznych právnych predpisov a s rôznym cieľom.

Komparáciou potvrdenia o zaistení a rozhodnutia o zaistení je možné rovnako identifikovať viaceré odlišnosti, ktoré zvyšujú administratívnu náročnosť formálnej aj obsahovej stránky rozhodnutia, ktoré už striktne upravuje Správny poriadok[14] a taktiež predpisy upravujúce používanie štátnych symbolov Slovenskej republiky.[15]

Zbor väzenskej a justičnej stráže

Príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor") majú po zaistení osoby povinnosť spísať iba úradný záznam, ako aj príslušníci Policajného zboru s tým rozdielom, že následne nevyhotovujú ani potvrdenie o zaistení alebo rozhodnutie o zaistení.[16]

Z pohľadu administratívnej náročnosti majú tak príslušníci zboru najnižšiu úroveň administratívnych povinnosti, pričom spisovaný úradný záznam nemusí podľa zákona obsahovať žiadne obsahové náležitosti, dokonca ani čas a dôvod zaistenia osoby. Práve táto skutočnosť môže byť aj negatívom, nakoľko neuvedenie týchto údajov v úradnom zázname môže sťažiť, resp. zmariť následnú kontrolu zákonnosti alebo dokonca ústavnosti obmedzenia osobnej slobody zaistenej osoby.

Finančná správa

Ozbrojení príslušníci Finančnej správy, rovnako ako príslušníci zboru nemajú precizovanú úpravu administratívy spojenej s využitím oprávnenia zaistiť osobu,

[13] § 3 ods. 4 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.
[14] § 47 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.
[15] § 5 ods. 2 písm. b) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní v znení neskorších predpisov.
[16] § 13ba ods. 3 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.

pričom rovnako zákon vyžaduje iba spísanie úradného záznamu bez akýchkoľvek obsahových náležitostí a bez potreby následného spísania a odovzdania potvrdenia o zaistení alebo rozhodnutia o zaistení.[17]

Nadnárodné požiadavky na zaistenie osoby

Na úrovni nadnárodnej ochrany ľudských práv je potrebné osobitne poukázať na Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor"), ktorý explicitne upravuje právo na slobodu, pričom taxatívne vymenúva aj dôvody na pozbavenie, resp. obmedzenie slobody,[18] pričom v prípade zaistenia osoby ozbrojeným zborom je uplatniteľný najmä dôvod *„s cieľom zabezpečiť splnenie povinnosti stanovenej zákonom."*[19] Ustanovenie v tomto prípade precizoval svojim výkladom Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu (ďalej len „ESĽP") vo veci Vasileva proti Dánsku,[20] podľa ktorého je prvým kritériom zákonnosti obmedzenia osobnej slobody splnenie národných zákonných podmienok pre využitie obmedzovacieho inštitútu, pričom v prípade zaistenia osoby to budú príslušné zákonné dôvody zaistenia osoby a povinnosti orgánu pri, resp. po vykonaní zaistenia (napríklad poučenie o dôvodoch zaistenia a vydanie potvrdenia alebo rozhodnutia o zaistení, ak sa ich vydanie vyžaduje). Ďalej je podľa ESĽP potrebné, aby zaistenie bolo následkom nesplnenia právnej povinnosti, pričom po zabezpečení následného splnenia povinnosti musí byť osoba ihneď prepustená. Príslušný orgán je však povinný zabezpečiť splnenie povinnosti v čo najkratšej dobe v súlade so zásadou proporcionality, čo potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky.[21]
K zaisteniu osoby je ďalej potrebné uviesť, že sa na tento donucovací úkon nevzťahuje ochrana dohovoru v zmysle práva na súdnu ochranu[22] založenom na trestnom obvinení, nakoľko podstatou zaistenia nie je obvinenie z trestného činu alebo priestupku podľa vnútroštátneho práva, čím nie je naplnené hneď prvé tzv. Engel kritérium.[23] Opačná situácia však bude v prípade aplikácie práva na súdnu ochranu podľa dohovoru na základe občianskoprávnej vetvy, ktorá spočíva v konaní o občianskych právach. Nakoľko zaistenie osoby je inštitút výrazne zasahujúci do (relatívneho) práva na osobnú slobodu, dohovor vyžaduje aplikovanie práva na súdnu

[17] § 41 ods. 6 zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
[18] Čl. 5 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
[19] Čl. 5 ods. 1 písm. b) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
[20] Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 25. septembra 2003 vo veci Vasileva proti Dánsku, sťažnosť č. 52792/99.
[21] Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29.07.2014, sp. zn. 1 Sža/21/2014.
[22] Čl. 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
[23] Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 8. júna 1976 vo veci Engel a ostatní proti Holandsku, sťažnosti č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72.

ochranu v podobe prejednania veci nezávislým a nestranným súdom, pričom požiadavkami nezávislosti a nestrannosti podľa ESĽP sú najmä spôsob menovania sudcov, dĺžka ich funkčného obdobia, existencia záruk proti vonkajším zásahom do rozhodovacej činnosti súdu a v neposlednom rade aj to, či sa súd navonok javí ako nestranný.[24] Táto ochrana je v podmienkach Slovenskej republiky zabezpečené súdnym prieskumom správneho súdnictva iného zásahu orgánu verejnej správy.[8]

Prístup k právu na súdnu ochranu podľa dohovoru však nie je absolútny, nakoľko v prípade zaistenia osoby, ktorá vykonáva práce vo verejnom záujme, môže byť uplatnenie tohto práva s ohľadom na špecifické postavenie osoby a štátny záujem vylúčené v súlade s kumulatívnym naplnením kritérií tzv. Eskelinen testu.[25] ESĽP v tomto priamo uvádza ako príklad osôb s možným vylúčením práva na súdnu ochranu príslušníkov ozbrojených síl alebo policajtov.[26]

In fine je potrebné uviesť, že právo na súdnu ochranu sa nevzťahuje na krátkodobé obmedzenie osobnej slobody, ktoré svojou povahou nemá závažný vplyv na osobnú slobodu osoby. Aj keď dohovor je v tomto smere výrazne abstraktný, z činnosti ESĽP je možné vyvodiť záver, že aj predvedenie (analogicky aj zaistenie) osoby a jej eskorta na policajné oddelenie s dĺžkou obmedzenia osobnej slobody v trvaní približne jednej hodiny je už závažným zásahom do osobnej slobody a preto sa naň bude vzťahovať ochrana dohovoru.[27] Aj keď dohovor používa pojem „pozbavenie osobnej slobody", nebude ho možné zamieňať s výkladom vnútroštátneho práva v časti obmedzenia a pozbavenia osobnej slobody podľa Trestného zákona.[28] Výklad ustanovení dohovoru musí byť autonómny a s ohľadom na rozhodovaciu činnosť ESĽP pod pozbavenie osobnej slobody podľa dohovoru bude potrebné subsumovať aj niektoré prípady obmedzenia osobnej slobody podľa národného práva.

Dohovor a pri jeho aplikácii aj ESĽP upravujú aj otázku informovanosti osoby, ktorá bola zatknutá, pričom vyžadované je iba poučenie o dôvode zatknutia príslušným orgánom. Aj keď dohovor používa pojem zatknutie, *„na prvý pohľad by sa zdalo, že sa dotýka len prípadov zatknutia a nie aj iných spôsobov zbavenia osobnej slobody. Rozhodovacia prax štrasburských orgánov ochrany práva však v tomto smere uplatnila širší výklad, ktorý zahŕňa prakticky všetky dôvody zatknutia alebo iného zbavenia*

[24] Požiadavky na nezávislý a nestranný súd ESĽP precizoval najmä v rozsudku z 8. októbra 2019 vo veci Grace Gatt proti Malte, sťažnosť č. 46466/16, rozsudku z 23. júna 1981 vo veci Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgicku, sťažnosti č. 6878/75 a 7238/75 a rozsudku z 22. júla 2021 vo veci Reczkowicz v. Poľsko, sťažnosť č. 43447/19.

[25] Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 19. apríla 2007 vo veci Vilho Eskelinen proti Fínsku, sťažnosť č. 63235/00.

[26] Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. novembra 2018 vo veci Pellegrin proti Francúzsku, sťažnosť č. 74946/14.

[27] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 4. novembra 2003 vo veci Novotka proti Slovensku, sťažnosť č. 47244/99.

[28] § 182 a 183 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

osobnej slobody".[29] Z uvedeného tak vyplýva, že vydávanie rozhodnutia o zatknutí, v podmienkach tohto príspevku o zaistení, nie je zo strany dohovoru ani rozhodovacej činnosti ESĽP vyžadované.

Návrhy de lege ferenda

Analýzou vyššie uvedeného je možné konštatovať, že právo na súdnu ochranu, požiadavky nezávislosti a nestrannosti súdu (resp. orgánu) a požiadavky na kvalitu vydaného rozhodnutia sa uplatňujú až v následnom súdnom konaní pred príslušným súdom, a nie na faktický postup príslušníkov ozbrojených zborov pri využití oprávnenia zaistiť osobu a z tohto dôvodu nie je potrebné, aby zaistenie osoby bolo podmienené vydaním individuálneho správneho aktu vo forme rozhodnutia. Uplatňovanie kvalitatívnych požiadaviek na rozhodnutie až v konaní pred súdom pritom vyplýva aj z rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky.[30]
Taktiež v časti analýzy právneho stavu *de lege lata* upravujúceho Vojenskú políciu bolo poukázané na nevhodnosť duality súbežného objasňovania priestupku vo veci protiprávneho konania zaistenej osoby a správneho konania vo veci zaistenia ako takého, pričom skúmaná nadnárodná právna úprava neukladá povinnosť rozhodovať o akomkoľvek krátkodobom obmedzení osobnej slobody (v prípade pojmológie dohovoru o pozbavení osobnej slobody) vo forme rozhodnutia. Povinnosť vydať rozhodnutie je v tomto prípade teda viazaná na skutočnosť, že sa vo veci vedie správne konanie, čo vychádza z princípov dobrej správy.[31]
Ako riešenie pre odstránenie tohto (z môjho pohľadu) nedostatku navrhujem novelu zákona o Vojenskej polícii, *in concreto* jeho § 13 ods. 3 s navrhovaným znením:
„*O zaistení osoby vojenský policajt bezodkladne spíše úradný záznam, v ktorom uvedie osobné údaje zaistenej osoby, dôvod zaistenia vrátane ustanovenia právneho predpisu a čas zaistenia osoby. Vojenský policajt bezodkladne vydá zaistenej osobe potvrdenie o zaistení, v ktorom uvedie údaje podľa predchádzajúcej vety. Ak zaistená osoba odmietne potvrdenie prevziať, vojenský policajt túto skutočnosť uvedie v úradnom zázname.*"
Navrhované znenie čiastočne preberá a zároveň precizuje úpravu Policajného zboru, pričom zaistenie už neupravuje v režime správneho konania a tým môže odstrániť aj potrebu vydať zaistenej osobe rozhodnutie o zaistení. Táto zmena napĺňa ako zásadu rýchlosti a hospodárnosti konania, tak aj skracuje možnú dobu zaistenia osoby, t. j. zásahu do práv a slobôd osoby z dôvodu odstránenia ďalších administratívnych

[29] Svák, J. Nadnárodné systémy ochrany ľudských práv. II. zväzok. Ochrana fyzickej integrity človeka. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s 515.
[30] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 18. októbra 2007, sp. zn. III. ÚS 153/07 a uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. júna 2004, sp. zn. III. ÚS 209/04.
[31] Odporúčanie výboru ministrov Rady Európy č. CM/Rec(2007)7.

úkonov. Z dôvodu zjednodušenia postupu po zaistení osoby je možné zájsť ešte ďalej, a po vzore Zboru väzenskej a justičnej stráže a Finančnej správy odstrániť aj povinnosť spísať a vydať osobe potvrdenie o zaistení, nakoľko ani táto požiadavka nevyplýva z analyzovanej nadnárodnej právnej úpravy alebo judikatúry.

Smerovanie verejnej správy k zníženiu administratívnej záťaže vo vzťahu k zaisteniu osoby pri splnení podmienky jej dostatočnej efektivity je možné sledovať aj na historickom znení úpravy administratívy spojenej so zaistením osoby v podmienkach Policajného zboru, nakoľko do 30. júna 2022 sa aj v podmienkach Policajného zboru spisovalo rozhodnutie o zaistení, ktoré sa vydávalo zaistenej osobe v režime správneho konania. Práve novelizačný zákon[32] v roku 2022 nahradil vydávané rozhodnutie potvrdením o zaistení a zrušil režim správneho konania, pričom dôvodová správa k citovanému zákonu uvádza, že „*navrhované spísanie úradného záznamu namiesto vydávania rozhodnutia nastavuje právne logickejší postup pri zaisťovaní osôb*", pričom cieľom je aj „*formálne zjednodušenie administratívy*". Dôvodová správa ďalej uvádza, že touto zmenou sa napráva „*nevhodne zakotvený procesný postup pri zaisťovaní osôb*", pretože „*zaistenie osoby je oprávnenie policajta, pričom pri žiadnom inom oprávnení sa rozhodnutie nevydáva*".

Rovnako súčasné smerovanie je možné sledovať aj na novovzniknutom Žandárskom zbore, ktorý bol zriadený v roku 2025, pričom žandári rovnako disponujú oprávnením zaistiť osobu[33] a následne rovnako (ako všetky ostatné vyššie uvádzané zbory) spíšu úradný záznam, ktorého minimálnymi obsahovými náležitosťami je zákonný dôvod zaistenia osoby a presný čas zaistenia. Už tu vidno zmenu, nakoľko obsahovou náležitosťou nie je iba dôvod zaistenia, ale zákonný dôvod zaistenia, čo v praxi znamená uvedenie aj príslušného ustanovenia zákona, na základe ktorého bola osoba zaistená. Následne žandár spíše a vydá osobe potvrdenie o zaistení s rovnakými obsahovými náležitosťami, ako má úradný záznam. *Summa summarum*, žandári nevydávajú rozhodnutie o zaistení osoby.

Na druhej strane, v prípade Zboru väzenskej a justičnej stráže a rovnako aj v prípade Finančnej správy je podľa môjho názoru vhodné doplniť do zákonov minimálne obsahové požiadavky na spisovaný úradný záznam, a to prinajmenšom vo forme dôvodu a času zaistenia osoby, nakoľko tento úradný záznam môže byť jediným dokumentom zachytávajúcim faktický čas obmedzenia slobody osoby, na základe ktorého bude následne počítaná lehota zaistenia a tak skúmaná aj zákonnosť trvania zaistenia. Aj v analyzovaných národných, ale aj nadnárodných súdnych

[32] Zákon č. 187/2022 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

[33] § 28 ods. 2 zákona č. 150/2025 Z. z. o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

rozhodnutiach, súd vždy pri skúmaní dĺžky zaistenia osoby (alebo iného obmedzenia) vychádzal zo záznamov spísaných príslušnými zložkami, ktoré zaistenie osoby vykonali. Práve z tohto dôvodu je kvalita spísaného úradného záznamu kľúčová.
Otázne môže byť ponechanie potvrdenia o zaistení osoby, ktoré sa vydáva priamo osobe, v úprave Policajného zboru a v (navrhovanej) úprave Vojenskej polície. Vydanie potvrdenia o zaistení osoby rovnako nevyplýva z nadnárodnej právnej úpravy ani judikatúry a z tohto dôvodu sa môže zdať jeho vydávanie nadbytočné. Analogicky, ani v podmienkach trestného konania sa pri zadržaní nevydáva osobe potvrdenie o zadržaní, pričom tento inštitút je rozsahom a možnými následkami závažnejší. Zadržaná osoba sa iba oboznámi s dôvodmi zadržania s spíše sa zápisnica o zadržaní, ktorá sa však zadržanej osobe nevydáva.[34] Z uvedeného dôvodu je podľa môjho názoru možné zrušiť aj vydávanie potvrdenia o zaistení, avšak s ohľadom na narastajúce požiadavky ochrany ľudských práv prezentované v národnej a nadnárodnej rozhodovacej činnosti súdov odvolajúc sa na záruky dohovoru o informovaní osoby s dôvodmi zatknutia (aj zaistenia) považujem ponechanie vydaného potvrdenia o zaistení za vhodné. Tento argument podporuje aj činnosť zákonodarcu, nakoľko v roku 2022 bol novelizovaný zákon o Policajnom zbore a v roku 2025 vytvorením Žandárskeho zboru právna úprava ruší vydávanie rozhodnutia o zaistení osoby v správnom konaní, ktoré nahrádza vydávaním potvrdenia o zaistení. V tomto prípade by malo dôjsť k zjednoteniu právnej úpravy aj pre Zbor väzenskej a justičnej stráže a Finančnú správu.

Záver

S ohľadom analýzu právneho stavu *de lege lata* je možné konštatovať, že právna úprava administratívnych úkonov spojených so zaistením osoby v podmienkach Policajného zboru, Vojenskej polície, Zboru väzenskej a justičnej stráže a Finančnej správy je značne rozdielna, pričom najzásadnejším rozdielom je vydávanie deklaratórneho rozhodnutia o zaistení osoby v režime správneho konania Vojenskou políciou. Ďalšími rozdielmi je, že iba Policajný zbor má povinnosť vydať zaistenej osobe potvrdenie o zaistení, ktoré sa v podmienkach Zboru väzenskej a justičnej stráže alebo Finančnej správy nevydáva. Rovnako je rozdiel v obligatórnych obsahových náležitostiach úradných záznamov, ktoré sa po zaistení spisujú.
Analýzou nadnárodných prameňov práva dochádzame k záveru, že aj keď pozbavenie osobnej slobody, a to aj vo forme zaistenia, je chránené dohovorom, vydávanie rozhodnutia o zaistení a s ním spojené vedenie správneho konania nie je vyžadované, t. j. táto povinnosť vychádza iba z vnútroštátnej právnej úpravy v zákone o Vojenskej polícii a je viazaná na skutočnosť, že zaistenie osoby a následné konanie so zaistenou osobou zákon definuje ako správne konanie.

[34] § 85 ods. 3 a 4 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Z uvedených dôvodov je podľa môjho názoru podstatné, aby sa právna úprava administratívnych povinnosti po využití oprávnenia zaistiť osobu v súlade so zásadou rýchlosti a hospodárnosti konania rešpektujúc právo osoby na oznámenie dôvodu zadržania podľa dohovoru zjednotila, a to tak, že zaistenej osobe sa bude vydávať potvrdenie o zaistení, avšak nie v režime správneho konania. Týmto sa zabezpečí odbúranie nadmernej (a nekoncepčnej) administratívy, zefektívni sa konanie so zaistenou osobou, môže sa dokonca skrátiť doba zaistenia osoby, a to všetko za rešpektovania práv a slobôd osoby.

Zoznam použitej literatúry

1. Cepek, B. a kolektív. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, ISBN 978-80-8168-784-6.
2. Košičiarová, S. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, ISBN 978-80-7380-888-4.
3. Svák, J. Nadnárodné systémy ochrany ľudských práv. II. zväzok. Ochrana fyzickej integrity človeka. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, ISBN 978-80-571-0249-6.
4. Vrabko, M. a kol. Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-89603-68-8.
5. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 4. novembra 2003 vo veci Novotka proti Slovensku, sťažnosť č. 47244/99.
6. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 19. apríla 2007 vo veci Vilho Eskelinen proti Fínsku, sťažnosť č. 63235/00.
7. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. novembra 2018 vo veci Pellegrin proti Francúzsku, sťažnosť č. 74946/14.
8. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 22. júla 2021 vo veci Reczkowicz v. Poľsko, sťažnosť č. 43447/19.
9. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. júna 1981 vo veci Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgicku, sťažnosti č. 6878/75 a 7238/75.
10. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 25. septembra 2003 vo veci Vasileva proti Dánsku, sťažnosť č. 52792/99.
11. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 4. apríla 2020 vo veci Witold Litwa proti Poľsku, sťažnosť č. 26629/95.
12. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 8. júna 1976 vo veci Engel a ostatní proti Holandsku, sťažnosti č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72.
13. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 8. októbra 2019 vo veci Grace Gatt proti Malte, sťažnosť č. 46466/16.
14. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29.07.2014, sp. zn. 1 Sža/21/2014.

15. Unesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. júna 2004, sp. zn. III. ÚS 209/04.
16. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 18. októbra 2007, sp. zn. III. ÚS 153/07.
17. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, publikovaný ako oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento dohovor nadväzujúcich.
18. Odporúčanie výboru ministrov Rady Európy č. CM/Rec(2007)7.
19. Zákon č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení neskorších predpisov.
20. Zákon č. 150/2025 Z. z. o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
21. Zákon č. 187/2022 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
22. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
23. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
24. Zákon č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
25. Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.
26. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.
27. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
28. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Martin Krajči
krajci30@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva

SKRÁTENÉ FORMY DISCIPLINÁRNEHO KONANIA A ICH POTENCIÁL PRI DISCIPLINÁRNEJ ZODPOVEDNOSTI ŠTUDENTOV VYSOKÝCH ŠKÔL

THE ABBREVIATED PROCEDURES OF DISCIPLINARY PROCEEDINGS AND THEIR POTENTIAL IN UNIVERSITY STUDENTS' DISCIPLINARY LIABILITY

Stanislava Sopková[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá skrátenými formami disciplinárneho konania ako nástrojom zvyšovania efektivity pri rozhodovaní vo verejnej správe. Analýza sa sústreďuje na osobitné procesné inštitúty ukotvené vo vnútorných predpisoch subjektov záujmovej samosprávy, ako sú skrátené formy disciplinárneho konania podľa Disciplinárneho poriadku Slovenskej komory architektov alebo skrátené disciplinárne konanie či dohoda o vine a uložení disciplinárneho opatrenia podľa Disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Príspevok skúma ich povahu, procesné špecifiká a možný prínos z hľadiska rýchlosti a hospodárnosti disciplinárneho konania. V závere je pozornosť venovaná možnosti použitia skrátených foriem disciplinárneho konania v prostredí vysokých škôl, kde by využitie obdobných inštitútov mohlo prispieť k zlepšeniu rýchlosti konania a zníženiu administratívnej a procesnej záťaže, pri zachovaní základných procesných práv a záruk účastníkov konania.

Kľúčové slová: disciplinárne konanie, záujmová samospráva, disciplinárna zodpovednosť, študenti vysokých škôl

Abstract: The article deals with abbreviated disciplinary proceedings as a tool for increasing the effectiveness of decision-making in public administration. The analysis focuses on specific procedural institutions in the internal regulations of professional self-governing bodies, such as abbreviated forms of disciplinary proceedings under the Disciplinary Code of the Slovak Chamber of Architects, such as abbreviated forms of disciplinary proceedings or agreements on guilt and the imposition of the disciplinary measure under the Disciplinary Code of the Slovak Bar Association. The article examines their nature, procedural specifics, and possible benefits in terms of the speed and

[1] Katedra správneho a environmentálneho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

cost-effectiveness of disciplinary proceedings. Finally, particular attention is paid to the possibility of using abbreviated forms of disciplinary proceedings in the university environment, where the use of similar institutions could contribute to improving the speed of proceedings and reducing the administrative and procedural burden, while preserving the fundamental procedural rights and guarantees of the participants in the proceedings.

Key words: disciplinary proceedings, professional self-governing bodies, disciplinary liability, university students

Úvod

Dynamika súčasnej verejnej správy čoraz výraznejšie poukazuje na limity tradičných procesných postupov v správnom konaní a dožaduje sa prísnejšieho dôrazu na ich efektivitu, rýchlosť a hospodárnosť. Skrátené formy správneho konania z tohto dôvodu nemožno vnímať len ako doplnkový procesný nástroj, ale ako nevyhnutný predpoklad pre zabezpečenie efektívneho fungovania verejnej správy pri vydávaní individuálnych správnych aktov.

Ich význam výrazne narastá práve v podmienkach rozmachu modernej verejnej správy, ktorá je vystavená čoraz vyšším nárokom nielen na kvalitu, ale aj na rýchlosť rozhodovania. Napriek tomu, že skrátené formy správneho konania sa začali uplatňovať najskôr v konaní o priestupkoch, ich využitie sa v súčasnosti rozširuje aj do ostatných oblastí vyvodzovania administratívnoprávnej zodpovednosti.[2] Systematické zavádzanie týchto nástrojov do rozhodovacích procesov preto nepredstavuje len otázku vhodnosti ich použitia v konkrétnom správnom konaní, ale odzrkadľuje reálnu potrebu verejnej správy, bez ktorej nemožno dlhodobo zabezpečiť dosahovanie sledovaných cieľov.

Cieľom predkladaného príspevku preto je nielen poukázať na jednotlivé skrátené formy konania vo verejnej správe, ktoré sú predmetom zákonnej právnej úpravy ako aj vybraných vnútorných predpisov subjektov záujmovej samosprávy v Slovenskej republike, ale súčasne identifikovať základné požiadavky pre ich zavedenie a vymedziť limity ich použiteľnosti, a to predovšetkým pre potreby vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti voči študentom vysokých škôl.

[2] VAŠKO HAVELKOVÁ, M. – JAKUŠOVÁ, V. Blokové a rozkazné konanie v novej právnej úprave správneho trestania. in: HORVAT, M. (zost.) *Nová procesnoprávna úprava správneho trestania.* Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025, s. 71-72. [online]. [cit. 25.03.2026]. Dostupné online z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KSEP/zborniky_a_cvicebnice/zbornik25-cely-novy-vsetko.pdf>.

Skrátené formy správneho konania a ich rozmach v modernej verejnej správe

Ako sme uviedli v úvode príspevku, zaradenie skrátených foriem konania do rôznych úsekov rozhodovacích procesov je v súčasnosti rozmáhajúcim sa trendom modernej verejnej správy. Napriek tomu, že pôvodne predstavovalo blokové a rozkazné konanie nástroj pre vyvodzovanie priestupkovej zodpovednosti výlučne voči fyzickým osobám, v súčasnosti sa ich uplatňovanie dostáva do popredia aj v ostatnej verejnej správe, a to najmä vo vzťahu k vyvodzovaniu administratívnoprávnej zodpovednosti voči právnickým osobám a podnikajúcim fyzickým osobám.[3] Vyňatie skrátených foriem konania z rýdzej sféry priestupkového práva však nemožno považovať za legislatívne nóvum. Príkladom možno poukázať na český zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů, ktorý nielen, že zredukoval a zjednotil diapazón správnych deliktov, ale súčasne umožnil ich jednotné sankcionovanie prostredníctvom „příkazu" a „příkazu na místě" (obdobné inštitúty k rozkaznému a blokovému konaniu), a to aj v prípade právnických osôb či podnikajúcich fyzických osôb.[4]

Systematicky vychádza zavedenie rozkazného konania do osobitných právnych predpisov v slovenskom právnom prostredí zo splnenia vybraných zákonných požiadaviek, ktoré vo svojej celistvosti zavádza v ustanovení § 87 zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch").

Prvá podmienka, ktorá musí byť podľa tohto zákona splnená, je nepochybnosť o skutočnosti, že obvinený sa skutočne dopustil priestupku, ktorý má byť rozkazom sankcionovaný. Táto podmienka je nevyhnutná už len zo samotnej povahy rozkazného konania, keďže sa v danom prípade upúšťa nielen od ústneho pojednávania vo veci, ale fakticky aj od vykonávania akýchkoľvek dôkazných prostriedkov. Druhú prekážku, ktorú zavádza zákon o priestupkoch pre vedenie rozkazného konania, je prejednanie veci v blokovom konaní. Zákon zároveň neumožňuje, aby bola vec rozhodnutá rozkazom v prípade, ak obvinený bol pozbavený alebo obmedzený na spôsobilosti na právne úkony, alebo ak je obvinený mladistvým páchateľom, prípadne ak ide o návrhový priestupok.[5]

Dôležitým procesným aspektom pre zachovanie práva na spravodlivý proces však je, že zákon umožňuje v danom prípade podanie riadneho opravného prostriedku, ktorým je odpor. Daný opravný prostriedok sa odlišuje od iných nástrojov nápravy hlavne jeho právnymi účinkami, ktorými sú v zmysle ustanovenia § 87 ods. 4 zákona

[3] Ibidem.

[4] K tomu pozri ustanovenia § 90 až 92 zákona 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů.

[5] HAMUĽÁKOVÁ, Z. in: HAMUĽÁKOVÁ, Z. – HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 151.

o priestupkoch zrušenie rozkazu a pokračovanie v neskrátenom správnom konaní. Na túto skutočnosť je podľa nášho názoru nutné reflektovať ako na nevyhnutný predpoklad pre zavedenie rozkazného konania do osobitných právnych predpisov, keďže výlučne zrušenie rozkazu a návrat k riadnemu konaniu pred prvostupňovým správnym orgánom môže v daných prípadoch legitimizovať upustenie od práva obvineného riadne v konaní uplatňovať svoje procesné práva a záruky, vrátane jeho práva na obhajobu.

Osobitné právne predpisy podmienky zakotvené v zákone o priestupkoch do určitej miery modifikujú. Príkladom možno poukázať na zákon č. 146/2023 Z. z. o ochrane ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý v ustanovení § 55 ods. 16 umožňuje uložiť pokutu aj v rozkaznom konaní za predpokladu, že vykonaním štátneho odborného dozoru dospel orgán dozoru k záveru, že došlo k porušeniu tohto zákona[6], pričom ustanovuje základné náležitosti rozkazu ako aj právne účinky včas podaného odporu. Zákonodarca tak opätovne vychádza z premisy, že skutok je pred vydaním rozkazu nepochybne preukázaný. Okrem zrušenia rozkazu a pokračovania v neskrátenom správnom konaní v danom prípade zákon dokonca umožňuje, aby správny orgán konanie zastavil, ak *„[d]ôjde k záveru, že dôvody uvedené v odpore sú relevantné*"[7].

Druhou formou skráteného konania podľa zákona o priestupkoch je blokové konanie. V tomto prípade považujeme za vhodné opätovne vychádzať najmä z právnej úpravy zákona o priestupkoch, ktorý vymedzuje, že blokovým konaním možno postihovať najmä menej závažné priestupky pri kumulatívnom naplnení zákonných podmienok, a to:

a) ak je skutok spoľahlivo zistený,
b) obvinený je ochotný pokutu zaplatiť,
c) na vybavenie veci nepostačuje dohováranie a
d) zároveň nejde o návrhový priestupok.[8]

[6] HAMUĽÁKOVÁ, Z. – SOKOLOVÁ, V. – NOSKOVIČOVÁ, D. Zákon o ochrane ovzdušia ako priekopník skrátených konaní správneho trestania v oblasti životného prostredia. in: GARŽÍK, T. – ZEMANOVÁ, A. – ŤAŽKÁ, V. (zost.) *Bratislavské právnické fórum 2024: procesné zásady práva na spravodlivý proces.* Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024, s. 21-22. [online]. [cit. 01.04.2026]. Dostupné online z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2024/BPF_2024_spravne_pravo.pdf>.

[7] Ustanovenie § 55 ods. 16 písm. b) bod 2 zákona č. 146/2023 Z. z. o ochrane ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[8] HAMUĽÁKOVÁ, Z. in: HAMUĽÁKOVÁ, Z. – HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 148.

Následkom je nemožnosť sa voči rozhodnutiu vydanom v blokovom konaní odvolať, konanie obnoviť ani blok preskúmať mimo odvolacieho konania.[9] Rozhodnutie vydané v blokovom konaní je však preskúmateľné správnym súdom.[10] Nemožnosť podať voči bloku riadny alebo mimoriadny opravný prostriedok je pritom podmienená súhlasom obvineného viesť blokové konanie, čím je vedenie konania fakticky v jeho dispozícii.[11]

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že skrátené formy správneho konania, predovšetkým blokové a rozkazné konanie, predstavujú východiskový procesný model pre ich ďalšie uplatnenie aj mimo sféry priestupkového práva. Práve zákonná úprava priestupkov pritom stanovuje základné podmienky ich uplatnenia, ktoré sú determinované najmä požiadavkou spoľahlivého zistenia skutkového stavu a súčasne zachovaním tomu zodpovedajúcich procesných záruk na strane obvineného.

Zároveň však možno konštatovať, že uvedené modely nie sú v podmienkach modernej verejnej správy aplikované rigidne, ale dochádza k ich postupnej adaptácii v rámci osobitných právnych predpisov, ktoré jednotlivé podmienky ich použitia modifikujú. Táto tendencia následne vytvára priestor pre ich ďalšie rozširovanie aj mimo tradičného rámca priestupkového konania, čo sa prejavuje aj v právnej úprave vnútorných predpisov subjektov záujmovej samosprávy.

Skrátené formy disciplinárnych konaní v disciplinárnych poriadkoch subjektov záujmovej samosprávy

V úvode k tejto časti príspevku je nutné konštatovať, že podoba skrátených foriem disciplinárneho konania, ktorá je uplatňovaná v rôznorodých predpisoch subjektov záujmovej samosprávy, je odlišná od tradičných skrátených foriem správneho konania, ktoré upravuje zákon o priestupkoch.

Napriek tomu, že nižšie analyzované skrátené formy disciplinárneho konania vykazujú určité znaky, ktoré môžeme súčasne identifikovať aj pri blokovom či rozkaznom konaní, nie je možné ich v príslušných vnútorných predpisoch nájsť v ich rýdzej podobe. V nasledujúcej časti sme sa zamerali predovšetkým na analýzu skrátených foriem disciplinárneho konania, ktoré sú upravené vnútornými predpismi Slovenskej advokátskej komory a Slovenskej komory architektov.

Slovenská advokátska komora svojim disciplinárnym poriadkom upravuje nielen skrátené disciplinárne konanie, ale aj dohodu o vine a uložení disciplinárneho

[9] Ustanovenie § 84 ods. 3 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

[10] K tomu pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Sžd 22/2011 z 28. februára 2012.

[11] Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, sp. zn. 6 As 49/2003 z 29. decembra 2004.

opatrenia,[12] čím poukazuje na neustále sa prejavujúcu tendenciu určitej „kriminalizácie" procesných aspektov vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti v Slovenskej republike, ktorá sa prejavuje najmä preberaním vybraných nástrojov trestného práva.[13] Keďže ide o inštitút príznačný prevažne pre odvetvie trestného práva, na účely tohto príspevku sa budeme venovať výhradne skrátenému disciplinárnemu konaniu podľa tohto vnútorného predpisu.

Skrátené disciplinárne konanie je v disciplinárnom poriadku Slovenskej advokátskej komory (ďalej len „disciplinárny poriadok SAK") upravené v ustanovení § 16, ktorým definuje situácie, keď sa vo veci môže rozhodnúť aj v skrátenom konaní. Toto ustanovenie tak predstavuje výlučne oportunitu pre disciplinárny orgán zvoliť si možnosť postupovať vo veci aj v skrátenom správnom konaní, nie však jeho povinnosť. V súlade so zásadou rýchlosti a hospodárnosti konania, ale aj so zreteľom na znižovanie ekonomickej záťaže nielen disciplinárneho orgánu, ale aj na strane disciplinárne obvineného, možno zastávať názor, že v prípadoch, keď sú naplnené podmienky pre jeho vedenie, mala by sa vec spravidla prejednať v skrátenom disciplinárnom konaní.

Podľa ustanovenia § 16 disciplinárneho poriadku SAK môže disciplinárny senát rozhodnúť v skrátenom disciplinárnom konaní vo veci nezaplatenia príspevku na činnosť komory a príspevku stanoveného stavovským predpisom, a to aj bez nariadenia ústneho pojednávania. Inštitút skráteného disciplinárneho konania možno použiť aj vtedy, ak:

a) je nepochybné, že skutok uvedený v návrhu na začatie konania sa stal,
b) disciplinárne obvinený spáchanie skutku nepopiera a
c) skutok vykazuje znaky disciplinárneho previnenia.[14]

Ani v tomto prípade nebude disciplinárny senát nariaďovať ústne pojednávanie. V ustanovení § 16 ods. 3 pritom disciplinárny poriadok SAK explicitne umožňuje, aby bol voči rozhodnutiu vydanému v skrátenom disciplinárnom konaní podaný odpor.[15]

---

[12] Ustanovenie § 7 Disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Dostupné online z: <https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/02/D_Disciplinarny_poriadok_2021.pdf>.

[13] Tendenciu smerujúcu ku „kriminalizovaniu" procesných aspektov pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti v slovenskom verejnom práve možno pozorovať aj na príklade zákona č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok) v znení neskorších predpisov, ktorý v § 4 ustanovuje, že v prípade, *„[a]k tento zákon neustanovuje inak a ak to povaha veci nevylučuje, na disciplinárne konanie sa primerane použijú ustanovenia Trestného poriadku o základných zásadách trestného konania, (...), o dohode o uznaní viny a prijatí trestu, (...).*".

[14] Ustanovenie § 16 ods. 1 Disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Dostupné online z: <https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/02/D_Disciplinarny_poriadok_2021.pdf>.

[15] Ustanovenie § 16 ods. 3 Disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Dostupné online z: <https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/02/D_Disciplinarny_poriadok_2021.pdf>.

Rozhodovanie bez nariadenia ústneho pojednávania pritom predstavuje významný zásah do štandardného priebehu konania, a preto je potrebné dôsledne posudzovať, či sú v konkrétnom prípade naplnené všetky podmienky pre jeho vedenie. V tomto ohľade zohráva kľúčovú úlohu práve možnosť disciplinárne obvineného podať voči rozhodnutiu odpor, ktorého účinkom je zrušenie rozkazu a návrat k riadnemu konaniu.[16]

Osobitnú pozornosť si v tomto ohľade vyžaduje aj otázka postoja disciplinárne obvineného k skutku, ktorý sa mu kladie za vinu. Napriek tomu, že disciplinárny poriadok explicitne nevyžaduje súhlas so skráteným konaním, podmienka nepopierania skutku môže v aplikačnej praxi plniť obdobnú funkciu. Tento aspekt je však potrebné interpretovať obozretne, pretože nepopieranie skutku nemusí vždy predstavovať jednotný prejav vôle smerujúci k vedeniu skráteného konania. Nepopieranie skutku pritom predstavuje odchýlku od právnej úpravy ustanovenia § 87 zákona o priestupkoch, kde sa nielen, že na vedenie rozkazného konania súhlas obvineného nevyžaduje[17] ale správny orgán môže vydať rozkaz o uložení sankcie za priestupok aj napriek popieraniu skutku obvineným z priestupku. Naproti úprave rozkazného konania v zákone o priestupkoch je tiež potrebné zdôrazniť, že disciplinárne konania sú v danom prípade výlučne návrhovými konaniami, a preto nie je možné v danom prípade vylúčiť použitie tohto inštitútu pri návrhových deliktoch, ako je to v prípade ustanovenia § 87 ods. 6 zákona o priestupkoch.

Právnu úpravu skráteného disciplinárneho konania obsahuje aj Disciplinárny poriadok Slovenskej komory architektov z 25. mája 2015 v znení neskorších zmien (ďalej len „disciplinárny poriadok SKA"), ktorý v článku 12 ods. 1 obdobne vymedzuje, že v skrátenom disciplinárnom konaní možno sankcionovať nezaplatenie príspevkov na činnosť orgánov komory, a to aj bez nariadenia pojednávania. Súčasne možno v skrátenom konaní rozhodnúť aj vtedy, ak:

a) je nepochybné, že skutok uvedený v disciplinárnom návrhu sa stal,
b) disciplinárne obvinený spáchanie skutku nepopiera a
c) skutok vykazuje znaky disciplinárneho previnenia.[18]

Jedná sa teda o obdobné vymedzenie podmienok jeho uplatnenia ako je to v prípade disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Významným odlíšením je až uplatňovanie riadneho opravného prostriedku voči rozhodnutiu, ktoré bolo vydané v skrátenom konaní. Podľa článku 12 ods. 2 disciplinárneho poriadku SKA je

[16] Ibidem.

[17] VRABKO, M. in: SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár. 2. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 434-437.

[18] Článok 12 Disciplinárneho poriadku Slovenskej komory architektov z 23. mája 2015 v znení neskorších zmien. Dostupné online z: <https://komarch.sk/storage/8324/Disciplinarny-poriadok-Slovenskej-komory-architektov.pdf>.

predmetné rozhodnutie možné napadnúť prostredníctvom odvolania, ktoré je bližšie upravené v článku 21 tohto vnútorného predpisu.
V zmysle článku 21 ods. 1 disciplinárneho poriadku SKA môže obvinený alebo navrhovateľ podať voči rozhodnutiu vydanému v skrátenom konaní odvolanie, o ktorom bude rozhodovať predstavenstvo komory. Zaujímavosťou je, že odvolanie sa podáva priamo na druhostupňovom orgáne.[19] Problematickým aspektom použitia daného opravného prostriedku však nie je jeho formálne označenie či orgán, ktorý o odvolaní rozhoduje, ale právne účinky, ktoré sa s ním spájajú.
Po podaní včasného odvolania, ktorým sa napáda rozhodnutie vydané v skrátenom disciplinárnom konaní, sa vec bude preskúmavať priamo pred odvolacím orgánom. Napriek skutočnosti, že predstavenstvo môže následne v odvolacom konaní dodatočne vykonať dôkazné prostriedky, ak to bude považovať za nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci samej, vo všeobecnosti je disciplinárny odvolací orgán viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil disciplinárny senát[20,21] a spravidla preto rozhoduje bez nariadenia pojednávania.[22]
Absenciu procesného mechanizmu, ktorý by umožňoval eliminovať deficit uplatňovania procesných práv v skrátenom konaní, možno považovať za zásadný nedostatok právnej úpravy disciplinárneho poriadku SKA. Na rozdiel od disciplinárneho poriadku Slovenskej advokátskej komory, kde podanie odporu spôsobuje zrušenie rozhodnutia a návrat k plnohodnotnému prvostupňovému konaniu, právna úprava v podmienkach Slovenskej komory architektov spája podanie opravného prostriedku výlučne s preskúmaním veci druhostupňovým orgánom.
Takto koncipovaný opravný prostriedok však nespĺňa funkciu efektívneho procesného korektívu, ktorý by bol spôsobilý „legitimizovať" upustenie od štandardného priebehu konania na prvom stupni. Druhostupňový orgán je totiž systematicky koncipovaný ako orgán preskúmavací a nie ako orgán primárneho zisťovania skutkového stavu. Tomu súčasne zodpovedá aj obmedzený rozsah dokazovania v odvolacom konaní, ako aj skutočnosť, že rozhodovanie spravidla prebieha bez nariadenia ústneho pojednávania. V dôsledku tak dochádza k situácii, v ktorej disciplinárne obvinený nemá reálnu možnosť uplatniť svoje procesné práva

[19] Ibidem, článok 21 ods. 3.
[20] Ibidem, článok 23 ods. 3.
[21] K tomu bližšie pozri: POTÁSCH, P. – HAŠANOVÁ, J. – VALLOVÁ, J. – MILUČKÝ, J. – MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár. 4. vydanie.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 516-527. Autori uvádzajú, že odvolací správny orgán nie je vo všeobecnosti viazaný nielen dôvodmi uvedenými v odvolaní, ale súčasne ani skutkovými zisteniami či právnym názorom prvostupňového správneho orgánu.
[22] Článok 23 ods. 4 Disciplinárneho poriadku Slovenskej komory architektov z 23. mája 2015 v znení neskorších zmien. Dostupné online z: <https://komarch.sk/storage/8324/Disciplinarny-poriadok-Slovenskej-komory-architektov.pdf>.

v plnom rozsahu ani v jednom štádiu konania. Skrátené konanie je vo všeobecnosti spojené s výrazným obmedzením procesných garancií,[23] pričom odvolacie konanie tieto deficity nedokáže plne kompenzovať. Uvedený model konania tak fakticky vedie k „presunu ťažiska" konania na druhostupňový orgán bez toho, aby boli vytvorené adekvátne podmienky pre realizáciu riadneho kontradiktórneho konania. Z horeuvedených dôvodov možno konštatovať, že predstavený model skráteného disciplinárneho konania výrazne oslabuje procesné postavenie disciplinárne obvineného a relativizuje primeranosť použitia skrátenej formy disciplinárneho konania, a to najmä pri zohľadnení následkov jeho uplatnenia vo vzťahu k realizácii práva na spravodlivý proces, ako aj k nemožnosti sa voči rozhodnutiu vydanom v skrátenom konaní primerane brániť účinným opravným prostriedkom.

Potenciál skrátených foriem disciplinárneho konania pri disciplinárnej zodpovednosti študentov vysokých škôl

Disciplinárne konania sú v prípade vyvodzovania disciplinárnej zodpovednosti voči študentom vysokých škôl upravené vnútornými predpismi konkrétnej vysokej školy, prípadne jej fakulty, a to spravidla prostredníctvom disciplinárneho poriadku pre študentov a rokovacieho poriadku disciplinárnej komisie.[24] Z dôvodu rôznorodosti a rozsiahlej početnosti vysokých škôl a vnútorných predpisov, ktoré upravujú danú problematiku, sa v tomto príspevku zameriame výlučne na vnútorné predpisy Univerzity Komenského v Bratislave[25].

V zmysle článku 4 ods. 2 rokovacieho poriadku UK je disciplinárne konanie voči študentom ústne, pričom vnútorný predpis neumožňuje upustiť od jeho uskutočnenia ani v prípadoch, ak disciplinárna komisia považuje disciplinárny delikt za dostatočne preukázaný z vlastnej činnosti. Takýmto prípadom môže byť napríklad disciplinárny priestupok podľa článku 3 ods. 6 písm. q) disciplinárneho poriadku UK, ktorý spočíva v *„[n]euhradení školného alebo poplatku spojeného so štúdiom vo výške a termíne splatnosti (...), prípadne odmietnutie poskytnutie informácií a skutočností rozhodujúcich pre ich určenie (...) alebo uvedenie nepravdivých alebo neúplných*

[23] HAMUĽÁKOVÁ, Z. – HORVAT, M. Umelá inteligencia a správne trestanie. in: *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 1, 2026,* s. 79. [online]. [cit. 02-04-2026]. Dostupné online z: <https://karolinum.cz/data/clanek/16165/Iurid_72_1_0065.pdf>.

[24] Ustanovenie § 15 ods. 1 písm. l) a m) zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[25] Vnútorný predpis č. 13/2018 Disciplinárny poriadok Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov (ďalej len „disciplinárny poriadok UK") a Vnútorný predpis č. 14/2018 Rokovací poriadok disciplinárnej komisie Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov (ďalej len „rokovací poriadok UK").

skutočností"[26]. Tieto disciplinárne priestupky sú nielen známe vysokej škole z jej vlastnej činnosti, ale sú priamo preukázateľné listinnými dôkazmi alebo z informačného systému vysokej školy. Takýto prístup by vedel v značnej miere odľahčiť administratívnu záťaž vyplývajúcu z obligatórne uskutočňovaného ústneho pojednávania, od ktorého v súčasnosti nie je možné upustiť. Týmto prístupom by sme v skrátenom disciplinárnom konaní súčasne vedeli dostatočne zabezpečiť aj podmienku nepochybnosti o spáchaní disciplinárneho priestupku študentom vysokej školy pred vydaním rozhodnutia, a to aj bez potreby vykonávania dodatočného dokazovania.

Keďže v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva už možno vo všeobecnosti konštatovať, že správne disciplinárne delikty budú podliehať civilnej vetve článku 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd,[27] sú príslušné správne orgány povinné zabezpečiť v konaniach práva disciplinárne obvinenému aspoň v takom rozsahu, v akom štát zabezpečuje právo na spravodlivý proces v civilnom konaní[28].

Z tohto dôvodu, ak by sme do disciplinárnych konaní voči študentom vysokých škôl chceli zaviesť inštitút skráteného disciplinárneho konania, je potrebné upraviť ho tak, aby napĺňal požiadavku kontradiktórnosti vedenia konania a reálnej možnosti disciplinárne obvineného uplatňovať v konaní jeho procesné záruky vyplývajúce z práva na spravodlivý proces. V tomto ohľade je preto potrebné zabezpečiť, aby možnosť iniciovať neskrátené disciplinárne konanie bola v dispozičnej právomoci disciplinárne obvineného. Ako sme uviedli vyššie v príspevku, možnosť podať voči rozhodnutiu vydanému v skrátenom konaní odvolanie s devolutívnym účinkom podľa nášho názoru tento účel nevie dostatočne efektívne napĺňať. Navrhujeme preto, aby sa vnútorné predpisy pre daný prípad inšpirovali právnou úpravou skráteného disciplinárneho konania v disciplinárnom poriadku Slovenskej advokátskej komory, ktorá umožňuje podať voči rozhodnutiu vydanom v skrátenom konaní odpor, ktorého účinkom bude zrušenie rozhodnutia vydaného v skrátenom disciplinárnom konaní a pokračovanie v neskrátenom konaní pred prvostupňovým disciplinárnym orgánom.

Keďže sa na konanie podľa disciplinárneho poriadku UK subsidiárne nepoužije správny poriadok, máme za to, že by vnútorný predpis mal súčasne vymedziť aj materiálne náležitosti podaného odporu, ktorým by mali byť aspoň základné

[26] Článok 3 ods. 6 písm. q) Vnútorného predpisu č. 13/2018 Disciplinárny poriadok Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov.

[27] HORVAT, M. – GARŽÍK, T. – KRAJČI, M. – ZEMANOVÁ, A. Správne disciplinárne delikty z pohľadu rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva. in: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae Tomus XLIII, 2/2024*, s. 86. [online]. [cit. 05-04-2026]. Dostupné online z: <https://doi.org/10.62874/afi.2024.2.04>.

[28] Ibidem, s. 102.

materiálne náležitosti podania podľa správneho poriadku, t. j. – kto ho podáva, v akej veci a čo sa ním navrhuje.[29]

Záver

Záverom možno konštatovať, že skrátené formy konania predstavujú v podmienkach modernej verejnej správy nielen legitímny, ale aj nevyhnutný nástroj zvyšovania efektivity rozhodovacích procesov. Ich využitie by sa však malo uplatňovať len za predpokladu zachovania základných práv obvineného prostredníctvom precíznej implementácie mechanizmov, ktoré obvinenému zabezpečia efektívny nástroj nápravy.

Vykonaním analýzy možno konštatovať, že skúmané modely skráteného disciplinárneho konania vo vnútorných predpisoch vybraných subjektov záujmovej samosprávy dosahujú odlišnú úroveň kvality pri ich uplatňovaní.

Kým právna úprava Slovenskej advokátskej komory prostredníctvom odporu zabezpečuje plnohodnotnú procesnú ochranu obvineného tým, že umožňuje návrat k riadnemu prvostupňovému konaniu, model uplatňovaný Slovenskou komorou architektov obdobný korektív neobsahuje. Preskúmanie rozhodnutia priamo druhostupňovým orgánom nedokáže v plnej miere nahradiť absentujúce kontradiktórne konanie na prvom stupni, a preto nie je spôsobilé legitimizovať obmedzenie uplatňovania procesných práv v skrátenom disciplinárnom konaní.

Máme za to, že pri zavádzaní skrátených foriem disciplinárneho konania, vrátane prostredia vysokých škôl, je potrebné vychádzať z modelu, ktorý umožňuje iniciovať riadne disciplinárne konanie na základe procesného úkonu na strane disciplinárne obvineného. Len týmto spôsobom je možné zabezpečiť proporcionalitu medzi požiadavkou efektivity modernej verejnej správy a ochranou procesných práv disciplinárne obvinených v konaní.

Zoznam použitej literatúry

1. Disciplinárny poriadok Slovenskej komory architektov z 23. mája 2015 v znení neskorších zmien. Dostupné online z: <https://komarch.sk/storage/8324/Disciplinarny-poriadok-Slovenskej-komory-architektov.pdf>.
2. Disciplinárny poriadok Slovenskej advokátskej komory. Dostupné online z: <https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/02/D_Disciplinarny_poriadok_2021.pdf>.

[29] Ustanovenie § 19 ods. 2 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

3. HAMUĽÁKOVÁ, Z. – HORVAT, M. Umelá inteligencia a správne trestanie. in: *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica I, 2026,* s. 65-84. [online]. [cit. 02-04-2026]. ISSN 0323-0619. Dostupné online z: <https://karolinum.cz/data/clanek/16165/Iurid_72_1_0065.pdf>.
4. HAMUĽÁKOVÁ, Z. – HORVAT, M. *Základy správneho práva trestného.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, 308 s. ISBN 978-80-7160-507-2.
5. HAMUĽÁKOVÁ, Z. – SOKOLOVÁ, V. – NOSKOVIČOVÁ, D. Zákon o ochrane ovzdušia ako priekopník skrátených konaní správneho trestania v oblasti životného prostredia. in: GARŽÍK, T. – ZEMANOVÁ, A. – ŤAŽKÁ, V. (zost.) *Bratislavské právnické fórum 2024: procesné zásady práva na spravodlivý proces.* Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024, s. 14-28. [online]. [cit. 01.04.2026]. ISBN 978-80-7160-729-8. Dostupné online z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2024/BPF_2024_spravne_pravo.pdf>.
6. HORVAT, M. – GARŽÍK, T. – KRAJČI, M. – ZEMANOVÁ, A. Správne disciplinárne delikty z pohľadu rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva. in: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae Tomus XLIII, 2/2024,* s. 77-104. [online]. [cit. 05-04-2026]. ISSN 2729-8027. Dostupné online z: <https://doi.org/10.62874/afi.2024.2.04>.
7. POTÁSCH, P. – HAŠANOVÁ, J. – VALLOVÁ, J. – MILUČKÝ, J. – MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár. 4. vydanie.* Praha: C. H. Beck, 2022, 682 s. ISBN 978-80-7400-908-2W.
8. Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, sp. zn. 6 As 49/2003 z 29. decembra 2004.
9. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 Sžd 22/2011 z 28. februára 2012.
10. SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár. 2. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2020, 512 s. ISBN 978-80-89603-93-0.
11. VAŠKO HAVELKOVÁ, M. – JAKUŠOVÁ, V. Blokové a rozkazné konanie v novej právnej úprave správneho trestania. in: HORVAT, M. (zost.) *Nová procesnoprávna úprava správneho trestania.* Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025, s. 71-85. [online]. [cit. 05.04.2026]. ISBN 978-80-7160-755-7. Dostupné online z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KSEP/zborniky_a_cvicebnice/zbornik25-cely-novy-vsetko.pdf>.
12. Vnútorný predpis č. 13/2018 Disciplinárny poriadok Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov.
13. Vnútorný predpis č. 14/2018 Rokovací poriadok disciplinárnej komisie Univerzity Komenského v Bratislave pre študentov.

14. Zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů.
15. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.
16. Zákon č. 146/2023 Z. z. o ochrane ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
17. Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
18. Zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Stanislava Sopková
stanislava.sopkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva

NOVÉ FORMY ČINNOSTI VEREJNEJ SPRÁVY V ONLINE PROSTREDÍ[1]

NEW FORMS OF PUBLIC ADMINISTRATION ACTIVITY IN THE ONLINE ENVIRONMENT

Kristína Slámková[2]

Abstrakt: Transformácia verejnej správy k systémovo riadenému modelu mení výkon verejnej moci na proces riadený algoritmom, čo vyvoláva kritický deficit informovanosti a transparentnosti verejnosti. Príspevok analyzuje riziká automatizovaného rozhodovania (ADM) a limity právnej ochrany v kontexte čl. 13 a 14 Aktu o AI[3] a čl. 22 Nariadenia o GDPR[4]. Na príklade proaktívnych služieb štátu ilustruje fenomén „neviditeľného rozhodovania", kedy občan pre informačnú asymetriu netuší o existencii, resp. uskutočnení administratívneho procesu. Na tento účel používa reálny príklad adresnej energopomoci na Slovensku. Príspevok skúma technickú transparentnosť a presadzuje taký štandard zrozumiteľného vysvetlenia pre občana, ktorý umožní interpretáciu správnej úvahy, ale aj následný súdny prieskum. Identifikuje riziká automatizačného skreslenia a formálneho dohľadu (*rubber-stamping*). V záujme preskúmateľnosti navrhuje implementáciu a) algoritmických kariet definujúcich vstupné dáta a b) administratívneho Turingovho testu. Tieto nástroje majú zabezpečiť zmysluplnú informovanosť o použitej logike, zvrátiť nepriaznivé dôkazné bremeno a obnoviť dôveru v zákonnosť digitálneho štátu.

Kľúčové slová: adresná energopomoc, automatizované rozhodovanie, formy činnosti verejnej správy, informovanosť, transparentnosť

[1] APVV 24-0146 - Právne a aplikačné aspekty aktu DSA na fungovanie orgánov štátnej správy v online prostredí.

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

[3] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (ďalej ako „Akt o AI").

[4] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (ďalej ako „Nariadenie o GDPR").

Abstract: The transformation of public administration toward a system-driven model is reshaping the exercise of public power into a process governed by algorithms, thereby creating a critical deficit in public awareness and transparency. The paper analyses the risks associated with automated decision-making (ADM) and the limits of legal protection in the context of Article 13 and 14 of the AI Act and Article 22 of the GDPR.
Using the example of proactive state services, it illustrates the phenomenon of "invisible decision-making," where, due to information asymmetry, the citizen remains unaware of the existence or execution of an administrative process. For this purpose, the paper draws on a real-life case of targeted energy aid in Slovakia. The paper critiques the notion of purely technical transparency and advocates for a standard of intelligible explanation that enables citizens to interpret the underlying legal reasoning as well as to facilitate subsequent judicial review. It further identifies the risks of automation bias and formalistic oversight (rubber-stamping). In the interest of reviewability, the paper proposes the implementation of: (a) algorithmic cards defining input data, and (b) an administrative Turing test. These instruments are intended to ensure meaningful transparency regarding the applied logic, rebalance the burden of proof, and restore trust in the legality of the digital state

Key words: targeted energy assistance, automated decision-making, forms of administrative activity, right to be informed, transparency

Úvod

Súčasná verejná správa na Slovensku pomaly prechádza fázou istej transformácie, ktorú nemožno redukovať len na prostú informatizáciu procesov. Činnosť verejnej správy ašpiruje na automatizáciu samotného rozhodovacieho procesu, čo predstavuje kvalitatívnu zmenu v samotnej podstate výkonu verejnej moci. Kým tradičný e-Government sa sústredil na efektivitu prenosu informácií, moderná správa smeruje k substitúcii ľudského úradníka algoritmickým systémom pri aplikácii práva. Umelá inteligencia (ďalej ako „AI") sa tak stáva kľúčovým nástrojom transformácie smerom k efektívnejšiemu a dátami riadenému modelu správy vecí verejných. Tento vývoj však prináša zásadné právne a etické výzvy, najmä v oblasti transparentnosti, preskúmateľnosti a ochrany základných práv jednotlivca.
Praktickou ilustráciou tejto transformácie je adresná energopomoc, ktorá predstavuje vôbec prvý systémovo riadený výkon verejnej správy pri spracúvaní agendy na Slovensku, finálne realizovaný v roku 2026. Tento proces je postavený na legislatívnom rámci zákona č. 260/2025 Z. z. o adresnej energopomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „ZoEP"), ktorý

výslovne ustanovuje, že splnenie podmienok na vznik nároku na pomoc sa posudzuje a prehodnocuje automatizovaným spôsobom voči údajom v informačných systémoch, pričom Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky (ďalej ako „Ministerstvo hospodárstva SR") je týmito hodnotami priamo viazané.[5] Tento prípad ilustruje komplexné výzvy spojené s integritou dátových vstupov a ich vplyvom na presnosť a zákonnosť rozhodovania. Konštatovanie Ministerstvo hospodárstva SR o ovplyvnení 1 % až 1,5 % domácností v dôsledku nekonzistentnosti štátnych registrov[6] poukazuje na limity transparentnosti tzv. „black box" systémov pri zohľadňovaní špecifického sociálneho kontextu. Prípad mechanického sčítavania príjmov viacerých osôb nahlásených na jednej adrese, bez ohľadu na faktický stav energetickej domácnosti, indikuje potrebu posilnenia metodiky materiálneho prieskumu, aby sa predišlo oslabeniu zásady materiálnej pravdy v hromadných administratívnych procesoch.

Vzhľadom na to, že takéto rozhodnutia majú priame právne účinky na životnú úroveň jednotlivcov, procesy energopomoci spadajú pod režim článku 22 GDPR, ktorý dotknutej osobe priznáva právo nebyť predmetom rozhodnutia založeného výlučne na automatizovanom spracúvaní. Tento režim vyžaduje zavedenie vhodných záruk pre práva a slobody dotknutých osôb. Odborná analýza v tomto kontexte identifikuje riziko formálneho dohľadu (rubber-stamping), kedy by účasť ľudského dohľadu mohla byť interpretovaná len ako procedurálna formalita bez reálnej kompetencie modifikovať strojový výstup. Taktiež hrozí tzv. automatizačné skreslenie (automation bias), kedy sa úradníci nekriticky spoliehajú na výstupy systému.

Bezpečnostný incident spojený s únikom osobných údajov osôb, ktoré pôvodne vyjadrili nesúhlas so zapojením do systému, navyše zvýrazňuje zraniteľnosť subjektov v prostredí s vysokou informačnou asymetriou.[7] Podľa Aktu o AI sa systémy používané na udeľovanie sociálnych dávok klasifikujú ako vysokorizikové, čo vyžaduje prísnu transparentnosť a ľudský dohľad.

V záujme posilnenia princípov právneho štátu a obnovenia preskúmateľnosti digitálnych úkonov verejnej správy sa javí ako opodstatnené zaviesť dva komplementárne inštitúty:

Prvým z nich sú algoritmické karty, inšpirované technickým štandardom „Model Cards for Model Reporting", ktoré by mali byť pevnou súčasťou administratívneho spisu a definovať logiku spracúvania dát. Tieto karty by jasne vymedzili pôvod dát, algoritmus a váhy priradené jednotlivým faktorom, čím by sa umožnil efektívny

[5] § 4 ods. 3 ZoEP.

[6] Dostupné online: https://www.teraz.sk/ekonomika/d-sakova-neporiadok-v-datach-ovplyvn/935939-clanok.html .

[7] Dostupné online: https://www.teraz.sk/ekonomika/sas-unikli-osobne-udaje-z-energopomoc/950188-clanok.html .

súdny prieskum zákonnosti použitej úvahy a súčasne by sa zvrátilo nepriaznivé dôkazné bremeno z občana na úrad.
Druhým z nich je administratívny Turingov test. Tento dynamickejší nástroj, inšpirovaný testom Alana Turinga z roku 1950, spočíva v paralelnom spracovaní určitej časti agendy (napríklad 10 % prípadov energopomoci) človekom a aj algoritmom. Ľudský posudzovateľ následne vyhodnocuje, či je strojový výstup nerozoznateľný od kvality ľudského rozhodnutia. Len systém, ktorého výstupy sú právne nerozlíšiteľné od rozhodnutí skúseného úradníka, môže byť nasadený do ostrej prevádzky.
Cieľom navrhovaných opatrení nie je len technická transparentnosť (prístup ku kódu), ale dosiahnutie takého štandardu vysvetliteľnosti (explainability), ktorý zachováva ľudskú dôstojnosť, buduje legitimitu verejnej moci a umožňuje občanovi efektívne uplatniť procesné prostriedky nápravy v prípade nesprávneho algoritmického výstupu.

Nové formy činnosti verejnej správy v online prostredí

Verejná správa vykonáva svoje činnosti viacerými metódami, ktorými sa odborne zaoberá veda správneho práva. Vo vzťahu k týmto činnostiam nás však väčšmi zaujímajú výsledky, ktoré priamym spôsobom zasahujú do právneho postavenia jednotlivých spravovaných subjektov.[8] Nové formy činnosti v online prostredí možno definovať ako inovatívne spôsoby realizácie úloh správy vecí verejných, ktoré využívajú digitálne platformy, algoritmy a systémy umelej inteligencie na interakciu s občanmi, spracovanie dát a rozhodovanie v oblasti verejnej správy.[9] Na rozdiel od foriem činností verejnej správy, ktoré doteraz poznáme z teórie správneho práva a praxe verejnej správy, a ktoré sú historicky späté s vrchnostenských, jednostranným a nariaďovacím charakterom a vyžadujú si fyzickú prítomnosť úradníka a občana, tieto nové formy sa vyznačujú bezprostrednosťou, automatizáciou a prechodom k proaktívnemu modelu poskytovania služieb štátu.[10] V teórii správnej vedy je tento model interpretovaný ako prechod od Lipského modelu „street-level" byrokracie, kde kľúčovú rolu predstavuje uváženie úradníka pri kontakte s občanom[11] a aplikácii právnych noriem, cez „screen-level" byrokraciu až k

[8] MÁČAJ, Ľudovít: Administratívne kontrakty ako forma činnosti verejnej správy pre budúcnosť. In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae, Tomus XLII, č. 1, (2024), s. 78.
[9] DOUŠA, Milan: Mapovanie dostupných AI technológií a ich prínos pre samosprávu. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 45.
[10] DOUŠA, Milan: AI vo verejnej správe: zahraničné skúsenosti. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 120.
[11] ENARSSON, Therese – ENQVIST, Lena – NAARTTIJÄRVI, Markus: Approaching the human in the loop – legal perspectives on hybrid human/algorithmic decision-making in three contexts. In: Information & Communications Technology Law, Roč. 31, č. 1, (2022), s. 131.

„system-level" byrokracii.[12] V tomto systéme dochádza k delegovaniu rozhodnutia na počítačové systémy, čo vedie k vzniku tzv. Automatizovaného štátu, v ktorom algoritmy nahrádzajú alebo výrazne limitujú tradičné správne konanie.[13] Okrem automatizovaného rozhodovania, ktorému sa budeme v tomto článku venovať, je potrebné spomenúť aj elektronickú komunikáciu, ktorá tiež mení povahu kontaktu medzi štátom a jednotlivcom, avšak toto je skôr zmena z osobnej interakcie na digitálnu výmenu dát, akými sú napríklad rôzne služby verejnej správy – mobilné aplikácie a pod.[14]

Možno najvýznamnejšou, a zároveň právne najcitlivejšou novou formou, je automatizované rozhodovanie (ďalej ako „ADM"). Ide o proces, v ktorom sa rozhoduje o právach, povinnostiach a právom chránených záujmoch fyzických a právnických osôb a tieto rozhodnutia sú prijímané výlučne alebo čiastočne automatizovanými prostriedkami bez priameho ľudského zásahu.[15] Podstata ADM spočíva vo využívaní neurónových sietí a strojového učenia na analýzu faktov a ich subsumovanie pod jednotlivé právne normy. Právny základ na úrovni európskeho práva pre túto formu činnosti verejnej správy tvoria predovšetkým článok 22 Nariadenia o GDPR a nový Akt o AI. Nariadenie o GDPR vo všeobecnosti zakazuje rozhodnutia založené výlučne na ADM, ktoré vyvolávajú právne účinky pre jednotlivcov, pokiaľ nie sú splnené prísne záruky.[16]

V európskom kontexte existujú rôzne prístupy k legislatívnemu ukotveniu ADM. Nemecká právna úprava umožňuje plne automatizované vydanie správneho aktu len v prípadoch, kde zákon nepriznáva správnemu orgánu priestor na uváženie.[17] Naproti tomu španielska úprava definuje automatizovanú administratívnu činnosť širšie, zahŕňajúc nielen finálne rozhodnutia, ale akékoľvek úkony vykonávané výhradne elektronickými prostriedkami.[18] Nové formy činnosti zahŕňajú aj proaktívne služby

[12] Tamtiež, s. 126.

[13] HANDRLICA, Jakub: The Dawn of Automatisation in the Administrative Procedural Law of the Czech Republic. In: Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2025. s. 134. Alebo tiež SZOT, Adam: Algorithm in the Structure of Administrative Decision-Making. In: Studia Iuridica Lublinensia, Roč. 34, č. 5, (2025), s. 272.

[14] VEJO, Richard: Implementácia umelej inteligencie do štruktúr verejnej správy a aktuálny stav v Slovenskej republike. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 227.

[15] LEVITINA, Anna: Humans in automated decision-making under the GDPR and AI Act. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, č. 138, (2024), s. 121.

[16] Tamtiež, s. 121.

[17] COVILLA, Juan Carlos: Artificial Intelligence and Administrative Discretion: Exploring Adaptations and Boundaries. In: European Journal of Risk Regulation, č. 16, (2025), s. 42.

[18] HANDRLICA, Jakub: The Dawn of Automatisation in the Administrative Procedural Law of the Czech Republic. In: Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2025. s. 138.

štátu, ktoré spočívajú v tom, že na základe prepojenia registrov sám štát indikuje situácie, v ktorých občanovi vzniká nárok na nejaké plnenie a iniciuje proces bez potreby podania žiadosti zo strany účastníka konania.[19] Tento technologický posun však so sebou prináša aj rôzne výzvy a právne riziká, najmä v podobe informačnej nedostatočnosti. Zatiaľ čo štát disponuje algoritmom, ktorý rozhodol, účastník konania je často konfrontovaný s fenoménom „black box" (čiernej skrinky), ktorého vnútorná logika je netransparentná a nevysvetliteľná. Ak rozhodnutie vychádza z výstupov, ktoré orgán verejnej správy nedokáže racionálne zdôvodniť, dochádza k ohrozeniu princípu právnej istoty a práva na spravodlivý proces. S digitalizáciou preto vyvstáva potreba nanovo zadefinovať požiadavky na transparentnosť a preskúmateľnosť postupov.[20]

Právny rámec ochrany jednotlivca

Základným právnym rámcom na úrovni európskeho právneho poriadku je článok 22 Nariadenia o GDPR,[21] ktorý priznáva dotknutej osobe právo nebyť predmetom rozhodnutia založeného výlučne na ADM, vrátane profilovania, ak má takéto rozhodnutie pre osobu nejaké právne účinky alebo ju podobne významne ovplyvňuje.[22] Toto ustanovenie v teórii správneho práva funguje ako všeobecný zákaz ADM, ktorého cieľom je ochrániť osobu pred takouto činnosťou orgánov verejnej správy bez možnosti ovplyvniť rozhodovací proces.[23]
Zásadné limity tohto článku však spočívajú v interpretácii slova „výlučne", čo vytvára priestor pre obchádzanie stanovenej ochrany. Stačí totiž formálny, hoci aj materiálne nepodstatný, zásah človeka (tzv. „rubber-stamping"), aby proces stratil charakter výlučnej automatizácie a vypadol z režimu ochrany podľa článku 22.[24] Judikatúra a odborné usmernenia preto zdôrazňujú, že ľudský zásah nesmie byť len procesnou

[19] SZATTLEROVÁ, Zuzana: Budúcnosť a výzvy AI vo verejnej správe. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 137.
[20] RUDOLF, Grega – KOVAČ, Polonca: The Role of Automated Decision-Making in Modern Administrative Law. In: Central European Public Administration Review, Roč. 22, č. 2, (2024), s. 87.
[21] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (všeobecné nariadenie o ochrane údajov). In: Úradný vestník EÚ, L 119, 4. 5. 2016. Článok 22 ods. 1.
[22] LEVITINA, Anna: Humans in automated decision-making under the GDPR and AI Act. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, č. 138, (2024), s. 121.
[23] ENARSSON, Therese – ENQVIST, Lena – NAARTTIJÄRVI, Markus: Approaching the human in the loop – legal perspectives on hybrid human/algorithmic decision-making in three contexts. In: Information & Communications Technology Law, Roč. 31, č. 1, (2022), s. 131.
[24] SARRA, Claudio: Artificial Intelligence in Decision-making: A Test of Consistency between the "EU AI Act" and the "General Data Protection Regulation". In: Athens Journal of Law, Roč. 11, č. 1, (2025), s. 50.

formalitou, ale musí ho vykonávať osoba s potrebnou kompetenciou a autoritou skutočne zmeniť výstup ADM po posúdení veci samej.[25]

Špecifickú výnimku pre sektor verejnej správy predstavuje článok 22 ods. 2 písm. b) Nariadenia o GDPR, ktorý umožňuje automatizované rozhodovanie v prípade, ak je výslovne povolené právom Európskej únie (ďalej ako „EÚ") alebo niektorého z členských štátov EÚ.[26] Takýto zákonný podklad však musí povinne obsahovať vhodné opatrenia na ochranu práv a slobôd dotknutej osoby, medzi ktoré patrí napríklad právo vyjadriť svoje stanovisko k danej veci, právo dostať vysvetlenie rozhodnutia prijatého po takomto posúdení a právo napadnúť rozhodnutie.[27] V podmienkach slovenskej verejnej správy je táto výnimka uplatnená napríklad práve pri inštitúte adresnej energopomoci, kde sa však kontrola ľudským činiteľom aktivuje až ex post, a to prostredníctvom uplatnenia námietky.[28]

Nový európsky Akt o AI (AI Act) dopĺňa tento rámec zavedením prísnych povinností pre vysokorizikové systémy AI, pričom medzi nich výslovne zaraďuje systémy používané orgánmi verejnej moci na posudzovanie oprávnenosti osôb na sociálne dávky a služby verejnej pomoci.[29] Akt o AI sa na rozdiel od Nariadenia o GDPR nesústreďuje len na práva jednotlivca, ale primárne na bezpečnosť produktov a prevenciu systémových rizík prostredníctvom technických štandardov.[30]

V tomto kontexte článok 13 Aktu o AI ukladá povinnosť zabezpečiť technickú transparentnosť vysokorizikových systémov, aby nasadzujúce subjekty, teda úrady, mohli interpretovať výstupy systému a správne ich použiť.[31] Cieľom je eliminovať fenomén „black box" algoritmov a zabezpečiť, aby bol administratívny proces zrozumiteľný a spätne preskúmateľný pre účastníka i súdny dohľad.

Článok 14 Aktu o AI ďalej inštitucionalizuje povinnosť zabezpečiť účinný ľudský dohľad (human-in-the-loop), ktorý musí byť integrovaný priamo v rámci dizajnu

[25] COBBE, Jennifer – SENG AH LEE, Michelle – SINGH, Jatinder: Reviewable Automated Decision-Making: A Framework for Accountable Algorithmic Systems. In: Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency (FAccT '21). New York: ACM, 2021. s. 605.

[26] RUDOLF, Grega – KOVAČ, Polonca: The Role of Automated Decision-Making in Modern Administrative Law: Challenges and Data Protection Implications. In: Central European Public Administration Review, Roč. 22, č. 2, (2024), s. 95.

[27] Nariadenie (EÚ) 2016/679 (GDPR), odôvodnenie 71.

[28] Zákon č. 260/2025 Z. z. o adresnej energopomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 8.

[29] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii). In: Úradný vestník EÚ, L, 2024/1689, 12. 7. 2024. Príloha III bod 5 písm. a)

[30] KARAFFOVÁ, Silvia: Umelá inteligencia vo verejnej správe a jej právna regulácia v SR a EÚ. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 159.

[31] ENQVIST, Lena: 'Human oversight' in the EU artificial intelligence act: what, when and by whom?. In: Law, Innovation and Technology, Roč. 15, č. 2, (2023), s. 508 – 535. S. 524.

systému.[32] Osoba poverená dohľadom musí disponovať potrebnou odbornou spôsobilosťou, gramotnosťou v oblasti AI a predovšetkým právomocou v akejkoľvek konkrétnej situácii rozhodnúť o nepoužití systému alebo o zvrátení (override) automatizovaného rozhodnutia.[33] Tým by malo byť garantované, že v prípade rozhodnutia, ktoré zasiahne do práv jednotlivca, bude mať vždy rozhodujúce slovo úradník, ktorý vie aplikovať správnu úvahu, čím sa predíde automatizačnému skresleniu, ktoré spôsobil napríklad chybný algoritmus.

Prípad adresnej energopomoci na Slovensku

Praktickým príkladom vyššie opísanej premeny činnosti verejnej správy a jej nových foriem v slovenskom právnom poriadku je inštitút adresnej energopomoci.[34] Legislatívne je ukotvený v ZoEP. Tento predpis predstavuje v slovenskom právnom poriadku prelomový moment, kedy sa teoretický koncept automatizovaného rozhodnutia pretavil do konkrétnej podoby verejnej služby. Podstatou adresnej energopomoci je cielená podpora domácností pri úhradách nákladov na energie, pričom jej realizácia je postavená na princípe proaktivity a neviditeľnosti administratívneho procesu pre účastníka konania.[35] Z hľadiska správnej vedy môžeme povedať, že ide práve o vyššie opísaný posun k „system-level" byrokracii, kde je správna úvaha alebo uváženie úradníka orgánu verejnej správy v celom procese priznania nároku eliminované a nahradené algoritmickým spracovaním dát. ZoEP v § 4 ods. 3 výslovne ustanovuje, že splnenie podmienok na vznik práva na pomoc sa posudzuje a prehodnocuje automatizovaným spôsobom voči hodnotám príslušných údajov evidovaných v informačných systémoch. Ministerstvo hospodárstva SR je týmito údajmi priamo viazané, čo z procesného hľadiska znamená, že administratívna úvaha za presúva na logiku informačného systému.[36] Tento model je typickým prejavom proaktívnej verejnej služby. Na rozdiel od klasických foriem sociálnej pomoci, kde je konanie iniciované žiadosťou občana, pri adresnej energopomoci štát prostredníctvom prepojených registrov sám identifikuje

[32] LEVITINA, Anna: Humans in automated decision-making under the GDPR and AI Act. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, č. 138, (2024), s. 123.
[33] Nariadenie (EÚ) 2024/1689 (Akt o AI), článok 14 ods. 4.
[34] Bližšie pozri: SLÁMKOVÁ, Kristína: Automatizovaný systém adresnej energopomoci v Slovenskej republike v kontexte európskeho práva. In: Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Mihálíková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025.s. 479-492.
[35] SZATTLEROVÁ, Zuzana: Budúcnosť a výzvy AI vo verejnej správe. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 137.
[36] SZOT, Adam: Algorithm in the Structure of Administrative Decision-Making: A Model of Explainability and Burden of Proof for an Effective Legal Remedy within Discretionary Power in Public Administration. In: Studia Iuridica Lublinensia, Roč. 34, č. 5, (2025), s. 272.

energetickú domácnosť a jej bonitu.[37] Rozhodovací proces prebehne neviditeľne na pozadí, na základe medzisystémovej komunikácie medzi registrom odberných miest, registrom fyzických osôb a informačnými systémami finančnej správy či Sociálnej poisťovne.[38] Občan ako účastník konania nevstupuje do interakcie s úradom, no je mu priamo doručené rozhodnutie o vzniku práva na energopomoc, čo radikálne znižuje administratívnu záťaž verejnej správy, ale aj samotného občana.[39] ZoEP zároveň reflektuje potrebu zachovania právnych záruk, ktoré teória spája s princípom „human-in-the-loop".[40] Hoci je prvotné posúdenie plne automatizované, ZoEP v § 8 zavádza inštitút námietky, ktorý predstavuje mechanizmus nápravy pre prípady, kedy pomoc nebola poskytnutá riadne.[41] Týmto sa aktivuje ľudský dohľad, kedy konkrétny zamestnanec orgánu verejnej správy musí v zákonnej lehote preveriť automatizovaný výstup a v prípade chyby systému vykonať nápravu.[42] Ide o dôležitú procesnú záruku proti riziku algoritmických chýb či nepresností v zdrojových dátach registrov, ktoré by mohli viesť k nespravodlivému vylúčeniu domácnosti z energopomocii.[43] Zároveň však ostáva faktom, že pokiaľ by človek tento opravný prostriedok nevyužil, rozhodnutie zostáva plne automatizované bez zásahu človeka. Špecifikom tejto novej formy činnosti je aj výslovné vylúčenie aplikácie správneho poriadku (§ 14 ods. 1 ZoEP), čo podčiarkuje snahu zákonodarcu o vytvorenie agilného, digitálneho procesného rámca, ktorý je oslobodený od rigidity tradičného administratívneho konania.[44] Adresná energopomoc tak slúži ako dôkaz, že modernizácia verejnej správy nespočíva len v technickej výmene papiera za digitálny formulár, ale v komplexnej redefinícii vzťahu štátu a občana smerom k prediktívnemu a servisne orientovanému ekosystému.[45] Otázkou zostáva, či takto nastavený ADM energopomoci nie je v rozpore s vyššie rozoberanou ochranou článku 22 Nariadenia o GDPR.

[37] § 3 ZoEP.
[38] § 13 ZoEP.
[39] DOUŠA, Milan: AI vo verejnej správe: zahraničné skúsenosti. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 120.
[40] LEVITINA, Anna: Humans in automated decision-making under the GDPR and AI Act. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, č. 138, (2024), s. 121.
[41] § 8 ZoEP.
[42] § 8 ods. 11 ZoEP.
[43] HAJDU, Patrik: Umelá inteligencia a princíp právnej istoty v rozhodovaní verejnej správy: Teoretickoprávne východiská a aplikačné riziká. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 95.
[44] § 14 ods. 1 ZoEP.
[45] VEJO, Richard: Implementácia umelej inteligencie do štruktúr verejnej správy a aktuálny stav v Slovenskej republike. In: DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. s. 228.

Súčasné nastavenie ADM mechanizmu adresnej energopomoci nemožno považovať za plne materiálne súladné s požiadavkami článku 22 Nariadenia o GDPR a článkov 13 a 14 Aktu o AI. Nejde pritom o záver, že samotné použitie automatizovaného rozhodovania v tejto oblasti je per se neprípustné. Práve naopak, článok 22 ods. 2 písm. b) Nariadenia o GDPR umožňuje rozhodnutie založené výlučne na automatizovanom spracúvaní, ak je výslovne povolené právom členského štátu. Takýmto právnym základom je v slovenskom právnom poriadku ZoEP, ktorý v § 4 ods. 3 výslovne predpokladá automatizované posudzovanie splnenia podmienok na vznik práva na adresnú energopomoc. Samotná existencia zákonného splnomocnenia však ešte neznamená splnenie všetkých materiálnych požiadaviek Nariadenia o GDPR.

Rozhodujúce pritom je, či právna úprava obsahuje vhodné opatrenia na ochranu práv, slobôd a oprávnených záujmov dotknutej osoby. V tomto smere ZoEP síce zavádza mechanizmus námietky podľa § 8, prostredníctvom ktorého môže dôjsť k dodatočnému ľudskému preskúmaniu automatizovaného výstupu, avšak tento mechanizmus má prevažne ex post charakter. Ľudský prvok sa teda neobjavuje ako súčasť samotného prvotného rozhodovacieho procesu, ale aktivuje sa až po tom, čo dotknutá osoba identifikuje možnú chybu a sama iniciuje opravný mechanizmus. Takéto nastavenie je podľa nášho názoru problematické najmä preto, že v prostredí informačnej asymetrie občan často nemusí disponovať dostatočnými informáciami na to, aby vedel, z akého dôvodu bol systémom vyhodnotený určitým spôsobom, ktoré vstupné údaje boli použité a či boli tieto údaje aktuálne, úplné a vecne správne. Z pohľadu Nariadenia o GDPR preto možno súčasný model hodnotiť ako formálne opretý o zákonnú výnimku podľa článku 22 ods. 2 písm. b), avšak nedostatočný z hľadiska materiálneho naplnenia požiadaviek na zrozumiteľnosť, vysvetliteľnosť a efektívnu možnosť napadnúť rozhodnutie. Inak povedané, ZoEP vytvára právny základ pre ADM, no v súčasnom nastavení neposkytuje občanovi reálne pochopiť logiku rozhodnutia a účinne uplatniť svoju obranu. Práve absencia individuálne zrozumiteľného vysvetlenia použitej logiky a absencia povinného sprístupnenia rozhodujúcich dátových vstupov predstavujú problém vo vzťahu k článku 22 Nariadenia o GDPR.

Obdobne je potrebné hodnotiť súlad mechanizmu adresnej energopomoci s Aktom o AI. Ak by bol systém adresnej energopomoci založený výlučne na deterministickom porovnávaní údajov v registroch bez použitia systému umelej inteligencie v zmysle Aktu o AI, režim Aktu o AI by sa naň nemusel uplatniť v plnom rozsahu. Ak však systém využíva alebo bude využívať prvky AI pri posudzovaní oprávnenosti domácností, pri klasifikácii osôb, vyhodnocovaní bonity energetickej domácnosti alebo pri automatizovanom určení nároku na verejnú pomoc, pôjde vzhľadom na prílohu III Aktu o AI o vysokorizikový systém. Ide totiž o systém používaný orgánom

verejnej moci v oblasti prístupu k základným verejným službám a dávkam, respektíve formám verejnej pomoci.

V takom prípade musia byť splnené najmä požiadavky článku 13 Aktu o AI na transparentnosť a článku 14 Aktu o AI na účinný ľudský dohľad. Článok 13 nevyžaduje iba abstraktnú technickú dokumentáciu systému, ale takú mieru transparentnosti, ktorá umožní nasadzujúcemu subjektu interpretovať výstupy systému a správne ich používať. Článok 14 zase predpokladá, že vysokorizikový systém musí byť navrhnutý tak, aby nad ním mohli fyzické osoby vykonávať účinný dohľad počas jeho používania, a to vrátane možnosti rozpoznať riziko automatizačného skreslenia a v odôvodnených prípadoch výstup systému nepoužiť, prerušiť alebo zvrátiť.

Súčasné nastavenie adresnej energopomoci tieto požiadavky podľa nášho názoru napĺňa iba čiastočne. Mechanizmus námietky možno považovať za prvok ľudského dohľadu, avšak nie za plnohodnotný human-in-the-loop mechanizmus v materiálnom zmysle. Ak je človek zapojený až po vydaní alebo faktickom vykonaní automatizovaného posúdenia, pričom nemá pred sebou zrozumiteľnú algoritmickú kartu, auditnú stopu a jasnú identifikáciu rozhodujúcich vstupných údajov, jeho dohľad sa môže ľahko zmeniť iba na formálnu kontrolu výsledku. Takýto model nezodpovedá požiadavke účinného ľudského dohľadu, ale skôr vytvára riziko rubber-stampingu.

Z uvedeného dôvodu možno zaujať záver, že ADM mechanizmus adresnej energopomoci je v súčasnom nastavení akceptovateľný iba ako prechodný a formálne zákonom autorizovaný model, nie však ako model plne súladný s materiálnymi požiadavkami Nariadenia o GDPR a Aktu o AI. Na dosiahnutie plného súladu je potrebné doplniť ho minimálne o tri záruky, a síce, o povinnosť poskytnúť dotknutej osobe zrozumiteľné vysvetlenie rozhodujúcich dôvodov automatizovaného posúdenia, o algoritmickú kartu ako súčasť administratívneho spisu, ktorá bude obsahovať pôvod, kvalitu a relevanciu vstupných údajov, ako aj logiku ich vyhodnotenia, a o skutočne účinný ľudský dohľad vykonávaný osobou, ktorá má nielen technickú a právnu spôsobilosť porozumieť výstupu systému, ale aj reálnu právomoc tento výstup zmeniť alebo ho nepoužiť.

Až po doplnení týchto procesných a technických záruk možno hovoriť o tom, že adresná energopomoc ako nová forma činnosti verejnej správy rešpektuje nielen požiadavku efektivity digitálneho štátu, ale aj požiadavku preskúmateľnosti, transparentnosti a ochrany jednotlivca pred neodôvodneným automatizovaným výkonom verejnej moci.

Riziká technickej netransparentnosti, automatizačného skreslenia a rubber-stampingu

Kritickým problémom podľa nášho názoru je, že samotná technická transparentnosť (sprístupnenie kódu alebo dokumentácie) je pre bežného občana nedostatočná na zabezpečenie práva na obhajobu. Algoritmy typu „black box" (čierna skrinka) pracujú s miliónmi premenných, čo robí pochopenie kauzality rozhodnutia pre laika takmer nemožným.

Ďalším rizikom je automatizačné skreslenie (automation bias), kedy majú úradníci tendenciu nekriticky preberať výstupy stroja ako neomylné, čím sa vzdávajú vlastnej úvahy. To priamo súvisí s fenoménom rubber-stamping (formálny dohľad), kedy je ľudský prvok v procese prítomný len pro forma, aby sa formálne naplnila litera zákona a obišiel zákaz výlučne automatizovaného rozhodovania podľa GDPR. V takom prípade úradník rozhodnutie len „opečiatkuje" bez toho, aby rozumel jeho podstate, čo paralyzuje možnosť zmysluplného odôvodnenia a následného súdneho prieskumu.

Návrhy de lege ferenda

V záujme obnovy dôvery v inštitúcie a zabezpečenia integrity materiálneho právneho štátu je nevyhnutné, aby premena verejnej správy v online prostredí bola sprevádzaná presadením nového štandardu zrozumiteľného vysvetlenia pre občana. Toto vysvetlenie nesmie byť redukované na technický opis kódu, ale musí sa zameriavať na právnu úvahu a logiku, ktorou sa systém riadil pri hodnotení dôkazov a subsumpcie faktov pod právne normy.[46] Cieľom je chrániť povahu aplikácie práva, kde sa sila zákona nesmie rovnať sile počítačového kódu.[47]

Ako kľúčový nástroj na zmiernenie informačnej asymetrie medzi digitálnym štátom a jednotlivcom sa v praxi navrhujeme zavedenie algoritmických kariet. Tento koncept, inšpirovaný osvedčenými technickými štandardmi dokumentácie modelov, by mal byť povinne integrovaný priamo do administratívneho spisu vždy, keď rozhodnutie vychádza z výstupu systému klasifikovaného ako vysokorizikový.

Algoritmická karta musí v zrozumiteľnom formáte definovať:

- Pôvod a kvalitu vstupných dát: Opis súborov použitých na trénovanie a validáciu, identifikáciu ich zdroja a opatrenia prijaté na minimalizáciu rizika skreslenia (bias).

[46] HAJDU, Patrik: Umelá inteligencia a princíp právnej istoty v rozhodovaní verejnej správy: Teoretickoprávne východiská a aplikačné riziká. In: *AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia*. Košice: ŠafárikPress, 2026, s. 100.

[47] SZOT, Adam: Algorithm in the Structure of Administrative Decision-Making: A Model of Explainability and Burden of Proof for an Effective Legal Remedy within Discretionary Power in Public Administration. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, Roč. 34, č. 5 (2025), s. 276.

- Logiku algoritmu a váhy faktorov: Jasné vymedzenie faktorov, ktoré mali najväčší vplyv na výsledok, a logickú linku medzi vstupom a výstupom.
- Limitácie a známe riziká: Priznanie miery presnosti systému a definovanie situácií, v ktorých systém vykazuje chybovosť alebo nepredvídateľné správanie.[48]

Tento dokument by tvoril *sine qua non* podmienku pre to, aby sa odôvodnenie rozhodnutia považovalo za riadne vyhotovené v súlade s princípom materiálnej pravdy a práva na spravodlivý proces.

Na garantovanie kvality rozhodovania sa tiež v praxi navrhujeme zavedenie administratívneho Turingovho testu. Podstata tohto testu spočíva v požiadavke, aby automatizovane vytvorený návrh rozhodnutia bol z hľadiska kvality odôvodnenia a právnej argumentácie nerozlíšiteľný od rozhodnutia pripraveného úradníkom.

V praktickej rovine by tento mechanizmus fungoval ako priebežná validácia hybridných systémov:

- Určité percento prípadov by bolo pridelené na vypracovanie návrhu rozhodnutia paralelne algoritmu aj úradníkovi.
- Riaditeľ alebo osoba zodpovedná za podpis rozhodnutia by bez vedomia o autorstve návrhu vybral ten, ktorý je presvedčivejší a lepšie reflektuje kontext veci.
- Systémy, ktoré by opakovane zlyhávali v generovaní právne konzistentných výstupov, by nemohli byť nasadené na autonómne rozhodovanie o právach účastníkov konania, čím by sa predchádzalo chybovosti a zároveň nedôvere v takéto rozhodovanie orgánov verejnej správy.[49]

Na zamyslenie zostáva aj súčasný stav, napríklad práve pri poskytnutej energopomoci, kedy by jednotlivec musel sám dokazovať chybu v „black box" algoritme. Podľa nášho názoru je to v priamom rozpore s povinnosťou orgánu verejnej moci zistiť presne a úplne skutočný stav veci. Navrhované opatrenia smerujú preto k zvráteniu nepriaznivého dôkazného bremena v prospech jednotlivca.

Po novom by správny orgán, ktorý sa rozhodol použiť ADM systém, niesol bremeno preukázania, že algoritmus postupoval v súlade so zásadou materiálnej pravdy a neprekročil medze uváženia a súčasne, že v systéme nedošlo k technickej chybe alebo neoprávnenému zásahu tretej strany.

Na dosiahnutie tohto cieľa musia systémy povinne generovať overiteľné záznamy o každej operácii, ktoré budú prístupné pre účastníka konania i súdny prieskum.

---

[48] HAJDU, Patrik: Umelá inteligencia a princíp právnej istoty v rozhodovaní verejnej správy: Teoretickoprávne východiská a aplikačné riziká. In: *AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia*. Košice: ŠafárikPress, 2026, s. 100.

[49] OLSEN, Henrik Palmer a kol.: What's in the Box? The Legal Requirement of Explainability in Computationally Aided Decision-Making in Public Administration. In: *iCourts Working Paper Series*, č. 162 (2019), s. 2-3 (podľa dokumentu).

Nedostupnosť týchto záznamov alebo absencia algoritmickej karty by mala byť automaticky kvalifikovaná ako podstatná procesná vada spôsobujúca nezákonnosť takéhoto rozhodnutia. Tieto kroky by transformovali súdny prieskum z nemožnej technickej analýzy na reálne posúdenie správnosti postupu orgánu verejnej moci.

Záver

Nové formy činnosti verejnej správy v online prostredí predstavujú kvalitatívnu zmenu, pretože menia samotnú podstatu interakcie medzi štátom a občanom. Nejde len o zrýchlenie procesov, ale o prechod k systému, kde je verejná správa riadená dátami, prediktívna a proaktívna. Táto transformácia prináša potenciál pre vyššiu efektivitu, no zároveň vyžaduje zásadnú modernizáciu právnych záruk na ochranu základných práv a princípov právneho štátu. Technická efektivita nikdy nesmie potlačiť transparentnosť a preskúmateľnosť, ktoré sú nevyhnutné pre súdny dohľad. Budúcnosť legitímnej digitálnej správy závisí od schopnosti štátu vysvetliť „prečo počítač povedal nie" spôsobom, ktorý umožní občanovi účinnú právnu obranu a súdu reálny prieskum. Implementácia algoritmických kariet a procesných poistiek v podobe ľudského prieskumu je preto nevyhnutným krokom k zachovaniu humanocentrického prístupu v dnešnej digitálnej ére.

Zoznam použitej literatúry

1. DOUŠA, Milan (zost.): AI vo verejnej správe: výzvy, príležitosti a riešenia. Košice: ŠafárikPress, 2026. 235 s. ISBN 978-80-574-0504-7.
2. MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Zuzana – MEZEI, Juraj (zost.): Aktuálne otázky súkromného práva. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016. 196 s. ISBN 978-80-8054-696-0.
3. MEDELSKÝ, Jozef – RUBISOVÁ, Ivana (zost.): Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. 243 s. ISBN 978-80-8054-912-1.
4. COBBE, Jennifer – SENG AH LEE, Michelle – SINGH, Jatinder: Reviewable Automated Decision-Making: A Framework for Accountable Algorithmic Systems. In: Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency (FAccT '21). New York: ACM, 2021. ISBN 978-1-4503-8303-6. S. 598-609.
5. DUDOR, Ladislav – MARKO, Vladislav: Konsenzuálne formy činnosti verejnej správy. In: Aktuálne otázky súkromného práva. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016. ISBN 978-80-8054-696-0. S. 86-96.
6. HANDRLICA, Jakub: The Dawn of Automatisation in the Administrative Procedural Law of the Czech Republic. In: Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2025. S. 132 – 142.

7. ZLOCH, Pavol: Klasifikácia foriem činnosti na úseku vnútornej správy. In: Dny práva – 2010 – Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, 2010. [rozpätie strán neuvedené]. ISBN 978-80-210-5305-2.
8. COVILLA, Juan Carlos: Artificial Intelligence and Administrative Discretion: Exploring Adaptations and Boundaries. In: European Journal of Risk Regulation, č. 16, (2025), s. 36 – 50.
9. ENARSSON, Therese – ENQVIST, Lena – NAARTTIJÄRVI, Markus: Approaching the human in the loop – legal perspectives on hybrid human/algorithmic decision-making in three contexts. In: Information & Communications Technology Law, Roč. 31, č. 1, (2022), s. 123 – 153.
10. ENQVIST, Lena: 'Human oversight' in the EU artificial intelligence act: what, when and by whom?. In: Law, Innovation and Technology, Roč. 15, č. 2, (2023), s. 508 – 535.
11. HATTKE, Fabian – VOGEL, Rick: Theories and theorizing in public administration: A systematic review. In: Public Administration Review, Roč. 83, č. 6, (2023), [rozpätie strán neuvedené].
12. KUKLIŠ, Peter: K súvzťažnosti verejnej moci a verejnej správy. In: Právny obzor, Roč. 108, č. 1, (2025), s. 35 – 51.
13. LEVITINA, Anna: Humans in automated decision-making under the GDPR and AI Act. In: Revista CIDOB d'Afers Internacionals, č. 138, (2024), s. 121 – 143.
14. MÁČAJ, Ľudovít: Administratívne kontrakty ako forma činnosti verejnej správy pre budúcnosť. In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae, Tomus XLII, č. 1, (2024), s. 76 – 93.
15. OLSEN, Henrik Palmer – SLOSSER, Jacob Livingston – HILDEBRANDT, Thomas Troels – WIESENER, Cornelius: What's in the Box? The Legal Requirement of Explainability in Computationally Aided Decision-Making in Public Administration. In: iCourts Working Paper Series, č. 162, (2019), [rozpätie strán neuvedené].
16. RUDOLF, Grega – KOVAČ, Polonca: The Role of Automated Decision-Making in Modern Administrative Law: Challenges and Data Protection Implications. In: Central European Public Administration Review, Roč. 22, č. 2, (2024), s. 83 – 108.
17. SARRA, Claudio: Artificial Intelligence in Decision-making: A Test of Consistency between the "EU AI Act" and the "General Data Protection Regulation". In: Athens Journal of Law, Roč. 11, č. 1, (2025), s. 45 – 62.
18. SZOT, Adam: Algorithm in the Structure of Administrative Decision-Making: A Model of Explainability and Burden of Proof for an Effective Legal Remedy within Discretionary Power in Public Administration. In: Studia Iuridica Lublinensia, Roč. 34, č. 5, (2025), s. 269 – 282.
19. SLÁMKOVÁ, Kristína: Automatizovaný systém adresnej energopomoci v Slovenskej republike v kontexte európskeho práva. In: Bratislavské právnické

fórum 2025 / Monika Miháliková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025.1 649 s. ISBN 978-80-7160-772-4.
20. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)
21. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii).
22. Zákon č. 260/2025 Z. z. o adresnej energopomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontaktné údaje

JUDr. Kristína Slámková, PhD.
kristina.slamkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
(Katedra správneho a environmentálneho práva)

Sekcia finančného práva

„Súčasné trendy a vývoj finančného práva“

ELEKTRONICKÉ VÝVESKY V CROWDFUNDINGU: LIMITY SEKUNDÁRNEHO OBCHODOVANIA A HRANICE MEDZI NARIADENÍM ECSPR A SMERNICOU MIFID II

BULLETIN BOARDS IN CROWDFUNDING: LIMITS ON SECONDARY MARKETS AND THE BOUNDARIES BETWEEN THE ECSPR REGULATION AND MIFID II DIRECTIVE

Veronika Ondrášková[1]

Abstrakt: Príspevok sa venuje problematike sekundárneho obchodovania v rámci crowdfundingových platforiem so zameraním na fungovanie elektronických vývesiek (tzv. bulletin boards) podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie. Vysvetľuje, prečo tieto platformy môžu len uverejňovať záujem o kúpu alebo predaj investícií, no nesmú umožňovať automatizované párovanie ponúk a dopytov, ktoré by ich podľa Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi zaradilo medzi regulované obchodné miesta. Analýza sa opiera o rámec stanovený v článku 25 Nariadenia a ilustruje praktické fungovanie na príklade sekundárneho trhu na vybraných platformách.

Kľúčové slová: crowdfunding, elektronické vývesky, Nariadenie o crowdfundingu, Smernica MiFID II, sekundárne obchodovanie.

Abstract: The article examines the issue of secondary markets of crowdfunding platforms, focusing on the functioning of bulletin boards under Regulation (EU) 2020/1503 of the European Parliament and of the Council (EU) 2020/1503 of October 7, 2020, on European crowdfunding service providers for business. It explains why these platforms can only publish interest in buying or selling investments but may not allow automated matching of offers and demands, which would classify them as regulated trading venues under Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of May 15, 2014, on markets in financial instruments. The analysis is based on the framework set

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

out in Article 25 of the Regulation and illustrates practical functioning using the example of the secondary market on selected platforms.

Key words: crowdfunding, bulletin boards, ECSPR Regulation, MiFID II Directive, secondary market.

Úvod

Finančné trhy prechádzajú v poslednom desaťročí hlbokou transformáciou, v ktorej sa snaha o technologický pokrok stretáva s nevyhnutnosťou robustného regulačného dohľadu. Globálna finančná kríza v roku 2008 naplno odhalila nedostatky v transparentnosti a integrity trhov, čo sa stalo hlavným katalyzátorom pre vznik komplexného rámca Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi[2] (ďalej len „Smernica MiFID II")[3]. Paralelne s inštitucionálnymi zmenami sme svedkami dynamického rozvoja hromadného financovania tzv. crowdfundingu, ktoré sa etablovalo ako zásadná alternatíva financovania pre startupy a malé a stredné podniky.[4] Dlhoročná regulačná rozdrobenosť v rámci členských štátov vytvárala bariéry pre cezhraničné investície a zvyšovala náklady na súlad s predpismi. Zlomovým bodom sa stalo Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie[5] (ďalej len „Nariadenie o crowdfundingu" alebo „Nariadenie"), ktoré prinieslo harmonizované pravidlá pre európsky pas pre poskytovateľov takýchto služieb, čím otvorilo cestu k jednotnému trhu únie kapitálových trhov.

Dnes sa ocitáme pred novou výzvou, ktorá je jadrom súčasných odborných diskusií, a to likvidita a fungovanie sekundárnych trhov. Kľúčové pre ďalšiu stabilitu a inkluzívnosť je pochopenie súhry medzi historickým dedičstvom finančnej regulácie, novým rámcom pre európsky crowdfunding a strategickým riadením sekundárnej likvidity. Cieľom tohto príspevku je identifikovať rozdiely inštitútov podľa Nariadenia o crowdfundingu a Smernice MiFID II, elektronickej vývesky a obchodných miest, priblížiť prečo zákonodarca zvolil striktné odlíšenie týchto inštitútov a predstaviť crowdfundingové platformy s možnosťou sekundárneho obchodovania v rámci krajín V4.

---

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ.

[3] bod preambuly 4 MiFID II.

[4] Národná banka Slovenska. Crowdfunding. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad/trh-cennych-papierov/crowdfunding/.

[5] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937.

Regulácia sekundárneho obchodovania

Sekundárne obchodovanie v rámci crowdfundingu nám zákonodarca bližšie definuje v bode 55 preambuly Nariadenia o crowdfundingu. V záujme zabezpečenia transparentnosti a toku informácií by mal prevádzkovateľ takejto platformy umožniť klientom, ktorí investovali prostredníctvom jeho platformy na primárnom trhu, inzerovať na elektronickej výveske svoj záujem kúpiť alebo predať.[6] Sekundárne obchodovanie tak predstavuje kľúčový mechanizmus na zmiernenie rizika nelikvidity, ktorému čelia investori pri nadobúdaní cenných papierov či pôžičiek na primárnom trhu.

Nariadenie o crowdfundingu umožňuje poskytovateľom služieb hromadného financovania prevádzkovať elektronickú vývesku.[7] Samotnú definíciu elektronickej výveský nám už zákonodarca neuviedol.[8] Vieme však vyvodiť z ustanovení Nariadenia, že ide o platformy, ktoré slúžia na výmenu informácií medzi investormi. Takže tí, ktorí chcú kúpiť alebo predať, môžu ľahšie nájsť záujemcov o ich predaj alebo kúpu.[9]

Najdôležitejšie, a predsa jediné ustanovenia, ktoré nám upresňujú zmysel sekundárneho obchodovania a elektronickej výveský v súvislosti s crowdfundingom v Nariadení o crowdfundingu je práve už vyššie spomenutý bod 55 preambuly a článok 25 Nariadenia, ktorý nám špecifikuje možnosť poskytovateľa služieb hromadného financovania *„zabezpečiť fungovanie elektronickej výveský, na ktorej svojim klientom umožní inzerovať záujem o kúpu a predaj pôžičiek, prevoditeľných cenných papierov alebo prijatých nástrojov na účely hromadného financovania, ktoré boli pôvodne ponúkané na platformách hromadného financovania.*"[10]

Nariadenie o crowdfundingu ukladá povinnosť informovať klientov o povahe zverejňovacieho portálu, najmä o jeho základných charakteristikách, okruhu oprávnených klientov a typoch aktív, ako aj o obmedzeniach pri zosúlaďovaní obchodných záujmov investorov. Uvedené zahŕňa aj požiadavku podľa článku 25 ods. 3 písm. a) Nariadenia, aby bolo zdôraznené, že portál nie je obchodným miestom a neprijíma pokyny na nákup alebo predaj príslušných aktív. Zároveň musí byť

[6] bod 55 preambuly Nariadenia o crowdfundingu.

[7] bod 55 preambuly Nariadenia o crowdfundingu.

[8] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 352.

[9] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 352.

[10] čl. 25 ods. 1 Nariadenia o crowdfundingu.

klientom jasne komunikované, že všetky nákupné a predajné aktivity vykonávajú výlučne na vlastné riziko. [11]

Samotní účastníci takéhoto sekundárneho trhu sú veľmi striktne obmedzení na klientov. Klientov budú predstavovať samotní účastníci už primárneho trhu, čo znamená, že pôjde o investorov a vlastníkov samotných projektov.[12] Kde sa však stratili potencionálni investori? Podľa zákonodarcu to vyzerá, že ak chcú potenciálni investori v súčasnosti pristúpiť ku kúpe z elektronickej vývesky, môžu urobiť tak len vtedy, ak predtým využili aspoň jednu z príslušných crowdfundingových služieb poskytovateľa. Museli by tým pádom byť aj oni samotnými účastníkmi primárneho trhu.

Na pohľad sa zdá, že elektronická výveska poskytuje viac obmedzení ako možností, čo môže byť pravda aj v prípade samotných vlastníkov projektov, ktorí napríklad nemôžu na nej umiestňovať novo vydané akcie priamo. Tie musia byť vždy predmetom primárneho trhu.[13] Na druhej strane k veľkým pozitívam elektronickej vývesky patrí to, že zlepšuje informovanosť o riziku strát z investícií. Likvidita sekundárneho trhu je kľúčovým faktorom pre úspech primárneho trhu.[14] Existencia sekundárneho trhu zvyšuje likviditu investícií a podnikateľskú vieru v to, že postupné nahradenie starých investorov novými by mohlo zaistiť úspech projektov. Zavedenie sekundárneho trhu však neprináša len výhody. Vzhľadom na mieru rizika podnikateľských subjektov, ak sú sekundárne trhy príliš nestále alebo nedostatočne likvidné, môžu vytvoriť negatívny obraz o platforme.[15]

Komparácia so Smernicou MiFID II a Nariadením MiFIR[16]

Súčasný regulačný rámec do veľkej miery vymedzuje štruktúru elektronických vývesiek negatívne, čo znamená, že elektronická výveska nemôže vykonávať činnosti, na základe ktorých by bola v režime podľa Smernice MiFID II či Nariadenia MiFIR kvalifikovaná ako obchodné miesto. Dodnes pretrváva skôr predmetná

[11] čl. 25 ods. 3 Nariadenia o crowdfundingu.

[12] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 355.

[13] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 357.

[14] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 351.

[15] POMMET, Sophie – RUFINI, Alexandra – TORRE, Dominique: The role of lead investors in equity crowdfunding campaigns with a secondary market. In: Small Bus Econ 63, (2024), s. 245.

[16] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 600/2014 z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 648/2012 (ďalej len „Nariadenie MiFIR").

negatívna definícia elektronickej vývesky s dôrazom na jej hlavný regulačný cieľ: *„zabrániť prekrývaniu činnosti s činnosťou tradičných obchodných miest ako sú multilaterálne obchodné systémy (MTF) a organizované obchodné systémy (OTF).*"[17] Pokiaľ poskytovateľ crowdfundingovej platformy nedisponuje potrebným povolením v rámci režimu Smernice MiFID II, predstavuje to pre neho viacero obmedzení a hlavne limitov v rámci sekundárneho trhu. V takomto prípade nemôže v rámci vývesky dochádzať k interakcii medzi záujemcami o nákup a predaj. Rovnako aj Nariadenie o crowdfundingu v článku 25 ods. 2 hovorí, že: *„Elektronická výveska uvedená v odseku 1 sa nepoužije na spájanie záujmov o kúpu a predaj prostredníctvom protokolov alebo vnútorných prevádzkových postupov poskytovateľa služieb hromadného financovania spôsobom, ktorého výsledkom je zmluva.*" Celá komunikácia medzi potencionálnym predajcom a kupcom (teda účastníkmi sekundárneho trhu) sa musí diať striktne mimo platformy. Podľa Smernice MiFID II by samotné rokovania v rámci elektronických vývesiek kvalifikovali tieto platformy ako multilaterálne systémy, pretože možnosť reagovať na pokyny ostatných účastníkov je to, čo kvalifikuje interakcie prebiehajúce na obchodných miestach, aj keď sa zmluvy následne uzatvárajú inde.

Režim MiFID II (a aj režim MiFIR) sa zameriava najmä na zachytenie všetkých foriem organizovaného obchodovania a zabezpečenie toho, aby platformy vykonávajúce tento druh činnosti spĺňali podmienky obchodných miest.[18]

Medzi obchodné miesta patria regulované trhy, multilaterálne obchodné systémy a organizované obchodné systémy. Podľa definície multilaterálny systém umožňuje, aby *„viaceré záujmy tretích strán o nákup a predaj finančných nástrojov vzájomne interagovali v systéme.*"[19]

Nariadenie MiFIR kvôli regulačnému prístupu bližšie špecifikuje len obmedzený priestor pre elektronické vývesky. Za elektronické vývesky považuje iba tie, ktoré nespĺňajú status obchodného miesta. V podstate ide iba o tie platformy, ktoré nemajú *„skutočné vykonávanie alebo sprostredkovanie obchodov v systéme*", *vzhľadom na ich čisto reklamné využitie „na zverejňovanie záujmov o nákup a predaj*", ako aj subjekty, ktoré jednoducho agregujú potenciálne záujmy o nákup a predaj bez ich spárovania.[20] Uvedená definícia umožňuje iba zobrazenie záujmov o obchodovanie a kontaktných údajov potenciálnych protistrán a zabraňuje akejkoľvek komunikácií alebo rokovaniam medzi zúčastnenými stranami v rámci

[17] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 352.

[18] čl. 1 ods. 7 Smernice MiFID II a body 6 a 8 preambuly Nariadenia MiFIR.

[19] článok 4 ods. 1 bod 19 Smernice MiFID II, Rozhodnutie zo 16. novembra 2017, C-658/15, Robeco Hollands Bezit and Others, ECLI:EU:C:2017:870. body 34–37.

[20] bod 8 preambuly Nariadenia MiFIR.

systému. Predmetné interakcie by sa mali uskutočňovať mimo platformy a nie sú povolené ani funkcie nepriameho spájania, ako sú tie, ktoré identifikujú a oznamujú potenciálne zhody. Na základe vyššie uvedených tvrdení môžeme zhodnotiť, že akákoľvek automatizácia systému elektronickej vývesky, ktorá bude spájať potenciálne strany obchodu je striktne vylúčená.
Poskytovatelia crowdfundingových služieb nie sú bez osobitného povolenia v rámci režimu MiFID II schopní uľahčiť identifikáciu potenciálnych protistrán zo strany svojich klientov, ktorí prejavili záujem o nákup alebo predaj. Nech už sa to považuje za multilaterálne obchodovanie alebo nie, takáto činnosť by nespadala do rozsahu služieb crowdfundingu, ktoré zahŕňajú prijímanie príkazov iba na primárnom trhu.[21]

Povoľovací proces

Pre poskytovateľov služieb hromadného financovania nie je povinnosťou prevádzkovať elektronickú vývesku. Nariadenie o crowdfundingu ju predstavuje ako jednu z doplnkových činností podľa článku 12 ods. 13[22], ktorú môže prevádzkovateľ vykonávať, pretože sama o sebe nespĺňa definíciu kritérií „služby crowdfundingu" podľa článku 1 písm. a) Nariadenia o crowdfundingu. Pokiaľ žiadateľ o povolenie poskytovania crowdfundingovej služby, v danej žiadosť vyznačí aj záujem v budúcnosti prevádzkovať elektronickú vývesku, získa toto povolenie spolu s povolením prevádzkovať crowdfundingovú platformu.[23]
Ak poskytovateľ túto činnosť v pôvodnom povolení nezahrnul (čiže nezaškrtol príslušné políčko v danom formulári), nemôže túto činnosť vykonávať, keďže rozsah povolenia je obmedzený na služby výslovne uvedené v danom povolení.[24] Jediná možnosť v danom prípade je dodatočné rozšírenie povolenia podľa článok 13 ods. 2 Nariadenia o crowdfundingu, ktoré je posudzované za rovnakých podmienok ako prvotná žiadosť žiadateľa.
V prípade prevádzky elektronickej vývesky bez predmetného povolenia, sa prevádzkovateľ dopúšťa porušenia, ktoré podlieha režimu sankcií podľa článku 39 Nariadenia o crowdfundingu. Okrem správnych sankcií môžu členské štáty v súlade so svojím vnútroštátnym právom stanoviť aj trestnoprávne sankcie za porušenie predmetného nariadenia.[25] Pri určovaní konkrétneho druhu a úrovne sankcie musí

[21] bod 55 preambuly Nariadenia o crowdfundingu.
[22] GARGANTINI, Mateo: Secondary markets for crowdfunding: Bulletin boards (Art 25). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 353.
[23] ASCHENBECK, Tanja – ENGLER, Lina: Authorisation procedure, Scope of authorisation and register (Arts 12-14). In: MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 211.
[24] čl. 13 Nariadenia o crowdfundingu.
[25] čl. 39 ods. 1 Nariadenia o crowdfundingu.

príslušný orgán zohľadniť faktory ovplyvňujúce výšku sankcie, ktoré špecifikuje článok 40, ako sú závažnosť a trvanie porušenia, miera zodpovednosti, finančná sila osoby, rozsah dosiahnutého zisku alebo vplyv na záujmy investorov.[26]

Prevádzka elektronických vývesiek v rámci V4

V rámci empirického výskumu koľko platforiem prevádzkuje elektronickú vývesku so sídlom v krajinách V4 sme vychádzali z Registra inštitúcie ESMA z údajov aktuálnych k 20. marcu 2026.

Na Slovensku disponujú povolením na prevádzkovanie elektronickej vývesky tri crowdfundingové platformy z existujúcich siedmych crowdfundingových platforiem. Ide o platformy Crowdmeup s.r.o., Sunvest digital a.s. a asi najznámejšou z nich je Crowdberry Investment Platform j.s.a. (ďalej len „Crowdberry").[27] Ako účastník regulačného sandboxu Crowdberry úspešne otestovalo prevádzku elektronickej vývesky na vopred vybranej skupine klientov a cieľom testovanej inovácie bolo zavedenie digitálneho spôsobu evidencie záujmov o predaj alebo kúpu investície, maximálna automatizácia prepojenia investorov a zabezpečenie realizácie pokynov na prevod a nadobudnutie cenného papiera.[28] Samotné obchody v rámci sekundárneho trhu platformy sa uzatvárajú mimo rozhrania elektronickej vývesky, čím sa platforma odlišuje od režimu Smernice MiFID II.[29]

V Českej republike prevádzkuje elektronickú vývesku päť zo šiestich crowdfundingových platforiem, ktoré majú povolenie podľa Nariadenia o crowdfundingu.

V Poľsku eviduje ESMA dve povolenia na prevádzku elektronickej vývesky. Zaujímavým je aj prípad crowdfundingovej spoločnosti Emiteo sp.z o.o., ktorej povolenie na prevádzkovanie elektronickej vývesky sa nenachádza v žiadnom registri ESMA a ani v národnom registri Komisie pre finančný dohľad (Komisja Nadzoru Finansowego) (ďalej len „KNF") a predsa elektronickú vývesku pod označením „Tablica ofert" prevádzkuje. Nejde zrejme o ojedinelý prípad, kedy crowdfundingovej platforme na základe hlasovania KNF jednohlasne udelila povolenie na prevádzkovanie činnosti poskytovateľa služieb v oblasti crowdfundingu

[26] čl. 40 Nariadenia o crowdfundingu.

[27] Register a Databáza ESMA. [online]. dostupné na: https://registers.esma.europa.eu/publication/.

[28] Národná banka Slovenska. Regulačný sandbox. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/regulacny-sandbox/#1. Správa o inovačnom hube a regulačnom sandboxe za rok 2024, s. 5 a 7. Národná banka Slovenska. 2025. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dokument/98386e31-7c8e-45f5-aa2d-d5601a22518f/stiahnut?force=false.

[29] Národná banka Slovenska. Tlačová správa NBS: Crowdfundingové investície môžu po novom získať aj sekundárne obchodovanie – prvý úspech v regulačnom sandboxe. 2025. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/aktuality/crowdfundingove-investicie-mozu-po-novom-ziskat-aj-sekundarne-obchodovanie-prvy-uspech-v-regulacnom-sandboxe/.

ešte v roku 2023.[30] Nariadenie o crowdfundingu v článku 48 ods. 2 umožňovalo členským štátom zaviesť zjednodušený postup udeľovania povolenia, pre subjekty, ktoré už v čase nadobudnutia účinnosti nariadenia mali povolenie na poskytovanie služieb hromadného financovania podľa vnútroštátneho práva. Tieto postupy mali slúžiť na „konverziu" vnútroštátnych povolení na povolenia prevádzky elektronickej vývesky podľa nového nariadenia.[31]
Poslednou krajinou v našom výskume je Maďarsko. K poslednej aktualizácii údajov k 20. marcu 2026 neexistuje v Maďarsku podľa registra žiadna crowdfundingová platforma.

Záver

Uvedenie Nariadenia o crowdfundingu predstavovalo prelomový krok k harmonizácii európskeho trhu hromadného financovania, pričom kľúčovým prvkom pre jeho dozrievanie je práve sekundárne obchodovanie. Sekundárne obchodovanie predstavuje proces, pri ktorom investori kupujú a predávajú finančné nástroje, ktoré už boli predtým emitované na primárnom trhu. Práve prevádzka elektronických vývesiek umožňuje investorom inzerovať záujem o predaj a kúpu aktív, čím sa výrazne znižuje vnímané riziko nelikvidity. Tieto systémy však musia byť striktne nastavené ako čisto informačné nástroje bez automatického párovania pokynov, aby sa zo strany poskytovateľa služby hromadného financovania predišlo potrebe získania licencie pre obchodné miesto podľa MiFID II.
Kľúčovým regulačným obmedzením vývesky je zákaz automatického párovania ponuky a dopytu prostredníctvom protokolov platformy, čím sa predchádza vzniku zmluvného vzťahu priamo na výveske. Ak by systém spájal záujmy tretích strán spôsobom vedúcim k uzavretiu zmluvy, považoval by sa za multilaterálny systém vyžadujúci si povolenie podľa Smernice MiFID II.
Zvolený model pasívneho charakteru chráni platformu pred povinnosťou splnenia mimoriadne náročných požiadaviek vyplývajúcich zo Smernice MiFID II. To umožňuje vstup na trh aj menším subjektom a start-upom, pre ktoré by plne automatizovaný sekundárny trh bol finančne neudržateľný. Na druhej strane absencia plnej automatizácie obmedzuje funkčnosť vývesky, ktorá sa tým redukuje len na úlohu „výkladnej skrine"[32]. Napriek týmto limitom zostáva elektronická vývoska dôležitým nástrojom podporujúcim dôveru investorov v úspech primárneho trhu.

[30] Announcement regarding decisions taken by the Polish Financial Supervision Authority on October 27, 2023. 2023. https://www.knf.gov.pl/komunikacja/komunikaty?articleId=85200&p_id=18.
[31] bod 76 preambuly Nariadenia o crowdfundingu.
[32] MACCHIAVELLO, Eugenia, 'The European Crowdfunding Service Providers Regulation: The Future of Marketplace Lending and Investing in Europe and the 'Crowdfunding Nature' Dilemma'. In: European - Business Law Review 32, no. 3, (2021), s. 575.

Zoznam použitej literatúry

1. Announcement regarding decisions taken by the Polish Financial Supervision Authority on October 27, 2023. 2023. https://www.knf.gov.pl/komunikacja/komunikaty?articleId=85200&p_id=18.
2. CHEN, Jiawei – ESTEBAN, Susanna – SHUM, Matthew: When Do Secondary Markets Harm Firms? In: American Economic Review, volume 103, no. 7, (2013), s. 2911-34. DOI: 10.1257/aer.103.7.2911.
3. HOLDEN, Craig – LIN, Mingfeng – LU, Kai – SCHNEEMEIER, Jan – WEI, Zaiyan – YANG, Jun: The effect of secondary market closure on primary market liquidity: Evidence from peer-to-peer lending. 2025. 84 s. https://doi.org/10.1016/j.finmar.2026.101069.
4. LUKKARINEN, Anna – SCHWIENBACHER, Armin: Secondary market listings in equity crowdfunding: The missing link? In: Research Policy, volume 52, no. 1, (2023), 22 s. https://doi.org/10.1016/j.respol.2022.104648.
5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie.
6. MACCHIAVELLO, Eugenia: 'The European Crowdfunding Service Providers Regulation: The Future of Marketplace Lending and Investing in Europe and the 'Crowdfunding Nature' Dilemma'. In: European - Business Law Review 32, no. 3, (2021), s. 557-604.
7. MACCHIAVELLO, Eugenia: Regulation on European Crowdfunding Service Providers for Business: A Commentary. Edward Elgar Publishing, 2022. 928 s. ISBN: 978 1 80220 993 8. https://doi.org/10.4337/9781802209945.
8. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 600/2014 z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 648/2012.
9. Národná banka Slovenska. Tlačová správa NBS: Crowdfundingové investície môžu po novom získať aj sekundárne obchodovanie – prvý úspech v regulačnom sandboxe. 2025. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/aktuality/crowdfundingove-investicie-mozu-po-novom-ziskat-aj-sekundarne-obchodovanie-prvy-uspech-v-regulacnom-sandboxe/.
10. Národná banka Slovenska. Crowdfunding. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad/trh-cennych-papierov/crowdfunding/.
11. Národná banka Slovenska. Regulačný sandbox. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/regulacny-sandbox/#1.
12. POMMET, Sophie – RUFINI, Alexandra – TORRE, Dominique: The role of lead investors in equity crowdfunding campaigns with a secondary market. In: Small Bus Econ 63, (2024), s. 243-273. https://doi.org/10.1007/s11187-023-00811-0.

13. Register a Databáza ESMA. [online]. dostupné na: https://registers.esma.europa.eu/publication/.
14. Rozhodnutie zo 16. novembra 2017, C-658/15, Robeco Hollands Bezit and Others, ECLI:EU:C:2017:870.
15. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ.
16. Správa o inovačnom hube a regulačnom sandboxe za rok 2024, s. 5 a 7. Národná banka Slovenska. 2025. [online]. dostupné na: https://nbs.sk/dokument/98386e31-7c8e-45f5-aa2d-d5601a22518f/stiahnut?force=false.

Kontaktné údaje

Mgr. Veronika Ondrášková
veronika.ondraskova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra finančného práva

ZAVEDENIE AIFMD 2: PRICHÁDZA REGULÁCIA A INOVÁCIA SPOLOČNE?

AIFMD 2 IMPLEMENTATION: IS REGULATION COMING TOGETHER WITH INOVATION?

Matej Krkoška[1]

Abstrakt: Zavedenie AIFMD 2 je dlho očakávaným krokom v regulácii alternatívnych investičných fondoch v prostredí Európskej únie. Smernica bola zavedená do Európskeho právneho poriadku v roku 2011 a po menších úpravách prichádza jej významná reforma, ktorá má byť implementovaná do právnych poriadkov členských štátov EÚ do 16. apríla 2026. Článok sa zameriava na nový koncept rozpoznaný AIFMD 2 a to fondov poskytujúcich pôžičky (loan originating funds) v kontexte tzv. tieňového bankovníctva a na nástroje zamerané na riadenie likvidity (liquidity management tools).

Kľúčové slová: AIFMD 2, fondy poskytujúce pôžičky, nástroje riadenia likvidity

Abstract: The introduction of AIFMD 2 is a long-awaited step in the regulation of alternative investment funds in the European Union. The directive was introduced into European law in 2011 and, after minor amendments, is undergoing a major reform, which is to be implemented in the legal systems of EU member states by 16 April 2026. The article focuses on the new concept recognized by AIFMD 2, namely loan originating funds in the context of shadow banking and liquidity management tools.
.

Key words: AIFMD2, loan originating funds, liquidity management tools

Úvod

Na úvod je potrebné si položiť otázku, čo je AIFMD 2 a prečo je v čase prípravy tohto článku – marec 2026 potrebné o nej hovoriť. Je to európska Smernica (EÚ) 2024/927 z 13. marca 2024 (ďalej **AIFMD 2**), ktorou sa menia Smernica 2011/61/EÚ (AIFMD - o správcoch alternatívnych investičných fondov) a Smernica 2009/65/ES (UCITS - o subjektoch kolektívneho investovania do prevoditeľných cenných papierov). Teda dve významné európske smernice, ktoré upravujú oblasť kolektívneho investovania v tzv. alternatívnych investičných fondoch (AIFMD) a aj v oblasti tzv. štandardných

[1] Externý doktorand, Právnická fakulta Univerzity Komenského

fondov (UCITS), ako sú tieto druhy investičných fondov rozpoznané v kontexte slovenského právneho poriadku.
AIFMD 2 zavádza zmeny v oblasti delegovania (outsourcing činností), riadenie rizika likvidity investičných fondov, v oblasti poskytovania služieb depozitára a úschovy cenných papierov, ako aj poskytovania úverov zo strany alternatívnych investičných fondov, tzv. loan origination.
Tento príspevok sa zaoberá len oblasťou pôsobenia alternatívnych investičných fondov (ďalej **AIF**), ktoré spadajú do sféry regulácie vyplývajúcej z AIFMD. Zároveň sa zaoberá len otázkou vybraných nástrojov riadenia likvidity a investičných fondov poskytujúcich úvery.
Rovnako si tento článok kladie výskumnú otázku, či so zavedením AIFMD 2 (ako nástroja finančnej regulácie) dochádza k prínosu v oblasti inovácii na finančnom trhu, resp. vo finančnom sektore? Metodika zvolená pre túto analýzu je metóda dedukcie, metóda analýzy a syntézy a komparatívna metóda.
Pre vysvetlenie, nová regulácia v oblasti finančného trhu častokrát napomáha inováciám a to tak, že z nejakého nového technologického fenoménu, ktorý preniká do sféry finančného trhu, po zavedení regulácie dôjde k jeho štandardizovaniu a prijatiu trhom. Z fenoménu, ktorý bol na okraji v neregulovanej sfére, bez dostatočného záujmu investorov alebo užívateľov, sa stane všeobecne akceptovaný finančný produkt. Príkladmi tohto vzťahu môžu byť napr. investičný crowdfunding alebo kryptoaktíva. Táto otázka však nie je predmetom tohto článku.
Samotná AIFMD bola prijatá v roku 2011 a jej účinnosť nastala v roku 2013.Do roku 2024 kedy bola prijatá AIFMD 2 bola aj samotná AIFMD predmetom menších novelizácií uskutočnených v rámci novelizácie alebo prijatia iných smerníc. Spomeniem, smernicu MiFID II, teda smernicu 2014/65/EÚ, ktorá upravuje poskytovanie investičných služieb a činnosť obchodníkov s cennými papiermi, ako širšiu sektorovú smernicu, alebo smernicu EÚ 2019/1160 ohľadom cezhraničnej distribúcie investičných fondov, ktorá zaviedla nové koncepty ohľadom pred-marketingu a ponúkania alternatívnych investičných fondov na cezhraničnej báze, ako aj možnosť tzv. de-notifikácie, teda stiahnutia oznámenia o cezhraničnej distribúcii v určitom členskom štáte EÚ.
V rámci procesu revízie samotnej AIFMD zo strany Európskej komisie pred rokom 2024 došlo záveru, že *„je potrebné objasniť normy uplatniteľné na správcov AIF, ktorí delegujú svoje funkcie na tretie strany, zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie so subjektmi poskytujúcimi služby úschovy cenných papierov (ďalej len „uschovávatelia"), zlepšiť cezhraničný prístup k službám depozitárov, optimalizovať zber údajov na účely dohľadu a uľahčiť využívanie nástrojov na riadenie likvidity v celej Únii*"[2]. Následne tak bolo zo

[2] Recitál č. 1 AIFMD 2

strany Európskej komisie vyhodnotené, že je potrebná novelizácia celej smernice AIFMD.

Vzhľadom na implementáciu AIFMD 2 do slovenského právneho poriadku, v kontexte tohto článku je potrebné spomenúť, že AIFMD 2 bude do slovenského právneho poriadku implementovaná prostredníctvom novely Zákona č. 203/2011 Z.z. o kolektívnom investovaní (ďalej **ZoKI**). Vzhľadom na čas prípravy tohto článku na konci marca 2026, bola pripravovaná novela ZoKI stále v rokovaní Národnej rady Slovenskej republiky, a to v II. čítaní, v rokovaní výborov s lehotou do 10.4.2026 v ústavnoprávnom výbore a do 10.4.2026 v gestorskom výbore pre financie a rozpočet do 13.4.2026. Lehota pre implementáciu AIFMD 2 do slovenského právneho poriadku vyplývajúca zo samotnej smernice je do 16.4.2026. Možno tak skonštatovať, že je veľmi nepravdepodobné, že AIFMD 2 bude do slovenského právneho poriadku implementovaná včas. Každopádne, pre účely tohto článku sme pracovali s paragrafovým znením novely ZoKI, ktorá prešla medzirezortným pripomienkovým konaním a bola v čase prípravy tohto článku predmetom rokovania NRSR.

Oblasť AIFMD, správy a činnosti alternatívnych investičných fondov, ako aj oblasť kolektívneho investovania nie je v slovenskej odbornej literatúre veľmi zastúpená. Z ekonomického hľadiska sa kolektívnemu investovaniu venuje monografia Kolektívne investovanie od autorov Boženy Chovancovej a Stanislava Žofčáka[3], avšak toto je práca primárne ekonomického zamerania. Z hľadiska právnickej odbornej literatúry, sa kolektívnemu investovaniu v menšom rozsahu venuje ako kolektív autorov Ľubomír Čunderlík, Veronika Čunderlík Čerbová, Yana Daudrikh, Simona Heseková, Maroš Katkovčin a Ján Mazúr v monografii Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky[4], ktorá sa však kolektívnemu investovaniu venuje len v menšom rozsahu a v kontexte ďalších otázok spravovania majetku. V českej odbornej literatúre je problematika AIFMD spracovaná viac, osobitne v komentári k Zákonu o investičních společnostech a investičních fondech (č. 240/2013 Sb.), teda zákona, ktorý AIFMD implementuje to právneho poriadku Českej republiky od autorov Jan Šovar, Aleš Králík, Jiří Beran, Daniela Doležalová a kolektiv[5], ktorý však bol vydaný v roku 2015 a ktorý nezohľadňuje neskorší vývoj príslušnej regulácie. V Českej republike je rovnako spracovaný aj komentár k Zákonu o podnikání na kapitálovém trhu (č. 256/2004 Sb.),

[3] CHOVANCOVÁ, B., ŽOFČÁK, S. Kolektívne investovanie. Bratislava: Iura Edition, 2012. 384 s. ISBN 978-80-8078-449-2

[4] Čunderlík, Ľ., Čunderlík Čerbová, V., Daudrikh, Y., Heseková, S., Katkovčin, M., Mazúr, J. Inovatívne a atypické modely správy majetku na fi nančnom trhu a súvisiace otázky. Vedecká monografi a. Praha: Leges, 2019. 183 s. ISBN 978-80-7502-405-3

[5] Šovar, J., Králík, A., Beran, J., Doležalová, D. a kol.: *Zákon o investičních společnostech a investičních fondech. Komentář.* Wolters Kluwer, Praha, 2015, ISBN 978-80-7478-783-6

ktorý implementuje do českého právneho poriadku smernicu MiFID, ako finančnú reguláciu úzko súvisiacu s AIFMD, ktorý pripravil kolektív autorov Zdeněk Husták, Jan Šovar, Michal Franěk, Aleš Smutný, Klára Cetlová, a Daniela Doležalová[6]. Tento komentár však bol vydaný v roku 2012 a od jeho vydania už uplynul skutočne dlhší čas. Každopádne aj českej odbornej literatúre absentuje novšie, resp. aktuálne spracovanie témy AIFMD.

V európskej odbornej literatúre sa AIFMD komplexne venuje profesor univerzity v Luxemburgu Dirk Zetzsche, ktorý je vedúcim autorov monografie The Alternative Investment Fund Managers Directive, Third Edition[7], ktorej ostatné vydanie pochádza z roku 2020, teda je relatívne aktuálne, aj keď samozrejme nezohľadňuje AIFMD 2. Ďalším dielom, ktoré sa komplexne venuje finančnej regulácii na európskej úrovni je EU Securities and Financial Markets Regulation (4th Edition)[8] od profesorky Niamh Moloney z London School of Economics and Political Science, ktoré sa popri rôznych oblastiach finančnej regulácie venuje aj kolektívnemu investovaniu a AIFMD. Samotná AIFMD 2 je novou legislatívnou normou, preto je akademická literatúra k nej pomerne obmedzená. Príprave AIFMD 2 a témam relevantným s ohľadom na záležitosti upravené v AIFMD 2 (napr. loan originating funds) sa venuje Sebastiaan Hooghiemstra z Erasmus University v Rotterdame[9]. Posledný menovaný autor sa osobitne zaoberá témou investičných fondov poskytujúcich úvery, ktoré sú aj predmetom tohto článku.

Nástroje riadenia likvidity

Ako už bolo uvedené vyššie, tento článok sa v rámci záležitostí, ktoré upravuje AIFMD 2, zaoberá nástrojmi na riadenie likvidity (liquidity management tools). Účelom týchto nástrojov je zabezpečiť účinnejšiu reakciu na tlak na likviditu v čase keď je finančný trh v kríze alebo pod tlakom. Sú to teda nástroje, ktoré majú umožniť AIF lepšie zvládať budúce krízy. Zavedenie týchto nástrojov pre riadenie likvidity do riadenia AIF odporúčala zaviesť Európska rada pre systemické riziko (European

[6] *Husták, Z., Šovar, J., Franěk, M., Smutný, A., Cetlová, K., Doležalová, D.,* Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN ISBN 978-80-7400-433-9

[7] Dirk Zetzsche (ed.), The Alternative Investment Fund Managers Directive, 3rd. ed. 2020 (WoltersKluwer), ISBN 978-94-0350-910-5

[8] Moloney Niamh, EU Securities and Financial Markets Regulation (4th Edition), 2023, Oxford University Press, ISBN 9780198844877

[9] Hooghiemstra, Sebastiaan Niels, Towards a European Legal Framework for Loan-Originating Funds (June 25, 2019). Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3492968 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3492968 alebo https://www.investmentofficer.lu/en/columns/sebastiaan-hooghiemstra/towards-aifmd-2-lending-passport?trk=article-ssr-frontend-pulse_x-social-details_comments-action_comment-text

Systemic Risk Board) pri ECB[10]. Ide o tzv. Odporúčanie A -Nástroje na riadenie likvidity v súvislosti s vyplácaním, ktorým Európska rada pre systemické riziko odporúča Európskej komisii *„navrhnúť, aby právne predpisy Únie zahŕňali spoločný právny rámec Únie, ktorý by upravoval zahrnutie dodatočných nástrojov na riadenie likvidity pre investičné fondy z Únie tak, aby rozhodnutie o tom, ktoré dodatočné nástroje na riadenie likvidity majú byť zahrnuté do ustanovujúcich dokumentov investičných fondov alebo do iných predzmluvných informácií týkajúcich sa investičných fondov, mohol prijať individuálne každý subjekt zodpovedný za správu.*" Výsledkom tohto odporúčania je prijatie AIFMD 2 a katalóg nástrojov riadenia likvidity, ktoré táto smernica umožňuje.

Podľa AIFMD 2 každý správca AIF musí do základných dokumentov AIF implementovať aspoň dva takéto nástroje. V prípade ak ide o tzv. fond peňažného trhu, stačí ak zriadi len jeden takýto nástroj. Tieto nástroje musia byť primerané likviditnému profilu daného AIF. Uvedené nástroje na riadenie likvidity musia byť implementované v otvorených investičných fondoch. Zároveň musí pri implementovaní týchto nástrojov zohľadniť sledovanú investičnú stratégii, profil likvidity a tzv. politiku vyplácania alternatívneho investičného fondu, teda proces odkupu cenných papierov alebo vyplácania podielových listov vydaných príslušným investičným fondom.

Z pohľadu stratégie investičného fondu, teda s ohľadom na podkladové aktíva, do ktorých fond investuje, by mali správcovia AIF zohľadniť likviditu týchto aktív. Teda iné nástroje pre riadenie likvidity by mali byť použité pri investičných fondoch, ktoré investujú do likvidných aktív, ako sú dlhopisy alebo akcie prijaté na obchodovanie na burze oproti investičným aktívam ako sú nehnuteľnosti, private equity alebo venture investície (start-upy). Rozhodovacím kritériom by mala byť časová náročnosť likvidácie daného investičného aktíva, teda predaj cez burzu oproti predaju napr. súboru komerčných nehnuteľností.

AIFMD 2 v Prílohe VI definuje nasledovné nástroje na riadenie likvidity:

(a) Pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania: pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania znamená, že je dočasne nemožné upisovanie, spätné odkúpenie a vyplácanie podielových listov alebo akcií fondu.

(b) Obmedzenie vyplácania: obmedzenie vyplácania znamená dočasné a čiastočné obmedzenie práva podielnikov alebo akcionárov na vyplatenie ich podielových listov alebo akcií tak, že investorom možno vyplatiť len určitú časť ich podielových listov alebo akcií.

[10] Referál 25 AIFMD 2, ESMA Recommendation of the European Systemic Risk Board (ESRB) on liquidity risk in investment funds https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma34-39-1119-report_on_the_esrb_recommendation_on_liquidity_risks_in_funds.pdf

(c) *Predĺženie výpovedných lehôt: predĺženie výpovedných lehôt znamená predĺženie výpovednej lehoty, ktorú podielnici alebo akcionári musia poskytnúť správcom fondov pri vyplatení svojich podielových listov alebo akcií nad rámec minimálnej lehoty, ktorá je primeraná pre fond.*

(d) *Poplatok za vyplatenie: poplatok za vyplatenie znamená poplatok vo vopred stanovenom rozsahu, ktorý zohľadňuje náklady na likviditu, ktorý do fondu platia podielnici alebo akcionári pri vyplácaní podielových listov alebo akcií a ktorý zabezpečuje, aby podielnici alebo akcionári, ktorí zostávajú vo fonde, neboli nespravodlivo znevýhodnení.*

(e) *Mechanizmus pohyblivých cien (swing pricing): mechanizmus ‚swing pricing' znamená vopred určený mechanizmus, ktorým sa čistá hodnota aktív podielových listov alebo akcií investičného fondu upravuje použitím faktora (‚swing factor'), ktorý odráža náklady na likviditu.*

(f) *Dvojaké oceňovanie: dvojaké oceňovanie znamená vopred určený mechanizmus, ktorým sa ceny upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania podielových listov alebo akcií investičného fondu stanovujú úpravou čistej hodnoty aktív na podielový list alebo akciu o faktor, ktorý odráža náklady na likviditu.*

(g) *Poplatok na zabránenie zníženiu hodnoty investície: poplatok na zabránenie zníženiu hodnoty investície znamená poplatok, ktorý do fondu platí podielnik alebo akcionár v čase upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania podielových listov alebo akcií, ktorý fondu kompenzuje náklady na likviditu, ktoré vznikli v dôsledku veľkosti tejto transakcie, a ktorý zabezpečuje, aby ostatní podielnici alebo akcionári neboli nespravodlivo znevýhodnení.*

(h) *Nepeňažné vyplatenie: nepeňažné vyplatenie znamená prevod aktív, ktoré fond drží, namiesto hotovosti, s cieľom vyhovieť žiadostiam podielnikov alebo akcionárov o vyplatenie.*

(i) *Oddelenie nelikvidných aktív: oddelenie nelikvidných aktív znamená oddelenie určitých aktív, ktorých ekonomické alebo právne vlastnosti sa výrazne zmenili alebo sa stali neistými v dôsledku výnimočných okolností, od ostatných aktív fondu.*

Vzhľadom na podkladové investičné aktíva, je možné tak tieto nástroje na riadenie likvidity charakterizovať ako tie, ktoré prenášajú náklady spojené s likvidáciou príslušných investičných aktív na investorov, ktorí žiadajú vyplatenie alebo spätný odkup ich investícií (tzv. anti-dilution tools) a na nástroje, ktoré bránia alebo spomaľujú proces vyplatenia alebo spätného odkupu. Môžeme argumentovať, že pre viac likvidné investičné aktíva môžu byť práve vhodné tie nástroje, ktoré prenášajú náklady spojené so získaním likvidity (a likvidáciou predmetných investičných aktív) na investorov žiadajúcich vyplatenie alebo spätný odkup.

Nástroje ako pozastavenie upisovania (redemption suspension) a vyplácania alebo pozastavenie vyplácania (redemption gating), sú navrhnuté tak aby umožňovali

vôbec pozastaviť proces výplaty, resp. odkupu alebo ho spomalili v čase a tak umožnili získať čas na zabezpečenie likvidity predajom investičných aktív vo vlastníctve daného investičného fondu.

V tomto sa ďalej článku bližšie povenujeme jednému z týchto nástrojov riadenia likvidity, a to nepeňažnému vyplateniu (redemption in kind). Tento nástroj, ako už bolo uvedené vyššie spočíva v prevedení investičných aktív, ktoré daný investičný fond drží do vlastníctva samotných investorov. AIFMD 2 špecifikuje, že tento nástroj je možné aktivovať len s cieľom vyhovieť žiadostiam profesionálnych investorov o vyplatenie a ak nepeňažné vyplatenie zodpovedá pomernému podielu aktív, ktoré drží AIF[11]. Zároveň AIFMD 2 uvádza, že podmienka, že nepeňažné vyplatenie musí zodpovedať pomernému podielu aktív neplatí v prípade ak je príslušný investičný fond určený výlučne pre profesionálnych investorov alebo ak cieľom investičnej politiky AIF je replikovať zloženie určitého indexu akcií alebo dlhových cenných papierov a tento AIF je fondom obchodovaným na burze[12]. AIFMD 2 ešte v recitály č. 54 uvádza, že pre retailových investorov nie je vhodné využívať nepeňažné vyplatenie, a preto by sa ich použitie malo aktivovať len na žiadosť o výplatu od profesionálnych investorov – tak ako je aj vyššie špecifikované v samotnom texte smernice. AIFMD 2 ďalej prízvukuje riziká nerovnakého zaobchádzania medzi investormi.

Ako teda má fungovať nástroj nepeňažného vyplatenia? Bližšiu odpoveď na toto nedáva ani materiál ESMA s navrhovanými regulatórnymi technickými štandardami, ktoré budú neskôr pretavené do delegovaného nariadenia EÚ[13]. Správa ESMA uvádza, že príslušní respondenti, ktorí odpovedali dopyty ESMA odpovedali s ohľadom na tento nástroj len limitovane[14]. Ďalej navrhovaný článok 9 nariadenia implementujúceho regulatórne a technické štandardy uvádza, že tento nástroj je určený na to, aby predchádzal *predaju značných blokov cenných papierov AIF v reakcii na žiadosti o spätné odkúpenie, ak by tieto značné bloky pravdepodobne spôsobili značné transakčné náklady a vplyv na trhové ceny pre akcionárov alebo podielnikov daného AIF*.[15]

Vzhľadom na to, ani uvedený dokument ESMA nedáva dostatočné usmernenie na to ako vysvetliť ako má nástroj nepeňažného vyplatenia fungovať v praxi.

---

[11] Článok 8 bod 2b AIFMD 2

[12] Článok 8 bod 2b AIFMD 2

[13] ESMA Final Report Draft Regulatory Technical Standards on Liquidity Management Tools under the AIFMD and UCITS Directive

[14] Otázka 36 a 37 v ESMA Final Report Draft Regulatory Technical Standards on Liquidity Management Tools under the AIFMD and UCITS Directive

[15] Str. 50 ESMA Final Report Draft Regulatory Technical Standards on Liquidity Management Tools under the AIFMD and UCITS Directive

V prvom rade v prospech akých investorov je možné vykonať nepeňažné vyplatenie? Spustiť použitie tohto nástroja je možné len za účelom splnenia požiadavky na vyplatenie od profesionálneho investora. To je podstatné aby tento nástroj mohol byť použitý, avšak nič v AIFMD 2 nenasvedčuje, že príslušné investičné aktíva môžu byť prevedené do vlastníctva len profesionálnych investorov. Takéto obmedzenie by bolo mimoriadne diskriminujúce, nakoľko legislatíva umožňuje, aby aj neprofesionálny investor bol investorom v AIF popri profesionálnom investorovi. Preto by malo byť možné previesť príslušné aktíva aj na neprofesionálnych investorov. To platí bez ohľadu na to, že úvodná požiadavka na výplatu, ktorá iniciovala proces nepeňažného vyplatenia musí pochádzať od profesionálneho investora. Podstatné je aby investori boli vyplatení v pomere v akom drží AIF príslušné aktíva[16].

Túto požiadavku ohľadom pomeru vnímame ako povinnosť previesť na investorov, u ktorých dochádza k nepeňažnému vyplateniu, aktíva AIF v rovnakom pomere v akom aktíva drží samotný AIF. Teda ak AIF drží napr. 4 aktíva (napr. 4 finančné nástroje), v pomere napr. 2:4:3:1, tak aj spôsob akým sú tieto aktíva prevedené na investorov musí zodpovedať pomeru 2:4:3:1. Investori tak majú dostať do svojho vlastníctva investičné aktíva ako keby investovali mimo daného AIF.

S tým súvisí ďalšia problematická otázka, aké druhy investičných aktív sú použiteľné, resp. aké sú vôbec prípustné pre nepeňažné vyplatenie? Správa ESMA hovorí *o predaji značných blokov cenných papierov*.[17] Je celkom dobre možné si predstaviť, že by došlo k prevodu cenných papierov, ktoré sú prijaté na obchodovanie na burze. V ich prípade by nejakým technickým spôsobom došlo k zmene evidencie majiteľa cenného papiera, teda tak, že majiteľom by už nebol daný AIF ale jeho jednotliví investori. Čo však v prípade ak daný AIF drží investičné aktíva, ktoré majú úplne iný charakter, ako sú napr. nehnuteľnosti, cenné papiere alebo obchodné podiely v spoločnostiach neobchodovaných na burze alebo napr. umelecké diela? V takomto prípade k nepeňažnému vyplateniu dochádza mimo prostredia regulovaného trhu a budú sa na neho vzťahovať všetky možné podrobnosti občianskeho práva alebo práva obchodných spoločností, ktoré sa vzťahujú na daný typ aktíva. Môže ísť o zároveň o právne oblasti, ktoré nie sú harmonizované v rámci práva EÚ.

Preto by sa tak mohlo stať, že sa vlastníkom nehnuteľnosti stanú tisíce jednotlivých investorov. S tým môžu byť spojené dodatočné náklady, napr. v niektorých krajinách je s nadobudnutím nehnuteľnosti spojená povinnosť zaplatiť daň, ktorú hradí nadobúdateľ. Nehovoriac o tom, že príslušný kataster by evidoval tisíce spoluvlastníkov danej nehnuteľnosti. Nevyriešenou otázkou je aj to, kto uhradí

[16] Pokiaľ AIF nie je prístupný len profesionálnym investorom.

[17] Str. 50 ESMA Final Report Draft Regulatory Technical Standards on Liquidity Management Tools under the AIFMD and UCITS Directive

náklady spojené s prevodom daného investičného aktíva. Ďalšou otázkou je čo by predstavovalo právny titul, na základe ktorého boli dané investičné aktíva nadobudnuté. AIFMD 2 predstavuje právnu normu v oblasti finančnej regulácie, nie oblasti občianskeho práva, neupravuje hmotnoprávne vzťahy týkajúce sa prevodu vlastníctva príslušných aktív ako cenných papierov, pohľadávok, práv zo zmluvných vzťahov alebo hnuteľných a nehnuteľných vecí.
Vzhľadom na to, môžeme uzavrieť, že nepeňažné vyplatenie ako nástroj riadenia likvidity pomáha s riadením likvidity AIF v extrémnych alebo v mimoriadne náročných situáciách, v ktorých sa príslušný AIF môže vyskytnúť, avšak pri použití takého nástroja sa otvára Pandorina skrinka ďalších právnych otázok, ktoré sú spojené s nepeňažným vyplatením. AIFMD 2 však vzhľadom na svoje zameranie nemôže riešiť rôznorodosť situácií, ktoré by mohli nastať v prípade uskutočnenia nepeňažného vyplatenia AIF.

Fondy poskytujúce pôžičky

Ďalším prínosom AIFMD 2 je nová regulácia pre alternatívne investičné fondy poskytujúce úvery (tzv. loan originating funds). Sú to AIF, ktoré majú buď vo svojej investičnej stratégií zahrnuté poskytovanie úverov alebo poskytnuté úvery zo strany daného AIF majú hodnotu aspoň 50% čistej hodnoty jeho aktív[18]. Ide o reguláciu tzv. oblasti private credit – teda poskytovania úverov komerčným dlžníkov zo strany nebankových veriteľov. Spôsoby akými sa private credit vykonáva sú rôzne, jedným zo spôsobov je však poskytovanie úverov zo strany investičných fondov (nazýva sa aj shadow banking). Komerčný zmysel takýchto fondov je v tom, že poskytujú peňažné prostriedky do reálnej ekonomiky, osobitne pre malé a stredné podniky, ktoré inak majú ťažší prístup k tradičným zdrojom úverov[19].
AIF, ktoré v rámci svojej investičnej stratégie poskytovali úvery existovali aj pred zavedením AIFMD 2, neboli však rozpoznané ako samostatný produkt AIF. AIFMD neupravuje dostupné investičné stratégie, podstatou alternatívnych investičných fondov je práve skutočnosť, že môžu mať veľmi široko a variabilne nastavené investičné stratégie. Na druhej strane, v Európskom práve neexistovalo jasné rozdelenie medzi činnosťou investičných fondov (riadenie portfólia) vykonávanej na základe AIFMD a medzi bankovými činnosťami definovanými na základe Európskej smernice 2013/36/EÚ´ o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami (ďalej **CRD IV Smernica**)[20]. CRD IV Smernica upravuje požiadavky na činnosť bánk v EÚ a okrem

[18] Bod 1 odsek at) AIFMD 2
[19] Recitál 13 AIFMD 2
[20] Hooghiemstra, Sebastiaan Niels, Towards a European Legal Framework for Loan-Originating Funds (June 25, 2019), strana 3

iného vyžaduje od členských štátov aby zakázali osobám alebo podnikom, ktoré nie sú úverovými inštitúciami, podnikať v oblasti prijímania vkladov a iných návratných zdrojov od verejnosti[21]. Ďalej poskytovanie úverov (lending) je uvedené ako banková činnosť v Prílohe 1 CRD IV Smernice, ktorú môžu vykonávať len úverové inštitúcie. Záviselo tak od implementácie CRD IV individuálne v jednotlivých členských štátoch, ako sa tieto vysporiadali s poskytovaním pôžičiek a či túto činnosť ponechalo v doméne bánk[22] alebo implementovalo CRD IV inak. Napr. v slovenskom prípade je zakázané poskytovať úvery s vkladov od verejnosti, avšak poskytovanie úverov (iných ako spotrebiteľských) nie je ako podnikateľská činnosť inak regulované. Preto činnosť fondov poskytujúcich úvery podliehala špecifickej národnej regulácii, keď jednotlivé členské štáty vo svojom národnom práve upravovali druhy jednotlivých investičných fondov, vzhľadom na regulatórne nastavenie, ktoré v rámci svojej investičnej stratégie umožňovali investície aj do úverov, resp. ich stratégia mohla byť poskytovanie úverov[23]. Tieto investičné fondy boli typicky investičné fondy, ktoré boli určené pre iných ako retailových investorov na základe domácej legislatívy príslušnej členskej krajiny[24]. Vzhľadom na to, regulácia fondov poskytujúcich úvery bola ponechaná na príslušnej úprave v národnom práve jednotlivých členských štátov, vrátane absencie takejto úpravy.

Regulácia zavedená AIFMD 2 vyžaduje aby správcovia AIF mali zavedené účinné politiky, postupy a procesy posudzovania úverového rizika, ako aj správy a monitorovania svojho úverového portfólia[25]. Ide o interné postupy, ktoré sú inak typické pre banky alebo iných komerčných veriteľov. AIFMD 2 tieto povinnosti ukladá v súvislosti s popisom organizačných požiadaviek, ktoré musí spĺňať správca AIF, osobitne vzhľadom na riadenie rizík. Splnenie týchto podmienok je nevyhnutné pre účely získania povolenia na správu AIF.

AIFMD 2 stanovuje podmienky pre limity pre výšku úverov poskytovaných z majetku AIF (limit 20% pri určitých dlžníkoch a limity pre pákový efekt – vlastný dlh AIF poskytujúceho úvery) a aj činnosť podnikania AIF, ktoré úvery aranžujú a ďalej predávajú – povinnosť ponechať si 5 percent poskytnutého úveru (cieľ zabrániť morálnemu hazardu)[26]. Musia teda naďalej znášať časť rizika z úverov, na ktorých vzniku sa podieľali. Ohľadom riadenia rizika fondov poskytujúcich úvery, AIFMD zavádza je limit pre pákový efekt AIF, keď v prípade otvoreného AIF môže pákový

[21] Článok 9(1) CRD IV Smernice

[22] Hooghiemstra, Sebastiaan Niels, Towards a European Legal Framework for Loan-Originating Funds (June 25, 2019), strana 3

[23] Hooghiemstra, Sebastiaan Niels, Towards a European Legal Framework for Loan-Originating Funds (June 25, 2019), strana 12

[24] Tamtiež

[25] Článok 7 odsek a) AIFMD 2

[26] Recitál 20 AIFMD 2

efekt (dlh, ktorý na seba berie AIF od tretej strany) predstavovať 175% a v prípade uzavretého fondu môže predstavovať maximálne 300%.
Požiadavky na zabezpečenia riadenia rizík a na vyššie špecifikované limity sa nevzťahujú na AIF, ktoré poskytujú výlučne akcionárske úvery, za predpokladu, že celková nominálna hodnota týchto úverov nepresiahne 150 % kapitálu daného AIF[27]. Tento typ akcionárskych úverov je typicky prítomný pri AIF, ktoré investujú do nehnuteľností, do private equity alebo do venture kapitálu. Nie je nič neobvyklé, že AIF s takýmito investičnými stratégiami poskytujú úvery do spoločnostiam, v ktorých majú zainvestované. Môže sa tak stať, že výška akcionárskych úverov bude ľahko dosiahnutá a dotyčný AIF sa odrazu bude považovať za fond poskytujúci úvery, aj keď to nebola jeho primárna investičná stratégia. Zároveň, v prípade AIF, ktoré investujú do venture investícií (start-upy, inovatívne avšak rizikové investície), sa častokrát využívajú ako nástroje tzv. konvertibilné úvery, ktoré vo svojej podstate predstavujú pôžičku, ktorú je pri splnení určitých podmienok je možné vymeniť za majetkový podiel na cieľovej spoločnosti, avšak inak môže byť stále splatná ako dlh. Tento nástroj vo svojej podstate predstavuje investíciu s cieľom nadobudnúť majetkový podiel na cieľovej spoločnosti (ekvita). Otázkou je, že ako bude takýto nástroj vyhodnocovaný z hľadiska povinností správcu AIF na riadenie rizík pre poskytovanie úverov.

Záver

Môžeme skonštatovať, že regulácia, s ktorou AIFMD 2 prichádza, prináša významnú inováciu do činnosti AIF, aj vzhľadom na úzky výsek tejto regulácie, ktorej sa venuje tento článok. Nástroje na riadenie likvidity prinášajú nové možnosti, ale aj povinnosti do riadenia AIF. Nástroj nepeňažného vyplatenia, ktorým sa zaoberá tento článok, prináša zrejme viac otázok ako odpovedí, na ktoré bude musieť nájsť odpoveď ďalšia technická regulácia a v neposlednom rade aplikačná prax. Tá aj ukáže ako úspešným sa tento nástroj na riadenie likvidity stane.
AIFMD 2 takto prináša nový druh produktu do sféry investičných fondov, teda keď dochádza k vymedzeniu tejto činnosti voči bankovým činnostiam. Vzniká takto nový produkt na celoeurópskej úrovni, pričom však ďalšie podrobnosti stále budú upravovať právne predpisy jednotlivých členských štátov EÚ. Na druhej strane, základné kontúry tohto produktu sú definované v AIFMD 2. Podobne ako v prípade nástrojov na riadenie likvidity, aj úprava fondov poskytujúcich úvery prináša dodatočné otázky, ktoré bude potrebné vyriešiť v praxi.
Vzhľadom na výskumnú otázku, či so zavedením AIFMD 2 dochádza k prínosu v oblastí inovácii na finančnom trhu, možno skonštatovať, že čiastočne áno a výskumná otázka sa čiastočne potvrdila. Platí tak vo vzťahu keď hovoríme

[27] Článok 7, odsek 4b) AIFMD 2

o regulácii pre investičné fondy poskytujúce pôžičky. Investičné fondy poskytujúce pôžičky sú po zavedení AIFMD 2 rozpoznané ako samostatný investičný produkt, je vytvorená pre tieto fondy nová regulácia a ich činnosť by mala v praxi nadobudnúť jasné kontúry. Z pohľadu nástrojov na riadenie likvidity, tu regulácia samozrejme zavádza nové pravidlá a možnosti pre riadenie likvidity, ktoré by sa mali pretaviť do praktického fungovania správcov alternatívnych investičných fondov. Na túto časť otázky nebolo zatiaľ možné dostatočne odpovedať.

Zoznam použitej literatúry

1. ČUNDERLÍK, Ľ., ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V., DAUDRIKH, Y., HESEKOVÁ, S., KATKOVČIN, M., MAZÚR, J. Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky. Vedecká monografia. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-405-3
2. ESMA Final Report Draft Regulatory Technical Standards on Liquidity Management Tools under the AIFMD and UCITS Directive, https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2025-04/ESMA34-1985693317-1259_Final_Report_on_the_Draft_Regulatory_Technical_Standards_on_Liquidity_Management_Tools_under_the_AIFMD_and_UCITS_Directive.pdf
3. HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D., Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-433-9
4. HOOGHIEMSTRA, SEBASTIAAN NIELS, Towards a European Legal Framework for Loan-Originating Funds (June 25, 2019). Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3492968 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3492968
5. HOOGHIEMSTRA, SEBASTIAAN NIELS, Towards an AIFMD 2 'Lending Passport'? https://www.investmentofficer.lu/en/columns/sebastiaan-hooghiemstra/towards-aifmd-2-lending-passport?trk=article-ssr-frontend-pulse_x-social-details_comments-action_comment-text
6. CHOVANCOVÁ, B., ŽOFČÁK, S. Kolektívne investovanie. Bratislava: Iura Edition, 2012. ISBN 978-80-8078-449-2
7. MOLONEY NIAMH, EU Securities and Financial Markets Regulation (4th Edition), 2023, Oxford University Press, ISBN 9780198844877
8. ZETZSCHE DIRK (ed.), The Alternative Investment Fund Managers Directive, 3rd. ed. 2020 (WoltersKluwer), ISBN 978-94-0350-910-5

Kontaktné údaje

Mgr. et Mgr. Matej Krkoška LL.M., AKC
matej.krkoska@gmail.com
Univerzita Komenského, Právnická fakulta, externý doktorand

PRÁVNA ÚPRAVA NÁSTROJOV NA RIADENIE LIKVIDITY V ZÁKONE O KOLEKTÍVNOM INVESTOVANÍ

REGULATION OF LIQUIDITY MANAGEMENT TOOLS IN THE SLOVAK ACT ON COLLECTIVE INVESTMENTS

Katarína Poliaková[1]

Abstrakt: Riziko likvidity v investičných fondoch a jeho potenciálne systémové dôsledky sa v uplynulých rokoch stali politickou a regulačnou témou z dôvodu viacerých významných kríz likvidity v rokoch 2016 až 2020. Aj vplyvom odporúčania ESRB Komisia predstavila v roku 2021 návrh smernice, ktorá mala za cieľ novelizovať smernice UCITS a AIFMD, a zaviesť v EÚ minimálnu harmonizáciu nástrojov na riadenie likvidity, ktoré by mohli využívať správcovia investičných fondov. Správcovia fondov vytvorených v EÚ sú povinní vybrať si aspoň dva zo siedmich nástrojov na riadenie likvidity. ESMA odporúča, aby si správcovia vybrali jeden nástroj na zabránenie zníženiu hodnoty investície (ADT) a jeden kvantitatívny nástroj. Novelou zákona č. 203/2011 Z.z. o kolektívnom investovaní sa využívanie týchto nástrojov stane súčasťou riadenia rizika likvidity aj pri správe fondov v podmienkach SR.

Kľúčové slová: kolektívne investovanie, nástroje na riadenie likvidity, riziko likvidity

Abstract: Liquidity risk in investment funds and its potential systemic consequences have become a political and regulatory topic in recent years due to a number of significant liquidity crises between 2016 and 2020. The Commission presented a draft directive in 2021 , also due to the ESRB's recommendation, that aimed to amend the UCITS and AIFMD directives and introduce a minimum harmonization of liquidity management tools in the EU that could be used by investment fund managers. Managers of funds established in the EU are required to choose at least two liquidity management tools out of seven tools. ESMA recommends that fund managers choose one ADT and one quantitative tool. The latest amendment of the Act No. 203/2011 Coll. on collective investment will allow the use of these instruments as part of liquidity risk management when managing funds under Slovak conditions.

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

Key words: investment management, liquidity management tools (LMTs), liquidity risk

Úvod

Kolektívne investovanie je upravené v zákone č. 203/2011 Z.z. o kolektívnom investovaní[2] (ďalej len „ZKI"). Legálna definícia kolektívneho investovania je upravená v § 2 ods. 1 ZKI. Smalík (2025) uvádza, že kolektívnym investovaním rozumieme sektor finančného trhu charakteristický tým, že obvykle viacerí investori investujú svoje prostriedky s cieľom spoločného investovania do **subjektu kolektívneho investovania (fondu),** ktorý pozostáva z portfólia podkladových aktív, ktoré spravuje v súlade s vopred určenou investičnou politikou odborným spôsobom správcovská spoločnosť, pričom regulácia kolektívneho investovania zohráva kľúčovú úlohu pri ochrane investorov, podpore dôvery vo finančný systém a zabezpečení stability kapitálových trhov[3]. Správa[4] fondu je zverená správcovskej spoločnosti, ktorá prijíma investičné rozhodnutia v prospech investorov investovaním majetku fondu do rôznych aktív, ako sú napríklad cenné papiere (CP), nástroje peňažného trhu, finančné deriváty, nehnuteľnosti. Správa tzv. podlimitných fondov môže byť zabezpečená aj zo strany registrovaných správcov[5], ak spĺňajú podmienky uvedené v § 31a ZKI.

Otvorené investičné fondy sú charakteristické tým, že podielnik alebo akcionár takéhoto fondu má právo požiadať o vyplatenie ním vlastnených CP emitovaných fondom a fond má povinnosť mu vyplatiť ich hodnotu.[6] Práve s touto charakteristikou otvorených investičných fondov je spojené riziko likvidity. **Riziko likvidity** v kolektívnom investovaní chápeme inak ako v iných sektoroch finančného trhu. Napríklad pre banky ako veriteľov je riziko likvidity spojené najmä s nesúladom splatností medzi dlhodobými úvermi a krátkodobými zdrojmi financovania v podobe

[2] zákon č. 203/2011 Z.z. o kolektívnom investovaní v znení neskorších predpisov, cit. [28.03.2026] dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/203/20260110

[3] SMALÍK, Matej: Súčasné výzvy a smerovanie finančného práva v kontexte kolektívneho investovania. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025. Právnická fakulta Univerzita Komenského, Bratislava, 2025. ISBN 978-80-7160-757-1, 978-80-7160-758-8. s. 1034 - 1042.

[4] ČUNDERLÍK, Ľubomír In ČUNDERLÍK, Ľ., ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V., DAUDRIKH, Y., HESEKOVÁ, S., KATKOVČIN, M., MAZÚR, J.: Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky. Vedecká monografia. Praha: Leges, 2019.183 s. ISBN 978-80-7502-405-3. s. 15. s. 18.

[5] Otázky a odpovede Národnej banky Slovenska k aplikácii zákona o kolektívnom investovaní na registrovaných správcov z 16.12.2024. Otázka č. 1 a 2, ktoré vymedzujú registrovaného správcu a podmienky, ktoré musí spĺňať. s. 7 – 8.

[6] § 9 ods. 1 zákona č. 203/2011 Z.z. o kolektívnom investovaní

vkladov s platbou na požiadanie.[7] Riziko likvidity v investičnom fonde predstavuje nesúlad medzi likviditou v investičnom fonde (t.j. trhové riziko likvidity spojené s neschopnosťou fondu predať podkladové aktíva fondu) a platobnými povinnosťami investičného fondu (t.j. s povinnosťou správcovskej spoločnosti vyplatiť peňažné prostriedky investorom fondu, ktorí požiadali o spätné odkúpenie alebo vyplatenie CP fondu). Investičný fond je likvidný, ak môže zaručiť, že je schopný kedykoľvek splniť požiadavky investorov na spätné odkúpenie a iné platobné záväzky.[8] Riziko likvidity v investičných fondoch a jeho potenciálne systémové dôsledky sa v uplynulých rokoch stali politickou a regulačnou témou z dôvodu viacerých významných kríz likvidity. V EÚ preto v roku 2021 predstavila Komisia návrh na prijatie smernice[9], ktorá by zaviedla minimálnu harmonizáciu nástrojov na riadenie likvidity využiteľné správcami investičných fondov. Morbee (2022) uvádza medzi významnými krízami likvidity napríklad situáciu, ktorá nastala vo Veľkej Británii po Brexite v roku 2016, kedy realitné fondy zaznamenali značný odliv finančných prostriedkov a ich správcovia boli nútení aktivovať pozastavenie práva investorov na spätné odkúpenie CP dotknutých fondov. V rokoch 2018 a 2019 sa riziko likvidity spomínalo v súvislosti s tromi správcami fondov (GAM, Woodford, H201), i keď okolnosti každého prípadu boli rôzne, avšak zahŕňali problematiku oceňovania menej likvidných alebo nelikvidných aktív v spojení s poklesom likvidity portfólia fondu. Do tretice Morbee (2022) spomína krízu v roku 2020 ako dôsledok vypuknutia epidémie COVID-19, ktorá spôsobila obmedzenú likviditu na trhu v dôsledku neistoty na trhoch, kedy investori nedôverovali kapitálovým trhom, z opatrnosti požadovali hotovosť a podávali vo významnom objeme žiadosti o spätné odkúpenie[10].

Cieľom tohto príspevku je systematicky spracovať novú problematiku nástrojov na riadenie likvidity, známych pod skratkou LMT z angl. *liquidity management tools*, vychádzajúc zo socioekonomickej potreby regulácie cez prijatie a transpozíciu smernice do slovenského právneho poriadku. Prvá časť príspevku vysvetľuje podstatu a ciele LMT, druhá časť opisuje minimálnu harmonizáciu týchto nástrojov v EÚ, tretia časť vysvetľuje transpozíciu LMT do ZKI, štvrtá a piata časť bližšie vysvetľujú najprv kvantitatívne LMT a neskôr nástroje na zabránenie zníženiu

[7] SINGH, Dalvinder: The ECB Guide to Internal Liquidity Adequacy: A Principles-Based Approach. 14.05.2021, in JOOSEN, B. P. M., LAMANDINI, M., TRÖGER, T. H.: Capital and Liquidity Requirements for European Banks, Oxford EU Financial Regulation, 18.03.2022, ISBN 9780198867319, s. 784.

[8] Nemecký federálny orgánu dohľadu nad finančným trhom BaFin. Článok s názvom Investičné fondy: riešenie rizika likvidity z 5.2.2018, cit. [01.03.2026] dostupné na: https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Fachartikel/2018/fa_bj_1801_Liquiditaet_en.html

[9] Návrh Komisie zo dňa 25.11.2021, COM(2021) 721 final, 2021/0376(COD), na vydanie smernice EP a Rady, ktorou sa menia smernice 2011/61/EÚ a 2009/65/ES

[10] MORBEE, Katrien: Liquidity Management Tools in Open-Ended Investment Funds: The Right Tools in the Right Hands? In: Capital Markets Law Journal (Forthcoming). 31.5. 2022.

hodnoty investície (ADT). Posledná, šiesta časť poskytuje stručný prehľad o skúsenostiach s využívaním LMT nástrojov v iných krajinách.

Podstata a ciele nástrojov na riadenie likvidity (LMT)

LMT definuje Darpeix (2024) ako regulačný alebo zmluvný mechanizmus, ktorého hlavným cieľom je umožniť správcovi investičného fondu znížiť riziko likvidity a zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie s podielnikmi. Tieto nástroje môžu prispievať taktiež k zachovaniu finančnej stability tým, že obmedzujú beh na fond (z angl. *runs*) a strategické závislosti ako napríklad výhodu prvého ťahu (z angl. *first-mover advantage*)[11]. Výhodou prvého ťahu na tomto mieste rozumieme prvú žiadosť o vyplatenie CP fondu, obvykle vo vysokom objeme zo strany inštitucionálneho investora, ktorý tým spustí „výpredaj" likvidných ako aj menej likvidných aktív fondu[12]. Správca je v takejto situácii povinný vyplatiť odchádzajúcim investorom hodnotu nimi vlastnených CP, pričom ak nestačia peňažné prostriedky alebo likvidné aktíva v majetku fondu, musí pristúpiť v krátkom čase aj k predaju menej likvidných alebo nelikvidných aktív. V časovom strese nemusí správca fondu nájsť na trhu kupujúceho ochotného zaplatiť adekvátnu protihodnotu za aktíva fondu. Náklady spojené s takýmito odpredajmi môžu spustiť práve spomínaný „výpredaj", kedy sa aktíva fondu predávajú za nižšiu hodnotu ako by bola, ak by mal správca fondu viac času na získanie férovejšej ceny. Tento proces má potom za následok to, že čistá hodnota aktív fondu sa znižuje v neprospech zostávajúcich investorov fondu, ktorí znášajú všetky náklady spojené s úpravou portfólia fondu a odpredajom aktív (napr. explicitné náklady na poplatky burze, dane, alebo implicitné náklady v podobe rozpätia medzi ponukovou a dopytovou cenou *bid/ask spread*). Dunne (2024) vysvetľuje dôvody pre potrebu prijatia LMT nasledovne: podielnici alebo akcionári fondu, ktorí žiadajú o vyplatenie svojich CP emitovaných fondom, dostávajú vyplatenú hodnotu za každý CP vo výške čistej hodnoty podielu obvykle zafixovanú v deň prijatia žiadosti o vyplatenie, pričom následné náklady spojené s úpravou portfólia (podkladových aktív) fondu sú znášané tými investormi, ktorí vo fonde zostávajú. Dunne (2024) zdôrazňuje, že tieto negatívne externality sa ešte viac zvyšujú v časoch stresovej situácie na trhu a to najmä vo vzťahu k fondom, ktorých podkladové aktíva sú menej likvidné alebo nelikvidné (napr. korporátne dlhopisy). Reakciou na tieto negatívne externality v otvorených fondoch sú práve nástroje na

[11] DARPEIX, Pierre—Emmanuel - SCAUFLAIRE, Jacques - ROSSPOPOFF, Bastien: Monitoring of the adoption of liquidity management tools by French funds, 29.11.2024, s. 4.

[12] CAPPONI, Agostino - GLASSERMAN, Paul - WEBER, Marko: Swing Pricing for Mutual Funds: Breaking the Feedback Loop between Fire Sales and Fund Redemptions. 16.3. 2019. In: Office of Financial Research, Research Paper No. 18-04, Columbia Business School Research Paper No. 18-72. S. 2.

riadenie likvidity navrhované zo strany regulátorov.[13] Darpeix (2024) ďalej uvádza, že negatívnou externalitou nie je len odpredaj menej likvidných alebo likvidných aktív v časovom strese za nižšiu cenu, ale aj to, že sa zmení zloženie portfólia fondu na portfólio s nižším potenciálom na dosiahnutie výnosu.[14]

Minimálna harmonizácia nástrojov na riadenie likvidity v EÚ

Smernica EP a Rady (EÚ) 2024/927[15], ktorou sa novelizovali dve smernice v oblasti kolektívneho investovania, smernica UCITS[16] a smernica AIFMD[17], mala za cieľ minimálnu harmonizáciu LMT použiteľných vo fondoch otvoreného typu vytvorených v EÚ. LMT vymenované v prílohách tejto smernice mali byť nástrojmi využiteľnými za účelom lepšej ochrany investorov a s cieľom umožniť účinnejšiu odpoveď na tlaky na likviditu v časoch napätia na trhu implementáciou odporúčaní Európskeho výboru pre systémové riziká (ESRB) zo 7. 12. 2017 o riziku likvidity a rizikách spojených s využívaním pákového efektu v investičných fondoch (ESRB/2017/6)[18].

Správcovia alternatívnych investičných fondov (AIFM), ktorí spravujú alternatívne investičné fondy (AIF) vytvorené v EÚ, sú povinní vybrať si aspoň dva LMT vymenované v prílohe V smernice AIFMD v bodoch 2 až 8[19]. Pokiaľ správca spravuje fond peňažného trhu, ktorý dostal povolenie podľa nariadenia EP a Rady (EÚ) 2017/1131, stačí ak vyberie jeden LMT[20]. Rovnakú povinnosť majú správcovské spoločnosti, ktoré spravujú UCITS fondy vytvorené v EÚ, ich správca musí vybrať aspoň dva LMT zo zoznamu nástrojov uvedených v bodoch 2 až 8 prílohy IIA smernice UCITS, resp. jeden LMT pokiaľ ide o UCITS, ktorý je zároveň fondom peňažného trhu.[21] Správca má vybrať také LMT nástroje, ktoré sú primerané investičnej stratégii,

[13] DUNNE, Peter G. - EMTER, Lorenz - FECHT, Falko - GIULIANA, Raffaella - PEIA, Oana: Financial Fragility in Open-ended Mutual Funds: The Role of Liquidity Management Tools (06.09.2024). In: Deutsche Bundesbank Discussion Paper No. 36/2024. s. 1.

[14] DARPEIX, Pierre—Emmanuel - SCAUFLAIRE, Jacques - ROSSPOPOFF, Bastien: Monitoring of the adoption of liquidity management tools by French funds, 29.11.2024, s. 12.

[15] Smernica EP a Rady (EÚ) 2024/927 z 13. marca 2024, ktorou sa menia smernice 2011/61/EÚ a 2009/65/ES, pokiaľ ide o dohody o delegovaní, riadenie rizika likvidity, podávanie správ na účely dohľadu, poskytovanie služieb depozitára a úschovy cenných papierov a poskytovanie úverov zo strany alternatívnych investičných fondov

[16] Smernica EP a Rady 2009/65/ES z 13. júla 2009 o podnikoch kolektívneho investovania do prevoditeľných cenných papierov (PKIPCP)

[17] Smernica EP a Rady 2011/61/EÚ z 8. júna 2011 o správcoch alternatívnych investičných fondov

[18] Recitál 29 a 52 smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[19] Recitál 30 smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[20] Recitál 30 smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[21] Recitál 53 smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

profilu likvidity a politike vyplácania fondu.[22] Príloha IIA smernice UCITS a príloha V smernice AIFMD zhodne obsahujú deväť nástrojov na riadenie likvidity. Správcovia však majú povinnosť vybrať si najmenej dva LMT uvedené v bodoch 2 až 8. V bodoch 2 a 3 sú vymenované nástroje na riadenie likvidity, ktoré sú známe ako kvantitatívne nástroje na riadenie likvidity (obmedzenie vyplácania z angl. *redemption gate*, predĺženie výpovedných lehôt z angl. *extension of notice periods*). V bodoch 4 až 7 (poplatok za vyplatenie, mechanizmus pohyblivých cien, dvojaké oceňovanie, poplatok na zabránenie zníženia hodnoty investície) sú vymenované nástroje na riadenie likvidity známe ako nástroje proti rozriedeniu alebo proti zníženiu hodnoty investície (ADT, z angl. *anti-dilution tools*). V bode 8 (nepeňažné vyplatenie) je uvedený nástroj, ktorý je použiteľný len v prípade fondov, ktoré majú profesionálnych investorov. Nástroje uvedené v bode 1 (pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania, z angl. *suspensions of subscriptions, repurchases and redemptions*) a v bode 9 (oddelenie nelikvidných aktív, z angl. *side pockets*) sú nástrojmi, ktoré sa majú využívať len za výnimočných okolností.

Obrázok 1 - Delenie LMT nástrojov

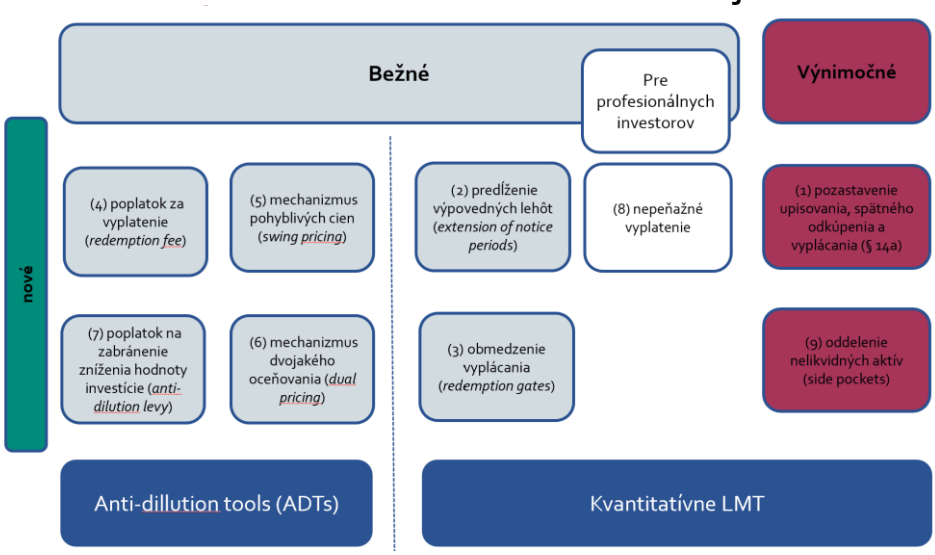

Tabuľka 1 – Delenie LMT podľa využiteľnosti

Označenie LMT v prílohe smerníc UCITS/AIFMD	Názov LMTs	Využiteľné:		
		Aj za bežných podmienok	Za výnimočných okolností	Len pre profesionál. investorov

[22] Recitál 30 a 53 smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

Bod 1	pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania	---	Áno	---
Bod 2	obmedzenie vyplácania	áno	---	---
Bod 3	predĺženie výpovedných lehôt	áno	---	---
Bod 4	poplatok za vyplatenie	áno	---	---
Bod 5	mechanizmus pohyblivých cien	áno	---	---
Bod 6	dvojaké oceňovanie	áno	---	---
Bod 7	poplatok na zabránenie zníženia hodnoty investície	áno	---	---
Bod 8	nepeňažné vyplatenie	áno	---	áno
Bod 9	oddelenie nelikvidných aktív	---	Áno	---

Tabuľka 2 – Delenie LMT na ADTs a kvantitatívne nástroje

Označenie LMT v smernici UCITS/AIFMD	Názov LMTs	Kvantit. LMT	ADTs	Iné
Bod 1	pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania	Áno	---	---
Bod 2	obmedzenie vyplácania	Áno	---	---
Bod 3	predĺženie výpovedných lehôt	Áno	---	---
Bod 4	poplatok za vyplatenie	---	áno	---
Bod 5	mechanizmus pohyblivých cien	---	áno	---
Bod 6	dvojaké oceňovanie	---	áno	---
Bod 7	poplatok na zabránenie zníženia hodnoty investície	---	áno	---
Bod 8	nepeňažné vyplatenie	Áno	---	---
Bod 9	oddelenie nelikvidných aktív	---	---	Áno

Transpozícia LMT nástrojov do ZKI

Smernica EP a Rady (EÚ) 2024/927 mala byť transponovaná do 16.042026, a to do ZKI. V zmysle vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 203/2011 Z. z. o kolektívnom investovaní v znení neskorších predpisov[23], sa smernica transponuje nasledovne: (i) v § 14a ZKI sa navrhuje vymenovať komunitárne nástroje na riadenie likvidity spolu s ich legálnymi definíciami, (ii) v § 14b a 14c ZKI sa navrhujú ustanovenia relevantné pre tuzemské štandardné fondy a (iii) v § 37b ods. 7 až 17 ZKI,

[23] vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa ZKI, ktorý ku dňu odovzdania tohto príspevku prešiel 1. čítaním, cit. [28.03.2026] dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10630

§ 202 ods. 1 písm. s) ZKI sa navrhujú ustanovenia relevantné pre správcovské spoločnosti s povolením podľa § 28a ZKI spravujúce AIF. Komunitárne LMT nástroje tak doplnia lokálne nástroje, ktoré slovenský právny poriadok už poznal (pozri § 15 a § 13 ods. 12 ZKI).

LMT nástroje musia byť uvedené v zakladajúcich dokumentoch investičných fondov, inak sa nemôžu využívať zo strany správcu fondu. Avšak všetky fondy môžu využiť oddelenie nelikvidných aktív aj v prípade, ak je to potrebné vzhľadom na nemožnosť ocenenia určitej časti aktív fondu.[24] V podmienkach fondov vytvorených podľa ZKI, budú musieť byť tieto nástroje uvedené v štatúte podielového fondu, v stanovách investičného fondu s premenlivým základným imaním alebo v iných zakladajúcich dokumentoch tuzemských subjektov kolektívneho investovania podľa § 4 ods. 2 písm. b) ZKI vytvorených v právnej forme obchodnej spoločnosti. V prípade tuzemských fondov budú musieť byť opísané aj v predajnom prospekte v bode 1.10.[25] ZKI bude upravovať legálne definície LMT nástrojov a ustanovenia procesného charakteru súvisiace s aktiváciou a deaktiváciou LMT zo strany správcovskej spoločnosti a v prípade pozastavenia aj s aktiváciou a deaktiváciou zo strany národného orgánu dohľadu a následnými oznamovacími povinnosťami. Charakteristika LMT však nebude upravená v ZKI, ale v dvoch delegovaných nariadeniach Komisie, jedno bude upravovať charakteristiky LMT pre UCITS fondy[26] a druhé pre AIF fondy[27]. Tieto právne predpisy na úrovni level 2 sú doplnené o usmernenia ESMA, ktoré upravujú podmienky pre výber, aktiváciu a kalibráciu LMT pre príslušné triedy fondov.[28] Správcovské spoločnosti budú povinné zosúladiť svoje postupy s požiadavkami vyplývajúcimi z level 2 a level 3 predpisov vo vzťahu k fondom, ktoré existovali k 16.04.2026, najneskôr do 16.04.2027.

[24] DARPEIX, Pierre—Emmanuel - SCAUFLAIRE, Jacques - ROSSPOPOFF, Bastien: Monitoring of the adoption of liquidity management tools by French funds, 29.11.2024, s. 5.

[25] Pozn.: Podľa vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení ZKI, sa navrhuje zmeniť prílohu č. 2 ZKI, ktorý upravuje povinné náležitosti predajného prospektu v bode 1.10 tak, že sa k informáciám o postupe a podmienkach pre spätné odkúpenie a vyplácanie podielových listov uvedú aj okolnosti, za akých možno pozastaviť upisovanie, spätné odkúpenie a vyplácanie cenných papierov fondu alebo okolnosti, za akých možno aktivovať iné LMT nástroje.

[26] delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2026/466 zo 17. novembra 2025, ktorým sa dopĺňa smernica EP a Rady 2009/65/ES, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy, ktorými sa bližšie určujú vlastnosti nástrojov na riadenie likvidity,

[27] delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2026/465 zo 17. novembra 2025, ktorým sa dopĺňa smernica EP a Rady 2011/61/EÚ, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy, ktorými sa bližšie určujú vlastnosti nástrojov na riadenie likvidity

[28] Usmernenia ESMA z 12. marca 2026 č. ESMA34-671404336-1364 k nástrojom na riadenie likvidity PKIPCP a AIF otvoreného typu

Kvantitatívne LMT a oddelenie nelikvidných aktív

Obmedzenie vyplácania

Obmedzením vyplácania sa rozumie *„dočasné a čiastočné obmedzenie práva podielnikov alebo akcionárov na vyplatenie ich podielových listov alebo akcií tak, že investorom možno vyplatiť len určitú časť ich podielových listov alebo akcií"*[29]. Ak by podielnik alebo akcionár požiadal o vyplatenie všetkých ním vlastnených CP v otvorenom fonde, avšak jeho správcovská spoločnosť by aktivovala tento LMT nástroj, znamenalo by to, že investorovi nebudú vyplatené všetky CP, ktoré vlastní, ale len ich určitá časť, napríklad vyjadrená ako 60 % z každej podanej žiadosti o vyplatenie. Správcovská spoločnosť je oprávnená aktivovať tento nástroj vtedy, ak bol prekročený vopred určený aktivačný prah. Tento aktivačný prah sa určí vopred tak, aby zachytil situáciu, kedy celkový objem podaných žiadostí o vyplatenie je už taký vysoký, že likvidný majetok vo fonde by nemusel stačiť na pokrytie všetkých podaných žiadostí o vyplatenie. Ide určitým spôsobom o obmedzenie práv vystupujúcich investorov (pretože im môže byť vyplatená len časť z požadovaného objemu podielových listov alebo akcií) s cieľom ochrániť zostávajúcich investorov vo fonde, aby nemuseli znášať zvýšené náklady spojené s odpredajom menej likvidného majetku fondu.

Predĺženie výpovedných lehôt

Ďalším kvantitatívnym LMT nástrojom je predĺženie výpovedných lehôt, ktorým sa rozumie *„predĺženie výpovednej lehoty, ktorú podielnici alebo akcionári musia poskytnúť správcovskej spoločnosti fondu pri vyplatení svojich podielových listov alebo akcií nad rámec minimálnej lehoty, ktorá je primeraná pre fond"*[30]. Je dôležité si uvedomiť, že LMT nástrojom nie je samotná výpovedná lehota, ktorá sa aplikuje podľa zakladajúcich dokumentov fondu v prípade podania žiadosti o vyplatenie. LMT nástrojom je až jej predĺženie na základe rozhodnutia správcovskej spoločnosti. LMT nástrojom je aj predĺženie výpovednej lehoty pre fond, ktorý nemá určenú žiadnu výpovednú lehotu (resp. sa rovná nule). Aj v takomto prípade má správcovská spoločnosť právo pre tento fond vybrať tento LMT nástroj a aktivovať ho v prípade potreby. Predĺžená výpovedná lehota môže byť určená počtom dní, týždňov alebo mesiacov alebo aj ako pevne stanovený dátum v budúcnosti. Predĺžená výpovedná lehota predstavuje obdobie medzi prijatím žiadosti o vyplatenie a vykonaním žiadosti, nezahŕňa však čas potrebný na proces vyrovnania (settlement).[31]

[29] Bod 2 prílohy IIA a bod 2 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[30] Bod 3 prílohy IIA a bod 3 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[31] Napr. článok 3 delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2026/465 zo 17. novembra 2025, ktorým sa dopĺňa smernica EP a Rady 2011/61/EÚ, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy, ktorými sa bližšie určujú vlastnosti nástrojov na riadenie likvidity

Podstatnou charakteristikou tohto LMT je, že rozhodujúci deň pre určenie hodnoty podielu sa vplyvom aktivácie predĺženej výpovednej lehoty posúva do budúcnosti. Je to rozdiel oproti oprávneniu správcovskej spoločnosti oddialiť proces vyrovnania (settlement) a vyplatiť tak hodnotu vyplácaných CP v určitom období v budúcnosti, keďže pri tejto technike sa rozhodujúci deň pre určenie hodnoty podielu neposúva do budúcnosti.

Nepeňažné vyplatenie

Nepeňažné vyplatenie (z angl. *redemption in kind*) je kvantitatívnym LMT, využiteľným na rozdiel od ostatných nástrojov len pre profesionálnych investorov[32]. Právo EÚ neumožňuje, aby sa využilo vo vzťahu k neprofesionálnym investorom. Definícia tohto nástroja uvádza, že ide o *„prevod aktív, ktoré fond drží namiesto hotovosti, s cieľom vyhovieť žiadostiam podielnikov alebo akcionárov o vyplatenie*"[33]. Vo svojej podstate ide o prevod aktív, ktoré sa nachádzajú v majetku fondu, na investorov fondu, ktorí požiadali o vyplatenie, namiesto pripísania peňažných prostriedkov na ich účet.

Pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania

Pozastavenie upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania podľa budúceho § 14a ods. 1 písm. a) ZKI bude môcť byť využitý zo strany tuzemskej alebo zahraničnej správcovskej spoločnosti, ktorá spravuje štandardný otvorený fond alebo zo strany tuzemskej správcovskej spoločnosti s povolením podľa § 28a ZKI, ktorá ich môže využiť vo vzťahu k tuzemským ako aj zahraničným AIF v EÚ, ktoré spravuje. Tento komunitárny LMT nástroj bude dopĺňať nástroj podľa § 15 ZKI s názvom pozastavenie vydávania, vyplácania a odkupovania CP fondov, ktoré môžu využiť aj zahraničné správcovské spoločnosti, ak spravujú tuzemské AIF, a to najmä verejné špeciálne fondy určené neprofesionálnym investorom. Obe sú charakteristické tým, že ide o nástroje využiteľné výnimočne a dočasne (t.j. len počas obmedzeného obdobia) a dochádza pri nich k súčasnému pozastaveniu vydávania (upisovania) ako aj vyplácania (spätného odkúpenia).

[32] Poznámka autora: Smernica EP a Rady (EÚ) 2024/927 zavádza aj definíciu profesionálneho investora, ktorým sa rozumie profesionálny klient alebo investor, s ktorým sa na požiadanie môže zaobchádzať ako s profesionálnym klientom v zmysle prílohy II k smernici EPa Rady 2014/65/EÚ MiFID II. V podmienkach Slovenskej republiky pôjde o profesionálneho klienta v zmysle § 8a zákona č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

[33] Bod 2 prílohy IIA a bod 2 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

Oddelenie nelikvidných aktív

Oddelenie nelikvidných aktív je *„oddelenie určitých aktív, ktorých ekonomické vlastnosti alebo právne vlastnosti sa výrazne zmenili alebo sa stali neistými v dôsledku mimoriadnych okolností, od ostatných aktív fondu*"[34]. Z procesného hľadiska obvykle nasleduje aktivácia tohto LMT až po predchádzajúcom pozastavení upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania, aby mala správcovská spoločnosť možnosť určiť okruh dotknutých investorov a operatívne zabezpečila oddelenie nelikvidných od likvidných aktív fondu. Oddelenie nelikvidných aktív môže pozostávať z dvoch foriem: účtovného oddelenia vo forme vytvorenia novej triedy akcií fondu, do ktorej sa prevedú nelikvidné aktíva, alebo fyzického oddelenia nelikvidných aktív tak, že sa do novovytvoreného fondu prevedú likvidné aktíva pôvodného fondu (UCITS aj AIF) alebo sa do novovytvoreného fondu prevedú nelikvidné aktíva (platí len pre AIF).[35]

ADTs

Poplatok za vyplatenie a poplatok na zabránenie zníženiu hodnoty investície

Poplatok za vyplatenie (z angl. *redemption fee*) a poplatok na zabránenie zníženiu hodnoty investície (z angl. *anti-dilution levy*, ADL) sú nástrojmi proti rozriedeniu alebo proti zníženiu hodnoty investície (ADT). Kým poplatok za vyplatenie platia vždy len vystupujúci investori, poplatok ADL môžu platiť niekedy vystupujúci investori a inokedy vstupujúci investori, a to podľa toho, či v príslušný rozhodujúci deň je vyšší celkový objem žiadostí o vyplatenie alebo o vydanie CP fondu. Poplatok ADL platí tá strana investorov, ktorá spôsobí potrebu zmeny zloženia majetku vo fonde odpredajom aktív (ak je vyšší objem žiadostí o vyplatenie) alebo nákupom aktív (ak je vyšší objem žiadostí o vydanie CP). Definícia oboch poplatkov zhodne uvádza aj účel týchto LMT nástrojov (*„zabezpečuje, aby podielnici alebo akcionári, ktorí zostávajú vo fonde, neboli nespravodlivo znevýhodnení*"[36]). Je dôležité uvedomiť si, že poplatok za vyplatenie je LMT nástrojom a nie je totožný s výstupným poplatkom, ktorý v Slovenskej republike už využívajú niektoré fondy. Poplatok za vyplatenie je vždy príjmom samotného fondu a nikdy nie je príjmom jeho správcovskej spoločnosti. Výstupný poplatok však podľa § 13 ods. 12 ZKI môže byť príjmom správcovskej spoločnosti alebo alternatívne fondu a správcovskej spoločnosti v určitom pomere. Výška poplatku za vyplatenie sa musí odvíjať od nákladov spojených s likviditou fondu, a teda správcovská spoločnosť musí pri určení výšky (resp. rozsahu) poplatku za vyplatenie vypočítať explicitné náklady spojené s úpravou portfólia a odhadnúť implicitné náklady spojené s úpravou portfólia a podľa výšky

[34] Bod 9 prílohy IIA a bod 9 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[35] Čl. 9 ods. 3 delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2026/466 a čl. 9 ods. 3 delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2026/465

[36] Bod 4 a 7 prílohy IIA a bod 4 a 7 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

týchto nákladov určiť poplatok za vyplatenie. Správcovská spoločnosť je povinná preukázať, že výška poplatku za vyplatenie bola určená s odkazom a v súvislosti s nákladmi na likviditu. Naopak, výška výstupného poplatku nemusí nijakým spôsobom zohľadňovať náklady na likviditu. V niektorých fondoch je výstupný poplatok určený v závislosti od toho, ako dlho investor fondu drží CP fondu, t.j. čím dlhšie ich drží, tým je výstupný poplatok nižší, aby motivoval investora dodržať odporúčaný investičný horizont fondu.

Zaujímavou je otázka, či je doterajší poplatok za likviditu spomenutý v § 13 ods. 12 ZKI možné uplatniť v jednom fonde zároveň s poplatkom za vyplatenie podľa § 14a ods. 1 písm. d) ZKI. Cieľ poplatku je rovnaký (riadiť riziko likvidity vo fonde) a zhodne sú oba poplatky vždy v celom rozsahu príjmom fondu. Rozdielom medzi týmito poplatkami je, že poplatok za vyplatenie môže využívať fond aj *„spôsobom, ktorý zodpovedá bežnej prevádzkovej činnosti uvedenej v štatúte štandardného fondu*" ako aj počas stresovej situácie (t.j. v čase zvýšených žiadostí o redemácie CP fondu alebo v čase mimoriadnej situácie na trhu). Poplatok za likviditu sa však môže aktivovať a používať len v stresových situáciách *„na účely dosiahnutia potrebnej likvidity pri zvýšenom počte žiadostí o vyplatenie podielového listu alebo počas mimoriadnej situácie na finančnom trhu*"[37]. V prípade hypotetickej situácie, ak by fond využíval v rámci bežnej prevádzkovej činnosti poplatok za vyplatenie a mohol by v čase stresovej situácie aktivovať poplatok za likviditu a zároveň aktivovať poplatok za vyplatenie mimo bežnej prevádzkovej činnosti, fond by účtoval oba poplatky. Tu by však mohlo dôjsť k dvojitému započítaniu tých istých nákladov do výpočtu poplatku za vyplatenie ako aj do poplatku za likviditu. V hypotetickej situácii, ak by si správcovská spoločnosť vybrala 2 LMT nástroje okrem poplatku za vyplatenie a pridala si k tomu poplatok za likviditu podľa § 13 ods. 12 ZKI, pri aktivácii poplatku za likviditu by sa správcovská spoločnosť vyhla povinnosti oznámiť NBS aktiváciu a deaktiváciu tohto nástroja, čo nie je žiaduce. Z vyššie uvedených dôvodov som toho názoru, že nie je možné kombinovať (paralelne používať) poplatok za likviditu ako aj poplatok za vyplatenie. Poplatok za likviditu je potrebné chápať ako všeobecný typ nástroja, ktorý v sebe zahŕňa poplatok za vyplatenie ako aj poplatok ADL a má byť chápaný ako všeobecný pojem pre označenie týchto dvoch komunitárnych nástrojov.

Mechanizmus pohyblivých cien a dvojaké oceňovanie

Mechanizmus pohyblivých cien (z angl. *swing pricing*) je *„vopred určeným mechanizmom, ktorým sa čistá hodnota aktív podielových listov alebo akcií investičného fondu upravuje použitím faktora (swing faktor), ktorý odráža náklady na*

[37] viď. § 13 ods. 12 ZKI a znenie dôvodovej správy k novele ZKI, k zákonu č. 454/2021 Z.z.

likviditu"[38]. Hlavným rozdielom medzi týmto nástrojom a poplatkom ADL je to, že pri mechanizme pohyblivých cien sa zverejňuje čistá hodnota aktív (NAV) fondu už očistená o náklady na likviditu, pretože sa upravuje o tzv. pohyblivý (swing) faktor[39]. Dvojaké oceňovanie (z angl. *dual pricing*) je *„vopred určený mechanizmus, ktorým sa ceny upisovania, spätného odkúpenia a vyplácania podielových listov alebo akcií fondu určujú úpravou čistej hodnoty aktív na podielový list alebo na akciu o faktor, ktorý odráža náklady na likviditu*"[40]. Rozdiel medzi mechanizmom pohyblivého oceňovania a dvojakým oceňovaním je, ako už z jeho názvu vyplýva, že pri dvojakom oceňovaní sa podľa metodiky výpočtu môže zverejňovať odlišná čistá hodnota aktív pre upisujúcich investorov a pre vystupujúcich investorov. Pre upisujúcich investorov je čistá hodnota aktív určená s ohľadom na dopytovú cenu (*ask price*) aktív v majetku fondu a pre vystupujúcich investorov je určená s ohľadom na ponukovú cenu (*bid price*) aktív v majetku fondu.[41]

Skúsenosti s využívaním LMTs v iných krajinách

Kým v EÚ sa využívanie nástrojov na riadenie likvidity odvoláva na odporúčania Európskeho výboru pre systémové riziká (ESRB), v medzinárodnom meradle sú relevantné odporúčania Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO). IOSCO revidovalo v roku 2025 svoje odporúčania pre riadenia rizika likvidity v schémach kolektívneho investovania z roku 2018[42]. V porovnaní s odporúčaniami ESRB, odporúčania IOSCO obsahujú aj odporúčania pre vhodný spôsob komunikácie o LMT nástrojoch investorom fondu. V podmienkach USA, americký orgán dohľadu Securities and Exchange Commission (SEC) predstavil v roku 2023 sériu opatrení zameraných na riešenie rizika likvidity vo fondoch peňažného trhu, medzi ktorými je využívanie poplatku za likviditu a zvýšenie požiadaviek na likviditu pre fondy peňažného trhu vo forme minimálnych podielov denných a týždenných likvidných aktív.[43] Investičné fondy vytvorené vo Francúzsku môžu využívať pri svojej správe

[38] Bod 5 prílohy IIA a bod 5 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[39] Recitál 10 delegovaného nariadenia 11 delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2026/466 a recitál 11 delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2026/465

[40] Bod 5 prílohy IIA a bod 6 prílohy V smernice EP a Rady (EÚ) 2024/927

[41] Článok 6 ods. 1 písm. a) delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2026/466

[42] Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom Final Report - Recommendations for Liquidity Risk Management for Collective Investment Schemes, FR/01/2018, Február 2018. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom Final Report on Revised Recommendations for Liquidity Risk Management for Collective Investment Schemes, FR/10/2025, Máj 2025

[43] KESHAV, Vaibhav: Liquidity Fees in Open-End Mutual Funds: Theory and Evidence (12.12.2024). In: MIT Center for Real Estate Research Paper No. 24/17.

ADTs už od roku 2014[44]. Z analýzy Darpeix (2021) vyplýva, že správcovia fondov s domicilom vo Francúzsku vyberali pre akciové fondy a „iné" fondy najmä ADL, pre dlhopisové fondy najmä mechanizmus pohyblivých cien a pre fondy nehnuteľní a iné AIF najmä obmedzenie vyplácania.[45] Fondy vytvorené v Írsku mohli prijať široké spektrum nástrojov podľa odporúčania ESRB už v roku 2018[46]. Od roku 2018 Írske fondy vykazujú svojmu národnému orgánu dohľadu, ktorý zo šiestich nástrojov na riadenie likvidity môžu využiť pri správe fondu[47]. Väčšina z Írskych fondov si vybrala možnosť použiť kvantitatívne nástroje. Podľa pozorovania Dunne (2024), Írske fondy, ktoré si vybrali ADT, zaznamenali nižší objem vyplatení (outflows) v marci roku 2020 v porovnaní s fondmi, ktoré sa rozhodli využívať výlučne kvantitatívne nástroje na riadenie likvidity.[48]

Záver

Transpozícia smernice EP a Rady (EÚ) č. 2024/927 do ZKI bude pre (zahraničné) správcovské spoločnosti znamenať značné rozšírenie možností na riadenie likvidity vo fondoch. Doteraz mohli správcovia riadiť likviditu vo fondoch využitím lokálnych nástrojov podľa § 15 alebo 13 ods. 12 ZKI alebo aj určením minimálneho objemu likvidných aktív vo fonde po predchádzajúcom vyhodnotení stresového testovania. Limitáciou lokálnych nástrojov upravených doteraz v ZKI bolo to, že mohli byť použité buď výnimočne (ako pozastavenie podľa § 15 ZKI) alebo len v stresovej situácii (napr. poplatok za likviditu podľa § 13 ods. 12 ZKI), avšak nie spôsobom, ktorý by zodpovedal bežnej prevádzkovej činnosti uvedenej v štatúte fondu. Zavedenie komunitárnych LMT nástrojov však bude umožňovať aj to, že správcovské spoločnosti budú môcť využívať LMT aj spôsobom, ktorý zodpovedá bežnej prevádzkovej činnosti uvedenej v štatúte fondu, nemusia čakať na stresovú situáciu na trhu alebo run na vlastný fond. Napríklad, fondy s menej likvidnými aktívami by mohli začať využívať viac výpovedné lehoty alebo fondy, ktorých podkladové aktíva sú aktívne obchodované a informácie o ich obchodných nákladoch (*bid/ask spread*) sú

[44] DARPEIX, Pierre—Emmanuel - SCAUFLAIRE, Jacques - ROSSPOPOFF, Bastien: Monitoring of the adoption of liquidity management tools by French funds, 29.11.2024, s. 12.

[45] DARPEIX, Pierre.-Emmanuel - MEME, Nicolas - MOSSON, Natacha - NOVAKOVIC, Marko: Overview and Inventory of French Funds' Liquidity Management Tools: Dynamic View Since 2017 and Update as at Mid-2021 (09.11.2021). In: Banque de France Working Paper No. 845, November 2021.

[46] DUNNE, Peter G. - EMTER, Lorenz - FECHT, Falko - GIULIANA, Raffaella - PEIA, Oana: Financial Fragility in Open-ended Mutual Funds: The Role of Liquidity Management Tools (06.09.2024). In: Deutsche Bundesbank Discussion Paper No. 36/2024. s. 1.

[47] poplatky na zabránenie zníženia hodnoty investície, poplatky za vyplatenie, obmedzenie vyplatenia, dočasné pozastavenie vydávania a vyplácania, nepeňažné vyplatenie a oddelenie nelikvidných aktív

[48] DUNNE, Peter G. - EMTER, Lorenz - FECHT, Falko - GIULIANA, Raffaella - PEIA, Oana: Financial Fragility in Open-ended Mutual Funds: The Role of Liquidity Management Tools (06.09.2024). In: Deutsche Bundesbank Discussion Paper No. 36/2024. s. 2.

k dispozícii a často aktualizované, by mohli využívať mechanizmus pohyblivých cien alebo dvojakého oceňovania.
Zavádzanie LMT nástrojov však bude musieť byť nevyhnutne spojené aj s vyváženou komunikáciou smerom k investorom fondov. Inštitucionálni, resp. profesionálni investori nemusia nevyhnutne potrebovať vysvetliť, prečo je dôležité pre ochranu finančnej stability a zostávajúcich investorov fondu zavádzať LMT nástroje. Na druhej strane sú však neprofesionálni investori, ktorí LMT nástroje vôbec nemusia poznať. Poskytnutie adekvátnych a zrozumiteľných informácií pre neprofesionálnych investorov môže byť preto výzva. Neprofesionálni investori môžu citlivo reagovať na informáciu, že im nemusí byť v určitých situáciách vyplatená celá hodnota požadovaných prostriedkov (v prípade aktivácie obmedzenia vyplácania) alebo že budú musieť na svoje prostriedky čakať dlhšie (v prípade aktivácie predĺženia výpovedných lehôt). Je preto vhodné tieto informácie transparentne komunikovať už pri zavádzaní týchto nástrojov do štatútov fondov.

Zoznam použitej literatúry

1. SMALÍK, Matej: Súčasné výzvy a smerovanie finančného práva v kontexte kolektívneho investovania. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025. Právnická fakulta Univerzita Komenského, Bratislava, 2025. ISBN 978-80-7160-757-1, 978-80-7160-758-8. p. 1034 - 1042. https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky/2025/Milniky_2025_2.pdf
2. ČUNDERLÍK, Ľubomír In ČUNDERLÍK, Ľ., ČUNDERLÍK ČERBOVÁ, V., DAUDRIKH, Y., HESEKOVÁ, S., KATKOVČIN, M., MAZÚR, J.: Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky. Vedecká monografia. Praha: Leges, 2019. 183 s. ISBN 978-80-7502-405-3
3. SINGH, Dalvinder: The ECB Guide to Internal Liquidity Adequacy: A Principles-Based Approach. 14.05.2021, cit. [01.03.2026] dostupné na: https://ssrn.com/abstract=3846317 a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3846317, in JOOSEN, B. P. M., LAMANDINI, M., TRÖGER, T. H.: Capital and Liquidity Requirements for European Banks, Oxford EU Financial Regulation, 18.03.2022, ISBN 9780198867319, s. 784.
4. MORBEE, Katrien: Liquidity Management Tools in Open-Ended Investment Funds: The Right Tools in the Right Hands? In: Capital Markets Law Journal (Forthcoming). 31.5.2022, cit. [30.03.2026] dostupné na: https://ssrn.com/abstract=4156020 a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4156020
5. DARPEIX, Pierre—Emmanuel - SCAUFLAIRE, Jacques - ROSSPOPOFF, Bastien: Monitoring of the adoption of liquidity management tools by French funds,

29.11.2024, s. 22, cit [30.03.2026] dostupné na SSRN: https://ssrn.com/abstract=5038459 a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5038459
6. CAPPONI, Agostino - GLASSERMAN, Paul - WEBER, Marko: Swing Pricing for Mutual Funds: Breaking the Feedback Loop between Fire Sales and Fund Redemptions. 16.3. 2019. In: Office of Financial Research, Research Paper No. 18-04, Columbia Business School Research Paper No. 18-72. cit [30.03.2026] dostupné na SSRN: https://ssrn.com/abstract=3245963 a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3245963
7. DUNNE, Peter G. - EMTER, Lorenz - FECHT, Falko - GIULIANA, Raffaella - PEIA, Oana: Financial Fragility in Open-ended Mutual Funds: The Role of Liquidity Management Tools (06.09.2024). In: Deutsche Bundesbank Discussion Paper No. 36/2024. s. 49. cit [30.03.2026] dostupné na SSRN: https://ssrn.com/abstract=4955429 a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4955429
8. DARPEIX, Pierre.-Emmanuel - MEME, Nicolas - MOSSON, Natacha - NOVAKOVIC, Marko: Overview and Inventory of French Funds' Liquidity Management Tools: Dynamic View Since 2017 and Update as at Mid-2021 (09.11.2021). In: Banque de France Working Paper No. 845, November 2021. cit [30.03.2026] dostupné na: https://ssrn.com/abstract=3964544 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3964544
9. KESHAV, Vaibhav: Liquidity Fees in Open-End Mutual Funds: Theory and Evidence (12.12.2024). In: MIT Center for Real Estate Research Paper No. 24/17, cit [30.03.2026] dostupné na: https://ssrn.com/abstract=5059805 alebo http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5059805
10. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom: Final Report - Recommendations for Liquidity Risk Management for Collective Investment Schemes, FR/01/2018, Február 2018, cit [30.03.2026] dostupné na: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD590.pdf
11. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom: Revised Policy Recommendations to Address Structural Vulnerabilities from Liquidity Mismatch in Open-Ended Funds, 20 December 2023, cit [30.03.2026] dostupné na: https://www.fsb.org/uploads/P201223-1.pdf
12. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom: Final Report - Anti-dilution Liquidity Management Tools – Guidance for Effective Implementation of the Recommendations for Liquidity Risk Management for Collective Investment Schemes, FR/15/2023, December 2023, cit [30.03.2026] dostupné na: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD756.pdf

13. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom: Final Report on Revised Recommendations for Liquidity Risk Management for Collective Investment Schemes, FR/10/2025, Máj 2025, cit [30.03.2026] dostupné na: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD798.pdf
14. Finálna správa Medzinárodnej organizácie komisií pre cenné papiere (IOSCO) s názvom: Guidance for Open-ended Funds for Effective Implementation of the Recommendations for Liquidity Risk Management (Implementation Guidance), FR/11/2025, cit [30.03.2026] dostupné na: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD799.pdf
15. Návrh Komisie zo dňa 25.11.2021, COM(2021) 721 final, 2021/0376(COD), na vydanie smernice EP a Rady, ktorou sa menia smernice 2011/61/EÚ a 2009/65/ES, pokiaľ ide o dohody o delegovaní, riadenie rizika likvidity, vykazovanie na účely dohľadu, poskytovanie služieb depozitára a držiteľskej správy cenných papierov a poskytovanie úverov z alternatívnych investičných fondov, cit. [01.03.2026] dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0721
16. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/927 z 13. marca 2024, ktorou sa menia smernice 2011/61/EÚ a 2009/65/ES, pokiaľ ide o dohody o delegovaní, riadenie rizika likvidity, podávanie správ na účely dohľadu, poskytovanie služieb depozitára a úschovy cenných papierov a poskytovanie úverov zo strany alternatívnych investičných fondov, cit. [30.03.2026] dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32024L0927
17. Odporúčania ESRB zo 7.12.2017 o riziku likvidity a rizikách spojených s využívaním pákového efektu v investičných fondoch (ESRB/2017/6)) (2018/C 151/01), cit. [30.03.2026] dostupné na: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/recommendations/esrb.recommendation180214_ESRB_2017_6.en.pdf
18. delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2026/466 zo 17. novembra 2025, ktorým sa dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/65/ES, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy, ktorými sa bližšie určujú vlastnosti nástrojov na riadenie likvidity, cit. [30.03.2026] dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202600466&qid=1773614049617
19. delegované nariadenie Komisie (EÚ) 2026/465 zo 17. novembra 2025, ktorým sa dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/61/EÚ, pokiaľ ide o regulačné technické predpisy, ktorými sa bližšie určujú vlastnosti nástrojov na riadenie likvidity, cit. [30.03.2026] dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202600465&qid=1773613596988
20. Usmernenia ESMA z 12. marca 2026 č. ESMA34-671404336-1364 k nástrojom na riadenie likvidity PKIPCP a AIF otvoreného typu, cit. [30.03.2026] dostupné na:

https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2026-03/ESMA34-671404336-1364_Guidelines_on_liquidity_management_tools_of_UCITS_and_open-ended_AIFs_SK.pdf
21. Otázky a odpovede Národnej banky Slovenska k aplikácii zákona o kolektívnom investovaní na registrovaných správcov z 16.12.2024, cit. [01.03.2026] dostupné na: https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/legislativa/legislativa/detail-dokumentu/otazky-a-odpovede-nbs-k-aplikacii-zakona-o-kolektivnom-investovani-na-registrovanych-spravcov/
22. Nemecký federálny orgánu dohľadu nad finančným trhom BaFin. Článok s názvom Investičné fondy: riešenie rizika likvidity z 5.2.2018, cit. [01.03.2026] dostupné na: https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Fachartikel/2018/fa_bj_1801_Liquiditaet_en.html

Kontaktné údaje

JUDr. Katarína Poliaková, LL.M.
poliakova42@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

AUTOMATIZOVANÉ FINANČNÉ PORADENSTVO: NÁVRH REGULAČNÉHO RÁMCA V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

AUTOMATED FINANCIAL ADVISORY SERVICES: PROPOSAL FOR A REGULATORY FRAMEWORK IN THE CONDITIONS OF THE SLOVAK REPUBLIC

Dávid Kis[1]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na automatizované finančné poradenstvo (robo-advice) ako fenomén FinTech, ktorý transformuje spôsob poskytovania finančných služieb prostredníctvom algoritmov a umelej inteligencie. Charakterizuje jeho vývoj v kontexte globálnych trendov a porovnáva prístupy v USA a EÚ. Analyzuje kľúčové výzvy, najmä ochranu klienta, transparentnosť rozhodovania, kvalitu údajov a zodpovednosť poskytovateľov. Osobitnú pozornosť venuje vymedzeniu tohto pojmu vo vzťahu k existujúcim kategóriám finančných služieb. Následne navrhuje jeho normatívne zakotvenie v slovenskom právnom poriadku v rámci zákona č. 186/2009 Z. z., čím prispieva k posilneniu právnej istoty v tejto oblasti.

Kľúčové slová: robo-advice, regulačný rámec, finančné právo

Abstract: The contribution focuses on automated financial advisory (robo-advice) as a FinTech phenomenon that transforms the provision of financial services through algorithms and artificial intelligence. It characterizes its development in the context of global trends and compares approaches in the United States and the European Union. The paper analyzes key challenges, in particular consumer protection, transparency of decision-making processes, data quality, and provider liability. Special attention is paid to defining this concept in relation to existing categories of financial services. Finally, it proposes its normative anchoring in the Slovak legal framework within Act No. 186/2009 Coll., thereby contributing to greater legal certainty in this area.

Key words: robo-advice, regulatory framework, financial law

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra finančného práva

Úvod

Automatizované finančné poradenstvo sa v poslednom desaťročí stalo významným prvkom digitálnej transformácie finančných služieb. Využíva algoritmickú analýzu a rozsiahle súbory údajov, čím rozširuje prístup k odporúčaniam finančných služieb a znižuje bariéry pre klientov. Zároveň však otvára otázky ochrany klienta, transparentnosti rozhodovacích procesov, riadenia modelových rizík a zodpovednosti poskytovateľov.

Príspevok najprv konceptuálne vymedzuje automatizované finančné poradenstvo a jeho formy podľa miery účasti finančného poradcu, následne analyzuje regulačné východiská vyplývajúce zo zásady technologickej neutrality a rámca *Aktu o umelej inteligencii* a identifikuje limity existujúcej právnej úpravy. Na tomto základe predkladá návrh novelizácie zákona č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve (ďalej len „*ZFSaFP*"), ktorý upravuje automatizované finančné poradenstvo a ustanovuje základné povinnosti poskytovateľov.

Príspevok využíva kombináciu analytickej, komparatívnej a normatívno-právnej metódy. Analytická metóda slúži na identifikáciu základných charakteristík a rizík, komparatívna metóda umožňuje porovnanie prístupov v Spojených štátoch amerických a Európskej únii a normatívno-právna metóda je použitá na formulovanie návrhu právnej úpravy.

Uvedené metódy smerujú k verifikovaniu hypotézy v znení: „*Explicitné zakotvenie automatizovaného finančného poradenstva v ZFSaFP zvyšuje právnu istotu tým, že odstraňuje interpretačné nejasnosti vyplývajúce zo zásady technologickej neutrality a ustanovuje jednoznačné povinnosti poskytovateľov týchto služieb*". Zároveň je cieľom zodpovedať výskumnú otázku v znení: „*Ako by mal vyzerať regulačný rámec pre automatizované finančné poradenstvo v slovenskom právnom poriadku, aby zohľadnil špecifiká a kvalitatívne nároky, ktoré ukladá európska legislatíva?*".

Z komparatívneho hľadiska je potrebné dodať, že pojem „*robo-advice*" v zahraničnom prostredí často označuje integrované digitálne platformy kombinujúce viacero činností finančného trhu. Takéto prepojenie však nie je plne kompatibilné so slovenským právnym poriadkom, ktorý tieto činnosti striktne odlišuje a viaže na rozdielne regulačné režimy. Preto sa príspevok sústreďuje na automatizované finančné poradenstvo v rozsahu § 3 ZFSaFP ako najrelevantnejšiu zložku skúmaného fenoménu.

Automatizované finančné poradenstvo ako fenomén finančného trhu

Finančné poradenstvo predstavuje dôležitú súčasť rozhodovania klienta o využívaní finančných služieb, keďže jeho podstatou je poskytovanie odbornej pomoci, informácií a odporúčaní vychádzajúcich z nestrannej analýzy dostupných finančných služieb. Klienti vyhľadávajú tieto služby najmä z dôvodu úspory času, zvýšenia

komfortu a zníženia rizika nesprávneho výberu finančných produktov. Rozvoj digitálnych technológií zároveň výrazne mení spôsob poskytovania finančného poradenstva, keď tradičný model založený na osobnom kontakte postupne dopĺňajú alebo nahrádzajú digitálne riešenia. V dôsledku toho môže byť finančné poradenstvo poskytované v tradičnej, automatizovanej alebo hybridnej forme.[2]

V zmysle uvedeného môže byť na súčasnom finančnom trhu poskytované viacerými spôsobmi v závislosti od miery digitalizácie a rozsahu ľudskej účasti. Popri tradičnom modeli, v ktorom odporúčania vychádzajú z individuálneho posúdenia klienta finančným poradcom, sa v dôsledku technologického rozvoja etablovalo aj automatizované finančné poradenstvo, ktoré využíva algoritmické spracovanie údajov na prípravu návrhov a odporúčaní finančných služieb bez alebo len s minimálnou účasťou človeka. Medzi týmito dvoma pólmi existujú aj hybridné riešenia, v ktorých technologické nástroje vykonávajú analytické a technické úkony, zatiaľ čo samotné odporúčanie a komunikáciu voči klientovi zabezpečuje finančný poradca. Tieto modely teda tradičné, automatizované a hybridné predstavujú základné spôsoby poskytovania finančného poradenstva, pričom sa odlišujú najmä mierou automatizácie a spôsobom spracovania údajov o klientovi.[3]

Názov *automatizované finančné poradenstvo* často evokuje predstavu robota, ktorý poskytuje rady, uvedené vyplýva zo zaužívaného názvu *Robo-advice*, ktorý je však nesprávnym označením[4]. Toto označenie je zavádzajúce, keďže nejde o robota ako samostatne konajúci subjekt, ale o technologické riešenie, prostredníctvom ktorého sú klientovi poskytované odporúčania bez priameho osobného kontaktu s finančným poradcom. Úlohu poradcu tak v určitej miere preberá digitálna platforma využívajúca algoritmické spracovanie údajov. Ide o špecifickú formu poskytovania finančného poradenstva, pri ktorej algoritmy spracúvajú údaje o klientovi a vytvárajú návrhy alebo odporúčania finančných služieb vychádzajúce z jeho potrieb a cieľov. Tieto systémy umožňujú efektívnejšiu analýzu údajov a môžu ovplyvňovať rozhodovanie klienta prostredníctvom personalizovaných odporúčaní, pričom konečné rozhodnutie o využití finančných služieb zostáva na klientovi.[5]

---

[2] WAGNER, F. Determinants of conventional and digital investment advisory decisions: a systematic literature review. In: *Financial Innovation 2024 10:1* [online]. 2024, roč. 10, č. 1, s. 2 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1186/s40854-023-00538-7

[3] NOWAKOWSKI, M., WALISZEWSKI, K. Artificial intelligence and algorithms assisting personal finance. A legal and economic perspective. In: *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* [online]. 2021, roč. 08, č. 2021, s. 3-4 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.33226/0137-5490.2021.8.1

[4] WEXLER, M.N., OBERLANDER, J. Robo-Advice (RA): implications for the sociology of the professions. In: *International Journal of Sociology and Social Policy* [online]. 2023, roč. 43, č. 1-2, s. 19 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1108/IJSSP-09-2021-0245

[5] ZUNZUNEGUI, F. Robo-Advice as a Digital Finance Platform. In: *European Company and Financial Law Review* [online]. 2022, roč. 19, č. 2, s. 275 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1515/ecfr-2022-0011

Aj keď sa v praxi tieto riešenia môžu približovať komplexným digitálnym platformám, ktoré integrujú viaceré funkcie, vrátane poskytovania investičných služieb a sprostredkovateľských činností, takýto model vychádza najmä zo zahraničných právnych prostredí, v ktorých regulačné rámce nevyžadujú tak striktné rozlíšenie jednotlivých činností. V podmienkach Slovenskej republiky však právna úprava tieto činnosti diferencuje a viaže ich na odlišné oprávnenia podľa zákona č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch, pričom ich súbeh je limitovaný. Z tohto dôvodu je potrebné automatizované finančné poradenstvo vymedziť len v rozsahu poskytovania odporúčaní a odbornej pomoci podľa § 3 ZFSaFP.

Automatizované finančné poradenstvo predstavuje digitálny spôsob poskytovania finančného poradenstva, pri ktorom sú odporúčania generované algoritmami. Tieto systémy pracujú s údajmi o klientoch, ako sú vek, príjem, finančná situácia či miera ochoty podstúpiť riziko, a na ich základe vytvárajú návrhy finančných riešení zodpovedajúcich individuálnym potrebám klienta. Charakteristickým znakom je plne online interakcia, ktorá nahrádza alebo dopĺňa tradičný spôsob poskytovania služieb a umožňuje škálovateľné, lacnejšie a konzistentnejšie poskytovanie poradenstva. V praxi môžu tieto platformy pôsobiť ako komplexné nástroje finančného rozhodovania, keďže systematicky analyzujú údaje o klientovi a poskytujú mu personalizované odporúčania. Cieľom je zjednodušiť orientáciu klienta vo finančných službách a podporiť jeho rozhodovanie prostredníctvom dátovo riadených algoritmov.[6]

Špecifikum umelej inteligencie využívanej v automatizovanom finančnom poradenstve spočíva v tom, že ide o technológie navrhnuté tak, aby podporovali rozhodovanie klienta v oblasti výberu finančných služieb v súlade s požiadavkami finančného trhu a regulačného rámca. Na rozdiel od všeobecných modelov umelej inteligencie, ktoré predstavujú univerzálne nástroje bez priamej orientácie na poskytovanie odporúčaní, algoritmy používané v týchto platformách pracujú s definovanými metodikami hodnotenia rizika, profilácie klienta a analýzy jeho potrieb.

Táto špecializácia umožňuje zohľadniť individuálne charakteristiky klienta a zároveň zabezpečiť, aby odporúčania spĺňali požiadavky primeranosti a transparentnosti. V tomto kontexte ide o špecifický typ umelej inteligencie využívanej vo finančnom sektore, ktorá je orientovaná na podporu poskytovania finančného poradenstva, a

[6] WALISZEWSKI, K., WARCHLEWSKA, A. Selected countries of Eastern and Central Europe in the face of challenges of modern financial technologies (on the example of Robo-Advice). In: *Przegląd Wschodnioeuropejski* [online]. 2021, roč. 12, č. 2, s. 156 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.31648/pw.6870

tým sa odlišuje od všeobecných alebo iných sektorovo aplikovaných modelov umelej inteligencie.[7]

Všeobecné modely umelej inteligencie tak zostávajú problematické pre priame využitie vo finančnom poradenstve, keďže ich fungovanie je často netransparentné, spojené s rizikom nesprávnych alebo zavádzajúcich výstupov a neumožňuje jednoznačne posúdiť, či boli zohľadnené všetky relevantné informácie o klientovi. Takéto prejavy, vrátane tzv. „*halucinácií*", podkopávajú vierohodnosť poskytovaných odporúčaní a môžu byť v rozpore s požiadavkami na poskytovanie pravdivých, úplných a vyvážených informácií.[8]

Problematická je aj otázka zodpovednosti, keďže tieto modely nemusia byť prevádzkované subjektmi pôsobiacimi vo finančnom sektore, čo sťažuje identifikáciu zodpovednej osoby za výsledné odporúčania. Integrácia veľkých jazykových modelov do automatizovaného finančného poradenstva síce môže zlepšiť používateľský komfort, no neodstraňuje uvedené riziká, ktoré zostávajú významnou výzvou z pohľadu ochrany klienta a zabezpečenia súladu s regulačnými požiadavkami.[9]

Pojem automatizované finančné poradenstvo je sám o sebe nejednoznačný a vyvoláva dvojaký význam. Doslovne by naznačoval, že ide o poradenstvo poskytované „robotmi". Z tohto hľadiska mnohé regulačné autority aj časť odbornej literatúry prirodzene vychádzajú z tradičného chápania poradenstva a snažia sa nový fenomén zasadiť do existujúceho rámca tak, že naň aplikujú pravidlá určené pre klasické, ľudské poradenstvo, pričom ho vnímajú ako jeho technologicky rozvinutú verziu. Tento pohľad však nie je úplne postačujúci. Na základe koncepčnej analýzy možno dospieť k záveru, že automatizované finančné poradenstvo nepredstavuje novú kategóriu finančnej služby ani samostatný subjekt vo finančnom systéme, ale osobitný spôsob poskytovania poradenstva prostredníctvom digitálnych platforiem. To, čo sa v praxi označuje ako „*robo-advice*", často predstavuje technologické riešenie, ktoré môže v rôznych právnych prostrediach zahŕňať širší okruh činností. [10]

Vo vyššie uvedenom zmysle možno rozlišovať formy automatizovaného finančného poradenstva podľa miery, v akej systém nahrádza alebo dopĺňa ľudský faktor pri poskytovaní odporúčaní. Na najnižšej úrovni sa automatizované finančné poradenstvo využíva ako technický analytický nástroj, ktorý poradcom uľahčuje prípravu podkladov, najmä pri hodnotení vhodnosti jednotlivých finančných služieb.

---

[7] ČUNDERLÍK ĽUBOMÍR, KATKOVČIN MAROŠ, PONIŠT VILIAM. *Regulačné percepcie FinTechu* [online]. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025, s. 37. Dostupné na internete: www.wolterskluwer.sk

[8] ZUNZUNEGUI, F. Robo-Advice as a Digital Finance Platform. In: *European Company and Financial Law Review* [online]. 2022, roč. 19, č. 2, s. 275 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1515/ecfr-2022-0011

[9] ZUNZUNEGUI, Robo-Advice as a Digital Finance Platform, s. 275.

[10] ZUNZUNEGUI, Robo-Advice as a Digital Finance Platform, s. 273.

Algoritmus tu slúži výlučne ako podpora rozhodovania a samotné odporúčanie zostáva plne v kompetencii finančného poradcu. Druhú úroveň predstavuje model, v ktorom poradca vo väčšej miere vychádza z výstupov algoritmu a tieto podklady premieta do svojho odporúčania klientovi. Automatizované poradenstvo tak už nefunguje iba ako pomocný nástroj, ale významne ovplyvňuje samotný proces poskytovania finančného poradenstva. Tretiu úroveň predstavuje plne automatizované poskytovanie odporúčaní bez účasti človeka, pri ktorom algoritmus samostatne vykonáva analýzu údajov o klientovi a generuje návrhy finančných riešení, pričom klient má možnosť rozhodnutie prijať alebo odmietnuť. Najvyššiu úroveň predstavujú komplexné digitálne platformy, ktoré integrujú viaceré funkcie finančných služieb. Hoci tieto riešenia môžu v praxi pôsobiť ako autonómne systémy, z právneho hľadiska je potrebné aj v tomto prípade odlišovať samotné poskytovanie odporúčaní od iných činností finančného trhu.[11]

Tradičné finančné poradenstvo[12] je často limitované svojou nákladnosťou a nižšou škálovateľnosťou, čo môže obmedzovať jeho dostupnosť pre určitú časť klientov. Okrem toho ani ľudskí poradcovia nie sú imúnni voči kognitívnym skresleniam, ktoré môžu ovplyvniť výsledné odporúčania.

Automatizované finančné poradenstvo tieto obmedzenia do určitej miery zmierňuje tým, že využíva systematické spracovanie údajov o klientoch a umožňuje konzistentnejšiu tvorbu odporúčaní. Zároveň prispieva k zjednodušeniu rozhodovacieho procesu klienta a znižovaniu nákladov spojených s poskytovaním poradenských služieb. V dôsledku toho môže automatizované finančné poradenstvo predstavovať dostupnejšiu a efektívnejšiu formu poskytovania odporúčaní, najmä pre klientov, ktorí nemajú prístup k tradičným poradenským službám.[13]

Ďalšou významnou výhodou automatizovaného finančného poradenstva je jeho schopnosť poskytovať finančné poradenstvo v nákladovo efektívnom režime. Ide o digitálne platformy, ktoré s minimálnou účasťou človeka využívajú algoritmy na spracovanie údajov o klientovi a tvorbu individualizovaných odporúčaní vychádzajúcich z jeho finančnej situácie, potrieb a preferencií. Takto nastavený

---

[11] LEE, K.Y., KWON, H.Y., LIM, J.I. Legal Consideration on the Use of Artificial Intelligence Technology and Self-regulation in Financial Sector: Focused on Robo-Advisors. In: *Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics)* [online]. 2018, roč. 10763 LNCS, s. 327-330 [cit. 22.11.2025]. DOI: 10.1007/978-3-319-93563-8_27/TABLES/3

[12] Tento pojem odkazuje na finančné poradenstvo podľa § 3 Zákona č. 186/2009 Z. z. - Zákon o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: [cit. 13.03.2026]. Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/186/20260110

[13] D'ACUNTO, F., ROSSI, A.G. Robo-Advice: Transforming Households into Rational Economic Agents. In: *Annual Review of Financial Economics* [online]. 2023, roč. 15, č. Volume 15, 2023, s. 545-546 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1146/annurev-financial-110921-013217

proces umožňuje poskytovať odporúčania pri nižších nákladoch než v prípade tradičného finančného poradenstva. V dôsledku toho sa tento model stáva prístupnejšou alternatívou aj pre klientov, ktorí by si klasické poradenské služby často nemohli dovoliť.[14]

Profesori Baker a Dellaert vo svojej štúdii z roku 2018 uvádzajú, že vo vzťahu k automatizovanému finančnému poradenstvu by sa orgán dohľadu mal zamerať najmä na transparentnosť a spoľahlivosť používaných algoritmov, a to tak, aby bolo zrejmé, z akých údajov systémy vychádzajú, akým spôsobom pracujú a aké výsledky sledujú. Kľúčové je preveriť, či sú použité údaje kvalitné, aktuálne a nediskriminačné, aby odporúčania neviedli k skresleným alebo nevhodným rozhodnutiam klienta. Regulátor musí zároveň posúdiť, či automatizované procesy dokážu klientovi poskytovať odporúčania primerané jeho individuálnej situácii, teda či systém správne zohľadňuje jeho finančnú situáciu, ciele a schopnosť znášať riziko. Dôležitým aspektom je aj priebežné testovanie fungovania algoritmov a sledovanie ich výkonnosti, aby bolo možné odhaliť odchýlky, technické chyby či neštandardné správanie systémov. Orgán dohľadu by mal kontrolovať aj to, či sú klienti zrozumiteľne informovaní o fungovaní automatizovaného poradenstva, jeho obmedzeniach, nákladoch a rizikách. Neoddeliteľnou súčasťou dohľadu je tiež ochrana osobných a finančných údajov, zabezpečenie kybernetickej bezpečnosti a jasné určenie zodpovednosti za poskytované odporúčania. Cieľom regulácie je zabezpečiť, aby automatizované finančné poradenstvo fungovalo čestne, bezpečne, predvídateľne a v najlepšom záujme klienta.[15]

V súčasnom regulačnom rámci zohráva dôležitú úlohu zásada technologickej neutrality, ktorá predstavuje základné východisko aj pri posudzovaní automatizovaného finančného poradenstva v rámci európskej regulácie, najmä podľa MiFID II. Táto zásada znamená, že rovnaké pravidlá sa uplatňujú na finančné služby bez ohľadu na použitú technológiu, pričom regulácia sa zameriava na samotnú povahu a spôsob poskytovania služby, nie na technické prostriedky, ktorými je zabezpečená. Výhodou tohto prístupu je, že nové technologické riešenia, vrátane automatizovaného finančného poradenstva, podliehajú rovnakým požiadavkám ako tradičné formy poskytovania finančného poradenstva, čím sa obmedzuje možnosť obchádzania regulácie prostredníctvom digitálnych nástrojov. Na druhej strane môže technologická neutralita vyvolávať interpretačné neistoty, keďže nie je vždy zrejmé, ako existujúce pravidlá uplatniť na nové digitálne modely a do akej miery možno tradičné požiadavky preniesť do automatizovaného prostredia. Možno preto

[14] CASPI, FELBER, GILLIS, Generative AI and the Future of Financial Advice Regulation, s. 2.

[15] BAKER, T., DELLAERT, B.G.C. Regulating Robo Advice Across the Financial Services Industry Regulating Robo Advice Across the Financial Services Industry. In: *Iowa Law Review* [online]. 2018, roč. 103, č. 17-11, s. 735-736 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: http://ssrn.com/abstract=2932189

očakávať, že základná architektúra MiFID II zostane technologicky neutrálna, pričom jej výklad a aplikačná prax sa budú postupne prispôsobovať špecifikám automatizovaného poradenstva, najmä prostredníctvom delegovaných aktov Európskej komisie a usmernení alebo technických štandardov vydávaných orgánom ESMA.[16]

Regulácia automatizovaného finančného poradenstva bude v nasledujúcich rokoch významne ovplyvnená európskym **Aktom o umelej inteligencii**, ktorý nadobudol účinnosť v roku 2024 a predstavuje prvý komplexný rámec upravujúci využívanie umelej inteligencie v Európskej únii. Hoci sa tento akt osobitne nevenuje finančnému poradenstvu, jeho všeobecné pravidlá sa na tieto služby vzťahujú. Predovšetkým zakazuje využívanie systémov umelej inteligencie, ktoré pôsobia manipulatívne, klamlivo alebo zneužívajú zraniteľnosť používateľov, čo je mimoriadne relevantné pri poskytovaní odporúčaní finančných služieb, kde môže algoritmus ovplyvniť rozhodovanie klienta smerom k nevhodným riešeniam. Okrem toho *AI Act* zavádza rizikovo orientovaný prístup, v rámci ktorého môžu byť niektoré formy automatizovaného finančného poradenstva kvalifikované ako vysokorizikové, najmä ak zahŕňajú hodnotenie finančnej situácie klienta, jeho potrieb alebo rizikového profilu. Pre takéto systémy platia prísne požiadavky na riadenie rizík počas celého životného cyklu, kvalitu použitých údajov, zaznamenávanie činností, zabezpečenie ľudského dohľadu, ako aj na presnosť, odolnosť a kybernetickú bezpečnosť. Ak sa využívajú všeobecné modely umelej inteligencie, vrátane generatívnych systémov, je potrebné zabezpečiť ich transparentné označenie a dodržiavanie dodatočných požiadaviek na ich fungovanie. Zavedením týchto pravidiel sa *AI Act* stáva významným rámcom na obmedzenie manipulatívnych praktík, posilnenie ochrany klienta a zabezpečenie toho, aby automatizované finančné poradenstvo fungovalo bezpečne a predvídateľne.[17]

Z hľadiska právnej istoty je žiaduce, aby bolo automatizované finančné poradenstvo upravené priamo právnymi normami, keďže súčasná technologicky neutrálna regulácia nedokáže vždy jednoznačne reagovať na špecifiká poskytovania poradenstva prostredníctvom algoritmických systémov. Poskytovatelia finančných služieb si často nie sú istí, ako presne aplikovať existujúce pravidlá na digitálne modely, ktoré prinášajú nové otázky týkajúce sa zodpovednosti, kvality údajov,

[16] MAUME, P. Robo-Advisors: How do they fit in the existing EU regulatory framework, in particular with regard to investor protection? In: Publication for the committee on Economic and Monetary Affairs, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg. [online]. 2021, s. 22-23 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses

[17] SCHWARCZ, D. et al. Regulating Robo-Advisors in an Age of Generative Artificial Intelligence. In: *Washington and Lee Law Review* [online]. 2025, roč. 82, č. 2, s. 799-802 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol82/iss2/7

správy algoritmov či ochrany klienta. Bez jasných štandardov a záväzného rámca hrozí nejednotná aplikačná prax a zvýšené riziko vzniku chýb. Explicitné právne zakotvenie by preto prispelo k zjednoteniu výkladu, odstráneniu neistôt a zároveň k posilneniu ochrany klienta, ako aj efektívnosti dohľadu. Zároveň by umožnilo pružnejšie reagovať na technologické zmeny a obmedziť vznik regulačnej arbitráže, ktorá môže nastať, ak nové formy poskytovania finančného poradenstva nie sú jednoznačne pokryté existujúcimi pravidlami.[18]

Návrh normatívnej úpravy automatizovaného finančného poradenstva v podmienkach Slovenskej republiky

Nasledovný text predstavuje návrh právnej úpravy automatizovaného finančného poradenstva v podmienkach Slovenského právneho poriadku. Samotný návrh vychádza z doterajšieho textu článku, reflektuje európsku legislatívu, ktorá je uvedená v tete článku ako aj aktuálne právne trendy.

Všeobecná štruktúra právneho návrhu je inšpirovaná právnou úpravou algoritmického obchodovania v zmysle Zákona o cenných papieroch č. 566/2001 Z.z.[19]

Právnu úpravu automatizovaného finančného poradenstva navrhujeme doplniť do ZFSaFP v podobe jednotného paragrafu, ktorý by bol komplexnou úpravou danej služby. Nižšie uvádzame návrh právnej úpravy automatizovaného finančného poradenstva *de lege ferenda*.

Automatizované finančné poradenstvo
§ X
(1) Na účely tohto zákona sa automatizovaným finančným poradenstvom rozumie poskytovanie finančného poradenstva podľa § 3 prostredníctvom technického systému, v ktorom počítačový algoritmus s minimálnou účasťou finančného poradcu alebo bez nej spracúva údaje o klientovi a vytvára návrhy alebo odporúčania vo vzťahu k finančným službám.
(2) Automatizované finančné poradenstvo nezahŕňa výkon činností, ktoré svojou povahou predstavujú poskytovanie iných finančných alebo investičných služieb podľa osobitných predpisov.

[18] MAUME, P. Reducing Legal Uncertainty and Regulatory Arbitrage for Robo-Advice. In: *European Company and Financial Law Review* [online]. 2019, roč. 16, č. 5, s. 638 [cit. 12.03.2026]. DOI: 10.1515/ecfr-2019-0022

[19] 566/2001 Z. z. - Zákon o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch). In: [cit. 13.03.2026]. Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/566/20260110

(3) Automatizované finančné poradenstvo sa podľa miery účasti finančného poradcu člení na
a) analytickú podporu finančného poradcu, pri ktorej algoritmus slúži ako technický nástroj na spracovanie údajov a vyhodnocovanie možností, pričom konečné odporúčanie poskytuje finančný poradca,
b) automatizované odporúčanie, pri ktorom algoritmus na základe údajov o klientovi vytvára návrhy alebo odporúčania finančných služieb; klient prijíma rozhodnutie o ich využití samostatne alebo po konzultácii s finančným poradcom.
(4) Za automatizované finančné poradenstvo sa nepovažuje technický systém používaný výlučne na spracovanie údajov, smerovanie pokynov alebo evidenciu činností bez vytvárania odporúčaní.
(5) Poskytovateľ finančného poradenstva je povinný zabezpečiť, aby odporúčania poskytované prostredníctvom automatizovaného systému
a) vychádzali z nestrannej analýzy dostupných finančných služieb,
b) zohľadňovali individuálne potreby, finančnú situáciu a ciele klienta,
c) boli poskytované v súlade s najlepším záujmom klienta.
(6) Poskytovateľ je povinný zaviesť primerané systémy riadenia rizík a kontroly, ktoré zabezpečia najmä
a) správnosť, úplnosť a aktuálnosť použitých údajov,
b) spoľahlivosť a konzistentnosť výstupov algoritmu,
c) predchádzanie vzniku neprimeraných alebo zavádzajúcich odporúčaní.
(7) Poskytovateľ je povinný zabezpečiť zrozumiteľné informovanie klienta o
a) použití automatizovaného systému,
b) spôsobe vytvárania odporúčaní,
c) obmedzeniach a rizikách automatizovaného finančného poradenstva,
d) možnosti kontaktovať finančného poradcu.
(8) Poskytovateľ vedie primerané záznamy o údajoch použitých na vytvorenie odporúčania, o postupe jeho vytvorenia a o komunikácii s klientom a uchováva ich počas lehoty ustanovenej osobitným predpisom.
(9) Ak poskytovateľ využíva technické riešenia tretej strany, zodpovedá za dodržiavanie povinností podľa tohto zákona v plnom rozsahu.

Záver

Predložená analýza a normotvorný výstup v podobe návrhu paragrafového znenia potvrdzujú opodstatnenosť stanovenej hypotézy a zodpovedanie výskumnej otázky. Príspevok identifikoval interpretačné nejasnosti súvisiace so zásadou technologickej neutrality, najmä v oblasti profilácie klienta, správy modelov, informačných povinností a zodpovednosti poskytovateľov, a priradil k nim konkrétne právne riešenia v navrhovanej úprave automatizovaného finančného poradenstva.

Navrhované riešenie je systematicky kompatibilné s existujúcim rámcom finančného práva a rešpektuje rozlišovanie jednotlivých regulovaných činností. Automatizované finančné poradenstvo je pritom koncipované ako spôsob poskytovania finančného poradenstva podľa zákona č. 186/2009 Z. z., nie ako samostatná kategória služby ani ako činnosť zahŕňajúca riadenie portfólia alebo vykonávanie operácií.

Úprava zároveň ustanovuje základné požiadavky na fungovanie automatizovaných systémov, najmä v oblasti riadenia rizík, správy modelov, transparentnosti a vedenia záznamov, čím prispieva k zabezpečeniu kvality odporúčaní a posilneniu zodpovednosti poskytovateľov.

Automatizované finančné poradenstvo predstavuje významný prvok digitalizácie finančných služieb, ktorý zvyšuje dostupnosť poradenských služieb, no zároveň prináša nové riziká spojené s kvalitou údajov, transparentnosťou a kontrolou algoritmov. Zásada technologickej neutrality poskytuje vhodný základ regulácie, avšak vyžaduje ďalšie spresnenie v aplikačnej praxi, ktoré reflektuje aj požiadavky európskej legislatívy vrátane Aktu o umelej inteligencii.

Možno preto konštatovať, že explicitné právne ukotvenie automatizovaného finančného poradenstva prispieva k posilneniu právnej istoty a ochrany klienta, pričom zároveň umožňuje reagovať na technologický vývoj v súlade so základnými princípmi finančného práva. Priestor pre ďalší výskum zostáva najmä v oblasti hodnotenia algoritmických modelov a výkonu dohľadu nad ich využívaním.

Zoznam použitej literatúry

1. 186/2009 Z. z. - Zákon o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: [cit. 13.03.2026]. Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/186/20260110
2. 566/2001 Z. z. - Zákon o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch). In: [cit. 13.03.2026]. Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/566/20260110
3. BAKER, Tom, DELLAERT, Benedict G C. Regulating Robo Advice Across the Financial Services Industry Regulating Robo Advice Across the Financial Services Industry. In: Iowa Law Review [online]. 2018, roč. 103, č. 17-11, s. 713-750 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: http://ssrn.com/abstract=2932189
4. CASPI, Itamar, FELBER, Sarith S, GILLIS, Talia B. Generative AI and the Future of Financial Advice Regulation. In: [online]. 2021 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: https://www.bing.com/ck/a?!&&p=f2c2bcc5fdd5748bcd7f689f7f1032334c4beff42043da289e48d3be08b8f1ffJmltdHM9MTc3MzM2MDAwMA&ptn=3&ver=2&hs

h=4&fclid=383c31fd-544a-61f5-0a37-271b55af6043&psq=Generative+AI+and+the+Future+of+Financial+Advice+Regulation&u=a1aHR0cHM6Ly9ibG9nLmdlbmxhdy5vcmcvQ2FtZXJhUmVhZHkvMTkucGRm
5. ČUNDERLÍK ĽUBOMÍR, KATKOVČIN MAROŠ, PONIŠT VILIAM. Regulačné percepcie FinTechu [online]. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025. ISBN 9788057108023. Dostupné na internete: www.wolterskluwer.sk
6. D'ACUNTO, Francesco, ROSSI, Alberto G. Robo-Advice: Transforming Households into Rational Economic Agents. In: Annual Review of Financial Economics [online]. 2023, roč. 15, č. Volume 15, 2023, s. 543-563 [cit. 12.03.2026]. ISSN 19411375. DOI: 10.1146/annurev-financial-110921-013217
7. LEE, Keun Young, KWON, Hun Yeong, LIM, Jong In. Legal Consideration on the Use of Artificial Intelligence Technology and Self-regulation in Financial Sector: Focused on Robo-Advisors. In: Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics) [online]. 2018, roč. 10763 LNCS, s. 323-335 [cit. 22.11.2025]. ISSN 16113349. DOI: 10.1007/978-3-319-93563-8_27/TABLES/3
8. MAUME, Philipp. Reducing Legal Uncertainty and Regulatory Arbitrage for Robo-Advice. In: European Company and Financial Law Review [online]. 2019, roč. 16, č. 5, s. 622-651 [cit. 12.03.2026]. ISSN 16132556. DOI: 10.1515/ecfr-2019-0022
9. MAUME, Philipp. Robo-Advisors: How do they fit in the existing EU regulatory framework, in particular with regard to investor protection? In: Publication for the committee on Economic and Monetary Affairs, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg. [online]. 2021 [cit. 12.03.2026]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses
10. NOWAKOWSKI, Michał, WALISZEWSKI, Krzysztof. Artificial intelligence and algorithms assisting personal finance. A legal and economic perspective. In: Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego [online]. 2021, roč. 08, č. 2021, s. 2-10 [cit. 12.03.2026]. ISSN 01375490. DOI: 10.33226/0137-5490.2021.8.1
11. SCHWARCZ, Daniel et al. Regulating Robo-Advisors in an Age of Generative Artificial Intelligence. In: Washington and Lee Law Review [online]. 2025, roč. 82, č. 2, s. 775 [cit. 12.03.2026]. ISSN 0043-0463. Dostupné na internete: https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol82/iss2/7
12. WAGNER, Fabian. Determinants of conventional and digital investment advisory decisions: a systematic literature review. In: Financial Innovation 2024 10:1 [online]. 2024, roč. 10, č. 1, s. 18- [cit. 12.03.2026]. ISSN 21994730. DOI: 10.1186/s40854-023-00538-7

13. WALISZEWSKI, Krzysztof, WARCHLEWSKA, Anna. Selected countries of Eastern and Central Europe in the face of challenges of modern financial technologies (on the example of Robo-Advice). In: Przegląd Wschodnioeuropejski [online]. 2021, roč. 12, č. 2, s. 153-165 [cit. 12.03.2026]. ISSN 2081-1128. DOI: 10.31648/pw.6870
14. WEXLER, Mark N., OBERLANDER, Judy. Robo-Advice (RA): implications for the sociology of the professions. In: International Journal of Sociology and Social Policy [online]. 2023, roč. 43, č. 1-2, s. 17-32 [cit. 12.03.2026]. ISSN 17586720. DOI: 10.1108/IJSSP-09-2021-0245
15. ZUNZUNEGUI, Fernando. Robo-Advice as a Digital Finance Platform. In: European Company and Financial Law Review [online]. 2022, roč. 19, č. 2, s. 272-304 [cit. 12.03.2026]. ISSN 16132556. DOI: 10.1515/ecfr-2022-0011

Kontaktné údaje

JUDr. Dávid Kis
david.kis@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

AKTUÁLNY POHĽAD NA VÝVOJ FINANČNEJ KONTROLY PRI NAKLADANÍ S VEREJNÝMI FINANCIAMI

CURRENT PERSPECTIVE ON THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL CONTROL IN PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT

Veronika Munková[1]

Abstrakt: Autorka sa vo svojom príspevku zaoberá aktuálnym vývojom finančnej kontroly, ktorú považuje za jednu zo záruk dodržiavania zákonnosti a finančnej disciplíny v oblasti finančných vzťahov. Finančnú kontrolu skúma najmä z titulu poslednej mimoriadnej aktuálnej novelizácie zákona č.357/2015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Cieľom poslednej novelizácie zákona o kontrole a audite bolo posilniť inštitút vnútorného kontrolného systému orgánu verejnej správy, vrátane finančného riadenia, a zároveň zefektívniť výkon finančnej kontroly. Bolo preto potrebné bližšie analyzovať a urobiť syntézu jednotlivých zmien, ktoré v zákone o finančnej kontrole a audite nastali. Súčasne poukazuje na aplikačné problémy súvisiace s touto novelou a v závere uvádza niekoľko úvah na zlepšenie týchto nedostatkov.

Kľúčové slová: finančná kontrola, verejné financie, finančná operácia, subjekt verejnej správy, orgán verejnej správy

Abstract: The author, in her paper, deals with the current development of financial control, which she considers to be one of the safeguards ensuring compliance with legality and financial discipline in the field of financial relations. She examines financial control primarily in light of the most recent and highly significant amendment to Act No. 357/2015 Coll. on Financial Control and Audit and on amendments to certain laws. The aim of this latest amendment to the Act on Control and Audit was to strengthen the institution of the internal control system of public administration bodies, including financial management, while at the same time increasing the efficiency of financial control. It was therefore necessary to analyse in more detail and synthesise the individual changes introduced into the Act on Financial Control and Audit. At the same time, the author points out application related

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra finančného práva.

problems associated with this amendment. In conclusion, presents several considerations aimed at improving these shortcomings.

Key words: financial control, public finances, financial operation, public administration entity, public authority

Úvod

Spôsob nakladania s verejnými financiami si vyžaduje osobitnú pozornosť, keďže významnú časť ich príjmovej zložky tvoria dane, poplatky, dotácie, granty a transfery. Z tohto dôvodu je nevyhnutné zabezpečiť, aby boli verejné finančné prostriedky využívané hospodárne, efektívne, účinne a účelne. Dôležitú úlohu pritom zohráva ich riadenie, správa a kontrola, ktoré prispievajú k transparentnému a zodpovednému hospodáreniu s verejnými zdrojmi.

Finančná kontrola predstavuje významný nástroj zabezpečovania zákonnosti a finančnej disciplíny pri nakladaní s verejnými financiami. Jej cieľom je preverovať dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, efektívnosť využívania verejných prostriedkov a správnosť finančných operácií. V právnom poriadku Slovenskej republiky je finančná kontrola vymedzená nasledovne: „súhrn činností zabezpečujúcich overovanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti finančných operácií alebo ich častí pred ich uskutočnením, v ich priebehu a až do ich konečného vysporiadania, zúčtovania, dosiahnutia a udržania výsledku a cieľa finančnej operácie alebo jej časti."[2]

Za verejné financie sa považujú všetky prostriedky s ktorými orgán verejnej správy, ktorý má zároveň aj postavenie subjektu verejnej správy hospodári (prijíma, vynakladá), bez ohľadu na ich pôvod.[3] Postavenie takého subjektu môže mať jednak orgán verejnej správy, ale tiež právnická osoba, prostredníctvom ktorej sa poskytujú verejné financie. Táto právnická osoba musí byť zapísaná v registri organizácií vedenom Štatistickým úradom Slovenskej republiky a zaradená vo verejnej správe v súlade s jednotnou metodikou platnou pre Európsku úniu, a to bez ohľadu na jej právnu formu. Ak máme právnickú osobu, ktorá nie je zapísaná v tomto registri, a teda nie je zaradená vo verejnej správe v súlade s jednotnou metodikou platnou pre Európsku úniu, a aj napriek tomu sa prostredníctvom tejto právnickej osoby poskytujú verejné financie iným osobám, možno ju považovať za subjekt verejnej správy.

[2] § 2 ods. a) zákona č. 357/2015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[3] Samotný pojem verejné financie ja zadefinovaný na naše účely v § 2 d) zákona č. 357/2015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Povinnosť vykonávať vnútornú finančnú kontrolu vo vlastnej pôsobnosti majú rôzne orgány a inštitúcie verejnej správy. Subjekty, ktoré sú povinné vykonávať vnútornú finančnú kontrolu vo vlastnej pôsobnosti, sú rôzne orgány verejnej správy. Cieľom tohto príspevku je v prvom rade ďalej poukázať na finančnú kontrolu, tak ako je upravená v zákone č. 357/2015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o finančnej kontrole a audite"). Je to najmä z toho dôvodu, že tento zákon prešiel rozsiahlou novelizáciou a priniesol do praxe nové aplikačné problémy. Tento zákon aj naďalej upravuje predovšetkým základné pravidlá, ciele a spôsob vykonávania finančnej kontroly a auditu. Zákon sa však nevzťahuje na kontrolu a audit vykonávaných podľa osobitných predpisov ako sú napríklad zákon č. 39/1993 Z.z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky, zákon č.10/1996 Z.z. o kontrole v štátnej správe a atď.

Ďalej sa vo svojom vystúpení venujeme vnútornej finančnej kontrole, tak ako je upravená predovšetkým v zákone o finančnej kontrole a audite. Za hlavný cieľ finančnej kontroly vo všeobecnosti možno považovať dodržiavanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti pri hospodárení s verejnými financiami, pri realizácii finančnej operácie alebo jej časti. K tomu, aby finančná kontrola mohla zabezpečiť svoj účel musia byť splnené požiadavky ako objektivita, odbornosť a včasnosť. V nadväznosti na uvedené ideme v článku verifikovať hypotézu: *„Cieľom poslednej novelizácie zákona bolo posilniť inštitút vnútorného kontrolného systému orgánu verejnej správy, vrátane finančného riadenia, a zároveň zefektívniť výkon finančnej kontroly*."[4] Za účelom overenia tejto hypotézy, je potrebné bližšie analyzovať odborné a legislatívne zdroje. Dôležité je, tak skúmať znenie súčasnej právnej úpravy. Následne bola použitá syntéza, ktorá umožnila zhrnúť získané poznatky a vytvoriť ucelený pohľad na fungovanie finančnej kontroly v podmienkach Slovenskej republiky. V metodologickom rámci je dominantne uplatnená doktrinálna metóda, prostredníctvom ktorej dochádza k systematickému rozboru teoretických východísk a normatívnych aspektov skúmanej problematiky. Dôležitou súčasťou spracovania témy bola aj komparatívna metóda, využitá na porovnanie jednotlivých druhov finančnej kontroly, prípadne na porovnanie národnej právnej úpravy s požiadavkami a odporúčaniami Európskej únie. Pri formulovaní záverov sa uplatnila indukcia a dedukcia, ktoré umožňujú vyvodzovať všeobecné závery z konkrétnych zistení a následne ich aplikovať na skúmanú problematiku.

A tiež platí, že posledná novela zákona reagovala okrem už uvedeného, aj na potrebu modernizácie kontrolných mechanizmov a zosúladenia s medzinárodnými štandardmi. Návrh ustanovení o vnútornom kontrolnom systéme pričom vychádzal

[4] Ako vyplýva z Dôvodovej správy k novele zákona č.357/3015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

aj zo základných princípov kontrolného systému COSO,[5] ktorý definuje požiadavky na existenciu vnútornej kontroly v rámci organizácie a nastavuje komplexne celý kontrolný systém. Pričom päť základných prvkov COSO Frameworku tvoria: 1.Kontrolné prostredie 2.Hodnotenie rizík 3.Kontrolné aktivity 4.Informácie a komunikácia 5.Monitorovanie aktivít.[6]

Klasifikácia druhov kontrol

Významnou zmenou, ktorú priniesla novelizácia zákona, je úprava terminológie jednotlivých druhov finančnej kontroly. Pred prijatím novely, zákon rozlišoval základnú finančnú kontrolu, administratívnu finančnú kontrolu a finančnú kontrolu na mieste. S účinnosťou od 1. januára 2026 sa tieto označenia pri výkone finančnej kontroly už nepoužívajú. Nová právna úprava zavádza systematiku, v rámci ktorej sa jednotlivé druhy finančnej kontroly označujú odkazom na príslušné ustanovenia zákona, konkrétne ako finančná kontrola podľa § 7, § 8 a § 9. V aplikačnej praxi, vznikli pochybnosti týkajúce sa používania označení jednotlivých druhov finančnej kontroly podľa predchádzajúcej právnej úpravy aj po nadobudnutí účinnosti novely zákona. Na túto otázku reagovalo Ministerstvo financií Slovenskej republiky (ďalej len „MF SR") vo svojom metodickom usmernení, v ktorom uviedlo, že používanie pôvodných označení finančných kontrol nemožno považovať za porušenie zákona ani za nesprávny výkon finančnej kontroly.[7]

Finančná kontrola podľa § 7

Aj po novelizácii zákona, zostáva orgán verejnej správy pri vykonávaní finančnej kontroly podľa § 7 povinný preverovať súlad každej finančnej operácie alebo jej časti s požiadavkami ustanovenými zákonom. Predmetom overovania je najmä súlad finančnej operácie s rozpočtom orgánu verejnej správy na príslušný rozpočtový rok. Ak financovanie finančnej operácie alebo jej časti presahuje rámec jedného rozpočtového roka a súvisí s realizáciou verejného obstarávania, posudzuje sa aj jej súlad s rozpočtom na dva nasledujúce rozpočtové roky. Uvedené sa vzťahuje na prípady, keď je orgánom verejnej správy štátna rozpočtová organizácia.[8] Finančnú kontrolu podľa § 7 vykonáva štatutárny orgán orgánu verejnej správy alebo ním

[5] Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission sa etabloval ako medzinárodný zlatý štandard pre vnútorné kontroly a riadenie rizík, ktorý ponúka spoločnostiam všetkých veľkostí štruktúrovaný prístup k riešeniu týchto výziev, založený na piatich prepojených zložkách a sedemnástich zásadách.

[6] Dostupné na: https://foundor.ai/sk/blog/coso-framework (cit. 2026-04).

[7] Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/005050/2026-1411 k finančnej kontrole.

[8] Bližšie pozri § 6 ods. 4 zákona o finančnej kontrole a audite.

poverený vedúci zamestnanec. Na základe rozhodnutia štatutárneho orgánu sa na jej výkone môžu podieľať aj ďalší zamestnanci v rozsahu svojej pôsobnosti, prípadne prizvané osoby disponujúce odbornými znalosťami potrebnými na riadne vykonanie kontroly.

S účinnosťou od 1. januára 2026 sa na vykonávaní finančnej kontroly môže podieľať aj prizvaná osoba, a to za predpokladu, že si to vyžaduje osobitná povaha kontroly a prizvaná osoba s účasťou súhlasí. Takýto postup prichádza do úvahy najmä v prípadoch, keď je na odborné posúdenie kontrolovaných skutočností, potrebné využiť špecifické vedomosti alebo odborné stanovisko osoby disponujúcej odbornou kvalifikáciou v príslušnej oblasti. Inštitút prizvanej osoby však nie je v slovenskom právnom poriadku novinkou. S jeho uplatnením sa bolo možné stretnúť už v predchádzajúcich právnych úpravách. Príkladom je § 96 zákona o ochrane osobných údajov, ktorý umožňuje kontrolnému orgánu prizvať na výkon kontroly inú fyzickú osobu alebo zástupcu dozorného orgánu z iného členského štátu, ak je takýto postup odôvodnený osobitnou povahou kontroly.[9] Podľa zákona o finančnej kontrole a audite môže byť prizvanou osobou zamestnanec iného orgánu verejnej správy, zamestnanec právnickej osoby, cudzinec alebo iná fyzická osoba, ktorú orgán verejnej správy prizve na účasť pri výkone finančnej kontroly. V aplikačnej praxi sa objavovala otázka, či je možné na vykonávanie finančnej kontroly prizvať aj iný subjekt než fyzickú osobu. Zo zákonného vymedzenia však jednoznačne vyplýva, že prizvanou osobou môže byť výlučne fyzická osoba. Právnická osoba ani iný právny subjekt, preto nemôžu vystupovať v postavení prizvanej osoby. Z uvedeného dôvodu nie je možné delegovať výkon finančnej kontroly na iný subjekt, keďže takýto postup nemá oporu v zákone a zodpovednosť za výkon finančnej kontroly naďalej nesie príslušný orgán verejnej správy.

Finančná kontrola podľa § 8

Finančná kontrola podľa § 8 sa môže vykonávať pred poskytnutím verejných finančných prostriedkov prijímateľovi, ako aj po ich poskytnutí. Pred poskytnutím verejných financií, môže orgán verejnej správy, napríklad preverovať oprávnenosť deklarovaných výdavkov v rámci predloženej žiadosti o platbu. Po poskytnutí finančných prostriedkov je jeho úlohou overiť, či boli použité v súlade s určeným účelom, spravidla na základe predloženého vyúčtovania alebo iných relevantných dokladov. Súčasťou finančnej kontroly môže byť aj preverovanie splnenia podmienok ustanovených na poskytnutie verejných financií. Ide najmä o overenie skutočností, ako sú bezúhonnosť prijímateľa, neexistencia daňových alebo odvodových nedoplatkov, prípadne splnenie ďalších zákonom alebo poskytovateľom

[9] Bližšie pozri napríklad § 96 zákona č.18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

stanovených požiadaviek. Spôsob, akým bude orgán verejnej správy po poskytnutí verejných financií overovať dodržiavanie stanovených podmienok a účel použitia finančných prostriedkov, závisí od konkrétneho systému ich poskytovania. Ten je upravený najmä osobitnými zákonmi, vykonávacími právnymi predpismi, internými riadiacimi aktmi, metodickými usmerneniami alebo zmluvnými podmienkami, na základe ktorých boli verejné finančné prostriedky poskytnuté.

Ak ide o individuálne rozhodnutie orgánu verejnej správy, pri ktorom príjemcovi nevzniká právny nárok na poskytnutie verejných finančných prostriedkov, nemožno takýto postup považovať za poskytnutie verejných financií v zmysle príslušných ustanovení zákona. Typickým príkladom sú situácie, keď orgán verejnej správy prostredníctvom rozpočtového opatrenia pridelí finančné prostriedky svojej podriadenej organizácii na zabezpečenie jej činnosti, napríklad na úhradu mzdových nákladov, rekonštrukciu alebo zateplenie budovy, či na krytie iných bežných prevádzkových výdavkov. Odlišná situácia nastáva v prípade, ak podriadenej organizácii vznikne právny nárok na poskytnutie verejných finančných prostriedkov. V takom prípade je potrebné vykonať finančnú kontrolu v súlade so zákonom o finančnej kontrole a audite. Môže ísť napríklad o situáciu, keď medzi poskytovateľom a prijímateľom verejných financií dôjde k uzatvoreniu zmluvy o poskytnutí dotácie alebo nenávratného finančného príspevku, na základe ktorej vznikajú zmluvným stranám konkrétne práva a povinnosti.

Z uvedeného vyplýva, že ustanovenie § 8 zákona o finančnej kontrole a audite sa aplikuje v prípadoch, keď orgán verejnej správy po vzniku právneho nároku prijímateľa na poskytnutie verejných finančných prostriedkov, preveruje splnenie podmienok stanovených na ich poskytnutie. V takýchto situáciách sa finančná kontrola vykonáva v súlade s postupom upraveným v § 20 až § 27 zákona o finančnej kontrole a audite.

Na to, aby orgán verejnej správy vykonával finančnú kontrolu podľa § 8 a postupoval podľa § 20 až 27 musia byť kumulatívne splnené nasledovné podmienky:

a) musí ísť o orgán verejnej správy, ktorý poskytuje verejné financie,

b) musí existovať právny nárok prijímateľa na poskytnutie verejných financií. Najčastejšie sú to prípady, ak tak je uvedené v zákone, prípadne v uzatvorenej zmluve alebo bolo vydané rozhodnutie v správnom alebo inom konaní podľa osobitných predpisov.

c) orgán verejnej správy po vzniku právneho nároku overuje splnenie podmienok poskytnutia iným spôsobom ako v rámci ďalšieho rozhodnutia v správnom konaní alebo inom konaní podľa osobitných predpisov. [10]

[10] Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/005050/2026-1411 k finančnej kontrole.

Ak aj po ukončení finančnej kontroly podľa § 8 vzniknú nové alebo významné skutočnosti, ktoré si vyžadujú ďalšie preverenie, orgán verejnej správy ako oprávnená osoba môže vykonať finančnú kontrolu podľa § 8 opätovne. Zároveň môže pristúpiť aj k vykonaniu finančnej kontroly podľa § 9, ak to vzhľadom na povahu finančnej operácie alebo preverovaných skutočností považuje za potrebné.
Rovnako ako pri finančnej kontrole podľa § 7, aj na výkone finančnej kontroly podľa § 8 sa podieľa štatutárny orgán orgánu verejnej správy alebo ním poverený vedúci zamestnanec. Do výkonu kontroly môžu byť zapojení aj ďalší zamestnanci, ktorí sa v rozsahu svojej pôsobnosti podieľajú na overovaní súladu finančnej operácie podľa § 6 ods. 4 zákona o finančnej kontrole a audite, ako aj prizvané osoby, ak si to povaha kontroly vyžaduje.
Pri vykonávaní tejto kontroly musí byť zároveň zachovaný princíp tzv. „štyroch očí". Z uvedeného dôvodu zákon vyžaduje, aby sa na výkone finančnej kontroly podieľali najmenej dvaja zamestnanci orgánu verejnej správy, pričom jedným z nich musí byť štatutárny orgán alebo ním poverený vedúci zamestnanec podľa § 7 ods. 2 zákona o finančnej kontrole a audite. Cieľom tejto požiadavky je zabezpečiť objektívnosť, transparentnosť a vzájomnú kontrolu pri overovaní finančných operácií. Ako teda môžeme vidieť za správne nastavenie finančnej kontroly v rámci orgánu verejnej správy zodpovedá štatutárny orgán. Ten je tiež povinný do 30. júna 2026 vypracovať vnútorný predpis (smernicu), ktorým upraví výkon finančnej kontroly. Považujme za potrebné dodať, že takýmito vnútornými predpismi v minulosti mnoho subjektov verejnej správy v rámci výkonu kontroly disponovalo. V praxi nastala otázka, či bude potrebné zjednotiť tieto vnútorné predpisy, resp. ako by mal takýto predpis vyzerať? Odpovede na tieto otázky poskytuje metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky, ktoré stanovuje minimálne náležitosti vnútorného predpisu a zároveň obsahuje jeho odporúčaný vzor.[11]Z obsahu metodického usmernenia možno vyvodiť zámer smerujúci k väčšej unifikácii pravidiel výkonu finančnej kontroly a k vytvoreniu jednotného rámca vnútorného kontrolného systému vo verejnej správe.

Finančná kontrola podľa § 9

V rámci finančnej kontroly podľa § 9, je orgán verejnej správy aj naďalej oprávnený overovať finančnú operáciu alebo jej časť priamo na mieste jej realizácie. Kontrola môže byť vykonaná napríklad v organizačných útvaroch orgánu verejnej správy alebo v právnickej osobe, prostredníctvom ktorej sú poskytované verejné finančné prostriedky z jeho rozpočtu.
Účelom finančnej kontroly na mieste je predovšetkým preverenie rozhodujúcich skutočností, získanie relevantných informácií a zabezpečenie dôkazov potrebných na

[11] Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/008965/2026-1411 k vypracovaniu smernice k výkonu finančnej kontroly.

posúdenie správnosti a zákonnosti finančných operácií. Tento druh kontroly umožňuje oprávnenej osobe overiť skutočný stav priamo v kontrolovanom prostredí, čím sa zvyšuje efektívnosť a objektívnosť kontrolnej činnosti.
Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy, ktorá vychádzala najmä z predpokladu vykonávania finančnej kontroly na mieste po poskytnutí verejných finančných prostriedkov, súčasná právna úprava umožňuje vykonať takúto kontrolu aj pred ich poskytnutím. Obdobne ako pri finančnej kontrole podľa § 8, je tak možné preverovať splnenie podmienok už v štádiu predchádzajúcom samotnému poskytnutiu verejných financií.
V záujme zefektívnenia kontrolného procesu môže oprávnená osoba ešte pred začatím finančnej kontroly na mieste vykonať voči povinnej osobe úkony smerujúce k získaniu potrebnej dokumentácie, informácií a ďalších podkladov.[12] Cieľom týchto úkonov je predovšetkým posúdenie, či sú splnené podmienky na vykonanie finančnej kontroly a či je jej realizácia v konkrétnom prípade opodstatnená. Na základe vyhodnotenia získaných podkladov oprávnená osoba rozhodne o potrebe vykonania finančnej kontroly, pričom svoje závery zaznamená v príslušnom zázname. Tento záznam oprávnená osoba zašle povinnej osobe. Uvedeným inštitútom sa eliminuje nadbytočná záťaž oprávnených osôb a povinných osôb v prípadoch, kedy sa v rámci úkonov predchádzajúcich výkonu finančnej kontroly, nepreukáže potreba jej vykonania. Tento inštitút je možné využiť len pred prípadným vykonaním finančnej kontroly podľa § 9. Tieto úkony, resp. overenie predchádzajúce finančnej kontroly môžu byť vykonávané len „od stola". Finančná kontrola na mieste začína vykonaním prvého úkonu voči povinnej osobe, ale oprávnená osoba, môže oznámiť začatie finančnej kontroly až pri vstupe do miesta povinnej osoby. Pri výkone finančnej kontroly na mieste, sa vopred oznamuje termín jej začatia, napr. zaslaním oznámenia o jej výkone, ktoré môže byť spojené s vyžiadaním dokladov, podkladov a informácií. Častokrát aj samotný vnútorný predpis orgánu verejnej správy upravuje úkon, ktorým sa začne vykonávať kontrola na mieste. Na samotný výkon finančnej kontroly sa vzťahujú základné pravidlá finančnej kontroly upravené v § 20 až 27 zákona o finančnej kontrole a audite. Aj v tomto prípade nám ide predovšetkým o dodržanie pravidla tzv. „štyroch očí". Samotný priebeh kontroly na základe písomného poverenia vydaného štatutárnym orgánom alebo ním písomne splnomocneným vedúcim zamestnancom, tak majú na starosti aspoň dvaja zamestnanci orgánu verejnej správy. Z poverenia musí byť zrejmá identifikácia osôb oprávnených na výkon finančnej kontroly, identifikácia povinnej osoby a cieľ finančnej kontroly. V prípade ak nastane zmena zloženia kontrolnej skupiny, alebo rozšírenie, resp. zúženie cieľa overovania finančnou kontrolou je možné vypracovať dodatok k povereniu. Oprávnená osoba je povinná preukázať sa týmto poverením a umožniť

[12] V §22a zákona o finančnej kontrole a audite.

povinnej osobe na vyžiadanie nahliadnuť do služobného preukazu alebo preukazu totožnosti príslušných zamestnancov. Ak oprávnená osoba vykoná finančnú kontrolu podľa § 9, môžu zistené skutočnosti slúžiť ako podklad pre vypracovanie návrhu (čiastkovej) správy.

Záver

Ako vyplýva z teoretického vymedzenia finančnej kontroly, jej podstatou je porovnávanie skutočného stavu v jednotlivých oblastiach finančných vzťahov so stavom predpokladaným platnými finančno-právnymi normami. Cieľom takéhoto porovnania je identifikovať príčiny prípadných odchýlok od požadovaného stavu a následne prijať opatrenia smerujúce k odstráneniu zistených nedostatkov a zabezpečeniu súladu s právnymi predpismi. Posledná novelizácia zákona o finančnej kontrole a audite sledovala predovšetkým posilnenie vnútorného kontrolného systému orgánov verejnej správy, vrátane finančného riadenia, ako aj zvýšenie efektívnosti výkonu finančnej kontroly. Dosiahnutie týchto cieľov si vyžadovalo najmä zjednodušenie kontrolných postupov, posilnenie zodpovednosti štatutárnych orgánov a zefektívnenie dohľadu nad hospodárením s verejnými finančnými prostriedkami.

V súvislosti so snahou o zjednodušenie výkonu finančnej kontroly sa však v aplikačnej praxi objavili viaceré otázky. Predovšetkým išlo o to, či bude aj naďalej zachovaný princíp tzv. „kontroly štyroch očí", ktorý predstavuje jednu zo základných záruk objektívnosti a správnosti kontrolného procesu. Bude aj naďalej potrebné overovať tú istú finančnú operáciu v tom istom čase v rámci viacerých finančných kontrol, napríklad základná finančná kontrola a následne na to administratívna finančná kontrola?

V porovnaní s právnou úpravou účinnou do 31. decembra 2025, ktorá umožňovala preverovanie tej istej finančnej operácie v rovnakom čase prostredníctvom viacerých druhov finančnej kontroly, sa od 1. januára 2026 od takéhoto postupu upustilo. Po novom sa v tom istom čase vykonáva spravidla len jedna finančná kontrola, čím sa eliminuje duplicita kontrolných úkonov. Predchádzajúca právna úprava totiž v niektorých prípadoch viedla k situáciám, keď tie isté osoby súbežne overovali totožné skutočnosti v rámci viacerých kontrolných procesov.

Výber konkrétneho druhu finančnej kontroly bude po novom závisieť od charakteru finančnej operácie a účelu kontroly. Rozhodujúce bude najmä to, či ide o poskytovanie verejných finančných prostriedkov, potrebu vykonať kontrolu priamo na mieste u povinnej osoby alebo postačuje vykonanie finančnej kontroly podľa § 7 zákona o finančnej kontrole a audite, napríklad pri príjme verejných financií alebo pri obstarávaní tovarov a služieb. V takýchto prípadoch už nebude potrebné súčasne vykonávať aj finančnú kontrolu podľa § 8. Uvedenú zmenu možno hodnotiť pozitívne,

keďže právna úprava reagovala na existenciu duplicitných a v mnohých prípadoch aj nadbytočných kontrolných postupov, ktoré sa navyše vykonávali súbežne. Odstránenie tejto duplicity však neznamená rezignáciu na základné princípy finančnej kontroly. Naďalej zostáva zachovaný princíp tzv. „kontroly štyroch očí", ktorý predstavuje významnú záruku objektívnosti a správnosti kontrolného procesu. Zachovanie tohto princípu je nevyhnutné na napĺňanie hlavného cieľa finančnej kontroly, ktorým je zabezpečenie hospodárneho, efektívneho, účinného a účelného nakladania s verejnými financiami pri realizácii finančných operácií alebo ich jednotlivých častí.

Zodpovednosť štatutárnych orgánov sa aj naďalej prejavuje predovšetkým v povinnosti zabezpečiť plnenie úloh a povinností vyplývajúcich zo zákona o finančnej kontrole a audite. Napriek prijatým legislatívnym zmenám sa domnievame, že nová právna úprava nepriniesla zásadné sprísnenie ich zodpovednostného postavenia, ale skôr zdôraznila ich úlohu pri vytváraní a fungovaní účinného vnútorného kontrolného systému.

Za pretrvávajúci problém však možno považovať zabezpečenie efektívneho dohľadu nad nakladaním s verejnými financiami. Efektívny výkon finančnej kontroly si podľa nášho názoru vyžaduje splnenie viacerých základných predpokladov, najmä objektivitu, odbornosť a včasnosť kontrolnej činnosti. Aplikačná prax pritom aj po poslednej novelizácii poukazuje na nedostatky práve v týchto oblastiach.

V niektorých prípadoch možno pozorovať problémy súvisiace s nedostatočnou odbornou pripravenosťou osôb vykonávajúcich finančnú kontrolu, ako aj s nedodržaním požiadavky objektívnosti alebo primeranej časovej následnosti kontrolných úkonov. Domnievame sa, že k uvedenému stavu môže prispievať viacero faktorov, predovšetkým vysoká fluktuácia zamestnancov orgánov verejnej správy, personálne zmeny nadväzujúce na výsledky komunálnych a regionálnych volieb, nedostatočné finančné ohodnotenie zamestnancov a absencia systematického odborného vzdelávania, pravidelných školení v oblasti finančnej kontroly. Z toho vyplýva, že aj dobrá novelizácia zákonnej úpravy nevyrieši situáciu s chýbajúcimi kvalifikovanými zamestnancami. Právna úprava je dobrá, ale nezmenila sa kvalita ľudského substrátu.

Mnohí zamestnanci nemajú vedomosť o tom, že nie je vylúčené, keď sa uskutoční kontrola podľa § 7, následne sa môže uskutočniť podľa §8 a potom aj podľa §9. Ak po ukončení finančnej kontroly podľa § 8 nastanú významné skutočnosti, ktoré budú vyžadovať vykonanie finančnej kontroly, orgán verejnej správy, t.j. oprávnená osoba, môže vykonať finančnú podľa § 8 znova, prípadne môže vykonať finančnú kontrolu podľa § 9, ak to bude považovať z hľadiska finančnej operácie, resp. overovaných skutočností za potrebné. Teda tí istí zamestnanci aspoň neuskutočňujú kontrolu podľa § 7 a podľa § 8 súčasne. Bežnou praxou, ale ostalo, že sa uskutočňuje podľa § 7, následne podľa § 8 a podľa § 9.Toto nepokladáme za správne a vidíme to ako

problémové najmä v prípadoch pri orgánoch verejnej správy, ktoré majú menší počet zamestnancov a jeden zamestnanec je zodpovedný za „všetko". Máme na mysli napríklad rozpočet, verejné obstarávanie, faktúry, atď. Ak je aj tento zamestnanec kontrolovaný z hľadiska svojej zodpovednosti štatutárnym orgánom alebo ním určeným vedúcim zamestnancom, ako je možné, že to nie je postačujúce? Tento problém je citeľný najmä v podmienkach vnútornej kontroly uskutočňovanej v samotných samosprávach pri prenesenom výkone štátnej správy, kde zlyhávajú predovšetkým kontrolné vnútorné mechanizmy. Napriek neustálej snahe zákonodarcu posilniť inštitút vnútorného kontrolného systému orgánu verejnej správy, nevieme zabrániť zlyhaniam, a to najmä jednotlivcov. Ak zlyhá vnútorný mechanizmus kontroly, ešte stále máme k dispozícii vonkajší mechanizmus kontroly. Vonkajší mechanizmus kontroly častokrát odhalí nedodržiavanie zákonov a kontrolných mechanizmov, a tiež zlyhanie jednotlivcov. Máme na mysli lepšie prepojenie výkonu kontroly pri výkone originálnej právomoci územnej samosprávy s výkonom kontroly pri prenesenom výkone štátnej správy. Takže, jednoznačne môžeme uviesť, na to, aby fungoval lepšie vnútorný kontrolný mechanizmus musí byť zabezpečená lepšia spolupráca s tým vonkajším kontrolným mechanizmom. Predstavitelia územnej samosprávy sú povinní predkladať hlavnému kontrolórovi všetky požadované dokumenty. V prípade zistenia porušenia zákona, či nehospodárneho nakladania s majetkom sa môžu hlavní kontrolóri, resp. poslanci zastupiteľstva priamo obrátiť na príslušnú prokuratúru, ktorá je povinná dohliadať na dodržiavanie zákona aj v podmienkach samosprávy a môže preveriť postup jej orgánov. Do úvahy tiež pripadá aj podanie trestného oznámenia pre zneužívanie právomocí verejného činiteľa, či porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku zo strany štatutára samosprávy, a to starostu či primátora.[13]

Zoznam použitej literatúry

1. BABČÁK, Vladimír a kol.: Základy slovenského finančného práva. Ružomberok: Vydavateľstvo EPOS, 2022. 496 s. ISBN 978-80-562-0340-8.
2. DVOŘÁČEK, Jiří: Interní audit a kontrola. 2.přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. 201 s. ISBN 80-717-9805-3.
3. HANÁČKOVÁ, Denisa a kol.: Ekonomika a manažment verejných služieb. Nitra: Vydavateľstvo SPU, 2024. 295 s. ISBN *978-80-552-1285-2.*
4. CHOCHLÍKOVÁ DURAJ, Kristína - ZACHARIDESOVÁ, Vladimíra: Zákon o finančnej kontrole a audite. Bratislava: Wolters Kluwer, 2023. 160 s. ISBN 978-80-571-0609-8.
5. OLÁH, Michal – ŠIDELSKÝ, Ľubomír - CIBÁK, Ľuboš: Finančná kontrola, Bratislava: Wolters Kluwer SK, 2018. 368 s. ISBN 978-80-8168-870-6.

[13] Bližšie pozri §236 a § 237 Trestného zákona.

6. PAULIČKOVÁ, Alena – GRÚŇ, Lubomír: Finančné právo na Slovensku, Bratislava: Eurounion, 2007. 246 s. ISBN 80-889–8494-8.
7. POPOVIČ, Adrián a kol. : Current Issues of Financial Law and Tax Law, Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress,2024. 70 s. ISBN 978-80-574-0372-2.
8. SÝKORA, Jozef: Komentár k zákonu o finančnej kontrole a audite. Bratislava: Poradca podnikateľa, 2024. Dostupné online: https://www.zakon.sk/eshop/action/productdetail/oc/1568995/product/epi-komentare-k-zakonom.xhtml.
9. Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/005050/2026-1411 k finančnej kontrole.
10. Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/008965/2026-1411 k vypracovaniu smernice k výkonu finančnej kontroly.
11. Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/017098/2025-1411 k vykonávaniu vnútorného auditu.
12. Metodické usmernenie sekcie auditu a kontroly Ministerstva financií SR č. MF/011160/2024-1411 k riadeniu rizík.
13. Dôvodová správa k novele zákon, č.357/3015 Z.z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
14. Príručka COSO Framework: Riadenie rizík a vnútorná kontrola dostupné na: https://foundor.ai/sk/blog/coso-framework.

Kontaktné údaje

JUDr. Veronika Munková, PhD.
veronika.munkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva

ZAVEDENIE ELEKTRONICKEJ FAKTÚRY NA SLOVENSKU: LEGISLATÍVNE VÝCHODISKÁ, DOPADY A APLIKAČNÉ OTÁZKY

INTRODUCING THE ELECTRONIC INVOICE IN SLOVAKIA: LEGAL FOUNDATIONS, IMPACTS, AND APPLICATION ISSUES

Ľubomír Lajčák[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá pripravovaným zavedením povinnej elektronickej faktúry na Slovensku a posudzuje jeho dopady najmä z hľadiska právneho rámca a budúcej aplikačnej praxe. Pozornosť je venovaná východiskám a cieľom regulácie, vzťahu k existujúcim povinnostiam v oblasti DPH, účtovníctva, ako aj otázkam právnej istoty pri štruktúrovaných dátach. Príspevok identifikuje kľúčové riziká a sporné miesta spojené s interoperabilitou, bezpečnosťou systémov a dopadmi na podnikateľské prostredie, a zároveň naznačuje možné prínosy v podobe štandardizácie a zlepšenia kontrolných mechanizmov. Záver obsahuje návrh kritérií pre posúdenie pripravenosti právnej úpravy a odporúčania pri nastavení interných pravidiel.

Kľúčové slová: elektronická faktúra, eFaktúra, daň z pridanej hodnoty

Abstract: The paper examines the planned introduction of mandatory electronic invoice in Slovakia and assesses its impacts primarily from the perspective of the legal framework and future application practice. Attention is given to the foundations and objectives of the regulation, its relationship to existing obligations in the areas of VAT and accounting, as well as issues of legal certainty in relation to structured data. The paper identifies key risks and contentious points related to interoperability, system security, and implications for the business environment, while also indicating potential benefits in the form of standardization and improved control mechanisms. The conclusion proposes criteria for assessing the readiness of the legal framework and recommendations for setting internal rules.

Key words: electronic invoice, eInvoice, value added tax

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

Úvod

Elektronická faktúra predstavuje v súčasnosti jeden z najvýznamnejších nástrojov digitalizácie hospodárskej a administratívnej komunikácie, a to nielen medzi jednotlivými daňovými subjektmi a správcom dane. V podnikateľskej praxi už nejde len o otázku technického nahradenia papierovej faktúry elektronickým dokumentom, ale o širšiu zmenu spôsobu, akým sa vytvárajú, prenášajú, evidujú, kontrolujú a archivujú údaje o zdaniteľných plneniach. V modernom regulačnom prostredí nadobúda elektronická fakturácia význam nielen z pohľadu efektívnosti, ale aj z pohľadu verejného záujmu, najmä vo vzťahu k správe daní, transparentnosti finančných tokov a znižovaniu administratívnej záťaže.

Z právneho hľadiska je rozhodujúce, že elektronická faktúra nie je len technologickým riešením, ale aj nositeľom právne relevantných údajov, ktoré musia obstáť v režime daňového práva, účtovných predpisov a v širšom rámci právnej istoty. Zavádzanie elektronickej fakturácie preto nie je vhodné redukovať čisto na otázku technickej infraštruktúry, nakoľko ide o zásadný zásah do pravidiel preukazovania zdaniteľných plnení, evidencie, archivácie, zodpovednosti a kontroly.

V Európskej únii sa rozvoj elektronickej fakturácie opiera o snahu odstrániť rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi, ktoré dlhodobo komplikovali cezhraničné obchodné vzťahy a verejné obstarávania. Práve smernica o elektronickej fakturácii vo verejnom obstarávaní[2] položila základy spoločného prístupu a zdôraznila potrebu jednotných technických štandardov. Na túto líniu následne nadviazala smernica Rady (EÚ) 2025/516 ako súčasť balíka VAT in the Digital Age (ViDA), ktorá posilňuje význam elektronickej fakturácie a digitálneho oznamovania údajov najmä vo vzťahu k DPH.

Príspevok vychádza z metódy právnej analýzy de lege lata s prihliadnutím na teleologický výklad relevantných predpisov a komparáciu s právnymi úpravami iných členských štátov EÚ. Cieľom je posúdiť zavádzanie elektronickej faktúry na Slovensku nie iba z hľadiska technického a organizačného, ale predovšetkým ako problém právnej úpravy a budúcej aplikačnej praxe. Osobitná pozornosť je venovaná vzťahu elektronickej faktúry k existujúcim povinnostiam v oblasti dane z pridanej hodnoty a účtovníctva, otázkam právnej istoty pri používaní štruktúrovaných dát a bezpečnosti systémov.

Elektronická faktúra ako súčasť digitálnej transformácie

Elektronická fakturácia predstavuje jeden z prvých praktických krokov v procese digitalizácie podnikania, a to práve preto, lebo fakturácia je priamo previazaná s každodenným fungovaním všetkých podnikov, účtovných jednotiek a orgánov

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/55/EÚ zo 16. apríla 2014 o elektronickej fakturácii vo verejnom obstarávaní.

verejnej správy. Elektronická forma faktúry mení nielen spôsob komunikácie medzi dodávateľom a odberateľom, ale aj systém vnútorného spracovania dokumentov v rámci podniku a ich nadväznosť na ďalšie administratívne operácie.
Na účely právnej analýzy je však nevyhnutné rozlišovať najmenej dve roviny. Prvou je všeobecný režim elektronickej faktúry podľa doterajších pravidiel zákona o DPH, v ktorom sa za elektronickú faktúru považuje faktúra vydaná a prijatá v elektronickom formáte. Druhou je nový režim elektronickej faktúry v zmysle novely účinnej od 1. januára 2027, ktorý je založený na štruktúrovanom elektronickom formáte umožňujúcom automatizované spracovanie a na využití doručovacej služby.

Obrázok 1: Harmonogram zavedenia elektronickej fakturácie na Slovensku

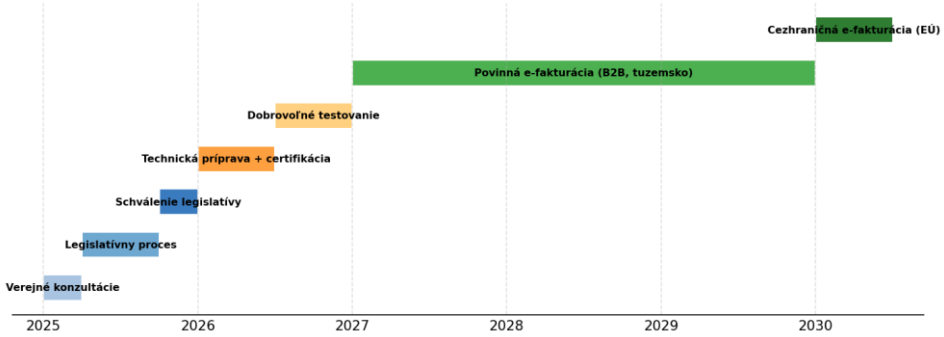

Zdroj: Vlastné spracovanie

Inými slovami, nie každá faktúra zaslaná elektronicky spĺňa požiadavky nového režimu elektronickej fakturácie zavádzaného od roku 2027. Kým v doterajšom právnom stave mohla byť elektronická faktúra vydaná a prijatá v rozličných elektronických formátoch, nový systém predpokladá štruktúrovaný formát, ktorý umožňuje automatizované elektronické spracovanie a integráciu do systému digitálneho oznamovania údajov.
Taliansko predstavuje významný komparatívny príklad zavádzania povinnej elektronickej fakturácie. Vo vzťahoch s verejnou správou bol tento režim zavádzaný postupne od roku 2014 a od 31. marca 2015 sa rozšíril na všetky verejné subjekty. Povinná elektronická fakturácia pre domáce B2B transakcie nadobudla účinnosť od 1. januára 2019. Talianska skúsenosť ukazuje, že úspešnosť reformy nezávisí iba od prijatia právnej úpravy, ale aj od kvality technickej infraštruktúry, metodickej podpory a primerane nastaveného prechodného obdobia. Zároveň potvrdzuje, že ani povinná elektronická fakturácia sama osebe neodstraňuje všetky aplikačné problémy. Odborná literatúra poukazuje najmä na otázky technickej interoperability, potrebu podpory malých a stredných podnikov a význam jasného rozdelenia zodpovednosti medzi jednotlivé subjekty zapojené do systému. Tieto poznatky sú relevantné aj pre Slovensko, kde bude potrebné venovať pozornosť nielen

normatívnemu nastaveniu systému, ale aj vytvoreniu dostatočných podporných a metodických mechanizmov.[3]
Komparácia s talianskym modelom zároveň otvára otázku, či decentralizovaný slovenský systém založený na viacerých certifikovaných poskytovateľoch nebude vytvárať vyššie nároky na koordináciu a zodpovednostné vzťahy medzi jednotlivými subjektmi. Kým v Taliansku je validácia a distribúcia faktúr sústredená do systému SDI, slovenský model predpokladá rozdelenie týchto funkcií medzi viacerých sprostredkovateľov, čo môže zvyšovať význam jasnej právnej úpravy zodpovednosti za technické zlyhania.

Východiská a ciele pripravovanej právnej úpravy

Zavedenie elektronickej faktúry sleduje nielen transpozíciu európskej regulácie, ale aj vnútroštátne ciele Slovenskej republiky, predovšetkým zefektívnenie výkonu verejnej správy, výberu daní, zlepšenie daňových kontrol, zníženie administratívnej záťaže na strane daňových subjektov, zvýšenie transparentnosti ekonomických operácií a posilnenie štandardizácie fakturačných procesov.
Prijatím zákona o zaručenej elektronickej fakturácii[4] sa vytvoril legislatívny základ pre elektronickú fakturáciu vo verejnom sektore. Je však potrebné zdôrazniť, že tento zákon pôvodne upravoval osobitný režim zaručenej elektronickej fakturácie a fakturačného systému vo verejnej oblasti a nemožno ho bez ďalšieho stotožňovať s novou všeobecnou B2B elektronickou fakturáciou podľa novely zákona o DPH.
Novela Zákona o DPH[5] schválená Národnou radou SR 9. decembra 2025, tento rámec zásadne rozširuje na podnikateľské vzťahy v podobe povinnej B2B fakturácie. Z hľadiska systematiky práva pritom nejde len o „čistú" transpozíciu smernice ViDA, ale aj o národné legislatívne rozhodnutie využiť priestor, ktorý smernica členským štátom ponecháva, na skoršie a komplexnejšie zavedenie povinnej elektronickej fakturácie pri tuzemských plneniach.
Z aplikačného hľadiska vzniká dôležitá otázka, či je cieľ regulácie formulovaný dostatočne presne pre podnikateľské prostredie. Kým vo verejnoprávnych vzťahoch môže zákonodarca priamo určiť povinné technické riešenia, v súkromnom sektore si efektívna regulácia vyžaduje rešpektovanie zmluvnej slobody, praktickej rôznorodosti podnikateľského prostredia a primeranosti zásahov do existujúcich systémov.

---

[3] Pozri o e-faktúre v Taliansku na webe Európskej komisie: https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/spaces/DIGITAL/pages/467108890/eInvoicing+in+Italy
[4] Zákon č. 215/2019 Z. z. o zaručenej elektronickej fakturácii a centrálnom ekonomickom systéme a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len **Zákon o zaručenej elektronickej fakturácii**)
[5] Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len **Zákon o DPH**)

Za kľúčové východisko preto treba považovať rozdiel medzi cieľom regulácie a spôsobom jeho vykonania. Samotný cieľ vyššej transparentnosti a štandardizácie je legitímny. Otázne však je, či zvolený model právnej úpravy dokáže tento cieľ dosiahnuť bez vzniku nových neistôt, prevádzkových nákladov alebo disproporčných zásahov do existujúcich procesov podnikateľských subjektov.

Vzťah elektronickej faktúry k povinnostiam v oblasti DPH a účtovníctva

Elektronická faktúra v normatívnom zmysle musí súčasne spĺňať požiadavky viacerých právnych odvetví. Z pohľadu dane z pridanej hodnoty musí obsahovať všetky náležitosti predpísané Zákonom o DPH,[6] pričom jej obsah musí byť preukázateľný, nemeniteľný a čitateľný po celú dobu zákonnej archivačnej lehoty. Z pohľadu účtovníctva musí spĺňať požiadavky Zákona o účtovníctve[7] a byť spôsobilá plniť funkciu účtovného dokladu.

Jednou z kľúčových zmien, ktorú zavedenie povinnej e-fakturácie prináša, je postupné zrušenie povinnosti podávať kontrolný výkaz DPH. Táto povinnosť zanikne až od 1. júla 2030, keď nadobudne plnú účinnosť systém real-time digitálneho oznamovania údajov o tuzemských aj cezhraničných transakciách. V prechodnom období od roku 2027 do roku 2030 teda koexistujú obe povinnosti súbežne, čo môže pre niektoré subjekty znamenať zvýšenú administratívnu záťaž.

Osobitne problematická je otázka súčinnosti medzi formátom elektronickej faktúry a požiadavkami na účtovné doklady. Zákon o účtovníctve definuje náležitosti účtovného dokladu samostatne, pričom zavedenie XML formátu nevyhnutne neznamená, že každá elektronická faktúra bude automaticky spĺňať všetky účtovné požiadavky. Prax si preto bude vyžadovať starostlivé nastavenie interných procesov tak, aby bol zabezpečený súlad oboch režimov.

Za osobitne dôležité treba považovať aj otázku dôkaznej hodnoty elektronickej faktúry pri uplatnení práva na odpočítanie DPH. Ak bude právny režim odpočtu previazaný s požiadavkou držby elektronickej faktúry vyhotovenej v súlade s požadovaným štandardom, potom sa technická správnosť formátu a spôsob doručenia môžu stať nielen administratívnym, ale aj materiálnym predpokladom daňového nároku.

Právna istota a otázka štruktúrovaných dát

Nová elektronická faktúra je založená na štruktúrovaných dátových formátoch, ktoré umožňujú strojové spracovanie a automatizovaný prenos údajov. Tento prístup je z

[6] § 74 Zákona o dani z pridanej hodnoty v znení účinnom od 1. januára 2027 stanovuje náležitosti elektronickej faktúry

[7] Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len **Zákon o účtovníctve**)

hľadiska efektivity mimoriadne prínosný, pretože znižuje potrebu manuálnych zásahov, skracuje čas spracovania a obmedzuje chybovosť. Referenčným rámcom pre obsah faktúry je európska norma EN 16931, ktorá definuje sémantický dátový model základných prvkov elektronickej faktúry.

Z právneho hľadiska však nová forma dát otvára zásadnú otázku právnej istoty. Tradičný papierový alebo vizuálne čitateľný dokument bol prirodzene spojený s tým, čo používateľ videl a čo bolo možné jednoducho a priamo posúdiť. Pri štruktúrovaných dátach je obsah dokumentu rozvrstvený: jednak na vrstvu určenú na spracovanie systémom a jednak na vrstvu zrozumiteľnú pre človeka. Právna úprava a metodická prax preto musia jednoznačne vymedziť, ktorá vrstva má právnu relevanciu v prípade technickej chyby, nezhody alebo rozporu medzi dátovým obsahom a jeho vizualizáciou.

Právna istota si vyžaduje odpoveď najmenej na tri okruhy otázok. Po prvé, čo sa považuje za relevantný obsah elektronickej faktúry a ako sa preukazuje, že tento obsah nebol po vystavení zmenený. Po druhé, ako evidovať a opravovať chyby po vystavení faktúry, a aké sú dôsledky chybnej faktúry pre daňovú pozíciu strán. Po tretie, ako postupovať pri chybách v štruktúrovaných dátach, pri technickom probléme alebo pri neúspešnom prenose medzi systémami. Tieto otázky majú priamy dopad na daňovú prax, keďže nejasnosť v otázke integrity obsahu faktúry môže viesť k neuznaniu nároku na odpočítanie DPH.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje otázka právnej relevancie štruktúrovaných dát v prípade rozporu medzi XML záznamom a jeho vizuálnou reprezentáciou. Z pohľadu princípu právnej istoty možno argumentovať, že právny poriadok musí jednoznačne určiť, ktorá forma údajov je rozhodujúca pre vznik a preukazovanie daňových práv a povinností. V opačnom prípade by mohlo dôjsť k situácii, keď účastníci právneho vzťahu vychádzajú z vizuálne zobrazenej faktúry, zatiaľ čo správca dane posudzuje odlišný obsah štruktúrovaného dátového súboru. Takýto stav by bol problematický z hľadiska predvídateľnosti práva aj ochrany legitímnych očakávaní daňových subjektov.

Interoperabilita, technické štandardy a aplikačné riziká

Technická architektúra slovenského systému e-faktúry je postavená na modeli certifikovaných poskytovateľov elektronickej doručovacej služby, označovaných ako digitálni poštári. Títo poskytovatelia zabezpečujú bezpečný prenos faktúr medzi dodávateľom a odberateľom a súčasne sprostredkúvajú odovzdanie dát Finančnej správe SR v reálnom čase.

Z hľadiska interoperability je kľúčovým prvkom technická norma Peppol BIS, vychádzajúca z európskej normy EN 16931. Formát Peppol umožňuje výmenu faktúr nielen v rámci Slovenska, ale aj cezhranične v celej EÚ, čo je osobitne dôležité pre podnikateľov s medzinárodnými obchodnými vzťahmi. Je však potrebné presne

rozlišovať medzi samotnou normou EN 16931 ako sémantickým referenčným modelom a Peppol BIS ako praktickou implementačnou špecifikáciou používanou v sieti OpenPeppol.
Z aplikačného hľadiska možno identifikovať niekoľko kategórií rizík. Po prvé, riziko technologickej nekompatibility existujúcich účtovných systémov s požadovanými formátmi — mnoho malých a stredných podnikov využíva staršie softvérové riešenia, ktoré si konverziu na XML formát vyžiadajú nákladný upgrade alebo zakúpenie konverzného nástroja. Po druhé, riziko závislosti na certifikovaných poskytovateľoch, kde zlyhanie alebo zánik poskytovateľa môže prerušiť fakturačné procesy subjektov na neho napojených. Po tretie, právna neistota ohľadom zodpovednosti za nedoručenú alebo chybne doručenú faktúru.
Zákonodarca zatiaľ explicitne nerieši dôsledky výpadku systému digitálneho poštára na plynutie lehôt a splnenie daňových povinností. Táto medzera v právnej úprave môže generovať spory a môže mať priamy vplyv na daňovú zodpovednosť dotknutých subjektov, čo predstavuje jeden z najzávažnejších aplikačných rizík nového systému.

Bezpečnosť systémov elektronickej fakturácie

Zavedenie povinnej elektronickej fakturácie a digitálneho oznamovania údajov vytvára rozsiahlu digitálnu infraštruktúru, ktorá spracúva citlivé obchodné a finančné informácie veľkého počtu subjektov. Bezpečnosť tejto infraštruktúry je preto otázkou nielen technickou, ale aj právnou, a to nielen z pohľadu prevádzkovateľov systémov, ale aj z pohľadu samotných podnikateľov, ktorí sú na systém napojení.
Kľúčovým európskym regulačným rámcom pre bezpečnosť takýchto systémov je smernica NIS2. Nemožno však bez ďalšieho konštatovať, že každý certifikovaný poskytovateľ doručovacej služby bude automaticky spadať do jej osobnej pôsobnosti. Presná subsumpcia bude závisieť od jeho právneho postavenia, povahy poskytovaných služieb, prípadnej kvalifikácie ako subjektu digitálnej infraštruktúry alebo príbuznej kategórie a od vnútroštátnej transpozície smernice. Napriek tomu možno očakávať, že aspoň časť týchto subjektov bude musieť reflektovať zvýšené požiadavky na riadenie rizík, incident reporting a organizačnú bezpečnosť.
Z hľadiska integrity elektronických faktúr je zásadná otázka zaručenia nemennosti obsahu po jeho vystavení. Právny rámec eIDAS poskytuje nástroje v podobe elektronického podpisu, elektronickej pečate a elektronickej časovej pečiatky, ktoré môžu posilniť dôkaznú hodnotu elektronického dokumentu. Nový slovenský režim e-faktúry však nestojí primárne na všeobecnej povinnosti každej faktúry opatrene podpisom, ale skôr na kombinácii štruktúrovaného formátu, doručovacej služby, technickej validácie a dátovej evidencie.
Osobitným bezpečnostným rizikom sú útoky zamerané na fakturačné procesy, napríklad podvodná zmena fakturačných údajov pri komunikácii medzi dodávateľom a odberateľom. Systém certifikovaných doručovacích služieb môže toto riziko znížiť

tým, že obmedzuje odkázanosť na bežnú e-mailovú komunikáciu a nahrádza ju kontrolovaným kanálom. Aj v tomto prípade však zostáva otvorená otázka, aký zodpovednostný režim sa uplatní, ak bezpečnostný incident vznikne na strane sprostredkovateľa alebo v bode rozhrania medzi systémami jednotlivých účastníkov. Súčasťou bezpečnostnej architektúry musí byť aj zabezpečenie kontinuity prevádzky. Výpadok systému digitálneho poštára, infraštruktúry Finančnej správy alebo inej kritickej časti technického reťazca môže fakticky znemožniť splnenie zákonných lehôt na vyhotovenie a doručenie elektronickej faktúry. Právna úprava by preto mala jasnejšie reflektovať situácie objektívnej technickej nemožnosti plnenia a vytvoriť pravidlá pre ich procesné a sankčné posúdenie.

Dopady zavedenia e-faktúry na podnikateľské prostredie

Zavedenie povinnej elektronickej fakturácie bude mať výrazne rozdielny dopad v závislosti od veľkosti podniku, odvetvia a miery digitalizácie existujúcich procesov. Kým veľké podniky a korporácie spravidla disponujú ERP systémami, ktoré sú prispôsobiteľné novým technickým požiadavkám relatívne efektívne, pre malé a stredné podniky (MSP) a živnostníkov môže byť prechod výrazne nákladnejší a organizačne náročnejší.

Z pohľadu implementačných nákladov možno rozlíšiť dve hlavné zložky. Prvou sú jednorazové náklady na prispôsobenie alebo výmenu účtovného softvéru a integráciu s digitálnym poštárom. Druhou sú opakujúce sa prevádzkové náklady za využívanie certifikovaných doručovacích služieb. Hoci ide o relatívne nízku sumu, pre mikropodniky s nízkym fakturačným objemom môže aj tento náklad predstavovať relevantnú záťaž. Finančná správa SR avizuje, že dobrovoľné testovanie systému bude dostupné od druhého štvrťroka 2026, čo podnikateľom umožní identifikovať technické problémy pred nadobudnutím účinnosti povinnosti.

Osobitne zasiahnuté budú odvetvia s vysokým počtom transakcií a komplexnou dodávateľskou sieťou, ako je stavebníctvo, obchod a výrobný priemysel. Pre tieto sektory bude nevyhnutné nielen technické riešenie, ale aj koordinácia v rámci dodávateľsko-odberateľských reťazcov, čo znamená, že úspešnosť implementácie jedného subjektu bude závisieť od pripravenosti jeho obchodných partnerov.

Na druhej strane ponúka zavedenie e-fakturácie merateľné prínosy. Automatizované spracovanie faktúr v jednotnom formáte eliminuje chyby pri manuálnom prepisovaní dát, skracuje dobu obehu dokladov a umožňuje integráciu fakturačných procesov s ďalšími podnikovými systémami.[8] Jednotná dátová štruktúra faktúr tiež otvára možnosti pre automatizáciu účtovníctva a zrýchlenie spracovania dokladov na strane odberateľov. Podľa dostupných analýz môžu dlhodobé úspory vyplývajúce z

[8] ŠOLTÉSOVÁ, E.: Electronic information system, Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2021.

automatizácie v strednodobom a dlhodobom horizonte prevážiť nad počiatočnými investičnými nákladmi, a to najmä u stredne veľkých podnikateľov s vyšším fakturačným objemom.
Rizikovú skupinu predstavujú podnikatelia s nižšou mierou digitalizácie, t. j. typicky živnostníci a rodinné podniky pôsobiace v tradičných odvetviach, ktorí doteraz vystavovali faktúry papierovo alebo prostredníctvom jednoduchých šablón. Pre túto skupinu je nevyhnutné, aby boli dostupné cenovo prijateľné a jednoducho ovládateľné riešenia, a aby štát zabezpečil dostatočnú osvetu a metodickú podporu pred nadobudnutím účinnosti povinnosti.

Kritériá pripravenosti právnej úpravy

Na základe vykonanej analýzy možno formulovať sadu kritérií, podľa ktorých je možné posudzovať pripravenosť právnej úpravy elektronickej fakturácie z hľadiska jej aplikačnej vykonateľnosti. Prvým kritériom je jednoznačnosť vymedzenia právne relevantného obsahu elektronickej faktúry vrátane pravidiel pre prípad technického zlyhania alebo rozporu medzi dátovými vrstvami dokumentu. Druhým kritériom je existencia jasných procesných pravidiel pre prípady chybnej alebo neúspešnej e-faktúry, t. j. postup opravy, omeškania a rozdelenia dôkazného bremena medzi strany.
Tretím kritériom je jednoznačné určenie zodpovednostného rámca pre digitálnych poštárov, a to najmä v prípadoch bezpečnostných incidentov alebo výpadkov systému. Štvrtým kritériom je interoperabilita systému nielen v rámci Slovenska, ale aj cezhranične v rámci EÚ, vrátane explicitnej právnej úpravy pre prípad, keď odberateľ nie je zapojený do systému certifikovaných poskytovateľov. Piatym kritériom je súlad bezpečnostných požiadaviek kladených na certifikovaných poskytovateľov so štandardmi smernice NIS2 a zákonom o kybernetickej bezpečnosti.
Z hľadiska interných pravidiel je vhodné, aby podnikateľské subjekty v prvom rade vykonali audit existujúcich fakturačných procesov a identifikovali, v akom rozsahu ich súčasné systémy vyhovujú požadovaným technickým štandardom. Na základe výsledkov tejto analýzy odporúčame zamerať sa na nasledujúce oblasti:

– Overenie kompatibility účtovného softvéru s formátom XML/Peppol BIS a výber certifikovaného digitálneho poštára zo zoznamu, ktorý Finančná správa SR zverejňuje od januára 2026.
– Nastavenie interného postupu pre prípad chybnej alebo neúspešne doručenej e-faktúry vrátane mechanizmu voči digitálnemu poštárovi.
– Zapojenie sa do dobrovoľného testovania systému v druhom štvrťroku 2026, ktoré umožní identifikovať technické problémy pred nadobudnutím účinnosti povinnosti.

– Revízia archivačnej politiky s ohľadom na zákonné lehoty uchovávania elektronických faktúr a zabezpečenie dlhodobej čitateľnosti archivovaných dát.
– Pre podnikateľov s medzinárodnými obchodnými vzťahmi: overenie cezhraničnej interoperability zvoleného riešenia a sledovanie implementácie povinností v krajinách obchodných partnerov.
– Pre skupiny podnikov je dôležitá koordinácia implementácie na úrovni celej skupiny s ohľadom na vnútroskupinové transakcie a prípadné rozdielne národné implementácie.

Záver

Elektronická fakturácia predstavuje rozsiahlu systémovú reformu s potenciálom zvýšiť efektivitu daňového výberu, znížiť administratívnu záťaž podnikateľov a štandardizovať fakturačné procesy v celej ekonomike. Podmienkou skutočného naplnenia týchto cieľov je však dostatočná pripravenosť nielen na technickej, ale predovšetkým na právnej úrovni.

Za rozhodujúce možno považovať najmä to, či sa podarí odstrániť nejasnosti vo vzťahu k DPH a účtovníctvu, jednoznačne vymedziť právny význam štruktúrovaných dát a zodpovednostný rámec pre jednotlivé subjekty v systéme, zabezpečiť interoperabilitu systémov a primerane upraviť bezpečnostné požiadavky na certifikovaných poskytovateľov. Osobitným rizikom zostáva právna neistota pri výpadkoch systému. Zákonodarca by preto mal explicitne riešiť dôsledky zlyhania technickej infraštruktúry na plynutie zákonných lehôt.

Prínosy elektronickej fakturácie sú nepochybné: vyššia štandardizácia, efektívnejšie kontrolné mechanizmy, rýchlejší obeh informácií a potenciálne nižšie transakčné náklady. Tieto prínosy sa však v plnej miere prejavia len vtedy, ak právna úprava nebude zdrojom nových neistôt, ale predvídateľným rámcom, ktorý umožní bezpečné, preukázateľné a prakticky zvládnuteľné používanie elektronickej faktúry v každodennej podnikateľskej praxi.

Zoznam použitej literatúry

1. BABČÁK, V.: Daňové právo na Slovensku. Bratislava: EPOS, 2020.
2. Európska komisia: VAT in the Digital Age – Impact Assessment. SWD(2022) 393. Brusel, 2022. Dostupné na: ec.europa.eu.
3. Európska norma EN 16931-1:2017 — Elektronická fakturácia. Časť 1: Sémantický dátový model základných prvkov elektronickej faktúry.
4. Finančná správa SR: Projekt e-Faktúra – základné informácie. Bratislava, 2025. Dostupné na: www.financnasprava.sk [cit. 2026-04-12].

5. KPMG Slovensko: Schválenie povinnej elektronickej fakturácie – analýza zmien. Bratislava, december 2025.
6. Ministerstvo financií SR: Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty. Bratislava, 2025. Dostupné na: www.slov-lex.sk.
7. MIČÁTEK, V. – SCHULTZOVÁ, A.: Daň z pridanej hodnoty. Bratislava: EKONÓM, 2022.
8. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu (eIDAS).
9. Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (novely účinné od 1. januára 2026 a 1. januára 2027).
10. Zákon č. 215/2019 Z. z. o zaručenej elektronickej fakturácii a centrálnom ekonomickom systéme a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
11. Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.
12. Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (Daňový poriadok) v znení neskorších predpisov.
13. Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
14. Smernica Rady (EÚ) 2025/516 z 11. marca 2025, ktorou sa mení smernica 2006/112/ES o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty, pokiaľ ide o pravidlá DPH pre digitálny vek (ViDA).
15. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/55/EÚ zo 16. apríla 2014 o elektronickej fakturácii vo verejnom obstarávaní. Ú. v. EÚ L 133, 6. 5. 2014.
16. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v celej Únii (NIS2). Ú. v. EÚ L 333, 27. 12. 2022.
17. ŠOLTÉSOVÁ, E.: Electronic information system, Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2021, Dostupné na: https://doi.org/10.53465/EDAMBA.2021.9788022549301.496-506.

Kontaktné údaje

Mgr. Ľubomír Lajčák
lajcak8@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

DERISKING AKO MOŽNÝ BEHAVIORÁLNY DÔSLEDOK SANKČNÉHO RÁMCA FINANČNEJ REGULÁCIE

DERISKING AS A POSSIBLE BEHAVIORAL CONSEQUENCE OF THE FINANCIAL REGULATION SANCTION FRAMEWORK

Mária Potančoková[1]

Abstrakt: Článok sa zaoberá vzťahom medzi sankčným rámcom finančnej regulácie a behaviorálnymi reakciami regulovaných subjektov na finančnom trhu, osobitne fenoménom označovaným ako derisking. Derisking predstavuje systematické obmedzovanie alebo ukončovanie obchodných vzťahov s klientmi alebo sektormi vnímanými ako rizikové, najmä v kontexte požiadaviek prevencie prania špinavých peňazí (AML).
Cieľom článku je analyzovať, do akej miery môže byť tento jav interpretovaný ako racionálna reakcia finančných inštitúcií na sankčný režim, ktorý obsahuje administratívne sankcie vrátane možnosti odňatia licencie alebo uloženia významných finančných pokút.
Analytická časť článku zároveň ponúka komparáciu dvoch regulačných prístupov k riadeniu rizika. Na jednej strane stojí bankový sektor, v ktorom sa v praxi vytvárajú zoznamy nepodporovaných podnikateľských činností a dochádza k obmedzovaniu prístupu určitých sektorov k finančným službám. Na druhej strane článok analyzuje pravidlá kartových schém, ako sú Visa a Mastercard, ktoré pri posudzovaní prípustnosti transakcií spravidla vychádzajú z princípu legality a zdôrazňujú, že súkromné spoločnosti by nemali vystupovať ako arbitri morálky pri posudzovaní legálnych obchodných aktivít.
Článok argumentuje, že rozdiel medzi týmito prístupmi poukazuje na širší problém regulačného presunu zodpovednosti na súkromné subjekty, ktoré sú motivované predchádzať sankčnému riziku aj za cenu nadmerného obmedzovania finančných služieb.

Kľúčové slová: administratívna zodpovednosť, derisking, AML, VISA, Mastercard

Abstract: The article examines the relationship between the sanctioning framework of financial regulation and the behavioural responses of regulated entities in the financial market, with particular attention to the phenomenon

[1] Katedra finančného práva Univerzity Komenského v Bratislave

commonly referred to as derisking. Derisking refers to the systematic restriction or termination of business relationships with clients or sectors perceived as presenting regulatory risk, particularly in the context of anti-money laundering (AML) requirements.
The aim of the article is to analyse the extent to which this phenomenon may be interpreted as a rational response by financial institutions to a sanctioning regime that includes administrative sanctions of high severity, including the possibility of licence withdrawal or the imposition of significant financial penalties.
The analytical part of the article further provides a comparison of two regulatory approaches to risk management. On the one hand, there is the banking sector, where lists of unsupported or prohibited business activities are often created in practice and where access of certain sectors to financial services may be restricted. On the other hand, the article analyses the rules of card schemes such as Visa and Mastercard, which, when assessing the permissibility of transactions, generally rely on the principle of legality and emphasise that private companies should not act as arbiters of morality when assessing legally permitted commercial activities.
The article argues that the difference between these approaches highlights a broader problem of regulatory responsibility being shifted to private actors, who are incentivised to avoid sanction risk even at the cost of excessively restricting financial services.

Key words: administrative liability, derisking, AML, VISA, Mastercard

Úvod

Sankčný rámec finančnej regulácie je tradične koncipovaný ako nástroj zabezpečenia súladu a ochrany integrity trhu. V podmienkach súčasnej regulácie však jeho funkcia presahuje klasické represívno-nápravné východiská. Sankcie, najmä tie s potenciálne existenčnými dôsledkami, sa stávajú determinujúcim faktorom strategického správania regulovaných subjektov. V dôsledku toho sankčný režim prestáva byť len reakciou na porušenie práva a začína formovať samotnú štruktúru trhu. Tento posun sa najvýraznejšie prejavuje prostredníctvom fenoménu deriskingu. Finančné inštitúcie v reakcii na kombináciu vysokej sankčnej expozície, neurčitosti právnych noriem a prísnej aplikačnej praxe orgánov dohľadu systematicky obmedzujú alebo ukončujú obchodné vzťahy s klientmi či celými sektormi, ktoré sú vnímané ako regulačne rizikové, a to bez ohľadu na ich individuálne posúdenie.

Jadro problému pritom často spočíva už na úrovni normatívnej konštrukcie správnych deliktov, osobitne v oblasti AML regulácie[2]. Používanie neurčitých právnych pojmov, ako je „primeranosť" či „dostatočnosť", síce poskytuje orgánom dohľadu potrebnú mieru diskrečnej právomoci, no zároveň oslabuje predvídateľnosť právnych následkov. V takomto prostredí sa hranica medzi zákonným a sankcionovateľným správaním stáva ex post hodnotenou veličinou, čo vedie k systematickému posunu správania regulovaných subjektov smerom k nadmernej opatrnosti.

Empirické zistenia, vrátane výstupov Európskeho orgánu pre bankovníctvo (EBA), tento trend potvrdzujú. Sankčný rámec tak generuje sekundárne efekty, ktoré presahujú individuálne konania a prejavujú sa na úrovni dostupnosti finančných služieb, konkurencie a celkovej štruktúry trhu. Za týchto okolností nadobúda otázka právnej istoty nový význam. Nejde len o ochranu jednotlivých subjektov v rámci sankčného konania, ale o kľúčový predpoklad fungovania finančného trhu ako celku. Ak právna úprava neposkytuje dostatočne jasné a predvídateľné pravidlá, regulované subjekty prirodzene optimalizujú svoje správanie nie vo vzťahu k zákonu, ale vo vzťahu k očakávanému rozhodovaniu orgánov dohľadu. Výsledkom je odklon od *risk-based* prístupu (rizikovo orientovaného prístupu) smerom k *risk-avoidance* (vyhýbanie sa riziku) praxi.

Tento článok preto vychádza z tézy, že nedostatočne precizovaná právna úprava sankčných režimov, najmä v oblasti AML, predstavuje významný faktor ovplyvňujúci správanie regulovaných subjektov a prispieva k rozvoju deriskingu ako systémového javu. Hľadanie rovnováhy medzi efektívnym dohľadom a ochranou právnej istoty tak nie je len otázkou kvality regulácie, ale aj nevyhnutnou podmienkou zachovania funkčnosti a inklúzie finančného trhu.

Derisking ako sekundárny efekt správneho trestania v sektore platobných služieb

V kontexte správneho trestania nadobúda derisking nielen charakter *compliance* (zabezpečovanie súladu s právnymi predpismi) stratégie jednotlivých subjektov, ale aj širšieho trhového javu. Derisking sa v tomto zmysle neprejavuje len ako reakcia na AML povinnosti v úzkom zmysle, ale aj ako dôsledok fragmentácie dohľadu a rozdielnych výkladových prístupov v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP). Táto fragmentácia následne otvára priestor pre javy, ktoré sú z hľadiska cieľov európskeho finančného práva problematické, najmä narušenie rovnosti podmienok na trhu a vznik regulačnej arbitráže.

[2] Viď napríklad § 10 ods. 1 písm. b) alebo ods. 4 Zákona č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA) definuje vo svojom reporte[3] derisking ako situáciu, *„kedy finančná inštitúcia prijme rozhodnutie odmietnuť nadviazať alebo ukončiť obchodné vzťahy s jednotlivými klientami alebo kategóriami klientov spojenými s vyšším rizikom prania špinavých peňazí a financovania terorizmu alebo odmietnuť vykonávať transakcie s vyšším rizikom prania špinavých peňazí a financovania terorizmu"*[4], pričom uvádza, že *„hoci rozhodnutia o nenadviazaní alebo ukončení obchodného vzťahu alebo o neuskutočnení transakcie môžu byť v súlade s článkom 14 ods. 4 smernice (EÚ) 2015/849 (AMLD), de-risking celých kategórií klientov bez náležitého individuálneho posúdenia rizikového profilu individuálneho klienta je nežiaduci a môže byť znakom neefektívneho manažmentu AML rizika"*.

Finančná akčná skupina (FATF) definuje derisking ako situáciu, v ktorej finančné inštitúcie ukončujú alebo obmedzujú obchodné vzťahy s klientmi alebo skupinami klientov s cieľom vyhnúť sa riziku, namiesto toho, aby toto riziko aktívne riadili[5]. Podobne Svetová banka poukazuje na to, že derisking sa prejavuje najmä v oblasti korešpondenčného bankovníctva, kde banky v reakcii na rastúce regulačné a sankčné riziko ukončujú vzťahy s menšími finančnými inštitúciami alebo bankami pôsobiacimi v určitých jurisdikciách[6]. Banka pre medzinárodné zúčtovanie (BIS) zároveň upozorňuje, že významným faktorom tohto trendu je kombinácia vysokých nákladov na compliance a potenciálne závažných sankcií za nedodržanie regulačných požiadaviek.[7]

Derisking nemožno interpretovať výlučne ako obchodnú stratégiu finančných inštitúcií. Ide skôr o behaviorálnu reakciu regulovaných subjektov na regulačné prostredie, v ktorom sú finančné inštitúcie vystavené významnému právnemu, reputačnému a sankčnému riziku[8]. Európska banková autorita (EBA) vo svojom

---

[3] *EBA Opinion on derisking EBA/Op/2022/01 zo dňa 05.01.2022.* [online]. [cit. 2026-04-02].

[4] *„Where a financial institution takes a decision to refuse to enter into, or to terminate, business relationships with individual customers or categories of customers associated with higher ML/TF risk, or to refuse to carry out higher ML/TF risk transactions, this is referred to as 'de-risking'."*
tamtiež

[5] *„The FATF characterises "de-risking" as the phenomenon of financial institutions terminating or restricting business relationships with clients or categories of clients to avoid, rather than manage, risk in line with the FATF's risk-based approach. "De-risking" has various reasons, such as concerns about profitability, prudential requirements, anxiety after the global financial crisis, heightened regulatory expectations, or reputational risk."*
(Zdroj: Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism. *De-risking*. ©2026. [online]. [cit. 2026-04-02].)

[6] *De-risking in the Financial Sector*. 2016. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/de-risking-in-the-financial-sector

[7] RICE, T. et al. 2020. *On the global retreat of correspondent banks*. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2003g.htm

[8] *„William Hoffman, a former chief counsel at the US Office of Foreign Assets Control said, "It can be frustrating for banks because they are throwing millions of dollars a year into sanctions and AML*

stanovisku k deriskingu uvádza, že tento jav môže mať závažné dôsledky pre prístup určitých sektorov alebo klientov k základným finančným službám, vrátane vedenia účtov alebo realizácie cezhraničných platieb.[9] Práve v tomto kontexte možno derisking vnímať aj ako jednu z možných reakcií trhu na sankčný rámec finančnej regulácie, v ktorom potenciálne následky nedodržania regulačných povinností môžu v očiach finančných inštitúcií prevyšovať ekonomické benefity spojené s obsluhou určitých klientov alebo sektorov. Finančné inštitúcie preto často pristupujú k preventívnemu obmedzovaniu obchodných vzťahov alebo vytváraniu zoznamov nepodporovaných podnikateľských činností, ktoré sú považované za príliš rizikové z pohľadu AML regulácie[10].

Derisking v sektore platobných služieb z perspektívy kartových schém VISA a Mastercard

Zaujímavý kontrast možno v tomto smere pozorovať pri porovnaní prístupu tradičných bankových inštitúcií s prístupom kartových schém, ako sú Visa a Mastercard. Banky pri riadení regulačného rizika často používajú sektorové zoznamy

---

compliance programs and are the front cops for the US Government, but they are still getting these huge penalties."
Preklad autora:
William Hoffman, bývalý hlavný právny poradca amerického Úradu pre kontrolu zahraničných aktív (Office of Foreign Assets Control – OFAC), uviedol, že: „Pre banky to môže byť frustrujúce, pretože každoročne investujú milióny dolárov do sankčných a AML compliance programov a v podstate plnia úlohu prvej línie dohľadu pre vládu Spojených štátov, napriek čomu sú im aj naďalej ukladané vysoké sankcie.
(Zdroj: *Understanding Bank Derisking And Its Effects On Financial Inclusion. An exploratory study*. 2015. [online]. [cit. 2026-04-02].)

[9] "*While the impact and scale of de-risking within the different categories of customers vary, it can lead to adverse economic outcomes or amount to financial exclusion. Financial exclusion is of concern because access to at least basic financial products and services is a prerequisite for participation in modern economic and social life, and creating the conditions to provide access to financial services to legitimate consumers is a necessary means of fostering their participation in the internal market."*
Preklad autora:
„*Hoci sa intenzita a rozsah deriskingu medzi jednotlivými kategóriami klientov líšia, tento jav môže viesť k nepriaznivým ekonomickým dôsledkom alebo až k finančnému vylúčeniu. Finančné vylúčenie pritom vyvoláva osobitné obavy, keďže prístup aspoň k základným finančným produktom a službám predstavuje nevyhnutný predpoklad účasti na modernom ekonomickom a spoločenskom živote, pričom vytváranie podmienok umožňujúcich prístup legitímnych subjektov k finančným službám je zároveň nevyhnutným prostriedkom podpory ich účasti na vnútornom trhu.*"
(Zdroj: *Opinion of the European Banking Authority on 'de-risking'*. 2022. [online]. [cit. 2026-04-02].)

[10] viď napríklad Zoznam nepodporovaných obchodných modelov publikovaný bankou Revolut: https://help.revolut.com/en-ES/business/help/setting-up-an-account/is-my-business-eligible/what-industries-are-not-supported/

nepodporovaných aktivít, ktoré môžu zahŕňať príkladmo (nie však výlučne) prevody poskytovateľov služieb kryptoaktív, online hazard (ďalej aj ako „gambling"[11]) alebo napríklad služby prevodu peňazí[12]. Takýto prístup môže viesť k stavu, v ktorom sú určité kategórie podnikateľských subjektov — vrátane subjektov pôsobiacich v regulovaných segmentoch finančného trhu podliehajúcich regulačnému rámcu Európskej únie pre platobné služby[13] alebo kryptoaktíva[14] — fakticky vylučované z prístupu k finančným službám, a to bez vykonania individualizovaného posúdenia rizikového profilu konkrétneho klienta. Naopak, kartové schémy pri posudzovaní prípustnosti transakcií spravidla vychádzajú z princípu legality, podľa ktorého je transakcia prípustná, pokiaľ predmet predaja nie je nelegálny v jurisdikcii obchodníka, vydavateľa karty alebo držiteľa karty.

Rozdiel medzi týmito prístupmi poukazuje na širší problém presunu regulačného rizika zo štátu na súkromné finančné inštitúcie, ktoré sú motivované predchádzať potenciálnym sankciám aj za cenu obmedzenia legálnych ekonomických aktivít. Derisking tak v tomto kontexte možno chápať ako jeden z nezamýšľaných dôsledkov regulačného prostredia, v ktorom sú sankčné mechanizmy navrhnuté tak, že motivujú regulované subjekty minimalizovať regulačné riziko elimináciou potenciálne problematických obchodných vzťahov. Porovnanie prístupu bankového sektora a kartových schém poukazuje na významný rozdiel v spôsobe riadenia regulačného rizika. Banky, ktoré sú priamo vystavené sankčnému rámcu finančného dohľadu, majú silnú motiváciu minimalizovať svoju expozíciu voči potenciálnym porušeniam regulačných povinností. Praktickým dôsledkom tohto prístupu je

[11] Napríklad obchodníci zaradení pod MCC 7995 (gambling/betting) bývajú zo strany bánk a acquiring partnerov považovaní za vysoko rizikových klientov, čo sa v praxi prejavuje prísnejším onboardingom, zvýšenými požiadavkami na AML/KYC kontrolu, vyššími poplatkami, nižšou mierou schvaľovania transakcií alebo úplným odmietnutím poskytovania služieb.
(Zdroj: *The ultimate guide to merchant category codes and why they matter.* The payments association. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02].
https://thepaymentsassociation.org/article/the-ultimate-guide-to-merchant-category-codes-mccs-and-why-they-matter/)

[12] Právne ide o niektoré druhy platobných služieb v zmysle § 2 zákona č. 492/2009 o platobných službách a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

[13] SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2015/2366
z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 2002/65/ES, 2009/110
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2366

[14] NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2023/1114
z 31. mája 2023 o trhoch s kryptoaktívami a o zmene nariadení (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 1095/2010 a smerníc 2013/36/EÚ a (EÚ) 2019/1937
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1114

vytváranie zoznamov nepodporovaných sektorov alebo podnikateľských aktivít, ktoré sú považované za zvýšené riziko z pohľadu AML regulácie.

Ako uvádzajú autori[15] článku „De-Risking, De-Banking and Denials of Banks Services: An Over-Compliance Dilemma?", ktorého slovenský preklad je [16] De-risking, vylučovanie z bankového systému a odmietanie bankových služieb: dilema nadmernej regulačnej compliance?"

„Postup dohľadových orgánov prispel k vytvoreniu výrazne rizikovo averznej compliance kultúry. Mimoriadne vysoké pokuty uložené bankám HSBC v roku 2012 a BNP Paribas v roku 2014 za nedostatky v oblasti CDD[17] a iné porušenia compliance povinností významne ovplyvnili ochotu globálneho bankového sektora podstupovať compliance riziko. Významným príkladom regulačného signalizovania je aj prístup FATF založený na tzv. „naming and shaming"[18] jurisdikcií, ktoré nedostatočne implementujú jej štandardy. Takéto signalizovanie následne vedie k negatívnym reakciám v oblasti compliance a riadenia rizík vo vzťahu k dotknutým jurisdikciám a subjektom v nich pôsobiacim. Reakcie finančných inštitúcií pritom môžu presahovať rámec opatrení objektívne potrebných na mitigáciu rizika.

Prístup dohľadových orgánov sa prejavoval aj vo forme verejných vyhlásení FATF a regulátorov, ktorými boli banky vyzývané, aby nepristupovali k plošnému zatváraniu účtov. Pozitívny efekt týchto vyhlásení bol však limitovaný, keďže bol neutralizovaný pokračujúcimi enforcement opatreniami na globálnej úrovni, vedúcimi k ukladaniu vysokých sankcií za porušenia AML/CFT povinností. Regulačné sankcie totiž v praxi pôsobia výraznejšie než deklaratórne vyhlásenia dohľadových autorít. Súčasne absentovala dôslednejšia dohľadová kontrola dôvodov, pre ktoré boli konkrétnym klientom odmietnuté služby, ako aj kvality údajov, na základe ktorých boli takéto rozhodnutia prijímané. Aj to mohlo bankám signalizovať, že dohľadové orgány

[15] DE KOKER, Louis – CASANOVAS, Pompeu. *„De-Risking", De-Banking and Denials of Bank Services: An Over-Compliance Dilemma?* In: Journal of Banking Regulation, 2024, dostupné na: ResearchGate [cit. 25. 5. 2026].
https://www.researchgate.net/publication/383940845_'De-Risking'_De-Banking_and_Denials_of_Bank_Services_An_Over-Compliance_Dilemma

[16] Voľný preklad autorky

[17] Starostlivosti v zmysle pravidiel na ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu (AML)- pozn. autorky; viď § 10-12 Zákona č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

[18] mechanizmus reputačného tlaku prostredníctvom verejného označovania jurisdikcií- preklad autorky

neprikladajú osobitný význam preskúmavaniu proporcionality alebo odôvodnenosti odmietnutia poskytovania služieb."[19]

Ako bolo uvedené vyššie, opätovne treba zdôrazniť, že kartové schémy ako Visa alebo Mastercard zaujímajú vo všeobecnosti odlišný prístup, ktorý možno označiť ako legality-based approach (prístup založený na vymedzení zákonnosti). V rámci tohto prístupu je rozhodujúcim kritériom prípustnosti transakcie najmä to, či je predmet obchodnej činnosti legálny v príslušných jurisdikciách (obchodníka či vydavateľa karty-issuera). Kartové schémy pritom zdôrazňujú, že ich úlohou nie je určovať, ktoré legálne produkty alebo služby majú byť dostupné na trhu. Ako uviedla spoločnosť Visa vo svojom stanovisku, *„súkromné spoločnosti by nemali vystupovať ako arbitri morálky*"[20] a rozhodovanie o tom, ktoré legálne produkty alebo služby môžu byť predmetom obchodovania, by mohlo vytvoriť nebezpečný precedens. Vyhlásenie Mastercard z augusta 2025[21], podľa ktorého „umožňuje všetky zákonné transakcie" a *„nevyhodnocuje obsah hier ani nevyžaduje obmedzenia aktivít platforiem*", predstavuje explicitnú snahu kartovej schémy dištancovať sa od obvinení z priameho zasahovania do distribúcie digitálneho obsahu.

Súčasne však Mastercard dopĺňa, že obchodníci musia implementovať kontrolné mechanizmy zabezpečujúce, aby kartová sieť nebola použitá na nezákonné transakcie, vrátane nelegálneho obsahu. Tento dvojúrovňový postoj – formálne rešpektovanie legality na jednej strane a materiálne prenesenie zodpovednosti na obchodníkov a acquirerov[22] na strane druhej – vytvára špecifický regulačný efekt,

---

[19] DE KOKER, Louis – CASANOVAS, Pompeu. *„De-Risking", De-Banking and Denials of Bank Services: An Over-Compliance Dilemma?* In: Journal of Banking Regulation, 2024, dostupné na: ResearchGate [cit. 25. 3. 2026].
https://www.researchgate.net/publication/383940845_'De-Risking'_De-Banking_and_Denials_of_Bank_Services_An_Over-Compliance_Dilemma

[20] "*We do not believe private companies should serve as moral arbiters," Visa said in its statement. "Asking private companies to decide what legal products or services can or cannot be bought and from what store sets a dangerous precedent."*
(Zdroj: SILLARS, J. 2022. The Truth About Credit Card Companies Tracking Gun Purchases. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.themeateater.com/hunt/firearm-hunting/the-truth-about-credit-card-companies-tracking-gun-purchases)

[21] Clarifying recent headlines on gaming content. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02].
„Mastercard has not evaluated any game or required restrictions of any activity on game creator sites and platforms, contrary to media reports and allegations. Our payment network follows standards based on the rule of law. Put simply, we allow all lawful purchases on our network. At the same time, we require merchants to have appropriate controls to ensure Mastercard cards cannot be used for unlawful purchases, including illegal adult content."
Dostupné na internete: https://www.mastercard.com/us/en/news-and-trends/press/2025/august/clarifying-recent-headlines-on-gaming-content.html

[22] Acquirer (nadobúdateľ) predstavuje poskytovateľa platobných služieb obchodníka, ktorý zabezpečuje prijímanie a spracovanie bezhotovostných platobných transakcií uskutočnených

ktorý možno označiť ako delegovanú obsahovú kontrolu prostredníctvom platobnej infraštruktúry.

Tento kontrast poukazuje na širší problém regulačného prostredia, v ktorom sú banky (a iné subjekty poskytujúce platobné služby) vystavené výrazne vyššiemu sankčnému riziku ako iné subjekty finančnej infraštruktúry (napríklad VISA, Mastercard).
V dôsledku toho sú motivované prijímať defenzívne stratégie riadenia rizika, ktoré vedú k systematickému obmedzovaniu určitých sektorov alebo klientov. Derisking tak nadobúda význam aj z pohľadu trhovej reakcie na asymetrické rozdelenie regulačného rizika v rámci finančného systému.
Kartové schémy ako Visa a Mastercard pri regulácii obchodníkov spravidla vychádzajú z princípu legality transakcií. Podľa pravidiel Visa nesmie obchodník predkladať transakcie za predaj tovarov alebo služieb, ktoré sú nelegálne v jurisdikcii obchodníka alebo držiteľa karty.[23] Podobne pravidlá Mastercard vyžadujú, aby obchodníci vykonávali svoju činnosť v súlade s platnými právnymi predpismi v príslušných jurisdikciách.[24] Hoci kartové schémy identifikujú určité kategórie tzv. „high brand risk merchants"[25], tieto sektory nie sú automaticky vylúčené z kartovej

platobnými kartami alebo inými platobnými prostriedkami v prospech obchodníka. Acquirer zároveň spravidla zabezpečuje komunikáciu s kartovými schémami (napr. Visa alebo Mastercard), autorizáciu transakcií a následné vysporiadanie finančných prostriedkov v prospech obchodníka. (pozn. autorky)

[23] *„A Transaction must be legal in both the Cardholder's jurisdiction and the Merchant Outlet's jurisdiction."* Visa Core Rules and Visa Product and Service Rules. s. 63.
Dostupné na internete: https://usa.visa.com/dam/VCOM/download/about-visa/visa-rules-public.pdf

[24] *„The sale or offer of sale of a product or service other than in full compliance with law then applicable to the Acquirer, Issuer, Merchant, Cardholder, Cards, or the Corporation."* Mastercard rules. Illegal or Brand-damaging Transactions
(Zdroj: *Mastercard Rules.* 2025. [online]. s. 122. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.mastercard.com/content/dam/mccom/shared/business/support/rules-pdfs/mastercard-rules.pdf)

[25] Kartové schémy Visa a Mastercard historicky pristupovali k určitým sektorom prostredníctvom kategórie „high brand risk merchants".
Transformácia smerom ku kategóriám „specialty merchants" (Mastercard) a „high integrity risk merchants" (Visa) predstavuje významný konceptuálny posun od normatívneho, reputačne orientovaného hodnotenia k technokratickému, rizikovo orientovanému rámcu. Nová terminológia reflektuje snahu o zosúladenie s princípmi AML/CFT a širšieho risk-based approach, pričom dôraz sa presúva na konkrétne, identifikovateľné riziká, ako sú fraud exposure, riziko poškodenia spotrebiteľa či potenciál zneužitia na nelegálne účely.
Napriek tomu však nemožno prehliadnuť, že reputačný faktor z rozhodovania úplne nevymizol, ale bol skôr internalizovaný do nových kategórií rizika.
Z pohľadu regulačnej teórie však ide o krok správnym smerom: prechod od implicitného

infraštruktúry, ale podliehajú zvýšeným kontrolným mechanizmom.[26] Jednotlivé pravidlá pre procesovanie transakcií pre biznis modely v rámci zvýšeného rizika možno nájsť v pravidlách Mastercard a VISA, ktoré sú verejne dostupné[27]. Spoločnosť VISA tento zoznam nazýva High Integrity Risk Merchant[28] a spoločnosť Mastercard ako Specialty Merchant Registration Program[29].

Zatiaľ čo takto nastavený model delegovanej obsahovej kontroly je v prostredí kartových schém funkčný a systémovo absorbovateľný, jeho implicitná logika sa v bankovom sektore premieta odlišne – namiesto riadenia rizika na úrovni jednotlivých transakcií často vedie k plošnému obmedzovaniu alebo ukončovaniu vzťahov s celými segmentmi klientov, čo sa osobitne prejavuje napríklad (nie však výlučne) aj v oblasti *adult content* vo forme sektorového deriskingu. Fenomén deriskingu v sektore *adult content*[30] možno ilustrovať na prípade platformy OnlyFans, ktorá v roku 2021 oznámila zákaz sexuálne explicitného obsahu nie z dôvodu zmeny právneho rámca, ale v reakcii na tlak bánk a platobných inštitúcií, ktoré odmietali spracúvať transakcie spojené s týmto typom obsahu[31] . Tento prípad ukazuje, že rozhodovanie o dostupnosti legálnych služieb sa presúva z úrovne práva na úroveň finančnej infraštruktúry, kde banky a kartové schémy fungujú ako tzv. „meta-moderátori", ktorí nepriamo určujú, aký obsah je ekonomicky životaschopný. Keďže väčšina digitálnych platforiem je existenčne závislá od bezhotovostných platieb, obmedzenie prístupu k platobným službám má fakticky rovnaký efekt ako zákaz činnosti, a to aj v prípadoch, kde je samotná aktivita legálna. Derisking v tomto kontexte preto nepredstavuje len riadenie finančného rizika, ale aj formu „infraštruktúrnej regulácie", ktorá vedie k preventívnej autocenzúre zo strany platforiem a k systematickému vylučovaniu celých segmentov trhu z finančného systému.

---

morálneho hodnotenia k explicitnému risk-based rámcu posilňuje konzistentnosť, predvídateľnosť a proporcionalitu rozhodovania, a tým vytvára priaznivejšie podmienky pre udržateľný rozvoj inovatívnych segmentov finančného trhu pri zachovaní integrity platobného systému.

[26] *Business Risk Assessment and Mitigation (BRAM) Program. Security Rules and Procedures*. 2026. [online]. [cit. 2026-04-02].

[27] *Business Risk Assessment and Mitigation (BRAM) Program. Security Rules and Procedures*. *Chapter 9 Specialty Merchant Registration Program.* 2026. [online]. [cit. 2026-04-02]. s. 108 – 125.

[28] *Visa Integrity Risk Program*. 2023. [online]. [cit. 2026-04-02].

[29] *Business Risk Assessment and Mitigation (BRAM) Program. Security Rules and Procedures*. 2026. [online]. [cit. 2026-04-02]. s. 109.

[30] Pojem *adult content* označuje kategóriu obsahu určeného výlučne pre dospelé osoby (18+), typicky zahŕňajúcu materiál sexuálnej alebo erotickej povahy, ktorý je v rámci pravidiel kartových schém klasifikovaný ako osobitná (spravidla vysokoriziková) obchodná kategória podliehajúca zvýšeným požiadavkám na monitoring, kontrolu a riadenie rizík.

[31] DUFFIELD, W. 2021. *Bankers as Content Moderators*. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.cato.org/commentary/bankers-content-moderators

Praktické dôsledky tohto nastavenia sa prejavili napríklad v prípade platforiem Steam a itch.io[32], ktoré v reakcii na požiadavky platobných partnerov odstránili alebo obmedzili široké spektrum obsahu, vrátane takého, ktorý bol v mnohých jurisdikciách legálny. Obchodníci sú v praxi nútení zohľadňovať nielen pravidlá kartových schém, ale aj interné politiky bánk, v ktorých vedú svoje účty a prostredníctvom ktorých prechádzajú ich peňažné toky. To, čo je z pohľadu kartových schém považované za prípustné a spracovateľné, tak nemusí byť akceptovateľné z pohľadu banky poskytujúcej platobný účet. Výsledkom je, že obchodníci sa pri riadení svojho obsahu riadia prísnejším z týchto režimov, čo v konečnom dôsledku vedie k obmedzovaniu aj legálnych foriem obsahu, a to najmä z dôvodu snahy zachovať si prístup k základnej bankovej infraštruktúre.

Záver

Derisking predstavuje rozmáhajúci sa trend, ktorý už nemožno považovať len za fenomén tradične vysokorizikových odvetví. V súčasnom regulačnom prostredí sa stáva systémovým javom, ktorý vedie k postupnému vylučovaniu určitých subjektov z finančného trhu, k zvyšovaniu trhovej koncentrácie a k oslabovaniu konkurenčného prostredia. Tieto dôsledky majú potenciál negatívne ovplyvniť nielen jednotlivých účastníkov trhu, ale aj fungovanie a stabilitu finančného trhu ako celku.

Osobitne riziková je táto situácia v spojení s možnosťou odobratia oprávnenia na podnikanie ako najzávažnejšej sankcie, ktorá má pre regulovaný subjekt spravidla likvidačný charakter. Ak je odňatie povolenia viazané na systematické porušovanie povinností, ktorých obsah nie je dostatočne normatívne vymedzený, vzniká riziko, že rozdielne odborné posúdenie primeranosti opatrení bude viesť k neprimeraným sankčným zásahom. Odňatie licencie musí byť preto vnímané a uplatňované ako krajné opatrenie, použiteľné len v prípadoch závažných alebo systematických porušení, pri ktorých miernejšie nápravné alebo sankčné nástroje nepostačujú. Pokiaľ je totiž za správny delikt možné považovať prakticky akékoľvek správanie, ktoré je ex post hodnotené ako nedostatočné alebo neprimerané, správny delikt stráca svoju normatívnu funkciu a prestáva byť predvídateľným právnym inštitútom. V takom prípade sa existencia deliktu odvíja predovšetkým od následného hodnotenia zo strany štátnej moci, čo je v rozpore so základnými zásadami právneho štátu. Posilnenie právnej istoty prostredníctvom precíznejšieho vymedzenia správnych deliktov a predvídateľnej aplikácie sankčných mechanizmov tak nemožno vnímať ako oslabenie dohľadu nad finančným trhom, ale skôr ako podmienku jeho

[32] LANE, R. 2025. *Why did thousands of adult titles just disappear from the biggest PC gaming marketplaces?* [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.theguardian.com/games/2025/jul/29/why-did-adult-titles-disappear-from-steam-itch-pc-gaming-payment-processors?utm_

stabilného a udržateľného fungovania. Len právna úprava, ktorá jasne a zrozumiteľne vymedzuje hranice správneho deliktu, môže viesť k zodpovednému dodržiavaniu práva bez vytvárania neúmyselných a systémovo škodlivých dôsledkov, akými sú derisking, nadmerná trhová koncentrácia či obmedzovanie prístupu k finančným službám.

Zistenia empirického výskumu naznačujú, že hranica medzi legitímnym riadením rizika a jeho nadmernou anticipáciou je v aplikačnej praxi často neostrá. V prostredí, kde právna úprava ponecháva široký priestor pre výklad a kde nie je dostatočne predvídateľné, aké konanie bude ex post považované za súladné s právnymi požiadavkami, majú regulované subjekty tendenciu nahrádzať individuálne posudzovanie rizika jeho zjednodušenými aproximáciami. Tie sa následne prejavujú v podobe sektorových kategorizácií, interných zákazov alebo plošných obmedzení prístupu k finančným službám.

Takýto posun má zásadné dôsledky pre fungovanie finančného trhu. Ak regulačný rámec nedokáže dôsledne rozlišovať medzi reálne identifikovaným rizikom a jeho domnienkou, ako aj medzi individuálnym správaním a sektorovou kategorizáciou, nástroje určené na ochranu integrity finančného systému môžu v aplikačnej praxi nadobúdať charakter mechanizmov nepriamej kontroly. Finančné inštitúcie, motivované snahou minimalizovať sankčné a reputačné riziko, tak začínajú určovať hranice akceptovateľného správania nie na základe zákonnosti konkrétnej činnosti, ale na základe jej vnímaného rizikového profilu.

V konečnom dôsledku tak finančný systém prestáva plniť výlučne funkciu neutrálnej infraštruktúry a postupne nadobúda rozmer, v ktorom spoluurčuje, ktoré ekonomické aktivity sú prakticky realizovateľné. Tento vývoj zároveň poukazuje na význam právnej istoty ako základného korektívu, ktorý môže prispieť k tomu, aby regulácia finančného trhu plnila svoju ochrannú funkciu bez toho, aby generovala neúmyselné obmedzenia legálnych ekonomických činností.

Inými slovami - ak totiž regulačný rámec prestáva rozlišovať medzi rizikom a jeho domnienkou, medzi individuálnym správaním a sektorovou nálepkou, potom sa z nástroja ochrany stáva nástroj kontroly — a finančný systém prestáva byť neutrálnou infraštruktúrou, ale začína určovať, čo je (a čo nie je) ekonomicky dovolené.

Zoznam použitej literatúry

1. EBA Opinion on derisking EBA/Op/2022/01 zo dňa 05.01.2022. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Opinions/2022/Opinion%20on%20de-risking%20%28EBA-Op-2022-01%29/1025705/EBA%20Opinion%20and%20annexed%20report%20on%20de-risking.pdf

2. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism. *De-risking*. ©2026. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.coe.int/en/web/moneyval/implementation/de-risking
3. RICE, T. et al. 2020. *On the global retreat of correspondent banks*. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2003g.htm
4. Understanding Bank Derisking And Its Effects On Financial Inclusion. An exploratory study. 2015. [online]. [cit. 2026-04-02] Dostupné na internete: https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/rr-bank-de-risking-181115-en_0.pdf
5. SILLARS, J. 2022. The Truth About Credit Card Companies Tracking Gun Purchases. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.themeateater.com/hunt/firearm-hunting/the-truth-about-credit-card-companies-tracking-gun-purchases
6. Visa Core Rules and Visa Product and Service Rules. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02] Dostupné na internete: https://usa.visa.com/dam/VCOM/download/about-visa/visa-rules-public.pdf
7. Mastercard Rules. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02] Dostupné na internete: https://www.mastercard.com/content/dam/mccom/shared/business/support/rules-pdfs/mastercard-rules.pdf
8. Business Risk Assessment and Mitigation (BRAM) Program. Security Rules and Procedures. 2025. [online].
9. Visa Integrity Risk Program. 2023. [online].
10. Clarifying recent headlines on gaming content. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.mastercard.com/us/en/news-and-trends/press/2025/august/clarifying-recent-headlines-on-gaming-content.html
11. DUFFIELD, W. 2021. *Bankers as Content Moderators*. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.cato.org/commentary/bankers-content-moderators
12. LANE, R. 2025. Why did thousands of adult titles just disappear from the biggest PC gaming marketplaces? [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.theguardian.com/games/2025/jul/29/why-did-adult-titles-disappear-from-steam-itch-pc-gaming-payment-processors?
13. DE KOKER, Louis – CASANOVAS, Pompeu. „De-Risking", De-Banking and Denials of Bank Services: An Over-Compliance Dilemma? In: Journal of Banking Regulation, 2024, dostupné na: ResearchGate [cit. 25. 5. 2026]. https://www.researchgate.net/publication/383940845_'De-Risking'_De-Banking_and_Denials_of_Bank_Services_An_Over-Compliance_Dilemma

14. The ultimate guide to merchant category codes and why they matter. The payments association. 2025. [online]. [cit. 2026-04-02].
Dostupné na internete:
https://thepaymentsassociation.org/article/the-ultimate-guide-to-merchant-category-codes-mccs-and-why-they-matter/)
15. SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2015/2366
z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 2002/65/ES, 2009/110
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2366
16. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2023/1114 z 31. mája 2023 o trhoch s kryptoaktívami a o zmene nariadení (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 1095/2010 a smerníc 2013/36/EÚ a (EÚ) 2019/1937
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1114
17. Zákon č. 492/2009 o platobných službách a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
18. Zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

JUDr. Mária Potančoková
potancokova11@uniba.sk
Katedra finančného práva Univerzity Komenského v Bratislave

POUŽÍVANIE UMELEJ INTELIGENCIE V EURÓPSKOM FINANČNOM DOHĽADE: PRÍSTUPY JEDNOTLIVÝCH DOHĽADOVÝCH ORGÁNOV[1]

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EUROPEAN FINANCIAL SUPERVISION: SUPERVISORY APPROACHES

Peter Beňo[2]

Abstrakt: Článok sa venuje využívaniu umelej inteligencie v európskom finančnom dohľade a porovnáva prístupy troch európskych orgánov dohľadu (EBA, ESMA a EIOPA). V úvode vymedzuje pojem umelej inteligencie v kontexte dohľadovej praxe a stručne predstavuje koncept dohľadových technológií (SupTech), ktoré umožňujú orgánom dohľadu spracovávať rastúci objem dát a efektívnejšie reagovať na komplexnosť moderných finančných trhov. Ďalej analyzuje regulačný rámec vytvorený aktom o umelej inteligencii (nariadenie (EÚ) 2024/1689) a jeho prepojenie s existujúcou sektorovou legislatívou finančného trhu. Hlavná časť porovnáva, ako jednotlivé európske orgány dohľadu reagujú na výzvy spojené s využívaním AI vo svojich sektoroch, aké nástroje a dokumenty k tejto téme vydali a v čom sa ich prístupy zhodujú a odlišujú. Autor dospieva k záveru, že európske dohľadové orgány pristupujú k regulácii AI pragmaticky, uprednostňujú výklad existujúcich pravidiel pred novou legislatívou a ich postupy sa postupne zbližujú.

Kľúčové slová: umelá inteligencia, AI, finančný dohľad, suptech

Abstract: This article examines the use of artificial intelligence in European financial supervision and compares the approaches of the three European supervisory authorities (EBA, ESMA and EIOPA). It first defines artificial intelligence in the context of supervisory practice and briefly introduces the concept of supervisory technology (SupTech), which enables supervisors to process growing volumes of data and respond more effectively to the complexity of modern financial markets. The article then analyses the regulatory framework established by the AI Act (Regulation (EU) 2024/1689) and its interaction with existing sectoral financial legislation. The main part

[1] Článok vznikol v rámci realizácie projektu VEGA 1/0212/23 Finančné inovácie ako determinant súčasnej a anticipovanej regulácie na finančnom trhu (výzvy a riziká)

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

compares how the individual European supervisory authorities respond to the challenges of AI use in their respective sectors, what tools and documents they have issued on this topic, and in what respects their approaches converge or differ. The author concludes that European supervisors take a pragmatic approach to AI regulation, favour the interpretation of existing rules over new legislation, and that their approaches are gradually converging.

Key words: artificial intelligence, AI, financial supervision, suptech

Úvod

Digitalizácia bankového sektora, nástup fintech poskytovateľov a rastúci objem regulačných povinností vytvárajú prostredie, v ktorom tradičné metódy výkonu činnosti dohľadu čelia zásadným výzvam. Objem dát, ktoré musia orgány finančného dohľadu spracovať, kontinuálne narastá. Ako upozorňuje Rada pre finančnú stabilitu, technologický viedol v posledných rokoch k výraznému nárastu využívania umelej inteligencie tak finančnými inštitúciami, ako aj samotnými dohľadovými orgánmi.[3] Tento trend odráža potrebu orgánov dohľadu udržať krok s čoraz komplexnejším a dynamickejším finančným systémom.

Odpoveďou na tieto výzvy je koncept dohľadových technológií, označovaný pojmom SupTech (*supervisory technology*), ktorý zahŕňa využívanie inovatívnych technológií orgánmi finančného dohľadu na podporu ich práce.[4] Využívanie SupTech naberá globálne na intenzite. Podľa správy *State of SupTech Report 2025* Cambridge SupTech Lab už 197 finančných orgánov v 140 krajinách nasadilo aspoň jedno SupTech riešenie, čo predstavuje výrazný nárast oproti 54 orgánom v roku 2022. Napriek tomuto dynamickému rastu však stav nasadenia AI v rámci európskych dohľadových orgánov zostáva nerovnomerný. Len približne 14 % vnútroštátnych príslušných orgánov uvádza rozsiahle nasadenie AI, pričom väčšina pilotných projektov sa nachádza v štádiu obmedzeného nasadenia alebo počiatočného výskumu.[5]

Medzi priekopníkov v tejto oblasti patrí Európska centrálna banka (ECB), ktorá v rámci bankového dohľadu vyvinula v spolupráci s národnými príslušnými orgánmi

[3] Financial Stability Board. (2024). *The financial stability implications of artificial intelligence* (s. 1). FSB. https://www.fsb.org/2024/11/the-financial-stability-implications-of-artificial-intelligence/

[4] Pojem bol prvýkrát systematicky použitý v roku 2017. Pozri: Prenio, J. (2024). Peering through the hype – Assessing suptech tools' transition from experimentation to supervision. *FSI Insights on Policy Implementation*, No. 58, 1–3. Bank for International Settlements. https://www.bis.org/fsi/publ/insights58.htm

[5] Cambridge SupTech Lab and Digital Transformation Solutions (2025), State of SupTech Report 2025, Cambridge: University of Cambridge Center for Alternative Finance (CCAF) and Digital Transformation Solutions (DTS). www.cambridgesuptechlab.org/SOS

viacero SupTech nástrojov, z ktorých mnohé sú už v prevádzke.[6] Tieto nástroje pokrývajú široké spektrum činností, od inteligentného vyhľadávania v dokumentoch cez automatizáciu hodnotení spôsobilosti a bezúhonnosti (*fit and proper*) až po virtuálne laboratóriá umožňujúcu spoluprácu medzi jednotlivými odbornými útvarmi. Podobné snahy, hoci v rozdielnom rozsahu a rôznou rýchlosťou, rozvíjajú aj ďalšie európske orgány a vnútroštátne dohľady.

Vymedzenie pojmu AI v kontexte finančného dohľadu

Pre účely tohto článku je umelá inteligencia (AI) chápaná v súlade s definíciou obsiahnutou v akte o umelej inteligencii (nariadenie (EÚ) 2024/1689) ako *strojový systém, ktorý je dizajnovaný na prevádzku s rôznymi úrovňami autonómnosti, ktorý môže po nasadení prejavovať adaptabilitu a ktorý pre explicitné alebo implicitné ciele odvodzuje zo vstupov, ktoré dostáva, spôsob generovania výstupov, ako sú predpovede, obsah, odporúčania alebo rozhodnutia, ktoré môžu ovplyvniť fyzické alebo virtuálne prostredie*.[7] V kontexte finančného dohľadu sa AI uplatňuje predovšetkým prostredníctvom dvoch kľúčových technologických oblastí: strojového učenia (*machine learning*), ktoré umožňuje systémom identifikovať vzory v dátach a zlepšovať svoju výkonnosť bez explicitného programovania, a spracovania prirodzeného jazyka (*natural language processing*, NLP), ktoré umožňuje počítačom rozumieť, analyzovať a generovať ľudský jazyk.[8]

Konkrétne sa tieto technológie v dohľadovej praxi premietajú do nástrojov na automatickú analýzu regulačných hlásení, extrakciu informácií z neštruktúrovaných dokumentov, detekciu anomálií v transakčných dátach, monitoring mediálnych zdrojov a hodnotenie rizikových profilov dohliadaných subjektov. Príkladom je platforma Athena vyvinutá v rámci ECB, ktorá využíva techniky NLP, automatické optické rozpoznávanie znakov a prekladové schopnosti na vyhľadávanie a porovnávanie informácií naprieč miliónmi dokumentov.[9] Rovnako nástroj Heimdall slúži na strojové čítanie dotazníkov pri posudzovaní spôsobilosti a bezúhonnosti členov štatutárnych orgánov bánk, čím výrazne znižuje manuálnu záťaž zamestnancov.

---

[6] European Central Bank. (2023). Suptech: Thriving in the digital age. *Banking Supervision Newsletter*. https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/newsletter/2023/html/ssm.nl231115.en.html

[7] Čl. 3 ods. 1 nariadenia (EÚ) 2024/1689.

[8] Bank for International Settlements. (2025). *The use of artificial intelligence for policy purposes*. BIS. https://www.bis.org/publ/othp94.htm

[9] European Central Bank. (2025, máj). Benefits from advanced technology infrastructure in supervision. *Banking Supervision Newsletter*. https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/newsletter/2025/html/ssm.nl250514.en.html

Dôležité je zdôrazniť, že AI v dohľade nenahrádza ľudské rozhodovanie, ale jej primárnou funkciou je podpora analytických procesov, zvýšenie kapacity spracovávania dát a identifikácia signálov, ktoré by pri manuálnom spracovaní mohli uniknúť pozornosti. Rozlíšenie medzi AI ako podporným nástrojom a AI ako autonómnym rozhodovacím mechanizmom je pre právnu analýzu kľúčové, keďže miera autonómie algoritmu determinuje rozsah regulačných požiadaviek, ktoré sa naň vzťahujú.

Akt o umelej inteligencii a jeho vzťah k finančnému sektoru

Akt o umelej inteligencii (nariadenie (EÚ) 2024/1689), ktorý nadobudol účinnosť 1. augusta 2024, predstavuje prvý komplexný horizontálny legislatívny rámec pre AI na svete.[10] Nariadenie zavádza rizikovú klasifikáciu AI systémov do štyroch kategórií (neprijateľné riziko, vysoké riziko, obmedzené riziko a minimálne riziko), pričom miera regulačných povinností sa odstupňuje podľa závažnosti rizika, ktoré daný systém predstavuje pre základné práva, zdravie a bezpečnosť fyzických osôb.
Pre finančný sektor je kľúčová kategória vysokorizikových AI systémov podľa prílohy III nariadenia. Táto príloha výslovne zaraďuje medzi vysokorizikové AI systémy tie, ktoré sú určené na hodnotenie úverovej bonity fyzických osôb alebo na stanovenie ich kreditného skóre (s výnimkou systémov na odhaľovanie finančných podvodov), a systémy na hodnotenie rizika a tvorbu cien vo vzťahu k fyzickým osobám v prípade životného a zdravotného poistenia.[11] Naopak, AI systémy používané na výpočet regulačných kapitálových požiadaviek pre finančné inštitúcie nepodliehajú klasifikácii ako vysokorizikové.[12] Nariadenie zároveň pripúšťa možnosť vyvrátenia prezumpcie vysokého rizika, ak poskytovateľ preukáže, že AI systém nepredstavuje významné riziko ohrozenia základných práv, a toto posúdenie riadne zdokumentuje.[13]
Na poskytovateľov a nasadzovateľov vysokorizikových AI systémov sa vzťahuje rozsiahly súbor povinností, zahŕňajúci požiadavky na systém riadenia rizík, správu dát, technickú dokumentáciu, vedenie záznamov, transparentnosť, ľudský dohľad a zabezpečenie presnosti, odolnosti a kybernetickej bezpečnosti.[14] Zásadným aspektom aktu o AI je, že pri jeho presadzovaní vo finančnom sektore sa zákonodarca rozhodol stavať na existujúcich inštitucionálnych štruktúrach. Odôvodnenie 158 nariadenia sleduje cieľ zabezpečiť konzistentnosť a rovnaké zaobchádzanie vo

[10] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá pre umelú inteligenciu a menia sa niektoré ďalšie akty Únie (akt o umelej inteligencii). Ú. v. EÚ L, 2024/1689. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj
[11] Príloha III, bod 5 písm. b) a c) nariadenia (EÚ) 2024/1689.
[12] Odôvodnenie 85 nariadenia (EÚ) 2024/1689.
[13] Čl. 6 ods. 3 nariadenia (EÚ) 2024/1689.
[14] Čl. 9–15 nariadenia (EÚ) 2024/1689.

finančnom sektore.[15] Z toho dôvodu čl. 74 ods. 6 nariadenia stanovuje, že orgánom dohľadu nad trhom pre vysokorizikové AI systémy vo finančných inštitúciách je príslušný vnútroštátny orgán finančného dohľadu, pokiaľ je používanie AI systému v priamej súvislosti s poskytovaním finančných služieb.[16]
Tento inštitucionálny dizajn má ďalekosiahle dôsledky. Znamená, že finančné dohľadové orgány nezostávajú len pasívnymi adresátmi horizontálnej AI regulácie, ale kontrolujú aj dodržiavanie aktu o AI vo finančnom sektore. Súčasne to vytvára nevyhnutnosť koordinácie medzi finančnými dohľadmi a ďalšími relevantnými orgánmi (najmä orgánmi ochrany osobných údajov a Úradom pre AI pri Európskej komisii), keďže AI systémy môžu mať dopady presahujúce rámec čisto finančného dohľadu.

Európske dohľadové orgány a ich prístup vo vzťahu k umelej inteligencii

Tri európske orgány dohľadu, teda Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA), Európsky orgán pre cenné papiere a trhy (ESMA) a Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov (EIOPA), boli zriadené v roku 2010 ako súčasť Európskeho systému finančného dohľadu.[17] Ich mandát zahŕňa tvorbu jednotných regulačných pravidiel (*single rulebook*), podporu konvergencie dohľadových postupov, hodnotenie rizík a zraniteľností v príslušných sektoroch a ochranu spotrebiteľov a investorov. Technologické inovácie, vrátane AI, sa stali prierezovou prioritou všetkých troch orgánov.
V kontexte implementácie Aktu o umelej inteligencii zohrávajú európske orgány dohľadu dôležitú úlohu. Každý z nich pristupuje k otázke využívania umelej inteligencie so zreteľom na špecifiká príslušného sektora finančného trhu. Európsky parlament vo svojej rezolúcii z 25. novembra 2025 vyzval Komisiu a dohľadové orgány, aby namiesto tvorby nových pravidiel vydávali jasnejšie a proporcionálnejšie usmernenia a aby väčšmi spolupracovali, a to aj prostredníctvom konzistentných výkladov, zdieľania informácií a cezhraničnej koordinácie.[18]
EBA sa problematike umelej inteligencie venuje systematicky už niekoľko rokov. V roku 2023 publikovala správu o využívaní strojového učenia v modeloch založených na interných ratingoch.[19] V januári 2025 EBA zriadila špecializovanú pracovnú

[15] Odôvodnenie 158 nariadenia (EÚ) 2024/1689; čl. 74 ods. 6 nariadenia (EÚ) 2024/1689.
[16] Čl. 74 ods. 6 nariadenia (EÚ) 2024/1689.
[17] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 z 24. novembra 2010, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA). Ú. v. EÚ L 331, 15.12.2010; nariadenie č. 1094/2010 (EIOPA); nariadenie č. 1095/2010 (ESMA). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/1093/oj
[18] Európsky parlament. (2025). *Report on the impact of artificial intelligence on the financial sector* (A10-0225/2025). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2025-0225_EN.html
[19] EBA. (2023). *Machine learning for internal ratings-based models.* European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/publications/special-topic-artificial-intelligence

skupinu, ktorá mapovala požiadavky AI Act na vysoko rizikové AI systémy oproti existujúcej sektorovej legislatíve pre bankovníctvo a platobné služby. Skupina sa zamerala predovšetkým na použitie umelej inteligencie pri posudzovaní úverovej bonity a úverovom skórovaní, keďže práve tieto oblasti sú klasifikované ako vysoko rizikové podľa prílohy III bodu 5 písm. b) AI Act.[20]

Výsledky tohto mapovacieho cvičenia EBA zhrnula v liste adresovanom Európskej komisii a v informačnom liste publikovanom 21. novembra 2025. Z analýzy vyplýva, že medzi AI Act a legislatívou EÚ pre bankovníctvo a platobné služby neexistujú významné rozpory. EBA označila AI Act za komplementárny k sektorovej legislatíve, ktorá už obsahuje komplexný rámec pre riadenie rizík.[21] Nariadenie o kapitálových požiadavkách (CRR), smernica o kapitálových požiadavkách (CRD), akt o digitálnej prevádzkovej odolnosti (DORA) a usmernenia EBA o úverových štandardoch a monitorovaní, o internom riadení či o odhadoch pravdepodobnosti zlyhania už v súčasnosti pokrývajú mnohé oblasti, ktoré AI Act reguluje pre vysoko rizikové systémy.

EBA tiež skonštatovala, že v súčasnosti neplánuje prijímať nové usmernenia ani meniť existujúce. Namiesto toho sa v rokoch 2026–2027 zameria na dve oblasti: po prvé, na podporu spoločného dohľadového prístupu a spoluprácu medzi národnými príslušnými orgánmi zodpovednými za finančný dohľad a orgánmi dohľadu nad trhom; po druhé, na poskytovanie podkladov Kancelárii pre AI (AI Office) a na účasť na rokovaniach podskupiny AI Board pre finančné služby.[22] Podľa pracovného programu EBA na rok 2026 bude orgán ďalej prehlbovať analýzu trhových trendov v oblasti AI, preverí prípady použitia AI všeobecného účelu (GPAI) v bankovom sektore a bude hodnotiť závislosti od tretích strán pri poskytovaní AI aplikácií.[23]

---

[20] EBA. (2025). *Outcome of EBA's AI Act mapping exercise* [List adresovaný Európskej komisii, 21. november 2025]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/2019d1b5-59f8-4149-ad3b-23cfcd4388a1/EBA%20Chair%20letter%20to%20Mr%20Berrigan%20and%20Mr%20Viola%20on%20outcome%20of%20EBA%E2%80%99s%20AI%20Act%20mapping%20exercise.pdf

[21] EBA. (2025). *AI Act: Implications for the EU banking and payments sector* [Factsheet, 21. november 2025]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/d8b999ce-a1d9-4964-9606-971bbc2aaf89/AI%20Act%20implications%20for%20the%20EU%20banking%20sector.pdf

[22] EBA. (2025). *AI Act: Implications for the EU banking and payments sector* [Factsheet, 21. november 2025]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/d8b999ce-a1d9-4964-9606-971bbc2aaf89/AI%20Act%20implications%20for%20the%20EU%20banking%20sector.pdf

[23] EBA. (2025c). *Single programming document: Years 2025–2027* [Pracovný program na rok 2026]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-10/b9fe2713-117b-440f-aae0-bdcb8832c3e0/EBA%20Work%20programme%202026.pdf

Údaje z prieskumu EBA (Risk Assessment Questionnaire) z jesene 2024 naznačujú, že adopcia umelej inteligencie v európskych bankách sa urýchlila. Väčšina bánk už presiahla fázu pilotného testovania a integruje AI do svojej IT infraštruktúry. Približne 40 % európskych bánk už používa AI všeobecného účelu (GPAI), pričom najrozšírenejšími oblasti použitia sú zákaznícka podpora a optimalizácia interných procesov. Väčšina bánk volí multimodálnu stratégiu a vyhodnocuje efektivitu jednotlivých prístupov prípad od prípadu. Len malý počet bánk vyvíja vlastné GPAI modely; hlavnou prekážkou sú finančné a technické zdroje.[24]

ESMA sa otázke umelej inteligencie na kapitálových trhoch venuje od roku 2023, keď zverejnila analytickú správu Artificial Intelligence in EU Securities Markets v rámci svojej série Trends, Risks and Vulnerabilities. V tejto správe ESMA konštatovala, že rastie počet správcov aktív, ktorí využívajú AI v investičných stratégiách, riadení rizík a compliance, no len malá časť z nich presiahla fázu experimentov smerom k plne automatizovanému investičnému procesu. V obchodovaní boli AI modely využívané na optimalizáciu exekúcie obchodov a post-obchodných procesov. ESMA upozornila na koncentračné riziká, keďže rozšírenie AI môže viesť k závislosti od obmedzeného počtu veľkých technologických poskytovateľov.[25]

Dňa 30. mája 2024 ESMA vydala verejné vyhlásenie (Public Statement), v ktorom poskytla prvú formálnu súčinnosť investičným spoločnostiam využívajúcim AI pri poskytovaní investičných služieb retailovým klientom. Vyhlásenie sa opieralo o rámec smernice MiFID II a pokrývalo organizačné požiadavky, požiadavky na vedenie podnikania a všeobecnú povinnosť konať v najlepšom záujme klienta.[26]

ESMA identifikovala niekoľko oblastí, v ktorých sa AI používa alebo môže používať v rámci investičných služieb: zákaznícky servis (chatboty, virtuálni asistenti), podpora pri poskytovaní investičného poradenstva a správe portfólia, compliance, riadenie rizík a detekcia podvodov. Súčasne upozornila na riziká spojené s používaním AI: algoritmické skreslenia a problémy s kvalitou dát, nepriehľadné rozhodovanie (problém „čiernej skrinky"), nadmerné spoľahnutie sa na AI nástroje zo strany firiem aj klientov a obavy o súkromie a bezpečnosť dát.[27]

---

[24]EBA. (2025d). *Special topic – Artificial intelligence.* European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/publications/special-topic-artificial-intelligence

[25]ESMA. (2023). *Artificial intelligence in EU securities markets* (TRV Risk Analysis, ESMA50-164-6247). European Securities and Markets Authority. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/ESMA50-164-6247-AI_in_securities_markets.pdf

[26] ESMA. (2024). *Public statement on AI and investment services* (ESMA35-335435667-5924, 30. máj 2024). European Securities and Markets Authority. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-05/ESMA35-335435667-5924__Public_Statement_on_AI_and_investment_services.pdf

[27]*Ibidem*

Z hľadiska správy a riadenia ESMA očakáva, že orgány spoločnosti budú mať primerané porozumenie spôsobu, akým sa AI technológie v ich firme používajú, a zabezpečia primeraný dohľad nad týmito technológiami. Firmy majú vyvíjať riadiace štruktúry monitorujúce výkonnosť a dopady AI nástrojov, zabezpečovať relevantnosť a reprezentatívnosť vstupných dát, viesť záznamy o nasadení AI a transparentne informovať klientov o úlohe AI v investičnom rozhodovacom procese.[28]
ESMA spolu s národnými príslušnými orgánmi deklarovala zámer monitorovať používanie AI v investičných službách a príslušný právny rámec, aby určila, či bude potrebný ďalší regulačný zásah.[29]
Vo februári 2025 ESMA publikovala analytickú správu Artificial Intelligence in EU Investment Funds, v ktorej hodnotila, do akej miery správcovia fondov integrujú AI do investičného procesu a akú expozíciu majú fondy voči spoločnostiam pôsobiacim v AI sektore. Zo správy vyplýva, že počet fondov, ktoré aktívne propagujú používanie AI v investičnom procese, dosiahol maximum v roku 2023 a od vtedy mierne klesá. Správcovia aktív využívajú generatívnu AI a nástroje založené na veľkých jazykových modeloch skôr na podporu ľudských investičných rozhodnutí než na plne automatizované riadenie portfólia.[30]
EIOPA sa otázke AI v poistnom sektore venuje dlhodobo. Už v roku 2021 zverejnila správu o princípoch riadenia AI zameranú na etickú a dôveryhodnú umelú inteligenciu v európskom poistnom sektore (EIOPA, 2021). V apríli 2024 publikovala rozsiahlu správu o digitalizácii európskeho poistného sektora, ktorá vychádzala z celoeurópskeho prieskumu uskutočneného v roku 2023 medzi poisťovňami. Podľa týchto údajov 50 % poisťovateľov v neživotnom poistení a 24 % v životnom poistení už využívalo AI v rôznych častiach hodnotového reťazca, najmä pri cenotvorbe, upisovaní, správe škôd a detekcii podvodov. Operácie boli najrozšírenejšie na základe „tradičných" AI systémov, t. j. kontrolovaného strojového učenia.[31]
Zo správy tiež vyplývalo, že 66 % AI prípadov použitia bolo vyvinutých interne, 34 % bolo obstaraných od tretích strán; ďalší nárast adopcie AI v poisťovníctve sa očakáva v horizonte troch rokov.[32] Komercializácia nástrojov generatívnej AI znížila bariéry

[28] *Ibidem*
[29] *Ibidem*
[30] ESMA. (2025). *Artificial intelligence in EU investment funds* (TRV Risk Analysis, ESMA50-43599798-9923, 25. február 2025). European Securities and Markets Authority. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2025-02/ESMA50-43599798-9923_TRV_Article_Artificial_intelligence_in_EU_investment_funds.pdf
[31] EIOPA. (2024). *Report on the digitalisation of the European insurance sector* (30. apríl 2024). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2024-04/Report%20on%20the%20digitalisation%20of%20the%20European%20insurance%20sector.pdf
[32] EIOPA. (2024b). *The future of cloud computing and AI in the EU insurance sector* (Eurofi Magazine, september 2024). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/future-cloud-computing-and-ai-eu-insurance-sector_en

vstupu a otvorila nové prípady použitia: od tvorby individuálnych zmluvných podmienok cez zefektívnenie regulatórneho výkazníctva až po automatizáciu interných procesov.[33]

Regulatórne úsilie EIOPA v oblasti AI nabralo na intenzite v roku 2025. Dňa 11. februára 2025 EIOPA zverejnila konzultačný dokument k návrhu Stanoviska (Opinion) o riadení AI a riadení rizík v poisťovníctve.[34] Na základe spätnej väzby od zúčastnených strán EIOPA 6. augusta 2025 publikovala konečné stanovisko.[35]

Stanovisko EIOPA je adresované národným orgánom dohľadu a objasňuje, ako sa majú interpretovať existujúce ustanovenia sektorovej legislatívy, teda smernice Solventnosť II, smernice o distribúcii poistenia (IDD) a DORA, vo vzťahu k AI systémom. Je dôležité, že Stanovisko nezavádza nové povinnosti ani nemení rozsah existujúcej legislatívy či AI Act. Vzťahuje sa výlučne na tie AI systémy, ktoré nie sú zakázanými praktikami ani vysoko rizikovými podľa AI Act, čím sa vyhýba regulatórnym duplicitám.[36] Ide o interpretačný dokument, nie o záväzný právny akt.

Stanovisko definuje vyššie úrovňové dohľadové očakávania pre riadenie a správu AI systémov v poisťovníctve. Poisťovne a sprostredkovatelia majú vyvíjať proporcionálne systémy riadenia rizík pokrývajúce celý životný cyklus AI systému; kľúčovými princípmi sú rizikovo orientovaný prístup, konanie v najlepšom záujme spotrebiteľov, vysvetliteľnosť výstupov AI, riadenie dát, ľudský dohľad a kybernetická bezpečnosť.[37]

Predsedkyňa EIOPA Petra Hielkema vo svojom prejave zo septembra 2025 zdôraznila, že EIOPA chápe digitalizáciu a AI ako transformatívnu silu, ale trvá na tom, že neobmedzená inovácia môže nahlodať dôveru spotrebiteľov. Činnosť EIOPA v oblasti AI prebieha aj na medzinárodnej úrovni, v rámci Medzinárodnej asociácie

---

[33]EIOPA. (2025). *From "Traditional AI" to "Generative AI": Implications for the insurance sector* (10. apríl 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/traditional-ai-generative-ai-implications-insurance-sector_en

[34]EIOPA. (2025). *Consultation paper on EIOPA's Opinion on Artificial Intelligence governance and risk management* (11. február 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/consultations/consultation-paper-and-impact-assessment-eiopas-opinion-ai-governance-and-risk-management_en

[35]EIOPA. (2025). *Opinion on Artificial Intelligence governance and risk management* (6. august 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/opinion-artificial-intelligence-governance-and-risk-management_en

[36]*Ibidem*

[37]*Ibidem*

orgánov dohľadu v poisťovníctve (IAIS), ktorá v júli 2025 publikovala aplikačný dokument o dohľade nad AI v poisťovníctve.[38]

Porovnanie prístupov a zhodnotenie

Prístupy troch európskych dohľadových orgánov vykazujú niekoľko spoločných znakov. Všetky tri sa zhodujú v tom, že existujúca sektorová legislatíva (CRR/CRD, MiFID II, Solventnosť II, IDD, DORA) už poskytuje technologicky neutrálny rámec pre riadenie rizík, ktorý je aplikovateľný aj na AI systémy. Žiadny z týchto orgánov zatiaľ nenavrhol novú legislatívu špecificky zameranú na AI vo svojom sektore. Preferujú interpretačné a usmerňovacie dokumenty, čo zodpovedá výzve Európskeho parlamentu na proporcionálnejší prístup bez dodatočnej administratívnej záťaže.
Odlišnosti sa prejavujú v miere konkrétnosti a formáte výstupov. EBA zvolila „mapovací" prístup: systematické porovnanie požiadaviek AI Act s existujúcou bankovou a platobnou reguláciou bez vydania nových usmernení. Výstupom je faktuálna tabuľka regulatórnych synergií, ktorá má slúžiť Európskej komisii pri príprave vlastných usmernení podľa čl. 96 ods. 1 písm. e) AI Act. ESMA zvolila formu verejného vyhlásenia, v ktorom priamo adresovala investičné spoločnosti a stanovila očakávania podľa existujúceho rámca MiFID II. EIOPA pristúpila najkomplexnejšie: vypracovala formálne Stanovisko adresované národným dohľadom, podložené konzultáciou a vyhodnotením dopadov, so štruktúrovaným rámcom princípov pre riadenie AI.
Toto rozvrstvenie je do značnej miery dôsledkom rozdielnej povahy rizík v jednotlivých sektoroch. V bankovníctve je AI najviditeľnejšie v úverovom skórovaní, ktoré AI Act priamo klasifikuje ako vysoko rizikové, a preto už podlieha vlastnému režimu. EBA sa preto sústredí na synergiu medzi dvoma rámcami. V oblasti kapitálových trhov sú prípady použitia rôznorodejšie a často spadajú mimo vysoko rizikovú kategóriu, čo vysvetľuje, prečo ESMA pristúpila skôr k všeobecnému usmerneniu podľa MiFID II. V poisťovníctve je AI použité naprieč celým hodnotovým reťazcom, no len úzky segment (cenotvorba životného a zdravotného poistenia) je klasifikovaný ako vysoko rizikový podľa AI Act. Zvyšok použití teda potrebuje interpretáciu existujúcich pravidiel, čo odôvodňuje podrobné Stanovisko EIOPA.
Všetky tri orgány tiež spolupracujú na spoločnom dohľade nad kritickými poskytovateľmi tretích strán v oblasti IKT podľa DORA, čo má priamy vzťah k AI, keďže mnohé finančné inštitúcie získavajú AI aplikácie od externých dodávateľov. Podľa pracovného programu EBA na rok 2026 budú EBA, ESMA a EIOPA v rokoch

[38]EIOPA. (2025). *Supervision of AI: Finding the right balance* [Prejav predsedkyne EIOPA Petry Hielkema, konferencia PROGRES, 16. september 2025]. European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/supervision-ai-finding-right-balance-2025-09-16_en

2025–2026 spoločne rozvíjať dohľad nad týmito poskytovateľmi, vrátane tematických previerok a prípadných kontrol na mieste.[39]

Záver

Predložený článok analyzoval prístupy troch európskych orgánov finančného dohľadu k regulácii a dohľadu nad využívaním umelej inteligencie vo finančnom sektore v kontexte aktu o umelej inteligencii. Z vykonanej analýzy vyplýva niekoľko záverov, ktoré sú relevantné tak pre teóriu finančného práva, ako aj pre ďalší vývoj dohľadovej praxe.

Po prvé, všetky tri európske orgány dohľadu vychádzajú zo spoločného predpokladu, že existujúca sektorová legislatíva je formulovaná technologicky neutrálne a poskytuje dostatočne široký rámec na zvládanie rizík spojených s nasadením AI systémov. Žiadny z troch orgánov preto v súčasnosti neplánuje prijať novú sektorovú reguláciu špecificky zameranú na umelú inteligenciu. Tento postoj je v súlade s výzvou Európskeho parlamentu, aby sa namiesto tvorby nových pravidiel kládol dôraz na jasnejšie a proporcionálnejšie usmernenia k pravidlám existujúcim.

Po druhé, formálne odlišnosti medzi výstupmi jednotlivých orgánov nemožno vykladať ako prejav rozdielnej filozofie regulácie, ale skôr ako dôsledok objektívne odlišnej povahy rizík a rozdielneho rozsahu, v akom akt o umelej inteligencii zasahuje jednotlivé segmenty finančného trhu. V bankovníctve je najvýznamnejší prípad použitia AI (úverové skórovanie) priamo klasifikovaný ako vysokorizikový, čo si vyžaduje predovšetkým synergiu medzi horizontálnym a sektorovým rámcom. V oblasti kapitálových trhov sú prípady použitia heterogénne a zväčša nespadajú do vysokorizikovej kategórie, čo otvára priestor pre všeobecnejšie usmernenia. V poisťovníctve len úzky segment činnosti patrí medzi vysokorizikové systémy, čo vysvetľuje potrebu podrobnejšieho interpretačného dokumentu (je potrebné vysvetliť ako pristupovať k zvyšným činnostiam).

Po tretie, inštitucionálne riešenie zvolené aktom o umelej inteligencii, podľa ktorého sú orgánmi dohľadu nad trhom pre vysokorizikové AI systémy vo finančnom sektore príslušné vnútroštátne orgány finančného dohľadu, má ďalekosiahle dôsledky. Orgány finančného dohľadu majú aktívne presadzovať horizontálnu reguláciu AI a budú musieť rozvíjať nové odborné kapacity, ako aj intenzívnejšiu koordináciu s Úradom pre AI, orgánmi ochrany osobných údajov a ďalšími sektorovými regulátormi. Táto úloha bude osobitne náročná pre menšie vnútroštátne orgány s obmedzenými personálnymi a technologickými zdrojmi.

[39] EBA. (2025). *Single programming document: Years 2025–2027* [Pracovný program na rok 2026]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-10/b9fe2713-117b-440f-aae0-bdcb8832c3e0/EBA%20Work%20programme%202026.pdf

Napokon, analýza naznačuje, že napätie medzi podporou inovácií a ochranou spotrebiteľov, investorov a stability finančného systému zostáva v prístupe európskych orgánov dohľadu k AI trvalou výzvou. Pragmatická voľba uprednostniť výklad existujúcich pravidiel pred tvorbou nových je rozumným krokom v prechodnom období, no jej udržateľnosť bude závisieť od toho, nakoľko sa podarí zabezpečiť konzistentnú aplikáciu týchto pravidiel naprieč členskými štátmi a sektormi. S postupujúcou implementáciou aktu o umelej inteligencii, očakávaným vydaním usmernení Európskej komisie podľa čl. 96 ods. 1 písm. e) nariadenia a prehlbujúcou sa spoluprácou EBA, ESMA a EIOPA možno predpokladať, že prístupy týchto troch orgánov sa budú ďalej zbližovať a postupne vytvoria jednotnejší dohľadový rámec pre využívanie umelej inteligencie v európskom finančnom sektore.

Zoznam použitej literatúry

1. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS: *The use of artificial intelligence for policy purposes*. BIS, 2025. https://www.bis.org/publ/othp94.htm
2. CAMBRIDGE SUPTECH LAB – DIGITAL TRANSFORMATION SOLUTIONS: State of SupTech Report 2025. Cambridge: University of Cambridge Center for Alternative Finance (CCAF) and Digital Transformation Solutions (DTS). www.cambridgesuptechlab.org/SOS
3. EBA: *Machine learning for internal ratings-based models.* European Banking Authority, 2023. https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/publications/special-topic-artificial-intelligence
4. EBA: *AI Act: Implications for the EU banking and payments sector* [Factsheet, 21. november 2025]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/d8b999ce-a1d9-4964-9606-971bbc2aaf89/AI%20Act%20implications%20for%20the%20EU%20banking%20sector.pdf
5. EBA. (2025). *Outcome of EBA's AI Act mapping exercise* [List adresovaný Európskej komisii, 21. november 2025]. European Banking Authority. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/2019d1b5-59f8-4149-ad3b-23cfcd4388a1/EBA%20Chair%20letter%20to%20Mr%20Berrigan%20and%20Mr%20Viola%20on%20outcome%20of%20EBA%E2%80%99s%20AI%20Act%20mapping%20exercise.pdf
6. EBA. (2025). *Single programming document: Years 2025–2027* [Pracovný program na rok 2026]. European Banking Authority.

https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-10/b9fe2713-117b-44of-aaeo-bdcb8832c3eo/EBA%20Work%20programme%202026.pdf
7. EBA. (2025). *Special topic – Artificial intelligence.* European Banking Authority, 2025. https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/publications/special-topic-artificial-intelligence
8. EIOPA: *Report on the digitalisation of the European insurance sector* (30. apríl 2024). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2024-04/Report%20on%20the%20digitalisation%20of%20the%20European%20insurance%20sector.pdf
9. EIOPA. (2024). *The future of cloud computing and AI in the EU insurance sector* (Eurofi Magazine, september 2024). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/future-cloud-computing-and-ai-eu-insurance-sector_en
10. EIOPA: *Consultation paper on EIOPA's Opinion on Artificial Intelligence governance and risk management* (11. február 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/consultations/consultation-paper-and-impact-assessment-eiopas-opinion-ai-governance-and-risk-management_en
11. EIOPA. (2025). *Feedback Statement – Opinion on Artificial Intelligence governance and risk management* (6. august 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/consultations/consultation-paper-and-impact-assessment-eiopas-opinion-ai-governance-and-risk-management_en
12. EIOPA. (2025). *From "Traditional AI" to "Generative AI": Implications for the insurance sector* (10. apríl 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/traditional-ai-generative-ai-implications-insurance-sector_en
13. EIOPA. (2025). *Opinion on Artificial Intelligence governance and risk management* (6. august 2025). European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/publications/opinion-artificial-intelligence-governance-and-risk-management_en
14. EIOPA. (2025). *Supervision of AI: Finding the right balance* [Prejav predsedkyne EIOPA Petry Hielkema, konferencia PROGRES, 16. september 2025]. European Insurance and Occupational Pensions Authority. https://www.eiopa.europa.eu/supervision-ai-finding-right-balance-2025-09-16_en
15. ESMA: *Artificial intelligence in EU securities markets* (TRV Risk Analysis, ESMA50-164-6247). European Securities and Markets Authority.

https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/ESMA50-164-6247-AI_in_securities_markets.pdf
16. ESMA: *Public statement on AI and investment services* (ESMA35-335435667-5924, 30. máj 2024). European Securities and Markets Authority. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-05/ESMA35-335435667-5924__Public_Statement_on_AI_and_investment_services.pdf
17. [1]ESMA: *Artificial intelligence in EU investment funds* (TRV Risk Analysis, ESMA50-43599798-9923, 25. február 2025). European Securities and Markets Authority. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2025-02/ESMA50-43599798-9923_TRV_Article_Artificial_intelligence_in_EU_investment_funds.pdf
18. EUROPEAN CENTRAL BANK: Suptech: Thriving in the digital age. *Banking Supervision Newsletter*, 2023. https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/newsletter/2023/html/ssm.nl231115.en.html
19. EUROPEAN CENTRAL BANK: Benefits from advanced technology infrastructure in supervision. *Banking Supervision Newsletter*, 2025. https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/newsletter/2025/html/ssm.nl250514.en.html
20. EURÓPSKY PARLAMENT: *Report on the impact of artificial intelligence on the financial sector* (A10-0225/2025). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2025-0225_EN.html
21. FINANCIAL STABILITY BOARD: *The financial stability implications of artificial intelligence* (s. 1). FSB, 2024. https://www.fsb.org/2024/11/the-financial-stability-implications-of-artificial-intelligence/
22. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá pre umelú inteligenciu a menia sa niektoré ďalšie akty Únie (akt o umelej inteligencii). Ú. v. EÚ L, 2024/1689. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj
23. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1093/2010 z 24. novembra 2010, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA). Ú. v. EÚ L 331, 15.12.2010; nariadenie č. 1094/2010 (EIOPA); nariadenie č. 1095/2010 (ESMA). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/1093/oj
24. PRENIO, J.: Peering through the hype – Assessing suptech tools' transition from experimentation to supervision. In: *FSI Insights on Policy Implementation*, No. 58, 2024, s. 1–3. Bank for International Settlements.https://www.bis.org/fsi/publ/insights58.htm

Kontaktné údaje

Mgr. Peter Beňo
beno34@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

DIGITÁLNE DLHOPISY: INOVÁCIA AKO INVESTIČNÁ PRÍLEŽITOSŤ

DIGITAL BONDS: INNOVATION AS AN INVESTMENT OPPORTUNITY

Klaudia Keratová [1]

Abstrakt: Cieľom tohto príspevku je prvkami kvalitatívneho výskumu preskúmať legislatívny základ prevádzky digitálnej evidencie dlhopisov na systéme *blockchain* a identifikovať výhody a potenciálne riziká tokenizácie dlhopisov ako z pohľadu emitentov tak aj investorskej verejnosti. Príspevok reaguje na prvenstvo českého regulovaného subjektu, ktorým je *Centrální depozitář cenných papírů v Praze (*ďalej ako *„CDCPP")*, ktorý ako prvý získal v rámci Európskej únie licenciu na evidenciu zaknihovaných cenných papierov na distribuovanej databáze transakcií (ďalej ako *„DLT"*). Na príklade CDCPP príspevok demonštruje digitálne dlhopisy.

Kľúčové slová: digitálne dlhopisy, DLT, Corda, emisia

Abstract: The aim of this paper is to examine, through elements of qualitative research, the legislative framework governing the operation of digital bond registries based on blockchain technology, and to identify the advantages and potential risks associated with the tokenisation of bonds from the perspectives of both issuers and the investing public. The paper responds to the pioneering role of the Czech regulated entity, the *Centrální depozitář cenných papírů v Praze* (CDCPP), which has become the first institution within the European Union to obtain a licence for maintaining records of dematerialised securities on a distributed ledger technology (DLT). Using the example of CDCPP, the paper illustrates the concept and practical functioning of digital bonds.

Key words: digital bonds, DLT, Corda, issuance

Úvod

Emisiu dlhopisov možno označiť za časovo náročný a technicky komplexný proces, najmä vzhľadom na zapojenie viacerých zainteresovaných subjektov, ktorých záujmy sú prirodzene divergentné. Tradičná infraštruktúra kapitálových trhov je založená na

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra finančného práva.

participácii sprostredkovateľských osôb a inštitúcií, čo prispieva k prehlbovaniu informačnej asymetrie medzi jednotlivými účastníkmi trhu. V dôsledku uvedeného môže nastať neefektívne oceňovanie finančných nástrojov, vznikajú vyššie transakčné náklady a zdĺhavé procesy vyrovnania transakcií, a to najmä na sekundárnych trhoch.[2] Tieto štrukturálne nedostatky predstavujú jeden z impulzov pre rozvoj riešení založených na technológii DLT, ktoré majú potenciál zmierniť fragmentáciu trhov, zvýšiť transparentnosť a zefektívniť obchodovanie s cennými papiermi.

Európska únia v máji roku 2022 prijala Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/858 o pilotnom režime pre trhové infraštruktúry založené na technológii distribuovanej databázy transakcií a o zmene nariadení (EÚ) č. 600/2014 a (EÚ) č. 909/2014 a smernice 2014/65/EÚ (ďalej aj ako „*DLTR*" alebo „*nariadenie*"), ktorá pripravila pôdu nie len pre nové typy trhových infraštruktúr, ale aj pre modernizáciu historicky starších, etablovaných inštrumentov. Nóvum v tejto oblasti predstavujú práve tzv. digitálne dlhopisy, zaznamenávané na samostatnom *blockchaine*.[3] *Blockchain* síce svoju popularitu získal nárastom záujmu širokej verejnosti o Bitcoin, prípadne iné kryptoaktíva, v súčasnosti však nie je možné vylúčiť jeho využitie aj v podstatne širšom spektre oblastí.[4] Technológia *blockchain* predstavuje reťaz blokov – digitálnych záznamov, ktoré na seba vďaka hashovacej funkcii kryptograficky nadväzujú a sú uložené v distribuovaných účtovných knihách naprieč sieťou.[5] Zabezpečuje sa ňou integrita a nemennosť v nich zapísaných údajov, v dôsledku čoho môže *blockchain* slúžiť ako spoľahlivý mechanizmus uchovávania informácií. V prípade privátnych resp. konzorčných *blockchainov*, na ktorých sú evidované práve

[2] MALAMAS, Vangelis et al.: A Blockchain Framework for Increased Trust in Green Bonds Issuance. 2020. Dostupné [online] na: https://ssrn.com/abstract=3693638 [cit. 20.03.2026]

[3] Ide o protokol Corda Enterprise, vyvinutá spoločnosťou R3 HoldCO LLC, ktorý je konzorčná resp. privátna technológia DLT typu *peer to peer*. Dostupné [online] na: https://docs.r3.com/en/platform/corda.html K tomu bližšie pozri aj: ESMA. Report on the DLT Pilot Regime. 2023. Dostupné [online] na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-10/ESMA12-2121844265-3183_Report_on_the_DLT_Pilot_Regime_Study_on_transaction_reporting_based_on_RTS_22.pdf [cit. 20.03.2026]

[4] Exemplifikatívne v otázkach ochrany osobných údajov, uzatváraní podmienených zmlúv – *smart* kontraktov, či vedení zdravotnej dokumentácie. K tomu bližšie pozri e.g..: HANOUSEK, Daniela: Blockchain z pohľadu ochrany osobných údajov. Bratislava: C. H. Beck, 2022. príp. DEVECI, Muhammet et al.: Prioritization of health distributed ledger technology use cases using fuzzy sine trigonometric based decision-making model. Expert Systems with Applications, roč. 294, 2025, 128794. Dostupné [online] na: https://doi.org/10.1016/j.eswa.2025.128794 [cit. 20.03.2026]

[5] LIPTÁK, Andrej: Bezpečnosť blockchainu. In: Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti 2022 : zborník z vedeckej konferencie, Bratislava, 2022. 1. vyd. Dostupné [online] na: https://www.researchgate.net/publication/373200442_Bezpecnost_blockchainu [cit. 20.03.2026]

aj digitálne dlhopisy, majú tak tendenciu prispievať k posilneniu vzťahu dôvery medzi emitentmi a investormi.[6]

Skutočnosť, že technológia DLT postupne nachádza svoje uplatnenie aj na kapitálových trhoch v rámci Európskej únie, ilustruje aj príklad českého regulovaného subjektu – CDCPP, ktorý v októbri 2024 získal od príslušného vnútroštátneho orgánu – Českej národnej banky osobitné povolenie podľa DLTR. Stal sa tak prvým subjektom, a to nielen medzi krajinami V4, ktorý na základe tejto licencie môže svojim DLT účastníkom ponúkať možnosť registrácie emisií zaknihovaných cenných papierov v osobitnej evidencii založenej na technológii distribuovaného registra. Vzhľadom na uvedené je nastolená problematika v tomto príspevku demonštrovaná práve na príklade činnosti CDCPP. Pre úplnosť sa žiada poznamenať, že digitálne dlhopisy nepredstavujú žiadnu z foriem digitálnej meny, pretože ide o klasické finančné nástroje podliehajúce existujúcim právnym rámcom s rozdielom, že sú registrované v tokenizovanej podobe a ich prevádzka je *de lege lata* podmienená osobitným povolením podľa DLTR.[7]

Súčasný právny rámec a princípy DLT

Právnym základom digitálnych dlhopisov sa v Európskej únii jednotne stalo DLTR (ďalej aj ako *„pilotný režim"*)[8], ktoré nadobudlo účinnosť 23. júna 2022 ako súčasť balíka tzv. digitálnych financií Európskej komisie.[9]

Cieľom DLTR je podporiť rozvoj obchodovania a vyrovnania transakcií s tokenizovanými cennými papiermi, a tým stimulovať inovácie a konkurencieschopnosť Európskej únie *en bloc* v sektore kapitálových trhov. Titulom nariadenia sa vytvára priestor pre fungovanie troch základných typov trhových infraštruktúr založených na DLT, *in concreto* (i) multilaterálny obchodný systém (DLT MTF), (ii) systém vyrovnania (DLT SS) a kombinovaný systém, t. j. (iii) systém obchodovania a vyrovnania (DLT TSS).[10] Pri uplatňovaní nariadenia sa kladie dôraz na princíp technologickej neutrality, proporcionality a tzv. princíp rovnakých

[6] K tomu pozri ref. 5 tohto príspevku.

[7] Zároveň, tento druh digitálnych aktív nemožno subsumovať a nepodlieha Nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/1114 o trhoch s kryptoaktívami a o zmene nariadení (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 1095/2010 a smerníc 2013/36/EÚ a (EÚ) 2019/1937 (ďalej ako *„MiCAR"*), pretože na kryptoaktíva, ktoré sa klasifikujú ako finančné nástroje v zmysle vymedzenia v smernici Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ, patria do rozsahu pôsobnosti existujúcich legislatívnych aktov Európskej únie. K tomu bližšie pozri: Recitál (3) MiCAR.

[8] Pred prijatím nariadenia existovali osobitné národné úpravy pre elektronické cenné papiere vedené na DLT, napr. francúzska *Ordonnance n° 2017-1674* alebo nemecká *eWpG* (BGBl. I 2021 S. 1423).

[9] K tomu bližšie pozri: Európska únia. Digital finance. Dostupné [online] na: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-finance/ [cit. 20.03.2026]

[10] Recitál (12) DLTR.

podmienok a rizík pri poskytovaní finančných služieb.[11] Tieto princípy majú zabezpečovať právnu istotu účastníkov trhu, chrániť investorov, ich súkromie vrátane osobných údajov, posilňovať hodnoty transparentnosti obchodovania, zodpovednosti za podnikateľské rozhodnutia, spravodlivosti a integrity trhu.[12]
Európsky zákonodarca dočasné DLTR implementoval do účinného regulovaného prostredia finančného trhu, ktoré je charakteristické striktnými pravidlami vyplývajúcimi najmä zo smernice MiFID II[13], nariadenia CSDR[14] a nariadenia o zneužívaní trhu[15]. Navyše, ak investičné nástroje vydané prostredníctvom technológie DLT majú znaky prevoditeľných cenných papierov, na ich vydanie sa vzťahuje aj nariadenie o prospekte.[16]
V pilotnom režime vystala preto potreba normatívne upraviť aj mechanizmus konzistentnosti a zamedzenia eventuálnych rozporov s existujúcou legislatívou, a to predovšetkým z dôvodu, aby sa testovacie prostredie mohlo poskytnúť čo najširšiemu penzu záujemcov o účasť na prevádzke DLT. Subjekty prevádzkujúce systémy DLT MTF, DLT SS alebo DLT TSS sa majú tak možnosť prostredníctvom udelenia výnimiek z vybraných požiadaviek spolupodieľať na získavaní skúseností s obchodovaním cenných papierov prostredníctvom *blockchainu*.[17] Uvedené výnimky pilotného režimu sú tak predpokladom pre zapojenie sa novým účastníkom trhu, t. j. subjektom nedisponujúcimi povolením na akúkoľvek investičnú činnosť podľa vyššie uvedených predpisov. Takými sú spravidla startupy alebo novovznikajúce FinTech spoločnosti.
Samotný recitál DLTR teda predpokladá možnosť získania osobitnej licencie aj napriek tomu, že kandidát by exemplifikatívne podľa MiFiD II alebo nariadenia CSDR

[11] Recitál (10) DLTR.
[12] Ibid.
[13] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/es a smernica 2011/61/EÚ
[14] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 909/2014 z 23. júla 2014 o zlepšení vyrovnania transakcií s cennými papiermi v Európskej únii, centrálnych depozitároch cenných papierov a o zmene smerníc 98/26/ES a 2014/65/EÚ
[15] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 596/2014 zo 16. apríla 2014 o zneužívaní trhu (nariadenie o zneužívaní trhu) a o zrušení smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/6/ES a smerníc Komisie 2003/124/ES, 2003/125/ES a 2004/72/ES
[16] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1129 o prospekte, ktorý sa má uverejniť pri verejnej ponuke cenných papierov alebo ich prijatí na obchodovanie na regulovanom trhu, a o zrušení smernice 2003/71/ES. K tomu bližšie pozri: Česká národní banka. Investiční nástroje vydané s pomocí technologie DLT a nařízení o prospektu. Dostupné [online] na: https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/stanoviska-k-regulaci-financniho-trhu/RS2024-04/ [cit. 27.03.2026]
[17] Môže ísť o výnimky týkajúce sa napr. vylúčenie ustanovení o finančnom vyrovnaní, vylúčenie povinnosti oznamovať úplné a presné podrobné údaje o transakciách s finančnými nástrojmi , etc. Požiadavky a výnimky týkajúce sa jednotlivých systémov trhových infraštruktúr sú uvedené v čl. 4, čl. 5 a čl. 6 DLTR.

nesplnil prudenciálne záruky resp. kapitálové požiadavky, požiadavky na predchádzanie alebo riešenie zlyhania, vyrovnania, a pod. Inak povedané, subjekt nemusí spĺňať takú podmienku, na ktorú mu bola udelená výnimka, a to počas obmedzenej účinnosti DLTR.[18] Napriek očakávaniam a viac liberálnemu povoľovaciemu procesu však možno počet prevádzkovateľov trhovej infraštruktúry s povolením podľa DLTR označiť za marginálny.[19] Dôvodom môže byť neistota žiadateľov ohľadom trvania pilotného režimu, interoperabilita medzi jednotlivými infraštruktúrami distribuovaných registrov (DLT a tradičný resp. rôzne DLT systémy),[20] otázky spojené s existujúcim *tresholdom* na rozsah emisie, a pod. Okrem toho, ako každý licenčný proces, i tento je charakteristický zdĺhavými konzultáciami, počas ktorých regulátor a dohliadaný subjekt dospievajú k finálnemu produktu – vydaniu povolenia, akceptovateľnému *vice versa*.

Ako z uvedeného vyplýva, pilotný režim DLT predstavuje dočasný regulačný rámec s minimálnou dobou uplatňovania 3 (troch) rokov, pričom Európskej komisii je priznaný mandát rozhodnúť sa o jeho prolongácii. Súčasťou tohto režimu je aj predpoklad dynamického vývoja finančných nástrojov, preto sa počíta s extenziou pôsobnosti nariadenia oproti aktuálnemu zneniu. V prípade pozitívneho hodnotenia uplatňovania DLTR v aplikačnej praxi možno dôvodne očakávať jeho postupnú integráciu do trvalého regulačného rámca Európskej únie prostredníctvom legislatívnych zmien existujúcich predpisov s cieľom zabezpečiť koherentný, jednotný a systematický právny rámec pre využívanie technológie DLT na finančných trhoch.[21]

Založenie a vedenie evidencie emisie v DLT

Analogicky k tradičným dlhopisom, proces emisie digitálnych dlhopisov a ich následné obchodovanie pozostáva zo sledu na seba nadväzujúcich úkonov, ktorých realizácia je adresovaná jednotlivým participujúcim subjektom. Esenciálne vystupujúcimi subjektmi v tomto procese na demonštrovanom prípade sú emitent, investor, CDCPP a účastník DLT u CDCPP, pričom CDCPP je súčasne účastníkom DLT (uzlom). Títo postupujú jednak podľa príslušných zmluvných dojednaní medzi sebou,

[18] Pre v súčasnosti udelené výnimky autorizovaných subjektov bližšie pozri: ESMA. List of Authorised DLT Market Infrastructures. Dostupné [online] na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2026-01/Authorised_DLT_Market_Infrastructures.pdf [cit. 21. 3. 2026]

[19] Ide o 6 (šesť) subjektov. K tomu bližšie pozri ref. 18.

[20] K tomu bližšie pozri: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-04/ESMA75-117376770-460_DLT_Pilot_Regime_-_Letter_to_EU_Institutions.pdf [cit. 21. 3. 2026]

[21] Povinnosť podávať hodnotiace správy o aktuálnom fungovaní, prínosoch a rizikách pilotného režimu ukladá DLTR najmä orgánu ESMA a prevádzkovateľom trhovej infraštruktúry DLT. K tomu bližšie pozri: Recitál (53) DLTR, článok 11 a článok 14 DLTR.

v súlade s vypracovanými pravidlami depozitára, prevádzkovým poriadkom, so zákonom č. 90/2012 Sb. o *obchodních korporacích* a najmä v súlade so zákonom č. 256/2004 Sb. *o podnikání na kapitálovém trhu (ďalej ako „ZPKT*"), pričom implementácia nariadenia do českého právneho poriadku prebehla práve prostredníctvom ZPKT.[22] ZPKT zároveň vymedzuje pôsobnosť českej národnej banky vo vzťahu k výkonu dohľadu nad subjektmi s povolením podľa DLTR a súčasne jej priznáva postavenie tzv. príslušného orgánu v zmysle nariadenia.[23]

Digitálne dlhopisy sú terminológiou zákonodarcu investičné nástroje,[24] preto CDCPP alebo iný účastník DLT ponúka investičné služby spojené s investičnými nástrojmi podľa § 4 ZPKT obdobne, ako pri každej ďalšej službe svojho portfólia.[25] CDCPP (sám alebo prostredníctvom účastníka DLT) emitentovi, ktorý má záujem o zaknihovanie svojich cenných papierov do DLT evidencie, rovnako

a) pridelí kód LEI (*Legal Entity Identifier*), predstavujúca medzinárodný identifikátor právnickej osoby vydaný v súlade s medzinárodnou normou ISO 17442;
b) vykoná identifikáciu podľa AML predpisov, pre ktorý je potrebné predložiť výpis z obchodného alebo obdobného registra, dva doklady totožnosti na identifikáciu a overenie identifikácie osoby konajúcej za emitenta, informácie o vlastníckej štruktúre a o konečnom užívateľovi výhod emitenta, prípadne údaje o existujúcej PEP;[26]
c) k emisii pridelí ISIN (*International Securities Identification Number*), k čomu je potrebné, aby emitent disponoval svojim kódom LEI, dokumentami preukazujúcimi údaje a činnosti emitenta a vypracované emisné podmienky;
d) uzavrie zmluvu o vedení evidencie emisie[27] a dodatku o zápise novej emisie do DLT evidencie[28], v ktorých sú upravené najmä podmienky poskytovania služieb a jej rozsah, forma a spôsob zadávania pokynov pre CDCPP emitentom, práva a povinnosti emitenta, určenie administrátora resp. zástupcu emisie, ako aj terminácia zmluvy, a to napr. ukončením pilotného režimu podľa DLTR.[29]

---

[22] Zákon č. 324/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

[23] K tomu bližšie pozri: čl. 2 bod. 21 a čl. 10 DLTR v spojitosti s ust. § 192a ods. 1 písm. n) ZPKT

[24] Ust. § 3 ods. 7 ZPKT

[25] Vďaka tzv. európskemu *passportingu* je možné, aby uvedené služby poskytoval zahraničný účastník DLT, ktorý spĺňa požiadavky podľa svojho národného práva.

[26] K tomu bližšie pozri: Centrální depozitář cenných papíru. 5 kroku k vyplení dotazníku AML ametentem v portálu MD. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/PDF_AMLZ.pdf [cit. 21.03.2026]

[27] Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/Smlouva_DLT.pdf [cit. 21.03.2026]

[28] Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/Dodatek_DLT_dluhopis.pdf [cit. 21.03.2026]

[29] Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/emitenti-a-administratori/obecne-informace-o-zaknihovani/#1 [cit. 21.03.2026]

Hlavným cieľom CDCPP bolo sprístupniť predmetné investičné služby aj priamo investorom resp. majiteľom účtov, a to so zabezpečením plnej digitalizácie. Opakujúc sa, z pohľadu emitentov je služba zaknihovania cenných papierov koncipovaná analogicky k tradičnému modelu, avšak pri využití technológie DLT sa predpokladá plne elektronická komunikácia CDCPP s emitentom, bez potreby fyzickej prítomnosti či využívania listinných dokumentov. CDCPP v tomto procese vystupuje nielen ako centrálna autorita prevádzkujúca DLT protokol Corda, ale je zároveň aj účastníkom tejto DLT infraštruktúry, prostredníctvom ktorej poskytuje služby konečným klientom.

Účastník DLT je súčasťou distribuovanej siete – je uzlom v sieti a je oprávnený zriaďovať majetkové účty pre svojich klientov vedené na DLT u CDCPP. Okrem toho zabezpečuje komunikáciu medzi svojimi klientmi a samotnou infraštruktúrou DLT. Komunikácia klienta účastníka DLT so samotnou infraštruktúrou prebieha prostredníctvom webovej a/alebo mobilnej aplikácie. Tí účastníci CDCPP, ktorí nie sú priamo zapojení do DLT (nie sú účastníkmi DLT u CDCPP), môžu rovnako svojim klientom zriaďovať majetkové účty, no na základe zmluvného vzťahu s CDCPP.

Čo sa týka sekundárneho trhu, systém zúčtovania a vyrovnania na DLT umožňuje realizáciu dvoch základných typov prevodov. Ide o prevod dlhopisov bez peňažného vyrovnania a prevodu s peňažným vyrovnaním, pričom záleží na konkrétnom pokyne, ktorý má účastník DLT vykonať. Tento spáruje pokyn zo strany klienta – kupujúceho a predávajúceho, pričom už vložený pokyn protistranou je v databáze evidovaný. Prevod bez peňažného vyrovnania je realizovaný okamžite po úspešnom spárovaní zadaných pokynov. Naopak, v prípade prevodu s peňažným vyrovnaním po spárovaní pokynov, k vyrovnávaniu dochádza až po úspešnom pripísaní peňažných prostriedkov od kupujúceho na účet majiteľa.

Účastník DLT ako kľúčový hráč

Účastníkom DLT je subjekt, ktorý prevádzkuje vlastný technologický uzol a zabezpečuje priame napojenie na infraštruktúru DLT. V rámci evidencie založenej na DLT aktívne vykonáva činnosti spojené so zriaďovaním majetkových účtov pre svojich klientov a podieľa sa na validácii transakcií.[30]

Účastníkom DLT sa môžu stať výlučne právnické osoby spĺňajúce podmienky stanovené pravidlami DLT, pričom ide predovšetkým o regulované subjekty, akými sú banky, obchodníci s cennými papiermi či poskytovatelia crowdfundingových

[30] V súčasnosti ide o 4 (štyri) subjekty, medzi ktorými je aj slovenská Crowdberry Investment Platform j. s. a. K tomu bližšie pozri: https://www.cdcp.cz/dlt/dokumenty/ucastnici-evidence-dlt/ [cit. 27.03.2026]

služieb.[31] Tento subjekt vstupuje do zmluvného vzťahu s majiteľom účtu, teda klientom a znáša náklady spojené s realizáciou transakcií alebo vedením účtov v evidencii DLT, ktoré sú premietnuté do cenovej politiky voči klientom.
Účastník DLT evidenčného systému zohráva tak kľúčovú úlohu v rámci digitálneho ekosystému, keďže umožňuje bezpečnú a efektívnu správu majetkových účtov. Prevádzkovanie vlastného technologického uzla mu poskytuje vysokú mieru operačnej autonómie a flexibility pri implementácii riešení založených na DLT do vlastných systémov a klientskych aplikácií. Zároveň zabezpečuje transparentnosť a dôveryhodnosť realizovaných transakcií, pričom komunikácia s klientmi prebieha nezávisle od komunikačných kanálov CDCPP.[32]

Výhody a riziká tokenizácie dlhopisov

Na rozdiel od tradičnej emisie, následného prevodu a vyrovnania cenných papierov, výhody tokenizácie dlhopisov je možné vnímať optikou podstatného zjednodušenia týchto procesov. V prostredí DLT dochádza k integrácii evidencie, čím sa znižuje potreba viacnásobnej rekonciliácie údajov medzi jednotlivými sprostredkovateľmi. Obmedzuje sa závislosť emitenta a investora od sprostredkovateľov, čo vedie k nižším transakčným nákladom, väčšej rýchlosti spracovania pokynov a vyššej transparentnosti údajov o vlastníctve a prevodoch finančných nástrojov.[33]
Kým v tradičnom modeli je prístup k účasti na obchodovaní spravidla viazaný na banky alebo obchodníkov s cennými papiermi disponujúcimi licenciou na úschovu a správu finančných nástrojov, pilotný režim DLT vytvára priestor aj pre menšie investičné spoločnosti, startupy, či poskytovateľov crowdfundingových služieb. Akonáhle sa tieto subjekty stanú účastníkmi DLT evidencie (uzlami), majú možnosť zriadiť majetkový účet na DLT pre klienta – účet vlastníka, ktorý získa k svojmu účtu priamy prístup.[34] Napriek tomu, že systém DLT umožňuje vedenie účtu, pripísanie dlhopisov na účet, navýšenie emisie alebo prevody z iných účtov, je možné

[31] K tomu bližšie pozri: Recitál (39) DLTR v spojení s článkom 7 ods. 3 DLTR a pravidlami CDCPP, ktoré sú dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/dlt/dokumenty/ucastnici-evidence-dlt/ [cit. 06.04.2026]
[32] Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/dlt/dokumenty/ucastnici-evidence-dlt/ [cit. 27.03.2026]
[33] PIHERA, Vlastimil: Tokenizované cenné papíry – na prahu změny, Obchodněprávní revue 3/2023, s. 159 Dostupné [online] na: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgnpw64s7gnpxgxzrgu4q&refSource=search&ols=&searchScope=all&searchType=normal [cit. 27.03.2026]
[34] Ide o účet vlastníka, čo znamená, že sa majiteľ účtu považuje za vlastníka cenných papierov vedených na tomto účte a môže vykonávať práva spojené s dlhopismi. Webová alebo mobilná aplikácia následne majiteľa informuje o stave a zmenách na jeho účte, o aktuálnych úpisoch a uskutočnených transakciách vrátane peňažných prevodov 24/7.

konštatovať opatrnosť emitentov, nakoľko sa v súčasnosti na DLT napríklad v CDCPP vedie len 14 (štrnásť) emisií 11 (jedenástich) emitentov.[35]
Výhody tokenizácie však nemožno absolutizovať. DLT evidencia totiž neodstraňuje právne či ekonomické riziká kapitálového trhu, skôr ich rozširuje o tie technologické. Medzi najvýznamnejšie riziká podľa nášho názoru patrí otázka identifikácie účastníkov transakcií a súladu s AML požiadavkami, ochrana investorov pri zlyhaní technologickej infraštruktúry, komplikácie pri výkone verejnej moci, napr. pri exekučných, insolvenčných alebo dohľadových zásahoch.[36] Avšak vďaka tomu, že dnes prebieha evidencia dlhopisov na konzorčných DLT systémoch, v ktorých je možné identifikovať účastníkov, určiť prevádzkovateľa systému a nastaviť pravidlá zodpovednosti za vedenie evidencie a za zmeny záznamov, je toto riziko v zásade eliminované.[37]

Záver

Tokenizácia dlhopisov prostredníctvom technológie DLT predstavuje významný krok smerom k modernizácii kapitálových trhov v Európskej únii. Pilotný režim podľa nariadenia vytvára regulačný priestor, ktorý umožňuje testovanie inovatívnych riešení na existujúcich finančných nástrojoch pri zachovaní základných princípov ochrany investorov a integrity trhu. Príklad CDCPP demonštruje, že implementácia infraštruktúry DLT je realizovateľná aj v podmienkach prísne regulovaného prostredia finančných trhov.
Digitálne dlhopisy prinášajú zefektívnenie procesov emisie, evidencie a vyrovnania transakcií, čím prispievajú k znižovaniu transakčných nákladov a eliminácii informačnej asymetrie medzi účastníkmi trhu. Súčasne umožňujú širší prístup nových subjektov na trh, čím podporujú konkurencieschopnosť a inovácie pri poskytovaní finančných služieb. Napriek týmto prínosom však zostávajú prítomné aj výzvy. V príspevku boli identifikované viaceré, a to najmä v oblasti

[35] Moneypenny (Opinio). Pražská burza si díky blockchainu vybojovala světové prvenství. Co přináší tokenizace a jak na tom vydělat jako investor 2025. Dostupné [online] na: https://moneypenny.opinio.cz/prazska-burza-si-diky-blockchainu-vybojovala-svetove-prvenstvi-co-prinasi-tokenizace-a-jak-na-tom-vydelat-jako-investor-5b9abce7-5b6b-43d3-9b32-f3a25eb6c51a [cit. 21.03.2026]
[36] PIHERA, Vlastimil: Tokenizované cenné papíry – na prahu změny, Obchodněprávní revue 3/2023, s. 159 Dostupné [online] na: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgnpw64s7gnpxgxzrgu4q&refSource=search&ols=&searchScope=all&searchType=normal [cit. 27.03.2026]
[37] SETH, Shobhit: Public, Private, Permissioned Blockchains Compared. Investopedia, 2024. Dostupné [online] na: https://www.investopedia.com/news/public-private-permissioned-blockchains-compared/ [cit. 27.03.2026]

právnej istoty účastníkov trhu, interoperability jednotlivých systémov a technologických rizík.
Hoci konzorčné DLT systémy do značnej miery zmierňujú riziká spojené s anonymitou a nemožnosťou vyvodenia zodpovednosti, ich praktické fungovanie si bude vyžadovať ďalšie skúsenosti aplikačnej praxe. Budúci vývoj v tejto oblasti bude determinovaný evaluáciou pilotného režimu a rozhodnutia európskeho zákonodarcu o jeho ďalšom smerovaní. V prípade pozitívneho posúdenia možno podľa nášho názoru dôvodne očakávať postupnú integráciu DLT riešení do existujúceho regulačného rámca. Tokenizácia dlhopisov tak môže predstavovať nielen technologickú inováciu, ale aj impulz pre systematickú transformáciu fungovania kapitálových trhov v digitálnej ére.

Zoznam použitej literatúry

1. DEVECI, Muhammet et al.: Prioritization of health distributed ledger technology use cases using fuzzy sine trigonometric based decision-making model. 2025. ISSN 0957-4174. Dostupné [online] na: https://doi.org/10.1016/j.eswa.2025.128794 [cit. 20.03.2026]
2. HANOUSEK, Daniela: Blockchain z pohľadu ochrany osobných údajov. Bratislava: C. H. Beck, 2022. 122 s. ISBN 978-80-8232-023-0
3. LIPTÁK, Andrej: Bezpečnosť blockchainu. In: Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti 2022 : zborník z vedeckej konferencie, Bratislava, 2022. 1. vyd. ISBN 978-80-8054-998-5. Dostupné [online] na: https://www.researchgate.net/publication/373200442_Bezpecnost_blockchainu [cit. 20.03.2026]
4. MALAMAS, Vangelis et al.: A Blockchain Framework for Increased Trust in Green Bonds Issuance. 2020. Dostupné [online] na: https://ssrn.com/abstract=3693638 [cit. 20.03.2026]
5. PIHERA, Vlastimil: Tokenizované cenné papíry – na prahu změny, Obchodněprávní revue 3/2023, s. 159. Dostupné [online] na: https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgnpw64s7gnpxgxzrgu4q&refSource=search&ols=&searchScope=all&searchType=normal [cit. 27.03.2026]
6. SETH, Shobhit: Public, Private, Permissioned Blockchains Compared. Investopedia, 2024. Dostupné [online] na: https://www.investopedia.com/news/public-private-permissioned-blockchains-compared/ [cit. 27.03.2026]

Internetové zdroje

1. Centrální depozitář cenných papíru. 5 kroku k vyplení dotazníku AML ametentem v portálu MD. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/PDF_AMLZ.pdf [cit. 21.03.2026]
2. Centrální depozitář cenných papíru. Smlouva o vedení evidence emise v dlt evidenci. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/Smlouva_DLT.pdf [cit. 21.03.2026]
3. Centrální depozitář cenných papíru. Dodatek o zápisu nové emise do evidence v dlt evidenci. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/wp-content/uploads/Smlouva_DLT.pdf [cit. 21.03.2026]
4. Centrální depozitář cenných papíru. Obecné informace o zaknihování. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/emitenti-a-administratori/obecne-informace-o-zaknihovani/#1 [cit. 21.03.2026]
5. Centrální depozitář cenných papíru. Účastník DLT. Dostupné [online] na: https://www.cdcp.cz/dlt/dokumenty/ucastnici-evidence-dlt/ [cit. 27.03.2026]
6. Česká národní banka. Investiční nástroje vydané s pomocí technologie DLT a nařízení o prospektu. Dostupné [online] na: https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/stanoviska-k-regulaci-financniho-trhu/RS2024-04/ [cit. 27.03.2026]
7. ESMA. Letter to EU Institutions. Dostupné [online] na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-04/ESMA75-117376770-460_DLT_Pilot_Regime_-_Letter_to_EU_Institutions.pdf [cit. 21. 3. 2026]
8. ESMA. List of Authorised DLT Market Infrastructures. Dostupné [online] na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2026-01/Authorised_DLT_Market_Infrastructures.pdf [cit. 21. 3. 2026]
9. ESMA. Report on the DLT Pilot Regime. 2023. Dostupné [online] na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-10/ESMA12-2121844265-3183_Report_on_the_DLT_Pilot_Regime_Study_on_transaction_reporting_based_on_RTS_22.pdf [cit. 20.03.2026]
10. Európska únia. Digital finance. Dostupné [online] na: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-finance/ [cit. 20.03.2026]
11. Protocol Corda. Dostupné [online] na: https://docs.r3.com/en/platform/corda.html [cit. 20. 3. 2026]
12. Moneypenny (Opinio). Pražská burza si díky blockchainu vybojovala světové prvenství. Co přináší tokenizace a jak na tom vydělat jako investor 2025. Dostupné [online] na: https://moneypenny.opinio.cz/prazska-burza-si-diky-blockchainu-vybojovala-svetove-prvenstvi-co-prinasi-tokenizace-a-jak-na-tom-vydelat-jako-investor-5b9abce7-5b6b-43d3-9b32-f3a25eb6c51a [cit. 21.03.2026]

Právne prepisy

1. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 909/2014 z 23. júla 2014 o zlepšení vyrovnania transakcií s cennými papiermi v Európskej únii, centrálnych depozitároch cenných papierov a o zmene smerníc 98/26/ES a 2014/65/EÚ
2. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 596/2014 zo 16. apríla 2014 o zneužívaní trhu (nariadenie o zneužívaní trhu) a o zrušení smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/6/ES a smerníc Komisie 2003/124/ES, 2003/125/ES a 2004/72/ES
3. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1129 zo 14. júna 2017 o prospekte, ktorý sa má uverejniť pri verejnej ponuke cenných papierov alebo ich prijatí na obchodovanie na regulovanom trhu, a o zrušení smernice 2003/71/ES
4. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/858 o pilotnom režime pre trhové infraštruktúry založené na technológii distribuovanej databázy transakcií a o zmene nariadení (EÚ) č. 600/2014 a (EÚ) č. 909/2014 a smernice 2014/65/EÚ
5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/1114 z 31. mája 2023 o trhoch s kryptoaktívami a o zmene nariadení (EÚ) č. 1093/2010 a (EÚ) č. 1095/2010 a smerníc 2013/36/EÚ a (EÚ) 2019/1937
6. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/es a smernica 2011/61/EÚ
7. Zákon č. 324/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

Kontaktné údaje

Mgr. Klaudia Keratová
keratova6@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

BUDÚCNOSŤ ZÁKONNÉHO PLATIDLA V EÚ: HOTOVOSŤ, DIGITÁLNE EURO A PRÁVNA KONTINUITA

THE FUTURE OF LEGAL TENDER IN THE EU: CASH, THE DIGITAL EURO AND LEGAL CONTINUITY

Viliam Poništ[1]

Abstrakt: Inštitút zákonného platidla je u nás tradične spájaný najmä s hotovosťou vo forme eurobankoviek a euromincí, ktoré majú v zmysle práva Európskej únie status zákonného platidla. V posledných rokoch však dochádza k významným technologickým a spoločenským zmenám, ktoré zásadne ovplyvňujú spôsob realizácie platieb. Rozmach bezhotovostných a digitálnych platobných riešení, pokles používania hotovosti a zároveň príprava legislatívneho rámca pre zavedenie digitálneho eura vyvolávajú nové právne otázky týkajúce sa samotnej podstaty zákonného platidla. Cieľom príspevku je analyzovať budúcnosť zákonného platidla v Európskej únii v kontexte prebiehajúcich legislatívnych iniciatív, najmä návrhu nariadenia o digitálnom eure a pripravovaných pravidiel týkajúcich sa postavenia eurobankoviek a euromincí ako zákonného platidla. Osobitná pozornosť bude venovaná otázke právnej kontinuity medzi tradičnou formou zákonného platidla – hotovosťou – a potenciálnym zavedením digitálneho eura ako novej formy peňazí centrálnej banky.

Kľúčové slová: hotovosť, CBDC, digitálne euro, zákonné platidlo, platby

Abstract: The concept of legal tender has traditionally been associated primarily with cash in the form of euro banknotes and euro coins, which have the status of legal tender under European Union law. In recent years, however, significant technological and societal changes have substantially influenced the way payments are carried out. The rapid expansion of cashless and digital payment solutions, the decline in the use of cash, and the ongoing preparation of a legislative framework for the introduction of the digital euro raise new legal questions regarding the very nature of legal tender. The aim of this paper is to analyze the future of legal tender in the European Union in the context of ongoing legislative initiatives, in particular the proposed regulation on the digital euro and the forthcoming rules concerning the status of euro banknotes

[1] Právnická fakulta, Karlova Univerzita v Prahe;

and coins as legal tender. Special attention will be paid to the issue of legal continuity between the traditional form of legal tender—cash—and the potential introduction of the digital euro as a new form of central bank money.

Key words: cash, CBDC, digital euro, legal tender, payments

Úvod

Právna úprava zákonného platidla (zákonných peňazí, legal tender, Gesetzliches Zahlungsmittel, el curso legal ...) patrí k tým tradičnejším inštitútom menového práva. Hoci môže byť tento pojem vo všeobecnosti chápaný rôzne od jurisdikcie k jurisdikcii (teda podľa toho ako ho upravuje menové právo toho, ktorého štátu), myšlienka núteného alebo zákonného platidla ako súčasti moderného menového systému je v zásade univerzálna. Zároveň platí, že vo väčšine jurisdikcii má status zákonného platidla iba štátom vydaná mena vo forme bankoviek a mincí.[2] Napríklad v Českej republike vymedzuje zákonné platidlo (ako zákonné peniaze) § 16 ods. 1 zákona Českej národnej rady č. 6/1993 Zb. o Českej národnej banke v znení neskorších predpisov, ktorý uvádza, že platné bankovky a mince vydané Českou národnou bankou sú zákonnými peniazmi vo svojej nominálnej hodnote pri všetkých platbách v Českej republike. Kotáb s poukazom na doktrínu k tomuto vymedzeniu dodáva, že ide o „hmotné předměty (bankovky a mince), jež lze použít k úhradě platebních závazků denominovaných v měně, na kterou znějí (u nás tedy v korunách českých), v jejich nominální hodnotě."[3] Hayek uvádza, že pojem „zákonné platidlo" sa však v bežnej predstave ľudí začal obklopovať nejasnými predstavami o údajnej nutnosti, aby peniaze poskytoval štát. Ide o pozostatok stredovekej predstavy, že práve štát nejako pripisuje peniazom hodnotu, ktorú by inak nemali...[4] Tradičné zákonné platidlo - bankovky a mince vydávané centrálnou emisnou autoritou boli nielen v európskom priestore dlhú dobu nielen právne, ale aj ekonomicky pevne ukotveným základom platobného styku. V posledných rokoch však tento, dovtedy samozrejmý, status prechádza pomerne zásadnou transformáciou. Dynamická digitalizácia finančného sektora, technologické inovácie, meniace sa platobné návyky obyvateľstva a rozvoj nových foriem digitálnych aktív môžu vytvárať tlak na prehodnotenie tradičného chápania zákonného platidla a jeho funkcií. Európska únia sa v tomto vývoji ocitá na križovatke – medzi potrebou modernizovať (digitalizovať)

[2] Central bank digital currencies: Legal aspects of retail CBDCs. Bank for International Settlements, November 2024, s. 5;
[3] KOTÁB, Petr: K některým aspektům výlučnosti měny na státním území. In: AUC IURIDICA, 1/2018, s. 46;
[4] HAYEK, Fridrich August: Denationalisation of Money:The Argument Refined. THE INSTITUTE OF ECONOMIC AFFAIRS, Londýn, 1990, s. 37;

platobný systém a posilniť jeho odolnosť ako aj udržať menovú suverenitu, zachovať právnu istotu v ekonomických vzťahoch, dostupnosť peňazí a nevyhnutne aj kontinuitu samotných statkov, ktoré slúžia (môžu slúžiť) ako platidlá.
Za zákonné platidlo v súčasnosti v EÚ považujeme iba hotovosť, a tá ostáva jediným fyzickým prejavom peňazí (hmatateľným produktom) centrálnej emisnej autority a významným prvkom finančnej inklúzie, no čoraz väčší podiel transakcií sa presúva do bezhotovostného priestoru. Paralelne s tým sa naprieč Európou objavujú snahy obchodníkov odmietať prijímanie hotovosti, čo vyvoláva otázky o praktickej vynútiteľnosti statusu zákonného platidla. Záleží aj od konkrétneho štátu ako pristupuje k povinnosti prijímať zákonné platidlo. Pokiaľ aj štát preferuje bezhotovostné platby, tak nekladie prílišný dôraz na povinnosť prijímať hotovosť. Diskusia napokon nadobudla nový rozmer po tom, ako Eurosystém predstavil koncept digitálneho eura – novej formy peňazí centrálnej banky, ktorá by mala fungovať paralelne s hotovosťou. Táto iniciatíva otvára nielen technologické či ekonomické, ale aj právne otázky, ktoré sa dotýkajú samotnej podstaty zákonného platidla, jeho budúcnosti a kontinuity.
Budúcnosť zákonného platidla v EÚ tak nie je možné skúmať izolovane. Vyžaduje si analýzu troch navzájom previazaných rovín. Prvou je postavenie a ochrana hotovosti ako existujúceho zákonného platidla, druhou je právne koncipovanie digitálneho eura ako potenciálne novej formy zákonného platidla a treťou rovinou sú otázky právnej kontinuity medzi týmito dvoma formami peňazí centrálnej banky.
Kľúčovou otázkou sa stáva, či môže digitálne euro nadviazať na tradíciu zákonného platidla a zároveň napĺňať nové očakávania digitálneho trhu, alebo či ide o koncept, ktorý si vyžaduje nový normatívny rámec.

Hypotézy a metodológia

V prvom rade sa pokúsime potvrdiť alebo vyvrátiť hypotézu, že zavedenie digitálneho eura ako zákonného platidla nepredstavuje diskontinuitu, ale zachováva právnu kontinuitu inštitútu zákonného platidla, pričom vedie k jeho funkčnej evolúcii. Samotné zavedenie digitálneho eura nepredstavuje revolučnú zmenu v právnom chápaní zákonného platidla, ale evolučnú adaptáciu existujúceho systému na digitálne prostredie.
Základnou metódou použitou v článku je najmä normatívna analýza legislatívy - právnych noriem, resp. navrhovaných právnych noriem, ktorá umožňuje overiť formulované hypotézy, identifikovať potenciálne slabé miesta existujúcej právnej úpravy, vyhodnotiť, či pripravované digitálne euro nadviaže, prípadne posilní alebo oslabí systém zákonného platidla v EÚ, posúdiť mieru právnej a funkčnej odolnosti hotovosti v súčasnosti.

Súčasný stav právnej úpravy zákonného platidla v EÚ

V prvom rade musíme poukázať na to, že pod pojmom zákonné platidlo rozumieme formálnu kvalifikáciu platobného nástroja / statku na základe aktu príslušného suveréna, ktorý musí byť akceptovaný verejnými subjektmi ako aj súkromnými osobami na splnenie peňažných pohľadávok.[5] V rámci práva EÚ tento pojem nájdeme na viacerých miestach, ale samotné primárne právo EÚ ho nijako nedefinuje. Teda na najvyššej úrovni nie je legislatívne zakotvená definícia toho, čo má tento pojem znamenať. To môže vo vzťahu k mene euro vyznieť paradoxne, nakoľko ju pokojne môžeme označiť za jeden z najdôležitejších symbolov ekonomickej integrácie EÚ. Pre štáty eurozóny, ktoré odovzdali časť svojej suverenity EÚ – pokiaľ ide o menovú politiku, ide o pojem práva EÚ, ktorá skutočnosť si vyžaduje autonómny a jednotný výklad (bod 45 Rozsudku Súdneho dvora Európskej únie z 26. januára 2021 v spojených veciach C-422/19 a C-423/19 Johannes Dietrich a Norbert Häring proti Hessischer Rundfunk - ďalej iba „Rozsudok C-422/19 a C-423/19"), pričom je zdôraznené, že keďže pri ustanoveniach Zmluvy o fungovaní EÚ (ďalej aj „ZF EÚ") nie je odkaz na právo členských štátov, t.j. neexistuje splnomocňovacie ustanovenie, nie je možné, aby národný zákonodarca prijímal upresňujúce ustanovenia v tejto oblasti. V bode 46 rozsudku C-422/19 a C-423/19 je tento pojem definovaný vo všeobecnosti, a to tak, že pojem zákonné platidlo s postavením platobného prostriedku vyjadreného v menovej jednotke vo svojom bežnom zmysle znamená, že tento platobný prostriedok nemôže byť vo všeobecnosti odmietnutý ako úhrada dlhu vyjadreného v tej istej menovej jednotke v jeho nominálnej hodnote s účinkom splnenia peňažnej povinnosti. Vzhľadom na to, že SD EÚ opakovane zdôraznil, že peňažné dlhy sa vo všeobecnosti musia dať vyrovnať v hotovosti možno predpokladať, že napriek narastajúcej digitalizácii sa výnimka nesmie stať pravidlom.[6]

Vzhľadom na rozmanitosť prístupu k zákonnému platidlu v jednotlivých krajinách eurozóny, ktoré sa preniesli na spoločné zákonné platidlo, bolo prijaté Odporúčanie Komisie z 22. marca 2010 o rozsahu a účinkoch eurobankoviek a euromincí ako zákonného platidla (2010/191/EÚ) (ďalej iba „Odporúčanie Komisie"), pričom 3 z jeho 10 bodov sa venujú práve akceptácii zákonného platidla. Odporúčanie Komisie uvádza, že ak by mala existovať povinnosť platiť, tak zákonné platidlo by malo predstavovať jeho povinné akceptovanie (ak sa strany nedohodli na inom spôsobe platby), akceptovanie nominálnej hodnoty, možnosť splniť povinnosti platby,

[5] SIEKMANN, Helmut: Legal tender in the euro area, IMFS Working Paper Series, No. 122, Goethe University Frankfurt, Institute for Monetary and Financial Stability (IMFS), Frankfurt a. M, 2018, s. 7;
[6] ZISKOVSKY, Lisa – LOBNIK, Lukas: Bargeld aus rechtlicher Sicht. In: ÖBA BankArchiv, Ročník 71, číslo 8, 2023, s. 584;

akceptovanie eurobankoviek (aj tých s vysokou nominálnou hodnotou) a euromincí v maloobchodných transakciách.
Treba uviesť, že toto odporúčanie nemá záväzný charakter, a samotná dôležitosť, aká je pripisovaná Odporúčaniu Komisie je neistá.[7] Ako však konštatoval SD EÚ v rozsudku C-422/19 a C-423/19, hoci v prípade odporúčaní nejde o záväzné právne akty, tak zohľadniť ich je možné pri poskytovaní užitočných informácií na výklad relevantných ustanovení práva EÚ. A to práve aj SD EÚ urobil a dospel k záveru, že pojem zákonné platidlo okrem iného znamená aj zásadnú povinnosť akceptovania eurobankoviek a euromincí na účely platby. Keďže čl. 133 ZFEÚ umožnil normotvorcovi EÚ prijímať opatrenia na používanie eura ako jednotnej meny, znamená to podľa SD EÚ to, že existuje potreba stanoviť jednotné zásady pre všetky členské štáty, ktorých menou je euro, s cieľom chrániť záujem hospodárskej a menovej únie ako celku a eura ako jednotnej meny. Teda je to normotvorca EÚ, ktorý je výlučne oprávnený spresniť právny režim zákonného platidla. V súčasnosti platí, že za zákonné platidlo v EÚ sa považujú eurobankovky na základe článku 128 ods. 1 ZFEÚ (ako aj článku 16 prvého odseku tretej vety Protokolu o ESCB a ECB), a postavenie zákonného platidla je priznané aj eurominciam článkom 11 Nariadenia č. 974/98 o zavedení eura v aktuálnom znení.

Status hotovosti ako zákonného platidla de lege ferenda

V návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o eurobankovkách a eurominciach ako zákonnom platidle (ďalej iba ako „Návrh nariadenia o eurobankovkách a eurominciach") je potvrdený status hotovosti – euromincí a eurobankoviek, ako zákonného platidla. Je to najmä čl. 4 tohto návrhu, ktorý vymedzuje vlastnosti zákonného platidla. V prvom rade status zákonného platidla pre eurominc e a eurobankovky zahŕňa ich povinné akceptovanie v plnej nominálnej hodnote s možnosťou splniť povinnosť platby. Príjemca platby teda nesmie odmietnuť eurobankovky a/alebo eurominc e, ktoré sú predmetom ponúkanej platby, aby splnil uvedenú povinnosť. Zároveň platí akceptácia hotovosti v jej nominálnej hodnote, t.j. peňažná hodnota eurobankoviek a/alebo euromincí ponúkaných na vyrovnanie dlhu sa rovná sume v eurách na nich uvedenej.
Akceptácia hotovosti však ani de lege ferenda nebude absolútna. Okrem toho, že čl. 2 ods. 2 Návrhu nariadenia o eurobankovkách a eurominciach stanovuje, že nariadenie sa neuplatňuje na platby za tovar alebo služby zakúpené na diaľku vrátane online prostredia, tak v ďalšom texte sú stanovené viaceré výnimky - konkrétne ide

[7] Bližšie: TOFAN, Mihaela: The influence of the court of justice of the european union ruling on the monetary policy. Recent case law analysis. In: TOFAN, Mihaela – BILAN, Irina – RUSU CIGU, Elena (eds.) Pandemic Challenges for European Finance, Business and Regulation. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza": Iaşi, 2021, s. 63;

o čl. 5. V zmysle tohto článku je (odchylne od článku 4 ods. 2) príjemca platby oprávnený odmietnuť eurobankovky a euromince v ktoromkoľvek z týchto prípadov:

a) ak k odmietnutiu dôjde dobromyseľne a ak sa takéto odmietnutie zakladá na oprávnených a dočasných dôvodoch v súlade so zásadou proporcionality so zreteľom na konkrétne okolnosti, ktoré príjemca platby nemôže ovplyvniť;[8]
b) v prípade dohody pred uskutočnením platby medzi príjemcom platby a platiteľom.

Oprávnené dôvody potom môžu zahŕňať prípady, ak ide o eurobankovky s vysokou nominálnou hodnotou v situácii, v ktorej je hodnota ponúkanej bankovky zjavne neprimeraná sume, ktorá sa má vyrovnať. Takisto aj vo výnimočných prípadoch - pôjde o situáciu, keď je predmetom ponúkanej platby hotovosť a podnik nemá v danom okamihu k dispozícii žiadnu hotovosť na vydávanie alebo keď by podnik v dôsledku danej platby nemal k dispozícii dostatok hotovosti na uskutočňovanie bežných každodenných obchodných transakcií.

Ďalšie výnimky zo zásady povinného akceptovania eurobankoviek a eurominci menovoprávnej povahy môže navrhnúť Komisia, ktorá je splnomocnená prijímať delegované akty s cieľom doplniť toto nariadenie identifikáciou ďalších výnimiek zo zásady povinného akceptovania hotovosti. Pri tomto zavádzaní ďalších výnimiek je nutné mať na pamäti, okrem iného aj to, že príliš široké alebo všeobecné uplatňovanie výnimiek by mohlo oslabiť postavenie hotovosti ako zákonného platidla. Ak by sa príliš veľa transakcií alebo situácií vyňalo z povinnosti prijímať hotovosť, praktický význam hotovosti ako zákonného platidla by sa znížil.[9]

Status digitálneho eura ako zákonného platidla de lege ferenda

V návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zavedení digitálneho eura (ďalej iba „Návrh nariadenia o digitálnom eure") je jasne stanovené, že digitálne euro bude požívať status zákonného platidla (čl. 7 ods. 1). Tento status je potom spojený s určitými vlastnosťami, najmä s povinnosťou prijímať ho, no takisto je spojený aj so súborom výnimiek a obmedzení.[10] Celá tretia kapitola (čl. 7 až 12) Návrhu nariadenia o digitálnom eure sa venuje vymedzeniu digitálneho eura ako zákonného platidla. V zmysle bodu 16 recitálu k Návrhu nariadenia o digitálnom eure je toto definované ako „digitálna mena s postavením zákonného platidla denominovaná v eure a emitovaná v rámci Eurosystému Európskou centrálnou bankou a národnými centrálnymi

[8] Pokiaľ ide o preukázanie, že v konkrétnom prípade existovali takéto oprávnené a dočasné dôvody a že odmietnutie bolo primerané, dôkazné bremeno znáša príjemca platby;

[9] ZATTI, Filippo - BARRESI, Rosa Giovanna: The Digital Euro Package: from Legal Tender to Payment Services Providers In:. C. Pastor Sempere (ed.), *Governance and Control of Data and Digital Economy in the European Single Market*, Springer, 2025, s. 4;

[10] ZACCARONI, Giovanni: 'All that glisters is not gold?' The digital euro between myth and reality. In: Maastricht Journal of European and Comparative Law, Volume 30 (4), 2023, s. 465;

bankami členských štátov, ktorých menou je euro, by mala byť široko prístupná, použiteľná a prijímaná ako platobný prostriedok." Priznanie statusu zákonného platidla by malo podporiť jeho rozšírenosť a použiteľnosť pre platby, čo má zabezpečiť dostupnosť peňazí centrálnej banky v tejto forme, keďže hotovosť je pomerne limitujúca pre použitie v online svete. Na druhej strane z čisto právneho hľadiska však formálny status zákonného platidla nie je povinný.[11] Nielen, že nie je povinný, ale na to, aby boli peniaze široko akceptované, nie je potrebné, aby mali status zákonného platidla.[12] Dôvodom je viera v stabilnú menovú hodnotu, čo je v súčasnosti úlohou centrálnych bánk. Pokiaľ teda vieme zaručiť vhodnú emisnú autoritu, ktorá požíva vysoký stupeň dôveryhodnosti a dôvery, tak nie je potrebné jej peniazom priznávať status zákonného platidla, aby boli v konečnom dôsledku široko akceptované. V rozvinutých ekonomikách, ako dokonca uvádza Pfister, kde majú subjekty k dispozícii širokú škálu platobných nástrojov, sa status zákonného platidla javí v súčasnosti ako prežitok.[13] V zásade sa povinnosť prijímať digitálne euro môže zaviesť bez ohľadu na tento status, ako to napríklad vidíme pri zavádzaní povinnosti prijímať bezhotovostné platby v niektorých krajinách, vrátane Slovenska.

Každopádne pre digitálne euro sa plánuje aj status zákonného platidla. Ako uvádza Zilioli status zákonného platidla bude považovaný za kľúčovú a nevyhnutnú vlastnosť pre jeho uznanie ako digitálnej formy meny euro.[14] Ten bude znamenať aj jeho povinnú akceptovateľnosť, no táto nebude absolútna. Samotný návrh nariadenia stanovuje viacero výnimiek - v zmysle čl. 9 sú nastavené základné výnimky z povinnosti prijímať digitálne euro. Príjemca platby je oprávnený odmietnuť digitálne euro v ktoromkoľvek z týchto prípadov:

a) v prvom rade ide o to, ak je prijímateľ platby „mikropodnikom", t.j. podnikom, ktorý zamestnáva menej ako desať osôb alebo ktorého ročný obrat alebo celková ročná súvaha nepresahuje 2 milióny EUR, alebo je neziskovým právnym subjektom, ako sa vymedzuje v článku 2 ods. 18 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/695 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie, stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia a zrušujú nariadenia (EÚ) č. 1290/2013

[11] GRÜNEWALD, Seraina Neva - ZELLWEGER-GUTKNECHT, Corinne – GEVA, Benjamin: Digital Euro and ECB Powers. In: Common Market Law Review 58, 8/2021, s. 1053;

[12] RÖSL, Gerhard – SEITZ, Franz: the Stabilizing Role of Cash for Societies. WORKING PAPER SERIES NO. 167, Institute for Monetary and Financial Stability, GOETHE UNIVERSITY FRANKFURT, 2022, s. 9;

[13] PFISTER, Christian: Digital Euro: The Case Against Legal Tender, SUERF Policy Brief No 799, February 2024, s. 4;

[14] ZILIOLI, Chiara: Central Bank Digital Currencies: Central Bank Money reaches a new frontier. In: Christos V. Gortsos, CH. V. – Sethe, R.: Central Bank Digital Currencies (CBDCs) - Proceedings of a colloquium, Zürich: 2023, EIZ Publishing, s. 76;

a (EÚ) č. 1291/2013 (Ú. v. EÚ L 170, 12.5.2021, s. 1), za predpokladu, že neprijíma porovnateľné digitálne platobné prostriedky; V danom prípade ide o pomerne veľkú skupinu subjektov, ktoré nemusia prijímať digitálne euro, pôjde často o malé kaviarne, lokálnych malých predajcov a podobne, pokiaľ neprijímajú iné digitálne platby, t.j. majú k dispozícii terminál pre prijímanie platieb.

b) ak je odmietnutie uskutočnené v dobrej viere a ak sa takéto odmietnutie zakladá na legitímnych a dočasných dôvodoch v súlade so zásadou proporcionality vzhľadom na konkrétne okolnosti, ktoré sú mimo kontroly príjemcu platby;
c) ak je príjemca platby fyzickou osobou konajúcou v rámci výlučne osobnej alebo domácej činnosti; Na základe tejto výnimky je vylúčená povinná akceptácia digitálneho eura v prípade, ak ide o fyzické osoby konajúce v rámci svojej bežnej osobnej činnosti – interakcie medzi fyzickými osobami založené na inom ako podnikateľskom základe.
d) ak dôjde k dohode, t.j. ak sa príjemca platby ešte pred platbou dohodol s platiteľom na odlišných platobných prostriedkoch. Dohoda zmluvných strán je vždy možná ide o vyjadrenia autonómie vôle v súkromnoprávnych vzťahoch a slobody voľby platby. Nie je možné jednostranne nanútiť niektorú z platieb, ak nejde o zákonné platidlo s povinnosťou platby, pričom tento zákaz jednostranných nanútení iných platieb je upravený aj v čl. 10 Návrhu nariadenia o zavedení digitálneho eura. Ako taký je však vylúčený.

Určité obmedzenia môžeme badať pri územnej platnosti digitálneho eura a samotná Komisia má možnosť doplniť výnimky z povinnosti akceptácie.

Diskusia – kontinuita, evolúcia, či revolúcia?

Diskusiu o budúcnosti zákonného platidla v Európskej únii môžeme vo svojej podstate nazvať aj diskusiou o tom, či digitálne euro predstavuje prirodzené pokračovanie doterajšieho vývoja (kontinuitu), kvalitatívny posun v chápaní peňazí centrálnej banky (evolúciu) alebo zásadný zlom, ktorý predefinuje samotný koncept zákonného platidla (revolúciu). Odpoveď na túto otázku nie je jednoznačná a závisí od toho, z ktorej perspektívy digitálne euro skúmame, resp. čo nakoniec pri digitálnom eure prevládne.

Digitálne euro rozširuje existujúci rámec zákonného platidla. Neruší to, čo je už zavedené a dokonca legislatíva de lege ferenda nanovo (právne záväzne) upravuje aj tradičné zákonné platidlo – hotovosť, čo do jeho vlastností. Z hľadiska právnej konštrukcie môžeme preto digitálne euro vnímať predovšetkým ako prejav kontinuity systému peňazí centrálnej banky. Eurosystém zostáva emitentom, digitálne euro je denominované v rovnakej mene a jeho základnými vlastnosťami

majú (mohli by) byť akceptovateľnosť, vymeniteľnosť za nominálnu hodnotu (plná akceptovateľnosť nominálnej hodnoty) a pevná vymeniteľnosť za fyzické zákonné platidlo - hotovosť. Legislatíva explicitne predpokladá plnú konvertibilitu medzi hotovosťou a digitálnym eurom, čo vytvára formálnu aj ekonomickú väzbu medzi oboma formami peňazí centrálnej banky. Tento prvok kontinuity je dôležitý aj z hľadiska právnej istoty – digitálne euro neneguje a ani nenahrádza existujúcu definíciu zákonného platidla, ale dopĺňa ho. V tomto zmysle sa systém zákonného platidla nemení, len sa rozširuje o ďalšieho nositeľa istej právnej kvality. Odlišnosť je však v rozličnej povinnosti akceptovať to, ktoré zákonné platidlo. Akceptovateľnosť je vlastná zákonnému platidlu, ale nie je absolútna, čo platí pri oboch formách. Zároveň však platí, že pri oboch formách je rozdielna. Teda nemôžeme povedať, že digitálne euro a eurominneed, resp. eurobankovky majú rovnaké vlastnosti, hoci sú zákonným platidlom eurozóny. Takisto však táto odlišnosť nie je nijako prekvapivá, vzhľadom na rôzne formy týchto zákonných platidiel a takisto nenarúša ani kontinuitu, nakoľko aj medzi eurobankovkami a eurominecami, ako tradičnými zákonnými platidlami, sú rozdiely v akceptovateľnosti. Okrem eurobankoviek a eurominecí je digitálne euro ďalším druhom zákonného platidla, pričom všetky tri majú obdobný základ, ale rozličné formy a rozličnú mieru povinnej akceptácie.

Právna kontinuita je v zásade postavená na predpoklade, že digitálne euro je funkčným ekvivalentom hotovosti pre digitálny vek. Tak ako sa líšia eurominneed od eurobankoviek sa líši od nich aj digitálne euro - emitent ostáva zachovaný, menová jednotka ostáva zachovaná, no mení sa nosič nominálnej hodnoty. Ak definujeme zákonné platidlo prostredníctvom jeho fyzických vlastností (hmatateľnosť, anonymita), potom je digitálne euro v online režime odklonom od tradície - hotovosti. Ak ho však definujeme funkčne – ako nástroj na definitívne splnenie dlhu garantovaný štátom – kontinuita je zachovaná.

Právna kontinuita teda v danom prípade vlastne znamená to, že digitálne euro začne fungovať popri hotovosti, t.j. ponechá sa to, čo už existuje a pridá sa nové, ktoré dopĺňa to čo už máme, ale nenahrádza ho. Otázka, či nahradí hotovosť alebo nie, sa momentálne len ťažko zodpovie, ale z historického hľadiska vieme, že keď zoberieme do úvahy všetky výhody hotovosti, nie je prekvapujúce, že bankovky a mince sú v obehu už celé stáročia a elektronické platobné systémy nedokážu poskytnúť dokonalú náhradu za hotovosť.[15] V zásade ani jeden druh CBDC nedosiahol extrémne širokú mieru akceptácie. Dokonca umelo vyvolané snahy o rýchlu adaptáciu zhoršením prístupu k hotovosti v Nigérii dosiahli pravý opak.

[15] RÖSL, Gerhard – SEITZ, Franz: The Stabilizing Role of Cash for Societies. WORKING PAPER SERIES NO. 167, Institute for Monetary and Financial Stability, GOETHE UNIVERSITY FRANKFURT, 2022, s. 10;

O evolúciu by nevyhnutne išlo, ak by sa (napriek skúsenostiam z iných krajín) používanie digitálneho eura rozšírilo a stalo by sa stabilnou súčasťou platobného ekosystému. Vo všeobecnosti sa predpokladá, že digitálne meny centrálnych bánk by mohli byť ďalším míľnikom vo vývoji peňazí. História peňazí naznačuje, že hoci sa základné funkcie peňazí možno nezmenia, ich forma sa vyvíja v reakcii na potreby používateľov. Digitalizácia mnohých aspektov hospodárskej činnosti podnecuje centrálne banky, aby vážne zvažovali zavedenie digitálnej meny.[16]
Po prvýkrát vzniká možnosť, aby verejnosť mala k dispozícii formu peňazí centrálnej banky plne použiteľnú v digitálnom priestore bez sprostredkovateľov – niečo, čo bolo doteraz vyhradené pre hotovosť v offline svete. Digitálne euro preto môžeme v jednoduchosti označiť aj za technologickú adaptáciu na meniace sa platobné návyky, na rast bezhotovostných transakcií a na potrebu zabezpečiť strategickú odolnosť a suverenitu európskeho platobného priestoru. Môže tak byť konkurenciou pre iné online ako aj offline platobné metódy. Evolučný pohľad tak vníma digitálne euro ako nevyhnutnú adaptáciu na prostredie, v ktorom fyzická hotovosť stráca svoju dominanciu. Evolúcia sa prejavuje najmä v rozšírení priestoru platnosti zákonného platidla do digitálneho priestoru, kam hotovosť prirodzene nedosiahne. Digitálne euro tak nevytesňuje hotovosť, ale vypĺňa štrukturálnu medzeru v menovom systéme, kde doteraz existovali len súkromné peniaze komerčných bánk.
Môže ísť o revolúciu? O zmenu paradigmy v chápaní zákonného platidla? Otázka, či ide o revolúciu, stojí najmä na tom, či digitálne euro zásadným spôsobom predefinuje samotný pojem zákonného platidla, správanie platiteľov a poskytovateľov. Legislatíva naznačuje skôr opatrný postup – napriek tomu, že digitálne euro má mať status zákonného platidla, jeho akceptácia je podmienená viacerými výnimkami, ktoré pri hotovosti v takej miere neexistujú. Revolúcia samozrejme môže nastať, ak by digitalizácia a spoločenské trendy zatlačili hotovosť na okraj a digitálne euro by sa rapídne rýchlo stalo dominantnou formou peňazí centrálnej banky.
Napriek tomu však máme za to, že digitálne euro – v podobe, v akej je navrhnuté, nie je právnou revolúciou.
Môže ísť skôr o použitie revolučnej technológie (najmä pri offline platbách) vloženej do evolučného právneho rámca, ktorý sa usiluje o čo najväčšiu kontinuitu. V súčasnej fáze však legislatíva smeruje skôr ku kombinácii kontinuity a evolúcie.

Záver

Javí sa, že digitálne euro nenarušuje podstatu zákonného platidla, no zásadne rozširuje jeho použiteľnosť a funkčný dosah. Nie je tak len technologickou inováciou, ale predstavuje zásadnú právnu adaptáciu inštitútu verejných peňazí na digitálnu éru.

[16] IMF staff discussion note: Casting Light on Central Bank Digital Currency. IMF, SDN/18/08, s. 30;

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že stanovená hypotéza sa potvrdila a zavedenie digitálneho eura ako zákonného platidla nepredstavuje diskontinuitu, ale zachováva právnu kontinuitu inštitútu zákonného platidla, pričom vedie k jeho samotnej evolúcii.

Transformácia, ktorej sme svedkami v súčasnosti, tak nie je koncom hotovosti ako zákonného platidla, ale zrodom komplexnejšieho a odolnejšieho platobného systému, v ktorom zákonné peniaze centrálnej banky po prvýkrát v histórii prekračujú hranicu fyzického sveta a stávajú sa pevnou kotvou v digitálnej ekonomike (kotvou, ktorá nebrzdí rozvoj, ale poskytuje bezpečný prístav).

Zoznam použitej literatúry

1. Central bank digital currencies: Legal aspects of retail CBDCs. Bank for International Settlements, November 2024, 29 s., ISBN 978-92-9259-805-1;
2. GRÜNEWALD, Seraina Neva - ZELLWEGER-GUTKNECHT, Corinne – GEVA, Benjamin: Digital Euro and ECB Powers. In: Common Market Law Review 58, 8/2021, 1029–1056 s., ISSN: 0165-0750;
3. HAYEK, Fridrich August: Denationalisation of Money:The Argument Refined. THE INSTITUTE OF ECONOMIC AFFAIRS, 1990, Londýn, 144 s., ISBN 0-255 36239-0;
4. IMF staff discussion note: Casting Light on Central Bank Digital Currency. IMF, SDN/18/08, 39 s.;
5. KOTÁB, Petr: K některým aspektům výlučnosti měny na státním území. In: AUC IURIDICA, 1/2018, 43 – 53 s. ISSN 0323-0619;
6. PFISTER, Christian: Digital Euro: The Case Against Legal Tender, SUERF Policy Brief, No 799, February 2024, 6 s.;
7. RÖSL, Gerhard – SEITZ, Franz: The Stabilizing Role of Cash for Societies. WORKING PAPER SERIES NO. 167, Institute for Monetary and Financial Stability, GOETHE UNIVERSITY FRANKFURT, 2022, 54 s.
8. SIEKMANN, Helmut: Legal tender in the euro area, IMFS Working Paper Series, No. 122, Goethe University Frankfurt, Institute for Monetary and Financial Stability (IMFS), Frankfurt a. M, 2018, 62 s.
9. TOFAN, Mihaela: The influence of the court of justice of the european union ruling on the monetary policy. Recent case law analysis. In: TOFAN, Mihaela – BILAN, Irina – RUSU CIGU, Elena (eds.) Pandemic Challenges for European Finance, Business and Regulation. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza": Iaşi, 2021, 58 – 74 s., ISBN online: 978-606-714-682-0;
10. ZACCARONI, Giovanni: 'All that glisters is not gold?' The digital euro between myth and reality. In: Maastricht Journal of European and Comparative Law, Volume 30 (4), 2023, 455 – 472 s., ISSN 2399-5548;

11. ZATTI, Filippo - BARRESI, Rosa Giovanna: The Digital Euro Package: from Legal Tender to Payment Services Providers In:. C. Pastor Sempere (ed.), Governance and Control of Data and Digital Economy in the European Single Market, Springer, 2025, 349 – 372 s., ISBN 978-3-031-74888-2;
12. ZILIOLI, Chiara: Central Bank Digital Currencies: Central Bank Money reaches a new frontier. In: Gortsos, V. Christos – Sethe, Rolf: Central Bank Digital Currencies (CBDCs) - Proceedings of a colloquium, Zürich: 2023, EIZ Publishing, 67 – 86 s., ISBN 978-3-03805-620-1;
13. ZISKOVSKY, Lisa – LOBNIK, Lukas: Bargeld aus rechtlicher Sicht. In: ÖBA BankArchiv, Ročník 71, číslo 8, 2023 s. 578 – 586, ISSN 1015-1516;
14. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zavedení o digitálneho eura;
15. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o eurobankovkách a eurominciach ako zákonnom platidle;
16. Nariadenia č. 974/98 o zavedení eura v aktuálnom znení;
17. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 26. januára 2021 v spojených veciach C-422/19 a C-423/19 Johannes Dietrich a Norbert Häring proti Hessischer Rundfunk;
18. Zákon Českej národnej rady č. 6/1993 Zb. o Českej národnej banke v znení neskorších predpisov;
19. Zmluva o fungovaní Európskej únie;

Kontaktné údaje

Mgr. Viliam Poništ, PhD.
viliamponist@gmail.com
Karlova Univerzita v Prahe, Právnická fakulta

OD ZÁKAZU ZNEUŽITIA K MOZAIKE TESTOV: NORMATÍVNE PREKRÝVANIE A DÔKAZNÉ IMPLIKÁCIE V DAŇOVOM PRÁVE

FROM THE PROHIBITION OF ABUSE TO A MOSAIC OF TESTS: NORMATIVE OVERLAP AND EVIDENTIARY IMPLICATIONS IN TAX LAW

Dominik Nagy[1]

Abstrakt: Súčasný vývoj daňového práva je charakterizovaný kumuláciou a postupnou diferenciáciou inštitútov zameraných na obmedzenie agresívneho daňového plánovania a zneužívajúcich praktík. Tieto inštitúty sa postupne formovali a naďalej rozvíjajú v medzinárodnom daňovom práve, práve Európskej únie a v slovenskej vnútroštátnej legislatíve. Hoci sledujú príbuzné ciele, nie sú normatívne ani funkčne totožné. Pre ich obsahovú a aplikačnú blízkosť však v praxi môže dochádzať k ich zamieňaniu alebo kumulatívnej aplikácii. Príspevok sa zameriava na ich systematické porovnanie z hľadiska právnej povahy, dôkazného bremena a procesných dôsledkov. Cieľom je navrhnúť koherentný analytický rámec, ktorý umožní odlíšiť testy nároku na daňové zvýhodnenie od sankčných alebo korekčných pravidiel a identifikovať správny sekvenčný postup ich aplikácie. Osobitná pozornosť je venovaná otázke dokazovania – čo je povinný preukázať správca dane pri aplikácii jednotlivých inštitútov a aké dôkazné stratégie má k dispozícii daňovník pri obrane. Zámerom príspevku je predstaviť nielen teoretickú systematiku aktuálneho vývoja finančného práva, ale aj praktický metodologický rámec využiteľný v aplikačnej praxi.

Kľúčové slová: zákaz zneužitia práva; GAAR; skutočný vlastník; principal purpose test; dôkazné bremeno

Abstract: The current development of tax law is characterized by the accumulation and gradual differentiation of legal instruments aimed at limiting aggressive tax planning and abusive practices. These instruments have gradually emerged and continue to evolve within international tax law, European Union law, and Slovak domestic legislation. Although they pursue

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva

related objectives, they are neither normatively nor functionally identical. Due to their substantive and practical proximity, however, they may in practice be confused with one another or applied cumulatively. This paper focuses on their systematic comparison from the perspective of their legal nature, the allocation of the burden of proof, and their procedural consequences. Its aim is to propose a coherent analytical framework capable of distinguishing between tests determining entitlement to tax advantages and rules that operate as corrective or sanctioning mechanisms, while also identifying the appropriate sequence of their application. Particular attention is devoted to evidentiary issues – namely what must be demonstrated by the tax authorities when applying the respective instruments and what evidentiary strategies are available to taxpayers in their defense. The paper therefore seeks to present not only a theoretical systematization of current developments in financial law, but also a practical methodological framework applicable in administrative and judicial practice.

Key words: prohibition of abuse of law, GAAR, beneficial ownership, principal purpose test, burden of proof

Úvod

V poslednom desaťročí možno v oblasti daňového práva pozorovať výraznú intenzifikáciu opatrení zameraných na obmedzenie agresívneho daňového plánovania a zneužívajúcich praktík. Tento vývoj je výsledkom viacerých súbežných faktorov. Okrem systematického úsilia medzinárodných organizácií, najmä Európskej únie a OECD, bol významne ovplyvnený aj ekonomickými dôsledkami globálnej finančnej krízy z rokov 2007 až 2009, ako aj medializovanými únikmi informácií o *offshore* štruktúrach (napr. *Panama Papers, Paradise Papers* či *Pandora Papers*).[2] V poslednom období sa tento trend ešte prehĺbil v dôsledku fiškálnych dopadov pandémie COVID-19, geopolitických konfliktov a rastúcich nárokov na verejné financie, vrátane financovania energetickej transformácie.[3]

V reakcii na tieto výzvy dochádza k postupnej kumulácii a diferenciácii nástrojov zameraných na ochranu daňových príjmov. Tento vývoj však zároveň vyvoláva

[2] INTERNATIONAL CONSORTIUM OF INVESTIGATIVE JOURNALISTS (ICIJ). Offshore Leaks Database. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://offshoreleaks.icij.org/

[3] AGYEMAN, E. Tax: how we will pay for the pandemic measures: previous manifesto promises could be broken and unpopular decisions made as the UK's budget deficit mounts. Financial Times [online]. 2020-05-15. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.ft.com/content/7a01b73b-d1ec-4b6e-a7b1-2d1a006ode91; WORLD HEALTH ORGANIZATION. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. [online]. 2023. [cit. 2025-04-02]. Dostupné na: https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19

otázky týkajúce sa zachovania rovnováhy medzi legitímnym cieľom ochrany daňového základu a rešpektovaním základných princípov právneho štátu, najmä právnej istoty a slobody podnikania.[4]

V slovenskej odbornej literatúre zatiaľ absentuje ucelené a systematické spracovanie týchto opatrení, ktoré by ich jasne odlíšilo ako samostatné inštitúty daňového práva.[5] Zároveň ide o tému s výrazným praktickým presahom. V aplikačnej praxi možno pozorovať, že správca dane pri posudzovaní nárokov daňovníka niekedy kombinuje alebo zamieňa rôzne právne základy. Tento jav je známy najmä v oblasti DPH,[6] no domnievame sa, že obdobné tendencie sa čoraz viac prejavujú aj v oblasti priamych daní.[7]

Takýto prístup môže mať významné dôsledky pre dokazovanie v daňovom konaní a v konečnom dôsledku aj pre zákonnosť rozhodnutia.

Cieľom príspevku je preto na jednej strane systematicky predstaviť vybrané opatrenia proti zneužívajúcim konaniam za na druhej strane analyzovať ich uplatnenie z pohľadu dokazovania v daňovom práve.

Z tohto hľadiska sme si dovolili naformulovať hypotézu príspevku nasledovne: *„Nesprávne normatívne zaradenie proti-únikového opatrenia a naň nadväzujúca argumentácia správcu dane v oblasti priamych daní môže narušiť rozloženie dôkazného bremena v daňovom konaní a viesť k nezákonnému rozhodnutiu.*"

Pri skúmaní tejto hypotézy budeme používať deskriptívnu metódu, hlavne pri vymedzení vybraných opatrení proti zneužívajúcim praktikám, metódy formálnej logiky a deduktívneho usudzovania (analýza, syntéza), pokiaľ ide o skúmanie relevantných aspektov týchto opatrení pre účely dokazovania.

---

[4] KUŹNIACKI, B. – KOKOTT, J. Prohibition of Abuse and Beneficial Ownership: Disentanglement via a Principle-Based Approach in EU Tax Law (and Beyond). *Bulletin for International Taxation* [online]. 2025, roč. 79, č. 4. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.ibfd.org/shop/journal/prohibition-abuse-and-beneficial-ownership-disentanglement-principle-based-approach-eu

[5] Jednotlivé inštitúty však už boli predmetom výskumu, napr.: BONK, F. Interpretácia pojmu skutočný vlastník verzus zneužitie daňového práva v aktuálnej rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie. In: III. Slovensko-české dni daňového práva: Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Univerzitná knižnica UPJŠ, 2019. s. 69 – 80.; DEVEROVÁ, J.: "Substance" holdingovej spoločnosti podľa § 13c ods. 2 písm.. b). In Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2021, roč. 2021, č. 4. s. 18-22.

[6] Pozri RICHTER, F. – NAGY, D.: Daňový podvod – indikátory rizikovosti. In Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov, 2024. roč. 2024, č. 3. s. 4 – 15.

[7] Autor príspevku pôsobí ako daňový poradca a v aplikačnej praxi v oblasti priamych daní opakovane pozoruje daňové kontroly zamerané najmä na oblasť transferového oceňovania, v rámci ktorých správca dane siaha aj po odkaze na všeobecné pravidlo proti zneužitiu, a to nie vždy nevyhnutne odôvodnene. Podobné aplikačné nejasnosti možno identifikovať aj pri samostatnej aplikácii tohto pravidla. Na ilustráciu možno poukázať aj na známy prípad SPP, v ktorom došlo k prelínaniu, resp. zamieňaniu dvoch odlišných právnych inštitútov. Bližšie pozri KAČALJAK M. Sága SPP – rozhodnutie SD EÚ o prejudiciálnej otázke. In *Bulletin SKDP*. Bratislava, 2021. č. 1. s. 24-28.

Vybrané normatívne opatrenia a princípy zameraných proti daňovým únikom

Pre účely tohto príspevku sa zameriavame na najvýznamnejšie a najvšeobecnejšie opatrenia smerujúce proti zneužívajúcim praktikám. Popri nich existuje aj celý rad špecificky zameraných pravidiel (tzv. SAAR, z anglického *specific anti-abuse rules*), ktoré reagujú na konkrétne formy daňového plánovania, ako napríklad pravidlá pre kontrolované zahraničné spoločnosti (ďalej len „CFC pravidlá"), úprava hybridných nesúladov alebo pravidlá zdaňovania pri odchode. Tieto však nebudú predmetom ďalšej analýzy.

Zákaz zneužitia práva predstavuje všeobecný princíp verejného práva, ktorého korene možno vystopovať už v rímskom práve.[8] V oblasti daňového práva Európskej únie bol explicitne rozvinutý najmä judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len "SDEÚ"). Zároveň aj slovenská judikatúra v poslednom období potvrdila, že zákaz zneužitia práva bol imanentnou súčasťou právneho poriadku aj pred jeho výslovnou kodifikáciou.[9]

Tento princíp je založený na dvojprvkovom teste:

i. **Objektívny prvok**, ktorý skúma, či posudzovaná transakcia alebo súbor transakcií vedie k získaniu daňovej výhody v rozpore s účelom príslušnej právnej úpravy,
ii. **Subjektívny prvok**, ktorý sa zameriava na otázku, či získanie tejto výhody predstavovalo jeden z hlavných cieľov sledovaného konania.[10]

GAAR (z anglického výrazu *general anti-abuse rule*) predstavuje všeobecné pravidlo proti zneužitiu, ktoré je normatívnym vyjadrením zákazu zneužitia práva v oblasti daňového práva. V slovenskom právnom poriadku je tento princíp kodifikovaný v zákone č. 563/2009 o správe daní (daňový poriadok) (ďalej len „DP").

Pri aplikácii tohto inštitútu správca dane neprihliada na právny úkon alebo súbor právnych úkonov, ktoré boli uskutočnené bez riadneho podnikateľského dôvodu alebo iného dôvodu odrážajúceho ekonomickú realitu, a ktorých cieľom je získanie daňovej výhody, na ktorú by daňovník inak nemal nárok.[11]

Principal purpose test (ďalej len „PPT") predstavuje kľúčový nástroj na predchádzanie zneužívaniu zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia (ďalej len „ZZDZ"). Do týchto zmlúv bol implementovaný najmä prostredníctvom

[8] BYERS, M. Abuse of Rights: An Old Principle, A New Age. McGill Law Journal / Revue de droit de McGill [online]. 2002, roč. 47, s. 299 a nasl. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/265192250_Abuse_of_Rights_An_Old_Principle_a_New_Age

[9] Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 553/2024-20 zo dňa 5. novembra 2024.

[10] MARCINČIN, M.: Vybrané aspekty zákazu zneužitia práv. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*. 2020, roč. 2020, č. 2, s. 19.

[11] Viď § 3 ods. 6 DP

multilaterálneho dohovoru OECD (MLI), konkrétne v článku 7, ktorý upravuje prevenciu zmluvného zneužitia.
Podľa tohto ustanovenia sa výhoda podľa zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia neposkytne, ak možno s prihliadnutím na všetky relevantné skutočnosti a okolnosti rozumne dospieť k záveru, že jej získanie bolo jedným z hlavných účelov daného usporiadania alebo transakcie, pokiaľ zároveň nie je preukázané, že priznanie takejto výhody je v súlade s predmetom a účelom príslušných ustanovení zmluvy.[12]
Limitation on Benefits (ďalej len „LOB") predstavuje osobitnú zmluvnú klauzulu obsiahnutú v niektorých ZZDZ, ktorej cieľom je obmedziť prístup k zmluvným výhodám len na tie subjekty, ktoré spĺňajú vopred stanovené kritériá.
Na rozdiel od všeobecných anti-abúznych pravidiel LOB klauzuly nepracujú s hodnotením účelu alebo ekonomickej racionality konkrétnej transakcie, ale vychádzajú z objektívnych kritérií, ako sú napríklad vlastnícka štruktúra, charakter činnosti alebo prepojenie na zmluvný štát. Ich funkciou je zabrániť tzv. *„treaty shoppingu*" prostredníctvom vylúčenia subjektov, ktoré síce formálne spĺňajú podmienky rezidencie, avšak nespĺňajú materiálne predpoklady na čerpanie zmluvných výhod.
V podmienkach Slovenskej republiky sa LOB klauzuly historicky vyskytovali skôr sporadicky, najmä v zmluvách uzatvorených s jurisdikciami ovplyvnenými angloamerickou právnou tradíciou. V súčasnosti však možno pozorovať ich častejšie začleňovanie do novších zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia.[13]
Skutočný vlastník je terminológia používaná predovšetkým v zmluvách o zamedzení dvojitého zdanenia a v oblasti medzinárodného zdaňovania. Uvedený koncept sa v týchto kontextoch historicky viaže najmä na obmedzený okruh príjmov, ako sú úroky, licenčné poplatky a dividendy. V praxi často dochádzalo k situáciám, keď osoba, ktorá príjem bezprostredne prijala, bola odlišná od osoby, ktorá mala z tohto príjmu skutočný ekonomický prospech. Priestor na zneužitie spočíval v tom, že bezprostredný príjemca si uplatnil výhodu zo zmluvy alebo smernice Európskej únie, pričom skutočný vlastník, ktorý by na takúto výhodu nemal nárok, ostával skrytý. Jeho vnútroštátny ekvivalent je konečný príjemca príjmu, ktorý je definovaný v§ 2 písm. af) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov (ďalej len „ZDP") je *„osoba, ktorej plynie príjem v jej vlastný prospech a má právo využívať tento príjem neobmedzene bez zmluvnej alebo inej právnej povinnosti previesť príjem na inú osobu alebo stála*

[12] OECD. Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting (MLI).
[13] BONK, F. O zabraňovaní zneužívaniu daňového práva v medzinárodnom rozmere - klauzuly o obmedzovaní výhod z medzinárodných zmlúv a niektoré súvislosti (aj) vo vzťahu k slovenskej daňovej politike. In: II. Slovensko-české dni daňového práva: Danové raje a zneužívanie danového systému. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Univerzitná knižnica UPJŠ, 2019. s. 98 – 99.

prevádzkareň tejto osoby, ak činnosť spojená s týmto príjmom je vykonávaná touto stálou prevádzkarňou, alebo majetok, s ktorým tento príjem súvisí, je funkčne spojený s touto stálou prevádzkarňou; za konečného príjemcu príjmu sa nepovažuje osoba, ktorá koná ako sprostredkovateľ za inú osobu,". Osobitné pravidlo vyžadujúce, aby platba bola vyplatená konečnému príjemcovi príjmu nachádzame pri zrážkovej dani a zabezpečeniu dani.

Ekonomická podstata (anglicky *economic substance*) nie je v slovenskej legislatíve explicitne definovaná, avšak jej význam možno vyvodiť z niektorých ustanovení právnych predpisov a súdnej judikatúry V zásade ide o požiadavku, aby subjekty disponovali reálnym ekonomickým obsahom, t. j. aby mali skutočný účel, funkcie, riziká a personálne či materiálne zázemie, ktoré odôvodňuje ich existenciu. V daňovom práve sa tento koncept používa najmä na odlíšenie legitímnych štruktúr od tých, ktoré existujú výlučne z dôvodu daňovej výhody bez reálneho ekonomického opodstatnenia.[14]

Princíp **obsahu nad formou** je v slovenskom daňovom práve explicitne vyjadrený v daňovom poriadku, podľa ktorého sa pri správe daní berie do úvahy skutočný obsah právneho úkonu alebo inej skutočnosti rozhodujúcej pre správne určenie dane.

Uvedený princíp predstavuje interpretačné pravidlo, ktoré umožňuje správcom dane posudzovať právne úkony podľa ich skutočného ekonomického obsahu, a nie podľa ich formálneho označenia. Na rozdiel od pravidiel proti zneužitiu práva však nejde o samostatný sankčný mechanizmus, ale o metodologický nástroj aplikácie daňového práva.

Main Benefit Test (ďalej len „MBT") predstavuje kritérium používané v rámci oznamovacej povinnosti podľa smernice DAC6. Podľa zákonnej definície je test splnený v prípade, ak hlavným účelom alebo jedným z hlavných účelov oznamovaného opatrenia je získanie daňovej výhody pre jeho používateľa.[15]

MBT však nepredstavuje samostatný základ na odmietnutie daňovej výhody, ale slúži výlučne ako kritérium pre vznik oznamovacej povinnosti. Jeho funkcia je preto odlišná od pravidiel proti zneužívajúcim praktikám, keďže nevedie priamo k zásahu do právneho postavenia daňovníka, ale k informačnej povinnosti voči správcovi dane.

Prehľad vybraných inštitútov proti zneužívajúcim praktikám

Na základe vykonanej analýzy možno identifikovať základné rozdiely medzi jednotlivými inštitútmi z hľadiska ich právneho zdroja, funkcie a následkov ich aplikácie. Kategorizácia jednotlivých inštitútov vychádza z ich normatívnej funkcie,

[14] NAGY D. Právne požiadavky holdingových spoločností. In Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 292.

[15] Pozri Prílohu č. 1a zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní.

t. j. z toho, či predstavujú sankčný mechanizmus reagujúci na zneužitie práva, test nároku na daňové zvýhodnenie, alebo len interpretačný či analytický nástroj bez samostatných právnych následkov. Pre lepšiu prehľadnosť sú tieto rozdiely zhrnuté v nasledujúcej tabuľke:

Inštitút	**Zdroj**	**Funkcia**	**Následok aplikácie**
Zneužitie práva	Princíp práva	Všeobecný korektívny princíp	Neprihliada sa na opatrenie
GAAR	§3 ods. 6 DP	Represívna	Neprihliada sa na opatrenie
PPT	ZZDZ (čl. 7 MLI)	Represívna	Odmietnutie benefitu zo ZZDZ
LOB	ZZDZ (čl. 22 v US modelovej zmluve)	Mechanický filter	Odmietnutie benefitu zo ZZDZ
Skutočný vlastník	§ 43 ods. 25, § 44 ods. 7 ZDP, IRD	Kvalifikačný test	Odmietnutie benefitu
Ekonomická podstata	§ 13c ods. 2 písm. b), § 17h ods. 5 ZDP	Analytický nástroj, indikátor	Rôzne
Obsah nad formou	§ 3 ods. 6 DP	Represívna	Preklasifikácia
MBI	DAC6	Preventívna, oznamovacia	Pokuta do 30 tisíc eur aj opakovane

Vlastné spracovanie

Z uvedeného prehľadu vyplýva, že jednotlivé inštitúty sa zásadne líšia svojou právnou povahou, čo sa následne premieta aj do ich aplikačných dôsledkov a rozloženia dôkazného bremena v daňovom konaní.

Dokazovanie v daňovom práve

Dokazovanie v daňovom konaní je charakteristické špecifickým rozložením dôkazného bremena medzi daňovníkom a správcom dane. Východiskom je zásada, podľa ktorej daňový subjekt nesie dôkazné bremeno vo vzťahu k skutočnostiam, ktoré uvádza vo svojich daňových tvrdeniach.
Daňovník je preto povinný nielen tvrdiť, ale aj svoje tvrdenia preukázať, ideálne prostredníctvom relevantných dôkazov. Táto povinnosť sa typicky týka najmä preukázania nároku na daňové zvýhodnenia alebo splnenia zákonných podmienok pre ich uplatnenie. [16]

[16] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 377/2018-53 zo dňa 14. novembra 2018.

Na druhej strane správca dane nie je viazaný predloženými dôkazmi bezvýhradne. V rámci svojej vyhľadávacej a hodnotiacej činnosti je oprávnený preverovať predložené dôkazy a v prípade potreby preukázateľne spochybniť ich vierohodnosť, pravdivosť alebo úplnosť.[17]
V nadväznosti na takéto spochybnenie vzniká daňovníkovi priestor na doplnenie dokazovania, najmä predložením alebo navrhnutím ďalších dôkazov, ktorými môže vyvrátiť závery správcu dane.[18]
Osobitnú situáciu predstavuje aplikácia pravidiel proti zneužitiu práva. V týchto prípadoch totiž dôkazná iniciatíva primárne spočíva na strane správcu dane, ktorý musí preukázať existenciu zneužitia, vrátane objektívneho aj subjektívneho prvku. Až následne môže dôjsť k presunu dôkaznej iniciatívy na daňovníka, ktorý je oprávnený preukazovať ekonomickú racionalitu a reálnosť posudzovaného konania.[19]

Aplikácia inštitútov proti zneužívajúcim praktikám v kontexte dokazovania

Po systematickej analýze vybraných inštitútov, ako aj po vymedzení základných princípov dokazovania v daňovom konaní možno formulovať viaceré závery týkajúce sa ich vzájomného vzťahu a praktickej aplikácie.
V prvom rade možno konštatovať, že zákaz zneužitia práva, GAAR a PPT vykazujú výraznú obsahovú príbuznosť. Vo všetkých prípadoch ide o testy založené na kombinácii objektívneho a subjektívneho prvku, t. j. na posúdení existencie daňovej výhody a súčasne účelu, s ktorým bolo dané usporiadanie prijaté. Len kumulatívne splnenie oboch prvkov umožňuje vyvodiť právne následky voči daňovníkovi.
Odlišné postavenie má MBT, ktorý síce pracuje s podobným účelovým kritériom („hlavný účel"), avšak jeho funkcia je čisto preventívna a oznamovacia. Splnenie MBT samo osebe nevedie k odmietnutiu daňovej výhody, ale k vzniku oznamovacej povinnosti a prípadne k uloženiu sankcie podľa osobitného predpisu.
Z hľadiska dokazovania možno na základe legislatívy, odbornej literatúry aj judikatúry SDEÚ dospieť k záveru, že pri aplikácii testov zneužitia práva spočíva dôkazná iniciatíva primárne na strane správcu dane. Správca dane je povinný preukázať existenciu objektívneho aj subjektívneho prvku, pričom musí predložené

[17] Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Sžfk/92/2020 zo dňa 1. augusta 2022.
[18] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 377/2018-53 zo dňa 14. novembra 2018.
[19] KAČALJAK, M.: Podvod na DPH a zneužitie práva v oblasti DPH v právnej doktríne a aplikačnej praxi na Slovensku. In Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2020, roč. 2020, č. 1, s. 32-33.; KUŹNIACKI, B. – KOKOTT, J. Prohibition of Abuse and Beneficial Ownership: Disentanglement via a Principle-Based Approach in EU Tax Law (and Beyond). *Bulletin for International Taxation* [online]. 2025, roč. 79, č. 4. [cit. 2026-04-02], s. 114. Dostupné na: https://www.ibfd.org/shop/journal/prohibition-abuse-and-beneficial-ownership-disentanglement-principle-based-approach-eu

dôkazy vyhodnotiť vo vzájomných súvislostiach. V praxi pritom práve preukázanie subjektívneho prvku predstavuje najproblematickejší aspekt dokazovania, čo potvrdzuje aj judikatúra českých správnych súdov.

Naopak, pri inštitútoch ako skutočný vlastník, ekonomická podstata, obsah nad formou alebo LOB klauzuly ide o situácie, v ktorých dôkazné bremeno primárne spočíva na strane daňovníka. Ide o tzv. testy nároku, pri ktorých daňovník preukazuje splnenie zákonných podmienok pre priznanie daňovej výhody, zatiaľ čo správca dane tieto tvrdenia verifikuje.

Tento rozdiel medzi testami zneužitia práva a testami nároku zároveň reflektuje aj odborná literatúra. Kuźniacki a Kokott vo svojej štúdii presvedčivo poukazujú na odlišnosť medzi zákazom zneužitia práva a konceptom skutočného vlastníka, pričom svoju argumentáciu opierajú aj o analýzu tzv. dánskych prípadov SDEÚ. Autori zdôrazňujú, že ide o samostatné právne koncepty s odlišnou funkciou aj dôkazným režimom. Domnievame sa, že tieto závery sú plne aplikovateľné aj v kontexte slovenského daňového práva.[20]

Osobitnú pozornosť si zasluhuje vzťah medzi konceptom ekonomickej podstaty a zákazom zneužitia práva. Ekonomickú podstatu možno vnímať ako analytický nástroj, ktorý umožňuje posúdiť reálnosť a funkčné opodstatnenie činnosti určitého subjektu, najmä v kontexte holdingových alebo nízko-substančných štruktúr. Nenaplnenie ekonomickej podstaty však samo osebe nepostačuje na konštatovanie zneužitia práva, čo potvrdila aj SDEÚ vo veci *Nordcurrent*, i keď vo vzťahu konkrétnej EÚ smernice. V tomto smere je potrebné tieto koncepty striktne odlišovať.[21]

Zároveň možno konštatovať, že nenaplnenie ekonomickej podstaty môže predstavovať významný indikatívny prvok pre posúdenie zneužitia práva. V závislosti od konkrétnych okolností však môže viesť aj k aplikácii iných inštitútov, napríklad k prekvalifikácii na základe princípu obsahu nad formou alebo k uplatneniu osobitných režimov, ako sú pravidlá pre kontrolované zahraničné spoločnosti či obmedzenia oslobodení.

Napokon, podobne ako v oblasti dane z pridanej hodnoty možno aj v oblasti priamych daní identifikovať situácie, v ktorých sa jednotlivé dôvody zásahu do daňového postavenia daňovníka vzájomne vylučujú.

Na ilustráciu možno uviesť napríklad vzťah medzi zákazom zneužitia práva (resp. GAAR) a princípom obsahu nad formou. Zatiaľ čo prvý z uvedených inštitútov

---

[20] *Ibid;* KUŹNIACKI, B. – KOKOTT, J. Prohibition of Abuse in EU Tax Law (and Beyond): Fundamental Aspects of Relevance to Properly Apply the Concept of Beneficial Ownership. *Bulletin for International Taxation* [online]. 2025, roč. 79, č. 3. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.ibfd.org/shop/journal/prohibition-abuse-eu-tax-law-and-beyond-fundamental-aspects-relevance-properly-apply

[21] Rozsudok Súdneho dvora z 3. apríla 2025 vo veci C-228/24 (Nordcurrent group UAB proti Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos).

predpokladá preukázanie účelového konania daňovníka, druhý umožňuje prekvalifikáciu právneho úkonu bez potreby skúmania subjektívneho prvku. Súbežná alebo alternatívna aplikácia týchto prístupov tak môže viesť k odlišným nárokom na dokazovanie.
Podobne možno poukázať na vzťah medzi konceptom skutočného vlastníka a LOB klauzulami. Kým pri skutočnom vlastníkovi ide o materiálne posúdenie oprávnenia disponovať s príjmom, LOB klauzuly vychádzajú z vopred stanovených objektívnych kritérií.
Uvedené príklady majú výlučne ilustratívny charakter. Ich cieľom nie je tvrdiť, že uvedené inštitúty nemožno aplikovať súbežne, ale poukázať na praktické úskalia spojené s ich nesprávnym normatívnym zaradením a kombinovaním, najmä z hľadiska rozloženia dôkazného bremena.

Záver

Predložený príspevok poukázal na postupnú diferenciáciu inštitútov zameraných proti zneužívajúcim praktikám v daňovom práve, ktoré napriek spoločnému cieľu vykazujú zásadné rozdiely vo svojej právnej povahe, funkcii a následkoch ich aplikácie. Na základe systematickej analýzy bolo možné tieto inštitúty rozdeliť najmä na testy zneužitia práva a testy nároku na daňové zvýhodnenie, pričom toto rozlíšenie má kľúčový význam z hľadiska ich správnej aplikácie.
Osobitný dôraz bol kladený na implikácie uvedeného rozlíšenia pre dokazovanie v daňovom konaní. Ukázalo sa, že rozloženie dôkazného bremena sa v závislosti od povahy aplikovaného inštitútu zásadne líši, čo sa premieta do procesného postavenia daňovníka aj správcu dane. Zatiaľ čo pri testoch zneužitia práva spočíva dôkazná iniciatíva primárne na strane správcu dane, pri testoch nároku je to naopak daňovník, kto musí preukázať splnenie zákonných podmienok.
Príspevok zároveň poukázal na riziko normatívneho prekrývania a nesprávnej kumulácie jednotlivých inštitútov v aplikačnej praxi. Takýto prístup môže viesť k narušeniu logiky dokazovania a v konečnom dôsledku aj k nezákonnosti rozhodnutia. V tomto smere sa ako kľúčové javí dôsledné rozlišovanie medzi jednotlivými právnymi nástrojmi a rešpektovanie ich špecifickej funkcie.
Záverom možno konštatovať, že ďalší vývoj daňového práva bude pravdepodobne sprevádzaný pokračujúcou fragmentáciou pravidiel proti zneužívajúcim praktikám. O to väčší význam bude mať vytváranie koherentných analytických rámcov, ktoré umožnia nielen ich systematické uchopenie, ale aj ich predvídateľnú a zákonnú aplikáciu v praxi.

Zoznam použitej literatúry

1. INTERNATIONAL CONSORTIUM OF INVESTIGATIVE JOURNALISTS (ICIJ). Offshore Leaks Database. [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://offshoreleaks.icij.org/
2. AGYEMAN, E. Tax: how we will pay for the pandemic measures: previous manifesto promises could be broken and unpopular decisions made as the UK's budget deficit mounts. Financial Times [online]. 2020-05-15. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.ft.com/content/7a01b73b-d1ec-4b6e-a7b1-2d1a0060de91
3. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. [online]. 2023. [cit. 2025-04-02]. Dostupné na: https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19
4. KUŹNIACKI, B. – KOKOTT, J. Prohibition of Abuse and Beneficial Ownership: Disentanglement via a Principle-Based Approach in EU Tax Law (and Beyond). *Bulletin for International Taxation* [online]. 2025, roč. 79, č. 4. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.ibfd.org/shop/journal/prohibition-abuse-and-beneficial-ownership-disentanglement-principle-based-approach-eu
5. KUŹNIACKI, B. – KOKOTT, J. Prohibition of Abuse and Beneficial Ownership: Disentanglement via a Principle-Based Approach in EU Tax Law (and Beyond). *Bulletin for International Taxation* [online]. 2025, roč. 79, č. 4. [cit. 2026-04-02], s. 114. Dostupné na: https://www.ibfd.org/shop/journal/prohibition-abuse-and-beneficial-ownership-disentanglement-principle-based-approach-eu
6. RICHTER, F. – NAGY, D.: Daňový podvod – indikátory rizikovosti. In Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov, 2024. roč. 2024, č. 3. s. 4 – 15.
7. BYERS, M. Abuse of Rights: An Old Principle, A New Age. McGill Law Journal / Revue de droit de McGill [online]. 2002, roč. 47, s. 299 a nasl. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/265192250_Abuse_of_Rights_An_Old_Principle_a_New_Age
8. MARCINČIN, M.: Vybrané aspekty zákazu zneužitia práv. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*. 2020, roč. 2020, č. 2, s. 18-22.
9. BONK, F. O zabraňovaní zneužívaniu daňového práva v medzinárodnom rozmere - klauzuly o obmedzovaní výhod z medzinárodných zmlúv a niektoré súvislosti (aj) vo vzťahu k slovenskej daňovej politike. In: II. Slovensko-české dni daňového práva: Danové raje a zneužívanie danového systému. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Univerzitná knižnica UPJŠ, 2019. s. 95-104.

10. NAGY D. Právne požiadavky holdingových spoločností. In Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024 / Veronika Ťažká (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 291-302.
11. KAČALJAK, M.: Podvod na DPH a zneužitie práva v oblasti DPH v právnej doktríne a aplikačnej praxi na Slovensku. In Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2020, roč. 2020, č. 1, s. 30-35.

Kontaktné údaje

JUDr. Dominik Nagy
nagy168@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva

PAUŠÁLNE ODPOČÍTANIE DPH PRI MOTOROVÝCH VOZIDLÁCH S ÚČINNOSŤOU OD 1. JANUÁRA 2026 – VÝZVY Z POHĽADU ZÁSADY NEUTRALITY, PRÁVNEJ ISTOTY A APLIKAČNEJ PRAXE

FLAT-RATE VAT DEDUCTION FOR MOTOR VEHICLES EFFECTIVE FROM 1 JANUARY 2026 – CHALLENGES FROM THE PERSPECTIVE OF THE PRINCIPLE OF NEUTRALITY, LEGAL CERTAINTY AND PRACTICAL APPLICATION

Filip Richter[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnou úpravou paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách účinnou od 1. januára 2026. Jeho cieľom je posúdiť túto právnu úpravu z hľadiska jej súladu so zásadou neutrality DPH a zásadou právnej istoty s poukazom na konkrétny aplikačný problém vyplývajúci z jej praktického uplatňovania. Príspevok vychádza z analýzy relevantnej právnej úpravy a súvisiacej judikatúry Súdneho dvora EÚ, pričom osobitnú pozornosť venuje povahe predmetného opatrenia ako osobitnej, časovo obmedzenej odchýlky od všeobecných pravidiel systému DPH. Autor dospieva k záveru, že hoci predmetná právna úprava sleduje legitímny cieľ zníženia administratívnej záťaže pri motorových vozidlách používaných na zmiešané účely, zároveň predstavuje odklon od individuálneho určovania rozsahu použitia motorového vozidla na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie. Uvedené zjednodušenie je preto dosahované za cenu určitej miery odchýlky od zásady neutrality DPH. Z pohľadu právnej istoty sa ako problematická javí najmä právna úprava záznamovej povinnosti, konkrétne nejednoznačné vymedzenie pojmu „(jednotlivá) jazda", ktoré môže viesť k rozdielnym interpretačným záverom a nejednotnej aplikačnej praxi.

Kľúčové slová: odpočítanie DPH, motorové vozidlá, zásada neutrality, zásada právnej istoty

Abstract: The paper deals with the legal regulation of flat-rate VAT deduction for motor vehicles effective from 1 January 2026. Its aim is to assess this legal

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky.

regulation from the perspective of its compliance with the principle of VAT neutrality and the principle of legal certainty, with reference to a specific application issue arising from its practical implementation. The paper is based on an analysis of the relevant legislation and related case law of the Court of Justice of the European Union, while paying particular attention to the nature of the measure in question as a specific, time-limited derogation from the general rules of the VAT system. The author concludes that although the legal regulation in question pursues the legitimate objective of reducing the administrative burden in relation to motor vehicles used for mixed purposes, it simultaneously represents a departure from the individual determination of the extent to which a motor vehicle is used for business purposes and for purposes other than business. This simplification is therefore achieved at the cost of a certain degree of deviation from the principle of VAT neutrality. From the perspective of legal certainty, the regulation of the record-keeping obligation appears particularly problematic, specifically the ambiguous definition of the term "(individual) journey", which may lead to differing interpretations and inconsistent administrative practice.

Key words: VAT deduction, motor vehicles, principle of neutrality, principle of legal certainty

Úvod

Uplatňovanie práva na odpočítanie DPH pri motorových vozidlách patrí dlhodobo v podmienkach Slovenskej republiky medzi aplikačne citlivé oblasti systému DPH. Dôvodom je najmä časté kombinované používanie motorových vozidiel na podnikanie aj na iné účely ako na podnikanie, ktoré podľa všeobecnej právnej úpravy vyžaduje určenie rozsahu použitia majetku na výkon ekonomickej činnosti a vykonávanie úpravy odpočítanej dane z dôvodu zmeny rozsahu použitia investičného majetku podľa § 54d zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o DPH"), ak ide o investičný majetok, alebo zdaňovanie súkromnej spotreby. Uvedené mechanizmy sú síce z pohľadu konštrukcie systému DPH opodstatnené a sledujú zabezpečenie neutrality DPH, v aplikačnej praxi však predstavujú významnú administratívnu záťaž pre platiteľov dane z dôvodu zvýšených nárokov na ich správne uplatňovanie. Na uvedené preto reagoval slovenský zákonodarca zavedením osobitnej právnej úpravy paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách s účinnosťou od 1. januára 2026. Táto právna úprava predstavuje zjednodušenie uvedených mechanizmov, avšak jej koncepcia zároveň vyvoláva otázku, či dosiahnuté zjednodušenie nie je v konečnom

dôsledku sprevádzané odchýlkou od základných princípov systému DPH, najmä zásady neutrality, ako aj oslabením miery právnej istoty platiteľov dane.
Cieľom príspevku je posúdiť právnu úpravu paušálneho odpočítania DPH pri osobných motorových vozidlách účinnú od 1. januára 2026 z hľadiska jej súladu so zásadou neutrality DPH a zásadou právnej istoty s poukazom na konkrétny aplikačný problém vyplývajúci z jej praktického uplatňovania. Pri spracovaní príspevku bola použitá metóda analýzy relevantnej právnej úpravy a súvisiacej judikatúry Súdneho dvora EÚ, ako aj metóda syntézy a hodnotiaci prístup zameraný na posúdenie súladu predmetnej právnej úpravy so zásadou neutrality DPH a zásadou právnej istoty. V rámci príspevku sa autor zameriava na otázku, či právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách predstavuje primerané zjednodušenie systému DPH vzhľadom na sledovaný cieľ zníženia administratívnej záťaže alebo či zároveň vytvára prvky oslabujúce zásadu neutrality DPH a právnu istotu platiteľov dane.

Právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách

Na zavedenie osobitnej právnej úpravy týkajúcej sa paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách bolo nevyhnutné postupovať podľa čl. 395 smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty (Ú. v. EÚ L 347 11.12.2006) v platnom znení (ďalej len „smernica o DPH"), keďže ide o osobitné opatrenie, ktoré sa svojím obsahom odchyľuje od pravidiel upravených v citovanej smernici. Slovenská republika v tejto súvislosti požiadala Európsku komisiu v súlade s čl. 395 ods. 2 prvým pododsekom smernice o DPH o povolenie zaviesť osobitné opatrenie odchyľujúce sa od čl. 26 ods. 1 písm. a) a čl. 168 a 168a citovanej smernice, aby mohlo obmedziť právo na odpočítanie DPH z výdavkov na určité vozidlá, ktoré sa nepoužívajú výlučne na podnikateľské účely, a nepovažovať za poskytovanie služieb za protihodnotu používanie takéhoto vozidla, ktoré je súčasťou majetku podniku zdaniteľnej osoby, na súkromné účely, ak dané vozidlo podlieha takémuto obmedzeniu. Rada EÚ na základe návrhu Európskej komisie prijala 14. apríla 2025 vykonávacie rozhodnutie, ktorým sa Slovenskej republike povoľuje zaviesť osobitné opatrenie odchyľujúce sa od článku 26 ods. 1 písm. a) a článkov 168 a 168a smernice o DPH.[2] Slovenská republika následne uvedené opatrenie s účinnosťou od 1. januára 2026 legislatívne zakotvila do svojho vnútroštátneho právneho poriadku, a to konkrétne do zákona o DPH prostredníctvom zákona č. 261/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti

[2] Vykonávacie rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/852 zo 14. apríla 2025, ktorým sa Slovenskej republike povoľuje zaviesť osobitné opatrenie odchyľujúce sa od článku 26 ods. 1 písm. a) a článkov 168 a 168a smernice 2006/112/ES o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty (Ú. v. EÚ L, 2025/852) [ďalej len „vykonávacie rozhodnutie Rady (EÚ) 2025/852"].

s konsolidáciou verejných financií. Pre úplnosť treba uviesť, že komentované opatrenie stihlo ešte pred nadobudnutím účinnosti prejsť drobnými spresneniami uskutočnenými zákonom č. 385/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Komentované opatrenie bolo vzhľadom na časové obmedzenie jeho uplatňovania systematicky zakotvené do § 85n zákona o DPH, ktorý nesie nadpis „prechodné ustanovenia k odpočítaniu dane pri niektorých kategóriách motorových vozidiel a tovaroch a službách súvisiacich s týmito motorovými vozidlami účinné od 1. januára 2026". Toto časové obmedzenie možno odvodiť priamo z dikcie § 85n ods. 1 a 2 zákona o DPH, v ktorých sa, okrem iného, v rámci hypotézy právnej normy vymedzuje rozhodné obdobie od 1. januára 2026 do 30. júna 2028 vrátane, ale aj z čl. 4 ods. 2 vykonávacieho rozhodnutia Rady (EÚ) 2025/852, podľa ktorého sa toto rozhodnutie uplatňuje od 1. júla 2025 do 30. júna 2028. Porovnaním predmetných ustanovení zákona o DPH a vykonávacieho rozhodnutia Rady (EÚ) 2025/852 možno konštatovať časovú odlišnosť medzi začiatkom rozhodného obdobia. Začiatok rozhodného obdobia upravený v zákone o DPH je však ustanovený v rámci rozhodného obdobia vymedzeného vo vykonávacom rozhodnutí Rady (EÚ) 2025/852, teda nie je skorší. Takto nastavená zákonná právna úprava v tejto súvislosti nie je v rozpore s vykonávacím rozhodnutím Rady (EÚ) 2025/852, keďže predmetné rozhodnutie upravuje najskorší možný začiatok a najneskorší možný koniec rozhodného obdobia pre uplatňovanie komentovaného opatrenia.

Pokiaľ ide o vecný rozsah paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách, zo samotného názvu tohto opatrenia, ale aj z dikcie ustanovení § 85n ods. 1 až 5 zákona o DPH a čl. 1 a 3 vykonávacieho rozhodnutia Rady (EÚ) 2025/852 vyplýva, že paušálne odpočítanie DPH sa vzťahuje výlučne na motorové vozidlá a na prijaté služby a nadobudnuté tovary v súvislosti s motorovými vozidlami a ich používaním. Z hľadiska motorových vozidiel je vecný rozsah opatrenia zúžený len na ich vybrané kategórie, a to M1, L1e alebo L3e.

Ďalej je potrebné uviesť, že § 85n zákona o DPH rozlišuje dva prípustné fixné percentuálne rozsahy práva na odpočítanie DPH, ktoré si platiteľ dane môže uplatniť pri motorovom vozidle a prijatých službách a nadobudnutých tovaroch v súvislosti s motorovým vozidlom a jeho používaním. Ide o 50 % rozsah, ktorý sa vzťahuje na motorové vozidlá používané na zmiešané účely, teda na podnikanie, ako aj na iné účely ako na podnikanie, a 100 % rozsah, ktorý je aplikovateľný na motorové vozidlá používané výlučne na podnikanie. Prijaté služby a nadobudnuté tovary v súvislosti s motorovým vozidlom a jeho používaním podliehajú rovnakému rozsahu práva na odpočítanie DPH ako príslušné motorové vozidlo.

Pri motorových vozidlách používaných na zmiešané účely je potrebné rozlišovať medzi motorovými vozidlami, ktoré platiteľ dane nadobudne ako dlhodobý majetok

podľa § 52a ods. 1 písm. b) zákona o DPH a motorovými vozidlami používanými platiteľom dane na základe nájomnej zmluvy inej ako krátkodobej nájomnej zmluvy alebo na základe obdobnej zmluvy. Pri motorových vozidlách, ktoré platiteľ dane nadobudne ako dlhodobý majetok, platí, že paušálne odpočítanie DPH v rozsahu 50 % sa na tieto vozidlá vzťahuje iba v prípade, ak ich platiteľ dane nadobudne od 1. januára 2026 do 30. júna 2028 vrátane. Zákon o DPH v § 85n ods. 1 zároveň pri tejto kategórii motorových vozidiel uvádza, že ich použitie na iný účel ako na podnikanie sa nepovažuje za dodanie služby za protihodnotu (§ 9 ods. 2 alebo ods. 3 zákona o DPH) a v rozsahu, v akom pri týchto tovaroch nebola odpočítaná daň, sa nepovažujú za dodanie tovaru za protihodnotu (§ 8 ods. 3 zákona o DPH). Ustanovenia § 49 ods. 4 a § 54 zákona o DPH týmto nie sú dotknuté. Na druhej strane pri motorových vozidlách, ktoré platiteľ dane používa na základe nájomnej zmluvy inej ako krátkodobej nájomnej zmluvy alebo na základe obdobnej zmluvy, platí, že paušálne odpočítanie DPH v rozsahu 50 % sa na tieto vozidlá vzťahuje bez ohľadu na to, kedy došlo k uzavretiu predmetnej zmluvy. Postačuje teda samotné používanie motorového vozidla v rozhodnom období. Zákon o DPH obdobne ustanovuje, že použitie tejto kategórie motorového vozidla na iný účel ako na podnikanie sa nepovažuje za dodanie služby za protihodnotu (§ 9 ods. 3 zákona o DPH). Zároveň platí, že ustanovenie § 49 ods. 4 zákona o DPH týmto nie je dotknuté.

Čo sa týka prijatých služieb a nadobudnutých tovarov v súvislosti s motorovým vozidlom a jeho používaním, už bolo konštatované, že tieto podliehajú rovnakému rozsahu práva na odpočítanie DPH ako príslušné motorové vozidlo, avšak treba osobitne dodať, že ak ide o motorové vozidlo, ktoré bolo nadobudnuté pred 1. januárom 2026, používané na zmiešané účely, platiteľovi dane je na tieto služby a tovary podľa § 85n ods. 3 zákona o DPH priznané právo na odpočítanie DPH len v 50 % rozsahu. Ustanovenie § 49 ods. 4 zákona o DPH týmto nie je dotknuté.

Zákon o DPH v § 85n ods. 4 a 5 vymedzuje podmienky priznania práva na odpočítanie DPH v 100 % rozsahu, ak ide o motorové vozidlá používané výlučne na podnikanie. V tejto súvislosti možno rozlišovať dve skupiny motorových vozidiel používaných výlučne na podnikanie. Prvú skupinu tvoria motorové vozidlá, ktoré platiteľ dane podľa § 85n ods. 4 písm. a) zákona o DPH nadobudol alebo používa výlučne na vybrané formy podnikania, ktoré sú taxatívne definované v citovanom ustanovení zákona o DPH.

Druhú skupinu tvoria motorové vozidlá iné ako v prvej skupine, ktoré platiteľ dane používa výlučne na podnikanie, pričom boli nadobudnuté ako dlhodobý majetok podľa § 52a ods. 1 písm. b) zákona o DPH alebo sú používané z iného právneho dôvodu. V tomto prípade však zákon o DPH v § 85n ods. 5 za účelom priznania práva na odpočítanie DPH v 100 % rozsahu vyžaduje, aby platiteľ dane viedol podrobné záznamy podľa § 85n ods. 6, ktoré preukazujú rozsah použitia osobného motorového vozidla výlučne na podnikanie. Ustanovenia § 49 ods. 4 a § 54 zákona o DPH týmto

nie sú dotknuté. Obsah záznamovej povinnosti je v § 85n ods. 6 zákona o DPH vymedzený prostredníctvom demonštratívneho výpočtu údajov, ktoré by tieto záznamy mali obsahovať, pričom záznamy je platiteľ dane povinný viesť v elektronickej podobe osobitne za každé nadobudnuté alebo používané motorové vozidlo.
Podľa § 85n ods. 9 zákona o DPH sa zároveň pri motorových vozidlách využívaných výlučne na podnikanie vyžaduje splnenie oznamovacej povinnosti, že motorové vozidlá sú využívané týmto spôsobom.
Ak ide o motorové vozidlo, pri ktorom bola odpočítaná DPH v 50 % rozsahu podľa § 85n ods. 1 zákona o DPH a toto vozidlo je investičným majetkom podľa § 54 ods. 2 písm. a) zákona o DPH, platiteľ dane nevykonáva úpravu odpočítanej dane podľa § 54d zákona o DPH. Výnimku predstavujú prípady, keď platiteľ dane v priebehu obdobia na úpravu odpočítanej dane podľa § 52a ods. 2 písm. a) zákona o DPH buď dodá toto motorové vozidlo, pri ktorom odpočítal DPH v 50 % rozsahu podľa § 85n ods. 1 zákona o DPH, alebo oznámi najneskôr do 31. decembra príslušného kalendárneho roka daňovému úradu na tlačive podľa § 85n ods. 9 zákona o DPH, že od nasledujúceho kalendárneho roka začne toto motorové vozidlo, pri ktorom odpočítal daň v 50 % rozsahu podľa § 85n ods. 1 zákona o DPH, používať prvýkrát výlučne na podnikanie podľa § 85n ods. 4 alebo ods. 5 zákona o DPH.
Právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách predstavuje významný odklon od všeobecných pravidiel určovania rozsahu použitia majetku na podnikanie, ako aj od nadväzujúcich mechanizmov úpravy odpočítanej dane z dôvodu zmeny rozsahu použitia investičného majetku a zdaňovania súkromnej spotreby majetku, pri ktorom bola odpočítaná DPH. Už zo samotnej konštrukcie tohto opatrenia preto vyplývajú viaceré otázky, a to najmä z pohľadu zásady neutrality DPH, miery právnej istoty platiteľov dane a jeho praktickej aplikovateľnosti. Týmto otázkam sa venuje nasledujúca časť príspevku.

Kritické zhodnotenie právnej úpravy paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách z pohľadu zásady neutrality DPH, právnej istoty a praktickej aplikovateľnosti

Zásada neutrality DPH patrí medzi základné princípy, na ktorých je spoločný systém DPH vybudovaný, pričom vyžaduje, okrem iného, aby zdaniteľná osoba neniesla ekonomické bremeno DPH v rozsahu, v akom prijaté plnenia využíva na uskutočňovanie svojich zdaniteľných obchodov. Jedným z kľúčových nástrojov

zabezpečenia neutrality DPH je právo na odpočítanie DPH.[3, 4] Z judikatúry Súdneho dvora EÚ vyplýva, okrem iného, že cieľom systému odpočítania DPH je celkovo zmierniť záťaž, ktorú pre zdaniteľnú osobu predstavuje DPH splatná alebo zaplatená pri výkone všetkých jej ekonomických činností. Spoločný systém DPH v dôsledku toho zabezpečuje neutralitu, pokiaľ ide o daňovú záťaž všetkých ekonomických činností bez ohľadu na ich ciele alebo výsledky pod podmienkou, že tieto činnosti samy v zásade podliehajú DPH.[5] Z právnej úpravy paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách vyplýva, že zavedením tohto opatrenia neboli dotknuté pravidlá vzniku práva na odpočítanie DPH ani hmotnoprávne a formálne podmienky jeho uplatnenia.[6] Uvedené možno vyvodiť aj zo znenia § 85n zákona o DPH, ale aj z toho, že zavedením predmetného opatrenia nedošlo k priamej ani nepriamej zmene § 49 a § 51 zákona o DPH. Platitelia dane teda majú aj naďalej zachované právo na odpočítanie DPH za predpokladu, že splnia hmotnoprávne a formálne podmienky pre jeho uplatnenie.

Súčasťou spoločného systému DPH je aj mechanizmus zdanenia súkromného použitia majetku, pri ktorom bola odpočítaná DPH, zakotvený najmä v § 8 ods. 3, § 9 ods. 2 a 3 a § 22 ods. 5 zákona o DPH. Cieľom týchto ustanovení je, vychádzajúc z judikatúry Súdneho dvora EÚ, zabezpečiť rovnosť zaobchádzania medzi na jednej strane platiteľom dane, ktorý používa tovar alebo poskytuje služby na svoju osobnú spotrebu alebo na osobnú spotrebu svojich zamestnancov a na druhej strane konečným spotrebiteľom, ktorý si obstará tovar alebo službu rovnakého druhu. Na účely dosiahnutia tohto cieľa citované ustanovenia bránia tomu, aby sa platiteľ dane, ktorý si mohol odpočítať DPH z kúpy tovaru, ktorý sa stal súčasťou jeho obchodného majetku, vyhol zaplateniu DPH v prípade, že tento tovar zo svojho obchodného majetku použije na svoju osobnú spotrebu alebo na osobnú spotrebu svojich zamestnancov, a aby mu tak nevznikli neoprávnené výhody v porovnaní s konečným spotrebiteľom, ktorý nakupuje tovar s tým, že zaplatí DPH. Rovnaký princíp sa

[3] Pozri BERGER, W. – KINDL, C. – WAKOUNIG, M.: Směrnice ES o dani z přidané hodnoty. Praktický komentář. Praha : 1. VOX, 2010, s. 469.

[4] K právu na odpočítanie DPH bližšie pozri TERRA, B. – KAJUS, J.: A Guide to the European VAT Directives 2024. Volume 1: Introduction to European VAT. Amsterdam: IBFD, 2024, s. 1081 a nasl.

[5] Napríklad rozsudok Súdneho dvora z 5. decembra 2024, Modexel, C-680/23, ECLI:EU:C:2024:1000, bod 24.

[6] Pre vymedzenie hmotnoprávnych a formálnych podmienok práva na odpočítanie DPH pozri napríklad RICHTER, F. – NAGY, D.: Daňový podvod – indikátory rizikovosti. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2024, č. 3, s. 4, alebo GRMANOVÁ, S.: Hmotnoprávne a formálne podmienky na priznanie práva na odpočet DPH. In: DPH v praxi [online]. 2025, roč. 14, č. 3-4 [cit. 2026-03-31]. Dostupné na internete: https://www.dauc.sk/clanky/5321/hmotnopravne-a-formalne-podmienky-na-priznanie-prava-na-odpocet-dph

uplatňuje aj pri službách.[7, 8] Týmto spôsobom je zabezpečený súlad so zásadou neutrality DPH. V nadväznosti na tento mechanizmus právna úprava v § 49 ods. 5 zákona o DPH umožňovala platiteľovi dane pri investičnom majetku podľa § 54 ods. 2 písm. a) alebo písm. d) zákona o DPH rozhodnúť sa medzi uplatnením práva na odpočítanie DPH v plnom alebo čiastočnom rozsahu. V prípade uplatnenia práva na odpočítanie DPH v plnom rozsahu bol platiteľ dane následne povinný zdaňovať každé použitie takéhoto investičného majetku na iný účel ako na podnikanie. Naopak, pri uplatnení práva na odpočítanie DPH len v čiastočnom rozsahu, ktorý zodpovedal rozsahu použitia tohto investičného majetku na iný účel ako na podnikanie, sa súkromné použitie tohto investičného majetku osobitne nezdaňovalo, pričom odchýlky, ktoré vznikali počas obdobia na úpravu odpočítanej dane medzi deklarovaným a skutočným rozsahom použitia tohto investičného majetku, boli korigované prostredníctvom mechanizmu úpravy odpočítanej dane podľa § 54d zákona o DPH. Uvedený systém tak umožňoval relatívne presné zohľadnenie skutočného rozsahu použitia majetku na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie, avšak za cenu významnej administratívnej záťaže spojenej s uplatňovaním týchto mechanizmov.

Zavedenie paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách malo za následok zjednodušenie skôr uvedeného administratívne zaťažujúceho mechanizmu, keďže došlo k stanoveniu fixného percentuálneho rozsahu práva na odpočítanie DPH, ktoré si platiteľ dane môže uplatniť, ak nepoužíva motorové vozidlo výlučne na podnikanie, pričom sa upustilo od zdaňovania súkromného používania motorového vozidla, ako aj od vykonávania úpravy odpočítanej dane podľa § 54d zákona o DPH v prípade zmeny rozsahu použitia motorového vozidla, ktoré je investičným majetkom. Uvedené predstavuje odklon od individuálneho určovania rozsahu použitia majetku na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie, pričom takáto konštrukcia systémového mechanizmu už nereflektuje skutočný rozsah použitia majetku na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie, ale vychádza výlučne z normatívnej fikcie, ktorú nie je možné ďalej korigovať. Vo výsledku teda môže dochádzať k narušeniu zásady neutrality DPH, keďže zákonom ustanovený fixný percentuálny rozsah môže byť v individuálnom prípade buď príliš vysoký (ak prevažuje používanie motorového vozidla na iné účely ako na podnikanie), alebo príliš nízky (ak prevažuje používanie motorového vozidla na podnikanie). V tejto súvislosti potom vyvstáva otázka, či je takýto zásah do zásady neutrality DPH primeraný sledovaným cieľom predmetného opatrenia. Z dôvodovej správy k zákonu č. 261/2025 Z. z., ktorým sa

[7] Napríklad rozsudok Súdneho dvora zo 17. novembra 2022, GE Aircraft Engine Services, C-607/20, ECLI:EU:C:2022:884, bod 25.

[8] Pozri BEŇO, M. – KAČALJAK, M. – ORDA ORAVCOVÁ, A. – RICHTER, F. – SÁBO, J. – VARGAN, M.: Zákon o dani z pridanej hodnoty. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2024, s. 82-85 a 107-109.

menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s konsolidáciou verejných financií, vyplýva, že primárny cieľ komentovaného opatrenia spočíval v znížení administratívnej záťaže na strane platiteľov dane, spojenej s povinnosťou sledovať pohyb motorového vozidla, viesť podrobnú evidenciu o preukázaní rozsahu jeho používania na súkromné účely a správne určiť základ dane pre výpočet dane pripadajúcej na súkromnú spotrebu, resp. eliminovať administratívne náročnú úpravu odpočítanej dane podľa § 54d zákona o DPH. Sekundárnym cieľom bolo predchádzať daňovým únikom a vyhýbaniu sa dani, ku ktorým dochádzalo z dôvodu nezdanenia používania týchto vozidiel na iný účel ako na podnikanie, resp. z dôvodu neoprávneného odpočítania DPH pri týchto vozidlách používaných na zmiešané použitie.[9]

Hoci zavedenie paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách sleduje legitímne ciele, uvedené administratívne zjednodušenie je dosahované za cenu určitej miery odchýlky od zásady neutrality DPH, keďže zákonom určený fixný percentuálny rozsah neumožňuje reflektovať skutočný rozsah použitia motorového vozidla na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie. Na druhej strane však nemožno opomenúť, že právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách obsahovo vychádza z existujúcich mechanizmov systému DPH, predovšetkým z § 49 ods. 5 zákona o DPH, ktorý je okrem motorových vozidiel naďalej aplikovateľný na iný druh investičného majetku podľa § 54 ods. 2 písm. a) alebo písm. d) zákona o DPH. Z tohto pohľadu možno konštatovať, že zavedené opatrenie nadväzuje na základnú logiku systému DPH. Zároveň treba dodať, že Slovenská republika zahrnula do žiadosti adresovanej Európskej komisii vysvetlenie dôvodov, prečo bol percentuálny podiel pre obmedzenie práva na odpočítanie DPH stanovený na 50 %. Na tento účel boli použité údaje získané z kontrolných činností a auditov, ako aj z prieskumu vykonaného v podnikoch. Výsledok analýzy týchto údajov viedol k tomu, že sa ako presná zástupná hodnota pre rozdelenie používania motorových vozidiel, pre ktoré je toto opatrenie určené, medzi súkromné a podnikateľské účely, stanovil percentuálny podiel 50 %.[10]

Zásada právnej istoty v kontexte judikatúry Ústavného súdu SR a Súdneho dvora EÚ vyžaduje, okrem iného, aby právna úprava bola dostatočne jasná, predvídateľná a umožňovala jej adresátom jednoznačne identifikovať rozsah ich práv a povinností.[11,]

[9] Dôvodová správa k zákonu č. 261/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s konsolidáciou verejných financií. Osobitná časť [online]. [cit. 2026-03-31]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=571064

[10] Recitálový bod 6 vykonávacieho rozhodnutia Rady (EÚ) 2025/852.

[11] RICHTER, F.: Legálne zakotvenie podvodu na DPH do vnútroštátneho právneho poriadku. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2023, č. 1, s. 14.

[12, 13] Z pohľadu právnej istoty vyvoláva otázky najmä záznamová povinnosť platiteľa dane podľa § 85n ods. 6 zákona o DPH. Konkrétne ide o povinnú obsahovú náležitosť záznamov uvedenú v § 85n ods. 6 písm. d) zákona o DPH, teda ide o evidenciu o každom použití, resp. jazde motorového vozidla, ktorá má obsahovať ďalšie údaje, pričom zákon o DPH upravuje ich demonštratívny výpočet. Zákon o DPH však neposkytuje jednoznačnú odpoveď na otázku, čo možno považovať za „(jednotlivú) jazdu" motorového vozidla, ktorá má byť predmetom evidencie. Tento interpretačný problém sa osobitne prejavuje v prípadoch, keď dochádza k viacerým čiastkovým presunom v rámci jedného časového úseku a jedného účelu jazdy motorového vozidla preukazujúceho jeho použitie na podnikanie (napr. rozvoz jedla v rámci jedného mesta). Z jazykového výkladu predmetného ustanovenia vyplýva, že evidencii podlieha každá (jednotlivá) jazda ako samostatný pohyb motorového vozidla medzi dvoma bodmi, čo by viedlo k potrebe detailného rozpisu jednotlivých presunov. Na druhej strane, teleologický výklad, sledujúci cieľ zníženia administratívnej záťaže, skôr nasvedčuje tomu, že za (jednotlivú) jazdu možno považovať aj súbor nadväzujúcich presunov realizovaných v rámci jedného uceleného účelu jazdy motorového vozidla preukazujúceho jeho použitie na podnikanie. Absencia jednoznačného vymedzenia uvedeného pojmu tak vedie k rozdielnym interpretačným záverom, čo oslabuje mieru právnej istoty platiteľov dane a zároveň vytvára priestor pre nejednotnú aplikačnú prax, keďže uvedené má priamy dopad na rozsah evidenčných povinností platiteľa dane. Takýto stav zároveň zvyšuje riziko rozdielneho posúdenia splnenia zákonných povinností zo strany správcu dane. Pre úplnosť treba uviesť, že Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky vypracovalo v decembri 2025 metodické usmernenie k problematike obmedzenia odpočítania DPH na motorové vozidlá, ktoré sa však k predmetnému interpretačnému problému výslovne nevyjadruje. Táto skutočnosť zároveň poukazuje na pretrvávajúcu nejednoznačnosť právnej úpravy v aplikačnej praxi.[14]

Záver

Právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách účinná od 1. januára 2026 predstavuje osobitné opatrenie, ktorým slovenský zákonodarca reagoval na dlhodobo administratívne náročné uplatňovanie všeobecných pravidiel

[12] Nález Ústavného súdu SR z 28. októbra 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014, bod 86.

[13] Rozsudok Súdneho dvora z 29. apríla 2021, Banco de Portugal, C-504/19, ECLI:EU:C:2021:335, bod 51.

[14] Metodické usmernenie Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky č. 3/DPH/2025/MU k obmedzeniu odpočítania dane na osobné motorové vozidlá [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete:
https://www.financnasprava.sk//_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Zverejnovanie_dok/Dane/Metodicke_usmernenia/Nepriame_dane/2025/2025.12.19_003_DPH_2025_MU_OMV.pdf

systému DPH pri motorových vozidlách používaných na zmiešané účely. Jej podstata spočíva v nahradení individuálneho určovania rozsahu použitia motorového vozidla na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie fixne určeným percentuálnym rozsahom práva na odpočítanie DPH, pričom zároveň dochádza k upusteniu od niektorých nadväzujúcich mechanizmov, najmä zdaňovania súkromnej spotreby a vykonávania úpravy odpočítanej dane podľa § 54d zákona o DPH.

Z pohľadu zásady neutrality DPH možno konštatovať, že predmetná právna úprava nemení pravidlá vzniku práva na odpočítanie DPH ani jeho hmotnoprávne a formálne podmienky. Zároveň nadväzuje na základnú logiku systému DPH a na existujúce mechanizmy upravujúce vzťah medzi rozsahom odpočítania DPH a použitím majetku na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie. Napriek tomu však zavedenie fixného 50 % rozsahu odpočítania DPH pri motorových vozidlách používaných na zmiešané účely predstavuje odklon od individuálneho zohľadňovania skutočného rozsahu ich použitia, a teda aj určitú mieru odchýlky od zásady neutrality DPH. Zjednodušenie systému DPH je tak dosahované za cenu toho, že právna úprava v jednotlivých prípadoch nemusí reflektovať skutočný rozsah použitia motorového vozidla na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie.

Z pohľadu právnej istoty sa ako problematická javí najmä právna úprava záznamovej povinnosti podľa § 85n ods. 6 zákona o DPH. Nejednoznačné vymedzenie pojmu „(jednotlivá) jazda" môže viesť k rozdielnym interpretačným záverom, čo oslabuje mieru právnej istoty platiteľov dane a zároveň vytvára priestor pre nejednotnú aplikačnú prax. Uvedený problém má pritom bezprostredný dopad na rozsah evidenčných povinností platiteľov dane a môže viesť aj k rozdielnemu posudzovaniu splnenia zákonných povinností zo strany správcu dane.

Na základe uvedeného možno uzavrieť, že právna úprava paušálneho odpočítania DPH pri motorových vozidlách predstavuje racionálny a legitímny pokus o zjednodušenie systému DPH v oblasti, ktorá bola dlhodobo aplikačne problematická. Autor zastáva názor, že sledovaný cieľ zníženia administratívnej záťaže možno považovať za opodstatnený, pričom samotné zavedenie fixného rozsahu práva na odpočítanie DPH nemožno samo osebe považovať za nesúladné so základnou logikou systému DPH, najmä vzhľadom na jeho časovo obmedzený charakter a podkladové údaje, z ktorých slovenský zákonodarca vychádzal pri určení 50 % rozsahu práva na odpočítanie DPH. Napriek tomu však predmetná právna úprava oslabuje väzbu medzi rozsahom odpočítania DPH a skutočným rozsahom použitia motorového vozidla na podnikanie a na iný účel ako na podnikanie, pričom zároveň vyvoláva interpretačné otázky, ktoré môžu znižovať mieru právnej istoty platiteľov dane. Za osobitne problematickú možno považovať absenciu jednoznačného vymedzenia pojmu „(jednotlivá) jazda", ktorá vytvára priestor pre rozdielne interpretačné prístupy v aplikačnej praxi. Z uvedeného dôvodu by bolo vhodné zabezpečiť jednotný výklad predmetnej právnej úpravy, prípadne pristúpiť k jej

metodickému alebo legislatívnemu spresneniu v identifikovaných problematických oblastiach.

Zoznam použitej literatúry

1. BEŇO, M. – KAČALJAK, M. – ORDA ORAVCOVÁ, A. – RICHTER, F. – SÁBO, J. – VARGAN, M.: Zákon o dani z pridanej hodnoty. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2024, 884 s. ISBN 978-80-571-0688-3.
2. BERGER, W. – KINDL, C. – WAKOUNIG, M.: Směrnice ES o dani z přidané hodnoty. Praktický komentář. Praha : 1. VOX, 2010, 736 s. ISBN 978-80-86324-83-8.
3. Dôvodová správa k zákonu č. 261/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s konsolidáciou verejných financií. Osobitná časť [online]. [cit. 2026-03-31]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=571064
4. GRMANOVÁ, S.: Hmotnoprávne a formálne podmienky na priznanie práva na odpočet DPH. In: DPH v praxi [online]. 2025, roč. 14, č. 3-4 [cit. 2026-03-31]. ISSN 1339-1658. Dostupné na internete: https://www.dauc.sk/clanky/5321/hmotnopravne-a-formalne-podmienky-na-priznanie-prava-na-odpocet-dph
5. Metodické usmernenie Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky č. 3/DPH/2025/MU k obmedzeniu odpočítania dane na osobné motorové vozidlá [online]. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na internete: https://www.financnasprava.sk//_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Zverejnovanie_dok/Dane/Metodicke_usmernenia/Nepriame_dane/2025/2025.12.19_003_DPH_2025_MU_OMV.pdf
6. RICHTER, F.: Legálne zakotvenie podvodu na DPH do vnútroštátneho právneho poriadku. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2023, č. 1, s. 10-17. ISSN 2644-688X.
7. RICHTER, F. – NAGY, D.: Daňový podvod – indikátory rizikovosti. In: Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov. 2024, č. 3, s. 3-15. ISSN 2644-688X.
8. TERRA, B. – KAJUS, J.: A Guide to the European VAT Directives 2024. Volume 1: Introduction to European VAT. Amsterdam: IBFD, 2024. ISBN 978-90-8722-872-9.

Kontaktné údaje

JUDr. Filip Richter
richter20@uniba.sk
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave , Právnická fakulta

DAŇOVÁ AMNESTIA V ROKU 2026

TAX AMNESTY IN 2026

Toško Beran[1]

Abstrakt: Daňová amnestia je opatrenie, ktorého cieľom je umožniť daňovým subjektom vyrovnať si záväzky voči štátu bez sankcií, pričom zachováva princíp dobrovoľného plnenia daňovej povinnosti. Nejde o odpustenie dane, ale o zánik sankcií viazaných na už zaplatené dane. Amnestia bude platiť od 1. januára do 30. júna 2026 a umožní doplatenie alebo dodatočné priznanie daní bez sankcií. Tým sa znížia dlhy daňovníkov a prispeje sa k financovaniu verejných služieb, ako sú zdravotníctvo, školstvo a bezpečnosť. V rámci článku bude daňová amnestia vo všeobecnosti predstavená a následne budú bližšie popísané jednotlivé ustanovenia nariadenia o daňovej amnestii. Hlavná časť článku predstavuje praktické situácie, na ktorých bude ilustrované uplatnenie extenzívneho a reštriktívneho výkladu príslušných noriem daňovej amnestie v praxi a zhodnotenie, ktorý by mal byť využitý s cieľom dosiahnuť zamýšľaný cieľ daňovej amnestie. Pri spracovaní tejto problematiky boli využité vedecké metódy právnej analýzy, právnej komparatistiky a metóda výkladu.

Kľúčové slová: daňová amnestia, daňový nedoplatok, vlastná daňová povinnosť, lehota na dodatočne plnenie, daňové sankcie.

Abstract: A tax amnesty is a measure designed to enable taxpayers to settle their outstanding liabilities to the State without penalties, while preserving the principle of voluntary compliance with tax obligations. It does not constitute a remission of tax; rather, it provides for the extinguishment of penalty-related liabilities linked to taxes that have been paid. The amnesty will apply from 1 January to 30 June 2026 and will allow taxpayers to pay outstanding taxes or to file additional or late tax returns without penalties. This will reduce taxpayers' arrears and contribute to the funding of public services such as healthcare, education, and public security.
The article first presents the tax amnesty in general terms and subsequently provides a more detailed description of the individual provisions of the tax amnesty regulation. The main part of the article consists of practical scenarios illustrating the application of both extensive and restrictive interpretations of

[1] Univerzita Komenského v Bratislave

the relevant tax amnesty rules in practice, together with an assessment of which interpretative approach should be employed in order to achieve the intended objective of the tax amnesty. In addressing this topic, the study applies scholarly methods of legal analysis, comparative legal research, and statutory interpretation.

Key words: tax amnesty, tax arrears, own tax liability, additional compliance period, tax penalties

Úvod

„Neste si navzájom bremená.“[2]).

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že Daňová amnestia je časovo obmedzený zákonný režim, ktorý umožňuje daňovým subjektom dodatočne splniť daňové povinnosti za minulé zdaňovacie obdobia pri odpustení alebo neuplatnení sankcií a príslušenstva dane, a to za podmienok ustanovených osobitným predpisom[3]). Dňa 10. septembra 2025 bolo vládou Slovenskej republiky, ako jedno z opatrení tretej vlny konsolidácie verejných financií na jej rokovaní popri zákone, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti s konsolidáciou verejných financií, tzv. Lex Konsolidácii III, prijaté aj nariadenie vlády Slovenskej republiky o zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii prislúchajúcej k zaplatenej dani a o upustení od uloženia pokuty a od vyrubenia úroku z omeškania (ďalej len „nariadenie o daňovej amnestii“)[4]). Pod číslom 243/2025 Z. z.[5]) bolo nariadenie o daňovej amnestii publikované v zbierke zákonov dňa 26. septembra 2025 a účinnosť nadobudlo 1. októbra 2025. Predstavuje cielené konsolidačné opatrenie v oblasti správy daní, ktorého základným cieľom je umožniť efektívne uzavretie sankčných záväzkov daňových subjektov voči štátu pri súčasnom zachovaní princípov dobrovoľného plnenia daňovej povinnosti.

Historicky prehľad

Aj keď história daňových amnestii siaha až do obdobia staroveku a prvá zdokumentovaná daňová amnestia pochádza z obdobia spred viac než dvoch tisícročí z Egypta, v tejto časti stručne predstavím len najaktuálnejšie daňové amnestie uplatnené na Slovensku:

---

[2]) List Galaťanom 6:2

[3]) Eric Le Borgne, and Katherine Baer, Tax Amnesties: Theory, Trends, and Some Alternatives, (USA: International Monetary Fund, 2008), ISBN: 9781589067363

[4]) https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/31137/1

[5]) https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2025/243/20251001

a) Nariadenie vlády č. 48/2020 Z. z o zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii prislúchajúcej k zaplatenej dani z príjmov: Podnetom pre vypracovanie tohto nariadenia vlády bola potreba riešenia vtedy aktuálnych problémov súvisiacich s rizikom šírenia koronavírusu na celom území krajiny. Uvedené nariadenie predstavovalo opatrenie na zamedzenie šírenia koronavírusu, a tiež opatrením na zmiernenie ekonomických dopadov pre daňové subjekty[6]).
b) Nariadenie vlády č. 56/2021 Z. z. o upustení od uloženia pokuty za nepodanie priznania k miestnym daniam a čiastkového priznania k miestnym daniam: Návrh nariadenia vlády ustanovuje, že sa upustí od uloženia pokuty za nepodanie priznania k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje podľa zákona o miestnych daniach alebo čiastkového priznania k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje na zdaňovacie obdobie roku 2021 v ustanovenej lehote, ak túto povinnosť daňový subjekt splní dodatočne a to najneskôr do 15.3.2021[7]).
c) Nariadenie vlády č. 88/2021 Z. z. o upustení od vyrubenia úroku z omeškania a uloženia sankcie: Predkladaným návrhom vláda ustanovuje podmienky upustenia od vyrubenia úroku z omeškania, od uloženia pokuty za nepodanie daňového priznania, prehľadu o zrazených a odvedených preddavkoch na daň z príjmov zo závislej činnosti alebo hlásenia o vyúčtovaní dane a o úhrne príjmov zo závislej činnosti a od uloženia pokuty podľa § 12 ods. 4 zákona č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19[8]).
d) Nariadenie vlády č. 330/2021 Z. z. o zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii na dani z príjmov zo závislej činnosti: Predkladaným návrhom vláda ustanovuje podmienky zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii, ktorou je úrok z omeškania za porušenie povinnosti zaplatiť alebo odviesť v ustanovenej lehote alebo v ustanovenej výške daň z príjmov zo závislej činnosti alebo rozdiel dane z príjmov zo závislej činnosti alebo preddavok na daň z príjmov zo závislej činnosti za zdaňovacie obdobie kalendárny rok 2010, ktorý bol vyrubený daňovému subjektu – poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti. Podmienkou zániku tohto nedoplatku je to, že daň musela byť zaplatená do 1. januára 2021. S ohľadom na čas vzniku

[6]) Predkladacia správa k návrhu nariadenia vlády SR: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24595/1
[7]) Predkladacia správa k návrhu nariadenia vlády SR: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25726/1
[8]) Predkladacia správa k návrhu nariadenia vlády SR: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25768/1

týchto nedoplatkov pôjde v prevažnej miere o dočasne nevymožiteľné daňové nedoplatky, voči ktorým sa nevykonáva daňová exekúcia[9]).

e) Nariadenie vlády č. 461/2021 Z. z. o upustení od vyrubenia úroku z omeškania a uloženia pokuty na dani z príjmov z prevodu vlastníctva nehnuteľností: Predkladaným návrhom vláda ustanovuje podmienky, za ktorých dôjde k upusteniu vyrubenia úroku z omeškania za porušenie povinnosti zaplatiť v ustanovenej lehote alebo v ustanovenej výške daň z príjmov z prevodu vlastníctva nehnuteľnosti za zdaňovacie obdobia kalendárnych rokov 2016 až 2020 a uloženia pokuty za porušenie povinnosti podať daňové priznanie k dani z príjmov z prevodu vlastníctva nehnuteľnosti v ustanovenej lehote za zdaňovacie obdobia kalendárnych rokov 2016 až 2020 alebo za porušenie povinnosti uviesť daň z príjmov z prevodu vlastníctva nehnuteľnosti v daňovom priznaní alebo dodatočnom daňovom priznaní za zdaňovacie obdobia kalendárnych rokov 2016 až 2020 v správnej výške. Podmienkou upustenia od vyrubenia úroku a uloženia pokuty je, aby daňové subjekty predmetné povinnosti splnili v období od 1. januára 2021 do 28. februára 2022, pričom uvedené sa vzťahuje len na daňové subjekty, ktoré sú fyzickými osobami, ktoré zároveň nie sú podnikateľmi[10]).

Aj keď uvedené nariadenia boli prijímané vládou SR z rôznych dôvodov, pričom boli podmienené rôznymi spoločenskými udalosťami, ich spoločným cieľom bolo podporiť dobrovoľné plnenie daňových povinností, čím sa navýšili daňové príjmy do verejných rozpočtov bez zásadného navýšenia aktivít zo strany správcov dane a viazania ich kontrolných či vymáhacích kapacít.

Právny základ

Právomoc vlády Slovenskej republiky vydať predmetné nariadenie je ustanovená v § 160 ods. 3 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Daňový poriadok"), podľa ktorého vláda Slovenskej republiky môže ustanoviť podmienky zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii alebo podmienky upustenia od uloženia pokuty alebo vyrubenia úroku z omeškania. Svoju finálnu podobu získala predmetná úprava v januári 2021[11]), keď po vzore českého daňového řádu[12]) bola k existujúcej kompetencii vlády Slovenskej republiky doplnená aj možnosť prostredníctvom svojho nariadenia zakotviť podmienky, za ktorých sa upustí od uloženia pokuty alebo vyrubenia úroku

[9]) Predkladacia správa k návrhu nariadenia vlády SR: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26347/1

[10]) Predkladacia správa k návrhu nariadenia vlády SR: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26687/1

[11]) https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=45279

[12]) Zákon č. 280/2009 Sb. daňový řád.

z omeškania[13]). Návrh novely Daňového poriadku sa predložil v reakcii zhoršujúcu sa ekonomickú situáciu daňových subjektov spôsobenú pandémiou ochorenia COVID-19. Táto nová kompetencia umožnila vláde Slovenskej republiky operatívne reagovať a riešiť situácie hodné osobitného zreteľa, medzi inými aj aktuálnu potrebu konsolidácie verejných financií.

Podmienky daňovej amnestie

Nariadenie je koncipované ako časovo ohraničené opatrenie. Obdobie pre zaplatenie daňovej istiny a prípadné dodatočné podania daňových priznaní je ustanovené od 1. januára 2026 do 30. júna 2026, pričom zánik príslušných sankčných nedoplatkov nastáva dňom 30. septembra 2026. Tento prístup sleduje princíp tzv. „dobrovoľného plnenia daňových povinností", v zmysle ktorého štát umožňuje daňovým subjektom napraviť ich pochybenie bez sankcií, pokiaľ sa tak stane v určenom období a bez potreby zásahu správcu dane. Daňová amnestia zároveň slúži ako nástroj na efektívne zníženie nedoplatkov a na krátkodobé posilnenie štátnych príjmov, ktoré sú kľúčové pre financovanie verejných služieb a zabezpečenie stability verejných financií. Okrem ekonomického efektu má však aj význam sociálny a psychologický, pretože signalizuje, že štát je pripravený spolupracovať s daňovníkmi a vytvárať podmienky pre spravodlivé a transparentné daňové prostredie. Nariadenie sa uplatní na všetky dane spravované daňovým alebo colným úradom ako napríklad daň z príjmov, daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane, daň z motorových vozidiel, daň z poistenia, daň zo sladených nápojov alebo aj daň z finančných transakcií. Nevzťahuje sa však na preddavky na daň, splátky dane, ani na osobitné odvody[14]), či solidárny príspevok[15]), ktoré majú odlišný právny režim a napriek skutočnosti, že je pri nich možné hovoriť o priamom zdanení, nie sú považované za daň. Účelom nariadenia teda nie je „odpustenie" daňovej povinnosti ako takej, ale zánik sankčných povinností, ktoré prislúchajú k už zaplatenej dani. Uvedený mechanizmus sleduje zásadu primeranosti a spravodlivosti – pokiaľ daňový subjekt napriek predchádzajúcemu omeškaniu dodatočne splní svoju povinnosť a štát získa dodatočné príjmy z vlastnej daňovej povinnosti, nie je účelné ukladať a vymáhať daňové sankcie. Tieto postupy predstavujú dodatočné administratívne a ekonomické náklady pre správcov dane, ktoré sa môžu uvoľniť na plnenie iných úloh v rámci správy daní.

[13]) Zákon č. 45/2021 Z. z., ktorým sa mení zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

[14]) Napríklad zákon č. 235/2012 Z. z. o osobitnom odvode z podnikania v regulovaných odvetviach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

[15]) Zákon č. 519/2022 Z. z. o solidárnom príspevku z činností v odvetviach ropy, zemného plynu, uhlia a rafinérií a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

K § 1

Ustanovenie § 1 konkretizuje podmienky zániku daňového nedoplatku zodpovedajúceho nezaplatenej sankcii, ktorou môže byť pokuta alebo úrok z omeškania, a ktorá prislúcha k zaplatenej dani. Základnou podmienkou je, že daňový subjekt zaplatí vyrubenú daň (istinu), ktorá je k 30. septembru 2025 evidovaná ako daňový nedoplatok, v období od 1. januára 2026 do 30. júna 2026. Ak je táto podmienka splnená, nedoplatok na sankciách zaniká k 30. septembru 2026.
Nariadenie rozlišuje dve situácie podľa toho či už sankcie boli alebo ešte neboli uložené. Prvú situáciu predstavujú prípady, ak pokuty ešte neboli uložené alebo úrok z omeškania ešte nebol nevyrubený. V týchto prípadoch správca dane od ich uloženia upustí, to znamená, že žiadnu pokutu neuloží ani úrok z omeškania nevyrubí. V druhom prípade, kedy sankcie (pokuta alebo úrok z omeškania) už boli uložené alebo vyrubené nastáva ich zánik ex lege, t. j. zo zákona, bez potreby ďalšieho rozhodnutia správcu dane alebo iného orgánu finančnej správy, či Ministerstva financií Slovenskej republiky.
Dôležité je, že nariadenie sa nevzťahuje na prípady, keď bol nedoplatok vyrovnaný iným spôsobom, ako je dobrovoľná úhrada napr. preúčtovaním preplatku alebo vymožením v daňovom exekučnom konaní. Cieľom je motivovať daňovníkov k aktívnemu plneniu, nie k pasívnemu čakaniu na uplatnenie opatrení zo strany správcu dane.

K § 2

§ 2 ustanovuje dodatočné obdobie amnestie na splnenie povinnosti podať daňové priznanie k zdaňovacím obdobiam, ktorých lehota uplynula do 30. septembra 2025.
Ak daňový subjekt v období od 1. januára 2026 do 30. januára 2026 podá chýbajúce daňové priznanie a súčasne zaplatí priznanú daň, správca dane neuloží pokutu za oneskorené podanie daňového priznania alebo nevyrubí prípadný úrok z omeškania. Zároveň sa rovnaké pravidlo uplatní, ak daňový subjekt podá dodatočné daňové priznanie, ktorým zvýši svoju daňovú povinnosť alebo zníži uplatnený nárok podľa osobitného predpisu[16]). V tomto prípade ide o daňové priznanie riadne podané po lehote ustanovenej osobitnými daňovými predpisy na podanie daňového priznania[17]), alebo aj dodatočné daňové priznanie podané podľa Daňového

[16]) Napríklad § 33 a nasl. zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, § 79 zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z priadnej hodnoty v znení neskorších predpisov.
[17]) Napríklad §32 a 41 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, § 78 zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z priadnej hodnoty v znení neskorších predpisov , § 9 zákona č. 361/2014 Z. z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 364/2019 Z. z.

poriadku[18]). Zároveň sa toto ustanovenie uplatňuje aj na také podania daňových subjektov, ktoré síce výslovne ako daňové priznanie označené nie sú, ale v zmysle príslušných ustanovení osobitných daňových predpisov sa za daňové priznania považujú, ako sú napríklad hlásenie o vyúčtovaní dane a o úhrne príjmov zo závislej činnosti poskytnutých jednotlivým zamestnancom[19]) alebo oznámenie o výške dane z finančných transakcií[20]).

K § 3

Ustanovenie §3 zakotvuje vecnú pôsobnosť nariadenia o daňovej amnestii. Tá sa viaže výlučne na dane, ktorých správcom je daňový úrad alebo colný úrad, keďže daňová amnestia v roku 2026 bola súčasťou balíka konsolidácie verejných financií primárne zameraná na štátny rozpočet. Miestne dane a poplatky (napr. daň z nehnuteľností, poplatok za komunálny odpad, poplatok za rozvoj) zostávajú mimo pôsobnosti nariadenia, pretože ich správcom sú obce, ktoré majú vlastné samosprávne kompetencie a ich rozpočty sú podľa Ústavy Slovenskej republiky oddelené od štátneho rozpočtu[21]).

K § 4

Návrhom sa ustanovuje účinnosť nariadenia dňom 1. októbra 2025, čo umožní plynulý prechod medzi uzavretím evidencie k 30. septembru 2025 a začiatkom obdobia, v ktorom môžu daňové subjekty využiť osobitný režim úhrady dane a zániku sankcií. Reflektuje potrebu, aby správca dane stihol do tohto termínu uzavrieť evidenciu daňových nedoplatkov k rozhodnému dňu k 30. septembru 2025 a pripravil aplikačné postupy pre správne uplatňovanie nariadenia o daňovej amnestii.
Zároveň vytvára pre daňové subjekty priestor aby identifikovali potenciálne medzery v predchádzajúcich priznaných daňových povinnostiach a aby si zabezpečili dostatok finančných prostriedkov na zaplatenie daní.

Uplatnenie extenzívneho alebo reštriktívneho príkladu ustanovení daňovej amnestii

Obsahom tejto časti je v hypotetickej rovine navrhnúť možnosti aplikovania daňovej amnestie v zmysle extenzívneho alebo reštriktívneho výkladu príslušných ustanovení nariadenia o daňovej amnestii a zhodnotiť, použitie ktorého z uvedených výkladov sa javí ako vhodnejšie na dosiahnutie cieľa daňovej amnestie. Keďže daňová amnestia

[18]) § 16 Daňového poriadku.
[19]) § 39 ods. 11 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
[20]) § 10 ods. 1 zákona č. 279/2024 Z. z. o dani z finančných transakcií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[21]) Čl. 65 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

v roku 2026 bola predložená ako jedno z konsolidačných opatrení jej hlavným a jediným cieľom bolo zabezpečiť zvýšenie príjmov do štátneho rozpočtu bez zásadného viazania kapacít finančnej správy. Tento cieľ mohol byť efektívne zabezpečený len v prípade ak k úhrade príslušnej dane došlo zo strany daňového subjektu na dobrovoľnej báze. Uvoľnené kapacity finančnej správy, ktoré by boli viazané zabezpečením výberu týchto daňových povinností, sa môžu preto uvoľniť na plnenie iných úloh v oblasti správy daní, napríklad na výkon kontrolnej činnosti. Zároveň je možné konštatovať, že cieľom amnestie jednoznačne nebolo umožniť daňovým subjektom špekulatívne konanie, ktorého dôsledkom by bolo odkladanie riadneho plnenia daňových povinností v čase, čo by mohlo mať negatívny vplyv na hotovostné toky verejných rozpočtov, napríklad na poukazovanie výnosu dane z príjmov fyzických osôb pre územnú samosprávu.[22]) Cieľom daňovej amnestie preto nemôže byť odpúšťanie daňových sankcií pre samotné odpustenie.

Situácia 1: Má sa daňová amnestia uplatňovať na všetky pokuty ustanovené v § 155 Daňového poriadku, aj napríklad na pokuty za nesplnenie registračnej povinnosti?

Pokuty zadefinované v § 1 písm. a) nariadenia o daňovej amnestii nie sú taxatívne enumerované a citované je celé ustanovenie § 155 Daňového poriadku. Je potrebné definovať či sa daňová amnestia má vzťahovať na všetky pokuty, ktoré sú týmto paragrafom ustanovené, alebo len na vybratú časť ustanovených pokút. Relevantné pri posúdení, aký výklad by mal mať pri aplikácii tohto ustanovenia prednosť je zhodnotiť, aký bude mať upustenie od sankcionovania vplyv na dobrovoľné plnenie daňových povinností. V rámci tohto aplikačného predpokladu by sa malo upustiť od ukladania takých pokút, ktoré sú priamo naviazané na vznik daňovej povinnosti, t. j. prislúchajúce k dani, ktorú by mal daňový subjekt zaplatiť.
Avšak rozdiel je možné konštatovať v prípade ak ide o nesplnenie registračnej povinnosti, napríklad na dani z príjmov, v ustanovenej lehote, ku ktorej sa žiadna povinnosť platiť daň nevzťahuje.
a) reštriktívny výklad:
Na pokutu za nesplnenie registračnej povinnosti v ustanovenej lehote sa nariadenie o daňovej amnestii neuplatní, keďže táto nepredstavuje pokutu prislúchajúcu k dani a nie je podmienené žiadnou dodatočnou platbou dane. Splnením registračnej povinnosti daňovému subjektu nevzniká žiadna povinnosť zaplatiť daň a nedôjde k navýšeniu príjmov štátneho rozpočtu.

[22]) zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

b) extenzívny výklad:
Na pokutu za nesplnenie registračnej povinnosti v ustanovenej lehote by sa nariadenie o daňovej amnestii malo uplatňovať, keďže všetky daňové povinnosti v konečnom dôsledku prislúchajú k dani.
Záver:
V tomto prípade by pri uplatnení extenzívneho výkladu nebol naplnený hlavný cieľ daňovej amnestie, a to navýšenie príjmov do štátneho rozpočtu a preto by sa nemal uplatniť extenzívny ale naopak reštriktívny výklad.

Situácia 2: Má sa nariadenie o daňovej amnestii vzťahovať aj na oznámenie o zrazení a odvedení dane podľa zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov?
a) reštriktívny výklad:
Nariadenie o daňovej amnestii sa vzťahuje aj na daňové nedoplatky na dani vyberanej zrážkou pokiaľ boli evidované správcom dane k 30. septembru 2025. Oznámenie o zrazení a odvedení dane sa však na účely zákona č. 595/2009 Z. z. o dani z príjmov resp. Daňového poriadku nepovažuje za daňové priznanie. Z uvedeného dôvodu preto ani ustanovenia § 2 nariadenia o daňovej amnestii, ktoré spájajú upustenie od uloženia pokuty či vyrubenia úroku z omeškania v prípade dodatočného podania daňového priznania, nie je možné uplatniť.
b) extenzívny výklad:
Napriek skutočnosti, že oznámenie o zrazení a odvedení dane sa na účely zákona č. 595/2009 Z. z. o dani z príjmov resp. Daňového poriadku nepovažuje za daňové priznanie a nie je preto možné dodatočné splnenie daňových povinností subsumovať pod § 2 nariadenia o daňovej amnestii je možné zvážiť uplatnenie § 1 nariadenia o daňovej amnestii. Správca dane dodatočne priznané daňové povinnosti dodatočne eviduje k dátumu ich pôvodnej splatnosti. V tomto prípade sa bude na dodatočné oznámenú a odvedenú zrazenú daň, pri ktorej však lehoty na plnenie pôvodných povinnosti uplynuli do 30.9.2025, hľadieť ako by ju správca dane zaevidoval pred 30.9.2025, a preto je splnená spätne podmienka evidencie takýchto nedoplatkov k 30.9.2025. Aj v prípade zrážkovej dane sa bude teda uplatňovaná daňová amnestia, ak sa daňové subjekty rozhodnú dodatočne si splniť svoje povinnosti.
Záver:
V tomto prípade by pri uplatnení extenzívneho výkladu bol naplnený hlavný cieľ daňovej amnestie, a to navýšenie príjmov do štátneho rozpočtu a preto by sa mal uplatniť extenzívny a nie reštriktívny výklad.

Situácia 3: Má sa nariadenie o daňovej amnestii vzťahovať aj na úhrnnú pokutu podľa §155a Daňového poriadku?
Vo vzťahu k úhrnnej pokute podľa § 155a Daňového poriadku je možné konštatovať, že nepredstavuje samostatnú pokutu za konkrétny daňový delikt. Predmetné

ustanovenie predstavuje zavedenie absorpčnej zásady pri ukladaní pokút podľa Daňového poriadku.[23]) Ide skôr o osobitný spôsob a procesný postup pri ukladaní pokút za viacero daňových deliktov v jednom konaní. Správca dane preto neukladá samostatné pokuty za každé jednotlivé porušenie oddelene, ale uloží jednu spoločnú pokutu podľa ustanovenia vzťahujúceho sa na najprísnejšie postihnuteľný daňový delikt.

a) reštriktívny výklad:

Nariadenie o daňovej amnestia by sa malo uplatniť len na tú časť úhrnnej pokutu, ktorá súvisí s daňovým deliktom, ktorého dôsledkom je neuhradenie dane, keďže podmienkou uplatnenia daňovej amnestie je zaplatenie dodatočne priznanej daňovej povinnosti.

b) extenzívny výklad:

Nariadenie o daňovej amnestia sa uplatní na celú úhrnnú pokutu, ak aspoň časť úhrnnej pokuty súvisí s daňou a je splnená podmienka zaplatenia dane. Nariadenie o daňovej amnestii sa vzťahuje na celú výšku úhrnnej pokuty.

Záver:

V tomto prípade nie je možné uplatniť reštriktívny výklad s ohľadom na koncept aplikácie samotnej úhrnnej pokuty. Nakoľko pri úhrnnej pokute nie je možné uloženú sumu pokuty rozdeliť vo vzťahu k jednotlivých správnym deliktom, ktorých sa daňový subjekt dopustil. Táto pokuta sa ukladá podľa toho odseku § 155 Daňového poriadku, ktorý sa vzťahuje na správny delikt s najvyššou hornou hranicou sadzby pokuty, pričom tento delikt nemusí sám o sebe súvisieť s nezaplatením dane.

Situácia 4: Má sa nariadenie o daňovej amnestii vzťahovať aj na daňové nedoplatky postúpené na Slovenskú konsolidačnú a. s.?

V zmysle Daňového poriadku je možné postúpiť daňový nedoplatok právnickej osobe so 100-percentnou majetkovou účasťou štátu. Právo nakladať s postúpeným nedoplatkom daňového dlžníka prechádza na definovanú právnickú osobu dňom platnosti zmluvy o postúpení daňového nedoplatku alebo dňom uvedeným v zmluve . Daňová amnestia sa uplatňuje na každý daňový nedoplatok, ktorý je evidovaný k 30. septembru 2025 a je zaplatený v období od 1. januára 2026 do 30. júna 2026.

a) reštriktívny výklad:

Keďže v nariadení o daňovej amnestii nie je jednoznačne ustanovené, že sa uplatňuje aj na taký nedoplatok, ktorý správca dane neeviduje počas celého trvania daňovej

[23]) Osobitná časť dôvodovej správy k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (6. volebné obdobie, ČPT 1580, bod 36)

amnestie, t. j. od 1. januára do 30. júna 2026, a to z dôvodu, že ho postúpil v zmysle príslušných ustanovení Daňového poriadku na Slovenskú konsolidačnú, a.s. a , nie je možné hľadieť na jeho dodatočnú úhradu, ako na splnenie podmienky pre uplatnenie daňovej amnestie. V tomto prípade sa už nejedná o daňový nedoplatok zmysle Daňového poriadku ale o len o nedoplatok, s ktorým nakladá Slovenská konsolidačná, a.s. v zmysle príslušných právnych predpisov[24]).

b) extenzívny výklad:

Keďže nariadenie o daňovej amnestii explicitne nestanovuje a ani výslovne neurčuje, že nedoplatkom na dani sa myslí len taký daňový nedoplatok, ktorý správca dane eviduje počas celého trvania daňovej amnestie, je aj na takýto postúpený daňový nedoplatok možné hľadieť ako na daňový nedoplatok, ktorého dodatočné uhradenie predstavuje splanenie podmienky daňovej amnestie.

V tejto súvislosti je zároveň potrebné upriamiť pozornosť aj na vybrané ustanovenia Daňového poriadku, podľa ktorých sa napríklad na účel vydania písomného súhlasu so zápisom v obchodnom registra za daňový nedoplatok považuje aj daňový nedoplatok postúpený na Slovenskú konsolidačnú, a.s., ktorý v čase vydania potvrdenia nezanikol[25]). Slovenská konsolidačná, a. s., by mala o dodatočnej úhrade takýchto daňových nedoplatkov informovať finančnú správu, aby mohlo byť uplatnené nariadenie o daňovej amnestii.

Záver:

V tomto prípade by pri uplatnení extenzívneho výkladu bol naplnený hlavný cieľ daňovej amnestie, a to navýšenie príjmov do štátneho rozpočtu a preto by sa mal uplatniť extenzívny a nie reštriktívny výklad.

Záver

Daňová amnestia predstavuje cielené konsolidačné opatrenie v oblasti správy daní, ktorého základným cieľom je umožniť efektívne uzavretie sankčných záväzkov daňových subjektov voči štátu pri súčasnom zachovaní princípov dobrovoľného plnenia daňovej povinnosti. Účelom daňovej amnestie nie je „odpustenie" daňovej povinnosti ako takej, ale zánik sankčných povinností, ktoré prislúchajú k už zaplatenej dani. Napriek relatívnej stručnosti právneho základu daňovej amnestie, aplikačná prax prináša široké spektrum osobitných prípadov, na ktoré sa nariadenie o daňovej amnestia môže uplatniť. S ohľadom na závery uvedené v predchádzajúcej časti nie je možné jednoznačne konštatovať, že primárne by mal byť využívaný extenzívny výklad v prospech daňových subjektov. Primárnym výkladovým pravidlom, ktoré by sa malo brať do úvahy pri aplikácii tohto nariadenia na

[24]) Zákon č. 374/2014 Z.z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

[25]) § 86 Daňového poriadku

rôznorodosť špecifických situácií, by mal byť záujem motivovať čo najširší okruh daňových subjektov k dobrovoľnému plneniu daňových povinností.

Zoznam použitej literatúry

1. Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
2. Eric Le Borgne, and Katherine Baer, Tax Amnesties: Theory, Trends, and Some Alternatives, (USA: International Monetary Fund, 2008), ISBN: 9781589067363.
3. Dora Benedek, Martin Grote, Grace Jackson, Maksym Markevych, Christophe J Waerzeggers, and Lydia E Sofrona. "Voluntary Disclosure Programs — Design, Principles, and Implementation Considerations", *Technical Notes and Manuals* 2022, 002 (2022), ISBN: 9798400206184.
4. Rosnazida Razali, Ida Suriya Ismail, Nadiah Abd Hamid, Tax Voluntary Disclosure and Tax Amnesty: A Systematic Literature Review, In: IPN Journal of Research and Practice in Public Sector Accounting and Management Vol. 15, No. 1, 2025, str. 99 až 116.
5. Bayer Ralph-C., Oberhofer Harald, Winner Hannes: The occurrence of tax amnesties: Theory and evidence; Working Papers in Economics and Finance, No. 2014-06, University of Salzburg, Department of Social Sciences and Economics, Salzburg (2014). https://hdl.handle.net/10419/122167
6. Aktualizácia programov dobrovoľného zverejňovania: cesta k daňovej disciplíne OECD (2015), *Update on Voluntary Disclosure Programmes: A Pathway to Tax Compliance* OECD (2015), OECD Publishing, Paris, dostupné na https://doi.org/10.1787/460c9ea4-en.
7. Daňová amnestia – metodika finančnej správy, dostupné na stránke: https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/dane/danova-amnestia

Kontaktné údaje

JUDr. Toško Beran
beran3@uniba.sk
Katedra finančného práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Sekcia pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

„Budúcnosť práce a sociálnej ochrany: výzvy pracovného práva a sociálneho zabezpečenia v krajinách V4“

CSR AS TOOL TO ENSURE SAFETY AND WELL-BEING FOR GREEN WORKERS

Asmaa Mekkaoui[1]

Abstract: Corporate Social Responsibility (CSR) has become a central issue in the development of sustainable labour markets, particularly in the context of the green economy and its implications for workers' health and safety in green jobs. Ensuring occupational safety is therefore a fundamental responsibility of companies, as it reflects not only environmental commitments but also respect for workers' human rights, who remain the foundation of decent work. This paper examines the role of Hungarian and Slovak policies with a particular focus on CSR implementation mechanisms. It analyses the legal frameworks of both countries in order to identify the historical and regulatory conditions that have shaped the integration of CSR into labour and sustainability policies. Through this comparative approach, the study aims to provide a clearer understanding of how CSR principles are embedded in national legislation and how they contribute to sustainable and socially responsible labour market practices.

Key words: CSR, green jobs, labour safety, sustainability, human rights

Instruction

The situation of workers has changed a lot in recent decades. The subordination that is a classic feature of the employment relationship has been much reduced, but the status of the vulnerable has remained. The law has tried to strengthen the position of workers through its means in recent times. The right to work, as enshrined in national constitutions, and the labour codes of each country, have been instrumental in this. Workers' rights have been raised to a high level in many countries of the world in the present social context. In many places, however, this has only led to temporary solutions. The enforcement of labour rights is affected by many factors. However, there are not only hard law instruments for enforcing workers' rights but also soft law and ethical solutions. Not all of the effects on workers' rights are defined in law. In many cases, the employer's image of the company and the corporate culture it has developed are also influencing factors. The question is how the employer perceives its role in the employment relationship with the employee. To what extent does the implementation of a relationship system based on classical hierarchical principles

[1] Ferenc Deàk Doctoral School of Law, University of Miskolc, Hungary

seem to be its way of doing things? The only reason why an employer who adheres to classical principles is not bad is that it is more difficult to incorporate innovations into its own corporate culture.[2]

Corporate social responsibility can influence development of occupational safety and health management and contribute to integration of safety and health into overall company's management. It is of particular importance when managing psychosocial risks. Various instruments have been created to support the implementation of corporate social responsibility into management practices, including among others codes of conduct and different types of guidance and standards. A lot of them can be used to develop occupational safety and health management in the framework of corporate social responsibility.[3]

Moreover, the CSR touches particularly suitability dimensions, mainly the green workers who aim to protect the environment. We tend to associate the word 'green' with safety — but what is good for the environment is not necessarily good for the safety and health of workers who are employed in green jobs. In some cases, already, we have seen new legislation and technologies, designed to protect the environment, resulting in workers being put at greater risk. Reducing the amount of waste being sent to landfills, for example, has resulted in higher rates of accidents and illnesses among workers whose job it is to process it.[4]

This study aims to analyse how Corporate Social Responsibility contributes to the protection of workers' rights, occupational safety and health, and well-being while simultaneously supporting environmental sustainability objectives in green jobs. The research focuses on Hungary and Slovakia to examine how CSR is embedded within national legal frameworks and ESG-related governance structures.

Although CSR is widely recognised as a key mechanism for achieving Environmental, Social, and Governance (ESG) objectives, limited research has examined its role as an operational bridge between environmental sustainability and labour protection. Specifically, there is insufficient analysis of how CSR aligns labour law, occupational safety and health regulations, and financial/ESG reporting frameworks. Furthermore, comparative research on Hungary and Slovakia remains underdeveloped regarding how CSR is institutionalised within national legal systems and corporate governance practices.

---

[2] Gábor Mélypataki, The Role of CSR in the Protection of the Employees, *Multidiszciplináris Tudományok* 11, no. 5 (2021), p 307–311.

[3] Zofia Pawlowska, occupational safety and health management and corporate social responsibility (CSR), 2022, available at: https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/occupational-safety-and-health-management-and-corporate-social-responsibility-csr , (date of download: 07/04/2026.)

[4] Marouane Laabas Guennouni, Growing recognition of the changing climate's impact on workers' health, European Trade Union institute, available at : https://www.etui.org/news/growing-recognition-changing-climates-impact-workers-health (date of download: 07/04/2026) .

In this regard, how can Corporate Social Responsibility effectively reconcile workers' rights, occupational safety and health, and well-being with environmental sustainability objectives in green jobs, considering the differing legal, cultural, and institutional frameworks in Hungary and Slovakia?
This research applies a qualitative comparative legal analysis of Hungary and Slovakia. It examines primary legal sources, including labour codes, occupational safety and health regulations, and ESG-related financial reporting legislation, alongside CSR policy frameworks. Secondary sources, such as academic literature, institutional reports, and policy analyses, are also used to contextualise CSR implementation. A comparative approach is employed to identify similarities and differences in regulatory coordination and the integration of CSR within ESG governance structures across both countries.

Corporate social Responsibility (CSR) conceptual framework

The area defined by advocates of CSR increasingly covers a wide range of issues such as plant closures, employee relations, human rights, corporate ethics, community relations and the environment. Indeed, CSR Europe, a membership organisation of large companies across Europe, in their reporting guidelines look at the following areas: workplace (employees), marketplace (customers, suppliers), environment, community, ethics and human rights.[5]
Corporate Social Responsibility (CSR), when viewed through the regulatory frameworks of Slovakia and Hungary, can be understood as a legally reinforced obligation for companies to integrate environmental, social, and governance (ESG) considerations into their business operations and reporting practices. In Slovakia, CSR is primarily expressed through corporate reporting obligations under the Accounting Act, aligned with the European Union's Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). This framework requires large companies to disclose information on sustainability matters, including environmental impact, social conditions, governance structures, and related risks, thereby emphasizing transparency and standardized reporting[6]In contrast, Hungary adopts a more structured and interventionist approach through its dedicated ESG legislation, which not only mandates sustainability reporting but also introduces binding due diligence requirements for companies. This includes the obligation to assess and manage environmental and social risks across business operations and supply chains,

[5] Lance Moir, What Do We Mean by Corporate Social Responsibility? *Corporate Governance* 1, no. 2 (2001): p 16–21.
[6] Slovak Republic, Act No. 431/2002 Coll. on Accounting, as amended in line with Directive (EU) 2022/2464 (CSRD).

alongside mandatory external assurance of ESG disclosures[7]. Consequently, CSR in Slovakia is largely disclosure-oriented and compliance-based within an EU reporting framework, whereas in Hungary it extends further into operational responsibility and risk management obligations embedded in national law.

Coroporate social Responsability (CSR) elements

Why are companies willing to go beyond compliance and adopt CSR and what kind of factors influence successful implementation? To answer these questions first we will identify the main factors that have led to the emergence of CSR. These factors can be divided into two basic groups: push and pull factors. Push factors: are pressures or threats, e.g. the need for transparency, or changing regulation while pull factors: are opportunities, like competitive advantage, better company reputation etc. As the legislation and business environment is continuously changing, some of the 'pull factors' later can be considered as push ones.

The most important driver at the emergence of CSR was the need for transparency as trust in corporations has been severely declined since the 1970s. Industrial accidents and company scandals have led to poor company reputation and even decreased economic performance in several cases. Knowledge and innovation are essential to improve competitiveness. Some of this can be purchased on the global market (licence, know-how) independently

from the region or country. However, there is a level and form of knowledge and system of relations that is characteristic of the region. These resources that are essential for innovation and competitiveness are available only for the companies that are integrated deeply into the local community (relation with local chambers of commerce and industry, municipalities, educational institutions). In Europe, according to the Green Paper: Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility, the main factors fostering corporate social responsibility are expectations from citizens, consumers, public authorities and investors in the context of globalization and large scale industrial change, investment decisions considering social interest , the increased concern about the damage caused by economic activity to the environment' and 'transparency of business activities brought about by the media and modern information and communication technologies.[8]

[7] Hungary, Act CVIII of 2023 on ESG reporting and sustainability due diligence obligations.

[8] János SZLÁVIK, Noémi CSIGÉNÉ NAGYPÁL and Tamás PÁLVÖLGYI, SUSTAINABILITY AND BUSINESS BEHAVIOUR: THE ROLE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PERIODICA POLYTECHNICA SER. SOC. MAN. SCI. Vol. 13, NO. 2, (2005), p 93–105, p 95-96.

Types of Corporate Social responsibility

One such division is distinguishing them as internal and external stakeholders. Internal stakeholders such as managers and employees lie within the firms boundaries while external stakeholders such as customers, suppliers, government and the local community lie outside the organizational boundaries. We conceptually made a distinction between internal and external CSR in line with the distinction between internal and external audiences in the stakeholder theory. Internal CSR is conceptualized as "firm's actions to pursue social goals to promote the well-being of internal stakeholders such as the employees. Internal CSR is expressed in concern for employee training and development, their health and safety, workplace diversity, equal opportunities, work life balance, work environment and participation in business. External CSR can be conceptualized as "firm's concern and response to society at large and its interaction with the physical environment. External CSR typically includes activities such as cause related marketing, volunteerism, donations, philanthropic activities, community projects and environmental protection programs.[9]

Most discussions in the CSR field are driven by issues inherent to external CSR (e.g., the preservation of the environment; companies' involvement in the communities where they operate), while the concept of internal CSR (I-CSR) has been relatively ignored. I-CSR refers to how firms respond to their responsibilities on their employees, i.e., the work relations sphere. Standards of internal social responsibility within firms are discussed in several international documents, such as the European Union's Green Paper and the United Nations Global Compact. They are also dealt with detail in documents produced by entities such as the International Labor Organization, and in the information guides of the Global Reporting Initiative. Institutional I-CSR initiatives encompass the social dialogue on labour relations between corporations and other organizations, such as unions and professional representative bodies, and address normative and regulative issues. I-CSR initiatives on the organizational level focus the work context and entail broad policies that aim at improving the physical environment for several employees, such as eliminating workplace risks that might pose a threat to their health and safety, or designing jobs in ways that promote involvement and participation. CSR initiatives on the individual level focus on employees more directly and address their specific needs. They range from programs that center on professional development, such as sponsoring training

[9] Bhagyavi Sandareka Habaragoda, Interplay between Internal and External Corporate Social Responsibility, International Journal of Management, Accounting and Economics Vol. 4, No. 10, (2017), p.1042

and professional education, to initiatives that attend to their needs beyond the workplace, such as offering pension plans and profit-sharing[10]
As already mentioned, much of the current research linking CSR, health, and wellbeing has focused on internal stakeholders (employees) who have a direct impact on business performance and profitability. Within this relationship, job satisfaction is by far the most studied outcome, further reinforcing the idea that many business organizations see internal stakeholders' wellbeing as their first priority. However, in recent years there has been agreement that businesses need to place more emphasis on the impact of their actions on external stakeholders' health and wellbeing. This would mean businesses aiming to be involved in public health initiatives beyond the workplace, in order to also improve health and wellbeing across the entire value chain including suppliers, local communities, the general public, and the environment.[11]

Corporate Social Responsibility (CSR) in the context of green jobs

The European Union is an economic community in the first instance, as is stated in Article of the Treaty of the E.E.C. The basic idea then was that the achievement of a common market would promote throughout the Community a harmonious development of economic activities, a continuous and balanced expansion, an increase in stability, an accelerated raising of the standard of living and closer relations between the States belonging to it". Obviously, the environment and sustainable development are part of the objectives. This in itself is clearly to be seen as progress. However, the definitions remain vague and are subject to a wide range of interpretations. It seems that economic growth has still priority. Much depends on how one should understand the words "a balanced and sustainable economic and social progress.
In its definition of a green economy, the United Nations Environment Programme (UNEP) emphasises that all the interactions between the economy, society and the environment must be considered, and that a balance between these three dimensions is essential. The conservation of ecosystems thus functions as a condition for securing economic development and employment. This perspective is also shared by the German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development. The necessity of green growth strategies is considered against the backdrop of these requirements, where 'existing economic processes are designed with the

[10] Flávia Cavazotte and Nicolas Corteze Chang, Internal Corporate Social Responsibility and Performance: A Study of Publicly Traded Companies, Brazilian Administration Review, Vol. 13, No. 4, (2016), p 5.
[11] Anne-Sofie Hiswåls, Cornelia Wulff Hamrin, Åsa Vidman, and Gloria Macassa, "Corporate Social Responsibility and External Stakeholders' Health," *Journal of Public Health Research* 9, no. 1742 (2020): p 2.

environment in mind and additional employment opportunities are created in new green sectors. The aim of green growth is also shared by the OECD in particular. Here it is emphasized that the opportunities for economic growth are limited by the exhaustion of natural resources.[12]

Green jobs: any concept?

The concept of a green job has been variously defined in the literature, which poses challenges in gathering and comparing data on the number of trends in relation to green jobs. This also means that there is no widely accepted definition of what constitutes a green job. Different international organizations, public institutions, enterprises, and researchers define this concept variously based on the approach they take. Based on our review of literature, we identified that there are several aspects underlying the ways in which green jobs are defined in different taxonomies and by different authors. Some definitions seem to be narrower, while others are broader in what they consider to be a green job. Moreover, some definitions are looking at a sectoral (or sub-sectoral) level, while others are looking at a more granular (e.g. occupational or skills) level.[13]

ILO definition

Or the ILO, the notion of green jobs summarizes the transformation of economies, enterprises, workplaces and labour markets into a sustainable, low-carbon economy providing decent work. Green jobs can be created in all sectors and types of enterprises, in urban and rural areas. The creation of direct jobs comes with the production of green goods and services. The creation of indirect jobs flows from the required inputs in the making, handling and selling of these goods. On top of this, more jobs are added by using savings from energy-intensive sectors for more labour-intensive investments (so-called induced employment effect).[14]

[12] Klaus Jacob, Rainer Quitzow and Holger Bär, Rainer Quitzow and Holger Bär, Green jobs: Impacts of Green Economy on Employment, Environmental Policy Research Centre, Freie Universität Berlin, (2015), 15.

[13] Oana Popa , George Christopher Dina b , and Catalin Martin, promoting the corporate social responsibility for a green economy and innovative jobs, Procedia Social and Behavioral Sciences 15 (2011) 1020–1023, p 1020-1021.

[14] Andrea Broughton, Alexandre Mohamedaly, Julie Bourneix, Cécile Weber, Antonia Cioanca, and Alexej Parchomenko, Literature review on a measurable definition of green jobs and on the impact on jobs and skills in the green transition, European commission, 2024, p 13.

UNEP definition

Many studies follow the approach of the Green Jobs Initiative, established in 2008 by the United Nations Environment Programme (UNEP) and other. In an early report published in the context of this initiative, UNEP defines green jobs as 'those that contribute appreciably to maintaining or restoring environmental quality and avoiding future damage to the Earth's ecosystems. For example, green jobs reduce the consumption of materials and energy, support decarbonisation processes, and waste and pollution, or restore biodiversity.[15]
Consequently, UNECE/Eurostat/OECD Task Force on Measuring Sustainable Development - proposes a conceptual framework for statistics and indicators of sustainable development (dimensions for human well-being, capital, and 'transboundary' impacts and subdimensions for economic, natural, human and social capital, which provide linkages between economic, social and environmental elements)[16]

Which rights are protected from worker's side by CSR ?

CSR is moving from charitable actions supporting various social and environmental events through donations and sponsorships, to effective management strategy of the enterprise which contributes to increasing the competitiveness of the company, build a reputation and at the same time shaping favourable conditions for social and economic development (see also article of Rok in this book). This process is supported by ISO standard 26,000 establishing new areas of corporate social responsibility activities: Organizational governance—practicing accountability and transparency at all levels of your organization; Human rights—treating all individuals with respect; making special
efforts to help people from vulnerable groups; Labor practices—providing just, safe and healthy conditions for workers.[17]

Right to work

[15] Patricia Urban, Vasileios Rizos, Alexandre Ounnas, Amin Kassab, and Hayk Kalantaryan, *Jobs for the Green Transition: Definitions, Classifications and Emerging Trends*, Working Paper no. 1/2023 (2023), p 7–8

[16] See more on: Definitions of green jobs used in the employment and environment policy content, International Labour Office Department of Statistics, p 10.

[17] Bożena Ryszawska, The Role of CSR in the Transition to a Green Economy, Corporate Social Responsibility in Poland Strategies, Opportunities and Challenges, Springer, p 115, ISBN 978-3-030-00440-8.

International human rights treaties generally do not impose direct legal obligations on business enterprises. Legal liability and enforcement for the infringement by businesses of international human rights standards are, therefore, defined largely by national law.9 However, in the last decades the demand that business sector demonstrate a commitment to conducing its operations in a manner that takes into account of human rights of individuals that might be impaired by these operations and of the level of vulnerability of workers, has increased. The rising of public concerns as to the need for constraints on corporate conducts for human rights protection purposes, have become more pronounced with the current wave of globalization, expansion in international trade, and explosive growth in certain developing countries in the areas of manufacturing, mining, oil and gas, forestry, etc.[18]

Right to health

In the article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights stipulates that: "The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health".

For that the three major global developments have recently highlighted how deeply occupational safety and health (OSH) is shaped by the climate emergency, and how protection remains far from adequate. In early July, the UN Special Rapporteur on Climate Change and Human Rights issued her report Promotion and Protection of Human Rights in the Context of Climate Change. The report underscores that in the world of work, one of the most affected dimensions is occupational safety and health. It draws particular attention to serious violations of freedom of association, collective bargaining, and OSH standards in the renewable energy sector. The document warns about a growing number of work-related accidents in this supposedly 'green' industry a matter of particular concern, as Europe continues to promote its rapid expansion.

At the same time, the Inter-American Court of Human Rights released its Advisory Opinion on climate emergency and human rights. The Court stated that not only states but also companies have binding obligations under international law to address the climate crisis. While the Opinion itself is not binding, it sets out a new roadmap for future climate litigation by recognizing the right to a safe climate and a healthy environment[19]

Earlier studies have examined the link between green CSR and employee well-being. explored how green CSR initiatives in the hospitality business improved workers' wellbeing by increasing their engagement. Their research showed that a

[18] European Pillar of Social Rights, preamble/1.

[19]Marouane Laabas Guennouni. Op.cit. (date of download: 07/04/2026)

commitment to green CSR positively influenced employee green well-being in the hospitality industry. Additionally, research examined the role of green CSR, specifically how environmentally responsible practices influenced employee well-being. Employee green creativity involves generating innovative products, practices, services, ideas, and practices that contribute to sustainable development. Recently, there has been a rising recognition of the importance of green creativity in businesses, as it allows companies to advance their green initiatives and gain a competitive edge.[20]

Corporate Social Responsibility from Hungarian and Slovakian perspective

Hungary became member state of the EU in 2004. The private sector accounts for over 80% of the GDP and foreign ownership and investment in Hungarian firms are widespread. In Hungary – as in other Eastern European countries – there is only a short past of corporate social responsibility. The concept is not well known by the companies, mainly large corporations and subsidiaries of multinational companies adopt CSR policies, which are mainly concerned with their reputation and image. They believe that "socially responsible activities" are linked to complying with existing regulations and behaving ethically with the stakeholders. The CSR concept is often identified improperly by corporate philanthropy.
Slovakia also had undergone a difficult transition from socialist economy to market economy. Slovak government made progress in 2001 in macroeconomic stabilization, but they pay the cost of increasing unemployment. In the last few years macroeconomic developments are favourable and with rapid growth, the decline of unemployment and easing inflation Slovakia became the member of the EU in 2004. In Slovakia most companies consider shareholders, customers an employee as well as top management as their most important stakeholders. Generally, they do not consider the local communities to be stakeholders. According to the opinion of the Slovakian companies the socially responsible behaviour means to address the needs and concerns of the stakeholders, to behave ethically in business, to operate transparently and to comply with the regulations.

Conclusion

In conclusion, the analysis demonstrates that CSR in Hungary and Slovakia remains primarily driven by legal compliance and corporate reputation rather than by a fully

[20] Hafidha Bettayeb, and Mohammad Al-Hawari, The Impact of Green Corporate Social Responsibility on Employee Green Well-being and Creativity, International Review of Management and Marketing, Vol. 14, No. 4, (2024), p 191-201, P 193

integrated commitment to worker protection and sustainable development. Although both countries have adopted EU-based sustainability reporting obligations, Hungary has introduced a stricter ESG framework through mandatory due diligence requirements, while Slovakia relies more heavily on disclosure and transparency mechanisms. Despite these legal developments, the practical protection of workers is still limited by weak enforcement, unequal implementation among companies, and the persistence of hierarchical workplace structures.

The findings further show that internal CSR measures—such as employee training, occupational health programs, workplace safety standards, and work-life balance initiatives—can directly improve employee well-being when consistently applied. However, the growth of green jobs in sectors linked to environmental transition also creates new occupational risks, including exposure to unfamiliar technologies, unsafe working conditions, and insufficient safety preparation. This confirms that environmental sustainability alone does not guarantee decent or safe work.

Moreover, CSR implementation in both countries is concentrated mainly among large multinational companies, whereas small and medium-sized enterprises often lack the financial resources, institutional support, and technical knowledge necessary for effective CSR adoption. External stakeholders, especially local communities and suppliers, also remain insufficiently involved in corporate sustainability strategies.

For CSR to produce measurable social and environmental benefits in Hungary and Slovakia, companies must move beyond formal reporting obligations and adopt practical, worker-centered policies supported by effective risk assessment and transparent monitoring systems. At the same time, public authorities and industry institutions should strengthen enforcement mechanisms, expand CSR education and guidance, and encourage locally adapted sustainability practices. Only through this combination of legal regulation, corporate responsibility, and active stakeholder engagement can CSR contribute effectively to safer workplaces, sustainable employment, and long-term economic development in both countries.

Bibliography list:

1. Bettayeb, Hafidha, and Mohammad Al-Hawari. "The Impact of Green Corporate Social Responsibility on Employee Green Well-being and Creativity." *International Review of Management and Marketing* 14, no. 4 (2024): 191–201.
2. Broughton, Andrea, Alexandre Mohamedaly, Julie Bourneix, Cécile Weber, Antonia Cioanca, and Alexej Parchomenko. *Literature Review on a Measurable Definition of Green Jobs and on the Impact on Jobs and Skills in the Green Transition*. European Commission, 2024.
3. European Pillar of Social Rights. European Commission. https://commission.europa.eu (accessed April 7, 2026).

4. Guennouni, Marouane Laabas. Growing Recognition of the Changing Climate's Impact on Workers' Health. European Trade Union Institute. https://www.etui.org/news/growing-recognition-changing-climates-impact-workers-health (accessed April 7, 2026).
5. Habaragoda, Bhagyavi Sandareka. "Interplay between Internal and External Corporate Social Responsibility." *International Journal of Management, Accounting and Economics* 4, no. 10 (2017): 1042–1053.
6. Hiswals, Anne-Sofie, Cornelia Wulff Hamrin, Asa Vidman, and Gloria Macassa. "Corporate Social Responsibility and External Stakeholders' Health." *Journal of Public Health Research* 9, no. 1742 (2020): 191–201.
7. Hungary. *Act CVIII of 2023 on ESG Reporting and Sustainability Due Diligence Obligations*.
8. International Labour Office, Department of Statistics. *Definitions of Green Jobs Used in the Employment and Environment Policy Context*. Geneva: ILO.
9. Jacob, Klaus, Rainer Quitzow, and Holger Bär. *Green Jobs: Impacts of Green Economy on Employment*. Berlin: Environmental Policy Research Centre, Freie Universität Berlin, 2015.
10. Mélypataki, Gábor. "The Role of CSR in the Protection of the Employees." *Multidiszciplináris Tudományok* 11, no. 5 (2021): 307–311.
11. Moir, Lance. "What Do We Mean by Corporate Social Responsibility?" *Corporate Governance* 1, no. 2 (2001): 16–21.
12. Pawlowska, Zofia. "Occupational Safety and Health Management and Corporate Social Responsibility (CSR)." OSHwiki, 2022. https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/occupational-safety-and-health-management-and-corporate-social-responsibility-csr (accessed April 7, 2026).
13. Ryszawska, Bożena. "The Role of CSR in the Transition to a Green Economy." In *Corporate Social Responsibility in Poland: Strategies, Opportunities and Challenges*. Cham: Springer, 2018. ISBN 978-3-030-00440-8.
14. Slovak Republic. *Act No. 431/2002 Coll. on Accounting*, as amended in line with Directive (EU) 2022/2464 (CSRD).
15. Szlávik, János, Noémi Csigéné Nagypál, and Tamás Pálvölgyi. "Sustainability and Business Behaviour: The Role of Corporate Social Responsibility." *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences* 13, no. 2 (2005): 93–105.
16. Urban, Patricia, Vasileios Rizos, Alexandre Ounnas, Amin Kassab, and Hayk Kalantaryan. *Jobs for the Green Transition: Definitions, Classifications and Emerging Trends*. Working Paper no. 1/2023 (2023): 7–8.

Contact details:

Dr. Asmaa Mekkaoui
asmaa.mekkaoui@student.uni-miskolc.hu
Ferenc Deàk Doctoral School of Law, University of Miskolc, Hungary.

ZÁSTUPCOVIA PRACUJÚCICH V OBLASTI PLATFORMOVEJ PRÁCE[1]

REPRESENTATION IN PLATFORM WORK

Andrej Poruban[2]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá postavením a právami zástupcov jednotlivých osôb, ktoré vykonávajú prácu organizovanú digitálnymi platformami podľa slovenského návrhu zákona, ktorým sa transponuje smernica EÚ o práci prostredníctvom platformy. Zameriava sa na rozlíšenie medzi zástupcami osôb vykonávajúcich platformovú prácu a zástupcami platformových zamestnancov, ako aj na osobnú pôsobnosť návrhu zákona a samotnej smernice. Analýza poukazuje na roztrieštený systém zastúpenia vytvorený smernicou a na obmedzený rozsah práv priznaných osobám vykonávajúcim platformovú prácu, najmä pokiaľ ide o informovanie a prerokovanie otázok týkajúcich sa algoritmického riadenia.

Kľúčové slová: digitálne pracovné platformy, zástupcovia platformových zamestnancov, zástupcovia osôb vykonávajúcich platformovú prácu

Abstract: This paper deals with the legal status and rights of representatives of individuals performing work organised through a digital labour platforms under the draft Slovak legislation transposing the EU Platform Work Directive. It focuses on the distinction between representatives of persons performing platform work and workers' representatives, as well as on the personal scope of both the draft bill and the Directive itself. The analysis highlights the fragmented system of representation created by the Directive and the restricted set of rights granted to persons performing platform work, particularly regarding information and consultation on algorithmic management.

Key words: digital labour platforms, workers' representatives, representatives of persons performing platform work

[1] VEGA Právne, ekonomické a etické limity a výzvy umelej inteligencie pri riadení ľudských zdrojov reg. č. 1/0369/24

[2] Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Úvod

Návrh zákona o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy[3], ktorý transponuje *smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 z 23. októbra 2024 o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy*[4], prináša viaceré novinky posilňujúce postavenie osôb pracujúcich pre platformy.[5]

Okrem zavedenia vyvrátiteľnej právnej domnienky pracovnoprávneho vzťahu, ktorá narúša tradičnú dichotómiu zamestnanec verzus samostatne zárobkovo činná osoba[6] (§ 17), a úpravy algoritmického riadenia, ide predovšetkým o práva zástupcov pracujúcich, pričom návrh zákona v súlade so smernicou rozlišuje dve kategórie: i/ zástupcovia osôb vykonávajúcich platformovú prácu[7] a ii/ zástupcovia platformových zamestnancov.[8]

Delenie vychádza z osobnej pôsobnosti návrhu zákona/smernice, ktorá sa opiera o dva rôzne koncepty. Jeden širší - osoba vykonávajúca platformovú prácu.[9] A jeden užší - platformový zamestnanec.[10] V tomto smere smernica nakoniec urobila odvážny krok tým, že členským štátom poskytla konkrétne pokyny, ako určovať zamestnanecký status pracujúcich v oblasti platforiem.[11]

---

[3] Dostupné na https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95 (príspevok vychádza zo znenia návrhu k 18.05.2026)

[4] Dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/ALL/?uri=CELEX:32024L2831

[5] Návrh zákona pracuje s pojmom 'platformová práca', zatiaľ čo slovenská verzia smernice s 'prácou pre platformy' (*platform work*). Vhodnejší preklad by bola 'práca prostredníctvom platformy', pretože prácu pre platformy môže vykonávať aj neplatformový zamestnanec, napríklad HR manažér.

[6] Bližšie napríklad FREDMAN, S. – DU TOIT, D. – BERTOLINI, A. – VALENTE, J. – GRAHAM, M.: *Fair Work for Platform Workers: Lessons from the EU Directive and Beyond*. In: Industrial Law Journal, č. 3/2025, s. 425–457.

[7] § 2 ods. 1 písm. g) návrhu zákona: *„Na účely tohto zákona zástupcovia osôb vykonávajúcich platformovú prácu sú zástupcovia platformových zamestnancov, a ak ide o osoby vykonávajúce platformovú prácu v inom ako pracovnoprávnom vzťahu, odborová organizácia."*

[8] § 2 ods. 1 písm. f) návrhu zákona: *„Na účely tohto zákona zástupcovia platformových zamestnancov sú zástupcovia zamestnancov podľa § 11a Zákonníka práce."*

[9] § 2 ods. 1 písm. c) návrhu zákona: *„Na účely tohto zákona osoba vykonávajúca platformovú prácu je fyzická osoba, ktorá vykonáva platformovú prácu bez ohľadu na povahu zmluvného vzťahu alebo formálne označenie zmluvného vzťahu zmluvnými stranami."*

[10] § 2 ods. 1 písm. d) návrhu zákona: *„Na účely tohto zákona platformový zamestnanec je osoba vykonávajúca platformovú prácu v pracovnoprávnom vzťahu vrátane pracovnoprávneho vzťahu, o ktorého existencii rozhodol súd na základe uplatnenia právnej domnienky podľa § 17 ods. 5."*

[11] K pôvodnému návrhu smernice porovnaj ROSIN, A.: *Towards a European Employment Status: The EU Proposal for a Directive on Improving Working Conditions in Platform Work. . In: Industrial Law Journal, č. 2/2022, s. 492.*

Kolektívne pracovnoprávne práva zástupcov osôb vykonávajúcich platformovú prácu

Cieľom kolektívnych pracovnoprávnych práv je systematické znižovanie informačnej asymetrie prítomnej medzi platformami a osobami, ktoré pre ne pracujú, pretože platformy majú - a aj po účinnosti stále budú mať - tendenciu udržiavať neprehľadnosť svojich algoritmov.

Za týmto účelom smernica sprístupnila viacero nových práv najmä zástupcom platformových zamestnancov, zatiaľ čo zástupcovia osôb vykonávajúcich platformovú prácu nemôžu uplatňovať celý katalóg zosumarizovaný v tabuľke nižšie (príloha č. 1). Výsledkom tohto prístupu je roztrieštený regulačný rámec, ktorý vytvára duplicitu systémov zastúpenia.[12]

Návrh zákona ide v tomto smere ďalej a rozširuje zapojenie do procesov hodnotenia vplyvu jednotlivých rozhodnutí automatizovanými systémami aj na zástupcov osôb vykonávajúcich platformovú prácu, čo možno hodnotiť ako krok vpred.[13]

V konečnom dôsledku však zákonodarca nešiel v maximálnej možnej miere nad rámec minimálnych požiadaviek stanovených smernicou a neodstraňuje hlavný nedostatok v tejto oblasti, ktorý sa premieta v § 12 návrhu zákona[14] - vzťahuje sa totiž iba na zástupcov platformových zamestnancov a nie na zástupcov všetkých osôb, ktoré vykonávajú platformovú prácu.

Združovanie sa v odborovej organizácií

Už citovaný § 2 ods. 1 písm. g) počíta so zastupovaním nielen platformových zamestnancov, ale aj osôb vykonávajúcich platformovú prácu v inom ako pracovnoprávnom vzťahu, ktoré bude naviazané na štandardný spôsob zastupovania prostredníctvom odborových organizácií:

---

[12] RAINONE, S. – ALOISI, A.: *The EU Platform Work Directive: What's new, what's missing, what's next?* Policy Brief 2024.6, ETUI, 2024, s. 7.

[13] § 9 ods. 1: *„Digitálna pracovná platforma je povinná dohliadať a pravidelne, najmenej raz za dva roky, hodnotiť vplyv jednotlivých rozhodnutí prijatých alebo podporovaných automatizovaným monitorovacím systémom a automatizovaným rozhodovacím systémom na osoby vykonávajúce platformovú prácu a v odôvodnených prípadoch aj na ich pracovné podmienky a rovnaké zaobchádzanie pri výkone platformovej práce. Digitálna pracovná platforma je povinná do hodnotenia podľa prvej vety zapojiť aj zástupcov osôb vykonávajúcich platformovú prácu.*"

[14] § 12 ods. 1: *„Digitálna pracovná platforma je povinná informovať zástupcov platformových zamestnancov a prerokovať s nimi rozhodnutia, ktoré môžu viesť k zavedeniu automatizovaného monitorovacieho systému alebo automatizovaného rozhodovacieho systému, a rozhodnutia, ktorými sa podstatne mení spôsob ich používania. Povinnosť podľa prvej vety digitálna pracovná platforma vykonáva spôsobom ustanoveným v § 237 a 238 Zákonníka práce.*"

§ 5 ods. 1

„Osoby vykonávajúce platformovú prácu v inom ako pracovnoprávnom vzťahu majú právo zakladať odborové organizácie a vstupovať do odborových organizácií."

Návrh zákona pridáva ku kategórii osôb vykonávajúcich platformovú prácu ďalšiu vrstvu - 'v inom ako pracovnoprávnom vzťahu'. To môže evokovať každú fyzickú osobu, ktorá vykonáva platformovú prácu, vrátane samostatnej zárobkovej činnosti. Dôvodová správa k návrhu zákona dokonca hovorí, že ide o <u>každú</u> fyzickú osobu bez ohľadu na zmluvný vzťah.[15]

Platformová práca síce rozmazáva hranice medzi pracovnoprávnym vzťahom a samostatne zárobkovou činnosťou.[16] 'Pracovnoprávna' ochrana by však nemala byť poskytovaná skutočnému podnikaniu.[17]

Pri výklade pojmu 'osoba vykonávajúca platformovú prácu' resp. 'osoba vykonávajúca platformovú prácu v inom ako pracovnoprávnom vzťahu' bude potrebné oprieť sa o definíciu 'samostatne zárobkovo činnej osoby bez zamestnancov'[18] uvedenú v oznámení Komisie z 30. septembra 2022[19], ktoré sa spomína aj v odôvodnení smernice[20]:

---

[15] Osobitná časť dôvodovej správy k § 2: *„Vzhľadom na vyššie uvedené preto osoba vykonávajúca platformovú prácu zahŕňa podľa definície v písm. c) <u>každú fyzickú osobu, ktorá vykonáva platformovú prácu, bez ohľadu na typ zmluvy alebo zmluvného vzťahu s platformou</u> alebo sprostredkovateľom, kým platformový zamestnanec predstavuje podľa definície v písm. d) už pojem užší, v tom zmysle, že ide o fyzickú osobu, u ktorej je buď od začiatku uzatvorený pracovnoprávny vzťah, alebo je v zmluvnom vzťahu, ktorý sa na základe rozhodnutia podľa § 17 považuje za pracovnoprávny vzťah, vrátane pracovnoprávneho vzťahu, o ktorého existencii rozhodol súd na základe uplatnenia právnej domnienky podľa § 17 ods. 5.*"

[16] Recital 6 smernice: *„Práca pre platformy môže viesť najmä k nepredvídateľnosti pracovného času a môže <u>stierať hranice medzi pracovnoprávnym vzťahom a samostatnou zárobkovou činnosťou</u>, ako aj medzi povinnosťami zamestnávateľov a pracovníkov.*"

[17] Viac COUNTOURIS, N. – DE STEFANO, V.: *'Not the usual gig': The personal scope(s) of application of Directive 2024/2831 on improving working conditions in platform work*. In: European Labour Law Journal, č. 4/2025, s. 436-437.

[18] Samotné označenie je mierne mätúce, ale anglická jazyková mutácia používa vhodnejšie spojenie 'solo self-employed person'.

[19] *Usmernenia o uplatňovaní práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže na kolektívne zmluvy týkajúce sa pracovných podmienok samostatne zárobkovo činných osôb bez zamestnancov.* Dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52022XC0930%2802%29

Viac pozri LICHNOVSKÁ, R.: *Právo samostatne zárobkovo činných osôb na kolektívne vyjednávanie*. In: Bratislavské právnické fórum 2023 : technologické a etické výzvy pre pracovné právo a právo sociálneho zabezpečenia. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2023 s. 78-89.

[20] Recital 29 smernice: *„Zabezpečenie určenia správneho zamestnaneckého statusu osôb pracujúcich pre platformy by nemalo brániť zlepšeniu podmienok pravých samostatne zárobkovo činných osôb pracujúcich pre platformy. Ako užitočné usmernenie na tento účel môže slúžiť oznámenie Komisie z 30.*

kapitola 1. bod 2. písm. a/ oznámenia Komisie
„Na účely týchto usmernení sa uplatňuje toto vymedzenie pojmov: „samostatne zárobkovo činná osoba bez zamestnancov" je osoba, ktorá nemá pracovnú zmluvu alebo nie je v pracovnoprávnom vzťahu a ktorá je pri poskytovaní dotknutých služieb odkázaná predovšetkým na vlastnú prácu."

Kľúčové je tu častica 'predovšetkým', ktorú je potrebné chápať tak, že sa nevyžaduje 'výlučne' vlastná práca, ale je možná aj určitá miera príležitostného zastúpenia, prípadne je možné aj využitie hmotného alebo nehmotného majetku na výkon činnosti ako softvér, aplikácia, bicykel, smartfón, počítač a podobne.

Záver

Osoby, ktoré vykonávajú prácu organizovanú digitálnymi pracovnými platformami, a ich zástupcovia, paradoxne, získavajú silnejšie postavenie, než bežní neplatformoví zamestnanci, ktorých pracovné podmienky sú tiež pod vplyvom umelej inteligencie, a zástupcovia zamestnancov, a to aj pri zohľadnení *Aktu o umelej inteligencii*,[21] ktorého ustanovenia postupne nadobúdajú účinnosť.[22]

Nastavenie a vzájomné prepojenie jednotlivých zástupcov nie je jednoznačné. Keďže ide o novinku, bude určite potrebné objasnenie zo strany súdov, a to ako národných, tak najmä Súdneho dvora Európskej únie, pričom bude treba zohľadniť aj *soft law - Usmernenia o uplatňovaní práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže na kolektívne zmluvy týkajúce sa pracovných podmienok samostatne zárobkovo činných osôb bez zamestnancov*.

Vzhľadom na skutočnosť, že v čase písania príspevku ešte prebieha legislatívny proces, navrhujem rozšíriť § 12 zo zástupcov platformových zamestnancov na zástupcov všetkých osôb vykonávajúcich platformovú prácu, pretože informácie o

---

septembra 2022, v ktorom sú obsiahnuté „Usmernenia o uplatňovaní práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže na kolektívne zmluvy týkajúce sa pracovných podmienok samostatne zárobkovo činných osôb bez zamestnancov" a uvádza sa v ňom, že podľa Komisie kolektívne zmluvy medzi samostatne zárobkovo činnými osobami bez zamestnancov a digitálnymi pracovnými platformami, ktoré sa týkajú pracovných podmienok, nepatria do rozsahu pôsobnosti článku 101 ZFEÚ. Je však nevyhnutné, aby zavádzanie týchto kolektívnych zmlúv neohrozilo ciele tejto smernice, najmä správnu klasifikáciu osôb pracujúcich pre platformy, pokiaľ ide o ich zamestnanecký status."

[21] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828. Dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689

[22] Porovnaj s ALOISI, A. – POTOCKA-SIONEK, N.: *De-gigging the labour market? An analysis of the 'algorithmic management' provisions in the proposed Platform Work Directive*. In: Italian Labour Law e-Journal, č. 1/2022, s. 44.

rozhodnutiach vedúcich k zavedeniu automatizovaných systémov a k podstatným zmenám v ich používaní môžu poskytnúť dôležitý dôkaz o 'skutočnostiach, z ktorých možno dôvodne usudzovať subordináciu a pokyny'[23].

Zoznam použitej literatúry

27. ALOISI, A. – POTOCKA-SIONEK, N.: *De-gigging the labour market? An analysis of the 'algorithmic management' provisions in the proposed Platform Work Directive*. In: Italian Labour Law e-Journal, č. 1/2022, s. 44.
28. COUNTOURIS, N. – DE STEFANO, V.: *'Not the usual gig': The personal scope(s) of application of Directive 2024/2831 on improving working conditions in platform work*. In: European Labour Law Journal, č. 4/2025, s. 436-437.
29. FREDMAN, S. - DU TOIT, D. - BERTOLINI, A. - VALENTE, J. - GRAHAM, M.: *Fair Work for Platform Workers: Lessons from the EU Directive and Beyond*. In: Industrial Law Journal, č. 3/2025, s. 425–457.
30. LICHNOVSKÁ, R.: *Právo samostatne zárobkovo činných osôb na kolektívne vyjednávanie.* In: Bratislavské právnické fórum 2023 : technologické a etické výzvy pre pracovné právo a právo sociálneho zabezpečenia. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2023 s. 78-89.
31. RAINONE, S. - ALOISI, A.: *The EU Platform Work Directive: What's new, what's missing, what's next?* Policy Brief 2024.6, ETUI, 2024, s. 7.
32. ROSIN, A.: *Towards a European Employment Status: The EU Proposal for a Directive on Improving Working Conditions in Platform Work.* In: Industrial Law Journal, č. 2/2022, s. 492.
33. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828.
34. Návrh zákona o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy

[23] § 17 ods. 5: *„Zmluvný vzťah medzi digitálnou pracovnou platformou alebo sprostredkovateľom a osobou vykonávajúcou platformovú prácu sa považuje za pracovnoprávny vzťah, ak osoba vykonávajúca platformovú prácu alebo odborová organizácia zastupujúca osobu vykonávajúcu platformovú prácu uvedie skutočnosti, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že platformová práca sa vykonáva vo vzťahu nadriadenosti digitálnej pracovnej platformy alebo sprostredkovateľa a podriadenosti osoby vykonávajúcej platformovú prácu a podľa pokynov digitálnej pracovnej platformy alebo sprostredkovateľa a digitálna pracovná platforma alebo sprostredkovateľ v konaní pred súdom nepreukáže, že platformová práca sa nevykonáva vo vzťahu nadriadenosti digitálnej pracovnej platformy alebo sprostredkovateľa a podriadenosti osoby vykonávajúcej platformovú prácu a podľa pokynov digitálnej pracovnej platformy alebo sprostredkovateľa.*"

35. Oznámenie Komisie z 30. septembra 2022, v ktorom sú obsiahnuté Usmernenia o uplatňovaní práva Únie v oblasti hospodárskej súťaže na kolektívne zmluvy týkajúce sa pracovných podmienok samostatne zárobkovo činných osôb bez zamestnancov (2022/C 374/02)
36. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 z 23. októbra 2024 o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy
37. Zákonník práce č. 311/2001 Z.z.

Príloha č. 1

návrh zákona		osoby vykonávajúce platformovú prácu
§ 7 ods. 3	poskytnutie posúdenia vplyvu na ochranu údajov	✓
§ 8 ods. 1	informovanie o používaní alebo zavádzaní automatizovaných systémov	✓
§ 8 ods. 8	informovanie o automatizovaných systémoch, pokiaľ ide o všetky systémy a ich charakteristiky	✓
§ 9 ods. 1	hodnotenie vplyvu jednotlivých rozhodnutí automatizovanými systémami	✓
§ 9 ods. 4	informovanie o hodnotení vplyvu rozhodnutí automatizovaných systémov	✓
§ 10 ods. 5	požiadať o preskúmanie rozhodnutí automatizovaných rozhodovacích systémov	✓
§ 12	informovanie a prerokovanie rozhodnutí vedúcich k zavedeniu automatizovaných systémov a k podstatným zmenám v ich používaní	×
§ 14 ods. 1	sprístupnenie relevantných informácií o platformovej práci	✓
§ 14 ods. 4	požiadať o ďalšie objasnenia a podrobnosti týkajúce sa poskytnutých informácií	✓

Kontaktné údaje

JUDr. Andrej Poruban, PhD.
andrej.poruban@tnuni.sk
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

AI GRAMOTNOSŤ AKO NEVYHNUTNÁ ZRUČNOSŤ ZAMESTNANCA V ÉRE DIGITALIZÁCIE

AI LITERACY AS AN ESSENTIAL SKILL OF EMPLOYEES IN THE ERA OF DIGITALIZATION

Soňa Kašická[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou AI gramotnosti ako jednej z kľúčových zručností zamestnanca v podmienkach prebiehajúcej digitalizácie trhu práce. Cieľom príspevku je analyzovať obsahové vymedzenie AI gramotnosti a identifikovať kritériá, ktoré sú na zamestnancov v tejto súvislosti kladené, pričom osobitnú pozornosť venuje otázke, do akej miery sa schopnosť efektívne a zodpovedne využívať nástroje umelej inteligencie stáva implicitnou alebo explicitnou kvalifikačnou požiadavkou zamestnávateľov. Príspevok zároveň skúma pracovnoprávne a sociálne implikácie tohto trendu, najmä z hľadiska rovnosti prístupu k zamestnaniu, povinností zamestnávateľa v oblasti vzdelávania a prehlbovania kvalifikácie, ako aj úlohy štátu pri formovaní aktívnych politík trhu práce a systémov sociálneho zabezpečenia. Poukazuje tiež na riziko prehlbovania sociálnych nerovností medzi digitálne zdatnými a zraniteľnými skupinami zamestnancov. V závere príspevok ponúka úvahy o možných legislatívnych úpravách reflektujúcich rastúci význam umelej inteligencie a potrebu systematického rozvoja digitálnych a AI zručností.

Kľúčové slová: digitalizácia, pracovný trh, zamestnanec, vzdelávanie, zručnosť

Abstract: The paper examines AI literacy as a key employee skill in the context of ongoing labour market digitalization. It aims to define the concept of AI literacy and identify the criteria imposed on employees, with particular attention to whether the ability to use AI tools effectively and responsibly is becoming an implicit or explicit qualification required by employers. It also explores the labour law and social implications of this trend, especially regarding equal access to employment, employers' obligations in education and skills development, and the role of the state in shaping active labour market policies and social security systems. The paper highlights the risk of deepening social inequalities between digitally skilled and vulnerable groups of

[1] Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

employees. Finally, it offers reflections on possible legislative changes responding to the growing importance of artificial intelligence and the need for the systematic development of digital and AI skills.

Key words: digitalization, labour market, employee, education, skill

Úvod

Umelá inteligencia a jej nástroje postupne prenikajú do pracovnej sféry mnohých spoločností a organizácií, pričom prinášajú významné benefity najmä v oblasti zvyšovania efektivity pracovných procesov, automatizácie činností a podpory rozhodovacích mechanizmov. Implementácia systémov umelej inteligencie však zároveň vyvoláva aj nové právne a praktické výzvy, ktoré sa premietajú do požiadaviek kladených na zamestnancov, najmä pokiaľ ide o ich odborné zručnosti, schopnosť adaptácie a pripravenosť reagovať na technologické zmeny. V podmienkach prebiehajúcej digitalizácie pracovného prostredia nadobúda osobitný význam otázka digitálnej gramotnosti zamestnancov, ako aj ich schopnosť efektívne a bezpečne využívať nové technologické nástroje vrátane systémov umelej inteligencie. Uvedené aspekty sa postupne stávajú významným predpokladom riadneho výkonu práce a zároveň aj faktorom ovplyvňujúcim schopnosť jednotlivca uplatniť sa na trhu práce. Nakoľko zavádzanie umelej inteligencie do pracovného prostredia si vyžaduje nielen technickú pripravenosť zamestnávateľa, ale aj primerané zabezpečenie odbornej prípravy zamestnancov a vytváranie podmienok pre ich kontinuálne vzdelávanie. Len za týchto predpokladov je možné dosiahnuť efektívne, bezpečné a zároveň právne konformné využívanie umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch.

Umelá inteligencia v pracovnom prostredí a AI gramotnosť

V súčasnosti dochádza k dynamickému rozširovaniu využívania systémov umelej inteligencie v rôznych oblastiach spoločenského a hospodárskeho života, ako aj v pracovnom prostredí. Automatizované monitorovacie a rozhodovacie systémy riadené algoritmami postupne preberajú činnosti, ktoré tradične vykonávali manažéri. Algoritmické riadenie sa tak stáva štandardným nástrojom organizácie a riadenia práce. Jeho podstatou je formalizovaný a presne definovaný postup riešenia konkrétnych pracovných úloh, pričom algoritmus určuje sled jednotlivých krokov a činností, ktoré má zamestnanec vykonať.[2] Tento trend síce zvyšuje efektívnosť riadenia procesov, no zároveň kladie nové nároky na úroveň zručností zamestnancov

[2] BARANCOVÁ, H. Umelá inteligencia a pracovné právo. Právny obzor, 107, 2024, č. 2, s. 115. https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.2.02

v oblasti umelej inteligencie, keďže tí musia byť schopní porozumieť fungovaniu týchto systémov, ich limitom, ako aj potenciálnym rizikám AI. V tomto kontexte sa do popredia čoraz výraznejšie dostáva pojem AI gramotnosti.

Pojem AI gramotnosti vymedzuje čl.4 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024 (ďalej len „Nariadenie o AI"). Toto nariadenie ukladá poskytovateľom systémov AI („fyzickej alebo právnickej osobe, orgánu verejnej moci, agentúre alebo inému subjektu, ktorý vyvíja systém umelej inteligencie..."[3] a subjektom, ktoré tieto systémy nasadzujú, povinnosť prijímať primerané opatrenia na zabezpečenie dostatočnej úrovne gramotnosti v oblasti AI u svojich zamestnancov a ďalších osôb podieľajúcich sa na prevádzke a používaní systémov AI. Pri plnení tejto povinnosti sa zohľadňujú najmä technické znalosti, skúsenosti, vzdelanie a odborná príprava týchto osôb, ako aj kontext používania systémov AI a charakteristiky osôb alebo skupín osôb, na ktoré sa ich používanie vzťahuje.

Zároveň Nariadenie o AI v článku 3 vymedzuje gramotnosť v oblasti umelej inteligencie ako súbor zručností, vedomostí a porozumenia, ktoré umožňujú poskytovateľom, nasadzujúcim subjektom a dotknutým osobám s prihliadnutím na ich práva a povinnosti podľa Nariadenia o AI informovane využívať systémy AI a uvedomovať si príležitosti a riziká spojené s ich používaním vrátane možných negatívnych dôsledkov.[4]

V zmysle Nariadenia o AI je zamestnávateľ povinný zabezpečiť dostatočnú úroveň gramotnosti v oblasti umelej inteligencie u svojich zamestnancov, ako aj u ďalších osôb, ktoré sa v jeho mene podieľajú na prevádzke a používaní systémov umelej inteligencie. Túto povinnosť je potrebné plniť s prihliadnutím na technické znalosti, skúsenosti, vzdelanie a odbornú prípravu týchto osôb, ako aj na kontext, v ktorom sa systémy umelej inteligencie používajú, a na okruh osôb, ktorých sa ich využívanie dotýka. Uvedená povinnosť sa vzťahuje na každú osobu v organizácii, ktorá prichádza do priameho kontaktu so systémami umelej inteligencie.[5]

Otvorenou otázkou však zostáva konkrétny spôsob implementácie tejto povinnosti zo strany zamestnávateľa, ako aj reakcia trhu práce na meniace sa požiadavky súvisiace s rozvojom umelej inteligencie. Nariadenie o AI totiž explicitne nestanovuje formu ani mechanizmy, prostredníctvom ktorých má byť zabezpečená primeraná úroveň AI gramotnosti zamestnancov. Táto normatívna neurčitosť poskytuje zamestnávateľom určitú mieru flexibility, avšak súčasne vytvára priestor pre interpretačné nejasnosti a potenciálne aplikačné problémy v praxi, najmä pokiaľ ide

[3] Čl. 3 ods.3 Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii)

[4] Čl. 3 ods. 56 Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii)

[5] EUROPEAN COMMISSION. *AI Literacy - Questions & Answers*.[online].[cit. 2026-03-22]. Dostupné na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/ai-literacy-questions-answers

o určenie rozsahu, obsahu a spôsobu realizácie vzdelávacích a školiacich aktivít v oblasti umelej inteligencie.

Školenie zamestnancov

Zamestnávatelia majú povinnosť zabezpečiť bezpečnosť a ochranu zdravia zamestnancov, pričom to zahŕňa aj posudzovanie neodstrániteľných rizík, ich prevenciu, tvorbu komplexnej bezpečnostnej politiky a poskytovanie primeraného školenia pre zamestnancov.[6] Na túto povinnosť možno plynule nadviazať aj v kontexte požiadaviek vyplývajúcich z Nariadenia o AI. Podobne ako v oblasti BOZP, aj tu možno nadobúdanie potrebných znalostí efektívne zabezpečiť prostredníctvom systematického školenia.

Školenie zamestnancov predstavuje kľúčový nástroj pri zavádzaní nástrojov umelej inteligencie do pracovných procesov, keďže umožňuje zohľadniť špecifické potreby zamestnávateľa aj jednotlivých zamestnancov. Článok 4 Nariadenia o AI pritom zdôrazňuje, že poskytovanie školení a usmernení má byť prispôsobené úrovni vedomostí a charakteru každej cieľovej skupiny, s prihliadnutím na kontext a účel využívania systémov AI v rámci organizácie.

Povinnosť školenia súčasných zamestnancov je zároveň v súlade s ďalšími ustanoveniami Nariadenia o AI, najmä s článkom 26, ktorý ukladá subjektom nasadzujúcim vysokorizikové systémy povinnosť zabezpečiť, aby zamestnanci, ktorí s nimi priamo pracujú, disponovali adekvátnym vzdelaním umožňujúcim kompetentné ovládanie systému a efektívne uplatňovanie ľudského dohľadu. Spoliehanie sa výlučne na návod na použitie sa v tomto kontexte javí ako nedostatočné, a preto je nevyhnutné zaviesť aj doplnkové opatrenia zamerané na posilnenie kvalifikácie a zodpovedného používania AI systémov.

Takéto opatrenia môžu mať podobu interných smerníc, ktoré určia frekvenciu preškoľovania, ako aj osoby, na ktoré sa môžu zamestnanci v prípade potreby obrátiť. Zároveň tým dochádza k posilneniu požiadaviek na transparentnosť (článok 13 Nariadenia o AI) a zabezpečenie ľudského dohľadu (článok 14 Nariadenia o AI). Článok 4 tak nepriamo prispieva k ochrane dotknutých osôb a zároveň zvyšuje právnu zodpovednosť zamestnávateľov za zabezpečenie primeraného vzdelávania a kompetencií zamestnancov pri používaní systémov umelej inteligencie. [7]

Školenie zamestnancov, ktorí už pôsobia v rámci organizácie, sa v súčasnosti pôsobí ako jeden z najefektívnejších nástrojov rozvoja AI gramotnosti, a to najmä z dôvodu možnosti jeho cielenej a kontextovo podmienenej realizácie. Zamestnávateľ je totiž

[6] KRIŽAN, V. § 146 [Všeobecné ustanovenia o ochrane práce]. In: BARANCOVÁ, H. a kol. *Zákonník práce. 3. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 1218

[7] EUROPEAN COMMISSION. *AI Literacy - Questions & Answers*.[online].[cit. 2026-03-22]. Dostupné na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/ai-literacy-questions-answers

schopný v rámci interných vzdelávacích aktivít reflektovať konkrétne pracovné podmienky, technologické prostredie, ako aj individuálnu úroveň vedomostí a zručností zamestnancov. Vzhľadom na rôznorodosť systémov umelej inteligencie, ich rozdielne funkcie, rizikové profily a aplikačné špecifiká nie je možné zabezpečiť dostatočnú úroveň pripravenosti prostredníctvom univerzálne koncipovaných školení. Z uvedeného dôvodu sa interné, systematicky organizované a priebežne aktualizované vzdelávanie pôsobí ako optimálny prístup k zabezpečeniu efektívneho, bezpečného a právne konformného využívania systémov umelej inteligencie v rámci pracovnoprávnych vzťahov.

Prístup k práci a príprava na výkon práce

Príprava na výkon práce či školenia v oblasti umelej inteligencie nadobúdajú osobitný význam vo vzťahu k záväzkom vyplývajúcim z Dohovoru o poradenstve pre voľbu povolania a odbornej výchove osobitný význam. Štáty sú povinné rozvíjať komplexnú a koordinovanú politiku vzdelávania a poradenstva, ktorá je úzko prepojená s potrebami trhu práce, čo zahŕňa aj reflektovanie rastúceho významu umelej inteligencie. Z uvedeného vyplýva, že členské štáty by mali vytvárať a priebežne zdokonaľovať flexibilné a prepojené systémy všeobecného, technického a odborného vzdelávania,[8] ako aj rekvalifikačných programov, ktoré umožnia jednotlivcom nadobúdať a rozvíjať AI gramotnosť. Takéto systémy by mali zahŕňať nielen počiatočné vzdelávanie, ale aj celoživotné vzdelávanie a preškoľovanie osôb aktívnych na trhu práce, s cieľom zabezpečiť ich adaptabilitu na technologické zmeny spojené s rozvojom umelej inteligencie.

Školenie aktuálnych zamestnancov tak nepredstavuje jediný spôsob zvyšovania a zabezpečovania úrovne AI gramotnosti pracovnej sily. Štát, aj v postavení poskytovateľa v zmysle Nariadenia o AI, by mal v záujme naplnenia povinností napr. v čl. 4, z neho vyplývajúcich dbať na celkovú úroveň pripravenosti svojich občanov, a to najmä v pozícii budúcich zamestnancov alebo uchádzačov o zamestnanie, ktorí prichádzajú do kontaktu so systémami umelej inteligencie. Z uvedeného dôvodu je potrebné zdôrazniť, že túto povinnosť možno napĺňať nielen prostredníctvom vzdelávania študentov, ale aj systematickým rozvojom zručností osôb aktívnych na trhu práce.

Nadobúdanie gramotnosti v oblasti umelej inteligencie sa zdôrazňuje aj v kontexte prípravy zdravotných sestier ako kľúčových poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v prvej línii, ktoré disponujú významným potenciálom implementovať technológie umelej inteligencie v rôznorodých klinických i komunitných podmienkach. Predpokladom ich zodpovedného, bezpečného a efektívneho využívania je však

[8] Čl. 1 a 2 Dohovor o poradenstve pre voľbu povolania a odbornej výchove pre rozvoj ľudských zdrojov (č. 142),z roku 1970

primeraná úroveň vedomostí a zručností získaných počas vysokoškolského vzdelávania. International *Council of Nurses* v roku 2021 poukázal na skutočnosť, že integrácia umelej inteligencie do ošetrovateľskej praxe nepredstavuje výlučne technologickú inováciu, ale zahŕňa aj aspekty etickej zodpovednosti, profesijnej pripravenosti a ochrany práv pacientov. Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné systematicky rozvíjať tieto kompetencie už na úrovni pregraduálneho vzdelávania, pričom pedagógovia zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní digitálnych, etických a analytických spôsobilostí budúcich sestier.[9]

Dôraz sa začína klásť aj na vzdelávanie v oblasti AI v rámci školského vzdelávania. S rastúcim významom generatívnej umelej inteligencie vo vzdelávaní narastá aj potreba rozvíjať AI gramotnosť ako súbor schopností umožňujúcich nielen efektívne využívanie týchto systémov, ale aj kritické hodnotenie nimi generovaného obsahu. Táto gramotnosť bude mať zásadný význam nielen vo vzdelávacom procese, ale aj v širšom spoločenskom a pracovnom prostredí. Keďže interakcia s generatívnou umelou inteligenciou je vo veľkej miere podmienená kvalitou kladených otázok, do popredia sa dostáva koncept kritického dopytovania, ktorý zahŕňa schopnosť systematicky klásť otázky, analyzovať a hodnotiť AI-generované informácie. Pozornosť sa pritom sústreďuje najmä na otázky akademickej integrity, personalizácie učenia a zvyšovania efektivity vzdelávacieho procesu. Zároveň sa ukazuje potreba systematickejšieho prístupu k rozvoju AI gramotnosti už na úrovni sekundárneho vzdelávania, ako aj integrácie kritického dopytovania do rámca etického využívania umelej inteligencie, s cieľom pripraviť študentov na výzvy digitálnej budúcnosti.[10]

Od marca 2026 Slovenská republika pristúpila k systematickému začleneniu vzdelávania v oblasti AI gramotnosti do základného školstva. Absolvent základnej školy by tak mal disponovať schopnosťou rozlišovať medzi ľudskou a umelou inteligenciou, efektívne využívať nástroje AI v procese učenia, zachovávať kritické myslenie a súčasne si budovať zdravý vzťah k technológiám vrátane zachovania digitálnej rovnováhy. Integrácia umelej inteligencie do výučby umožňuje interdisciplinárne prepojenie s jazykovými, spoločenskovednými, prírodovednými aj umeleckými disciplínami. Takto koncipovaný prístup prispieva k tomu, že žiaci

[9] ALI, S.I.; SHABAN, M. AI literacy in nursing education: Building workforce readiness for safe and ethical integration into practice. In: *Nurse Education in Practice.* Volume 92, March 2026. https://doi.org/10.1016/j.nepr.2026.104771

[10]TANG, K.; COOPER, G.; RAPPAN N.; EDWARDS, J. Critical questioning with generative AI: Developing AI literacy in secondary education. In: Thinking Skills and Creativity. Volume 59 March (2026). https://doi.org/10.1016/j.tsc.2025.102043

nevnímajú umelú inteligenciu výlučne ako technologický nástroj, ale aj ako komplexný spoločenský, etický a environmentálny fenomén.[11]
Vzdelávanie na úrovni stredoškolského, vysokoškolského, ako aj ďalšieho vzdelávania, vrátane rekvalifikačných programov, predstavuje kľúčový nástroj prípravy jednotlivcov na dynamicky sa meniace podmienky trhu práce. Ide o skupiny osôb, ktoré sa nachádzajú mimo priameho dosahu konkrétneho zamestnávateľa, a preto nie je možné zabezpečiť ich cielenú prípravu na využívanie systémov umelej inteligencie v konkrétnych pracovných podmienkach. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby si jednotlivci už v rámci týchto foriem vzdelávania osvojili všeobecné vedomosti o možnostiach aplikácie umelej inteligencie, ako aj o rizikách spojených s jej používaním. Takto nadobudnuté poznatky a zručnosti predstavujú základný predpoklad adaptability a uplatniteľnosti jednotlivcov v pracovnom prostredí, kde sa systémy umelej inteligencie čoraz výraznejšie uplatňujú ako integrálna súčasť pracovných procesov. Na tieto všeobecné znalosti tak následne môže nadviazať zamestnávateľ prostredníctvom interných školení zameraných na vlastné spôsoby využívania AI.

Budúca úprava?

Vzhľadom na skutočnosť, že predmetné nariadenie explicitne nestanovuje konkrétne mechanizmy zabezpečenia primeranej úrovne gramotnosti v oblasti umelej inteligencie, ponecháva túto oblasť vo významnej miere na regulačnú iniciatívu štátu a autonómiu zamestnávateľov pri určovaní požadovaného štandardu. Z hľadiska zabezpečenia právnej istoty a jednotnosti aplikačnej praxe sa preto pôsobí ako žiaduce pristúpiť k prijatiu osobitnej právnej úpravy, prípadne aspoň metodického usmernenia, ktoré by konkretizovalo požiadavky na rozsah, obsah a spôsob zabezpečenia AI gramotnosti.
Ako jedno z vhodných riešení možno uvažovať o normatívnom vymedzení spôsobov nadobúdania AI gramotnosti vrátane určenia zodpovednej osoby za vzdelávanie v tejto oblasti. Takto koncipovaný inštitút by mohol plniť funkciu obdobnú postaveniu zástupcu pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, pričom by dohliadal na dodržiavanie práv zamestnancov v súvislosti s využívaním systémov umelej inteligencie a v prípade potreby inicioval prijatie primeraných nápravných opatrení.
Otázky vyvoláva aj frekvencia a forma realizácie školení, keďže právna úprava neposkytuje jednoznačné usmernenie, či je postačujúce jednorazové zaškolenie, alebo je nevyhnutné zabezpečiť ich pravidelnú periodicitu, prípadne ich viazať na zmeny pracovných postupov či rozsahu využívania systémov umelej inteligencie. Z

[11] Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. AI gramotnosť sa stala súčasťou vzdelávania na základných školách.[online].[cit. 2026-03-22]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/ai-gramotnost-sa-stala-sucastou-vzdelavania-na-zakladnych-skolach/

hľadiska efektívnosti a proporcionality sa ako vhodné riešenie možno vnímať zavedenie vstupného školenia reflektujúceho povahu pracovnej činnosti a úroveň vedomostí zamestnanca, doplneného o následné vzdelávacie aktivity realizované najmä pri zásadných zmenách, ktoré môžu ovplyvniť výkon práce alebo postavenie zamestnanca.
V širšom kontexte zostáva otvorená aj úloha štátu, ktorý by mal v reakcii na rastúcu mieru implementácie umelej inteligencie v pracovnom aj vzdelávacom prostredí zabezpečiť koordinovaný a systematický prístup k rozvoju digitálnych a AI kompetencií, a to prostredníctvom vhodných regulačných, metodických a podporných nástrojov.

Záver

Rozvoj a implementácia systémov umelej inteligencie v pracovnom prostredí predstavujú významný posun, ktorý zásadne ovplyvňuje nielen organizáciu práce, ale aj požiadavky kladené na zamestnancov a zamestnávateľov. AI gramotnosť sa v tomto kontexte profiluje ako kľúčový predpoklad efektívneho a bezpečného využívania týchto technológií, pričom jej význam presahuje rámec individuálnych pracovných kompetencií a nadobúda širší spoločenský rozmer.
Nariadenie o AI síce zakotvuje povinnosť zabezpečiť primeranú úroveň gramotnosti zamestnancov v oblasti umelej inteligencie, avšak absentuje detailnejšia úprava konkrétnych mechanizmov jej realizácie. Tento normatívny deficit na jednej strane poskytuje priestor pre flexibilitu, na druhej strane však vyvoláva aplikačné nejasnosti, ktoré si vyžadujú ďalšie legislatívne alebo metodické spresnenie. V tomto smere bude zohrávať významnú úlohu nielen aplikačná prax zamestnávateľov, ale aj aktívny prístup štátu pri vytváraní rámca podpory AI gramotnosti.
Zabezpečenie primeranej úrovne AI gramotnosti nemožno redukovať výlučne na interné školenia zamestnancov, ale musí byť chápané ako komplexný a kontinuálny proces zahŕňajúci vzdelávanie a rekvalifikáciu. Len prostredníctvom koordinovaného pôsobenia zamestnávateľov, štátu a vzdelávacích inštitúcií je možné zabezpečiť, aby jednotlivci disponovali potrebnými vedomosťami a zručnosťami reflektujúcimi dynamický vývoj technológií umelej inteligencie.
AI gramotnosť sa postupne profiluje nielen ako právna povinnosť, ale aj ako strategický nástroj posilňovania konkurencieschopnosti pracovnej sily a adaptability jednotlivcov na meniace sa podmienky trhu práce. Jej systematický rozvoj predstavuje kľúčový predpoklad efektívnej integrácie umelej inteligencie do pracovného prostredia, pričom sa stáva zároveň integrálnou súčasťou kvalifikačných predpokladov zamestnancov a významným faktorom ich uplatniteľnosti v dynamickom technologickom a pracovnom prostredí.

Zoznam použitej literatúry

1. ALI, S.I.; SHABAN, M. AI literacy in nursing education: Building workforce readiness for safe and ethical integration into practice. In: *Nurse Education in Practice*. Volume 92, March 2026. https://doi.org/10.1016/j.nepr.2026.104771
2. BARANCOVÁ, H. Umelá inteligencia a pracovné právo. Právny obzor, 107, 2024, č. 2, s. 108 – 120. https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.2.02
3. Dohovor o poradenstve pre voľbu povolania a odbornej výchove pre rozvoj ľudských zdrojov (č. 142),z roku 1970
4. EUROPEAN COMMISSION. *AI Literacy - Questions & Answers*.[online].[cit. 2026-03-22]. Dostupné na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/ai-literacy-questions-answers
5. KRIŽAN, V. § 146 [Všeobecné ustanovenia o ochrane práce]. In: BARANCOVÁ, H. a kol. *Zákonník práce. 3. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 1218
6. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. AI gramotnosť sa stala súčasťou vzdelávania na základných školách.[online].[cit. 2026-03-22]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/ai-gramotnost-sa-stala-sucastou-vzdelavania-na-zakladnych-skolach/
7. Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii)
8. TANG, K.; COOPER, G.; RAPPAN N.; EDWARDS, J. Critical questioning with generative AI: Developing AI literacy in secondary education. In: *Thinking Skills and Creativity. Volume* 59 March (2026). https://doi.org/10.1016/j.tsc.2025.102043

Kontaktné údaje

Mgr. Soňa Kašická
sona.kasicka@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

GRAMOTNOSŤ ZAMESTNANCA A INFORMAČNÁ POVINNOSŤ ZAMESTNÁVATEĽA PRI VYUŽÍVANÍ SYSTÉMOV UMELEJ INTELIGENCIE V PRACOVNOPRÁVNOM VZŤAHU

EMPLOYEE LITERACY AND EMPLOYER'S INFORMATION OBLIGATION WHEN USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS IN AN EMPLOYMENT RELATIONSHIP

Matej Hanus[1]

Abstrakt: Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie, zavádza nové požiadavky transparentnosti pre systémy umelej inteligencie používané aj v oblasti zamestnanosti (napríklad nábor, hodnotenie výkonu práce, rozvrhy práce). Súčasné znenie zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov neukladá zamestnávateľovi explicitne povinnosť informovať zamestnanca o tom, že je jeho práca, výberové konanie alebo hodnotenie ovplyvnené systémami umelej inteligencie, ani to, aké práva a povinnosti z toho pre zamestnanca vyplývajú. Príspevok sa preto zameria na identifikovanie legislatívnej možnosti explicitného zakotvenia povinnosti zamestnávateľa, u ktorého sa systém umelej inteligencie využíva a zároveň práva zamestnanca, a to s ohľadom na dosiahnutie jeho adekvátnej gramotnosti o využívaní systémov umelej inteligencie u tohto zamestnávateľa ako predpokladu skutočného pochopenia algoritmických procesov, na informovanie zo strany zamestnávateľa o využívaní systémov umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa, ktoré majú priamy vplyv na pracovnoprávny vzťah.

Kľúčové slová: (informačná povinnosť zamestnávateľa, gramotnosť zamestnanca, umelá inteligencia, pracovnoprávny vzťah,)

Abstract: Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules in the field of artificial intelligence introduces new transparency requirements for artificial

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

intelligence systems also used in the field of employment (e.g. recruitment, performance evaluation, work schedules). The current wording of Act No. 311/2001 Coll. The Labour Code, as amended, does not explicitly oblige the employer to inform the employee that his work, selection procedure or assessment is influenced by artificial intelligence systems, nor what rights and obligations arise for the employee from this. The contribution will therefore focus on identifying the legislative possibility of explicitly enshrining the obligation of the employer, where the artificial intelligence system is used, and at the same time the rights of the employee, with regard to achieving adequate literacy on the use of artificial intelligence systems by this employer as a prerequisite for a true understanding of algorithmic processes, and on informing the employer about the use of artificial intelligence systems in the employer's conditions, which have a direct impact on the employment relationship.

Key words: (employer´s information obligation, employee literacy, artificial intelligence, employment relationship,)

Úvod

Vznik, neustály rozvoj a následná implementácia umelej inteligencie predstavuje jeden z najvýznamnejších technologických prvkov 21. storočia, nespochybniteľne ovplyvňujúci takmer všetky oblasti spoločnosti, pričom svojimi právnymi účinkami a dôsledkami zasahuje aj pracovnoprávne vzťahy nevynímajúc[2]. Na rozdiel od predchádzajúcich foriem digitalizácie práce ako takej však umelá inteligencia a jej využívanie nepredstavuje len účinný nástroj zefektívnenia práce, ale v čoraz väčšej miere vstupuje aj do samotných rozhodovacích procesov zamestnávateľov, ktorí sa rozhodli nástroje umelej inteligencie implementovať do svojho pracovného prostredia. Používanie umelej inteligencie však neprináša len pozitívnu revolúciu v interných procesoch zamestnávateľov, ale nesie so sebou aj zásadné právne dôsledky vo vzťahu k zamestnancom, keďže kým tradične pracovné právo vychádza z predpokladu osobného výkonu riadiacej právomoci zamestnávateľa, respektíve prostredníctvom jeho štatutárneho orgánu či povereného zamestnanca s ohľadom na § 9 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Zákonník práce"), v podmienkach algoritmického riadenia práce prostredníctvom systémov umelej inteligencie dochádza k vzniku rozhodnutí ovplyvňujúcich pracovnoprávne postavenie zamestnanca a k spracovaniu informácií automatizovane. Využívaním systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnom

[2] MORÁVEK, J. Změna některých výchozích paradigmat a její reflexe v právní úpravě pracovněprávních vztahů a sociálního zabezpečení. In *Právnik*. 2021, č. 2, s. 136 a nasledujúce.

vzťahu tak dochádza k transformácii samotnej podstaty zmienenej riadiacej právomoci zamestnávateľa, ktorá sa čiastočne presúva z osobnej dispozície zamestnávateľa na algoritmické systémy, pričom je možné konštatovať, že ide o novú formu manažérskej kontroly, ktorá je menej viditeľná, ale o to viac intenzívnejšia, pričom predmetné automatizované riadenie pracovných procesov oslabuje tradičné poňatie pracovného pomeru ako osobno-právneho záväzkového vzťahu[3].

Z pohľadu zamestnanca, ako slabšej strany pracovnoprávneho vzťahu, vzniká legitímna zásadná otázka, a to akým spôsobom zabezpečiť, aby zamestnanec rozumel fungovaniu systémov umelej inteligencie, ktorých využívanie v podmienkach jeho zamestnávateľa z pracovnoprávneho pohľadu ovplyvňuje jeho osobu a zároveň bol schopný efektívne chrániť svoje práva. Odpoveďou na túto otázku je koncept gramotnosti zamestnanca a informačná povinnosť zamestnávateľa pri využívaní systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnom vzťahu.

Tento príspevok vychádza z kombinácie normatívnej a analytickej metódy, pričom základnou hypotézou je, že právna úprava informačných povinností zamestnávateľa s ohľadom na právnu úpravu, a to najmä Zákonník práce, nepostačuje na zabezpečenie adekvátnej gramotnosti zamestnanca, a preto je potrebné jej legislatívne doplnenie.

Regulácia umelej inteligencie využívanej v pracovnoprávnych vzťahov v podmienkach Európskej únie

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 predstavuje v podmienkach Európskej únie prvý komplexný nástroj regulácie umelej inteligencie. Jeho základným princípom je regulácia založená na riziku, pričom podľa Článku 6 ods. 2 v spojení s prílohou III. ods. 4 tohto nariadenia sú systémy umelej inteligencie používané na nábor alebo výber fyzických osôb alebo pri rozhodovaní o podmienkach pracovnoprávnych vzťahov, o kariérnom postupe v zamestnaní alebo ukončení zmluvných pracovnoprávnych vzťahov, pri prideľovaní úloh na základe individuálneho správania alebo osobných čŕt alebo charakteristických znakov alebo pri monitorovaní a hodnotení výkonnosti a správania osôb v rámci týchto vzťahov definované ako vysokorizikové systémy, čo odráža ich potenciál zásahu do základných práv zamestnanca ako slabšej strany.

Z hľadiska pracovnoprávneho je nevyhnutné uviesť, že Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 uznáva zmienenú špecifickosť pracovnoprávnych vzťahov, najmä pokiaľ ide o asymetriu medzi zamestnávateľom a zamestnancom

[3] BARANCOVÁ, H., OLŠOVSKÁ, A. *Priemysel 4.0. a pracovné podmienky*. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-312-4.

v rámci pracovnoprávneho vzťahu. Ako uvádza recitál (20) predmetného nariadenia, zabezpečenie gramotnosti zamestnanca v prípade využívania systémov umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa je nevyhnutné na ochranu základných práv, zdravia a bezpečnosti, pričom rozsiahle vykonávanie opatrení týkajúcich sa gramotnosti v oblasti umelej inteligencie a zavedenie vhodných následných opatrení by mohlo prispieť k zlepšeniu pracovných podmienok. Za účelom komplexnosti je možné zarámcovať „gramotnosť zamestnanca pri využívaní systémov umelej inteligencie" ako pojem, pod ktorým sa rozumejú kognitívne a behaviorálne schopnosti, umožňujúce, a to jednotlivcom na všetkých úrovniach zamestnávateľa, kriticky porozumieť, vyhodnocovať a interagovať so systémami umelej inteligencie spôsobom, ktorý je v súlade s obchodnými cieľmi a etickými štandardami.[4] V porovnaní s digitálnou gramotnosťou, ktorá bola zameraná najmä na používanie nástrojov ako aj prácu s nimi, zahŕňa gramotnosť pri využívaní systémov umelej inteligencie schopnosť pracovať s autonómnymi systémami, ktoré sú mnohokrát netransparentné, adaptívne a autonómne.[5] Práve takéto systémy umelej inteligencie si o to viac vyžadujú porozumieť ich algoritmickému rozhodovaniu, a to zo strany ich používateľov alebo osôb voči ktorým sú používané. Zároveň však gramotnosť zamestnancov pri využívaní systémov umelej inteligencie nie je vo svojom rozsahu univerzálna, keďže jej rozsah a dôraz sa líšia v závislosti od povahy rozhodnutí a úloh daného zamestnanca.[6]

Z hľadiska ochrany zamestnanca pri využívaní umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa má ďalej osobitný význam Článok 26 ods. 7 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, ktorý ukladá, a to pred používaním na pracovisku, povinnosť zamestnávateľa informovať zástupcov pracovníkov a dotknutých pracovníkov o tom, že budú vystavení používaniu vysokorizikového systému umelej inteligencie, pričom tieto informácie sa poskytujú v súlade s pravidlami a postupmi stanovenými v práve Európskej únie a vo vnútroštátnom práve a praxi v oblasti informovania pracovníkov a ich zástupcov. Táto povinnosť predstavuje významný krok smerom k posilneniu transparentnosti pri využívaní umelej inteligencie a ochrane zamestnanca ako slabšej strany, avšak jej efektívnosť závisí od implementácie do vnútroštátneho právneho poriadku príslušného členského štátu Európskej únie.

---

[4] NG D.T.K. – LEUNG J.K.L. CHU S.K.W. - QIAO M.S. Conceptualizing AI literacy: An exploratory review. In *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2. 2021, Article 100041.

[5] BENLIAN, A. – PINSKI, M. The AI literacy development canvas: Assessing and building AI literacy in organizations. In *Business Horizons.* 2025.

[6] RELYEA, C. - MAOR, D. - DURTH, S. Gen AI adoption: The next inflection point: From employee experimentation to organizational transformation. 2024. Dostupné na: https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/gen-ais-next-inflection-point-from-employee-experimentation-to-organizational-transformation

Zároveň ako poukazujú Veale a Zuiderveen Borgesius, aj v prípade Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 existujú limity niektorých ustanovení, ktorých praktická účinnosť môže byť obmedzená[7]. Predmetné konštatovanie je možné vztiahnuť aj na povinnosť zamestnávateľa, uvedenú v Článku 26 ods. 7 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, keďže zmienená povinnosť je s ohľadom na jej znenie rámcová a neurčuje rozsah informácií ani formu ich poskytovania. Uvedená konštatácia nastoľuje otázku, či je možné túto povinnosť považovať za dostatočný nástroj ochrany zamestnanca, pričom samotné nariadenie aj v Článku 4 uvádza, že subjekty nasadzujúce systémy umelej inteligencie, pre účel tohto príspevku sú to zamestnávatelia, prijímajú opatrenia na čo najlepšie zabezpečenie dostatočnej úrovne gramotnosti v oblasti umelej inteligencie svojich zamestnancov a ostatných osôb, ktoré sa v ich mene zaoberajú prevádzkou a používaním systémov umelej inteligencie. Zároveň subjekty nasadzujúce systémy umelej inteligencie majú zohľadňovať technické znalosti, skúsenosti, vzdelanie a odbornú prípravu osôb, pri ktorých sa majú predmetné systémy aplikovať, ako aj samotný kontext, v ktorom majú byť tieto systémy použité. S ohľadom na uvedené je teda možné konštatovať, že gramotnosť zamestnanca o používaní systémov umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa je v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 formulovaná ako cieľ, ktorý má umožniť adresátovi, t. j. v tomto prípade zamestnancovi, porozumieť fungovaniu systémov umelej inteligencie a ich dopadom na jeho práva. Cieľom právnej úpravy by teda mal byť ako proces edukácie zamestnanca, tak aj umožnenie efektívneho výkonu jeho práv. V tomto prípade je však možné polemizovať o samotnom spôsobe realizácie a naplnenia tohto cieľu, a to či samotná existencia regulačných požiadaviek na používanie umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa v skutočnosti vedie k adekvátnej ochrane jednotlivca. Pre naplnenie zamýšľaného cieľu je predpokladom existencia právneho inštitútu, ktorým bude reálne a transparentne zabezpečené zo strany zamestnávateľa, že adresát informácií o používaní systémov umelej inteligencie bude schopný ich pochopiť a efektívne využiť. Je predpokladateľné, že bez dostatočnej miery porozumenia fungovania týchto systémov nie je zamestnanec schopný identifikovať potenciálne porušenie svojich práv. V tomto smere je možné analogicky poukázať aj na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie týkajúcu sa transparentnosti spracúvania osobných údajov, podľa ktorej musí byť informovanie jednotlivca zrozumiteľné a tieto informácie musia byť ľahko prístupné[8], pričom tento štandard by bolo možné aplikovať aj na

[7] VEALE, M. – ZIDERVEEN BORGESIUS, F. Demystifying the Draft EUR Artificial Intelligence Act. In *Computer Law Rewie International.* 2021, č. 4.

[8] Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-154/21, Österreichische Post AG.

informovanie o využívaní systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch.

Regulácia umelej inteligencie využívanej v pracovnoprávnych vzťahov v podmienkach Slovenskej republiky

Informačná povinnosť zamestnávateľa, aj keď je v slovenskom právnom poriadku značne fragmentovaná, predstavuje jeden zo základných nástrojov ochrany zamestnanca v pracovnoprávnych vzťahov. Jej význam spočíva v zmierňovaní asymetrie medzi zamestnávateľom a zamestnancom, ktorá sa, a to s ohľadom na príslušné ustanovenia Zákonníka práce, prejavuje najmä v oblasti prístupu k informáciám o základných podmienkach pracovného pomeru[9], ako aj mechanizmov kontroly a ochrany zamestnanca[10], reflektujúce postupný vývoj pracovnoprávnej regulácie. Je však zrejmé, že legislatívna aktivita reagovala výlučne na čiastkové potreby ochrany zamestnanca, nie na komplexné technologické zmeny. Je nesporné, že umelá inteligencia zasahuje už aj do oblasti pracovnoprávnych vzťahov[11] medzi zamestnanom a zamestnávateľom, pričom v týchto podmienkach jej využívanie nadobúda nový rozmer, keďže rozhodovacie procesy sú často založené na komplexných algoritmoch, ktorých fungovanie nie je pre zamestnanca zrozumiteľné.

Opätovne je pre komplexnosť informácií nevyhnutné uviesť, že Článok 26 ods. 7 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 stanovuje zamestnávateľovi informačnú povinnosť o používaní umelej inteligencie, ako vysokorizikového systému umelej inteligencie, pričom predmetné ustanovenie zároveň stanovuje, že tieto informácie sa poskytujú v súlade s pravidlami a postupmi stanovenými v práve Európskej únie a vo vnútroštátnom práve a praxi v oblasti informovania pracovníkov a ich zástupcov. V rámci platného a účinného znenia Zákonníka práce však informačná povinnosť zamestnávateľa pri používaní systémov umelej inteligencie, a to v rámci pracovnoprávneho vzťahu, nie je akýmkoľvek spôsobom upravené. Obdobne je tomu tak aj v prípade vysvetlenia logiky algoritmického rozhodovania či mechanizmov umožňujúcich zamestnancovi kontrolovať tieto procesy. Na základe tejto skutočnosti je možné polemizovať o tom, akým spôsobom sú práva zamestnancov v rámci tejto oblasti v podmienkach Slovenskej republiky chránené a aplikovateľné. Nemenej dôležitá je však aj ďalšia úvaha, a to akým spôsobom by malo dochádzať k samotnej edukácii zamestnancov, ktorí sú v pracovnoprávnom vzťahu slabšou stranou a v akom rozsahu by mali byť

[9] napr. § 47a ods. 1 zákonníka práce

[10] napr. § 13 ods. 4, § 47 ods. 2 a § 148 ods. 1 zákonníka práce

[11] MARTINI, M. - Blackbox Algorithmus-Grundfragen einer Regulierung Kuenstlicher Intelligenz, 2019, s. 342 – 365. ISBN: 978-3-662-59009-6.

definované povinnosti zamestnávateľa, ktorý vlastnou rozhodovacou činnosťou presunul svoju riadiacu právomoc z osobnej dispozície na algoritmické systémy. Vhodnou legislatívnou úpravou by kombinácia únijnej právnej úpravy vo forme Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, doplnenej o právny rámec slovenskej právnej úpravy prostredníctvom Zákonníka práce a doplnkovo aj zákona upravujúceho ochranu osobných údajov, vytvárala transparentný a komplexný režim ochrany práv zamestnancov pri využívaní systémov umelej inteligencie na pracovisku.

Ako už bolo zmienené, informačná povinnosť zamestnávateľa v súčasnom rozsahu bola do slovenského právneho poriadku prijatá v čase, keď algoritmické riadenie práce systémami umelej inteligencie nepredstavovalo relevantný problém a nezasahovalo do práv zamestnancov. Rozšírenie informačnej povinnosti zamestnávateľa o používanie systémov umelej inteligencie, a to za účelom zlepšenia gramotnosti zamestnávateľa a adekvátnu ochranu jeho práv, by bolo teda logickým vyústením naplnenia Článku 26 ods. 7 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, keďže aj súčasné znenie Zákonníka práce vytvára svojim znením vhodný priestor na takúto legislatívnu úpravu. Prvým kľúčovým ustanovením pre túto oblasť je § 13 ods. 4 Zákonníka práce, ktorý stanovuje, že *„zamestnávateľ nesmie bez vážnych dôvodov spočívajúcich v osobitnej povahe činností zamestnávateľa narúšať súkromie zamestnanca na pracovisku a v spoločných priestoroch zamestnávateľa tým, že ho monitoruje, vykonáva záznam telefonických hovorov uskutočňovaných technickými pracovnými zariadeniami zamestnávateľa a kontroluje elektronickú poštu odoslanú z pracovnej elektronickej adresy a doručenú na túto adresu bez toho, aby ho na to vopred upozornil*". Zároveň ak *„zamestnávateľ zavádza kontrolný mechanizmus, je povinný prerokovať so zástupcami zamestnancov rozsah kontroly, spôsob jej uskutočnenia, ako aj dobu jej trvania a informovať zamestnancov o rozsahu kontroly, spôsobe jej uskutočnenia, ako aj o dobe jej trvania*". V tomto ponímaní je možné usudzovať, že aj v súčasnosti, ak by systém umelej inteligencie používaný na pracovisku spadal pod kontrolný mechanizmus, má zamestnávateľ prerokovaciu povinnosť so zástupcami zamestnancov. Zároveň je však zrejmé, že pod tento režim nebude možné subsumovať všetky systémy umelej inteligencie, ale výlučne tie s kontrolnou funkciou. Ďalším ustanovením, zakotvujúcim informačnú povinnosť zamestnávateľa, je § 47 ods. 2 Zákonníka práce, ktorý by svojim obsahom bol spôsobilý naplniť zamýšľaný účel, a to aby zamestnávateľ pri nástupe do zamestnania nebol povinný zamestnanca oboznámiť len s inštitútmi už taxatívne vymedzenými v predmetnom ustanovení (pracovný poriadok, kolektívna zmluva, právne predpisy vzťahujúce sa na prácu vykonávanú zamestnancom a ďalšie), ale v prípade, ak je v jeho podmienkach zavedený systém umelej inteligencie, ktorý spĺňa podmienky podľa Článku 6 ods. 2 v spojení s prílohou III. ods. 4 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689, bol tento zamestnávateľ povinný

taktiež informovať zástupcov pracovníkov a dotknutých pracovníkov o tom, že budú vystavení používaniu vysokorizikového systému umelej inteligencie. Opätovne je však nevyhnutné doplniť, že legislatívna zmena by nemala zabezpečiť len formálne splnenie povinnosti zo strany zamestnávateľa. Žiadúce je aj efektívne zabezpečenie, aby adresát, v tomto prípade zamestnanec, bol schopný pochopiť zásah využívanej umelej inteligencie do jeho práv a zároveň vedel tieto znalosti efektívne využiť za účelom identifikovania potenciálneho porušenia svojich práv so zámerom zabezpečiť ich výkon. Podporne uvádzame aj samotný § 47a Zákonníka práce, ktorý je účinný od 1. novembra 2022 a stanovuje povinnosť zamestnávateľa poskytnúť zamestnancovi písomnú informáciu o jeho pracovných podmienkach a podmienkach zamestnávania najmenej v rozsahu údajov stanovených týmto ustanovením, ak ich neobsahuje pracovná zmluva. Predmetné ustanovenie je transpozíciou Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1152 z 20. júna 2019 o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach v Európskej únii, pričom podľa dôvodovej správy k § 47a ods. 1 Zákonníka práce ide o vyjadrenie skutočnosti, že *„by sa na úrovni Únie mali zaviesť minimálne požiadavky na informácie o základných aspektoch pracovnoprávneho vzťahu a pracovných podmienkach, ktoré by sa uplatňovali na každého pracovníka s cieľom zaručiť všetkým pracovníkom v Únii primeraný stupeň transparentnosti a predvídateľnosti, pokiaľ ide o ich pracovné podmienky, …*"[12]. S ohľadom na túto skutočnosť je zrejmé, že aj § 47a ods. 1 Zákonníka práce má svoj primárny pôvod v zámere ochrany práv zamestnanca ako slabšej strany pracovnoprávneho vzťahu, pričom je diskutabilné, či by používanie systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch bolo v predmetnej smernici Európskej únie a v právnych poriadkov členských štátov Európskej únie podmienené informačnou povinnosťou, ak by v čase prijatia tejto legislatívy boli rozšírené tak ako v súčasnosti.

V úvahe o stanovení informačnej povinnosti pre zamestnávateľa pri využívaní systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch a zabezpečení gramotnosti zamestnanca, samozrejme za podmienky, že zamestnávateľ systémy umelej inteligencie na pracovisku voči zamestnancom aktívne používa, je zároveň analogicky možné pokračovať vytvorením inštitútu zástupcu zamestnancov pre bezpečnosť a ochranu pri používaní systémov umelej inteligencie na pracovisku. Obdobný inštitút je zakotvený aj v § 11a Zákonníka práce v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Veď aj samotný recitál (20) Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 uvádza, že zabezpečenie gramotnosti

[12] Dôvodová správa – osobitná časť k Zákonu č. 350/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

zamestnanca v prípade využívania systémov umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa je nevyhnutné na ochranu základných práv, zdravia a bezpečnosti, pričom odborne vyškolený zamestnanec by mohol byť prostriedkom, ako zabezpečiť zo strany zamestnávateľa, že adresát informácií o používaní systémov umelej inteligencie bude schopný ich pochopiť a efektívne využiť. V neposlednom rade túto ochranu zamestnanca je možné analogicky rozšíriť aj o činnosť odborového orgánu, ktorý by mal, obdobne ako v § 149 Zákonníka práce pri kontrole stavu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, právo vykonávať kontrolu nad stavom používania systémov umelej inteligencie na pracovisku v spojení s § 148 Zákonníka práce, ktorý stanovuje právo zamestnancov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, na informácie o nebezpečenstvách vyplývajúcich z pracovného procesu a pracovného prostredia a o opatreniach na ochranu pred ich účinkami.

Záver

Rozvoj umelej inteligencie predstavuje zásadnú výzvu pre pracovné právo, ktoré bolo historicky koncipované na reguláciu vzťahov medzi fyzickými osobami, respektíve medzi zamestnancom a zamestnávateľom, ako identifikovateľným nositeľom riadiacej právomoci. V podmienkach algoritmického riadenia práce však dochádza k zásadnej transformácii tejto paradigmy, keďže rozhodovacie procesy v pracovnoprávnych vzťahoch sú čoraz častejšie sprostredkované systémom umelej inteligencie, ktorých fungovanie môže byť pre zamestnanca netransparentné.

Ako bolo v príspevku analyzované, Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 síce zavádza významné požiadavky na zabezpečenie gramotnosti zamestnancov pri využívaní systémov umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch, avšak tieto požiadavky majú prevažne rámcový charakter a ich efektívnosť je úzko prepojená s vnútroštátnymi právnymi poriadkami členských štátov Európskej únie. Zároveň analýza príslušných ustanovení Zákonníka práce preukázala, že existujúce ustanovenia o informačnej povinnosti zamestnávateľa nie sú spôsobilé reflektovať špecifiká využívania umelej inteligencie v pracovnoprávnych vzťahoch. Tieto ustanovenia vychádzajú z tradičného modelu pracovnoprávneho vzťahu a nezohľadňujú situácie, keď rozhodnutia ovplyvňujúce právne postavenie zamestnanca vznikajú na základe automatizovaného spracovania údajov. V dôsledku toho môže vznikať stav, v ktorom zamestnanec nemá dostatočnú gramotnosť o mechanizmoch umelej inteligencie, čo následne ovplyvňuje jeho pracovnoprávne postavenie a schopnosť efektívne uplatňovať svoje práva.

V pracovnoprávnych vzťahoch, ktoré sú charakteristické asymetriou medzi zamestnancom a zamestnávateľom, je teda nevyhnutné zabezpečiť právne vynútiteľný a exaktne regulovaný rámec ochrany zamestnanca pri používaní systémov umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa, v opačnom prípade

môže dochádzať k prehlbovaniu informačnej nerovnováhy a oslabeniu ochranných funkcií pracovného práva. Z tohto hľadiska sa ako vhodný javí, okrem zakotvenia informačnej povinnosti podľa § 47 ods. 2 respektíve § 47a ods. 1 Zákonníka práce, model bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktorý je založený na preventívnom prístupe, systematickom vzdelávaní a jasne definovaných povinnostiach zamestnávateľa. Analogická aplikácia tohto modelu na oblasť umelej inteligencie by umožnila vytvoriť systematický rámec zabezpečenia gramotnosti zamestnanca o používaní umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa, ktorý by zahŕňal nielen povinnosť informovať, ale aj povinnosť zamestnávateľa aktívne vzdelávať a pripravovať zamestnávateľov na interakciu so systémami umelej inteligencie v rámci pracovnoprávneho vzťahu.

De lege ferenda možno preto konštatovať, že právna úprava v podmienkach Slovenskej republiky v spojení s Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 by mala smerovať k explicitnému zakotveniu povinnosti zamestnávateľa informovať zamestnanca o využívaní systémov umelej inteligencie, vrátane ich účelu, základných princípov fungovania a možných dopadov na pracovnoprávny vzťah.

Záverom možno konštatovať, že zabezpečenie gramotnosti zamestnanca o používaní umelej inteligencie v podmienkach zamestnávateľa predstavuje nevyhnutný predpoklad zachovania ochranného charakteru pracovného práva v podmienkach digitalizovanej ekonomiky, pričom bez adekvátnej právnej úpravy hrozí, že technologický pokrok povedie k oslabeniu práv zamestnancov namiesto ich posilnenia.

Zoznam použitej literatúry

1. BARANCOVÁ, H., OLŠOVSKÁ, A. *Priemysel 4.0. a pracovné podmienky*. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-312-4.
2. BENLIAN, A. – PINSKI, M. The AI literacy development canvas: Assessing and building AI literacy in organizations. In *Business Horizons.* 2025.
3. MARTINI, M. - Blackbox Algorithmus-Grundfragen einer Regulierung Kuenstlicher Intelligenz, 2019, s. 342 – 365. ISBN: 978-3-662-59009-6.
4. MORÁVEK, J. Změna některých výchozích paradigmat a její reflexe v právní úpravě pracovněprávních vztahů a sociálního zabezpečení. In *Právnik*. 2021, č. 2.
5. NG D.T.K. – LEUNG J.K.L. CHU S.K.W. - QIAO M.S. Conceptualizing AI literacy: An exploratory review. In *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2. 2021, Article 100041.
6. RELYEA, C. - MAOR, D. - DURTH, S. Gen AI adoption: The next inflection point: From employee experimentation to organizational transformation. 2024.

7. VEALE, M. – ZIDERVEEN BORGESIUS, F. Demystifying the Draft EUR Artificial Intelligence Act. In *Computer Law Rewie International.* 2021, č. 4.

Právne predpisy:

1. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013. (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii)
2. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Judikatúra:

1. Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-154/21, Österreichische Post AG.

Iné:

1. Dôvodová správa – osobitná časť k Zákonu č. 350/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Kontaktné údaje

Mgr. Matej Hanus
hanus13@uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

OCHRANA STARŠÍCH ZAMESTNANCOV A PRACOVNOPRÁVNE VÝZVY STARNÚCEJ PRACOVNEJ SILY

PROTECTION OF OLDER EMPLOYEES AND LABOUR LAW CHALLENGES OF AN AGING WORKFORCE

Kristína Ježová[1]

Abstrakt: Starnutie populácie prináša jednu z najvýraznejších výziev pracovného práva súčasnosti. Okrem toho, že zamestnancov bude čoraz menej, budú aj starší, keďže dôjde k nevyhnutnému predlžovaniu pracovného života. Príspevok sa preto zaoberá pracovnoprávnym postavením starších zamestnancov. Cieľom je analyzovať súčasnú právnu úpravu v Slovenskej republike a identifikovať jej nedostatky vo vzťahu k špecifickým výzvam, ktorým starší zamestnanci čelia, najmä v oblasti poklesu funkčných schopností, digitalizácie pracovného prostredia a rizika diskriminácie z dôvodu veku. Príspevok zároveň prostredníctvom komparácie poukazuje na vybrané opatrenia v iných členských štátoch EÚ, ktoré môžu slúžiť ako inšpirácia pre slovenského zákonodarcu. Na základe vykonanej analýzy sú formulované návrhy *de lege ferenda* smerujúce k posilneniu právnej ochrany starších zamestnancov, najmä v oblasti flexibilných pracovných podmienok, prístupu k vzdelávaniu a zohľadňovania veku pri organizácii práce.

Kľúčové slová: Pracovné právo, Starší zamestnanci, Age management, Diskriminácia z dôvodu veku

Abstract: Ageing of population represents one of the most significant challenges for current labour law. In addition to a decreasing number of employees, the workforce is also becoming older due to the inevitable extension of working life. This paper therefore examines the labour law status of older workers. Its aim is to analyse the current legal framework in the Slovak Republic and to identify its shortcomings in relation to the specific challenges faced by older workers, particularly in the areas of declining functional capacity, the digitalisation of the working environment, and the risk of age discrimination. At the same time, through comparative analysis, the paper

[1] Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

highlights selected measures adopted in other EU Member States that may serve as inspiration for the Slovak legislator. Based on this analysis, *de lege ferenda* proposals are formulated with the aim of strengthening the legal protection of older workers, especially in the areas of flexible working conditions, access to training, and consideration of age in work organisation.

Key words: Labour Law, Older Employees, Age-Management, Age Discrimination

Úvod

Demografický vývoj v Európskej únii (ďalej len „EÚ") už dlhodobo preukazuje významné zmeny, akými sú starnutie populácie a pokles počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov. Tieto demografické trendy sa prejavujú aj v Slovenskej republike, kde sa do roku 2035 očakáva pokles podielu pracovnej sily v pomere k celkovému počtu obyvateľov o 3 až 5 percentuálnych bodov, ako aj zvýšenie priemerného veku. To bude mať viacero dôsledkov, najmä však nedostatok pracovnej sily[2].

Ten je možné riešiť viacerými spôsobmi, ako je podpora pôrodnosti (ktorá však predstavuje náročný a komplexný proces s neistým výsledkom, ktorý sa prejaví až o niekoľko rokov), využívanie zamestnancov zo zahraničia alebo predlžovanie pracovného života obyvateľov. To je možné pozorovať už dnes, keďže v roku 2023 bola miera zamestnanosti osôb vo veku 55-64 rokov na Slovensku až 67%, pričom oproti roku 2005 ide o výrazný nárast – pri ženách až 48%, a pri mužoch 22%. Tieto hodnoty sú pritom vyššie ako priemer krajín EÚ[3]. Uvedené naznačuje, že zamestnanci dnes pracujú dlhšie ako v minulosti.

Vzniká preto otázka, do akej miery sú chránení, keďže s vyšším vekom sa spájajú viaceré výzvy v oblasti pracovného života. Príspevok si na základe toho kladie za cieľ preskúmať súčasnú pracovnoprávnu ochranu starších zamestnancov a identifikovať možné legislatívne opatrenia, ktoré by mohli podporiť udržateľnosť ich zamestnania v kontexte starnúcej pracovnej sily. S cieľom dosiahnutia vymedzeného cieľa budú využité viaceré výskumné metódy, a to najmä obsahovej analýzy, syntézy a komparácie. Analyzovaná bude najmä súčasná pracovnoprávna úprava Slovenskej republiky, ako aj ostatných členských štátov Európskej únie. Uvedená analýza sa

[2] NĚMEC, Michal – et al.: Zásady vekového manažmentu v praxi a možnosti uplatnenia zásad v kolektívnom vyjednávaní. Bratislava: Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, 2023. s. 38.

[3] FRIC, Karol: Keeping older workers engaged – Coutry report: Slovakia (online). 2025. Dostupné na: https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/keeping-older-workers-engaged-country-report-slovakia [15.02.2026]. s. 3

vykoná s cieľom identifikovať nedostatky právneho stavu *de lege lata* a navrhnúť zlepšenia *de lege ferenda.*

Teoretický rámec

Teoretickým východiskom príspevku je vzťah medzi formálnou a materiálnou rovnosťou v pracovnom práve. Zatiaľ čo formálna rovnosť je založená na zásade rovnakého zaobchádzania so všetkými zamestnancami bez ohľadu na ich osobné charakteristiky, materiálna rovnosť reflektuje objektívne rozdiely medzi jednotlivými skupinami zamestnancov a legitimizuje prijímanie kompenzačných alebo vyrovnávacích opatrení[4]. V kontexte starších zamestnancov sa totiž ukazuje, že striktne formalistické chápanie rovnosti nie je dostatočné vo vzťahu k výzvam vyplývajúcich z biologických, sociálnych a technologických faktorov, ktorým starší zamestnanci čelia, a to najmä v oblasti v pracovnej výkonnosti, zdravotnej záťaže či odlišných potrieb v oblasti organizácie práce a kariérneho rozvoja.
Tento prístup je doplnený konceptom aktívneho starnutia, ktorý presahuje rámec samotného predlžovania pracovného života a zdôrazňuje potrebu vytvárania podmienok pre dlhodobú, zdravú a dôstojnú účasť starších osôb na trhu práce. Aktívne starnutie predstavuje rámec, ktorý prepája politiku zamestnanosti, ochranu zdravia pri práci a antidiskriminačné princípy do jedného komplexného prístupu. Ide pritom aj o jeden z normatívnych cieľov politík EÚ, o ktorý by sa členské štáty, vrátane Slovenskej republiky, mali usilovať[5].

Starší zamestnanci ako špecifická skupina na trhu práce

Na pracoviskách sa v nasledujúcich rokoch bude vyskytovať stále viac starších zamestnancov. Za staršieho zamestnanca budeme pritom pre účely tohto príspevku považovať zamestnanca staršieho ako 55 rokov, keďže s uvedenou vekovou hranicou sa pracuje na medzinárodnej úrovni a úrovni EÚ a jej inštitúcií a agentúr, najmä Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci[6]. Uvedení zamestnanci čelia viacerým špecifickým výzvam, ktoré sú spojené s ich vekom, a na ktoré je potrebné prihliadať.

[4] Porovnaj OMEN, Jasper: The Factual and Normative Dimensions of Equality. In: Journal of Law and Politics. Roč. 6 (2). 2025. s. 121-138.

[5] Viď Európska Komisia: Green Paper on Ageing (online). 2021. Dostupné na: https://commission.europa.eu/ [02.04.2026].

[6] Viď EU-OSHA: Older workers (online). 2023. Dostupné na: https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/older-workers#_edn4 [10.03.2026].

(i) Pokles funkčných schopností starších zamestnancov

Prirodzeným následkom starnutia je pokles funkčných schopností, ktorý sa môže prejaviť nižšou mierou fyzických alebo zmyslových funkcií. V praxi sa tento pokles môže prejaviť rôzne - od straty svalovej sily až po zmenu sluchu či zraku starších zamestnancov[7]. Všetky uvedené následky zakladajú potrebu úpravy pracovných podmienok zamestnancov tak, aby títo mohli aj naďalej bezpečne vykonávať svoju prácu. Okrem toho je preukázané, že starší zamestnanci potrebujú viac času na zotavenie sa z práce, z čoho vyplýva, že vek ovplyvňuje nielen samotný výkon práce, ale aj potreby zamestnancov mimo jej výkonu. Preukázané je tiež zvýšené riziko vážnych a smrteľných pracovných úrazov starších zamestnancov[8].

To je častokrát vnímané negatívne zo strany zamestnávateľov, ktorí starších zamestnancov považujú za nákladných a nedostatočne efektívnych. Ako však vyplýva z výskumov, takýto úsudok je nesprávny[9]. Starší zamestnanci sú schopní kompenzovať stratu svojich funkčných schopností prostredníctvom nadobudnutých zručností, špecifických znalostí alebo lepšieho úsudku. Samozrejme, v záujme dosahovaniu optimálnych výsledkov na strane zamestnávateľa aj zamestnanca je vhodné prijať úpravy, ktoré zabezpečia zvýšenú mieru ochrany starších zamestnancov.

Správnemu nastaveniu pracovných podmienok môže napomôcť aj tzv. age management, ktorý sa čoraz častejšie objavuje v slovenskej odbornej literatúre, a ktorý spočíva v systematickom, plánovanom prispôsobovaní pracovných podmienok a personálnej politiky tak, aby zohľadňovali diverzitu veku pracovnej sily[10]. Na Slovensku už boli realizované projekty a kampane, ktoré mali za cieľ podporiť zavádzanie age managementu do praxe, napriek tomu však stále ide o pomerne zriedkavý jav na pracovnom trhu.

(ii) Technologické zmeny a adaptácia starších zamestnancov

Osobitnú výzvu pre pôsobenie starších zamestnancov na trhu práce predstavuje aj dynamický technologický vývoj, a s ním spojená digitalizácia pracovného prostredia.

---

[7] EU-OSHA: Riadenie BOZP v kontexte starnúcej pracovnej sily (online). 2026. Dostupné na: https://osha.europa.eu/sk/themes/osh-management-context-ageing-workforce [10.03.2026].

[8] Porovnaj BRAVO, Gonzalo – VIVIANI, Carlo – et al.: Do older workers suffer more workplace injuries? A systematic review. In: International Journal of Occupational Safety and Ergonomics. Roč. 28 (1). 2022. s. 398-427.

[9] AALTIO, Iiris: Ageing in work. In: HELMS MILLS, Jean – MILLS, Albert, J. – WILLIAMS, Kristin, S. – BENDL, Regine (eds.): Elgar Encyclopedia on Gender in Management. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2025. s. 18-19.

[10] Porovnaj KRESTOVÁ, Terezie – KRESTA, Aleš – BESTOVÁ, Lucie: Age Management Practices and Benefits in Organisation: An Evaluation of the Effect of Economic Sector, Organisation Size, and Family Business Status. In: Business Systems Research. Roč. 15, č. 2, 2024. s. 83-99.

Moderné pracoviská sú čoraz viac založené na využívaní digitálnych technológií či umelej inteligencie, čo môže klásť zvýšené nároky na digitálne zručnosti zamestnancov. To pôsobí v neprospech starších zamestnancov, keďže títo majú tendenciu používať nové technológie v menšej miere ako mladší zamestnanci, následkom čoho sú považovaní za obzvlášť ohrozených sociálnym vylúčením[11].
V otázke vzdelania a nových zručností pritom dôležitú úlohu zohráva aj prístup zamestnávateľa. Ak zamestnávateľ neposkytuje dostatočný priestor pre získanie nových zručností, digitalizácia pracovného prostredia môže nepriamo prispievať k znevýhodňovaniu starších zamestnancov a k prehlbovaniu rozdielov na pracovisku. Práve v tejto oblasti sa formálna rovnosť zamestnancov ukazuje ako nedostatočná a limitujúca. Úlohou zamestnávateľov by preto malo byť poskytnúť starším zamestnancom priestor na získanie technických zručností, ktorý by nemal byť len formálny. Výskumy však dokazujú, že uvedené sa v praxi nedeje a starší zamestnanci sú častokrát zanedbávaní v oblasti vzdelávania, kde sú preferovaní zdraví, mladší zamestnanci, od ktorých je možné očakávať väčšiu návratnosť investície[12].

(iii) Riziko diskriminácie z dôvodu veku

Diskriminácia z dôvodu veku, popr. „ageizmus" predstavujú jeden z najčastejších typov diskriminačného konania v spoločnosti[13]. V pracovnom práve sa tieto prejavujú najmä v procese prijímania zamestnancov do zamestnania, pri povyšovaní a odmeňovaní alebo pri organizačných zmenách a rušení pracovných miest[14]. Formy diskriminácie môžu byť rôzne - od priamej diskriminácie, kedy sa zamestnávateľ môže rozhodnúť neprijať určitú osobu do zamestnania z dôvodu vyššieho veku, alebo rozhodne o tom, že starších zamestnancov nebude vysielať na školenia a ďalšie vzdelávanie, až po nepriamu diskrimináciu, napr. v podobe stanovovania požiadaviek na technické schopnosti zamestnancov, ktoré môžu znevýhodňovať starších zamestnancov.

---

[11] MARASOVÁ, Jana – SEBERÍNI, Andrea – ŠOLCOVÁ, Jana – TOKOVSKÁ, Miroslava: Dopady technostresu na starších dospelých zamestnancov. In: Ekonomika a spoločnosť. Roč. 23 (2022), č. 2. s. 6.

[12] LÖSSBROEK, Jelle – SCHIPPERS, Joop: Managerial decision on older workers' training: A vignette study on the interplay of worker and manager characteristics (online). 2025. Dostupné na: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0276562425000368/ [03.04.2026].

[13] Ageizmus predstavuje širší pojem, keďže v sebe okrem diskriminácie na základe veku zahŕňa aj stereotypy, predsudky či negatívne postoje voči starším ľuďom.
Viď. LEVICKÁ, Jana – STRCULOVÁ, Zuzana: Dve optiky nazerania na ageizmus v slovenskej spoločnosti. In: Fórum sociální práce. Č. 1, 2022. s. 42-55.

[14] NĚMEC, Michal – et al.: Zásady vekového manažmentu v praxi a možnosti uplatnenia zásad v kolektívnom vyjednávaní. Bratislava: Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, 2023. s. 45.

Všetky formy diskriminačného konania majú pritom negatívne následky na zotrvanie zamestnancov v pracovnom živote. Starší zamestnanci sa môžu rozhodnúť ukončiť svoje pôsobenie na trhu práce, ak sa v zamestnaní necítia akceptovaní, alebo ak majú dlhodobý problém získať zamestnanie. Okrem toho, ako už bolo naznačené v predchádzajúcom texte, môže dochádzať k situácii, že starší zamestnanci síce budú naďalej vykonávať prácu, ale nebudú zapájaní do ďalšieho vzdelávania, dôsledkom čoho sa postupne stanú nadbytočnými.

Uvedená problematika je v súčasnosti právne upravená na viacerých úrovniach, a to prostredníctvom antidiskriminačnej legislatívy. Daná úprava je pomerne komplexná, no v praxi aj naďalej problematická. O tom svedčí aj fakt, že 1 z 3 osôb nad 65 rokov v EÚ uvádza, že sa stala terčom ageizmu[15]. V praxi sa tak ukazuje, že ani komplexnosť úpravy nezaručuje jej reálnu vymožiteľnosť. Ako uvádza Plaza: *„Veková diskriminácia je často vnímaná ako „prirodzená súčasť" pracovného života, čo spôsobuje, že postihnuté osoby málokedy podávajú formálne podnety[16].* "

Právna úprava *de lege lata* v Slovenskej republike

Starší zamestnanci sú nepochybne konfrontovaní s viacerými špecifickými výzvami. Otázkou zostáva, či a ako reflektujú jednotlivé právne poriadky na tieto výzvy.

Právna úprava v Slovenskej republike vychádza najmä zo všeobecných základov, a len výnimočne v nej dokážeme identifikovať konkrétne povinnosti zamestnávateľa vo vzťahu k starším zamestnancom. Medzi všeobecné povinnosti zamestnávateľa zaraďujeme najmä povinnosť dodržiavať zákaz diskriminácie a povinnosť zaraďovať zamestnancov na výkon práce so zreteľom na ich vek.

Ako sme už načrtli vyššie, zákaz diskriminácie má svoj základ v práve Európskej únie. Premietnutie tejto úpravy do slovenského právneho poriadku nachádzame najmä v §13 ods. 2 Zákonníka práce (zákon č. 311/2001 Z. z.) a v §2 ods. 1 Antidiskriminačného zákona (zákon č. 365/2004 Z. z.), ktoré oba považujú vek za chránený znak[17]. Tento sa pritom aplikuje nielen vo vzťahu k starším zamestnancom, ale aj osobám iného veku, ktorý môže zakladať dôvod na diskrimináciu (napr. mladší zamestnanci)[18]. Antidiskriminačná legislatíva preto neobsahuje špecifické ochranné opatrenia pre zamestnávateľov vo vzťahu k starším zamestnancom, ale prikazuje im zaobchádzať s nimi v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania, resp. v §8 ods. 3 písm. b)

[15] AGE Platform Europe. Proposal for EU Action Plan to Combat Ageism (online). 2025. Dostupné na: https://www.age-platform.eu/ [17.03.2026], s. 6.

[16] PLAZA, Juraj: Starý problém, nové výzvy: diskriminácia na základe veku. In: ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE. Diel 44, č. 1, 2025. s. 193.

[17] Uvedené však neplatí pre Ústavu Slovenskej republiky (Ústava č. 460/1992 Zb.), ktorá vek explicitne nezaraďuje medzi chránené dôvody.

[18] KAŠICKÁ, Soňa: Vek ako diskriminačný dôvod v podmienkach Slovenskej republiky. In: Justičná revue. Roč. 77, č. 11 (2025). s. 1091.

Antidiskriminačného zákona stanovuje, ktoré konanie určené na podporu pracovného začlenenia alebo ochranu zamestnancov v nadväznosti na ich vek nie je možné považovať za diskrimináciu. Uvedený výpočet je však opäť výrazne všeobecný.
Druhou všeobecnou povinnosťou zamestnávateľa je povinnosť zaraďovať zamestnancov na výkon práce so zreteľom na ich vek, ktorú nachádzame v Zákone o BOZP (zákon č. 124/2006 Z. z.). Táto povinnosť však v zákone nie je ďalej špecifikovaná, a preto závisí od konkrétneho zamestnávateľa, aby posúdil, či zamestnancov zaraďuje na prácu zodpovedajúcu ich veku. To môže byť pre zamestnávateľov v praxi náročnou výzvou, keďže musia byť schopní komplexne zhodnotiť stav zamestnanca a prispôsobiť mu podmienky. Aj v tomto prípade platí, že uvedená úprava sa nevzťahuje len na starších zamestnancov, ale aj na iné vekové kategórie.
Okrem uvedenej všeobecnej úpravy môžeme nájsť aj špecifickejšiu úpravu zameranú výlučne na starších zamestnancov, avšak daných ustanovení je málo a riešia výlučne parciálne otázky. Napr. podľa §97 ods. 12 Zákonníka práce nie je možné zamestnancovi vykonávajúcemu zdravotnícke povolanie, ktorý dovŕšil vek 50 rokov nariadiť prácu nadčas, alebo, podľa Zákona o službách zamestnanosti (zákon č. 5/2004 Z. z.) sa osoba staršia ako 50 rokov veku považuje za znevýhodneného uchádzača o zamestnanie. Tieto úpravy sa však týkajú len úzkej skupiny zamestnancov, a teda ich nemožno aplikovať na všetkých starších zamestnancov.
Môžeme preto skonštatovať, že *de lege lata* je ochrana starších zamestnancov nedostatočná, pretože je buď príliš všeobecná a vágna alebo naopak sa vzťahuje len na veľmi úzko vymedzené skupiny osôb. Tým ide skôr o formálnu než materiálnu ochranu, ktorá nepodporuje koncept aktívneho starnutia.

Právna úprava *de lege lata* v členských štátoch EÚ a príklady dobrej praxe

Ani v ostatných členských štátoch však nie je legislatívna ochrana starších zamestnancov výrazne širšia. V mnohých štátoch EÚ zákonodarcovia pristupujú k zvyšovaniu veku odchodu do dôchodku alebo k limitácii prístupu k predčasnému dôchodku bez toho, aby starším zamestnancom poskytli konkrétne formy ochrany. Napriek tomu je však možné v niektorých členských štátoch identifikovať opatrenia, ktoré napĺňajú cieľ ochrany starších zamestnancov. Vybrané pritom boli ilustratívne príklady opatrení využívané v jednotlivých členských štátoch, a to v nadväznosti na výzvy, ktoré sme identifikovali vyššie v texte.
Prvou identifikovanou výzvou bola zmena funkčných schopností a potrieb starších zamestnancov. Tú vo svojich právnych poriadkoch riešia viaceré členské štáty, a to prostredníctvom rôznych modelov. Prvým z nich je zvýšená frekvencia preventívnych lekárskych prehliadok vo vzťahu k práci. Tá slúži na overenie toho, či

je starší zamestnanec spôsobilý ďalej vykonávať prácu v nezmenenom režime. Príkladom štátu s uvedeným opatrením je Česká republika, ktorá diferencuje frekvenciu periodických prehliadok zamestnancov podľa ich veku[19].
Na potrebu dlhších dôb odpočinku zase reaguje model Fínska, ktorý zakotvil právo zamestnancov starších ako 55 rokov na skrátenie pracovného času, ktorému je zamestnávateľ povinný vyhovieť, ak tomu nebránia prevádzkové dôvody[20]. To napomáha aktívnemu starnutiu reflektujúcemu potreby starších zamestnancov. Obdobným je aj novo-zavedený slovinský model, ktorý od 1.1.2026 zavádza tzv. model 80-90-100, na základe ktorého môže dôjsť k zníženiu pracovného času zamestnanca na 80%, za zachovania 90% pôvodnej mzdy a 100% sociálnych odvodov[21]. Podmienkou však je existencia dohody medzi zamestnávateľom a zamestnancom, čo môže v praxi výrazne obmedziť jeho účinnosť.
V druhej oblasti, a to podpory vzdelávania zamestnancov, zaviedlo Francúzsko tzv. osobné odborné pohovory so zamestnancami, ktoré vytvárajú priestor pre dialóg medzi zamestnávateľom a zamestnancom. Ide pritom o jeden z nástrojov age managementu. V prípade zamestnancov starších ako 45 rokov sa tieto pohovory zaoberajú otázkou prípadných úprav pracovných podmienok, a účasťou zamestnanca na budúcej odbornej príprave. So zamestnancom sa tak vytvára plán ďalšieho vzdelávania a kariérneho pôsobenia, vďaka čomu môžu zamestnanci komunikovať svoje potreby priamo zamestnávateľovi a ten na ne môže efektívnejšie prihliadať[22]. Účinnosť tohto nástroja však bude v praxi závisieť najmä od prístupu zamestnávateľa. V prípade výlučne formálneho plnenia povinnosti bude praktický prínos značne limitovaný.
Posledná identifikovaná oblasť, ktorou bola ochrana pred diskrimináciou a ageizmom, vychádza v rámci členských štátov EÚ z rovnakých legislatívnych základov, a preto poskytuje obdobnú mieru ochrany. Niektoré členské však prijali opatrenia „pozitívnej diskriminácie", a to najmä vo forme zvýšenej ochrany zamestnancov pred skončením pracovného pomeru v pred-dôchodkovom veku. Napr. maďarský Zákonník práce poskytuje ochranu zamestnancom, ktorí majú menej ako 5 rokov od dosiahnutia zákonného veku odchodu do dôchodku (tzv. chránený vek), a to tak, že ukončenie pracovného pomeru s nimi je povolené iba za

[19] §11 ods. 2 a 3, vyhláška Českej republiky č. 79/2013 Sb. o vykonaní niektorých ustanovení zákona č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách (vyhláška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče)
[20] §15, zákon Fínskej republiky č. 872/2019 o pracovnom čase v znení neskorších predpisov (Työaikalaki)
[21] Čl. 67.b, zákon Slovinskej republiky č. ZDR-1 o pracovných vzťahoch v znení neskorších predpisov (Zakon o delovnih razmerjih)
[22] Čl. L6315-1, ods. 4 a 5, Zákonník práce Francúzskej republiky v znení neskorších predpisov (Code du travail)

určitých explicitne stanovených podmienok[23]. Takéto opatrenie však môže mať aj negatívne následky, a to najmä znížený záujem zamestnávateľov zamestnávať staršie osoby, resp. osoby v predd̂chodkovom veku.

Návrhy de lege ferenda

Vzhľadom na identifikované nedostatky slovenskej právnej úpravy, ako aj vzhľadom na príklady dobrej praxe z iných členských štátov môžeme konštatovať, že Slovenská republika má priestor na dôkladnejšiu a lepšiu úpravu práv a povinností starších zamestnancov. Vidíme totiž, že ostatné štáty zakotvili aj konkrétne a špecifické povinnosti zamestnávateľov, ktoré priamo zlepšujú postavenie starších zamestnancov. Tým sú predvídateľnejšie, jasnejšie a vymáhateľnejšie. V nadväznosti na to, ako aj na právny poriadok Slovenskej republiky, predstavujeme štyri konkrétne opatrenia, ktorých zavedenie do slovenského právneho poriadku by mohlo priniesť zlepšenie právneho postavenia starších zamestnancov za súčasnej ochrany zamestnávateľov pred nadmernou administratívnou záťažou alebo výrazným obmedzením ich autonómie. Väčšina opatrení tiež nepredstavuje výrazné nóvum oproti súčasnej úprave a môže byť jednoducho inkorporovaná.

Prvou navrhovanou zmenou je rozšírenie osobnej pôsobnosti §164 ods. 2 Zákonníka práce. Ten v súčasnosti poskytuje možnosť flexibilnejších pracovných podmienok špecifickým skupinám zamestnancov, a to v nadväznosti na ich rodičovské a opatrovateľské povinnosti, pričom by sa mohol rozšíriť o ochranu starších zamestnancov. Tí by mohli žiadať o úpravu pracovného času z dôvodu veku alebo znížených funkčných schopností. Zamestnávateľ by mal možnosť žiadosť odmietnuť z vážnych prevádzkových dôvodov. Alternatívne by bolo možné uvažovať aj nad využitím modelu podľa ods. 3, kedy zamestnávateľ nie je *a priori* povinný žiadosti vyhovieť, avšak jej nevyhovenie musí odôvodniť. V oboch prípadoch by uvedená legislatívna zmena vytvárala silnejšiu pozíciu starších zamestnancov pri presadzovaní tzv. work-life balance a dlhších dôb odpočinku. Uvedené opatrenie by do Zákonníka práce prinieslo prvok podporujúci koncept aktívneho starnutia.

V oblasti BOZP je možné navrhnúť aj zakotvenie častejších lekárskych prehliadok vo vzťahu k práci, čo by si vyžadovalo novelizáciu §30e ods. 1 písm. e) Zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia (zákon č. 355/2007 Z. z.). Uvedená novelizácia by predstavovala konkrétnejšie stanovenie povinnosti prihliadať na vek zamestnanca pri jeho zaraďovaní na prácu. Zároveň by uvedené reflektovalo na štatistiky, v zmysle

[23] §66 ods. 4 a 5, zákon Maďarskej republiky č. 1/2012 Zákonník práce v znení neskorších predpisov (Munka törvénykönyve)

ktorých patria obyvatelia Slovenskej republiky medzi obyvateľov EÚ s najmenším počtov rokov prežitých v zdraví[24].
Druhou oblasťou pre možnú legislatívnu zmenu je §153 Zákonníka práce, ktorý zakotvuje povinnosť zamestnávateľa zabezpečovať zamestnancom prehlbovanie kvalifikácie. Táto právna úprava dnes neobsahuje žiadne osobitné mechanizmy, ktoré by sa týkali starších zamestnancov. Napriek tomu, že v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania už dnes platí, že prístup ku vzdelávaniu má byť poskytovaný pre všetkých zamestnancov bez ohľadu na vek, z praktického hľadiska máme za to, že explicitná zmienka o veku by mohla zvýšiť záujem zamestnávateľov investovať do cieleného vzdelávania starších zamestnancov. Riešením by preto mohlo byť zakotvenie povinnosti zamestnávateľa vytvárať podmienky na prehlbovanie kvalifikácie zamestnancov so zohľadnením ich veku a individuálnych potrieb (po vzore Zákona o BOZP). Takto koncipovaná úprava by reflektovala na skutočnosť, že formálne rovnaký prístup k vzdelávaniu nemusí viesť k faktickej rovnosti, čo je v súlade s moderným chápaním princípu rovnakého zaobchádzania.
V prípade zakotvenia uvedených navrhovaných zmien je žiadúce zakotviť aj samotnú legálnu definíciu pojmu „starší zamestnanec". V súčasnosti slovenský právny poriadok tento pojem explicitne nevymedzuje, čo by mohlo spôsobovať neprehľadnosť a nejednotnosť. Definícia by pritom mohla byť včlenená do §40. Obdobnú úpravu môžeme už dnes nájsť v právnych poriadkoch niektorých členských štátov.
Na záver ešte považujeme za potrebné poukázať na problematiku diskriminácie. Ako sme už uviedli, samotná antidiskriminačná legislatíva, majúca svoj základ v práve EÚ, je dostatočne komplexná, a preto je potrebné zaoberať sa prevažne jej implementáciou v praxi. Nevyhnutým je najmä dôslednejšie vzdelávanie inšpektorov práce, aby títo boli schopní efektívne identifikovať prejavy diskriminácie z dôvodu veku[25].

Záver

Starnutie pracovnej sily predstavuje jednu z kľúčových výziev súčasného trhu práce, na ktorú je potrebné reagovať nielen na úrovni politík zamestnanosti, ale aj prostredníctvom pracovnoprávnej úpravy. Analýza súčasného stavu jednoznačne preukazuje, že takáto úprava v Slovenskej republike absentuje, resp. je nedostatočná. Komparácia s právnymi úpravami iných členských štátov EÚ zase preukázala, že i keď legislatívne riešenia v danej oblasti nie sú výrazne rozšírené,

[24] Eurostat: How many healthy life year can EU citizens expect? (online.) 2025. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250808-1 [17.03.2026].
[25] Pozri: PLAZA, Juraj: Starý problém, nové výzvy: diskriminácia na základe veku. In: ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE. Diel 44, č. 1, 2025. s. 201.

existujú konkrétne nástroje, ktoré môžu prispieť k udržateľnosti zamestnania starších pracovníkov. Zákonodarca by tak mohol pristúpiť k postupnému zavádzaniu inštitútov, ktoré by systematicky a komplexne zakotvovali ochranu starších zamestnancov[26].

Zároveň je potrebné zdôrazniť, že legislatívne zmeny a úpravy nie sú samé o sebe dostatočným nástrojom na riešenie postavenia starších zamestnancov. Prax ukázala, že zamestnávatelia si častokrát neuvedomujú, že ich konanie môže napĺňať znaky ageizmu alebo diskriminácie. Preto sú významné aj nelegislatívne nástroje, ako napr. verejná diskusia či informačné kampane. Ilustratívnym príkladom je vývoj v oblasti pracovných inzerátov. Kým v minulosti sa v inzerátoch často vyskytovalo spojenie „mladý dynamický kolektív", ktoré preukazovalo záujem o mladšieho uchádzača, dnes sa s takýmto spojením stretneme len zriedka – v 1% prípadov. To preukazuje schopnosť praxe reflektovať na identifikované problémy.

Efektívna ochrana starších zamestnancov si preto vyžaduje kombináciu legislatívnych a nelegislatívnych opatrení. Len takýmto komplexným prístupom je možné zabezpečiť nielen formálnu, ale aj reálnu ochranu starších zamestnancov, inak hrozí, že predlžovanie pracovného života zostane len kvantitatívnym opatrením bez zabezpečenia kvalitatívnej udržateľnosti[27].

Zoznam použitej literatúry

1. AALTIO, Iiris: Ageing in work. In: HELMS MILLS, Jean – MILLS, Albert, J. – WILLIAMS, Kristin, S. – BENDL, Regine (eds.): Elgar Encyclopedia on Gender in Management. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2025. s. 18-21. ISBN: 978-1-80392-205-8.
2. AGE Platform Europe. Proposal for EU Action Plan to Combat Ageism (online). 2025. Dostupné na: https://www.age-platform.eu/ [17.03.2026].
3. BJÖRKLUND CARLSTEDT, Anita – BJURSELL, Cecilia – NYMAN, Rosita – DAHL ASLAN, Anna: Older workers and extended working life – Managers' experiences and age management. In: Work, č. 79 (2024). s. 1323-1331.
4. BRAVO, Gonzalo – VIVIANI, Carlo – et al.: Do older workers suffer more workplace injuries? A systematic review. In: International Journal of Occupational Safety and Ergonomics. Roč. 28 (1). 2022. s. 398-427.

[26] Treba však konštatovať aj fakt, že k uvedenému doposiaľ nedochádza, ale naopak, v praxi môžeme sledovať prijímanie opatrení, ktoré sú v rozpore s uvedeným cieľom. Medzi tie môžeme zaradiť najmä stanovenie dovŕšenia veku 65 rokov a vzniku nároku na starobný dôchodok ako výpovedného dôvodu, ktorého účinnosť je však momentálne pozastavená.

[27] Pozri: BJÖRKLUND CARLSTEDT, Anita – BJURSELL, Cecilia – NYMAN, Rosita – DAHL ASLAN, Anna: Older workers and extended working life – Managers' experiences and age management. In: Work, č. 79 (2024). s. 1323-1331.

5. DOOMEN, Jasper: The Factual and Normative Dimensions of Equality. In: Journal of Law and Politics. Roč. 6 (2). 2025. s. 121-138.
6. EU-OSHA: Older workers (online). 2023. Dostupné na: https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/older-workers#_edn4 [10.03.2026].
7. EU-OSHA: Riadenie BOZP v kontexte starnúcej pracovnej sily (online). 2026. Dostupné na: https://osha.europa.eu/sk/themes/osh-management-context-ageing-workforce [10.03.2026].
8. Európska Komisia: Green Paper on Ageing (online). 2021. Dostupné na: https://commission.europa.eu/ [02.04.2026].
9. Eurostat. How many healthy life year can EU citizens expect? (online). 2025. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250808-1 [17.03.2026].
10. FRIC, Karol: Keeping older workers engaged – Coutry report: Slovakia (online). 2025. Dostupné na: https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/keeping-older-workers-engaged-country-report-slovakia/ [15.02.2026].
11. KAŠICKÁ, Soňa: Vek ako diskriminačný dôvod v podmienkach Slovenskej republiky. In: Justičná revue. Roč. 77, č. 11 (2025). s. 1089-1098.
12. KRESTOVÁ, Terezie – KRESTA, Aleš – BESTOVÁ, Lucie: Age Management Practices and Benefits in Organisation: An Evaluation of the Effect of Economic Sector, Organisation Size, and Family Business Status. In: Business Systems Research. Roč. 15, č. 2, 2024. s. 83-99.
13. LEVICKÁ, Jana – STRCULOVÁ, Zuzana: Dve optiky nazerania na ageizmus v slovenskej spoločnosti. In: Fórum sociální práce. Č. 1, 2022. s. 42-55.
14. LÖSSBROEK, Jelle – SCHIPPERS, Joop: Managerial decision on older workers' training: A vignette study on the interplay of worker and manager characteristics (online). 2025. Dostupné na: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0276562425000368/ [03.04.2026].
15. MARASOVÁ, Jana – SEBERÍNI, Andrea – ŠOLCOVÁ, Jana – TOKOVSKÁ, Miroslava: Dopady technostresu na starších dospelých zamestnancov. In: Ekonomika a spoločnosť. Roč. 23 (2022), č. 2. s. 5-25.
16. NĚMEC, Michal – et al.: Zásady vekového manažmentu v praxi a možnosti uplatnenia zásad v kolektívnom vyjednávaní. Bratislava: Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky, 2023. 378 s.
17. PLAZA, Juraj: Starý problém, nové výzvy: diskriminácia na základe veku. In: ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE. Diel 44, č. 1, 2025. s. 182-204.

Právne predpisy

1. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
6. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
7. Zákon Maďarskej republiky č. 1/2012 Zákonník práce v znení neskorších predpisov (Munka törvénykönyve)
8. Zákon Fínskej republiky č. 872/2019 o pracovnom čase v znení neskorších predpisov (Työaikalaki)
9. Zákon Slovinskej republiky č. ZDR-1 o pracovných vzťahoch v znení neskorších predpisov (Zakon o delovnih razmerjih)
10. Zákonník práce Francúzskej republiky v znení neskorších predpisov (Code du travail)
11. vyhláška Českej republiky č. 79/2013 Sb. o vykonaní niektorých ustanovení zákona č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách (vyhláška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče)

Kontaktné údaje

Mgr. et Mgr. Kristína Ježová
kristina.jezova@flaw.uniba.sk
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Sekcia občianskeho práva

„Civilné právo v procese transformácie: nové výzvy pre hmotné, procesné a rodinné právo v krajinách V4“

CHANGES IN THE CIVIL LAW STATUS OF ANIMALS IN THE V4 COUNTRIES

Borbála Lénárdné Maletics[1]

Abstract: The change in the private law status of animals is an extremely topical area of legal regulation. Internationally and within Europe, more and more civil law provisions are coming into force that go beyond the traditional Roman law-based property law status of animals. The recognition of animals as sentient beings is increasingly coming to the fore in civil law regulation.
In my thesis, I compare the civil law rules relating to animals in the V4 countries (Slovakia, the Czech Republic, Hungary, and Poland), with particular attention to the amended provisions of the civil law codes and the presentation of legal practice. I am examining how the recognition of animals as sentient beings is reflected in civil law under current regulations.
In the context of civil law, I examine both the similarities and differences between the regulations of the V4 countries, while also identifying established best practices.

Keywords: civil law, animal rights, civil law status of animals, V4 countries

Introduction

The regulation of the civil law status of animals is an improving and highly topical issue in modern legal development. The traditional status of animals under property law, based on Roman law, is being modified in an increasing number of countries, reflecting the special value accorded to animals. The recognition of animals as sentient beings is increasingly coming to the fore in civil law regulation.
In my thesis, I compare the civil law rules relating to animals in the V4 countries (Slovakia, the Czech Republic, Hungary, and Poland), with particular attention to the amended provisions of the civil law codes and the presentation of legal practice. I am examining how the recognition of animals as sentient beings is reflected in civil law under current regulations.
In the context of civil law, I examine both the similarities and differences between the regulations of the V4 countries, while also identifying established best practices.

[1] Senior Lecturer University of Pécs, Faculty of Law Civil Law Department

The civil law status of animals in the V4 countries

The Czech Republic: The new Czech Civil Code[2] has brought about a significant change regarding the legal status of animals. With the Civil Code's entry into force in 2014, it was established that animals are not things. [3]

The Civil Code states that "The living animal, as a living being with senses, has a special meaning and value. A living animal is not a thing, and the provisions relating to things apply to a living animal by analogy only in so far as this does not contradict its nature." (494.§)[4]

Due to the new provisions, the Civil Code is now consistent with the provisions of the Animal Protection Act, which has been in force since 1992 and addresses the protection of animals against cruel treatment. [5] According to the Animal Protection Act: "animals are living beings, like humans, and are capable of feeling pain and suffering at different levels and therefore deserve attention, care and protection from humans" [6]

Section 494 of the Civil Code regulates the legal status of animals as special subjects of civil law and states that living animals are not objects. [7] Provisions concerning things apply to animals only by analogy, taking into account the special value of animals. [8] On this basis, animals may not be treated in a manner that endangers their lives or other essential interests in an unjustified and arbitrary manner.[9] The special legal status under property law established by the Civil Code does not confer independent legal personality on animals, they may still be the subject of

[2] Act No. 89/2012 on the Civil Code [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník] Section 494.

[3] NAGY, Zsófia: Állatvédelmi szabályozás Csehországban, különös tekintettel a büntetőjogi szempontokra, Ügyészek Lapja, Budapest, no.3., 2024, p. 1.

WIEWIOROWSKI, Jacek–DOSTALÍK, Petr: The Specific Position Of The Animal, Especially A Dog In The Roman And Modern Czech Law, The Lawyer Quarterly, 2017, p. 1. "The new Czech Civil Code (NOZ) introduces big changes, one of these changes is definition of things "in a wide-ranging way", including introducing the term of things we cannot touch (res incorporales of Roman Law)".

[4] Act No. 89/2012 on the Civil Code [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník] Section 494.

[5] Act No. 246/1992 on the protection of animals against cruelty [Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání]

[6] TAKÁCOVÁ, Daniela –BUGARSKY, Adrej –HECKO, Roman-MASLEJ, Milos –SÜLI, Judit: Animal as subject of law, Magyar Állatorvosok Lapja, Budapest, no.1., 2013, p. 58. Act No. 246/1992 on the protection of animals against cruelty [Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání]. Section 1 (1)

[7] ŠVESTKA, Jiri –DVOŘÁK, Jan –FIALA, Josef: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) Wolters Kluwer ,2021, 1098.p.

[8] Ibidem, 1098.p.

[9] Ibidem, 1098.p.

ownership.[10] Czech animal welfare laws are of a high standard, but there are still shortcomings in their practical application. [11]

Civil law provisions do not limit the scope of animal species; they use a general definition, unlike public law provisions, which, for example, apply only to vertebrates.[12] It is important to note, however, that the provisions of the Civil Code do not apply to all living beings; thus, plants cannot be considered independent subjects of private law.[13] Cruelty toward animals also violates the fundamental principles of the Civil Code, namely: "The interpretation and application of a legal regulation must not be contrary to good morals and must not lead to cruelty or inconsiderate behaviour offensive to ordinary human feelings"[14]

The special value of animals is determined by their status as sentient beings; it does not recognize the animal's financial value, since this does not reflect the animal's value from the owner's perspective, but rather the value of the animal as a living being and a special subject of civil law.[15] While recognizing the special value of animals, the legislature continues to classify them within the framework of the norms

[10] TAKÁCOVÁ, Daniela – BUGARSKY, Adrej –HECKO, Roman –MASLEJ, Milos- SÜLI, Judit: Animal as subject of law, Magyar Állatorvosok Lapja, Budapest, no.1., 2013, p. 58.

[11] MÜLLEROVA, Hana: Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation, Derecho Animal ArchivePapers, Barcelona, vol.3. no.2., 2012, p.1.

see although in: NAGY, Zsófia: Állatvédelmi szabályozás Csehországban, különös tekintettel a büntetőjogi szempontokra, Ügyészek Lapja, Budapest, no.3., 2024, p. 1.

[12] Act No. 246/1992 on the protection of animals against cruelty [Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání].

MELZER, Filip –TÉGL, Petr: Občanský zákoník: Velký komentár Praha 1. SVAZEK ISBN 978-80-87576-73-1, 2013, p.231.

[13] ŠVESTKA, Jiri –DVOŘÁK, Jan –FIALA, Josef: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) Wolters Kluwer ,2021, 1099.p.

Act No. 89/2012 on the Civil Code Section 1016 (2): "If, within a reasonable period after being asked by a neighbour, an owner fails to remove the roots or branches of a tree extending over to the neighbour's tract of land, the neighbour may do so in a careful manner and at an appropriate time of year if such roots or branches cause damage or other difficulties to the neighbour outweighing the interest in leaving the tree intact. Everything which the neighbour acquires from the removed roots and branches shall also pertain to him."

[14] ŠVESTKA, Jiri – DVOŘÁK, Jan – FIALA, Josef: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) Wolters Kluwer ,2021, 1099.p.

Act No. 89/2012 on the Civil Code Section 2 (3) „The interpretation and application of a legal regulation must not be contrary to good morals and must not lead to cruelty or inconsiderate behaviour offensive to ordinary human feelings."

[15] ŠVESTKA, Jiri – DVOŘÁK, Jan – FIALA, Josef: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) Wolters Kluwer ,2021, 1100.p.

governing property rights, which may be applied to animals only by analogy and only if this does not conflict with the nature of the animal—that is, its special value. [16]
The close relationship between humans and animals is also reflected in the provisions of the Civil Code, and allows for the determination of the value of preference in cases of harm caused to animals .The Civil Code includes a separate provision within the rules governing the right to compensation for cases involving injury to an animal, stipulating that the party responsible for the damage is obligated to reimburse the reasonable costs incurred for the medical care of the injured animal. The Code rovided that such costs were not incurred unreasonably, even even if they significantly exceed the value of the animal, provided that a reasonable breeder in the injured party's position would have incurred them.[17]
Based on Czech law, it can be established that civil law primarily conveys moral values and provides the opportunity for animals to be treated differently in certain civil law disputes in order to protect them, [18] and recognizes a separate category of living animals, which are neither persons nor things, but which, like things, may be subject to property rights such as ownership, liens. [19]
Slovakia: The role of animal protection is increasing in the spotlight in Slovakia as well, and the legislative environment is changing accordingly, taking into account the more vulnerable position of animals in relation to humans.[20] The Slovak Civil Code, following the 2018[21] amendment, also expresses the special status of animals[22], stating that animals are living and sentient beings, and that special conditions should be created for them on the basis of their special value.[23]

---

[16] Ibidem, 1100.p.
[17] Act No. 89/2012 on the Civil Code [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník] Title III Obligations Arising From Torts Section 2970 see: DOBEŠOVÁ, Lenka –HURDÍK, Jan: Tort law in the Czech Republic, Second edition, Wolters Kluwer, ISBN 978-94-035-4786-2.,2023.
[18] Act No. 89/2012 on the Civil Code [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník] Title III Obligations Arising From Torts Section 2970 see: DOBEŠOVÁ, Lenka –HURDÍK, Jan: Tort law in the Czech Republic, Second edition, Wolters Kluwer, ISBN 978-94-035-4786-2.,2023.
[19] MELZER, Filip – TÉGL, Petr: Občanský zákoník: Velký komentár Praha 1. SVAZEK ISBN 978-80-87576-73-1, 2013, p.232.
[20] HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.1.
[21] Act No. 40/1964, on the Slovak Civil Code [Občiansky zákonník] amended as of 1 September 2018
[22] "[a] living animal, as a living being capable of being perceived by its own senses, has a special meaning and value and a special status in civil relations. The provisions applicable to movable property shall apply to the living animal, unless this is contrary to the nature of the living animal as a living being." No. 40/1964, Civil Code [Občiansky zákonník], § 119 (3).
[23] HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.3. "Although the 2018 amendment to the Civil Code is considered a milestone by NGOs, for law enforcers the law is too vague and too theoretical. The provision also stipulates that the special status of the nature of animals cannot be applied in every situation. In this way, the Civil Code in fact maintains that animals can be considered as things, even if they are in a special situation in certain cases."

According to the Slovak Civil Code, "[a] living animal, as a living being capable of perception by its own senses, has a special meaning and value and a special status in civil relations. The provisions applicable to movable property apply to the living animal, unless this is contrary to the nature of the living animal as a living being."[24]
Under current regulations the 2007 Act on Veterinary Care (Zákon o veterinárnej is considered the foundation of animal welfare legislation, as it contains provisions relating to animal welfare and animal husbandry.
The regulation of the Civil Code does not give animals a new legal status, but it does express the nature of animals as sentient beings and, in relation to the law of property, declares that the provisions relating to movable property can only be applied to them if they do not contradict the nature of the living being. Animals are therefore considered by the provisions of the Slovak Civil Code to be a thing, a corporeal object that can be taken into possession, however their special value is emphasised and, if contrary to their nature, the provisions on movable property cannot be applied.[25] The Slovak legislation still raises many questions for the law enforcers as to how it can be applied in practice.[26]
It is interesting to compare the Hungarian and Slovakian rules on civil declarations, given that the Hungarian Civil Code[27] states that the rules relating to things apply to animals, with the differences corresponding to their nature[28], while the Slovakian Civil Code declares that the provisions relating to things cannot be applied if they are contrary to the nature of the living animal.[29]
In Slovakia, in addition to bringing civil law regulation in line with EU case law, it would be of paramount importance to have a uniform public law regime for the protection of animals.[30] Under current regulations the 2007 Act on Veterinary Care (Zákon o veterinárnej is considered the foundation of animal welfare legislation, as it contains provisions relating to animal welfare and animal husbandry.[31]

[24] No. 40/1964, Civil Code [Občiansky zákonník], § 119 (3).
[25] LAZAR, Ján: Obcianske pravo hmotné Iuris Libri, Bratislava, 2014, p.186., HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.1.
[26] HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.4."Although the 2018 amendment to the Slovak Civil Code is considered a milestone by NGOs, for practitioners the law is too vague and too theoretical."
[27] Act V of 2013 on the Hungarian Civil Code
[28] Hungarian Civil Code. 5:14.§ (3)
[29] Slovak Civil Code § 119 (3)
[30] HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.3.
[31] Previously, there was a specific law on animal protection, but it was abrogated by the 2002 law on veterinary care, which was amended in 2007. Law No 39/2007 on veterinary care (Zákon o veterinárnej) see: HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023, p.3.

Poland: Unlike in the other V4 countries examined so far, in Poland the legal status of animals is not defined in the civil code, but in the Animal Protection Act[32]. The Polish Animal Welfare Act determines that "An animal, as a living being capable of suffering, is not a thing."[33] "Humans owe them respect, protection and care."[34] With regard to their legal status, it emphasizes that: "In matters not covered by law, the provisions applicable to animals shall apply by analogy to things."[35] The date of entry into force of the Animal Protection Act, October 24, 1997, marked a turning point in the legal status of animals in Poland.[36] Until the Act came into force, animals kept by humans (regardless of species) were treated as movable property and were subject to property rights, but with the adoption of the Animal Protection Act, animals were considered special subjects of civil law relations due to their ability to feel pain and fear.[37] When interpreting any provision relating to animals, regardless of which branch of law it belongs to, it is necessary to take into account the fact that animals are sentient beings and that humans owe them respect, protection, and care.[38] The definition of animals as mere objects should be considered a principle of the entire legal system, and not merely a principle of a specific branch of law; as such, it should also be considered relevant in relation to civil law provisions.[39] Animals therefore remain legal subjects under the law, but with exceptions, to which a special legal order applies, based on the respect and care that humans feel for them.[40] The dereification of animals does not mean that we recognize them as independent legal entities, the Animal Protection Act does not establish animal rights, but only the obligations of humans regarding their actions and omissions in relation to animals.[41] It is important to note that the provisions of the Animal Protection Act apply to vertebrates, so the recognition of animals as sentient beings also applies to these animals under Article 2 of the Act.[42] However, contrary to the strict interpretation of

[32] Animal Protection Act Poland Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724.

[33]Animal Protection Act Poland Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724. Art 1.1 https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971110724/O/D19970724.pdf

[34] Animal Protection Act Poland Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724. Art 1.1 https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971110724/O/D19970724.pdf

[35] Animal Protection Act Poland Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724. Art 1.2.

[36] KRUK, Emil: Legal Status of Animals in Poland, Studia Iuridica Lublinensia 30.3, 119-131.,2021.p. p.122.

[37] Ibidem, p.122.

[38] Ibidem, p.124.

[39] Ibidem, p.124.

[40] MARUSENKO, Roman: Legal Status of Animals in Ukraine and Poland Przegląd Prawa Administracyjnego 1:59-70, 2019, p.64.

[41] GOŹDZIEWICZ- BIECHOŃSKA, Justina – JACHNIK, Eliza: Legal Status of the Animal as a Determinant of Its Humanitarian Protection. Studia Iuridica Lublinenisia 30.3.,69-79.,2021. p.70.

[42] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Polish Law on the Protection of Animals) Art. 2. 1. The Act regulates the treatment of vertebrate animals, including

the law, the prevailing opinion in legal literature is that dereification applies to the entire animal kingdom.[43]

Another interesting aspect of the Animal Protection Act is that it provides a kind of labor law protection for animals[44], protecting working animals, Article 14 (2) of the Animal Protection Act provides that it is forbidden to "use animals sick or undernourished for work"[45] and "that a person using animals for work is obligated to ensure them during each twenty-four hour period, rest appropriate for a given species, to recuperate their strength."[46] Although Polish animal protection law is fundamentally progressive and recognizes animals as sentient beings with a special status, some in Polish society still consider the current legislation insufficient for the protection of animals and are demanding that it be tightened. [47]

Based on the legal provisions described above, animals are excluded from the traditional definition of property.[48] In Poland the change in animals' legal status was recorded not in the civil code but in more specific legoslation, in the Animal Protection Act.[49]

In accordance with the provisions of the Animal Protection Act, Section 45 of the Civil Code also stipulates that: "Objects within the meaning of this Act can only be tangible assets."[50]

The Polish Civil Code[51] sets out the rules governing liability for damage caused by animals. Art. 431.1.§ Animals declares, that: „Anyone who keeps or uses an animal is obliged to remedy any damage the animal causes irrespective of whether it was

---

vertebrate animals used for scientific or educational purposes in areas not regulated by the Act of 15 January 2015 on the protection of animals used for scientific or educational purposes.

[43] GOŹDZIEWICZ- BIECHOŃSKA, Justyna, – JACHNIK, Eliza: Legal Status of the Animal as a Determinant of Its Humanitarian Protection. Studia Iuridica Lublinenisia 3 (2021): 30. p.70.

[44] FASEL, Raffael N. – Butler, Sean C.: Animal Rights Law, Hart Publishing, ISBN 9781509956104,2023, p.164.

[45] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Polish Law on the Protection of Animals)

[46] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Polish Law on the Protection of Animals) Chapter 1, point 2

[47] BEDNARCZYK, Malgorzata: The Laws Protecting Pets in Poland, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie",nr 113,2017, p. 130, file:///C:/Users/user/Downloads/Bednarczyk.M.The_laws_protecting_pets_in_Poland.pdf

[48] KRUK, Emil: Legal Status of Animals in Poland, Studia Iuridica Lublinensia 30.3, 119-131.,2021.p. p.123.

[49] FASEL, Raffael N.- Butler, Sean C.: Animal Rights Law, Hart Publishing, ISBN 9781509956104,2023, p.13.

[50] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Polish Civil Code) https://webfiles-sc1.blackbaud.com/files/support/helpfiles/npoconnect/content/resources/attachments/poland-civil-code.pdf

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Polish Civil Code)

under his supervision, or had strayed or run away, unless neither he nor a person for whom he is responsible is at fault."[52]

Animals are also considered to be equivalent to products in the application of the rules of liability for damage caused by a hazardous product. 449.2§ declares that: "A product means a movable even if it is attached to another thing. A product also means animals and electricity."[53]

It can therefore be concluded that, contrary to the provisions of the Animal Protection Act, Polish civil law regulates animals as objects and does not contain any provisions regarding their special legal status.

Hungary: The civil law status of animals is defined in Book 5 of Act V of 2013 on the Civil Code, among the rules of right in rem.[54] According to 5:14. (3) § of the Hungarian Civil Code: "The rules on things shall apply to animals, taking the provisions of acts establishing derogations reflecting their special nature into account."[55] This rule was incorporated into the law due to Act XXVIII of 1998 on the Protection and Welfare of Animals.[56] The preamble of the Hungarian Act on Animal Protection and Welfare states that "animals are living beings capable of feeling, suffering and enjoying, and it is the moral duty of every human being to respect and ensure their well-being." [57]

The Civil Code excludes animals from the general category of movable property and stipulates that differences arising from their nature must be taken into account.[58] The introduction of differences in nature is in line with international trends, but this does not give animals a new legal status; they continue to be subject to the rules of property law.[59]

[52] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Polish Civil Code)

[53] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Polish Civil Code)

[54] LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála: Civil Law Aspects of Animal Protection in Hungary In: NOCHTA, Tibor (ed.) Central European civil law studies 2024Oradea, RomániaPartium Press, 2024 p. 89.

[55] Act V of 2013 on the Hungarian Civil Code

[56] PETRIK, Ferenc: Commentary: Civil Law I-IV. - New Civil Code - Commentary for practice, updated: January 15, 2025. Editor-in-chief: WELLMANN, György ORAC Publishing House, 2025

[57] PETRIK, Ferenc: Commentary: Civil Law I-IV. - New Civil Code - Commentary for practice, updated: January 15, 2025. Editor-in-chief: WELLMANN, György ORAC Publishing House, 2025

[58] LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála –NOCHTA, Tibor, *Az állatok magánjogi státuszhelyzetéről* MAGYAR JOG 69 : 5 pp. 313-316. , 2022, p. 313., LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála: Civil Law Aspects of Animal Protection in Hungary In: NOCHTA, Tibor (ed.) Central European civil law studies 2024Oradea, RomániaPartium Press, 2024 p. 90.

[59] LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála-NOCHTA, Tibor, *Az állatok magánjogi státuszhelyzetéről* MAGYAR JOG 69 : 5 pp. 313-316. , 2022, p. 313.

Given that Hungarian law treats animals as property, legal practice may regulate the legal status of animals in the same manner as that of property, unless specific legal provisions applicable to them provide otherwise.[60]

The commentary on the Civil Code emphasizes that the special rule concerning animals also serves to harmonize European Community law, partly by conveying moral values and partly by seeking to align with trends in other areas of law that similarly exclude certain animals from the definition of things.[61]

Animals are movable property, but their legal status is also governed by public law restrictions, which ensure their welfare.[62] With regard to the treatment of animals, the owner's right of disposal is subject to numerous restrictions, primarily under public law (primarily the provisions of the Animal Protection Act)[63]

The literature also highlights that the social and legal perception of the relationship between humans and animals has changed significantly in recent decades, which has had a significant impact on the treatment of animals under private law as well.[64] In line with international trends, the Hungarian Civil Code also contains a specific provision regarding animals and states that provisions concerning movable property may be applied to animals, taking into account the statutory provisions governing their nature. [65]

Under current regulations, the problem in practice is often caused by the lack of specific provisions. For example, in cases of divorce or inheritance law, there are no specific provisions governing the legal status of animals.

Although Hungarian law does not explicitly state that animals are sentient beings rather than objects, the legislation essentially follows international trends and recognizes the inherent differences of animals.

---

[60] LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála: Az állatok magánjogi státusza - Történeti és összehasonlító jogi vizsgálatok, Diké A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport elektronikus folyóirata 2026/1 (under publication)

[61] MENYHÁRD, Attila: Expert Proposal for the Draft of the New Civil Code Editor: Lajos Vékás Wolters Kluwer Budapest, 2008, p. 602.

[62] MENYHÁRD, Attila*:* Commentary on the Civil Code Commentary on Act V of 2013 on the Civil Code Edited by: VÉKÁS, Lajos- GÁRDOS, Péter Volume 1 Wolters Kluwer Budapest, 2014, p. 934

[63] Ibidem, p. 934.

[64] Ibidem, p. 934.

[65] PETRIK, Ferenc: Commentary: Civil Law I-IV. - New Civil Code - Commentary for practice, updated: January 15, 2025. Editor-in-chief: WELLMANN, György ORAC Publishing House, 2025

Conclusion

The legal provisions examined in this paper are summarized in the table below:

Table No. 1

The Legal Status of Animals in the V4 Countries

Country	Slovakia	The Czech Republic	Poland	Hungary
Civil Code	"[a] living animal, as a living being capable of perception by its own senses, has a special meaning and value and a special status in civil relations." Section 119 (3)	"The living animal, as a living being with senses, has a special meaning and value. A living animal is not a thing, and the provisions relating to things apply to a living animal by analogy only in so far as this does not contradict its nature." Section 494.	No special legal status is granted to animals	"The rules on things shall apply to animals, taking the provisions of acts establishing derogations reflecting their special nature into account." Book 5 Section 14 (3)
Animal Protection Act	No specific animal protection law	"animals are living beings, capable of feeling pain and suffering—from cruelty, harm to their health, and unnecessary killing, provided such acts were caused by humans, even if through negligence." Act	"An animal, as a living being capable of suffering, is not a thing. Humans owe them respect, protection and care. In matters not covered by law, the provisions applicable to animals shall	"Animals are living beings capable of feeling, suffering and enjoying, and it is the moral duty of every human being to respect and ensure their well-being." Act XXVIII of 1998 Preamble

		No. 246/1992 Section 1 (1)	apply by analogy to things." Act 21/1997 Section 1.1.,1.2.	

It can be concluded, with regard to the civil law frameworks presented in this study, that the V4 countries recognize the special legal status of animals. However, there are significant differences within these legal frameworks. The Civil Codes of the Czech Republic and Slovakia explicitly state that animals are not objects but sentient beings. Hungary's Civil Code does not explicitly state that animals are not objects, but it does require that legal provisions appropriate to their nature be taken into account. Polish legislation is unique in this regard, as the Civil Code does not contain a separate provision on the legal status of animals, but the Animal Protection Act recognizes animals as sentient beings and considers this a guiding principle in civil law relationships as well.

Based on the civil law regulations of the relevant countries, it can be concluded that the special legal status of animals is increasingly coming to the fore, a trend already reflected in legislation; however, related legal practice and the specific regulations governing individual civil law relationships still have scope for improvement. Among the V4 countries, Slovakia and the Czech Republic have the most progressive regulations in this area, explicitly recognizing animals as sentient beings within the framework of private law. Animals' legal status is coming to the fore and changing at an extraordinary pace, but this does not yet mean that animals have independent legal personality in any country; it is merely a special legal framework that regulates their status within the context of property law.

Bibliography:

1. BEDNARCZYK, Malgorzata: The Laws Protecting Pets in Poland, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie",nr. 113, 2017
2. DOBEŠOVÁ, Lenka-HURDÍK, Jan: Tort law in the Czech Republic, Second edition, Wolters Kluwer, ISBN 978-94-035-4786-2.,2023.
3. FASEL, Raffael N.- Butler, Sean C.: Animal Rights Law, Hart Publishing, ISBN 9781509956104, 2023
4. GOŹDZIEWICZ- BIECHOŃSKA, Justina- JACHNIK, Eliza: Legal Status of the Animal as a Determinant of Its Humanitarian Protection." Studia Iuridica Lublinenisia 30.3.,69-79.,2021

5. HASSANOVA, Rebeca Lili: Állatvédelmi szabályozás Szlovákiában, Ügyészek Lapja no.3. 2023
6. KRUK, Emil: Legal Status of Animals in Poland, Studia Iuridica Lublinensia 30.3, 119-131.,2021
7. LAZAR, Ján: Obcianske pravo hmotné Iuris Libri, Bratislava, 2014
8. LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála- Az állatok magánjogi státusza - Történeti és összehasonlító jogi vizsgálatok, Diké A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport elektronikus folyóirata 2026/1 (under publication)
9. LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála: Civil Law Aspects of Animal Protection in Hungary In: NOCHTA, Tibor (ed.) Central European civil law studies 2024Oradea, RomániaPartium Press, 2024
10. LÉNÁRDNÉ MALETICS, Borbála-NOCHTA, Tibor: Az állatok magánjogi státuszhelyzetéről MAGYAR JOG 69 : 5 pp. 313-316., 2022
11. MARUSENKO, Roman: Legal Status of Animals in Ukraine and Poland Przegląd Prawa Administracyjnego 1:59-70, 2019
12. MELZER, Filip- TÉGL, Petr: Občanský zákoník: Velký komentár Praha 1. SVAZEK ISBN 978-80-87576-73-1, 2013
13. MENYHÁRD, Attila: Commentary on the Civil Code Commentary on Act V of 2013 on the Civil Code Edited by: VÉKÁS, Lajos- GÁRDOS, Péter Volume 1 Wolters Kluwer Budapest, 2014
14. MENYHÁRD, Attila: Expert Proposal for the Draft of the New Civil Code Editor: Lajos Vékás Wolters Kluwer Budapest, 2008
15. MÜLLEROVA, Hana: Animals Finally above Objects and Stricter Criminalization of Cruelty: Some Insights in Czech Animal Legislation, Derecho Animal ArchivePapers, Barcelona, vol.3. no.2., 2012
16. NAGY, Zsófia: Állatvédelmi szabályozás Csehországban, különös tekintettel a büntetőjogi szempontokra, Ügyészek Lapja, Budapest, no.3., 2024
17. ŠVESTKA, Jiri- DVOŘÁK, Jan- FIALA, Josef: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) Wolters Kluwer ,2021
18. TAKÁCOVÁ, Daniela- BUGARSKY, Adrej-HECKO, Roman-MASLEJ, Milos- SÜLI, Judit: Animal as subject of law, Magyar Állatorvosok Lapja, Budapest, no.1., 2013
19. WIEWIOROWSKI, Jacek-DOSTALÍK, Petr: The Specific Position Of The Animal, Especially A Dog In The Roman And Modern Czech Law, The Lawyer Quarterly, 2017
20. Act No. 89/2012 on the Czech Civil Code [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník]
21. Act No. 246/1992 on the protection of animals against cruelty [Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání].
22. Act No. 40/1964, on the Slovak Civil Code [Občiansky zákonník]
23. Animal Protection Act Poland Dz. U. 1997 Nr 111 poz. 724.

24. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Polish Civil Code)
25. Act V of 2013 on the Hungarian Civil Code
26. Act XXVIII of 1998 on the Protection and Welfare of Animals in Hungary

Contact details

Borbála dr. Lénárdné Maletics
maletics.borbala@ajk.pte.hu
University of Pécs Faculty of Law Civil Law Department

THE USE OF NEW TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF CREATING CIVIL LAW ENTITIES -ENTREPRENEURS

Pawel Lewandowski[1]

Abstract: Internet access, computerization, and artificial intelligence have transformed the ways that society functions and have also influenced the broad digitalization of business. The aim of this paper is to analyze if in selected stages of creating civil law entity is possible to rely on the tools of new technologies. The paper concentrate and systematizes this issue, focusing on the choice of organizational and legal form and the creation of foundation documents using AI. The discussion also signalise the automation of register platforms. The conclusion is that while the use of new technologies in creating entrepreneurs is permissible (not prohibited) and undoubtedly facilitates and accelerates the process, it is recommended to maintain limited trust (tools such as AI are still not perfect and are misleading) and have the process verified by an experienced entity. Automation of accounting platforms remains at the research and analysis stage.

Key words: civil law entities, entrepreneur, artificial intelligence, register platform

Introduction

Less than 6 years ago I analyzed the issue of a digital entrepreneur information platform[2]. At that time, considerations regarding the impact of new technologies on the marketplace focused solely on computerization (including the assessment of register digitization). In those days, digitization was feared. Legal environment notice its potential dangers, such as the risk of data loss, technical errors, and potential cybercrime attacks. Today, digital registers are in place, and it's clear that their paper (traditional) form is no longer viable. Previous legal issues appear marginal. Currently, in every field, almost every academic is engaging in discussions related to artificial intelligence. Artificial intelligence presents entirely different

[1] University of Warmia and Mazury in Olsztyn

[2] LEWANDOWSKI, Pawel: The Register of Entrepreneurs (Subdivision of the National Court Register): A Digital Entrepreneur Information Platform. In: BANI, Elisabetta, PACHUCA-SMULSKA, Beata, RUTKOWSKA-TOMASZEWSKA, Edyta: Public and Private Law and the Challenges of New Technologies and Digital Markets. Warsaw: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-83-8198-070-8, p. 81-99.

opportunities and threats. Their consequences are unimaginable, necessitating the creation of new regulations in this area.

This paper discusses the creation of entrepreneurs—civil law entities—using AI as a new technology in Polish legal system. The publication may constitute a starting point for comparative research for researchers of other legal systems, especially in the V4 Region.

Internet access, computerization, and AI have transformed the ways that society functions and have also influenced the broad digitalization of business. Entrepreneurs, i.e., entities conducting a business activity, plays a special role among civil law entities. The aim of this paper is to analyze if in selected stages of starting a business activity is possible to rely on the tools of new technologies. This issue is not subject to regulation by either national or European legal acts. Law, especially at the European level, deals with "more difficult" / more ambitious matters[3]. This does not mean that such minor issues as the use of new technologies at the initial, unofficial stage do not require analysis. The discussion begins with the selection of an organizational and legal form, then turns to issues related to the creation of foundation documents for civil law entities, and concludes with platform automation—a much greater challenge than digitization.

Subjects of civil law

In contemporary Polish private law, the term "legal entities" is used to indicate the addressee of a legal norm[4]. These entities – occurring in civil law relations – are specific entities that have legal personality (which is determined by legal capacity)[5]. Among the subjects of civil law in Polish legal system, one may distinguish natural persons (every human being), legal persons and organizational units that do not have legal personality to whom statutory law confers legal capacity (referred to as imperfect or incomplete legal persons).

[3] For example acts about the use of digital tools and processes in company law, such as newest: Directive (EU) 2025/25 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2024 amending Directives 2009/102/EC and (EU) 2017/1132 as regards further expanding and upgrading the use of digital tools and processes in company law, OJ L, 2025/25, 10.1.2025; more about, see for example: NAPIERAŁA, Jacek: Nowe elementy modelu informacyjnego prawa spółek Unii Europejskiej w dyrektywie 2025/25 w sprawie szerszego wykorzystania i aktualizacji narzędzi i procesów cyfrowych. In: Przegląd Prawa Handlowego 2025, no 2, p. 4-15.

[4] FRĄCKOWIAK, Józef: Koncepcje regulacji podmiotów prawa cywilnego w Kodeksie cywilnym i Kodeksie spółek handlowych (dodatek MoP 7/2015). In: Monitor Prawniczy 2015, no 7, p. 1006–1012.

[5] PAZDAN, Maksymilian: in: System Prawa Prywatnego, Vol. 1. Prawo cywilne – część ogólna, Warsaw: C.H. Beck, 2007, ISBN: 978-83-7483-342-4, p. 916.

On the basis of the the Polish Civil Code[6], legal persons shall be the State Treasury and those organizational entities upon which special provisions of law confer legal personality (art. 33). Types of legal entities include commercial law companies – limited liability companies and joint-stock companies, cooperatives, associations, foundations, political parties, and universities. Local government units – municipalities, counties, and voivodeships – are also considered legal entities[7].
Among imperfect legal persons there are: commercial companies in organization, commercial law partnerships (general partnerships, professional partnerships, limited partnerships, limited joint-stock partnerships), European Economic Interest Groupings and ordinary associations[8]. Although Art. 1 of the PCC states that the Civil Code regulates civil law relationships between natural persons and legal persons, in accordance with art. 33^1 § 1 of the PCC Provisions on legal persons shall accordingly apply to such organizational units not being legal persons which have been granted the legal capacity by virtue of statutory law.
The above-mentioned entities may have a special status – entrepreneurs[9]. The most common is to distinguish entrepreneurs (commercial undertakings) and consumers on the ground of civil law transactions pertaining in particular to the exchange of goods and services in a broadly understood sense. In polish legal system there is no universe legal definition of entrepreneur[10]. According to art. 43^1 of the PCC an entrepreneur shall be a natural person, a legal person and an organizational unit referred to in Article 33^1, paragraph 1, that carries on economic or professional activity on their own behalf. Therefore there are no subject-related limitations. According to art. 3 of the Act of 6 March 2018 entitled Law on Commercial Undertakings (Entrepreneur's Law) (Journal of Law of 2024 item 236), economic activity is organized gainful activity performed on one's own behalf in a continuous manner. In turn, professional activity is of a professional, gainful and permanent nature. These attributes must appear jointly.

[6] Act of April 23, 1964, The Civil Code (Journal of Law of 2025, item 1071, as amended), hereinafter: the PCC (Polish Civil Code).
[7] Instead of many: CZUCHWICKI, Filip: Commentary to art. 33. In:BALWICKA-SZCZYRBA Małgorzata, SYLWESTRZAK, Anna: Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, Warsaw, LEX/el. 2026, https://sip-1lex-1pl-10000f4c80b7a.han.uwm.edu.pl/#/commentary/587922613/823361/balwicka-szczyrba-malgorzata-red-sylwestrzak-anna-red-kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany (access date: 28.03.2026)
[8] KLEDYŃSKA, Anna: Subjects in civil law. In: BIERANOWSKI, Adam, LEWANDOWSKA, Ewa: Civil Law Institutions (general part and property law) according to Polish legal regulations. Warsaw: Difin, 2025. ISBN 978-83-8270-397-9, p. 64.
[9] ŁĘTOWSKI, Paweł: Ewolucja terminu "przedsiębiorca" w prawie prywatnym oraz publicznym od II Rzeczypospolitej do czasów współczesnych. In: Przegląd Prawa Publicznego 2011, no 4, p. 60-69.
[10] ETEL, Maciej: Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym, Warsaw: Wolters Kluwer 2012, ISBN 978-83-264-1614-9, p. 286-296.

Taking up an economic activity, which determines the status of an entrepreneur, involves the need to choose an organizational and legal form. Consideration should be given to making this choice using AI.

Choosing an organizational and legal form

In Poland there are many organizational and legal forms to choose from, but their catalog is closed (determined by law)[11]. It seems that the most popular is economic activity run by individual natural person, that is sole proprietorship[12]. It should be emphasized that the choice of organizational and legal form is, in principle, completely free. In some cases, the activity can only be carried out in a specific form[13]. The characteristics of each of the organizational and legal forms are not the subject of these considerations. The main issue is not the choice of form itself. It is important to decide whether the choice of form can be made using new technologies, such as AI tools, or whether one can fully rely on this method of selection?

It is worth to notice that the choice of organizational and legal form may therefore have a huge impact on the business depending on the branch, the revenues generated, and the acceptable risk. Individual organizational and legal forms are characterized by differences in terms of, among others, liability, taxation, start-up costs and running the business. There should be no doubts that using AI tools make many decisions easier and faster. However, entering the most specific instruction, question, or set of input data possible (so called prompts), may not exhaust the circumstances that need to be taken into account, and AI will not do it on its own either. Although we can suppose that AI often has greater knowledge (wider, immediately available) than a human specialist, the reality is that it does not know the conditions of an individual case or trends (e.g. those in law, such as the interpretation of regulations, case law). The AI tools are still not perfect, and are – unfortunately - misleading (it creates its own reality). It can be helpful and inspiring, but future entrepreneur should keep distance and make any decision regarding the organizational and legal form after analyzing various available sources.

---

[11] Next to the so-called sole proprietorship, the catalogue of organizational and legal forms of business activity is actually specified in Art. 36 of the Act of 20 August 1997 on the National Court Register (consolidated text, Journal of Laws of 2025, item 869, as amended).

[12] Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2024 r. Analizy i raporty statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warsaw 2025, ISSN 1506-8021, 188 pp. Available at: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/zmiany_strukturalne_grup_podmiotow_gospodarki_narodowej_w_rejestrze_regon_2024.pdf access date: April 2, 2026.

[13] For example: Art. 12 of the Act of 29 August 1997 – Banking Law (consolidated text: Journal of Laws of 2026, item 38, as amended); Art. 4a of the Act of 26 May 1982 – Bar Law (consolidated text: Journal of Laws of 2024, item 1564, as amended).

Choosing the organizational and legal form of running an economic activity is the beginning of the entire process of starting a business. Its consequence is the preparation of foundation documents and registration of the entity.

Foundation document

It seems that the decision whether foundation documents can be created using new technology tools is closely related to the broader, widely discussed issue of shaping civil law contracts using AI. The question is if the machines are competent enough to take over the function of drafting contracts from lawyers and what will be the legal, economic and social consequences of this 'robot lawyer'[14]. The conclusions are that this process is already happening. There are no separate regulations prohibiting the use of AI tools. It can be stated that contracts prepared by AI are generally correct. However, there are perceived risks associated with using these tools, including the possibility that contracts may contain clauses that are not suitable to the specific case or whose consequences the parties simply do not understand. Meanwhile, liability for AI errors rests with the civil law entities entering into the contract.

Translating the above to the foundation document of the civil law entities, although freedom of contract is the overarching principle in the Polish legal system, the legislator often introduces limitations, for example by requiring the proper form of concluding a contract. According to foundation documents of entrepreneurs, it should be noted that in the case of organizational and legal forms of limited partnership (art. 106 of the CCC[15]), limited joint-stock partnership (art. 131 of the CCC), limited liability company (art. 157 § 2 of the CCC), simple joint-stock company (art. 300^6 of the CCC) and joint-stock company (art. 301 § 2 of the CCC) an agreement can only be draw up in the form of a notarial deed. This should be assessed positively. It provides guarantees, control, and stability. Other organizational and legal forms either do not require foundation documents (sole proprietorship) or leave entities free to choose the form of their creation. This means that the contract (foundation document) can be prepared not only in any form (written form, because of registration requirements), but above all it can be prepared by, for example, a professional lawyer, and as well generated in any AI tool. Foundation documents are annexed to the National Court Register (KRS). Therefore, before registering an entrepreneur, the court verifies, for example, whether the agreement can be

[14] For example see: NG, Irene (Huang Ying): The Art of Contract Drafting in the Age ofArtificial Intelligence: A Comparative Study Based on US, UK and Austrian Law. In: TTLF Working Papers 2017, No. 26, p. 3-122, available at: aw.stanford.edu/publications/the-art-of-contract-drafting-in-the-age-of-artificial-intelligence-a-comparative-study-based-on-us-uk-and-austrian-law/ access date: April 5, 2026; ALKA, C K: Legal drafting in the age of chatgpt: who holds the copyright? In: Jus Corpus Law Journal 2025, 5(4), p. 123-144.

[15] Act of 15 September 2000, Commercial Companies Code (Journal of Laws 2024, item 18, consolidated text of January 5, 2024), hereinafter: CCC.

concluded and whether it meets the requirements of the law (e.g., the CCC). However, the purpose and objective of the court's verification is not to assess whether a given form is appropriate for a given business activity in specific factual circumstances. This still leaves the risky creation of the contract (foundation documents) solely using AI tools.

Computerization and automation of the register platform

From July 2021, applications for entry into the register of entrepreneurs must be submitted exclusively electronically via the IT system[16]. However, the computerization of register platform should be distinguished from their automation. The idea of automation is to replace manual (human) activities with automatic mechanisms.

What is most important, under the current legal framework in Poland, the National Court Register (KRS) is not supported by AI in the sense of automating registration decisions or analyzing applications. Pursuant to Article 694^5 § 1 of the Code of Civil Procedure[17], entry into the National Court Register is made on the basis of a decision, unless a specific provision provides otherwise. Therefore it should be noted that the current functioning of registration platforms is based on a traditional case resolution model. Each case is subject to individual assessment (decided by a judge), which may lead to different rulings in different courts. It is possible that in other areas, e.g. feeding registers with source data, integration with other systems and e-payments, register platform is supported by the tools of new technologies.

There is an ongoing discussion in the Polish legal system about the possible applications of AI in the Polish justice system[18]. However, it remains at the research and analysis stage, meaning the most difficult decisions have not yet been made.

[16] Art. 19. Sec. 2. of Act of August 20, 1997 on the National Court Register (Journal of Law of 2025, item 869, as amended): Applications concerning entities subject to entry in the Register of Entrepreneurs shall be submitted exclusively via the electronic information system; art. 19 sec. 7. An application submitted in a form other than the electronic information system and unpaid shall be returned without a request to rectify the deficiencies. Wider: ZAMOJSKI, Łukasz: Commentary to art. 19. In: Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz, wyd. II, LEX/el. 2023.

[17] Act of November 17, 1964, The Code of Civil Procedure (Journal of Law of 2024, item 1568, as amended).

[18] Wider: DOLNIAK, Patrycja, KUŹMA, Tomasz, LUDWIŃSKI, Andrzej, WASIK, Konrad: Ministerstwo Sprawiedliwości a sztuczna inteligencja. In: DOLNIAK, Patrycja, , KUŹMA, Tomasz, LUDWIŃSKI, Andrzej, WASIK, Konrad: Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości. Między prawem a algorytmami, Warsaw: Wolters Kluwer, 2024, ISBN: 978-83-8358-925-1, p. 70-72.

Conclusion

The analysis of selected stages of the creation of a civil law entity using new technology tools leads to the general conclusion that it is permissible (binding regulations do not prohibit it) to use AI at this process and undoubtedly facilitates and speeds it up, however, it is recommended to maintain limited trust (tools such as artificial intelligence are still not perfect and can be misleading) and have the process verified by a human, preferably a professional. New technologies may help in the choice of organizational and legal form of running a business activity. This tools may also help in creating foundation documents, whereby polish legal system in many cases requires foundation documents in the form of a notarial deed and the court verifies them before registration. What is important – any consequences or liability for various errors rests on the civil law entities. Finally, automation of accounting platforms remains at the research and analysis stage. Artificial intelligence tools have not yet replaced the process of registering new civil law entities.

Bibliography

1. ALKA, C K: Legal drafting in the age of chatgpt: who holds the copyright? In: Jus Corpus Law Journal 2025, 5(4).
2. CZUCHWICKI, Filip: Commentary to art. 33. In: BALWICKA-SZCZYRBA Małgorzata, SYLWESTRZAK, Anna: Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, Warsaw, LEX/el. 2026, https://sip-1lex-1pl-10000f4c80b7a.han.uwm.edu.pl/#/commentary/587922613/823361/balwicka-szczyrba-malgorzata-red-sylwestrzak-anna-red-kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany (access date: 2026-03-28 23:35).
3. DOLNIAK, Patrycja, KUŹMA, Tomasz, LUDWIŃSKI, Andrzej, WASIK, Konrad: Ministerstwo Sprawiedliwości a sztuczna inteligencja. In: DOLNIAK, Patrycja, , KUŹMA, Tomasz, LUDWIŃSKI, Andrzej, WASIK, Konrad: Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości. Między prawem a algorytmami, Warsaw: Wolters Kluwer, 2024, 352 pp. ISBN: 978-83-8358-925-1.
4. ETEL, Maciej: Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym, Warsaw: Wolters Kluwer 2012, 408 pp. ISBN 978-83-264-1614-9.
5. FRĄCKOWIAK, Józef: Koncepcje regulacji podmiotów prawa cywilnego w Kodeksie cywilnym i Kodeksie spółek handlowych (dodatek MoP 7/2015). In: Monitor Prawniczy 2015, no 7.
6. KLEDYŃSKA, Anna: Subjects in civil law. In: BIERANOWSKI, Adam, LEWANDOWSKA, Ewa: Civil Law Institutions (general part and property law) according to Polsih legal regulations. Warsaw: Difin, 2025. 310 pp. ISBN 978-83-8270-397-9.

7. ŁĘTOWSKI, Paweł: Ewolucja terminu "przedsiębiorca" w prawie prywatnym oraz publicznym od II Rzeczypospolitej do czasów współczesnych. In: Przegląd Prawa Publicznego 2011, no 4, p. 60-69.
8. LEWANDOWSKI, Pawel: The Register of Entrepreneurs (Subdivision of the National Court Register): A Digital Entrepreneur Information Platform. In: BANI, Elisabetta, PACHUCA-SMULSKA, Beata, RUTKOWSKA-TOMASZEWSKA, Edyta: Public and Private Law and the Challenges of New Technologies and Digital Markets. Warsaw: C.H. Beck, 2020, 312 pp. ISBN 978-83-8198-070-8.
9. NAPIERAŁA, Jacek: Nowe elementy modelu informacyjnego prawa spółek Unii Europejskiej w dyrektywie 2025/25 w sprawie szerszego wykorzystania i aktualizacji narzędzi i procesów cyfrowych. In: Przegląd Prawa Handlowego 2025, no 2.
10. NG, Irene (Huang Ying): The Art of Contract Drafting in the Age ofArtificial Intelligence: A Comparative Study Based on US, UK and Austrian Law. In: TTLF Working Papers 2017, No. 26, p. 3-122, available at: aw.stanford.edu/publications/the-art-of-contract-drafting-in-the-age-of-artificial-intelligence-a-comparative-study-based-on-us-uk-and-austrian-law/ access date: April 5, 2026;
11. PAZDAN, Maksymilian: in: System Prawa Prywatnego, Vol. 1. Prawo cywilne – część ogólna, Warsaw: C.H. Beck, 2007, ISBN: 978-83-7483-342-4.
12. ZAMOJSKI, Łukasz: Commentary to art. 19. In: Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz, wyd. II, LEX/el. 2023.
13. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2024 r. Analizy i raporty statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warsaw 2025, ISSN 1506-8021, 188 pp. Available at: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/zmiany_strukturalne_grup_podmiotow_gospodarki_narodowej_w_rejestrze_regon_2024.pdf access date: April 2, 2026.

Contact details

Paweł Lewandowski (PhD)
pawel.lewandowski@uwm.edu.pl
Department of Economic and Commercial Law
Faculty of Law and Administration
University of Warmia and Mazury in Olsztyn
Oczapowskiego 2
10-719 Olsztyn
Poland

NORMATÍVNE VÝCHODISKÁ PREDKUPNÉHO PRÁVA SPOLUVLASTNÍKOV A ICH TRANSFORMÁCIA V SLOVENSKOM PRÁVE

THE LEGAL BASIS OF CO-OWNERS' RIGHT OF FIRST REFUSAL AND ITS EVOLUTION IN SLOVAK LAW[1]

Júlia Krajčírová[2]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá predkupným právom ako právnym inštitútom, ktorý predstavuje obmedzenie dispozičnej zložky vlastníckeho práva, osobitne v prostredí podielového spoluvlastníctva. Pozornosť sa sústreďuje na normatívny vývoj zákonného predkupného práva spoluvlastníkov v slovenskom právnom poriadku, a to od právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom zákonníku z roku 1950, cez pôvodné znenie Občianskeho zákonníka z roku 1964 a jeho následné novelizácie, až po súčasné znenie § 140 Občianskeho zákonníka. Príspevok poukazuje na to, ako sa menilo chápanie vzťahu medzi dispozičnou slobodou vlastníka a ochranou spoluvlastníckeho vzťahu. Súčasťou analýzy je aj komparácia slovenskej a českej právnej úpravy, najmä vo vzťahu k zmenám českej právnej úpravy po roku 2018 a po novele z roku 2020. Cieľom príspevku je zhodnotiť, akým spôsobom normatívne zmeny ovplyvnili funkciu predkupného práva a jeho význam pri ochrane spoluvlastníkov.

Kľúčové slová: predkupné právo, vlastnícke právo, podielové spoluvlastníctvo, § 140 Občianskeho zákonníka, komparácia

Abstract: This article examines the right of first refusal as a legal institution that constitutes a restriction on the dispositive aspect of the right of ownership, particularly in the context of joint ownership. The focus is on the normative development of the statutory right of first refusal of co-owners in the Slovak legal system, from the legal provisions contained in the Civil Code of 1950, through the original text of the Civil Code of 1964 and its subsequent

[1] Príspevok je čiastkovým výstupom projektu VEGA č. 1/0492/26 s názvom *„Koncepcia civilného sporového procesu a jednotlivé druhy žalôb podľa Civilného sporového poriadku - poznatky, výzvy, perspektívy*".

[2] Katedra Občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

amendments, up to the current wording of Section 140 of the Civil Code. The paper highlights how the understanding of the relationship between the owner's freedom of disposition and the protection of the co-ownership relationship has evolved. The analysis also includes a comparison of Slovak and Czech legislation, particularly in relation to changes in Czech legislation after 2018 and following the 2020 amendment. The aim of the article is to assess how these legislative changes have affected the function of the right of first refusal and its significance in protecting co-owners.

Key words: right of first refusal, right of ownership, joint ownership, Section 140 of the Civil Code, comparison

Úvod

Predkupné právo predstavuje tradičný súkromnoprávny inštitút, ktorého význam spočíva najmä v tom, že zasahuje do dispozičnej zložky vlastníckeho práva a limituje voľnosť vlastníka pri prevode spoluvlastníckeho podielu. Napriek jeho zdanlivej stabilite však ide o inštitút, ktorého normatívna podoba sa v priebehu času výrazne menila, a to nielen v slovenskom, ale aj v českom právnom prostredí. Predkladaný článok preto reaguje na zmeny normatívneho textu zákonného predkupného práva, osobitne vo vzťahu k ustanoveniu § 140 Občianskeho zákonníka, a skúma jeho vývoj od historických kodifikácií až po súčasnosť. Zároveň sa zameriava na komparáciu slovenskej a českej právnej úpravy, ktorá ukazuje rozdielne legislatívne prístupy k rovnováhe medzi ochranou spoluvlastníkov a dispozičnou slobodou vlastníka. Cieľom článku je poukázať na to, ako sa menilo normatívne uchopenie predkupného práva, aké dôsledky tieto zmeny priniesli do aplikačnej praxe a do akej miery súčasné riešenia zodpovedajú potrebám spoluvlastníckych vzťahov.

Predkupné právo ako obmedzenie dispozičnej zložky vlastníckeho práva

Vlastnícke právo predstavuje v systéme súkromného práva základné vecné právo, ktoré poskytuje vlastníkovi najširšie právne panstvo nad vecou. Jeho tradičný obsah sa v slovenskom súkromnom práve vyjadruje najmä prostredníctvom oprávnenia vec držať, užívať, požívať jej plody a úžitky a nakladať s ňou. Občiansky zákonník v § 123 výslovne ustanovuje, že vlastník je *„v medziach zákona*" oprávnený predmet svojho vlastníctva držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním, pričom § 124 súčasne zdôrazňuje rovnosť vlastníkov z hľadiska práv, povinností a právnej ochrany. Na ústavnej úrovni je vlastnícke právo garantované v čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého má vlastnícke právo všetkých vlastníkov rovnaký zákonný

obsah a ochranu.[3] Už z tejto zákonnej i ústavnej formulácie je zrejmé, že vlastnícke právo nie je právom absolútne neobmedzeným, ale právom, ktorého výkon sa odohráva v normatívnom rámci ustanovenom zákonom.

Práve dispozičné oprávnenie vlastníka, teda možnosť vec previesť, zaťažiť alebo s ňou inak právne nakladať podľa vlastnej vôle a uváženia, patrí medzi najvýznamnejšie zložky vlastníckeho práva. Nejde však o oprávnenie bezhraničné. Ústavný súd Slovenskej republiky dlhodobo vykladá čl. 20 ústavy tak, že rovnaký zákonný obsah vlastníckeho práva neznamená absolútne zhodný režim pri všetkých druhoch vecí, ale vyžaduje, aby vlastníci druhovo rovnakých vecí mali zásadne rovnaké zákonné postavenie. Zároveň platí, že obmedzenia vlastníckeho práva musia mať zákonný základ a musia rešpektovať podstatu a zmysel vlastníckeho práva. Predkupné právo je práve takým inštitútom, ktorý zákonom limituje voľnosť vlastníka pri nakladaní s vecou, avšak neruší samotnú podstatu vlastníckeho práva. Vlastníkovi neodníma vlastníctvo, ale usmerňuje spôsob, akým môže realizovať svoju dispozičnú autonómiu vo vzťahu k určitému okruhu osôb.[4]

Predkupné právo vo všeobecnej rovine znamená právne oprávnenie určitej osoby, aby jej bola vec ponúknutá na kúpu skôr, než bude prevedená na inú osobu. V slovenskom právnom poriadku je jeho všeobecná úprava obsiahnutá v ustanovení § 140 Občianskeho zákonníka. Ide o takzvané zákonné predkupné právo. Následne máme zmluvné predkupné právo obsiahnuté v § 602 až § 606 Občianskeho zákonníka. Podľa § 602 ods. 1 Občianskeho zákonníka má predkupné právo ten, kto predá vec s výhradou, že mu ju kupujúci ponúkne na predaj, keby ju chcel predať; podľa § 603 ods. 1 predkupné právo ukladá povinnosť predovšetkým tomu, kto sa zaviazal vec ponúknuť, a § 605 upravuje lehoty a spôsob realizácie ponuky. Z tejto úpravy vyplýva, že predkupné právo je inštitútom, ktorého jadrom je ponuková povinnosť povinného subjektu a preferenčné postavenie oprávneného subjektu pri zamýšľanom prevode veci.[5]

Vo vzťahu k vlastníckemu právu je podstatné, že predkupné právo zasahuje práve do jeho dispozičnej zložky. Vlastník síce zostáva nositeľom vlastníckeho práva a naďalej môže rozhodnúť, či vec prevedie alebo neprevedie, avšak ak sa rozhodne pre prevod za okolností predpokladaných zákonom alebo zmluvou, nemôže obísť oprávneného z predkupného práva. Je teda viazaný povinnosťou ponúknuť vec najprv tej osobe, ktorej právny poriadok alebo zmluva priznáva prednostné oprávnenie. Z tohto dôvodu sa predkupné právo v teórii i praxi označuje ako kvalifikované obmedzenie

[3] Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Čl. 20 ods. 1. Ďalej porov. zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, a to ustanovenie § 123 a § 124.

[4] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996, zverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, čiastka 49, pod číslom 135/1996.

[5] Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, § 602 až § 606.

zmluvnej voľnosti a dispozičnej slobody vlastníka. Nezakladá všeobecný zákaz nakladania s vecou, ale vytvára zákonom aprobovanú prioritu určitého subjektu pri nadobudnutí veci.[6]

Táto funkcia predkupného práva osobitne vyniká pri podielovom spoluvlastníctve. Podľa § 140 Občianskeho zákonníka, ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe. Zákonné predkupné právo spoluvlastníkov sleduje ochranu existujúceho spoluvlastníckeho vzťahu, stabilitu personálneho zloženia spoluvlastníckeho spoločenstva a záujem spoluvlastníkov, aby do tohto vzťahu bez ich možnosti reakcie nevstúpila tretia osoba. Najvyšší súd Slovenskej republiky opakovane zdôraznil, že pri predaji spoluvlastníckeho podielu zákon nevyžaduje súhlas ostatných spoluvlastníkov, vyžaduje však rešpektovanie ich predkupného práva. Práve v tomto spočíva presná povaha obmedzenia: vlastník nie je zbavený oprávnenia podiel previesť, ale jeho voľnosť pri výbere nadobúdateľa nie je neobmedzená.[7]

Súdna prax zároveň rozvinula aj ďalšie obsahové aspekty tohto obmedzenia. Najvyšší súd Slovenskej republiky priznal zákonnému predkupnému právu spoluvlastníkov vecnoprávne účinky voči tretím osobám a akceptoval subsidiárne použitie všeobecnej úpravy predkupného práva obsiahnutej v § 603 ods. 3 Občianskeho zákonníka aj na zákonné predkupné právo podľa § 140 Občianskeho zákonníka. Judikatúra zároveň zastáva záver, že pojem *„prevod spoluvlastníckeho podielu*" zahŕňa podľa slovenskej rozhodovacej línie nielen odplatný, ale aj bezodplatný prevod[8], čo ešte viac zvýrazňuje ochrannú funkciu tohto inštitútu voči obchádzaniu zákona. V doktríne sa pritom poukazuje na to, že zákonné predkupné právo spoluvlastníka je úzko späté so samotnou existenciou spoluvlastníctva a nemožno ho redukovať iba na obligatórny vzťah medzi dvoma konkrétnymi subjektmi.[9]

Predkupné právo tak možno charakterizovať ako právny inštitút stojaci na pomedzí vecného a záväzkového práva, ktorého funkciou je korigovať absolútnosť dispozičnej slobody vlastníka v prospech ochrany iného, právom uznaného záujmu. V prípade zmluvného predkupného práva ide najmä o záujem zmluvných strán zachovať určitý

---

[6] DUFALOVÁ, L. a kol. *Klinika vecných práv. Praktikum*. 1. vyd. - Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, 251 strán. ISBN: 978-80-7160-543-0.

[7] Napríklad aj Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. apríla 2018, sp.zn. 3Cdo/81/2016.

[8] Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 25. októbra 2005, sp. zn. 1 Cdo 102/2005, sa predkupné právo v zmysle § 140 Občianskeho zákonníka pri darovaní uplatňuje. Dokonca tento rozsudok Najvyššieho súdu bol publikovaný v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR ako R 58/2005. Pozri aj: KAŠČÁK, J. *Uplatňuje sa predkupné právo aj pri bezodplatnom prevode?* In Ars Notaria, 2014, č. 3, s. 19.

[9] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. októbra 2010, sp. zn. 6 Cdo 209/2010, Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. novembra 2018, sp. zn. 2 Cdo 13/2018 (publikované pod č. 23 v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky).

majetkový alebo osobný vzťah k veci. V prípade zákonného predkupného práva spoluvlastníkov ide predovšetkým o ochranu spoluvlastníckeho spoločenstva a o prevenciu nežiaducej zmeny v okruhu spoluvlastníkov. Predkupné právo teda nepredstavuje popretie vlastníckeho práva, ale jeho zákonné usmernenie v tej zložke, ktorá sa prejavuje v oprávnení vec previesť podľa vlastnej preferencie. V tomto zmysle je predkupné právo typickým príkladom toho, že moderné vlastnícke právo nemožno chápať ako neobmedzené panstvo nad vecou, ale ako právne chránené postavenie, ktorého výkon je vyvažovaný právami iných subjektov a účelom konkrétnej právnej úpravy.

Vývoj normatívneho textu zákonného predkupného práva spoluvlastníkov od roku 1950 po súčasnosť

Pri skúmaní dnešného ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka nemožno vychádzať iba z jeho aktuálneho znenia, ale treba sledovať jeho vývoj v širšom historickom a systémovom kontexte. Práve historická komparácia ukazuje, že zákonné predkupné právo spoluvlastníkov nebolo v československom a následne slovenskom civilnom práve stabilnou konštantou. Naopak, jeho normatívna podoba sa menila v závislosti od ideového východiska súkromného práva, od chápania vlastníctva a od miery, v akej zákonodarca pripúšťal individuálnu dispozičnú autonómiu spoluvlastníka. Z tohto hľadiska možno rozlíšiť štyri základné etapy: úpravu v Občianskom zákonníku z roku 1950, pôvodnú úpravu Občianskeho zákonníka z roku 1964, novelu účinnú od 1. apríla 1983 a napokon porevolučnú úpravu po novele č. 509/1991 Zb., ktorá sa – pokiaľ ide o samotný text § 140 – zachovala v podstate až dodnes.[10]

V Občianskom zákonníku č. 141/1950 Zb.[11] bolo zákonné predkupné právo spoluvlastníkov upravené priamo a pomerne zrozumiteľne[12]. Už tzv. stredný Občiansky zákonník vychádzal z modelu, podľa ktorého prevádzajúci spoluvlastník nebol pri prevode podielu úplne voľný, ale bol viazaný prednostným oprávnením ostatných spoluvlastníkov. Tento model bol zároveň previazaný so všeobecnou úpravou predkupného práva v ustanoveniach o kúpe. Historicky teda nejde o inštitút zavedený až novšou úpravou, ale o riešenie, ktoré má v našom právnom prostredí hlbšie korene.

---

[10] Porov. Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník; Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník; Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy; Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník.

[11] Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník [online]. Dostupné z právneho informačného portálu Slov-Lex.

[12] § 137 Ak sa scudzuje podiel, majú spoluvlastníci predkupné právo (§§ 375 a nasl.), okrem ak ide o scudzenie osobe blízkej (§ 17 ods. 2). Ak sa nedohodnú spoluvlastníci o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel rovnakým dielom.

Zásadný obrat priniesol Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. v pôvodnom znení. Ten opustil model zákonného predkupného práva a nahradil ho omnoho tvrdšou konštrukciou dispozičného obmedzenia. Podľa pôvodného § 140 *„spoluvlastník môže svoj podiel bez súhlasu ostatných spoluvlastníkov previesť len na spoluvlastníka alebo na svojich potomkov; inak pre prevod podielu je potrebný súhlas všetkých spoluvlastníkov*"[13]. Normatívne jadro úpravy sa teda presunulo od prednostného kúpnoprávneho oprávnenia ostatných spoluvlastníkov k požiadavke ich súhlasu s prevodom. V porovnaní s rokom 1950 išlo o výrazne prísnejší zásah do dispozičnej zložky vlastníckeho práva, pretože vlastník podielu už nebol len povinný rešpektovať poradie oprávnených osôb, ale v zásade potreboval súhlas všetkých spoluvlastníkov, ak nechcel prevádzať podiel na spoluvlastníka alebo na svojich potomkov.

Táto zmena nebola iba terminologická. Kým úprava z roku 1950 vyvažovala dispozičnú voľnosť vlastníka právom ostatných spoluvlastníkov vstúpiť do zamýšľaného prevodu, pôvodné znenie § 140 Občianskeho zákonníka z roku 1964 konštruovalo prevod spoluvlastníckeho podielu skôr ako úkon podliehajúci kolektívnej kontrole spoluvlastníckeho spoločenstva. Z komparatívneho hľadiska to znamená, že v období 1964 – 1983 neexistovalo zákonné predkupné právo spoluvlastníkov v dnešnom slova zmysle; existoval namiesto neho režim súhlasového obmedzenia. Tento režim bol z hľadiska intenzity zásahu do vlastníckeho oprávnenia disponovať s vecou ešte prísnejší než predkupné právo, pretože neumožňoval vlastníkovi podielu relatívne voľne si vybrať tretiu osobu po márnom nevyužití predkupného oprávnenia, ale viazal samotnú prípustnosť prevodu na vôľu ostatných spoluvlastníkov.[14]

Ďalšia rozhodujúca zmena nastala novelou č. 131/1982 Zb., účinnou od 1. apríla 1983. Podľa dostupných prameňov práve táto novela zmenila § 140 do podoby, ktorá je obsahovo základom dnešnej úpravy: *„Ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov."*[15] Oproti pôvodnému zneniu z roku 1964 ide o zásadnú rekodifikáciu filozofie ustanovenia. Súhlas všetkých spoluvlastníkov bol nahradený zákonným predkupným právom, teda miernejším a civilisticky čistejším mechanizmom ochrany spoluvlastníkov. Vlastník podielu už nebol blokovaný potrebou získať súhlas ostatných, ale bol povinný rešpektovať ich prednostné oprávnenie pri prevode podielu.

---

[13] Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, vyhlásené znenie [online]. Dostupné z právneho informačného portálu Slov-Lex.

[14] Zhodnocení Nejvyššího soudu SSR zo dňa 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72, publikované v zbierkovej judikatúre; porov. aj historické znenie § 140 OZ z roku 1964.

[15] Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy [online]. Dostupné z právneho informačného portálu Slov-Lex.

Z komparačného pohľadu[16] je dôležité zdôrazniť, že novela z roku 1982 neobnovila mechanicky stav z roku 1950, hoci sa k nemu funkčne priblížila. Podobnosť spočívala v návrate k predkupnému právu ako nástroju ochrany spoluvlastníkov. Rozdiel však spočíval v systematickom zakotvení aj v jazykovej podobe ustanovenia: text po novele z roku 1982 už výslovne formuloval jednak výnimku pre blízku osobu, jednak pravidlo pomerného vykúpenia podielu podľa veľkosti podielov pri nedohode spoluvlastníkov. Podľa nášho názoru tak išlo o normatívne presnejšiu a funkčne diferencovanejšiu úpravu než v roku 1950.

Porevolučná veľká novela Občianskeho zákonníka č. 509/1991 Zb., účinná od 1. januára 1992, § 140 znovu preformulovala, avšak z hľadiska jeho vlastného normatívneho jadra išlo o kontinuitu, nie o zlom. Výstup k zákonu č. 509/1991 Zb. uvádza, že § 140 znel: *„Ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov.*" To znamená, že zákonodarca po roku 1989 ponechal základnú normatívnu koncepciu prijatú v roku 1982. Význam novely z roku 1991 preto spočíval menej v zmene samotného textu § 140 a viac v tom, že toto ustanovenie zasadil do obnovenej súkromnoprávnej systematiky, v ktorej sa posilnila zmluvná voľnosť, ochrana vlastníctva a všeobecná úprava predkupného práva v § 602 až § 606 OZ.

Aj odborná literatúra vyhodnocuje rok 1991 skôr ako „návrat" zákonného predkupného práva spoluvlastníkov v podmienkach postsocialistického súkromného práva než ako obsahovo novú konštrukciu. Bulletin slovenskej advokácie aj Ars Notaria výslovne uvádzajú, že zákonné predkupné právo spoluvlastníkov bolo do Občianskeho zákonníka vrátené, resp. opäť zavedené veľkou novelou č. 509/1991 Zb., pričom jeho účelom zostala ochrana zostávajúcich spoluvlastníkov a prevencia konfliktov v spoluvlastníckom vzťahu. Tieto závery podporujú tézu, že po roku 1991 sa nemenilo základné hodnotové východisko úpravy, ale najmä jej civilistický a systémový rámec.[17]

V súčasnom znení § 140 Občianskeho zákonníka sa toto ustanovenie obsahovo zhoduje s porevolučnou formuláciou[18]. Z porovnania historických a aktuálnych textov teda vyplýva, že jadrová normatívna podoba dnešného § 140 je výsledkom zmeny uskutočnenej v roku 1983 a potvrdenej po roku 1991. Odvtedy sa text ustanovenia v jeho podstate nezmenil; meniaca sa bola skôr judikatúrna

[16] Porov. historické znenie zákona č. 141/1950 Zb. a znenie § 140 po novele č. 131/1982 Zb.

[17] MASLÁK, M. *Žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu pre porušenie predkupného práva spoluvlastníka*? In: *Bulletine slovenskej advokácie* 10/2018. Dostupné na online: https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/03/BSA10_2018.pdf?utm_source.

[18] Ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov."

interpretácia, najmä pokiaľ ide o povahu predkupného práva, dôsledky jeho porušenia a vzťah k všeobecnej úprave predkupného práva.

Komparatívne zhrnutie

Komparácia jednotlivých etáp ukazuje tri rozdielne legislatívne modely. Prvým bol model z roku 1950, založený na zákonnom predkupnom práve spoluvlastníkov. Druhým bol model z roku 1964, založený na súhlasovom princípe, teda na podstatne prísnejšom obmedzení prevodu spoluvlastníckeho podielu. Tretím je model platný od 1. apríla 1983, ktorý sa zachoval aj po novele z roku 1991 a trvá dodnes: vlastník môže svoj podiel previesť, ale musí rešpektovať predkupné právo ostatných spoluvlastníkov, okrem prevodu blízkej osobe. Vývoj teda smeroval od predkupného práva, cez ešte intenzívnejšie súhlasové obmedzenie, späť k predkupnému právu ako miernejšiemu a systematicky vhodnejšiemu prostriedku ochrany spoluvlastníckeho spoločenstva.
Z hľadiska témy článku je preto možné uzavrieť, že normatívny vývoj § 140 Občianskeho zákonníka odráža meniace sa chápanie vzťahu medzi individuálnou vlastníckou autonómiou a ochranou spoluvlastníckeho zväzku. Kým zákonodarca v roku 1964 preferoval silnejšie kolektívne obmedzenie dispozičnej slobody spoluvlastníka, neskorší vývoj – najmä od roku 1983 a po roku 1991 – sa priklonil k menej invazívnemu riešeniu, v ktorom sa zachováva možnosť prevodu podielu, avšak za podmienky rešpektovania zákonnej priority ostatných spoluvlastníkov. Súčasný § 140 je preto potrebné vnímať nie ako izolované ustanovenie, ale ako výsledok dlhodobej evolúcie právnej regulácie, v ktorej sa postupne ustálilo riešenie predstavujúce kompromis medzi dispozitívnosťou vlastníckeho práva a stabilitou spoluvlastníckych vzťahov.

Komparácia českej a slovenskej právnej úpravy zákonného predkupného práva spoluvlastníkov

Česká a slovenská právna úprava zákonného predkupného práva spoluvlastníkov dnes vychádzajú z odlišnej legislatívnej koncepcie, hoci historicky majú spoločný základ. Slovenské právo v § 140 Občianskeho zákonníka naďalej vychádza zo všeobecného pravidla, podľa ktorého pri prevode spoluvlastníckeho podielu majú ostatní spoluvlastníci predkupné právo, ak nejde o prevod blízkej osobe; ak sa nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov. Česká úprava je naproti tomu užšia a po novele účinnej od 1. júla 2020 viaže zákonné predkupné právo len na tie prípady, v ktorých spoluvlastníctvo vzniklo pořízením pro případ smrti alebo inou právnou skutočnosťou, pri ktorej spoluvlastníci od počiatku nemohli ovplyvniť svoje práva a povinnosti; zároveň je toto právo časovo obmedzené na šesť mesiacov od vzniku spoluvlastníctva. České právo

teda dnes nechráni spoluvlastníkov plošne, ale iba vo výnimočných situáciách tzv. núteného alebo nevoleného vstupu do spoluvlastníckeho vzťahu.[19]

Pre úplnosť treba dodať, že česká úprava prešla v ostatných rokoch výrazným vývojom. V pôvodnom znení nového českého občianskeho zákonníka účinného od 1. januára 2014 bolo zákonné predkupné právo spoluvlastníkov obmedzené práve na prípady, keď spoluvlastníctvo vzniklo pořízením pro případ smrti alebo inou právnou skutočnosťou, ktorú spoluvlastníci nemohli od počiatku ovplyvniť; tento výklad výslovne potvrdil aj Najvyšší súd Českej republiky[20]. Následne však novela č. 460/2016 Sb., účinná od 1. januára 2018, obnovila širší režim zákonného predkupného práva pri prevode spoluvlastníckeho podielu na nehnuteľnej veci. Judikatúra Najvyššieho súdu ČR k tomuto medzistupňu výslovne uvádza, že od 1. januára 2018 sa § 1124 použil na prevod spoluvlastníckeho podielu na nemovitej veci, pričom predkupné právo sa vzťahovalo aj na bezodplatný prevod, pri ktorom mali spoluvlastníci právo vykúpiť podiel za obvyklú cenu. Až novela č. 163/2020 Sb. sa vrátila k užšiemu modelu a znovu naviazala zákonné predkupné právo len na špecifické prípady nevoleného vzniku spoluvlastníctva.[21]

Z komparatívneho hľadiska je teda prvým zásadným rozdielom rozsah vecnej a osobnej pôsobnosti. Slovenský § 140 OZ sa vzťahuje všeobecne na prevod spoluvlastníckeho podielu bez toho, aby rozlišoval, akým spôsobom spoluvlastníctvo vzniklo; rozhodujúca je existencia spoluvlastníckeho vzťahu a úmysel previesť podiel. Český § 1124 OZ po novele z roku 2020 pracuje so selektívnym modelom: predkupné právo vzniká len pri spoluvlastníctve, ktoré bolo založené pre prípad smrti alebo inou právnou skutočnosťou, pri ktorej spoluvlastníci od počiatku nemohli ovplyvniť svoje postavenie, pričom zákon zároveň výslovne vylučuje jeho použitie pri prevode inému spoluvlastníkovi alebo blízkym príbuzným v zákonom určenom rozsahu. Slovenská úprava je tak systematicky prísnejšia vo vzťahu k dispozičnej slobode spoluvlastníka, česká úprava po roku 2020 naopak preferuje zásadu voľnej prevoditeľnosti podielu a predkupné právo chápe ako výnimočný korektív.[22]

Druhým podstatným rozdielom je časové obmedzenie. Slovenský § 140 OZ neobsahuje žiadnu lehotu, počas ktorej by zákonné predkupné právo po vzniku spoluvlastníctva zanikalo; viaže sa na každé ďalšie prevádzanie podielu, pokiaľ trvá podielové spoluvlastníctvo a nejde o zákonnú výnimku. Český zákonodarca po novele

[19] Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník [online]. § 1124 v znení zákona č. 163/2020 Sb. Dostupné na: Zákony pro lidi.

[20] Rozsudok Najvyššieho súdu České republiky ze dne 22.09.2020, sp.zn. 22 Cdo 1738/2019.

[21] Dôvodová správa k zákonu č. 163/2020 Sb. [online]. Praha: Parlament České republiky, 2019. Dostupné na: Zákony pro lidi.

[22] Rozsudok Najvyššieho súdu České republiky sp. zn. 22 Cdo 1738/2019, Rozsudok Najvyššieho súdu České republiky sp. zn. 22 Cdo 4490/2018.

č. 163/2020 Sb.[23] výslovne ustanovil, že predkupné právo podľa § 1124 trvá iba po dobu šiestich mesiacov odo dňa vzniku spoluvlastníctva. Česká úprava tým sleduje najmä prechodnú ochranu spoluvlastníkov po vzniku „vnúteného" spoluvlastníckeho vzťahu, zatiaľ čo slovenská úprava dlhodobo chráni stabilitu personálneho substrátu spoluvlastníctva. Aj z tohto aspektu je slovenské riešenie výraznejším obmedzením dispozičnej zložky vlastníckeho práva než riešenie české.

Tretím rozdielom je vzťah k bezodplatnému prevodu. Slovenský § 140 OZ textovo hovorí o tom, že *„ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza"*, čo slovenská judikatúra tradične vykladala extenzívne. V rozhodovacej praxi sa prijal záver, že zákonné predkupné právo sa môže uplatniť aj pri darovaní, ak by bezodplatný prevod viedol k obchádzaniu zákonnej ochrany spoluvlastníkov. Český zákonodarca išiel po novele z roku 2020 ešte ďalej a túto otázku vyriešil priamo v texte zákona: podľa § 1124 ods. 2 majú spoluvlastníci predkupné právo aj v prípade, že niektorý zo spoluvlastníkov prevádza podiel bezodplatne; vtedy majú právo vykúpiť podiel za obvyklú cenu, pričom zákon výslovne dodáva, že to platí aj v iných prípadoch zákonného predkupného práva. V tomto smere je česká úprava presnejšia a normatívne jednoznačnejšia než slovenská, kde otázka bezodplatných prevodov bola vo väčšej miere ponechaná na výklad súdov, tak ako je uvedené vyššie v tomto článku.

Osobitne významná je komparácia v oblasti bytového spoluvlastníctva a praxe prevodov bytov s parkovacími miestami alebo garážovými státiami. Česká novela účinná od 1. januára 2018, ktorá znovu zaviedla širšie zákonné predkupné právo pri nehnuteľnostiach, vyvolala v aplikačnej praxi výrazné problémy práve pri prevodoch bytov, s ktorými bol spojený spoluvlastnícky podiel na garáži, nebytovom priestore s parkovacími státiami alebo na funkčne súvisiacom pozemku. Dôvodová správa k zákonu č. 163/2020 Sb. výslovne uviedla, že aktuálne komplikácie v praxi prináša znovuzavedenie predkupného práva najmä v prípadoch, keď je v spoluvlastníctve jednotka, v ktorej sú vymezená garážová stání, alebo funkčne súvisiaci pozemok. Odborná literatúra a dobové komentáre zároveň upozorňovali, že pri predaji bytu bývalo spravidla všetko relatívne bezproblémové, avšak osobitné ťažkosti vznikali tam, kde parkovacie miesto nebolo neoddeliteľnou súčasťou jednotky, ale bolo riešené ako samostatný spoluvlastnícky podiel na inej nehnuteľnosti. Práve tieto praktické dôsledky patrili k hlavným impulzom novely z roku 2020, ktorá české zákonné predkupné právo opäť zúžila.

Slovenské právo obdobnú špeciálnu korekciu pre byty a parkovacie miesta v texte § 140 OZ neobsahuje. To znamená, že ak je parkovacie miesto alebo garážové státie konštruované ako samostatný spoluvlastnícky podiel na nehnuteľnosti, slovenský režim sa bude v zásade riadiť všeobecným § 140 OZ, teda s trvajúcou ponukovou povinnosťou voči ostatným spoluvlastníkom, pokiaľ nejde o prevod blízkej osobe. V

[23] Tamtiež.

porovnaní s českou právnou úpravou je preto slovenské riešenie menej diferencované a vo väčšej miere ponecháva riešenie praktických komplikácií na zmluvnú techniku, usporiadanie vlastníckych vzťahov a judikatúrny výklad. Český zákonodarca po negatívnych skúsenostiach z rokov 2018 až 2020 zvolil omnoho pragmatickejší prístup a preferoval obmedzenie samotného rozsahu zákonného predkupného práva.

Celkovo možno uzavrieť, že slovenská právna úprava je vo vzťahu k ochrane spoluvlastníkov stabilnejšia, ale rigidnejšia, zatiaľ čo česká úprava je po novele z roku 2020 užšia, funkčne selektívna a viac orientovaná na praktickú prevoditeľnosť nehnuteľností. Slovenské právo chráni spoluvlastníkov pri každom prevode podielu bez časového obmedzenia. Naopak, české právo chráni spoluvlastníkov iba krátkodobo a len v situáciách, keď sa do spoluvlastníctva dostali bez možnosti ovplyvniť jeho vznik. Na druhej strane české právo výslovne rieši aj bezodplatné prevody a legislatívne reagovalo na aplikačné problémy bytového spoluvlastníctva a parkovacích miest. Z pohľadu témy článku to potvrdzuje, že kým slovenský § 140 OZ predstavuje tradičné a relatívne silné obmedzenie dispozičnej zložky vlastníckeho práva, český § 1124 OZ v súčasnom znení predstavuje už len úzko vymedzenú výnimku zo zásady voľnej prevoditeľnosti spoluvlastníckeho podielu. Je však otázne, ktorá koncepcia predkupného práva je pre podielových spoluvlastníkov väčším prínosom.

Záver

Z vykonanej analýzy vyplýva, že predkupné právo spoluvlastníkov nemožno vnímať ako nemenný právny inštitút, ale ako právnu konštrukciu, ktorej normatívna podoba odráža dobové chápanie vlastníckeho práva a miery prípustného zásahu do jeho dispozičnej zložky. Vývoj slovenského § 140 Občianskeho zákonníka ukazuje prechod od pôvodného modelu predkupného práva, cez prísnejší súhlasový režim, až po súčasnú podobu zákonného predkupného práva, ktorá predstavuje kompromis medzi ochranou spoluvlastníckeho vzťahu a slobodou vlastníka nakladať so svojím podielom. Komparácia s českou právnou úpravou zároveň ukázala, že český zákonodarca sa v posledných rokoch priklonil k užšiemu a selektívnejšiemu modelu, ktorý chráni spoluvlastníkov len v zákonom osobitne vymedzených situáciách. Slovenská úprava je naopak stabilnejšia a ochranná funkcia predkupného práva je v nej zachovaná vo všeobecnejšej podobe. Otvorenou však zostáva otázka, ktorý z týchto modelov lepšie zodpovedá potrebám právnej istoty, prevoditeľnosti majetku a ochrany spoluvlastníckych vzťahov v súčasných podmienkach. Práve v tomto smere môže ďalší legislatívny aj judikatúrny vývoj priniesť nové odpovede.

Zoznam použitej literatúry

1. Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
2. Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník.
3. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.
5. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996, zverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, čiastka 49, pod číslom 135/1996.
6. Rozsudok Najvyššieho súdu České republiky sp. zn. 22 Cdo 4490/2018.
7. Rozsudok Najvyššieho súdu České republiky ze dne 22.09.2020, sp.zn. 22 Cdo 1738/2019.
8. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 25. októbra 2005, sp. zn. 1 Cdo 102/2005.
9. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. októbra 2010, sp. zn. 6 Cdo 209/2010.
10. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. novembra 2018, sp. zn. 2 Cdo 13/2018.
11. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. apríla 2018, sp.zn. 3Cdo/81/2016.
12. DUFALOVÁ, L. a kol. Klinika vecných práv. Praktikum. 1. vyd. - Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, 251 strán. ISBN: 978-80-7160-543-0.
13. KAŠČÁK, J. Uplatňuje sa predkupné právo aj pri bezodplatnom prevode? In Ars Notaria, 2014, č. 3, s. 19
14. MASLÁK, M. Žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu pre porušenie predkupného práva spoluvlastníka? In: Bulletine slovenskej advokácie 10/2018. Dostupné na online: https://info.sak.sk/wp-content/uploads/2023/03/BSA10_2018.pdf?utm_source.

Kontaktné údaje

JUDr. Júlia Krajčírová
Krajcirovajulia1@gmail.com
Katedra Občianskeho práva
Právnická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

OBCHODNÝ PODIEL AKO PREDMET BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV

A BUSINESS INTEREST AS AN ASSET SUBJECT TO JOINT OWNERSHIP BY SPOUSES

Filip Haluška[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnym postavením obchodného podielu ako predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov podľa platnej právnej úpravy Slovenskej republiky. Analyzuje jeho hmotnoprávnu povahu, zaradenie do majetkovej sféry manželov a vybrané aplikačné problémy vyplývajúce z prelínania obchodného a rodinného práva, najmä pri nadobudnutí a vyporiadaní obchodného podielu. V kontexte prebiehajúcich rekodifikačných úvah príspevok zároveň poukazuje na možné koncepčné zmeny majetkového režimu manželov a ich dopad na postavenie obchodného podielu.

Kľúčové slová: Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Obchodný podiel. Spoločné imanie manželov. Rekodifikácia súkromného práva.

Abstract: This article examines the legal status of a business share as an object of joint marital property under the current legal framework of the Slovak Republic. It analyzes its substantive legal nature, its classification within the spouses' property sphere, and selected practical issues arising from the intersection of commercial and family law, particularly regarding the acquisition and settlement of a business share. In the context of ongoing recodification considerations, the article also points to possible conceptual changes to the matrimonial property regime and their impact on the status of a business share.

Key words: Joint ownership of spouses. Business share. Marital property. Recodification of private law.

Úvod

Význam bezpodielového spoluvlastníctva v slovenskom právnom poriadku je nezanedbateľný, tento inštitút občianskeho práva má zabezpečiť majetkové potreby

[1] Katedra občianskeho a pracovného práva Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

manželov a ich rodiny počas trvania manželstva. Prostredníctvom tejto majetkovej bázy sa majú uspokojovať predovšetkým hmotné potreby manželov.[2] Avšak patrí obchodný podiel spoločnosti s ručením obmedzeným do bezpodielového spoluvlastníctva manželov?

V prípade, ak hovoríme o obchodnom podiele, je nutné si v tejto súvislosti uvedomiť skutočnosť, že takýto podiel tvoria práva a povinnosti spoločníkov a im zodpovedajúca účasť na spoločnosti.[3] Obchodný podiel ako súhrn práv a povinností nie je hmotná vec, jedná sa o určitú majetkovú hodnotu.

Odpoveď na otázku, či obchodný podiel je možné zaradiť do masy majetku v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov sa zaoberajú mnohí právni odborníci a rešpektované súdne autority. Názory sa v tejto oblasti vo veľkej miere odlišujú. Cieľom príspevku je analyzovať obchodný podiel ako predmet bezpodielového spoluvlastníctva manželov, poukázať na rozličné názory právnych teoretikov a odborníkov z praxe. Rovnako, chceme v článku prezentovať aj nami preferované názory a objasniť skutočnosť, či je možné obchodný podiel zaradiť do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, respektíve aké riešenie sa v praxi najviac aplikuje.

V predkladanom texte bola využívaná najmä metóda analýzy, a to pri skúmaní podstaty bezpodielového spoluvlastníctva, ako aj obchodného podielu a ich vzájomného vzťahu. Následne pri porovnávaní rôznych názorov na túto problematiku bola aplikovaná komparatívna metóda. Na generalizáciu súdnych rozhodnutí sa využívala metóda čiastočnej indukcie.

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov v slovenskom súkromnom práve

S bezpodielovým spoluvlastníctvom manželov (ďalej aj ako „BSM") sa osoby, ktoré uzavreli manželský zväzok stretávajú v každodennom živote. Uvedený druh spoluvlastníctva je upravený v *Občianskom zákonníku* (ďalej aj ako „OZ"), konkrétne v jeho ustanoveniach § 143 až 151. Základná funkcia bezpodielového spoluvlastníctva spočíva v zabezpečení majetkových potrieb manželov a ich rodiny počas trvania tohto zväzku. BSM je možné charakterizovať prostredníctvom dvoch znakov, ktorými sú *bezpodielovosť* a *viazanosť na manželstvo*.[4] Prvý pojmový znak, ktorým je bezpodielovosť vyplýva zo skutočnosti, že po vzniku BSM nie je možné mieru účasti manželov vyjadrovať prostredníctvom podielov a obaja manželia majú rovnaké

[2] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 323

[3] KUBÍČEK, P.; ŠKRINÁR, A.; NEVOLNÁ, Z.; KOLKUSOVÁ, R.; ĎURICA, M.: Obchodné právo, 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021 s. 146

[4] CIRÁK, J., DOLÍHALOVÁ, M., KUBOŠIOVÁ, D., TAKÁČ, J.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.* Banská Bystrica : UMB Belanium, 2021, s.11

vlastnícke práva k celej veci patriacej do bezpodielového spoluvlastníctva. Druhý znak pomocou ktorého je možné charakterizovať toto majetkové spoločenstvo manželov je závislosť existencie BSM od jestvovania manželstva, nakoľko prezentovaný inštitút vzniká až okamihom vzniku manželského zväzku.[5]
Predmet BSM tvoria všetky veci, ktoré môžu byť podľa OZ predmetom vlastníckeho práva, avšak ani tu nie je možné zaradiť všetky veci nadobudnuté manželmi počas trvania manželstva.[6] Výnimky vecí, ktoré tu nepatria tvoria veci získané dedičstvom, darom, veci slúžiace osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov a veci nadobudnuté prostredníctvom právnych predpisov o reštitúcii majetku jedného z manželov.[7] Obsah bezpodielového spoluvlastníctva je možné vyvodiť z obsahu vlastníckeho práva k veci. Tvoria ho práva a povinnosti manželov k veciam, respektíve majetku v BSM, no zároveň práva a povinnosti manželov voči ostatným osobám.[8]
Pre nami rozoberanú problematiku obchodného podielu ako predmetu bezpodielového spoluvlastníctva manželov je nevyhnutné charakterizovať rozdiel medzi pojmami *„vec"* a *„majetková hodnota"*. Pri veciach v bezpodielovom spoluvlastníctve sa hovorí o hmotných veciach, napríklad o hnuteľných alebo nehnuteľných veciach (napríklad byt, auto a tak ďalej).[9] Naproti tomu pri pojme majetkové hodnoty ide o širší rozsah majetku, ktorý je možné subsumovať pod tento termín. Okrem hmotných vecí sa sem zaraďujú aj výsledky nehmotnej tvorivej činnosti (napríklad duševné a priemyselné vlastníctvo)[10] a iné nehmotné statky.[11]
Okamih nadobúdania veci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov je obdobný ako pri získavaní vlastníckeho práva fyzických osôb. Pri zmluvnom nadobúdaní veci do bezpodielového spoluvlastníctva, nie je rozhodujúca skutočnosť, či takúto zmluvu prostredníctvom, ktorej sa budú tieto veci nadobúdať uzavreli obaja alebo iba jeden manžel. Naopak, ak hovoríme o originárnom spôsobe nadobúdania veci (napríklad

[5] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1008
[6] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 325
[7] Pozri Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb.
[8] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 330
[9] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 118
[10] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 783
[11] Tamže, s. 784

výnosy alebo úžitky z majetku manželov) vzniká bezpodielové spoluvlastníctvo k tejto veci samotným momentom jej vzniku.[12]

Obchodný podiel

Obchodný zákonník (ďalej aj ako „ObZ") pozná viacero druhov obchodných spoločností. Vzhľadom na skutočnosť, že v predkladanom článku rozoberáme problematiku obchodného podielu, ktorý sa primárne viaže sa na spoločnosť s ručením obmedzeným (ďalej aj ako „s.r.o."), v nasledujúcom texte budeme rozoberať vzťah obchodného podielu tejto právnej formy spoločnosti a bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

Podľa ObZ obchodný podiel predstavuje práva a povinnosti spoločníkov, taktiež tento podiel predstavuje týmto právam a povinnostiam zodpovedajúcu mieru účasti na imaní spoločnosti.[13] Takýto súhrn práv a povinností je právne spôsobilý byť samostatným predmetom právnych vzťahov. Každý jeden spoločník disponuje iba jedným obchodným podielom a v prípade, ak by niektorý spoločník prebral záväzok na nový vklad, tak mu nevznikne ďalší nový obchodný podiel, ale tento podiel sa mu pomerne zvýši do výšky ďalšieho vkladu.[14]

Zaradenie obchodného podielu do BSM

Pri otázke, či patrí obchodný podiel do bezpodielového spoluvlastníctva manželov sa názory právnych odborníkov do značnej miery rozchádzajú. Pre zodpovedanie nami položenej otázky, je nutné zodpovedať si viaceré kritéria. Prvým kritériom je čas nadobudnutia obchodného podielu, pri zohľadnení tohto meradla, predmetom BSM bude len ten obchodný podiel, ktorý bol nadobudnutý niektorým z manželov počas manželstva.[15]

Druhým pomyselným kritériom sú prostriedky z ktorých bol takýto podiel nadobudnutý. Podľa názoru doktora Feketeho obchodný podiel, respektíve jeho hodnota tvorí súčasť BSM za podmienky, ak bol nadobudnutý z prostriedkov patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva. V takomto prípade, len ten manžel, ktorý je spoločníkom spoločnosti disponuje právami a povinnosťami vyplývajúcimi z ObZ a zo spoločenskej zmluvy. Naopak, majetková hodnota obchodného podielu patrí obom osobám v manželskom zväzku. V slovenskom súkromnom práve

[12] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 325

[13] Pozri Obchodný zákonník, zákon č. 513/1991 Zb.

[14] KUBÍČEK, P.; ŠKRINÁR, A.; NEVOLNÁ, Z.; KOLKUSOVÁ, R.; ĎURICA, M.: Obchodné právo, 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021 s. 146

[15] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 326

absentujú podrobné ustanovenia upravujúce nami rozoberaný vzťah BSM a obchodného podielu s.r.o.. Z uvedeného vyplýva, že časť slovenských právnych odborníkov zastáva názor, že normy ObZ upravujú vzťah niektorého z manželov k obchodnému podielu. Zároveň vzťah medzi manželmi a podielom v obchodnej spoločnosti sa riadi podľa ustanovení Občianskeho zákonníka.[16]

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj ako „NS SR") sa v roku 2007 vo svojom rozhodnutí[17] stotožnil s názorom, že v prípade ak bol obchodný podiel spoločnosti s ručením obmedzeným nadobudnutý počas trvania manželstva (bez ohľadu na skutočnosť, či takýto podiel nadobudol jeden alebo obaja manželia spoločne) a z prostriedkov patriacich do BSM, tak predstavuje hodnotu v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. Zároveň už skôr v texte bolo spomenuté, že predmetom bezpodielového spoluvlastníctva okrem hnuteľných a nehnuteľných vecí môže byť aj nehmotný majetok, ktorý nie je vecou podľa OZ. Takýmto majetkom nehmotnej povahy sú najmä peniazmi oceniteľné práva a iné majetkové hodnoty s ktorými je možné disponovať a prevádzať ich na iné osoby. Všetky tieto podmienky obchodný podiel ako majetková hodnota spĺňa.[18]

Protichodné tvrdenia z rozhodovacej histórie súdnej praxe tvrdia, že takýto podiel spoločnosti s ručením obmedzeným nie je súčasťou BSM. Významným rozhodnutím z tejto oblasti bolo rozhodnutie NR SR z roku 2009. V rozhodnutí sudcovia zastávajú názor, podľa ktorého obchodný podiel nemôže patriť do BSM, nakoľko spoločenskú zmluvu spoločnosti uzavrel iba jeden z manželov, ktorý je zároveň aj vlastníkom tohto podielu. Ďalej v texte súd zastáva tvrdenie, že obchodný podiel nepatrí do nami rozoberaného inštitútu vlastníckeho práva. Prezentovanú skutočnosť najvyššia súdna autorita odôvodňuje tým, že spoločenská zmluva bola uzavretá už za trvania manželstva, pričom na nadobudnutie obchodného podielu slúžili prostriedky oboch manželov nachádzajúce sa v BSM. Najvyšší súd Slovenskej republiky zastáva stanovisko, podľa ktorého sa všetky práva a povinnosti spoločníka nachádzajú v spoločenskej zmluve a zároveň, tieto práva a povinnosti taktiež upravuje Obchodný zákonník vystupujúci ako *lex specialis* voči Občianskemu zákonníku. Na základe týchto skutočností, druhý manžel nemôže zasahovať do práv manžela, ktorý je spoločník v obchodnej spoločnosti. NS SR ďalej argumentuje tým, že súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže byť iba podiel na zisku. Vyporiadavací podiel manžela (v prípade, ak by spoločnosť zanikla počas trvania

[16] FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, Zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie). Veľký komentár, 2. aktualizované a rozšírené vydanie.* Bratislava : Eurokódex, 2015, s. 317

[17] NR SR sa k tomuto istému výkladu prihlásil aj v jeho ďalšom rozhodnutí sp. zn. 5 obdo 11/2007

[18] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1021 – 1022

manželstva) alebo cena vyplatená za prevod tohto obchodného podielu môže byť rovnako súčasťou manželských majetkových vzťahov. [19]
Napriek existencií rôznych názorov na problematiku začlenenia obchodného podielu do majetkovej masy BSM, možno zastávať názor, že obchodný podiel ako majetková hodnota patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov a je jeho riadnym a spôsobilým predmetom. Zároveň, v prípade nadobudnutia obchodného podielu počas existencie manželstva a z finančných prostriedkov v spoločnom vlastníctve manželov nemožno aplikovať obmedzenie § 143 Občianskeho zákonníka.[20][21]
Samozrejme, manželia môžu na základe ustanovenia § 143a OZ vykonať modifikáciu BSM. V takomto prípade by bolo možné uzatvoriť dohodu, ktorou by sa úplne vylúčil obchodný podiel spoločnosti z bezpodielového spoluvlastníctva, respektíve manželia by sa mohli dohodnúť, že takýto podiel sem bude jednoznačne patriť.

Výkon práv z obchodného podielu

„Obchodný podiel predstavuje práva a povinnosti spoločníka a im zodpovedajúcu účasť na spoločnosti. Jeho výška sa určuje podľa pomeru vkladu spoločníka k základnému imaniu spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje inak. Každý spoločník môže mať iba jeden obchodný podiel...."[22] *„...Jeden obchodný podiel môže patriť viacerým osobám..."*[23] Citovaný text je časť ustanovenia § 143 ObZ, práva a povinnosti vyplývajúce z právneho textu v spoločenskej zmluve alebo inom dokumente právnej povahy má len ten manžel, ktorý je zároveň spoločníkom obchodnej spoločnosti. Veľmi dôležitou skutočnosťou sa javí potreba odlišovania právneho postavenie spoločníka od majetkovej hodnoty obchodného podielu. Zastávajúc vyššie prezentovaný názor, tak majetková hodnota obchodného podielu bude za bežných okolností a dodržania zákonom predpokladaných podmienok patriť do BSM.[24]
Pre lepšie pochopenie problematiky je nevyhnutné uviesť, že obchodný podiel pozostáva z *kvalitatívnej* a *kvantitatívnej* stránky. Kvalitatívnu stránku obchodného podielu tvoria práva a povinnosti spoločníka v obchodnej spoločnosti, naopak jeho kvantitatívnu stránku predstavuje výška a tomu zodpovedajúca miera účasti spoločníka na majetku spoločnosti.[25]

---

[19] Rozhodnutie Najvyššieho súdu, sp.zn. 6 obdo 30/2009
[20] Bližšie pozri § 143 Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb.
[21] ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikačnej praxe.* Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, s. 85
[22] Pozri Obchodný zákonník, zákon č. 513/1991 Zb.
[23] Pozri Obchodný zákonník, zákon č. 513/1991 Zb.
[24] ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikačnej praxe.* Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, s. 86
[25] ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1022

Iným slovom povedané, práva a povinnosti manžela spoločníka a manžela, ktorý nie je spoločníkom v obchodnej spoločnosti sa líšia. Práva a povinnosti vyplývajúce zo statusu spoločníka v obchodnej spoločnosti má iba manžel – spoločník. Naproti tomu, právami a povinnosťami vyplývajúcimi z majetkovej hodnoty obchodnej spoločnosti založenou obchodným podielom disponujú obaja manželia.[26]
Dôležitým oprávnením, ktorým disponuje spoločník v obchodnej spoločnosti je aj možnosť previesť obchodný podiel na inú osobu, podmienky prevodu upravuje bližšie § 115 Obchodného zákonníka.[27] Avšak aj tu vystupuje otázka hospodárenia manželov s bežnými a ostatnými vecami upravená v § 143 OZ, keďže právna teória má za to, že v prípade prevodu obchodného podielu sa jedná o tzv. „nebežnú", respektíve o ostatnú vec v rámci hospodárenia v BSM. Za predpokladu, že obchodný podiel patrí do bezpodielového spoluvlastníctva sa aj tu vyžaduje súhlas druhého manžela, ktorý nie je spoločníkom. Za takýchto okolností, ak by manžel – spoločník vykonal takýto prevod obchodného podielu na inú osobu bez predchádzajúceho súhlasu druhého manžela jednalo by sa o relatívne neplatný právny úkon v zmysle § 40a OZ.[28]
V tomto smere existujú rôzne názory právnych teoretikov. Zástancovia teórie, že obchodný podiel nepatrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov argumentujú názorom, podľa ktorého nikto iný ako samotný spoločník, a teda ani jeho manžel nedisponuje dostatočným oprávnením na zasahovanie do práva prevodu obchodného podielu. Rovnako podľa týchto osôb nikto iný okrem manžela – spoločníka nemá oprávnenie zasahovať aj do iných práv vyplývajúcich z ObZ a spoločenskej zmluvy spoločnosti. Podľa tejto argumentačnej teórie by aj bez súhlasu manžela, ktorý nie je spoločníkom bol takýto prevod platný. Teda neuplatňovala by sa tu relatívna neplatnosť právneho úkonu [29] Skutočnosť, či prevod alebo nadobúdanie takéhoto podielu patrí medzi právne úkony týkajúce sa spoločných vecí manželov objasnil senát občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v roku 2023. Najvyššia súdna autorita v Slovenskej republike o predmetnej otázke rozhodla nasledovne, ak manžel prevzal na seba záväzok úhrady kúpnej ceny za obchodný podiel, ktorý sa má ešte len nadobudnúť v budúcnosti, tak sa nejedná o právny úkon so spoločnými vecami. Najvyšší súd argumentoval tým, že pri takomto konaní sa právny úkon bezprostredne nedotýka BSM. Uvedené skutočnosti vylučujú aplikáciu § 145 ods. 1 OZ.[30] Na základe vyššie zmieneného rozhodnutia NS SR sa javí, že v prípade, ak sa prevod obchodného podielu má uskutočniť až v budúcnosti, toto konanie nie je možné zaradiť medzi

[26] Tamže, s. 1022
[27] Bližšie pozri Obchodný zákonník, zákon č. 513/1991 Zb.
[28] ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikačnej praxe.* Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, s. 86
[29] Tamže, s. 87
[30] Rozhodnutie Najvyššieho súdu, sp.zn. 4Cdo/316/2020

spoločné úkony manželov. Pri uvedených okolnostiach nie je potrebné disponovať súhlasom druhej osoby v manželstve. Naopak prevod podielu, ktorý už bol nadobudnutý počas existencie manželstva je právnym úkonom, o ktorom manželia musia rozhodnúť spoločne.

Vzhľadom na vyššie prezentované poznatky, zastávame právny názor, že v prípade prevodu obchodného podielu spoločnosti je nutné disponovať súhlasom manžela, ktorý nie je spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzením. Uvedeným názorom disponujeme z toho titulu, že sa jedná o majetkovú hodnotu, ktorá patrí do masy BSM. V súvislosti s jej hodnotou, je možné predpokladať, že sa jedná o „nebežné veci" pri hospodárení manželov so spoločnými vecami v bezpodielovom spoluvlastníctve.

Zároveň chceme upriamiť pozornosť, že vyššie rozoberaná problematika prevodu obchodného podielu s.r.o. sa odlišuje od situácie pri začatí podnikania, na ktoré niektorý z manželov (alebo obaja manželia) použili majetok nachádzajúci sa v BSM. *„Treba však uviesť, že spoločník nie je z titulu svojej účasti v spoločnosti podnikateľom (podnikateľom je spoločnosť, ktorej je spoločníkom), a preto nemožno aplikovať § 148a ods. 1 OZ. Nadobudnutie obchodného podielu v obchodnej spoločnosti totiž nemožno stotožňovať so začatím podnikania tak, ako to predpokladá uvedené zákonné ustanovenie."*[31]

Vyporiadanie BSM a obchodný podiel

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov môže zaniknúť alebo môže byť zrušené. O zrušení hovoríme len v prípadoch uvedených v zákone[32] alebo na základe súdneho rozhodnutia. Takáto zákonná úprava umožňuje zánik BSM počas existencie manželského zväzku, no nejedná sa o elementárnu možnosť manželov. Avšak, hovoríme tu o snahe zamedziť situáciám, kedy by samotná existencia bezpodielového spoluvlastníctva mohla pôsobiť opačne ako je jej zákonom predpokladaný účel.[33] Najčastejšie tento druh spoluvlastníctva zaniká následkom smrti niektorého z manželov, rozvodom, vyhlásením manželstva za neplatné.[34]

Na základe rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2007 vyplýva, že BSM predstavuje majetkovú hodnotu, ktorú je nutné vyporiadať.[35] Avšak, aj tu

---

[31] ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikačnej praxe.* Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, s. 87

[32] Bližšie pozri § 59, ods. 3 Trestného zákona, § 53 Zákona o konkurze a reštrukturalizácii

[33] TAKÁČ, J.: *Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírenie vydanie* [online]. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2023 .s. 53, [cit. 2023-01-03]

[34] VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 338 - 339

[35] Rozhodnutie Najvyššieho súdu, R 27/2007

musí byť splnená viackrát spomenutá podmienka, že obchodný podiel musí byť nadobudnutý počas trvania manželstva a z finančných prostriedkov nachádzajúcich sa v BSM.[36] Pri tomto tvrdení chceme dať do pozornosti informáciu vyplývajúcu z rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky z mája roku 2017.[37] Najvyšší súd Českej republiky dospel k záveru, že pri zániku majetkového spoločenstva manželov musí byť obchodný podiel prikázaný tomu manželovi, ktorý je spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzením a iba v rozsahu jeho obchodného podielu.[38] Z toho vyplýva potreba, že manžel, ktorý nebol spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzeným musí byť vyplatený druhým manželom, ktorému súd prikázal do vlastníctva obchodný podiel. Manžel, ktorý sa nepodieľal na obchodnej spoločnosti musí mať vyplatenú hodnotu obchodného podielu vyplývajúcu zo zákona.

Návrh nového Občianskeho zákonníka

V súčasnom období prebieha rekodifikácia súkromného práva Slovenskej republiky, preto sa javí ako dôležité upriamiť pozornosť na túto oblasť v spojitosti s obchodným podielom a jeho zaradením v manželských majetkových vzťahoch. Členovia rekodifikačnej komisie pri zostavovaní návrhu nového Občianskeho zákonníka vychádzali z poznatkov súdnej a aplikačnej praxe. Otázky vznikajúce v spojitosti s problematikou obchodného podielu ako majetkovej hodnoty by mali byť v novom hmotnoprávnom kódexe dostatočne zodpovedané, aby už nedochádzalo k súčasným problémom.[39]

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa nahrádza novým inštitútom manželských majetkových vzťahov s názvom spoločné imanie manželov. Spoločné imanie bude existovať v dvoch formách, a to v prvej zákonom predpokladanej podobe, ktorá nesie pomenovanie zákonné spoločné imanie manželov. Druhá forma sa nazýva zmluvné imanie manželov. Skutočnosť, podľa ktorej sa bude posudzovať, ktorý z uvedených režimov manželských majetkových vzťahov sa bude uplatňovať počas trvania manželstva závisí od toho, či sa manželia rozhodnú zmluvne upraviť podobu spoločného imania. V prípade nevyužitia uvedenej možnosti zo strany

[36] Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 5 Obdo 11/2007

[37] Bližšie pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp.zn. 22 Cdo 3192/2015

[38] MAGOČOVÁ, B.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – judikatúra* .Žilina : Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, s.1

[39] Všeobecná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 1, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_vseobecna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-03-29]

manželov sa má za to, že pri výkone majetkových práv a povinnosti manželov sa bude uplatňovať režim zákonného spoločného imania manželov.[40]
Pri zákonom predpokladanom režime spoločného imania manželov je priamo v ustanoveniach nového OZ definované, že obchodný podiel spoločnosti patrí do masy majetku nachádzajúceho sa v spoločnom imaní. Ustanovenie § 293, odsek 3 nového hmotnoprávneho kódexu súkromného práva znie nasledovne: *„Súčasťou zákonného spoločného imania manželov je podiel manžela v obchodnej spoločnosti alebo družstve, ak sa manžel stal za trvania manželstva spoločníkom obchodnej spoločnosti alebo členom družstva; to neplatí, ak jeden z manželov nadobudol podiel spôsobom zakladajúcim jeho výlučné vlastníctvo podľa § 294. Nadobudnutie podielu nezakladá účasť druhého manžela na tejto spoločnosti alebo družstve okrem bytových družstiev. Pri vyporiadaní súd prikáže obchodný podiel manželovi, ktorý je spoločníkom obchodnej spoločnosti.*"[41]Uvedený text hovorí priamo o tom, že hodnota obchodného podielu je súčasťou navrhovaného inštitútu manželských majetkových vzťahov – spoločného imania manželov. V prípade úspešného prijatia nového Občianskeho zákonníka, by vyššie citované ustanovenie zabraňovalo mnohým diskusiám a posilňovalo by právnu istotu osôb. Takáto istota by bola posilnená nie len pri samotných manželoch, ale aj pri tretích osobách nachádzajúcich sa mimo manželstva. Rovnako, definovanie skutočnosti, že hodnota obchodného podielu patrí do spoločného imania manželov rieši v súčasnosti častokrát problematickú oblasť zaradenia tejto majetkovej hodnoty do majetku patriaceho obom manželov. Avšak, aj v navrhovanej právnej úprave sa vyskytuje obmedzenie kedy nebude hodnota obchodnej spoločnosti patriť medzi majetok v spoločnom imaní manželov. Máme za to, že predkladaný legislatívny návrh nového kódexu oproti súčasnej právnej úprave dostatočne upravuje túto oblasť.

Záver

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov má slúžiť na zabezpečenie potrieb manželov a ich rodiny. V súvislosti s podielom spoločníka v obchodnej spoločnosti hovoríme o majetkovej hodnote, ktorá tiež môže byť súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva.
V právnej teórii, a ani judikatúre súdov neexistuje jednotná odpoveď na otázku, či obchodný podiel možno zaradiť do bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

[40] Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 90, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-03-29]
[41] Občiansky zákonník (návrh 2026), s. 74, [online]. slov-lex.sk, Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=c1b989e6-5bc7-45a7-addc-afod4ec33afa [cit. 2026-05-30]

V súčasnosti prevláda názor, ktorý sa opiera o rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, že v prípade ak bol obchodný podiel s.r.o. nadobudnutý počas trvania manželstva a z prostriedkov patriacich do BSM, tak predstavuje hodnotu v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. Práve tento názor sa najčastejšie aplikuje v právnej praxi.
Pri obchodnom podiele nachádzajúcom sa v BSM treba odlišovať práva a povinnosti manžela spoločníka a manžela, ktorý nie je spoločníkom v obchodnej spoločnosti. Práva a povinnosti vyplývajúce zo statusu spoločníka v obchodnej spoločnosti má iba manžel – spoločník. Naproti tomu, právami a povinnosťami vyplývajúcimi z majetkovej hodnoty obchodnej spoločnosti založenou obchodným podielom disponujú obaja manželia
Dôležitým oprávnením, ktorým disponuje spoločník v obchodnej spoločnosti je aj možnosť previesť obchodný podiel na inú osobu, tu opäť prevláda nejednota názorov, či je alebo nie je nutné disponovať so súhlasom druhého manžela. Taktiež je potrebné zodpovedať otázku, či sa jedná o bežné alebo ostatné veci pri hospodárení manželov so spoločnými vecami. Rozhodujúce rozhodnutie v tejto oblasti poskytla najvyššia súdna autorita v Slovenskej republike. V prípade, ak manžel prevzal na seba záväzok k úhrade kúpnej ceny za obchodný podiel, ktorý sa má ešte len nadobudnúť v budúcnosti, tak sa nejedná o právny úkon dotýkajúci sa spoločných vecí. Naopak, prevod podielu, ktorý už bol nadobudnutý počas existencie manželstva je právnym úkonom o ktorom manželia musia rozhodnúť spoločne, a teda jedná sa o úkon so spoločnými vecami manželov. Prezentované tvrdenie potvrdzuje skutočnosť, že obchodný podiel ako majetková hodnota patrí do BSM.
V prípade zániku manželstva, zaniká aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ktoré je nutné vždy vyporiadať. Avšak, aj tu je nutné dodržať zákonom predpokladané podmienky.
Manželia disponujú oprávnením modifikácie bezpodielového spoluvlastníctva. Takouto úpravou majetkových vzťahov by bolo možné predísť nezhodám pri otázke, či obchodný podiel patrí alebo nepatrí do rozoberaného inštitútu vlastníckeho práva.
V súčasnosti prebieha rekodifikácia súkromného práva, ktorá má nahradiť súčasné BSM novým inštitútom spoločného imania manželov. Na základe textu osobitnej časti dôvodovej správy možno poukázať na skutočnosť, že prebiehajúca rekodifikácia za predpokladu jej úspešného prijatia umožňuje manželom flexibilnejšie reagovať na existenciu moderných majetkových hodnôt nevecnej povahy. Podľa nového Občianskeho zákonníka do majetkového spoločenstva manželov bude patriť hodnota podielu manžela v obchodnej spoločnosti, pokiaľ sa manžel stal spoločníkom obchodnej spoločnosti za trvania manželstva.
Rekodifikačné zmeny však nemenia závery tohto článku, keďže v súčasnom právnom stave stále existuje bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a obchodný podiel je

možné považovať za majetkovú hodnotu podliehajúcu osobitnému režimu v rámci majetkových vzťahov manželov.

Zoznam použitej literatúry

A) Knižné publikácie a monografie

CIRÁK, J., DOLÍHALOVÁ, M., KUBOŠIOVÁ, D., TAKÁČ, J.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov*. Banská Bystrica : UMB Belanium, 2021, 74 s., ISBN 978-80-557-1839-2

FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, Zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie). Veľký komentár, 2. aktualizované a rozšírené vydanie.* Bratislava : Eurokódex, 2015, 901 s. ISBN 978-80-8155-040-9

KUBÍČEK, P.; ŠKRINÁR, A.; NEVOLNÁ, Z.; KOLKUSOVÁ, R.; ĎURICA, M.: Obchodné právo, 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, 418 s. ISBN 978-80-7380-847-1

MAGOČOVÁ, B.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – judikatúra.* Žilina : Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2025, 556 s., ISBN 978-80-8186-242-7

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, 1616 s. ISBN 978-80-7400-597-8

TAKÁČ, J.: *Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírenie vydanie* [online]. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2023. 144 s. ISBN 978-80-557-2039-5. Dostupné na: https://doi.org/10.24040/2023.9788055720395

VOJČÍK,P. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, 395 s. ISBN 978-80-7380-845-7

ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikačnej praxe*. Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, 315 s., ISBN 978-80-89635-37-5

B) Internet

Občiansky zákonník (návrh 2026), s. 74, [online]. slov-lex.sk, Dostupné na internete: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=c1b989e6-5bc7-45a7-addc-afod4ec33afa [cit. 2026-05-30]

Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 86, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-03-29]

Všeobecná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete:

https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_vseobecna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-03-29]

C) Právne predpisy

Občiansky zákonník, 40/1964 Zb.
Obchodný zákonník, 513/1991 Zb.
Trestný zákon, č. 301/2005 Z.z.
Zákon o konkurze a reštrukturalizácii, č. 7/2005 Z.z.

D) Judikatúra

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp.zn. 22 Cdo 3192/2015
Rozhodnutie Najvyššieho súdu, R 27/2007
Rozhodnutie Najvyššieho súdu, sp.zn. 4Cdo/316/2020
Rozhodnutie NR SR, sp. zn. 5 obdo 11/2007
Rozhodnutie NR SR, sp.zn. 6 obdo 30/2009

Kontaktné údaje

Mgr. Filip Haluška
filip.haluska@gmail.com
Katedra občianskeho a pracovného práva Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

SEKUNDÁRNE OBETE DOPRAVNÝCH NEHÔD V PROCESE REKODIFIKÁCIE

SECONDARY VICTIMS OF TRAFFIC ACCIDENTS IN THE RECODIFICATION PROCESS

Denis Ali[1]

Abstrakt: Príspevok skúma civilnoprávne postavenie sekundárnych obetí dopravných nehôd v nadväznosti na prebiehajúcu rekodifikáciu slovenského súkromného práva. Ťažiskom príspevku je analýza navrhovanej novej právnej úpravy nemajetkovej škody blízkych osôb pri usmrtení. Zvýšenú pozornosť príspevok venuje otázke vymedzenia okruhu osôb s prezumpciou obzvlášť blízkeho vzťahu k zomrelému ako aj otázke navrhovaných kritérií určovania výšky náhrady nemajetkovej škody, a to aj z pohľadu právnej istoty pozostalých a predvídateľnosti rozhodovania. Cieľom príspevku je identifikovať možné aplikačné otázky, ktoré môže navrhovaná úprava otvoriť ako aj posúdiť prínos navrhovanej právnej úpravy pre sekundárne obete dopravných nehôd.

Kľúčové slová: sekundárne obete, dopravné nehody, rekodifikácia

Abstract: The paper examines the civil law status of secondary victims of traffic accidents in connection with the upcoming recodification of Slovak private law. The focus of the paper is an analysis of the proposed new legal framework governing non-pecuniary damage to close persons in the event of death. The article devotes particular attention to the issue of defining the group of persons presumed to have a particularly close relationship with the deceased, as well as to the proposed criteria for determining the amount of compensation for non-pecuniary damage, including from the perspective of legal certainty for the bereaved and the predictability of judicial decisions. The aim of this article is to identify potential application issues that the proposed legislation may raise, as well as to assess the benefits of the proposed legislation for secondary victims of traffic accidents.

Key words: secondary victims, traffic accidents, recodification

[1]Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

Úvod

Dopravné nehody predstavujú jednu z pomerne častých udalostí, ktorých následkom je vznik právnej zodpovednosti, a to ako z hľadiska trestného práva, tak aj z hľadiska práva civilného. Príspevok sa zaoberá témou náhrady nemajetkovej škody sekundárnych obetí dopravných nehôd, pričom túto problematiku samotný zákonodarca označil vo všeobecnej časti dôvodovej správy k návrhu nového občianskeho zákonníka, ktorý je vedený v rámci legislatívneho procesu pod. č.: LP/2025/486, jeho aktuálne znenie sa v čase tvorby tohto príspevku nachádza v materiáloch na rokovanie Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky pod č. m.: LRV 9529/2026[2] (ďalej len **„Návrh nového OZ"**), za kontroverznú.[3] Hoci paleta mechanizmov na stanovenie rámca uplatňovania nemajetkovej škody je v členských štátov Európskej únie pomerne pestrá, v podmienkach Slovenskej republiky absentuje explicitné zákonné zakotvenie odškodňovania sekundárnych obetí dopravných nehôd. Kontrastom k aktuálnej absencii právnej úpravy v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len **„OZ"**), je Návrh nového OZ. V prvej časti príspevku analyzujeme aktuálne platnú právnu úpravu OZ, a to najmä s akcentom na jej nedostatky. Následne pristupujeme k výkladu a vzájomnému porovnaniu relevantných ustanovení Návrhu nového OZ, pričom v závere príspevku poukazujeme na pozitíva, ako aj negatíva navrhovanej právnej úpravy. Cieľom tohto príspevku je preto preskúmať postavenie sekundárnych obetí z pohľadu návrhu nového OZ, a to aj z pohľadu tuzemskej a zahraničnej rozhodovacej praxe.

Úprava de lege lata

V podmienkach Slovenskej republiky sa vyvinul smer rozhodovacej činnosti všeobecných súdov Slovenskej republiky, ktorý tzv. generálnu klauzulu ochrany osobnosti (§ 11 OZ) považuje za právny základ možnosti domáhania sa odškodnenia sekundárnych obetí za usmrtenie ich blízkej osoby pri dopravnej nehode.[4] Jedným z prvých rozhodnutí, ktoré sa zaoberalo postavením sekundárnych obetí dopravných nehôd bolo uznesenie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 13.10.2005, sp. zn. 1Co/201/2005. V danom uznesení Krajský súd v Košiciach ustálil využitie § 11

[2]Návrh nového OZ zaradený do rokovania Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky pod LRV-9529/2026. Dostupné na: https://rokovania.gov.sk/RPO/Material/3398/1.

[3]Dôvodová správa, všeobecná časť, k návrhu nového občianskeho zákonníka, s. 4. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=945d2a31-3cc4-4c7d-80a8-54f563385d07.

[4]VOZÁR, Jozef: § 11 [Osobnostné práva]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol.: Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 66.

a nasl. OZ pre nároky plynúce z osobnostných práv sekundárnych obetí.[5] Podľa § 13 OZ konajúci súd určí výšku nemajetkovej ujmy len s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.[6]
Ako uvádza odborná spisba k dnešnému dňu je právna úprava náhrady nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí dopravných nehôd stále charakteristická práve jej úzkym a nedostatočným rozsahom,[7] pričom uvedene sa odzrkadľuje napríklad aj v nejednoznačnosti právnej povahy rozhodnutia o náhrade nemajetkovej ujmy[8]. Rozhodovacia činnosť najvyšších súdnych autorít dlhodobo supluje činnosť zákonodarcu, pričom ustálila základné východiská, ktoré Návrh nového OZ výrazným spôsobom mení.

Úprava de lege ferenda

Najväčšia zmena, ktorú v danej problematike Nový návrh OZ prináša je explicitné zakotvenie nároku sekundárnych obetí dopravných nehôd na náhradu nemajetkovej škody do textu navrhovanej právnej úpravy (ako aj samotný odklon od pojmu „nemajetková ujma" k pojmu „nemajetková škoda"). Osobitné ustanovenie o náhrade nemajetkovej škody prestavuje § 692 Návrhu nového OZ. Uvedené ustanovenie, okrem iného, v ods. 1 zakotvuje vymedzenie okruhu osôb s prezumpciou obzvlášť blízkeho vzťahu k primárnej obeti a v ods. 2 zakotvuje kritériá určovania výšky náhrady nemajetkovej škody.
Ustanovenie § 692 ods. 1 Návrhu nového OZ priznáva sekundárnym obetiam nárok na náhradu nemajetkovej škody iba za podmienky, že pri usmrtení zomrelého boli naplnené predpoklady vzniku jednej zo skutkových podstát zodpovedností za škodu.[9] V zmysle systematiky Návrhu nového OZ sa bude jednať primárne o všeobecnú zodpovednosť za škodu podľa § 654 Návrhu nového OZ, prípadne zodpovednosť za škodu pri prevádzke dopravných prostriedkov podľa § 658 a nasl.

---

[5]Uznesenie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 13.10.2005, sp. zn. 1Co/201/2005.
[6]Pozri napríklad uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 31.5.2019, sp. zn. 6Co/24/2018.
[7]DULAK, Anton: Ako ďaleko sme si ešte blízki (na príklade rozhodovania o nemajetkovej ujme na zdraví) In: ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 2, roč. 68, č. 2. (2022), s. 186. Dostupné na: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2022-06/AUC%20Iuridica%202%202022_kor_5.pdf.
[8]FOTOPULOSOVÁ, Laura: Úvahy o povahe rozhodnutia o práve na náhradu nemajetkovej ujmy (s osobitným dôrazom na otázku úrokov z omeškania). In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025, s. 834. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky/2025/Milniky_2025_2.pdf.
[9]Dôvodová správa, osobitná časť, k návrhu nového občianskeho zákonníka, s. 207. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=945d2a31-3cc4-4c7d-80a8-54f563385d07.

Návrhu nového OZ. Z dôvodu zamerania tohto príspevku sa nižšie predpokladom zodpovednosti za škodu venovať nebudeme.

Vymedzenie okruhu osôb s prezumpciou obzvlášť blízkeho vzťahu k zomrelému v Návrhu nového OZ

Podľa § 692 ods. 1 Návrhu nového OZ: *„Ak boli usmrtením človeka naplnené predpoklady zodpovednosti za škodu, je škodca povinný odčiniť osobám, ktoré boli v* ***obzvlášť blízkom vzťahu*** *so zomrelým, aj nemajetkovú škodu, ktorá spravodlivo vyvažuje zásah do ich súkromného a rodinného života.* ***Obzvlášť blízky vzťah sa predpokladá u manžela, rodiča a dieťaťa zomrelého.***" Uvedenú právnu úpravu považujeme za nanajvýš nesystematickú. Aby sme mohli bližšie popísať výhrady k navrhovanému zneniu, považujeme za potrebné poukázať na definíciou, resp. výpočet blízkych osôb upravený v § 4 ods. 1 Návrhu nového OZ. V zmysle predmetného ustanovenia sa za osoby blízke považujú príbuzní v priamom rade, súrodenci a manželia.

Z výpočtu blízkych osôb podľa § 4 ods. 1 Návrhu nového OZ vyplýva, že tento je širší ako okruh osôb, u ktorých sa predpokladá obzvlášť blízky vzťah k primárnej obeti. Tento záver závažne limituje doterajšie práva širšieho okruhu sekundárnych obetí, a to spôsobom ktorý nezodpovedá realite súkromnoprávnych a rodinnoprávnych vzťahov medzi recipientami, na ktorých právna úprava bude smerovať. V rozhodnutiach všeobecných súdov možno identifikovať množstvo prípadov, kde bola náhrada nemajetkovej ujmy priznaná starým rodičom, vnúčatám, či súrodencom. Taktiež je možné nájsť rozhodnutia, kde bola náhrada nemajetkovej ujmy priznaná synovcovi alebo zaťovi.

Zároveň táto právna úprava naráža na limity, ktorých sa držal Najvyšší súd SR. Podľa bodu 15. uznesenia Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.10.2023, sp. zn. 5Cdo/4/2023 Najvyšší súd SR: *„(...) zastáva názor, že blízky rodinný vzťah starých rodičov s vnučkou* ***sa prirodzene predpokladá, pričom opak by sa musel v konaní preukázať.***"[10] Teleologickým výkladom možno konštatovať, že Najvyšší súd SR mal na mysli práve intenzitu vzťahu, ktorá v aktuálnej právnej úprave stačí na priznanie náhrady nemajetkovej ujmy, pričom ak by aktuálna právna úprava pracovala s pojmom „obzvlášť blízkeho vzťahu", v predmetnom uznesení by bol využitý tento pojem. Z uvedeného vyplýva, že zavedením v Návrhu nového OZ nešpecifikovaného pojmu „obzvlášť blízky vzťah" sa takto navrhovaná úprava dostáva do kolízie s uvedeným uznesením.

Slovenská asociácia na ochranu práv poškodených o. z. dňa 1.12.2025 vytvorila pripomienku k Návrhu nového OZ, ktorá okrem iného kritizuje práve užšie vymedzenie osôb, u ktorých sa bude prezumovať obzvlášť blízky vzťah. S daným

[10]Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.10.2023, sp. zn. 5Cdo/4/2023.

textom pripomienky sa stotožňujeme len čiastočne, keďže máme za to, že okrem osoby súrodenca, by mal byť do poslednej vety § 629 ods. 1 doplnený aj starý rodič, či vnuk zomrelého, pričom z dôvodu právnej istoty a čistoty výkladu sa prikláňame k alternatíve, kde bude z textu Návrhu OZ odstránený rodič a zároveň pridaná formulácia „príbuzní v priamom rade".[11]

Navrhované kritéria určovania výšky náhrady nemajetkovej škody

Kritéria, podľa ktorých sa určuje výška náhrady nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí dopravných nehôd za aktuálnej platnej úpravy, vychádzajú z ustálenej rozhodovacej činnosti najvyšších súdnych autorít SR. Jedným z mnohých príkladov je uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 25.6.2025, sp. zn. 8Cdo/4/2025, v ktorom Najvyšší súd SR v bode 25. uvádza: „(...) *že jedných zo základných kritérií je miera intenzity vzťahu medzi obeťou dopravnej nehody a blízkymi príbuznými (pozostalými), ktorá je závislá od blízkosti a kvality ich vzájomného vzťahu, ktorý existoval pred zásahom a bol náhle pretrhnutý. Vzhľadom na vzniknutú ujmu subjektívneho charakteru, musí sa existencia a kvalita ich vzťahu a následnej ujmy vyvodiť z objektivizovaných okolností, ktorými sú príbuzenský vzťah, vek a zdravotný stav dotknutých osôb, existenčná závislosť teda majetková závislosť pozostalých na obeti dopravnej nehody, ako aj závislosť na pomoci, odkázanosti a starostlivosti, prípadne i poskytnutie inej než peňažnej satisfakcie.*"[12][13]

§ 692 ods. 2 Návrhu nového OZ do právnej úpravy zavádza konkrétne kritéria, na ktoré sa má pri určovaní výšky náhrady nemajetkovej škody prihliadnuť. Podľa § 692 ods. 2 Návrhu nového OZ: ***„Pri určení náhrady nemajetkovej škody sa prihliadne najmä na intenzitu vzájomného vzťahu medzi zomrelým a poškodeným, na ich vek a zdravotný stav, existenčnú závislosť poškodeného od zomrelého a na postoj škodcu ku škodnej udalosti."*** Návrh nového OZ v § 692 ods. 2 odpovedá na požiadavky praxe a zavádza jednotlivé kritéria do zákonnej úpravy. Konkretizáciu kritérií, ktoré je potrebné brať pri určení náhrady nemajetkovej škody do úvahy považujeme pre sekundárne obete dopravných nehôd za prospešnú. Takéto zakotvenie prospieva právnej istote subjektov právnej normy, pričom nastavuje pre konajúce súdy jasné pravidlá, podľa ktorých majú rozhodovať. Taktiež je potrebné poukázať na tú skutočnosť, že uvedené ustanovenie uvádza demonštratívny výpočet, a to slovom najmä. Právna úprava týmto spôsobom necháva pri rozhodovaní súdu

[11]Pripomienka Slovenskej asociácie na ochranu práv poškodených o. z. zo dňa 1.12.2025. Dostupná na: https://www.slov-lex.sk/pripomienky/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/pripomienky/6c2b2951-a643-4fa4-aa32-cdof80ad9dfo/detail.

[12]Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 25.6.2025, sp. zn. 8Cdo/4/2025, bod 25.

[13]Pozri napríklad rozsudok Krajského súdu v Žiline zo dňa 13.3.2024, sp. zn. 7Co/85/2023, bod 23., rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

o náhrade nemajetkovej škody blízkych osôb priestor na zohľadnenie prípadných individuálnych okolností toho-ktorého prípadu. Je potrebné poukázať na tú skutočnosť, že ak sa zákonodarca snažil korigovať kritéria stanovené rozhodovacou praxou súdov SR, tak voľbou demonštratívneho výpočtu sa uvedené môže minúť účinku.

Snaha o ustanovenie pravidla objektivizácie výšky náhrady nemajetkovej škody

§ 676 ods. 4 Návrhu nového OZ pretavuje snahu zákonodarcu o ustanovenie pravidla objektivizácie výšky náhrady nemajetkovej škody keď ustanovuje: *„V obdobných prípadoch sa priznávajú porovnateľné sumy odčinenia v peniazoch."* Na tomto mieste je potrebné poukázať na správny zámer zákonodarcu zakotviť ako takú právnu istotu pre povinné a oprávnené subjekty poskytovania náhrady nemajetkovej škody. Zákonodarca sa týmto snaží reagovať na situácie, pri ktorých sa v objektívne podobných prípadoch priznávali rozdielne sumy odškodnenia.[14]

Máme za to, že navrhovaná právna úprava v sebe odráža právny záver vyjadrený v náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 5.12.2017, sp. zn. III. ÚS 288/2017. V tomto náleze Ústavný súd SR ustálil, že súdy Slovenskej republiky majú pri stanovení výšky nemajetkovej ujmy prihliadať na vlastnú rozhodovaciu prax, a teda v porovnateľných veciach rozhodovať rovnako.[15]

Iste by mohla časť odbornej verejnosti tvrdiť, že ak bol daný záver raz vyjadrená Ústavný súdom SR, tak zavedenie do textu Návrhu nového OZ je už len deklaratórne, resp., že všeobecné súdy SR sa búdu podľa tohto nálezu Ústavného súdu SR riadiť. Tento záver by však nebol v súlade s reálnou rozhodovacou činnosťou súdov SR. Najvyšší súd SR vo svojom uznesení zo dňa 30.6.2022, sp. zn. 7Cdo/73/2021 k posúdeniu výšky náhrady nemajetkovej ujmy skonštatoval, že: „(...) *je vždy výsledkom posúdenia vysoko individuálnych, jedinečných skutkových okolností každej konkrétnej veci, ktoré sú nezameniteľné s okolnosťami relevantnými v iných veciach. Každé jedno rozhodnutie o priznaní náhrady nemajetkovej ujmy je založené na riešení čisto individuálnych otázok, ktoré nemôže byť považované za pravidlo pre iné prípady."*[16]

Neskoršie uznesenie Najvyššieho súdu SR tvrdí, že rozhodnutie o náhrade nemajetkovej ujmy nemôže byť pravidlom pre akýkoľvek iný prípad, keďže sa jedná o posúdenie vysoko individuálnych okolností. Tento záver naráža na limity vyjadrené

[14]Dôvodová správa, osobitná časť, k návrhu nového občianskeho zákonníka, ktorý je vedený v rámci legislatívneho procesu pod. č.: LP/2025/486, s. 204. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=945d2a31-3cc4-4c7d-80a8-54f563385d07.

[15]Nález Ústavného súdu slovenskej republiky zo dňa 5.12.2017, sp. zn. III. ÚS 288/2017.

[16]Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30.6.2022, sp. zn. 7Cdo/73/2021.

v predmetnom náleze Ústavného súdu SR. Navrhovaná právna úprava má potenciál preklenúť uvedené uznesenie Najvyššieho súdu a otvoriť súdnej praxi priestor na vznik ustálenej rozhodovacej praxe pri priznávaní výšky nemajetkovej škody. Máme za to, že ak právna úprava pracuje s pojmom obdobné prípady, nebude možné naďalej trvať na závere o jedinečných skutkových okolnostiach každej jednej veci, teda aj každého jedného obzvlášť blízkeho vzťahu medzi sekundárnou a primárnou obeťou. Máme za to, že ak bude možné nájsť prvky podobnosti rozličných prípadov, toto môže na konci dňa viesť aj k stanoveniu základnej sumy náhrady nemajetkovej škody práve pri osobách, u ktorých Návrh nového OZ bude predpokladať obzvlášť blízky vzťah so zomrelým.

Pri tvorbe a novelizácií právnych predpisov Slovenskej republiky možno častokrát pozorovať inšpiráciu zákonodarcu so stavom v Českej republike.[17] Judikatúra pri náhrade nemajetkovej ujmy je v Českej republike pomerne prepracovanejšia ako v podmienkach Slovenskej republiky. Podľa rozsudku Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018 je základná čiastka náhrady nemajetkovej ujmy pri najbližších osobách stanovená na 20-násobok priemernej hrubej nominálnej mzdy zamestnanca v hospodárstve za rok predchádzajúci smrti konkrétnej najbližšej osoby.[18] V rozsudku zo dňa 13.5.2021, sp. zn. 25 Cdo 1835/2020 Najvyšší súd ČR stanovil, že v prípade, ak pri dopravnej nehode zomrie viac ako jedna blízka osoba, je potrebné priznať pozostalému vyššiu náhradu, ako iba sumu rovnajúcu sa mechanickému sčítaniu 20-násobku minimálnej mzdy za každú usmrtenú osobu.[19] Uvedená rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu ČR, môže byť v prípade schválenia Návrhu nového OZ a jeho riadneho výkladu, základom tvorby rámcovej rozhodovacej činnosti všeobecných súdov SR k otázke výšky primeranej nemajetkovej škody.

Záver

Návrh nového OZ zakotvuje osobitnú právnu úpravu náhrady nemajetkovej škody blízkych pozostalých. Z pohľadu právnej istoty sekundárnych obetí dopravných nehôd sa jedná o významný posun vpred. Avšak ak bude navrhovaná právna úprava bola schválená otvorí niekoľko aplikačných otázok.

Návrh nového OZ predpokladá obzvlášť blízky vzťah len u manžela, rodiča a dieťaťa zomrelého. Takáto právna úprava koliduje s aktuálnou rozhodovacou činnosťou súdov SR. Pre právnu prax vytvorí závažnú otázku, čo obzvlášť blízky vzťah znamená?

[17]Porov. § 672 ods. 1 Návrhu nového OZ s § 2914 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znení neskorších predpisov

[18]Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

[19]Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 13.5.2021, sp. zn. 25 Cdo 1835/2020.

Ako sa bude preukazovať pri tak blízkych členoch rodiny, akými sú starí rodičia a súrodenci?
Návrh Nového OZ ďalej určuje kritéria náhrady nemajetkovej škody. Taktiež bude na právnej praxi, aby stanovila, ktoré iné kritéria v poskytnutom demonštratívnom výpočte môžu byť pre ten-ktorý prejednávaný prípad dôležité, a ako môžu vplývať na konečné určenie sumy náhrady nemajetkovej škody.
Ak sa majú v obdobných prípadoch priznávať porovnateľné sumy odčinenia v peniazoch je dôležité, aby sa všeobecné súdy SR s touto (kvázi)novou skutočnosťou vyrovnali. Práve pri tejto otázke je najširší priestor na inšpiráciu z rozhodovacej činnosti súdov Českej republiky.
V úvode tohto príspevku sme uviedli, že najaktuálnejšie znenie návrhu sa nachádza v materiáloch na rokovanie Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky pod č. m.: LRV 9529/2026. Pri porovnaní aktuálne zverejneného návrhu OZ v rámci legislatívneho procesu a Návrhu nového OZ, ktorý sa má prerokovať musíme predbežne, podľa dostupných informácií konštatovať, že najaktuálnejší text návrhu pripomienkam, ktoré by zásadným spôsobom pozitívne menili postavenie sekundárnych obetí (napr. rozšírenie predpokladu obzvlášť blízkeho vzťahu na súrodenca a starého rodiča), nevyhovuje. Práve naopak, aktuálne znenie Návrhu nového OZ odstránilo partnera, ako subjekt u ktorého sa predpokladá obzvlášť blízky vzťah, teda udržanie dôkazného bremena sa pre takúto osobu závažne sťažilo.
Navrhovaná právna úprava v Návrhu nového OZ prináša pre sekundárne obeti dopravných nehôd ako pozitíva, tak aj negatíva. Vysporiadanie sa s aktuálnymi aplikačnými otázkami, predloženými aj v tomto príspevku, bude úlohou najmä právnej praxe a všeobecných súdov SR.

Zoznam použitej literatúry

1. Dôvodová správa, osobitná časť, k návrhu nového občianskeho zákonníka. [online]. [cit.23.03.2026]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=945d2a31-3cc4-4c7d-80a8-54f563385d07.
2. Dôvodová správa, všeobecná časť, k návrhu nového občianskeho zákonníka. [online]. [cit.23.03.2026]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=945d2a31-3cc4-4c7d-80a8-54f563385d07.
3. DULAK, Anton: Ako ďaleko sme si ešte blízki (na príklade rozhodovania o nemajetkovej ujme na zdraví) In: ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 2, roč. 68, č. 2. (2022), s. 173-187. [online]. [cit.23.03.2026]. Dostupné na: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2022-06/AUC%20Iuridica%202%202022_kor_5.pdf.

4. FOTOPULOSOVÁ, Laura: Úvahy o povahe rozhodnutia o práve na náhradu nemajetkovej ujmy (s osobitným dôrazom na otázku úrokov z omeškania). In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. [online]. [cit.23.03.2026]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky/2025/Milniky_2025_2.pdf.
5. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 5.12.2017, sp. zn. III. ÚS 288/2017.
6. Návrh nového OZ zaradený do rokovania Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky pod LRV-9529/2026 [online]. [cit.04.042026]. Dostupné na: https://rokovania.gov.sk/RPO/Material/3398/1.
7. Pripomienka Slovenskej asociácie na ochranu práv poškodených o. z. zo dňa 1.12.2025. [online]. [cit.23.03.2026]. Dostupná na: https://www.slov-lex.sk/pripomienky/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/pripomienky/6c2b2951-a643-4fa4-aa32-cd0f80ad9df0/detail.
8. Rozsudok Krajského súdu v Žiline zo dňa 13.3.2024, sp. zn. 7Co/85/2023.
9. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 13.5.2021, sp. zn. 25 Cdo 1835/2020.
10. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 19.9.2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.
11. Števček, Marek, Dulak, Anton, Bajánková, Jana., Fečík, Marián., Sedlačko, František, Tomašovič, Marek a kol.: Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, 1754 s.
12. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 31.5.2019, sp. zn. 6Co/24/2018.
13. Uznesenie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 13.10.2005, sp. zn. 1Co/201/2005.
14. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 25.6.2025, sp. zn. 8Cdo/4/2025.
15. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26.10.2023, sp. zn. 5Cdo/4/2023.
16. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30.6.2022, sp. zn. 7Cdo/73/2021.

Kontaktné údaje

Mgr. Denis Ali
denis.ali@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

RODINNOPRÁVNE VZŤAHY A ALGORITMICKÁ NORMATIVITA: LIMITY, MOŽNOSTI A RIZIKÁ AUTOMATIZOVANÉHO ROZHODOVANIA V KRAJINÁCH V4

FAMILY LAW RELATIONSHIPS AND ALGORITHMIC NORMATIVITY: LIMITS, OPPORTUNITIES, AND RISKS OF AUTOMATED DECISION-MAKING IN V4 COUNTRIES

Zuzana Vlková[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá limitmi algoritmického rozhodovania v rodinnoprávnej súdnej agende, najmä v konaniach o rozvod manželstva, úpravu výkonu rodičovských práv a povinností a určovaní vyživovacej povinnosti. Vychádza zo špecifík mimosporového konania a analyzuje ich vo svetle princípu najlepšieho záujmu dieťaťa a požiadavky individuálneho posudzovania veci. Príspevok súčasne skúma možnosti čiastočného využitia algoritmických nástrojov pri vybraných procesných úkonoch a identifikuje právne, technické a etické limity, ktoré bránia ich plnej automatizácii. Predstavuje tiež rámcový metodologický návrh *de lege ferenda* na algoritmické posudzovanie obsahu pojmu „kvalifikovaný rozvrat manželstva," pričom rozlišuje medzi objektívnymi a subjektívnymi indikátormi rozvratu, čo má priamy vplyv na rozsah jeho možnej algoritmizácie. Súčasťou je aj prehľad empirických štúdií predikcie rozvodu a výsledkov rozvodových konaní (MLN v Číne, DPS v Bangladéži) a stručná deskripcia prístupov v krajinách V4.

Kľúčové slová: algoritmické rozhodovanie v rodinnom práve, transparentnosť rozhodovania, umelá inteligencia, najlepší záujem maloletého dieťaťa, kvalifikovaný rozvrat manželstva

Abstract: The paper examines the limits of algorithmic decision-making in family law judicial proceedings, particularly in divorce cases, proceedings on the exercise of parental rights and responsibilities, and the determination of child support. It is based on the specific features of non-contentious proceedings and analyses them in light of the best interests of the child and the requirement of individual assessment of each case. The paper explores the

[1] Ústav klinického právneho vzdelávania, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

possibilities of partial use of algorithmic tools in selected procedural acts and identifies the legal, technical, and ethical limits that prevent their full automation. It presents a framework methodological proposal *de lege ferenda* for the algorithmic assessment of the concept of "qualified breakdown of marriage," distinguishing between objective and subjective indicators of marital breakdown, which directly affects the extent to which this concept can be algorithmised. The paper also includes an overview of empirical studies on divorce prediction and the outcomes of divorce proceedings (MLN in China, DPS in Bangladesh) and a brief overview of the approaches adopted in the V4 countries.

Key words: algorithmic decision-making in family law, decision-making transparency, artificial intelligence, best interests of the child, qualified breakdown of marriage

Úvod

Digitalizácia justície v posledných rokoch zásadne mení podobu právneho rozhodovania v Európe aj vo svete. Súdy čoraz častejšie využívajú nástroje založené na dátovej analytike, internom prediktívnom modelovaní či algoritmickom spracovaní informácií, pričom ich využívanie v samotnom rozhodovaní súdov Slovenskej republiky je zatiaľ výnimočné a naráža na viaceré právne, technické a etické limity. Tieto limity sa v rodinnoprávnych konaniach prejavujú obzvlášť výrazne vzhľadom na ich hodnotovo podmienený charakter,[2] prítomnosť nehmotných faktorov[3] a požiadavku dôslednej ochrany najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa. Rodinnoprávne konania súčasne predstavujú špecifickú agendu, v ktorej sa uplatňuje mimoriadne vysoká miera diskrečnej právomoci súdu. Preto si otázka, do akej miery možno tieto procesy algoritmizovať, vyžaduje dôkladné posúdenie.

Algoritmická podpora súdneho rozhodovania s určitosťou prispieva k zvýšeniu efektivity súdnych procesov, konzistentnosti rozhodovania, k predikcii rizika a k zníženiu nákladov na súdny systém.[4] Na druhej strane, algoritmické rozhodovanie naráža na právne, technické a etické limity, ktoré bránia plnej automatizácii rozhodovania. V centre pozornosti stojí otázka normativity algoritmov, teda či a ako môžu algoritmické systémy nielen opisovať realitu, ale aj spoluutvárať normatívne rámce rozhodovania, a komu možno pripísať zodpovednosť za ich výsledky.

[2] Ochrana rodinných väzieb či proporcionalita zásahu.

[3] Emocionálne väzby, dôvera, kvalita vzťahov, psychologické aspekty.

[4] *LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ P.:* Najlepší záujem dieťaťa a umelá inteligencia: kam môže viesť optimalizácia v rodinnom práve? In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Mihálíková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 943.

Osobitne významné sú aj riziká spojené s technickými limitmi modelov (napr. overfitting, adverzariálne útoky), ako aj otázka transparentnosti a súdnej kontroly algoritmických výstupov.
V príspevku sa nevenujeme všeobecnému využitiu algoritmov v súdnom systéme, ale špeciálne skúmame problematiku rodinnoprávnych konaní s osobitnom dôrazom na rozvod manželstva. Našou ambíciou je preskúmať, do akej miery využitie algoritmických systémov rešpektuje princípy a hodnoty rodinného práva a zároveň identifikovať hranice ich praktického uplatnenia v tejto oblasti. Súčasťou analýzy je aj otázka, ako algoritmy interagujú s diskrečnou právomocou súdu, s právne neurčitými pojmami (najmä kvalifikovaný rozvrat manželstva) a s hodnotovými a subjektívnymi aspektmi rozhodovania, ktoré predstavujú prirodzenú hranicu algoritmizácie.
Zvláštnu pozornosť venujeme čiastkovým právnym a podporným úkonom, kde by *de lege ferenda* mohol existovať potenciál pre využitie umelej inteligencie. Súčasne navrhujeme metodologický rámec pre teoretické posúdenie algoritmizovateľnosti kritéria kvalifikovaného rozvratu manželstva, ktorý zahŕňa právny prieskum, identifikáciu objektívnych a subjektívnych indikátorov, návrh modelu, prácu s protichodnými podaniami, testovanie modelových scenárov a normatívnu kontrolu algoritmických výstupov.
Marginálne sa v príspevku zaoberáme deskripciou využitia algoritmov v rodinnoprávnych konaniach v ostatných štátoch V4. Súčasťou analýzy je aj prehľad empirických štúdií, ktoré skúmali presnosť algoritmických modelov pri predikcii rozvodu a výsledkov rozvodových konaní (napr. model MLN v Číne či DPS v Bangladéži), pričom tieto poznatky interpretujeme v kontexte základných princípov rodinného práva a limitov algoritmizácie.

Algoritmická normativita v rodinnom práve

Pojem algoritmické rozhodovanie

Je nepochybné, že umelá inteligencia narúša tradičné paradigmy rozhodovania v práve. Ľudské rozhodnutia sú formované rôznorodými zdrojmi teoretických informácií, predchádzajúcou súdnou praxou, etickými úvahami, ako aj schopnosťou posudzovať kauzálne súvislosti a normatívne dôsledky. Významnú úlohu zohráva aj subjektívny úsudok, rozvíjaný individuálnou úrovňou právneho prehľadu a praktickými skúsenosťami jednotlivca. Na druhej strane je automatizované rozhodovanie založené na dátovo riadených algoritmoch a výpočtových procesoch, ktoré môžu viesť k zníženej transparentnosti rozhodovania, najmä pokiaľ ide o

pochopenie vzťahu medzi vstupnými údajmi a výsledným rozhodnutím.[5] Najpokročilejšie generatívne jazykové a obrazové modely (napr. GPT, Gemini, Claude, Midjourney, Stable Diffusion) sú komplexné systémy založené na hlbokom učení a rozpoznávaní vzorov. Na základe rozsiahlych tréningových dát predikujú pravdepodobné a kontextovo relevantné výstupy. Nevytvárajú odpovede na základe skutočného kauzálneho porozumenia reality. Namiesto toho reprodukujú a kombinujú naučené vzory podľa toho, ktoré výstupy najviac korelujú s daným vstupom.[6]

Pojem algoritmické rozhodovanie môže označovať široké spektrum prístupov, od úplne automatizovaných procesov bez účasti človeka (tzv. úplná automatizácia) až po modely, v ktorých algoritmus slúži len ako podporný nástroj poskytujúci osobe prijímajúcej rozhodnutie relevantné informácie (tzv. čiastočná automatizácia).[7] V právnej oblasti sú úplne automatizované rozhodnutia stále veľmi zriedkavé. Algoritmické nástroje sa zvyčajne používajú ako podpora pre ľudský úsudok, t.j. poskytujú predikcie, analyzujú alebo sumarizujú údaje, ktoré sudca môže, ale nemusí zohľadniť. Ide teda o pomocný nástroj, ktorý nepreberá úlohy sudcu, ale zefektívňuje jeho rozhodovací proces.[8]

Normatívny charakter algoritmov v rodinnom práve

V kontexte rodinného práva sa opakovaným využívaním dátovo riadených modelov môžu vytvárať štandardizované vzorce rozhodovania, ktoré nadobúdajú fakticky normatívny účinok, hoci nevznikajú v rámci demokraticky legitimizovaného normotvorného procesu. Tento jav sa prejavuje najmä tým, že algoritmické systémy založené na historických rozhodnutiach a dostupnej judikatúre reprodukujú predchádzajúce rozhodovacie vzorce v oblasti rozhodovania o osobnej starostlivosti, úpravy styku či určovania výživného. Tým sa vytvára situácia, v ktorej dátovo riadené modely nepriamo ovplyvňujú právne výsledky prostredníctvom identifikácie štatisticky najpravdepodobnejších riešení obdobných rodinnoprávnych sporov. Takýto mechanizmus môže viesť k posilňovaniu existujúcich trendov v rozhodovacej praxi, čo na jednej strane prispieva k väčšej predvídateľnosti rozhodovania a určitej miere konzistentnosti v obdobných prípadoch, no na strane druhej môže prehlbovať

[5] *SALVATORE VITALE, DEEPIKA KULHARI, PRISCILA CANEPARO*: AI Integration in Legal Decision-Making: Innovations and Challenges. s. 29- 43. In QUBAHAN TECHNO JOURNAL. VOL. 4, NO. 4, December 2025.

[6] *VINCENT CHIAO*: Algorithmic Decision-making, Statistical Evidence and the Rule of Law. Episteme. 2023. s. 1242. In Episteme (2024), 21, 1241–1264. doi:10.1017/epi.2023.27.

[7] Tamtiež, s. 1242.

[8] *ENGSTROM* et al. 2020; Coglianese a Ben Dor 2021 in *Vincent Chiao*: Algorithmic Decision-making, Statistical Evidence and the Rule of Law. Episteme. 2023. s. 1242. In Episteme (2024), 21, 1241–1264. doi:10.1017/epi.2023.27.

rigiditu rozhodovacieho procesu, systémové chyby a obmedzovať individuálne posúdenie špecifických okolností konkrétnej rodinnej situácie. Ako problematické súčasne vnímame aj technické limity, ktorými sú pretrénovanie modelu (tzv. overfitting) a adverzariálne útoky (tzv. nepriateľské strojové učenie). Keďže algoritmy nie sú výsledkom demokraticky legitimizovaného normotvorného procesu, ich potenciálny vplyv na rozhodovanie v rodinnom práve otvára otázky ich transparentnosti, vyvodzovania zodpovednosti a miery súdnej kontroly pri ich využívaní. V tomto kontexte je preto vhodné vnímať algoritmy nie ako nositeľov práva, ale ako podporné nástroje, ktoré môžu nepriamo spoluutvárať normatívne prostredie, v ktorom sa rodinné právo aplikuje.

Algoritmy a diskrečná právomoc súdu v rodinnoprávnych veciach

Súdne rozhodovanie je v teórii práva tradične chápané ako proces aplikácie právnych noriem na individuálne skutkové okolnosti prípadu, pri ktorom sudca uplatňuje diskrečnú právomoc v rámci interpretačných a hodnotiacich mantinelov právneho poriadku. V oblasti rodinného práva nadobúda diskrečná právomoc sudcu osobitnú intenzitu, keďže predpokladá vysoko individualizované posúdenie skutkového stavu a flexibilnú aplikáciu právnych noriem smerujúcu k dosiahnutiu spravodlivého a vecne primeraného riešenia reflektujúceho najlepší záujem maloletého dieťaťa.
Tento prístup má podobu hodnotovo a kontextovo orientovaného modelu rozhodovania, ktorý predpokladá dôsledné zohľadňovanie individuálnych skutkových okolností, ako aj rozhodovanie založené na rešpekte k základným ľudským a etickým hodnotám. Jeho integrálnou súčasťou je zároveň interpretácia právne neurčitých pojmov, akými sú najmä kvalifikovaný rozvrat manželských vzťahov či najlepší záujem maloletého dieťaťa, ako aj prognostická zložka rozhodovania, smerujúca k predvídaniu budúceho vývoja rodinných pomerov a identifikácii riešení najvhodnejších z hľadiska dlhodobého záujmu dieťaťa.
Neoddeliteľnou súčasťou tohto modelu je aj požiadavka zabezpečenia efektívneho prístupu k spravodlivosti pre procesne slabšie subjekty, osobitne maloletých, spolu s uplatňovaním vyšetrovacieho princípu a zásady voľného hodnotenia dôkazov. Rozhodovací proces je zároveň sprevádzaný úvahami o spravodlivosti, primeranosti a potrebe zvýšenej ochrany zraniteľných účastníkov konania, ktoré nemožno redukovať na formalistickú aplikáciu právnych noriem.

Algoritmické rozhodovanie v konaní o rozvod manželstva – metodologický postup v rámcovom návrhu *de lege ferenda*

Prirodzene sa vynára otázka, do akej miery je možné zveriť algoritmickým systémom rozhodovanie v rodinnoprávnych veciach. Pre účely tohto príspevku sme si položili otázku, či *je možné de lege ferenda uvažovať o automatizovanom posúdení naplnenia*

zákonného kritéria „kvalifikovaného rozvratu manželstva? Navrhovaný metodický postup nemá ambíciu empiricky preveriť algoritmické rozhodovanie, ale predstavuje najširší teoretický rámec, ktorý by mohol byť využitý pri budúcom skúmaní možností, limitov a rizík automatizovaného posudzovania skutkových okolností v rodinnoprávnych konaniach, najmä pokiaľ ide o interpretáciu neurčitých právnych pojmov a hodnotiacich kritérií, akým je aj „kvalifikovaný rozvrat manželstva". Navrhovaný metodický rámec zahŕňa tieto kroky:

Právny prieskum

Detailný právny prieskum prestavuje nevyhnutný predpoklad pre vývoj funkčného systému algoritmického rozhodovania. V prvom kroku považujeme za potrebné:

- systematicky identifikovať obsah pojmu kvalifikovaný rozvrat manželstva v režime § 23 ZoR. Tento krok zahŕňa analýzu normatívneho obsahu ustanovenia, jeho interpretačných pravidiel a jeho funkcie v rámci konania o rozvod manželstva. Cieľom je presne vymedziť, ktoré právne skutočnosti a v akej intenzite musia byť preukázané, aby bolo možné konštatovať trvalý a nenapraviteľný rozvrat manželského spolužitia. Takto definovaný normatívny rámec by mohol predstavovať východisko pre posúdenie, či a v akej miere je možné jednotlivé znaky algoritmizovať, a
- zozbierať a analyzovať súdne rozhodnutia k rozvodu bezdetných manželstiev. Cieľom je identifikovať ustálené interpretačné prístupy, rozhodovacie vzorce a kritériá, ktoré súdy pri posudzovaní rozvratu manželstva opakovane používajú. Pozornosť navrhujeme sústrediť najmä na to, ako súdy hodnotia intenzitu konfliktu, dĺžku odlúčenia, komunikáciu medzi manželmi či ich motiváciu obnoviť spolužitie. Analýza judikatúry by mohla umožniť odhaliť, ktoré aspekty rozhodovania sú stabilné a predvídateľné, a ktoré naopak vykazujú vysokú mieru diskrečnej úvahy, čo je kľúčové pre posúdenie algoritmizovateľnosti tohto právneho testu.

Návrh modelu

V tejto fáze nejde nevyhnutne o vytvorenie a trénovanie funkčného algoritmu. Teoretický model, ktorý by mohol slúžiť ako základ pre algoritmické posúdenie kvalifikovaného rozvratu manželstva je kľúčovou súčasťou celého procesu. Môže ísť o kvalifikačný model, ktorý by každý z prípadov zaradil do kategórie, či ku naplneniu kvalifikovaného rozvodu manželstva došlo alebo nie. Tak isto by mohlo ísť o model, ktorý by percentuálne vypočítal pravdepodobnosť naplnenia obsahu pojmu kvalifikovaný rozvrat. Súčasťou návrhu modelu by mala byť aj identifikácia vstupov, ktoré by model potreboval spracúvať, a teda údaje týkajúce sa dĺžky odlúčenia, frekvencie konfliktov, predchádzajúcich pokusov o zmierenie či existencie závažných

narušení manželského spolužitia. V tejto súvislosti je potrebné identifikovať aj riziká a obmedzenia spojené s navrhnutým modelom, najmä riziko skreslenia, neúplnosti, nepresnosti, či neschopnosť vyhodnotiť emocionálnu stránku veci.

Identifikácia potrebných vstupných dát

Tretím krokom je identifikácia údajov, ktoré by bolo možné a zároveň právne prípustné zhromaždiť pre účely teoretického modelu. Relevantné sú najmä údaje, ktoré sa vyskytujú v súdnych spisoch a ktoré súdy bežne hodnotia pri posudzovaní rozvratu manželstva. Kvalifikovaný rozvrat *vzťahov býva v praxi spájaný so situáciami, ako napríklad dlhodobá absencia spoločnej domácnosti, nezávislé hospodárenie, samostatné sociálne väzby, strata partnerských citových väzieb, vážne a opakované konflikty, násilie, závislosti, iné deštruktívne javy, porušovanie základných manželských povinností, nový partnerský vzťah.*[9] V rámci tohto kroku je potrebné rozlíšiť medzi údajmi, ktoré sú objektívne dostupné zo súdnych spisov (napr. dĺžka odlúčenia, procesná história), a údajmi, ktoré sú buď nezhromažďovateľné, alebo zhromažďovateľné len v obmedzenej miere (napr. emocionálne odcudzenie, subjektívne vnímanie manželského spolužitia) ako aj pracovať s protichodnými podaniami oboch strán.

Určenie objektívnych a subjektívnych indikátorov rozvratu

Systematické rozlíšenie medzi objektívnymi a subjektívnymi indikátormi rozvratu manželstva má zásadný význam, keďže umožňuje jasnejšie identifikovať tie skutočnosti, ktoré sú pre algoritmické spracovanie uchopiteľné a overiteľné. Objektívne indikátory predstavujú najmä kvantifikovateľné a verifikovateľné skutočnosti, ako je dĺžka odlúčenia, existencia nového partnerského vzťahu, frekvencia a intenzita konfliktov, počet pokusov o obnovenie spolužitia (mediácia, párová terapia, manželská poradňa), existencia oddeleného hospodárenia, preukázané domáce násilie či iné dokumentované zásahy do manželského spolužitia. Naopak, subjektívne indikátory zahŕňajú kvalitatívne aspekty manželského spolužitia, ako je intenzita konfliktu, motivácia obnoviť spolužitie, emocionálne odcudzenie (strata dôvery, citovej väzby, nespokojnosť, vyčerpanie, frustrácia), komunikačné napätie, hodnotové a osobnostné rozdiely, absencia pocitu bezpečia, vnútorné rozhodnutie nepokračovať v manželskom zväzku. Tieto prvky vychádzajú z individuálneho prežívania a hodnotových úsudkov, a preto predstavujú zásadnú hranicu možností ich algoritmizácie. Cieľom tohto kroku je ukázať, ktoré aspekty

[9] *PAVELKOVÁ, B.* Zákon o rodine. Komentár. 3 vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2019. s. 98 – 99 In *Vlková Z., Čipková T. a kol:* Rozvod manželstva a úprava pomerov k maloletým deťom. Rodinné, občianske, trestné, pracovnoprávne, exekučné, medzinárodnoprávne a verejnoprávne súvislosti vrátane práva sociálneho zabezpečenia. Bratislava: C. H. Beck, 2026, 493 s.

rozhodovania sú potenciálne algoritmizovateľné a ktoré zostávajú výlučne v doméne ľudského posúdenia.

Vytvorenie algoritmického modelu

Ďalším krokom je vytvorenie algoritmického modelu. Podrobnejšie rozpracovanie tohto bodu presahuje rámec tohto príspevku. Naznačíme aspoň jeho základné kontúry. Tie by mohli zahŕňať najmä výber vhodného typu modelu, definovanie jeho štruktúry, spôsobu spracovania vstupných premenných a následného vyhodnocovania výstupov. Súčasťou by muselo byť aj posúdenie vhodnosti jednotlivých indikátorov, ich váženia, ako aj metodiky validácie modelu v podmienkach rodinnoprávnej agendy. Ide o komplexný proces, ktorý si vyžaduje interdisciplinárny prístup a samostatnú analytickú pozornosť. Ako žiaduce vnímame zavedenie takých opatrení, ktoré prispejú k transparentnosti algoritmického postupu a zároveň minimalizujú chybovosť pri spracovaní a vyhodnocovaní údajov.[10] Za osobitnú metodologickú výzvu považujeme aj prácu s podaniami, ktoré môžu obsahovať rozdielne či navzájom nezlučiteľné tvrdenia účastníkov. Model bude musieť zohľadniť, že tieto rozpory sú prirodzenou súčasťou rozvodového konania a že ich vyhodnotenie si vyžaduje citlivý prístup, aby nedošlo k skresleniu alebo nesprávnej interpretácii vstupných údajov.

Simulácie rozhodovacích scenárov (testovanie)

Konceptuálne vytvorenie modelových prípadov bezdetných manželstiev by síce mohlo poslúžiť na ilustráciu fungovania navrhovaného modelu, avšak pre jeho reálne overovanie by bolo vhodnejšie pracovať s penzom skutočných podaní a následných súdnych rozhodnutí. Takýto súbor prípadov by umožnil porovnať výstupy modelu s tým, ako súdy v praxi vyhodnocujú jednotlivé kombinácie objektívnych aj subjektívnych okolností, a tým identifikovať možné rozpory, limity či riziká algoritmického prístupu. Zároveň by takáto analýza mohla ukázať, v akom rozsahu je model schopný reflektovať komplexnosť rozhodovania v rozvodových veciach, ktoré nevyhnutne zahŕňajú aj hodnotové a subjektívne prvky.

Kontrola a vyhodnotenie algoritmických výstupov

Posledným navrhovaným krokom je normatívna kontrola vytvoreného modelu, ktorej cieľom je posúdiť jeho súlad s právnym poriadkom a základnými zásadami rodinného práva. Ako uvádza Dr. Luprichová: *„AI systémy, ktoré operujú na základe*

[10] *LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ P.:* Najlepší záujem dieťaťa a umelá inteligencia: kam môže viesť optimalizácia v rodinnom práve? In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Mihálíková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 943.

štatistiky, nemajú schopnosť empatie, intuície ani morálneho úsudku. Ich výstupy môžu byť presné, ale bezcitné."[11]

V rámci rámcového návrhu *de lege ferenda* považujeme za nevyhnutné zdôrazniť, že algoritmické nástroje v konaní o rozvod manželstva môžu plniť len funkciu pomocných prostriedkov, nie autonómnych rozhodovacích autorít. Rozhodovanie o rozvode musí aj naďalej zostať výlučne v rukách súdu, ktorý je schopný zohľadniť nielen formálne a objektivizovateľné údaje, ale aj širší ľudský a hodnotový kontext prípadu. Výzvou bude najmä práca s protichodnými podaniami účastníkov, ktoré sú prirodzenou súčasťou rozvodového konania a ktoré si vyžadujú citlivé a individuálne posúdenie. Algoritmické modely preto musia byť transparentné, vysvetliteľné a kontrolovateľné, pričom ich výstupy musia podliehať možnosti korekcie zo strany súdu. Len tak možno predísť riziku redukcie komplexných medziľudských vzťahov na technický proces a zachovať ľudský rozmer rozhodovania v rodinnoprávnej agende.

Miera úspešnosti predikcií rozvodu a výsledkov rozvodového konania

Predikcia výsledkov rozvodových konaní ako aj predikcia samotného rozvodu predstavuje dynamicky sa rozvíjajúcu oblasť aplikácie umelej inteligencie v súdnictve. Hoci ide o agendu s výrazným ľudským a hodnotovým rozmerom, viaceré empirické štúdie ukazujú, že určité vzorce v rozhodovacej praxi súdov možno zachytiť a modelovať pomocou algoritmických nástrojov. Miera úspešnosti týchto predikcií sa pritom líši v závislosti od typu použitého modelu, kvality dát a špecifík právneho prostredia. Nasledujúce dva príklady ilustrujú, ako sa rôzne prístupy k modelovaniu záverov v rozvodovej agende prejavujú v konkrétnych výsledkoch a akú presnosť možno dosiahnuť pri predikcii kľúčových aspektov.

(a) Predikcia súdnych rozhodnutí o rozvode manželstva z platformy China Judgments Online[12]

Li a kol. predstavili v decembri 2022 pravdepodobnostný model založený na Markovových logických sieťach (MLN), ktorého cieľom bolo predikovať výsledky rozvodových konaní. Model trénovali na rozsiahlej databáze 695 418 rozhodnutí z platformy China Judgments Online, z ktorých extrahovali potvrdené skutkové okolnosti, relevantné právne ustanovenia a samotné výsledky konaní. Takto

[11] *LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ P.:* Najlepší záujem dieťaťa a umelá inteligencia: kam môže viesť optimalizácia v rodinnom práve? In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Mihaliková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 943.

[12] *LI, J.; ZHANG, G.; YAN, H.; YU, L.; MENG, T.* A Markov logic networks based method to predict judicial decisions of divorce cases. In Proceedings of the 2018 IEEE International Conference on Smart Cloud (SmartCloud), Turin, Italy, 22–26 October 2018; IEEE: Piscataway, NJ, USA, 2018; pp. 129–132.

vytvorený súbor dát umožnil algoritmu identifikovať vzorce v rozhodovacej praxi a priradiť jednotlivým faktorom pravdepodobnostné váhy. Výsledky ukázali, že MLN dokáže s vysokou mierou presnosti predpovedať pravdepodobnosť, že súd rozhodne o rozvode manželstva (89,7 %), ako aj pravdepodobnosť, že navrhovateľ bude znášať súdne poplatky (87,06 %). F1-skóre modelu sa pohybovalo v rozmedzí 73,58 % až 77,74 %, čo poukazuje na stabilnú a vyrovnanú výkonnosť modelu pri predikcii jednotlivých výsledkov konania. Tieto výsledky potvrdzujú, že aj v agende rozvodových konaní je možné identifikovať štruktúry, ktoré algoritmus dokáže efektívne zachytiť a využiť pri modelovaní rozhodovacej praxe.

(b) Predikcia rozvodu prostredníctvom „Divorce Predictors Scale" v Bangladéži[13]

V rámci výskumu bola na predikciu rozvodu použitá škála „Divorce Predictors Scale" (DPS) vychádzajúca z Gottmanovej párovej terapie a pozostávajúca zo 54 sebahodnotiacich položiek. Spolu s formulárom osobných údajov bola aplikovaná na vzorku 200 účastníkov, z ktorých 63 % bolo ženatých/vydatých a 37 % rozvedených. Na vyhodnotenie predikčnej schopnosti DPS sa použili algoritmy Multilayer Perceptron, Naïve Bayes a Random Forest. Pomocou výberu príznakov bolo identifikovaných šesť najvýznamnejších premenných ovplyvňujúcich predikciu rozvodu v bangladéšskom kontexte. Najvyššiu presnosť pri práci s celým datasetom dosiahol algoritmus Naïve Bayes (87,14 %), zatiaľ čo po aplikácii výberu príznakov dosiahol najlepšie výsledky Multilayer Perceptron (84,29 %). Výskum potvrdzuje, že DPS je použiteľná na predikciu rozvodu a môže slúžiť ako podporný nástroj pre rodinných poradcov pri hodnotení situácie a plánovaní intervencií.

Možnosti využitia algoritmov v rodinnom práve[14] v úvahách *de lege ferenda*

Úvahy o možnostiach algoritmizácie v rodinnoprávnej súdnej agende sa prirodzene sústreďujú na tie segmenty rozhodovacej činnosti, v ktorých je možné určitú časť analytických alebo administratívnych úkonov formalizovať bez toho, aby bola dotknutá diskrečná právomoc súdu či materiálne hodnotové východiská tejto právnej oblasti. Hoci jadro rodinnoprávnych rozhodnutí zostáva nevyhnutne

[13] *ASHRAFUJJAMAN TUTUL M., HASAN MM., MONDOL S.K, HOSSAIN M., AL MAROUF* A. (2021) Divorce prediction using machine learning methods-Bangladesh perspective. In: 2021 12th international conference on computing communication and networking technologies (ICCCNT), July 2021, pp 1–5.

[14] *MLKVÁ ILLÝOVÁ Z., HRON I.:* Využívanie nástrojov umelej inteligencie v advokátskej praxi. In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Mihálíková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 183 – 190: *Moderné AI nástroje (vrátane veľkých jazykových modelov – LLM) dokážu automatizovať alebo asistovať pri mnohých činnostiach, ktoré predtým vykonávali výlučne ľudia, a to právny rešerš, tvorba podaní a iných písomných výstupov, due dilligence, sumarizácia spisov, zápisníc a dôkazov, predikcie výsledkov sporov.*

založené na individuálnom posúdení konkrétnych okolností a na hodnotových úvahách, existujú čiastkové procesné úkony, ktoré možno podporiť algoritmickými nástrojmi s cieľom zvýšiť efektívnosť, konzistentnosť a transparentnosť konania.

Rozvodové konania

Rozvodové konania predstavujú osobitnú kategóriu rodinnoprávnych konaní, v ktorých sa prelínajú právne, psychologické a sociálne faktory. Vzhľadom na vysokú mieru individualizácie skutkových okolností, prítomnosť právne neurčitých pojmov (najmä kvalifikovaný rozvrat manželstva) a potrebu citlivého posúdenia dynamiky medzi manželmi, ide o oblasť, v ktorej môže technologická podpora významne prispieť k efektívnejšiemu, transparentnejšiemu a konzistentnejšiemu rozhodovaciemu procesu. Moderné analytické nástroje umožňujú systematizovať rozsiahle množstvo vstupných údajov, identifikovať relevantné vzorce správania, odhaľovať rozpory v tvrdeniach strán či modelovať pravdepodobné vývojové scenáre vzťahovej dynamiky. V tejto súvislosti možno uvažovať o viacerých typoch systémov, ktoré by dokázali automatizovať či podporiť vybrané segmenty rozhodovania v rozvodových konaniach, a to bez zásahu do diskrečnej právomoci súdu. Ide najmä o nástroje orientované na predbežnú diagnostiku rozvratu, analýzu procesných podaní, modelovanie rodičovských kompetencií či syntézu skutkových tvrdení strán. Príklady takýchto systémov zahŕňajú nástroje, ktoré by:

- na základe vstupných údajov (dĺžka separácie, miera komunikácie medzi manželmi, existencia pokusov o zmierenie, priebeh konfliktov či využitie poradenstva alebo mediácie) indikovali pravdepodobnosť obnovenia manželského spolužitia ako relevantného faktora pri posúdení rozvratu manželstva,
- automaticky zanalyzovali procesných podania a identifikovali by potenciálne rozpory, nejednotnosť alebo obsahovú nekonzistentnosť tvrdení jednej procesnej strany naprieč jednotlivými podaniami v rámci súdneho konania, alebo

Úprava výkonu rodičovských práv a povinností

V oblasti úpravy výkonu rodičovských práv a povinností sa ako potenciálne využiteľné javia najmä algoritmicky podporované nástroje zamerané na vyhodnocovanie rodinných väzieb, rodičovských kapacít a stabilizačných faktorov vo vzťahu k maloletému dieťaťu, pričom ich funkcia má rovnako prevažne podporný a analytický charakter. Príklady takýchto systémov zahŕňajú nástroje, ktoré by:

- spracovali vstupné údaje (napr. starostlivosť o dieťa v minulosti, stabilita výchovného prostredia, pracovná vyťaženosť rodičov, vzdialenosť bydlísk)

identifikovali by vhodné faktory podporujúce jednotlivé modely starostlivosti o maloleté dieťa.
- na základe analýzy vstupných údajov a preferencií rodičov identifikovali pravdepodobnosť dosiahnutia rodičovskej dohody,
- podporili určenie režimu styku dieťaťa s rodičom návrhom optimalizovaného harmonogramu zohľadňujúceho školskú dochádzku, vzdialenosť bydlísk a časové možnosti rodičov, alebo
- identifikovali rizikové faktory narušenia rodičovskej spolupráce (napr. vysoká konfliktnosť, komunikačná blokáda, historické súdne spory) a indikujú potrebu intervenčných opatrení (mediácia, poradenské služby).

Určovanie vyživovacej povinnosti

Pri určovaní výživného sa ako potenciálne využiteľné javia najmä analytické a predikčné algoritmické nástroje, ktoré dokážu spracúvať ekonomické vstupy účastníkov konania a zároveň reflektovať rozhodovaciu prax súdov v obdobných veciach, najmä:
- systém, ktorý na základe vstupných údajov (príjmy rodičov, majetkové pomery rodičov, počet detí, životná úroveň, odôvodnené potreby detí) orientačne vypočíta odporúčanú výšku výživného podľa existujúcich rozhodovacích trendov, alebo aj
- nástroj, ktorý by umožňoval automatizované spárovanie tvrdených výdavkov s doloženými dokladmi (napr. bločkami, faktúrami či bankovými výpismi).

Významným limitom algoritmického rozhodovania je obmedzená transparentnosť fungovania algoritmov a s ňou súvisiaca otázka zodpovednosti.[15] V praxi sa ukazuje, že transparentnosť má len čiastočný význam pre skutočné pochopenie a kontrolu komplexných algoritmických systémov. Problematický je už jej časový rozmer. Nie je zrejmé, či má ísť o priebežnú viditeľnosť fungovania systému, jednorazový prístup k zdrojovému kódu, alebo o spätné sprístupnenie algoritmu spolu s jeho tréningovými dátami. Tieto ťažkosti sa navyše prehlbujú pri adaptívnych systémoch, ktoré sa v čase učia a menia, čím sa ich fungovanie stáva dynamickým a ešte ťažšie uchopiteľným.[16] Fenomén „čiernej skrinky" komplikuje kontrolu rozhodovacích procesov, ktoré musia byť v práve racionálne odôvodniteľné. Transparentnosť je pritom v napätí s ochranou súkromia, obchodného tajomstva a bezpečnosti systémov, čo ešte viac sťažuje jej

[15] *SALVATORE VITALE, DEEPIKA KULHARI, PRISCILA CANEPARO*: AI Integration in Legal Decision-Making: Innovations and Challenges. s. 29- 43. In QUBAHAN TECHNO JOURNAL. VOL. 4, NO. 4, December 2025.

[16] *DIRK J. BRAND:* Algorithmic Decision-making and the Law. JeDEM – eJournal of eDemocracy and Open Government. JeDEM 12(1), 115-132, 2020. DOI: 10.29379/jedem.v12i1.576.

praktické uplatnenie.[17] Ako uvádza Koneracká, R. medzi *technické limity nástrojov umelej inteligencie zaraďujeme jednak pretrénovanie modelu (tzv. overfitting) keď model „príliš prispôsobí" svoje rozhodovanie konkrétnym údajom, na ktorých bol trénovaný a adverzariálne útoky (tzv. nepriateľské strojové učenie), teda úmyselné manipulácie vstupných údajov s cieľom ovplyvniť výstupy modelu. To priamo ohrozuje základné princípy materiálneho právneho štátu a nezávislosť súdnictva, nakoľko by to mohlo viesť k nepredvídateľným, arbitrárnym alebo dokonca úmyselne zmanipulovaným výstupom.*[18]

Popri technických a právnych otázkach prináša integrácia umelej inteligencie do právneho rozhodovania aj významné inštitucionálne a etické dôsledky. Právny systém je založený na ľudskej empatii, morálnom uvažovaní a diskrečnom posúdení, ktoré algoritmy nedokážu reprodukovať. Delegovanie rozhodovania na stroje preto vyvoláva potrebu interdisciplinárnych prístupov a prehodnotenia základných princípov právneho rozhodovania.

Rámcový náčrt prístupov v krajinách V4

V krajinách V4 sa algoritmická normativita v rodinnom práve nachádza na porovnateľne nízkej úrovni. V žiadnom štáte neexistuje ani čiastkové algoritmické rozhodovanie, keďže právne rámce neobsahujú stabilné a kvantifikovateľné kritériá vhodné na formalizáciu bez narušenia individuálneho posúdenia prípadu. Digitalizácia rozhodnutí je neúplná a dostupné údaje nie sú štruktúrované tak, aby umožňovali spoľahlivé modelovanie či validáciu algoritmických nástrojov. K tomu sa pridávajú výrazné etické a ústavnoprávne limity pri zásahoch do rodinného života a ochrane zraniteľných osôb. Napokon, v žiadnej z krajín V4 neexistuje odborná ani politická zhoda na tom, aký rozsah automatizácie by bol v rodinnom práve vôbec prípustný.

V Poľsku možno hovoriť o nepriamej algoritmickej normativite, ktorá vzniká mimo súdnej sféry, najmä v oblasti sociálnej politiky. Kľúčovým príkladom bol systém profilowania bezrobotnych, ktorý automaticky zaraďoval nezamestnané osoby do kategórií A–C a podľa toho určoval rozsah poskytovanej podpory. Algoritmus tak fakticky spoluurčoval prístup k sociálnym právam. Na problém dlhodobo upozorňovali organizácie ako Fundacja Panoptykon[19] či European Digital Rights,[20] ktoré poukazovali na netransparentnosť, zásahy do súkromia a riziko diskriminácie.

[17] Opakovaná cit. *Salvatore Vitale, Deepika Kulhari, Priscila Caneparo.*

[18] *KONERACKÁ R.*: Rizikovosť modelov strojového učenia v rozhodovacej činnosti súdov in Vol. 1 (2025): Comenius : Bratislava legal forum 2025. s. 97, s. 108.

[19] *The Panoptykon Foundation:* Profiling the Unemployed in Poland" – report: https://en.panoptykon.org/profiling-unemployed-poland-report?utm_source=chatgpt.com [online].

[20] Pozri: https://edri.org/.

V roku 2018 poľský Ústavný súd rozhodol, že právna úprava profilovania je v rozpore s ústavou, pretože zásady a postupy zhromažďovania osobných údajov boli upravené iba vo vyhláške, hoci podľa ústavy musia byť stanovené v zákone. Súd zároveň konštatoval, že chýbajúce samostatné odvolanie proti priradenému profilu nie je protiústavné, keďže samotné určenie profilu nepredstavuje konečné rozhodnutie o právach a povinnostiach jednotlivca. Súd však vyjadril vážne pochybnosti o dostatočnej ochrane osobných údajov v existujúcom systéme.[21] Hoci Poľsko nevyužíva umelú inteligenciu priamo v rodinnom práve, tieto algoritmické nástroje majú nepriamy dopad, a to tak, že ovplyvňujú prístup rodín k sociálnym dávkam a hodnoteniu ich situácie zo strany sociálnych služieb.
Ani Maďarsku zatiaľ nemožno hovoriť o rozvinutej algoritmickej normativite, keďže algoritmy sa nevyužívajú na rozhodovanie v rodinnom práve ani v podobe scoringových systémov (Poľsko). Štát síce disponuje rozsiahlymi centralizovanými databázami (najmä v oblasti rodinných dávok, evidencie detí a sociálnych systémov), tieto však slúžia predovšetkým na administratívne účely a nie na autonómne algoritmické rozhodovanie. Rodinná politika je pritom výrazne aktívna a štátom riadená (napr. pro-natalitné opatrenia), avšak rozhodovanie ostáva „ľudské" a normatívne, nie algoritmické. Riziko však spočíva v tom, že kombinácia centralizácie dát a nižšej transparentnosti môže do budúcna umožniť zavedenie algoritmického rozhodovania bez dostatočných garancií ochrany práv jednotlivca, čo umožňuje označiť Maďarsko za štát v tzv. pred-algoritmickej fáze.

Záver

Na základe realizovanej analýzy sme dospeli k záveru, že rodinnoprávne rozhodovanie umožňuje len veľmi obmedzenú mieru automatizácie. Táto agenda je neoddeliteľne spätá s individuálnym posúdením životných okolností a s hodnotovým uvažovaním, pričom ústredným kritériom zostáva najlepší záujem dieťaťa. Tento princíp nemožno transformovať na štatistický model ani na rozhodovací vzorec odvodený z minulosti. Z toho dôvodu môžu algoritmy v rodinnom práve plniť najmä podpornú funkciu, t.j. poskytovať orientačné analýzy, sumarizácie či predikčné výstupy, ktoré však nenahrádzajú diskrečnú úvahu súdu.
V rámci príspevku sme navrhli rámcový metodologický model pre algoritmické posudzovanie kvalifikovaného rozvratu manželstva. Ide o koncepčný návrh, ktorý si vyžaduje ďalšie technické spresnenie, výber vhodných dát, tréning na reprezentatívnych vzorkách a následné testovanie jeho spoľahlivosti. Až po overení

[21] *STARZEWSKI, L.:* Ústavný súd: podrobnosti profilovania pomoci pre nezamestnaných musia byť upravené v zákone. Publikované dňa 06.06.2018. Pozri: https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/tk-szczeg%C3%B3%C5%82y-profilowania-pomocy-dla-bezrobotnego-maj%C4%85-by%C4%87-uregulowane-w-ustawie [online].

týchto parametrov možno uvažovať o jeho obmedzenom využití v praxi, a to výlučne ako analytického nástroja podporujúceho rozhodovanie.
Zároveň sme identifikovali, že diskusia o umelej inteligencii v súdnictve je často redukovaná na absolútne tvrdenia o jej zákaze alebo povolení, bez zohľadnenia konkrétnych limitov, ktoré podmieňujú jej bezpečné nasadenie. Akt o umelej inteligencii síce zdôrazňuje potrebu ľudského dohľadu pri vysokorizikových systémoch (napr. súdnictvo), no menej reflektuje riziká spojené s tréningovou fázou modelov a s činnosťou ľudských operátorov. V tejto súvislosti sme navrhli aj súbor možných podporných nástrojov umelej inteligencie pre čiastkové úkony rodinného práva.
Záverom uvádzame, že efektívnosť a rýchlosť, ktoré umelá inteligencia prináša, nesmú prevážiť nad požiadavkou transparentnosti. Tá sa netýka len fungovania modelu pri generovaní výstupov, ale aj výberu tréningových dát, dohľadu nad operátormi a celého životného cyklu systému. Koncept dôveryhodnej umelej inteligencie je udržateľný len vtedy, ak je dôveryhodne nastavený aj ľudský faktor, ktorý stojí za jej vývojom.
Aj pri najvyššej technickej úrovni zostávajú algoritmy nástrojmi pracujúcimi s historickými dátami a pravdepodobnostnými vzorcami. Nedokážu zachytiť jedinečnosť rodinných situácií ani normatívnu dimenziu rozhodovania. Výstupy umelej inteligencie môžu byť pre sudcu či advokáta užitočným podkladom, no konečné rozhodnutie musí vždy vychádzať z individuálnych okolností prípadu a autonómneho právneho posúdenia, ktoré v aktuálnych podmienkach nemožno nahradiť algoritmickým modelom.

Zoznam použitej literatúry

1. ASHRAFUJJAMAN TUTUL M, HASAN MM, MONDOL SK, HOSSAIN M, AL MAROUF A (2021) Divorce prediction using machine learning methods-Bangladesh perspective. In: 2021 12th international conference on computing communication and networking technologies (ICCCNT), July 2021, pp 1–5.
2. *DIRK J. BRAND:* Algorithmic Decision-making and the Law. JeDEM – eJournal of eDemocracy and Open Government. JeDEM 12(1), 115-132, 2020. DOI: 10.29379/jedem.v12i1.576.
3. *ENGSTROM* et al. 2020; Coglianese a Ben Dor 2021 in *Vincent Chiao*: Algorithmic Decision-making, Statistical Evidence and the Rule of Law. Episteme. 2023. s. 1242. In Episteme (2024), 21, 1241–1264. doi:10.1017/epi.2023.27.
4. *KONERACKÁ R.*: Rizikovosť modelov strojového učenia v rozhodovacej činnosti súdov in Vol. 1 (2025): Comenius : Bratislava legal forum 2025. s. 97, s. 108.
5. *LI, J.; ZHANG, G.; YAN, H.; YU, L.; MENG, T.* A Markov logic networks based method to predict judicial decisions of divorce cases. In Proceedings of the 2018

IEEE International Conference on Smart Cloud (SmartCloud), Turin, Italy, 22–26 October 2018; IEEE: Piscataway, NJ, USA, 2018; pp. 129–132.
6. *LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ P.:* Najlepší záujem dieťaťa a umelá inteligencia: kam môže viesť optimalizácia v rodinnom práve? In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Miháliková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 943.
7. *MLKVÁ ILLÝOVÁ Z., HRON I.:* Využívanie nástrojov umelej inteligencie v advokátskej praxi. In Bratislavské právnické fórum 2025 / Monika Miháliková, Veronika Ťažká (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 183 – 190.
8. *PAVELKOVÁ, B.* Zákon o rodine. Komentár. 3 vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2019. s. 98 – 99.
9. STARZEWSKI, L.: Ústavný súd: podrobnosti profilovania pomoci pre nezamestnaných musia byť upravené v zákone. Publikované dňa 06.06.2018. Pozri: https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/tk-szczeg%C3%B3%C5%82y-profilowania-pomocy-dla-bezrobotnego-maj%C4%85-by%C4%87-uregulowane-w-ustawie [online].
10. *SALVATORE Vitale, DEEPIKA Kulhari, PRISCILA Caneparo*: AI Integration in Legal Decision-Making: Innovations and Challenges. s. 29- 43. In QUBAHAN TECHNO JOURNAL. VOL. 4, NO. 4, December 2025.
11. *The Panoptykon Foundation:* Profiling the Unemployed in Poland" – report: https://en.panoptykon.org/profiling-unemployed-poland-report?utm_source=chatgpt.com [online].
12. *VINCENT Chiao*: Algorithmic Decision-making, Statistical Evidence and the Rule of Law. Episteme. 2023. s. 1242. In Episteme (2024), 21, 1241–1264. doi:10.1017/epi.2023.27.
13. *VLKOVÁ Z., ČIPKOVÁ T. a kol:* Rozvod manželstva a úprava pomerov k maloletým deťom. (Rodinné, občianske, trestné, pracovnoprávne, exekučné, medzinárodnoprávne a verejnoprávne súvislosti vrátane práva sociálneho zabezpečenia). Bratislava: C. H. Beck, 2026, 493 s.

Kontaktné údaje

JUDr. Zuzana Vlková, PhD.
zuzana.vlkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav klinického právneho vzdelávania

FORMY OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI O DIEŤA V REFLEXII NA ZABEZPEČENIE FUNKČNEJ OCHRANY ZÁUJMOV DIEŤAŤA

FORMS OF PERSONAL CARE OF A CHILD IN THE CONTEXT OF ENSURING THE EFFECTIVE PROTECTION OF THE CHILD'S INTERESTS

Monika Fargašová[1]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na vývoj foriem osobnej starostlivosti o maloleté dieťa v kontexte zabezpečenia funkčnej ochrany jeho záujmov v právnych poriadkoch krajín V4. Východiskom je princíp najlepšieho záujmu dieťaťa ako určujúce kritérium rozhodovania vo veciach rodičovských práv a povinností. Cieľom príspevku je poukázať na transformačné tendencie v oblasti úpravy osobnej výlučnej a striedaj starostlivosti, analyzovať dôvody týchto zmien a posúdiť, či aktuálne smerovanie právnej úpravy predstavuje skutočné posilnenie ochrany záujmov dieťaťa alebo či reflektuje predovšetkým meniace sa spoločenské a rodičovské požiadavky.

Kľúčové slová: najlepší záujem dieťaťa, striedavá osobná starostlivosť, výlučná osobná starostlivosť, spoločná osobná starostlivosť, rodičovské práva a povinnosti

Abstract: The paper focuses on the development of forms of personal care of a minor child in the context of ensuring the effective protection of the child's interests within the legal systems of the V4 countries. The starting point is the principle of the best interests of the child as the determining criterion in decision-making concerning parental rights and responsibilities. The aim of the paper is to highlight transformative trends in the regulation of sole and alternating personal care, to analyse the reasons behind these changes, and to assess whether the current direction of legal regulation represents a genuine strengthening of the protection of the child's interests or rather reflects evolving social and parental demands.

Key words: best interests of the child, personal care, alternating personal care, sole personal care, joint personal care, parental rights and responsibilities

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

Úvod

Starostlivosť o maloleté dieťa patrí medzi základné a zároveň najcitlivejšie oblasti rodinného práva, nakoľko bezprostredne ovplyvňuje život dieťaťa, ako aj jeho rodičov. V ideálnom prípade dieťa vyrastá v prostredí, v ktorom obaja rodičia každodenne zabezpečujú jeho výchovu a starostlivosť, podieľajú sa na uspokojovaní jeho potrieb a vytvárajú podmienky pre rozvoj rovnocenných citových väzieb. Takéto rodinné prostredie poskytuje najprirodzenejšie predpoklady pre harmonický fyzický, psychický aj sociálny vývin dieťaťa. Nie vždy je však možné tento ideálny model zachovať. Rozpad partnerského vzťahu rodičov, či už vo forme rozvodu manželstva alebo ukončenia spolužitia, predstavuje zásadný zásah do rodinných väzieb a vyvoláva potrebu nového usporiadania výkonu rodičovských práv a povinností. Napriek tomu, že partnerský vzťah rodičov zaniká, ich rodičovská rola tým nekončí. V tejto situácii nadobúda osobitný význam povinnosť rodičov zabezpečiť, aby dieťaťu zostali zachované čo najvhodnejšie podmienky pre jeho ďalší vývoj a aby rozpad rodiny čo najmenej negatívne ovplyvnil jeho život. Tomu zodpovedá aj základný cieľ právnej úpravy, ktorým je vytvorenie takého modelu osobnej starostlivosti, ktorý dieťaťu umožní zachovať čo najkvalitnejší a najstabilnejší vzťah k obom rodičom, pri súčasnom rešpektovaní jeho najlepšieho záujmu. V tomto kontexte sa do popredia dostáva otázka, akým spôsobom má byť po rozchode rodičov usporiadaný výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä pokiaľ ide o osobnú starostlivosť o dieťa. Cieľom právnej úpravy by pritom nemalo byť len formálne rozdelenie práv medzi rodičov, ale predovšetkým zabezpečenie funkčnej ochrany záujmov dieťaťa. Tá sa prejavuje najmä v snahe zachovať dieťaťu vzťah k obom rodičom, rešpektovať jeho individuálne potreby a vytvoriť stabilné a predvídateľné prostredie, v ktorom sa môže ďalej rozvíjať. Príspevok sa preto zameriava na analýzu foriem osobnej starostlivosti o maloleté dieťa v kontexte zabezpečenia jeho najlepšieho záujmu, ktorý predstavuje základné interpretačné a rozhodovacie kritérium rodinného práva. Východiskom je predpoklad, že právna úprava by mala reflektovať nielen formálne postavenie rodičov, ale najmä reálne potreby dieťaťa, ktoré spravidla spočívajú v zachovaní vzťahov k obom rodičom aj po rozpade ich spoločného života.

Právna úprava v podmienkach Slovenskej republiky

Slovenská právna úprava pracuje s pojmom osobná starostlivosť o maloleté dieťa ako so samostatnou kategóriou, ktorá má v systéme rodinného práva osobitný význam. Pojem osobná starostlivosť o maloleté dieťa patrí medzi základné kategórie rodinného práva, pričom jeho obsah nemožno stotožňovať so všeobecným pojmom starostlivosti o dieťa. Starostlivosť o dieťa predstavuje širší pojem, ktorý zahŕňa celý komplex práv a povinností rodičov vo vzťahu k dieťaťu, vrátane jeho výchovy, zastupovania či správy majetku. Naproti tomu osobná starostlivosť predstavuje len

určitý výsek z tohto širšieho rámca, ktorý sa viaže predovšetkým na každodenný výkon starostlivosti o dieťa. Obsah osobnej starostlivosti spočíva najmä v zabezpečovaní bežných, opakujúcich sa úkonov fyzickej starostlivosti a v prijímaní rozhodnutí v každodenných záležitostiach dieťaťa. Ide predovšetkým o zabezpečenie základných životných potrieb, akými sú strava, hygiena či oblečenie, ako aj prípravy dieťaťa do školy, organizáciu jeho mimoškolských aktivít, zabezpečenie bežnej zdravotnej starostlivosti, komunikáciu so školskými alebo predškolskými zariadeniami, organizovanie voľného času dieťaťa a kontrolu plnenia jeho povinností. Osobnú starostlivosť tak možno chápať ako praktickú, každodennú realizáciu starostlivosti o maloleté dieťa, ktorá sa prejavuje v konkrétnych činnostiach rodiča.[2]
O úprave osobnej starostlivosti o maloleté dieťa sa rozhoduje práve v rámci konania o rozvod manželstva. V zmysle § 100 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok je konanie o rozvod manželstva obligatórne spojené s konaním o úprave pomerov manželov k maloletým deťom na čas po rozvode.[3] Na túto procesnoprávnu úpravu nadväzuje hmotnoprávna úprava obsiahnutá v ustanovení § 24 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine (ďalej aj ako „zákon o rodine") , podľa ktorého súd v rozhodnutí o rozvode upraví výkon rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na obdobie po rozvode. Súd pritom zásadne rozhoduje o všetkých spoločných maloletých deťoch manželov bez ohľadu na to, či sa narodili pred uzavretím manželstva alebo počas jeho trvania.[4] V rozhodnutí o zverení do osobnej starostlivosti súd určuje rodiča, ktorý bude vo väčšej miere zabezpečovať každodenné potreby dieťaťa a vykonávať s tým spojené bežné úkony, aké sa spravidla venujú dieťaťu v rodine.[5]
Popri autoritatívnom rozhodnutí súdu však právna úprava výrazne preferuje aj dohodu rodičov ako primárny spôsob usporiadania výkonu rodičovských práv a povinností. Rodičia môžu uzatvoriť dohodu o výkone rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, ktorá môže mať komplexný charakter, alebo sa môže týkať len jednotlivých otázok, napríklad výživného či úpravy styku s dieťaťom. Takáto dohoda predstavuje výraz autonómie rodičov a reflektuje skutočnosť, že práve rodičia najlepšie poznajú potreby svojho dieťaťa a sú schopní flexibilnejšie reagovať na jeho individuálnu situáciu. Uvedené však neznamená, že dohoda rodičov je ponechaná bez kontroly. Každá dohoda, ktorá sa týka výkonu

[2] DANIŠOVIČOVÁ, L. *Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom*. Bratislava: C. H. Beck, 2023. s. 69 – 73.
[3] SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2024. s.371 – 385.
[4] PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 105 – 138.
[5] PAVELKOVÁ, B. *Nerovnosť rodičov pred zákonom*. In: Dny práva 2011 – Days of Law 2011 [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/

rodičovských práv a povinností alebo výživného, podlieha schváleniu súdom, pričom bez tohto schválenia je nevykonateľná. Súd pritom vždy skúma, či je uzavretá dohoda v súlade s najlepším záujmom dieťaťa, ktorý predstavuje nadradené kritérium rozhodovania. V prípade dohody o styku rodiča s dieťaťom sa táto, pokiaľ je v súlade so záujmom dieťaťa, spravidla premietne do výroku rozhodnutia. Ak by však súd dospel k záveru, že dohoda rodičov nezodpovedá záujmu dieťaťa, nie je ňou viazaný a upraví výkon rodičovských práv a povinností autoritatívne.[6]

Slovenské rodinné právo v súčasnosti rozlišuje tri základné formy osobnej starostlivosti o maloleté dieťa, ktoré predstavujú možné modely usporiadania výkonu rodičovských práv a povinností po rozpade spolužitia rodičov. Ide o osobnú starostlivosť jedného z rodičov, striedavú osobnú starostlivosť a spoločnú osobnú starostlivosť. Tieto formy sú upravené najmä v ustanovení § 24 ods. 1 zákona o rodine a predstavujú základné právne rámce, prostredníctvom ktorých súd usporadúva starostlivosť o maloleté dieťa. Zásadnou črtou slovenskej právnej úpravy je skutočnosť, že medzi jednotlivými formami osobnej starostlivosti neexistuje hierarchia. Zákon neustanovuje preferenciu žiadneho z modelov a všetkým trom formám priznáva rovnakú hodnotu.[7] To znamená, že ani osobná starostlivosť jedného z rodičov, ani striedavá či spoločná osobná starostlivosť nie sú v právnom poriadku *a priori* považované za „lepšie" alebo „vhodnejšie". Rozhodujúcim kritériom pri voľbe konkrétnej formy je vždy najlepší záujem dieťaťa, ktorý predstavuje základné interpretačné a rozhodovacie východisko v rodinnoprávnych veciach. Výber konkrétnej formy osobnej starostlivosti preto nemôže byť založený na abstraktných preferenciách, ale musí vychádzať z individuálneho posúdenia konkrétnej situácie dieťaťa. Súd pri rozhodovaní zohľadňuje široké spektrum faktorov, ktoré sa týkajú nielen samotného dieťaťa, ale aj rodičov a ich vzájomných vzťahov. Ide najmä o schopnosť rodičov zabezpečiť riadnu výchovu dieťaťa, ich osobnostné predpoklady, stabilitu prostredia, v ktorom dieťa žije, ako aj schopnosť rodičov spolupracovať a komunikovať. Výkon jednotlivých foriem osobnej starostlivosti je pritom významne determinovaný aj okolnosťami na strane rodičov, a to tak objektívnymi, ako aj subjektívnymi. Medzi objektívne okolnosti možno zaradiť napríklad právne obmedzenia vo výkone rodičovských práv a povinností, ako je ich pozastavenie, obmedzenie alebo pozbavenie, prípadne obmedzenie spôsobilosti rodiča na právne úkony. Takéto skutočnosti môžu zásadným spôsobom ovplyvniť možnosť rodiča vykonávať osobnú starostlivosť o dieťa. Na druhej strane, významnú úlohu zohrávajú aj subjektívne faktory, predovšetkým miera záujmu rodiča o dieťa a jeho ochota podieľať sa na osobnej starostlivosti. Ak rodič nejaví záujem o osobnú

[6] PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 105 – 138.

[7] DANIŠOVIČOVÁ, L. *Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom*. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 69 – 73.

starostlivosť alebo sa jej aktívne vyhýba, nie je spravidla možné zveriť dieťa do takej formy starostlivosti, ktorá predpokladá jeho aktívnu participáciu, napríklad do striedavej alebo spoločnej osobnej starostlivosti. Z uvedeného vyplýva, že hoci právna úprava formálne priznáva všetkým formám osobnej starostlivosti rovnaké postavenie, ich reálne uplatnenie je vždy výsledkom individuálneho posúdenia konkrétnych okolností prípadu.[8]

Osobná starostlivosť jedného z rodičov

Osobná starostlivosť jedného z rodičov predstavuje tradičný a v aplikačnej praxi dlhodobo najčastejšie využívaný model usporiadania starostlivosti o maloleté dieťa po rozvode manželstva rodičov. V právnej teórii sa tento model často označuje aj ako výlučná osobná starostlivosť. V tomto prípade je dieťa zverené do osobnej starostlivosti jedného rodiča, ktorý zabezpečuje jeho každodenné potreby a vykonáva s tým spojené bežné rozhodovanie, zatiaľ čo druhý rodič realizuje svoj podiel na výchove prostredníctvom práva styku.[9] Podľa názoru Ústavného súdu zákonodarca v ustanovení § 24 ods. 1 zákona o rodine nemal v úmysle obmedziť rodičovské práva v zmysle § 38 zákona o rodine, hoci spôsob formulácie signalizuje možnosť výkladu aplikácie tohto ustanovenia ako obmedzenie rodičovských práv jedného z rodičov, ktorým však potom je aj zverenie dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov na čas po rozvode manželstva, ku ktorému reálne po rozvode rodičov musí dochádzať. Nejde však o zásah do rodičovských práv za podmienok ustanovených v § 38 zákona o rodine, ale o zásah vyvolaný rozvodom manželstva, ktorý zužuje reálne možnosti výkonu rodičovských práv rodiča, ktorému dieťa nie je zverené do starostlivosti. Toto však nemá taký obsah, rozsah a charakter, ktorý by bolo možné označiť ako obmedzenie rodičovských práv.[10] Pri rozhodovaní o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov súd zohľadňuje široké spektrum okolností, ktoré sa týkajú nielen samotného dieťaťa ale aj jeho rodičov. K rozhodujúcim kritériám patria najmä osobnosť rodiča, jeho vzťah k dieťaťu, charakterové a morálne vlastnosti, ako aj schopnosť rešpektovať právo dieťaťa na udržiavanie kontaktu s druhým rodičom. Významnú úlohu zohrávajú aj citové väzby dieťaťa, kontinuita jeho výchovného prostredia, existujúce rodinné zázemie či schopnosť rodiča vytvárať vhodné podmienky pre jeho harmonický fyzický, psychický a sociálny vývin. Základným a určujúcim kritériom pri posudzovaní všetkých uvedených faktorov je pritom vždy najlepší záujem maloletého dieťaťa, ktorý je explicitne zakotvený v čl. 5 základných zásad zákona o rodine.[11]

[8] PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 105 – 138.
[9] Tamtiež.
[10] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 06. júla 2006, sp. zn. PL. ÚS 26/05
[11] PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 105 – 138.

Zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov zároveň neznamená vylúčenie druhého rodiča z jeho života. Naopak, druhému rodičovi spravidla patrí právo styku s dieťaťom, ktoré predstavuje nevyhnutný nástroj na zachovanie a rozvíjanie ich vzájomného vzťahu. Právo styku nemožno chápať len ako formálne stretávanie sa v presne určených časových intervaloch, ale ako priestor, v ktorom rodič realizuje svoj podiel na výchove a starostlivosti o dieťa. V širšom ponímaní zahŕňa styk nielen osobné stretnutia, ale aj ďalšie formy kontaktu, najmä telefonickú či elektronickú komunikáciu, ktoré nadobúdajú v súčasnosti čoraz väčší význam. Výkon práva styku má zásadný význam pre zachovanie citových väzieb medzi dieťaťom a rodičom, ktorému dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti, a predstavuje dôležitý prvok ochrany jeho záujmov. Práve prostredníctvom pravidelného a kvalitného kontaktu s oboma rodičmi sa totiž zabezpečuje kontinuita výchovného pôsobenia a podporuje sa zdravý psychický vývin dieťaťa aj po rozpade rodinného prostredia.[12]

Striedavá osobná starostlivosť

Inštitút striedavej osobnej starostlivosti bol do slovenského právneho poriadku zavedený novelou č. 217/2010 Z. z. s účinnosťou od 1. júla 2010 ako reakcia na potrebu posilniť účasť oboch rodičov na výchove dieťaťa aj po rozpade ich spoločného spolužitia. Jeho podstatou je, že dieťa žije striedavo s každým z rodičov v určitom pravidelnom časovom intervale, pričom rozsah a periodicita striedania sa prispôsobujú individuálnym potrebám dieťaťa a konkrétnym pomerom rodiny. Tento model však predstavuje najnáročnejšiu formu výkonu rodičovských práv a povinností, nakoľko kladie na rodičov zvýšené nároky nielen z hľadiska organizácie každodenného života, ale aj z hľadiska ich schopnosti vzájomnej komunikácie. Predpokladá sa, že rodičia sú schopní spolupracovať, odovzdávať si dieťa bez konfliktov, poskytovať si navzájom informácie o jeho potrebách a vývoji a predovšetkým uprednostniť záujem dieťaťa pred vlastnými partnerskými či osobnými spormi.

Na nariadenie striedavej osobnej starostlivosti musia byť splnené viaceré zákonné podmienky, ktoré majú zabezpečiť, že tento model bude skutočne funkčný a prospešný pre dieťa. V prvom rade musia byť obaja rodičia spôsobilí dieťa vychovávať, čo znamená, že disponujú potrebnými osobnostnými, výchovnými a materiálnymi predpokladmi. Zároveň musia mať o osobnú starostlivosť o dieťa skutočný záujem, keďže jej výkon nemožno vynútiť voči rodičovi, ktorý oň nejaví záujem. Kľúčovou podmienkou je napokon skutočnosť, že striedavá starostlivosť je v najlepšom záujme dieťaťa a že práve tento model zabezpečí jeho potreby lepšie než iné formy starostlivosti. Súd môže striedavú osobnú starostlivosť nariadiť aj v prípade

[12] Tamtiež.

ak jeden z rodičov s jej určením nesúhlasí, avšak len za predpokladu, že aj tento rodič má záujem osobne sa o dieťa starať. Naopak, ak niektorý z rodičov o osobnú starostlivosť vôbec nemá záujem a domáha sa len výkonu práva styku, striedavú starostlivosť nariadiť nemožno, keďže by nebolo možné zabezpečiť jej reálny výkon. Pri rozhodovaní o striedavej osobnej starostlivosti je mimoriadne dôležité rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie vzťahu k obom rodičom.[13] Správne nastavená a funkčne fungujúca striedavá starostlivosť môže významne prispieť k tomu, že dieťa si zachová intenzívny, láskyplný a stabilný vzťah k obom rodičom aj po rozpade ich spoločnej domácnosti. Zároveň však nejde o univerzálne riešenie vhodné pre všetky rodinné situácie. V prípadoch, keď rodičia nie sú schopní efektívnej komunikácie, keď medzi nimi pretrvávajú konflikty, ktoré negatívne ovplyvňujú dieťa alebo keď samotné dieťa túto formu starostlivosti nezvláda, nemusí striedavá osobná starostlivosť napĺňať požiadavku ochrany jeho najlepšieho záujmu. Práve preto je nevyhnutné, aby súd pri jej nariaďovaní postupoval individuálne a dôsledne posudzoval všetky relevantné okolnosti konkrétneho prípadu.

Na uvedené poukázal aj Ústavný súd Slovenskej republiky, podľa ktorého striedavá starostlivosť môže byť pre dieťa veľmi šetrným riešením, a to najmä vtedy, ak je zachovaná stabilita jeho životného prostredia, napríklad ak dieťa zostáva v rovnakom domácom prostredí a rodičia sa pri ňom striedajú. Na druhej strane však zdôraznil, že slabinou tohto druhu môže byť neustále striedanie domáceho prostredia medzi oboma rodičmi, čo môže pre maloleté dieťa predstavovať značnú psychickú záťaž. Zároveň poukázal na to, že jedným z prejavov zrelosti osobností rodičov je ich schopnosť dohodnúť sa na striedavej výchove a vedome prevziať na seba záväzky z nej plynúce. Z toho dôvodu nemožno striedavú starostlivosť nariaďovať proti vôli jedného z rodičov, nakoľko v takom prípade nie je zaručené, že rodič bude schopný aktívne sa podieľať na jej výkone. Pri posudzovaní vhodnosti formy striedavej osobnej starostlivosti zohrávajú významnú úlohu aj ďalšie okolnosti, najmä vzdialenosť bydlísk rodičov, ktorá môže brániť zachovaniu stabilného prostredia pre dieťa. Rozhodujúcu úlohu tiež zohráva zistenie, či rodičia napriek rozvratu ich vzťahov dosahujú takú psychickú a mentálnu vyspelosť, že v záujme dieťaťa sú schopní eliminovať prejavy svojich vážne narušených vzťahov do takej miery, aby to na dieťa nemalo negatívny dopad.[14]

Spoločná osobná starostlivosť

Najnovšou formou osobnej starostlivosti v slovenskom právnom poriadku je spoločná osobná starostlivosť, ktorá bola do zákona o rodine zavedená s účinnosťou od 1. januára 2023. Tento model predstavuje kvalitatívne odlišný prístup k

[13] Tamtiež.

[14] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 03. augusta 2017, sp. zn. II. ÚS 361/2016

usporiadaniu rodičovských práv a povinností po rozpade spolužitia rodičov, keďže oproti ostatným formám sa vyznačuje minimálnou mierou zásahu zo strany súdu do konkrétneho výkonu starostlivosti. Podstatou spoločnej osobnej starostlivosti je, že súd neurčuje, v akej miere a v akých konkrétnych časových úsekoch sa budú rodičia o dieťa starať. Rozvrhnutie výkonu osobnej starostlivosti sa ponecháva na dohodu rodičov, pričom súd do tohto rozdelenia v zásade nezasahuje.[15] Z tohto dôvodu ide o formu starostlivosti, ktorá predstavuje najmenej invazívny zásah do rodinného života, keďže rodičov nijako časovo nelimituje a ponecháva im maximálny priestor na autonómne usporiadanie starostlivosti o dieťa.

Podmienkou aplikácie tejto formy starostlivosti je splnenie viacerých kumulatívnych predpokladov. Obaja rodičia musia byť spôsobilí dieťa vychovávať, musia mať o spoločnú osobnú starostlivosť skutočný záujem a zároveň s ňou musia výslovne súhlasiť. Nevyhnutnou podmienkou je tiež to, aby tento model bol v najlepšom záujme dieťaťa a aby zabezpečoval jeho potreby v dostatočnej miere. Spoločná osobná starostlivosť tak predpokladá nielen formálny súhlas rodičov, ale predovšetkým ich reálnu schopnosť efektívne spolupracovať, komunikovať a riešiť otázky týkajúce sa dieťaťa bez konfliktov. Z uvedeného vyplýva, že spoločná osobná starostlivosť má byť prejavom ich skutočnej ochoty a schopnosti spoločne vykonávať starostlivosť o dieťa. V opačnom prípade by absencia jasne stanovených pravidiel mohla viesť k neistote, konfliktom a v konečnom dôsledku aj k ohrozeniu stability prostredia dieťaťa. Do svojich dôsledkov znamená spoločná osobná starostlivosť, že výkon rodičovských práv a povinností po rozvode nie je bližšie konkretizovaný, s výnimkou prípadného rozhodnutia o výživnom. Súd neurčuje ani rozdelenie času, ktorý dieťa trávi s jednotlivými rodičmi, čím sa tento model do určitej miery približuje stavu, aký medzi rodičmi existoval počas ich spoločného života. Práve v tejto kontinuite možno vidieť jeho hlavný význam – zachovanie prirodzeného fungovania rodičovskej starostlivosti bez rigidných právnych rámcov. Význam spoločnej osobnej starostlivosti sa najvýraznejšie prejavuje v prípadoch, keď rodičia dokážu fungovať ako kooperujúci rodičovský tím a sú schopní flexibilne reagovať na potreby dieťaťa bez potreby detailnej súdnej regulácie. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že tento model je možné uplatniť aj v prípade rodičov, ktorí neuzavreli manželstvo. V takýchto situáciách však môže byť jeho praktický význam obmedzený, keďže ak rodičia dokážu po rozpade spolužitia dosiahnuť dohodu a nežiadajú súdnu úpravu, výkon ich rodičovských práv a povinností môže zostať aj bez formálneho zásahu súdu.[16]

[15] DANIŠOVIČOVÁ, L. *Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom*. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 65 – 68.

[16] Tamtiež.

Právna úprava v podmienkach Českej republiky

Právna úprava osobnej starostlivosti o maloleté dieťa v Českej republike prešla zásadnou transformáciou, ktorá reflektuje širšie tendencie smerujúce k posilneniu rovnosti rodičov a k odklonu od formalizovaného delenia foriem osobnej starostlivosti. Pre pochopenie tejto zmeny je však potrebné vychádzať z právneho stavu pred prijatím tzv. rozvodovej novely účinnej od 1. januára 2026. Pred prijatím novej právnej úpravy český občiansky zákonník vychádzal z koncepcie troch foriem osobnej starostlivosti o maloleté dieťa po rozvode, ktorá bola nastavená obdobne ako v slovenskej právnej úprave. Podľa § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občiansky zákonník, mohol súd zveriť dieťa do výlučnej starostlivosti jedného rodiča, do striedavej starostlivosti oboch rodičov alebo do ich spoločnej starostlivosti. Táto úprava sa primerane uplatňovala aj na rodičov, ktorí neuzavreli manželstvo, ale žili oddelene.

Zverenie dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov totiž viedlo v aplikačnej praxi k situácii, keď druhý rodič bol vnímaný predovšetkým ako nositeľ práva styku, čím sa jeho reálne postavenie v oblasti starostlivosti o dieťa oslabovalo. Hoci výkon rodičovských práv a povinností formálne prináležali obom rodičom, ich praktický výkon bol pomerne nerovnomerne rozdelený, čo vyvolávalo otázky o skutočnej rovnosti rodičov. Na túto disproporciu dlhodobo poukazovala aj judikatúra Ústavného súdu Českej republiky. Významným rozhodnutím v tejto oblasti je nález sp. zn. I. ÚS 3065/21, v ktorom Ústavný súd konštatoval, že rozdiel medzi výlučnou starostlivosťou s rozšíreným stykom druhého rodiča a striedavou starostlivosťou je v mnohých prípadoch skôr formálny než obsahový. Zároveň zdôraznil, že striedavá starostlivosť má významný psychologický a symbolický efekt, keďže zabezpečuje rovnocenné postavenie oboch rodičov a eliminuje vnímanie jedného z nich ako „primárneho" rodiča.[17] Podobné závery vyplývajú aj z nálezu sp. zn. I. ÚS 3350/22, ktorý poukazuje na negatívne psychologické dôsledky výlučnej starostlivosti a zdôrazňuje potrebu zachovania rovnosti rodičov pri starostlivosti o dieťa.[18]

Na tieto východiská nadviazala legislatívna reforma prijatá zákonom č. 268/2025 Sb. s účinnosťou od 1. januára 2026. Česká dôvodová správa k tejto novele vychádza z premisy, že rodičovská zodpovednosť patrí rovnako obom rodičom a rozvod ani rozchod rodičov nemá mať sám osebe vplyv na jej existenciu ani rozsah. Za problematické preto považuje doterajšie rozlišovanie medzi rodičom, ktorý má dieťa v starostlivosti, a druhým rodičom, ktorému spravidla zostáva len právo styku. Hoci rodičovská zodpovednosť formálne zostávala zachovaná obom rodičom, v praxi dochádzalo k jej faktickému zúženiu u rodiča, ktorému dieťa nebolo zverené do starostlivosti, bez toho, aby boli splnené podmienky na jej obmedzenie či odňatie.

[17] Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 03. máj 2022, sp. zn. I. ÚS 3065/21

[18] Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 08. február 2023, sp. zn. I. ÚS 3350/22

Dôvodová správa zároveň zdôrazňuje, že doterajšia terminológia zvýrazňovala význam jedného rodiča a oslabovala význam druhého, čím vytvárala psychologickú nerovnosť medzi rodičmi a podporovala konflikty. Rodičia totiž často neviedli spor o reálny obsah starostlivosti, ale o samotné označenie modelu starostlivosti, ktoré malo symbolický význam. Zákonodarca pritom poukazuje aj na skutočnosť, že obsah osobnej starostlivosti a styku sa v praktickej rovine výrazne prekrýva, keďže aj rodič realizujúci „len" styk počas tohto času fakticky zabezpečuje starostlivosť o dieťa. Rozlišovanie medzi jednotlivými formami starostlivosti tak často neplnilo žiadnu reálnu funkciu a stávalo sa samostatným predmetom sporov. Z uvedených dôvodov nová česká právna úprava opúšťa tradičné delenie na výlučnú, striedavú a spoločnú osobnú starostlivosť. Východiskom sa stáva koncepcia, podľa ktorej sa o dieťa starajú obaja rodičia spoločne, pričom majú nielen právo, ale aj povinnosť podieľať sa na jeho starostlivosti a udržiavať s ním osobný kontakt. Súd po novom nerozhoduje o forme starostlivosti, ale o rozsahu starostlivosti každého z rodičov, spravidla v podobe časového vymedzenia, počas ktorého sa jednotliví rodičia o dieťa starajú. Ideálnym riešením je dohoda rodičov, ktorú súd schvaľuje; v prípade jej absencie súd autoritatívne určí rozsah starostlivosti každého z nich. Dôvodová správa zároveň vychádza z toho, že situácie, v ktorých sa má o dieťa reálne starať len jeden z rodičov, majú byť výnimočné a musia byť odôvodnené existenciou závažných okolností. Takéto prípady by mali byť riešené prostredníctvom inštitútov pozastavenia, obmedzenia alebo zbavenia rodičovskej zodpovednosti druhého rodiča, a nie prostredníctvom samotného modelu starostlivosti. Nová právna úprava tak zároveň odmieta prepojenie starostlivosti o dieťa výlučne s miestom jeho bydliska a zdôrazňuje, že aj rodič, u ktorého dieťa nemá určené bydlisko, má byť vnímaný ako plnohodnotný rodič aktívne vykonávajúci starostlivosť. Aj po tejto legislatívnej zmene však zostáva základným kritériom rozhodovania najlepší záujem dieťaťa, ktorého obsah je determinovaný aj požiadavkou rešpektovať názor samotného dieťaťa. Česká právna úprava tak reflektuje širší trend smerujúci k posilneniu rovnosti rodičov a k uprednostneniu reálneho výkonu starostlivosti pred jej formálnym označením.[19]

Právna úprava v podmienkach Poľskej republiky

Poľská právna úprava starostlivosti o maloleté dieťa vychádza predovšetkým z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, teda zákona o rodine a opatrovníctve, a z Kodeksu postępowania cywilnego, ktorý upravuje procesné otázky a výkon rozhodnutí. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy však poľské právo nepracuje s presne vymedzenými formami osobnej starostlivosti, ako je výlučná, striedavá alebo

[19] DÔVODOVÁ SPRÁVA k zákonu č. 268/2025 Sb., ktorým sa mení zákon č. 89/2012 Sb., občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace zákony.

spoločná osobná starostlivosť. Ťažiskom právnej úpravy je skôr pojem rodičovská autorita (poľ. władza rodzicielska) a samostatne upravené styky rodiča s dieťaťom. Rodičovská autorita predstavuje v poľskom právnom poriadku súhrn práv a povinností rodičov vo vzťahu k dieťaťu. Zahŕňa najmä povinnosť a právo starať sa o dieťa, zabezpečovať jeho výchovu, zastupovať ho a spravovať jeho majetok. Ide teda o širší pojem než samotná osobná starostlivosť, keďže vyjadruje celkové právne postavenie rodiča vo vzťahu k dieťaťu, nielen otázku každodennej starostlivosti, ale aj rozhodovanie o zásadných otázkach života dieťaťa, ako sú vzdelanie, zdravotná starostlivosť či majetkové záležitosti. Poľské právo vychádza z toho, že rodičovská autorita patrí v zásade obom rodičom. Ak však rodičia spolu nežijú, súd musí upraviť spôsob jej výkonu. Pri rozvode súd rozhoduje o tom, ako budú rodičia vykonávať rodičovskú autoritu vo vzťahu k maloletému dieťaťu, a zároveň upravuje styky rodičov s dieťaťom. Pokiaľ rodičia predložia dohodu o výkone rodičovských práv a povinností, súd na ňu prihliadne, avšak iba za predpokladu, že je v súlade s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa (dobro dziecka). Rovnaký postup sa uplatňuje aj pri rodičoch, ktorí neuzavreli manželstvo, ale žijú oddelene.[20]

Významným znakom poľskej právnej úpravy je dôsledné oddelenie rodičovskej autority od stykov s dieťaťom. To znamená, že aj v prípade, ak je rodičovská autorita jedného z rodičov obmedzená, tento rodič nestráca automaticky právo na styk s dieťaťom. Styky sú chápané ako samostatná právna kategória, pričom rodičia aj dieťa majú nielen právo, ale aj povinnosť tieto styky udržiavať. Zákon pritom chápe styk s dieťaťom široko, nejde len o osobné stretnutia, ale aj o telefonický, elektronický či iný nepriamy kontakt. V aplikačnej praxi sa v Poľsku stretávame s viacerými modelmi usporiadania pomerov dieťaťa po rozchode rodičov. Najčastejším modelom je situácia, keď dieťa žije prevažne s jedným rodičom a druhý rodič má k nemu upravený styk. Ďalším modelom je spoločný výkon rodičovskej autority, pri ktorom rodičia spoločne rozhodujú o dieťati, hoci dieťa fakticky býva prevažne len u jedného z nich. Osobitné postavenie má v praxi aj tzv. piecza naprzemienna, teda striedavá starostlivosť. Tá však nie je v poľskom právnom poriadku výslovne upravená ako samostatný typ starostlivosti. Poľský zákon neobsahuje jej legálnu definíciu, ako ju poznáme zo slovenského zákona o rodine. Napriek tomu je v súdnej praxi považovaná za prípustné riešenie, ktoré sa odvodzuje zo všeobecných ustanovení o výkone rodičovskej autority a o kontaktoch s dieťaťom. Absencia explicitnej právnej úpravy teda neznamená jej neprípustnosť, ale skôr poukazuje na flexibilnejší prístup poľského práva.[21]

[20] EUROPEAN COMMISSION. Parental responsibility – child custody and contact rights (Poland) [online]. European e-Justice Portal. [cit. 2026-04-04]. Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/parental-responsibility-child-custody-and-contact-rights/pl_en

[21] Tamtiež.

Poľský model možno preto charakterizovať ako menej formalizovaný a viac orientovaný na obsah než na označenie konkrétnej formy starostlivosti. Nejde primárne o to, či starostlivosť označíme ako výlučnú alebo striedavú, ale o to, ako bude v konkrétnom prípade zabezpečený najlepší záujem dieťaťa, kto a v akom rozsahu bude vykonávať rodičovskú autoritu a ako budú nastavený styk s druhým rodičom. Pri rozhodovaní súd prihliada najmä na najlepší záujem dieťaťa, ktorý predstavuje základné kritérium celej právnej úpravy. Zohľadňuje pritom najmä vzťah dieťaťa k rodičom, schopnosť rodičov spolupracovať, stabilitu výchovného prostredia, školskú dochádzku, vzdialenosť medzi bydliskami rodičov, ako aj názor samotného dieťaťa, pokiaľ je vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť schopné ho vyjadriť. Z uvedeného vyplýva, že poľský systém poskytuje súdom relatívne široký priestor pre individuálne posúdenie každého prípadu. Táto flexibilita môže byť výhodou z hľadiska prispôsobenia rozhodnutia konkrétnym potrebám dieťaťa, zároveň však môže viesť k menšej prehľadnosti právnej úpravy, keďže jednotlivé modely starostlivosti nie sú explicitne pomenované zákonom.

Právna úprava v podmienkach Maďarskej republiky

Maďarská právna úprava starostlivosti o maloleté dieťa vychádza predovšetkým z Občianskeho zákonníka z roku 2013 (2013. évi V. törvény – Ptk.), ktorý obsahuje aj komplexnú rodinnoprávnu úpravu. Na rozdiel od niektorých iných právnych poriadkov však maďarské právo nepracuje primárne s rigidným rozdelením jednotlivých foriem osobnej starostlivosti, ale vychádza z koncepcie rodičovskej zodpovednosti (szülői felügyelet). Rodičovská zodpovednosť tak predstavuje súhrn práv a povinností rodičov vo vzťahu k dieťaťu, najmä starostlivosť o jeho osobu, jeho výchovu, zastupovanie a správu jeho majetku. Ide teda o širší právny koncept, ktorý zahŕňa nielen každodennú osobnú starostlivosť, ale aj rozhodovanie o zásadných otázkach života dieťaťa. Základným východiskom maďarskej právnej úpravy je pritom skutočnosť, že rodičia vykonávajú rodičovskú zodpovednosť spoločne, a to aj po rozvode alebo rozchode, pokiaľ sú splnené podmienky na jej spoločný výkon. Rozvod alebo rozchod rodičov teda sám osebe neznamená zánik ani obmedzenie rodičovskej zodpovednosti, ale vedie k potrebe upraviť spôsob jej výkonu. Ak rodičia spolu nežijú, môžu sa na výkone rodičovskej zodpovednosti dohodnúť, pričom takáto dohoda podlieha schváleniu súdom. V prípade, že k dohode nedôjde, rozhodne súd, pričom jeho rozhodovanie je determinované predovšetkým princípom najlepšieho záujmu dieťaťa. Súd pritom skúma, u ktorého rodiča, resp. pri akom usporiadaní budú najlepšie zabezpečené telesné, duševné a morálne potreby dieťaťa, pričom prihliada aj na požiadavku stability a vyváženého životného režimu.[22]

[22] EUROPEAN COMMISSION. Parental responsibility – child custody and contact rights (Hungary) [online]. European e-Justice Portal. [cit. 2026-04-04]. Dostupné na: https://e-

Osobitným prvkom maďarskej právnej úpravy je dôraz na otázku bydliska dieťaťa. Súd spravidla určuje, u ktorého rodiča má dieťa bydlisko, čo však neznamená, že druhý rodič stráca možnosť aktívne sa podieľať na starostlivosti o dieťa. Aj rodič, u ktorého dieťa nemá formálne bydlisko, zostáva nositeľom rodičovskej zodpovednosti v plnom rozsahu. V prípade tzv. alternujúcej starostlivosti, označovanej ako váltott gondoskodás, zákon výslovne počíta s tým, že dieťa môže žiť striedavo u oboch rodičov v porovnateľných časových intervaloch. Ide teda o obdobu striedavej osobnej starostlivosti, ktorá je v maďarskom právnom poriadku výslovne uznaná ako forma spoločného výkonu rodičovskej zodpovednosti.[23]
V aplikačnej praxi sa v Maďarsku stretávame s tromi základnými modelmi usporiadania pomerov dieťaťa. Prvým je spoločný výkon rodičovskej zodpovednosti, pri ktorom rodičia rozhodujú o dieťati spoločne, pričom súd môže v prípade potreby rozdeliť niektoré konkrétne kompetencie. Druhým modelom je alternujúca starostlivosť, pri ktorej dieťa trávi približne rovnaký čas u oboch rodičov. Tretím modelom je situácia, keď dieťa žije prevažne u jedného rodiča, pričom druhý rodič má upravený kontakt s týmto dieťaťom. Ani v tomto prípade však nedochádza k strate rodičovskej zodpovednosti, ale len k praktickému rozdeleniu výkonu osobnej starostlivosti v čase. Pri rozhodovaní súdov zohrávajú kľúčovú úlohu tri základné kritériá. Prvým je najlepší záujem dieťaťa ako nadradené hľadisko. Druhým je spôsobilosť rodičov zabezpečiť riadny vývoj dieťaťa, teda ich osobnostné, výchovné a sociálne predpoklady. Tretím je schopnosť rodičov spolupracovať, ktorá je obzvlášť významná pri spoločnom výkone rodičovskej zodpovednosti.
Maďarský model možno preto charakterizovať ako systém, ktorý síce pracuje s určitými typickými formami usporiadania starostlivosti, avšak jeho ťažisko spočíva predovšetkým v koncepcii rodičovskej zodpovednosti a jej reálneho výkonu. Nejde primárne o formálne označenie konkrétneho modelu starostlivosti, ale o to, akým spôsobom bude zabezpečený najlepší záujem dieťaťa a ako budú rodičia schopní túto zodpovednosť v praxi vykonávať.

Záver

Na základe komparácie právnych úprav krajín V4 možno konštatovať, že vývoj foriem osobnej starostlivosti o maloleté dieťa smeruje od rigidného typologického členenia k flexibilnejším modelom založeným na reálnom výkone rodičovskej zodpovednosti. Kým slovenská právna úprava naďalej vychádza z trojčlenného modelu osobnej starostlivosti, teda z osobnej starostlivosti jedného z rodičov, striedavej osobnej starostlivosti a spoločnej osobnej starostlivosti, česká právna úprava sa najnovšie

justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/parental-responsibility-child-custody-and-contact-rights/hu_en

[23] Tamtiež.

prikláňa k opusteniu tohto modelu a k preferencii jednotného konceptu spoločnej starostlivosti oboch rodičov s individuálnym určením rozsahu ich participácie.
Poľská a maďarská právna úprava zároveň potvrdzujú, že aj bez explicitného normatívneho zakotvenia jednotlivých foriem starostlivosti je možné dosiahnuť flexibilné a funkčné usporiadanie pomerov dieťaťa prostredníctvom širšie koncipovaného inštitútu rodičovskej zodpovednosti. Spoločným menovateľom všetkých skúmaných právnych poriadkov zostáva dôraz na princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý predstavuje rozhodujúce kritérium pri výbere konkrétneho modelu starostlivosti. Práve tento princíp zároveň vytvára hranicu, za ktorou už nemožno uprednostniť ani formalizované riešenia, ani rodičovské predstavy, pokiaľ by boli v rozpore so skutočnými potrebami dieťaťa. Súčasne možno pozorovať, že právna úprava čoraz výraznejšie reflektuje aj požiadavku zachovania rovnocenného postavenia rodičov a práva dieťaťa na výchovu oboma rodičmi.
Zároveň však nemožno prehliadnuť, že flexibilita právnej úpravy sama osebe ešte nezaručuje ochranu záujmov dieťaťa. Rozhodujúce je vždy individuálne posúdenie konkrétnych okolností prípadu, keďže záujem maloletého nemožno redukovať len na zachovanie existujúceho faktického stavu alebo na preferenciu jedného z rodičov. Na túto skutočnosť už v skoršej judikatúre poukázalo aj rozhodnutie R 21/1965, podľa ktorého sú súdy vo veciach starostlivosti o maloletých povinné prihliadať vždy na záujem dieťaťa, pričom tento záujem nemožno vidieť iba v tom, že za každú cenu treba rešpektovať vytvorený faktický vzťah, najmä ak bol vyvolaný svojvoľným nerešpektovaním súdnych rozhodnutí. Uvedené rozhodnutie zároveň zdôrazňuje, že súd musí pri rozhodovaní dôsledne zisťovať všetky okolnosti, ktoré ovplyvňujú alebo môžu ovplyvniť výchovu dieťaťa. Práve v tomto smere sa ukazuje, že hoci sa jednotlivé právne poriadky krajín V4 líšia vo forme normatívneho vyjadrenia starostlivosti o dieťa, ich spoločným cieľom zostáva hľadanie takého modelu, ktorý bude v konkrétnom prípade najlepšie slúžiť ochrane dieťaťa. Za rozhodujúce preto nemožno považovať samotné pomenovanie formy starostlivosti, ale to, či konkrétne usporiadanie skutočne vedie k stabilnému, bezpečnému a podnetnému prostrediu, v ktorom môže maloleté dieťa harmonicky vyrastať.

Zoznam použitej literatúry

1. DANIŠOVIČOVÁ, L.: *Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom*. Bratislava: C. H. Beck, 2023, 217 s. ISBN 978-80-8232-034-6.
2. EUROPEAN COMMISSION. *Parental responsibility – child custody and contact rights (Hungary)* [online]. European e-Justice Portal. [cit. 2026-04-04]. Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/parental-responsibility-child-custody-and-contact-rights/hu_en

3. EUROPEAN COMMISSION. *Parental responsibility – child custody and contact rights (Poland)* [online]. European e-Justice Portal. [cit. 2026-04-04]. Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/parental-responsibility-child-custody-and-contact-rights/pl_en
4. PAVELKOVÁ, B.: *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 688 s. ISBN 978-80-89603-72-5
5. PAVELKOVÁ, B.: *Nerovnosť rodičov pred zákonom*. In: Dny práva 2011 – Days of Law 2011 [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5913-9. [cit. 2026-04-02]. Dostupné na: http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/
6. SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2024. 1240 s. ISBN 978-80-8232-049-0
7. DÔVODOVÁ SPRÁVA k zákonu č. 268/2025 Sb., ktorým sa mení zákon č. 89/2012 Sb., občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace zákony.

Súdne rozhodnutia

1. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 06. júla 2006, sp. zn. PL. ÚS 26/05
2. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 03. augusta 2017, sp. zn. II. ÚS 361/2016
3. Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 03. máj 2022, sp. zn. I. ÚS 3065/21
4. Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 08. február 2023, sp. zn. I. ÚS 3350/22
5. R 21/1965

Kontaktné údaje

Mgr. Monika Fargašová
monika.fargasova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra občianskeho práva

PRÁVO OSVOJENÉHO DIEŤAŤA POZNAŤ SVOJ PÔVOD

THE RIGHT OF AN ADOPTED CHILD TO KNOW THEIR ORIGINS

Patrícia Fiamová[1]

Abstrakt: Právo dieťaťa poznať svoj pôvod zásadne ovplyvňuje formovanie jeho identity, čo zvýrazňuje skutočnosť, že predmetné právo nachádza stabilnú oporu v medzinárodnoprávnych štandardoch ochrany práv dieťaťa. Na tento východiskový rámec nadväzuje predkladaný príspevok, ktorý sa zameriava na právo dieťaťa poznať svoj biologický pôvod v prípadoch osvojenia. Pozornosť sa sústreďuje na analýzu vnútroštátnej právnej úpravy, pričom zohľadnený je aj komparatívny aspekt právnych poriadkov krajín V4. Osobitná pozornosť je venovaná kolízii práva osvojeného dieťaťa na poznanie svojho pôvodu s právom biologických rodičov na ochranu ich anonymity. Príspevok zároveň naznačuje interdisciplinárne presahy do psychológie a sociálnych vied, najmä vo vzťahu k posudzovaniu duševného stavu dieťaťa v závislosti od toho, či disponuje informáciami o svojom pôvode. Cieľom príspevku je analyzovať, do akej miery môže osvojené dieťa získať informácie o svojom biologickom pôvode a akým spôsobom môže ich nedostupnosť ovplyvňovať jeho duševný stav.

Kľúčové slová: právo dieťaťa poznať svoj pôvod, osvojenie, právne rodičovstvo

Abstract: The right of a child to know their origin fundamentally influences the formation of their identity, which is underscored by the fact that this right is firmly grounded in international legal standards for the protection of children's rights. Building on this foundational framework, the present article focuses on the right of a child to know their biological origin in cases of adoption. Attention is directed towards the analysis of domestic legal regulation, while also taking into account a comparative perspective of the legal systems of the V4 countries. Particular emphasis is placed on the conflict between the adopted child's right to know their origin and the biological parents' right to the protection of their anonymity. The article also highlights interdisciplinary overlaps with psychology and social sciences, especially in relation to assessing the child's mental state depending on whether they have access to information about their origin. The aim of the article is to analyse the extent to which an

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

adopted child may obtain information about their biological origin and how the unavailability of such information may affect their mental well-being.

Key words: the child's right to know their origins, adoption, legal parenthood

Úvod

Právo dieťaťa poznať svoj pôvod je v zmysle Dohovoru OSN o právach dieťaťa (ďalej aj ako „Dohovor") považované za jedno z jeho základných práv, ktoré je úzko späté nielen s ochranou jeho osobnej identity, ale aj s rešpektovaním jeho ľudskej dôstojnosti. Dohovor v článku 7 ods. 1 výslovne ustanovuje, že každé dieťa má právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť, a to v rozsahu, v akom je to možné. Uvedené ustanovenie tak reflektuje medzinárodne uznávaný princíp, podľa ktorého poznanie vlastného pôvodu predstavuje významný predpoklad pre harmonický psychický a sociálny vývoj osobnosti dieťaťa, ako aj pre formovanie jeho identity. Zároveň je však potrebné zvýrazniť skutočnosť, že predmetné právo nemožno chápať ako právo absolútne. Samotná formulácia *„pokiaľ je to možné*", obsiahnutá v čl. 7 ods. 1 Dohovoru, implikuje existenciu určitých limitov jeho realizácie a vytvára priestor pre jeho vyvažovanie s inými právami a právom chránenými záujmami. Tieto obmedzenia sú spravidla odôvodnené potrebou ochrany kolidujúcich práv, predovšetkým práva biologických rodičov na ochranu súkromného a rodinného života. V aplikačnej praxi tak dochádza k nevyhnutnému stretu dvoch legitímnych záujmov, a to práva dieťaťa na poznanie vlastného pôvodu na jednej strane a práva rodičov na zachovanie anonymity, resp. ochrany ich súkromia na strane druhej.
Uvedená kolízia práv sa môže prejaviť aj v rámci inštitútu osvojenia, ktoré zakladá tzv. právne rodičovstvo. Nadobudnutím právoplatnosti rozsudku o osvojení dochádza k zániku rodinnoprávnych vzťahov medzi osvojencom a jeho pôvodnou, spravidla biologickou rodinou, pričom súčasne vznikajú nové rodinnoprávne väzby medzi osvojencom a rodinou osvojiteľov.[2] V tejto súvislosti sa do popredia dostáva otázka rozsahu práva osvojeného dieťaťa poznať svoj biologický pôvod, a to najmä vo vzťahu k tomu, či právny poriadok poskytuje osvojenému dieťaťu dostatočné právne prostriedky, prostredníctvom ktorých by sa mohlo dozvedieť o skutočnosti svojho osvojenia a následne tak získavať informácie o identite svojich biologických rodičov. Predkladaný príspevok sa preto zameriava na analýzu uvedeného práva v podmienkach slovenskej právnej úpravy, pričom súčasne reflektuje jeho komparatívne aspekty prostredníctvom porovnania s právnymi úpravami ostatných štátov V4.

[2] PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 572 – 578

Osvojenie a právo osvojeného dieťaťa na poznanie svojho pôvodu

Inštitút osvojenia, upravený v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj ako „zákon o rodine"), predstavuje osobitný právny mechanizmus, prostredníctvom ktorého dochádza k vzniku nových rodinnoprávnych vzťahov medzi osvojencom a rodinou osvojiteľov. Hoci samotné biologické príbuzenstvo dieťaťa k jeho rodičom nezaniká, jeho právny význam je nahradený vznikom tzv. právneho rodičovstva vo vzťahu k osvojiteľom (t. j. rodičovstva založeného na základe konštitutívneho rozhodnutia súdu). Osvojením zároveň vzniká úplný príbuzenský pomer, a to nielen v priamom rade, ale aj v rade pobočnom, čím sa osvojenec začleňuje do rodinného prostredia osvojiteľov v rozsahu porovnateľnom s biologickým dieťaťom.[3] Osvojenie predstavuje inštitút, ktorý so sebou prináša niekoľko významných benefitov. Z pozitívneho hľadiska môže deťom, ktorých biologickí rodičia sa o ne starať nemôžu alebo nechcú, poskytnúť stabilné rodinné prostredie, pocit bezpečia, lásky a dlhodobé rodinné väzby. Pre dospelých predstavuje príležitosť realizovať rodičovskú rolu, podieľať sa na výchove a vývine osvojencov, ako aj prispieť k zmierneniu negatívnych dôsledkov ich nepriaznivých životných osudov.[4]

V zmysle ustanovenia § 97 ods. 2 zákona o rodine rozhoduje o osvojení výlučne súd, a to na návrh osvojiteľa.[5] Vo vzťahu k Dohovoru o právach dieťaťa možno považovať predmetné ustanovenie za súladné s jeho čl. 9, ktorý ukladá členským štátom povinnosť, aby dieťa nebolo oddelené od svojich rodičov proti ich vôli inak ako na základe rozhodnutia súdu. Konanie o osvojení má povahu mimosporového konania, ktoré je upravené v ustanoveniach § 135 až § 153 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej aj ako „CMP"). Okrem samotného výroku o osvojení je v zmysle § 148 CMP obligatórnou súčasťou rozhodnutia súdu aj uvedenie priezviska, ktoré bude osvojenec používať po nadobudnutí právoplatnosti rozsudku o osvojení. Z uvedeného vyplýva, že zmena priezviska dieťaťa bude vždy predstavovať zákonný následok osvojenia.[6] Zánik pôvodných rodinnoprávnych vzťahov sa ako právny následok osvojenia v aplikačnej praxi premieta do údajov vedených v rodnom liste dieťaťa, pričom príslušné zmeny vykonáva orgán poverený viesť matriku.[7]

Právo dieťaťa poznať svoj pôvod, ako už bolo uvedené, je zakotvené v čl. 7 ods. 1 Dohovoru, ktorý je na území Slovenskej republiky priamo aplikovateľný.[8] V tejto

---

[3] Tamtiež.

[4] BRODZINSKY, D.: *Children's Understanding of Adoption: Developmental and Clinical Implications*, Professional Psychology: Research and Practice, 2011, roč. 42, č. 2, s. 200

[5] § 97 ods. 2 zákona o rodine: *„O osvojení rozhoduje súd na návrh osvojiteľa."*

[6] PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 572 – 578

[7] SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2024. s. 614

[8] Tamtiež, s. 614

súvislosti je namieste venovať pozornosť aj samotnému významu tohto práva pre dieťa. Poznanie biologického pôvodu totiž nepredstavuje čisto formálnu deklaráciu, ale má zásadný význam z hľadiska formovania identity jednotlivca. V prvom rade ide o psychologickú rovinu, keďže absencia informácií o vlastnom biologickom pôvode môže negatívne ovplyvniť vnútorné prežívanie dieťaťa, jeho sebavnímanie a pocit identity. Dieťa, ktoré nemá prístup k týmto informáciám, sa môže v rámci spoločenských vzťahov cítiť vylúčené, frustrované, prípadne sociálne znevýhodnené alebo marginalizované. V druhom rade sa význam poznania vlastného pôvodu prejavuje aj v rovine ochrany zdravia. Osobitný význam majú najmä informácie o geneticky predisponovaných ochoreniach, ktoré môžu byť rozhodujúce nielen pre preventívne opatrenia, ale aj pre budúce životné rozhodnutia jednotlivca, napríklad v súvislosti so založením rodiny. V neposlednom rade je potrebné poukázať aj na právnu rovinu predmetnej problematiky. Narodením dieťaťa totiž vzniká medzi rodičom a dieťaťom právny vzťah, ktorý je spojený s celým radom významných právnych následkov. Typicky sa prejavujú predovšetkým v oblasti dedičského práva, kde poznanie biologického pôvodu môže byť významné pre určenie okruhu dedičov a uplatnenie dedičských nárokov. Zároveň však právny význam poznania pôvodu presahuje rámec dedičského práva a môže sa prejaviť aj v ďalších oblastiach, ako je napríklad určenie vyživovacej povinnosti či existencia iných vzájomných práv a povinností medzi rodičmi a deťmi.[9]

Keďže v prípade inštitútu osvojenia dochádza k zániku pôvodného, spravidla biologického rodičovstva a k jeho nahradeniu právnym rodičovstvom, vyvstáva otázka, do akej miery je osvojené dieťa oprávnené zisťovať informácie o svojich biologických rodičoch. Ide najmä o posúdenie, či a v akom rozsahu právny poriadok umožňuje osvojenému dieťaťu aktívne vyhľadávať údaje o jeho biologickom pôvode, alebo či majú byť tieto informácie naopak chránené a sprístupňované len v obmedzenom režime. Právna doktrína spravidla vychádza z dvoch protichodných princípov – princípu pravdy alebo princípu tajomstva. Prvý z uvedených prístupov uprednostňuje právo dieťaťa na poznanie svojho pôvodu, ktoré sa realizuje prostredníctvom sprístupnenia informácií o biologických rodičoch. Druhý z uvedených princípov, tzv. princíp tajomstva, vychádza z požiadavky, aby proces osvojenia prebiehal v utajení, pričom sprístupnenie informácií o biologickom pôvode dieťaťa je zásadne vylúčené. Tento prístup je odôvodnený najmä ochranou práv biologických rodičov, predovšetkým ich práva na súkromie, ktoré môže súvisieť so snahou predísť negatívnym sociálnym dopadom, akými sú napríklad stigmatizácia či spoločenské odsúdenie.[10]

[9] BARAĆ MILOVANOVIĆ, I.: *The Child's Right to Know Its Origin in the Context of New Forms of Family*. Pravni vjesnik, 2025, roč. 41, č. 3, s. 105 – 106

[10] Tamtiež, s. 106 – 107

Uvedený teoretický konflikt medzi princípom pravdy a princípom tajomstva možno konfrontovať v empirickej rovine, najmä vo vzťahu k psychickému vývinu osvojeného dieťaťa a jeho schopnosti spracovať informácie o vlastnom pôvode. Štúdia z roku 2022, ktorá sa zaoberá významom tzv. komunikačnej otvorenosti (*communicative openness*) v osvojiteľských rodinách, poskytuje dôležité poznatky o vplyve komunikácie o biologickom pôvode na psychický vývin osvojeného dieťaťa. Výskum bol realizovaný na vzorke 537 osvojených detí v rannom období po osvojení, pričom sledoval ich správanie a reakcie v časovom horizonte 6 a 12 mesiacov od nadobudnutia osvojenia. Zistenia štúdie poukazujú na to, že deti síce často disponujú spomienkami na svoju minulosť (približne polovica detí si ju pamätala), avšak bez aktívnej podpory zo strany osvojiteľov o nej spontánne nehovoria. Len približne pätina detí (okolo 18 – 23 %) iniciovala rozhovory o biologickej rodine a ešte menší podiel kládol otázky týkajúce sa svojho pôvodu. Tieto údaje naznačujú, že samotná existencia informácií o biologickom pôvode nepostačuje, pokiaľ nie je sprevádzaná otvoreným a bezpečným komunikačným prostredím. Kľúčovým faktorom sa ukázalo správanie osvojiteľov. V prípadoch, keď rodičia aktívne a primerane veku dieťaťa komunikovali o jeho biologickej rodine, boli deti významne častejšie motivované klásť otázky a hovoriť o svojej minulosti. Konkrétne sa preukázalo, že pravdepodobnosť, že dieťa bude o svojom pôvode hovoriť alebo sa naň pýtať, bola viac ako dvojnásobná v porovnaní s deťmi, ktorých rodičia túto tému neotvárali. Z hľadiska psychického vývinu štúdia jednoznačne potvrdzuje, že otvorená komunikácia o osvojení prispieva k lepšej psychickej adaptácii dieťaťa, k stabilnejšiemu formovaniu jeho identity a k nižšej miere behaviorálnych problémov. Naopak, prostredie charakterizované mlčaním alebo vyhýbaním sa tejto téme môže viesť k zvýšenej miere úzkosti, neistoty a vnútorného napätia, čo sa môže následne prejaviť aj v správaní dieťaťa.[11]

Významným záverom štúdie je, že poznanie biologického pôvodu nemožno redukovať na jednorazové poskytnutie informácie, ale ide o proces, ktorý je úzko spätý s kvalitou komunikácie v rodine. Práve spôsob, akým sú tieto informácie dieťaťu sprostredkované, zohráva zásadnú úlohu pri jeho psychickom vývine. V prípade, ak sa o osvojení nekomunikuje, resp. informácie sú zo strany osvojiteľskej rodiny zadržiavané, môže u dieťaťa dôjsť k vzniku tzv. cyklu mlčania. Tento jav sa v aplikačnej rovine prejavuje tým, že dieťa nekladie otázky týkajúce sa jeho biologického pôvodu, spontánne o svojej minulosti nehovorí a túto oblasť svojho života vnútorne potláča. Nejde pritom o absenciu záujmu, ale o dôsledok nedostatku

[11] SANTONA, A., TOGNASSO, G., MISCIOSCIA, C. L. et al.: *Talking about the Birth Family since the Beginning: The Communicative Openness in the New Adoptive Family*, International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022, roč. 19, č. 3, čl. 1203. [online]. [cit. 2026-03-25]. Dostupné na internete: https://www.mdpi.com/1660-4601/19/3/1203

bezpečného a otvoreného komunikačného prostredia, ktoré by dieťaťu umožnilo tieto témy prirodzene otvárať a spracúvať. Uvedené zistenia zároveň poskytujú silný argument proti konceptu absolútneho „tajomstva osvojenia". Empirické dáta naznačujú, že úplné zamlčanie informácií o biologickom pôvode nevedie k ochrane dieťaťa, ale naopak môže mať negatívne dôsledky pre jeho identitu a psychickú pohodu. Poznanie pôvodu sa tak javí ako integrálna súčasť identity jednotlivca, ktorej význam presahuje čisto informačný rámec a zasahuje do samotného jadra osobnostného vývinu dieťaťa.[12]

Právne prostriedky ochrany práva osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod v podmienkach Slovenskej republiky

Zákon o rodine upravuje právo osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod v § 106 ods. 3. Podľa tohto ustanovenia platí, že: *„Ak je to v záujme osvojenca, osvojitelia mu môžu sprostredkovať prístup k informáciám o jeho rodičoch alebo poskytnúť informácie, ktorými disponujú, ak osobitný predpis neustanovuje inak*." Zo samotného znenia predmetného ustanovenia vyplýva, že výkon práva osvojeného dieťaťa na poznanie svojho pôvodu je výlučne ponechaný na diskrečnej úvahe osvojiteľov. Tí totiž nie sú povinní tieto informácie dieťaťu sprístupniť, ale majú len možnosť tak urobiť, a to za splnenia podmienky, že to považujú za zodpovedajúce záujmu osvojenca. Takto koncipovaná právna úprava v aplikačnej praxi vedie k situácii, v ktorej je realizácia predmetného práva pre dieťa výrazne limitovaná vôľou osvojiteľov, čo fakticky znamená oslabenie postavenia osvojenca. Takto nastavená právna úprava v konečnom dôsledku vedie k preferencii záujmov osvojiteľov pred záujmami samotného dieťaťa, čo vyvoláva pochybnosti z hľadiska efektívnej ochrany jeho práva poznať svoj pôvod. Podľa Pavelkovej je právo poznať svoj pôvod výlučne právo osvojenca. Z tohto východiska vyplýva, že rozhodovanie o sprístupnení informácií týkajúcich sa pôvodu by nemalo byť primárne determinované vôľou iných subjektov, ale má vychádzať z postavenia dieťaťa ako nositeľa tohto práva. V nadväznosti na uvedené by malo byť minimálnym štandardom samotné oboznámenie dieťaťa so skutočnosťou, že bolo osvojené, ako aj s významom a dôsledkami osvojenia.[13] Neinformovanie dieťaťa o jeho osvojení by tak mohlo viesť nielen k oslabeniu výkonu jeho práva poznať svoj pôvod, ale aj k narušeniu jeho psychickej pohody a pocitu vlastnej identity.

V kontexte práva osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod je potrebné poukázať aj na právnu úpravu obsiahnutú v zákone č. 154/1994 Z. z. o matrikách (ďalej aj ako „zákon o matrikách"), konkrétne na ustanovenie § 18 ods. 4. Podľa tohto ustanovenia matričný úrad umožní nazrieť do zápisu o osvojení a vyhotoviť si z neho výpisy len

[12] Tamtiež.

[13] PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 627 – 628

osvojiteľom a po dovŕšení plnoletosti aj samotnému osvojencovi.[14] Predmetné ustanovenie predstavuje právny nástroj, prostredníctvom ktorého môže osvojené dieťa získať prístup k informáciám o svojom pôvode, pričom je viazaný na dosiahnutie plnoletosti. Takýto prístup nie je v komparatívnom kontexte výnimočný, keďže aj právne poriadky iných štátov, napríklad Maďarska, podmieňujú prístup k informáciám o biologickom pôvode dosiahnutím určitého veku. Z tohto pohľadu možno existenciu uvedeného ustanovenia hodnotiť pozitívne, keďže vytvára aspoň základný právny rámec pre realizáciu práva osvojenca na poznanie jeho pôvodu. Na druhej strane však jeho praktická efektivita závisí od splnenia ďalšieho, implicitného predpokladu, a to od vedomosti samotného osvojenca o tom, že bol osvojený. V prípade, ak osvojitelia túto skutočnosť dieťaťu nesprístupnia, resp. ju vedome zataja, osvojenec nemá reálny dôvod domáhať sa prístupu k matričným údajom, keďže si nie je vedomý existencie okolností, ktoré by takýto postup odôvodňovali. Za týchto okolností sa tak ustanovenie § 18 ods. 4 zákona o matrikách môže javiť ako formálne existujúci, avšak fakticky nevyužiteľný nástroj ochrany práva dieťaťa poznať svoj pôvod najmä v súvislosti so spomínaným § 106 ods. 3 zákona o rodine. Jeho význam sa totiž plne prejaví len za predpokladu, že dieťa disponuje základnou informáciou o svojom osvojení, čo opätovne poukazuje na kľúčovú úlohu komunikácie v rámci osvojiteľskej rodiny.

Komparácia prístupu krajín V4 k právu osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod

Česká republika poskytuje ochranu práv osvojeného dieťaťa prostredníctvom ustanovenia § 836 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[15] Z jeho znenia výslovne vyplýva povinnosť osvojiteľov informovať osvojenca o skutočnosti, že bol osvojený, a to najneskôr do začiatku jeho povinnej školskej dochádzky. V komparácii so slovenskou právnou úpravou možno konštatovať, že aj český právny poriadok ponecháva osvojiteľom určitú mieru diskrečnej úvahy, avšak v zásadne odlišnom rozsahu. Diskrečná úvaha sa tu totiž nevzťahuje na otázku, či má byť osvojenec o svojom osvojení informovaný, ale výlučne na určenie vhodného času a spôsobu, akým mu má byť táto skutočnosť oznámená. Zároveň je však táto diskrečná úvaha časovo ohraničená, keďže zákon jednoznačne stanovuje najneskorší moment, do ktorého musí byť dieťa o svojom osvojení informované, a to začiatok povinnej školskej dochádzky. Voľba okamihu oznámenia tejto skutočnosti má zásadný význam, keďže podľa odporúčaní psychológov by mala byť takáto informácia dieťaťu sprostredkovaná v bezpečnom a dôvernom rodinnom prostredí. Zároveň je vhodné predísť situáciám, v ktorých by sa dieťa o svojom osvojení dozvedelo z iných, menej

[14] § 18 ods. 4 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách

[15] § 836 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník: *„Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.*"

citlivých zdrojov, napríklad od spolužiakov. Takýto spôsob sprostredkovania informácie môže viesť k negatívnym dôsledkom, vrátane psychického tlaku, pocitov neistoty či dokonca rizika sociálneho vylúčenia alebo šikany.[16]

Obdobne ako v slovenskej právnej úprave zákona o matrikách, aj podľa § 8a ods. 2 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů je osvojenec oprávnený nazerať do zbierky listín z matričnej knihy a vyhotovovať si z nich výpisy po dovŕšení veku 12 rokov, pričom v prípade, ak súd rozhodol o utajení identity biologického rodiča, môže osvojenec tieto informácie získať až po nadobudnutí plnoletosti.[17]

Poľská právna úprava osvojenia je obsiahnutá v čl. 114 až 127 Kódexu rodinného a opatrovníckeho[18], v rámci ktorého je pre skúmanú problematiku obzvlášť významné ustanovenie čl. 124[1], podľa ktorého v prípade, ak biologickí rodičia dieťaťa dali pred súdom súhlas s jeho osvojením bez uvedenia osoby osvojiteľa, nie je prípustné určiť pôvod osvojeného dieťaťa, t. j. nie je možné právne zistiť, kto sú biologickí rodičia (tzv. adopčné tajomstvo). Takto koncipovaná právna úprava predstavuje najvýraznejší prejav princípu tajomstva osvojenia, keďže úplne vylučuje možnosť osvojenca získať informácie o jeho biologickom pôvode. V porovnaní s právnymi úpravami Slovenskej republiky a Českej republiky ide o najreštriktívnejší prístup, ktorý zásadným spôsobom oslabuje právo dieťaťa na poznanie vlastnej identity.

Právna úprava osvojenia v Maďarsku je obsiahnutá v zákone č. V z roku 2013, konkrétne v jeho štvrtej knihe upravujúcej rodinné právo. Maďarský právny poriadok rozlišuje medzi viacerými formami osvojenia, pričom z hľadiska práva dieťaťa poznať svoj pôvod je významné najmä rozlíšenie medzi tzv. otvoreným a utajeným osvojením. V prípade otvoreného osvojenia sú biologickí rodičia oboznámení s identitou osvojiteľov, čo vytvára predpoklady pre zachovanie určitej miery informovanosti dieťaťa o jeho biologickom pôvode. Tento model tak vo väčšej miere podporuje možnosť osvojenca dozvedieť sa informácie o jeho biologickej rodine. Naopak, pri utajenom osvojení zostáva identita biologických rodičov a osvojiteľov navzájom utajená. V tomto režime nie je prípustné sprístupnenie identifikačných

[16] KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol.*: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 677

[17] § 8a ods. 2 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů: *„V případě osvojení mohou nahlédnout do sbírky listin nebo druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958 a činit z nich výpisy v přítomnosti matrikáře pouze osvojitelé a po dovršení 12 let i osvojenec, pokud nebylo soudem rozhodnuto o utajení pokrevního rodiče a jeho souhlasu k osvojení; pokud bylo soudem rozhodnuto o utajení pokrevního rodiče a jeho souhlasu k osvojení, může osvojenec nahlédnout do zápisu až po nabytí plné svéprávnosti. Pouze těmto osobám může být vydáno potvrzení o údajích uváděných ve sbírce listin nebo v druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958.*"

[18] Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

údajov, čo výrazne obmedzuje možnosti osvojenca získať informácie o jeho pôvode. Takto koncipovaná právna úprava reflektuje potrebu ochrany súkromia biologických rodičov, avšak zároveň predstavuje zásah do práva dieťaťa na poznanie vlastnej identity. Pokiaľ ide o samotné právo osvojenca na informácie o jeho pôvode, maďarská právna úprava priznáva dieťaťu, ktoré dovŕšilo vek 14 rokov, oprávnenie samostatne žiadať informácie o tom, či bolo osvojené, ako aj informácie týkajúce sa identity jeho biologických rodičov a existencie súrodencov, pričom na uplatnenie tohto práva sa nevyžaduje súhlas zákonného zástupcu. Uvedené ustanovenie tak predstavuje významný prvok posilnenia autonómie dieťaťa a jeho práva na poznanie vlastného pôvodu, hoci jeho praktická realizácia môže byť limitovaná práve existenciou režimu utajeného osvojenia.[19]

Záver

Závery predloženého príspevku poukázujú na skutočnosť, že hoci právo dieťaťa poznať svoj pôvod má pevné zakotvenie v Dohovore o právach dieťaťa, jeho reálna realizácia je výrazne determinovaná vnútroštátnou právnou úpravou tej – ktorej krajiny a jej konkrétnym nastavením, najmä vo vzťahu k vyvažovaniu s právom biologických rodičov na ochranu súkromia.

Z hľadiska slovenskej právnej úpravy možno konštatovať, že právny poriadok síce formálne reflektuje existenciu práva osvojeného dieťaťa poznať svoj pôvod, avšak neposkytuje mu dostatočne efektívne nástroje na jeho reálnu realizáciu. Ustanovenie § 106 ods. 3 zákona o rodine ponecháva sprístupnenie informácií o biologickom pôvode výlučne na diskrečnej úvahe osvojiteľov, ktorí nie sú povinní dieťa o jeho osvojení informovať. V dôsledku toho môže nastať situácia, že dieťa až do dovŕšenia plnoletosti zostáva v nevedomosti o zásadnej skutočnosti týkajúcej sa jeho identity. Takýto právny stav sa javí ako problematický najmä z pohľadu čl. 7 Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý priznáva dieťaťu právo poznať svojich biologických rodičov ako jedno zo základných práv. Na uvedené nedostatky nadväzuje aj právna úprava prístupu k matričným údajom, ktorá síce umožňuje osvojencovi po dovŕšení plnoletosti nazerať do zápisov o osvojení, avšak jej praktická efektivita je podmienená tým, že osvojenec má vedomosť o svojom osvojení. V prípade, ak mu táto informácia nebola sprostredkovaná, ostáva predmetné oprávnenie len formálnym nástrojom bez reálneho využitia. Tým sa opätovne zvýrazňuje kľúčová

[19] HUYNH, T. T. G.: *Protecting Children's Rights. Comparative Analysis between Vietnam and the Legal Models of the European Union and Hungary.* Pécs: University of Pécs, Faculty of Law, 2024, s. 161. [online]. Dostupné na internete: https://md.ajk.pte.hu/sites/default/files/publications/PROTECTING%20CHILDREN%27S%20RIGHTS%20.pdf

úloha komunikácie v rámci osvojiteľskej rodiny, ktorú však slovenský právny poriadok explicitne nevynucuje.
Komparatívna analýza právnych úprav krajín V4 poukázala na rozdielne prístupy k predmetnej problematike. Česká právna úprava predstavuje model, ktorý výraznejšie reflektuje princíp pravdy, keďže ukladá osvojiteľom povinnosť informovať dieťa o jeho osvojení najneskôr do začiatku povinnej školskej dochádzky. Maďarský právny poriadok síce umožňuje existenciu utajeného osvojenia, avšak zároveň priznáva dieťaťu od určitého veku samostatné právo domáhať sa informácií o svojom pôvode. Naopak, poľská právna úprava predstavuje najvýraznejší prejav princípu tajomstva, keďže v prípade anonymného osvojenia úplne vylučuje možnosť právneho určenia biologického pôvodu dieťaťa. Na základe uvedeného možno konštatovať, že právne úpravy štátov V4 oscilujú medzi dvoma základnými koncepčnými prístupmi, a to medzi princípom pravdy a princípom tajomstva osvojenia.
Zároveň však empirické poznatky z oblasti psychológie jednoznačne poukazujú na to, že otvorená komunikácia o biologickom pôvode dieťaťa prispieva k jeho zdravému psychickému vývinu, stabilnejšiemu formovaniu identity a nižšej miere problémového správania. Naopak, zamlčanie týchto informácií môže viesť k vzniku neistoty, úzkosti a narušeniu sebavnímania dieťaťa. V kontexte uvedených zistení sa javí ako nevyhnutné posilniť právne postavenie osvojeného dieťaťa ako nositeľa práva na poznanie svojho pôvodu. Bolo by preto vhodné zvážiť legislatívne zmeny smerujúce k explicitnejšiemu zakotveniu povinnosti informovať dieťa o jeho osvojení, ako aj k vytvoreniu efektívnejších právnych mechanizmov umožňujúcich prístup k informáciám o biologickom pôvode. Takýto prístup by lepšie reflektoval nielen medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky, ale aj poznatky vyplývajúce z interdisciplinárneho výskumu, ktorý zdôrazňuje význam poznania vlastného pôvodu pre celkový vývin osobnosti dieťaťa.

Zoznam použitej literatúry

1. BARAĆ MILOVANOVIĆ, I.: *The Child's Right to Know Its Origin in the Context of New Forms of Family*. Pravni vjesnik, 2025, roč. 41, č. 3, s. 101 – 122
2. BRODZINSKY, D.: *Children's Understanding of Adoption: Developmental and Clinical Implications*. Professional Psychology: Research and Practice, 2011, roč. 42, č. 2, s. 200 – 207
3. HUYNH, T. T. G.: *Protecting Children's Rights. Comparative Analysis between Vietnam and the Legal Models of the European Union and Hungary.* Pécs: University of Pécs, Faculty of Law, 2024, 272 s. [online]. Dostupné na internete: https://md.ajk.pte.hu/sites/default/files/publications/PROTECTING%20CHILDREN%27S%20RIGHTS%20.pdf

4. KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol.*: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8
5. PAVELKOVÁ, B.*:* Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 688 s. ISBN 978-80-89603-72-5
6. SANTONA, A., TOGNASSO, G., MISCIOSCIA, C. L. et al.: *Talking about the Birth Family since the Beginning: The Communicative Openness in the New Adoptive Family*, International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022, roč. 19, č. 3, čl. 1203. Dostupné na internete: https://www.mdpi.com/1660-4601/19/3/1203?
7. SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2024. 1240 s. ISBN 978-80-8232-049-0

Kontaktné údaje

Mgr. Patrícia Fiamová
patricia.fiamova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra občianskeho práva

DOVOLANIE V PROCESE TRANSFORMÁCIE CIVILNÉHO PRÁVA KRAJÍN V4

APPELLATE REVIEW IN THE PROCESS OF TRANSFORMATION OF CIVIL LAW IN THE V4 COUNTRIES

Matúš Jurena[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá civilným dovolaním v kontexte transformácie civilného procesného práva krajín V4. Skúma vývoj prípustnosti dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku pod vplyvom rekodifikačných procesov a legislatívnych zmien v jednotlivých právnych poriadkoch. Ústrednou právnou otázkou je, či dochádza v krajinách V4 k transformácii dovolania z prostriedku individuálnej ochrany subjektívnych práv na nástroj unifikácie judikatúry, a či je takýto posun v súlade s právom na spravodlivý proces. Príspevok využíva komparatívnu metódu a analyzuje právne modely prípustnosti dovolania v Slovenskej republike, Českej republike, Poľskej republike a Maďarskej republike, so zreteľom na postavenie najvyšších súdnych autorít v systéme civilného procesu. Osobitnú pozornosť venuje sprísňovaniu podmienok prípustnosti dovolania a jeho vzťahu k právu na spravodlivý proces. Cieľom je identifikovať spoločné transformačné trendy a formulovať závery de lege ferenda, ktorými sa môže inšpirovať aj náš právny poriadok.

Kľúčové slová: dovolanie, prípustnosť dovolania, právo na spravodlivý proces, unifikácia judikatúry.

Abstract: The paper examines civil appellate review in the context of the transformation of civil procedural law in the V4 countries. It explores the development of the admissibility of appellate review as an extraordinary remedy under the influence of recodification processes and legislative changes in the respective legal systems. The central legal question is whether, in the V4 countries, appellate review is evolving from a means of individual protection of subjective rights into an instrument for the unification of case law, and whether such a shift is compatible with the right to a fair trial. The paper employs a comparative method and analyses the legal models of admissibility of appellate review in the Slovak Republic, the Czech Republic, the Republic of Poland and Hungary, with particular regard to the role of the supreme judicial

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.

authorities within the system of civil procedure. Special attention is paid to the tightening of admissibility requirements and to their relationship with the right to a fair trial. The aim is to identify common transformative trends and to formulate de lege ferenda conclusions that may serve as inspiration for our legal system.

Key words: appellate review, admissibility of appellate review, right to a fair trial, unification of case law.

Úvod

Moderné kodifikácie súkromného práva vždy oplývajú určitým právnofilozofickým základom, ktorý je determinovaný spoločensko-etickými hodnotami, na ktorých je príslušný kódex vystavaný. V rámci kontinentálneho právneho systému možno identifikovať spoločný hodnotový fundament týchto kodifikácií, spočívajúci v existencii trhového hospodárstva a pluralitnej demokracie. Skúsenosť s totalitným spoločensko-ekonomickým režimom ukazuje, že bez týchto dvoch prvkov nemožno hovoriť o plnohodnotnom fungovaní súkromného práva, a teda ani o jeho skutočnej kodifikácii. Súčasne však nemožno prehliadnuť, že aj pri zachovaní uvedených základných východísk dochádza v jednotlivých historických etapách, pod vplyvom spoločensko-politických faktorov, k premene hodnotového rámca.[2] Reformy procesných kódexov by mali v dnešnom modernom svete zahŕňať nielen praktický aspekt ich prijatia v aplikačnej praxi, ale častokrát si vyžadujú zmeny aj v oblasti tzv. fyzických podmienok. Medzi také podmienky môžeme zaradiť napríklad vplyv na životné prostredie alebo aj nastupujúcu elektronizáciu a umelú inteligenciu. Odborná verejnosť v rámci problematiky na civilné procesné právo dlhodobo diskutuje o tom, ako najlepšie reformovať civilnoprávny systém s cieľom dosiahnutia spravodlivosti a ochrany základných ľudských práv a slobôd.[3] Kodifikácia by mala byť komplexná, teda pokrývať v jednom zákonníku celé súkromné právo.[4] Rekodifikačné úsilie v oblasti civilného procesu na Slovensku vyústilo do prijatia troch samostatných procesných kódexov v roku 2015, a to Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku, ktoré nadobudli účinnosť v roku 2016. V dôsledku toho došlo k systematickému rozlíšeniu civilného procesu na sporové a mimosporové konania, pričom toto rozdelenie sa formálne premietlo do

[2] LAZAR, Ján. Hodnotová orientácia navrhovaného slovenského kódexu súkromného práva a zásada ochrany slabšieho subjektu. In: Právny obzor, Roč. 98, č. 3 (2015), s. 205.

[3] COX, G. Caroline: ADAPTING CIVIL PROCEDURE. In: Environmental Law, Vol. 54, No. 1 (2024), s. 81 – 82.

[4] ŠTEFANKO, Jozef: K fenoménu kodifikácie súkromného práva. In: Právny obzor, Roč. 100, č. 1 (2017), s. 18.

vyčlenenia časti agendy do osobitného mimosporového kódexu.[5] V rámci rekodifikácie civilného procesu došlo aj k zmene konceptu dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku, ktorý je meritom tohto príspevku. Zákonodarca sa v návrhu nového procesného kódexu rozhodol, že dovolanie už nebude plniť funkciu tretej inštancie.[6] V rámci nášho skúmania budeme posudzovať právnu úpravu súčasného slovenského procesného zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP") a maďarského zákona č. CXXX/2016 o civilnom sporovom poriadku[7] z roku 2016 (ďalej aj „zákon č. CXXX/2016"), ktoré sú vyústením procesu rekodifikácie procesného práva aj v oblasti prípustnosti dovolania. Na druhej strane tu máme v rámci štátov Vyšehradskej 4 procesné kódexy Českej republiky ako zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád (ďalej len ako „OSŘ") a Poľskej republiky – Občiansky súdny poriadok z roku 1964[8] (ďalej aj ako „poľský OSP"), ktoré na svoju rekodifikáciu ešte čakajú a môžeme ich označiť za pozostatok sovietskeho vplyvu aj v tejto oblasti. Na základe uvedeného bude možné stanoviť určité trendy v kontexte rekodifikácie v súvislosti s inštitútom dovolania s medzinárodným presahom na poli štátov Vyšehradskej 4, a či jeho prípadné zúženie neporušuje právo na spravodlivý proces. V príspevku sa nebudeme bližšie venovať dogmatickému vymedzeniu práva na spravodlivý proces, ktoré by bolo z veľkej časti deskriptívne. Ide v prípade už prebehnutých rekodifikáciách o posun chápania dovolania ako prostriedku unifikácie judikatúry na úkor ochrany práv jednotlivcov?

Prípustnosť civilného dovolania v Slovenskej republike

Dňa 1. júla 2016 nadobudol účinnosť nový procesný predpis CSP, upravujúci sporové civilné konanie, ktorý spolu s ďalšími dvoma rekodifikačnými kódexmi nahradil dovtedajší zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP"). Ten viac ako päťdesiat rokov predstavoval všeobecnú právnu úpravu civilného súdneho konania vo všetkých jeho formách, teda v sporovom, nesporovom aj správnom súdnictve. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ide o nahradenie zastaraného predpisu, vzniknutého v odlišných spoločenských podmienkach, úplne novou a zásadne odlišnou právnou úpravou. OSP bol totiž počas svojej existencie opakovane novelizovaný, pričom počet jeho zmien sa priblížil k stovke, čo odrážalo potrebu

[5] Redakcia časopisu ZSP: K rekodifikácii civilného procesu. In: Zo súdnej praxe, [online]. Roč. 21, č. 2 (2016), [cit. 05.04.2026]. Dostupné na internete:https://www.legalis.sk/clanky/247/k-rekodifikacii-civilneho-procesu.

[6] BAJÁNKOVÁ, Jana – GEŠKOVÁ, Katarína. § 419 [Prípustnosť dovolania]. In: ŠTEVČEK, Marek a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 1517–1518.

[7] Oficiálny maďarský názov znie *„2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról."*

[8] Oficiálny poľský názov znie *„Kodeks postępowania cywilnego*."

reagovať na meniacu sa spoločenskú a právnu realitu.[9] Rekodifikácia civilného procesného práva predstavuje nielen významný historický míľnik vo vývoji slovenskej civilnej procesualistiky, ale aj jasný prejav hodnotovej orientácie právnej úpravy. Táto orientácia sa odráža v diferencovaní procesných pravidiel, ako aj v nastavení procesných úkonov, postupov súdu a správania účastníkov konania.[10] Rekodifikácia procesného práva nebola založená na tak výraznej diskontinuite, aká sprevádzala napríklad rekodifikáciu českého súkromného práva, a to z viacerých dôvodov. Jedným z nich bolo, že samotná terminológia civilného procesu bola vo väčšine prípadov zachovaná správne, avšak jej pôvodný obsah bol postupne deformovaný a nahradený prvkami dobovej socialistickej ideológie.[11]

V dôsledku prijatia CSP, došlo k výrazným zmenám v právnej úprave dovolania aj samotného dovolacieho konania. V niektorých aspektoch možno hovoriť aj o koncepčnej transformácii tohto inštitútu. Dovolanie si však zachovalo charakter mimoriadneho opravného prostriedku, prostredníctvom ktorého možno napadnúť rozhodnutie odvolacieho súdu, ak to zákon výslovne pripúšťa. Jeho účelom zostáva preskúmanie rozhodnutia odvolacieho súdu, pričom dovolací súd disponuje kasačnými aj revíznymi právomocami.[12]

Aby sme vedeli dostatočne porovnať obe úpravy prípustnosti dovolania podľa CSP a OSP, je potrebné uviesť ich doslovné znenie. Prípustnosť dovolania upravuje súčasný CSP v § 419 až 423 z hľadiska účelu príspevku, pričom sa budeme zaoberať

[9] DŽAČÁR, Ľubomír – FÖLDEŠ, Richard. Zabezpečovacie opatrenia v novom civilnom sporovom procese - vybrané problémy. In: Právny obzor, Roč. 99, č. 6 (2016), s. 526.

[10] KOTRECOVÁ, Alexandra – SMYČKOVA, Romana: Civilný mimosporový proces a jeho hodnotové nastavenie. In: Zo súdnej praxe, Roč. 21, č. 3 (2016), s. 105.

[11] ŠTEVČEK, Marek – KOTRECOVÁ, Alexandra: Ako poznať dobrú právnu úpravu alebo od zabezpečovacích opatrení k analytickej právnej epistemológii. In: Právny obzor, Roč. 100, č. 2 (2017), s. 117 – 118.

[12] SEDLAČKO, František: Civilný sporový poriadok vs. Občiansky súdny poriadok: Dovolanie. In: Bulletin slovenskej advokácie, Roč. 22, č. 5 (2016), s. 4.

primárne § 420 a § 421.[13] Prípustnosť dovolania bola v OSP z hľadiska ustanovení upravená rozsiahlejšie,[14] pričom primárne dôležité sú ustanovenia § 236 až 238.
Na to, aby sme vedeli zhodnotiť, či prijatím CSP a zmenou konceptu dovolania, došlo k posunu z prostriedku individuálnej ochrany subjektívnych práv na nástroj unifikácie judikatúry, je potrebné rámcovo stanoviť prípadnú úlohu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a judikatúry samotnej.
Pojem judikatúra je bežnou súčasťou právneho jazyka a často slúži ako argumentačný nástroj. Za záväznú judikatúru sa považujú najmä rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, ktoré prešli schvaľovacím procesom a

[13] Podľa § 420 až 421 CSP: *„Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. § 421 Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo, c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne. Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n).“*
[14] Podľa § 236 až 238 OSP: *„Dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa. Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné. § 237, dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c) účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f) účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g) rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Dovolanie podľa odseku 1 nie je prípustné proti rozhodnutiu v exekučnom konaní podľa osobitného predpisu. § 238, dovolanie je tiež prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. Dovolanie je prípustné aj proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Dovolanie je prípustné tiež proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd vyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku, že je dovolanie prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu, alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4.Dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva o zapretí rodičovstva alebo o osvojení. Dovolanie nie je tiež prípustné proti rozhodnutiu, ktorým sa rozhodlo o návrhu o návrat neoprávnene premiestneného alebo zadržiavaného dieťaťa podľa medzinárodnej zmluvy.“*

predstavujú ustálenú rozhodovaciu prax. V pravom zmysle slova má judikatúra normatívny význam najmä vtedy, ak ide o publikované rozhodnutia, ktoré predstavujú viac než len izolovaný názor jednotlivého senátu. Znenie OSP pojem judikatúra či ustálená rozhodovacia prax nepoznal. CSP priamo vytvára právny rámec spôsobu kreovania judikatúry a zavádza povinnosť ju aplikovať aj cez možnosť dovolacieho prieskumu pre prípad, že súdy nižšieho stupňa judikatúru nerešpektovali. Zavádza inštitút veľkého senátu, ktorý má byť okrem existujúceho spôsobu vytvárania judikatúry platformou pre zjednocovanie odlišných názorov jednotlivých senátov najvyššieho súdu.[15]

Z uvedeného porovnania vyplýva, že rekodifikácia civilného procesného práva prostredníctvom CSP priniesla nielen systematizáciu právnej úpravy dovolania, ale aj jeho transformáciu. Kým právna úprava podľa OSP bola viac orientovaná na ochranu individuálnych práv účastníkov, CSP výraznejšie vymedzuje prípustnosť dovolania na riešenie právnych otázok a rešpektovanie ustálenej judikatúry. Zavedením mechanizmov na jej zjednocovanie, vrátane veľkého senátu, sa posilňuje úloha dovolania ako nástroja unifikácie rozhodovacej praxe. Tento vývoj zároveň naznačuje sprísnenie prístupu k dovolaniu, čo môže viesť k oslabeniu jeho funkcie ako prostriedku individuálnej ochrany práv. V tomto kontexte sa preto otvára otázka, či takto koncipované dovolanie plne zodpovedá požiadavkám práva na spravodlivý proces, najmä pokiaľ ide o efektívny prístup k súdnej ochrane. Z nášho uhla pohľadu je právna úprava CSP v otázke prípustnosti dovolania vyvážená aj z perspektívy ochrany individuálnych práv jednotlivca a aj z pohľadu zjednocovania judikatúry. Cesta možnosti obmedzenia prípadného nápadu dovolaní procesnej povahy je rozšírením majetkového cenzu aj na § 420, prípadne iba § 420 písm. f) CSP, alebo rozšírením typov rozhodnutí, kde bude dovolací prieskum vylúčený. Z hľadiska práva na spravodlivý proces rozhodne nemôžeme tvrdiť, že slovenská právna úprava prípustnosti dovolania toto právo akokoľvek porušuje.

Prípustnosť dovolania v Českej republike

Dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok má v systéme opravných prostriedkov českého právneho poriadku nezastupiteľné postavenie. Vývoj tohto inštitútu na území Českej republiky siaha až do 19. storočia, keď bolo dovolanie upravené v zákone č. 113/1895 r. z., o súdnom konaní v občianskych sporoch. Inštitút dovolania bol následne zrušený zákonom č. 319/1948 Zb., o zľudovení súdnictva, a nahradený sťažnosťou pre porušenie zákona (pôvodne ako sťažnosť pre zachovanie zákona). Na viac než štyri desaťročia tak vypadol z právnej úpravy. K jeho

[15] MORAVČÍKOVÁ, Andrea: Postavenie a povaha judikatúry v novej procesnej právnej úprave. In: Právny obzor, Roč. 99, č. 4 (2016), s. 261 –265.

opätovnému zavedeniu došlo až novelizáciou zákona č. 99/1963 Zb. prostredníctvom zákona č. 519/1991 Zb., pričom súčasne bola zachovaná aj možnosť podania sťažnosti pre porušenie zákona. Z toho vyplýva, že základným predpisom upravujúcim dovolanie bol a naďalej je OSŘ, ktorý bol v priebehu času opakovane novelizovaný, vrátane zmien týkajúcich sa jeho prípustnosti.[16] Mimoriadne dôležitou novelou už pomerne starého procesného predpisu OSŘ, bola novela z 1. januára 2001 prostredníctvom zákona č. 30/2000 Zb., ktorá výrazne zmenila koncepciu prípustnosti dovolania. V dôsledku opätovného zavedenia žaloby pre zmätočnosť boli rozhodnutia odvolacích súdov zaťažené zmätočnými vadami z režimu dovolania vylúčené a zároveň došlo k zrušeniu zodpovedajúceho dovolacieho dôvodu.[17]
Žaloba pre zmätočnosť[18] patrí spolu s dovolaním a žalobou na obnovu konania medzi mimoriadne opravné prostriedky založené na kasačnom princípe. Jej účinkom je zrušenie napadnutého rozhodnutia, či už ide o rozsudok alebo uznesenie súdu prvej inštancie alebo odvolacieho súdu, ktorý vo veci rozhodol.[19] Slúži na odstránenie právoplatných rozhodnutí postihnutých závažnými procesnými vadami, nie skutkovými nedostatkami. Jej uplatnenie je odôvodnené najmä porušením základných procesných pravidiel, chybami súdu alebo účastníkov konania, prípadne nezákonným konaním sudcu.[20] Z pohľadu zamerania nášho príspevku a právnej úpravy Slovenskej republiky, je to český ekvivalent dovolacieho dôvodu podľa § 420 CSP.
Dovolanie je systematicky upravené v štvrtej časti, tretej hlave, v ustanoveniach § 236 až 243g OSŘ[21]. V českom právnom poriadku plní dve základné funkcie, a to nápravnú

[16] BUREŠ, Jaroslav – DRÁPAL, Ljubomír: Dovolání podle občanského soudního řádu. Praha: C.H.BECK – SEVT, 1994. s. 2 –3. ISBN 80-7049-087-X.
[17] BUREŠ, Jaroslav – DRÁPAL, Ljubomír. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád?. In: Právní rozhledy, Roč. 7, č. 3 (1999), s. 112.
[18] V ustanovení § 229 OSŘ je vymedzená žaloba pre zmätočnosť, obdobne ekvivalentná s našim § 420 CSP: *„Žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže a) bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů, b) ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení, c) účastník řízení neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat (§ 29 odst. 2) a nebyl řádně zastoupen, d) nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoliv podle zákona ho bylo třeba, e) rozhodoval vyloučený soudce, f) soud byl nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát, g) bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce, h) účastníku řízení byl ustanoven opatrovník z důvodu neznámého pobytu nebo proto, že se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, ačkoliv k takovému opatření nebyly splněny předpoklady.*"
[19] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2003, sp. zn. 21 Cdo 2179/2002.
[20] ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol.: Civilní právo procesní. 3. aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. s. 364. ISBN 978-80-7380-714-6.
[21] Z hľadiska nášho zamerania je primárne dôležitý § 237 OSŘ, ktorý je ekvivalentný s ustanovením § 421 CSP: *„Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo*

a zjednocovaciu. Nápravná funkcia sa prejavuje v jeho preskúmavacej činnosti, zatiaľ čo zjednocovacia smeruje k zabezpečeniu jednotnosti rozhodovacej praxe. Dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, avšak len v prípadoch, keď to zákon výslovne pripúšťa. Na meritórne preskúmanie veci dovolacím súdom musia byť zároveň splnené podmienky právoplatnosti rozhodnutia, existencie rozhodnutia odvolacieho súdu a prípustnosti dovolania.[22] Dovolanie v českom právnom poriadku má výlučne devolutívny, konkrétne centrálne devolutívny účinok, keďže o ňom rozhoduje jediný orgán, ktorým je Najvyšší súd Českej republiky ako vrcholný súdny orgán v civilnom súdnom konaní. Tento súd zároveň plní úlohu zjednocovania judikatúry, a to nielen rozhodovaním o dovolaniach, ale aj prijímaním stanovísk k rozhodovacej činnosti súdov a publikovaním vybraných rozhodnutí v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk.[23]
Dôležitou novelou OSŘ bol zákon č. 404/2012 Zb., ktorý priniesol rozsiahlu novelizáciu. Podľa dôvodovej správy bolo jeho hlavným zámerom zvýšiť efektívnosť civilného súdneho konania. K dosiahnutiu tohto cieľa mala významne prispieť najmä zásadná koncepčná premena inštitútu dovolania.[24]Jedným z dôvodov, ktoré viedli zákonodarcu k zmene právnej úpravy dovolania, bola snaha posilniť úlohu Najvyššieho súdu Českej republiky pri zjednocovaní judikatúry všeobecných súdov. Podľa § 14 zákona č. 6/2002 Zb. o súdoch a sudcoch, predstavuje Najvyšší súd vrcholný súdny orgán, ktorý prostredníctvom svojej rozhodovacej činnosti, najmä pri rozhodovaní o dovolaní, ako aj prijímaním stanovísk, zabezpečuje jednotnosť a zákonnosť rozhodovania v civilnom súdnom konaní. K tomuto cieľu prispieva aj zverejňovanie vybraných rozhodnutí a stanovísk v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk. V tomto kontexte možno hovoriť o tzv. prospektívnej funkcii dovolania, prostredníctvom ktorej Najvyšší súd svojou judikatúrou dotvára právo a poskytuje nižším súdom interpretačné vodítka pre ich rozhodovaciu činnosť. Tým dochádza k posilňovaniu jednotnosti judikatúry, ako aj k zvyšovaniu predvídateľnosti a právnej istoty účastníkov konania, pričom individuálna náprava nesprávnych rozhodnutí ustupuje do pozadia.[25]

---

procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak."

[22] DRÁPAL, Ljubomír – BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1866. ISBN 978-80-7400-107-9.

[23] ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. Civilní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 324. ISBN 978-80-7380-571-5.

[24] Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012.

[25] KÜHN, Zdeněk: Civilní dovolání v zákrutech ústavní justice. In: Právní rozhledy, Roč. 20, č. 22 (2012), č. 22, s. 771.

Z uvedenej právnej úpravy OSŘ a jeho vývoja v Českej republike vyplýva, že dovolanie prešlo postupnou transformáciou smerom k posilneniu jeho zjednocovacej funkcie. Novelizácie, najmä po roku 2012, zreteľne akcentujú úlohu Najvyššieho súdu Českej republiky ako garanta jednotnosti judikatúry, pričom posudzovanie vád zmätočnosti je ponechané na nižšie súdy. Práve pri posudzovaní vád zmätočnosti vidíme zreteľne prostriedok individuálnej ochrany práv jednotlivca, čo pri dovolaní podľa českej právnej úpravy absentuje. Ide v tomto prípade jednoznačne o oslabenie funkcie dovolania ako prostriedku individuálnej ochrany práv smerom k zjednocovacej funkcii dovolania. Za týchto okolností možno dôvodne konštatovať, že takto koncipovaná prípustnosť dovolania sa dostáva na hranicu súladu s právom na spravodlivý proces a v prípade individuálnych subjektov ju môže do istej miery aj porušovať z hľadiska možnosti prieskumu vád zmätočnosti dovolacím súdom. Avšak musíme brať na zreteľ aj skutočnosť, že v českom právnom poriadku existujú aj iné opravné prostriedky, ako žaloba pre zmätočnosť, ktorá v plnej miere nahrádza nutnosť dovolacieho prieskumu vád zmätočnosti dovolacím súdom. Preto z tohto dôvodu považujeme právnu úpravu mimoriadnych opravných prostriedkov v Českej republike za súladnú s právom na spravodlivý proces. Na druhej strane, ale dáva priestor dovolaciemu súdu, venovať svoju pozornosť koncipovaniu judikatúry, čo by z nášho pohľadu mal byť skutočný účel najvyšších súdov ako takých.

Prípustnosť dovolania v Poľskej republike

Systém opravných prostriedkov v poľskom civilnom konaní prešiel postupným a významným vývojom, pričom jeho transformácia bola ovplyvnená odbornými diskusiami v právnickej obci reflektujúcimi zásadné systémové, spoločenské a politické zmeny po roku 1989. Medzi najvýznamnejšie zmeny poľského civilného práva patrí upustenie od revízneho systému v roku 1996. Poľský zákonodarca sa následne inšpiroval predvojnovou procesnou úpravou a obnovil systém odvolania a dovolania. Odvolanie nahradilo predchádzajúci revízny systém, zatiaľ čo mimoriadne preskúmanie, ako prostriedok nezlučiteľný s princípmi právneho štátu, bolo nahradené dovolaním. Premena dovolania na kasačnú sťažnosť v roku 2004 a jej koncipovanie ako mimoriadneho opravného prostriedku predstavovali ďalší významný krok v reforme systému opravných prostriedkov. Postupná transformácia smerovala k obnoveniu procesných nástrojov typických pre západoeurópske právne systémy a vyústila do prechodu z trojstupňového na dvojinštančný model konania, založený na štvorstupňovej súdnej sústave. Medzi mimoriadne opravné prostriedky proti právoplatným rozhodnutiam patria kasačná sťažnosť, návrh na obnovu konania a žaloba na určenie, že právoplatné rozhodnutie je v rozpore so zákonom. Prvé dva prostriedky majú kasačný charakter, keďže umožňujú zrušenie právoplatného rozhodnutia, zatiaľ čo tretí slúži na posúdenie zákonnosti rozhodovacej činnosti

súdov a môže byť podkladom pre uplatnenie zodpovednosti štátu za spôsobenú škodu. Zákon o Najvyššom súde z 8. decembra 2017 zaviedol nový právny prostriedok umožňujúci napadnúť právoplatné rozhodnutia, ktorými sa konanie skončilo. Tento prostriedok bol označený ako mimoriadna sťažnosť (poľsky „*skarga nadzwyczajna*"). Svojou povahou je podobný inštitútu mimoriadneho preskúmania.[26] Kasačná sťažnosť[27] (poľsky pod názvom „*Skarga kasacyjna*") predstavuje mimoriadny opravný prostriedok ako už bolo uvedené vyššie, ktorý bol v súčasnej podobe inkorporovaný do poľského právneho poriadku novelou z 22. decembra 2004, meniacou poľský OSP z roku 1964. Jej podstatou je plnenie špecifickej verejnoprávnej funkcie spočívajúcej v kontrole správnej aplikácie práva, pričom nie je určená na preskúmavanie skutkových zistení, z ktorých napadnuté rozhodnutie vychádza.[28] Je upravená v článkoch 398^1 až 398^{21} poľského OSP. Dovolacím súdom je Najvyšší súd Poľskej republiky.[29]

Z uvedenej právnej úpravy poľského OSP vyplýva, že kasačná sťažnosť je v oveľa výraznejšej miere než v slovenskej či českej úprave, koncipovaná ako inštitút unifikácie judikatúry a nie ako prostriedok individuálnej ochrany subjektívnych práv. Svedčí o tom nielen jej výslovne obmedzený predmet prieskumu, vylúčenie skutkových námietok a existencia majetkového cenzu, ale aj dvojstupňová „filtrácia" prístupu k Najvyššiemu súdu (neverejné prejednanie sťažnosti, čo je ekvivalentné s právnou úpravou prijatia slovenskej ústavnej sťažnosti Ústavným súdom SR). V

---

[26] ZEMBRZUSKI, Tadeusz: Extraordinary Complaint in Civil Proceedings under Polish Law. In: Access to Justice in Eastern Europe, Vol. 2, No. 1 (2019) s. 33–35.

[27] Podľa článkov 398^1, 398^3 a 398^9, ktoré považujeme za relevantné z hľadiska zamerania príspevku: *„Čl. 398^1§ 1. Proti právoplatnému rozsudku alebo uzneseniu súdu druhej inštancie, ktorým sa rozhodlo o odmietnutí žaloby alebo o zastavení konania a ktorým sa konanie vo veci končí, môže strana, generálny prokurátor, verejný ochranca práv alebo verejný ochranca práv detí podať kasačnú sťažnosť na Najvyšší súd, ak osobitný predpis neustanovuje inak.*

Čl. 398^3 § 1. Kasačnú sťažnosť možno založiť na týchto dôvodoch:

1. *porušenie hmotného práva jeho nesprávnym výkladom alebo aplikáciou;*
2. *porušenie procesných predpisov, ak mohlo mať podstatný vplyv na výsledok konania.*

Čl. 398^9 § 1. Najvyšší súd prijme kasačnú sťažnosť, ak:

1. *ide o významnú právnu otázku;*
2. *je potrebný výklad práva;*
3. *ide o neplatnosť konania;*
4. *sťažnosť je zjavne dôvodná.*

§ 2. O prijatí rozhoduje na neverejnom zasadnutí bez odôvodnenia."

[28] DEMENDECKI, Tomasz: Some Remarks on the Cassation Appeal in the Court Proceeding in Public Procurement Cases. In: Studia Iuridica Lublinensia, Vol. 31, No. 4 (2022), s. 128.

[29] ZEMBRZUSKI, Tadeusz: Access to the Supreme Court – Polish approach. In: ERECIŃSKI, Tadeusz – RYLSKI, Piotr – WEITZ, Krzysztof: The Functions of the Supreme Court. Issues of Process and Administration of Justice. Contributions to the Conference Held on June 12th–14th 2014, Warsaw. Studia Iuridica, Vol. 81 (2019), s. 233–234.

porovnaní so slovenskou právnou úpravou podľa § 420 a § 421 CSP je poľský model reštriktívnejší, keďže ešte dôslednejšie podmieňuje prístup k dovolaciemu súdu významom právnej otázky a verejným záujmom na zjednocovaní rozhodovacej praxe. Práve preto poľská úprava potvrdzuje transformačný trend naznačený v rámci krajín V4, teda posun od dovolania ako prostriedku individuálnej ochrany k jeho chápaniu ako unifikačného mechanizmu. Takto nastavená prípustnosť dovolania na prvý pohľad porušuje právo na spravodlivý proces jednotlivca, ale opäť ako v prípade dovolania v Českej republike, musíme posudzovať civilný procesný poriadok ako celok. Preto pokiaľ je iný opravný prostriedok, na základe ktorého je možné namietať prípadné vady zmätočnosti, nemôže inštitút dovolania porušovať právo na spravodlivý proces ako celok. V poľskom právnom poriadku je aj tzv. žaloba na určenie, že právoplatné rozhodnutie je v rozpore so zákonom, ktorá je ekvivalentná so žalobou pre zmätočnosť v Českej republike. V prípade dovolania v právnom poriadku Poľskej republiky by však mohlo dôjsť k porušeniu práva na spravodlivý proces na základe selektívneho prijímania vecí prostredníctvom abstraktného „významu právnej otázky". Jednotlivec tak nemá zaručené, že jeho vec bude vecne preskúmaná, ani v prípade potenciálne nesprávneho rozhodnutia, čo vedie k oslabeniu jeho práva na spravodlivý proces v prospech unifikačnej funkcie Najvyššieho súdu.

Prípustnosť dovolania v Maďarskej republike

V priebehu dekády 2010 až 2020 sa maďarský zákonodarca usiloval realizovať prijatie troch základných procesných kódexov súčasne, konkrétne právnej úpravy trestného, správneho a civilného konania. Ako prvý z nich bol prijatý zákon č. CXXX z roku 2016 o Civilnom sporovom poriadku, ktorý maďarský parlament schválil 22. novembra 2016. Nový civilný sporový poriadok nadobudol účinnosť 1. januára 2018. Jedným z jeho cieľov bolo vytvoriť právnu úpravu založenú na zodpovednosti strán za vedenie sporu a na aktívnej úlohe súdu, s dôrazom na koncentráciu konania.[30] Rekodifikačný proces tejto právnej úpravy bol od začiatku orientovaný aj na využitie moderných technologických prostriedkov s cieľom zvýšiť efektívnosť, rýchlosť a hospodárnosť civilného konania.[31]

V maďarskej právnej doktríne sa medzi mimoriadne opravné prostriedky zaraďuje návrh na obnovu konania a dovolanie (maďarsky *„felülvizsgálat"*, anglicky *„review"*). Spoločným znakom oboch je, že smerujú proti právoplatným rozhodnutiam, zatiaľ čo obnova konania sleduje opätovné posúdenie skutkového stavu, dovolanie je

[30] PRIBULA, László: The new Civil procedure code in Hungary. In: Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, Vol. 62, No. 1, (2017), s. 79–80.

[31] SURI, Noémi: The Role of Digital Technologies in the New Code of Civil Procedure. In: Bratislava Law Review, Roč. 3, č. 1 (2019), s. 170.

orientované na preskúmanie zákonnosti rozhodnutia. Právna úprava dovolacieho konania bola do systému opravných prostriedkov civilného sporového poriadku inkorporovaná zákonom č. LXVIII z roku 1992. Následne prešla viacerými legislatívnymi zmenami, ktoré sa týkali najmä procesných pravidiel, rozsahu rozhodnutí podliehajúcich dovolaciemu prieskumu, spôsobu rozhodovania, ako aj otázky prípustnosti dokazovania v rámci dovolacieho konania.[32]

Maďarský súdny systém, s výnimkou správnych a pracovných súdov, ktoré sú samostatné len na úrovni prvého stupňa, je tradične štvorstupňový. Na najvyššej úrovni stojí Kúria, ktorá zabezpečuje jednotnosť aplikácie práva a rozhoduje o dovolaniach proti právoplatným rozhodnutiam výlučne z dôvodu porušenia práva.[33]

Maďarské dovolanie je upravené v zákone č. CXXX z roku 2016 v § 405 až 424.[34] Napriek nesplneniu limitov majetkového cenzu, môže účastník (dovolateľ) požiadať Kúriu o pripustenie dovolania z troch dôvodov, pričom musí svoje tvrdenia riadne odôvodniť podľa § 409 ods. 2 zákona č. CXXX z roku 2016. O prípustnosti dovolania rozhoduje Kúria v trojčlennom senáte bez nariadenia pojednávania. Protistrana je pasívne legitimovaná v konaní až po pripustení dovolania, napríklad podaním vyjadrenia alebo protidovolania. Podľa § 411, musí Kúria svoje rozhodnutie o

---

[32] OSZTOVITS, András: The legal remedy system of the Hungarian Civil Procedural Code — Changes in the act on the new Hungarian Code of Civil Procedure. In: *Hungarian Journal of Legal Studies*, Vol. 58, No. 1 (2017), s. 95 – 96.

[33] PRIBULA, László: The new Civil procedure code in Hungary. In: Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, Vol. 62, No. 1, 2017, s. 81.

[34] Z hľadiska zamerania nášho príspevku uvedieme iba ustanovenia § 406 až 409: *„§ 406, Dovolanie proti právoplatnému rozsudku alebo rozhodnutiu vo veci samej možno podať na Kúriu z dôvodu:*
-porušenia práva, ktoré malo vplyv na rozhodnutie vo veci, alebo
- odklonu od publikovanej judikatúry Kúrie v právnej otázke. Dovolanie je prípustné aj proti rozhodnutiam o odmietnutí žaloby alebo o zastavení konania.
§ 407, Dovolanie nie je prípustné najmä:
-ak rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť už na prvom stupni,
- ak účastník nevyužil odvolanie,
- ak smeruje len proti odôvodneniu rozhodnutia,
- ak rozhodovala už Kúria, alebo ak je vylúčené zákonom. Ďalej nie je prípustné v určitých typoch vecí (napr. susedské spory, rodičovské práva, niektoré exekučné veci).
§ 408 Majetkový cenzus, Dovolanie nie je prípustné v majetkových sporoch, ak hodnota sporu nepresahuje 5 miliónov forintov, s výnimkou niektorých typov konaní (napr. náhrada škody spôsobenej výkonom verejnej moci). Nie je prípustné ani v prípade, ak odvolací súd potvrdil rozhodnutie na základe totožného právneho posúdenia.
§ 409, Výnimočné pripustenie dovolania. Aj keď dovolanie nie je prípustné podľa § 408, Kúria ho môže pripustiť, ak:
- je to potrebné na zabezpečenie jednotnosti alebo rozvoja judikatúry,
- ide o právnu otázku mimoriadneho významu,
- je potrebné rozhodnutie Súdneho dvora EÚ, alebo ak rozhodnutie odporuje judikatúre Kúrie (vtedy musí byť pripustené)."

nepripustení dovolania odôvodniť, avšak proti takémuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok. Zákon č. CXXX z roku 2016 zároveň zavádza presnejšie požiadavky na obsah dovolania, čím umožňuje Kúrii efektívnejšie odfiltrovať neúplné alebo nedostatočne odôvodnené podania. V zásade Kúria rozhoduje o dovolaní bez pojednávania, pokiaľ strany nepožiadajú o jeho nariadenie alebo to nepovažuje za potrebné. Táto úprava vychádza z aplikačnej praxe, podľa ktorej pojednávania v dovolacom konaní spravidla len predlžujú konanie bez toho, aby prinášali dodatočné procesné záruky, keďže dokazovanie ani predkladanie nových skutočností nie je prípustné. Dovolanie nemožno po uplynutí lehoty na jeho podanie meniť. Rozsah právomocí Kúrie v dovolacom konaní spočíva v potvrdení napadnutého rozhodnutia, zrušení, môže sama rozhodnúť, alebo vec vrátiť súdu prvej či druhej inštancie na nové konanie[35]

Na základe predostretej právnej úpravy maďarského civilného dovolania môžeme uviesť, že dovolanie je v rámci krajín V4 vymedzené azda najvýraznejšie ako nástroj unifikácie judikatúry a nie ako prostriedok individuálnej ochrany subjektívnych práv. Potvrdzuje to nielen obmedzenie dovolacieho prieskumu výlučne na právne otázky, vylúčenie dokazovania a nemožnosť napádať skutkové zistenia, ale aj kombinácia majetkového cenzu, negatívneho vymedzenia neprípustnosti a osobitného mechanizmu výnimočného pripustenia dovolania Kúriou. V porovnaní so slovenskou právnou úpravou podľa § 420 a § 421 CSP, ktorú možno v kontraste s maďarskou právnou úpravou, považovať za relatívne vyváženú, je maďarský model podstatne reštriktívnejší. Oproti českej úprave ide o ešte dôslednejšie oddelenie individuálnej procesnej ochrany od unifikačnej funkcie najvyššieho súdu, a v porovnaní s Poľskom je maďarská úprava precíznejšie vystavaná ako selektívny právny filter už pri vymedzení prípustnosti dovolania. Maďarsko tak v rámci štátov V4 predstavuje najrozvinutejší model transformácie dovolania na nástroj systémového usmerňovania rozhodovacej praxe, resp. jej zjednocovania, pričom ochrana jednotlivca pred nesprávnym rozhodnutím ustupuje do úzadia. Na rozdiel od českej a poľskej právnej úpravy však maďarský právny poriadok neobsahuje osobitný mimoriadny opravný prostriedok funkčne porovnateľný so žalobou pre zmätočnosť alebo žalobou na určenie nezákonnosti právoplatného rozhodnutia, ktorý by kompenzoval obmedzený prístup k dovolaciemu súdu. Obnova konania pritom sleduje odlišný účel a neslúži na nápravu vád v takej miere ako uvedené prostriedky. Z tohto dôvodu možno konštatovať, že maďarská právna úprava predstavuje z pohľadu práva na spravodlivý proces najprísnejší model v rámci krajín V4, keďže výrazne uprednostňuje unifikačnú funkciu dovolania pred individuálnou ochranou

[35] OSZTOVITS, András: The legal remedy system of the Hungarian Civil Procedural Code — Changes in the act on the new Hungarian Code of Civil Procedure. In: Hungarian Journal of Legal Studies, Vol. 58, No. 1 (2017), s. 103 – 104.

práv účastníkov konania. Podľa nášho názoru preto takto nastavená prípustnosť dovolania už porušuje právo jednotlivca na spravodlivý proces v prospech zjednocovacej funkcie judikatúry Kúriou.

Záver

Komparatívna analýza právnej úpravy prípustnosti dovolania v krajinách V4 potvrdila, že civilné dovolanie prechádza zreteľnou transformačnou zmenou. Vo všetkých skúmaných právnych poriadkoch možno sledovať odklon od chápania dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku slúžiaceho predovšetkým na individuálnu ochranu subjektívnych práv a posun k jeho vnímaniu ako nástroja unifikácie judikatúry a zabezpečenia jednotnej aplikácie práva najvyššími súdnymi autoritami.

Na ústrednú právnu otázku formulovanú v tomto príspevku možno odpovedať kladne a potvrdiť ju. V krajinách V4 skutočne dochádza k transformácii dovolania z prostriedku individuálnej ochrany subjektívnych práv na nástroj unifikácie judikatúry. Intenzita tohto posunu však nie je vo všetkých štátoch rovnaká. Slovenská právna úprava podľa CSP sa javí ako relatívne vyvážený model, keďže si zachováva koncepciu nielen pre zjednocovaciu funkciu dovolania, ale aj pre ochranu individuálnych procesných práv, osobitne prostredníctvom dovolacieho dôvodu podľa § 420 CSP. Česká právna úprava vykazuje výraznejší posun k unifikačnej funkcii dovolania, avšak existencia žaloby pre zmätočnosť umožňuje kompenzovať zúženie dovolacieho prieskumu pri vadách zmätočnosti. Poľský model kasačnej sťažnosti už predstavuje výrazne selektívnejší a reštriktívnejší systém, v ktorom prístup k dovolaciemu súdu závisí vo veľkej miere od významu právnej otázky. Najďalej v tomto smere zachádza maďarská právna úprava, ktorá dovolanie konštruuje ako striktne právny a selektívny inštitút bez porovnateľného kompenzačného inštitútu alebo právneho mechanizmu, čím sa ochrana jednotlivca dostáva najvýraznejšie do úzadia. Pokiaľ ide o druhú časť ústrednej otázky, teda súlad tohto transformačného posunu s právom na spravodlivý proces, výsledok komparácie nie je jednotný. Slovenskú právnu úpravu možno považovať za súladnú s právom na spravodlivý proces, keďže zachováva primeranú rovnováhu medzi požiadavkou unifikácie judikatúry a právom jednotlivca. Česká právna úprava sa taktiež javí ako akceptovateľná, pretože obmedzenie dovolacieho prieskumu je vyvažované iným mimoriadnym opravným prostriedkom. V prípade Poľska už selektívne prijímanie vecí na základe abstraktne formulovaného významu právnej otázky vyvoláva vážne pochybnosti o ochrane práv jednotlivca. V Maďarsku je tento problém najvýraznejší, keďže reštriktívne podmienky prípustnosti dovolania, absencia porovnateľného opravného prostriedku a dôsledné preferovanie unifikačnej funkcie Kúrie, vedú podľa nášho názoru k porušeniu práva jednotlivca na spravodlivý proces.

Za spoločné transformačné trendy v krajinách V4 možno považovať najmä posilňovanie postavenia najvyšších súdov ako garantov jednotnosti judikatúry, zužovanie dovolacieho prieskumu na právne otázky, sprísňovanie podmienok prípustnosti dovolania a oslabovanie dovolania na individuálnu nápravu vád zmätočností. Ukazuje sa teda, že rekodifikácia civilného procesného práva nevedie automaticky k posilneniu individuálnej procesnej ochrany dovolateľa, ale je možné badať prechod k zjednocovacej funkcii dovolania prostredníctvom najvyšších súdov. Z hľadiska záverov de lege ferenda možno pre slovenský právny poriadok formulovať niekoľko odporúčaní. V prvom rade je potrebné zachovať dualitu funkcií dovolania tak, aby aj *pro futuro* plnilo nielen unifikačnú, ale aj „ochrannú funkciu" vo vzťahu k § 420 CSP. Slovenský zákonodarca by sa preto nemal inšpirovať poľským a maďarským modelom v tej miere, ktorá by viedla k ďalšiemu oslabeniu prístupu k dovolaciemu súdu. V prípade úvah o sprísnení prípustnosti dovolania by bolo prípustné uvažovať o presnejšom vymedzení určitých kategórií sporov, pre ktoré je dovolanie neprípustné (napr. susedské spory ako v Maďarsku) alebo o zavedení majetkového cenzu do § 420 CSP, nie však o takom obmedzení, ktoré by zasiahlo samotnú podstatu ochrany poskytovanej podľa § 420 CSP.

Zoznam použitej literatúry

1. BAJÁNKOVÁ, Jana – GEŠKOVÁ, Katarína. § 419 [Prípustnosť dovolania]. In: ŠTEVČEK, Marek a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 1517–1518. ISBN 978-80-7400-909-9.
2. BUREŠ, Jaroslav – DRÁPAL, Ljubomír. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád?. In: Právní rozhledy, Roč. 7, č. 3 (1999), s. 105 – 114.
3. BUREŠ, Jaroslav – DRÁPAL, Ljubomír: Dovolání podle občanského soudního řádu. Praha: C.H.BECK – SEVT, 1994. 132 s. ISBN 80-7049-087-X.
4. COX, G. Caroline: ADAPTING CIVIL PROCEDURE. In: Environmental Law, Vol. 54, No. 1 (2024), s. 79 – 132.
5. DEMENDECKI, Tomasz: Some Remarks on the Cassation Appeal in the Court Proceeding in Public Procurement Cases. In: Studia Iuridica Lublinensia, Vol. 31, No. 4 (2022), s. 127–138.
6. DRÁPAL, Ljubomír – BUREŠ, Jaroslav a kol.: Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 3352 s. ISBN 978-80-7400-107-9.
7. Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012.
8. DŽAČÁR, Ľubomír – FÖLDEŠ, Richard: Zabezpečovacie opatrenia v novom civilnom sporovom procese - vybrané problémy. In: Právny obzor, Roč. 99, č. 6 (2016), s. 525 - 554.
9. KOTRECOVÁ, Alexandra – SMYČKOVA, Romana: Civilný mimosporový proces a jeho hodnotové nastavenie. In: Zo súdnej praxe, Roč. 21, č. 3 (2016), s. 105 – 108.

10. KÜHN, Zdeněk: Civilní dovolání v zákrutech ústavní justice. In: Právní rozhledy, Roč. 20, č. 22 (2012), s. 771 – 777.
11. LAZAR, Ján: Hodnotová orientácia navrhovaného slovenského kódexu súkromného práva a zásada ochrany slabšieho subjektu. In: Právny obzor, Roč. 98, č. 3 (2015), s. 205 – 219.
12. MORAVČÍKOVÁ, Andrea: Postavenie a povaha judikatúry v novej procesnej právnej úprave. In: Právny obzor, Roč. 99, č. 4 (2016), s. 259 –273.
13. OSZTOVITS, András: The legal remedy system of the Hungarian Civil Procedural Code — Changes in the act on the new Hungarian Code of Civil Procedure. In: Hungarian Journal of Legal Studies, Vol. 58, No. 1 (2017), s. 93–105.
14. PRIBULA, László: The new Civil procedure code in Hungary. In: Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, Vol. 62, No. 1, 2017, s. 79–90.
15. Redakcia časopisu ZSP: K rekodifikácii civilného procesu. In: Zo súdnej praxe, [online]. Roč. 21, č. 2 (2016), [cit. 05.04.2026]. Dostupné na internete:https://www.legalis.sk/clanky/247/k-rekodifikacii-civilneho-procesu.
16. SEDLAČKO, František: Civilný sporový poriadok vs. Občiansky súdny poriadok: Dovolanie. In: Bulletin slovenskej advokácie, Roč. 22, č. 5 (2016), s. 4 – 5.
17. SURI, Noémi: The Role of Digital Technologies in the New Code of Civil Procedure. In: Bratislava Law Review, Roč. 3, č. 1 (2019), s. 163–176.
18. ŠTEFANKO, Jozef: K fenoménu kodifikácie súkromného práva. In: Právny obzor, Roč. 100, č. 1 (2017), s. 16 - 37.
19. ŠTEVČEK, Marek – KOTRECOVÁ, Alexandra: Ako poznať dobrú právnu úpravu alebo od zabezpečovacích opatrení k analytickej právnej epistemológii. In: Právny obzor, Roč. 100, č. 2 (2017), s. 115 - 130.
20. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol.: Civilní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. 579 s. ISBN 978-80-7380-571-5.
21. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol.: Civilní právo procesní. 3. aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. 622 s. ISBN 978-80-7380-714-6.
22. ZEMBRZUSKI, Tadeusz: Access to the Supreme Court – Polish approach. In: ERECIŃSKI, Tadeusz – RYLSKI, Piotr – WEITZ, Krzysztof: The Functions of the Supreme Court. Issues of Process and Administration of Justice. Contributions to the Conference Held on June 12th–14th 2014, Warsaw. Studia Iuridica, vol. 81 (2019), s. 233–244.
23. ZEMBRZUSKI, Tadeusz: Extraordinary Complaint in Civil Proceedings under Polish Law. In: Access to Justice in Eastern Europe, Vol. 2, No. 1 (2019) s. 31 –44.

Kontaktné údaje

JUDr. Matúš Jurena
matus.jurena@nsud.sk, matusjurena@gmail.com
Najvyšší súd Slovenskej republiky, Občianskoprávne kolégium,
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE AKO NOVÝ MODEL OCHRANY ZRANITEĽNÝCH OSÔB VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH V4

SUPPORTED DECISION-MAKING AS A NEW MODEL FOR THE PROTECTION OF VULNERABLE PERSONS IN SELECTED COUNTRIES OF V4

Miriam Macudzinská[1]

Abstrakt: Podporované rozhodovanie predstavuje moderný a inovatívny posun v ochrane tzv. zraniteľných osôb a prechod od foriem náhradného rozhodovania k forme rešpektujúcej autonómiu jednotlivca. Príspevok analyzuje a približuje implementáciu inštitútu podporovaného rozhodovania vo vybraných krajinách V4. Zatiaľ čo Česká republika vo svojom právnom poriadku tento inštitút implementovala, tak na Slovensku v rámci pripravovanej rekodifikácie súkromného práva v súčasnosti prebiehajú diskusie o právnej úprave tohto inštitútu. Príspevok sa okrem iného zameriava na to, či pre efektívne fungovanie podporovaného rozhodovania postačuje jeho založenie na princípe dobrovoľnosti, alebo či je nevyhnutná ingerencia súdu.

Kľúčové slová: autonómia vôle, právna subjektivita, podporované rozhodovanie, podporovaný, podporca

Abstract: Supported decision-making represents a modern and innovative shift in the protection of so-called vulnerable persons and a transition from substitute decision-making models to an approach that respects individual autonomy. The paper analyses and presents the implementation of supported decision-making in selected V4 countries. While the Czech Republic has implemented this institute in its legal system, discussions are currently ongoing in Slovakia, within the framework of the forthcoming recodification of private law, regarding its legal regulation. Among other issues, the paper focuses on whether the effective functioning of supported decision-making can be ensured solely on the basis of voluntariness, or whether court intervention is necessary.

Key words: autonomy of will, legal capacity, supported decision-making, supported person, supporter

[1] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave (Katedra občianskeho práva)

Úvod

Inštitút podporovaného rozhodovania predstavuje moderný a významný posun v ochrane zraniteľných osôb. Medzi zraniteľné osoby na účel podporovaného rozhodovania zaraďujeme osoby, ktoré trpia nejakým zdravotným postihnutím, ktoré môže byť fyzického alebo psychického charakteru. Zraniteľné osoby nemusia alebo nevedia v dôsledku svojho postihnutia chápať významu právneho úkonu, ktorý by chceli vykonať alebo len určitej jeho časti a procesu s ním spojeným. V dôsledku ich hendikepu častokrát dochádza k zásahom do ich spôsobilosti na právne úkony a obmedzeniu ich autonómie vôle pri prípadoch, kedy by k týmto zásahom vôbec nemuselo dôjsť, ak by mali k dispozícií inštitúty, ktoré by ich autonómiu podporovali. Ochrana zraniteľných osôb sa vďaka podporovanému rozhodovaniu prejavuje v tej rovine, že prechádzame od foriem náhradného rozhodovania (napríklad rozhodovania prostredníctvom opatrovníka) a zásahov do spôsobilosti danej osoby k modelu, ktorý rešpektuje jej integritu a autonómiu a zachováva jej spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu.

Netreba opomenúť, že potreba ochrany zraniteľných osôb je zakotvená aj na medzinárodnej úrovni, napríklad v Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, v ktorom je kladený dôraz na to, že osoby so zdravotným postihnutím majú mať postavenie a spôsobilosť na právne úkony v rovnakej miere ako ostatní ľudia. Podľa Dohovoru zohrávajú kľúčovú úlohu práve jednotlivé štáty, ktoré sú povinné prijať opatrenia a mechanizmy na ochranu a podporu osôb so zdravotným postihnutím.[2]

Medzi tieto mechanizmy zaraďujeme práve aj inštitút podporovaného rozhodovania, ktorý je už súčasťou právnych poriadkov niektorých krajín, ako Česká republika alebo Rakúsko, no neznámou pre tie, ktoré ho vo svojich úpravách nemajú.

Vzťah podporovaného rozhodovania a obmedzovania spôsobilosti na právne úkony

Podstatou podporovaného rozhodovania je to, že ak zraniteľná osoba, t. j. osoba trpiaca nejakým zdravotným postihnutím, chce vykonať určitý právny úkon, pri ktorom nemusí vyslovene chápať jeho významu, časti alebo procesu, si bude môcť zvoliť osobu podporcu a dohodnúť sa s ním na tom, že zvolený podporca bude zraniteľnej osobe (podporovanému) poskytovať pomoc pri právnych úkonoch najmä tým, že bude podporovanému poskytovať informácie k vykonaniu právneho úkonu, vysvetľovať mu priebeh procesu realizácie úkonu alebo bude prítomný pri právnych úkonoch podporovaného.

[2] Čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím

Vzťah medzi podporovaným a podporcom vzniká na zmluvnom základe a obsahom ich vzťahu je vymedzenie úkonov, s ktorými bude podporovaný potrebovať pomoc spolu s povinnosťami podporcu. Podporovaný sa môže v zmluve dohodnúť, že bude potrebovať pomoc s vykonaním konkrétneho úkonu, napríklad otvorením účtu v banke alebo bude potrebovať pomoc s viacerými úkonmi, napríklad úkonmi týkajúcimi sa konkrétnej oblasti ako oblasti zdravotníctva.

Dôležité je povedať, že u podporovaného nedôjde k zásahu do spôsobilosti na právne úkony. Jeho autonómia je plne zachovaná, pretože právne úkony vykonáva sám vo vlastnom mene a na vlastný účet. Podporca nikdy nekoná za podporovaného, pretože jeho funkcia je len funkciou podpornou.

Pri podporovanom rozhodovaní ostáva zachovaná autonómia vôle podporovanej osoby, ktorá má tak možnosť naďalej rozhodovať o každodenných záležitostiach podľa vlastného uváženia a neobmedzene. Ide tak o alternatívu a nie invazívne opatrenie ako pri obmedzení spôsobilosti na právne úkony.

V prípade, že osoba trpí duševnou chorobou, ktorá nie je len prechodného charakteru, a ktorá ju robí na vykonanie právnych úkonov nespôsobilou alebo nadmerne používa alkoholické nápoje alebo omamné prostriedky, je možné túto osobu obmedziť v jej spôsobilosti na právne úkony. V tomto prípade ide o vážny zásah do postavenia a integrity tejto osoby, ktorá v dôsledku obmedzenia stráca možnosť rozhodovať o vykonaní právnych úkonov. Namiesto autonómie vykonať ten ktorý úkon za obmedzenú osobu koná súdom ustanovený opatrovník.[3] Oproti podporovanému rozhodovaniu tak ide o invazívnejší prostriedok, ktorý by mal byť využívaný ako *ultima ratio*.

Podporované rozhodovanie v podmienkach Slovenskej republiky

Náš právny poriadok inštitút podporovaného rozhodovania nikdy neobsahoval a v súčasnosti ho ani nepozná. Ide o celkom nový inštitút, s ktorého úpravou však počítame v novom občianskom zákonníku, kde môžeme vidieť predbežnú legislatívnu predstavu, ako by mal byť v podmienkach Slovenskej republiky tento inštitút nastavený.

Z predbežného návrhu paragrafového znenia OZ charakterizujeme osobu podporovaného ako fyzickú osobu, ktorá požiada podporcu o poskytnutie pomoci pri právnych úkonoch.[4] Súčasne navrhovaná definícia podporovaného sa tak odkláňa od účelu a chápania zraniteľnej osoby. Podporovaný nie je definovaný ako osoba, ktorá

[3] CIRÁK, Ján, FICOVÁ, Svetlana a kol.: Občianske právo. Všeobecná časť. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2009. s. 236-237

[4] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Paragrafové znenie nového občianskeho zákonníka z roku 2025. [online]. [cit. dňa 25.03.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf

nechápe významu a následkom právneho úkonu alebo jeho procesu, rovnako tak nepodmieňuje jeho postavenie existenciou zdravotného postihnutia, či duševnej poruchy, ktorá by tejto osobe objektívne zabraňovala v schopnosti samostatne rozhodovať. Za podporovaného možno tak *de facto* chápať aj úplne zdravú osobu, ktorá by sa rozhodla požiadať podporcu o poskytnutie podpory pri právnych úkonoch.

Túto podporu bude môcť poskytovať podporca, t. j. fyzická alebo právnická osoba za splnenia podmienky, že sú spôsobilé na právne úkony. Nemej dôležitou skutočnosťou je aj to, že záujmy podporcu nesmú byť v kolízii a v rozpore so záujmami podporovaného. Hlavnou úlohou podporcu je poskytnúť podporovanému pomoc a asistenciu pri jeho rozhodovaní, a to tým, že mu vysvetlí a poskytne informácie o danom úkone, procese a bude mu počas celého trvania podpory poskytovať pomoc.[5]

Tieto dva subjekty svoj vzťah spečatia uzatvorením zmluvy, ktorá bude musieť byť uzatvorená vo forme notárskej zápisnice, a ktorá bude účinná momentom zverejnenia v notárskom centrálnom registri listín.

Obsahom zmluvy tak bude zvolenie si osoby podporcu a zadefinovanie rozsahu podpory, čiže v akej veci alebo veciach a v akom rozsahu bude podporovanému poskytovaná pomoc.

Možnosť rozhodnúť sa pre podporované rozhodovanie je tak čisto na slobodnom rozhodnutí osoby, ktorá sa rozhodne požiadať o pomoc.

Na druhej strane je však podľa nášho názoru potrebné zabezpečiť ochranu podporovaného v prípade, že by došlo k zneužitiu inštitútu podporovaného rozhodovania. Na ochranu podporovaného môžu slúžiť dozorné a kontrolné mechanizmy.

S určitou formou dozoru sa počíta aj v § 206 ods. 4 návrhu nového občianskeho zákonníka, podľa ktorého dozoru podľa osobitných predpisov podlieha činnosť podporcu.[6] Rovnako podporca zodpovedá podporovanému za škodu, ktorú mu spôsobí. Je však potrebné dodať, že s ohľadom na navrhované znenie § 206 ods. 4 návrhu nového občianskeho zákonníka v súčasnosti nie je zrejmé podľa akých predpisov, v akej forme a rozsahu bude dozor nad podporcom vykonávaný. Rovnako nie je zrejmé, ktorý subjekt bude tento dozor vykonávať, čo vnímame ako veľké negatívum navrhovanej úpravy, s ktorým sa bude potrebné vysporiadať.

[5] Tamtiež s. 54-55

[6] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Paragrafové znenie nového občianskeho zákonníka z roku 2025. [online]. [cit. dňa 25.03.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf

Podporované rozhodovanie v podmienkach Českej republiky

Na rozdiel od Slovenska, je podporované rozhodovanie v podmienkach Českej republiky niekoľko rokov jej súčasťou. Jeho úprava je v súčasnosti obsiahnutá v 1. časti, konkrétne v 2. oddiele, 2. dielu II. hlavy § 45 až 48 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ako jedna z foriem podporných opatrení.

Česi majú od prijatia nového občianskeho zákonníka k dispozícií hneď niekoľko menej reštriktívnych opatrení pred obmedzením spôsobilosti na právne úkony, a to práve už spomínané podporované rozhodovanie ako *„nápomoc při rozhodování"* alebo aj *„předběžné prohlášení"* a zastúpenie členom domácnosti.[7]

Medzi platnou právnou úpravou v Českej republike a návrhom znenia nového občianskeho zákonníka na Slovensku možno vidieť viacero rozdielov.

Oproti navrhovanej definícií podporovaného na Slovensku majú Česi užšie definovaný subjekt podporovaného, a to ako osobu, ktorá potrebuje pomoc pri rozhodovaní, pretože jej v tom bráni duševná porucha.[8] Podporovaným tak nemôže byť akákoľvek osoba. V tomto prípade je uplatnenie podporovaného rozhodovania podmienené práve existenciou zdravotného postihnutia, ktoré nie je fyzického charakteru, ale duševného.

Osoba podporcu je v Českej republike chápaná rovnako ako v návrhu nášho nového OZ, a to ako fyzická alebo právnická osoba.

Na rozdiel od navrhovanej právnej úpravy v Slovenskej republike je najväčší rozdiel možno vidieť vo forme zmluvy a ingerencie zo strany štátu.

V Českej republike nie je nutné vyhotoviť zmluvu o podpore vo forme notárskej zápisnice. Zmluvu je možné uzatvoriť písomne alebo pred súdom. Na to, aby zmluva mohla byť účinná je potrebné, aby bola schválená zo strany súdu.[9]

Právnu úpravu konania o schválení zmluvy o podpore nájdeme v zákone č. 292/2013 Sb o zvláštních řízení soudních.

Podporovaný alebo podporca musia na súd podať návrh na schválenie zmluvy o podpore a priložiť ju k tomuto návrhu. Ak by zmluvu k návrhu nepriložili, je stále možné podať takýto návrh, avšak z jeho obsahu musí byť zrejmý podstatný obsah zmluvy. V tomto prípade ide čisto o návrhové konanie, ktoré nesmie začať súd *ex offo*.

Následne súd preskúma, či je zmluva o podpore v záujme podporovaného, a či vôľa podporovaného a podporcu sú v súlade. Súd je v tomto konaní v súlade so zásadou materiálnej pravdy a vyšetrovacieho princípu povinný zistiť skutočný stav veci

[7] MIŠOVÁ, Iveta, STAVROVSKÁ Zuzana: Podporované rozhodovanie. Bratislava: ZPMP v SR, 2009, s. 33

[8] § 45 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

[9] § 46 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákonník

a všetky okolnosti pre rozhodnutie, pričom nie je viazaný návrhmi podporovaného alebo podporcu.[10]

Na základe vyhodnotenia týchto skutočností následne zmluvu schváli celú, poprípade jej časť. Ak zmluvu neschváli má to za následok to, že zmluva nevznikla.

Zaujímavosťou je aj to, že súd môže podporcu *ex offo* odvolať, a to v prípade ak zistí, že závažným spôsobom porušil svoje povinnosti.[11]

V prípade Českej republiky tak môžeme vidieť, že síce podporované rozhodovanie je ponechané na dobrovoľnom rozhodnutí podporovaného, avšak počas celého procesu je prítomná forma dozoru a kontroly zo strany a štátu.

Tá sa prejavuje jednak v prvom kroku, ktorým je samotné schválenie zmluvy súdom a s tým spojeným konaním, kedy sa podporovaný síce môže rozhodnúť pre výber tohto inštitútu avšak to, či reálne nadobudne účinnosť závisí od rozhodnutia súdu. Je potrebné však zdôrazniť, že súd nemôže svojvoľne rozhodnúť o neschválení zmluvy o podpore, avšak svoje rozhodnutie musí oprieť o riadne zistený skutkový stav, pričom by mal mať na zreteli dobro a najlepší záujem podporovaného. V druhom prípade je tu už spomínaná možnosť odvolania podporcu *ex offo* súdom.

Efektívne fungovanie podporovaného rozhodovania: Autonómia vôle vs. kontrola zo strany štátu

Inštitút podporovaného rozhodovania, ako už bolo spomenuté, reflektuje požiadavky medzinárodného práva, konkrétne čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorým sa sleduje nahradenie systému náhradného rozhodovania systémom, ktorý rešpektuje integritu a autonómiu vôle zraniteľnej osoby.

Základnou otázkou z pohľadu efektívneho fungovania tohto inštitútu je skutočnosť, či postačuje čisto dobrovoľný prístup založený výlučne na slobodnej autonómií podporovaného, ktorý si volí svojho podporcu, alebo či je nevyhnutná určitá miera ingerencie a kontroly zo strany štátnych orgánov.

Navrhovaná úprava v Slovenskej republike v rámci návrhu nového znenia občianskeho zákonníka vychádza z autonómie vôle podporovaného, ktorý sa slobodne rozhodne pre výber tohto inštitútu a minimalizácie zásahov zo strany štátu. Podľa navrhovaného znenia § 199 návrhu nového občianskeho zákonníka podporované rozhodovanie predstavuje súbor opatrení, prostredníctvom ktorých je zabezpečená pomoc pri strate schopnosti prejaviť svoju vôľu a prístup fyzických osôb

[10] Pozri § 20 a 21 zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních soudních řizení.

[11] § 48 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákonník

k pomoci pri právnych úkonov, sú prijaté primerané záruky, ktoré majú zabrániť zneužitiu pomoci.[12]

Podporovaný ako už bolo v tomto článku spomenuté, má možnosť vybrať si podľa vlastného uváženia svojho podporcu a dohodnúť sa s ním na rozsahu poskytovanej pomoci. Účinnosť a samotné rozhodnutie podporovaného nie je podmienené konaním alebo súhlasom zo strany štátnych orgánov. Postačuje uzatvorenie zmluvy vo forme notárskej zápisnice a jej zverejnenie v notárskom centrálnom registri listín. Istú formu zásahu zo strany štátu možno vidieť v prípade opatrení na ochranu podporovaného, ktorými by mal byť už spomínaný dozor podľa osobitných predpisov. Z návrhu ustanovenia § 206 ods. 4 návrhu nového občianskeho zákonníka však bližšia špecifikácia, forma a proces tohto dozoru absentuje, čo považujeme za neželaný stav pri posudzovaní, či je efektívne mať určitú mieru kontroly.

Navrhovaná úprava na Slovensku podľa nášho názoru zodpovedá princípu autonómie vôle ako jedného zo základných pilierov súkromného práva a môže viesť k minimalizácií náhradného rozhodovania. Avšak z pohľadu efektivity vyvoláva otázku, či by nebolo vhodné zaviesť po vzore Českej republiky súdnu aprobáciu zmluvy, ktorým by mohol byť zabezpečený určitý štandard kvality poskytovania odpory. Je tomu tak z toho dôvodu, že tretie osoby, ako napríklad banky alebo orgány verejnej moci, môžu mať pochybnosti o platnosti právnych úkonov podporovaného, čo môže viesť k neistote a následne konaniu pred súdom. Riziko zneužitia podporovaného prípadným ovplyvňovaním nie je podľa nás pri súčasnom návrhu dohľadu podchytené formou kontroly zo strany súdu.

V porovnaní s tým platná právna úprava v Českej republike pri ich občianskom zákonníku počíta s kombinovaným modelom ochrany podporovaného, ktorý si slobodne vyberie tento inštitút, avšak s podstatne intenzívnejšiou ingerenciou zo strany štátu, t. j. schválením zmluvy o podpore alebo možnosti odvolania podporcu *ex offo* súdom.

Komparatívna analýza ukazuje, že čisto voluntaristický model navrhovaný v Slovenskej republike založený na autonómií vôle podporovaného a forme zmluvy notárskej zápisnice môže byť teoreticky ideálny z hľadiska rešpektovania autonómie a integrity podporovaného, v praxi však môže byť jeho efektivita znížená tým, že v dôsledku rizika zneužitia postavenia podporovaného spôsobeného absenciou určitej formy dozoru, nemáme reálne prostriedky, ktorými by sme vedeli zabezpečiť ochranu podporovaného.

Stotožňujeme sa s tým, že možnosť podporovaného rozhodovania by mala byť ponechaná na vôli podporovaného, avšak pre efektívne fungovanie tohto inštitútu

[12] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Paragrafové znenie nového občianskeho zákonníka z roku 2025. [online]. [cit. dňa 25.03.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf

považujeme za vhodné zaviesť určitú mieru kontroly, ktorá by zabezpečovala ochranu podporovaného pred jeho zneužitím.
Ingerencia zo strany štátu v Českej republike môže navodzovať dojem, že autonómia podporovaného je v nevyváženom resp. v slabšom postavení ako kontrola štátom, avšak máme za to, že pri rozhodovaní o nastavení určitej formy dozoru resp. kontroly si z nej vieme zobrať príklad.
Ak by sme mali zaviesť určitú formu kontroly, vedeli by sme si predstaviť, že namiesto aprobovania zmluvy súdom ako v Českej republike, by sme teoreticky mohli mať zavedenú možnosť konania o určenie platnosti zmluvy o podpore, ktoré by sa mohlo začať aj *ex offo.*

Záver

Podporované rozhodovanie podľa nášho názoru predstavuje pozitívny posun v ochrane práv zraniteľných osôb, ktorý reflektuje medzinárodné požiadavky a zároveň zabezpečuje autonómiu týchto osôb. Analýza implementácie tohto inštitútu vo vybraných krajinách V4, konkrétne v Slovenskej a Českej republike poukázala na určité rozdiely v prístupoch na nazeranie tohto inštitútu. Česká republika vo svojom občianskom zákonníku má zakotvené podporované rozhodovanie, ktoré síce rešpektuje autonómiu podporovaného, ale je podmienené schválením zo strany súdu v záujme jeho ochrany. Na Slovensku sa odborné diskusie v rámci rekodifikácie súkromného práva zameriavajú na voluntaristický prístup založený na autonómií vôle podporovaného a minimálnych zásahov zo strany štátu. Tento prístup reflektuje princíp autonómie vôle jednotlivca a podporu realizácie osôb so zdravotným postihnutím, no otvára otázku ohľadom zabezpečenia určitej miery kontroly, ktorá by minimalizovala riziko zneužitia tohto inštitútu a ochranu podporovaného.
Aj z tohto hľadiska máme za to, že pre efektívne fungovanie tohto inštitútu je vhodné mať zabezpečenú určitú mieru kontroly alebo dozoru, ktorá by chránila podporovaného.
Zavedenie inštitútu podporovaného rozhodovania je podľa nás žiaduce a pri jeho správnom nastavení by sme mohli vedieť zabezpečiť ochranu zraniteľných osôb. Bude preto kľúčové právnu úpravu nastaviť tak, aby bola v čo najširšej miere zabezpečená autonómia vôle zraniteľných osôb v kombinácií s primeraným kontrolným mechanizmom, ktorý by tieto osoby chránil.

Zoznam použitej literatúry

1. CIRÁK, Ján, FICOVÁ, Svetlana a kol.: Občianske právo. Všeobecná časť. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2009, s. 360. ISBN 978-80-89122-51-6

2. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím
3. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Paragrafové znenie nového občianskeho zákonníka z roku 2025. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf
4. MIŠOVÁ, Iveta, STAVROVSKÁ, Zuzana: Podporované rozhodovanie. Bratislava: ZPMP v SR, 2009, s. 40. ISBN 978-80-89344-03-1
5. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník
6. Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních soudních řízení

Kontaktné údaje

Mgr. Miriam Macudzinská
macudzinska2@uniba.sk
Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

ZMENA SUBJEKTU SPOROVÉHO KONANIA V ODVOLACOM KONANÍ

CHANGE OF A PARTY TO THE DISPUTE IN APPELLATE PROCEEDINGS

Martin Hrčka[1]

Abstrakt: Tento príspevok sa zameriava na zodpovednosť a následky za procesné rozhodnutia týkajúce sa zmeny v subjekte sporového konania. Pri spracovaní príspevku bola využitá metóda analýzy, kedy bolo nutné analyzovať právnu úpravu zmeny subjektu sporového konania *de lege lata*. Nemenej dôležitou metódou bolo využitie analógie s doktrinálnymi názormi a právnou úpravou Českej republiky, na základe ktorých sme podporovali a odôvodňovali naše právne závery. Hlavným cieľom príspevku bolo poukázať na skutočnosť, že inštitúty civilného práva procesného nemôžu byť využívané na naprávanie nedostatočnej procesnej diligencie žalobcu, ktorý nenavrhol zmenu sporového konania, hoci tak urobiť mal.

Kľúčové slová: zmena subjektov, odvolacie konanie, procesná diligencia.

Abstract: This article focuses on liability and consequences arising from procedural decisions concerning a change in the parties to civil proceedings. In preparing the paper, the method of analysis was employed, requiring an examination of the legal regulation of changes in the parties to civil proceedings *de lege lata*. An equally important method was the use of analogy with doctrinal opinions and the legal regulation of the Czech Republic, based on which we supported and justified our legal conclusions. The main objective of the paper was to highlight the fact that instruments of civil procedural law cannot be used to remedy insufficient procedural diligence on the part of the claimant, who failed to propose a change in the parties to the proceedings despite being obliged to do so.

Key words: change of the litigation parties, appeal proceedings, procedural diligence.

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.

Úvod

Zmena subjektu sporového konania predstavuje významný procesný úkon, ktorý môže rozhodovať o ďalšom osude sporu. V aplikačnej praxi sa často stretávame so situáciami, keď sa právny status sporových strán mení počas konania, najmä v dôsledku prechodu alebo prevodu práv a povinností, o ktorých sa koná. Ak strana, ktorá je *dominus litis*, nezohľadní tieto zmeny a nenavrhne včas zmenu účastníka konania, hrozí jej procesná sankcia v podobe zamietnutia žaloby. Cieľom tohto príspevku je na podklade vybraného súdneho konania, analyzovať právnu úpravu zmeny subjektu sporového konania *de lege lata* a poukázať na dôsledky, ktoré vyplývajú z nedostatočnej procesnej aktivity strán v prvostupňovom konaní. Osobitná pozornosť je venovaná skutočnosti, že inštitúty civilného práva procesného nemožno využiť na nápravu procesnej nedbalosti žalobcu, ktorý nenavrhol zmenu subjektu konania, hoci mal túto povinnosť.

Stručné zhrnutie skutkového stavu

Pre lepšie pochopenie problematiky v tejto časti poukážeme na stručný skutkový stav, na ktorom budeme demonštrovať naše závery. Východiskom pre moje úvahy je moja osobná empíria zo sporového konania, ktoré som riešili vo svojej praxi. Predmetom spomenutého sporového konania bola žaloba o určenie neúčinnosti popretia pohľadávky veriteľom úpadcu. Tento spor nie je typickým incidenčným sporom podľa zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „**ZKR**")[2]. Možnosť veriteľa žalovať iného veriteľa úpadcu o určenie neúčinnosti ním realizovaného popretia pohľadávky možno charakterizovať skôr ako právo vyplývajúce z ústavnej garancie domáhať sa súdnej ochrany svojho ohrozeného alebo porušeného práva.

V predmetnom konaní sme zastupovali žalovaného, ktorý v konkurznom konaní poprel pohľadávku žalobcu. Žalobca považoval popretie svojej pohľadávky za právne neúčinné, a preto sa domáhal, aby súd určil, že popretie jeho pohľadávky žalovaným je neúčinné.

Po začatí konania však došlo k právnej skutočnosti, s ktorou sa spája prevod práv a povinností, o ktorých sa koná. Žalovaný, ako veriteľ úpadcu v konkurznom konaní, previedol svoju pohľadávku na postupníka, ktorý sa stal novým veriteľom úpadcu. Predmetnú skutočnosť oznámil v súlade so ZKR konkurznému súdu. Následne nový veriteľ (postupník) požiadal konkurzný súd o povolenie jeho vstupu do konkurzného konania namiesto postupcu (žalovaného). Konkurzný súd uznesením rozhodol tak, že povolil vstup nového veriteľa do konkurzného konania namiesto pôvodného

[2] Typickým incidenčným sporom podľa ZKR je napríklad konanie o určenie popretej pohľadávky.

veriteľa. Uznesenie o povolení vstupu nadobudlo právoplatnosť a bolo zverejnené v obchodnom vestníku.

Právny následok prevodu pohľadávky veriteľa úpadcu v konkurznom konaní

Konkurzné konanie sa od ostatných sporových konaní odlišuje aj počtom účastníkov konania s hmotnoprávnym postavením veriteľa. V dôsledku úkonov alebo právnych skutočností v konkurznom konaní môže dôjsť k zmene veriteľa. Takáto zmena potom vyvoláva potrebu príslušnej zmeny účastníka konania, ak je pôvodný veriteľ účastníkom konkurzného konania. Na tento účel ZKR upravuje inštitút vstupu nového veriteľa do konania, a teda vstup novej osoby namiesto iného účastníka konania alebo popri ňom. Právnym dôsledkom povolenia vstupu nového veriteľa do konkurzného konania je vznik oprávnenia na výkon práv spojených s nadobudnutou pohľadávkou. Akonáhle konkurzný súd povolí vstup nového veriteľa do konkurzného konania, dochádza, odhliadnuc od hmotnoprávnych účinkov, aj k procesnoprávnemu nástupníctvu nadobúdateľa, ktoré mal postupca pohľadávky, a to v rozsahu nadobudnutej pohľadávky.[3]

Je preto zrejmé, že pôvodný veriteľ (postupca) prestal byť v dôsledku postúpenia pohľadávky a následného rozhodnutia konkurzného súdu o povolení vstupu nového veriteľa do konkurzného konania veriteľom úpadcu. Túto skutočnosť bolo nutné reflektovať aj z procesnoprávneho hľadiska. Ako bolo už uvedené, konanie o určenie neúčinnosti popretia pohľadávky nie je typickým incidenčným sporom, a preto naň nemožno aplikovať ustanovenia ZKR, upravujúce zmenu v subjektoch konania. Podľa ust. § 196 ZKR platí: „*Ak tento zákon neustanovuje inak, na začatie konkurzného konania, na konkurzné konanie, na začatie reštrukturalizačného konania, na reštrukturalizačné konanie a konanie o oddlžení (ďalej len „konanie podľa tohto zákona*") *sa primerane použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku.*".

Ako vyplýva z nami uvedeného skutkového stavu, pôvodný veriteľ úpadcu (postupca) prestal byť účastníkom konkurzného konania. Na predmetnú skutočnosť bolo preto potrebné reagovať aj z procesnoprávneho hľadiska. Z dôvodu subsidiárnej aplikácie zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „**CSP**") bolo povinnosťou žalobcu, ak chcel mať možnosť byť v spore úspešný, navrhnúť zmenu v osobe žalovaného podľa § 80 CSP. Pôvodný veriteľ (žalovaný) v dôsledku postúpenia svojej pohľadávky viac v predmetnom konaní nebol pasívne vecne legitimovaný. Následkom absencie pasívnej vecnej legitimácie preto prirodzene bolo zamietnutie žaloby.

Žalobca počas konania zmenu v osobe žalovaného nenavrhol, pretože tvrdil, že žalovanému nepatrilo právo popierať pohľadávky iných veriteľov. Hoci na uvedenú

[3] ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár.* 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 217 a nasl. ISBN 978-80-7400-846-7.

skutočnosť poukazoval žalobca aj v konaní pred súdom prvej inštancie, z dôvodu „procesných nedostatkov"[4] sa súd podľa nášho názoru správne nezaoberal hmotnoprávnou podstatou sporu a žalobu z dôvodu absencie pasívnej vecnej legitimácie zamietol. Počas kolegiálnych rozhovorov s protistranou po pojednávaní nám bolo oznámené, že správnosť postupu žalobcu, kedy nenavrhol zmenu žalovaného počas konania pred súdom prvej inštancie, „odobrila" aj umelá inteligencia. Nástroj umelej inteligencie, ktorý žalobca využil mu tiež odporučil, aby zmenu žalovaného navrhol v odvolacom konaní, nakoľko sa súd prvej inštancie odmietol zaoberať hmotnoprávnou podstatou sporu, a to z dôvodu zistenej absencie pasívnej vecnej legitimácie. Správnosť svojich záverov umelá inteligencia údajne „odvodila" od ustanovenia § 378 ods. 2 CSP, podľa ktorého sa na odvolacie konanie nepoužijú iba ustanovenia o pristúpení subjektov, nie o zmene subjektov.

Prípustnosť návrhu na zmenu subjektu v odvolacom konaní

Žaloba žalobcu bola zamietnutá z dôvodu absencie pasívnej vecnej legitimácie. Nástroj umelej inteligencie, ktorý žalobca využil mu „poradil", aby navrhol zmenu v subjekte sporového konania počas odvolacieho konania. Takýto záver umelej inteligencie možno považovať vo všeobecnosti za správny, pretože máme za to, že za určitých okolností môže žalobca navrhnúť zmenu subjektu podľa § 80 CSP aj v odvolacom konaní. Koniec koncov, uvedené potvrdzuje aj právna doktrína, ktorá k predmetnému uvádza: *„V systéme neúplnej apelácie, na ktorom je vybudovaný jediný riadny opravný prostriedok nášho civilného procesu (odvolanie), sa procesné nástupníctvo podľa cit. ust. (nehovoríme teraz o procesnom nástupníctve, s ktorým je spojená aj strata procesnej subjektivity) uplatní, len ak*
– právna skutočnosť, z ktorej je možné dovodiť prechod práva alebo povinnosti, o ktoré v konaní ide, nastala po rozhodnutí súdu prvej inštancie, alebo
– takáto právna skutočnosť nastala v konaní na súde prvej inštancie, ale len vtedy, ak na uplatnenie procesného nástupníctva nie je potrebné v odvolacom konaní uvádzať nové skutočnosti alebo dôkazy, a súčasne
– žalobca navrhol zmenu sporových strán ešte pred skončením odvolacieho konania, presnejšie povedané predtým, ako odvolací súd o veci rozhodol."[5]
Otázkou však zostáva, či návrhu na zmenu subjektu sporového konania musí súd vyhovieť v každom prípade. Máme za to, že túto otázku je potrebné zodpovedať

[4] Procesnými nedostatkami máme na mysli najmä nedostatočnú procesnú diligenciu žalobcu, ktorý vediac o postúpení pohľadávky žalovaného na iný subjekt, nenavrhol zmenu v osobe žalovaného.
[5] ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 306. ISBN 978-80-7400-909-9.

s ohľadom na skutkové okolnosti každého konania, v ktorom je takáto zmena navrhnutá.
Za problematický návrh na zmenu v osobe žalovaného počas odvolacieho konania nepovažujeme napríklad taký, kedy žalobca navrhne zmenu v osobe žalovaného, ktorý počas odvolacieho konania previedol vlastníctvo k veci, ktorej vydania sa žalobca domáha, na iný subjekt. Rovnako tak za problematický návrh na zmenu subjektu sporového konania v odvolacom konaní nepovažujeme ten, kedy žalobca navrhne zmenu v osobe žalobcu, pretože postúpi svoju pohľadávku, ktorú vymáha v súdnom konaní na iný subjekt.
Zmyslom zmeny subjektu sporového konania je odstránenie absencie aktívnej alebo pasívnej vecnej legitimácie, ktorá nastala v dôsledku právnej skutočnosti, s ktorou sa spája prevod alebo prechod práv alebo povinností, o ktorých sa koná. V súlade s otázkou vecnej legitimácie je preto nutné realizovať aj zmenu v subjektoch strán sporového konania.[6]
Pokiaľ po začatí konania v konaní, v dôsledku relevantnej právnej skutočnosti, nastala absencia aktívnej alebo pasívnej vecnej legitimácie, a táto nebola odstránená počas konania pred súdom prvej inštancie, musí súd žalobu zamietnuť. Domnievame sa, že za takejto situácie nemôže v odvolacom konaní žalobca s úspechom navrhnúť zmenu v osobe žalovaného.
Opačný postup, teda ak by odvolací súd vyhovel návrhu na zmenu v osobe žalovaného, by bol podľa nášho názoru nesprávny z nasledovných dôvodov.
Pokiaľ by odvolací súd, v nami uvedenom prípade, pripustil zmenu žalovaného v odvolacom konaní, znamenalo by to, že by bol spor v štádiu odvolacieho konania prejednaný s inými účastníkmi ako tými, ktorí vystupovali v konaní pred súdom prvej inštancie. Takýto postup by bol vo svojej podstate v rozpore s prieskumnou povahou odvolacieho konania.
Rovnako tak by takýto postup súdu nebol ani hospodárny. Súd spor totiž neprejednával s ohľadom na nového veriteľa úpadcu (postupníka), súd vydal rozsudok vo vzťahu k pôvodnému veriteľovi úpadcu (postupcovi). Z uvedeného dôvodu by doterajšie výsledky konania a celé vykonané dokazovanie mohli byť úplne zmarené.
Náš názor si dovolíme, aspoň v rovine analógie, podporiť aj relevantnými názormi českej právnej doktríny, s ktorými sa v plnom rozsahu stotožňujeme. *„K přistoupení dalšího účastníka do řízení nebo k záměně některého z dosavadních účastníků za jiného účastníka nemůže dojít až za odvolacího řízení, neboť by to ve svých důsledcích znamenalo, že by věc byla odvolacím soudem projednána s jiným okruhem účastníků než za řízení v prvním stupni, což odporuje zásadně přezkumné povaze odvolacího řízení,*

[6] ĎURANA, M. In. ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 181. ISBN978-80-7400-876-4.

a navíc by to nebylo procesně hospodárné, neboť dosavadní výsledky řízení a rozhodnutí by tím byly zcela zmařeny."[7] *„V odvolacím řízení je vyloučeno přistoupení účastníka do řízení i záměna účastníků. Vychází se ze zásady, že již od podání žaloby se má řízení účastnit ten, kdo je nositelem hmotného práva (aktivní legitimace), nebo ten, koho podle hmotného práva stíhá povinnost (pasivní legitimace). Nejpozději může k přistoupení účastníka do řízení nebo k záměně účastníků dojít v průběhu řízení před soudem prvního stupně. Odvolací řízení je řízením přezkumným, tedy sama jeho povaha vylučuje takové změny v subjektech účastníků řízení, které by ve svých důsledcích zcela eliminovaly výsledky prvoinstančního rozhodnutí. Pokud by žalobce učinil návrh na přistoupení dalšího účastníka do řízení či na záměnu účastníků, nemůže tento jeho návrh přivodit zamýšlené účinky a odvolací soud k němu nepřihlíží, nemusí o něm ani rozhodovat, avšak vypořádá se s ním v odůvodnění svého rozhodnutí, jímž odvolací řízení končí.*"[8]
Uvedomujeme si, že citované české názory boli vyslovené vo vzťahu k pristúpeniu a zámene[9] sporovej strany, avšak ani to podľa nášho názoru nebráni analogickému použitiu doktrinálnych záverov, ktoré sú k týmto inštitútom postulované.
Obdobné právne závery v podmienkach Českej republiky zaujali aj iní autori.[10]
Z citovaných názorov českej právnej doktríny možno vyabstrahovať závery použiteľné aj na nami uvedený skutkový stav. Je preto zrejmé, že odvolacie konanie má primárne prieskumnú povahu, a preto má byť vedené medzi tými istými subjektmi, ktoré vystupovali v konaní pred súdom prvej inštancie. Pripustenie zmeny účastníka až v odvolacom konaní by viedlo k tomu, že odvolací súd by vec prejednával s odlišným okruhom strán, čím by sa poprela samotná podstata odvolacieho konania ako prostriedku preskúmania správnosti prvostupňového rozhodnutia. Zároveň by takýto postup odporoval princípu hospodárnosti konania, keďže doterajšie výsledky konania, vrátane vykonaného dokazovania, by nemohli byť bez ďalšieho použiteľné vo vzťahu k novému subjektu, a boli by tak v podstatnej miere zmarené.

Záver

S účinnosťou CSP bola zodpovednosť za včasnú realizáciu relevantných procesných úkonov (vrátane návrhu na zmenu subjektu sporového konania) prenesená na sporové strany. Uvedené možno odvodiť aj z viacerých častí dôvodovej správy k tomuto procesnoprávnemu kódexu:

---

[7] DRÁPAL, L. In DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol.: *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1738. ISBN 978-80-7400-107-9.
[8] ŠÍMA, A. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 669. ISBN 978-80-7400-506-0.
[9] CSP v súčasnosti inštitút zámeny už nerozoznáva.
[10] Pozri napr. ŠEBEK, R. In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 948-949. ISBN 978-80-7400-828-3.

- *„Cieľom novej právnej úpravy civilného procesu je vytvoriť také procesnoprávne inštitúty, ktoré umožnia sa čo najviac priblížiť k ideálu rýchlej a spravodlivej ochrany práv a právom chránených záujmov procesných strán za predpokladu zodpovedného prístupu subjektov civilného procesu k súdnemu konaniu a vytvoriť tak priestor pre kvalitnejšie súdne rozhodnutia.“*[11],
- *„Jedným z hlavných cieľov predkladateľa je zabezpečiť dôslednú koncentráciu procesu a dôležitou obsahovou zmenou, ktorá je spôsobilá prispieť k efektívnemu a rýchlemu konaniu, je i zvýšenie požiadaviek na procesnú aktivitu sporových strán, a s tým spojenú procesnú zodpovednosť so sankčnými dôsledkami v prípadoch procesnej pasivity. Pre prípad, že strana lehotu zmešká a úkon neurobí, stratí možnosť úkon urobiť neskôr (tzv. procesná preklúzia).“*[12]

Domnievame sa, že na nami uvedené konanie o určenie neúčinnosti popretia pohľadávky nemožno v odvolacom konaní aplikovať ustanovenia o zmene subjektu sporového konania. Žalovaný, ako veriteľ úpadcu, svoju pohľadávku počas konania pred súdom prvej inštancie, postúpil na iný subjekt. Napriek uvedeným skutočnostiam zostal žalobca, ako *dominus litis*, procesne pasívny a nenavrhol zmenu v osobe žalovaného podľa § 80 CSP. Sankciou za nedostatočnú procesnú diligenciu žalobcu bola strata sporu.

V tomto smere sa v plnom rozsahu možno stotožniť s nasledovným doktrinálnym názorom, ktorý možno aplikovať aj na nami uvedený skutkový stav. *„In generale, odvolací súd môže skúmať a v prípade potreby "dať za vinu" súdu prvej inštancie len to, čo reálne bolo úlohou súdu prvej inštancie a čo tento súd nesplnil, a platí to, samozrejme, aj vice versa. Napríklad, ak sporová strana určitý (objektívne existujúci) aspekt svojho prípadu z vlastnej viny riadne a včas neuplatnila, súd prvej inštancie nepochybil, ak tento aspekt nezohľadnil. Z pohľadu perfektnosti skutkového základu ide o defekt, ale z koncepčného nastavenia sporového procesu vyplýva, že tento deficit skutkových zistení je akceptovateľný, pretože povinnosť tvrdenia, dôkazná povinnosť a unesenie dôkazného bremena ohľadom skutočností, svedčiacich v prospech tej-ktorej sporovej strany, zaťažuje konkrétnu stranu sporu, nie súd .“*[13]

Za takýchto skutkových okolností preto platí, že v nami ilustrovanom konaní žalobca nemôže v odvolacom konaní odvolaciemu súdu navrhnúť, aby tento rozhodol o zmene v osobe žalovaného. V prípade, ak by odvolací súd zmenu žalovaného pripustil, došlo by k zhojeniu stavu, ktorý bol zapríčinený bezdôvodnou procesnou pasivitou žalobcu, čo by bolo v zrejmom rozpore s princípom rovnosti sporových

[11] Dôvodová správa ku Všeobecnej časti CSP, dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408704 [cit dňa 25. 03. 2026].

[12] Dôvodová správa ku Všeobecnej časti CSP, dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408704 [cit dňa 25. 03. 2026].

[13] MOLNÁR, P.: *Procesná aktivita sporovej strany ako limit prieskumu v opravnom konaní.* In Právny obzor, 107, 2024, č. 6, s. 637 a nasl. ISSN 2729-9228.

strán. Navyše, takýto postup odvolacieho súdu by sa tiež priečil s princípom hospodárnosti a efektívnosti sporového konania, pretože doterajšie výsledky konania a doteraz vykonané dokazovanie by nemohlo byť podkladom na ďalšie konanie s novým žalovaným.
Domnievame sa preto, že ak by žalobca v nami uvedenom prípade navrhol zmenu v osobe žalovaného v odvolacom konaní, takýto návrh by nemohol vyvolať žiadne právne následky. Na takýto návrh by odvolací súd preto nemal reflektovať a mal by sa s ním vysporiadať v odôvodnení rozhodnutia, ktorým sa konanie končí.

Zoznam použitej literatúry

1. Dôvodová správa ku Všeobecnej časti CSP, dostupná na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=408704.
2. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol.: *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.
3. ĎURICA, M.: *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2021, 1496 s. ISBN 978-80-7400-846-7.
4. MOLNÁR, P.: *Procesná aktivita sporovej strany ako limit prieskumu v opravnom konaní*. In Právny obzor, 107, 2024, č. 6, s. 633 – 645. ISSN 2729-9228.
5. SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1422 s. ISBN 978-80-7400-506-0.
6. SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1738 s. ISBN 978-80-7400-828-3.
7. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2022, 1752 s. ISBN 978-80-7400-909-9.
8. ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha : C. H. Beck, 2022, 632 s. ISBN978-80-7400-876-4.
9. Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.
10. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Martin Hrčka
martin.hrcka@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

INŠTITÚT VYKONATEĽNOSTI V KRAJINÁCH V4

THE INSTITUTE OF ENFORCEABILITY IN THE V4 COUNTRIES

Viktória Jančárová[1], Radoslav Hnilica[2]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na analýzu inštitútu vykonateľnosti v krajinách Vyšehradskej štvorky (V4) – Slovenskej republike, Českej republike, Poľsku a Maďarsku. Vykonateľnosť rozhodnutí je jedným z kľúčových pojmov civilného procesného práva, pričom predstavuje jednu z imanentných vlastností súdnych rozhodnutí, ktorej účelom je zabezpečiť, aby právoplatné rozhodnutia ktoré sú spôsobilé nadobudnúť vykonateľnosť, neostali len formálnou deklaráciou, ale aby boli aj reálne uplatniteľné a vynútiteľné. Cieľom príspevku je poukázať na súčasnú podobu tohto inštitútu v právnej úprave Slovenskej republiky, ako aj komparatívny náhľad v ostatných krajinách V4. Príspevok prináša pohľad na zvolenú problematiku v súlade s aktuálnou právnou úpravou v tejto oblasti, a snaží sa o zhrnutie najpodstatnejších častí nielen pre laickú verejnosť, ale i odboru znalého čitateľa.

Kľúčové slová: Vykonateľnosť. Formálna stránka vykonateľnosti. Materiálna stránka vykonateľnosti. Krajiny V4.

Abstract: This paper focuses on the analysis of the concept of enforceability in the Visegrad Four (V4) countries – the Slovak Republic, the Czech Republic, Poland, and Hungary. The enforceability of decisions is one of the key concepts of civil procedural law, representing one of the inherent characteristics of court decisions, the purpose of which is to ensure that legally binding decisions that are capable of becoming enforceable do not remain merely a formal declaration, but are also actually applicable and enforceable. The aim of this paper is to highlight the current form of this institution in the legal system of the Slovak Republic, as well as a comparative overview in other V4 countries. The article provides a view of the selected issue in accordance with the current legal regulation in this area and attempts to summarize the most essential parts not only for the lay public but also for the knowledgeable reader.

Key words: Enforceability. Formal aspects of enforceability. Material aspects of enforceability. V4 countries.

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.
[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.

Úvod

Vykonateľnosť predstavuje jeden z kľúčových inštitútov civilného procesného práva. Bez existencie efektívneho mechanizmu, ktorý umožňuje nútený výkon rozhodnutí, by samotné súdne rozhodnutia, resp. rozhodnutia iných orgánov verejnej moci, strácali svoj reálny význam a ostávali by len na úrovni formálnej deklarácie práv a povinností. Vykonateľnosť tak v civilnom procese tvorí nevyhnutné premostenie medzi konaním nachádzacím a vykonávacím (exekučným). V teoretickej rovine je vykonateľnosť tradične vnímaná ako vlastnosť súdneho rozhodnutia, ktorá umožňuje jeho nútenú realizáciu prostredníctvom štátnych donucovacích prostriedkov. Vykonateľnosť v sebe zároveň zahŕňa formálnu a materiálnu stránku.

Ak vychádzame z našej právnej úpravy formálna stránka vykonateľnosti rozhodnutí je vymedzená doložkou vykonateľnosti, tzv. *exequatur.* Ako poukazuje aj Najvyšší súd SR, doložka vykonateľnosti preukazuje, že sú splnené formálne podmienky vykonateľnosti predpísané procesným právom.[3] Márnym uplynutím lehoty na plnenie (paričnej lehoty) sa rozhodnutie stáva formálne vykonateľným a je opatrené doložkou vykonateľnosti.[4]

Materiálna stránka vykonateľnosti sa vo všeobecnosti zameriava na splnenie podmienok, ktoré sú potrebné na realizáciu núteného výkonu rozhodnutia. *„Materiálna vykonateľnosť exekučného titulu predstavuje vlastnú realizovateľnosť rozhodnutia, ktorá predpokladá reálnu existenciu oprávneného a povinného a ich presnú a jednoznačnú identifikáciu, a tiež presné vymedzenie obsahu vymáhaného nároku a jeho rozsahu. Výsledkom splnenia uvedených požiadaviek formálnej a hlavne materiálnej vykonateľnosti rozhodnutia je exekučný titul, ktorý presne stanovuje práva a povinnosti jednotlivých subjektov tak, aby z neho bolo zrejmé, čo sa má nútene uskutočniť.*"[5]

Napriek relatívnej jednoznačnosti tohto vymedzenia však jednotlivé právne poriadky krajín Vyšehradskej štvorky (V4) pristupujú v niektorých aspektoch ku koncepcii vykonateľnosti odlišne. Cieľom tohto príspevku je preto analýza inštitútu vykonateľnosti v kontexte právnych poriadkov krajín V4 – Maďarska, Poľskej, Českej a Slovenskej republiky, a to s dôrazom na jeho normatívne zakotvenie a súčasné chápanie. Prostredníctvom komparácie príspevok poukazuje na základné rozdiely a spoločné črty jednotlivých právnych úprav, pri zhodnotení ich kladov, resp. nedostatkov. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že pre rôznorodosť úpravy pri rozličných formách rozhodnutí sme sa rozhodli primárne zamerať na vykonateľnosť rozsudku, ako v praxi najčastejšie sa vyskytujúcej forme rozhodnutia.

---

[3] Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. januára 1997, sp. zn. 3 Cdo 164/96.

[4] ŠTEVČEK, Marek: § 232 [Vykonateľnosť rozsudku]. In: ŠTEVČEK, Marek. et al. *Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 941.

[5] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 22. júna 2010, sp. zn. 4 Cdo 95/2010.

Maďarsko

V nadväznosti na inštitút vykonateľnosti v maďarskej právnej úprave sú významné dva procesné kódexy. Prvým je zákon o občianskom súdnom poriadku[6] upravujúci základné (nachádzacie) konanie civilného procesu. Vykonávaciu fázu ďalej nachádzame v zákone o súdnom výkone[7], v našom ponímaní ide v zásade o Exekučný poriadok. *In concreto* v ustanovení **§ 344 maďarského OSP** je možné nájsť úpravu lehoty na plnenie, ktorá je vo všeobecnosti stanovená na 15 dní. Ak sa na základe zváženia oprávnených záujmov strán alebo vzhľadom na povahu povinnosti javí ako odôvodnené, súd môže vo svojom rozhodnutí stanoviť lehotu na plnenie kratšiu, prípadne dlhšiu ako pätnásť dní. Zo zákona zároveň súdu vyplýva tiež oprávnenie nariadiť splnenie povinnosti v splátkach so stanovením splatnosti celého nároku v prípade, ak žalovaný nesplní čo i len jednu splátku.[8]

Na inštitút vykonateľnosti ďalej nadväzuje i úprava predbežnej vykonateľnosti normovaná v ustanoveniach **§ 362** a **§ 363 maďarského OSP**. Predmetné ustanovenia vymedzujú prípady, kedy súd *ex offo* pristúpi k vysloveniu predbežnej vykonateľnosti, t. j. na základe zákonného zmocnenia, a nie je nutný osobitný návrh strany. Predbežná vykonateľnosť sa však v zmysle predmetných ustanovení nevzťahuje na trovy konania, nezaplatené poplatky a trovy, ktoré štát vopred zaplatil. Významnú výnimku predstavuje rozsudok znejúci na nepeňažné plnenie, pri ktorom sa uplatňuje v určitej forme test proporcionality. Ak úspešný žalobca žiada o priznanie predbežnej vykonateľnosti v situáciách, kde by samotný odklad viedol k neprimeranej ujme, zákonodarca podmieňuje vyhovenie takejto žiadosti zložením adekvátnej finančnej zábezpeky. Zároveň platí, že súd môže od vyhlásenia predbežnej vykonateľnosti v tomto prípade upustiť, ak by vyslovenie predbežnej vykonateľnosti pre žalovaného predstavovalo neprimerane väčšiu ujmu ako upustenie od predbežnej vykonateľnosti pre žalobcu. Na túto výnimku však súd neprihliada už *ex offo*, ale vyžaduje sa explicitný návrh zo strany žalovaného. Zákon súdu dáva oprávnenie, v závislosti od okolností daného prípadu, vyhlásiť rozsudok za predbežne vykonateľný len v časti. V iných ustanoveniach reflektovanie na inštitút vykonateľnosti rozsudku už v **maďarskom OSP** nenájdeme.

V rámci ustanovení **maďarského EP**, ten v **§ 13** upravuje všeobecné podmienky pre výkon rozhodnutia. Ak súd zistí, že tieto podmienky sú splnené, nič nebráni nariadeniu výkonu rozhodnutia. Samozrejme, aj z týchto všeobecných podmienok existujú výnimky, kedy sa vyžaduje naplnenie aj osobitných podmienok. Ide o najmä o prípady týkajúce sa výkonu rozhodnutí vydaných podľa nariadenia o európskom

[6] 2016. évi CXXX. Törvény a polgári perrendtartásról. Ďalej len „**maďarský OSP**".

[7] 994. évi LIII. Törvény a bírósági végrehajtásról. Ďalej len „**maďarský EP**".

[8] **§ 344 maďarského OSP**.

konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu[9].[10] Tieto osobitné podmienky však presahujú rámec nášho príspevku, preto im ďalej pozornosť venovať nebudeme.
Ak upriamime pozornosť na všeobecné podmienky výkonu rozhodnutia v **§ 13 ods. 1 maďarského EP**: *„Vykonateľný titul možno vydať, ak rozhodnutie, ktoré má byť vykonané a) obsahuje záväzok (povinnosť), b) je právoplatné alebo predbežne vykonateľné a c) uplynula lehota na plnenie.*"[11]
Pri rozvinutí týchto podmienok postupne vidíme, že **maďarský EP** stanovuje viaceré požiadavky na tzv. vykonateľné rozhodnutie, ktoré slúži ako podklad na vydanie exekučného titulu. *Ad 1)* rozhodnutie musí obsahovať uloženie povinnosti (zaviazanie na plnenie). Je nutné podotknúť, že táto podmienka neplatí len pre rozsudok, ale pre každé rozhodnutie, ktoré je vynútiteľné prostredníctvom súdnej exekúcie a na základe ktorého je namieste vydanie exekučného titulu.
Ad 2) rozhodnutie, ktoré je podkladom pre exekúciu, musí byť právoplatné alebo predbežne vykonateľné. Táto formulácia **maďarského EP** v prípade právoplatných rozhodnutí *a priori* vykonateľnosť predpokladá, nakoľko právoplatné rozhodnutie už nemožno napadnúť riadnym opravným prostriedkom a prípadné podanie mimoriadneho opravného prostriedku proti rozhodnutiu samo osebe, automaticky nebráni nariadeniu exekúcie.[12] Pojem predbežnej vykonateľnosti tak zákonodarca vzťahuje len na neprávoplatné rozhodnutia. V tejto súvislosti maďarská doktrína zdôrazňuje teoretický a ústavný základ samotnej právoplatnosti, z ktorej vykonateľnosť priamo vychádza. Úprava tohto inštitútu v maďarskom civilnom procese odráža primárny cieľ procesného práva dosiahnuť tzv. konečnosť. Právoplatnosť tu funguje ako nástroj, ktorý zmierňuje napätie medzi požiadavkou na materiálnu spravodlivosť a požiadavkou na právnu istotu. Pre výkon rozhodnutia je pritom z procesného hľadiska kľúčové, že ak sú raz splnené podmienky právoplatnosti, táto nastupuje a pôsobí bez ohľadu na to, či je exekučný titul z hľadiska svojho obsahu absolútne vecne správny.[13]
Ad 3) uplynutie lehoty na plnenie je naviazané na úpravu **maďarského OSP**, kedy lehota začína plynúť od právoplatnosti rozhodnutia a uplynie po 15 dňoch. Po jej uplynutí, inak povedané po márnom uplynutí lehoty určenej na plnenie, možno podať

[9] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu.
[10] BH1999. 463. a speciális és az általános végrehajtási feltételek mérlegelése.
[11] **§ 13 ods. 1 maďarského EP**.
[12] GYEKICKY, Tamás: *Kommentár 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.* [online] In: DEA - DEBRECENI EGYETEM, 2009. [cit. 30.03.2026]. Dostupné na: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/33806c74-772e-4964-b656-71e78cbf9163/content>.
[13] VÖLCSEY, Balázs: *Analysis of the Material Scope of Substantive Finality Based on the Hungarian Codes of Civil Procedure.* In: ELTE Law Journal, č. 1 (2022), s. 109-119.

návrh na vykonanie exekúcie.[14] Ak sú kumulatívne splnené všeobecné predpoklady zadefinované v **§ 13 maďarského EP**, dochádza k pretransformovaniu bežného rozhodnutia do podoby exekučného titulu (*végrehajtható okirat*).

Posledným ustanovením, ktoré, samozrejme mimo samotného priebehu výkonu rozhodnutí, ako aj spôsobov na vykonanie exekúcie, nadväzuje na inštitút vykonateľnosti, a je pre naše účely podstatné je **§ 10 maďarského EP**, ktorý obsahuje presný, taxatívny a uzavretý výpočet všetkých existujúcich exekučných titulov. Ak konkrétna listina nie je explicitne podraditeľná pod niektorý z bodov v tomto ustanovení, nemôže slúžiť ako základ pre exekúciu, a to bez ohľadu na to, že z materiálneho hľadiska záväzok nepochybne existuje. Ako vyplýva aj z komentára k predmetnému ustanoveniu, voči rozhodnutiam, ktoré sú podkladom exekučných titulov, formuluje zákon mimoriadne dôležitú podmienku, a to, že vykonávané rozhodnutie musí byť vykonateľné. Vykonateľnosť neznamená zachytenie abstraktnej povinnosti do listiny, ale predpísanie konkrétnych krokov exekúcie, určenie čiastkových úkonov dlžníka (povinného), ak ide napríklad o výkon určitej činnosti. Opomenutie jednoznačného určenia potrebných krokov exekúcie má za následok zrušenie rozsudku.[15]

Na základe uvedenej analýzy maďarskej právnej úpravy možno vo vzťahu k inštitútu vykonateľnosti konštatovať, že tento nie je koncipovaný ako samostatne a systematicky uchopený právny inštitút, ale skôr ako súbor čiastkových predpokladov rozptýlených medzi úpravu **maďarského OSP** a **EP**. V tomto kontexte možno vnímať absenciu teoretického vymedzenia, resp. definície vykonateľnosti, ako takej, a to v rámci oboch právnych predpisov. Vykonateľnosť nadobúda význam predovšetkým až v kontexte možnosti reálneho výkonu prostredníctvom exekučného konania. Charakteristickým znakom maďarskej úpravy je jej výrazný formalizmus, ktorý sa prejavuje najmä v striktne vymedzených podmienkach výkonu rozhodnutia a v taxatívnom výpočte exekučných titulov. Tento prísny a formalistický model je zakorenený v ústavných garanciách riadneho procesu. Ako však poukazuje Lörinczy, v maďarskom civilnom práve procesnom badať aj nové legislatívne iniciatívy (napr. zavedenie tzv. zjednodušeného civilného konania - *egyszerűsített polgári per*), ktoré sa snažia túto rigidnú dichotómiu čiastočne prekonať. Tieto zmeny majú za cieľ posilniť procesnú autonómiu strán, čo by v konečnom dôsledku mohlo zrýchliť a

[14] GYEKICKY, Tamás: *Kommentár 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.* [online] In: DEA - DEBRECENI EGYETEM, 2009. [cit. 30.03.2026]. Dostupné na: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/33806c74-772e-4964-b656-71e78cbf9163/content>.

[15] GYEKICKY, Tamás: *Kommentár 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.* [online] In: DEA - DEBRECENI EGYETEM, 2009. [cit. 30.03.2026]. Dostupné na: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/33806c74-772e-4964-b656-71e78cbf9163/content>.

zefektívniť aj samotnú cestu k získaniu vykonateľného exekučného titulu.[16] Z hľadiska systematiky možno pozitívne hodnotiť relatívne jasné prepojenie medzi nachádzacím a vykonávacím konaním, najmä prostredníctvom explicitného zakotvenia podmienok výkonu rozhodnutia. Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj úprava predbežnej vykonateľnosti, ktorá je v maďarskom práve rozpracovaná pomerne detailne. Celkovo možno uzavrieť, že maďarská právna úprava vykonateľnosti je z praktického hľadiska funkčná a dôsledná, avšak z pohľadu systematiky a teoretického uchopenia pôsobí skôr roztrieštene a formalisticky.

Poľská republika

Podstatným procesným predpisom pre naše účely je v rámci poľskej právnej úpravy **Kodeks postępowania cywilnego (KPC)**[17]. Osobitnú úpravu v rámci KPC predstavuje ustanovenie **čl. 333 KPC**, ktoré zakotvuje predbežnú vykonateľnosť v prípadoch, kedy súd *ex offo* rozsudkom priznáva výživné, pohľadávku, ktorú žalovaný uznal, či v prípadoch, kedy rozhoduje rozsudkom pre zmeškanie. Ďalej **KPC** priznáva predbežnú vykonateľnosť aj na návrh v iných osobitných situáciách, prípadne, ak by malo prísť k sťaženiu výkonu rozsudku alebo by vznikla žalobcovi ujma. Ak predbežná vykonateľnosť rozhodnutia vyplýva priamo z moci zákona, súd nemá povinnosť túto skutočnosť osobitne uvádzať vo výroku rozhodnutia, no ak však tento spôsob vykonania z nejakých príčin neplatí, musí byť predbežná vykonateľnosť vo výrokovej časti výslovne konštatovaná.[18]
Vykonateľnosť tu však nie je koncipovaná ako imanentná vlastnosť súdneho rozhodnutia, ale je viazaná na existenciu „vykonateľného exekučného" titulu v zmysle **čl. 776 a nasl**. **KPC**. **KPC** totiž rozlišuje medzi exekučným titulom (*tytuł egzekucyjny*) a vykonávacím titulom (*tytuł wykonawczy*). Základom pre výkon rozhodnutia je existencia exekučného titulu opatreného doložkou vykonateľnosti. Táto doložka potvrdzuje, že listina spĺňa formálne požiadavky a môže byť základom pre exekúciu. V poľskej právnej úprave sa zdôrazňuje, že inštitút vykonávacieho titulu, ktorý sa nachádza presne na pomedzí procesného a hmotného práva, predstavuje nevyhnutný predpoklad pre realizáciu práva, pričom faktické vymáhanie pohľadávky donucovacou mocou štátu je zásadne možné až na základe tohto titulu, ktorý bol formálne opatrený doložkou vykonateľnosti v samostatnom, rýchlom

[16] LŐRINCZY, Sára: *How Courts React, or Would React, When Faced with a Procedural Contract in Hungary?* In: ELTE Law Journal, č. 1 (2025), s. 163-184.
[17]Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego. Ďalej len „**KPC**".
[18] GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA, Agnieszka: *Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania, czyli o konieczności ograniczenia ilości postępowań odrębnych w Kodeksie 218 postępowania cywilnego*. *Wybrane zagadnienia*. In: Studia Prawnicze KUL, č. 3 (2021), s. 83–103.

„doložkovom konaní" (*postępowanie klauzulowe*).[19] Doložka vykonateľnosti sa v poľskom právnom systéme vydáva formou procesného rozhodnutia – uznesenia (*postanowienie*). Obsahové náležitosti doložky sú normované samostatne v ustanovení **§ 783 KPC**. O jej udelení rozhoduje súd, ktorý z hľadiska procesnej ekonómie zasadá v zložení len jedného sudcu, alebo vo veľkej časti agendy aj súdny úradník (*referendarz sądowy*).[20] V určitých prípadoch zákon stanovuje výnimky z tohto pravidla a umožňuje exekúciu bez doložky.

Súbor rozhodnutí, ktoré majú povahu exekučného titulu a ktoré sú spôsobilé na udelenie doložky vykonateľnosti, je v poľskom práve vymedzený taxatívne (*numerus clausus*) v **čl. 777 § 1 KPC.** Okrem typických súdnych rozhodnutí sa v tomto uzavretom „katalógu" nachádzajú aj iné akty verejnej moci a špecifické súkromnoprávne dokumenty schválené notárom, ktoré podliehajú výkonu.[21] Vo vzťahu k rozsudkom nachádzame v úprave **KPC** dve základné kategórie – buď ide o právoplatne rozsudky alebo predbežne vykonateľné. Exekučný titul totiž v zmysle poľského práva ešte nie je vykonateľným titulom. Veriteľ musí k tomuto právoplatnému rozhodnutiu získať od súdu doložku vykonateľnosti (viď vyššie), čím sa rozsudok v zmysle **čl. 776 KPC** premení na vykonateľný titul (**tytuł wykonawczy**). Až tento oprávňuje exekútora (*komornika*) konať.

Kuriozitou v rámci poľskej úpravy **KPC** je skutočnosť, že v nej nenájdeme úpravu lehoty na plnenie, pretože z pohľadu poľského práva je dlžník v omeškaní zvyčajne už mesiace či roky a tým pádom sa má za to, že mu bola poskytnutá dostatočná lehota na dobrovoľné splnenie povinnosti. **Čl. 320 KPC** len stanovuje, že súd môže v obzvlášť odôvodnených prípadoch vo svojom rozsudku rozložiť priznané plnenie na splátky a v prípadoch týkajúcich sa odovzdania nehnuteľnosti alebo vysťahovania sa z priestorov stanoviť inú primeranú lehotu.

Poľský právny poriadok zároveň nepozná samostatný exekučný poriadok ako osobitný procesný predpis. Celé exekučné (vykonávacie) konanie, okrem iného aj mimosporové konania, sú systematicky začlenené do **KPC**. Popri tejto úprave však existujú iné osobitné právne predpisy, ako napr. zákon o súdnych exekútoroch[22],

[19] WENGEREK, Edmund: *Powództwo o ustalenie.* In: Ruch Prawniczy i Ekonomiczny, roč. 21, č. 1 (1959), s. 1-33.

[20] PUĆ, Dawid: Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego. In: MARSZAŁKOWSKA-KRZEŚ, Elwira: Aktualne problemy prawa materialnego i procesowego cywilnego. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2019, s. 99-114.

[21] GÓRA, Tomasz: *Tytuły wykonawcze i egzekucyjne – przewodnik po orzecznictwie. Komentarze praktyczne*. [online] In: System Informacji Prawnej LEX 2025, 2025. [cit. 31.03.2026]. Dostupné na: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze-praktyczne/tytuly-wykonawcze-i-egzekucyjne-przewodnik-po-470288641>.

[22] Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych.

ktorý však reguluje najmä postavenie a činnosť súdnych exekútorov, a nie je zameraný na samotný výkon rozhodnutí.
V prípade poľskej právnej úpravy možno konštatovať, že inštitút vykonateľnosti je v nej koncipovaný odlišne než v ostatných právnych poriadkoch krajín V4, a to predovšetkým prostredníctvom jeho úzkeho prepojenia s exekučným titulom a formálnymi predpokladmi výkonu rozhodnutia. Z teoretického hľadiska sa tak vykonateľnosťou rozhodnutia v poľskom práve chápe predovšetkým jeho špecifická vlastnosť, ktorá na základe štátneho vynútenia (*imperium państwowe*) vyvoláva bezprostrednú povinnosť subjektu podstúpiť také úkony, ktoré povedú k faktickému naplneniu a realizácii právneho posúdenia autoritatívne vysloveného súdom.[23] Tento prístup zdôrazňuje formálnu stránku vykonateľnosti a jej viazanosť na osobitné rozhodnutie, čím sa odlišuje od koncepcií, ktoré vykonateľnosť spájajú priamo s márnym uplynutím lehoty na plnenie.
Pozitívne možno hodnotiť pomerne precízne a systematické rozlíšenie medzi exekučným titulom a vykonávacím titulom pri posudzovaní spôsobilosti rozhodnutia na nútený výkon.
Za osobitný prvok poľskej úpravy možno považovať absenciu všeobecnej lehoty na plnenie. Tento prístup síce zabezpečuje zrýchlenie prechodu do vykonávacieho konania, avšak zároveň oslabuje prepojenie medzi momentom nadobudnutia vykonateľnosti a uplynutím konkrétne určenej lehoty na plnenie.
Z hľadiska absencie samostatného procesného predpisu venovanému exekučnému konaniu možno konštatovať, že takto nastavená právna úprava na jednej strane môže prispievať k jednotnosti právnej úpravy, avšak na strane druhej môže viesť k určitej neprehľadnosti a menšej špecializácii v porovnaní s právnymi poriadkami, ktoré exekučné konanie upravujú osobitne. Ani v poľskej právnej úprave, podobne ako v maďarskej, však všeobecnú legálnu definíciu vykonateľnosti ako samostatného inštitútu nenájdeme.

Česká republika

Právna úprava vykonateľnosti je v Českej republike obsiahnutá predovšetkým v **OSŘ** – občanský soudní řád[24], pričom tento právny predpis explicitne legálnu definíciu vykonateľnosti, obdobne ako maďarská a poľská právna úprava, neobsahuje. Napriek tomu je vykonateľnosť v jeho jednotlivých ustanoveniach reflektovaná.
S vykonateľnosťou úzko súvisí aj úprava lehoty na plnenie obsiahnutá v **§ 160 OSŘ**, ktorá je stanovená na 3 dni od nadobudnutia právoplatnosti. Zákon však umožňuje súdu túto lehotu primerane modifikovať, či už jej predĺžením, alebo stanovením

[23] CHLEBNY, Jacek: *Sądowa kontrola administracji w świetle rekomendacji Rady Europy*. In: Państwo i Prawo, č. 12 (2005), s. 21-33.
[24] Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád ve znění neskorších predpisů. Ďalej len „OSŘ".

plnenia v splátkach. Osobitnú výnimku predstavuje vypratanie bytu, kde zákon stanovuje dlhšiu, 15 lehotu na plnenie, a to najmä s ohľadom na problematickejšie naplnenie obsahu tejto formy povinnosti.
Nadviazanie na materiálnu stránku vykonateľnosti je možné vnímať v ustanovení **§ 261a ods. 1 OSŘ**, podľa ktorého musí rozhodnutie obsahovať tri kumulatívne náležitosti, a to presné a nezameniteľné označenie oprávneného a povinného subjektu, vymedzenie rozsahu a obsahu vymáhaného plnenia a určenie lehoty na splnenie povinnosti.
Inštitút vykonateľnosti je zároveň reflektovaný aj v **českom EP**[25], a to najmä v súvislosti s úpravou exekučných titulov. Ako vyplýva z judikatúry, jednou z rozhodujúcich okolností, ktorú súd pri nariadení exekúcie posudzuje je, či titul, ktorý má slúžiť ako jej podklad, je vykonateľný, a to tak z formálneho, ako aj z materiálneho hľadiska. Vykonateľnosť rozhodnutia je zásadne viazaná na riadne doručenie rozhodnutia povinnému; preto práve na túto skutočnosť sa musí sústrediť pozornosť súdu, ktorý je – najmä v prípade námietky povinného – povinný overiť, či doložka vykonateľnosti je vecne správna, resp. či podkladové rozhodnutie je skutočne vykonateľné. Pri skúmaní, či bolo rozhodnutie navrhnuté na výkon doručené povinnému, súd vychádza zo skutočností vyplývajúcich z obsahu spisu, v ktorom bolo vykonávané rozhodnutie vydané, prípadne zo skutočností o okolnostiach doručenia zistených šetrením.[26]
Český EP obsahuje aj doplňujúcu úpravu lehoty na plnenie pre prípady, keď exekučný titul takúto lehotu výslovne neurčuje. Lehota na plnenie je stanovená rovnako – 3 dni od právoplatnosti, prípadne pri vyprataní 15 dní.[27]
Dôvodom pre takúto doplňujúcu úpravu je skutočnosť, že v Českej republike sa zabezpečuje výkon rozhodnutia dvomi spôsobmi. Popri tradičnom súdnom výkone rozhodnutia podľa **OSŘ** sa uplatňuje aj výkon realizovaný podľa **českého EP**, ktoré sa vo viacerých aspektoch odlišujú. Ak upriamime pozornosť na **§ 40 českého EP**, ktorý obsahuje výpočet exekučných titulov a ustanovenie **§ 274 OSŘ**, ktoré vymedzuje rozhodnutia spôsobilé na výkon, ide prakticky o obsahovo zhodný výpočet. Ako poukazuje Winterová, v čom sa obe ustanovenia líšia, je to, že **§ 274 OSŘ** vo výpočte rozhodnutí navyše uvádza vykonateľné rozhodnutia (bývalých) rozhodcovských komisií a vykonateľné rozhodnutia (bývalých) štátnych notárskych úradov, ktoré by sa v praxi mohli vyskytnúť viac-menej už len výnimočne. Ustanovenie **§ 40 českého EP** je tak možno považovať, ako aj súvisiace ustanovenie **§ 41 českého EP**, za úplne zbytočné. S poukazom na zvyčajne platnú rímskoprávnu zásadu *superfluum non*

[25] Zákon č. 120/2001 Sb. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. Ďalej len „český EP".
[26] Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, zo dňa 15. októbra 2009, sp.zn. 20 Cdo 3160/2007.
[27] § 40 ods. 2 českého EP.

*nocet (*nadbytočné neškodí*)*, v tomto prípade o jej platnosti nemožno uvažovať, nakoľko komplikuje a sťažuje výklad a uplatňovanie zákona.[28]
Českú právnu úpravu možno vo vzťahu k úprave inštitútu vykonateľnosti ako pomerne stabilnú, nakoľko ho reflektuje prostredníctvom jednotlivých ustanovení **OSŘ** a **českého EP**. Pozitívne možno hodnotiť najmä jasné stanovenie lehoty na plnenie, ktorá je diferencovaná vo vzťahu k vymáhanej povinnosti, ako aj zakotvenie náležitostí vykonateľného rozhodnutia v **§ 261a OSŘ**, nadväzujúceho na materiálnu stránku vykonateľnosti.
Z hľadiska systematiky však česká právna úprava vykazuje určitú mieru dualizmu, keďže výkon rozhodnutí je realizovaný paralelne súdnym výkonom rozhodnutia podľa **OSŘ** a exekučným konaním podľa **českého EP**. Táto úprava so sebou prináša riziko neprehľadnosti a duplicity právnej úpravy, čo sa prejavuje napríklad v spomínanom opakovanom vymedzení exekučných titulov či v doplňujúcej úprave lehoty na plnenie.

Slovenská republika

Významná zmena v Slovenskej republike nastala prijatím **Civilného sporového poriadku**[29], ktorý pristúpil k zásadnej zmene právnej úpravy v oblasti vykonateľnosti, nakoľko došlo k zakotveniu legálnej definície vykonateľnosti. Zakotvenie definície vykonateľnosti len podčiarkuje jej význam ako nevyhnutného predpokladu pre následný nútený výkon rozhodnutia, v prípade, ak nedôjde k dobrovoľnému splneniu stanovenej povinnosti.
V právnej úprave **Civilného sporového poriadku** je vykonateľnosť vo všeobecnosti upravená v rámci ustanovenia **§ 232 ods. 1 CSP**, ktoré stanovuje, že ide o vlastnosť súdneho rozhodnutia ukladajúceho povinnosť plniť, ktorá spočíva v možnosti jeho priamej a bezprostrednej vynútiteľnosti zákonnými prostriedkami.[30]
V predmetnom ustanovení je tiež normovaná lehota na plnenie, a to v dĺžke 3 dní od právoplatnosti rozsudku. Počas tejto lehoty je žalovanému daný priestor na splnenie uloženej povinnosti, a to dobrovoľné. Ak žalovaný stanovenú povinnosť nesplní dobrovoľne dochádza k naplneniu formálneho predpokladu nadobudnutia vykonateľností a stáva sa z neho spôsobilý exekučný titul. Zákon dáva súdu zároveň možnosť v odôvodnených prípadoch túto lehotu predĺžiť, prípadne pri opakujúcich sa plneniach (splátky alebo dávky) stanoviť ich plnenie v jednotlivých

[28] WINTEROVÁ, Alena: *První úvahy nad novým exekučním řádem.* In: Acta Universitatis Carolinae Iuridica, roč. 50, č. 4 (2004), s. 107–116.
[29] Zákon č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov. Ďalej len „Civilný sporový poriadok" alebo „CSP".
[30] § 232 ods. 1 CSP.

splátkach/dávkach. Omeškanie s plnením jednej dávky alebo splátky môže mať za následok splatnosť celého plnenia.

CSP obsahuje i úpravu predbežnej vykonateľnosti. Ide o fakultatívny inštitút, na ktorý neexistuje právny nárok a je len na úvahe súdu, či v rámci výroku rozsudku predbežnú vykonateľnosť vysloví alebo nie. Pri predbežne vykonateľných rozsudkoch platí, že ide o *„také rozsudky, pri ktorých lehota na plnenie začína plynúť od ich doručenia, nie až od momentu právoplatnosti rozhodnutia, ako je to v prípadoch podľa § 232. Rozsudok predbežne vykonateľný sa stáva exekučným titulom bez ohľadu na otázku jeho právoplatnosti. Spravidla bude platiť, že rozsudok bude predbežne vykonateľný skôr, ako nadobudne právoplatnosť.*"[31]

V kontexte ustanovenia **§ 233 CSP** je na vyslovenie predbežnej vykonateľnosti rozsudku nevyhnutné naplnenie dvoch podmienok. *Ad 1)* návrh strany, ktorej by inak hrozilo nebezpečenstvo ťažko nahraditeľnej alebo značnej škody alebo inej ujmy a *ad 2)* ide o hrozbu nebezpečenstva ťažko nahraditeľnej alebo značnej škody alebo inej ujmy. Strana, ktorá vyslovenie predbežnej vykonateľnosti navrhuje musí hrozbu nebezpečenstva ťažko nahraditeľnej alebo značnej škody alebo inej ujmy preukázať, tzn. musí uniesť dôkazne bremeno. Predbežnú vykonateľnosť vyslovuje súd v rámci výrokovej časti rozhodnutia formuláciou: *„Tento rozsudok je vykonateľný doručením*". Najčastejšie môže ísť o osobitné prípady náročnej rodinnej, sociálnej či zdravotnej situácie. Podľa nášho názoru by však súd mal k vysloveniu predbežnej vykonateľnosti pristupovať v civilnom procese ako *ultima ratio*, aby nedochádzalo k zneužitiu tohto inštitútu.

Ak sa presunieme do úpravy **Exekučného poriadku**[32], v ustanovení **§ 45 ods. 1 EP** máme vymedzené, že *„Exekučným titulom je vykonateľné rozhodnutie súdu, ak priznáva právo, zaväzuje k povinnosti alebo postihuje majetok.*"[33] Ako vyplýva zo zákonného znenia Exekučného poriadku, exekučným titulom je súdne rozhodnutie (rozsudok, uznesenie, platobný rozkaz, európsky platobný rozkaz) alebo v zmysle **ods. 2** aj iné rozhodnutia orgánov verejnej moci. Z predmetného ustanovenia nám v nadväznosti na inštitút vykonateľnosti plynie, že musí ísť o rozhodnutia ukladajúce povinnosť plniť.

V rámci ustanovení **CSP** a **EP** je možné medzi nimi vnímať, že **Exekučný poriadok** vymedzuje vykonateľnosť širšie ako **Civilný sporový poriadok**. Úprava v **EP** predstavuje *lex specialis* voči **CSP**. Napriek tomu však nemožno opomínať skutočnosť, že predpoklady nadobudnutia vykonateľnosti určuje predpis, podľa ktorého bol exekučný titul vydaný. **Exekučný poriadok** teda nemôže priznať

---

[31] ŠTEVČEK, Marek: § 233 [Predbežná vykonateľnosť]. In: ŠTEVČEK, Marek. et al. *Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 944.

[32] Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov. Ďalej len „Exekučný poriadok" alebo „EP".

[33] § 45 ods.1 EP.

vykonateľnosť nad rámec „predpisu pôvodu" exekučného titulu.[34] Širšie ponímanie vykonateľnosti **Exekučným poriadkom** je však podľa nášho názoru nutné a zároveň potrebné, a to najmä z hľadiska prieskumu materiálnej vykonateľnosti nad rámec formálnej vykonateľnosti, nakoľko existencia materiálnej vykonateľnosti je potvrdením reálnej vykonateľnosti formálne vykonateľného exekučného titulu. **CSP** nám stanovuje, kedy sa titul stáva spôsobilým na nútený výkon, zatiaľ čo **EP** ako a za akých ďalších podmienok sa tento nútený výkon prakticky realizuje, vrátane možných prekážok (odklad/zastavenie exekúcie), ktoré môžu vzniknúť až po tom, ako sa titul stal vykonateľným podľa **CSP**. **Exekučný poriadok** tak v právnej úprave Slovenskej republiky dopĺňa a konkretizuje rámec stanovený **Civilným sporovým poriadkom** pre fázu reálneho donucovania.

Záver

Komparatívna analýza právnej úpravy vykonateľnosti v krajinách Vyšehradskej štvorky poukazuje na existenciu viacerých odlišností k tomuto inštitútu.

Maďarská právna úprava sa vyznačuje vysokou mierou formalizmu, ktorá sa prejavuje najmä v striktne vymedzenom okruhu exekučných titulov a naplnenia kumulatívnych podmienok ich vykonateľnosti. Výhodou tohto prístupu je nepochybne vysoká miera právnej istoty, keďže zákon presne určuje, ktoré tituly môžu byť podkladom exekúcie. Na druhej strane však táto rigidita môže viesť k nežiaducim situáciám, keď formálne nedostatky bránia výkonu aj materiálne opodstatnených nárokov.

Poľská právna úprava je založená na dôslednom rozlišovaní medzi exekučným a vykonateľným titulom. Jej silnou stránkou je existencia dodatočnej procesnej kontroly prostredníctvom inštitútu doložky vykonateľnosti, ktorá môže prispievať k ochrane povinného subjektu. Na druhej strane absencia všeobecnej definície vykonateľnosti, ako aj jej úplné prepojenie s exekučným konaním, vedú k určitej pojmovej neprehľadnosti. Rovnako možno za menej systematické považovať aj to, že právna úprava explicitne neupravuje všeobecnú lehotu na plnenie.

Česká právna úprava sa viac približuje materiálnemu chápaniu vykonateľnosti, keď ju viaže na právoplatnosť rozhodnutia a uplynutie lehoty na plnenie. Jej výhodou je relatívna jednoduchosť a prehľadnosť, ako aj jasné prepojenie medzi nachádzacou a vykonávacou fázou civilného procesu. Určitým špecifikom je dualizmus právnej úpravy v oblasti výkonu rozhodnutí, ktorá umožňuje realizáciu výkonu buď prostredníctvom súdu, alebo súdneho exekútora. Oprávnenému je tak dané na výber, aký spôsob výkonu preferuje, nakoľko pri súdnej exekúcii si spôsob výkonu volí sám oprávnený, zatiaľ čo pri súdnom exekútorovi je táto voľba ponechaná v rukách exekútora, a to v súlade s istým princípom primeranosti pri zohľadnení majetkových

[34] MOLNÁR, Peter. *Nepeňažná exekúcia*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 28-30.

pomerov povinného. Na druhej strane však otázkou ostáva, či paralelná existencia úpravy výkonu v dvoch procesných predpisoch nenarúša systematickosť právnej úpravy.

Slovenská právna úprava sa v kontexte analyzovaných právnych poriadkov javí ako najkomplexnejšia a systematická. Jej zásadnou prednosťou je existencia legálnej definície vykonateľnosti zakotvenej v Civilnom sporovom poriadku, ktorá poskytuje jasné vymedzenie tohto inštitútu a prispieva k jeho jednotnému výkladu a aplikácii. Zároveň je vhodne prepojená s úpravou v Exekučnom poriadku, ktorý nadväzuje na procesnú rovinu a konkretizuje podmienky reálneho výkonu rozhodnutí. Táto koncepcia umožňuje podľa nášho názoru jasné rozlíšenie medzi momentom nadobudnutia vykonateľnosti a samotnou realizáciou núteného výkonu.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že hoci jednotlivé právne úpravy krajín V4 ponúkajú rôzne prístupy k inštitútu vykonateľnosti, slovenská právna úprava vyniká najmä svojou systematickosťou a normatívnou precíznosťou. Práve existencia legálnej definície vykonateľnosti predstavuje významný prvok právnej istoty, ktorý absentuje v ostatných komparovaných právnych poriadkoch, a preto ju možno z pohľadu skúmanej problematiky považovať za najvhodnejšie riešenie, nakoľko zakotvením legálnej definície vykonateľnosti zároveň došlo k odstráneniu prípadných aplikačných nejasností a stabilite interpretácie inštitútu vykonateľnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. 2016. évi CXXX. Törvény a polgári perrendtartásról.
2. 994. évi LIII. Törvény a bírósági végrehajtásról.
3. BH1999. 463. a speciális és az általános végrehajtási feltételek mérlegelése.
4. GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA, Agnieszka: *Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania, czyli o konieczności ograniczenia ilości postępowań odrębnych w Kodeksie 218 postępowania cywilnego*. *Wybrane zagadnienia*. In: Studia Prawnicze KUL, č. 3 (2021), s. 83–103. ISSN 1897-7146.
5. GÓRA, Tomasz: *Tytuły wykonawcze i egzekucyjne – przewodnik po orzecznictwie. Komentarze praktyczne*. [online] In: System Informacji Prawnej LEX 2025, 2025. [cit. 31.03.2026]. Dostupné na: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze-praktyczne/tytuly-wykonawcze-i-egzekucyjne-przewodnik-po-470288641>.
6. GYEKICKY, Tamás: *Kommentár 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.* [online] In: DEA - DEBRECENI EGYETEM, 2009. [cit. 30.03.2026]. Dostupné na: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/33806c74-772e-4964-b656-71e78cbf9163/content>.
7. CHLEBNY, Jacek: *Sądowa kontrola administracji w świetle rekomendacji Rady Europy*. In: Państwo i Prawo, č. 12 (2005), s. 21-33. ISSN 0031-0980.

8. LŐRINCZY, Sára: *How Courts React, or Would React, When Faced with a Procedural Contract in Hungary?* In: ELTE Law Journal, č. 1 (2025), s. 163-184. ISSN 2064-4965.
9. MOLNÁR, Peter. *Nepeňažná exekúcia*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, 176 s. ISBN 978-80-8960-342-8.
10. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu.
11. PUĆ, Dawid: Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego. In: MARSZAŁKOWSKA-KRZEŚ, Elwira: Aktualne problemy prawa materialnego i procesowego cywilnego. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2019, 192 s. ISBN 978-83-66066-63-2.
12. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. januára 1997, sp. zn. 3 Cdo 164/96.
13. ŠTEVČEK, Marek. et al. *Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2022, 1752 s. ISBN 978-80-7400-909-9.
14. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego.
15. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych.
16. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, zo dňa 15. októbra 2009, sp.zn. 20 Cdo 3160/2007.
17. Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 22. júna 2010, sp. zn. 4 Cdo 95/2010.
18. VÖLCSEY, Balázs: *Analysis of the Material Scope of Substantive Finality Based on the Hungarian Codes of Civil Procedure.* In: ELTE Law Journal, č. 1 (2022), s. 109-119. ISSN 2064-4965.
19. WENGEREK, Edmund: *Powództwo o ustalenie.* In: Ruch Prawniczy i Ekonomiczny, roč. 21, č. 1 (1959), s. 1-33. ISSN 0035-9629.
20. WINTEROVÁ, Alena: *První úvahy nad novým exekučním řádem.* In: Acta Universitatis Carolinae Iuridica, roč. 50, č. 4 (2004), s. 107–116. ISSN 0323-0619.
21. Zákon č. 120/2001 Sb. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
22. Zákon č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.
23. Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov.
24. Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád ve znění neskorších predpisů.

Kontaktné údaje

JUDr. Viktória Jančárová, PhD.
viktoria.jancarova@flaw.uniba.sk
JUDr. Radoslav Hnilica, PhD.
radoslav.hnilica@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Sekcia cudzojazyčnej právnej komunikácie
„Právna komunikácia a jazyk v ére inovácií:
tradícia, výučba a nové technológie“

NOVÉ VÝZVY A INOVATÍVNE PRÍSTUPY K VÝUČBE ANGLICKEJ PRÁVNEJ KOMUNIKÁCIE S VYUŽITÍM DIGITÁLNYCH NÁSTROJOV

NEW CHALLENGES AND INNOVATIVE APPROACHES TO TEACHING ENGLISH LEGAL COMMUNICATION WITH THE USE OF DIGITAL TOOLS

Jarmila Brtková[1]

Abstrakt: Výučba anglickej právnej komunikácie je v súčasnosti ovplyvňovaná digitalizáciou a meniacimi sa pedagogickými prístupmi, ktoré prinášajú nové výzvy aj príležitosti v oblasti English for Specific Purposes (ESP). Príspevok sa zameriava na vymedzenie základných didaktických pojmov a identifikáciu inovatívnych prístupov a metód vo výučbe. Následne analyzuje vybrané digitálne nástroje z hľadiska Bloomovej taxonómie vzdelávacích cieľov. Cieľom príspevku je poukázať na možnosti efektívneho využívania digitálnych technológií pri rozvoji komunikačnej kompetencie a motivácie študentov a identifikovať výzvy, ktoré digitálne nástroje prinášajú vo výučbe anglickej právnej komunikácie.

Kľúčové slová: digitálne nástroje, anglická právna komunikácia, ESP, Bloomova taxonómia

Abstract: The teaching of English legal communication is currently influenced by digitalization and evolving pedagogical approaches, which bring both new challenges and opportunities in the field of English for Specific Purposes (ESP). The paper focuses on defining basic didactic concepts and identifying innovative approaches and methods in teaching. It subsequently analyses selected digital tools from the perspective of Bloom's taxonomy of educational objectives. The aim of the paper is to highlight the possibilities of effective use of digital technologies in developing students' communicative competence and motivation, and to identify the challenges that digital tools bring to the teaching of English legal communication.

Keywords: digital tools, English legal communication, ESP, Bloom's taxonomy

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie

Úvod

V súčasnom globalizovanom svete anglický jazyk plní funkciu *lingua franca* v oblasti medzinárodnej komunikácie, obchodu a práva. Globalizácia, internacionalizácia právnych vzťahov a rastúci význam medzinárodného a európskeho práva vedú k tomu, že schopnosť efektívne komunikovať v anglickom jazyku v právnickom kontexte sa stáva nevyhnutnou súčasťou vzdelávania budúcich právnikov. Výučba anglickej právnej komunikácie preto už nemôže byť založená len na tradičných formách výučby zameraných na memorovanie terminológie a preklad textov, ale musí reflektovať aktuálne potreby študentov, požiadavky praxe a technologický vývoj spoločnosti.

Na význam prispôsobenia jazykového vzdelávania konkrétnym potrebám študentov poukazujú aj Hutchinson a Waters, ktorých výrok *„povedzte mi, na čo potrebujete angličtinu, a ja vám poviem, akú angličtinu potrebujete*"[2] presne vystihuje podstatu výučby angličtiny pre špecifické účely (ESP), medzi ktoré patrí aj anglická právna komunikácia. V prípade študentov práva nejde len o osvojenie si odbornej terminológie, ale najmä o schopnosť používať jazyk v konkrétnych profesijných situáciách, ako sú rokovania, právna argumentácia, interpretácia právnych textov či odborná písomná komunikácia. Z uvedeného dôvodu sa do popredia dostáva rozvoj komunikačnej kompetencie a využívanie takých vyučovacích metód a stratégií, ktoré podporujú aktívne používanie jazyka, kritické myslenie, riešenie problémov a samostatnosť študentov. V súvislosti s rozvojom digitálnych technológií sa zároveň mení aj spôsob výučby cudzích jazykov, pričom digitálne nástroje sa stávajú prirodzenou súčasťou vzdelávacieho procesu. Ich vhodné využitie môže prispieť k individualizácii výučby, rozvoju autonómie študentov a efektívnejšiemu osvojovaniu odbornej terminológie.

Cieľom článku je analyzovať nové výzvy a inovatívne prístupy k výučbe anglickej právnej komunikácie s využitím digitálnych nástrojov. Príspevok sa zameriava na vymedzenie základných didaktických pojmov, analýzu vybraných digitálnych nástrojov z hľadiska Bloomovej taxonómie vzdelávacích cieľov a identifikáciu výziev vo výučbe anglickej právnej terminológie.

Teoretické východiská výučby anglickej právnej komunikácie

Výučbu anglickej právnej komunikácie je potrebné vnímať v teoretickom kontexte didaktiky cudzích jazykov, predovšetkým v oblasti vyučovacích prístupov, metód, stratégií a techník, ako aj v kontexte teórie komunikačnej kompetencie ako hlavného cieľa jazykového vzdelávania. Tieto teoretické východiská tvoria základ pre výber

[2] HUTCHINSON, Tom and WATERS, Alan. English for Specific Purposes. A learning-centred approach. Cambridge: University Press, 2010, s. 8.

vhodných vyučovacích metód a foriem práce, ktoré umožňujú rozvíjať jazykové a komunikačné zručnosti študentov v oblasti práva.

Pojmy prístup, metóda, stratégia a technika nie sú v odbornej literatúre definované jednotne, vo všeobecnosti však označujú rôzne úrovne plánovania a realizácie vyučovacieho procesu.

Anthony[3] chápe prístup ako teoretický model, ktorý poskytuje všeobecný filozofický rámec pre vyučovanie jazykov. Podobne Richards a Rodgers[4] definujú prístup ako súbor teoretických princípov týkajúcich sa povahy a učenia sa jazyka. V kontexte angličtiny pre špecifické účely, vrátane anglickej právnej komunikácie, sa v súčasnosti uplatňuje najmä komunikatívny prístup, ktorý zdôrazňuje používanie jazyka ako nástroja komunikácie v autentických situáciách a orientáciu na potreby študentov.[5]

Z prístupu vychádza metóda, ktorá predstavuje systém organizácie vyučovania a súbor postupov, prostredníctvom ktorých sa realizujú ciele vyučovania. Metóda konkretizuje prístup na úrovni cieľov, obsahu výučby, typov učebných aktivít a rolí učiteľa a študenta.[6] Vo výučbe anglickej právnej komunikácie sa ako najvhodnejšie javia najmä metódy, ktoré prepájajú jazykové vzdelávanie s odborným obsahom a podporujú aktívnu účasť študentov na vyučovacom procese, napríklad CLIL (Content and Language Integrated Learning)[7], Problem-Based Learning (problémovo orientované vyučovanie)[8] alebo flipped classroom (prevrátená trieda).[9] Ako uvádza

---

[3] ANTHONY, Edward M.: Approach, Method and Technique. In: English Language Teaching, roč. 17, č. 2 (1963), s. 64.

[4] RICHARDS, Jack C. – RODGERS, Theodore S.: Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 18.

[5] DUDLEY-EVANS, Tony - ST JOHN, Maggie Jo: Developments in English for Specific Purposes. A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, a HUTCHINSON, Tom and WATERS, Alan. English for Specific Purposes. A learning-centred approach. Cambridge: University Press, 2010, s. 8.

[6] CELCE-MURCIA, Marianne – BRINTON, Donna M. – SNOW, Marguerite Ann (eds.): Teaching English as a Second or Foreign Language. Boston: National Geographic Learning, 2014, s. 15.

[7] K tomu pozri MARSH, David: Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. Córdoba: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba, 2012. a KOVÁČIKOVÁ, Elena: English for Specific Purposes in Higher Education through Content and Language Integrated Learning. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2020, s. 13 - 19.

[8] K tomu pozri HMELO-SILVER, Cindy E.: Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? In: Educational Psychology Review, roč. 16, č. 3 (2004), s. 235–266.

[9] K tomu pozri BERGMANN, Jonathan – SAMS, Aaron: Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. Washington, DC: International Society for Technology in Education, 2012. a BISHOP, Jacob Lowell – VERLEGER, Matthew A.: *The Flipped Classroom: A Survey of the Research*. In: Proceedings of the 2013 ASEE Annual Conference & Exposition. Atlanta: American Society for Engineering Education, 2013. a VEREŞ, Sándor – MUNTEAN, Anca-Diana: The Flipped Classroom as an Instructional Model. In: Romanian Review of Geographical Education, roč. 10, č. 1 (2021), s. 56–67.

Dundon, prepojenie jazykovej výučby s odborným právnym obsahom a práca s autentickými právnymi materiálmi umožňujú študentom osvojovať si právnický jazyk v reálnom kontexte a zároveň zvyšujú ich motiváciu k učeniu.[10]

Najkonkrétnejšiu úroveň predstavuje technika, teda konkrétna triedna aktivita realizovaná v rámci určitej metódy.[11] V anglickej právnej komunikácii ide napríklad o simulované rokovanie medzi advokátom a klientom, simulované súdne pojednávanie (moot court), diskusiu alebo prezentáciu prípadu. Techniky predstavujú praktickú realizáciu metódy a ich výber by mal zodpovedať cieľom výučby a potrebám študentov. Ich vhodná kombinácia následne vytvára stratégiu, teda plánovaný postup smerujúci k dosiahnutiu vzdelávacieho cieľa, ktorý prepája teoretické východiská s praktickou realizáciou vyučovania. V anglickej právnej komunikácii môže byť stratégiou napríklad rozvoj argumentačných alebo negociačných zručností.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že prístup, metóda, stratégia a technika predstavujú navzájom prepojené úrovne vyučovacieho procesu. Študenti by pritom mali byť vnímaní ako aktívni účastníci tohto procesu, pretože ak rozumejú cieľom a spôsobu výučby, pristupujú k učeniu zodpovednejšie a s vyššou mierou motivácie.[12]

Efektívna výučba anglickej právnej komunikácie si nevyžaduje len vhodný výber vyučovacích prístupov, metód, stratégií a techník, ale aj jasné vymedzenie cieľov jazykového vzdelávania. V súčasnej didaktike cudzích jazykov sa za hlavný cieľ považuje rozvoj komunikačnej kompetencie, teda schopnosti používať jazyk efektívne a primerane v rôznych komunikačných situáciách, vrátane profesionálnej právnej komunikácie.

Model komunikačnej kompetencie podľa Canalea a Swaina zahŕňa gramatickú, sociolingvistickú, diskurznú a strategickú kompetenciu.[13] Gramatická kompetencia zahŕňa správne používanie jazykových štruktúr a odbornej právnej terminológie. Sociolingvistická kompetencia súvisí so schopnosťou používať jazyk primerane vzhľadom na komunikačnú situáciu, najmä zvoliť vhodný register, mieru formálnosti a zdvorilostné stratégie. Diskurzná kompetencia predstavuje schopnosť tvoriť súdržné a koherentné právne texty. Strategická kompetencia umožňuje efektívne komunikovať v profesionálnych situáciách, napríklad pri rokovaniach s klientom, a

[10] DUNDON, John Terry: *Teaching Legal English with "Modified CLIL"*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2021, roč. 66 (79), s. 25–44.

[11] ANTHONY, Edward M.: Approach, Method and Technique. In: English Language Teaching, roč. 17, č. 2 (1963), s. 64.

[12] BRTKOVÁ, Jarmila - PROCHÁZKOVÁ, Lenka: Effective Methods and Techniques Used in Business English Teaching. In: Cudzie jazyky v premenách času, 1. vyd., roč. 7 (2017), s. 138.

[13] CANALE, Michael – SWAIN, Merrill: Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980, roč. 1, č. 1, s. 27.

zahŕňa aj schopnosť parafrázovať alebo vysvetliť odborný pojem v prípade, že hovoriaci nepozná presný termín.
Keďže právna komunikácia často prebieha v medzinárodnom prostredí a je ovplyvnená kultúrnymi rozdielmi, súčasťou prípravy budúcich právnikov by mal byť aj rozvoj interkultúrnej kompetencie[14], ktorá zahŕňa schopnosť porozumieť rozdielom medzi právnymi systémami, komunikačnými štýlmi a profesionálnym správaním v rôznych kultúrnych prostrediach.

Digitálne nástroje vo výučbe anglickej právnej terminológie z pohľadu Bloomovej taxonómie

Rozvoj digitálnych technológií prináša nové možnosti pre výučbu anglickej právnej komunikácie. Využívanie digitálnych nástrojov umožňuje flexibilnejšie formy učenia, prácu s autentickými právnymi materiálmi, spoluprácu študentov a simuláciu reálnych právnych situácií, čím sa podporuje rozvoj autonómie študentov, digitálnych kompetencií a schopnosti pracovať s odbornými informáciami. Podľa Bendeck Soto technologicky podporovaná výučba zároveň zvyšuje motiváciu študentov, ich zapojenie do vyučovania a prispieva k rozvoju právnej komunikácie.[15]
Kľúčom k efektívnemu používaniu technológií vo výučbe anglickej právnej komunikácie je uvedomiť si, že technológia je len prostriedok, nie cieľ. Východiskom preto nemá byť samotný digitálny nástroj, ale to, čo sa má študent naučiť, aké jazykové a odborné kompetencie má rozvíjať a akú úroveň myslenia má pri práci s učivom dosiahnuť. Pri integrácii technológií do výučby je potrebné dôkladne premýšľať o tom, prečo a ako budú použité, akú didaktickú funkciu budú plniť a do akej miery skutočne podporujú napĺňanie vzdelávacích cieľov. Rovnako dôležité je aj priebežné hodnotenie efektívnosti digitálnych nástrojov, keďže samotná implementácia technológií automaticky nezaručuje vyššiu kvalitu vzdelávania.[16]
Storr a McGrath poukazujú na to, že v oblasti digitálneho vzdelávania v právnickom vzdelávaní stále existuje nedostatok systematických výskumov, ktoré by umožnili

[14] BYRAM, Michael: *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. s. 3.
[15] BENDECK SOTO, Juan Habib: *Technology-Enhanced Approaches for Teaching English to Law Students: Innovations and Best Practices*. Ciencia Latina Revista Científica Multidisciplinar, 2024, roč. 8, č. 5, s. 4567–4568.
[16] CHAPELLE, Carol A.: Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 55 a HUBBARD, Philip: Making a Case for Learner Training in Technology-Enhanced Language Learning Environments. In: CALICO Journal, roč. 30, č. 2 (2013), s. 174.

jednoznačne identifikovať najefektívnejšie digitálne nástroje, čo poukazuje na potrebu ďalšieho výskumu v tejto oblasti.[17]

Ako vhodný rámec na plánovanie a hodnotenie využívania digitálnych nástrojov vo výučbe anglickej právnej komunikácie možno použiť digitálnu Bloomovu taxonómiu (obrázok č.1), ktorá klasifikuje učebné aktivity podľa úrovne kognitívnych procesov od najjednoduchších po najzložitejšie, a to ako zapamätanie, porozumenie, aplikáciu, analýzu, hodnotenie a tvorbu. V kontexte právnickej angličtiny je tento model užitočný preto, že umožňuje systematicky prepájať jazykové učenie s odborným obsahom a zároveň ukazuje, že digitálne technológie možno využiť na každej úrovni učenia – od osvojovania si právnej terminológie až po tvorbu vlastných právnych textov a vedenie odbornej argumentácie.

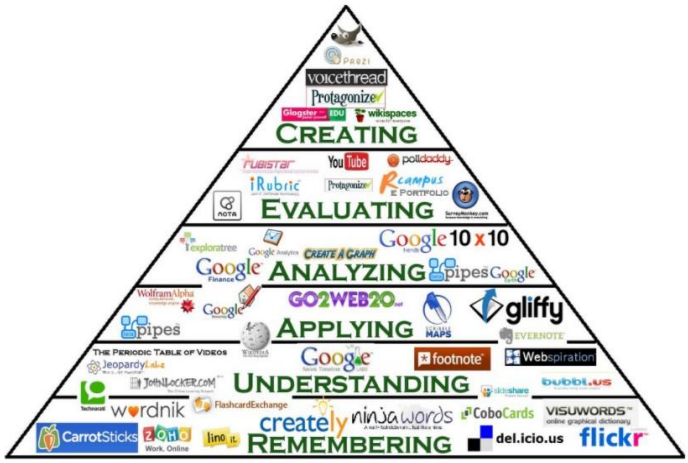

Obrázok č. 1[18]

Digitálna Bloomova taxonómia

Na úrovni zapamätania **(*remembering*)** sa výučba anglickej právnej komunikácie zameriava najmä na osvojovanie základnej právnej terminológie, definícií, kolokácií a ustálených výrazov. Na tejto úrovni možno efektívne využiť nástroje ako Quizlet, Memrise alebo Kahoot, ktoré umožňujú učenie prostredníctvom kartičiek, testov a kvízov. Ich prínos spočíva najmä v opakovaní a upevňovaní odbornej slovnej zásoby, ktorá tvorí nevyhnutný základ pre ďalšie, náročnejšie formy právnej komunikácie. Ako uvádza Nhac, využívanie týchto digitálnych vzdelávacích platforiem založených na princípe hry (tzv. game-based learning) môže výrazne zlepšiť osvojovanie a

[17] STORR, Christine – MCGRATH, Cormac: *In search of the evidence: digital learning in legal education, a scoping review*. The Law Teacher, 2023, roč. 57, č. 2, s. 133.

[18] REES-BIDDER, Helen: Approaches to Learning and Teaching First Language English. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. s. 110.

zapamätanie právnickej anglickej slovnej zásoby. Študenti, ktorí sa učia prostredníctvom týchto platforiem, dosahujú lepšie výsledky v porovnaní so študentmi vzdelávanými len tradičnými metódami, pričom tento spôsob učenia zároveň vnímajú ako motivujúci a efektívny.[19] Podobne aj výskum zameraný na využitie aplikácie Memrise vo výučbe právnickej angličtiny poukazuje na to, že digitálne nástroje založené na opakovaní, kartičkách a mnemotechnických pomôckach môžu prispieť k lepšiemu osvojovaniu právnickej slovnej zásoby, kolokácií a odborných výrazov a môžu mať pozitívny vplyv na študijné výsledky študentov.[20]

Na úrovni porozumenia (*understanding*) už nejde len o zapamätanie pojmov, ale o schopnosť vysvetliť ich význam, rozlíšiť jednotlivé právne koncepty a porozumieť obsahu právneho textu. V rámci výučby anglickej právnej komunikácie sa to môže prejaviť napríklad pri vysvetľovaní právnych definícií, parafrázovaní zmluvných ustanovení alebo sumarizovaní obsahu súdneho rozhodnutia. Na tejto úrovni možno využiť nástroje ako Pustulka, ChatGPT,[21] NotebookLM alebo Legal Robot, ktoré podporujú prácu s definíciami, vysvetleniami a zjednodušenými verziami právnych textov. **Vhodným doplnkom je aj platforma YouTube, prostredníctvom ktorej môžu študenti sledovať autentické právne prednášky, vysvetľujúce videá alebo záznamy zo súdnych pojednávaní, čo prispieva k lepšiemu porozumeniu právneho jazyka v kontexte.** Takéto nástroje môžu študentom pomôcť pochopiť špecifiká právneho jazyka, ktorý je často formálny, terminologicky náročný a štylisticky odlišný od všeobecnej angličtiny.

Na úrovni aplikácie (*applying*) študenti používajú osvojené jazykové prostriedky v konkrétnych komunikačných situáciách. V právnickej angličtine môže ísť napríklad o písanie právneho e-mailu, vypracovanie jednoduchého právneho stanoviska, riešenie prípadovej štúdie alebo simulované právne situácie a rolové hry. V tejto fáze možno využiť Google Docs, Google Classroom, online pracovné listy alebo AI nástroje na tvorbu modelových úloh a situácií.

Vyššiu úroveň predstavuje analýza (*analyzing*), pri ktorej študenti pracujú s autentickými právnymi textami, analyzujú právne prípady, identifikujú právne pojmy a interpretujú právne rozhodnutia. V rámci výučby anglickej právnej komunikácie je práve táto úroveň mimoriadne dôležitá, pretože umožňuje študentom vstupovať do

[19] NHAC, Thanh-Huong: *Leveraging digital game-based learning platforms to boost legal English vocabulary retention of law students*. The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 2025, roč. 13, č. 3, s. 427.

[20] ŁUCZAK, Aleksandra: *Using Memrise in Legal English Teaching*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2017, roč. 49 (62), s. 141–152.

[21] K tomu pozri ZAIARNA, Inna – ZHYHADLO, Olena – DUNAIEVSKA, Olha: ChatGPT in Foreign Language Teaching and Assessment: Exploring EFL Instructors' Experience. In: Information Technologies and Learning Tools, roč. 102, č. 4 (2024), s. 176–190.

reálneho právneho diskurzu. Na tento účel možno využiť právne databázy a LegalTech nástroje, ako sú Westlaw, LexisNexis, vLex, Jus Mundi alebo Casetext, ktoré poskytujú prístup k autentickým právnym textom, judikatúre, právnym predpisom a odborným článkom. Diskusné nástroje ako Slido alebo analytické nástroje ako NotebookLM možno využiť na analýzu právnych problémov a identifikáciu argumentov.

Na úrovni hodnotenia **(evaluating)** študenti posudzujú právne argumenty, diskutujú o právnych problémoch, obhajujú svoje stanoviská a reagujú na protiargumenty. Ide o dôležitú oblasť, pretože právna komunikácia nie je len o reprodukcii informácií, ale aj o presvedčivej argumentácii a kritickom uvažovaní. Na tejto úrovni možno využiť diskusné platformy, ako sú Tricider, Slido alebo Kialo, prostredníctvom ktorých študenti formulujú argumenty za a proti, komentujú návrhy a zúčastňujú sa štruktúrovanej diskusie o právnom probléme. Takéto aktivity rozvíjajú odbornú slovnú zásobu, argumentačné zručnosti a schopnosť používať právnickú angličtinu v diskusnom kontexte, pričom technologické nástroje zároveň zvyšujú aktivitu študentov a podporujú rozvoj ich komunikačných schopností v odbornom jazyku.[22]

Najvyššou úrovňou je tvorba (*creating*), v rámci ktorej študenti vytvárajú vlastné právne texty, právne stanoviská, prezentácie alebo projekty. Na tejto úrovni možno využiť nástroje ako Canva, PowerPoint, Google Docs, Write.law alebo AI nástroje vrátane NotebookLM, ktoré podporujú tvorbu a úpravu odborných textov. Tvorivé úlohy sú dôležité preto, že spájajú jazykové vedomosti, právny obsah, analytické myslenie aj komunikačné schopnosti a vedú študentov k samostatnému a funkčnému používaniu anglickej právnej komunikácie.[23]

Digitálne nástroje vo výučbe anglickej právnej komunikácie sa stávajú súčasťou moderného, interaktívneho a na študenta orientovaného vyučovania.[24] Mali by byť však využívané najmä s ohľadom na vzdelávacie ciele a obsah predmetu, nie iba z dôvodu ich atraktívnosti alebo modernosti. Medetova preto zdôrazňuje potrebu vyváženého prístupu k výučbe anglickej právnej komunikácie, ktorý kombinuje tradičné metódy výučby, interaktívne aktivity a moderné technológie vrátane umelej inteligencie, pričom dôraz by mal zostať na interakcii medzi učiteľom a študentom.[25]

---

[22] GUNDARY, Puspa – TRIANA, Neni – GUSPARIA: *Innovative Approaches to Teaching English to Legal English Student via Tricider Analysis*. Journal of English Language and Education, 2024, roč. 9, č. 2, s. 19.

[23] BAKARADZE, Ekaterine Keke – BAKARADZE, Tamari: *Enhancing Legal English Education in Georgia: Comparative Analysis of Teaching Methods in Legal and Language Education*. In: RAIS Conference Proceedings – Research Association for Interdisciplinary Studies, 2024, s. 179.

[24] PIELMUȘ, Cristina Georgeta: *Innovation in Teaching English for Law Enforcement: A Technology-Integrated Approach*. In: Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III, 2018, s. 577.

[25] MEDETOVA, Gaukhar: *Features and Methods of Teaching Legal English: A Practical Approach in the AI Era*. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 2024, roč. 35, s. 97.

Od tradícií k inováciám: Nové výzvy vo výučbe anglickej právnej terminológie

Výučba anglickej právnej terminológie prináša viaceré výzvy, keďže ide o špecifickú oblasť odborného jazykového vzdelávania v rámci ESP (English for Specific Purposes). Študenti práva musia zvládnuť nielen všeobecný jazyk, ale aj odborný právny diskurz, ktorý sa vyznačuje presnosťou, formalitou a špecifickou terminológiou. Medzi hlavné výzvy patrí najmä porozumenie právnym textom a konceptom, rôzna úroveň jazykových kompetencií študentov, nižšia motivácia, obmedzená časová dotácia výučby a potreba prepojenia výučby s právnou praxou.
Významnou výzvou je aj integrácia digitálnych technológií do výučby, ktorá si vyžaduje nielen vhodný výber digitálnych nástrojov, ale aj rozvoj digitálnych kompetencií študentov a učiteľov. V tejto súvislosti sa čoraz viac uplatňuje princíp human-in-the-loop, ktorý zdôrazňuje nezastupiteľnú kontrolnú úlohu učiteľa pri práci s umelou inteligenciou. V neposlednom rade nemožno opomenúť ani možné riziká digitálnych technológií, ako napríklad nadmernú závislosť od technológií, etické otázky či nedostatok osobnej interakcie, čo poukazuje na dynamický charakter súčasných zmien v oblasti vzdelávania a právnej komunikácie.

Záver

Na základe uvedených poznatkov možno konštatovať, že výučba anglickej právnej komunikácie prechádza dynamickým vývojom, ktorý je determinovaný globalizačnými trendmi, technologickým pokrokom a meniacimi sa požiadavkami právnej praxe. Tradičné formy výučby, zamerané prevažne na reprodukciu terminológie a preklad textov, už nedokážu adekvátne reflektovať potreby súčasných študentov práva ani komplexnosť právnej komunikácie v medzinárodnom prostredí. Kľúčovým cieľom preto zostáva rozvoj komunikačnej a interkultúrnej kompetencie, ako aj schopnosti efektívne využívať jazyk v autentických profesijných situáciách.
Digitálne nástroje predstavujú významný potenciál pre skvalitnenie výučby, najmä z hľadiska motivácie študentov, individualizácie učenia a prepojenia teórie s praxou. Ich využívanie si však vyžaduje didakticky premyslený a cieľavedomý prístup, pričom nezastupiteľnú úlohu si naďalej zachováva učiteľ ako facilitátor a garant kvality vzdelávania.

Zoznam použitej literatúry

1. ANTHONY, Edward M.: Approach, Method and Technique. In: English Language Teaching, roč. 17, č. 2 (1963), s. 63–67.
2. BAKARADZE, Ekaterine Keke – BAKARADZE, Tamari: *Enhancing Legal English Education in Georgia: Comparative Analysis of Teaching Methods in Legal and*

Language Education. In: RAIS Conference Proceedings – Research Association for Interdisciplinary Studies, 2024, s. 171–179.
3. BENDECK SOTO, Juan Habib: *Technology-Enhanced Approaches for Teaching English to Law Students: Innovations and Best Practices*. Ciencia Latina Revista Científica Multidisciplinar, 2024, roč. 8, č. 5, s. 4567–4592.
4. BERGMANN, Jonathan – SAMS, Aaron: Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. Washington, DC: International Society for Technology in Education, 2012. 120 s.
5. BISHOP, Jacob Lowell – VERLEGER, Matthew A.: *The Flipped Classroom: A Survey of the Research*. In: Proceedings of the 2013 ASEE Annual Conference & Exposition. Atlanta: American Society for Engineering Education, 2013.
6. BRTKOVÁ, Jarmila - PROCHÁZKOVÁ, Lenka: Effective Methods and Techniques Used in Business English Teaching. In: Cudzie jazyky v premenách času, 1. vyd., roč. 7 (2017), s. 137-142.
7. BYRAM, Michael: *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. 124 s. ISBN 9781853593772.
8. CANALE, Michael – SWAIN, Merrill: Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980, roč. 1, č. 1, s. 1–47.
9. CELCE-MURCIA, Marianne – BRINTON, Donna M. – SNOW, Marguerite Ann (eds.): Teaching English as a Second or Foreign Language. Boston: National Geographic Learning, 2014. 706 s. ISBN 9781111351694.
10. CHAPELLE, Carol A.: Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 211 s. ISBN 0521626374.
11. DUDLEY-EVANS, Tony - ST JOHN, Maggie Jo: Developments in English for Specific Purposes. A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 301 s. ISBN 0 521 59329-8.
12. DUNDON, John Terry: *Teaching Legal English with "Modified CLIL"*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2021, roč. 66 (79), s. 25–44.
13. GUNDARY, Puspa – TRIANA, Neni – GUSPARIA: *Innovative Approaches to Teaching English to Legal English Student via Tricider Analysis*. Journal of English Language and Education, 2024, roč. 9, č. 2, s. 14 – 21.
14. HMELO-SILVER, Cindy E.: Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? In: Educational Psychology Review, roč. 16, č. 3 (2004), s. 235–266.
15. HUBBARD, Philip: Making a Case for Learner Training in Technology-Enhanced Language Learning Environments. In: CALICO Journal, roč. 30, č. 2 (2013), s. 163–178.

16. HUTCHINSON, Tom - WATERS, Alan: English for Specific Purposes. A learning-centred approach. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 183 s. ISBN 9780511733031.
17. KOVÁČIKOVÁ, Elena: English for Specific Purposes in Higher Education through Content and Language Integrated Learning. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2020. 129 s. ISBN 1-5275-4701-9.
18. ŁUCZAK, Aleksandra: *Using Memrise in Legal English Teaching*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2017, roč. 49 (62), s. 141–152.
19. MARSH, David: Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. Córdoba: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba, 2012. 515 s.
20. MEDETOVA, Gaukhar: *Features and Methods of Teaching Legal English: A Practical Approach in the AI Era*. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 2024, roč. 35, s. 94–97.
21. NHAC, Thanh-Huong: *Leveraging digital game-based learning platforms to boost legal English vocabulary retention of law students*. The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 2025, roč. 13, č. 3, s. 419–429.
22. PIELMUȘ, Cristina Georgeta: *Innovation in Teaching English for Law Enforcement: A Technology-Integrated Approach*. In: Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III, 2018, s. 566–579.
23. RICHARDS, Jack C. – RODGERS, Theodore S.: Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 261 s. ISBN 0521803659.
24. REES-BIDDER, Helen: Approaches to Learning and Teaching First Language English. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 153 s. ISBN 978-1-108-40688-8.
25. STORR, Christine – MCGRATH, Cormac: *In search of the evidence: digital learning in legal education, a scoping review*. The Law Teacher, 2023, roč. 57, č. 2, s. 119–134.
26. VEREŞ, Sándor – MUNTEAN, Anca-Diana: The Flipped Classroom as an Instructional Model. In: Romanian Review of Geographical Education, roč. 10, č. 1 (2021), s. 56–67.
27. ZAIARNA, Inna – ZHYHADLO, Olena – DUNAIEVSKA, Olha: ChatGPT in Foreign Language Teaching and Assessment: Exploring EFL Instructors' Experience. In: Information Technologies and Learning Tools, roč. 102, č. 4 (2024), s. 176–190.

Kontaktné údaje

PaedDr. Jarmila Brtková, PhD.
jarmila.brtkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie

VIACVÝZNAMOVOSŤ AKO JEDEN Z PRÍZNAKOV PRÁVNEHO JAZYKA

AMBIGUITY AS ONE OF THE CHARACTERISTICS OF LEGAL LANGUAGE

Alexandra Debnárová[1]

Abstrakt: Jazyk práva sa popri ďalších charakterových črtách vyznačuje aj viacvýznamovosťou niektorých svojich kľúčových pojmov a to jednak paralelne v rámci právneho systému, ako aj v prípadoch, keď sa inovýznamový pendant právneho termínu vyskytuje vo všeobecnom jazyku. Pokiaľ ide o nemecký právny jazyk, uvedené sa týka už základných pojmov v tejto oblasti. V predloženom príspevku nás zaujíma, nakoľko kontakt s nemeckým odborným jazykom práva vplýva na mentálny lexikón študentov študijného programu právo.

Kľúčové slová: viacvýznamovosť, nemecká právna terminológia, polysémia, mentálny lexikón, Gewalt

Abstract: Ambiguity as one of the characteristics of legal language
In addition to other characteristics, legal language is also characterized by the ambiguity of some of its key terms, both within the legal system and in cases where a legal term has a different meaning in everyday language. In the case of German legal language, this applies even to basic concepts in this area. In this article, we examine the extent to which exposure to German legal terminology influences the mental lexicon of law students.

Keywords: ambiguity, German legal terminology, polysemy, mental lexicon, Gewalt

Úvod

Problematike rozdielneho významu rovnakých pojmov v kontexte bežného jazyka a jazyka práva sa so študentmi prvého ročníka cielene venujeme už na úvodných seminároch nemčiny pre právnikov. Popri samostatných slovesách (*klagen, verletzen*) ale aj ustálených slovesných konštrukciách (*Erbschaft ausschlagen*) či adjektívach (*billig*) sa naša pozornosť upriamuje aj na podstatné mená (*Gewalt, Verkehr*), ktorých

[1] Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie, Právnická fakulta UK

význam sa nelíši len pri porovnaní jazyka práva a bežného jazyka, ale môže sa odlišovať aj v závislosti od miesta, ktoré zaujíma v právnom systéme Nemeckej spolkovej republiky. V predloženom príspevku je stredobodom nášho záujmu významová mnohoznačnosť pojmu *Gewalt* a dešifrovanie jeho významu u študentov práva.
Jedným z podnetov pre jeho vznik bola štúdia K. Luttermann o horizonte príjemcov v právnej komunikácii právnikov a laikov, ako aj príspevok o vplyve odborného jazyka na mentálny lexikón L. Kovácsa. Zaujímalo nás, ako výučba nemeckého odborného jazyka práva a v súvislosti s ňou zvolená matéria vplýva na mentálny lexikón študentov práva.

Historické pozadie vs. súčasný nemecký právny jazyk

Nemecká právna terminológia bola z historického hľadiska ovplyvnená stáročiami koexistencie s latinčinou. Germánske kmene disponovali v čase prvých kontaktov s rímskou kultúrou rozvinutým právnym systémom, ako aj jazykom práva, ktorému však chýbala kodifikácia v podobe písaného zákonníka. Dlhé obdobie sa tak používala nemčina v ústnom styku (na súdoch) a latinčina ako jazyk, v ktorom sa písali zákony alebo listiny. (Bartsch, 1954, s. 212-213) Právne písomnosti v nemeckom jazyku sa objavujú až v 13. storočí. Pre uľahčenie fungovania systému, ktorý sa zakladal na ústnom podaní, sa v nemčine vyvinula špecifická poetická forma právneho jazyka, ktorá využívala paralelizmy a tautológie, často ozvláštnené aliteráciou, ako napríklad *Bank und Bett*, alebo *Feuer und Flamme*, niektoré z nich boli prenesené do latinčiny. (Bartsch, 1954, s. 215)
Súčasná nemecká právna terminológia sa okrem ďalších atribútov, ktoré často charakterizujú jazyky právnych systémov rôznych proveniencií, vyznačuje aj nízkym výskytom cudzích slov a výpožičiek z latinčiny. Preto sa v právnom systéme Nemeckej spolkovej republiky ani Rakúskej republiky nestretneme s pojmami „advokát" či „prokurátor", hoci pevnou súčasťou oboch právnych systémov a jednou z výnimiek, ktoré potvrdzujú pravidlo, je profesia notára, pri ktorej pretrvalo jej latinské pomenovanie, či termín *Testament* ako závet.

Zrozumiteľnosť vs. viacvýznamovosť

Odborný jazyk sa spravidla vyznačuje snahou o exaktnosť pojmov. Právny jazyk ako odborný jazyk však pracuje aj s terminológiou, ktorá sa prejavuje „úmyselnou vágnosťou"[2], napríklad pri pojmoch *Treu und Glauben* (dobrá viera a dôvera v konanie

[2] ERIKSEN, L.H..: Die Polysemie in der Allgemeinsprache und in der juristischen Fachsprache Oder: Zur Terminologie der „Sache" im Deutschen. In: Hermes, Journal of Linguistics, Roč. 14, č. 28 (2002), s. 214

druhej strany) alebo *gute Sitten* (dobré mravy). Ich výklad „závisí od názorov panujúcich na konkrétnom mieste a v konkrétnom čase". (Ďuricová, 2016, s. 26) Jedným z príkladov sú všeobecnejšie generálne klauzuly, ktoré s ohľadom na budúci vývoj umožňujú vytvoriť priestor pre právnu interpretáciu. (Eriksen, 2002, s.214) Podľa Arntza a Sandriniho fakt, že právny jazyk „vykazuje znaky, ktoré sú v rozpore so snahou o precíznosť, súvisí predovšetkým s vysokým stupňom abstrakcie jazyka práva a jeho závislosti od aktuálnych spoločenských rámcových podmienok". (Arnzt, Sandrini, 1991, s. 137) Na požiadavku väčšej zrozumiteľnosti právnych textov nenaráža iba prítomnosť „nepresných" pojmov, ale aj snaha o ekonomizáciu jazyka, obsahovú zhustenosť, detailnosť a pod., ktorá sa prejavuje napr. nadužívaním zložených slov (kompozít).[3] Nemecké ministerstvo spravodlivosti dokonca vydalo príručku, v ktorej odporúča vyhýbať sa používaniu komplikovaných zložení. (Luttermann, 2001, s. 154)

Podľa A. Ďuricovej odporuje požiadavke jednoznačnosti a terminologickej práce aj synonymia termínov, v súvislosti s „neurčitými" právnymi pojmami poukazuje taktiež na výskyt homonymie a polysémie v právnom jazyku. (2016, s. 25 - 26) Komplikovať sémantickú jednoznačnosť v odbornom jazyku teda môžu aj pojmy, ktoré majú potenciálne viac významov. V. Knapp do jednej troch skupín tvoriacich slovnú zásobu právneho jazyka zaraďuje okrem (a) slov vyskytujúcich sa výlučne v jazyku práva a (b) slov existujúcich iba v bežnom jazyku, aj (c) slová, ktoré sa využívajú súčasne v bežnom spisovnom jazyku, ako aj v jazyku práva (Knapp, 1978)[4]. Predmetom nášho záujmu nie sú len termíny, ktoré majú rozdielny význam v štandardnom jazyku a v jazyku práva, ale aj termíny, ktoré nesú viacero významov v rámci jedného právneho systému, a síce právneho systému Nemeckej spolkovej republiky. Daný význam sa pritom stanovuje v širšom zmysle v závislosti od konkrétneho právneho odvetvia, v užšom zmysle v závislosti od konkrétnej právnej normy alebo formou sudcovského výkladu právneho pojmu.

Pod pojem viacvýznamovosť resp. mnohoznačnosť možno zaradiť spomínané osobitné kategórie homonymie a polysémie. Určujúcim faktorom pri ich odlíšení je primárny význam skúmaného pojmu. Pri polysémii sa od prvotného významu slova odvíjajú jeho ďalšie významy „zvyčajne metaforickou cestou tak, že sa pôvodný (prvotný) význam slova rozčleňuje na niekoľko samostatných druhotných významov."(Findra, 1978) Medzi polysémickými pomenovaniami väčšinou funguje vzťah založený na (vonkajšej) podobnosti. Na druhej strane, rovnozvučnosť homoným nie je výsledkom odklonu od spoločného primárneho významu, ale jej

[3] Porovnaj K. Luttermann: Gesetzesinterpretation durch Juristen und Laien : ein rechtslinguistischer Beitrag zum Nötigungstatbestand. In: Linguistische Berichte, č. 186 (2001), s. 157 – 174

[4] KNAPP, V. (1978): Právní pojmy a právní terminologie. In: Státní správa. Bulletin Ústavu státní správy, č. 4, s. 17

vznik býva náhodný. J. Findra[5] aj A. Ďuricová[6] sa zhodujú na „jednoznačnom" významovom ohraničení viacvýznamového slova na základe kontextu. V prípade pojmu *Gewalt*, ale aj iných pojmov, nemusí byť význam v prípade obmedzeného kontextu vždy jednoznačný.

Gewalt

Pojem *Gewalt* je v právnom systéme NSR spätý s rôznymi odvetviami práva, predovšetkým s ústavným a trestným právom. Prvým z možných významov pojmu *Gewalt*, s ktorým sa možno stretnúť hneď v úvode druhej časti najvyššieho nemeckého zákona[7], je *moc* v zmysle zvrchovanej moci resp. právomoci. Súvisí s jedným zo základných princípov právneho štátu, ktorým je princíp deľby moci (*Gewaltenteilung*) na tri zložky, pričom sa štátna moc (*Staatsgewalt*) delí na zákonodarnú moc *(gesetzgebende Gewalt*), výkonnú moc (*vollziehende Gewalt*) a súdnu moc (*rechtsprechende Gewalt*).
Údaje z etymologického slovníka nemeckého jazyka obrazne korešpondujú pri následnosti jednotlivých významov pojmu *Gewalt* s hierarchiou nemeckých právnych noriem, keďže význam moc/právomoc, ktorý je súčasťou Základného zákona (*Grundgesetz*) ako právnej normy stojacej na vrchole pyramídy právnych noriem v NSR, sa aj tu nachádza na prvom mieste. Autor slovníkového hesla počiatok písomného výskytu pojmu v znení *giwalt* datuje do 8. storočia (giwalt, gewalt, giwald), pričom poukazuje na to, že „za starých čias platil prevažne význam moc, vláda, splnomocnenie"[8] (DWDS[9]).
Aj v digitálnom slovníku súčasného nemeckého jazyka (Digitales Wörterbuch der Deutschen Sprache) sú významy pojmu Gewalt usporiadané v tomto poradí:
1. *(hoheitliche) Macht, Befugnis* (výsostná) moc, právomoc)
- s príkladmi kolokácií ako štátna moc (staatliche Gewalt), verejná moc (öffentliche Gewalt)
2. *rücksichtslose Anwendung roher, körperlicher Kraft*, (bezohľadné použitie surovej, fyzickej sily)

[5] Na pozadí kontextu alebo situácie sa totiž vždy jasne ukáže, ktorý z významov mnohovýznamového slova mal podávateľ na mysli. V kontexte sa teda polysémické a homonymné slovo jednoznačne významovo ohraničí." (Findra, 1978, s. 130)
[6] „Jav polysémie je častejší, ak berieme do úvahy právnu terminológiu na pozadí bežného jazyka, prípadne terminológie iných vedných odborov, kde sa dané slovo používa v inom význame. V takýchto prípadoch je význam jednoznačný na základe kontextu." (Ďuricová, 2016, s. 26)
[7] Art. 20 GG (2) Alle Staatsgewalt geht vom Volke aus. Sie wird vom Volke in Wahlen und Abstimmungen und durch besondere Organe der Gesetzgebung, der vollziehenden Gewalt und der Rechtsprechung ausgeübt.
[8] https://www.dwds.de/wb/Gewalt
[9] Digitales Wörterbuch der Deutschen Sprache

- príkladmi kolokácií ako domáce násilie, zastaviť násilie, boj proti násiliu a pod.
3. *Zwang, Willkür, Strenge* (nátlak, svojvôľa, neoblomnosť)
- s príkladom kolokácie presadzovať silou
4. *ungebändigte elementare Stärke, Kraft* (nespútaná elementárna energia, sila)
- s príkladmi kolokácií ako sila prírody, sila umenia

V slovenčine teda nemecký pojem *Gewalt* prekladáme v závislosti od kontextu ako *moc*, *násilie* alebo *sila*. Napriek tomu, že prvým významom v súčasnom slovníku, ako aj v etymologickom slovníku nemeckého jazyka je *(zvrchovaná) moc*, v nemeckom textovom korpuse v textoch z posledných rokov prevláda výskyt pojmu *Gewalt* vo význame násilie.
Rozličnému chápaniu pojmu *Gewalt* (okrem iných pojmov) sa vo svojom výskume venuje aj K. Luttermann, ktorá analyzuje, nakoľko definícia zo strany právnikov zodpovedá chápaniu významu tohto slova u laikov. Pojem *Gewalt* je však u nej jednoznačne zaradený do oblasti trestného práva, Lutterman vychádza z § 240 ods. 1 STGB (Nemeckého trestného zákonníka) a definície trestného činu *nátlaku* (*Nötigung*), ktorá vidí predpoklad protiprávnosti činu, „ak možno použitie násilia alebo vyhrážku ujmou na dosiahnutie zamýšľaného cieľa považovať za odsúdeniahodné.[10] Lutterman sa zamerala na rozdielne chápanie pojmu *Gewalt* ukotveného v trestnom práve zo strany laikov a odborníkov – právnikov, pričom na základe dotazníkového prieskumu, ktorý realizovala, chápali pojem *Gewalt* v zhode s právnikmi iba 2 z oslovených 25 laikov. (Lutterman, 2001, s. 155 – 156)

Mentálny lexikón

Mentálny lexikón (mentálny slovník) predstavuje individuálny slovník jednotlivca uložený v jeho dlhodobej pamäti najčastejšie prirovnávaný k sieti, v ktorej význam jednotlivých slov podmieňuje ich vzťah k ostatným slovám. V prípade jedincov ovládajúcich viacero jazykov, hovoríme o viacjazyčnom mentálnom lexikóne.
L. Kovács skúmal budovanie mentálneho lexikónu s ohľadom na odozvu respondentov na asociácie z oblasti odborného jazyka[11]. Stimuly pritom pochádzali tak zo štandardného jazyka, ako aj slovnej zásoby odborníkov v týchto oblastiach. Niektoré z pojmov sa vyskytovali súčasne v bežnom aj odbornom jazyku. Účastníci s odborným zázemím (napr. absolventi príslušného odboru) si pojmy vyskytujúce sa aj v štandardnom aj v odbornom jazyku častejšie spájali s odbornou terminológiou, významnú rolu zohral aj vek respondentov. (Kovács, 2015, s. 35 -38) Uvedené zvádza k predpokladu, že pri terminologickom ukotvení polysémických pojmov, ktoré sa

[10] Rechtswidrig ist die Tat, wenn die Anwendung der Gewalt oder die Androhung des Übels zu dem angestrebten Zweck als verwerflich anzusehen ist. (prekl. aut.)
[11] Konkrétne ekonómie a športu.

vyskytujú vo všeobecnej a súčasne odbornej slovnej zásobe, je dôležitý mentálny lexikón jedinca a jeho odborné zázemie.
Ako uvádza M. Imrichová: „Práve polysémia nastolila požiadavku definovania termínu v rámci vedného odboru pre zabezpečenie presnosti a jednoznačnosti. Medzi pojmom a termínom je jednota, presnejšie, pojem je z oblasti myslenia, termín je z oblasti jazyka." (Imrichová, 2024, s. 14) Naším zámerom bolo zistiť, aký terminologický ekvivalent prisúdia študenti pojmu *Gewalt* v tom-ktorom kontexte.

Výskumný rámec

Na základe doterajšej pedagogickej skúsenosti môžeme skonštatovať, že zatiaľ čo pojem *Gewalt* vo význame *násilie* je na hodinách Nemeckej právnej terminológie/Nemčiny pre právnikov väčšinou známy už študentom prvého ročníka odboru právo, jeho ďalší význam *(zvrchovaná) moc* často nepoznajú. Zoznamujú sa s ním však už počas úvodných seminárov a neskôr význam daného pojmu viac-menej úspešne dešifrujú podľa kontextu a prisúdia mu tým terminologický rámec. Z času na čas dochádza k prípadom, kedy by neizolovaný pojem v príslušnom kontexte mohol byť nositeľom rôznych významov. Zaujímalo nás, nakoľko má odborný jazyk a výber preberanej matérie vplyv na mentálny lexikón študentov. Ako bolo spomenuté vyššie, pojem *Gewalt* ako *násilie* býva študentom prvého ročníka spravidla dobre známy. V úvode prvého semestra sa oboznamujú s jeho ďalším významom, ktorým je *(zvrchovaná) moc/právomoc*. V priebehu štúdia sa prierezovo venujú rôznym právnym disciplínam, no aj v dôsledku absencie kapitoly, ktorá by sa zaoberala odvetvím trestného práva, sa s pojmom *Gewalt* počas seminárov z nemeckej právnej terminológie a nadväzujúcich predmetov stretávajú výlučne v jeho prvom význame (*gesetzgebende Gewalt, Gewalt über eine Sache, kirchliche Gewalt* atď.).
Vzhľadom na nižší počet participantov, ako aj obmedzený počet skúmaných prekladových viet, sme si ako výskumnú metódu zvolili experiment. Experimentu sa zúčastnilo 25 študentov prvého, druhého a tretieho ročníka[12] bakalárskeho štúdia v programe právo.[13] Naša hypotéza sa zakladala na predpoklade, že napriek častému kontaktu s pojmom *Gewalt* ako *moci/právomoci* je v mentálnom lexikóne respondentov výrazne zapísaný aj pojem *Gewalt*, terminologicky ukotvený ako *násilie,* ktorý je bežnou súčasťou štandardného nemeckého jazyka. Vybrali sme 8 viet z nemeckého korpusu textov, ktorý je súčasťou DWDS, Digitálneho slovníka nemeckého jazyka a požiadali študentov, aby preložili buď celé vety alebo vyznačené slovné spojenia tak, aby bolo zrejmé, aký význam im pripisujú. Súčasťou viet boli dva

[12] Vek účastníkov, na ktorý poukazoval L. Kovács ako na faktor ovplyvňujúci budovanie mentálneho lexikónu, tu nebol relevantný, nakoľko išlo o respondentov v podobnej vekovej skupine.
[13] U štyroch respondentov nie je ich materinským jazykom slovenčina, ovládajú ju však na úrovni rodeného hovoriaceho.

viacznačné nemecké pojmy a to *Gewalt* a *Schuld*. Pre potreby príspevku sme vybrali 4 z nich. Preklad študenti realizovali anonymne písomne na papier, bez použitia slovníka či prekladačov. Pokiaľ pojem *Gewalt* preložili inak ako *násilie* alebo *moc*, uvádzame ich pri výpočte prekladateľských riešení ako „iné".

Výsledky experimentu

Ako prvý sme si zvolili titulok z nemeckého periodika Tageszeitung, na základe ktorého sa vzhľadom na kontext podľa nášho predpokladu dal jednoznačne určiť význam pojmu *Gewalt* ako násilie. Titulok znel „Männer, Fußball und Gewalt.", teda „Muži, futbal a násilie." Z 25 študentov tu však Gewalt ako násilie chápalo iba 23% respondentov, ďalších 19% pripúšťalo možnosť oboch významov. Až 11 z nich, čo predstavuje 43%, pojmu *Gewalt* porozumelo vo význame *moc*. Je pravdepodobné, že *moc* tu chápali skôr vo význame nemeckého *Macht*, ktoré síce v slovenčine označujeme rovnakým ekvivalentom, jeho obsah však nie je totožný.

Participanti: 25
Moc – 11
Násilie – 6
Moc/násilie – 5
Iné – 4

Graf č. 1 (Männer, Fußball und Gewalt.)

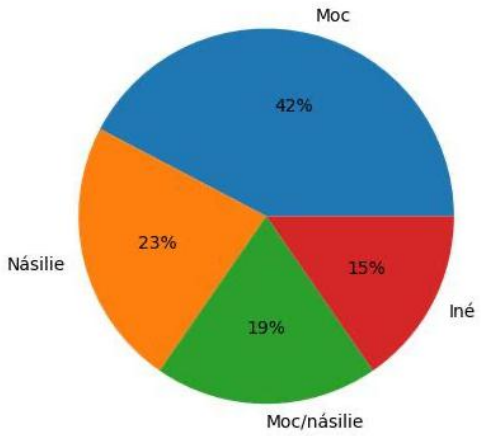

Ďalšia veta, v ktorej mali študenti prisúdiť slovenský terminologický ekvivalent pojmu *Gewalt*, bola uvedená v znení: „Kein Mensch darf zum Objekt staatlicher Gewalt gemacht werden kann." (Žiadny človek sa nesmie stať objektom štátnej moci.) Ukázalo sa, že študentom sú ustálené slovné spojenia staatliche Gewalt/Staatsgewalt dobre známe, nakoľko až 80% z nich pojem preložilo správne

v zmysle *moc*, ďalší z participantov (4%) zvažoval oba významy a iba dvaja študenti (10%) uviedli možnosť *násilie* ako násilie páchané zo strany štátu.

Participanti: 25
(Štátna) moc: 20
(Štátne) násilie: 2
Moc/násilie: 1
Iné: (neuviedli) 2

Graf č. 2 (Kein Mensch darf zum Objekt staatlicher Gewalt gemacht werden kann.)

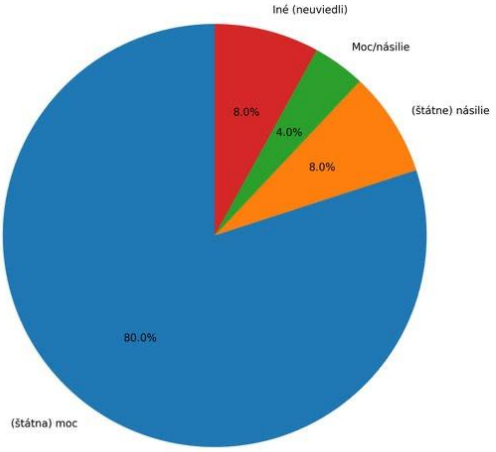

Ešte jednoznačnejší bol výsledok pri preklade vety „Es war nicht meine oder seine Schuld, sondern eine Art höherer Gewalt." (Nebola to moja ani jeho vina, ale akýsi druh vyššej moci.) (*Vyššia*) *moc* bola preferovaným slovenským ekvivalentom u 23 študentov (vrátane dvoch študentov 3. ročníka, ktorí *höhere Gewalt* preložili ako *vis maior*), čo predstavuje 92% z ich celkového počtu.

Participanti: 25
(Vyššia) moc: 23
Iné: 2

Graf č. 3 (Es war nicht meine oder seine Schuld, sondern eine Art höherer Gewalt.)

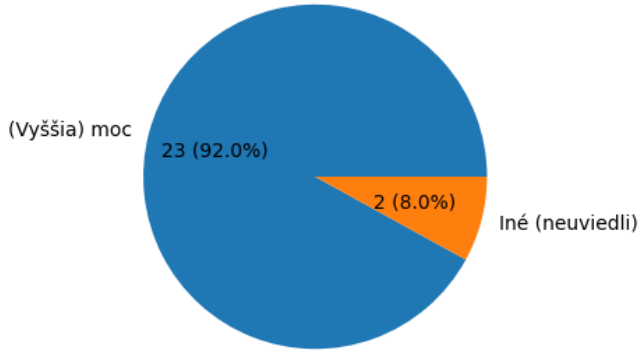

Vo vete „Österreich war das erste Land in Europa, das ein Gewaltschutzgesetz erlassen hat." (Rakúsko bolo prvou krajinou v Európe, ktorá vydala zákon o ochrane/na ochranu pred násilím.) išlo o priradenie správneho významu pojmu *Gewalt*, ktorý je súčasťou kompozita Gewaltschutzgesetz. Kompozitum je skráteným pomenovaním zákona, ktorý sa nazýva Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie (Spolkový zákon na ochranu pred násilím v rodine resp. Spolkový zákon na ochranu obetí domáceho násilia.) K oficiálnemu názvu zákona študenti nemali prístup, význam tak museli odvodiť na základe troch členov, z ktorých sa kompozitum skladá. Lexéma *Gesetz* má jednoznačný význam *zákon*, význam spojenia pojmov *Gewalt* a *Schutz* (*ochrana*) bez prítomnosti vysvetľujúcej predložky, ktorá by definovala, či ide o ochranu niečoho alebo pred niečím, môže pôsobiť nejednoznačne. Účastníci experimentu boli nútení vyhodnotiť, či je pravdepodobnejšie, aby táto členská krajina EÚ prijala zákon na ochranu (štátnej) moci alebo zákon na ochranu pred násilím.

Participanti: 25
Zákon o domácom násilí/ochrane pred násilím: 7
Zákon o ochrane moci: 13

Graf č. 4 (Österreich war das erste Land in Europa, das ein Gewaltschutzgesetz erlassen hat.)

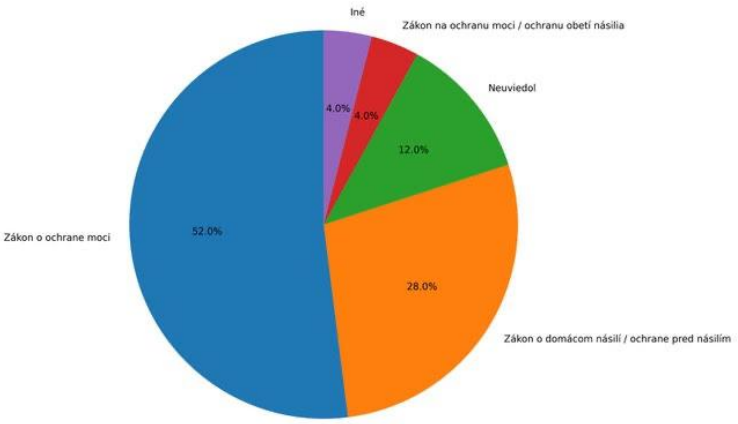

Záver

Primárny význam pojmu *Gewalt* ako *zvrchovaná moc/právomoc* má, aj súdiac na základe jej výskytu v textovom korpuse nemeckého jazyka, omnoho nižšiu frekvenciu používania. Pri kolokáciách, štandardne viazaných na konkrétny význam, nemali účastníci experimentu väčšie ťažkosti dešifrovať správny zmysel pojmu. Išlo o kolokácie *staatliche Gewalt* alebo *höhere Gewalt*. Na základe výsledkov experimentu u skupiny študentov bakalárskeho stupňa študijného programu právo sa javí, že v dôsledku vplyvu kontaktu s odborným jazykom sa v prípade subjektívnej sémantickej nejednoznačnosti stáva z ich pohľadu primárnym resp. ďalším možným významom. Preukazuje sa tak výrazný vplyv pôsobenia odborného jazyka na mentálny lexikón študentov bakalárskeho štúdia práva. Hoci bolo pri pojme *Gewalt* prvým významom, ktorí poznali, *násilie*, následkom kontaktu s pojmom nesúcim jeho druhý význam, mal relevantný podiel participantov experimentu tendenciu spochybňovať prvý a omnoho bežnejší význam slova na úkor zriedkavejšieho sémantického obsahu pojmu, ktorý je však úzko spätý s právnymi odvetviami, ktorým sa venovali v priebehu štúdia.

Zoznam použitej literatúry

1. ARNZT, Reiner – SANDRINI, Peter: Präzision versus Vagheit: das Dilemma der Rechtssprache im Lichte von Rechtsvergleich und Sprachvergleich. In: Indeterminacy in Terminology and LSP. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2007. 236 s. ISBN 9027223327.
2. BARTSCH, Robert: Zur Geschichte der deutschen Rechtssprache. Archiv für die civilistische Praxis, Roč. 39, č. 1 (1954), s. 412 – 424. Dostupné na:

https://www.jstor.org/stable/40993399?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents
3. ĎURICOVÁ, Alena: Preklad právnych textov. Banská Bystrica: Bellianum, 2016. 146 s. ISBN 978-80-89603-09-1.
4. FINDRA, Ján: O funkčných možnostiach polysémie a homonymie. In: Slovenská reč, Roč. 43, č. 3 (1978), s. 129 – 139
Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1978/3/sr1978-3-lq.pdf
5. ERIKSEN, Lars H.: Die Polysemie in der Allgemeinsprache und in der juristischen Fachsprache Oder: Zur Terminologie der „Sache" im Deutschen. In: Hermes, Journal of Linguistics, Roč. 14, č. 28 (2002), s. 211 – 222
Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/314189822_Die_Polysemie_in_der_Allgemeinsprache_und_in_der_juristischen_Fachsprache_Oder_Zur_Terminologie_der_Sache_im_Deutschen
6. IMRICHOVÁ, Mária: Jazykové rezíduá a novotvary v slovenských právnych textoch. In: Jazyk a kultúra, Roč. 15, č. 59 – 60 (2024) s. 14 – 23
Dostupné na: file:///Users/alexandra/Downloads/Maria%20Imrichova_studia%20(2).pdf
7. KNAPP, Viktor: Právní pojmy a právní terminologie. In: Státní správa. Bulletin Ústavu státní správy, č. 4 (1978), s. 17 -20.
8. KOVÁCS, László: Die Repräsentation von Fachsprache im mentalen Lexikon. Empirische Ergebnisse zur Wortassoziation. In Fachsprache. International Journal for Specialized Communication, Roč. 37, č. 1 – 2 (2015), s. 24 - 44
9. LUTTERMAN, Karin: Gesetzesinterpretation durch Juristen und Laien : ein rechtslinguistischer Beitrag zum Nötigungstatbestand. In: Linguistische Berichte, č. 186 (2001), s. 157 – 174
10. LUTTERMAN, Karin: Empfängerhorizont in der juristischen Experten-Laien-Kommunikation. In: Fachsprache. International Journal of LSP, Roč. 23, č. 3 -4 (2001), s. 153 - 160

Iné zdroje:

https://www.dwds.de/wb/Gewalt
https://www.dwds.de/wb/etymwb/Gewalt
https://www.dwds.de/r/?q=Kein+Mensch+darf+zum+Objekt+staatlicher+Gewalt+gemacht+werden+kann.&corpus=dwdsxl
https://taz.de/Maenner-Fussball-und-Gewalt/!669546/

Kontaktné údaje

Alexandra Debnárová
alexandra.debnarova@flaw.uniba.sk
Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie, Právnická fakulta UK

PRÁVNY JAZYK: ZRADNOSŤ POLYSÉMIE A PRÍNOS METAFORICKOSTI V PROCESE APERCEPCIE CUDZOJAZYČNÉHO TEXTU. ZAMERANIE NA SLOVESÁ

LEGAL LANGUAGE: THE PITFALLS OF POLYSEMY AND THE BENEFITS OF METAPHORICAL LANGUAGE IN THE PROCESS OF PERCEIVING A FOREIGN-LANGUAGE TEXT. A FOCUS ON VERBS

Jarmila Pátková[1]

Abstrakt: V procese apercepcie cudzieho odborného jazyka vstupujú do hry javy ako polysémia, homonymia a falošní priatelia (faux amis). Iným javom vlastným jazyku práva je metaforickosť výrazových prostriedkov, ktorá zabezpečuje nielen estetickú, ale aj pedagogickú funkciu, keď vložením analogického komponentu prispieva k objasneniu pojmu a k uľahčeniu kognitívnych mechanizmov. Podľa viacerých teoretikov metafora dokonca ovplyvňuje štruktúru právneho myslenia. Samostatnou kategóriou slovných druhov sú slovesá, ktoré pomenúvajú dynamické aspekty právnej reality. Význam vetného predikátu tvoreného slovesom je zásadný pre pochopenie vety, a teda celej myšlienky. Slovesá bežnej slovnej zásoby sú v právnom jazyku zastúpené značným dielom a ich viacvýznamovosť komplikuje nerodenému hovorcovi fázu prvotného pochopenia vety. Cieľom tohto príspevku je ukázať, s akými úskaliami sa potýkajú recipienti nového cudzojazyčného textu, i akým prínosom môže pre nich byť metaforickosť právneho jazyka.

Kľúčové slová: polysémia, metafora, sloveso, význam, pochopenie

Abstract: In the process of perceiving a foreign technical language, phenomena such as polysemy, homonymy, and false friends (faux amis) come into play. Another phenomenon specific to legal language is the metaphorical nature of its expressive means, which serves not only an aesthetic but also a pedagogical function, as the inclusion of an analogical component helps clarify concepts and facilitate cognitive processes. According to several theorists, metaphor even influences the structure of legal thinking. Verbs that denote dynamic aspects of legal reality constitute a separate category of parts of speech. The meaning of a sentence predicate formed by a verb is essential for

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

understanding the sentence, and thus the entire idea. Verbs from the general vocabulary are well-represented in legal language, and their polysemy complicates the initial phase of sentence comprehension for a non-native speaker. The aim of this paper is to demonstrate the challenges faced by recipients of a new foreign-language text, as well as the benefits that the metaphorical nature of legal language can offer them.

Key words: polysemy, metaphor, verb, meaning, comprehension

Úvod

Tento článok je inšpirovaný postrehmi z vyučovania právnej francúzštiny, avšak týka sa každého, kto sporadicky prichádza do styku s odborným cudzím jazykom. Relevantnosť vybraných slovies sme overovali v korpuse európskej judikatúry, štatisticky spracovanej pomocou nástroja Sketch Engine.[2]

Apercepcia a sloveso

Do vyučovacieho programu cudzieho odborného jazyka vstupujú študenti ovládajúci všeobecný jazyk na úrovni, ktorá im umožňuje rozumieť písanému i hovorenému jazyku a osvojovať si odbornú slovnú zásobu. Odborný jazyk nadväzuje na existujúcu jazykovú kompetenciu, predovšetkým na gramatickú a syntaktickú správnosť, ktorú ďalej rozvíja v špecifickej diskurznej rovine (Dudley-Evans, Saint-John 1998, s. 4).
Ťažiskovým komponentom novej lexiky sú termíny pomenúvajúce právne pojmy. Jazyk práva sa od spoločného základu odlišuje nielen odbornými termínmi, ale i zaužívanými slovnými spojeniami, z ktorých mnohé zahŕňajú sloveso. Význam slova v právnom jazyku býva posunutý oproti jeho významu vo všeobecnom jazyku (Abrahámová 2012, s. 40). Ak je nový, odborný význam skrytý v slovese, ktoré je predikatívnym jadrom vety, nerodený používateľ jazyka môže zostať zaskočený, aj keď má osvojenú základnú terminológiu z príslušnej oblasti. Príklad so slovesom *relever* (vo všeobecnom jazyku zdvihnúť, pozbierať, zdôrazniť):

Il appartient au juge de relever d'office une fin de non-recevoir.
Súd prihliada z úradnej povinnosti na námietku neprípustnosti.
(preklad JP)

Veta je základnou jednotkou písaného textu i ústneho prehovoru a má ucelený význam (Mistrík 1989, s. 236), ktorý sa odvíja od významu spojenia podmet-prísudok, čo sú základné vetné členy. Okrem syntaktickej funkcie je sloveso aj jedným z

[2] KILGARRIFF Adam et al. The Sketch Engine : Ten years on. In: *Lexicography*. Online. vol. 1 (2014), n° 1, s. 7–36. Dostupné na: https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9 [zobrazené 2022-03-22].

plnovýznamových slovných druhov, ktoré pomenúvajú dynamickú zložku pojmového systému práva.
V odborných jazykoch sa pozornosť venuje najmä termínom, ktoré majú podobu podstatných mien, a tie sú názvami odborných pojmov. Slovesá ako slovný druh bývajú v terminológii opomínané. Slovníky všeobecného jazyka nie vždy uvádzajú odborné, právne významy slovies. Prieskum odborných slovníkov dokazuje, že podstatné mená v nich predstavujú 84,25 až 97, 5 % všetkých hesiel (L´Homme 2025, 2). Za týmto javom stoja požiadavky terminológie na jednoznačnú spätosť slova s pojmom v rámci terminologickej sústavy, predovšetkým požiadavka významovej priezračnosti alebo motivácie, pri ktorej má byť zjavná súvislosť medzi formálnou podobou termínu a označovaným pojmom (Horecký 1956, s. 45). Sloveso má najrozmanitejšiu morfologickú stavbu spomedzi všetkých slovných druhov (Dvonč et al. 1966, s. 362). Jeho spojenia s podmetom, priamym i nepriamym predmetom vo vete sa v texte opakujú ako obvyklé kolokácie, pričom niektoré z nich majú terminologický charakter, iné nie. Terminológia je chápaná konceptuálne (L´Homme 2025, 2), a preto sa zaujíma primárne o také spojenia slova a pojmu, ktoré sú exkluzívne a jednoznačné. Na druhej strane sub-reprezentácia slovies v odbornej lexikografii súvisí so slovotvornou motiváciou v jazyku, keď pojem vyjadrený v základovom slove sa pomocou slovného základu a slovotvornej štruktúry - prípon, niekedy aj predpôn - realizuje v rôznych slovných druhoch: podstatných menách, prídavných menách, slovesách (Dolník 2003, s. 128-129). Mnohé menné termíny a ich sémantický obsah nachádzame v koreni slovies (príklad z právnej francúzštiny: *introduction* (začatie) – *introduire* (začať), a tak si vieme význam slovesa odvodiť. V právnom diskurze alebo texte sa však konvenčne používajú niektoré slovesá, ktorých sémantický obsah nie je ľahké jednoznačne zaradiť do pojmovej sústavy toho-ktorého odvetvia.

Slovesá a polysémia

V slovesách sa lexikálny obsah kombinuje s gramaticko-syntaktickou funkciou, ktorá slúži na tvorbu vetných skladov. Patria k nim plnovýznamové (autosémantické) slovesá, ako napríklad *céder* (postúpiť), *déposer* (svedčiť, podať, vložiť do úschovy) i neplnovýznamové (synsémantické) slovesá, medzi ktoré radíme pomocné slovesá *être* (byť), *avoir* (mať), slúžiace ako spony v menných prísudkoch, a ďalej významovo odľahčené slovesá, ktoré zabezpečujú gramatickú aktualizáciu iného slova vo vete (tzv. kategoriálne slovesá) (Kačala 1993, s. 16), ako *porter* (niesť), vyskytujúce sa napríklad v slovesno-mennom spojení *porter atteinte* (negatívne zasiahnuť/zasahovať, dotknúť sa). Slová s oslabenou sémantickou funkciou si plnia predovšetkým gramatickú funkciu, ktorou je aktualizovať menný prísudok, napríklad *prendre* (brať, vziať) v spojení *prendre congé* (rozlúčiť sa, odísť) v pracovnoprávnej

oblasti znamená čerpať dovolenku (termín *congé* označuje deň voľna alebo dovolenku). Vo francúzštine sa označujú ako *verbes supports* (angl. *light verbs*) (Gross 1998, s. 25-27). Ďalšie príklady: *porter* (niesť), *mettre* (položiť), *faire* (urobiť), *donner* (dať). Gledhill (2008, 3) hovorí o generických a produktívnych slovesách, ktoré sa vyznačujú vysokou frekvenciou v jazyku a sú v opozícii k slovesám so špecifickou sémantikou, napr. *faire* (robiť) verzus *fabriquer* (vyrábať). Všetky uvedené slovesá majú vo všeobecnom jazyku vysokú frekvenciu i spájateľnosť – kolokabilitu (Čermák 2006, s. 10).

Podľa terminologického charakteru, čiže príslušnosti k terminologickému subsystému práva, ich môžeme deliť na dve skupiny:

1. Prvú môžeme nazvať **terminologické** slovesá, ktorých význam je v konkrétnom odvetví a v konkrétnom slovnom spojení jediný a jednotný. Na realizáciu spojenia s konkrétnym termínom sa v práve používajú systematicky, bez alternatívy. Príkladom je *casser*, ktorého význam vo všeobecnom jazyku je rozbiť, zlomiť. V spojení s *arrêt* (rozsudok druhostupňového súdu) znamená zrušiť rozsudok (francúzskym Cour de Cassation). Tieto slovesá majú silnú právnu náplň alebo váhu (Cornu 2000, s. 93), označujú právny pojem (*casser* označuje konkrétny úkon sudcu) a v presne určenej odborno-pojmovej súvislosti sú jednoznačné.

2. Druhou skupinou sú **neterminologické** slovesá, ktoré majú v právnom jazyku rovnaký význam, aký platí vo všeobecnom jazyku, a zároveň nie sú nositeľmi odborného významu, ktorý by ich pevne a jednoznačne spájal s právnymi pojmami, nespájajú sa s termínmi tak ako v skupine 1. Význam slovesa sa odvodzuje od vecnej súvislosti vo vetnom kontexte.

Slovesá skupiny 2 nekladú špeciálne požiadavky na porozumenie v právnom jazyku vzhľadom na to, že pomenúvajú tie isté skutočnosti ako vo všeobecnom jazyku.

Pozrime sa na slovesá skupiny 1 a s nimi súvisiaci jav polysémie. Polysémia (viacvýznamovosť) je prirodzeným javom v jazyku. Objektov, ktoré má jazyk opísať, je viac ako slov, ktoré sú k dispozícii. A tak vo vývine jazyka „dochádza k určitému odklonu lexémy od jej originálneho poslania a prvotného významu" (Kopecký 2005, s. 99) a rozširuje sa záber jedného slova na viaceré mimojazykové skutočnosti zväčša na základe analógie, podobnosti. Prenášanie významu zapojením metaforickej asociácie je v procese tvorby nových názvov základným princípom. Právne termíny, čiže odborné slová, sú s výnimkou limitovaného súboru exkluzívnych pomenovaní (*antichréza*, *prokurista*, *kolúzny*, *konkludentný*) slovami všeobecnej slovnej zásoby, a tým rozširujú jej viacvýznamovosť. Sloveso *casser* uvádzané vyššie v skupine 1 je príkladom vonkajšej polysémie, kedy slovo má jeden význam vo všeobecnom jazyku a iný význam v odbornom jazyku. Ďalší príklad: *compromettre*, vo všeobecnom jazyku kompromitovať, ohroziť a pod., v procesnom práve znamená uzavrieť dohodu

o arbitráži[3]. O vnútornej polysémii hovoríme, keď má slovo v práve viacero významov (Cornu 2000, s. 98). Taktiež je možné hovoriť o viacnásobnej polysémii. Ako príklad uvedieme sloveso *retenir* (zadržať, pripevniť, podržať, zachovať, zraziť, zapamätať si, prihliadnuť na). Toto sloveso môže pomenúvať ktorýkoľvek z uvedených všeobecných obsahov napríklad pri opise skutkovej podstaty v súdnom konaní. V oblasti verejného obstarávania sa používa so slovom *offre* (ponuka) vo význame vybrať ponuku, rozhodnúť sa pre ponuku. Zároveň má toto sloveso aj špecifický význam v sudcovskom práve a obvykle sa spája s termínom *interprétation* (výklad) vyjadrujúc, že súd prijal ten-ktorý výklad, pridŕža sa toho-ktorého výkladu. Pokiaľ ide o význam zadržať, ten má aj ďalšie odborné právne uplatnenie, ak ide o držiteľa veci, ktorý ju nechce vydať vlastníkovi, ale ju zadržiava. Vidíme vnútornú polysémiu medzi oblasťou súdneho jazyka a oblasťou hmotného práva. *Retenir* je príkladom slovesa s viacnásobnou vonkajšou i vnútornou polysémiou, kedy viacero významov koexistuje vo všeobecnom jazyku i v odbornom jazyku medzi rôznymi subsystémami. Ďalším príkladom vnútornej „vnútroprávnej" polysémie je sloveso *imputer*, ktoré znamená „započítať" v spojitosti s dlhom, plnením a pod., v trestnom práve znamená „pripísať" komu zavinenie, spáchanie (skutku).

Obr. 1: Príklad vonkajšej polysémie

[3] Cornu 1987, Vocabulaire juridique, heslo *Compromettre* 1

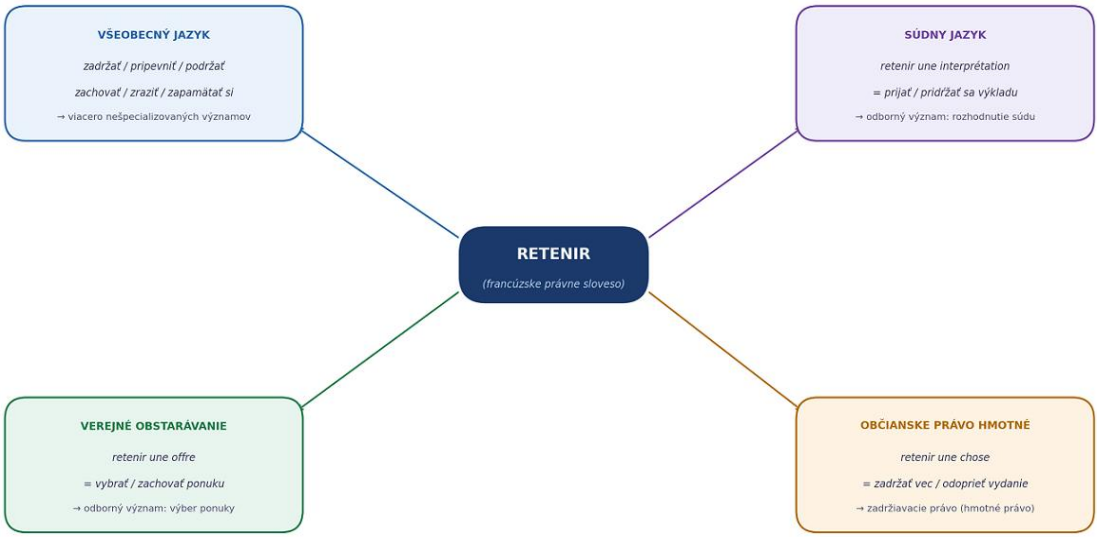

Obr. 2: Príklad vnútornej polysémie

Viacnásobne polysémické slovesá bývajú náročné na porozumenie vo vete. Sloveso *lever* v jeho tranzitívnej podobe (keď sa viaže s priamym predmetom) má až osem významov, čo je pri interpretácii pomerne veľa, základným všeobecným významom je zdvihnúť, dvíhať, postaviť. V procesnom jazyku je možné natrafiť na formuláciu *lever le jugement*, ktorá je predikatívnym variantom menného termínu *levée du jugement*[4]. Vychádzajúc zo všeobecného významu slova sa zdá, že ide o vyzdvihnutie rozsudku. Vo francúzskom práve sa význam termínu zúžil na procesný akt súdu, v rámci ktorého súd vystavuje a doručuje rovnopis rozsudku, to znamená, že agensom je súd, nie účastník. Metaforický význam pojmu *lever* (zdvihnúť), *levée* (zdvihnutie) ako zdvíhanie, pohyb smerom nahor je zachovaný, rozsudok sa dostáva na „svetlo sveta", keďže putuje z registra súdu von, procesnej strane, ale význam je posunutý, ako je pre právny jazyk typické (pozri vyššie). Sloveso *lever* sa vyskytuje vo francúzskom procesnoprávnom jazyku aj v tvaroch s predponami: *soulever*, *relever* (obe majú základný význam vyzdvihnúť, pozdvihnúť) a znamenajú použiť (uviesť) procesný prostriedok, prípadne namietnuť, poukázať na nejakú skutočnosť. Podobne sťažená identifikácia vhodného významu na strane recipienta môže nastať pri inom, všeobecne frekventovanom slovese *appeler* (najbežnejší význam volať, nazývať). Špecificky procesnoprávny význam znamená odvolať sa (voči rozhodnutiu), avšak aj vo všeobecnom jazyku má ešte ďalší význam, a to vyžadovať, žiadať, ktorý býva menej často používaný. Problém s interpretáciou vety môže nastať, ak je v zloženej vete viacero možných argumentov v antepozícii a recipient si nie je istý, s ktorým

[4] Cornu 1987, Vocabulaire juridique, heslo *Levée*

z nich sa *appeler* viaže a v ktorom z uvedených dvoch významov, ako v tejto vete pochádzajúcej z nájomnej zmluvy:

Les charges locatives font l'objet d'un forfait mensuel fixé par le Conseil d'Administration, appelé chaque mois de la période de location.

„Poplatky spojené s nájmom budú účtované v mesačnej pevnej sume, ktorú stanoví správna rada a ktorú je nutné platiť (vyžaduje sa) každý mesiac po dobu nájmu."
(preklad JP)

Pri hľadaní argumentu slovesa *appeler* v tvare trpného príčastia prichádzajú do úvahy na základe zhody v rode a čísle slová *forfait* (paušál) i *conseil* (rada). Veta má zhutnenú, polopredikatívnu konštrukciu (Kačala 2025, s. 425-428) v druhej časti, kde je použité trpné príčastie slovesa *appeler*. Hutnejšia syntax kladie vyššie nároky na apercepciu (Gahér – Števček – Braxatoris 2019, s. 75). V tomto prípade ide o problém polysémie všeobecnej slovnej zásoby v kombinácii s právnym diskurzom. Ak by sa vo vete nachádzalo sloveso s jednoznačnejšou väzbou na právnu terminológiu, nedošlo by k ťažkostiam s porozumením.

Metafory a kognitívne procesy

Spôsob, akým sa jazykovo vyjadrujeme, úzko súvisí so spôsobom, akým vnímame svet okolo seba, ako uchopujeme koncepty a ako organizujeme svoje vedomosti. Kognitívna lingvistika tvrdí, že jazyk nie je uzavretým systémom znakov a pravidiel, ale že je súčasťou všeobecného, nielen jazykového poznávania, kognície. Jazykové formulácie odrážajú našu zmyslovú, v zásade telesnú skúsenosť, ktorú získavame od útleho veku primárne prostredníctvom zmyslov. Johnson (1987, s. xiv–xv, 19–20) sa nazdáva, že telesnosť predstavuje základný rámec, prostredníctvom ktorého človek interpretuje a konštruuje skúsenosť sveta. Predstavy o veciach, o ich hodnote a mieste v živote i v odbornej sfére si preto vytvárame tak, že ich formulujeme pomocou jazyka na pozadí konceptov primárnej telesnej skúsenosti. Uchopovať abstraktné pojmy, pripisovať im význam, klasifikovať a usporadúvať ich nám uľahčujú výtvory našej mysle, ktoré vieme vnímať vďaka fyzickým rozmerom a empirickým charakteristikám. Takými výtvormi sú metafory, obrazy fyzického sveta.
Ako bolo uvedené v tomto článku, polysémické slovo má viacero viac či menej súvisiacich významov. Lakoff (1987) hovorí o akejsi sémantickej sieti významov, ktoré sú uložené v tzv. radiálnej kategórii. V rámci nej rozlišujeme centrálny význam, ktorého povaha je fyzická alebo priestorová (*invoquer un esprit* – vzývať ducha: sémantika priamo odkazujúca na zmyslové vnemy), a periférne významy, ktoré sú abstraktnejšej povahy, a preto vzdialenejšie od primárneho alebo prvotného významu (*invoquer un motif* – dovolávať sa niečoho ako dôvodu svojej argumentácie). V procese chápania abstraktnej entity sa využívajú štruktúry zmyslového vnímania.

Metafora ako taká znamená prenos významových prvkov z jednej oblasti do druhej.[5] Tento prenos smeruje z oblasti fyzickej do oblasti abstraktnej. Lakoff a Johnson (1980, s. 10-13) definujú pojem konceptuálnej metafory, ktorá je dekontextualizovanou abstrakciou využívajúcou metaforické výrazy. Metafora nie je len jazykovo-ozdobnou či rečníckou figúrou zvyšujúcou účinok na čitateľa alebo poslucháča, je konceptuálnou štruktúrou, ktorá je súčasťou našich mentálnych reprezentácií.

Právo, právny jazyk a metafory

Ak má metafora význam v kognitívno-mentálnych procesoch, je logické, že sa podieľa na myslení vrátane teoretického myslenia a právno-teoretickej tvorby. "Všeobecnými princípmi kognície sú konceptualizácia, kategorizácia a rozoznávanie vzorov".[6] Konceptualizácia a kategorizácia sú postupmi uplatňovanými aj v tvorbe práva vzhľadom na to, že právo usporadúva a usúvzťažňuje abstraktné pojmy v dôsledne postavenom pojmovom a hierarchicky organizovanom systéme. Metafory v právnom jazyku nemožno chápať ako čisto rétorický alebo estetický prostriedok. Ako objasňuje Timsit (2000, s. 83-85), metafora v práve neplní iba funkciu obrazného pomenovania, ale zasahuje do samotnej štruktúry právneho myslenia, keď sa podieľa na selekcii a schematizácii reality, ktorú právo normuje. V tomto zmysle metafora nepôsobí len ako jazyková figúra, ale ako kognitívna a stavebná štruktúra, prostredníctvom ktorej právo vytvára abstraktné modely spoločenských vzťahov. Tento konštruktívny rozmer právnych metafor vyzdvihuje aj Dănișor (2023, s. 25–52), podľa ktorej metafory v práve nielen opisujú právne javy, ale priamo formujú právne kategórie, legitimizujú právne riešenia a prispievajú k tvorbe právnej normativity. S poukazom na uvedené môžeme usúdiť, že metaforické pojmy môžu byť nielen súčasťou právneho konceptuálneho aparátu ako jeho jazyková realizácia, ale môžu ovplyvňovať samotnú tvorbu práva, podobne ako osvedčené stavebné prvky slúžia nielen na replikovanie tých istých konštrukcií v stavebníctve, ale sú základom respektíve vzorom pre nové prvky s odlišnými funkciami. Analógia, základ pre metaforické myslenie, je častým spôsobom usudzovania a používa sa aj v právnej argumentácii. Metafory preto predstavujú jeden z hlavných zdrojov, z ktorých čerpá právne myslenie.

[5] Mistrík, Jozef. 1998, heslo *Metafora*

[6] Mikuláš, Roman. 2025. „Kognitívna teória metafory." Hyperlexikón literárnovedných pojmov. Dostupné online: https://hyperlexikon.sav.sk/pojem/430/kognitivna-teoria-metafory [cit. 26. 03. 2026].https://hyperlexikon.sav.sk/pojem/430/kognitivna-teoria-metafor

Francúzsky právny jazyk je mimoriadne metaforický. Čerpá z obrazov rímskej Antiky, ktoré sa stali základom právnych pojmov, a to aj tých, ktoré majú dejový/stavový aspekt, teda tých, ktoré sú vyjadrené slovesom (napr. *saisir*, *trancher*, *statuer*).

Metafora	**Sloveso (právny termín)**	**Všeobecný význam**	**Právny význam**
PRÁVO JE FYZICKÝ ÚKON	saisir (une juridiction)	uchopiť, chytiť	obrátiť sa na súd
	saisir (des biens)	zmocniť sa	zaistiť majetok
	déposer (une requête)	položiť, uložiť	podať návrh
	soulever (un moyen)	zdvihnúť	namietať
	produire (une preuve)	vyprodukovať	predložiť dôkaz
	retenir (un argument)	zadržať	akceptovať argument
SÚDNY PROCES JE BOJ	attaquer (une décision)	zaútočiť	napadnúť rozhodnutie
	combattre (une thèse)	bojovať	spochybniť argument
	défendre (une partie)	brániť	zastupovať klienta
	trancher (un litige)	preseknúť	rozhodnúť spor
	poursuivre (quelqu'un)	prenasledovať (koho)	trestne stíhať (koho)
PRÁVO JE BUDOVA	fonder (une décision)	založiť	opierať rozhodnutie o dôvody
	édifier (une jurisprudence)	postaviť	vytvoriť judikatúru
PRÁVO JE TELO	redresser (une situation)	narovnať	napraviť nezákonný stav
	guérir (un vice)	vyliečiť	napraviť vadu konania
	purger (un vice de procédure)	prečistiť	odstrániť procesnú vadu
PRÁVO JE DEŠTRUKCIA	casser (un arrêt)	rozbiť	zrušiť rozhodnutie
	annuler (un acte)	anulovať	vyhlásiť za neplatné

	invalider (une décision)	zneplatniť	zbaviť právnych účinkov
PRÁVO JE CESTA / POHYB	engager (une procédure)	uviesť do pohybu	začať konanie
	poursuivre (une action)	pokračovať	viesť konanie
PRÁVO JE VYJAVENIE / OSVETLENIE	éclairer (le juge)	osvetliť	objasniť skutkový stav
	révéler (un fait)	odhaliť	preukázať skutočnosť
	démontrer (une preuve)	ukázať	dokázať tvrdenie

Obr. 3: **Niektoré obrazy/metafory a ich reflexia v slovesách**

Metafory uvedené v tabuľke v ľavom stĺpci - fyzický úkon, boj, budova, deštrukcia, pohyb, osvetlenie - sú formulované ako základné obrazy, s ktorými právny jazyk spája viaceré slová, a to tak slovesá, ako aj podstatné mená. Pokiaľ ide o slovesá zobrazené v tabuľke (ako príklady dopĺňame ďalšie), ich všeobecný význam napovedá o existencii spoločných sémantických prvkov, podľa ktorých je možné ich zoskupovať. Týmito prvkami sú mentálne predstavy fyzickej a priestorovej povahy, ktoré v sémantickej sieti podľa Lakoffa zodpovedajú centrálnemu významu kategórie, napríklad:

1. Pohyb s akcentom na smerovanie na určité miesto alebo od neho: *rembourser* (doslova „vrátiť do mešca" - splatiť, preplatiť), *détourner* (odkloniť - spreneveriť), *écarter* (odsunúť - odmietnuť), *poursuivre* (pokračovať – viesť konanie)
2. Pohyb ako výsledok aplikácie sily: *soulever* (nadvihnúť – použiť, uviesť dôvod), *relever* (vyzdvihnúť – použiť), *engager* (uviesť do pohybu – zahájiť konanie, zaviazať), *arrêter* (zastaviť – prijať akt), *révéler* (odkryť, doslova „odstrániť závoj" – preukázať)
3. Sociálno-komunikačné prejavy: *appeler* (volať, žiadať – odvolať sa), *saisir* (uchopiť, chytiť – obrátiť sa, zaistiť), *invoquer* (vzývať, dovolávať sa – namietať)

Pedagogický význam metafory v právnom jazyku a didaktické implikácie

Metafora má v právnom jazyku výrazný kognitívny a pedagogický potenciál. Umožňuje sprístupniť abstraktné právne pojmy prostredníctvom analógie s oblasťami skúsenosti, ktoré sú pre adresáta známe a zmyslovo uchopiteľné, vďaka čomu sa právny koncept stáva ľahšie identifikovateľným, zapamätateľným a interpretovateľným (de Ravel d'Esclapon 2024, s. 213). Metafora tak plní explicitačnú a didaktickú funkciu „robiac pojem viditeľným" tým, že ho ukotvuje v predstave fyzického pohybu, telesnej činnosti, boja či konštrukcie.

Z pedagogického hľadiska je tento mechanizmus mimoriadne dôležitý najmä pri práci s polysémiou právnych slovies v cudzom jazyku. Slovesá ako *engager*, *trancher*, *fonder*, *saisir* alebo *poursuivre* majú v bežnom jazyku významy späté s konkrétnou telesnou alebo priestorovou skúsenosťou, zatiaľ čo v právnom diskurze sú nositeľmi špecializovaných, konceptuálne presne vymedzených významov. Metaforické mapovanie medzi všeobecným a právnym významom umožňuje študentovi nielen pochopiť samotný pojem, ale aj pochopiť logiku právneho myslenia, ktorá sa v jazyku odráža. Metafora sa tak stáva prostriedkom apercepcie – umožňuje nové, cudzie poznanie zaradiť do existujúcich kognitívnych štruktúr.

Právo nevyhnutne pracuje so zjednodušeným, schematizovaným obrazom reality a metafora je jedným zo spôsobov, ako túto redukciu sprostredkovať zrozumiteľne. V pedagogickom kontexte to znamená, že identifikácia a vedomá analýza metaforického pozadia právnych slovies môže významne podporiť pochopenie právnych mechanizmov a procesov, najmä u nerodených hovoriacich.

Výskumy v oblasti cudzieho odborného jazyka a kognitívne orientovanej výučby lexiky sa zhodujú v tom, že osvojovanie odborného cudzojazyčného diskurzu je efektívnejšie vtedy, ak je formálna zložka jazyka systematicky prepájaná s významom a konceptuálnou motiváciou. Podľa štúdií výrazne lepšie dlhodobé výsledky dosahujú študenti, ktorí sa neučia významy slovies prostredníctvom prekladu alebo zoznamu ekvivalentov, ale prostredníctvom sémantických sietí, vizuálnych schém a explicitného pomenovania konceptuálnych metafor (Zhao et al. 2018, s. 260-261). Chen (2016) zdôrazňuje, že pri výučbe odborného jazyka je potrebné cielene rozvíjať kognitívne a metakognitívne stratégie, ktoré vedú študentov k uvedomelému vnímaniu vzťahu medzi formou a funkciou jazykových prostriedkov (tamže, s. 618). V prípade právnych slovies to znamená nielen učiť ich ako izolované lexikálne jednotky, ale viesť študentov k analýze ich polysémie, typických kolokácií a diskurzívnych funkcií v právnom texte.

Záver

Mentálny obraz pojmu má odlišnú konkretizáciu podľa toho, v akej oblasti komunikujeme. Všeobecný jazyk si osvojujeme v spojení so zmyslovým vnímaním sveta, a tak si vytvárame akési mentálne reprezentácie, ktoré sa stávajú základom ďalšieho poznávania vecí i abstraktného myslenia. Právny jazyk narába s abstraktnými pojmami, ktoré sú prísne kategorizované a hierarchicky usporadúvané. Tieto pojmy pomenúva pomocou slov všeobecnej lexiky tak, že posunie alebo zúži či inak upresní ich obsah a rozsah. Každá právna kultúra má svoje metaforické motivácie tvorby právnych pojmov. Každá kultúra má svoje kultúrne obrazy. Tieto obrazy sú spojené s fyzicko-priestorovými významami slov, ktoré sú ľahšie uchopiteľné z dôvodu už jestvujúcich predrecepčných mentálnych

reprezentácií. Namiesto toho, aby boli zdrojom nepresnosti, sú kognitívnou oporou, ktorá umožňuje preklenúť rozdiel medzi prirodzeným jazykom a odborným diskurzom. Metafora sprostredkúva význam, orientuje interpretáciu pojmu vzhľadom na jeho miesto v systéme a zároveň redukuje riziko dezorientácie spôsobenej polysémiou, ktorá je pre právne slovesá typická. V tomto zmysle predstavuje obraznosť zákonitú a funkčnú súčasť právneho jazyka, ktorej didaktický potenciál má v procese osvojovania si cudzieho právneho jazyka nezastupiteľné miesto.

Zoznam použitej literatúry

1. ABRAHÁMOVÁ, Eva. *Základy právnej komunikácie.* Šamorín: Heuréka, 2012. ISBN 978-80-89122-81-3.
2. CHEN, Zhaojun. Grammar Learning Strategies Applied to ESP Teaching. In: *Theory and Practice in Languages Studies* 6 (2016), n° 3, s. 617-621. ISSN 1799-2591.
3. CORNU, Gérard. *Vocabulaire juridique*. Paris: Presses universitaires de France, 1987. ISBN 978-2-13-055986-3.
4. CORNU, Gérard. *Linguistique juridique.* Paris: Montchrestien, 2000. ISBN 2-7076-1195-6.
5. ČERMÁK, František. Kolokace v lingvistice. In : ČERMÁK, F., ŠULC, M. (eds.) *Kolokace*. Nakladatelství Lidové noviny, Ústav českého národního korpusu, 2006, vol. 2, s. 9-16.
6. DĂNIŞOR, Diana. *Les métaphores juridiques créatrices de réalités. Depuis l'État et le droit à l'État de droit*. Paris: L'Harmattan, 2023, 126 s.
7. DE RAVEL D'ESCLAPON, Thibault. Les métaphores du droit. De la rhétorique en droit des sociétés. In : Revue Droit et Littérature, 2024/1 , n° 8. Online. ISSN 2552-8831.Dostupné na: https://droit.cairn.info/revue-droit-et-litterature-2024-1-page-211?lang=fr.
8. DOLNÍK, Juraj. *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003, 236 s. ISBN 80-223-1733-0.
9. DUDLEY-EVANS, Tony, ST JOHN, Maggie Jo. *Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 978-0-521-59675-6.
10. DVONČ, Ladislav et al. *Morfológia slovenského jazyka.* Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1966, 895 s. e-zdroj: https://www.juls.savba.sk/ediela/msj/msj-hq.pdf
11. GAHÉR, František, ŠTEVČEK, Marek, BRAXATORIS, Martin. Nástroje a pravidlá produkcie a interpretácie koncízneho textu (s osobitným zreteľom na normativitu). In: *Jazykovedný časopis*, roč. 70 (2019), s. 76-94.

12. GROSS, Maurice. La fonction sémantique des verbes supports. In: *Travaux de linguistique: Revue Internationale de Linguistique Française,* roč. 37 (1998), č. 1, s. 25-46.Online. Dostupné na: https://hal.science/hal-00621387/document [zobrazené 2026-03-14]
13. HORECKÝ, Ján. *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1956, 148 s. ISBN 301-12.
14. JOHNSON, Mark. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason.* Chicago: University of Chicago Press, 233 s.
15. KAČALA, Ján. Kategoriálne slová v slovných spojeniach (príspevok k teórii jazykového významu). In: *Jazykovedný časopis*, roč. 44 (1993), č. 1, s. 14-24.
16. KAČALA, Ján. *Skladba slovenského jazyka*. Martin: Matica slovenská, 2025, 875 s. ISBN 978-80-8128-351-2.
17. KOPECKÝ, Peter. K problémom polysémie v právnickej francúzštine. In: *Právny obzor*, roč. 88 (2005), č. 1.
18. LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, 242 s.
19. LAKOFF, George. *Women, fire and dangerous things. What categories reveal about the mind.* Chicago: University of Chicago Press, 632 s.
20. L´HOMME, Marie-Claude. Le verbe terminologique: trente ans après. In : *Repères-Dorif revue, « Le statut du verbe dans les discours spécialisés entre théorie et pratique(s) »,* n° 33 (2025). Online. Dostupné na : https://www.dorif.it/reperes/marie-claude-lhomme-le-verbe-terminologique-trente-ans-apres/
21. MISTRÍK, Jozef. *Lingvistický slovník.* Bratislava: SPN, 1989, 294 s. ISBN 80-08-02704-5.
22. OLOŠTIAK, Martin (ed.). *Viacslovné pomenovania v slovenčine.* Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2015, 516 s. ISBN 978-80-555-1410-9.
23. TIMSIT, Gérard. La métaphore dans le discours juridique. In: *Revue européenne des sciences sociales, vol. XXXVIII (2000), n° 117, s. 83-94.*
24. ZHAO, Helen, YAU, Thomas Siu-ho, LI, Keru, WONG, Noel Nga-yan. Polysemy and conceptual metaphors: A cognitive linguistics approach to vocabulary learning. In: TYLER, Andrea, HUANG, Lihong, JAN, Hana (eds.). *What is Applied Cognitive Linguistics?: Answers From Current SLA Research.* Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, 2018, s. 257-286. DOI: https://doi.org/10.1515/9783110572186-010

Kontaktné údaje:

Mgr. Jarmila Pátková, PhD.
jarmila.patkova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie

LEXIKÁLNE POLIA A FUNKČNÁ ŠTRUKTÚRA OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA: KVANTITATÍVNA ANALÝZA POMOCOU SAS A QUITAUP

LEXICAL FIELDS AND THE FUNCTIONAL STRUCTURE OF THE CIVIL CODE: A QUANTITATIVE ANALYSIS USING SAS AND QUITAUP

Denisa Balogová[1]

Abstrakt: Článok analyzuje funkčnú architektúru Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb. v znení účinnom od 1. novembra 2024) ako jazykovo-normatívny systém, v ktorom distribúcia lexikálnych prostriedkov odráža funkciu právnych noriem. Na základe kvantitatívnej analýzy realizovanej prostredníctvom nástrojov SAS Text Analytics a QuitaUp bolo identifikovaných päť typov lexikálnych polí: konštrukčné, regulatívne, statusové, sankčno-reparačné a kondicionálne. Analýza sa zameriava na vybrané časti Občianskeho zákonníka (1, 2, 6, 7, 8 a 9), ktoré reprezentujú kľúčové fázy fungovania právnej normy a líšia sa spôsobom formulácie normatívnej výpovede. Kľúčovým zistením je koncentrácia sankčno-reparačného poľa v časti 6 (68,31 %), potvrdená ANOVA ($F = 2,983$; $p = 0,027$). Výsledky naznačujú, že lexika, syntax a modalita tvoria prepojený systém, ktorý môže významne ovplyvňovať presnosť normatívnej výpovede. Zistenia majú implikácie pre právnu interpretáciu, legislatívu, preklad a automatizované spracovanie právnych textov.

Kľúčové slová: lexikálne polia, právny jazyk, kvantitatívna analýza, SAS, QuitaUp

Abstract: The article analyzes the functional architecture of the Civil Code (Act No. 40/1964 Coll., as amended effective from 1 November 2024) as a linguistic-normative system in which the distribution of lexical resources reflects the function of legal norms. Based on a quantitative analysis conducted using SAS Text Analytics and QuitaUp, five types of lexical fields were identified: constructional, regulative, status-related, sanction-reparative, and conditional. The analysis focuses on selected parts of the Civil Code (Parts 1, 2, 6, 7, 8, and 9), which represent key phases of the functioning of legal norms and differ in the formulation of normative statements.

[1] Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie, Právnická fakulta, Univerzita Komenského

A key finding is the strong concentration of the sanction-reparative field in Part 6 (68.31%), confirmed by ANOVA (F = 2.983; p = 0.027). The findings suggest that lexis, syntax, and modality form an interconnected system that may significantly influence the precision of normative statements. The results have implications for legal interpretation, legislative drafting, legal translation, and the automated processing of legal texts.

Keywords: lexical fields, legal language, quantitative analysis, SAS, QuitaUp

Úvod

Právny jazyk je funkčne organizovaný systém, v ktorom lexikálne, syntaktické a modálne prostriedky spoločne formujú normatívny obsah každého ustanovenia. Napriek tomu chýbajú kvantitatívne štúdie, ktoré by tieto vzorce systematicky mapovali a empiricky verifikovali. Predkladaný článok túto medzeru vypĺňa: analyzuje funkčnú architektúru Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb. v znení účinnom od 1. novembra 2024) prostredníctvom kvantitatívnej analýzy distribúcie lexikálnych polí v šiestich vybraných častiach kódexu (Časti 1, 2, 6, 7, 8 a 9). Na základe výstupov z nástrojov SAS Text Analytics a QuitaUp z korpusu 1 497 legislatívnych viet identifikujeme päť funkčných typov lexikálnych polí: konštrukčné, regulatívne, statusové, sankčno-reparačné a kondicionálne. Poukazujeme na to, že ich distribúcia je systémovo podmienená typom právnej normy. Analýza sa zameriava na vybrané časti Občianskeho zákonníka (1, 2, 6, 7, 8 a 9), ktoré reprezentujú kľúčové fázy fungovania právnej normy. Vybrané časti sa líšia spôsobom formulácie normatívnej výpovede: časti 1 a 2 majú prevažne definično-statusový charakter, časti 7 a 8 sú založené na konštrukcii právnych vzťahov a časť 6 dominuje sankčno-reparačný charakter.

Výsledky ukazujú výraznú koncentráciu sankčno-reparačného poľa v časti 6 (68,31 %). Rozdiely medzi jednotlivými časťami boli overené pomocou jednofaktorovej analýzy rozptylu (ANOVA), F = 2,983; p = 0,027. Zistenia naznačujú, že lexika, syntax a modalita spolu formujú normatívny význam a presnosť právneho textu.

Teoretické východiská

Právny jazyk nemožno chápať ako neutrálny kód prenášajúci informáciu, ale ako funkčne organizovaný komunikačný systém, v ktorom lexikálne, syntaktické a modálne prostriedky spoločne formujú normatívny význam právneho textu. Právo je vždy sprostredkované jazykom a jazyk určuje jeho interpretačný aj aplikačný rámec.[2]

[2] DOLNÍK, Juraj: Všeobecná jazykoveda. Bratislava: Veda, 2010, s. 214–219.

Občiansky zákonník (ďalej OZ) ako základná kodifikácia súkromného práva upravuje vzťahy medzi subjektmi na princípe rovnosti, autonómie vôle a predvídateľnosti právnych dôsledkov.[3]

Výskum právneho jazyka prešiel v posledných dvoch dekádach výrazným metodologickým posunom. Tradičné prístupy sa sústreďovali najmä na terminologickú presnosť, štylistické vlastnosti a formálnu stránku právnych textov[4], zatiaľ čo kvantitatívne distribučné charakteristiky legislatívneho jazyka zostávali na okraji záujmu. Súčasné korpusovo orientované prístupy však ukazujú, že právny diskurz sa vyznačuje vysokou mierou kolokačnej stability, opakovateľnosti štruktúr a tematickej koncentrácie. Tieto vlastnosti súvisia s rozvojom korpusovej lingvistiky a s dôrazom na frekvenčne podmienené jazykové vzorce v právnom diskurze.[5]

Bhatia zároveň poukazuje na formulačnosť právneho prejavu a systematické opakovanie štruktúr ako dôsledok žánrovej regulácie a normotvorných konvencií.[6]

Súčasná právna lingvistika zároveň zdôrazňuje funkčnú diferencovanosť právneho jazyka. Mattila charakterizuje právny jazyk ako jazyk pre špecifické účely, ktorého základnými znakmi sú presnosť, systematickosť a terminologická disciplína, čo vedie k stabilizácii jazykových prostriedkov v právnych textoch.[7] Biel dopĺňa, že právny diskurz je výrazne formovaný frazeologickými a kolokačnými vzorcami, ktoré sú empiricky identifikovateľné v korpusových analýzach a prispievajú k jeho formulačnosti a stabilite.[8] Tieto tendencie potvrdzujú aj analýzy slovenských legislatívnych textov. Garabík poukazuje na vysokú mieru výskytu fixných výrazov, opakujúcich sa syntaktických schém a celkovej podobnosti právnych dokumentov,[9] čo naznačuje výraznú mieru formalizácie legislatívneho jazyka a jeho systémovú stabilitu.

Popri lexikálnej rovine zohráva v právnom texte zásadnú úlohu aj syntaktická organizácia. Podľa Schacherla sa odborné texty, vrátane právnych, vyznačujú formálnosťou a vysokou mierou organizovanosti jazykového prejavu. Autor

---

[3] LAZAR, Ján et al.: Občianske právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 45–52.

[4] Horecký, Ján. Základy slovenskej terminológie. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956 et Knapp, Viktor. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995. Uvedené práce kvalitatívne orientovaného výskumu zahŕňajú predovšetkým terminologické a teoretickoprávne prístupy , ktoré analyzujú jazyk práva z hľadiska jeho významovej a normatívnej funkcie

[5] Biel, Ł. Phraseology in Legal Translation: A Corpus-Based Analysis of Textual Mapping in EU Law. In: The Ashgate Handbook of Legal Translation, 2014.

[6] Bhatia, V. K. Legal Writing: Specificity. In: The Routledge Handbook of Forensic Linguistics, 2010.

[7] Mattila, H. E. S. (2013). Comparative legal linguistics: Language of law, Latin and modern lingua francas (2nd ed.). Ashgate

[8] Biel, Ł. (2014). Phraseology in legal translation: A corpus-based analysis of textual mapping in EU law. In Ł. Biel & J. Engberg (Eds.), The Ashgate handbook of legal translation (pp. 178–192). Ashgate.

[9] GARABÍK, Radovan: Corpus of Slovak Legislative Documents. In: Jazykovedný časopis, roč. 73, č. 2, 2022, s. 175–189, Bratislava, ISSN 1338–4287.

poukazuje na to, že odborný diskurz je charakteristický formálnosťou, presnosťou a orientáciou na systematické sprostredkovanie poznania, čo sa odráža aj v organizovanosti jazykových prostriedkov a štruktúre textu[10]
Na túto rovinu nadväzuje aj logická organizácia normy: Gahér poukazuje na to, že aplikácia právnej normy je založená na vzťahu medzi právnymi pravidlami a skutkovými okolnosťami, pričom výsledkom tejto aplikácie je odvodenie právneho následku z daných podmienok.[11]
Z uvedených teoretických východísk vyplýva, že lexikálne polia v právnom texte nemožno chápať iba ako tematické skupiny výrazov, ale ako funkčne motivované distribučné vzorce, ktoré odrážajú štrukturálne a normatívne požiadavky legislatívneho jazyka. Ich výskyt v Občianskom zákonníku sa preto koncentruje v konkrétnych legislatívnych oblastiach, čím vytvára identifikovateľné a empiricky merateľné normatívne zóny textu.

Metodologický rámec analýzy normatívnej architektúry

Empirickým základom výskumu je text Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb.) v konsolidovanom znení účinnom od 1. novembra 2024, ktorý predstavuje stabilizovaný normatívny dokument s vysokou terminologickou presnosťou a homogénnou právnou štylizáciou. Do analýzy bolo zaradených šesť častí zákonníka (Časti 1, 2, 6, 7, 8 a 9), reprezentujúcich odlišné normatívne domény; Časti 3 až 5 boli vylúčené z dôvodu ich legislatívneho zrušenia.
Výber analyzovaných častí (1, 2, 6, 7, 8 a 9) nebol náhodný, ale reflektoval snahu zachytiť čo najširšie spektrum normatívnych funkcií prítomných v Občianskom zákonníku. Časti 1 a 2 reprezentujú prevažne definično-statusové a všeobecno-regulatívne normy, časti 7 a 8 konštrukčno-záväzkové vzťahy a časti 6 a 9 sankčno-reparačné a zmluvné režimy. Výber preto nesleduje úplnosť korpusu, ale maximalizáciu funkčnej variability analyzovaných ustanovení.
Text bol segmentovaný podľa legislatívnej hierarchie na paragrafy a ďalej na legislatívne vety ako základnú analytickú jednotku. Segmentácia kombinovala automatizované spracovanie s manuálnou kontrolou s cieľom zachovať syntaktickú a logickú integritu textu. Výsledný korpus tvorí 1 497 legislatívnych viet analyzovaných ako samostatné jednotky.
Metodologický prístup a softvérové nástroje

[10] SCHACHERL, M. (2018). Selected stylistic tendencies in contemporary professional texts – On the developmental changes in the style of contemporary Czech theoretical and professional texts. In: Jezik in slovstvo, 63(2–3), 189–199
[11] GAHÉR, František. Aká logika by sa mohla používať v práve? Organon F, 2014, roč. 20, supplement, s. 20–41.

Výskum kombinuje kvantitatívnu korpusovú analýzu s funkčno-lingvistickou interpretáciou a vychádza z distribučného prístupu, ktorý umožňuje identifikovať systematické jazykové vzorce na základe frekvencie a kolokačných vzťahov a interpretovať ich vo vzťahu k normatívnej funkcii textu.
Na spracovanie dát boli použité nástroje SAS Text Analytics (tokenizácia, lematizácia, odstránenie stop-slov) a QuitaUp, ktorý prostredníctvom metriky logDice identifikuje stabilné kolokačné väzby typické pre legislatívny register.
Tvorba klasifikačného modelu lexikálnych polí
Klasifikačný model piatich lexikálnych polí bol vytvorený kombináciou teoreticky motivovaného a empiricky overeného prístupu. V prvom kroku bol na základe odbornej literatúry z oblasti právnej lingvistiky a funkčnej analýzy právneho diskurzu (Bhatia, 2004; Mattila, 2013; Biel, 2014) vytvorený predbežný súbor funkčných kategórií reprezentujúcich základné normatívne operácie právneho textu. Tieto kategórie zahŕňali konštrukčné, regulatívne, statusové, sankčno-reparačné a kondicionálne funkcie.
V druhom kroku boli kategórie empiricky overené prostredníctvom frekvenčnej a kolokačnej analýzy realizovanej pomocou nástrojov SAS Text Analytics a QuitaUp. Lexémy boli do jednotlivých polí zaraďované na základe kombinácie frekvenčnej dominancie, kolokačnej stability a funkčnej relevancie v kontexte ustanovenia. V prípade ambivalentných lexém bola rozhodujúca dominantná normatívna funkcia príslušného paragrafu.
Hraničné prípady boli identifikované a následne podrobené manuálnej kontrole. Zvolený postup zabezpečuje reprodukovateľnosť klasifikácie a zvyšuje metodologickú transparentnosť výskumu.

Operacionalizácia normatívnych funkcií a klasifikačný model

Normatívne funkcie právneho textu boli operacionalizované ako kvantifikovateľné jazykové konfigurácie na úrovni paragrafov prostredníctvom troch typov indikátorov: (a) lexikálnych (frekvencia a kolokácie), (b) modálnych (deontické a oprávňujúce operátory) a (c) syntaktických (hypotaktické vzorce, definičné konštrukcie a ukazovateľ vzdialenosti slovesa – VD). Lexikálne skóre bolo normalizované ako podiel lexikálnych markerov danej funkcie na celkovom počte tokenov v paragrafe.
Pre každý paragraf bol následne vypočítaný agregovaný index
$F(p_i) = \text{argmax_f}\ [w_L \cdot L(i, f) + w_M \cdot M(i, f) + w_S \cdot S(i, f)]$,
pričom jednotlivým indikátorom boli priradené rovnaké váhy ($w_L = w_M = w_S = 1/3$), aby sa zabezpečil vyvážený príspevok lexikálnej, modálnej a syntaktickej roviny a eliminovala dominancia jedného typu príznakov.

Klasifikácia bola realizovaná princípom winner-takes-all, teda každému paragrafu bola priradená jedna dominantná normatívna funkcia; hraničné prípady s vyrovnanými hodnotami skóre boli identifikované a samostatne analyzované v empirickej časti.

Kritériá identifikácie lexikálnych polí

Lexikálne polia boli identifikované na základe troch kritérií: frekvenčnej dominancie (relatívna frekvencia lemy ≥ 0,5 %), kolokačnej stability (logDice ≥ 3,0 pre minimálne dve kolokácie) a funkčnej relevancie vo vzťahu k normatívnej funkcii ustanovenia, overenej manuálnou kontrolou; v prípade ambivalentných lexém bola rozhodujúca dominantná funkcia kontextu.

Analýza prebiehala v štandardizovanom viacstupňovom postupe zahŕňajúcom spracovanie korpusu, segmentáciu, identifikáciu lexém, kolokačnú analýzu, aplikáciu frekvenčných prahov, klasifikáciu do funkčných polí, štatistické testovanie a interpretáciu výsledkov. Validácia bola zabezpečená triangulációu tematickej koncentrácie lexém, kolokačných metrík (logDice, Mutual Information), syntaktických ukazovateľov (VD) a manuálnej kontroly reprezentatívnej vzorky (n = 150 paragrafov). Manuálnu kontrolu vykonala autorka štúdie. Tento postup predstavuje exploračný validačný krok; absencia druhého hodnotiteľa predstavuje limit výskumu a podnet pre budúce štúdie zamerané na overenie inter-rater reliability.

Štatistická diferenciácia medzi časťami zákonníka bola overená jednofaktorovou analýzou rozptylu (ANOVA), ktorá naznačila významné rozdiely v distribúcii lexikálnych polí ($F = 2,983$; $p = 0,027$). Celý analytický postup je deterministický a plne reprodukovateľný pri zachovaní identických parametrov spracovania.

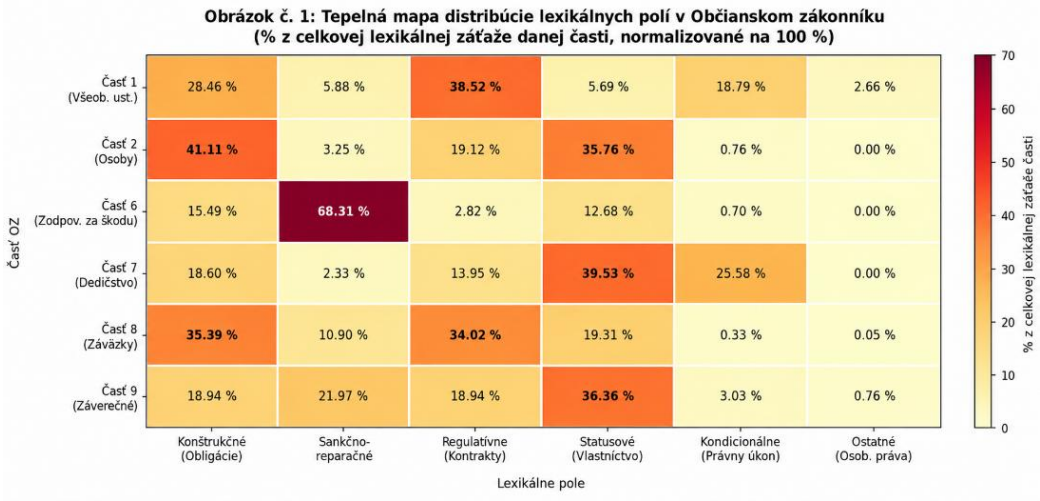

Obrázok 1:

Tepelná mapa distribúcie lexikálnych polí v Občianskom zákonníku (% z celkovej lexikálnej záťaže danej časti, normalizované na 100 %). Tmavšie bunky = vyššia koncentrácia daného poľa. Zdroj: vlastné spracovanie.

Výsledky: Distribučná architektúra lexikálnych polí v Občianskom zákonníku

Distribučná analýza lexikálnych polí v Občianskom zákonníku odkrýva systematickú diferenciáciu právneho jazyka, ktorá sa prejavuje asymetrickým zastúpením jednotlivých typov lexikálnych konfigurácií. Táto diferenciácia nie je náhodná, ale priamo odráža normatívnu funkciu jednotlivých častí zákonníka, čím umožňuje identifikovať ich dominantný jazykový a funkčný profil.

Všeobecné ustanovenia (Časť 1) sú charakteristické dominanciou regulatívneho poľa doplneného konštrukčnými a kondicionálnymi prvkami, čo zodpovedá ich funkcii formulovať všeobecné pravidlá správania pri zachovaní interpretačnej flexibility prostredníctvom podmienkových normatívnych štruktúr typu ak – potom, ako to ilustruje § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka („výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávnych vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi“).

V Časti 2 dominujú konštrukčné a statusové polia, keďže jej funkciou je definovať právne subjekty a konštituovať právne vzťahy; statusová lexika určuje nositeľov práv a povinností (§ 7 ods. 1: „spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením“), zatiaľ čo konštrukčná lexika opisuje mechanizmy ich vzniku (§ 34: právny úkon ako prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene alebo zániku práv a povinností).

V Časti 8 sa vyvažujú konštrukčné a regulatívne prvky, čo odráža dualitu záväzkového práva – konštituovanie aj reguláciu právnych vzťahov, ako to ilustrujú § 488 Občianskeho zákonníka („záväzok je právny vzťah, z ktorého veriteľovi vzniká právo na plnenie…“) a § 415 („každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám“), ktorý explicitne normuje správanie účastníkov.
Naopak, Časť 9 sa vyznačuje dominanciou statusového poľa s výraznými sankčnými prvkami, čo zodpovedá štruktúre pomenovaných zmlúv definovaných prostredníctvom typových rolí a právnych dôsledkov ich porušenia, ako ukazujú § 544 ods. 2 (zmluvná pokuta ako sankcia) a § 420 ods. 1 („každý zodpovedá za škodu…“), kde sa prepája právny status subjektov so sankčným následkom nesplnenia záväzku.
Vzťah medzi lexikálnymi poľami, normami a funkciami právneho textu je potrebné chápať ako trojstupňový funkčný model, v rámci ktorého jednotlivé roviny pôsobia vzájomne prepojene. Normy predstavujú základnú rovinu právneho textu, keďže vyjadrujú jeho operatívnu funkciu – regulujú správanie (§ 3 ods. 1), definujú právne subjekty (§ 7 ods. 1), konštituujú právne vzťahy (§ 34), ukladajú sankcie (§ 420 ods. 1) a modelujú podmienkové situácie (§ 457). Na tieto operácie nadväzuje rovina funkcie, ktorá vysvetľuje ich účel: regulatívne normy usmerňujú správanie (napr. § 415), konštrukčné normy vytvárajú právne vzťahy (§ 488), statusové normy identifikujú subjekty (§ 7 ods. 1) a sankčné normy zabezpečujú právne následky (§ 420 ods. 1). Tretiu rovinu predstavujú lexikálne polia, ktoré zabezpečujú jazykovú realizáciu týchto funkcií, pričom výber lexiky, syntaktická štruktúra a miera kolokačnej stability priamo odrážajú typ normy a jej funkciu.
Tento vzťah sa konkretizuje v samotnom texte zákona. Pri regulatívnych normách sa funkcia regulácie prejavuje prostredníctvom regulatívneho lexikálneho poľa, ktoré využíva modálne operátory a čiastočne neurčité pojmy (napr. „nesmie“ v § 3 ods. 1 alebo „je povinný“ v § 415), čím umožňuje flexibilnú aplikáciu normy. Konštrukčné normy, ktorých cieľom je konštituovať právne vzťahy, sa realizujú prostredníctvom variabilnej lexiky a alternatívnych štruktúr (napr. „vznikajú z… alebo z iných skutočností“ v § 2 a „vznik, zmena alebo zánik“ v § 34), čo umožňuje modelovanie rôznych právnych situácií. Statusové normy sa vyznačujú terminologickou stabilitou a syntaktickou jednoduchosťou (napr. § 7 ods. 1; § 123), keďže ich funkciou je presná identifikácia subjektov. Sankčno-reparačné normy využívajú naopak vysoko fixovanú lexiku s opakujúcimi sa kolokačnými spojeniami (napr. „zodpovedá za škodu“ v § 420 ods. 1 a „náhrada škody“ v § 442 ods. 1), čo zabezpečuje jednoznačnosť a predvídateľnosť právnych následkov. Kondicionálne normy sú syntakticky najkomplexnejšie a sú založené na hypotaktických konštrukciách typu „ak – potom“ (napr. § 36; § 457), prostredníctvom ktorých sa explicitne modeluje logická štruktúra právneho uvažovania.
Z uvedeného vyplýva, že normatívna funkcia právneho ustanovenia determinuje typ právnej normy, pričom táto norma sa v texte systematicky realizuje prostredníctvom

špecifického lexikálneho poľa. Lexikálne polia tak nepredstavujú sekundárnu jazykovú vrstvu, ale primárny mechanizmus textovej realizácie právnych noriem, prostredníctvom ktorého sa normatívne funkcie transformujú do konkrétnej podoby právneho diskurzu.
Výsledky tak potvrdzujú, že lexikálne polia predstavujú funkčný indikátor normatívnej povahy právnych ustanovení a ich distribúcia umožňuje systematicky mapovať vnútornú štruktúru aj dynamiku vývoja právneho jazyka.

Aplikačný prínos

Výsledky analýzy nepredstavujú iba deskriptívny opis legislatívneho textu, ale empiricky ukotvený analytický rámec s využitím v právnej praxi, legislatíve, jazykovede aj LegalTech. Distribúcia lexikálnych polí totiž systematicky signalizuje normatívnu funkciu ustanovenia — a práve táto väzba medzi jazykovou štruktúrou a funkčno-právnym typom normy tvorí ťažisko výskumu.
V súdnej praxi môže lexikálny profil slúžiť ako pomocný indikátor pri interpretačnej neistote: koncentrácia lexém škoda, ujma, náhrada naznačuje sankčno-reparačný charakter normy (porov. § 420 OZ), kým prevaha lexiky zmluva, návrh, plnenie signalizuje konštrukčnú funkciu (porov. § 2, § 488 OZ). Takýto prístup zvyšuje presnosť subsumpcie aj argumentačnú kvalitu procesných podaní.
V oblasti legislatívnej techniky umožňuje analýza kontrolu terminologickej konzistentnosti a funkčnej koherencie textu. Kľúčovým indikátorom je lexikálny drift — výskyt lexiky typickej pre odlišný normatívny režim, ktorý môže signalizovať nekonzistentnosť novelizácie alebo chybné zaradenie ustanovenia.
Pre lingvistiku výskum ponúka replikovateľný rámec na porovnávanie lexikálnych polí naprieč kódexmi, sledovanie ich diachronického vývoja a analýzu terminologických transformácií pri novelizáciách či preklade. Výsledky majú aj pedagogický rozmer — využiteľný pri výučbe právnej štylistiky, terminológie a odborného prekladu.
V oblasti NLP a LegalTech metodika umožňuje automatickú klasifikáciu legislatívnych segmentov podľa normatívnej funkcie (konštrukčné, sankčno-reparačné, záväzkové, statusové ustanovenia), čím vytvára základ pre funkčne anotované právne korpusy a automatizované spracovanie legislatívnych textov.

Limity výskumu

Výsledky je potrebné interpretovať s prihliadnutím na niekoľko obmedzení. Analýza pokrýva iba vybrané časti Občianskeho zákonníka, čo limituje generalizáciu na celý systém súkromného práva. Klasifikácia lexém do polí napriek kvantitatívnym kritériám nevylučuje prvok interpretačného úsudku. Použité nástroje (SAS Text Analytics, QuitaUp) neboli optimalizované pre slovenský jazyk ani právny diskurz, čo mohlo ovplyvniť presnosť lematizácie a morfologického značkovania. Práca s jedinou

jazykovou verziou textu vylučuje komparatívnu dimenziu a analýzu medzijazykových posunov normativity. Napokon, kvantitatívny prístup nedokáže postihnúť pragmatickú rovinu právneho jazyka — dynamiku súdnej interpretácie ani argumentačné stratégie judikatúry. Lexikálne pole preto treba chápať nie ako autonómneho nositeľa normatívneho významu, ale ako indikátor hlbšej funkčno-sémantickej architektúry právneho textu.

Záver

Analýza lexikálnych polí v Občianskom zákonníku empiricky potvrdila, že jazyková štruktúra legislatívneho textu systematicky reflektuje normatívnu funkciu jednotlivých ustanovení. Distribúcia piatich lexikálnych polí: konštrukčného, regulatívneho, statusového, sankčno-reparačného a kondicionálneho vykazuje štatisticky verifikovanú väzbu na funkčnú architektúru zákonníka (ANOVA: $F = 2{,}983$; $p = 0{,}027$).Legislatívny jazyk teda neplní len terminologicko-deskriptívnu funkciu, ale kóduje aj typ normatívnej operácie konkrétneho ustanovenia. To potvrdzuje aj profilovanie § 2 ako konštrukčnej, § 420 ako sankčno-reparačnej, § 488 ako záväzkovej a § 7–8 ako statusových noriem.

Ťažiskom výskumu je vytvorenie analytického modelu prepájajúceho jazykovú štruktúru, normatívnu funkciu a legislatívnu organizáciu textu — využiteľného v právnej interpretácii, legislatívnej technike, lingvistike aj LegalTech. Budúci výskum by mal rozšíriť korpus na celý Občiansky zákonník a ďalšie kódexy, otvoriť komparatívnu analýzu naprieč stredoeurópskymi právnymi kultúrami a integrovať lexikálnu analýzu so syntaktickými štruktúrami, modalitou a modelmi právneho inferovania s cieľom vybudovať komplexnejší model jazykovo-logickej architektúry právnej normy.

Funkcia	Paragrafy OZ	Kľúčová lexika	TC	Entropia	VD	Charakter
Konštrukčná	§ 2, § 34, § 43a, § 44, § 488	zmluva, návrh, vznik	↓ nízka	↑↑ vysoká	stredné	tvorba vzťahov
Regulatívna	§ 3, § 43, § 123	nesmie, povinný, musí	→ stredná	→ stredná	vyššie	správanie
Statusová	§ 7, § 8, § 18, § 129, § 132	spôsobilosť, osoba	↑ vysoká	↓ nízka	nízke	def. subjektu
Sankčno-rep.	§ 13, § 16, § 420	škoda, zodpovedá, náhrada	↑↑ najvyššia	↓↓ najnižšia	vysoké	následky

Kondicionálna	§ 36 (naprieč textom)	ak, podmienka, potom	↓ nízka	→ stredná	↑↑ najvyššie	logika normy

Tabuľka č. 1
Percentuálne zastúpenie lexikálnych polí podľa častí OZ (normalizované na 100 %)
Zdroj: vlastné spracovanie (SAS Text Analytics / QuitaUp exporty)

Časť	**Obligácie (povinnosť)**	**Zodpovednosť (škoda)**	**Kontrakty / Dohody**	**Vlastníctvo / Vec / Držba**	**Právny úkon / Vôľa**	**Osobnostné práva**
1	28,46 %	5,88 %	38,52 %	5,69 %	18,79 %	2,66 %
2	41,11 %	3,25 %	19,12 %	35,76 %	0,76 %	0,00 %
6	15,49 %	68,31 %	2,82 %	12,68 %	0,70 %	0,00 %
7	18,60 %	2,33 %	13,95 %	39,53 %	25,58 %	0,00 %
8	35,39 %	10,90 %	34,02 %	19,31 %	0,33 %	0,05 %
9	18,94 %	21,97 %	18,94 %	36,36 %	3,03 %	0,76 %

Tabuľka č. 2
Synoptický prehľad lexikálnych polí, paragrafov OZ a metrík
Zdroj: vlastné spracovanie (SAS Text Analytics / QuitaUp exporty; Slovenská republika, 2024)

§ (príklad)	Lex. pole	Typ normy	Praktické použitie
§ 2	konštrukčné	konštitutívna	vznik vzťahu; odlíšenie od sankčnej
§ 420	sankčno-rep.	sankčná	identif. zodpovednosti za škodu
§ 488	konštrukčné	záväzková	vznik záväzku; NLP klasifikácia
§ 7–8	statusové	definičná	preklad: capacity/competence

§ 123/129	statusové	vecnoprávna	detekcia lex. driftu pri novelách
§ 36	kondicionálne	kondicionálna	rekonštrukcia podmienka → následok

Tabuľka 3:
Prepojenie lexikálnych polí s konkrétnymi ustanoveniami OZ a ich praktické využitie

Zoznam použitej literatúry:

1. AŠKER, Václav: QuitaUp: nástroj pro kvantitativní analýzu jazykových dat. Praha: Masarykova univerzita, 2022.
2. BHATIA, Vijay K.: Worlds of Written Discourse: A Genre-Based View. London: Continuum, 2004. ISBN 978-0-8264-7350-0.
3. BIEL, Łucja: Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2014. ISBN 978-3-631-63519-0.
4. BIEL, Łucja: Variation of Legal Terms in Monolingual and Multilingual Contexts. In: Handbook of Terminology. Amsterdam: John Benjamins, 2022, s. 91–123.
5. BIEL, Łucja. Phraseology in Legal Translation: A Corpus-Based Analysis of Textual Mapping in EU Law. In: The Ashgate Handbook of Legal Translation. London: Ashgate, 2014, s. 178–192.
6. DOLNÍK, Juraj: Všeobecná jazykoveda. Bratislava: Veda, 2010. ISBN 978-80-224-1136-4.
7. FOUCAULT, Michel: Dozerať a trestať. Zrod väzenia. Bratislava: Kalligram, 2004. ISBN-80-7149-663-4
8. GADAMER, Hans-Georg: Pravda a metoda I: Nárys filosofické hermeneutiky. Praha: Triáda, 2019, 419 s., ISBN 978-80-87256-62-6
9. GAHÉR, František: Logika kondicionálov. Bratislava: Univerzita Komenského, 2022., Filosofický časopis, s. 381 – 401, ISSN – 0015-1831
10. GAHÉR, František. Aká logika by sa mohla používať v práve? Organon F, 2014, roč. 20, supplement, s. 20–41.
11. GARABÍK, Radovan: Corpus of Slovak Legislative Documents. In: Jazykovedný časopis, roč. 73, č. 2, 2022, s. 175–189, Bratislava, ISSN 1338 – 4287
12. HORECKÝ, Ján. Základy slovenskej terminológie. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956
13. KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995.
14. LAZAR, Ján et al.: Občianske právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: Iura Edition, 2010, 548 s., IURA Edition, ISBN – 978-80-8078-346-4.
15. MATTILA, Heikki E. S.: Comparative Legal Linguistics. 2. vyd. Hampshire: Ashgate, 2013.

16. MELLINKOFF, David: The Language of the Law. Boston: Little, Brown & Co., 1965.
17. SAS Institute Inc.: SAS Text Analytics (Version 2024). Cary, NC: SAS Institute, 2024.
18. SCHACHERL, Martin: Výstavba a funkce pravé strany přirovnání Julia Zeyera. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada A, roč. 53, 2005, s. 163–179.
19. SCHACHERL, M. (2018). Selected stylistic tendencies in contemporary professional texts – On the developmental changes in the style of contemporary Czech theoretical and professional texts. In: Jezik in slovstvo, 63(2–3), 189–199
20. SCHACHERL, Martin: Stylistická charakteristika slovosledného postavení shodného atributu v próze Julia Zeyera. In: Stil, 2005, s. 229–244.
21. SLANČOVÁ, Daniela a ŠENŠEL, Ľudovít: Slovenská štylistika. Liptovský Mikuláš: Spolok Martina Rázusa, 2023, 111 s., ISBN 97-80-973987-2-9
22. ŠARČEVIĆ, Susan: New Approach to Legal Translation. The Hague: Kluwer Law International, 1997, ISBN 9041104011
23. ŠTEVČEK, Marek et al.: Občiansky zákonník. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, 3208 s., ISBN 978-8-7400-597-8
24. VOJČÍK, Peter et al.: Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čenek, 2012,640 s., Vydavateľstvo Aleš Čenek, 2012, ISBN 9788073804022
25. ZUMRÍK, Miroslav: Jazyk slovenských súdnych rozhodnutí. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2024. ISBN 978-80-224-2102-7.

Právny prameň

1. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (konsolidované znenie účinné od 1. novembra 2024). Bratislava: Slov-Lex, 2024.

Kontaktné údaje

Mgr. Denisa Balogová
denisa.balogova@flaw.uniba.sk
Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie
Praf.UK

IMPERATÍV V PRÁVNYCH TEXTOCH

IMPERATIVE IN LEGAL TEXTS

Marek Čiernik[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá analýzou rôznych spôsobov vyjadrenia imperatívov v slovenských právnych textoch so zameraním na ich logicko-sémantickú štruktúru. Vychádza z predpokladu, že právny jazyk nevyjadruje normativitu výlučne prostredníctvom explicitných príkazov či zákazov, ale využíva širšie spektrum jazykových prostriedkov, ktorých imperatívny charakter nie je vždy na prvý pohľad zrejmý. Cieľom príspevku je identifikovať a systematizovať tieto formy vyjadrenia a poukázať na ich význam pre správne porozumenie právnej normy. Osobitná pozornosť je venovaná rozlíšeniu imperatívov podľa toho, na ktorej strane prevažuje vôľa smerujúca k realizácii normatívneho obsahu – či ide o imperatívy s prevahou vôle prikazovateľa deja, alebo o také, v ktorých je rozhodujúci moment vôle presunutý na vykonávateľa deja. Toto rozlíšenie umožňuje presnejšie uchopiť rozdiel medzi normami ukladajúcimi povinnosti a normami zakladajúcimi oprávnenia, a to bez redukcie na tradičné, no často zjednodušujúce delenie na príkaz, zákaz a dovolenie.

Kľúčové slová: logika, príkazy, sémantika, imperatívy

Abstract: The article deals with the analysis of various ways of expressing imperatives in Slovak legal texts, focusing on their logical-semantic structure. It is based on the assumption that legal language does not express normativity exclusively through explicit commands or prohibitions, but uses a broader spectrum of linguistic means whose imperative character is not always obvious at first glance. The aim of the paper is to identify and systematize these forms of expression and to point out their importance for the correct understanding of legal norms. Particular attention is paid to distinguishing between imperatives according to which side the will to implement the normative content prevails – whether they are imperatives with a predominance of the will of the person ordering the action - commander, or those in which the decisive moment of will is shifted to the person performing the action - executor. This distinction allows for a more precise understanding of the difference between norms imposing obligations and norms establishing

[1] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

entitlements, without reducing them to the traditional but often simplistic division into commands, prohibitions, and permissions.

Key words: logic, commands, semantics, imperatives

Úvod

Vzťah medzi právom a imperatívmi patrí medzi základné, no zároveň nedostatočne explikované témy právnej teórie. Hoci sa právo tradične označuje ako normatívny systém, a teda systém pravidiel správania, samotná povaha týchto pravidiel – najmä spôsob, akým sú vyjadrené v právnom jazyku – zostáva často na úrovni implicitného porozumenia. Právna prax i právnické vzdelávanie vychádzajú z predpokladu, že normy obsahujú príkazy, zákazy a dovolenia, no menej pozornosti sa venuje otázke, akými jazykovými prostriedkami sa tieto normatívne obsahy v skutočnosti realizujú a akú majú logicko-sémantickú štruktúru.

Právny jazyk pritom nevyužíva imperatív výlučne v jeho explicitnej, syntakticky zjavnej podobe. Naopak, normativita sa v právnych textoch prejavuje prostredníctvom rôznorodých vetných štruktúr, ktoré majú často formu oznamovacích viet alebo opisných konštrukcií, pričom ich imperatívny význam je možné identifikovať až na sémantickej úrovni. Táto skutočnosť vyvoláva potrebu presnejšej analýzy vzťahu medzi jazykovou formou a normatívnym obsahom právnych výpovedí.

Gahér uvádza: „Ako je logická štruktúra hlavnou kostrou významov súvetí, tak je aj logická sémantika, ktorá odhaľuje túto výstuž jazykových stavieb, hlavným nástrojom interpretácie."[2] Pokiaľ teda chceme správne interpretovať právo, tak sa nevyhneme logicko-sémantickej analýze. Cieľom príspevku je preto analyzovať spôsoby vyjadrenia imperatívov v právnych textoch z logicko-sémantického hľadiska a systematizovať ich podľa relevantných kritérií.

Osobitná pozornosť je venovaná rozlíšeniu imperatívov podľa toho, na ktorej strane prevažuje moment vôle smerujúcej k realizácii normatívneho obsahu – či na strane prikazovateľa alebo vykonávateľa deja. Toto rozlíšenie umožňuje presnejšie uchopiť normatívnu povahu právnych noriem a zároveň ponúka analytický nástroj pre odlíšenie povinností od oprávnení, bez potreby spoliehať sa výlučne na tradičné kategórie príkazu, zákazu a dovolenia.

Príspevok sa pohybuje na rozhraní teórie práva, logiky a lingvistiky a vychádza z predpokladu, že práve sémantická analýza právneho jazyka môže prispieť k hlbšiemu porozumeniu normatívnej štruktúry právnych noriem. Takto koncipovaný prístup zároveň vytvára východisko pre ďalší výskum zameraný na systematickú aplikáciu logiky v práve.

[2] GAHÉR, František: Interpretácia v práve I. *Filozofia*. 2015, roč. 70, č. 8, s. 654

Právo ako systém príkazov

S výrokom „právo je normatívny systém" by sa nestotožnil len máloktorý právnik. Dokonca by sme mohli povedať, že tento výrok si osvojí každý študent práva už celkom na začiatku svojho vzdelávania. Čo však v skutočnosti znamená, že právo je normatívny systém?

O normatívnych systémoch sa dočítame, že umožňujú predvídať správanie jednotlivcov, plnenie spoločenských rolí a zabezpečovanie prežitia skupiny ako takej.[3] Ďalej o nich vieme, že nehovoria o tom čo je, ale hovoria o tom, čo má byť.[4] Spôsoby, ktorými normatívne systémy komunikujú so svojimi adresátmi môžu byť rôzne. Pre právo je však toto médium pomerne známe a ustálené – písaný text. Obzvlášť dôležitú úlohu hrá písaný text v systéme kontinentálneho práva, čiže aj v našom prostredí. V kodifikovanom práve sa nachádzajú rôzne vetné štruktúry, no dovolíme si tvrdiť, že okrem definícií, princípov a zásad, budú najviac reprezentované pravidlá. Na mysli máme pravidlá správania sa, ktorých dodržiavanie a vynucovanie zabezpečuje štátna moc.[5]

Pravidlo však nie je nič iné ako trvalý opakujúci sa príkaz. Samozrejme, pravidlá môžu byť rušené, menené alebo novo-vytvorené, rovnako ako môžu byť právne predpisy novelizované. Je teda možné tvrdiť, že právo je vlastne systém príkazov, ktoré smerujú k vyjadrenému alebo zamlčanému adresátovi. Adresát môže byť taktiež rôzny. Môže ním byť napríklad jednotlivec, skupina, štát, či prípadne aj celý právny systém. Vo väčšine prípadov však adresát disponuje slobodnou vôľou a je už otázkou empírie, či sa rozhodne príkazy plniť alebo konať v rozpore s nimi.

Existujú rôzne spôsoby, ako môžeme príkazy ich adresátom komunikovať. V oblasti informatiky sú komunikované v programovacom jazyku. V oblasti športu sú vydávané medzinárodné príručky – pravidlá hry. No a v oblasti práva sú na území Slovenskej republiky príkazy publikované v zbierke zákonov.

Stále operujeme s pojmom *príkazy*. Je na mieste namietať, že normatívny systém neobsahuje iba príkazy, ale aj zákazy, či dovolenia. V nasledujúcej časti vysvetlíme, akým spôsobom nám štúdium jazykovedcov pomáha obhájiť naše tvrdenie.

Syntaktické prostriedky na vyjadrenie imperatívov

Najskôr sa zameriame na syntaktické prostriedky na vyjadrenie imperatívov. Poznatky v tejto oblasti čerpáme od lingvistov, ktorí imperatívy rozdeľujú do dvoch kategórií:

---

[3] FÁBRY, Branislav - KASINEC, Rudolf - TURČAN, Martin: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. s. 28

[4] Tamtiež. s. 24

[5] ŠKOP, Martin - SMEJKALOVÁ, Terezie - ŠTĚPÁNÍKOVÁ, Markéta: *Teorie práva – průvodce studiem*. Online. Brno, 2025.

a) imperatívy s prevahou vôle prikazovateľa,
b) imperatívy s prevahou vôle vykonávateľa.[6]

Novými pojmami, ktoré musíme bližšie vysvetliť sú *prikazovateľ deja* a *vykonávateľ deja*. Pre ich správne uchopenie s významom pre právnu vedu budeme tieto pojmy prepájať s vedomosťami z teórie práva. Prikazovateľom deja bude spravidla štátna moc. Zložkou moci, ktorá je zodpovedná za kreovanie príkazov, je zákonodarná moc, ale v skutočnosti nám sú tieto normatívne pravidlá nariadené z pozície moci. Ich prípadné nedodržiavanie je spojené so sankciou, ktorú vykoná orgán moci.

Vykonávateľom deja je adresát príkazu – právnej normy. Vyššie sme uviedli, že adresát môže byť rôzny. V občianskom práve budú najčastejšími adresátmi fyzické osoby a právnické osoby. V oblasti udeľovania sankcií (trestné právo, priestupky) bude najčastejšími adresátom príkazov orgán moci – *„...uloží pokutu"*, *„potrestá sa odňatím slobody..."*. Bližšie vysvetlenie aj s príkladmi uvádzame v nasledujúcej časti o sémantických prostriedkoch vyjadrenia imperatívov.

Medzi spôsoby vyjadrenia imperatívov pomocou slovies, kde prevažuje vôľa prikazovateľa radíme:

1) rozkazovací spôsob,
2) modálne sloveso a infinitív,
3) podmieňovací spôsob.

Rozkazovací spôsob je daný slovesom a výkričníkom na záver vety. *Ján, vstaň!* Ďalšou možnosťou je použitie modálneho slovesa s ďalším slovesom v neurčitku. *Ján, musíš vstať!* Podmieňovací spôsob pomocou častice „by" – *Ján, mohol by si vstať!* Príkazy a zákazy zo strany prikazovateľa sú vlastne pre adresáta *povinnosťami*.

Je dôležité povedať, že v písanom práve sa vety v rozkazovacom spôsobe nevyskytujú. Už vôbec nenachádzame štruktúry v podmieňovacom spôsobe. Preto sa v nasledujúcej časti budeme venovať sémantike príkazov v právnych textoch.

Spôsob, akým presunieme prevahu vôle zo strany prikazovateľa na stranu vykonávateľa, je použitie modálnych slovies „môcť" a „smieť". *Ján, môžeš vstať!* Možno sa zdá kontra-intuitívne pomenovať vetu so slovesom „môcť" ako imperatív. Autor prehovoru (prikazovateľ) však vyslovil dovolenie konať vstávanie. Imperatívy s prevahou vôle vykonávateľa deja sú *dovoleniami* zo strany prikazovateľa a z pohľadu adresáta sú to vlastne *oprávnenia*.

Sémantické prostriedky na vyjadrenie imperatívov

V predchádzajúcej časti sme zhrnuli spôsoby, akými môžeme syntakticky signalizovať, že vyslovená či napísaná veta je imperatívom. Teraz sa budeme sústrediť najmä na významovú rovinu. Predznamenali sme, že vety v rozkazovacom

[6] DVONČ, Ladislav - HORÁK, Gejza - MIKO, František; et al.: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: SAV, 1966.

spôsobe sa v právnych predpisoch nenachádzajú. Našou snahou je teda analyzovať písané pramene práva a následne systematizovať jazykové formy, akými bývajú príkazy v písanom práve vyjadrené.

Možno je to prekvapujúce, ale v písomných prejavoch už od čias Chammurapiho zákonníka[7] prevažuje forma vyjadrenia imperatívov pomocou oznamovacieho spôsobu slovesa v podmienkových súvetiach, pričom význam imperatívnej časti súvetia je identifikovaný na základe ustálenej sémantickej skladby súvetí. Jazykovedci taktiež tento význam pre slovesá v prítomnom čase pripúšťajú.[8] Na sémantickú identifikáciu imperatívneho významu dokážeme v právnych predpisoch nájsť niekoľko zaužívaných spôsobov:

a) opisný spôsob,
b) významové sloveso v oznamovacom spôsobe,
c) modálne sloveso v oznamovacom spôsobe spolu s neurčitkom významových slovies.

Ku každému zo spôsobov vyjadrenia uvedieme príklad pre lepšie porozumenie. V prvom prípade považujeme za dôležité uviesť viaceré príklady. Pre **opisný spôsob**:

(1) Na území, na ktorom platí tretí stupeň ochrany, je zakázané zbierať rastliny vrátane ich plodov.
(2) Obydlie je nedotknuteľné. Nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.
(3) Ak poddlžník splní svoj peňažný záväzok záložnému veriteľovi, záložný veriteľ je oprávnený prijaté plnenie držať u seba.
(4) Každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku, na prírode a životnom prostredí.
(5) Cenzúra sa zakazuje.
(6) Sloboda pohybu a pobytu sa zaručuje.

Vo väčšine prípadov sú tvorené sponovým slovesom *byť* spolu s atribútom (prídavným menom). Tvrdíme, že aj z uvedených noriem, ktoré pripomínajú deklarácie vieme abstrahovať príkaz s normatívnym cieľom – *Nikto nesmie konať cenzúru.*

Pre **významové sloveso v oznamovacom spôsobe**:

(7) Zhotoviteľ zodpovedá za vady, ktoré má vec pri jej prevzatí objednávateľom.
(8) Ak nedôjde k dohode, súd potvrdí nadobudnutie dedičstva tým, ktorých dedičské právo bolo preukázané.

[7] Jeden z dostupných prekladov napríklad: HAMMURABI - JOHNS, C. H. W.: *The oldest code of laws in the world: the code of laws promulgated by Hammurabi, King of Babylon, B.C. 2285-2242*. Union, N.J.: Lawbook Exchange, 2000.

[8] POPOVIČOVÁ-SEDLÁČKOVÁ, Zuzana - PIATKOVÁ, Kristína: *Pragmatická gramatika 1*. Vydanie: I. V Bratislave: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021. s. 77

Pre **modálne sloveso v oznamovacom spôsobe spolu s neurčitkom významových slovies**:

(9) Zástupca musí konať osobne.

(10) Od zmluvy môže účastník odstúpiť, len ak je to v tomto alebo v inom zákone ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté.

(11) Zmluva však nesmie odporovať obsahu alebo účelu tohto zákona.

(12) Povinná strana má povinnosť nahradiť náklady, ktoré vznikli druhej strane (...).

(13) Ak nájomca dá vec do podnájmu v rozpore so zmluvou, prenajímateľ má právo odstúpiť od zmluvy.

Často sa stretneme s prípadmi, kedy medzi modálne sloveso a neurčitok významových slovies vstúpi „právo" alebo „povinnosť". Zvyčajne však neurčitok slovesa za nimi priamo nasleduje.

Vo všetkých uvedených spôsoboch chápeme, že ide o príkaz pre adresáta. Príkaz nemusí byť tak zjavný ako v prípade vety *„Ján, vstaň!"*. Význam príkazu však dokážeme vždy abstrahovať. Napríklad vo vete (9) je to príkaz pre zhotoviteľa znášať zodpovednosť. V právnych predpisoch nájdeme ešte komplikovanejšie normy, najmú pokiaľ sú tvorené viacerými vetami.

(14) Zástupca musí konať osobne; ďalšieho zástupcu si môže ustanoviť, len ak je to právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté. Aj z právnych úkonov ďalšieho zástupcu vznikajú práva a povinnosti priamo zastúpenému.

Podčiarknutá časť je v podstate príkaz pre zastúpeného, aby na seba prevzal práva a povinnosti, ktoré vzniknú konaním ďalšieho zástupcu.

Vo svetle poznatkov z predchádzajúcej časti dokážeme opäť kategorizovať jednotlivé sémantické prostriedky pre vyjadrenie imperatívov podľa prevahy vôle prikazovateľa alebo vykonávateľa. Pre odlíšenie týchto dvoch kategórií sledujeme význam príkazov – výziev k činnostiam.

Normy, v ktorých **prevažuje vôľa vykonávateľa** budú typické pre odvetvia súkromného práva. Identifikujeme ich podľa použitia modálnych slovies *môcť, smieť* alebo podľa ustálených väzieb *byť oprávnený, mať právo*. Význam slovies *môcť* a *smieť* v ich zápore však už posúva vôľu smerom na stranu prikazovateľa.

Normy, v ktorých **prevažuje vôľa prikazovateľa** sú z povahy veci typickejšie pre oblasť verejného práva. Spadajú sem teda ostatné spôsoby vyjadrenia imperatívov (*byť povinný, mať povinnosť, musí konať, nesmie nekonať*) ako aj všetky prípady významových slovies bez modálnych slovies (*stráca, zodpovedá, uloží, potrestá sa*).

Nie je nezvyčajné, že v rámci jedného ustanovenia nájdeme viaceré spôsoby vyjadrenia imperatívov – **zmiešané imperatívy**.

(15) „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá."

Záver

„Imperatív vo svojej základnej funkcii neoznačuje vykonanie deja; nevypovedá nič o tom, či adresát dej skutočne vykonal alebo vykoná."[9] Táto skutočnosť má zásadný význam pre porozumenie právnych noriem, keďže normatívne výpovede práva nesmerujú k opisu reality, ale k jej regulácii prostredníctvom stanovenia požadovaného správania. Imperatívny charakter právnych viet preto nemožno vyvodzovať zo syntaktickej formy, ale je potrebné ho identifikovať na úrovni ich sémantickej funkcie.

Analýza ukázala, že právny jazyk disponuje širokým spektrom prostriedkov na vyjadrenie imperatívov, pričom explicitné príkazové formy v právnych textoch absentujú. Normativita sa realizuje najmä prostredníctvom oznamovacích viet a ustálených jazykových väzieb, ktorých imperatívny význam je možné abstrahovať z kontextu a funkcie normy. V tomto zmysle sa potvrdzuje, že právne normy nemožno redukovať na jednoduché jazykové formy, ale je potrebné ich chápať ako komplexné sémantické štruktúry.

Pre bohatosť výrazových prostriedkov prirodzeného jazyka zároveň nemožno predpokladať, že sa v tomto príspevku podarilo zachytiť všetky možné spôsoby, akými právny poriadok komunikuje normatívne obsahy svojim adresátom. Rovnako nemožno tvrdiť, že právne predpisy obsahujú výlučne príkazy, keďže ich súčasťou sú aj legálne definície a iné normatívne či nenormatívne prvky. Napriek tomu možno konštatovať, že identifikácia imperatívnych štruktúr predstavuje kľúč k porozumeniu právnej regulácie ako takej.

Predložený príspevok preto nepredstavuje uzavretý systém, ale skôr východiskový rámec, ktorý umožňuje systematickejšie uchopiť formy vyjadrenia imperatívov v právnych normách. Jeho cieľom je najmä vytvoriť základ pre ďalšie nadväzujúce skúmanie, ktoré sa bude zaoberať aplikáciou logických pravidiel na normatívne vety práva a objasnením postupov právneho usudzovania, ktoré boli doposiaľ do značnej miery ponechané na úrovni intuitívneho uchopenia.

[9] DVONČ, Ladislav - HORÁK, Gejza - MIKO, František; et al: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: SAV, 1966. s. 546

Zoznam použitej literatúry

1. DVONČ, Ladislav - HORÁK, Gejza - MIKO, František - MISTRÍK, Jozef - ORAVEC, Ján et al: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: SAV, 1966.
2. FÁBRY, Branislav - KASINEC, Rudolf - TURČAN, Martin: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7160-506-5.
3. GAHÉR, František: Interpretácia v práve I. *Filozofia*. 2015, roč. 70, č. 8, s. 647-658. ISSN 2585-7061.
4. HAMMURABI - JOHNS, C. H. W.: The oldest code of laws in the world: the code of laws promulgated by Hammurabi, King of Babylon, B.C. 2285-2242. Union, N.J.: Lawbook Exchange, 2000. ISBN 978-1584770619.
5. POPOVIČOVÁ-SEDLÁČKOVÁ, Zuzana - PIATKOVÁ, Kristína: *Pragmatická gramatika 1*. Vydanie: I. V Bratislave: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021. ISBN 978-80-223-5325-0.
6. ŠKOP, Martin - SMEJKALOVÁ, Terezie - ŠTĚPÁNÍKOVÁ, Markéta: *Teorie práva – průvodce studiem*. Online. Brno, 2025. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/law/stud/el/teorie_prava/docs/teorie_prava_pruvodce_studiem.pdf. [cit. 2026-3-31].

Kontaktné údaje

Mgr. Marek Čiernik
marek.ciernik@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave

POCHOPITEĽNOSŤ A KOMPLEXNOSŤ: POROZUMENIE PLAIN ENGLISH A LEGALESE ŠTUDENTMI PRÁVA V DRUHOM A TREŤOM ROČNÍKU

BETWEEN CLARITY AND COMPLEXITY: COMPREHENSION OF PLAIN ENGLISH AND LEGALESE AMONG SECOND AND THIRD YEAR STUDENTS

Iva Dudášová[1]

Abstrakt: Článok skúma porozumenie právnickej angličtiny medzi študentmi druhého a tretieho ročníka Právnickej fakulty Univerzity Komenského, so zameraním na vzťah medzi syntaktickou komplexnosťou a čítaním s porozumením. Prostredníctvom dotazníka administrovaného približne 150 študentom práva boli účastníci konfrontovaní so súvetiami formulovanými v štýle Plain English a legalese (priraďovacie a podraďovacie štruktúry) s rôznym počtom priraďovacích a podraďovacích viet, pričom mali preukázať porozumenie ich významu a právneho obsahu. Výsledky naznačujú, že formulácie v štýle Plain English boli výrazne lepšie pochopené študentmi oboch ročníkov a že študenti tretieho ročníka dosiahli lepšie výsledky ako študenti druhého ročníka, čo naznačuje, že jazyková kompetencia v oblasti právnického jazyka sa v priebehu právnického štúdia postupne rozvíja. Zvyšujúca sa miera syntaktickej komplexnosti – najmä viacnásobné podraďovanie – korelovala s merateľným poklesom presnosti porozumenia a zvyšujúcej sa chybovosti. Tieto zistenia majú priame implikácie pre výučbu právnickej angličtiny v slovenskom právnom vzdelávaní.

Kľúčové slová: legalese, Plain English, lingvistika, právo, podraďovanie.

Abstract: This article investigates the comprehension of legal English among second- and third-year law students at the Faculty of Law, Comenius University, focusing on the relationship between syntactic complexity and reading comprehension. Using a comprehension questionnaire administered to approximately 150 undergraduate law students, participants were presented with Plain English and legalese (both coordinated and subordinated sentences) varying in their degree of coordination and subordination and asked to

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

demonstrate understanding of their meaning and legal content. The results indicate that Plain English formulations were significantly better understood across both year groups, and that third year students outperformed second year students, suggesting that legal language competence develops with legal education. Increasing levels of syntactic complexity – particularly multiple layers of subordination – correlated with measurable drops in comprehension accuracy and increasing error rates. These findings carry direct implications for the teaching of legal English in Slovak legal education.

Keywords: legalese, Plain English, linguistics, law, subordination.

Úvod

Pri analýze právnych textov, či už ide o právne predpisy, ako sú zákony, súdne rozhodnutia, dohody alebo zmluvy, väčšina študentov práva, ale aj mnoho vyštudovaných právnikov, vníma komplexnosť textov z hľadiska zložitých právnych pojmov, inštitútov, myšlienok, špecializovanej terminológie. Počas štúdia práva sa postupne zoznamujú so zložitosťou konceptov a priebežne naberajú právne vedomosti z rôznych právnych odvetví a učia sa rôzne teoretické a praktické právne východiská. Na výchovu zdatného právnika to však nie je dostatočné. Často sa prehliada, že základnou zručnosťou právnych odborníkov je nielen porozumenie práva, čiže objektu učenia sa, ale aj proces, ktorým sa dá objekt učenia sa dosiahnuť. Efektívna komunikácia práva v písomnej forme je kľúčová a všadeprítomná – inými slovami, sa jej nedá vyhnúť. V rámci nasledovného textu sa budeme zameriavať na dôležitosť pochopenia právnych textov, na stav subjektívnej pochopiteľnosti právnych textov[2] v písomnej forme, keďže právo je založené predovšetkým na zodpovednosti a odôvodniteľnosti. Tieto ciele je možné dosiahnuť len starostlivým výberom slov a uváženým spôsobom, akým sú tieto slová usporiadané a prepojené v právnom texte. Každý právnik teda musí byť do určitej miery lingvistom s pochopením jazykových princípov, vrátane sémantiky a syntaxe. Nedostatok takýchto vedomostí môže viesť k nejasným textom, nejednoznačným interpretáciám a nakoniec k právnym sporom – dôsledkom, ktorým by sa dobrí právnici mali vyhnúť. Dôležitosť porozumenia je dvojnásobná. Po prvé, právnik musí vnímať a rozumieť prepojeniam vo vetách, ale tiež predvídať úroveň porozumenia a vedomia

[2] Robert-Alain de Beaugrande a Wolfgang Dressler definovali text ako komunikačný jav, ktorý spĺňa určité štandardy textovosti a navrhli 7 štandardov textovosti, ktoré určujú, či je niečo možné považovať za text: kohézia, koherencia, intencionalita, akceptabilita, informatívnosť, situovanosť, intertextualita. V rámci výskumu sa obzvlášť zameriame na štandard akceptability a teda prijatia textu čitateľom. Viac v DE BEAUGRANDE, Robert-Alain – DRESSLER, Wolfgang: Introduction to Text Linguistics. London: Longman, 1981.

zamýšľaného čitateľa, prípadného klienta. V nasledovnom texte analyzujeme, ako sa študenti práva druhého a tretieho ročníka orientujú vo vetách rôznej syntaktickej komplexnosti a akým spôsobom sa mení ich subjektívne vnímanie pochopiteľnosti v dvoch dominujúcich jazykových modeloch v právnickej angličtine: legalese (anglický jazyk, ktorý sa vyznačuje svojou zložitou povahou, ktorá môže brániť čitateľnosti a zrozumiteľnosti) a Plain English.[3] Uvedená analýza sa opiera o výsledky výskumu uskutočneného v súvislosti s autorkinou diplomovou prácou na tému *Coordination vs. Subordination in Selected Legal Contracts* obhájenou v roku 2025 na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.[4]

Metodológia

V prvom rade bolo potrebné vybrať vhodné právne texty, ktorými sme si v duchu teórie M.A.K. Hallidaya a R. Hasana určili vety.[5] Ako zdroj hľadania viet sme si určili pracovné a nájomné zmluvy a vystavanie metodologického rámca je zdôvodnené nasledovne:

V prvom rade, vybraný korpus pozostával z desiatich pracovných zmlúv a desiatich nájomných zmlúv, keďže študenti druhého aj tretieho ročníka sú oboznámení s terminológiou pracovného práva a nájomných zmlúv v rámci pracovného a obchodného práva. Oba typy zmlúv sú bežné a široko používané v slovenskom právnom prostredí. Študenti sa konkrétne nezaoberali zmluvami v tomto korpuse, aby sa predišlo akejkoľvek výhode a cieľom bolo získať vzorku zo skutočných zmlúv (aby sa predišlo skresleniu vzorky). Preto boli zmluvy použité v štúdii nájdené ako bezplatné šablóny na internete na rôznych zahraničných webových stránkach (anglických, amerických, kanadských, austrálskych), ktoré ponúkali vzory najbežnejších pracovných zmlúv a nájomných zmlúv a analýza tým bola založená na autentických a prakticky relevantných právnych dokumentoch.

V druhom rade, v rámci týchto zmlúv bolo identifikovaných niekoľko príkladov viet s rôznymi stupňami zložitosti, resp. obsahovali rôzne syntaktické štruktúry s rôznymi priraďovacími alebo podraďovacími vetami – slovné spojenia, tzv. *phrases* v rôznych počtoch či vety v súvetiach (rovnocenné v priraďovacích súvetiach alebo hlavné a vedľajšie v podraďovacích vetách). Tieto vety boli následne zo zmlúv vyňaté

[3] Pozri GARNER, A. Bryan: Legal Writing in Plain English. Chicago: The University of Chicago Press. 2013; KIMBLE, Joseph: Lifting the Fog of Legalese: Essays on Plain Language Durham, NC: Carolina Academic Press. 2006; SCALIA, Antonin & GARNER, A. Bryan: Reading Law: The Interpretation of Legal Texts. St. Paul, MN: Thomson/West. 2012.

[4] Diplomová práca je verejne dostupná na https://opac.crzp.sk/.

[5] Definovali ho ako jazyk v použití, ktorý nie je určený len dĺžkou, ale najmä svojou funkciou v komunikácii a preto je podľa nich textov už aj jedna veta, ktorá ma komunikačný charakter a je zrozumiteľná v kontexte. Viac v Language as Social Semiotic. 1978.

a predložené študentom spolu s dotazníkom[6]. Dotazník bol poskytnutý spolu s odpoveďovým hárkom, ktorý vyplnilo 147 študentov. Každá úloha v prvých dvoch častiach obsahovala vety, ktorých zložitosť sa postupne zvyšovala pridaním až siedmich priradených alebo podradených štruktúr. Dĺžka viet sa často odvíja od zložitých konštrukcií zahŕňajúcich koordinované a podradené štruktúry, čo odôvodňuje potrebu zamerať sa na tento aspekt v rámci uskutočneného výskumu. Účastníci subjektívne hodnotili na Likertovej škále ľahkosť pochopenia jednotlivých textov. A to v rozmedzí od 1 (extrémne ťažké na pochopenie) po 10 (úplne jasné). Hoci študenti mohli uvádzať svoju vlastnú predpokladanú úroveň porozumenia, toto sebahodnotenie nemuselo vždy presne odrážať ich skutočné porozumenie. Preto bolo potrebné zaviesť kontrolné mechanizmy a hodnotenia, ktoré mali overiť skutočný rozsah ich pochopenia. Po každom texte nasledovala kontrolná otázka s výberom odpovedí, aby sa objektívne posúdilo porozumenie a teda aj správnosť odpovede. Tretia časť, pozostávajúca z právnych textov v Plain English bola hodnotená pomocou podobného formátu.

Analýza údajov zahŕňala aj štatistické postupy zamerané na kvantifikáciu vzťahu medzi syntaktickou zložitosťou a porozumením. Konkrétne nám táto štúdia umožnila vypočítať rozdiel medzi subjektívnym hodnotením porozumenia (meraným na Likertovej škále) a objektívnymi skóre porozumenia (odvodenými z kontrolných otázok s výberom z viacerých možností) pre každú textovú jednotku.

V treťom rade, výskum vychádzal z premisy, že dĺžka a zložitosť viet významne prispievajú k ťažkostiam, s ktorými sa pri porozumení právnickej terminológie stretávajú laici. Keďže študenti práva prechádzajú procesom prípravy na povolanie právnika a zároveň sú ešte relatívne blízko k perspektíve laikov, skúmanie ich porozumenia právnych textov môže poskytnúť náhľad na to, ako zlepšiť zrozumiteľnosť zmlúv bez toho, aby sa kľúčové právne pojmy príliš zjednodušili. Na mieste je aj zdôvodnenie prečo sa objektom skúmania, resp. predmetom analýzy stali práve vety vybraté zo zmlúv. Zmluvy predstavujú bežnú právnu problematiku, o ktorej diskutujú právnici so svojimi klientmi, čo zdôrazňuje potrebu vzájomného porozumenia a efektívnej komunikácie. Právnici musia vypracovávať zmluvy, ktoré sú pre ich klientov zrozumiteľné, zatiaľ čo klienti musia pochopiť zmysel každej zmluvy, ktorú uzatvárajú. Prekrývanie sa v porozumení je kľúčové pre zabezpečenie správneho chápania právnych pojmov a ich dôsledkov.

V štvrtom rade je potrebné vysvetliť, že sa nejedná o prvý uskutočnený výskum v tejto oblasti s podobným záujmom[7], avšak išlo o prvý výskum uskutočnený na pôde

[6] Dotazník ako aj všetky výpočty uvedené nižšie sú súčasťou príloh diplomovej práce Coordination vs. Subordination in Selected Legal Contracts.

[7] K právnej angličtine ako odbornému jazyku a jej vplyvu na študentov práva pozri THANH, N. Huong: Difficulties in Legal English Reading Comprehension to English-Majored Students at Hanoi

právnickej fakulty v Slovenskej republike na širokej vzorke študentov. Empirický výskum sa realizoval na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a zameral sa na študentov práva v druhom a treťom ročníku, ktorí sú zapísaní na anglické predmety a majú minimálne úroveň B2 všeobecnej znalosti angličtiny podľa rámca CEFR. Štatistická vzorka je obmedzená na študentov práva v druhom a treťom ročníku, ktorí si už osvojili základné právne pojmy a základnú terminológiu rôznych oblastí práva. Študenti prvého ročníka boli z tejto štatistickej vzorky vylúčení, pretože nemali dostatočnú znalosť právnickej terminológie, čo by mohlo predstavovať jazykové bariéry, ktoré by mohli následne skresliť výsledky výskumu. Cieľom je posúdiť porozumenie na základe zložitosti viet, nie na základe terminologických či jazykových prekážok. Študenti druhého ročníka absolvovali dva semestre predmetu Anglická právna terminológia (zameraného na oblasti práva, ako sú právnické povolanie, bankovníctvo, právo občianskoprávnych deliktov, občianske súdne konanie a pracovné právo). Okrem toho absolvovali jeden semester predmetu Štylistika anglických právnych textov, zameraného na konkrétne texty a terminológiu súvisiacu s obchodným právom v kontexte vybraných obchodných zmlúv. Študenti tretieho ročníka na týchto základoch nadviazali absolvovaním jedného semestra predmetu Seminár anglického odborného prekladu. V čase, keď bol výskum uskutočnený, sa nachádzali v šiestom semestri štúdia právnickej angličtiny, pričom tento seminár zahŕňal prekladateľské úlohy zamerané na vybrané zmluvy.

Cieľom výskumu bolo komplexné posúdenie toho, ako syntaktická zložitosť ovplyvňuje porozumenie právneho jazyka. Zistenia majú potenciál priniesť nový pohľad nielen do lingvistickej teórie, ale aj do praktických aplikácií v oblasti prípravy právnych textov a právneho vzdelávania. Následná analýza tabuliek a grafov poskytla cenné informácie o zrozumiteľnosti a porozumení právnych textov zo strany študentov práva, ktorých materinským jazykom nie je anglický jazyk.

Výsledky

Pre každú vetu bol vypočítaný priemer subjektívnych hodnotení (tzv. priemerné subjektívne hodnotenie s maximálnou hodnotou 10), čo umožnilo sledovať zmeny vo vnímanej náročnosti. „n" je celkový počet odpovedí.

Law University. In: JFS, 38, 2022; LUNDEBERG, A. Mary: Metacognitive Aspects of Reading Comprehension: Studying Understanding in Legal Case Analysis. In: Reading Research Quarterly, 22, č. 4, 1987. K limitom zrozumiteľného jazyka ako čisto jazykovednému riešeniu pozri ZÖDI, Zsolt: The Limits of Plain Legal Language: Understanding the Comprehensible Style in Law. International Journal of Law in Context, vol. 15, 2019.

Count	Coordination		Subordination	
	Mean Rating	n	Mean Rating	n
1	7.67	147	7.22	143
2	6.56	147	8.46	147
3	6.36	146	7.67	146
4	7.26	147	6.42	145
5	6.79	147	6.33	146
6	7.1	146	5.39	145
7	7.36	147	7.32	143

Tabuľka č. 1 – Priemerné subjektívne hodnotenie testových úloh podľa typu vety/vetnej konštrukcie a počtu viet/vetných konštrukcií

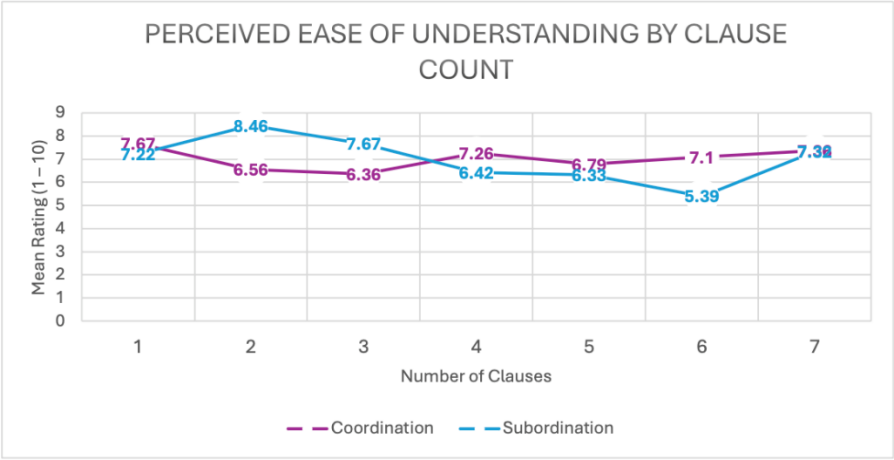

Graf č. 1 – Vnímaná zrozumiteľnosť podľa počtu slovných spojení/viet

Graf znázorňuje pokles vnímanej zrozumiteľnosti podradených štruktúr (modrá čiara), najmä pri 6 vetných spojeniach, kde hodnotenie klesá na 5,39. Vnímaná zrozumiteľnosť priradených štruktúr/viet (fialová čiara) vykazuje stabilnejšie hodnotenie bez ohľadu na zložitosť vety. Graf vo všeobecnosti ukazuje, že podradené štruktúry sú vnímané ako ťažšie zrozumiteľné než priradené štruktúry.
Tu je niekoľko vzorov týkajúcich sa priradených slovných spojení/viet, na ktoré možno poukázať v nelineárnom priebehu grafu:

- Najvyššiu vnímanú úroveň zrozumiteľnosti dosiahla veta s jednou koordinovanou frázou/vetným členom (priemerné hodnotenie = 7,67/10)

- Pri 2 – 7 slovných spojeniach/vetách zostalo hodnotenie relatívne stabilné a nezmenené, kolísalo od 6,36 do 7,26.

To naznačuje, že študenti majú tendenciu prispôsobovať sa rastúcej komplexnosti a ich pochopenie sa nemusí nevyhnutne zhoršovať.

Tu je niekoľko vzorov týkajúcich sa podradených štruktúr, ktoré možno vypozorovať v grafe:

- Veta s 2 podradenými štruktúrami bola vnímaná ako najľahšie pochopiteľná (8,46)
- Veta so 6 podradenými štruktúrami bola ohodnotená ako najťažšia (5,39), pričom celkovo bol zaznamenaný klesajúci trend od vety 2 po vetu 5.

To naznačuje, že podradené štruktúry sú z kognitívneho hľadiska náročnejšie ako priradené štruktúry.

Keďže sa na výskume zúčastnilo 147 študentov a bolo položených 21 kontrolných otázok, celkový počet odpovedí je 3087 (147 × 21 = 3087). Celkový počet nesprávnych odpovedí bol 496, čo predstavuje 16,07 percenta všetkých odpovedí. Z celkového počtu nesprávnych odpovedí malo 413 subjektívne hodnotenie porozumenia, zatiaľ čo 83 neurčilo žiadne hodnotenie porozumenia.

Priemerné hodnotenie nesprávnych odpovedí študentov druhého a tretieho ročníka spolu bolo 5,66 pre všetky vety, 5,43 pri priradených vetách, 5,36 pri podradených vetách a 6,63 pri Plain English vetách.

Ak by sme rozdelili študentov druhého a tretieho ročníka podľa ročníka:

1. Študenti druhého ročníka dosiahli celkový priemer nesprávnych odpovedí 5,23 vo všetkých vetách, 4,82 v prípade priraďovacích spojení/viet, 5,17 v prípade podradených štruktúr a 5,88 v prípade viet v Plain English.
2. Študenti tretieho ročníka mali celkový priemer nesprávnych odpovedí 6,19 pre všetky vety, 6,4 pri priraďovacích štruktúrach, 5,6 pri podradených štruktúrach a 7,97 pri vetách v Plain English.

Je potrebné poznamenať, že študenti druhého a tretieho ročníka náhodou urobili rovnako celkovo po 248 chýb, pričom študenti tretieho ročníka boli zastúpení vyšším počtom respondentov. To nás vedie k záveru, že študenti tretieho ročníka mali nižšiu mieru chybovosti ako študenti druhého ročníka, čo je v súlade s ich celkovo vyššou sebadôverou, ktorú preukázali v subjektívnych hodnoteniach svojho porozumenia.

Priemerný študent druhého ročníka urobil 4,2 chyby z 21 odpovedí na kontrolné otázok a priemerný študent tretieho ročníka urobil 2,82 chyby z 21 odpovedí na kontrolné otázky, čo naznačuje, že študenti tretieho ročníka boli nielen sebavedomejší v ovládaní zložitých priraďovacích štruktúr a podradených štruktúr v nájomných a pracovných zmluvách, ale mali aj nižšiu chybovosť, čo svedčí o tom, že ich subjektívne sebavedomie je opodstatnené objektívne lepšou znalosťou uvedeného typu zmlúv.

Pokiaľ ide o študentov tretieho ročníka, na základe predchádzajúcich údajov mali študenti štatisticky lepšie pochopenie viet s piatimi alebo viac slovných spojení/viet v porovnaní so študentmi druhého ročníka.

Záver

Z uvedeného výskumu je možné vyvodiť hodnotné závery vo vzťahu k vnímaniu jazyka legalese a Plain English študentmi práva, ktorých materinským jazykom nie je angličtina. Je možné ich považovať za zaujímavý objekt záujmu z titulu, že sú na pomedzí medzi odborníkmi v oblasti právo a laikmi. Bez ohľadu na počet priraďovacích štruktúr v jednej vete mali študenti tendenciu prispôsobovať sa rastúcej zložitosti a subjektívne ju nie vždy rozlišovali vo svojom hodnotení. Hodnotenia vnímanej ľahkosti porozumenia kolísali medzi 6,36 a 7,67 (na stupnici od 0 do 10) bez výrazných extrémov – rozdiel bol 1,31. Pokiaľ ide o podradené štruktúry, pokles ich subjektívneho vnímania bol výraznejší. Vety písané v štýle Plain English boli jednoznačne vnímané ako najzrozumiteľnejšie, čo naznačuje, že aj v medzinárodnom prostredí, kde je anglický jazyk základným štandardom, je pre cudzojazyčných právnikov jednoznačne východnejšie využívanie Plain English oproti tradičnému legalese, ktorý je pre kognitívne zručnosti väčšou výzvou.

Týchto študentov je zároveň stále možné formovať a ovplyvňovať v ich technikách písania, a výsledky uskutočneného výskumu môžu prispieť k hlbšiemu pochopeniu toho, ako zložité vety ovplyvňujú zrozumiteľnosť a čitateľnosť, a slúžiť ako dobrý navigačný nástroj pri vytváraní rámca právneho vzdelávania na právnickej fakulte, kde sa vyučujú predmety súvisiace s právnickou angličtinou. Právnická angličtina používaná v zmluvách sa zameriava predovšetkým na komunikačné zručnosti. Nie je postačujúce sústrediť sa výlučne na právnu terminológiu ako na izolované jednotky, keďže komunikácia závisí od schopnosti autora kombinovať slová, slovné spojenia a vety a od poznania výhod, nevýhod a obmedzení týchto kombinácií, paralelizmu a včleňovania.

Na univerzitách sa čoraz viac diskutuje o tom ako premietnuť zmeny, ktoré sa prejavujú v spoločnosti v súvislosti so zavádzaním umelej inteligencie a jej dopadov na vzdelávací proces. Aj tento výskum môže prispieť určitou mierou k danej téme. Na jednej strane aj na Právnickej fakulte Univerzity Komenského prebiehali a prebiehajú diskusie o potrebe predmetov, ktorých výstupom má byť cudzojazyčný preklad. Ignorovať celospoločenské zmeny a nereflektovať na ne by bolo chybné, avšak ako aj z výsledkov tohto výskumu[8] je viditeľné, študenti po štyroch semestroch cudzieho

[8] Počet chýb v kontrolných otázkach bol vyšší u študentov druhého ročníka ako u študentov tretieho ročníka, čo naznačuje, že niekoľko mesiacov ďalšieho štúdia zameraného na prekladateľský seminár a prácu so zložitými štandardizovanými zmluvami mohlo byť prínosné pre ich pochopenie a osvojenie si syntakticky zložitých viet.

odborného jazyka nemajú zručnosti na úrovni študentov s piatimi semestrami jazyka a rozdielom je najmä predmet zameraný na preklad. Naskytá sa otázka, či prílišná sústredenosť na výsledok procesu – preklad – a možnosť jeho nahradenia/urýchlenia cez AI systémy nie je chybou a či by sa výučbový proces nemal skôr zamerať na to, čo je do určitej miery neviditeľné: čo študenti získavajú v procese prekladu. Tým je práca s komplexným textom, práca s (cudzím) jazykom a sústredenosť na interpretáciu textu. To sú totiž zručnosti, ktoré sú nevyhnutné pre každého dobrého právnika – vedieť pochopiť, ale zároveň aj tvoriť text, ktorý je logicky vystavaný, zrozumiteľný bez straty jeho komplexného a odborného charakteru.

Nedá sa podceňovať ani ich istotu v porozumení. Rozdiel menší ako 10 percent medzi ich subjektívnym vnímaním a objektívnym hodnotením porozumenia nebol natoľko výrazný, aby bolo možné usudzovať, že študenti boli príliš sebavedomí alebo naopak príliš neistí, pokiaľ ide o ich schopnosti porozumenia.

Presadzovanie zrozumiteľného právneho jazyka by malo byť súčasťou vzdelávacieho procesu, keďže budúci právnici si musia uvedomovať vplyv, ktorý má právny jazyk (bez ohľadu na slovnú zásobu a syntax) na cieľových čitateľov. Vzdelávacie stratégie by mali tiež zohľadňovať, že oboznámenie sa s cudzím jazykom a syntaxou zmlúv je kľúčové pre vzdelávanie študentov práva.

Táto štúdia mala svoje obmedzenia, ale zároveň môže naznačiť budúce smery výskumu. Zameriavala sa len na dva typy právnych dokumentov, nájomné zmluvy a pracovné zmluvy, a detailnejšie skúmanie toho, ako študenti vnímajú zložité vety realizované prostredníctvom rozhovorov by prinieslo podstatné prehĺbenie týchto zistení. Navyše, nesporne zaujímavou oblasťou skúmania by bola oblasť komparatívneho prekladu zo strany študentov, prekladu inštitútov, ktoré nie sú vlastné slovenskému právnemu systému. Možnosť prekladu nie je totiž garantovaná len existenciou slov, ktoré majú podobnú morfológiu v dvoch jazykoch, ale aj existenciou prekrývajúcich sa konceptov v rôznych právnych systémoch.[9]

Zoznam použitej literatúry

1. BUTLER, D. Bain: Strategies for Clarity in Legal Writing. In: Clarity, Roč. 70, (2013).
2. CARLSON, Katy: The Effects of Parallelism and Prosody in the Processing of Gapping Structures. In: Language and Speech, 2001, 44 (1), s. 1-26. https://doi.org/10.1177/00238309010440010101
3. DE BEAUGRANDE, Robert-Alain – DRESSLER, Wolfgang: Introduction to Text Linguistics. London: Longman, 1981, s. 3-10. ISBN 0-582-55292-0.

[9] RAZIADEI, Michele: Legal Translation and the Quest for Authenticity. In: *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique*, 38, č. 8, 2025, s. 2565–2593.

4. DUDÁŠOVÁ, Iva: Coordination vs. Subordination in Selected Legal Contracts. Diplomová práca, 2025. s. 77.
5. FRAZIER, Lyn, MUNN, Alan, CLIFTON, Charles Jr: Processing Coordinate Structures. In: Journal of Psycholinguistic Research, 2000, 29 (4), s. 343–370. https://doi.org/10.1023/A:1005156427600
6. GRAZIADEI, Michele: Legal Translation and the Quest for Authenticity. In: International Journal for the Semiotic of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique, 2025, 38, s. 2565–2593. https://doi.org/10.1007/s11196-025-10283-y
7. GARNER, Bryan A.: Legal Writing in Plain English. Chicago: The University of Chicago Press. 2013. s. 268. ISBN 978-0-226-28393-7.
8. HALLIDAY, M. A. K.: Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning. London: University Park Press, 1978. 256 s. ISBN 978-0839111832.
9. KIMBLE, Joseph: Lifting the Fog of Legalese: Essays on Plain Language. Durham, NC: Carolina Academic Press. 2006. s. 216. ISBN 1-59460-212-3.
10. LUNDEBERG, A. Mary: Metacognitive Aspects of Reading Comprehension: Studying Understanding in Legal Case Analysis. In: *Reading Research Quarterly*, 22(4), 1987, s. 407–432.
11. SALMAN, Dina M.: The Effect of Four Factors on Parallelism in English Sentence. International Journal of English Literature and Social Sciences, 2000, 5(2), s. 536–542.
12. SCALIA, Antonin – GARNER, A. Bryan: Reading Law: The Interpretation of Legal Texts. St. Paul, MN: Thomson/West. 2012. s. 608. ISBN 978-0314275554.
13. THANH, N. Huong: Difficulties in Legal English Reading Comprehension to English-Majored Students at Hanoi Law University. In: *JFS*, 2022, 38, s. 92–104. https://doi.org/10.25073/2525-2445/vnufs.4735
14. ZÖDI, Zsolt: The Limits of Plain Legal Language: Understanding the Comprehensible Style in Law. International Journal of Law in Context, 2019, 15, s. 246-262. doi:10.1017/S1744552319000260

Kontaktné údaje

JUDr. et Mgr. Iva Dudášová, PhD.
iva.dudasova@flaw.uniba.sk
Právnická fakulta Univerzity Komenského

ENFORCEMENT ALEBO EXECUTION? LEXÉMA[1] „VÝKON" V MULTILINGVÁLNOM NORMOTVORNOM PRIESTORE EURÓPSKEJ ÚNIE

ENFORCEMENT OR EXECUTION? THE LEXEME "VÝKON" IN THE MULTILINGUAL NORMATIVE SPACE OF EUROPEAN UNION LAW

Sylvia Mičíková[2]

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na to, ako sa slovenská lexéma „výkon" v spojení „výkon rozhodnutia" vyjadruje v sekundárnom práve Európskej únie. Vychádza z predpokladu, že jazyk v multilingválnom normotvornom prostredí EÚ zohráva konštitutívnu úlohu, a preto porovnáva paralelné jazykové verzie vybraných právnych aktov upravujúcich uznávanie a výkon rozhodnutí v oblasti civilnej justičnej spolupráce. Pozornosť sa sústreďuje najmä na to, ako je tento pojem zachytený v anglickej jazykovej verzii a či možno hovoriť o ustálenom terminologickom riešení. Analýza ukazuje, že slovenské spojenie „výkon rozhodnutia" sa systematicky prekladá ako *enforcement*, čím vzniká pomerne stabilný terminologický mikrosystém (*enforcement – enforceable – enforceability*). Naopak, pojem *execution* sa ako všeobecný ekvivalent neobjavuje. Tieto zistenia naznačujú, že terminologické voľby v práve Európskej únie nie sú náhodné, ale sú súčasťou širšieho multilingválneho normotvorného procesu, v ktorom sa postupne formujú a stabilizujú autonómne právne pojmy.

Kľúčové slová: výkon rozhodnutia, právo Európskej únie, viacjazyčnosť, právna terminológia, funkčná ekvivalencia

Abstract: This paper examines how the Slovak lexeme "výkon" in the expression "výkon rozhodnutia" is translated in the secondary European Union law. It starts from the assumption that language in the EU's multilingual normative environment plays a constitutive role and therefore compares parallel language versions of selected legal instruments governing the recognition and enforcement of judgments in the field of civil judicial

[1] Základná formálno-významová lexikálna jednotka slovnej zásoby, zahrnujúca pri ohybných slovných druhoch súbor všetkých slovných tvarov. In: Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, H – L, M – N, O – Pn z r. 2006, 2011, 2015, 2021.

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského.

cooperation. The focus is on how this concept is expressed in the English version and whether a consistent terminological solution can be identified. The analysis shows that the Slovak expression is systematically rendered as *enforcement*, forming a relatively stable terminological micro-system (*enforcement – enforceable – enforceability*), while *execution* does not appear as a general equivalent. These findings suggest that terminological choices in EU law are not random but form part of a broader multilingual norm-making process in which autonomous legal concepts are gradually shaped and stabilised.

Keywords: enforcement of judgments, European Union law, multilingualism, legal terminology, functional equivalence

Úvod

Právny poriadok Európskej únie je založený na princípe rovnakej autentickosti všetkých jazykových verzií právnych aktov. Tento princíp vyplýva z jazykového režimu Európskej únie, podľa ktorého sa právne akty všeobecnej povahy vyhotovujú vo všetkých úradných jazykoch a všetky jazykové verzie majú rovnakú právnu silu[3]. Znamená to, že význam práva Európskej únie sa neodvodzuje od jednej „originálnej" jazykovej verzie, ale formuje sa v interakcii medzi viacerými autentickými jazykovými zneniami.

V takomto prostredí jazyk neplní len sprostredkovateľskú funkciu, ale zohráva dôležitú úlohu pri formovaní právneho významu. Pri rozhodovaní sporov sú súdy často nútené interpretovať jazyk právnych textov a riešiť otázky spojené s významom konkrétnych formulácií v zákonoch, zmluvách či iných právnych dokumentoch. Jazyková rovina sa tak prirodzene stáva súčasťou právnej argumentácie a sudcovia sa pri výklade právnych textov neraz opierajú aj o poznatky lingvistiky.[4]

V tomto kontexte je zaujímavé sledovať pojmy, ktoré v jednej jazykovej verzii vystupujú ako jednotný výraz, zatiaľ čo v iných sa realizujú prostredníctvom rôznych terminologických riešení. Jedným z takýchto prípadov je slovenská lexéma „výkon" v spojení „výkon rozhodnutia". Tento príspevok sa preto zameriava na to, ako sa pojem „výkon rozhodnutia" používa v sekundárnom práve Európskej únie a do akej miery možno hovoriť o ustálenom terminologickom riešení v multilingválnom normotvornom prostredí Európskej únie.

[3] Nariadenie Rady č. 1 z 15. apríla 1958, ktorým sa určuje jazykový režim Európskeho hospodárskeho spoločenstva, čl. 4; rozsudok Súdneho dvora z 6. októbra 1982, C-283/81 CILFIT, bod 18.

[4] Lawrence M. Solan, *The Language of Judges* (University of Chicago Press 1993) s.11.

Teoretické východiská

Multilingválnosť patrí medzi základné charakteristiky právneho poriadku Európskej únie. V praxi to znamená, že právne akty Únie existujú vo viacerých autentických jazykových verziách a ich význam sa pri interpretácii neodvodzuje od jednej z nich, ale formuje sa ich vzájomným porovnávaním. Takýto prístup je nevyhnutný práve preto, že všetky jazykové znenia majú rovnakú právnu silu.[5]

Na špecifiká tohto prostredia upozorňuje aj Susan Šarčević, podľa ktorej predstavuje existencia viacerých autentických jazykových verzií osobitnú výzvu pre právnu istotu. Pri výklade práva je totiž potrebné zabezpečiť, aby jednotlivé jazykové znenia viedli k rovnakému právnemu účinku.[6] Jazyk tak v tomto kontexte nepredstavuje len nástroj právnej komunikácie, ale zohráva aj významnú úlohu pri formovaní normatívneho významu právnych textov.

Z terminologického hľadiska je dôležité aj to, že právne pojmy sú často úzko späté s konkrétnym právnym systémom. Deborah Cao v tejto súvislosti poukazuje na to, že mnohé právne termíny majú tzv. *system-bound* charakter, teda sú viazané na špecifické koncepty určitého právneho poriadku.[7] Pri prenose takýchto pojmov do iného jazykového a právneho prostredia preto nejde o jednoduchú lexikálnu náhradu, ale o hľadanie funkčne ekvivalentného riešenia, ktoré zachová právny účinok normy.

Na praktické fungovanie tohto prostredia upozorňujú aj novšie práce zamerané na jazyk a judikatúru Súdneho dvora. Ako uvádzajú McAuliffe a Trklja, „jazyk, preklad a viacjazyčné jazykové politiky zohrávajú pri formovaní judikatúry Európskej únie omnoho významnejšiu úlohu, než sa tradične predpokladá".[8] Zároveň platí, že jazykové riešenia sa v judikatúre postupne ustaľujú. Opakované používanie rovnakých formulácií a terminológie totiž „vytvára tzv. jazykový precedens, ktorý posilňuje normatívnu hodnotu judikatúry Súdneho dvora".[9]

Ako poukazuje Baaij, harmonizácia práva EÚ prebieha aj prostredníctvom jazykového vyvažovania medzi jednotlivými verziami textu, pričom význam normy sa stabilizuje až v ich vzájomnom porovnaní. Jazyk tu neplní iba komunikačnú funkciu, ale podieľa sa na samotnej konštrukcii právneho významu.[10]

Tento prístup potvrdzuje aj Solan, podľa ktorého v multilingválnych právnych systémoch „preklad nie je len metaforou, ale základným faktom celej štruktúry

---

[5] Rozsudok Súdneho dvora z 6. októbra 1982, C-283/81 CILFIT, bod 18.

[6] Susan Šarčević, *New Approach to Legal Translation* (Kluwer Law International 1997) s-20.

[7] Deborah Cao, *Translating Law* (Multilingual Matters 2007) s.60.

[8] McAuliffe – Trklja, *Introduction: Precedent in EU Law – The Linguistic Aspect*, 2024, s. 4.

[9] Ibid, s.5.

[10] BAAIJ, C. J. W.: Fifty Years of Multilingual Interpretation in the European Union, s. 218. In: *The Oxford Handbook of Language and Law. 2012* Oxford University Press.

práva". Súčasne patrí medzi metódy výkladu používané Súdnym dvorom Európskej únie aj „porovnávanie rôznych jazykových verzií právnych predpisov".[11]
V takomto prostredí sa môže stať, že jeden termín v jednom jazyku pokrýva širšie významové pole než jeho ekvivalenty v inom jazyku. Takáto terminologická asymetria je typická najmä pri pojmoch viazaných na konkrétne procesné inštitúty jednotlivých právnych systémov.
Empirické poznatky o legislatívnom jazyku Európskej únie zároveň ukazujú, že právne texty využívajú ustálené jazykové vzorce. Ako uvádza Biel, „právny jazyk je známy svojou formulaickosťou" a je „v značnej miere vytváraný a upevňovaný frazeológiou – ustálenými opakujúcimi sa vzorcami na textovej, gramatickej a kolokačnej úrovni".[12]

Metodológia

Príspevok skúma, ako sa spojenie „výkon rozhodnutia" vyjadruje v právnych textoch Európskej únie, so zameraním na terminologické riešenia v paralelných jazykových verziách a ich mieru ustálenosti. Vychádza z predpokladu, že v multilingválnom právnom prostredí EÚ sa význam právnych pojmov formuje vo vzťahu medzi viacerými autentickými jazykovými zneniami.
Na ilustráciu tohto prístupu sú použité tri akty sekundárneho práva Európskej únie upravujúce uznávanie a výkon rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach: Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009,[13] Nariadenie (EÚ) č. 1215/2012[14] a Nariadenie (EÚ) č. 650/2012[15]. Ich výber súvisí jednak s ich významom pre civilnú justičnú spoluprácu v rámci Európskej únie, jednak s tým, že v slovenskej jazykovej verzii systematicky pracujú so spojením „výkon rozhodnutia".

[11] SOLAN, Lawrence M.: The Interpretation of Multilingual Statutes by the European Court of Justice. In: *Brooklyn Journal of International Law*, Roč. 34, č. 2 (2009), s. 289.
[12] BIEL, Łucja: Phraseology in Legal Translation. In: CHENG, Le – SIN, King Kui (eds.): *The Ashgate Handbook of Legal Translation.* London: Routledge, 2014, s. 177.
[13] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02009R0004-20181231
[14] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex:32012R1215
[15] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o prijímaní a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex:32012R0650

Porovnáva slovenskú a anglickú jazykovú verziu prostredníctvom databázy EUR-Lex, pričom sleduje najmä používanie ekvivalentov *enforcement*, *execution* a ďalších riešení v kontexte konkrétnej právnej úpravy.
Komparatívne odkazy na právne prostredie Spojeného kráľovstva, Spojených štátov amerických a systému Rady Európy majú doplnkový charakter. Zistenia preto nemožno bez ďalšieho zovšeobecniť na iné oblasti práva EÚ.

Pojem „výkon rozhodnutia" a jeho terminologické ekvivalenty v sekundárnom práve Európskej únie

V právnych aktoch Európskej únie upravujúcich civilnú justičnú spoluprácu sa slovenské spojenie „výkon rozhodnutia" systematicky vyjadruje prostredníctvom anglického pojmu *enforcement*. Tento spôsob vyjadrenia sa objavuje naprieč kľúčovými nariadeniami v tejto oblasti, najmä nariadeniami (ES) č. 4/2009, (EÚ) č. 1215/2012 a (EÚ) č. 650/2012, a vytvára pomerne stabilný terminologický model.
Už samotné názvy týchto právnych aktov („uznávanie a výkon rozhodnutí") zodpovedajú v anglickej jazykovej verzii ustálenej kolokácii *recognition and enforcement of decisions* alebo *recognition and enforcement of judgments*. Tento výraz sa následne používa aj v jednotlivých ustanoveniach ako označenie procesnej fázy, v ktorej sa zabezpečuje realizácia vykonateľného rozhodnutia v inom členskom štáte. Zároveň sa vytvára terminologicky súdržný mikrosystém pozostávajúci z výrazov *enforcement*, *enforceable* a *enforceability*, ktoré zodpovedajú slovenským pojmom „výkon", „vykonateľný" a „vykonateľnosť".
V nariadení (EÚ) č. 1215/2012 je táto terminologická symetria obzvlášť zreteľná. Článok 39 stanovuje, že rozsudok vykonateľný v členskom štáte pôvodu je vykonateľný aj v inom členskom štáte bez potreby vyhlásenia vykonateľnosti, pričom anglická verzia paralelne používa výrazy *enforceable* a *enforceability*. Rovnaký spôsob vyjadrenia možno pozorovať aj v nariadení (ES) č. 4/2009 a nariadení (EÚ) č. 650/2012, kde sa kolokácia *recognition and enforcement* používa ako ustálený procesný koncept.
V týchto aktoch sa zároveň neobjavuje pojem *execution* ako všeobecné označenie výkonu rozhodnutia. Táto absencia je významná, keďže v angloamerickom právnom prostredí má pojem *execution* špecifický procesný význam.
Zaujímavý kontrast možno pozorovať aj v oblasti rodinného práva. Nariadenie (EÚ) 2019/1111 (Brusel IIb)[16] používa slovenské spojenie „rodičovské práva a povinnosti

[16] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie). Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK-EN/TXT/?from=SK&uri=LEGISSUM%3A4407187https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK-EN/TXT/?from=SK&uri=LEGISSUM%3A4407187

(nadobudnutie, výkon, prenesenie, obmedzenie alebo odňatie)", ktoré je v anglickej jazykovej verzii vyjadrené ako *parental responsibility (attributing, exercising, delegating, restricting or terminating)*. V tomto prípade sa slovenský výraz „výkon" prekladá ako *exercising*, teda ako realizácia alebo uplatňovanie práv, a nie ako *enforcement*. Nejde teda o procesné vymáhanie rozhodnutia, ale o samotné uplatňovanie práv.

Tento príklad ukazuje, že význam slovenského slova „výkon" sa v práve Európskej únie diferencuje podľa kontextu a nemožno ho spájať s jedným univerzálnym anglickým ekvivalentom.

Komparatívny pohľad ukazuje, že v právnom poriadku Spojeného kráľovstva sa proces vymáhania súdnych rozhodnutí označuje ako *enforcement of judgments and orders*, pričom *enforcement* predstavuje zastrešujúci procesný koncept.[17] V Spojených štátoch amerických sa výkon peňažných rozsudkov upravuje v Rule 69 Federal Rules of Civil Procedure[18] s názvom „Execution", kde pojem *execution* označuje konkrétny procesný nástroj (napr. *writ of execution*), zatiaľ čo širší proces sa označuje ako *enforcement of a judgment*.

Odlišnú terminologickú prax možno pozorovať v systéme Rady Európy, kde sa používa pojem *execution of judgments* v súvislosti s plnením rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva podľa článku 46 Dohovoru.[19] V tomto prípade ide o medzinárodnoprávny mechanizmus implementácie rozsudku.

V porovnaní s týmito prístupmi sa sekundárne právo Európskej únie javí ako terminologicky stabilizované v prospech pojmu *enforcement*. Nepoužívanie výrazu *execution* ako všeobecného označenia výkonu rozhodnutia naznačuje, že právo EÚ uprednostňuje širší a procesne neutrálnejší koncept, ktorý lepšie zodpovedá cieľu zabezpečiť efektívne vykonávanie rozhodnutí v rámci jednotného justičného priestoru.

V oblasti civilnej justičnej spolupráce sa tak postupne formuje pomerne ustálený terminologický model, v ktorom pojem *enforcement* funguje ako základné označenie výkonu rozhodnutí v sekundárnom práve Európskej únie.

Záver

Terminologické riešenia v sekundárnom práve Európskej únie nepôsobia náhodne, ale súvisia so spôsobom, akým sa v multilingválnom právnom prostredí formujú a postupne ustaľujú právne koncepty. Význam právnych aktov vzniká v interakcii medzi jednotlivými jazykovými verziami, pričom terminologické voľby sa postupne upevňujú ako súčasť normotvornej praxe.

---

[17] Civil Procedure Rules, Part 70: *Enforcement of Judgments and Orders.*

[18] Federal Rules of Civil Procedure, Rule 69: *Execution.*

[19] Európsky dohovor o ľudských právach, čl. 46.

Komparatívny pohľad zároveň naznačuje, že pojmy *enforcement* a *execution* majú v rôznych právnych prostrediach odlišné významové rozsahy. V právnom poriadku Spojených štátov amerických môže pojem *execution* označovať konkrétny procesný nástroj výkonu rozsudku, zatiaľ čo v systéme Rady Európy sa používa v súvislosti s implementáciou rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva. V práve Európskej únie sa však terminologická prax vyvíja smerom k ustáleniu jednotnejšieho konceptu, ktorý umožňuje jasnejšiu a predvídateľnejšiu právnu komunikáciu medzi členskými štátmi.

V oblasti civilnej justičnej spolupráce sa slovenské spojenie „výkon rozhodnutia" v sekundárnom práve Európskej únie systematicky vyjadruje prostredníctvom anglického pojmu *enforcement*. Tento spôsob vyjadrenia sa objavuje naprieč kľúčovými nariadeniami a vytvára pomerne ustálený terminologický model.

Zároveň sa ukazuje, že slovenské lexikálne jadro „výkon" sa v práve Európskej únie neuplatňuje jednotne. Kým v oblasti výkonu rozhodnutí sa ustálil pojem *enforcement*, v iných kontextoch sa prekladá odlišne, napríklad ako *exercising* v súvislosti s uplatňovaním rodičovských práv.

Nepoužívanie pojmu *execution* ako všeobecného ekvivalentu naznačuje, že právo Európskej únie uprednostňuje širší a procesne neutrálnejší koncept, ktorý lepšie zodpovedá fungovaniu justičnej spolupráce v rámci Únie. Možno tak konštatovať, že terminologické riešenia v práve Európskej únie sú súčasťou širšieho multilingválneho normotvorného procesu, v ktorom sa postupne formujú a stabilizujú autonómne právne pojmy.

Zoznam použitej literatúry

1. BAAIJ, C. J. W.: Fifty Years of Multilingual Interpretation in the European Union, s. 217-232. In: *The Oxford Handbook of Language and Law. 2012* Oxford University Press. ISBN 9780199572120.
2. BIEL, Łucja: Phraseology in Legal Translation. In: CHENG, Le – SIN, King Kui (eds.): *The Ashgate Handbook of Legal Translation.* London: Routledge, 2014, s. 177–192. ISBN 978-1-315-61270-6.
3. CAO, Deborah: *Translating Law.* Clevedon: Multilingual Matters, 2007. ISBN 13: 9781853599545.
4. McAULIFFE, Karen – TRKLJA, Aleksandra: Introduction: Precedent in EU Law – The Linguistic Aspect. In: *Precedent in EU Law.* 2024, s. 1-7.
5. SOLAN, Lawrence M.: *The Language of Judges.* Chicago: University of Chicago Press, 1993.ISBN 0226767892.
6. SOLAN, Lawrence M.: The Interpretation of Multilingual Statutes by the European Court of Justice. In: *Brooklyn Journal of International Law*, Roč. 34, č. 2 (2009), s. 289–313.

7. ŠARČEVIĆ, Susan: *New Approach to Legal Translation.* The Hague: Kluwer Law International, 1997. ISBN ISBN 978-90-411-0408-3.

Legislatíva a online zdroje

1. Nariadenie Rady č. 1 z 15. apríla 1958, ktorým sa určuje jazykový režim Európskeho hospodárskeho spoločenstva. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:01958R0001-20130701
2. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti. Dostupné na:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02009R0004-20181231
3. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex:32012R1215
4. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o prijímaní a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=celex:32012R0650
5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie). Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK-EN/TXT/?from=SK&uri=LEGISSUM%3A4407187
6. Civil Procedure Rules, Part 70: *Enforcement of Judgments and Orders.* Dostupné na: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part70
7. Federal Rules of Civil Procedure, Rule 69: *Execution.* Dostupné na: https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_69
8. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach). Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
9. Rozsudok Súdneho dvora zo 6. októbra 1982. Srl CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità. https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-SK-ARRET-C-0283-1981-200406999-05_00.html

Kontaktné údaje

Mgr. Sylvia Mičíková, PhD.
sylvia.micikova@flaw.uniba.sk
Ústav cudzojazyčnej právnej komunikácie
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2026
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
1. vydanie

978-80-7160-800-4

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

ISBN 978-80-7160-800-4